Національна академія наук України
Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
Науково-дослідний інститут пресознавства

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА
в Україні та світі
XIX–XX ст.

Історико-бібліографічне дослідження

Том 4

1911–1916 рр.

Львів-2014

Друкується за ухвалою вченої ради
Львівської національної наукової
бібліотеки України ім. В. Стефаника
Робота виконана у
Науково-дослідному інституті пресознавства
ЛННБ України ім. В. Стефаника

ББК Ч617.3(0)5/6+Ч617.3(4Ук)5/6
УДК 070(=161.2)(477+100)“1911/1916”
У-45

Укладачі:
член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук,
професор *М. М. Романюк* (керівник проекту),
старший науковий співробітник *М. В. Галушко*,
доктор наук із соціальних комунікацій *Л. В. Сніцарчук*

Відповідальний редактор
Л. В. Сніцарчук

Рецензенти:
доктор історичних наук, професор *І. В. Крупський,*
доктор філологічних наук, професор *Н. М. Сидоренко,*
доктор філологічних наук, професор *Ю. Е. Фінклер*

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст. : історико-бібліографічне дослідження. — Т. 4 : 1911—1916 рр. / НАН України, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, Науково-дослідний інститут пресознавства; уклад.: *М. В. Галушко*, *М. М. Романюк* (керівник проекту), *Л. В. Сніцарчук*. — Львів, 2014. — 568 с.

У четвертому томі викладено історико-бібліографічні відомості про українську пресу, місцем виходу якої були українські терени під Російською та Австро-Угорською державами й інші країни світу протягом 1911—1916 рр.

У виданні докладно досліджено умови функціонування і поступу української преси на початку XX ст. Основна частина бібліографії української преси цього періоду охоплює бібліографічні описи газет і журналів, що виходили українською мовою в усіх її історичних, територіальних, діалектних різновидах на українських землях і на різних континентах, і двомовних (українською та іншими мовами), а також українських іншомовних часописів.

Алфавітний покажчик часописів, іменний покажчик редакторів і видавців, іменний покажчик, покажчик місць видання часописів, а також додаток «Порічний реєстр часописів» як найважливіші елементи апарату видання підвищують наукову цінність дослідження.

Для пресознавців, істориків, джерелознавців, бібліографів, книгознавців, краєзнавців, працівників ЗМІ та бібліотек, педагогів, архівістів, державних і громадсько-політичних діячів.

ISBN 978-966-02-3162-8
ISBN 978-966-02-5603-3 (Т. 4)

© ЛННБ України ім. В. Стефаника, 2014
© Науково-дослідний інститут пресознавства, 2014

«НА СТРІЧУ ВЕЛИКИМ ПОДІЯМ»: УКРАЇНСЬКА ПРЕСА 1911—1916 рр. У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ

Напередодні Першої світової війни українська преса становила складну духовну структуру, з різними ідеологічними пріоритетами, матеріально-технічними умовами розвитку та політичним мікрокліматом: «Етап за етапом ішло культурне людство до останніх часів, і ці етапи людського розвитку, як на скрижалях, відбилися в пресі», — зазначав Варфоломій Ігнатієнко [1]. Сторінки тогочасних часописів задокументували процеси політичного протистояння і полеміки поміж різними суспільними групами в межах національної спільноти, тому дослідження преси в історичній ретроспективі дає змогу простежити як боротьбу цих груп поміж собою, так і загалом життя народу. Ситуація на різних етнічних землях України не була тотожною. Якщо Російська імперія в боротьбі з національними стремліннями народів, перш за все українців, на загарбаних нею територіях не зважала на жодні міжнародні правові норми, то народи, які входили до Австро-Угорської імперії, все ж мали суттєві переваги на тлі конституційних законів, що 1848 р. спричинили в Європі «Весну народів». У Галичині, на Буковині й Закарпатті, незважаючи на перепони місцевої адміністрації, очолюваної переважно чужинцями (поляками, румунами чи угорцями), кількість українських періодиків була незрівнянно більшою, аніж на Наддніпрянщині, бо згадані перешкоди не блокували пресовидавничий рух, а лише частково його обмежували. Водночас західноукраїнська преса, зазначають дослідники, не є суто географічним явищем, її необхідно тлумачити як «своєрідний суспільний, інтелектуальний, моральний, духовний феномен, зумовлений тими історичними умовами, в яких відбувалася боротьба за українську ідею» [2] на цих землях. Тогочасна еміграційна преса формувала ідеали збереження національної ідентичності в умовах полінаціонального суспільства та водночас сприяла тіснішій інтеграції у культурно-політичне життя нової батьківщини, що давало змогу захистити свої права через соціальні інститути.

Характеристика українських періодичних видань, що виходили друком упродовж 1911—1916 рр., має певну складність у тому, що цей хронологічний відрізок охоплює частини різних періодів історії нашої преси: від 1905 р. до Першої світової війни та від літа 1914 р. до Лютневої революції 1917 р., який змінила доба Визвольних змагань українського народу. Перша світова війна, початок якої припадає на середину окресленого періоду, розполовинила державно-політичний уклад в Європі: з одного боку, дала ріст поневоленим століттями національним державам, з другого — закувала народи у нові форми поневолення, перш за все український, розіп'явши його поміж чотирма державами. У загальноєвропейських масштабах війна, що спалахнула від пострілу револьвера Гаврила Принципа у спадкоємця австро-угорського престолу ерцгерцога Франца-Фердинанда 28 червня 1914 р., «охопила 40 країн із населенням понад півтора мільярда чоловік, що становило 3/4 населення планети» [3]. До діючої армії Російської імперії було залучено близько 4 млн українців, а Австро-Угорської імперії — 250 тис. українців. Перебуваючи у складі ворожих військ, вони змушені були воювати поміж

собою: це, з одного боку, роз'єднувало націю, а з іншого — унаочнювало необхідність реалізації ідеї соборності з метою уникнути перспектив нового історичного витка братовбивства. Символічно, що початок Першої світової війни, яка дала поштовх до краху імперій і переділу кордонів, співпав із 100-літнім ювілеєм з дня народження Тараса Шевченка, адже відлік визвольних змагань українців у ширшому історичному сенсі почався саме з «Кобзаря».

Українські періодичні видання на Наддніпрянщині, прорвавши після Революції 1905 р. загату Валуєвського циркуляра та Емського указу, на початку другого десятиліття XX ст. все ще не мали змоги розвиватися повноцінно, відповідаючи на запити української суспільності: «Заборона українського друкованого слова, цензурні обмеження й переслідування української преси, що йшли поруч із переслідуванням усіх проявів українського політичного й культурного життя, — відсутність глибоко вкоріненої свідомости потреби рідної незалежної преси та бідність — це головні причини терня, яким встелений шлях української преси» [4]. Аналіз періодиків того часу засвідчує тяглість традицій і здобутків попередніх шести років. Так, на Наддніпрянщині продовжувала виходити завдяки громадянському та фінансовому подвижництву Євгена Чикаленка газета «Рада», що фактично визначила обличчя епохи. Також випускалися часописи «Дніпрові хвилі», «Рідний Край», «Світло», «Українська Хата», і перш за все — «Літературно-Науковий Вістник», перенесений Михайлом Грушевським 1907 р. зі Львова до Києва. Упродовж 1911—1916 рр. на теренах Російської імперії було засновано 53 українські пресові видання: 22 — у Києві, 6 — у Харкові, 3 — в Полтаві, 2 — в Одесі, 2 — у Кам'янці-Подільському (один з них продовжив вихід у Вінниці), 1 — в Холмі, 10 — у повітових центрах, містечках і селах (Волошські Макаринці (тепер — Махаринці), Зіньків, Канів, Кременчук, Лохвиця, Луцьк, Миргород, Умань, Хорол), а також 7 — поза українською етнічною територією — 4 у Москві та 2 в Петербурзі, 1 — у Варшаві.

Політика російського уряду зумовила ситуацію, коли українські періодичні видання не мали змоги втриматися в пресовому полі тривалий час, тож на зміну закритим засновувалися нові, повторюючи долю попередників. Видавці змушені були обходити «дніпрові пороги» заборон і штрафів, шукаючи компроміс поміж ідеєю видання та реальними суспільно-політичними обставинами. Ставлення російської влади до розвитку українського національного руху не змінилося: для тиску на розвиток українського видавничого руху почали застосовуватися інші механізми впливу, перш за все економічні. Однак не менш вагомим фактором була й байдужість суспільства до власних національних справ, названа свого часу Євгеном Чикаленком афористичним висловом про невміння любити Україну «до глибини своєї кишені». «Признання преси, як могутнього чинника культурного життя, накладає на громадянство обов'язок підтримувати свою пресу, дбати про її розвиток, піклуватися про працівників пера, що за свою працю платять своїм здоров'ям, своїми нервами, своєю передчасною нездатністю до виконання своєї професії», — наголошено у розвідці «Українська журналістика на тлі доби» Ольгерда Іполита Бочковського й Степана Сірополка [5]. Про нерозуміння цього обов'язку йдеться не тільки у щоденнику Є. Чикаленка, а й у зверненнях редакцій до читачів про необхідність підтримки своїх нечисленних видань: «Наша преса на Наддніпрянщині тяжко змагалася в боротьбі з царським урядом без широко зорганізованих мас нашого населення, без певних позицій серед читачів, без солідної економічної бази, але з жертвенністю її видавців, співробітників і працівників» [6].

Одним зі свідчень такого змагання була газета «Село», що виходила в Києві з 1909 р. за редакцією М. Грушевського. Актуалізація гострих політичних і соціальних питань спричинила особливу увагу цензури до видання: як зазначав у спогадах Юрій Тищенко, «ми добре знали, що шлях наш не буде встелений трояндами», але й розуміли, що, поки народ не матиме власного пресового органу рідною мовою, «не прийде він до національної свідомости… Старались довести його до того, щоб він міг сказати не тільки «хочу», але й «можу»!» [7]. Газета припинила своє існування наприкінці

лютого 1911 р., а вже в березні вийшов друком у Києві український народний ілюстрований тижневик **«Засів»**, який був «прямим спадкоємцем та логічним продовженням «Села». Редакція «Засіву» перейняла програму попередника та більшість його співробітників: «Надії на те, що новою назвою уникнемо тих переслідувань, що тяжіли над «Селом», до певної міри, справдились і довший час ми не мали штрафів. З провінції не було нарікань, що газета туди не доходить… В самому редаґуванні «Засіву» старались бути обережними, як могли. Але, властиво, ця обережність, сліжка за самим собою й за співробітниками, обминання справ, які кричали про те, щоб їх порушити й подати читачеві до відома, часом цілком знеохочували провадити далі видавання газети. Помітно це було й на М. Грушевському. Це було видно і з його листів і з того, що став він рідше подавати до «Засіву» свої передовиці» [8]. Невдовзі редакцію залишили деякі чільні співробітники, зокрема М. Шаповал, який виїхав на Чернігівщину.

Національне питання трактувалося у часописі не лише в суспільно-політичному, а й в економічному контексті, адже фінансова міцність українців мала б стати запорукою розвитку національно-культурного життя. Тому газетні публікації заохочували до заснування й розбудови українських кооперативних товариств, застерігали від фінансування загальноросійської економіки через купівлю акцій Московського банку, актуалізуючи водночас мовну проблему як одну з базових у сфері культури та освіти. Факт взаєморозуміння між редакцією та читацькою аудиторією засвідчують результати анкетування: читачі різних суспільних верств майже одноголосно стверджували, що газета міцно зв'язана з народом та забезпечує його духовні й інтелектуальні потреби. Більш того, «наведені відповіді дають підставу гадати, що газету «Село», а потім і «Засів», читали в п'ять разів більше читачів, як було передплатників» [9], бо читання переважно відбувалися у гурті селян.

Часопис проіснував трохи більше року і в серпні 1912 р. змушений був припинити вихід через постійні «грошові кари», яких не могла компенсувати низька передплата. Натомість від грудня почав виходити «**Маяк**» — ілюстрований тижневик для селянської та робітничої інтелігенції, що протривав до початку Першої світової війни. Публікації часопису, редактором-видавцем якого був З. Шевченко, дискутували актуальні міжнародні події, зокрема, аналізували причини Балканських війн 1912—1913 рр., ознайомлювали читачів з національно-культурним життям у Галичині. Особливу увагу було звернено на необхідність освіти рідною мовою, розвиток мережі «Просвіт» та української кооперації, забезпечення кооперативів спеціальною агрономічною літературою.

Хоча пресовидавничий рух на Наддніпрянщині на початку другого десятиліття XX ст. найактивніше розвивався у Києві, однак традиції потужного наукового й видавничого осередку продовжував зберігати й розвивати Харків. Саме тут 1912 р. вийшло друком перше число газети «**Сніп**» — видання з виразною і послідовною національно-державницькою ідеологією. Видавцем «української часописі для інтелігенції» був Микола Міхновський, а редактором — Михайло Біленький. Редакція свідомо не окреслювала мету видання, а натомість поставила перед читачем риторичне запитання: чи є сенс новому тижневику оголошувати, згідно з традицією, свою програму, чи «досить вже того, що на цілу слобідську Украіну нема ні одної часописі українськоі, щоб неминуча потреба в такій часописі була очевидною…»? [10]. Адже громадсько-політичне й культурне життя повинно висвітлюватися не крізь призму російської преси, а з позицій українських національних інтересів. Подібно як предки-українці освоювали Дике поле Слобідщини з шаблею та чепігою, так потребує обробітку новітнє «дике поле» духовного й культурного запустіння, що виникло внаслідок імперської політики Росії. Політичне обличчя часопису формував М. Міхновський — автор «Десятьох заповідей українця», тож на шпальтах видання постійно фіксувалися факти руйнування української національної культури й національної самосвідомості українців в умовах Російської імперії як в історичній ретроспективі, так і в тогочассі. Подібно до В'ячеслава Липинського, він розумів роль інтелігенції як національної еліти:

«Особливістю програми часопису було те, що звертався він не до народного читача, не до традиційно українського селянина, а до українського інтелігента, освіченої людини. Таких осіб ще було мало, але М. Міхновський усвідомлював, що нація може бути репрезентована в культурі й політиці тільки своєю елітою — інтелігенцією. На її виховання й спрямовувалася діяльність нового часопису» [11]. А оскільки українська інтелігенція століттями перебувала під впливом політики денаціоналізації, необхідно було виплекати національно свідому молодь, тому у культурологічних матеріалах домінувала педагогічна тематика, що тісно пов'язувала різні вектори формування особистості, як-от сім'я та школа, сьогодення й історична традиція. Публікації літературознавчого характеру охоплювали хронологічний пласт від студій давньої української літератури авторства Івана Франка до літературно-критичних розвідок про тогочасний літературний процес, зокрема зарубіжну літературу, шевченкознавчі матеріали, чимало публікацій присвячено музичному мистецтву. Особливо цінною серед часописних матеріалів була серія публікацій авторства М. Міхновського «Галлерея сучасних діячів наших», що ознайомлювала з життям і творчістю Михайла Грушевського, Миколи Лисенка, Миколи Садовського, Миколи Сумцова, Івана Франка. У тижневику друкувалися поетичні та прозові твори, зокрема переклади, доволі широкою була й географія авторів газетних дописів. Постійні грошові штрафи, які редакція сплачувала за свою непримиренну політичну позицію, стали приводом для оголошення гумористичного конкурсу: визначення найвлучнішої відповіді на запитання, чому редакція «Южного Края» не вмістила інформацію про накладений на «Сніп» штраф та конфіскату ч. 41 («Конкурсова загадка»). «Сніп» проіснував рік, і в останньому числі редакція подала таку «епітафію»: «Не з власної волі припиняємо ми видання «Снопа»: обставини змушують нас… Бідність матеріяльна нашого громадянства важить в сій справі не меньше, як і його моральні хиби. «Сніп» умирає, смертельно ранений байдужостю нашого громадянства, а не дошкулюванням з боку ворогів» [12].

Того ж 1912 р. у Харкові виходив «**Украинскій Вѣстникъ**», редактором-видавцем якого був Максиміліан Двигубський. З'явилося друком три числа тижневика, що позиціонувався як суспільно-політичне, історичне та літературно-художнє російськомовне видання з українським національним спрямуванням. На його сторінках опубліковано статті про історичні витоки Слобожанщини, огляди давніх літописів і праць українських та російських істориків. У 1915 р. редактор-видавець зробив спробу відновлення часопису п. н. «**Слободско-Украинский Старожил»**, але світ побачили лише чотири числа.

Павло Ковжун
(1896—1939)

Відчутну нестачу мистецької преси прагнули поповнити видавці ілюстрованого літературно-мистецького місячника «**Сяйво**». Ідея такого видання належала Павлові Ковжуну: «Я запрошував всі культурні українські сили, що були поза Києвом, до участі в журналі і всі вони згодилися, — зазначав він згодом у спогадах, — лише І. Франко не тільки згодився, а надіслав і матеріали для друку; решта ж згодом запитала, по скільки ми будемо платити за їхню працю... М. Лисенко пообіцяв дати даремно для цього числа 2 сторінки оригінальних, ніде не друкованих, нот, але, на жаль, перше число довелося присвятити М. Лисенкові, який не діждав бачити першого на Україні мистецького журналу» [13]. Вихід друком у грудні 1912 р. у Києві журналу, датованого січнем 1913 р., став доволі резонансною подією, що подолала скептичне ставлення громадянства до самої ідеї суто мистецького видання. П. Ковжун через надто юний вік не міг зареєструвати часопис на власне прізвище, тож виконував обов'язки адміністратора (редактором-видавцем був зазначений Олександр Корольчук), до співпраці згодом було залучено відомих літераторів, мистецтвознавців та композиторів. Редакція «Сяйва» ставила за мету зберегти й розвинути тради-

ції української національної культури: «В-щерть повна наша стародавня скарбня самоцвітів поезії, музики, умілости. Давно вже є потреба ближче використати цей скарб, показати його в люде, щоб і свої, що-денним клопотом захоплені, мали естетичне задоволення, та й чужі люде про нас знали, що які ми єсть багаті» [14]. У журналі друкувалися фольклорно-етнографічні матеріали, теоретичні статті про історію українського мистецтва та музики, проблеми українського театру, розвідки, що були спробою теоретичного узагальнення фактів українського літературного процесу XIX—XX ст. у контексті впливу суспільно-політичних обставин на творчість митців. На сторінках видання опубліковано численні художні твори, а також літературно-критичну оцінку нових літературних явищ. У ювілейному 1914 році друге число було присвячене 100-літтю від дня народження Т. Шевченка і є цінним матеріалом для шевченкознавчих студій. Як і більшість тогочасних українських видань, і «Маяк», і «Сяйво» згасли на культурному небосхилі з початком Першої світової війни.

Гнат Хоткевич
(1878—1938)

Культурологічний характер мав і київський ілюстрований тижневик «**Вістник Культури і Життя»**, чотири числа якого вийшли у 1913 р. за редакцією Павла Богацького при активній співпраці Гната Хоткевича. Редакція декларувала, що прагне, стежачи за новинами культурного життя, привнести в українську сім'ю світовий науковий і культурний досвід. Водночас видання мало завдання творення «соборності духу» нації через ознайомлення з суспільно-політичним і культурним життям українців Галичини, Буковини й Закарпаття, емігрантів-українців, у ньому висвітлювалися також цікаві явища української та зарубіжної культур, вміщувалися репродукції мистецьких полотен.

Напередодні Першої світової війни з'явилося друком одне з унікальних видань — науковий тримісячник «Україна», що зумів не тільки перетривати важкі воєнні роки, а й продовжити своє існування як у період Визвольних змагань, так і в радянську добу (щоправда, у 1915—1916 рр. була перерва через незгоду редакції друкувати матеріали «общерусскою правописью»). Журнал виходив у 1914, 1917—1918 рр. як орган Українського наукового товариства (УНТ) у Києві, а впродовж 1924—1930 рр. — як орган Історичної секції Української академії наук, довкола редакції видання згуртувалися видатні українські вчені на чолі з М. Грушевським. УНТ у Києві хоча й було громадською інституцією, однак на початку свого існування виконувало функції центральної академічної установи в умовах бездержавності, подібно як Наукове товариство ім. Шевченка у Львові. На сторінках часопису друкувалися українознавчі розвідки з проблем історії, археології, мовознавства, літературознавства, етнографії та фольклору пера Михайла Возняка, Осипа Гермайзе, Ярослава Гординського, Михайла Грушевського, Івана Крип'якевича, Степана Смаль-Стоцького, Кирила Студинського, листування відомих українських культурних діячів, різноманітні літературно-критичні, джерелознавчі та бібліографічні матеріали, висвітлювалася діяльність наукових інституцій. Окремі випуски «України» було присвячено визначним діячам України, епохальним подіям національної історії. Остання книга вийшла друком 1932 р., а невдовзі з'явилося нове однойменне видання, основним ідеологічним завданням якого була боротьба проти «школи М. Грушевського» в українській історіографії. Незважаючи на складність обставин, у яких доводилося видавати журнал, «Україна» і сьогодні залишається поруч із «Записками Наукового Товариства імені Шевченка», «Літературно-Науковим Вістником» та іншими науковими виданнями цінним джерелом українознавчих студій.

Степан Смаль-Стоцький
(1859—1938)

Однією зі спроб політичного конформізму стало видання в Києві у грудні 1914 р. ілюстрованого тижневика літератури, політики й культури «**Згода**» (редактор-видавець — Андрій Авраменко, фактичний редактор — Аристарх Терниченко). Редакція орієнтованого на ширші читацькі кола часопису, прагнучи знайти компроміс із владою, так і не змогла чітко окреслити ідейне обличчя видання. Заохочуючи читачів до свідомого громадського життя, вона декларувала водночас, що часопис мав би бути «тихим словом, словом згоди». Така політика все ж не дала змоги добитися прихильності уряду, бо, незважаючи на помітку «дозволено воєнною цензурою», майже готове до друку друге число так і не побачило світу. На початку січня 1915 р. Київський губернатор видав розпорядження, згідно з наказом начальника Київської воєнної округи, про припинення на час воєнного стану виходу всіх періодичних видань українською мовою та на івриті. Це унеможливило на тривалий час появу україномовної преси навіть найбільш лояльної до російської влади й довело неможливість жодних форм «згоди».

Із вибухом Першої світової війни ситуація з виданням української преси на Наддніпрянщині ще більше ускладнилася: «Найменший прояв української думки, творчости припиняла цивільна та військова російська влада, намагаючись довести всьому світові, що українського питання в межах імперії нема, що широкі маси українського населення то «истинно-русскіе люди», — зазначав В. Ігнатієнко [15]. Майже одночасно перестали виходити в Києві «Дзвін», «Літературно-Науковий Вістник», «Молода Україна», «Наша Кооперація», «Рідний Край», «Рілля», «Світло», «Сяйво», «Україна» і навіть «Записки Українського Наукового Товариства». Минуло більше року з початку війни, як поступово почали з'являтися нові українські періодики: «Преса, яка виходила в Наддніпрянщині в 1915 році (9 назв) та в 1916 році (10 назв) своїм змістом дуже бідна, що особливо стосується до леґальної преси. Зміст цієї преси пристосовувано до вимог цивільної та військової цензури, а проте й вона мала значення покажчика життєздатности та змагання українських громадських сил в умовах російського терору під час війни» [16].

Так, у серпні 1915 р. вийшла друком в Одесі перша книга місячника «**Основа»** за редакцією Андрія Ніковського (відповідальним редактором зазначений Ілля Гаврилюк), яка мала б продовжити традиції «Літературно-Наукового Вістника». З'явилося лише три книги «вістника письменства, науки і громадського життя», однак вони містили ґрунтовні історичні матеріали Олександра Барвінського, Олександра Грушевського, Костя Широцького, літературознавчі, зокрема шевченкознавчі, статті Федора Матушевського та мовознавчі — Андрія Ніковського, статті Сергія Єфремова про Михайла Драгоманова і його діяльність в умовах еміграції, спогади та рецензії. Третю книгу «Основи» було конфісковано, однак публікації, що залишилися після конфіскації (некролог Василя Симиренка, художні твори Сергія Єфремова, Модеста Левицького, Івана Липи, Григорія Чупринки та Сергія Шелухина) склали зміст часопису «**Степ**», одне число якого вийшло друком 1916 р.

Володимир Левинський (1880—1953)

Зріст громадської активності напередодні Першої світової війни зумовив процес політичного розшарування суспільства, а поява організаційно окреслених партійних структур вимагала якщо не власного часопису, то принаймні видання, яке б, окрім суто інформаційних чи просвітніх завдань, було б ще й виразником певної ідеологічної програми. Так, редакція місячника літератури, науки й громадського життя соціал-демократичного напряму «**Дзвін**», що постав у січні 1913 р. за редакцією Володимира Левинського, продовжувала і розвивала традиції робітничої преси. Журнал фінансував Лев Юркевич, співредагував Дмитро Антонович, а відділом красного письменства опікувався Володимир Винниченко. У низці статей Л. Юркевич розкривав актуальні завдання робітничого руху, заохочував

«марксівську інтеліґенцію» до активнішої участі в ньому, а наголошуючи на необхідності співпраці усіх суспільних верств, виступав проти традиційної для українців патріархальності, що проявлялася в переоцінці ролі села. Одним із проявів такої активності мав би бути фінансовий, бо, мовляв, «українці страшно позвикали до літературних підприємств, заснованих на добродійні грошеві фонди, український читач не почуває ще обов'язку матеріяльно підтримувати свою пресу, він ще не має її за свою власність, не опікується нею як своєю власністю» [17]. Політика й література — це два основні вектори, що визначали тематичне спрямування видання: і якщо, за висловом А. Животка, добре підібраний відділ красного письменства, що містив твори найкращих українських авторів, був «позбавлений тенденційності» і «гармонізував з цілістю ідеологічних основ світогляду, який журнал заступав» [18], то публіцистичні матеріали, які формували ідеологічне обличчя видання, провокували доволі гостру полеміку. Автори «Дзвону», критикуючи тезу, що поширення національної ідеї сприяє об'єднанню суспільних класів, прагнули обґрунтувати як головне завдання робітничої газети у сфері національної політики: довести на конкретних фактах українському робітництву, що національне відродження є лише формою самоорганізації та боротьби суспільних класів в Україні. Таким чином, національна ідея, як і політичне визволення, містить об'єднуючі та роз'єднуючі суспільні елементи, бо є проявом боротьби новітніх класів за їхнє «самозміненнє» [19].

Згадана полеміка «Дзвону» з часописами «Літературно-Науковий Вістник», «Рада», «Українська Хата» окреслила два базові вектори подальшого розвитку українського національного руху, що увиразнилися у період Визвольних змагань: націєцентричний і соціоцентричний. Нерозуміння лідерами українських соціалістів необхідності підпорядкування ідеологічних пріоритетів загальнонаціональним (названих «міщанською ідеологією») стало однією з основних причин краху української державності. Водночас демілітаризація свідомості була структурною складовою процесу денаціоналізації: «Вихована на культурницьких традиціях XIX ст., навіть національно свідома, але із відчуттям меншовартості, прив'язана до колісниці не лише російської культури, але й до колісниці політичної боротьби російської інтелігенції (у т. ч. і боротьби кривавої, терору), українська інтелігенція втратила войовничість (на відміну, скажімо, від польської), інстинкт боротьби, а це у визвольному русі нації чи не найгірший, чи не найнебезпечніший симптом» [20]. Унаслідок пропаганди ідеології, завуальованої «дружніми» гаслами інтернаціонального єднання робітників, військова агресія з боку Росії не отримала від УНР адекватного збройного опору. Українські соціалістичні видання зазнавали особливої уваги цензури й нерідко переходили на статус нелегальних або ж видавалися в еміграції.

Однак жорсткі адміністративні заходи мали й зворотний ефект, бо офіційна заборона друку змусила партійні та громадські організації до пошуку інших форм вислову своїх думок, тож «коли легальне життя завмерло, коли всі його прояви проголошувала адміністрація заборонами та утисками — українське організоване суспільство всіх напрямків розпочало й переводило свою працю в формах нелегальних» [21]. Почали масово з'являтися видання, тиражовані на шапірографі, міміографі або ж літографованим способом. Серед них — «**Боротьба**» як орган київської групи українських соціалістів-революціонерів та «**Вільна Думка»** як орган Української радикально-демократичної спілки, що вийшли в Києві 1915 р. На їх сторінках друкувалися статті про актуальні проблеми тогочасного суспільно-політичного життя, хронікальні матеріали, художні твори, як-от пролог до поеми «Мойсей» І. Франка, серед важливих документів — програма партії, прийнята київською групою УСДРП. У 1916 р. вийшли друком ще кілька нелегальних партійних видань, зокрема «**Наше Життя**» — пресовий орган Української соціал-демократичної робітничої партії (спочатку виходив у Києві, а 1917 р. — у Петрограді). У газеті пропагувалася ідея федеративного устрою Росії, найвищим законодавчим органом були б Установчі збори. Автори часопису наполягали також на необхідності націоналізації освіти: запровадженні української мови навчання, вивченні у школах й учительських

семінаріях української мови, літератури та історії, однак у політиці Тимчасового уряду таких кроків поки що не проглядалося.

Юрій Тищенко
(1880—1953)

Незважаючи на умови підпілля, активно діяла також Харківська організація УСДРП. Ускладнена війною, політична ситуація потребувала, на думку партії, ідеологічних спонук для активізації робітничого руху. Влітку 1915 р., під час зустрічі В. Винниченка й Ю. Тищенка, було вирішено видавати газету «**Слово**». Часопис, зареєстрований як «приватне видання з поміркованою програмою» на підставну особу, не був задекларований як партійний. Фінансувало газету видавництво «Дзвін», а фактичними редакторами були В. Винниченко й Ю. Тищенко, що перебували в Харкові під чужими прізвищами. У передовій статті «Од редакції» авторства В. Винниченка окреслено національну складову революційного руху, бо, як засвідчував досвід європейських держав, що краще розвинуті національні форми, тим успішнішим був революційний процес: «Без національної волі нема волі соціальної» [22]. Коментуючи факти закриття російською владою як у Києві, так і в окупованій Галичині українських товариств і часописів, Симон Петлюра наголошував у статті «Будьмо спокійні» (підп.: П[2]), що це не зупинить процес національного відродження. Водночас Валентин Садовський застерігав перед соціальними небезпеками, бо руйнування співпраці робітництва із «середнім класом» загрожує розшаруванням програми національного розвитку. У газеті вміщено низку інформаційних матеріалів, зокрема про форум соціалістів у Швейцарії 1915 р. та українські культурницькі акції в Катеринославі, Одесі, Харкові. Українські робітники з ентузіазмом зустріли «Слово», але на першому ж числі газета була закрита за антиурядове спрямування, номінальний редактор-видавець висланий з Харкова, а власник друкарні оштрафований на 1000 крб [23].

Володимир Винниченко
(1880—1951)

Незважаючи на це, в листопаді 1915 р. «Слово» змінив тижневик Харківської організації УСДРП «**Гасло**», зареєстрований на ім'я В. Кравченка (фактичним редактором був Володимир Коряк). До 30 січня 1916 р. вийшло п'ять чисел газети, що розсилалася «також передплатникам закритої «Згоди» [24]. У публікаціях наголошувалося, зокрема, на необхідності організації фахових і кооперативних спілок, реформування освітньої сфери, перш за все — українізації шкільництва. Газета припинила вихід після ліквідації харківського осередку УСДРП: внаслідок репресій вісім осіб було заарештовано, з них п'ятеро заслані до Сибіру.

Традиції, започатковані виданнями «Рілля», «Українське Бджільництво», розвивала низка нових господарсько-кооперативних часописів. Так, у кінці 1912 р. почав виходити у Києві тижневик «**Муравейникъ (Комашня)**», який проіснував до 1919 р. Редакторами журналу Київського союзу установ дрібного кредиту (згодом — Київський кредитний союз кооперативних установ) у різний час були Христофор Барановський, Василь Мельников, Федір Матушевський та ін. У передовиці, що традиційно окреслювала мету видання, заторкнуто глибші ментальні основи нації. Спростовуючи скептицизм тих, які вважали традиційним для українців лише одноосібне господарство, редакція нагадувала про досвід Запорізької Січі, братських організацій, традиції селянської толоки й прагнула довести: наш народ шанував спільну роботу, але розрізняв спілку вільну та примусову. Досвід радянської колективізації підтвердив справедливість цих аргументів, бо й справді, де «людей вкупі держать тільки силою, там немає любови, а тільки злоба, і про такий гурт дійсно можна сказати, що «гуртове-чортове», бо в такім гурті немає того, що саме найдорожче для людини, нема там братерства, любови, які вяжуть до купи людей в спільці, яка склалась по своїй добрій волі» [25].

Розбудова кооперативних господарств мала б вивести добробут українського селянства на міжнародний рівень — з цією метою в часописі друкувалися статті про зарубіжну кооперацію, організаційні та господарські поради, звіти про діяльність Союзу. Упродовж перших двох років у публікаціях журналу домінувала господарська тематика, хоча й порушувалися питання національно-культурного життя, зокрема впровадження української мови в кооперативне діловодство. У 1915—1916 рр. унаслідок відомих адміністративних заборон журнал став виключно російськомовним і виходив як «Муравейникъ». Від № 8 1917 р. назву знову змінено на «Комашня (Муравейник)», публікації часопису набули загальнополітичного звучання, а чільними завданнями впродовж 1917—1919 рр. стала не тільки організація кооперативного будівництва в нових суспільно-політичних умовах, а й питання автономії України, земельної реформи, яку так і не змогли реалізувати уряди ні УЦР, ні Гетьманату й Директорії. У «Муравейнику (Комашні)» друкувалися статті Сергія Єфремова, Варфоломія Ігнатієнка, Марка Луцкевича, Федора Матушевського.

Майже одночасно, в січні 1913 р., вийшов друком у Києві двотижневик «**Наша Кооперація**», редактором-видавцем якого був спочатку Іван Немоловський, а потім — М. Зайцев. Підкреслюючи прагнення підняти економічний та освітній рівень українського селянства, редакція зазначала, що журнал не випадково названий «чужим словом», бо це слово повинно стати нашим і нагадувати про «загальнолюдський, міжнародній характер кооперативного руху» [26]. Однак лише за умови рівних прав усіх громадян можна реалізувати гасло об'єднання усіх народів, бо тільки вільний народ може єднатися з іншими народами. У публікаціях з'ясовувалися питання не лише розвитку кооперативного руху, особливостей функціонування окремих господарств, а й ролі земств у кооперації, специфіки цінової політики, наголошувалося на випадках «крамарського визискування» селян, запобігти яким могли б товариські споживчі крамниці. Не менш важливою була просвітня діяльність, адже традиційним стало заснування хат-читалень при сільських кооперативах, що нагадували осередки товариства «Просвіта», поширені в той час у Західній Україні.

Серед тогочасних україномовних фахових видань не можна оминути увагою **«Вістник Життя і Знання»** — єдиний, за висловом редакції, «народній медіцинський журнал» українською мовою, що виходив у Полтаві впродовж 1913—1914 рр. з ініціативи фельдшерсько-акушерського товариства й висвітлював проблеми природознавства загалом та гігієни, санітарії й медицини зокрема.

З-поміж періодиків початку другого десятиліття XX ст. варто виокремити рукописні видання. Так, учні Київської духовної семінарії видавали **«Дзвінок»**, а 7-ї київської гімназії **— «Разсвѣтъ»** в 1914 р., літературний гурток учнів київських гімназій і середніх шкіл — журнал-альманах «**Джерело»** в 1916—1917 рр., фельдшери та учні військової фельдшерської школи — «**Слово**» у 1916 р. На Вінниччині, у Волошських Макаринцях, члени учнівського гуртка місцевої сільськогосподарської школи видавали в 1912 р. «**Колоски**» та «**Основу**», а учні Уманської агрошколи в 1914 р. **—** «**Працю**». «Жваву й продуктивну працю переводили гуртки середньошкільної молоди, що об'єднувались в два осередки: «Лівобережну Юнацьку Спілку» та «Всеукраїнську Юнацьку Спілку» з осідком в Київі», — зазначав В. Ігнатієнко в короткій передмові до бібліографічного огляду нелегальних видань 1914—1917 рр. [27]. Публікації цих часописів не тільки порушували освітні питання, а й пропагували соціал-демократичні ідеї, тому їх варто розглядати в одному ідеологічному полі поруч із «Боротьбою», «Нашим Життям» і «Вільною Думкою». На початку 1915 р. вийшов місячник київського відділу Всеукраїнської юнацької спілки «**Зоря Київська**» (згодом — «**Зоря**»), який редагували В. Ігнатієнко, Д. Руткевич і М. Терещенко. Невдовзі в Миргороді побачив світ літературний і політичний часопис «**Юна Україна**» як орган Миргородської філії Спілки, а на Полтавщині — «**Рідна Мова**» (1913—1914) як орган нелегального літературного гуртка учнів Кременчуцького реального училища «Юнацька Спілка». Публікації згаданих видань ілюструють складні процеси формування

національної самосвідомості, їх деформаційну складову, породжену тривалим процесом денаціоналізації української інтелігенції. Так, у «Зорі» наголошено, що в час, коли в Європі недержавні нації активно включилися у процес державного будівництва, руйнуючи межі колишніх імперій, українці досі не мають права на рідну мову й власну політичну думку. Незважаючи на те, що згадані обмеження були ініціативою уряду Росії, автор часопису як прихильник соціалістичних ідеалів вбачав небезпеку саме в потенційній допомозі урядів Австро-Угорщини та Німеччини, тому необхідно, на його думку, опиратися на власні сили й успіх російської революції.

Упродовж означеного періоду на Наддніпрянщині вийшла друком низка російськомовних видань, у яких час від часу публікувалися матеріали українською мовою, зокрема: «**Вѣстникъ Хорольскаго Общества Сельскаго Хозяйства»** (Хорол, 1911—1917), «**Огни**» (Київ, 1911—1914, 1917), «**Природа Украины»** (Київ, 1911), «**Лохвицкое Слово»** (Лохвиця, 1912—1919), **«Каневская Недѣля»** (Канів, 1913), «**Экономическая Жизнь Подоліи»**, від 1918 р. — «Економичне Життя Поділля» (Кам'янець-Подільський, Вінниця, 1913—1919), «**Педагогическій Журналъ**» (Полтава, 1914—1917), «**Трудъ**» (Зіньків, 1916—1917). Мовна ознака не завжди була свідченням ідеологічних пріоритетів видавців, а часто спробою уникнення фінансового тиску й гарантії безперешкодного поширення преси серед читачів. Більшість із цих часописів були орієнтовані передусім на сільського читача й дискутували питання розвитку кооперативного руху та ролі земств як органів місцевого самоврядування, сільськогосподарського виробництва, порушували освітні проблеми, зокрема методики навчання дітей у початковій школі й дошкільного виховання, діяльності бібліотек та музеїв, інформували про розвиток українського національного руху в Росії й культурно-політичне життя в Галичині. Тут також друкувалися матеріали, що ознайомлювали читача з життям і діяльністю видатних постатей української історії та культури, аналізували проблеми освіти й медицини. Так, у «Лохвицком Словѣ» 1912 р. Михайло Івченко звернув увагу на неправдиве освітлення Полтавської битви у поемі «Полтава» О. Пушкіна та видатних історичних осіб, що брали в ній участь, тут також вміщено розвідку «Лохвица и Гамалѣи» В. Русинова про рід Гамаліїв. Ті зі згаданих часописів, які ще продовжували виходити в 1917 р., зазнали суттєвих змін після Лютневої революції: більшість матеріалів висвітлювали процес національно-культурного відродження. Якщо в політичній сфері центральним було питання автономії України, а в економічній — земельної реформи, то в освітній — українізації освіти, впровадження концепції нової національної школи, згідно з рішеннями всеукраїнських і регіональних учительських з'їздів. Редакція газети «Трудъ» наголошувала, що основою добробуту є спільна праця на принципах взаємодопомоги, співпраця земства з міськими й сільськими громадськими організаціями. Ці видання могли би стати об'єднуючою ланкою між культурними силами, розкиданими по «закоулкамъ уѣда», трибуною, з якої кожен мав би змогу сказати своє слово.

Симон Петлюра
(1879—1926)

Через адміністративні перепони, які поширювалися на всі українські видання, що виходили друком на території Наддніпрянської України, з'явилася необхідність реалізації певних пресовидавничих проектів поза межами українських земель. Так, у 1911 р. серед членів української секції московського Товариства слов'янської культури виникла ідея заснувати видання, яке б ознайомлювало росіян зі здобутками української культури. Уже наступного року в Москві почав виходити щомісячний науково-літературний і суспільно-політичний журнал «**Украинская Жизнь**», фактичними редакторами якого були Симон Петлюра й Олександр Саліковський. Автори журнальних публікацій дискутували питання сутності націоналізму, полемізуючи з російськими шовіністами П. Струве, В. Шульгиним, С. Щоголєвим, друкували натомість статті тих російських авторів, які позитивно сприймали ідею

розвитку українського руху. Своє завдання редакція вбачала у служінні інтересам українського народу та в ознайомленні російського суспільства з потребами українства, з його літературою, мистецтвом і наукою. Хоча часопис був російськомовним, однак у статтях часто цитувалися твори українських митців мовою оригіналу. Ю. Тернопільський наголошував, що місячник «Украинская Жизнь» відіграв велику роль у суспільному житті, бо «як єдиний леґальний часопис політики та громадського життя, інформував» про події в Україні «прихильних до нас росіян і інші народи Росії, як також і наше громадянство» [28].

Журнал «**Український Студент**», що почав виходити 1913 р. у Петербурзі українською мовою за редакцією Євгена Нероновича (в 1914 р. — О. Ковалевського), мав інше читацьке призначення й доволі активно поширювався на території України. Одним із чільних загальнополітичних завдань видання, за визначенням редакції, була боротьба за культурно-економічну автономію України, а серед організаційних — дискусія про завдання української молоді, форми національної освіти, координація діяльності студентських громад і стосунків з галицькими студентами. Дмитро Донцов, критикуючи ідею культурної автономії, у статті «Фантазії та реальність» наголошував на політичному підґрунті ідеологічних дискусій — державні діячі Росії формують своє ставлення до українського руху на основі внутрішніх законів самого руху, а не ідей українських політиків — прихильників автономії: «Небезпека українства — як би воно розвивалося — занадто велика… Звідси та їх політика до нас, яку ми обсервуємо що-дня, се політика знищення небезпеки ще в ембріоні» [29]. Щоправда, цю концепцію було піддано критиці за радикальність як в «Українському Студенті», так і в ширшому політичному контексті, однак історія довела її справедливість і актуальність. Молодь, на думку М. Грушевського, повинна знайти у собі життєву силу, щоби, незважаючи на масові репресії, стати представниками нової національної інтелігенції. М. Євшан наголошував у статті «Шевченко та молодь» на унікальній ролі молоді у популяризації творів Т. Шевченка й формуванні культу поета всупереч адміністративним заборонам. Особливо цінною є хроніка заборонених владою ювілейних шевченківських святкувань у Києві, Харкові, Катеринославі, Одесі, Ніжині, Львові, Варшаві, Санкт-Петербурзі й Москві («Навколо ювилею Т. Шевченка»). Того ж 1913 р. у Петербурзі з ініціативи громади студентів-українців, що діяла в Петербурзькому політехнічному інституті, виник рукописний часопис «**Громадянин**». Однак, на відміну від «Українського Студента», він не був довготривалим — світ побачили тільки два числа за редакцією Іларіона Косенка.

Орієнтовані на читацьку аудиторію в Україні, незважаючи на те, що виходили в Москві, були видання «**Промінь**», «**Тепла Роса**» і «**Український Науковий Збірник»**. Часопис «Тепла Роса», два числа якого вийшли друком 1915 р. за редакцією Л. Красівського, мав економічний характер як «український хліборобський і спільничо-товариський (кооперативний) журнал»: тут переважно друкувалися матеріали, присвячені питанням теорії та практики сільськогосподарського виробництва. Натомість «Промінь» із підзаголовком «Тижневик літератури, науки, мистецтва й громадського життя» охоплював ширше коло суспільно-політичних та культурологічних проблем. Його номінальним редактором-видавцем була Л. Сологуб, насправді ж виданням опікувався М. Грушевський. У «Промені» домінували публіцистичні матеріали, що торкалися питань міжнародного життя, автономного статусу України, формування національної освітньої системи. У журналі, який протривав до березня 1917 р., опубліковано статті М. Грушевського, О. Саліковського, П. Стебницького, художні твори Х. Алчевської, В. Винниченка, М. Івченка, К. Поліщука, П. Тичини. Дві книги (кн. 17 і 18) «Українського Наукового Збірника» вийшли у 1915 і 1916 рр. замість «Записок Українського Наукового Товариства в Києві», знову ж таки, через заборону друку українських видань в Україні й містили традиційно розвідки з історії права, персоналії з маловідомими фактами біографій визначних українських науковців, рецензії та повідомлення про нові книжки.

В умовах еміграції було засновано кілька видань соціалістичної орієнтації. Від лютого 1915 р. до вересня 1916 р. у Женеві (Швейцарія) неперіодично виходила газета «**Боротьба»** як офіційний орган Закордонної організації УСДРП. Її метою було поширювати серед українського робітництва ідеї соціал-демократії й налагодити зв'язки місцевих членів партії з центральним осередком. Редакція часопису на чолі з Л. Юркевичем у спеціальному додатку до четвертого числа опублікувала відкритий лист «О Союзѣ Освобожденія Украины», в якому розкритикувала сподівання галицьких політиків із Союзу визволення України на підтримку їх державницьких змагань австрійським і німецьким урядами. Ще один орган УСДРП — «**Робітничий Прапор**» — виходив 1915 р. у Софії (Болгарія). Як офіційний речник «ініціативно-організаційної групи» української соціал-демократії, видання мало завдання об'єднати усіх прихильників соціал-демократичної ідеології в єдину робітничу організацію України заради реалізації революційних завдань пролетаріату.

Історичні обставини, що зумовили розвиток української національної ідеї окремими руслами в межах двох ментально відмінних державних структур, вплинули на характер взаємин між українцями Наддніпрянщини й Галичини. Традиційною вже стала з часів Валуєвського циркуляра та Емського указу ситуація, коли письменники з-над Дніпра мали змогу публікувати свої здобутки завдяки видавничій співпраці з галицькими вченими та митцями, натомість фінансова підтримка діячів підросійської України уможливлювала створення у Галичині таких потужних проектів, як Наукове товариство ім. Шевченка з усіма його структурами, перш за все видавничими («Записки Наукового Товариства імени Шевченка», «Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка»). Львів став українським П'ємонтом завдяки спільним зусиллям нації, духовна енергія якої зуміла подолати географічні кордони. «Становище нашої преси на Наддністрянщині було незрівнянно краще, ніж на Наддніпрянщині, — наголошував Ю. Тернопільський, — але й західні землі мали свої дуже важкі літа під чужою владою. Так наша преса на всіх наших землях у свойому історичному розвитку пройшла тернистим шляхом, який зумовив її недосконалість» [30]. Усе ж уряд Австро-Угорської імперії намагався дотримуватися принципів забезпечення конституційних прав народів держави, незважаючи на факти толерування «політичних апетитів» поляків, румунів чи ж угорців супроти українців. Так, на початку 1911 р. на західних теренах України продовжували виходити друком періодичні видання, започатковані ще в кінці XIX — на початку XX ст., зокрема «Громадський Голос», «Діло», «Місионар», «Нива», «Свобода», які визначали вектори розбудови національного життя. Водночас за період 1911—1916 рр. на галицьких землях, що перебували у складі Австро-Угорської держави, постало 63 нові українські пресодруки: 40 часописів у Львові, 3 — у Станіславі, 1 — у Тернополі, 5 — у Коломиї, по одному — в Дрогобичі, Жовкві, Калуші, Рогатині, Сокалі, Стрию, Явірку-Руському та Яворові, місце виходу 6 військових видань залежало від розташування Коша УСС, що локалізувався переважно на Львівщині, Тернопільщині та Станіславщині. Понад два десятки періодичних видань — це нетривалі проекти, що виходили не довше одного року, 18 часописів проіснували два-три роки (більшість із них припинили свій вихід у зв'язку з початком війни), близько десяти видань продовжили виходити і в міжвоєнну добу, 6 часописів репрезентували військову пресу УСС, тривалість та періодичність виходу якої були зумовлені становищем на фронтах. Новостворені пресодруки відображали актуальні світові політичні тенденції і були рупором ідей нових партій та громадських рухів, які прагнули дати власну відповідь на тогочасні суспільні запити.

Передчуття майбутньої війни мілітаризувало життя більшості країн Європи: якщо метрополії прагнули до збереження географічних кордонів, то колонізовані народи, навпаки, вимагали перегляду цих кордонів і виокремлення своїх національних держав. Із вибухом Першої світової війни українська преса на Наддніпрянщині повернулася «до часів Валуєва» (за висловом В. Ігнатієнка), тож цей період «одрізняється головно тим, що він пройшов в цей глухий час безправ'я, коли диктатура

військового залізного кулака панувала над цілим світом, а разом з нею в атмосфері безправ'я почали діяти найбільш реакційні сили кожної країни» [31]. Якщо західноукраїнська преса розвивалася «досить ритмічно, не зазнаючи великих перешкод» [32] до літа 1914 р., то після окупації Галичини й Буковини російськими військами усі методи обмеження конституційних прав місцевого населення та знищення українського друкованого слова було перенесено на нові терени. Федь Федорців залишив спогади про спробу продовжувати видання «Діла» в окупованому Львові: «Саме в розгарі праці, коли кінчалося заповнювання числа, в дверях редакційної салі з'явилося двох російських старшин: один високий, стрункий, менш-більш 30-літній, у звичайній російській військовій формі, — другий старший, може 40-літній у черкезці. Оба незвичайно чепурно одягнені. Не знимаючи шапок, вони бистро водили очима по салі. Запанувала мовчанка…— Вашей редакції больше нєт, вашей ґазєти больше нєт і єйо вовсє нє будєт. Етакіє ізмєннікі, мазєпінци…» [33]. Зрештою, видання «Діла» та «Свободи» було перенесено на якийсь час до Відня. У Галичині загалом «завмерла вся національно-громадська діяльність: зупинило роботу товариство «Просвіта», перестав виходити його друкований орган «Письмо з «Просьвіти», що видавався з 1877 р., а редактора Ю. Бачинського російські «воссоеденители» вивезли в Сибір, де він і загинув. За вказівкою російської адміністрації були закриті й інші українські часописи (до початку війни тут видавалися три щоденні українські газети — «Діло», «Нове Слово», «Руслан», тижневики «Свобода», «Громадський Голос» та чимало інших)» [34].

На розвиток національно-культурного життя, зокрема пресовидавничого руху, в Галичині на початку другого десятиліття XX ст. впливали загальноєвропейські тенденції. Дедалі активнішою була національно-визвольна боротьба народів, що входили до складу Російської та Австро-Угорської імперій, водночас все вище піднімали на своєму прапорі гасла захисту прав робітників соціалістичні партії. Відчутною була й активізація молодіжних рухів — створення пластових організацій, які доволі тісно координували діяльність із представниками національно-культурного проводу, оскільки його учасники бачили перед собою ширші політичні перспективи. На теренах Галичини окреслені тенденції мали свою специфіку: українці на тлі міжпартійної боротьби змушені були долати тиск місцевої польської адміністрації, відстоювати національні інтереси перед урядом Австро-Угорщини й боротися з москвофільським рухом.

Федь Федорців
(1889—1930)

Нові періодичні видання, прагнучи якнайповніше висвітлювати усі грані суспільного життя, все ж розвивали традиції попередників, свідчення чого — сама назва ілюстрованого щоденника «**Нове Слово**», перше число якого вийшло друком у Львові в Різдвяні дні 1912 р. Поява такого видання була викликана необхідністю щоденного інформування про події внутрішньо-політичного та міжнародного життя: «За своє право до істнованя і розвиток мусить нині український нарід вести тяжку борбу на два боки: з польськими гегемонами і москвофільською пропаґандою і та борба є сьвятим обовязком кождої одиниці, цілого загалу. В ряди тих борців стаємо і ми сьміло і відважно з відкритим шеломом! Успіх сеї борби залежить від з'єдиненя українських сил, від зведеня їх в карні солїдарні ряди» [35].

Головне завдання видавці газети вбачали в об'єднанні народу довкола ідеї вільної України, прагнучи водночас, щоб «Нове Слово» було фінансово доступним і конкурентним супроти дешевих польських часописів, поєднувало пропагандистські завдання з інформуванням про цікаві події тогочасного життя. Серед чільних питань, що дискутувалися на шпальтах видання, — реформа Галицького сейму, яка б забезпечила можливість українським послам захищати національні інтереси, відкриття українського університету у Львові, розвиток українських економічних інституцій як за-

поруки політичної незалежності. У редакції працювали в різний час Ярослав Вітошинський, Микола Заячківський, Лонгин Цегельський, Федь Федорців.

Від 29 грудня 1913 р. до 3 лютого 1914 р. тривав загальний страйк львівських друкарів, унаслідок якого було порушено періодичність виходу української та польської преси. Об'єднаними зусиллями видавництв вдалося організувати спільний орган **«Діло» і «Нове Слово»**, що містив найважливіші відомості про «біжучі події дня» [36] і виходив за редакцією Ізидора Рудницького. Незважаючи на згадані труднощі, редакції обох видань намагалися максимально захистити інтереси свого читача, і вже в першому числі відновленого «Діла» за 4 лютого було зазначено: «В часї страйку одержували наші Читачі видавану з великим вкладом трудів і коштів щоденну ґазету *Діло і Нове Слово*: се провізоричне видавництво покінчило своє істнованє. Ми певні, що Читачі наші, сьвідомі надзвичайних трудностий, з якими приходилось бороти ся провізоричному видавництву в часї страйку складачів, зуміють як слїд оцінити наші зусиля для заспокоєня потреб українського загалу в Галичинї в области національної преси та що простять неминучі неточности у виході і хиби у виглядї провізоричного дневника» [37]. Подібно як при «Дїлі» існував у 1912 р. самостійний безкоштовний додаток «**Жіноче Діло»,** що мав на меті актуалізувати «жіноче питання» в суспільстві та водночас бути порадником для жінок у їх щоденних потребах, так при «Новому Слові» — у 1914 р. безкоштовний тижневий додаток «**Товариш**». Цей просвітній ілюстрований часопис, який редагував Ярослав Левицький, розповідав про історію України в контексті світової історії, про літературні й мистецькі новини, наукові відкриття, порушував питання захисту та розвитку національної мови.

Під час окупації Галичини часопис «Нове Слово» не виходив, а «в р[оці] 1915, в червні, на другий день після відступу російських військ, — згадував Ф. Федорців, — я приступив до видавання «Нового Слова», переміненого згодом на «Українське Слово» [38]. Однак шлях до читача відновленого після переслідувань видання не був легким: коли Ф. Федорців вирішив видавати газету «Українське Слово», то з'ясувалося, що для нового пресового проекту необхідний спеціальний дозвіл, тож, аби уникнути бюрократичних ускладнень, він змушений був відновити видання під довоєнною назвою. Незважаючи на поліграфічну невибагливість, читачі зустріли часопис з особливим ентузіазмом: «Наклад розійшовся за годину. Хоч газета була скромною за обсягом, мала інформативний характер, усе ж це була «велика подія, доказ нашої живучості… До того се була перша українська газета, що вийшла на вулиці міста після 10-місячної перерви, і тим самим промостила дорогу іншим українським часописам» [39].

Сидір Голубович
(1873—1938)

Улітку 1915 р. «Нове Слово» таки змінило назву на «**Українське Слово**». Відповідальним редактором газети, яку видавав Федь Федорців, був спочатку Степан Чарнецький, а згодом — Сидір Голубович. У публікаціях видання домінувала воєнна тематика з огляду на її актуальність: друкувалися повідомлення про події на фронтах, матеріали про січових стрільців, автором яких переважно був Осип Назарук — на той час кореспондент Бойової управи УСС. Пріоритетними для редакції часопису визначалися питання геополітичних перспектив України в контексті загальноєвропейських, відновлення культурно-економічного простору в Галичині після відступу російських військ, інформування про стан української справи в Росії, зокрема, дискутувалося обговорення у Державній думі фактів переслідування української преси під час окупації Галичини. Відродження національно-культурного життя пов'язувалося перш за все з відновленням української школи та преси, українська інтелігенція все виразніше ставила вимогу відкриття українського університету у Львові, однак ця вимога залишалася не почутою як австро-угорським, так і згодом польським урядами. На сторінках «Українського

Слова» публікувалися історичні матеріали, зокрема розповіді про Волинь і Холмщину — українські етнічні землі, що були упродовж століть об'єктом геополітичних спекуляцій. Видання проіснувало до 1918 р., і за цей час світ побачило понад тисячу чисел.

Ярослав Весоловський (1881—1917)

Культурологічний характер мали літературно-наукові часописи «**Неділя**» (1911—1912) й **«Ілюстрована Україна»** (1912—1914), що виходили у Львові напередодні війни. Редактором тижневика «Неділя» був Василь Щурат, згодом — Ярослав Весоловський, відповідальним редактором — Володимир Бачинський, а видавцем — Видавнича спілка «Діло». Незважаючи на нетривалий період існування часопису, його публікації цілісно відображають певний хронологічний зріз української культури, заглиблюючись водночас в історичні пласти. Національне виховання неможливе без знання власного коріння, історії та традицій, тому газетні матеріали ознайомлювали з еллінськими елементами в українській культурі доісторичної епохи, постатями давньоруських князів, епохальними подіями доби Хмельниччини, розвитком ремісничих традицій, зокрема золотарства, походженням національної символіки. Численні студії літературознавчого й етнографічного характеру, статті про мистецтво, музику й театр, джерелознавчі дослідження відомих вчених і митців засвідчують, що українська література й мистецтво існували в загальноєвропейському культурному полі. В «Неділі» опубліковані художні тексти українських письменників Миколи Вороного, Катрі Гриневичевої, Івана Липи, Івана Франка, молодомузівців, українські переклади творів Кнута Гамсуна, Йоганна-Вольфганга Ґете, Владислава Оркана, Марка Твена, Оскара Уайльда, Фрідріха Шіллера, зразки литовського та румунського фольклору. Коло авторів, що друкувалися в часописі, та публікації ювілейних чисел, присвячених Тарасові Шевченку, Маркіянові Шашкевичу та Миколі Лисенку, ставлять під сумнів твердження Федора Погребенника, що видавці «Неділі» хоча й «намагалися зробити журнал своєрідним популярним літописом літературно-наукового життя всієї України», все ж тут переважали матеріали, що стосувалися Галичини й Буковини [40].

Іван Крип'якевич (1886—1967)

Ідея видання двотижневика «Ілюстрована Україна» належала його редактору, Іванові Крип'якевичу, який прагнув подати комплексний образ тогочасся. Це був журнал, за висловом А. Животка, який не тільки «звернув на себе увагу та викликав симпатію по обох боках Збруча», а й «зробився зразком літературно-наукового часопису для ширших кіл суспільства» [41]. Структуру двомісячника складали дві частини: у першій друкувалися культурологічні розвідки, в другій — белетристичні твори. Редакція зазначала у вступній статті: щоденна преса подає багато різних відомостей, часто без продуманого добору й певної системи, тож читачеві важко зорієнтуватися у важливості подій, натомість «поважні журнали» обмежують публікації вузьким колом проблем і «не можуть відповідати на всі питання, які ставить злоба дня» [42]. Тому виникла потреба у виданні, яке б порушувало в доступній для читача формі проблеми тогодення та вирізнялося з-поміж інших багатим ілюстрованим матеріалом в обох частинах — «в першій ілюстраціями артистичного змісту і форми, в другій — фотографіями і рисунками на теми дня» [43]. Новини науки, культури та техніки, численні етнографічні матеріали й археологічні знахідки, життя видатних українських діячів, діяльність національних установ і товариств, розвиток сокільського й січового руху — це аж ніяк не повний тематичний спектр публікацій, вміщених на шпальтах видання. Низка матеріалів присвячена резонансним культурним подіям, як-от відкриття пам'ятника Іванові Котляревському в Полтаві чи реставрація палацу Розумовських у Батурині. Сторінки

часопису зафіксували для нащадків цінні пам'ятки, адже ілюстрації охоплювали «всі українські землі, сягаючи часом найдальших закутків у супроводі більших чи менших заміток про них» [44]. Видання схвально зустріли не тільки читачі, а й критика в особі С. Петлюри, який зауважував в «Украинской Жизни»: «Редакция стремится возможно полнѣе иллюстрировать украинскую культурно-общественную жизнь и очень своевременно дѣлаетъ, обращаясь въ послѣднемъ, 4-мъ номерѣ журнала съ призывомъ къ читателямъ и друзьямъ своимъ помочь ей въ этомъ дѣлѣ путемъ присылки фотографій, коллекцій съ объяснительнымъ текстомъ къ нимъ и т. д.» [45].

Майже в усіх адміністративних центрах Галичини виходили суспільно-політичні пресові видання, що дискутували актуальні питання тогочасного міжнародного та внутрішньополітичного життя. Переважно вони були позапартійними й прагнули сприяти розвитку народної просвіти й подоланню економічного занепаду села. У Станіславі, наприклад, виходив тижневик «**Станїславівські Вісти**» (1912—1913), у Коломиї — «**Покутське Слово**» (1912—1913) та «**Коломийске Слово**» (1914). Редактор-видавець «Станїславівських Вістей» Василь Іваницький наголошував, що газета не буде «заступати ніякої партиї ані касти, а буде мати більше інформацийний характер» [46]. Позапартійність усе ж не передбачала аполітичності: редакція прагнула, щоб часопис сприяв захисту прав українців у їхній боротьбі за національне визволення та добробут. У статтях, замітках і дописах дискутувалися питання діяльності українських послів в австрійському парламенті, роботи органів місцевого самоврядування у світлі виборчої реформи, розвитку національного шкільництва, просвітницької діяльності української інтелігенції в боротьбі з польським шовінізмом, друкувалися інформаційні матеріали й господарські поради. Коломийські видання «Покутське Слово» та «Коломийске Слово» декларували подібну мету: вбачаючи в організації роботи в повіті, зокрема пресовидавництві, підвалини будови «повної полїтичної і господарської независимости» [47], вони мали б підняти український люд Покуття із політичного поневолення та господарського занепаду.

Партійна преса Галичини засвідчувала наявність ідеологічного плюралізму в суспільстві, зудару світоглядів у формі різних політологічних концепцій, однак не всі з них мали за мету побудову соборної держави Україна. Серед партійних видань як на Наддніпрянщині, так і в Галичині найбільшу активність проявляла соціал-демократична преса, чільним органом якої була газета «Земля і Воля», що виходила 1906 р. у Чернівцях, а з лютого 1907 р. — у Львові. Однак внаслідок непорозумінь та конфліктів у межах партії, що, зрештою, призвели до розколу, в кінці 1911 р. постала газета «**Вперед!**» — видання фракції сецесіоністів. Ця організація іменувала себе як самостійна УСДП, що сформувалася на IV з'їзді партії, і висловлювала погляди не тільки самостійної української політичної, а й профспілкової організації робітників. Хід згаданого з'їзду, тези виступів Семена Вітика, Дмитра Донцова, Володимира Левинського, Теофіла Меленя, Романа Скибінського детально висвітлювала однойменна з газетою одноднівка. Вихід часопису «Вперед» було призупинено в другому півріччі 1913 р. (в березні 1914 р. обидві фракції знову об'єдналися), а відновлено видання 1918 р., відтоді воно з перервами виходило аж до 1934 р. У публікаціях, вміщених на шпальтах газети, коментувалося міжпартійні дискусії, участь соціал-демократів у міжнародному політичному житті й роботі Галицького крайового сейму. У 1918 р. головними стали питання війни та державно-правового становища Галичини, систематично критикувалася діяльність польських соціал-демократів за відсутність соціальних гарантій для робітників і водночас висловлювалася підтримка процесові будівництва соціалізму в УРСР, який начебто обрав справді пролетарський шлях.

Соціал-демократичне спрямування мали й часописи «**Праця**» і «**Добра Новина**». Шість чисел «Праці» вийшло друком 1914 р. у Львові. Редакція «Доброї Новини» (1913—1914, 1918) позиціонувала своє видання як суспільний науково-просвітній ілюстрований часопис для робітників, конкретизувавши партійну приналежність аж 1918 р., після тривалої перерви у виході, підзаголовком

«робітнича газета, орган української соціялдемократичної партії». Видавцем обох часописів до війни був Порфир Буняк, редактором «Праці» зазначений Іван Кушнір, редактором-видавцем «Доброї Новини» впродовж 1913—1914 рр. — Порфир Буняк, а в 1918 р. — Іван Кудлак.

Партійні видання з'являлися і в повітових центрах, зокрема, у Дрогобичі виходив за редакцією Рудольфа Скибінського часопис Української соціал-демократичної партії «**Голос Підкарпатя»** (1911—1912), а в Калуші за редакцією І. Куровця — орган повітової організації Народно-демократичної партії «**Калуський Листок»** (1912—1914), метою яких була як популяризація партійної програми, так і виконання функції посередника між сільськими філіями партії та її повітовим осередком. Історичний парадокс вбачала редакція «Голосу Підкарпатя» у тому, що жителі такого щедрого на природні багатства краю живуть у матеріальній скруті, а шлях до його розв'язання — в активнішій участі селян у партійних та громадських організаціях, розвитку власної преси: «Спритні підприємці омотали павутиною визиску бідних хлопів, а допомагають їм в тім і ріжні власти. Тому треба голосу, який би підніс протест проти сему визискови!» [48]. Універсальність деяких пресових висловів зумовлюють їх актуальність і сьогодні: націонал-демократи організовують товариства не для того, щоб допомогти народові, а щоб самим із тих товариств користати. Редакція «Калуського Листка» відзначала некомерційний характер видання, декларуючи як мету змагання до єдності народу, його добробуту, розвитку національної самосвідомості. Згадані часописи спонукали народ до активнішої боротьби за свої права: «Знаємо, що прийде ся нам перебути не оден труд — та нам байдуже. Ідемо вперед в довірю, що опираючись на Ваших дружних раменах, на вашій підмозї, дійдемо до своєї мети і сповнимо свою задачу» [49].

Іван Куровець
(1863—1931)

Якщо партійна преса прагнула поєднати соціальну й національну ідеї, то релігійна — ідеї національну та релігійну. Зрештою, такий духовний сплав мав глибоке історичне коріння на теренах Галичини: ще до «Руської Трійці» почаївські василіани й перемиський духовний гурток єпископа Івана Снігурського працювали над піднесенням освіти, а в 1829 р. Іван Могильницький склав першу в Галичині граматику української мови. І хоча в середині XIX ст. «поглибився трагічний розкол серед галицького українського громадянства: велика кількість духовенства, а згодом також і світської інтеліґенції стала на становищі «руського консерватизму», який з часом довів до москвофільства» [50], все ж сплав національного й християнського начал визначив вектор розвитку культурного життя в Галичині. Незважаючи на те, що релігійна преса на початку другого десятиліття XX ст. була представлена журналами «Місіонарь», «Нива», «Основа», «Руслан», поставали нові часописи. У січні 1912 р. вийшло перше число спадкоємця «Посланника» (1889—1911) — газети «**Христіянскій Голосъ**». Редактором цього видання Товариства св. Івана Золотоустого був спочатку о. Олександр Дикий, а згодом — о. Діонизій Дорожинський. Трактування дихотомії «релігійне/національне» у часописі зазнало певної еволюції: Товариство співпрацювало із Львівською Ставропігією — культурно-освітнім осередком галицьких москвофілів, тому в передовиці «Христосъ раждаєся!», вміщеній у першому числі, редакція відмежовувалася від політичних, національних і соціальних проблем (т. зв. дочасних дібр), турбота про які начебто перешкоджала меті вічного спасіння, власне застерігала своє право на аполітичність. Однак після зміни редактора в 1914 р. було змінено й ідеологічні акценти, і вже в редакційній статті «Братья и сестри!» йдеться про необхідність здобуття освіти, бо якщо українці не знатимуть своїх прав і не вмітимуть захищати власні інтереси, то їм не допоможуть ні добрий монарх, ні уряд, ні сейм. Бо ж у світі, хто розумний, сильний і дбає про захист власної гідності — «того справа иде верхомъ», а хто тихий і смиренний — «на того посѣдаютъ, и того пôдъ ноги бе-

рутъ» [51]. «Христіянскій Голосъ» не був суто релігійним виданням: окрім катехитичних матеріалів і релігійної поезії, тут друкувалися дослідження з історії Церкви та історії України, статті медичної та господарської тематики, наголошувалося на цінності фольклорних пам'яток, які хоча й не завжди відповідають християнському канону, однак свідчать про побожність і поетичний талант українського народу. Часопис виходив від 1912 р. із додатком «**Мисійный Листокъ**» — циклом проповідей на різні теми; цікаво, що додаток з'явився друком раніше, ніж газета, — у кінці 1911 р.

Товариство св. Івана Золотоустого видавало також квартальник «**Церковный Востокъ**», що виходив з 1911 р. до початку Першої світової війни. У публікаціях часопису, подібно як і в «Христіянскому Голосі», обстоювалася ідея церковної єдності з Апостольським престолом, однак не схвалювалося використання української народної мови як богослужбової, що, знову ж, засвідчувало спробу дистанціювання від національного питання. Така позиція була радше проявом політики видавця, а не проводу греко-католицької Церкви, адже більшість релігійних видань не залишали народ без духовної підтримки в боротьбі за національні та соціальні права.

Формування нового, національно свідомого, покоління українців було завданням заснованого 1881 р. у Львові Руського педагогічного товариства, перейменованого 1912 р. в Українське педагогічне товариство (з 1926 р. — «Рідна Школа»). Окрім організації мережі українських шкіл, Товариство вело активну просвітницьку діяльність, перш за все через видавничий процес. Ця ініціатива мала б не тільки засвідчити патріотичність, демократизм і «поступовий дух» української школи, а й спонукати вчителів до суспільного самоствердження: «Хочемо, щоби учительство представляло не ведений елємент, але ведучий, не пасивний, але чинної енерґії, не підрядний і підвластний, але поважний і незалежний, хочемо, щоби учительство виступало всюди передусім свідомо» [52]. Така позиція щодо зміни ментальності одного з суспільних прошарків певною мірою проектувалася на українську спільноту загалом, згадати б пізнішу вісниківську теорію «активізму». Водночас національна школа повинна мати власну адміністрацію, своїх учителів та свої шкільні підручники, вести національне виховання, наголошено в часописі «**Український Учитель**», перше число якого вийшло друком у липні 1911 р. у Станіславі з педагогічним додатком «**Рідня Школа**», його фактичними редакторами були Іван Буцманюк і Августин Домбровський. Видання проіснувало недовго — вийшло лише п'ять чисел: «Пора для видавництва була дуже недогідна: липень—серпень, вакаційні місяці… Учителі або взагалі не читали часопису, повиїздили зо своїх місцевостей, або відкладали справу передплати на пізніші місяці» [53].

Натомість журнал «**Учительське Слово**» (1912—1914, 1916, 1918, 1920—1939), що постав у Львові роком пізніше, гуртував педагогічну громаду понад чверть століття, змінюючи редакторський склад та періодичність залежно від суспільно-політичних і економічних обставин. Як становий орган товариства «Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок» (згодом — «Взаїмна Поміч Українського Вчительства»), «Учительське Слово» забезпечувало розвиток національної школи в Галичині в умовах бездержавності. Уже в першому числі редакція наголосила, що це єдиний учительський часопис, бо «упавші» пресові педагогічні видання «Наше Слово», «Прапор», «Промінь» і «Український Учитель» змусили Товариство врахувати фінансові помилки попередників. Водночас факт зміни редактора не повинен впливати на проблемно-тематичний діапазон видання, а сам часопис мав би бути висловом «думок, бажань та стремлїнь» не лише управи Товариства, а й «загалу українського народнього учительства» [54]. Українське педагогічне товариство видавало також у Львові квартальник «**Наука»** (1911—1913) за редакцією Івана Ющишина як додаток до «Учителя» (1889—1914), прагнучи залучити до співпраці на ниві шкільництва видатних українських учених.

Пропагування есперантського руху серед українців і водночас української культури серед міжнародного товариства есперантистів було метою двомовного журналу «**Ukraina-Stelo — Зоря**

України» (1913—1914, 1922—1923), який видавало Коломийське просвітнє товариство українських есперантистів «Progreso». Призначені для самоосвіти й орієнтовані на молодіжну аудиторію були й тиражовані літографічно рукописні видання «**Життя»** (1911) у Коломиї, «**Дешева Читальня»** (1913) й «**Бібліографічний Вістник»** (1914) у Львові, «**Вістник Наукової Читальні»** (1914) у Рогатині.

Серед фахових видань, окрім педагогічних, відчутну просвітницьку роль у суспільстві відігравали медичні часописи. 1912 р. у Львові вийшов друком місячник «**Здоровлє**», видання Українського лікарського товариства, за редакцією Євгена Озаркевича, редакція якого була твердо переконана, що чим вищим є рівень гігієни народу, тим вищим рівнем характеризується його економічний та культурний рівень. Якщо «преса є одним із чинників духової культури, то особливо це стосується фахової преси, що має своїм завданням реєструвати нові досягнення у всіх галузях науки, літератури й мистецтва та сприяти об'єднанню фахових сил навколо професійних інтересів» [55].

Одним із чільних напрямів діяльності фахового об'єднання був економічний, що засвідчують нові видання, які вийшли друком у Галичині на початку другого десятиліття XX ст. і мали на меті всебічний розвиток господарської сфери. Більшість із них постали у Львові, зокрема видання Рільничого союзу «**Земледѣлецъ»** (1912), орган міщанського Братства «**Вісти Промислової Комісиї**» (1913), орган Краєвого союзу для збуту худоби «**Торгові Вісти»** (1914), орган Товариства взаємних убезпечень «Дністер» «**Асекурацийний Вістник»** (1914—1918, 1920—1921). Поліпшення фінансового стану української економіки загалом та матеріального становища ремісників і промисловців зокрема залежало перш за все від їх власної ініціативності: «Купці, промисловці і ремісники, в Ваших руках Ваша доля!» — наголошувалося в тогочасній пресі [56]. Як свідчать назви часописів, ці видання охоплювали різні сфери — розвиток сільського господарства, промислового виробництва, торговельну та страхову діяльність. Опубліковані статті відображали динаміку зростання конкурентоспроможності продукції українських виробників на тлі розвитку світової торгівлі, інформували про досягнення у різних галузях господарства, розкривали особливості співпраці хліборобів та сільськогосподарських організацій, переваги об'єднання у професійні спілки, а також подавали адреси українських ремісників, промисловців і купців, статистичні дані про діяльність українського страхового товариства «Дністер» з інструкціями для агентів. Редакції цих видань закликали національні інституції підтримати українських товаровиробників. Так, «зеркалом жертволюбности цілої Австрийскої України» [57] став орган Руського педагогічного товариства «**Вісти з Українських Товариств**» (1912—1914), що містив оголошення та списки жертводавців як для потреб «Рідної Школи», так і «на всїх полях народного нашого житя, культурної і ідейної праці, а даючи змогу слїдити жертвенність нашої суспільности на цїли народні, підбадьорували нас до тим інтензивнїйшої праці, кріпили нас вірою в будучність» [58].

Водночас такі господарські часописи, як «**Зелений Прапор»** (1911—1912) у Явірку-Руському, «**Торговельно-Промисловий Вістник**» (1912—1913) у Стрию, «**Український Пасїчник**» (1914) в Тернополі, розширювали сферу функціонування фахової преси. Публікації цих видань висвітлювали теоретичні питання економічного будівництва, містили практичні поради для читачів. У 1915 р., коли щоденник «Діло» виходив у Відні через окупацію Галичини російською армією, як додаток до газети вийшло друком кілька чисел «**Господарського Листка**», в яких публікувалися матеріали про діяльність товариства «Сільський Господар» у роки війни, відбудову знищених селянських господарств, права та обов'язки цивільного населення.

Розвитку громадянського суспільства сприяли у свій спосіб і гумористичні часописи — львівські «**Оса»** (1912) та «**Жало»** (1913—1914, 1923), коломийський «**Сьміх**» (1911), варшавський «**Каганець**» (1912). Численні сатиричні матеріали та художні твори авторства Миколи Голубця, Миколи Кокольського, Дмитра Макогона, Мстислава Руса, Тараса Франка торкалися гострих питань українсько-польських взаємин, національного шкільництва, висвітлювали негативні риси характеру українців.

Інтерес імперської Росії до тієї частини українських земель, що не були під її юрисдикцією, зумовив заснування у кінці XIX — на початку XX ст. низки москвофільських видань, активно підтримуваних коштами не так передплатників, як російських урядових установ та громадських організацій. Традиційно ці видання вели активну полеміку з національно орієнтованою пресою, пропагуючи псевдонаукову ідею етнічної єдності українського та російського народів. Власне, кількість прихильників москвофільства, що сподівалися на допомогу російського уряду в боротьбі з полонізацією, стрімко зменшилася після ознайомлення з репресивними механізмами тимчасової російської адміністрації в 1914—1915 рр., яка торкнулася і преси. Заборона друку поширювалася лише на українські часописи, а польські й москвофільські могли виходити безперешкодно: «Створювався єдиний антиукраїнський фронт. Особливо запопадливо вислужувалася москвофільська газета «Прикарпатская Русь», на видання якої запеклий українофоб Юліан Яворський неодноразово отримував від російського уряду величезні грошові суми. Почала видаватися газета відразу після окупації Галичини російськими військами, перший її номер побачив світ у Бродах 8 вересня 1914 р., а незабаром редакція переїхала до Львова. Однак, уявивши себе всесильною, почала критикувати навіть російський галицький уряд за нібито повільну роботу щодо русифікації краю…» [59]. Тож якщо напередодні Першої світової війни у Львові вийшли такі нові москвофільські видання, як «**Націоналистъ**» (1912) і тижневий безкоштовний додаток до «Галичанина» «**Улей**» (1913), то після звільнення галицьких земель від російських військ подібні пресові проекти не мали жодних перспектив розвитку.

Перша світова війна остаточно зруйнувала ілюзію, начебто лояльність до австро-угорської чи російської влади — це запорука успішного вирішення «українського питання»: насправді ж у політичних взаєминах домінував принцип сили, і цісарський уряд традиційно вирішував справи на користь поляків, які опиралися на суто політичні важелі впливу. Молодь з огляду на властивий їй радикалізм була більш схильною до мілітарного мислення на противагу угодовським (ліберальним) настроям, що переважали серед старшого покоління українців Галичини. Незважаючи на активне поширення сокільського, січового та пластового руху, в українському суспільстві все ще домінувала тенденція до обмеження боротьби національно-просвітницькою діяльністю. Андрій Чайковський зауважував у своїх спогадах: «Ми боялися, та ще більше, ми вважали нижче нашого людського достоїнства ходити на артикули, держатися прямо, ставати в ряди. Нам тоді здавалося, що Україну можна здобути книжками і принципами» [60]. Однак коли в 1912 р. на Балканському півострові розгорівся збройний конфлікт, Польська соціалістична партія, очолювана Юзефом Пілсудським, заявила про необхідність захисту Австро-Угорської імперії і «почала на основі створених ще на початку століття стрілецьких гуртків навчати молодь військовій справі. На противагу польським об'єднанням у Галичині з'являються українські спортивно-пожежні, руханкові товариства» [61]. Наприкінці 1913 р. у Східній Галичині було створено 878 пожежних товариств, а влітку 1914 р. налічувалося 974 товариства, що засвідчувало процес поширення сокільського руху в регіонах.

Саме на початок другого десятиліття XX ст. припадають масові молодіжні акції: у листопаді 1910 р. у Львові відбувся перший з'їзд українського студентства, а в липні 1913 р. — другий, водночас у жовтні того ж 1913 р. пройшов перший з'їзд українського радикального студентства. Ще 1905 р. в «Одвертому листі до української галицької молодежі» І. Франко закликав бути готовими до того моменту, коли на руїнах імперій народжуватимуться нові держави, що їх збудують нації, які готуються до цього духовно, науково і мілітарно: «Отже, перші два аспекти — духовно й науково — повинна була реалізувати преса, без якої, як і без власного війська, не могла повстати незалежна Україна» [62]. Підсумки першого з'їзду висвітлювала рукописна газета «**З.Ф.О.**», що вийшла у Львові на початку 1911 р. Редактором органу однойменної української студентської організації, заснованої після з'їзду, був Василь Данилович. І хоча в той час продовжували виходити засновані

в 1910 р. «Вісти з Запорожа» (від 1914 р. — з місячним додатком «**Пластовий Табор**»), водночас поставали нові видання, які, хоч і були орієнтовані на молодіжну аудиторію, все ж торкалися передусім політичних перспектив нації.

«**Січові Вісти**» — офіційний пресовий орган Українських січових стрільців (УСС) — виходив у 1912 р. як безкоштовний додаток до «Громадського Голосу», а впродовж 1913—1914, 1922—1924 рр. — як самостійне видання. Серед його редакторів — відомі імена Дмитра й Романа Дашкевичів, Дмитра Катамая, Ярослава Цурковського. Розвиток руху «Січей» в Галичині аналізувався в часописних публікаціях у контексті історичної ретроспективи — традицій і духовного спадку Запорізької Січі та історичної перспективи — осередки УСС мали б стати ґрунтом для формування національної армії. З огляду на факт, що над історичною територією Запорізької Січі «тепер московські чорні хмари заступають ясне сонце» [63], Галичина змушена була взяти на себе ініціативу відродження січових традицій. В осередках січових стрільців українська молодь мала б навчитися військового ремесла, згуртуватися довкола визвольної ідеї. З огляду на потенційну загрозу збройного протистояння між двома імперіями головний отаман УСС Кирило Трильовський зазначав, що січовий та стрілецький рухи дають змогу створити якщо не самостійну українську армію, то принаймні забезпечать існування «хоч би одного українського корпусу в Австрії на випадок її війни з Росією» [64].

Кирило Трильовський (1864—1941)

На сторінках «Січових Вістей» друкувалися численні інформаційні матеріали — звіти про чергові з'їзди січових організацій та прийняті на них рішення, відомості про поширення січового руху серед школярів, наголошувалося на необхідності просвітньої роботи, яка б сприяла консолідації членів осередків товариства та координації їх діяльності. Своєрідним методичним посібником були описи вправ українською і німецькою мовами з відповідними ілюстраціями та коментарями. Після відновлення видання 1922 р. завдання січового руху суттєво змінилися, що не могло не вплинути на характер часописних публікацій: акцентовано не мілітарне, а спортивне начало «Січей», хоча й ідеологічні пріоритети залишалися незмінними: чесність, сумлінність, дисципліна, самоосвіта та любов до вітчизни повинні стати засадничими принципами кожної січової організації.

Певний історичний парадокс полягав у тому, що напередодні Першої світової війни зростала чисельність армій в європейських країнах, удосконалювалася техніка для знищення людей, «мов на глум ріжним мировим конференціям», — зазначено в студентському журналі «**Відгуки**» [65]. Поява цього видання у 1913 р. стала доволі резонансною подією: «Велику роль у розгортанні передвоєнного руху відіграв журнал «Відгуки», який видавала у Львові студентська стрілецька організація. Очолював її І[ван] Чмола, він же редагував журнал… Хоча вийшло всього чотири числа, С[тепан] Ріпецький називає «Відгуки» першим військовим українським ідеологічним фаховим журналом» [66]. Відповідальним редактором і видавцем часопису, що мав на меті сприяти формуванню поглядів на методи досягнення державної незалежності України та інформувати про життя не лише української, а й польської та російської молоді, був зазначений Дмитро Басараб. Публікації видання охоплювали доволі широкий тематичний спектр — це і геополітичні перспективи Європи, зокрема прагнення імперської Росії контролювати Балканський півострів, і кореляція проблем психології з релігійною сферою, і популяризація фізичного виховання серед молоді як основи військової підготовки. Коментуючи урочисте святкування 300-ліття правління династії Романових, редакція іронічно зауважувала: «На базарі російського самодержавія гомонять гень під овид панахидні сьпіви, голосні з похмілля крики салдатів, а все те дієсь із великим галасом та виставністю, щоб ціла культурна Европа почула про істнованнє ще в 20-столїтті славянської Бастіллї» [67].

У Галичині стрімко зростала розгалужена мережа осередків товариств «Сокіл», «Січ» та «Пласт» із власним пресовим представництвом, у галицьких гімназіях було введено «мазепинський курс мілітарний», слухачами якого відразу ж стали 30 осіб, а невдовзі їх кількість зросла до 80 [68]. Відгомоном мілітарних тенденцій позначені й матеріали рукописних видань «**Вічний Революціонер**» (Львів, 1913—1914) та «**Пласт»** (Сокаль, 1914). Так, студентський часопис «Вічний Революціонер» репрезентував націоналістичну військову організацію, і, хоча вийшло лише п'ять чисел, їх популярність була такою, що деякі друкувалися двома чи трьома накладами.

Роман Заклинський
(1852—1931)

На відміну від прихильників збройної боротьби, засновники органу Українського студентського союзу «**Шляхи**» сповідували «теорію культурних цінностей». Упродовж 1913—1914 рр. журнал виходив у Львові за редакцією Романа Заклинського та Юліана Охримовича як студентське видання, а в 1915—1918 рр. — як орган Січового стрілецтва. Редакція висловлювала сподівання, що часопис об'єднає студентські організації по обидва боки кордону, звертаючи увагу на найнагальніші проблеми українського студентства, його роль у політичному та культурному житті нації. Молодь, на думку редакції, повинна стати регенеративною силою суспільства та нації, збагатити національну духовність новими ідеями (до слова, часопис містив цінні статистичні відомості щодо кількості студентів-українців у вищих навчальних закладах Австро-Угорщини). «Шляхи» опиралися на політичні рішення останнього всеукраїнського студентського з'їзду з тими корективами, які внесли воєнні роки: «Журнал заступає ідею державности українського народу, яка може бути здїснена головно шляхом сепарації від Росії» [69]. На сторінках видання чільними були питання методів політичної боротьби, взаємин із польською владою, освіти загалом та організації українського університету у Львові зокрема. У культурній сфері проголошувалися європейська орієнтація, відмежування від східної (російської) культури як шкідливої для розвитку української нації. Серед авторів надрукованих у журналі публіцистичних статей — М. Грушевський, Р. Заклинський, М. Лозинський, М. Павлик. Культурологічний компонент публікацій — це літературознавчі й мистецтвознавчі розвідки, матеріали про театральне й музичне життя, персоналії митців, адже з часописом співпрацювали такі відомі письменники й публіцисти, як С. Балей, В. Бирчак, М. Голубець, Д. Донцов, В. Пачовський, В. Щурат. Ідеологічна та тематична складові часопису зазнали суттєвих змін, коли він став органом Січового стрілецтва: на сторінках видання публікувалися спогади, нариси й оповідання з військового життя, світлини.

Василь Щурат
(1871—1948)

Суспільно-політичні процеси в Галичині другого десятиліття XX ст. впливали на розвиток національно-визвольного руху на всіх західноукраїнських землях, водночас у різних регіонах він мав певні особливості з огляду на геополітичні інтереси сусідніх держав. Так, ситуація на Буковині ускладнювалася внутрішньополітичними дискусіями, які тривали в середовищі тогочасної української еліти. Біля витоків створення і діяльності багатьох українських національних організацій стояв С. Смаль-Стоцький — професор Чернівецького університету, у 1892—1911 рр. — посол до Буковинського крайового сейму від Національно-демократичної партії, а в 1911—1918 рр. — посол до австрійського парламенту. Разом із Миколою Васильком, який теж був депутатом Буковинського сейму та австрійського парламенту, він домігся рівноправності українців в адміністративній і політичній сферах, розбудовував українське шкільництво в регіоні, був автором низки підручників. Однак у

кінці 1912 р. поміж обома діячами виникли суперечності, і це політичне різноголосся відобразилося на сторінках преси.

У той час на теренах Буковини продовжували виходити видання, поява яких припадала на перше десятиліття XX ст.: це і фахові часописи, і молодіжна преса, і релігійні видання, як-от: ««Народний Голос» (1909—1915), «Наша Школа» (1909—1914, 1916—1918), «Каменярі» (1909—1914, 1921—1922) та ін. Упродовж 1911—1916 рр. тут було засновано 6 пресодруків: 3 — громадсько-політичні, 1 — просвітній та 2 — релігійні (усі виходили в Чернівцях). Своєрідною енциклопедією українського життя на Буковині була газета «Буковина», подібно як «Діло» в Галичині, що відображала всі етапи національно-визвольних змагань, утверджуючи ідею соборності. Часопис, перше число якого вийшло ще на початку 1885 р., тимчасово припинив вихід у 1910 р., а після нетривалої перерви замість «Буковини» випускалася впродовж 1912—1915 рр. за редакторства Володимира Кушніра «**Нова Буковина**». Видання, яке виходило спочатку тричі на тиждень, а потім стало тижневиком, було спробою оживити пресу, створити суспільну трибуну для обміну думками щодо тогочасної політичної ситуації. Редакція, яку очолювали в різний час Осип Дік, Юрій Добровольський, Юрій Сербинюк, декларувала, що прагне розширити коло читачів і співробітників, не обмежуючись ідеологією однієї партії чи фракції, й залучати до співпраці усіх українців, що сповідують принципи єдності національної ідеї, культурного поступу й демократизму. Вже в першому числі виразно окреслено ідеологічні пріоритети: вимога повної автономії краю, боротьба з цілеспрямованою румунізацією усіх сфер суспільного життя, перш за все шкільництва, заснування в Чернівцях українського університету з українською мовою викладання, а також відкриття вищого крайового суду та самостійної дирекції залізниць, контроль фінансів, подолання москвофільства. Незважаючи на задекларовану позапартійність, полемічне вістря публікацій «Нової Буковини» було виразно спрямоване проти С. Смаль-Стоцького та його соратників — вихідців із Галичини, натомість пропагувалася політична лінія М. Василька, орієнтована на підтримку урядових ініціатив. Так, на початку Першої світової війни Союз українських парламентарних і сеймових послів Буковини опублікував у часописі звернення «До українського народу Буковини», закликавши стати на захист імперії, підтримати оголошену урядом Австро-Угорщини загальну мобілізацію, сподіваючись отримати конституційні гарантії для українців.

Степан Смаль-Стоцький (1859—1938) і Микола Василько (1868—1924)

Пресовою трибуною професора С. Смаль-Стоцького став тижневик «**Україна**», що виходив у Чернівцях від грудня 1912 р. до початку війни. Хоча його редактором-видавцем був зазначений Іван Захарко, обов'язки фактичного редактора виконував Зенон Кузеля. Для буковинських пресодруків характерною є ситуація, коли «промовляють посли до народу», — наголошувала редакція, — натомість необхідне таке видання, в якому «промовляв би нарід до послів» [70]. У публікаціях часопису, що відображав політику демократичної партії, акцентовано увагу на моральності в політиці, опертя на найширші маси народу та визнання пріоритетності українських інтересів у парламентській і сеймовій діяльності, що й зумовило критику М. Василька та деяких інших послів від Буковини за надмірне угодовство на шкоду українським національним інтересам. Визначаючи тогочасні геополітичні інтереси російської та австро-угорської монархій, редакція підкреслювала, що їх інтерес до українського народу має виключно імперський характер, тому не варто спокушатися обіцянками заміни важчого ярма на легше: «Кров, се надто цінна річ, щоби єї проливати за дулї на вербі. Коли народ на російській Україні зірве ся до боротьби з царизмом і московщиною, то зірве ся лише під кличем повної свободи-волї» [71].

Вихід «України» покликав до життя ще один пресовий проект — тижневий часопис «**Православна Буковина**» (однойменне москвофільське видання існувало в 1893—1906 рр.), що в політичному протистоянні був суголосним із «Новою Буковиною», хоча формально обстоював власну ідеологічну незаангажованість: «На нашій програмі нема такої точки, як сліпа партійність в користь патентованих політиків; зате обіцяємо лояльну підпору кождому чесному заступникови народу» [72]. Незважаючи на повідомлення про те, що «Православна Буковина» має 540 передплатників [73], насправді це був нетривалий проект — побачило світ лише сім чисел.

Преса Буковини «не була розгалуженою і структурованою, як, наприклад, у Галичині, однак представляли її не лише партійні видання…» [74]. Так, упродовж 1911—1916 рр. у Чернівцях виходила друком низка просвітніх та релігійних періодиків, зокрема: «**Читальня**» (1911—1914), місячний релігійно-просвітній додаток до «Русской Правды» «**Вѣра и Церковь**» (1912—1913), «**Народная Воля**» (1914). Не всі згадані видання були україноцентричними, світогляд буковинських українців формувався «на лінії фронту» як у прямому, так і в переносному сенсі, на рівні глибших історичних факторів. Усе ж героїзм під час захисту своєї землі був результатом насамперед самовідданої праці української інтелігенції над духовною просвітою народу: «І Світова війна та пов'язані з нею потрясіння не лише завдали незліченних страждань буковинським українцям — найчисленнішій етнічній групі герцогства Буковина, але й вперше за багато століть дали їм шанс здобути разом зі своїми одноплемінниками з королівства Галичини й Володимирії самостійну українську державу» [75].

На стан розвитку української преси на Лемківщині, Холмщині та Підляшші впливали історичні колізії, перш за все — три поділи Польщі, згідно з якими ця українська етнічна територія перебувала під владою то польської, то російської адміністрації. Холмщину, що опинилася у складі Російської імперії 1815 р., у 1912 р. було виділено в окрему губернію з ініціативи православного єпископа Евлогія, який неодноразово порушував це питання перед російським урядом. Під час перепису населення Холмщини і Підляшшя того ж року свідомо не фіксувався національний склад українців і росіян, натомість представників обох народів зазначали як «руські», адже ще з XIX ст. тривав процес знищення українського національного життя на цих землях. Однак, за твердженням Мирона Кордуби й Івана Крип'якевича, насправді етнічних росіян тут було небагато: майже 500 тис. осіб назвали своєю розмовною мовою «руську» і лише 268 тис. — польську. Зміна адміністративного устрою території посилила процес русифікації, а Перша світова війна завдала українському Холму значних матеріальних і людських втрат. Окрім того, що російська армія спалила майже всі українські села на Холмщині в 1915 р., було також проведено тотальну евакуацію українського населення міста, після якої більшість мешканців не повернулися додому, що суттєво вплинуло на етнічний склад населення.

Першим україномовним пресовим виданням на Лемківщині був «**Підгірський Дзвін**», що вийшов друком у січні 1912 р. у Сяноці за редакторства Осипа Шпитка, згодом — Григорія Климовича. Редакція позиціонувала видання як українську незалежну газету, що била б на сполох супроти фактів порушення національних і соціальних прав місцевих селян і закликала їх до співпраці: «Ми виляли той «Дзвін» за власні гроші, але не маєме сили, щоби його здвигнути в гору… Він стане вам дзвонити голосно, на цілий світ, о вашій доли й недоли, буде голосити широко і далеко о тих хлопських розкошах і гараздах, яких ми тут зазнаємо, на поли політичнім, суспільнім, господарськім, торговельнім, церковнім і шкільнім» [76]. У публікаціях видання критикувалося москвофільство як головна перешкода на шляху розвитку народу, водночас редакція газети відмежовувалася від соціалістичних ідей — небезпечних для релігійного світогляду народу.

Натомість газета «**Лемко**», що виходила впродовж 1911—1913 рр. спочатку у Львові, а потім у Новому Сончі з однойменним тижневим гумористично-сатиричним додатком, мала інші ідеологічні

пріоритети: «Наша цѣль войти въ возможно болѣе широкія круги русскаго народа Лемковщины, заинтересовати его вообще газетой, книгой, слѣдовательно наукой, что-бы поднять этотъ уголокъ Руси въ просвѣтительномъ экономическомъ отношеніи и поглубить среди лемковъ русское національное сознаніе» [77]. У редакційній передовиці відмінності між українською літературною мовою і лемківською говіркою потрактовано як прояв відмінності етнічної: начебто лемки не цікавляться українською пресою через відмінність граматичних конструкцій, з одного боку, та культурно-економічних інтересів — з іншого.

Просвітній двомісячник «**Свѣтъ**» (1914), подібно як і «Лемко», друкувався у Новому Сончі лемківською говіркою, максимально наближеною до російської мови, й теж був орієнтований на сільського читача. Науково-популярні матеріали культурологічної й природничої тематики мали б сприяти просвіті народу, переконуючи водночас українців у приналежності їх до загальноросійського етнокультурного простору. Сутність такої пропаганди виразно з'ясовує звернення «До всїх американських Лемків», опубліковане 1913 р. на сторінках «Свободи» (Джерсі-Сити, США): «Наша дорога Лемківщина в старім краю находить ся в великім небезпеченьстві. Ляхи хочуть нашу батьківщину силою пястука спольщити, а кацапи при помочи російських рублів — змосковщити. Одні і другі взяли ся за руки, покумали ся з собою і давай навертати галицьких Лемків на свою віру...» [78]. Небезпека полягала в об'єднанні антиукраїнських зусиль, однак на Лемківщині народ «станув по стороні» тих провідників, що насправді обстоювали його національні інтереси, незважаючи на залякування і цькування.

Ілюстрований тижневик «**Холмская Русь**» (1912—1917) — орган Холмського православного Свято-Богородицького братства — виходив спочатку в Холмі, а 1915 р. був «евакуйований» до Москви. Незважаючи на релігійний характер видання, тут побіч катехитичних матеріалів друкувалися історичні матеріали про події княжої доби та новітньої історії, що висвітлювали боротьбу між православ'ям і католицизмом на Холмщині, статті господарської тематики, фольклорні записи.

Місячник «**Наші Листки»** (1911—1912) та ілюстрований тижневик «**Русская Земля»** (1914), що виходили друком у Перемишлі, теж засвідчують ідеологічну різновекторність української преси цього регіону, що було наслідком політичної різновекторності суспільства. Якщо у виданні учнів української чоловічої гімназії («Наші Листки») дискутувалися питання формування національного світогляду молоді, підвищення освітнього рівня загалом і освіти рідною мовою зокрема, поширення соціалістичних ідей, то автори друкованих «язичієм» («на галицко-рускихъ говорахъ») публікацій часопису «Русская Земля» обстоювали традиційні для москвофільства ідеї формування територіальної і культурно-історичної спільноти українців і росіян. Політичне начало, завуальоване в шати релігійного, стало приводом до звинувачень греко-католицької Церкви в начебто насильницькому наверненні православних християн в уніатство. Таким чином, на території Холмщини та Підляшшя упродовж аналізованого періоду постало 6 нових пресодруків: 2 — у Перемишлі, 2 — у Новому Сончі, 1 — у Сяноку, редакція якого згодом теж перебувала в Новому Сончі, та 1 — у Холмі, перенесений 1915 р. до Москви.

На Закарпатті над національною просвітою народу самовіддано працювали ченці-василіани, долаючи вплив як русифікації, так і мадяризації. Українська преса у тогочасній Підкарпатській Русі була представлена в другому десятилітті XX ст. переважно релігійно-просвітніми виданнями. Деякі з цих часописів існували ще з кінця XIX — початку XX ст., перш за все — «Наука», що виходила в Ужгороді з 1897 р. Цей часопис, справедливо названий «унікальним явищем в закарпатській журналістиці» [79], підтримував громадсько-політичний і духовний розвиток народу, пристосовуючись до складних політичних обставин, зокрема спроб нав'язати українцям латинську абетку, що були здійснені в 1907 та 1916 рр.: «В 1916 р. коли мадярское правительство завело мадярску азбуку в научанье руського в

школах, тогды и «Недѣлю» примусили выходити латинкою (по мадярской фонетицѣ)» [80]. Наслідки мадяризації були відчутними і в шкільництві, і в літературі, і в пресі, бо багато хто з інтелігенції боявся передплачувати українські часописи або ж передплачував їх на чуже ім'я. Тодішній редактор тижневика «Наука» о. Августин Волошин згадував, що найбільше відчула результати цієї культурної боротьби в 1910—1912 рр. друкарня «Уніо», не маючи змоги продавати українські підручники, що почало загрожувати самому існуванню друкарні. З часом її фінансове становище покращилося, однак ненадовго: «Из сеи причины наша друкарня вже не знала в р. 1907 доплачовати на «Науку», прото редактор А. Волошин перебрав выдаванье сам на себе. Чтобы оживити газету, для народа выдавав популярну иллюстровану прилогу «Село» за 2 К роч. передплаты. Но оптимизм редактора и надѣя в помоч ревнѣйших патріотов завели его в довги» [81].

Августин Волошин (1874—1945)

Справді, в 1911 р. як додаток до «Науки» почала щомісячно виходити газета «**Село**»: впродовж року побачило світ 10 чисел часопису, на сторінках якого друкувалися катехитичні й історичні матеріали, господарські поради. Редакція прагнула подолати неграмотність серед селян, запровадити в кожному селі читальню, кредитну касу та власну торгівлю, сприяти ознайомленню з новинами науки й культури, розвитку громадських об'єднань. Розповіді про досвід європейських країн мали за мету сприяти інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та самоорганізації місцевого селянства. Низка постійних рубрик засвідчувала прагнення до всебічної освіти читача та інформування про важливі події у світі й регіоні.

Серед інших релігійно-просвітніх видань на Закарпатті вийшли друком у той час в Ужгороді «**Свѣтло**» (1913—1916), «**Листокъ Миссійный**» (1913) та «**Христіанское Народное Братство»** (1911—1913), редакція останнього була в Будапешті, а друкувався часопис народною мовою у друкарні «Уніо» в Ужгороді. Загалом, розвиток пресовидавництва на Закарпатті впродовж 1911—1916 рр. характеризується певною стагнацією, пов'язаною з культурно-політичною експансією угорської влади: за цей період побачило світ лише 5 нових видань: 3 — в Ужгороді та 2 — у Будапешті.

Популяризації українсько-угорських культурних та економічних взаємин сприяв часопис **«Ukránia»** (1916—1917), що виходив угорською мовою в Будапешті й містив історичні матеріали, художні твори, зокрема переклад «Слова о полку Ігоревім», поезію та прозу Т. Шевченка й І. Франка, а також Б. Лепкого, С. Руданського, В. Стефаника, дописи про січових стрільців, світлини хорунжих УСС Софії Галечко та Олени Степанівни.

Досвід українських січових стрільців, їх сміливість та військовий вишкіл, засвідчені під час боїв Першої світової війни, особливо в Карпатах, ставали прикладом навіть для вояків-австрійців, сприяв національному самоусвідомленню: «В сірій масі мужви УСС, між якими немало було студентів, членів перших українських тайних військових організацій із 1912 р., відродилося було почуття їхньої особистої гідности» [82]. Розвиток українського суспільно-культурного життя в умовах війни, що стала для українців братовбивчою, актуалізував питання об'єднання зусиль на шляху до державності. Політична складова цього руху була реалізована у створеному 4 серпня 1914 р. Союзі визволення України. Метою цієї політичної організації, в якій співпрацювали вихідці з Наддніпрянщини, що опинилися на австрійській території внаслідок репресій російського уряду, та політичні й культурні діячі Галичини і Буковини, було проголошення самостійності та соборності України. Завдяки широкій мережі представництва в західноєвропейських країнах (Італія, Німеччина, Норвегія, Швеція та Швейцарія), а також у Болгарії, Румунії й Туреччині Союз розгорнув широку дипломатичну та інформаційну діяльність, наголошуючи на історичній справедливості національно-визвольних змагань українців та необхідності їх підтримки міжнародним співтовариством.

Уже в першому числі тижневика «**Вістник Союза визволення України**», що вийшов друком 5 жовтня 1914 р. у Відні, було проголошено: «Об'єктивна історична конечність вимагає, аби між Західною Европою і Москівщиною повстала самостійна українська держава» [83], адже українські землі по обидва боки Збруча були не тільки основним тереном, а й предметом війни. Тут же було оприлюднено програму політичної організації українства — від державно-правової до економічної — на століттями окупованих Росією землях. У зверненні СВУ, адресованому політичній еліті Європи, за підписами Д. Донцова, В. Дорошенка, М. Залізняка, А. Жука, М. Меленевського, О. Скорописа-Йолтуховського, наголошувалося на загальноєвропейському значенні української справи, бо «Европа доти не прийде до сили, доки не буде певна своїх культурних надбань, доки на широких степах України не постане забрало проти Росії» [84]. Роль цього часопису та інших видань СВУ в популяризації українського питання в Європі важко переоцінити, перш за все «для створення позитивного іміджу України як ворога Росії в очах європейців». У тижневику підкреслювалося, зокрема, що експансіоністська політика Росії загрожуватиме, зрештою, самій Європі [85]. Історія неодноразово підтвердила пророчість цих слів.

Володимир Дорошенко
(1879—1963)

Видавцем і відповідальним редактором «Вістника Союза визволення України» був спочатку Омелян Бачинський, згодом — Володимир Біберович, Микола Троцький, а фактичними редакторами — Михайло Возняк, Володимир Дорошенко й Андрій Жук. На сторінках видання обговорювалися питання українсько-російських і українсько-польських взаємин, становища галицьких українців в умовах окупації російською армією, співпраці з емігрантами-українцями. Міжнародна тематика представлена у часописі матеріалами, які відзначали роль українських Визвольних змагань у контексті загальноєвропейського процесу формування нових національних держав, інформували про особливості трактування «українського питання» в зарубіжній пресі.

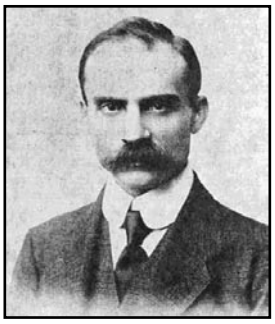

Андрій Жук
(1880—1968)

Намагаючись уникнути цензурних втручань при висвітленні актуальних політичних проблем, редакція часто подавала інформацію як передрук з німецької періодики. У публікаціях видання докладно аналізувалася ситуація на фронтах, друкувалися огляди воєнних подій, дописи про українських січових стрільців авторства Андрія Баб'юка (Мирослав Ірчан), Богдана Лепкого, Франца Мольнара, Осипа Назарука, інформацію про роботу СВУ в таборах українських військовополонених російської армії. У контексті аналізу тогочасного громадсько-політичного й культурного життя йшлося про діяльність українських політичних партій, громадських організацій, розвиток української освітньої та видавничої сфер, заснування товариств, бібліотек і музеїв, театральне життя. «В міру того, як розвивалося українське національне життя і події на українських землях, став він своїм змістом щодалі різнороднішим і всебічним, — зауважував А. Животко. — Зо всією докладністю обговорювалися тут політичні, культурні та економічні справи українського народу в Австрії. Старанно інформовано про життя на окупованих українських землях (Волинь). Присвячувано увагу життю українців у російській армії, полонених в Австро-Угорщині й Німеччині та українському життю під Росією. Тут же багатий матеріал про погляди чужинців на українську справу» [86]. У 1917—1918 рр. основну увагу було звернено на процес українського державотворення: діяльність Української Центральної Ради й Генерального Секретаріату, українізацію громадсько-політичного життя, а твори красного письменства та багатий ілюстративний матеріал сприяли читацькому резонансу та прихильним відгукам преси.

Так, редакція «Діла» підкреслювала, що змагання «Вістника Союза визволення України» заслуговує на всебічну підтримку.

Артур Зеліб
(1878—1958)

Володислав Біберович
(1889—1966)

Євген Бачинський
(1885—1978)

Союз визволення України, «передбачаючи розпад Австро-Угорської імперії і сподіваючись на те, що Антанта по війні справедливо вирішить українське питання» [87], розвинув активну видавничу діяльність у країнах Західної Європи з метою інформування міжнародної спільноти про історичне підґрунтя та геополітичну доцільність державотворчих змагань українців. У Лозанні (Швейцарія), де Союз мав власну українську книгарню, управителем якої був у 1917—1918 рр. Петро Чикаленко, визволений з німецького полону [88], виходив друком франкомовний ілюстрований журнал «**La Revue Ukranienne**» (1915, 1917), що його «перші дві книжки видано було в кількості 7000 примірників і широко поширено по всьому світі» [89]. Редактором часопису став Артур Зеліб — професор Лозаннського університету, літературознавець, перекладач і публіцист родом із Галичини. До складу редакційної колегії входили Андрій Жук та Євген Бачинський, останній змінив А. Зеліба на посаді редактора в жовтні 1915 р. Французькою мовою перекладав матеріали Броше, що прихильно ставився до українських Визвольних змагань. Спочатку журнал мав безперешкодний доступ у всі країни Європи та Росію, однак згодом цензура обмежила коло читачів членами парламенту, заборонивши для приватних осіб і редакцій газет. Уряд Італії заборонив розповсюдження видання не тільки на своїй території, а й на території Греції. З огляду на адміністративні перепони сьоме число журналу вийшло друком після півторарічної перерви, в червні 1917 р., і засвідчило факт як цензурних утисків, так і нестачі коштів. На сторінках часопису було опубліковано твори М. Драгоманова й М. Костомарова, статті Є. Бачинського, В. Дорошенка, А. Жука, А. Зеліба, М. Лозинського, матеріали про діяльність СВУ в таборах українських військовополонених. Сподівання видавців на підтримку європейської політичної еліти не виправдалися: «Політична орієнтація, надії майбутніх керівників ЗУНР (Є. Петрушевича, В. Панейка) на допомогу Франції і Англії виявилися катастрофічно ілюзійними, що передбачив, до речі, французький письменник Р. Ролан» [90]. У Лозанні виходили друком ще два часописи СВУ: франкомовний «**L'Ukraine**» (1915—1921) та англомовний «**The Ukraine**» (1915—1920), виданням яких опікувався Володимир Степанківський.

Для німецькомовного читача упродовж 1914—1917 рр. видавався у Відні часопис «**Ukrainische Nachrichten**», публікації якого висвітлювали українське питання у загальноєвропейському контексті: невирішеність політичної ситуації в Україні й на Балканах унеможливлювала досягнення забезпечення миру в Європі та загрожувала новою світовою війною. Редактором «Ukrainische Nachrichten» був О. Бачинський, згодом — В. Біберович, а видавцем — М. Троцький, що відзначали позапартійність часопису, прагнення об'єднати людей різної ідеологічної орієнтації з метою побудови самостійної української держави. Характерною особливістю видання було те, що на його шпальтах публікували статті не тільки українці, а й німці — вчені, письменники й публіцисти: «Прихильники німецької орієнтації, порівнюючи національну політику Росії і Австро-Угорщини, віддавали перевагу тій формі вирішення національних проблем, що політично базувалась на засадах

парламентаризму, конституціоналізму і автономізму» [91]. Подібно як і в інших виданнях Союзу, тут здебільшого друкувалися повідомлення про тогочасні події крізь призму українських національних інтересів, інформації про оцінку цих подій у зарубіжній пресі, а також численні культурологічні матеріали, що репрезентували українську історію та духовну спадщину, художні твори. Редакція часопису організувала анкету між читачами-чужинцями щодо ставлення до українського питання (уперше таке анкетування провів редактор «Ruthenische Revue» Роман Сембратович на початку XX ст.). «Ukrainische Nachrichten» — одна з небагатьох газет, яка «прагнула осмислити українське питання у загальноєвропейському, світовому контексті, формувати сприйнятття України як суб'єкта історичного процесу» [92]. У Відні Д. Донцов як голова Українського прес-бюро випускав також німецькою мовою видання «**Nachrichten des ukrainischen Pressbüros**» (1915—1916), яке містило новини, підготовлені цією інформаційною структурою. Саме в столиці Австро-Угорщини був осідок Головної Української Ради, організованої на початку Першої світової війни у Львові (згодом — Загальна Українська Рада), Бойової управи Українських січових стрільців, Пресової секції СВУ та інших пов'язаних з ними інституцій.

Зміни на міжнародній арені бойових дій під час Першої світової війни змушували розвивати нові напрями пресовидавничої діяльності: СВУ розгорнуло активний пресовидавничий рух у таборах військовополонених, водночас рукописні часописи почали з'являтися і безпосередньо в місцях дислокації УСС: «Українське Січове Стрілецтво від самого початку свойого існування шукало духовної поживи на кожнім місці, де б тільки опинило ся та серед будьяких обставин» [93]. Як правило, стрілецькі часописи виходили неперіодично, за дозволом стрілецької команди, із урахуванням переміщення військових формувань та їх участі в бойових діях. Українці, незважаючи на військовий талант, переважно воювали не за свою, а за чужу державу. Все ж від часу зруйнування Запорізької Січі «бойовий дух не вмер остаточно. Чужинці асимілювали аристократичну верству, згодом інтелігенцію, вони присвоювали собі нашу історію і грабували наші матеріальні цінності, однак так і не змогли деморалізувати народ і викорінити його бойовий дух, хоча національне відродження йшло дуже важко» [94].

Дослідники пов'язують початки української стрілецької преси з «Новініядою»: це рукописне видання містило віршований нарис («пісня») про пригоди стрільця Новіни (йдеться про відомого театрала й художника Леся Новіну-Розлуцького). Один рукописний випуск «Новініяди», редактором і автором якого був Роман Купчинський, вийшов 1915 р. Невдовзі з'явився другий випуск, урізноманітнений дописами читачів та малюнками художника Осипа Куриласа, які коментували текст. Усе ж питання, чи можна «Новініяду» вважати первістком стрілецької преси, залишається дискусійним.

Антін Лотоцький (1881—1949)

Власне першим стрілецьким часописом став «**Самохотник**», що почав виходити в липні 1915 р. Змінюючи місце видання разом із дислокацією Січових стрільців (Кам'янка біля Сколе, Свистільники, іноді місце виходу зазначене як Кіш У.С.С.), він проіснував до лютого 1918 р. Редакція та видавець тут традиційно окреслені гумористично: «редакція ще боїть ся признати», «редакція та сама» або ж «Видавництво двох», «Видавець Харлампій Тиндириндик». Насправді ж перші номери «Самохотника» вийшли за редакцією Мирослава Ірчана, потім часопис редагував Клим Кузьмович, а після його загибелі — Антін Лотоцький. Публікації висвітлювали ситуацію на фронтах, міжнародні політичні події, містили поради для стрільців, а численні анекдоти та жарти мали на меті не тільки підняти дух вояків УСС, а й викрити «тих «патріотів» України, які дбали передусім про власні інтереси» [95]. У травні 1917 р. усі числа «Самохотника» за 1915—1916 рр. були перевидані й підшиті в одну збірку з зазначенням на загальній обладинці: «Са-

тирично-гумористичний часопис Українського Січового Війська». Видавці висловлювали сподівання, що ця збірка буде пам'яткою про веселі та сумні хвилини з життя громади Українського січового стрілецтва. Пріоритетними були жанри фейлетону й гуморески, а в публікаціях дискутувалися питання перспектив мирного врегулювання, ролі героїзму Січових стрільців у ході війни. Часопис, як і більшість рукописних видань того часу, багато ілюстрований, перш за все шаржами і карикатурами. Редакція пародіювала типові інформаційно-хронікальні рубрики «З поля», «Новинки», «Погода» тощо, рекламувала часописи «Шляхи» і «Світ» та українські торговельно-економічні інституції. Десять чисел часопису вийшли у 1915—1916 рр. п. н. «**Український Самохотник**». Причини припинення виходу видання з'ясовано в першому числі «Молодого Самохотника» (Львів, 1918), якому редакція «передала уряд», згодом — «Республиканський Самохотник» (Станіслав, 1918—1919).

Усього три числа «неперіодичної полевої часописі артистичної» «**Бомба**» — видання Артистичної горстки Пресової кватири УСС — вийшли в січні та лютому 1916 р. у місці постою УСС над Стрипою та в 1919 р. як видання 1-ї бригади УСС у Красові на Львівщині. Символічне зображення на обкладинці стрільця на запряженому ракові з підписом «На Київ! На Київ!» пародіює воєнно-політичну стратегію керівництва армії, як і опубліковані в часописі гумористичні вірші та замітки пера Романа Купчинського, Лева Лепкого та інших авторів. Незважаючи на помітку «Під Великдень», третє число вийшло в січні 1919 р. Таку хронологічну невідповідність Іван Іванець пояснив у спогадах: з огляду на його термінове відрядження до Секретаріату військових справ у Станіславі було вирішено використати друкарські й літографічні потужності тодішньої столиці ЗУНР, тому число, заплановане на весну, було «зложено дуже скоро, можна сказати, що відрухово» [96].

Пресова кватира УСС, липень 1916 р.
Зліва направо: підхор. Роман Купчинський, чет. Іван Іванець, стр. Василь Оробець, дес. Василь Дзіковський, підхор. Лев Лепкий, підхор. Теофіль Мойсейович

У травні 1916 р. постали ще два стрілецькі видання, що виходили в місці постою Коша УСС біля Рогатина, — «**Вістник Пресової Кватири Українських Січових Стрільців**» та «**Самопал**». Редакторами «Вістника Пресової Кватири Українських Січових Стрільців» були Микола Угрин-Безгрішний та Антін Лотоцький. На шпальтах часопису планувалося подавати повідомлення про життя в Коші та літературні твори, які б віддзеркалювали духовні потреби стрільців, їх думки й переживання. Редакторство у «Самопалі» теж зазначене гумористично: «Козак Нитка», «Це нікому не цікаве…», як і видавництво — «Хвабрика Запорожських Самопалів», а числа метафорично названі «вистрілами». Фейлетони, гуморески та замітки пародіювали негативні явища в житті стрілецтва та непрофесійність працівників військової канцелярії. Тож, мабуть, з огляду на влучність критики стрілецький «Самопал», вистріливши тричі — з травня до серпня 1916 р., припинив існування за наказом команди Січового коша. Подібно й рукописний часопис «**УСС**» із підзаголовком «сатиричний орган неінтелїґентних інтелїґентів» виходив «коли треба» з грудня 1916 р. до червня 1917 р. у місцях постою Коша Українського січового війська. Тематичний діапазон публікацій зазнав суттєвих змін — від критики інтелігенції та жіноцтва до декларації гордості «за свій народ, за свою історичну долю, за участь у визвольних змаганнях» [97].

Перевага гумористичних матеріалів у стрілецькій пресі свідчила про певну іронію, з якою українські вояки сприймали складні воєнні реалії. «Гумористичні і сатиричні видання мають на ціли переважно всі їдким гумором та сатирою направляти тих одиниць або загал, як з стрілецького, так і з позастрілецького світа, — зазначав Мирослав Ірчан. — Найдете в них цікаві нотатки з нашої політики, себто гірку іронію її діл, найдете й болючу, а правдиву сатиру зі сучасного нашого життя… Хиба-ж се не доказ, що стрільці в сірім мундирі, знеможені важкою та довгою недолею, не забувають про своїх дорогих, що їх також болить серце задля гіркої недолі власного народу» [98].

Мирослав Ірчан
(1897—1937)

Тривала війна, і багато військовополонених українців, ще недавно вояків російської армії, опинилися у таборах на території Австро-Угорщини та Німеччини. Із часом завдяки старанням членів СВУ кожен такий табір ставав «ніби окремим містом, населення якого жило своїм повно розбудованим культурним життям» [99]. Тут функціонували українські школи й гімназії, бібліотеки, театри, кооперативи, власні часописи. Таборові видання як пресовий феномен засвідчили змогу національного духа в боротьбі з історичними обставинами. Незважаючи на сірість таборових буднів «напівув'язнених людей» (за висловом Миколи Литвицького), українські вояки знайшли в собі сили протистояти їм: «Опинившись за дротами, полишене саме собі, призабуте козацтво наше розвиває кольосальну енергію, скеровану в бік захисту себе од найстрашнішого ворога — деморалізації… Відірвані від світа, позбавлені можливости мати систематичну інформацію од свого уряду та брати активну участь у громадському життю еміґрації, інтерновані вояки-громадяне знайшли вихід з цього становища у виданню великого числа таборових журналів» [100].

Одним із перших вийшов у червні 1915 р. тижневик «**Розвага**» у Фрайштадті (Австрія). Адміністратором «часописі полонених українців» був І. Івченко, а фактичним редактором — подолянин Федір Шевченко, близький родич Тараса Шевченка, «неймовірно схожий на свого попередника, особливо на фото…» [101]. З редакцією «Розваги» співпрацював Микола Голубець: сприяв налагодженню роботи друкарні, оформленню верстки першого числа, а також, як зазначав у спогадах, зредагував вступне слово до читачів. У фрайштадській таборовій українській громаді згуртувалися тисячі українців — полонених російської армії, тому першочерговим завданням редакції «Розваги» було формування їх національної самосвідомості. Тривале перебування в неволі, на думку редакції, може бути використане для здобуття освіти, вивчення рідної мови та її популяризації. Часописні публікації дискутували питання оцінки міжнародних подій з точки зору національних інтересів, ролі українського війська у здобутті та захисті власної державності, її майбутнього устрою (самостійність, автономія, федерація) в історичному контексті політики імперської Росії, аналізували програми різних політичних партій. Спогади, художні твори, замітки про організацію громадсько-культурного життя в таборі, освітні матеріали сприяли формуванню з кадрів військовополонених російської армії національно свідомих громадян майбутньої української держави. Згодом це визначило питання їх участі у Визвольних змаганнях. Авторами публікацій переважно були самі полонені, порушуючи питання перспектив української державності та національної єдності задля її досягнення і водночас «наболілі» проблеми таборового життя. З нагоди річниці видатних українських політичних і культурних діячів — гетьмана І. Мазепи, І. Франка, Т. Шевченка — виходили спеціальні

Микола Голубець
(1891—1942)

числа газети, що мала різноманітні додатки та однойменний календар. Під час перерви у виході, з лютого до серпня 1916 р., замість «Розваги» вийшли два випуски одноднівки «**Метелик**», зокрема великодній. У липні 1918 р., коли більшість членів фрайштадтської громади виїхали в Україну, часопис припинив своє існування.

Від жовтня 1915 р. до грудня 1916 р. у таборі Вецляр (Німеччина) Пресова секція СВУ полонених українців видавала «**Просьвітний Листок**»: часописні публікації відображали крізь призму окремих особистостей процес національного відродження України та подолання наслідків колонізаційної політики російського уряду, що зумовило переосмислення військовополоненими-українцями як своєї участі у війні на боці Росії, так і національного питання загалом. Процесу самоідентифікації сприяло відкриття у таборі української школи та народного університету, діяльність яких теж висвітлено у матеріалах видання.

У таборі м. Раштат (Німеччина) місцевий осередок Союзу визволення України розпочав на початку 1916 р. видання газети «**Розсьвіт»** («Розсвіт»), згодом видавничі функції було покладено на таборову громаду «Самостійна Україна», видавництво «Український Рух». Редакторами часопису були П. Мороз, Г. Петренко й В. Сімович, які прагнули підняти рівень освіти й національної самосвідомості українських військовополонених, щоби вони у полоні не марнували час, а обмінювалися думками й здобували освіту. Часопис інформував про новини міжнародного життя, воєнні події й таборові будні, але перш за все містив матеріали, які мали допомогти читачам віднайти своє коріння. Редакція наголошувала, що повага до друкованого слова, висловленого в газеті товаришами, — це повага до самих себе, бо тільки той, хто шанує рідну мову й історію, є справжнім громадянином і справжньою людиною. Аналітичні статті та інформаційні повідомлення про міжнародні події, що дедалі частіше друкувалися з 1917 р., окреслювали державні перспективи української нації, її взаємини з царською Росією, а також першочергові для таборової громади просвітні й організаційні завдання. Редакція відгукнулася у 1916 р. на смерть Івана Франка, опублікувала низку шевченківських матеріалів. У виданні друкувалися художні твори й фейлетони, більшість із яких підписано псевдонімами та криптонімами. У квітні 1916 р. вийшов «**Великодний метелик «Розсвіту**», а в червні 1916 р. — «**Летучий Листок «Розсвіту»**. Після припинення виходу часопису в травні 1918 р. передплатники якийсь час отримували «Вільне Слово», що стало спільним таборовим органом.

Василь Сімович
(1880—1953)

Ще одним осередком національної просвіти став табір у Зальцведелі: «За п’ять кілометрів від німецького міста Зальцведель виросло поселення з дерев’яних бараків і кілька великих ангарів, оточене зусібіч колючим дротом і всевидющими вартовими. Тут під загальним проводом представника СВУ Зенона Кузелі та його помічників розрісся український табір, що цілком скидався на «справжню українську республіку» — зі школою, курсами, народним університетом, театром, бібліотекою, шпиталем, церквою, кооперативом, політичними гуртками» [102]. Ідея видання часопису зародилася серед членів місцевого таборового національно-просвітнього гуртка ще в листопаді 1915 р. Однак лише в лютому 1916 р., зі зростанням кількості прихильників цієї ідеї, на зборах редакційного комітету було затверджено проект статуту «пресової секції» та вирішено видавати газету. СВУ запросив для допомоги в освітній праці Петра Карманського: він і став редактором часопису «**Вільне Слово**», перше число якого вийшло друком у березні 1916 р. Видання надалі не змінювало свого ідеологічного спрямування, залишаючись безпартійним, щоб задовольнити потреби якнайширших кіл полонених українців. Така редакційна політика засвідчила свою успішність: якщо навесні 1916 р. у таборі про-

давалося близько 200 примірників газети, то на початку 1918 р. кількість передплатників сягнула 1,5 тисячі. Редакція, запрошуючи читачів до співпраці, закликала говорити й писати лише українською, бо мова — це основа національного світогляду, а також вивчати свою культуру: «Вчащайте усі на науку рідної історії і письменства, бо кожна шануюча себе людина повинна знати свою минувшину і духовне надбання своїх батьків!» [103]. Уже третє число газети вийшло у світ з власної друкарні, а на зборах, що відбулися у травні 1916 р., «пресову секцію» було перейменовано в «редакційну секцію», прийнято новий статут і обрано редактора з-поміж полонених. Особливу увагу в часописних публікаціях звернено на висвітлення історичної ретроспективи взаємин України зі східним і західним сусідами — Росією та Польщею, зокрема на долю таких українських етнічних земель, як Галичина, Волинь і Холмщина. У виданні дискутувалися питання міжнародного становища України на тлі огляду воєнних подій, діяльності українського уряду та армії, друкувалися інтерв'ю з українськими послами, а серед опублікованих документів — універсали й маніфести Української Центральної Ради. Особливу увагу в публікаціях звернено на розвиток народної освіти, мистецтва та преси, низка статей присвячена діяльності видатних українських істориків, політиків і митців. Упродовж кількох чисел на шпальтах газети друкувалися бібліографічні матеріали «Українська преса» й «Українські видавництва» З. Кузелі, який редагував часопис з липня 1918 р. У червні того ж року «Вільне Слово» стало друкованим органом усіх українських таборових громад у Німеччині, оскільки на той час перестали виходити часописи раштатського й вецлярського таборів — більшість полонених повернулися додому. Останнє число видання вийшло 22 лютого 1919 р. «Однозвучний у всіх цих органів був зміст, — відзначав А. Животко, — що відбивав, з одного боку, змагання редакції виконати своє завдання національного усвідомлення, а з другого — найглибші думки відірваних від рідного краю, яким жили і долею якого вболівали. Чулися тут туга і сподівання та певність в майбутнє» [104]. Складні історичні колізії, коли нація ставала заручником міждержавних угод інших націй, увиразнюють публікації таборових видань, віддзеркалюючи історію народу в долях і думках конкретних людей.

Зенон Кузеля
(1882—1952)

Ще одним тогочасним відгалуженням військової преси були офіційні видання австрійського уряду, які виходили на території українських земель і друкувалися переважно, крім української, ще німецькою, польською, чеською, румунською та іншими мовами народів, що населяли тогочасну Австро-Угорську імперію. Так, тижневик «**Військовий Листок Штрифлєра**» виходив у Відні впродовж 1915—1917 рр. німецькою мовою (україномовна версія газети з підзаголовком «пільна часопись» починається з другого річника); щоденник «**Lucker Neuigkeiten = Łuckie Nowosci = Луцкія Новости**» — у Луцьку впродовж 1915—1916 рр. як урядове інформаційне видання; двомісячник «**Часопись для підофіцирів**» (1916—1918) та союзний орган австрійських пластунів місячник «**Молода Австрия**» (додаток до австрійського часопису «Jung-Österreich») (1916—1917) — у Відні. На шпальтах цих видань переважно друкувалися статті воєнної та патріотичної тематики, повідомлення про бої на фронтах, художні твори, різноманітні урядові документи. Наприклад, редакція часопису «Молода Австрия» декларувала як одне із завдань сприяти консолідації молоді Австро-Угорщини без огляду на національність, членство в інших спілках і товариствах: у цьому контексті запорізькі козаки та вояки УСС трактувалися як зразки мужності та лицарської звитяги.

Розвиток національного культурного простору в умовах еміграції підтримувався активними взаєминами зі «старим краєм», адже національна ідея не може існувати ізольовано від нації та її території. Еміграційна гілка української преси найпотужніше розвинулася у США. Біля витоків її стояв Агапій Гончаренко — автор пресових проектів «Аляска Геральд» (1868) і «Свобода» (1873).

Перша ж українська газета «Америка» вийшла друком 1886 р., і, хоча проіснувала неповних чотири роки, цей досвід дав потужний поштовх для подальшого зростання. Характеризуючи ідеологічну спрямованість українських видань, що виходили на Американському континенті, Ярослав Чиж у статті «Пів століття української преси в Америці» зауважував: «Щодо напрямку газети поділялись на три головні групи: український народній напрямок, котрий ще в першому десятилітті цього століття називався «руським»; закарпатський «руский» або «карпаторусский» напрямок; москвофіли, що вживають назви «русскій». Далі поділ йшов по лінії світської і духовної преси, соціялістичних і правих газет, а накінець по лінії демократизму й соціялізму, фашизму-націоналізму і комунізму» [105]. І хоча такий поділ викликає певні застереження (з огляду на політичну заангажованість оцінок), усе ж беззаперечно засвідчує, що преса як одна з форм суспільної організації була тісно пов'язана з громадсько-політичною діяльністю українців на теренах США, де впродовж 1911—1916 рр. вийшло 35 нових українських пресодруків. Зосереджені вони були переважно в місцях українських поселень: 7 видань — у Нью-Йорку, 4 — у Нью-Брітені, по 3 — у Філадельфії, Оліфанті, Пітсбурзі та Скрентоні, 2 видання — у Клівленді (а також у Джерсі-Сити, Ансонії, Мейнфілді, Вотебурзі, Колдейлі, Вілкс-Бері та ін.). Нерідко редакції часописів «мандрували» з одного міста в інше, здобуваючи нових читачів.

Сотер Ортинський
(1866—1916)

Осип Назарук
(1883—1940)

Антін Цурковський
(1882—1955)

У жовтні 1910 р. у Клівленді відбулася X конвенція Руського народного союзу (згодом — Український народний союз), на якій єпископ греко-католицької Церкви у США Сотер Ортинський запропонував надати спілці релігійного характеру, внісши деякі зміни до її статуту, та змінити назву на Греко-католицький руський союз. Заснована 1893 р. громадська організація, що її «можна би сьміло назвати батьком всїх руських товариств у Злучених Державах» [106], мала для українців Америки таку ж вагу, як товариство «Просвіта» в Галичині. Однак категорична незгода із пропозицією єпископа частини членів РНС зумовила розкол, унаслідок якого постав Новий РНС соціалістичної орієнтації, перейменований 1918 р. в Український робітничий союз.

Прихильники реформаторських ідей єпископа С. Ортинського заснували Союз руських греко-католицьких братств «Християнська Любов», перейменований 1912 р. на «Провидіння», — товариство, що ставило за мету надання моральної та матеріальної підтримки українським емігрантам і їхнім родинам. Уже в серпні того ж року розпочато видання пресового органу Союзу — часопису «**Америка**», що друкувався спочатку в Нью-Брітені, а з 1914 р. — у Філадельфії (нещодавно часопис відсвяткував столітній ювілей), редакторами газети були Роман Залітач, Антін Цурковський, Осип Назарук, Лонгин Цегельський, Григор Лужницький та ін. Редакція, окреслюючи мету видання, прагнула втілити ідею єдності традиції та поступу — товариство мало б згуртувати українців греко-католиків, зв'язати єдністю переконань, оживити в них дух віри, любов до свого народу і його мови, поліпшити добробут. Редакційна політика передбачала об'єктивне висвітлення найважливіших подій громадського та культурного життя українців на батьківщині та в еміграції, впровадження християнської моралі у щоденне життя: «Ідео-

логію цього католицького часопису з'ясувала редакція у програмовій статті в першому своєму числі, визначуючи її суть та ідейні принципи ключем: «За віру, за волю, за Русь-Україну!». Ця програма, написана 1912 р., не втратила й донині ні своєї сили, ні актуальности» [107]. Під час Визвольних змагань тема побудови української незалежної соборної держави була пріоритетною: на шпальтах газети друкувалися офіційні документи й огляди воєнних подій, редакція також гостро виступила проти рішення про включення Галичини до складу Польщі. Державницька позиція видання зумовлювала критику як москвофільської пропаганди серед українців США, так і більшовицької політики в УРСР — облудність гасел українізації та економічних реформ, що призвели до голодоморів 1921—1922 рр. та 1932—1933 рр. У центрі уваги редакції завжди була діяльність української греко-католицької Церкви у США і товариства «Провидіння», постійно друкувалися катехитичні матеріали, енцикліки Папи Римського та єпископські послання, які мали на меті формувати національне, духовне й моральне обличчя нації.

Серед інших релігійних видань, що постали в США упродовж окресленого періоду, були двотижневик «**Заокеанська Русь**» (1911), місячник «**Епархіяльный Вѣстникъ**» (1914—1916) у Філадельфії та квартальний додаток до «Душпастиря» «**Дякоучитель**» (1913) у Нью-Брітені. Вони мали на меті об'єднати читацьку аудиторію довкола як ідеї просвіти й економічного добробуту українського народу в Америці, так і оборони «справ нашої віри на рівні з иншими справами, уважаючи віру нашу і обряд за найвисший і найкрасший чинник у виобразованю національної сьвідомости і моральности» [108], тобто трактували єдність релігійного та національного як універсальний шлях формування української культурно-політичної спільноти на чужині.

Такий погляд мав опонентів: у червні 1911 р. вийшов друком в Оліфанті пресовий орган Нового РНС — часопис «**Народна Воля»**, згодом перенесений у Скрентон. І хоча спочатку видання позиціонувалося як орієнтоване на підтримку радикальних політичних партій Галичини, однак толерантне до різних віросповідань, усе ж на часописних шпальтах одразу ж спалахнула полеміка зі «Свободою», «Америкою» та «Душпастирем», вістря якої було спрямоване на релігійне питання. Суттєво коригувала напрям газети часта зміна редакторів, серед відоміших імен яких — Мирослав Стечишин та Ярослав Чиж. У період Визвольних змагань 1917—1921 рр. редакція «Народної Волі» декларувала національно-державницьку орієнтацію, однак різко критикувала діяльність ОУН. Редакція цікавилася проблемами функціонування української преси, свідчення чого — систематично вміщувана бібліографія українських періодичних видань у радянській Україні та Галичині, значну увагу також було звернено на публікацію персоналій українських політичних і культурних діячів.

Національно орієнтована, переважно позапартійна, українська преса в Америці сприяла освітньому й економічному розвитку українства на чужих землях, як-от «**Народне Слово**», що виходило в Пітсбургу з 1914 р. до 1959 р., спочатку за редакцією Г. Киселя, згодом — Я. Косового, Д. Іванківа та ін. Видавці вважали цей регіон серцем української еміграції у США, тож саме тут прагнули створити «огнище народного житя» [109], яке б згуртувало до культурно-освітньої та політичної праці українських емігрантів, розпорошених по індустріальних центрах США, з метою сформувати спільноту, свідому своїх прав і обов'язків супроти всього українського народу. Ця спільнота повинна не тільки бути духовним явищем, а й надавати матеріальну підтримку, зокрема, шляхом створення фінансового товариства «Народна Поміч»: «Руські робітничі кольонії в стейтах Пенсільванії, Огайо, Вест-Вірджінії і Мериленд становлять велику одноцільну ґрупу, так з причини ґеоґрафічної близькости сих стейтів, як також тому, що тут переважна часть наших поселенців живе в тих самих зарібкових відносинах. Сі чотири стейти містять в собі майже дві третини всїх наших американських іміґрантів, отже цїлком слушно підносили ся від давна, при всяких нагодах численні голоси наших тутешних людий, що ся наша сильна одноцїльна ґрупа мусить в своїм осередку привести до життя свою на-

родну орґанізацію» [110]. На сторінках видання відображено важливі події тогочасної української історії, зокрема доби Визвольних змагань, репресивні акції радянського, польського та румунського урядів у міжвоєнний період, страшні факти голодомору, судові процеси над українцями, найважливіші міжнародні події, зокрема прихід до влади Гітлера та Муссоліні. З 1938 р. тут друкувалися також англомовні матеріали. У виданні вміщено багато персоналій як історичних постатей, так і тогочасних українських діячів, а також шевченкознавчі та франкознавчі матеріали. Друкувалися художні твори Марка Вовчка, Богдана Лепкого, Клима Поліщука, Василя Стефаника, Осипа Юрія Федьковича, Івана Франка, Андрія Чайковського.

Прагнучи об'єднати українців в Америці, уникаючи всього, що могло б внести розбрат, Американсько-українська видавнича спілка як офіційний орган Згоди братств розпочала в 1913 р. видавати в Оліфанті часопис «**Нове Житє**» (1913—1938). Окрім суспільно-політичних і релігійних статей, тут друкувалися матеріали про розвиток української науки та культури в Галичині й на Наддніпрянщині, музичного й театрального мистецтва, зокрема становлення українського кінематографа, науково-популярні матеріали з географії, біології, астрономії, відомості про роботу товариства. Редакція «Нового Життя» нерідко полемізувала з «Народною Волею» та «Українським Голосом».

Просвітніми за характером були часописи «**Просьвітні Вісти»** (1912—1913) та «**Гірник»** (1913—1914) у Скрентоні, «**Горожанин» (**1914) у Нью-Йорку, **«Просьвіта»** (1914) у Джерсі-Сити та ін., свідчення чого — як назви, так і підзаголовки видань на кшталт «український просьвітно-науковий місячник». Редакції цих видань ставили за мету доносити до українців в Америці рідне слово, ознайомлювати з національною історією та культурою, новими науковими відкриттями, подавати в популярній формі відомості про літературні новинки. Серед згаданих часописів були зразки суто інформаційних: «Просьвітні Вісти» — це укладений за тематичним принципом каталог книг «Першої руської книгарні в Америці» Василя Гришка, а «Гірник» виконував роль своєрідного «торговельного помічника» — допомагав читачам зорієнтуватися на ринку товарів і послуг.

Преса соціалістичної орієнтації на американських теренах пов'язана з політичними структурами — українськими робітничими організаціями, «соціялістичними з більшим чи меншим зворотом у право або ліво… Кожна така орґанізація має свій власний орґан, який є офіціяльним висловом думок цеї орґанізації» [111]. Одним із перших постав «**Пролєтар»**, однак вийшло друком лише одне число в 1912 р. Чи не найяскравішим представником соціалістичної преси в США була газета **«Робітник»**, що виходила з 1914 р. до 1923 р. спочатку в Детройті, потім — у Клівленді та Нью-Йорку. Це, за висловом редакції, перше і єдине українське пресове видання в Америці, присвячене «інтересам працюючої кляси», з червня 1915 р. — офіційний орган Української федерації соціалістичної партії у США, редактором якого був Мирослав Січинський (згодом — титульний редактор, а фактичний — Е. Крук). Газета, редакція якої активно полемізувала з часописами «Америка», «Гайдамаки», «Народне Слово», «Свобода», мала на меті сприяти консолідації українського робітництва для боротьби за соціальні права, створення осередків Української федерації соціалістичної партії. У 1919 р. часопис став органом Української федерації комуністичної партії. М. Січинський відзначав, що діяльність цієї робітничої організації має значення не лише для українських емігрантів: «Вона промовляє перед американською демократією за справу українського народа в Европі. Вона збиває брехню наших ворогів, що український народ темний, неписьменний, байдужий до громадських справ, нездатний до орґанізації, конче потрібує собі опіки і начальства і не хоче собі волї» [112]. Згодом видання перейшло на прорадянські позиції.

Мирослав Січинський (1887—1979)

У США доволі активну агітацію вела російська православна Церква, прагнучи залучити українців, вихідців із Галичини, у лоно своїх організацій, щедро фінансованих російським урядом. Іноді таке прилучення було добровільним з огляду на брак власних організаційних структур: українці, «не будучи в силї орґанїзувати відрубних православних громад, лучать ся разом з російськими «батюшками» в церковні громади й тим підпомагають зріст «москвофільства» серед українського народу на вільній землї» [113]. Редакції цих часописів переважно позиціонували свої видання як просвітні й позапартійні, однак тематика публікацій та її насвітлення виразно засвідчували завдання популяризації проросійських організацій у США, ідею об'єднання усіх гілок «русскаго народа» на культурно-національному ґрунті, до того ж вони друкувалися не українською мовою, а «язичієм», максимально наближеним до російської мови. Серед москвофільської преси, що почала виходити в Америці впродовж 1911—1916 рр., були: «**Жизнь»** (1911) у Філадельфії, «**Наука»** (1912—1913) та «**Ревнитель Православія**» (1914—1915) у Нью-Йорку, «**Нива**» (1912) у Клівленді, «**Слово»** (1912) в Ансонії, «**Любовь»** (1913—1939, продовж.) у Мейнфілді, «**Прикарпатская Русь**» (1914—1922, 1927) у Йонкерсі, «**Новая Русь»** (1915—1918) у Колдейлі (редактори видань — Семен Бендасюк, Теодор Гузіль, Іван Дриневич, Ієронім Луцик, Олександр Немоловський та ін.).

З нагоди 100-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича 1911 р. вийшла друком «**Однодніввка**» в Оліфанті: тут опубліковано некролог М. Шашкевича авторства Я. Головацького, його статтю про поета, а також низку поетичних творів Шашкевича (аналогічне видання вийде в Галичині 1937 р. з нагоди 100-ліття «Русалки Дністрової»). Зразком молодіжного видання була «**Цьвітка»** (1914—1917, Джерсі-Ситі) — ілюстрований часопис «для руської молодїжи в Америцї», точніше — для дітей членів Руського (згодом — Українського) народного союзу.

Преса української еміграції на Американському континенті пов'язувала емігрантів зі «старим краєм» та між собою, захищала економічні інтереси, формувала національну самосвідомість, пропагувала історичні та культурні надбання українців, запобігаючи асиміляції в чужомовному мультикультурному середовищі. Український народний союз під час Першої світової війни та Визвольних змагань висловив ідею створення спеціального фонду в кожній місцевості США для підтримки українців на батьківщині, активно популяризовані національною еміграційною пресою. «Свобода» в 1914 р. відзначала, що коли українці в Америці не можуть допомогти своїм братам збройно, то можуть допомогти Батьківщині фінансово. Як свідчить видання, упродовж 1912—1917 рр. було зібрано понад 50 тис. доларів. На сторінках «Свободи» друкувалися численні листи на підтримку Центральної Ради, вимоги припинити окупацію України. Причому чимало юнаків виявляло бажання служити добровольцями в українській армії, боротися за волю України» [114].

Українські часописи в Канаді, що були, за висловом Михайла Марунчака, «єдиними вузловими станціями й інформацією для поселенців-піонерів» [115], функціонували тут від 1903 р. і з часом здобували все більш розгалужену структуру у вимірі як географічному, так і типологічному. На початку другого десятиліття XX ст. продовжували виходити «Канадийскій Фармер», «Новий Край», «Ранок», «Український Голос», але водночас з'являлися нові пресові проекти, що засвідчували суспільну активність української громади, її прагнення в умовах еміграції розвинути власні політичні та релігійні структури з метою збереження національної ідентичності на тлі політичних та релігійних «різночитань». Факт компактності проживання українських громад у Канаді засвідчує географія виходу нових часописів: 10 — у Вінніпезі (одне з них «мандрувало» з — Вінніпега у Ванкувер, а далі — у Торонто), 4 — в Едмонтоні, 2 — в Торонто, 2 — в Мондері, 1 — у Востоці та 1 — у Монреалі — загалом 20 пресодруків. Ці видання не тільки репрезентували погляди різних суспільних груп, діяльність партій, товариств і організацій, а й вели поміж собою жваву полеміку.

Так, у травні 1911 р. у Вінніпезі вийшло друком перше число «**Канадийского Русина**» — видання греко-католицької Церкви в Канаді, що перебувала на той час під протекторатом архієпископа Луї Філіпа Ланжевена римо-католицької архієпархії св. Боніфація з центром у Вінніпегу. Вже у перших числах газети було виразно окреслені три світоглядні вектори, з якими редакція вела непримиренну боротьбу: «Була тут мова про тих, «що вірять у білого, нібито доброго царя», цебто російську церкву, далі про тих, що хочуть ширити «нову поступову віру» — натяк на Незалежну Грецьку Церкву та часопис «Ранок» і про тих, що «хотіли би завести народ у цілковиту безрелігійність» — отже соціялістичну групу з «Робочим Народом» на чолі» [116]. У кінці 1912 р. до Канади прибув Никита Будка — перший український греко-католицький єпископ, який доклав чимало інтелектуальних і фінансових зусиль, щоб часопис «Канадийский Русин» став повністю незалежним, перш за все оплатив борги видання на суму 5 тис. доларів. Він зазначав у листі «Всечесному Духовенству Нашої Єпархії»: «Утримати уровень нашого «Канадійського Русина» се страшно тяжко, найтяжчий обовязок Вашого Єпіскопа, котрий нераз виселений до остатка мусить ще писати до газети» [117]. Першим редактором газети був Микола Сироїдів, згодом ці обов'язки виконували Олександр Сушко, Іван Петрушевич, о. Мирон Залітач, Роман Кремар (псевд. Михайла Солодухи). Редакційну політику видання формували два основні вектори: розбудова Церкви в умовах еміграції та збереження мовних й національних традицій і водночас вивчення англійської мови, звичаїв та традицій Канади з метою інтеграції у суспільне життя країни. Така політика була спрямована на здобуття кращих умов розвитку як індивідуальних, так і колективних: «Наша часопись, що буде опиратись на народно-релігійних основах, уважати буде за перший свій обов'язок ширити і боронити засади греко-католицької віри, віри наших батьків, дідів і прадідів. Також і народні ідеали нашого народу, себто його мова, пісня, література, потреби суспільного й економічного життя, найдуть відбиток і належне місце» [118]. Газета виходила під цією назвою до 1918 р., а вже наступного року була перейменована з ініціативи тодішнього редактора Р. Кремара на «Канадійський Українець». Факт перейменування був пов'язаний із глибшими світоглядними змінами в середовищі української еміграції: як відомо, наприкінці XIX — на початку XX ст. не тільки в часописних публікаціях, а й нерідко в офіційних документах замість національності зазначалися етнічні чи територіальні ознаки («буковинці», «галичани», «русини», «австрійці», «поляки»). Як зазначав Ярослав Стех, назву «українці» вперше було подано в канадських часописах 1915 р.: «Від того часу швидко призабулися регіональні самоназви, а також назви за країною громадянства, і вже з 1919 р. стає єдина назва за національністю – українець в Канаді» [119].

Никита Будка
(1877—1945)

Пресвітеріанські релігійні кола прагнули залучити українців греко-католиків до своїх структур шляхом щедрого фінансування і самої Церкви, і її преси, звернувши «свою увагу на українських поселенців, як терен для своєї місії» [120]. З огляду на фінансову слабкість української громади перше україномовне видання в Канаді, «Канадийскій Фармер», виходив за матеріальної підтримки Ліберальної партії Канади та пресвітеріанської Церкви. З часом вдалося зменшити цей вплив і часопис «став прибирати загально-український характер» [121], оскільки пресовим проектом незалежної грецької Церкви в Канаді (фактично — українських пресвітеріан) став «Ранок».

Близьким до «Ранку» був часопис «**Канадиєць**», що виходив в Едмонтоні з 1912 р. до 1920 р. спочатку як двотижневик, а потім як тижневик: «Різниця між цими двома органами була хіба та, що «Ранок» углиблювався в народно-громадські справи, а «Канадиєць» уважав ці питання за нецікаві і злободенні» [122]. На сторінках видання друкувалися науково-популярні статті й численні

інформаційні матеріали, все ж основними були публікації катехитичного характеру, у тематиці яких простежується певна історична ретроспектива: намагання знайти в давній філософії різних народів, зокрема українського, обґрунтування доцільності реформаторських ідей у християнстві. Редакція, репрезентуючи інтереси методистської Церкви в Канаді, полемізувала з «Канадийским Русином» і «Новинами», а в передвиборний період підтримувала кандидатів-лібералів, незважаючи на декларації про аполітичність. У 1919 р. «Ранок» і «Канадиєць» об'єдналися, унаслідок чого в Вінніпезі постав «Канадійский Ранок».

У вересні 1913 р. у Вінніпезі вийшло друком перше число тижневика «**Канада**»: на думку редакції «Українського Голосу», таке видання «противажить» «Канадийскій Фармер» [123], що тривалий час репрезентував інтереси Ліберальної партії Канади серед емігрантів-українців. У самому виданні зв'язок із Консервативною партією Канади помітний на основі передвиборних матеріалів, що агітували за кандидата від цієї партії, який обіцяв підтримку ідеї двомовної системи шкіл, на відміну від лібералів. Хоча підзаголовок газети — «часопись просьвітна, економічна і політична» — окреслював суспільно-політичний характер видання, все ж редакція «Українського Голосу» відразу ж пов'язала появу нового українського часопису з фінансами консервативної партії та політичною системою противаг. Тижневик не тільки інформував про актуальні події, а й закликав емігрантів-українців до активнішої участі в політичному та громадському житті Канади. З редакцією «Канади» якийсь час співпрацював Петро Карманський, друкуючи фейлетони під рубрикою «Малпяче дзеркало», що зумовило ворожі взаємини з іншими виданнями, фактично війну проти всіх. Часопис, який редагували Микола Бачинський та Іван Слюзар, припинив існування в 1915 р.

Завдяки підтримці посла Ліберальної партії Канади від провінції Альберта Джо Мак Калума, який навіть вивчив українську мову, постав часопис «**Поступ**», що виходив у Мондері з 1915 р. до 1917 р. Його редакторами були Мирослав Стечишин, Тома Томашевський, Дмитро Яремко. Редакція, орієнтуючись насамперед на читача-фермера, ставила за мету духовне й матеріальне піднесення народу в Канаді, й видавала, крім газети, однойменний календар. На початку 1913 р. в Едмонтоні почав виходити тижневик «**Новини**» за редакторством Романа Кремара, який поступово переорієнтувався у своїх політичних поглядах із соціалістичної ідеології на національно-державницьку. У редакції часопису працювали також Мирослав Стечишин та Степан Фодчук. Новий часопис мав інше спрямування, аніж «Нова Громада», яку Р. Кремар заснував двома роками раніше: «Він все далі й далі відходив від соціялістичних кличів, врешті зорієнтував себе на культурні вартості українського народу в Канаді, його національну єдність, вклад в розбудову країни та партиципування в її політичних правах» [124]. Видання не мало виразного політичного чи релігійного забарвлення: редакція розвивала національну свідомість читачів, закликала до збереження духовного зв'язку зі «старою Батьківщиною», до розвитку національних традицій в умовах еміграції, засуджувала асиміляційну політику ліберальної партії, зокрема, захищала право українців на україномовні школи в Альберті. Тому з особливою увагою на сторінках видання висвітлювалися перебіг Визвольних змагань, ситуація в Галичині та на інших українських етнічних землях, що виникла внаслідок переділу Європи після Першої світової війни. Саме «Новини» оголосили перший літературний конкурс для свого читача з метою покращити «незавидний стан української літератури в Канаді» [125]. Загалом, методи адміністрування «Новин» засвідчували успішне перейняття комерційного досвіду американської преси.

Під «спільним знаменником» ідеї українства постала низка періодичних видань, що мали перш за все просвітницьку мету й, незважаючи на фінансову підтримку тих чи інших політичних кіл, позиціонували себе як позапартійні й позарелігійні, зокрема: «**Хата**» (1911), «**Наша Сила**» (1913), **«Канадійські Вісти»** (1913—1915) у Вінніпезі, «**Зоря**» (1914) у Монреалі. Часопис «Хата» був, наприклад, першим українським ілюстрованим літературно-науковим виданням. Ці тижневики та мі-

сячники «для руских родин в Канаді», висвітлюючи найважливіші події міжнародного життя, новини з життя української еміграції в Канаді та зі Старого краю, прагнули задовольнити інтелектуальні, релігійні та естетичні потреби читачів: «Нашим побажанням є взнести одну поважну будівлю, а се витворенє «спільного знаменника», порозуміння, толєрантности, а вслїд на тим, спільного братерського пожиття між нами всїма…» [126]. Формуванню цієї духовної єдності сприяло святкування 1914 р. українськими емігрантами 100-літнього ювілею Т. Шевченка. Так, у статті-відозві Шевченківського ювілейного комітету у Вінніпезі, вміщеній на сторінках «Українського Голосу», наголошувалося, що 100-літні роковини з дня народження поета повинні стати переломним етапом у житті українців у Канаді, розпочавши добу культурного відродження та економічного добробуту.

Розвиток і популяризація соціалістичних ідей зумовили появу в 1907 р. низки українських партійних пресових проектів («Червоний Прапор», «Робучий Народ»), що мали на меті ознайомлення читачів із засадами соціалістичної ідеології та залучення нових членів до лав партії, виходили з підзаголовками на кшталт «поступова часопись для працюючого люду». Характерними тематичними домінантами видань, які пропагували ідеї соціалізму, були: боротьба за захист прав українських робітників у Канаді, об'єднання за класовим, а не національним принципом, а також виразне антирелігійне спрямування. Серед українських часописів, що виходили в Канаді та репрезентували ідеологію партій, які входили до Федерації українських соціал-демократів у Канаді, були: «**Нова Громада»** (1911—1912) в Едмонтоні, «**Сьвідома Сила»** (1915—1916) та її наступник **— «Робітниче Слово»** (1916—1918) в Торонто, **«Кропило»** (1913) та «**Кадило»** (1913—1916, 1918) у Вінніпегу, Ванкувері, згодом — у Торонто. Серед їх редакторів — імена Павла Крата, Романа Кремара, Івана Стефаніцького. Незважаючи на те, що з початком Першої світової війни канадський уряд прийняв закон, згідно з яким було заборонено антивоєнну пропаганду, редактори соціалістичних видань намагалися інформувати про антивоєнні демонстрації робітників у європейських країнах.

Павло Крат
(1882—1952)

Серед українців Канади доволі активно популяризувалися москвофільські ідеї, свідчення чого — пресодруки «**Православный Русинъ**» (1912) у Мондері, «**Острога**» (1912) у Востоці, «**Русскій Голосъ**» (1913—1916, 1918—1919) в Едмонтоні, **«Русскій Народъ**» (1914—1920) і «**Канадійская Православная Русь**» (1916—1917) у Вінніпезі. Їх характерною рисою була недовготривалість, що свідчило про відсутність підтримки цих ідей емігрантами-українцями: «Жоден з названих пресових органів не потрапив здобути широкого кола читачів серед українських поселенців. Появлялися ці часописи завдяки фондам Російської Православної Місії та часами не надто сильній ще національній свідомості поселенчого загалу» [127].

Ілюстрований часопис «**Зірка**» (квартальний додаток до часопису «Душпастырь»), одне число якого вийшло 1913 р. у Нью-Брітені за редакцією Романа Залітача, був первістком періодики для дітей. Тому дискусійним видається твердження, що анонсований 1917 р. у газеті «Канадиєць» дитячий часопис «Український Євангелист», який не відомо, чи з'явився друком чи ж залишився видавничим проектом, був першим українським дитячим часописом на цих теренах [128]. Михайло Марунчак — літописець українського життя в Канаді — подає статистичні дані про тираж деяких українських часописів у Канаді за відомостями, опублікованими 1912 р. редакцією «Нового Краю»: «Канадийскій Фармер» — 4000 прим., «Український Голос» і «Новий Край» — 3000 прим., «Робучий Народ» — 2500 прим., «Канадийский Русин» — 2000 прим., «Канадиєць», «Нова Громада», «Ранок» — 1000 прим., «Свідок Правди» — 600 прим. [129].

Українська еміграція в Бразилії й Аргентині посідає за чисельністю четверте місце у світі, після еміграції у США, Канаді й Польщі, хоча й точні дані встановити важко: українці, що прибували до Південної Америки як піддані Австро-Угорської чи Російської імперії, нерідко фіксувалися імміграційними службами як австрійці чи ж росіяни [130]. Водночас природні умови ускладнювали не тільки культурний розвиток, а й сам процес виживання: «Голод, пошесті та вороже ставлення місцевого населення спричинили серед перших українських поселенців велику смертність, деякі навіть поверталися до Галичини, але, за даними перепису, проведеного українськими священиками в 1913–1914 роках, українських іммігрантів у Бразилії на той час налічувалось близько 45 тис. чол.» [131].

Першим друкованим органом на цих теренах став двотижневик «Зоря», що виходив з 1907 р. у Куритибі (Бразилія), в 1910 р. його змінив «Прапор», започаткований Комітетом Народної друкарні в Куритибі й перенесений згодом до Прудентополіса. Саме в Прудентополісі 1911 р. вийшло за редакцією василіанина о. Рафаїла Криницького перше число популярного католицького місячника **«Місионар в Бразилиї»**, назва якого виразно свідчила про спадкоємність традицій релігійних видань, власне того «Місионара», що його видавали в Галичині з 1898 р. оо. василіани. Редакція декларувала видання як суто релігійне, покликане будувати Царство Боже між русинами-українцями в Бразилії, дистанціюючись водночас від політичних питань. На шпальтах часопису, що виходив упродовж п'яти років, друкувалися статті та розвідки з історії Церкви, катехитичні матеріали й художні твори релігійної тематики.

Уже в першому числі часопису «**Праця**», що був заснований 1912 р. теж у Прудентополісі, окреслено різні сфери суспільного впливу обох видань: «Правда, вже від двох літ виходить у Прудентополи релїґійний місячник «Місионар в Бразилії», та годї було єму і буде мішати полїтики в справу нашої релїґії. Пускаючи в сьвіт се перше число, бажаємо сим заспокоїти духові потреби нашого руського народу в Бразилії, піднести єго уровень просьвіти, збудити в нїм народну сьвідомість та злучити всї наші сили до спільної, просьвітної працї народної» [132]. Українці Бразилії орієнтувалися на ті моделі культурно-політичного та економічного розвитку нації, що сформувалися в Галичині: подібно як галицькі українці піднімаються завдяки наполегливій праці на щораз вищий рівень самоусвідомлення, так і українці в Бразилії прагнули зайняти достойне «місце міжъ осївшими тутъ народами» [133]. Метою видання, що його редагували в різний час Петро Карманський, Рафаель Криницький, Осип Мартинець, були просвіта народу, опір тенденціям денаціоналізації, організаційне об'єднання українців на чужині та зростання їхнього добробуту. Переважно на шпальтах часопису друкувалися історичні й науково-популярні статті, інформаційні матеріали про життя українців на батьківщині й чужині. «Праця» відсвяткувала нещодавно свій столітній ювілей і «до наших днів продовжує інформувати громаду про українське життя» [134].

Петро Карманський
(1878—1956)

Загалом за період від 1911 р. до 1916 р. було засновано 211 пресодруків: 53 — на українських теренах, що перебували в межах Російської імперії, 88 — в Австро-Угорській імперії, 13 — в інших європейських країнах — Німеччині (Берлін — 1, Вецляр — 1, Зальцведель — 2, Мюнхен — 1, Раштат — 3), Швейцарії (Женева — 1, Лозанна — 3), Болгарії (Софія — 1) та 57 — у Північній та Південній Америці. Більшість зареєстрованих періодиків виходили як тижневики (понад 60) і місячники (понад 50), близько 10 видань були щоденниками хоча б якийсь час, понад три десятки часописів — квартальники та піврічники, 6 видань — однодніки, понад три десятки часописів виходили неперіодично або ж періодичність їх виходу встановити неможливо. Такий поділ є дещо умовним, бо з огляду на політичну й економічну ситуацію критерій періодичності не був сталим.

Українська преса, незважаючи на складні суспільно-політичні реалії, що не давали змоги нації об'єднати свої зусилля в межах державних кордонів, усе ж розкривала ті нитки, що «можуть зв'язати усіх українців у одну цілість», створювала ідеологію, яка базувалася «на тривких підвалинах минулого України», реєструвала «кожний дорібок української культури» [135] та вказувала українцям шляхи праці на всіх ділянках громадсько-політичного життя. Часописні публікації формували національно-державницьку ідеологію та колективну відповідальність за долю визвольних змагань у ширшому сенсі, що стали стимулом для пошуку нових оригінальних геополітичних концепцій.

1. *Ігнатієнко В.* Українська преса (1816—1923 рр.) : історико-бібліографічний етюд / В. Ігнатієнко. — К. : Державне видавництво України, 1926. — С. 5.
2. *Кость С.* Західноукраїнська преса першої половини XX ст. у всеукраїнському контексті: засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування / Степан Кость. — Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. — С. 4.
3. *Крупський І.* Галицьке стрілецтво та його преса в боротьбі за українську державність : текст лекцій / Іван Крупський, Ярослав Малик. — Львів : ЛДУ, 1994. — С. 7.
4. *Тернопільський Ю. Л.* Українська преса з перспективи 150-ліття / Юрій Л. Тернопільський. — Джерзі-Сити : Видавництво М. П. Коць, 1974. — С. 5.
5. *Бочковський О. І.* Українська журналістика на тлі доби: історія, демократичний досвід, нові завдання / Ольгерд Іпполіт Бочковський, Степан Сірополко. — Мюнхен, 1993. — С. 187.
6. *Тернопільський Ю. Л.* Українська преса з перспективи 150-ліття. — С. 26.
7. *Тищенко-Сірий Ю.* Перші наддніпрянські українські масові політичні газети. 1909—1912 / Юрій Тищенко-Сірий. — Нью-Йорк : Українсько-американське видавниче товариство, Інк., 1952. — С. 21. — (Серія мемуарів; ч. 1).
8. Там само. — С. 16—17.
9. Там само. — С. 20.
10. 1 січня 1912 р. Харьків // Сніп. — 1912. — Ч. 1. — С. 1.
11. *Михайлин І. Л.* Нарис історії журналістики Харківської губернії (1812—1917) / І. Л. Михайлин. — Х. : Колорит, 2007. — С. 254.
12. Від редакциі // Сніп. — 1912. — Ч. 52. — С. 1.
13. *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 185—186.
14. До наших читачів // Сяйво. — 1913. — № 1. — С. 2.
15. *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — Ч. 1. — С. 65.
16. *Тернопільський Ю. Л.* Українська преса з перспективи 150-ліття. — С. 29.
17. *Юркевич Л.* В справі української робітничої газети / Л. Юркевич // Дзвін. — 1913. — № 4. — С. 278.
18. *Животко А.* Історія української преси. — С. 183—184.
19. *Черняхівська В. В.* Дискусія про робітничу пресу: за публікаціями журналу «Дзвін», 1913—1914 [Електронний ресурс] / Черняхівська В. В. — Режим доступу: http://journlib.univ.kiev.ua/ index.php?act = article&article=2195.
20. *Кость С.* Західноукраїнська преса першої половини XX ст. у всеукраїнському контексті... — С. 156.
21. *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1917. — С. 65—66.
22. Од редакції // Слово. — 1916. — Ч. 1. — С. 1.
23. *Михайлин І. Л.* Нарис історії журналістики Харківської губернії (1812—1917). — С. 240.
24. *Животко А.* Історія української преси. — С. 209.
25. *Левитський М.* В добрий час (з листа до редакції) / Микола Левитський // Муравейник (Комашня). — 1913. — № 1. — С. 2.
26. Від редакції // Наша Кооперація. — 1913. — № 1. — С. 1.
27. *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1917. — С. 66.
28. *Тернопільський Ю. Л.* Українська преса з перспективи 150-ліття. — С. 27.
29. *Донцов Д.* Фантазії та реальність / Дм. Донцов // Український Студент. — 1914. — Зб. 3. — С. 35.

30. *Тернопільський Ю. Л.* Українська преса з перспективи 150-ліття. — С. 8.
31. *Ігнатієнко В.* Українська преса (1816—1923 рр.). — С. 53.
32. *Тернопільський Ю. Л.* Українська преса з перспективи 150-ліття. — С. 31.
33. *Федорців Ф.* Два моменти. 1914 : 1918 / Ф. Федорців // Діло. — 1928. — Ч. 10. — С. 5.
34. *Гутковський В. В.* Українська журналістика на західноукраїнських землях: державотворча функція, тематичні аспекти (1848—1919) : історико-політичний нарис / В. В. Гутковський, І. В. Крупський, О. М. Олексин ; за заг. ред. І. В. Крупського. — Львів, 2001. — С. 85.
35. Від Редакциї // Нове Слово. — 1912. — Ч. 1. — С. 2.
36. Від Видавництва // «Діло» і «Нове Слово». — 1913. — 29 груд. — С. 1.
37. До наших читачів // Діло. — 1914. — Ч. 26. — С. 1.
38. *Федорців Ф.* Два моменти. 1914 : 1918. — С. 5.
39. *Гутковський В. В.* Українська журналістика на західноукраїнських землях. — С. 89.
40. *Погребенник Ф.* Критика і журналістика / Федір Погребенник // Історія української літератури : у 8 т. — К. : Наук. думка, 1968. — Т. 5 : Література початку XX ст. — С. 54.
41. *Животко А.* Історія української преси. — С. 205.
42. Проспект // Ілюстрована Україна. — 1914. — Ч. 1. — С. 1.
43. Там само.
44. *Животко А.* Історія української преси. — С. 205.
45. *Петлюра С.* Іллюстрована Украіна. 1913 г. № 1—4 / С. Петлюра // Украинская Жизнь. — 1913. — № 2. — С. 108.
46. *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879—1944) : історико-бібліографічне дослідження / Марія Галушко. — Львів, 2001. — С. 118.
47. *Романюк М. М.* Українські часописи Коломиї (1865—1994) : історико-бібліографічне дослідження / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1996. — С. 79.
48. Від Редакциї! // Голос Підкарпатя. — 1911. — Ч. 1. — С. 1.
49. Від Редакциї // Калуський Листок. — 1912. — Ч. 1. — С. 1.
50. *Коструба Т.* Огляд української літератури в 1918—1938 рр. / Теофіл Коструба // Життя і Слово. — 1948. — Ч. 2. — С. 116.
51. Братья и сестры! // Христіянскій Голосъ. — 1914. — Ч. 1. — С. 1.
52. Український Учитель. — 1911. — Ч. 1. — С. 1.
53. *Домбровський А.* Предтечі «Учительського Слова» / А. Домбровський // Учительське Слово. — 1937. — Ч. 8. — С. 198.
54. Від редакції // Учительське Слово. — 1912. — Ч. 1. — С. 2.
55. *Бочковський О. І.* Українська журналістика на тлі доби... — С. 192.
56. До наших ремісників, купців і промисловців! // Вісти Промислової Комісиї. — 1913. — Ч. 1. — С. 1.
57. Від Редакціи // Вісти з Українських Товариств. — 1912. — Ч. 1. — С. 1.
58. Там само.
59. *Гутковський В. В.* Українська журналістика на західноукраїнських землях... — С. 87.
60. Вістник Союза визволення України. — 1917. — Ч. 149. — С. 6.
61. *Гутковський В. В.* Українська журналістика на західноукраїнських землях... — С. 46.
62. *Крупський І.* Галицьке стрілецтво та його преса в боротьбі за українську державність... — С. 5.
63. Минаючи стовпи граничні…// Січові Вісти. — 1912. — Ч. 1. — С. 3.
64. *Трильовський К.* В справі товариств «Січові стрільці» / К. Трильовський // Січові Вісти. — 1913. — Ч. 2/3. — С. 7.
65. *Вихор І.* На стрічу великим подіям / І. Вихор // Відгуки. — 1913. — Ч. 1. — С. 3.
66. *Кость С.* Нариси з історії української військової преси / С. Кость, О. Тимчишин, К. Федірко. — Львів : Світ, 1998. — С. 35.
67. В ювілей кнута!.. // Відгуки. — 1913. — Ч. 3/4. — С. 1.
68. *Квас О.* Військово-революційний рух серед української молоді середніх шкіл в Галичині до І. Світової війни / Осип Квас // За волю України : історичний збірник УСС : в 50-ліття збройного виступу Українських Січових Стрільців проти Москви 1914—1964. — Ню Йорк, 1967. — С. 89—90.

69. *Федорців Ф.* Слово від себе / Федь Федорців // Шляхи. — 1917. — Ч. 25. — С. 415—416.
70. Чи треба нам нової ґазети? // Україна. — 1913. — Ч. 1. — С. 1.
71. Сьвітова політика а Україна // Україна. — 1913. — Ч. 3. — С. 2.
72. З Новим роком // Православна Буковина. — 1913. — Ч. 1. — С. 2.
73. *Романюк М. М.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940) : історико-бібліографічне дослідження / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 57.
74. *Кость С.* Історія української журналістики: західноукраїнська преса першої половини XX ст.: структура, проблематика / Степан Кость. — Львів, 2008. — Кн. 1. — С. 38.
75. *Старик В.* Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914—1921 / Володимир Старик. — Чернівці, 2009. — С. 112.
76. Дорогі братя селяни! // Підгірський Дзвін. — 1912. — Ч. 1. — С. 1.
77. Отъ Редакціи // Лемко : прибавленіе къ «Прикарпатской Руси». — 1911. — Ч. 1. — С. 1.
78. До всїх американських Лемків // Свобода. — 1913. — Ч. 17. — С. 1.
79. *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.) : історико-бібліографічне дослідження / Василь Габор. — Львів, 2003. — С. 148.
80. *Волошин А.* Ко исторіи нашого новинарства / Августин Волошин // Волошин А. Спомини. — Ужгород, 1923. — С. 65. — (Книжки «Русина»; ч. 10).
81. Там само. — С. 61.
82. *Кучабський В.* Розвиток національно-державницької думки УСС / Василь Кучабський // За волю України : історичний збірник УСС... — С. 52.
83. Наша платформа // Вістник Союза визволення України. — 1914. — Ч. 1. — С. 1.
84. До громадської думки Европи // Вістник Союза визволення України. — 1914. — Ч. 1. — С. 2.
85. *Кость С.* Нариси з історії української військової преси. — С. 45.
86. *Животко А.* Історія української преси. — С. 216.
87. *Цвенгрош Г.* Українське питання у франкомовному світі / Густав Цвенгрош // Українська еміграція. Історія і сучасність : матеріали міжнародних наукових конференцій, присвячених 100-річчю еміграції українців до Канади. — Львів : Каменяр, 1992. — С. 271.
88. *Наріжний С.* Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / Симон Наріжний. — Прага, 1942. — Част. 1. — С. 15.
89. *Животко А.* Історія української преси. — С. 220.
90. *Цвенгрош Г.* Українське питання у франкомовному світі. — С. 272.
91. *Рибак О.* Проблема українського національного відродження на сторінках газети «Ukrainische Nachrichten» (1914—1916) / Оксана Рибак // Українська еміграція. Історія і сучасність... — С. 265.
92. Там само. — С. 266.
93. *Угрин-Безгрішний М.* Преса «Українського Січового Війська» / М. Угрин-Безгрішний // Червона Калина : літературний збірник «Українського Січового Війська» / під ред. Миколи Угрина-Безгрішного. — Кіш «Українських Січових Стрільців», 1918. — С. 5.
94. *Кость С.* Нариси з історії української військової преси. — С. 9.
95. *Крупський І.* Галицьке стрілецтво та його преса в боротьбі за українську державність... — С. 18.
96. *Іванець І.* Великодня «Бомба» / І. Іванець // Літопис Червоної Калини. — 1936. — Ч. 4. — С. 8.
97. *Крупський І.* Галицьке стрілецтво та його преса в боротьбі за українську державність. — С. 24.
98. *Бабюк А.* Стрілецька преса / А. Бабюк // Вістник Союза визволення України. — 1917. — Ч. 169. — С. 619.
99. *Наріжний С.* Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч. 1. — С. 15.
100. *Литвицький М.* Таборова журналистика / М. Литвицький // Українська Трибуна. — 1921. — Ч. 42. — С. 2.
101. *Сидоренко Н.* Національно-духовне самоствердження: у 3 част. / Наталя Сидоренко. — К., 2000. — Част. 1 : Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — К., 2000. — С. 29.
102. Там само. — С. 41.

103. *Кость С.* Нариси з історії української військової преси. — С. 91.
104. *Животко А.* Історія української преси. — С. 217.
105. *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Scranton, Pa, 1938. — С. 117.
106. Ювилей Руського Народного Союза // Калєндар Руського Народного Союза в Америці на рік звичайний 1914 : ювилейне виданє / зладив Осип Стеткевич. — Jersey City, N.Y., 1913. — С. 17.
107. *Голіят Р. С.* Історія української преси в Америці / Роман С. Голіят // Альманах УНСоюзу. — 1978. — Джерзі Ситі ; Ню Йорк, 1978. — С. 91.
108. Наша програма // Заокеанська Русь. — 1911. — Ч. 1. — С. 3.
109. Від редакції // Народне Слово. — 1914. — Ч. 1. — С. 2.
110. Братя Русини! // Народне Слово. — 1914. — Ч. 2. — С. 3.
111. *Власт Ю.* Українська преса в Америці / Юрій Власт // Український Прапор. — 1920. — Ч. 8. — С. 4.
112. *Січинський М.* Народна справа в Америці / Мирослав Січинський. — Ню Йорк—New York, 1919. — С. 21.
113. *Кириленко О.* Українці в Америці / Орест Кириленко. — Відень : Накладом «Союза Визволення України», 1916. — С. 13—14.
114. *Хімяк О.* Українська преса на американському континенті (кінець XIX — початок XX ст.) / Оксана Хімяк // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. — 2012. — Вип. 24. — С. 27—31.
115. *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпеґ : Накладом Української Вільної Академії Наук в Канаді, 1991. — Т. 1. — С. 241.
116. *Марунчак М. Г.* Історія преси, літератури і друку піонерської доби / Михайло Марунчак. Друге вид. — Вінніпеґ : Накладом Української Вільної Академії Наук в Канаді, 1969. — С. 38.
117. *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади. — С. 264.
118. Високоповажані читачі і приятелі // Канадийский Русин. — 1911. — Ч. 1. — С. 2.
119. *Стех Я.* Ювілей 120-річчя Поселення Українців в Канаді / Ярослав Стех // Світло. — 2012. — Квіт.
120. *Марунчак М. Г.* Студії до історії українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпеґ, 1966—1967. — Т. 2 : Історія суспільно-культурного росту українців Манітоби, част. 1 : Піонерська доба. — С. 493.
121. *Марунчак М. Г.* Історія преси, літератури і друку піонерської доби. — С. 22.
122. Там само. — С. 46.
123. *Войценко О.* Літопис українського життя в Канаді / Ольга Войценко. — Вінніпеґ : Накладом і друком видавничої спілки Тризуб, 1961. — Т. 1 : Піонерська доба: 1874—1918. — С. 59.
124. *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади. — С. 266.
125. Там само. — С. 267.
126. Від видавництва // Наша Сила. — 1913. — Ч. 1. — С. 1.
127. *Марунчак М. Г.* Студії до історії українців Канади. — С. 483.
128. *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади. — С. 270.
129. Там само. — С. 274.
130. *Кужель Л.* Українські календарі (1914—1939) в Аргентині і Бразилії як джерело інформації про західноукраїнську книгу / Любов Кужель // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. — 2008. — Вип. 1(16). — С. 73—95.
131. *Бондаренко М.* Українці Бразилії: минуле і сучасність / Марина Бондаренко // Українці Бразилії : історико-етнологічне дослідження. — К. : Дуліби, 2011. — С. 52.
132. Від редакції // Праця. — 1912. — Ч. 1. — С. 1.
133. Там само.
134. *Бондаренко М.* Українці Бразилії: минуле і сучасність. — С. 54.
135. *Бочковський О. І.* Українська журналістика на тлі доби... — С. 193.

Мар'яна Комариця

ВІД УКЛАДАЧІВ

Четвертий том історико-бібліографічного дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.», який охоплює 1911—1916 рр., містить анотовані описи українських часописів (газет, журналів, бюлетенів, вісників та ін.), що виходили на етнічних українських територіях, які перебували у складі Російської й Австро-Угорської імперій, та преси українською мовою, видаваної на різних континентах. У цьому томі вміщена вступна стаття «На стрічу великим подіям»: українська преса 1911—1916 рр. у соціокультурному контексті». Бібліографічна частина дослідження структурно поділяється на два розділи: «Бібліографія української преси» і «Бібліографія української іншомовної преси». Перший розділ подає бібліографічну інформацію про пресу, видану українською мовою у її історичних варіантах правопису, а також двомовну пресу, що виходила українсько-англійською, есперанто-українською, німецько-польсько-українською та російсько-українською мовами. Другий розділ охоплює пресодруки, які видавалися іншими (у цьому часовому відтинку — англійською, німецькою, польською, російською, угорською, французькою) мовами, однак були українськими за змістом.

При відборі для бібліографування української преси початку XX ст., включеної до бібліографічної частини видання, укладачі керувалися науковими принципами, викладеними В. Ігнатієнком у праці «Бібліографія української преси 1816—1916» (Х.; К., 1930). Використано також опублікований Львівською національною науковою бібліотекою України ім. В. Стефаника 1991 р. архівний «Протокол наради «На шляху до створення репертуару української книжки». Ця нарада, присвячена укладанню «Бібліографії української книги 1798—1914 рр.», відбулася у Бібліотеці АН УРСР 21—22 грудня 1945 р.

Кожний часопис опрацьовано згідно зі «Схемою повного бібліографічного опису періодичного видання»*, розробленою у Науково-дослідному інституті пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. Бібліографічний опис за усі роки видання часопису складається із таких обов'язкових елементів:

— **назва**, різновиди її правописного подання, паралельна назва іншою мовою. Інформацію про перейменування часопису подано у примітках;

— **підзаголовок** (підзаголовки — із зазначенням року і числа (номера), коли відбулися зміни);

— **періодичність** виходу часопису;

— **дата** виходу першого числа часопису;

— **редактори** чи **редактори-видавці**, прізвища яких подано за правописом оригіналу;

— **місце видання**, його зміни. Топоніми відтворено за вихідними даними видання, а при їх відсутності — встановлено за бібліографічними джерелами (подано у квадратних дужках);

— **роки виходу** видання;

* *Романюк М. М.* Схема повного бібліографічного опису періодичного видання / М. М. Романюк, М. В. Галушко // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1994. — Вип. 1. — С. 271—290.

— **видавець** або **видавництво**; **назви друкарень** та їх **адреси**;

— **адреса редакції, адміністрації, контори**;

— **кількісна характеристика** (річники, випуски, числа);

— **формат** (при частій зміні подано тільки мінімальний і максимальний); **тираж**; **обсяг**;

— **передплата** річна (при її відсутності — піврічна, квартальна чи місячна); **ціна** окремого числа. При зміні ціни подано тільки мінімальну і максимальну;

— **наявність чисел** (за роками виходу) у фондах книгозбірень в Україні та за її межами.

У кожному із вказаних елементів опису в круглих дужках зазначено хронологічні межі поданої інформації.

Примітки містять відомості про тимчасове припинення виходу, суттєву зміну назви часопису, різночитання підзаголовка на титульній сторінці чи обкладинці річника й окремих числах, наявність додатків та газет, що друкувалися на сторінках часопису, мову видання тощо.

У розширеній **анотації** подано історію створення і функціонування досліджуваного часопису, проаналізовано особливості його структури і змісту. У цитатах, назвах статей, тематичних розділів і рубрик періодичного видання збережено правопис оригіналу.

Справжні прізвища авторів часописів, опублікованих під криптонімом чи псевдонімом, які були з'ясовані на основі «Словника українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.)» О. І. Дея та інших джерел, подано в дужках (це не стосується псевдонімів, які стали літературними іменами, — Марко Вовчок, І. Нечуй-Левицький, Олена Пчілка, Леся Українка та ін.).

Завершальні елементи бібліографічного опису — **Бібліографія**, **Література**, **Архівні джерела** — містять відповідні відомості про досліджуваний часопис.

Однак не всі бібліографічні описи претендують на інформативну вичерпність, оскільки окремі часописи бібліографовано на підставі неповних комплектів або й одного числа, що пов'язано з їх відсутністю у фондах книгосховищ України та недоступністю у фондах книгосховищ за межами України. Періодичні видання, які не вдалося розшукати і переглянути de visu (позначені астериском), описано на основі опублікованих бібліографічних або літературних джерел та архівних матеріалів. Пошукова робота триває. Новознайдена інформація буде вміщена у додатковому томі історико-бібліографічного дослідження.

Усі бібліографічні описи подано за хронологією (за першим роком видання). У межах року матеріали розташовано за алфавітом назв часописів. Прізвища авторів зазначено після бібліографічного опису кожного пресодруку.

Для виявлення українських періодичних видань 1911—1916 рр. використовувалися бібліографічні праці В. Ігнатієнка «Бібліографія української преси 1816—1916» (Х.; К., 1930), «Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої ґазети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР» (Вінниця, 1927—28), Ф. А. Свиріпи «Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970» (Едмонтон, 1985), «Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976)» (Міннеаполіс, Міннесота, 2005), списки: «Періодичні видання Катеринослава та Катеринославської губернії (1838—1917 рр.)» (Львів; Київ, 1995), «Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838—1917 рр.)» (Львів; Київ, 1996), покажчик «Періодичні видання Подільської губернії (1838—1917 рр.)» (Львів; Київ, 1999), матеріали архівів українських видавництв і редакцій періодичних видань початку XX ст., що зберігаються у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника, фондах центральних і обласних державних архівів України, а також наукові праці (А. Животко «Рукописні часописи української молоді» (Львів, 1938) й «Історія української преси» (Мюнхен, 1989—90); ін.) та пресознавчі публікації.

Видання споряджено додатком «Порічний реєстр часописів», в якому зафіксовано тривалість виходу кожного періодичного видання за роками, та низкою допоміжних покажчиків: алфавітний покажчик часописів, іменний покажчик редакторів і видавців (після кожного зазначено номер позиції, під яким описано часопис, що його редагувала чи видавала названа особа), іменний покажчик, покажчик місць видання часописів. Подано також список використаних у бібліографічних описах скорочень слів, не передбачених Державним стандартом України «ДСТУ 3582—97. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі» та міждержавним стандартом «ГОСТ 7.12—93. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила».

Бібліографування преси здійснювалося за фондами Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького, Російської національної бібліотеки, Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, Центрального державного історичного архіву України у м. Києві, Державної наукової архівної бібліотеки у м. Києві, Науково-довідкової бібліотеки Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, Державного архіву Львівської області, Державного архіву Тернопільської області. Окремі елементи бібліографічного опису, особливо відомості про наявність періодичних видань у фондах книгозбірень України та інших країн, подавалися за опублікованими каталогами і бібліографічними покажчиками Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького, бібліографією Є. Яровецького «Prasa Lwowska w latach 1864—1918».

У видавничій перспективі Науково-дослідного інституту пресознавства ЛННБ України ім. В. Стефаника — не один том національної бібліографії, тож розраховуємо на компетентні зауваги і творчу підтримку усіх фахівців, хто причетний до вивчення вагомої складової інтелектуальної спадщини нації — української преси.

БІБЛІОГРАФІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

1911 р.

503

ВѢСТНИКЪ ХОРОЛЬСКАГО О-ВА СЕЛЬСКАГО ХОЗ.: Двухнедѣльный журналъ раціональнаго сельскаго хозяйства и мѣстной жизни. — Выходить 2 раза въ мѣс. (1911—1916), що дня (1917). Г. I. № 1. 1911, янв.

Ред. А. Л. Вышемірскій (1911 — 1914 № 14), Н. Н. Хрущевъ (1914 № 15 — 1916). — **Хороль**, **1911—1917**: *Изд.* Хорольское Общество Сельскаго Хозяйства. Новая *тип*. Ш. Д. Хайкина, Хороль. *Адр. конторы, ред*.: Хороль, Полтав. губ., Земская управа, Бюро О-ва Сел. Хоз.

Вийшло: 1911 — Г. I № 1—24, 1912 — Г. II № 1—24, 1913 — Г. III № 1—24, 1914 — Г. IV № 1/2—24, 1915 — Г. V № 1—24, 1916 — Г. VI № 1—24, 1917 — Г. VII № 1—12; *Ф*. 25×17 см (1914 № 1/2—5); *Обс*. від 18 с. до 64 с.; *Передпл*.: въ годъ съ перес. 50 к. (1914 № 1/2—5).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Г. IV № 1/2—5; **ДАПО**: 1911 — Г. I № 22, 23, 1914 — Г. IV № 12, 19, 21, 24, 1915 — Г. V № 2—23, 1916 — Г. VI № 2, 3; **ХДНБ**: 1911 — Г. I № 6—8, 10—16, 18—21, 24, 1912 — Г. II № 1—7, 9—10, 12—15, 17—24, 1913 — Г. III № 1—13, 15—19, 22—24, 1914 — Г. IV № 1/2—15, 20—24, 1915 — Г. V № 1—24, 1916 — Г. VI № 1—24; **РНБ**: 1911— Г. I № 1—24, 1912 — Г. II № 1—24, 1913 — Г. III № 1—24, 1914 — Г. IV № 1/2—24, 1915 — Г. V № 1—24, 1916 — Г. VI № 1—24, 1917 — Г. VII № 1—12.

Примітки: Від 1914 р. текст журналу друкувався російською та українською мовами. Ілюстрацію для обкладинки виконав художник, підписаний крипт. П. Ом-ко.

«Вѣстникъ Хорольскаго Общества Сельскаго Хозяйства» — фахове видання, основним завданням якого було висвітлення різноманітних питань розвитку сільського господарства. У зверненні «До читачів-хліборобів» (1914. — № 1/2) автор (під крипт. П. Р-ко) наголошував, що сільське господарство у краю необхідно вести по-новому, зокрема, потрібно цікавитися науковими розробками і впроваджувати їх у дію. У публікації декларувалася і мета видавання «Вѣстника…»: «задовольнити потребу головним чином дрібного хлібороба читача». На сторінках журналу друкувалися матеріали про місцеві проблеми розвитку сільськогосподарської галузі.

За традицією тогочасних видань часопис містив тексти різних урядових постанов й указів та привітань. Так, 1914 р. з нагоди 50-річчя запровадження земського самоврядування було опубліковано царський рескрипт на ім'я міністра внутрішніх справ, розпорядження міністра фінансів, інші важливі офіційні документи, що стосувалися Південного регіону Російської імперії —України.

У багатьох статтях повідомлялося про тісну співпрацю земств і сільськогосподарських організацій, зростання уваги повітової влади до соціальних потреб селян, її турботу про сільськогосподарську техніку, проведення різних заходів щодо покращання життя населення.

Розповідаючи про повсякденні справи, редакція журналу не ідеалізувала діяльність місцевих органів влади та аграрних організацій. Так, у публікаціях відзначалися їхня повільність щодо популяризації економічних знань і залучення людей до сільськогосподарських спілок, упущення у плані освоєння нових земель.

Однак найбільшу увагу у часописі приділялося, безумовно, проблемам місцевої кооперації, зокрема, акцентувалася потреба співпраці різних товариств, осуджувалося ворогування між ними, що виникало, на думку авторів, через низьку національну свідомість і брак фахової освіти. У значній частині публікацій «Вѣстника…» містилися поради, як боротися зі шкідниками рослин, роз'яснювалися симптоми хвороб худоби, методи їх лікування та підвищення продуктивності свійських тварин, а також

IV-й годъ издан.

Вѣстникъ Хорольскаго О-ва Сельскаго Хоз.

Двухнедѣльный журналъ раціональнаго сельскаго хозяйства и мѣстной жизни.

Печатается на русскомъ и украинскомъ языкахъ.

№ 3-й. | 1 Февраля 1914 года. | № 3-й.

Подписка принимается въ конторѣ изданія: г. Хороль, Полтавск. губ., Земская Управа, Бюро Общества Сельскаго Хозяйства.

Подписн. плата 50 к. въ годъ съ перес.

Статьи безъ обозначенія условій считаются безплатными. Статьи могутъ быть измѣняемы и сокращаемы по усмотрѣнію редакціи. Непринятыя къ напечатанію статьи возвращаются по заявленію автора. Никакихъ объясненій по поводу непринятыхъ статей редакціей не дается. Статьи, присылаемыя для напечатанія въ журналъ, должны быть четко написаны и на одной только сторонѣ листа.

СОДЕРЖАНІЕ: Вниманію сельскихъ хозяевъ Хорольскаго уѣзда.—Распоряженія Правительства.—50 лѣтній юбилей Земства.—Хорольскій уѣздъ. Б—нъ.—Догляд за тільною коровою. І. П.—Изъ сельско-хозяйственной печати.—Хроника мѣстной жизни.—Сельско-хозяйственная хроника.—Библіографія.—Цѣны на хлѣбъ.—Объявленія.

Хороль. Новая Тип. Ш. Д. Хайкина. ТЕЛЕФ. № 113.

інформувалося, де придбати якісне насіння, інвентар тощо.

Один з авторів журналу, А. Модестов, готував рубрику «Изъ сельскохозяйственной печати», вибираючи найбільш цікаву інформацію з російської економічної періодики про можливі шляхи покращання стану сільськогосподарської промисловості в Україні.

У матеріалах рубрики «Хроника мѣстной жизни» повідомлялося про діяльність Хорольського товариства сільського господарства — чергові засідання, працю окремих його секцій, прийняття нових членів, сільськогосподарські курси, а також про роботу інших товариств.

Під рубрикою «Сельско-хозяйственная хроника» містилася різноманітна інформація: тут друкувалися рецензії на монографії і підручники з агрономії, повідомлення з департаменту землеробства, матеріали, в яких вказувалося на недоліки у розвитку різних галузей сільського господарства, наголошувалося на необхідності боротьби з підробкою продуктів харчування.

Про те, що одним із завдань журналу було популяризувати наукові дослідження, свідчила рубрика «Библіографія». У рубрикаційних публікаціях авторства агронома Івана Лебедєва йшлося про нові книжки з питань землеробства.

Редакція «Вѣстника…» вела широке листування зі своїми передплатниками, друкувала відповіді на їхні запитання. В «Отдѣлѣ сотрудниковъ-хлиборобовъ» місцеві агрономи ділилися досвідом, популярно розповідаючи про різні види сільськогосподарських робіт.

У часописі подавалися інформація про ціни (рубрика «Цѣны на хлѣба»), оголошення про вільні робочі місця, купівлю і продаж товарів тощо.

Однак редакція «Вѣстника…» не обмежувалася висвітленням суто сільськогосподарських чи економічних питань загалом. Вона також містила краєзнавчі матеріали, публікувала поетичні твори своїх дописувачів. Реклама російських та українських періодичних видань займала 20—30 с.

Останній (12-й) номер, що є в наявності, вийшов 15 червня 1917 р.

Бібліографія: *Кондра С.* Реєстр української періодичної преси 1816—1916 р.р. / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1002; *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1958. — Т. 1. — С. 249; Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838—1917 рр.) : список / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — Львів ; Київ, 1996. — С. 19—20; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 22—23.

Л. Сирота

504

ВПЕРЕД: Однодніївка Екзекутивного Комітету У.С.Д.П. — 1911, 11 груд.

Під ред. В. Левинського. — **Львів, 1911**: *Накладом* Порфіра Буняка. *Друк*. Ставропигійського Інституту під зарядом М. Рефця.

Вийшло: 1911 — 11 груд.; *Ф*. 46×29,5 см; *Обс*. 4 с.; *Ц*. 10 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — 11 груд.

Примітки: У надзаголовку: «Українська соціялдемократична партія Галичини і Буковини».

Видання присвячено роботі IV конгресу Української соціал-демократичної партії (УСДП). У зверненні «До українських робітників» редакція повідомила, що ухвали конгресу вважаються «неважними», оскільки зал засідань на знак протесту залишила значна частина делегатів — 32 особи. Незгода виникла під час затвердження мандатів, 13 з яких було виявлено у людей, що не представляли жодних партій. При обговоренні ситуації та звітної доповіді поглибилися розбіжності між двома крилами партії, одне з яких орієнтувалося на автономність та національну самостійність, інше — на міжнародну солідарність і підтримку Польської партії соціал-демократів. Публікація завершувалася інформацією про створення нового екзекутивного комітету УСДП, представленням його маніфесту, підписаного Ю. Бачинським, П. Буняком, І. Кухарем, М. Темницьким, А. Чернецьким та іншими членами партії.

У матеріалах однодніївки висвітлювався перебіг конгресу. Так, у кореспонденції «IV Конгрес УСДП» інформувалося про його відкриття та вибори президії. Особливу увагу приділено виступу Д. Донцова, що охарактеризував поточний момент як важливий в історії і закликав соціалістичні партії до консолідації. У випуску надруковано виступ референта В. Левинського, в якому проаналізовано діяльність партії у розділах «Справозданє з діяльности партії» і «Відносини до инших соціялістичних партій».

На сторінках видання подано матеріали, що містили виступи посла С. Вітика, делегата Р. Скибінського, референта Т. Меленя. Надруковано інформацію про голосування за резолюцію конгресу.

У виданні опубліковано також замітку про нараду 32 делегатів, які залишили засідання конгресу і про-

довжили роботу у приміщенні товариства «Воля». У публікації висвітлено хід дискусії, вміщено ухвалу наради.

Українська соціялдемократична партія Галичини і Буковини.

ВПЕРЕД

ОДНОДНІВКА Екзекутивного Комітету У. С. Д. П.

Ціна 10 сот.

До українських робітників

Робітники! Товариші!

IV Конґрес У. С. Д. П.

Складність ситуації, яка виникла в УСДП, коментувалася у замітках «Наради фракції», «Дещо про новий заряд фракції», а також у поясненні О. Безпалка щодо своєї відмови від участі в роботі комітету («До нововибраного ЕКУ СДП!»).

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 181.

Література: *Передирій В.* Вперед / В. Передирій // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 432—433.

В. Передирій

505

ВПЕРЕД (1911—1913); ВПЕРЕД! (1918—1922, 1924, 1929, 1931, 1933—1934): Часопись для робочого люду, орґан української соціялдемократії (1911—1913); Робітнича ґазета, орґан української соціялдемократичної партії (1918 — 1919 ч. 82); Орґан української соціялдемократичної партії (1919 ч. 83 — 1922); Центральний орґан Української Соціял-Демократичної Партії (1924, 1929, 1931, 1933—1934). — Виходить раз на тиждень (1911—1912), раз у місяць (1913, 1931, 1933, 1934), три рази на тиждень (1918 ч. 1—3), кожного дня (1918 ч. 4 — 1922, 1924), двічі на місяць (1929). Р. 1. Ч. 1. 1911, 17 груд.

За ред. відповідає Володимир Левинський (1911 — 1912 ч. 28), Юліян Бачинський (1912 ч. 29 — 1913), Порфір Буняк (1918 ч. 1—24, 1919 ч. 29 — 1922, 1931), Євген Гуцайло (1918 ч. 25 — 1919 ч. 28), Ілля Калятинський (1924), Микола Галушка (1929), Петро Костюк (1931). *Видає* (за УСДП) *і за ред. відповідає* Порфір Буняк (1933—1934). — **Львів, 1911—1913, 1918—1922, 1924, 1929, 1931, 1933—1934**: *Видає* Порфір Буняк (1911—1913), Управа У.С.Д.П. (1918 ч. 1—24, 26, 1919—1922, 1924), Євген Гуцайло (1918 ч. 25), Центральний Комітет У.С.Д.П. (1929), за У.С.Д.П. Лев Ганкевич (1931). *Друк*. Ставропигійська (1911 — 1912 ч. 6); *Друк*. Народна, Львів, Ліндого, ч. 9 (1912 ч. 7—25), вул. Панська, 21 (1912 ч. 26 — 1913); *Друк*. «Діла», Львів, Ринок, ч. 10 (1918 ч. 1—2, 1919 ч. 82 — 1922 ч. 59); *Друк*. Ставропігійського Інституту, під упр. Ю. Сидорака (1918 ч. 3 — 1919 ч. 81, 1922 ч. 60—68); «Новочасна друкарня», Львів, вул. Панська, 21 (1924); *Друк*. Вид. С-ки «Діло», Львів, Ринок, 10 (1929); Союзні Ґрафічні Заведення, кооп. з відпов. уділами, Львів, вул. Крива, ч. 10 (1931); *Друк*. Наук. Тов. ім. Шевченка у Львові, вул. Чарнецького, ч. 26 (1933—1934). *Адр. ред. і адм.*: Львів, вул. Баторого, ч. 6 (1911 — 1912 ч. 18), вул. Жулїнського, ч. 6 (1912 ч. 19—24), вул. Жулїнського, ч. 10 (1912 ч. 25 — 1913 ч. 3), вул. Скшинського, ч. 14 (1913 ч. 4), вул. Руська, ч. 3 (1918—1922, 1924, 1929, 1931, 1933—1934).

Вийшло: 1911 — Р. I ч. 1—3, 1912 — Р. II ч. 4—6, Р. I ч. 7—29, 1913 — Р. II ч. 1—4, 1918 — Р. III ч. 1—26, 1919 — Р. IV ч. 27—184, 1920 — Р. V ч. 1(185) — 299(483), 1921 — Р. VI ч. 1(484) — 248(733), 1922 — Р. VII ч. 1(734) — 68(771), 1924 — Р. VII ч. 1(772) — 22(793), 1929 — Р. X ч. 1—11, 1931 — Р. XI ч. 1—4, 1933 — Р. XII ч. 1—4, 1934 — Р. XIII ч. 1; *Ф*. від 41×28,5 см до 52×36 см, 32×23 см (1919, 1934); *Обс*. 4—6 с., окремі числа 1 с., 2 с., 8 с., 16 с.; *Передпл.*: на рік в Австро-Угорщині 4 кор. (1911—1912), 2 кор. (1913), у Львові і в краю 8 зол. (1929), зол. (1931, 1933), 1,50 зол. (1934), до Америки 2 дол. (1911—1912), 1 дол. (1913), в Америці і Канаді 6 дол. (1922),

Число 3. Львів, 31 грудня 1911. Річник I.

ВПЕРЕД

часопись для робочого люду, орґан української соціялдемократії.

Виходить раз на тиждень.

Пролетарі всіх країн, єднайте ся!

Передплата виносить:
в Австро-Угорщині: на цілий рік 4 кор., на пів року 2 кор.;
до Німеччини: 5 марок на рік, 2½ м. пір.;
до Америки: на цілий рік 2 доляри, на пів року 1 доляр.
Поодиноке число 8 сот., у Львові 6 сот.

Адреса Редакції та Адміністрації: „ВПЕРЕД", у Львові, вул. Баторого ч. 6.
Рекламациї неопечатані є вільні від марок.
Зміна адреси 10 сот.

ЗАПРОСИНИ ДО ПЕРЕДПЛАТИ!

„ВПЕРЕД",

часопись для працюючого люду, орґан української соціялдемократичної партії,

виходить що тиждня у Львові, під редакцією тт. В. Левицького і П. Бунина, дотеперішніх редакторів „Землі і Волі".

Передплата виносить:

В Австро-Угорщині: на цілий рік 4 кор., на пів року 2 кор.;
До Німеччини: 5 марок на рік, 2½ м. пір.;
До Америки: на цілий рік 2 доляри, на пів року 1 доляр.
Поодиноке число 8 сот., у Львові 6 сот.

Кождий передплатник дістає

даром

Робітничий Календар на 1912 р.

Замовлення і гроші слати на адресу:

Адміністрація часопис „Вперед", у Львові, вул. Баторого ч. 6.

(Lemberg, Austria.)

Партійні справи.

Від Екзекутивного Комітету У. С. Д. П.

Від 17 с. м. виходить як головний орґан нашої партії тижневик „Вперед". „Земля і Воля" перестала бути орґаном партії, а коли буде вона виходити, буде виходити лише як орґан так зв. фракції.

У всяких справах партійних треба звертати ся на таку адресу: Секретаріят У. С. Д. П. у Львові, вулиця Баторого ч. 6 (редакція часописі „Вперед").

Вже вийшов і розсилаєть ся

Робітничий Календар

на 1912 рік.

Зміст Робітничого Календаря є такий:

Календарієм. — Чи церковні обряди та постанови виводять від Христа. — Робітничі свята. — Програма соц. дем. партії в Австрії. — Орґанізаційний статут У. С. Д. П. — Партійні інформації. — Як маєтности товариства „Воля"? — Порадник для безробітних. — Пакуни та мухи (Шрамова Лідмилка). — Що таке соціялізм і хто такий соціяліста? — Хто є соціяліст? — Обовязки політичного робітника. — Яку вартість має фахова орґанізація? — Соціялістичний катехізм. — Чому я належу до орґанізації? — До зброї! — Проч з militarizmom! — Коротка мова. — Десять заповідий пацифіст. — Сільські робітники, єднайтеся! — Статут Товариства „Союз сільських робітників Галичини й Буковини". — Читай сам й другому розкажи! — Що дають фахові орґанізації? (Союз земельних робітників, Союз лісничих, Союз технічних робітників і робітниць, Союз центральних робітників, Союз шкіряних робітників). — Оголошення.

Ціна одного Календаря брошурованого виносить в Австрії 35 сотиків, у Німеччині 40 фен., в Америці 15 центів, уже з почтовою оплатою.

Ціна оправленого Календаря виносить в Австрії 70 сотиків, у Німеччині 70 фен., в Америці 30 центів, уже з почтовою пересилкою.

Хто бере 10 Календарів, дістає ще один Календар даром.

Календар висилаєть ся тільки за попередним надісланим грошем або за послінаєм. Гроші можна присилати також в марках.

Хто займеть ся розпродажю Робітничого Календаря, дістане відповідний рабат.

Гроші на замовлення посилати на адресу:

„Вперед", у Львові, вул. Баторого 6.

„Братя Славяни" і Українці.

Недавно відомий чеський політик і посол д-р Крамарж — знаний приклонник царського кнута — нагнув ся з мокрим рядном на Українців. Україні — сказав Крамарж дописувачеві „Нового Времени" — є зараза, котру треба нищити як в Росії, так і в Галичині. Давати їм розвивати ся і зростати в силу — то значить шкодити Росії і російському таборови.

Кождий знає, в якій підлий і лайдацький спосіб поводить ся з нашим народом в Росії царське правительство і царська Дума: ані в школах, ані в суді, ані в публичному житю не сьміють наші закордонні брати вживати своєї мови. Нагаями і бичами старасть ся царат навернути їх всіх на Москалів. Досі кождий чоловік — хоч і наш ворог — встидав ся солідаризувати ся з царатом в його політичні гнету над нашим народом. Ніхто не важив ся досі брати під свою оборону ту банду розбишак, що називаєть ся правительством його величности царя, ніхто не важив ся цькувати царських псів на закиданий по руках і ногах український нарід.

Д-р Крамарж взяв на себе се почесне завдання. І не лише він. Ціла чеська буржуазія — що не озвала ся ані словом протесту проти заяви Крамаржа — бере на себе відповідальність за його безличну провокацію.

Цікаво, що майже в сей самий час з'явила ся в „Ouest-i Narodow-ій" статя, де радило ся не дуже потурати Українцям, бо се може спровадити на Поляків гнів Росії а то війну з нею. Повне признаю, розуміє ся, знайшли слова Крамаржа у москвофілів, котрі ухвалили на свойому з'їзді післати йому привіт.

Най наш народ добре собі затямить сю спілку: Поляки — Чехи — і наші ренеґати! Се ж якраз ті самі панове, котрі їздять по цілому сьвіту, голосячи ідею „славянської єдности"!

Тепер ми бачимо у сих людий під овечою шкірою вовчий хвіст! Ми бачимо, що всі сі „мославісти" жичуть лише гибелі нашому народови. Не єдність славянська у них на думці! У них на думці лише сила і міць царату. А що Українці є смертельними ворогами царату — то вони й мусять щезнути зі сьвіта або перейти на Москалів!

Одинокий голос, який підняв ся в оборону нашого народу — се був голос наших чеських товаришів. Ось та резолюція, котру приняли чеські соціялдемократи на свойому з'їзді, котрий радив 24—27 с. м. в Празі:

„З'їзд виказує ся з обуренням і відрадою про наступ провідника чеської буржуазії д-ра Крамаржа в перебурськім *Новім Времени*, котрим він шкодить російській царині і всі жахи російської правительственної реакції проти українського народу в Росії і Галичині. Тим своїм виступом мимо д-р Крамарж становить проти усіх угнетених народів в Росії,—тим виступом мимо він рівночасно становить проти національних змагань Українців в Галичині і на Буковині, а зарвно допустив ся не дармого ся оправдати чину, який зі становища міжнародної політики мира є повний небезпеки. В інтересі чеського народу вимагають нарешті сьвідомости, що на тих становищах д-ра Крамаржа не стоять широкі верстви чеського народу, але що найбільше тільки маленький гурток чеської буржуазії. Широкі верстви чеського народу стоять на боцім противнім становищи як становищи провідника чеської буржуазії. Його найгорячіші сьвідомі елементи закликають до революційних змагань пролетаріяту і всіх угнетених народів в Росії. Побіду російської реакциї над російським царатом уважає він історичною конечністю для дальшого поступу свободи не тільки в Росії, але також у нас і в цілій Европі. Тому і з ідейних будь становищ передовсім чесько-славянської соц. демократії, З'їзд заявляє проте з натиском, що інтересуєть ся з питанням, що є в тій хвилині при провідниці чеської буржуазії протокоми досьвіт української соціяльної демократії в Росії товариш Рабіна з Київа і панова проміле, щоби при тім свою становище телеґрафічно повідомив українську соціяльної демократії в Росії".

Чеські товариші сказали правду. Вони вскадали нам також тую дорогу, котрою має йти кождий Українець, що бажає волі свойому народови. Се дорога є дорога революції. Лише тоді — і не скоро ще — відітне вільно наш нарід, як гадині царату відтято буде голову. Тоді не страшна нам буде ані чесько-польсько-москвофільська трійця, ні Крамарж, ні ті попихачі царату.

По сесії парляменту.

Закінчена перед латинськими сьвятами сесія парляменту, що тревала цілих десять тижнів, не здійснила надій, які населенє Австрії на неї покладало. В найжизненнійшій справі і найважнійшій для широких мас населення, в справі дорожнечі, в сій сесії відносин побіду аґрарії, лихварі і визискувачі та капіталісти, що потрафили в палаті послів приєднати для себе більшість її послів.

Населенє ще раз нагляднo побачило, що в боротьбі проти соціялдемократії, яка єдина неустрашимо і завзято виступила проти політики виголодновання народних мас, проти дорожнечі, з'єднали ся усі буржуазні партії без огляду на народність. І так в справі дорожнечі рішали в парляменті не арґументи соціялдемократів, але брутальна більшість, котра в імя свого клясового інтересу кинула собі із всіх арґументів соціялдемократії. Се дуже добре можна було бачити особливо в комісиях, де відчас нарад, в дискусії зжагають ся з собою всякі думки, а поєли не устають під безпосередною комендою своїх клюбових провідників. В тих власне комісіях богато соціялдемократичних внесків здобувало більшість, тільки двоюючи переконуючим арґументам соціялдемократів. В палаті знов на комендуа правительства і клюбових провідників падали внески, по котрих населенє сподівало ся поліпшіні своєї долі і положення.

В той спосіб правительство дістало всьо, чого хотіло. В той спосіб правительство дістало буджет та розрішено його за всі надужитя § 14., на які позволяє собі сумної памяти президент міністрів Бінерт.

Німецькі націоналістичні посли зробили погром на чеських дітий, що прийшли в депутації до парляменту та побили ся при тій нагоді як пси з чеськими послами. Але всі вони погодили ся, коли ходило о поборюванє тих усіх внесків, які ставили соціялдемократи в інтересі працюючих мас.

Минула одначе сесія, мимо усіх нещасть, які принесла населенню, принесла одначе невеличкі та дрібні користи.

Для Галичини є певним успіхом внесені каналової новелі, на підставі якої правительство приступило вже до будови каналу в Галичині від Висли до Дністра, при чім мусить воно перевести регуляцію рік. Робітнича кляса дістала новий важний закон, а то закон нічної праці дітий і жінок в гірництві. Палата далі ухвалила закон про зменшенє чиншового податку від нових домів, та від таких домів, які будують будівельні товариства.

Поліпшенє свого істнованя узискали зелізничники, поправу тяжких умов праці дістали теж державні робітники і контрактова служба.

Так отже овочі сесії не можуть давати нам причини до роботи. За те вказують нам, що тільки в соціялдемократії має люд робочий своїх дійсних оборонців і речників.

Як воюють проти нас на сторінках „Arbeiter-Zeitung"?

Коли делеґати нашого остатного конгресу проголосили на своїх нарадах з дня 4 с. м., відбутих в комнатах товариства „Воля", що узнають конгрес і його ухвали за вяжучі, а за тим голосом пішло усе сьвідоме українське робітництво Галичини і Буковини, ми були певні того, що на нас падати муть громи з боку тих, для яких наша праця небажана й невигідна. Ми сподівали ся, що і польські соціялдемократи і приклонники так зв. фракції Вітика не перебирати муть в средствах, аби в польській соціял. пресі (і буржуазній, на котру мають вплив) представити нас за розбивачів робітничих орґанізацій, за лютих ворогів Поляків і т. д. і т. д.

Ми не завели ся в своїх надіях. В попереднім числі нашої ґазети ми мали нагоду виказати, до чого зжагають заходи і плани польських есдеків і фракції, котра, до речі, від з'їзду не виявила найменшого знаку житя, котра не потрафила навіть зібрати членів своєї „екзекутиви" хочби

до Німеччини 5 марок (1911—1912), 3 марки (1913), за границею 1 ам. дол. (1929, 1/2 ам. дол. (1931—1934), чвертьрічна 50 кор. (1919 ч. 160—184), в Галичині 96 марки (1920), в краю 300 м. (1921 ч. 178—248), в Чехословаччині 90 ч. кор., Австрії 6000 ав. кор., Німеччині 240 нім. марок (1922), місячно за границею 50 марок (1920), 240 марок (1921 ч. 1—177), 200 марок (1921 ч. 178—248), у Львові 100 марок (1921 ч. 1—177), 400 марок (1922), в краю 120 марок (1921 ч. 1—177), 500 марок (1922), 2 600 000 мп (1922), в Америці і Канаді 1 дол., Чехословаччині 20 ч. кор., Румунії 100 лей, Франції, Бельгії, Голяндії 10 фр. фр., Швейцарії 50 шв. фр., Італії 10 лір, Болгарії 50 л., на Рад. Україні і в других республіках Союза 1 карб. зол., у всіх инших країнах еквівалент 1 ам. дол. (1924). *Ц.* окремого числа 8 сот. (1911—1912), 20 сот. (1913), 8—10 марок (1921), 150 000 мп (1924), 2500 м. (1929), 20 сот. (1931, 1933), у Львові 6 сот. (1911—1912), у Львові і на провінції від 30 сот. до 80 сот. (1918—1919).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. I ч. 1—3, 1912 — Р. II ч. 4—6, Р. I ч. 7—29, 1913 — Р. II ч. 1—4, 1918 — Р. III ч. 1—26, 1919 — Р. IV ч. 27—184, 1920 — Р. V ч. 1(185)—299(483), 1921 — Р. VI ч. 1(484)—248(733), 1922 — Р. VII ч. 1(734)—68(771), 1924 — Р. VII ч. 1(772)—22(793), 1929 — Р. X ч. 1—11, 1931 — Р. XI ч. 1—4, 1933 — Р. XII ч. 1—4, 1934 — Р. XIII ч. 1; **НБУВ**: 1918 — Р. III ч. 1—16, 18—26, 1919 — Р. IV ч. 27—184, 1920 — Р. V ч. 1(185)—299(483), 1921 — Р. VI ч. 1(484)—248(733), 1922 — Р. VII ч. 1(734)—68(771), 1929 — Р. X ч. 1—11, 1931 — Р. XI ч. 1—4; **НБ ЛНУ**: 1911 — Р. I ч. 1—3, 1912 — Р. II ч. 4—6, Р. I ч. 7—29, 1913 —Р. II ч. 1—4, 1918 — Р. III ч. 1—26, 1919 — Р. IV ч. 27—184, 1920 — Р. V ч. 1(185)—299(483), 1921 — Р. VI ч. 1(484)—248(733), 1922 — Р. VII ч. 1(734)—68(771), 1924 — Р. VII ч. 1(772)—5(776), 7(778), 8(779), 11(782)—12(783), 19(790), 1929 — Р. X ч. 1—11, 1931 — Р. XI ч. 1—4, 1933 — Р. XII ч. 1—4; **ДНАБ**: 1911 — Р. I ч. 1—3, 1912 — Р. II ч. 4—6, Р. I ч. 8—16, 20—29, 1919 — Р. IV ч. 104, 124, 137, 163, 172, 175, 176, 1920 — Р. V ч. 2(186)—29, 31—299(483), 1921 — Р. VI ч. 1(484) — 248(733), 1922 — Р. VII ч. 1(734)—3, 7, 10—14, 16—18, 20, 22—35, 37—68(771), 1924 — Р. VII ч. 1(772) — 3, 19—22(793), 1929 — Р. X ч. 1—11, 1931 — Р. XI ч. 1, 4, 1933 — Р. XII ч. 1—4, 1934 — Р. XIII ч. 1.

Примітки: У підзаголовку — гасло: «Пролєтарі всіх країн, єднайте ся!» (1911—1913, 1918 ч. 1—2); «Пролєтарі всіх народів, єднайтеся!» (1918 ч.3 — 1922, 1924,1929, 1931,1933—1934). Від 18 березня до 3 вересня 1919 р. та 31 березня 1922 р. газета була закрита за розпорядженням поліції. Від 1 грудня 1918 р. до 21 січня 1919 р. (ч. 3—42) друкувалася паралельно українською та польською мовами за розпорядженням «генерала Розвадовського та Начальної Команди В. П.». 1921 р. порушено подвійну нумерацію чисел. Із позначкою «По конфіскаті другий наклад!» у 1912 р. вийшли ч. 16, 18, 19, 23, 29; у 1913 р. — ч. 1, 3; у 1920 р. — ч. 180, 182, 187, 199, 201, 202, 205, 209, 215, 219, 222, 230, 243, 251, 253, 254, 258—260, 265, 273, 279; у 1921 р. — ч. 9, 18—21, 28, 33, 35, 54, 57, 65, 67, 69, 78, 84, 86, 90, 91, 94, 108, 110, 120, 122, 130, 133, 136, 139, 143, 150, 155, 156, 162, 169, 171—175, 177, 180, 181, 186, 189, 190, 192, 193, 195, 198—202, 205, 206, 208, 211, 215, 217, 220—222, 230, 233, 234, 240, 242, 248; у 1922 р. — ч. 2, 10, 12, 15, 16, 21, 46, 52, 55, 59, 62, 63, 67, 68; у 1924 р. — ч. 2, 6, 7, 9, 11—19, 21, 22. У 1913 р. до ч. 4 — додаток «Причинки до взаїмних відносин української і польської соціял-демократичних партій у східній Галичині». У 1926—1928 рр. виходив часопис «Вперід!» як «орган українського соціалістичного пролєтаріяту» (*див.* «Вперід!» (1926).

Замість програмної статті у першому числі видання була надрукована редакційна замітка «Партійні справи», у якій повідомлялося про назріле фракційне розмежування в Українській соціал-демократичній партії. Непорозуміння між видавцем та редактором «Землі і Волі» зумовило те, що видання перестало відігравати роль пресового органу партії, і надалі ця місія мала бути покладена на новостворений часопис «Вперед». У програмній статті п. н. «Наші обовязки», опублікованій у ч. 1 за 1913 р., редакція нагадувала, зокрема, історію створення газети «Вперед», наголошувала на потребі сприяти поширенню часопису й інших партійних видань. У підсумковій замітці «50-те число «Впереду» (1919. — Ч. 50) акцентувалося важкі умови роботи на окупованій території і висловлювалося сподівання на створення у майбутньому української незалежної держави. 1924 р. у програмній статті «Від редакції» відзначалася складність політичної ситуації, пов'язаної з будівництвом першої соціалістичної держави. Редакція згадувала березневий з'їзд УСДП 1923 р., переломний для партії, що вирішила стати на «виключно пролєтарський шлях». На цих засадах вирішено відновити видання газети «Вперед!», поточним завданням якої мало стати об'єднання «ре-

волюційних стремлінь пролєтаріяту і селянства» під проводом соціал-демократичної партії (1924. — Ч. 1). Докладно історія газети подавалася у публікації «Вперед!!!» (1929. — Ч. 1), зокрема, повідомлялося, що у 1926—1928 рр. часопис виходив як неперіодичний орган соціал-демократичної партії під зміненою назвою «Вперід!».

Значне місце на сторінках видання відводилося матеріалам про внутрішньопартійні справи. Розбіжності в Політичній партії соціал-демократів (ППСД) та інтриги між її керівниками висвітлювалися у статті «Чому ми вийшли з конґресу?» (1911. — Ч. 1—3). Тут же обговорювалися головні напрями роботи УСДП, завдання її парламентського представництва. У газеті друкувалися програмні документи партії: «Заява екзекутивного Комітету української соціялдемократичної партії Галичини і Буковини» — про одноцільність і єдність діяльності фахових організацій (1912. — Ч. 11), звернення управи УСДП «Товариші і Товаришки!» — із закликом братися до організаційної праці (1919. — Ч. 83), матеріали про партійні конференції та їхні рішення (1920. — Ч. 142, 143, 156, 157).

У виданні висвітлювалась участь соціал-демократів у міжнародному житті. Зокрема, тут опубліковано звернення керівництва УСДП, у якому було висловлено протест проти збройного втручання Австро-Угорської імперії у справи балканських народів (1912. — Ч. 29), резолюцію Базельського міжнародного соціалістичного конгресу «Манїфест Інтернаціоналу в справі війни» (1913. — Ч. 2), звернення «До робітників усіх країв! Заклик інтернаціонального робітничого комітету допомоги голодуючим до робітників всего світу» (1922. — Ч. 4).

У газетних публікаціях розкривалося ставлення УСДП до інших партій соціал-демократичного напряму. У межах обговорення проблем соціалістичного руху це були переважно матеріали про партійні суперечки щодо розуміння завдань та програми партії (Причинки до взаїмних відносин української і польської соціялдемократичних партій у східній Галичинї. — 1913. — Ч. 4) або виступи проти конкретних діячів партії, наприклад Й. Меленя (1912. — Ч. 7), М. Ганкевича (1922. — Ч. 12). Окрім того, редакція роз'яснювала читачам політику інших партій, зокрема австрійської «партії війни», яка підштовхувала уряд до загострення відносин з Італією (1911. — Ч. 2), Польської соціалістичної партії, що брала активну участь в обговоренні проекту автономії Галичини (1922. — Ч. 20). Постійної критики у виданні зазнавала діяльність польських соціал-демократів — приводом для дискусій тут ставали публікації у виданнях «Narodowa Rada», «Głos» (1911. — Ч. 3), «Kurjer Polski» (1922. — Ч. 9) та інші матеріали, на які посилалася редакція газети «Вперед!». Помітними на той час були розбіжності між УСДП і чеськими демократами (1911. — Ч. 2). Редакція уважно стежила за публікаціями у східноєвропейських виданнях «Борба» та «Právo Lidu», обговорюючи їх матеріали про діяльність соціал-демократів у Німеччині й Угорщині, а також подаючи передрук кореспонденцій (1912. — Ч. 8). У 1922 р. редакція відкрила рубрики «З соціялістичного руху» та «З робітничого руху», в яких містила хронікальні матеріали про діяльність політичних партій та професійних організацій у країнах Західної Європи.

Однією з важливих тем, які обговорювалися у газеті, була сеймова діяльність політичних партій. У той час гостро дискутувалося питання зміни виборчої системи, і, щоб залучити ширші кола громадськості до обговорення цієї проблеми, редакція роз'яснювала читачам структуру та завдання парламентської системи (1911. — Ч. 7). Пропонований проект реформи у суспільстві сприймався неоднозначно, на що вказували матеріали газети про народні віча у Збаражі, Львові, Новому Селі (1912. — Ч. 8). Прийняття нового закону про військову повинність на сторінках газети було оцінено як зраду українськими націонал-демократами інтересів народу: у кореспонденції «До українського робочого народу!» описано хід процедури голосування за цей закон та опубліковано список депутатів — учасників голосування (1912. — Ч. 26). Поточна діяльність парламентаріїв висвітлювалася у постійній рубриці «В соймі і довкола сойму», в якій редакція акцентувала увагу на питаннях із різних сфер суспільно-політичного життя. Про це свідчили заголовки матеріалів рубрики, як-от «Поліпшенє долї учителїв; Крисоватий в українськім клюбі!; Заряд П.П.С.Д. про соймовий проєкт виборчої реформи» (1912. — Ч. 8).

1918 р. на чільне місце в газеті вийшли питання війни та вирішення державно-правового становища Галичини. Редакція друкувала матеріали аналітичного плану (Всесвітня війна — всесвітня революція. — 1918. — Ч. 5; ін.), відкрила рубрику «Воєнна ситуація» — для публікації хроніки воєнних подій. Становище Галичини розглядалося у зв'язку з міжнародною політичною ситуацією: «Справа миру і Східна Галичина», «В справі переговорів про мир і перемиря», «Польська акція в справі Східної Галичини» (1920. — Ч. 169). У 1922 р. це питання

аналізувалося у матеріалах рубрики «Справа Східної Галичини».

Велику увагу редакція приділяла обговоренню правового й економічного становища робітників. У публікаціях, зокрема, акцентувалося на важких умовах праці робітників лісорубного промислу в Карпатах, підкреслювалося їх безправність і таку повну залежність від власника тартака, що «нагадує хіба африканські плянтації» (З гараздів лїсових робітників. — 1911. — Ч. 3; ін.). Різні добірки матеріалів про утиски робітників та селян місцевою владою друкувалися під постійною рубрикою «Дописи». 1921 р. велася рубрика «Конскрипція у Східній Галичині», під якою подавалися публікації про переслідування українців та зловживання поліції стосовно робітників та селян.

Питання теорії соціалізму у перші роки видання газети не користувалися популярністю у редакції (лише переклад з англійської Д. Донцовим статті «Що таке соціялїзм» (1911. — Ч. 1). Воно змінилося 1920 р., коли у часописі почали публікуватися статті про радянську Україну, а в соціалістичному русі помітно позначилися революційні тенденції (Обєднання українських соціялістичних сил. — 1922. — Ч. 11).

У газеті велися рубрики «Новинки», «Що чувати в світі», «Всячина», у яких друкувалися хронікальні матеріали про громадсько-політичне, культурне життя у краю і за кордоном. Під рубрикою «Вісти з краю» публікувалася інформація про культурно-просвітницьку діяльність гуртків «Просвіти», «Рідної Школи» в селах та містечках краю.

Упродовж усіх років видання часопис зазнавав цензурних утисків.

Останнє (1-ше) число вийшло в червні 1934 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 181; Преса України: Газети 1917—1920 рр. : бібліогр. покажч. / уклад. Г. Я. Рудий. — К., 1997. — С. 24; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 58; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 12, 273—275; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1794.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 321; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 203; *Передирій В.* Вперед! / В. Передирій // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 433—439.

В. Передирій

506

ГОЛОС ПІДКАРПАТЯ: Суспільно-політичний тижденник (1911—1912 ч. 1); Суспільно-політичний двотижденник (1912 ч. 2—6). — Виходить кождої пятниці (1911 — 1912 ч. 1), що другої пятниці (1912 ч. 2—6). Р. І. Ч. 1. 1911, 22 цьвіт.

Ред. і вид. Рудольф Скибінський. — **Дрогобич, 1911—1912**: *Друк.* Ц. і к. надв. дост. А. Г. Жупника в Дрогобичи. *Адр. ред. і адм.*: Дрогобич, вул. Ковальська.

Вийшло: 1911 — Р. І ч. 1—17, 1912 — Р. ІІ ч. 1—6; *Ф.* 41×40 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: річно 4 кор., для Німеччини 4 м., для Америки 2 дол. (1912 ч. 2—6). *Ц.* окремого числа 6 сот. (1911 ч. 1—11), 10 сот. (1911 ч. 12 — 1912).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. І ч. 1—17, 1912 — Р. ІІ ч. 1—6; **НБ ЛНУ**: 1911 — Р. І ч. 2, 4—6, 8—16, 1912 — Р. ІІ ч. 1—6.

Примітки: 1912 р. після конфіскації другим накладом вийшло ч. 4.

«Голос Підкарпатя» — часопис Української соціал-демократичної партії на Підкарпатті, зокрема на Дрогобиччині. У вступній статті зазначалося: «На Підкарпаттю сїм, де найпїзнїйше зі всїх сторін нашої галицької України будиться народ з довгого просоня, додаєм свій голос до побудження його до борби о свої права». У цій же публікації редакція вказувала на основні причини байдужості українців до власної долі, їх незначного опору «корупції» та «визиску властий громадських». Серед них основною називалася надзвичайно мала кількість українських шкіл і, як наслідок, — неосвіченість та неписьменність народу. Першочерговими завданнями часопису декларувалися такі: 1) критика зловживання службовим становищем війтів, старост і маршалків; 2) оборона українських учителів перед шкільною владою, представники якої, на думку редакції, «повинні радше іти до Росії на поліцмайстрів»; 3) боротьба зі «зрадниками» народу, до яких зараховувалися москвофіли, українські народні демократи та польські націонал-демократи.

Про партійну приналежність газети свідчила редакційна стаття «Христос Воскрес!»: «...колись розпадуться кайдани закованих і... зникне несправедливий капіталістичний лад, як зникає темнота перед ясним сонцем» (1911. — Ч. 1), а також загальна тематика газетних матеріалів, особливо агітація та підтримка у передвиборній кампанії до австрійського парламенту (19 червня 1911 р.) представника соціал-демократів Семена Вітика. Для кращого ознайомлення читачів із особистістю та діяльністю цього кандидата у депутати

Число 1. Дрогобич, дня 22. цьвітня 1911. Рік I.

ГОЛОС ПІДКАРПАТЯ

Адреса
Редакції і Адміністрації:
ГОЛОС ПІДКАРПАТЯ
ул. Ковальська.

суспільно - політичний тиждневник.
Виходить кождої пятниці.
Редактор і видавець Рудольф Скибінський.

Передплата
річно . . . . . 4 кор.
піврічно . . . . . 2 кор.
Поодиноке число 6 сот.

ВІД РЕДАКЦИЇ!

Пускаємо перше число Голосу Підкарпатя!

На Підкарпатю сім, де найпізнійше зі всіх сторін нашої галицької України будить ся народ з довгого просоня, додаєм свій голос до побудженя Його до борби о свої права.

З гори здаєм собі справу на труди, які нас чекають! — Нігде так не визискуваний, не обдираний є наш бідний нарід як якраз на сім Підкарпатю. Богатьство, скарби землі принесли йому новий визиск. Спритні підприємці омотали павутиною визиску бідних хлопів а допомагають їм в тім і ріжні власти. Тому треба голосу, який би підніс протест проти сему визискови!

В жадних сторонах Галичини нема такої корупциї і таких шиндлів і визиску властий громадських як якраз на нашім Підкарпатю! Завдяки бракови шкіл, завдяки темноті, яку ще піддержує ряд та попи, кількох хрунів в селі кирнинть та обкрадає бідний нарід. Всі надужитя війтів та попів будемо ми безпощадно пятнувати та виволікати на сьвітло денне.

Учительство наше зістає також під контролею людий, які повинні радше іти до Росиї на поліцмайстрів ніж на власти шкіл. Нігде нема такого страшного переслідованя учителів як у нас на Підкарпатю. Наслідок репресий є такий, що учительство згноблене не сьміє підняти голови проти сій системі і тому усуваєсь цілковито від політичного житя. Йому прирікаємо ми додати помочи до борби. — З другої сторони виповідаєм війну всім адрадникам народу, які підлещують ся своїм властям та донуцюють своїх товаришів!

Не будемо також щадити надужить старостів та маршалків повітових, які тут правлять з цілою безвзглядностию.

Ідемо до борби з всім що але, несемо сьміло прапор правди свободи, волі і братерства.

БІБЛІОТЕКА

Христос Воскрес!

Близько два тисячі літ, як син бідного теслі з Назарету ішов на дороги і вільні місця щоби викладати свою науку. Не було тогди ані попів, ані епископів, ані кардиналів, ба навіть церков не було! Він ішов самий проти всіх і слухали його люди тільки найбіднійші. Богатирі фарисеї і книжники його рідної сторони висьміювали його а коли побачили, що думки його приймають ся казали його увязнити і як ворога люду і релігії засудили на смерть. І думали, що разом з ним здадлять і його науку!

Триста літ переслідовано його приклонників. Нарід ненавидів їх, бо був за надто забобонний і занадто не культурний, щоби мігбуть зрозуміти їх науку. Но они не зважали на муки на смерть! Они ширили свою Ідею дальше повні побіди! І по триста літах пізнали могучі, що не мож приклонників Христа здавити, бо до них належить цілий нарід. І нараз всі они захотіли називати себе християнами, тоді повстали перші церкви перші попи, які запровадили мироване, сповіді і всі ті церемонії, які нині бачимо.

Ісус Христос і його перші ученники не повнили ні одної із тих церемоний. Він називав тих лицемірами, які молять ся в сьвятині і на рогах улиць, щоби їх виділи люди а в серци ховали жажду визиску і пониженя других. Він виступав проти лицемірних книжників, що в імени Бога здирали шкуру з людий! Він виганяв із церкви тих, що хотіли торгувати в святині. Він наказав своїм ученникам не брати від людий за свою науку гроший. Він казав ученникам покинути маєтки свої, вирічи ся рідні а йти до бідних робучих мас і научити їх, що всі люди є собі рівні, що не повинно бути ріжниці між людьми. Він заказав кланятись і пониженатись перед другим чоловіком. І книжники — попи виділи захитане своєї есистенциї. Нероби побачили, що треба буде їм так само як иншим працювати — коли розійдесь наука Христа... І всі кинулись на Ісуса..... Розпніть його!

По муках, яких витерпів Христос і мученики Христові почало називатись богато людий Християнами, але ніхто тепер на спомнює правдивої науки Христа. Богатирі сфальшували єї та кажуть голосити їм сю науку фалшиво. Попи забули, що Христос поніс смерть за се що виступав проти грабежи людий і тепер самі здирають з людий шкури — так як колись робили се книжники.

Ті Христові »наслідники« називають і нині безбожником того, хто проти їх грабежий виступає. Ті самі Христові »наслідники« збивають маєтки з хлопської робітничої керваниці. Ті самі »наслідники«, які повинні ширити любов і братерство, ширють ненависть до тих, що борють ся з визиском і кривдою бідного робучого люду. Ті самі попи як колись книжники називають тих людий (социялістів) ворогами церкви і держави. Но мимо сего наука чиста, правдива йде до тих бідних мас! Народ прозріває. Наука Христа оживає, воскресає.

Апостоли правди, любови, братерства йдуть до народу проповідають день визволеня з пут та кайдан проповідають воскресене люду.

Апостоли ті проповідають, що коли робучий люд села і міста подасть собі руки, коли він увірить в справедливість і коли зрозуміє, що всі люди рівні і що ніхто не має права називати себе паном над своїм близьким і на його кошт жити, що кождий має обовязок працювати вспільно коло удержаня; коли робучий люд села і міста перестане лише жити про себе, коли зрозуміє що він є тим, що удержує цілий сьвіт і тому він повинен рядити сьвітом і коли він побачить і увірить в свою силу — тогди буде він мати повну надію і волю скинути з себе несправедливий капіталістичний лад і тогди для него воскресене Христа буде його воскресенем власним!

В день воскресеня Христа кличуть ці апостоли до робучого люду: Майте правдиво християнські чесноти: Віру — в свої сили і в свою могучість, бо віра ся спасе Вас!

Надію — що колись розпадуть ся кайдани закованих і що зникне несправедливий капіталістичний лад як зникає темнота перед ясним сонцем! Любов — всіх своїх менших братів, які борють ся з більшим визиском, любов до своїх дітий, які мають право від Вас жадати, щоби Ви старали ся поправити положене Вашої кляси, щоби колись они не були засуджені на таке саме рабське житє, як Ви його тепер провадите! . . . . . Христос воскрес!

Державної ради на сторінках часопису друкувалися тексти його промов, виголошених у парламенті.

«Голос Підкарпатя» розповсюджувався у повітах: Дрогобич, Турка, Підбужжя, Луки, Бориня, Лютовиська і Балигород, які становили єдиний виборчий округ. У його публікаціях простежувався рішучий осуд ідеологічних засад та позицій партії москвофілів щодо українського народу, його мови (стаття «Що роблять зрадники москвофіли?»). Крім того, редакція газети критикувала громадську діяльність українських народних демократів, зокрема, висловлювала припущення про корисливі мотиви всіх нових починань народників в організації громадського життя українців. Автор статті «Хлопам під розвагу. Панська політика» (1911. — Ч. 3) відзначав: «Нацаль-демократи закладають товариства, не щоби бідному народови помочи, а на те, щоби з тих товариств самі користали». На сторінках часопису велася полеміка із газетою «Свобода» (видання народних демократів), у якій (1911. — 5 трав.) було надруковано критичні матеріали про функціонування партії соціал-демократів, зокрема про діяльність С. Вітика. У цих публікаціях декларувалася підтримка «Голосом Підкарпатя» українських радикалів.

Після завершення виборчої кампанії і перемоги С. Вітика на сторінках газети під рубрикою «З діяльності парламентарної посла тов. Семена Вітика» регулярно подавалася інформація про працю обраного посла, друкувалися тексти виголошених ним промов у Державній раді.

У «Голосі Підкарпатя» друкувався цикл публікацій «Хлопам під розвагу», який об'єднував низку просвітніх статей; містилася інформація про культурне життя Дрогобича; після зростання цін на тютюн подавалися заклики до бойкоту тютюнових виробів.

Короткі різнотематичні повідомлення об'єднувалися у рубрики: «Збори і Віча» (події виборчої кампанії у селах повіту), «Вісти з повіту» та «З руху на Підкарпаттю» (діяльність соціал-демократичної партії, робітничі страйки).

Автори газетних матеріалів не зазначалися.

Останню сторінку традиційно займала рубрика оголошень та реклами.

Останнє (6-те) число вийшло 11 квітня 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 181; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 13, 22, 305.

Література: *Модрич-Верган В.* Українська преса в Дрогобичі / В. Модрич-Верган // Дрогобиччина — земля Івана Франка : зб. геогр., іст. та етногр.-побут. і мемуар. матеріалів. — Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1973. — С. 767; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 203; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 108—110.

О. Дроздовська

507

ЖИЗНЬ = ŽIZŇ = (THE LIVING): Газета для русского народа = Russian Weekly Paper. — Выходитъ два раза въ мѣсяць. 1911, 5 апрѣля.

Ред. и Отвѣчатель І. Н. Билинскій. — **Филадельфія, Па, 1911**: Удѣловая *друк.* «Жизни», 917 N. 2 nd. Str., Philadelphia, Pa. *Адр. ред.:* «Žizň», 917, N. 2-nd. Str., Philadelphia, Pa.

Вийшло: 1911 — 5, 15 апрѣля; *Ф.* 38×26,5 см; *Обс.* 12 с.; *Передпл.*: въ Америцѣ 1 дол., до Канады, до Европы 1,50 дол.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — 15 апрѣля.

Примітки: Газета ілюстрована.

Газета «Жизнь» — русофільське видання у США, призначене для широкої читацької аудиторії. Редакція у статті «Съ Богомъ!» відзначила, що у виданні не будуть полемізуватися політичні та релігійні теми. На сторінках часопису здебільшого друкувалися статті релігійно-обрядової і морально-етичної проблематики, повідомлення про життя на українських теренах і у США.

Редакція газети зверталася до читачів із закликом долати роз'єднаність серед українців, працювати і навчатися, не забуваючи, «що прарусского мы роду». З нагоди Великодня в «Жизни» було вміщено статтю «Постимся» — про правильне дотримання посту, вірш «Христосъ воскресъ!» і оповідання «На Великдень» автора під криптонімом Л., а також оповідання Романа Сурмача «Два свѣты», в якому показано убогість подільського села і надії селян на заробіток у США.

У виданні була запроваджена рубрика «Новинки», під якою публікувалися, зокрема, інформаційні матеріали про освоєння нових територій у Каліфорнії, демонстрації фермерів і робітників у США та Італії, революційні події в Албанії, пограбування поїздів, дані про смертність і народжуваність в Америці тощо.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 182.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Мінеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 272.

Л. Сирота

„ЖИЗНЬ"
выходитъ два раза въ мѣсяцъ.
ПРЕДПЛАТА:
въ Америцѣ $1.00
до Канады $1.50
„ Европы ... $1.50
Предплату и всякія деньги высылать посылати на адресу:
„ŻIZŃ"
917 N. 2-nd Str.
Philadelphia, Pa.

ЖИЗНЬ

„ŻIZŃ" (THE LIVING)

ГАЗЕТА ДЛЯ РУССКОГО НАРОДА.

„ŻIZŃ"
Russian Weekly Paper.
Published Every 2 Weeks
SUBSCRIPTION
PER YEAR $1.00
„ 6 months 50c.
All Communication should be addressed to:
„ŻIZŃ"
Russian Paper.
917 N. 2-nd Str,
Philadelphia, Pa.

Филадельфія, Па. 15-го Апрѣля 1911 г. Philadelphia, Pa. 15 April 1911.

Съ Богомъ!

Съ Богомъ, съ молитвою о Его благословеніе пускаемъ мы въ русскій свѣтъ другое число нашой газеты „Жизнь." „Безъ Бога нѣ до порога" каже наша пословиця и правду каже. Въ сумной нашой доли, въ тяжкомъ буденномъ житю только намъ сеолоды, только отрады, по належла на помочь. Отца нашего иже есть на небесѣхъ.

И молимся мы, кладемъ поклоны и просимъ лучшои доли, якъ та, якую маемъ нынѣ. Бо ничо скриватя, не солодка та наша доля. Если глянемъ и тутъ и тамъ въ старомъ краю, то мусимъ съ жалемъ признати, що за нами, серодъ насъ и передъ нами

одна нужда, одно горе!

Братя и Сестры! Кому не въ памяти та безнастанна борьба о хлѣбъ насущный, тамъ, въ старомъ краю? Не изъ роскоши ѣхали мы за море. Тамъ передновокъ тревае цѣлый рокъ. На весну нѣтъ ни скибки хлѣба, счастье, если остане пригорща муки и мѣра бандурки (картофли). Въ жнива десятый потъ зливае человѣка, нераз при роботѣ нѣтъ даже холодной воды напити ся, а все то, що мы сожнемъ и що накосимъ, все то иде на оплаченье податковъ, ратъ, долговъ. Капустою и борщикомъ жіемъ мы, наши дѣты тамъ въ старомъ краю не видятъ куска мяса, ни капли молока.

Бѣдною, дряною свитиною окриваютъ перемерзлое тѣло, босы бѣгаютъ въ трескучи морозы. А пощады надъ ними ніякои; никто не пытае, чи оралъ ты, чи сѣялъ, чи зародило тобѣ, чи нѣтъ, чи може градъ выбилъ, вода забрала, ты плати, давай остатки, погибай съ дѣточками. А коли изъ бѣлы горя, несчастя опадешь на силѣ и дусѣ, то и тоглѣ жандармъ екзекуторъ, секвестраторъ, карный посланецъ, и жидъ не выйде изъ твоеи хаты и такъ мы вольны сыны русскои земли сесьмо по правдѣ.

рабами пана, жида, жандарма.

Упомнешся, Брате, Сестро, о своих горожанскіи права, тогдѣ то благословятъ тебе такимъ добромъ, якъ криминалъ, ланцушки, а скорше всего кулька изъ жандармского твера. Стасюкъ, Горуцко, Кагаченъ, Коцко, кому не извѣстны тѣ доказы лядскои опеки надъ нами. Твоя дитина тамъ въ старомъ краю не смѣе по русски мовити молитвы святои, бо за то бютъ, катуютъ убиваютъ, и еще смѣются, еще глузуютъ.

Твой сынъ, твой братъ черезъ три роки мучится при войску, коли прійде до войны, наставляе грудь, проливае кровъ, оставляе жену и дѣти сиротами, а за то капрали и другои пастуками ему платятъ.

Куда ступишъ скрозь вѣтеръ въ наши вѣе очи. А до того и провомыри наши жрутся между собою на десять партій насъ дѣлятъ, забываютъ, що насъ всѣхъ одна безпартійна нужда и одна жажда того, що намъ едино на потребу, а

треба намъ свѣтла, науки, организаціи,

бо иначе тамъ въ краю, пропало наша будучность. А тутъ въ Америцѣ? Мы говоримъ всегда, що тутъ край свободы, край волн, кажемъ що тутъ „вольная земля Вашингтона." Такъ вольная она для другихъ, но не конечно для насъ. Кто сполняе найтяжшія роботы? Нашъ, русскій человѣкъ. Кто бере найнизшую пейду? Русскій христіянинъ! Кто мѣсяцями не може найти роботы, гине, пропадае? Русскій роботникъ.

Чужи дѣти изучаютъ въ школахъ, стаютъ адвокатами, лѣкарями, клерками, сягаютъ по великіи уряды — а русскіи дѣти отземками идутъ до тяжкои роботы.

Чужи дѣвчата суть стенографистками, пишутъ на машинахъ, учатъ въ школахъ, легкій и добрый хлѣбъ маютъ, наши дѣвчата з. 5-6 доляровъ тратятъ сильы по сьларовняхъ и шапахъ, або служатъ у нехрестовъ. А чи Господь горшими насъ создалъ, якъ айриновъ, нѣмцевъ, даже нигровъ? Нѣтъ, русскій народъ умный, честный, цѣкавый, его дѣти розумны, только науки, свѣтла имъ треба.

Трудимся мы цѣлое житя, а на старости лѣтъ що насъ жде? Що жде насъ на случай слабости, калѣства? Ніякой помочи, если нѣтъ у тебе цента, гинь, пропадай, бо тутъ, на вольной землѣ вольно изъ голода померти, за то кары нѣтъ.

Цѣлый тиждень тяжкои роботы, одна недѣля отпочинка. И въ ту недѣлю боятся выйти изъ хаты; бо уже не боеы, ни фермаки, чепаютъ тобе а таки свои. Розгорѣла у насъ партійная борьба, братъ иде на брата, секло робимъ

508

ЖИТТЯ: Орган української молодіжи. — Виходить раз на місяць. Р. І. Ч. 1. 1911, жовт.

Ред.: не зазначено. — **Коломия, 1911**.

Вийшло: 1911 — Р. І ч. 1, 2; *Ф.* 23,2×15 см; *Обс.* 32 с.; *Ц.* 20 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. І ч. 1, 2.

Примітки: Видання рукописне, літографоване. Сторінки непронумеровані. Обкладинка кольорова.

«Пробуджувати сили: висказувати свої думки, розвивати та скристалізовувати їх, з одної сторони, — дати спромогу другим розвивати свої здібності, з другої сторони, — се причини і ціль видавництва сього невиличкого журнала», — заявила редакція у першому числі часопису, підкресливши, що «статї будуть поміщувати ся на ріжні теми, відповідно до змагань та замилувань молодіжи».

У виданні подано низку статей, для яких характерні громадянські та філософські мотиви. Оригінальні думки викладено у статтях М. Гордієнка «Що таке наука» (ч. 1), Ст. Підгіряненка «Штука, єї суть і значіня» (ч. 1, 2). Глибиною викладу відзначалися пізнавальні публікації «Вільна думка а освободженє людства» М. Ясенка (ч. 1), «Космогенія і біогенія» та «Біблія в осьвітлені критики» (ч. 2).

На сторінках часопису вміщувалися поетичні та драматичні твори молодих авторів, як-от: драма «Смерть Офелії», вірші «Молодому борцеві» М. Гордієнка, «До бою піснь» Г. Григорчука, ліричні поезії М. Смереки, М. Соколенка. Надруковано також літературні доробки М. Грабини, Л. Ліцінського, М. Модрини та ін.

Найбільш активні автори — М. Гордієнко, Ст. Підгіряненко, М. Смерека.

Друге число журналу вийшло у листопаді 1911 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 182; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25, 44, 56; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1918.

Література: *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 9; *Б. Р.* Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. / Б. Р. // Коломия й Коломийщина : зб. споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 331; *Романюк М. М.* Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1996. — С. 78; *Монолатій І.* Історія видання коломийських українських гімназійних часописів / Іван Монолатій // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 103—104.

М. Романюк

509

З. Ф. О.: [Орган української студентської організації]. — Ч. 1. 1911.

Ред. [Василь Данилович]. — **Львів, 1911**: *Вид.* [Василь Данилович].

Вийшло: 1911 — Ч. 1, [?]; *Ф.* 30×23,5 см; *Обс.* 8 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Ч. 1; **ДНАБ**: 1911 — Ч. 1.

Примітки: Видання рукописне, літографоване.

Газета «З. Ф. О.» — орган української однойменної студентської організації у Львові, заснованої після з'їзду студентства (відбувся 12 листопада 1910 р.). Найімовірніше, видання побачило світ на початку

1911 р. за редакцією провідника молодіжного організаційного руху Василя Даниловича.

Редакція відзначала: «…она [газета] принесе... сякі-такі користи для молодіжи, она може загріє і инших товаришів до праці над собою і над другими». Водночас вона вказувала: «Ми не перецінюєм вартости тої газетки, знаємо, що не одну матиме она недостачу, знаємо, що не одно питанє важне в студентськім житю, она не порушить, або як порушить його, то не одну може зробить она при тім похибку» (звернення «Товариші!»).

Вийшло лише одне число «З. Ф. О.». Зміст газети становили статті: «Про початок і кінець сьвіта», автор якої акцентував авторитет науки, та «Як повстали і розвинулись релігії» за підписом Василько, замітка «Із студентського житя» — про заснування «безперечно найбільшої української студентської організації» «З. Ф. О.» у Львові. У цій замітці також інформувалося, що «від кінця січня досить часто в сходинах З. Ф. О. беруть участь і дівчата». В іншій замітці — «Із житя львівської молодїжи», — в якій життя молоді у Львові характеризувалося «загалом дуже низько», повідомлялося, що студентська організація, заснована у Львові за рішенням «листопадового» з'їзду, «не показує великої праці» і «опираєся она не на кружках але одиницях. Львівський відділ ширшого комітету, що поклав був собі за завданє піднести житє львівської молодіжи, істнує хиба в теорії». Студентська організація «Ліга Вільної Думки» «також підупала», окремих же «кружків» у Львові досить, проте значна частина їх вже не діє.

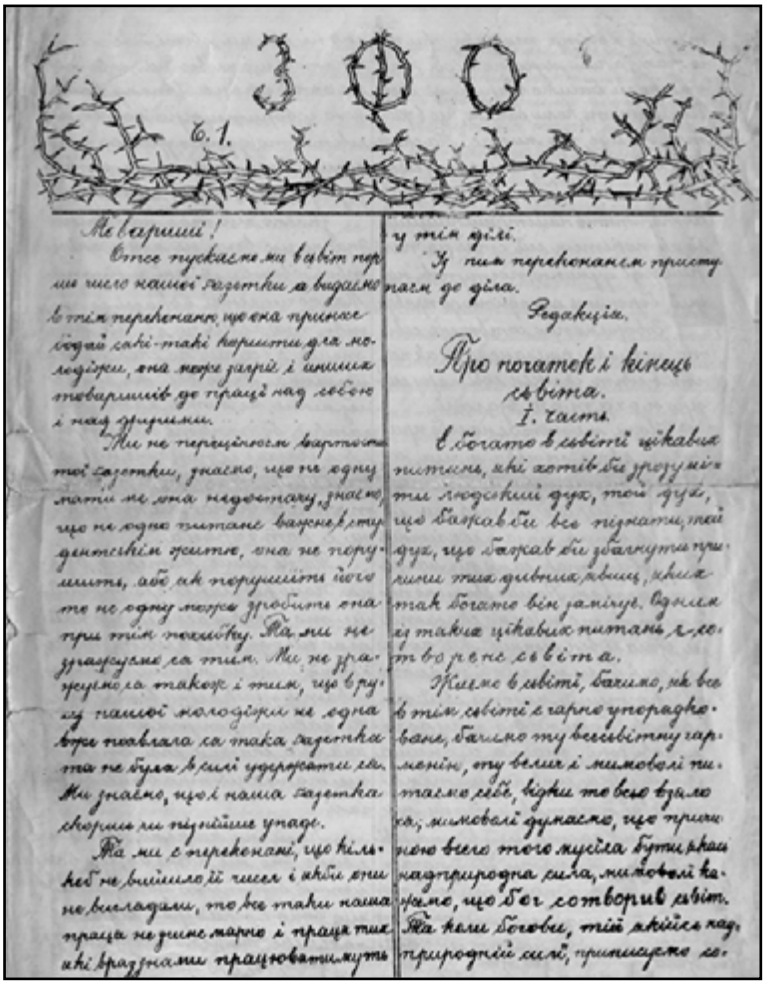

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 183; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25, 131.

Література: *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 9; *Баб'як П.* Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. / Петро Баб'як // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 101; *Галушко М.* З. Ф. О. /М. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 408—410.

Архівні джерела: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. О/Н, спр. 3161.

М. Романюк

510

ЗАОКЕАНСЬКА РУСЬ: Просьвітно-економічна часопись для американських Русинів. — Виходить раз на тиждень. Vol. I. № 1. 1911, 20 квіт.

Вид. і відвічальний ред. Волод. Держирука (1911 № 1—7), Теодор Попель (1911 № 8—10). *Відвічальний ред.* Іван Остап (1911 № 11—21). — **Філадельфія, 1911**: *Видає* Редакційний комітет (1911 № 11—21). *Адр. ред.*: «Zaokeanska Rusj», 821 N.[orth] Franklin St., Philadelphia, Pa.

ПРОСЬВІТНО-ЕКОНОМІЧНА ЧАСОПИСЬ ДЛЯ АМЕРИКАНСЬКИХ РУСИНІВ.

No. 15. Philadelphia, Pa., Thursday, August 10, 1911. Vol. I.

Давний і новий театр.

Нинішний театр є о ціле небо віддалений від первісного греского театру. Нині відбувають ся представленя щоденно і служать до поучення, розвеселеня і забави публики. Отже театр є щоденною розривкою. В давній Греції не що дня відбували ся представленя театральні, ані їх ціль небула такою як нині. Театр грецкий не був для науки або розвеселеня. Грецкий театр був сьвятом в честь божка Діониза, сьвятом цілого народа.

В головнім місті Атенах святковано свято божка Діониза кілька разів річно в місяцях зимових від грудня до марта.

В другій половині грудня зачинали ся сі свята по селах. Учасники тих торжеств пили вино, уряджували походи, робили ріжні жарти після вподоби селян. В 500 літ перед Христом зачали ся по малих місточках і селах представленя драматичні, які грано вже в Атенах, бо кождий поет виставляв свою драму перед дібраною публикою столичною.

В січни і лютім відбували ся торжества в столици. Головним предметом сих свят були представленя драматичні (сумні) і комедиї (веселі). Предметом її були політичні характери осіб, вимінені навіть поімени; от, як би у нас висьмівали в представленях виборні, або кандидатів на послів, які мусіли провалити ся. А що в Греції була свобода, то висьмівано навіть державні порядки.

Найбільші торжества були в марті і цьвітни, на весні. Успособленє було знамените! Околиця полудніева, кінець марта, то весна в повнім розцьвіті. Де лиш оком кинеш, всюди цьвіно цьвіту, що вибуяв під впливом полудневого сонця. А така природа успособить поета до сьпіву, щоби звеличати красу природи. На морю спокій. А з всіх усюдів сходить ся народ до Атен. Союзники держави привозили славній столици данину. У Атенаїв видно великий рух, вдоволенє, гордість, хотять показати гостям місто в повній величи. Всюди свято. Цілий нарід обходить дуже торжественно свято весни. Сам божок Діониз в'їздить в столицю. Всьо в напруженім очікує великого сьвята. Багато походів, жертв божеству, сьпів, танці. А найвеличавійшим було представленє в театрі. Нарід тисне ся на свої місця. Театр поволи заповнює ся. Дах театру се голубе небо Греції. Нетерпеливо очікує нарід представленя. Можна заздрісним бути народови, що за марну ціну може бути в театрі на найславнійших представленях. А навіть ту низьку ціну платив скарб державний.

Якаж отже ріжниця між давним а теперішним театром? Нинішний театр уникає сьвітла денного, представленя відбувають ся вечером. В Атенах представленє тревало від рана аж до вечера, отже цілий день. А представляли 3 або 4 драматичні твори і комедию, що заворушували уми і розвеселяли серце. Отже таке представленє тревало яких 10 годин. А нинішна публика йде до театру бавити ся!

Представленє у поганських Греків було частию релігійного обходу, тому про те представленє дбала держава. Держава хотіла, щоби сей обхід був поважнійшим і милійшим божкови. Ще нині суть руїни того давного театру з троном жреця.

Яке значінє мав і має театр? Як я висше сказав, театр в старині мав крім політичного еще і наукове значінє. І нинішний має також значінє, крім тих представлень опереткових, де виступають дуже бідні характери. Опера дає нам можність пізнати музику і сьпіваків. Очаровуємо ся і подивляємо славних сьпіваків. Драма а і трагедия все дають нам якусь подію з житя. Читаючи книжку ми менше відчуваємо події. В театрі ми беремо немов участь. Бачимо добрих і злих людий. Ми йдемо за добром і змагаємо ся в души з сценічними особами, бажаємо побіди. Не раз

Вийшло: 1911 — Vol. I № 1—3/4, 5—22, [?]; *Ф.* 33,5×23,5 см; *Обс.* 8 с., 12 с. (1911 № 3/4); *Передпл.*: на рік 1 дол. 50 цт., на пів року 75 цт. *Ц.* окремого числа 5 цт.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Vol. I № 1—21.

Примітки: Вихідні дані тижневика вказано українською та англійською мовами. За бібліографічними матеріалами І. Шендрика, орієнтовно перед 8 жовтня 1911 р. світ побачив № 22 видання.

Розкриваючи у вступному зверненні до читачів тенденції у житті тогочасного українства в еміграції (Наша програма. — № 1), редакція часопису констатувала, що на тлі декларативних «кличів патріотичних», «палких резолюцій», «цьвітистих і дійсно — щирих програм» (яких «повно» «по наших часописях, так старокраєвих, як і американських», по товариствах, «кружках» і «сходинах») був відсутній рух «у витиченім напрямі і порядку», а також бракувало «совісного і второпного покермованя» масами. Усе це відбувалося у той час, коли нація «переживає… переломові хвилі», усвідомлюючи власну «темноту і нужду» і «розпалює в собі охоту до поборювання недолі». На перший план висувалася необхідність «сполуки сил», солідарності, «начеркненя цілий, що до них прямуємо», у зв'язку з цим оголошувалися «ціль і ідея» новоутвореного видання — сприяти освітньому й економічному розвитку українства. Редакція планувала «писати про справи, що найбільше дотичать інтересів нашого народу… щоб народ набрав сил і не нарікав на невгодини а нищив — усував їх і піпхнув процес свойого відродження на широкі кріпкі шляхи». Вважаючи «віру і обряд за найвисший і найкрасший чинник у виобразованню національної свідомости і моральности», вона маніфестувала власне «християнське обличча» і прагнення об'єднати майбутню читацьку аудиторію гаслом: «Христова віра і любов — праця для рідного Народу». Як повідомлялося у публікації «Від редакції» (№ 20, 21), редакційний комітет «Заокеанської Русі» був обраний «сьвященством на з'їзді співробітників нашої часописі».

Найбільше журналісти заторкували різноманітні (суспільно-політичні, соціально-економічні, релігійні, культурологічні тощо) аспекти життєдіяльності українського народу (здебільшого в інформаційних й аналітичних матеріалах) у країнах Нового світу (США, Канада, Бразилія) та Європи, зокрема на етнічних землях (Галичина, Буковина, підросійські території). У цьому контексті публіцисти досить жваво реагували на ситуацію у середовищі європейських колег, співчували їм, критикували політику царизму й австрійського уряду (Й. С. Кроваві вибори в Дрогобичі. — № 11; Засуд на університетські події у Львові. — № 12).

Серед інших жанрово-тематичних моделей тижневика — полемічні виступи (замітки, «спростованя», «заяви на спростованє», «відповіді на протест» та ін.) щодо авторів здебільшого часопису «Свобода»; аналітичні статті та інформаційні замітки про різні явища і події у світі, в інших народів; матеріали пізнавального та рекомендаційного характеру з різних галузей знання, як-от: Івос «Часописи і преса на сьвіті» (№ 7), І. Волощук «Чи законна є так звана православна, а властиво схизматицька Ніконїянська Синодальна Церков в Росії?» (№ 8—11), І. Рубинович «Давній і новий театр» (№ 15), І. Остап «На фарми» (№ 19, 20).

Найбільшою за обсягом і найширшою за тематикою формальною структурою «Заокеанської Русі» була рубрика «Всячина», в якій містилися різні новини суспільно-політичного, культурного, природознавчого та іншого змісту як у всеукраїнському, так і світовому контексті. Серед інших рубрик видання — «Новинки», «Іскри» і «Веселий Куток» (обидві готував Івос; ймовірно, Іван Остап), «Послїдні Вісти», «Новини з Філядельфії» (№ 3/4), «Господарка» (№ 11), «Золоті слова» (№ 12), «Переписка Редакції», «Зі сьвіта природи», «Вісти зі старого краю» (№ 16).

На сторінках часопису опубліковано поезії О. Коваленка, М. Конопніцької, М. Левитського, Б. Лепкого, І. Остапа, В. Тимочка, Лесі Українки, І. Франка; прозові твори, зокрема М. Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки» (№ 1—15), Еркмана-Шатріана «Заплата» (№ 10—15; пер. з французької Ю. Г.), А. Чехова «Недобрий хлопець» (№ 16), Наталії з Озаркевичів К. [обринської] «Гануня» (№ 16—20), а також І. Остапа «Яким чином стати мілїонером?» — з циклу «Американські оповідання» (№ 3/4—11). У виданні вміщено аналітичні та публіцистичні матеріали таких авторів, як: І. Волощук, І. Остап, І. Рубинович, Панько Черепочок та ін.

Майже у кожному номері тижневика пропонувалися приватні послуги (нотаріальні, медичні, адвокатські, кравецькі), посередництво у працевлаштуванні, рекламувалася література (релігійного й іншого змісту), містилися заклики щодо підтримки окремих гуманітарних інституцій (наприклад «Сиротинських Домів» у Філадельфії та Вінніпезі) та відповідно «викази» пожертв на означену мету.

Наявний у фонді № 21 датовано 21 вересня 1911 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 182—

183; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2019, 2042.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 265.

В. Ковпак

511

ЗАСІВ: Українська тижнева народня ілюстрована ґазета (1911); Українська тижнева народня ілюстрована ґазета для селян і робітників (1912). — Р. 1. № 1. 1911, 4 марта.

Ред.-вид. В. Товстонос (1911 № 1—40), О. Степаненко (1911 № 41 — 1912). — **Київ, 1911—1912**: *Друк*. Київської 2-ої Артілі Друкарів, В.-Володимирська, 43. *Адр. ред. і адм*.: Київ, Велика Володимирська, № 28 (1911), ул. Ділова, № 6 (1912 № 1—13), ул. Лабораторна, № 1 (1912 № 14—21), ул. Предславинська, № 56 (1912 № 22, 23).

Вийшло: 1911 — Р. 1 № 1—5, 6/7—42, 1912 — Р. 2 № 1—23; *Ф*. 24×18 см (1911), 30×23 см (1912); *Обс*. 16 с.; *Передпл*.: на рік 2 руб. 50 коп. (1911 № 1—15), 8 руб., для незаможніх учнів, студентів, сільських учителів, низших служащих, робітників і селян 6 руб. (1911 № 16—27), 3 руб. (1912), для Галичан 8 корон (1911 № 11—15). *Ц*. окремого числа 5 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. 1 № 1—42, 1912 — Р. 2 № 1—23; **НБУВ**: 1911 — Р. 1 № 1—42, 1912 — Р. 2 № 1—23; **ХДНБ**: 1912 — Р. 2 № 1—23.

Примітки: За Енциклопедією Українознавства, «Засів» видавав М. Грушевський і виходив він як продовження газети «Село» (*див*. т. 3, № 464). У зв'язку з матеріальною скрутою у червні та липні 1912 р. вийшло по одному числу. Нумерація сторінок у межах річника наскрізна.

«Засів» — популярний ілюстрований тижневик, створений з метою «сіяти слово правди серед нинішньої темряви», тобто інформувати українське селянство і робітництво рідною мовою про події в Україні, Росії та за кордоном, висвітлювати діяльність Державної думи, економічне становище у країні, освітній рух, а також публікувати «все, що може придатися на те, аби поліпшити житє селян та робітників»: статті з питань кооперації, сільського господарства, техніки, медицини тощо.

Видання мало сталу структуру. Кожне число відкривалося публікаціями, що містили огляд подій суспільно-політичного життя, під рубриками «По світу» (підрубрики «Україна», «Росія», «За-кордоном»), «Українське житє» (повідомлялося здебільшого про громадсько-культурні події), «У Державній Думі» та під авторськими рубриками «З закордонної України» В. Лікаренка (псевд. В. Дорошенка) і «Вісти з столиці» П. Смутка (псевд. П. Стебницького). Матеріали рубрики «З закордонної України» висвітлювали суспільно-політичне життя в Галичині та на Буковині, а також українських емігрантів у США й Канаді. П. Смуток у «Вістях з столиці» інформував про важливі політичні та громадські події у Петербурзі, зокрема про українське життя у столиці. В окремих публікаціях аналізувалися законодавча діяльність Державної думи, зовнішньоекономічні відносини Російської імперії (Торговля Росії з чужими державами. — 1911. — № 6/7; В-н С. Що таке таможенна війна? — 1912. — № 1), ситуація на Холмщині (Л-ко В. Холмська справа і Поляки. — 1912. — № 2), події міжнародного життя (Азовський Юр. Війна Італії з Турцією. — 1912. — № 30).

У полі зору редакції перебували становище робітництва в Російській державі (Григорович М. Життє українського робітництва в 1911 р. — 1912. — № 3, 4; тощо), боротьба трудового народу за свої політичні та соціальні права за кордоном (З життя селянського робітництва Угорщини. — 1911. — № 9; ін.).

Важливе місце у «Засіві» займала економічна тематика. Обстоюючи господарський розвиток краю, редактор О. Степаненко обґрунтовував потребу створення кредитних товариств та застерігав від фінансування загальноросійської економіки через купівлю акцій московського банку (Ст. О. Акції Московського Банка, чи повітові та губерські союзи? — 1912. — № 5; Ст. О. Про селянські банки. — 1912. — № 15). У виданні подавалася інформація про з'їзд Київського союзу споживчих товариств, інші кооперативні з'їзди. Розвиток кооперативних товариств в Україні широко висвітлювався під рубрикою «Сільська кооперація».

Значна частина матеріалів сприяла піднесенню фахово-освітнього рівня читачів. Це насамперед цикл статей агронома Ф. Заїкина під загальною назвою «Як збільшувати врожаї на селянській землі» (1911. — № 1, 3—14), в яких описувалося способи раціонального обробітку землі, застосування нових сільськогосподарських знарядь. У циклі статей М. Григоровича, об'єднаних назвою «Благословенна земля» (1911. — № 16, 17, 22), розповідалося про природні багатства України та висвітлювалося потенційні можливості сільського господарства. Аграрна тематика охоплювала і такі питання, як:

ЗАСІВ

Українська тижнева народня ілюстрована ґазета.

ПЕРШИЙ РІК ВИДАННЯ.

Адреса: Київ, Велика Володимирська № 28. Редакція ґазети „Засів".

№ 24 Пятниця 12 августа 1911 р. № 24

Що є в сім нумері: По світу. — Українське житє. — „Духобори", *Ю. Азовського.* — Загальна забастовка в Анґлії, *Закордонного.* — Щира любов, *П. Гая.* — Щоб з його було? *А. Тесленка.* — Селянська кооперація. — Чи можна селянам обходитись без толоки? Переказав *Z.* — Дописи. — Ціни на хліб. — Оголошення.

Читаючи, треба вимовляти и як ы риба=рыба, і як и сіни=сины, ї=йі, їв=йив, є=йе моє=мое, е=э, тебе=тэбэ.

Приймаєть ся передплата на 1911 рік на

Літературно-Науковий Вістник

український місячник літератури, науки й громадського житя

Виходить книжками по 12—15 арк. великого формату під загальним проводом проф. М. Грушевського.

Л.-Н. Вістник виходить при участи визначнійших письменників, учених і публіцистів України Російської і Австрійської і служить орґаном культурного житя цілої України. **Л.-Н. Вістник** подає багато оригінальної белетристики—переважно більшість визначних наших белетристів постійно друкує в нім свої твори, а з визначнійших заграничних літературних творів даються переклади. **Л.-Н. Вістник** містить популярно-наукові статі й огляди спеціалістів з української історії, літератури, суспільної економії й инших областей знання. **Л.-Н. Вістник** знайомить з поступами житя і культури українського і всесвітнього і являєтьcя неминучо потрібним для всякого освіченого Українця орґаном всеукраїнського національного культурного житя.

Редакція і головна контора: Київ, В.-Володимирська, № 28.

Передплата на рік 1911: на рік **8 руб.**; для незаможних учнів, студентів, сільських учителів, низших служащих, робітників і селян **6 руб.**; але тільки коли вони на журнал надсилають гроші просто в контору. За пів року **4 руб. 50 коп.** Кому трудно відразу, нехай присилає на перше число кожного місяця **по 1 руб.**, поки зберется повна передплата, а журнал діставатиме зараз.

Ще приймається передплата на 1910 рік, хто хоче мати всі нумери журнала, просимо поспішати з передплатою.

Комплєти журналу за попередні роки продаються по 8 руб.

Жертвуйте на памятник Т. Г. Шевченка у Київі!

розвиток пасічництва (Г-ко П. Наші пасіки. — 1911. — № 21), догляд за худобою та птицею, боротьба зі шкідниками (Щоголів. Як позбутися осельні. — 1911. — № 29; Миші і як їх винищувати. — 1911. — № 37), організація пунктів прокату сільськогосподарської техніки (Коваль В. Як без грошей добути добре сельскогосподарське знаряддя та машини. — 1912. — № 5).

Діяльність редакції спрямовувалася на національно-культурний розвиток українського народу. Про актуальність мовного питання свідчила низка статей, присвячених проблемі навчання рідною мовою (Русова С. Загально земський з'їзд по справі народної освіти. — 1911. — № 29; Тодосієнко С. Розмова про школу. — 1912. — № 15—17; ін.), засудженню заборони Київського земства поширювати україномовні книги (Азовський Ю. «Духобори». — 1911. — № 24).

Піднесенню національного самопізнання сприяли матеріали освітньої тематики: статті про життя і творчість визначних діячів — Є. Гребінки, П. Житецького, М. Заньковецької, Д. Січинського, А. Тесленка, Т. Шевченка; етнографічні нариси Х. Ящуржинського («Великдень», «Празник Купайла», «Народний празник «Громниці» або «Стрітення», «Масниця»). З-поміж інших публікацій цієї тематики інформаційною насиченістю вирізнялися критичний огляд репертуару Українського театру М. Садовського, статті про кобзарство, виставку українських художників у Києві.

З метою розширення світоглядних уявлень читацької аудиторії редакція друкувала різнотематичні статті пізнавального характеру, як-от: «Струсь» (1911. — № 12), «Філософ Діоген» (1911. — № 25), «Життя Ескімосів в Гренландії», «Китайська республіка» (1912. — № 6).

На сторінках видання подавалися медичні поради. Про те, як вберегтися від епідемій та як доглядати хворих, йшлося у статтях та замітках С. Черкаського («Віспа», «Як уберегтися від сухотів (чахотки) і як від неї вилічитися» та ін.).

Серед постійних рубрик часопису — «Дописи», «Ціни на хліб». Під рубрикою «Про книги» регулярно інформувалося про літературні надходження, окремо повідомлялося про нові видання у книгарні «Літературно-Наукового Вістника» (рубрика «Нові книги»).

У часописі публікувалися твори Т. Бордуляка, В. Винниченка, Є. Гребінки, Г. Левченка, А. Тесленка, Т. Шевченка, поезії Х. Алчевської, Миколи Вороного, П. Грабовського, О. Олеся, В. Самійленка, В. Тарноградського, С. Черкасенка, Г. Чупринки.

Автори «Засіву» здебільшого підписувалися псевдонімами: агроном Ф. Заїкин, Ю. Азовський, Микола Вороний, Іван Гилька (псевд. М. Меленевського), М. Григорович (псевд. М. Гехтера), В. Диканський (псевд. В. Короліва), П. Киянин, Г. Коваленко, А. Силенко (псевд. А. Терниченка), О. Степаненко, С. Тодосієнко (псевд. С. Черкасенка). У виданні зазначалося, що участь у «Засіві» будуть брати М. Грушевський, М. Залізняк, М. Коцюбинський, М. Левицький, Майорський, С. Русова, М. Сумцов, М. Чернявський, О. Черняхівський, Є. Чикаленко, Г. Чулий та ін. (1912. — № 12).

Останній (23-ій) номер вийшов 24 серпня 1912 р.

Бібліографія: *Кондра С.* Реєстр української періодичної преси 1816—1916 р.р. / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1001; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 182; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 40—41; Українська преса у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 1999. — Вип. 1 : Газети (1817—1923) / уклад.: Л. Ф. Бондаренко, Т. О. Сосновська. — С. 31—32; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 14, 414—417.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 757; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.) / І. В. Крупський. — Львів, 1995. — С. 52—53; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 46—47.

У. Чубай

512*

ЗЕЛЕНИЙ ПРАПОР: [Просвітньо-господарська часопись]. — Виходить що тижня. Ч. 1. 1911.

Ред.: не зазначено. — **Явірок-Руський, 1911—1912**: *Вид.* В. Сідельник. *Адр. ред.*: Явірок-Руський, Галичина. *Передпл.*: річно 5 кор.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 183; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2043—2044.

Література: *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / О. Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 113.

О. Дроздовська

513

КАНАДИЙСКИЙ РУСИН = CANADIAN RUTHENIAN: Тижневник. — Виходить кождого тижня. Р. 1. Ч. 1. 1911, 27 мая.

Ред.: не зазначено. — **Вінніпег, 1911—1918**: *Видаваний* через West Canada Pub. Co. Ltd. *Адр. ред. і адм.*: 619 Mc Dermott Ave. Winnipeg, Man.

Вийшло: 1911/1912 — Р. 1 ч. 1—52, 1912/1913 — Р. 2 ч. 1—52, 1913 — Р. 3 ч. 1—32, 1914 — Р. 4 ч. 1—28, [?], 1915 — Р. 5 ч. [?], 1916 — Р. 6 ч. [?], 1917 — Р. 7 ч. [?], 1918 — Р. 8 ч. [?]; *Ф.* від 55×37 см до 57×42,5 см; *Обс.* від 4 с. до 10 с.; *Передпл.*: річна $1, за кордоном $1.50. *Ц.* окремого числа 50 ц.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911/1912 — Р. 1 ч. 1—52, 1912/1913 — Р. 2 ч. 1—52, 1913 — Р. 3 ч. 1—32, 1914 — Р. 4 ч. 3, 7, 9, 11, 16—19, 22, 26—28.

Примітки: За «Пропамятною книгою Українського Народного Дому у Виннипеґу», редакторами тижневика були М. Сироїдів, О. Сушко, І. Петрушевич, М. Залітач, Р. Крамар, І. Рудачек, В. Біберович, П. Олексів, А. Загарійчук, В. Босий. З квітня 1919 р. часопис змінив назву на «Канадийський Українець» (*див.* 1919 р.).

Часопис «Канадийский Русин» ставив перед собою мету згуртувати українців Канади — розрізнених і часто несвідомих своєї національної приналежності «русинів», «галичан», «поляків» чи «росіян» як членів однієї нації — української. Видання засновано з ініціативи французького католицького архієпископа Аделарда Ланджевіна, що опікувався українцями — католиками східного обряду — до призначення Митрополитом Андреєм Шептицьким українського єпископа о. Никити Будки. Редакція наголошувала, що, коли різні ворожі сили намагаються скористатися національним потенціалом українців для зміцнення власного суспільно-політичного становища через засоби ідеологічного, релігійного чи економічного впливу, українці повинні пам'ятати про своє коріння, бути вірними своїй нації, захищати й зберігати релігійні й народні ідеали: віру батьків, мову, пісню, літературу («Високоповажані читачі і приятелі»). Водночас редакція обіцяла висвітлювати проблеми суспільного й економічного життя. Більшість редакційних статей спрямовувалися на боротьбу з протестантськими проповідниками й відзначалися гостротою полеміки («Жреці гріха і брехні», «Зблудившій «овечці» а може і баранови кілька слів у відповідь на єї напасти на нашого Митрополита», «Руським презвітеріянам Бодругівцям пару слів правди в очи», «Ідемо, бо собаки брешуть»). Однією з важливих порушуваних у часописі тем була необхідність запису збудованих українськими греко-католицькими громадами церков на Єпископську корпорацію для того, щоби зберегти їх у лоні Церкви («Наша Канадська преса а руський епископ», «На що сего?», «Руський епископ для Канади») у час, коли чимало українських періодичних видань у Канаді, зокрема «Ранок», «Канадийскій Фармер», організували масову пропагандистську кампанію проти єпископа Н. Будки, сприяючи переходу численних українських громад до інших релігійних конфесій. Редакція «Канадийского Русина» зазначала, що часопис не буде ширити ненависті до сусідів, але гостро засуджуватиме усяку кривду, завдану народові. Своє бачення ролі преси як виразника суспільної ідеології вона висловила у статті «Задача часописий».

Для збереження духовного зв'язку з батьківщиною редакція «Канадийского Русина» під рубрикою «Вісти зі старого краю» = «Старокраєві вісти» постійно інформувала про події в Галичині, на Буковині й Наддніпрянщині, закликала співпереживати й матеріально допомагати в боротьбі братів за свою національну ідентичність та конституційні права, бо українська еміграція у Канаді — це лише галузка великого дерева України-Русі. Публікації цих рубрик інформували про політичні новини, економічну ситуацію, багато уваги приділяли висвітленню українсько-польських національних і конфесійних взаємин у Галичині.

Про тогочасне політичне життя українців Канади повідомлялося у матеріалах різноманітних хронікальних рубрик, натомість у дописах найактуальнішою залишалася тема міжконфесійного протистояння. Газетні публікації ознайомлювали читачів із кандидатами на виборах до парламенту Канади, інформували про результати перепису, який засвідчив відсутність у багатьох емігрантів національної самоідентифікації («Спис населеня в Канаді а Русини-Українці»), аргументували потребу греко-католицького єпископа для українських емігрантів Канади. У ч. 30 за 1913 р. вміщено послання єпископа Н. Будки про права, обов'язки і завдання греко-католицького єпископа в Канаді та декрет «С.З.Конґреґация розширення віри в справах обряду східного». 1914 р. редакція «Канадийского Русина», наголошуючи на унікальності ювілейного року — 100-ліття Т. Шевченка, постійно нагадувала про необхідність святкування цієї дати: і як вшанування українського генія, і як актуалізації ідеї національного відродження: «Нам треба свідомої цїли, щирої, невсипущої праці над культурним відродженнєм канадийскої України. Нам треба Просвіти, Рідної школи і Наукового товариства імени Шевченка в Канадї… Відродимо тут, на вільній канадській землі, нашу прастару, неоцїнену питому українську культуру». Майже впродовж року на першій сторінці

КАНАДИЙСКИЙ РУСИН

CANADIAN RUTHENIAN

ТИЖНЕВНИК видаваний через WEST CANADA PUB. CO. LTD. 619 McDermott Ave. WINNIPEG, MAN. Telephone: Garry 1274

...TED AND PUBLISHED EACH WEEK by WEST CANADA PUB. CO. LTD. 619 McDermott Ave. WINNIPEG, MAN. Telephone: Garry 1274

РІК 1. ВИННІПЕГ, МАН. СУБОТА 10-ТО ЧЕРВНЯ, 1911. SATURDAY, JUNE 10, 1911. ЧИСЛО 3.

Новинки.

Спорообрядці в унїи з Римом.

Недавно подали ми вістку про переходи цїлих ранїйших спаних з спорообрядскими російскими комісиями з спрямї унїї сих сонм з католицкою церквою. "Гласъ народа", в ім'ї місцевої населудиної вістки, мов інформації про всі надійні подї, подає розвагу свого спорообрядного з Кіс. о. Митрополитом гр. Шептицким, з архієпископом о. Білочевским і о. епископом Бандурским подальшої до сего, як вістка, короткий звіт про російскі сонм на основі своїх російского язиковинника Пруцайка "Росиа і католицкіе з русской народной жизнью" в "Религіозно нравственной".

Спорообрядці сповідають з Росиї з проміж релігійного життя і представляють кто чисельна. Бо більше чим до відомости нам дійшов. Найсильнїйшою організацією не часу, а сонм старообрядцїв, а ніж поставі, незадовго від унїї не було відомо о спорообрядцях російских, що тим Росиї, і в до сих сонмах часто російских єпископів, що тим Росиї, не мають їх було. Із тонкости, що спорообрядці сонми відносяться до сонмів російского православного. Причина полягає тої тогди не можна допустити, як дуже дикі православні кривди, з тонкі російского простолюдя. — в фантазиї і невмілости тим, що до нашої фокуси тредовой російскої нациї: після Пруцайка не поставе сої нації було простого російского люду, прогрессіра про нрав середовіщі. Прямо свойо народжаєм — центрі чаїлиця, що нрав можнаїм бути народжуєм, і не нормальнуєм поняттєвий, яких собі народ не дає. А коли сю секту нахиляє собрі і вішкрали головних представіїв сої секти — сонм з своєї сторони нахиляє правительство з кто духовностию, сторонка ся на пустаки, зміни тогдоні неадекватно до можо, ані не з народами. Всі вишкі були в XVII. ані були рівночасно і будемо розпадаєм. Нам розвойовою одним прачаєм, що сонмарь прочість між спорообрядцями з православною церквою, було споваєм збірщіна кілер з поручєм собору, що відбув ся в 1654 році яко для нарадження жовжовского патріарха Нікона. Спорообрядці, що пішовши при собору, під проводом Стефана Рнїна, зрештою ся до окружности бувшу проста ся на поміжній і їх противуєм кара, деякі можна, крім їх заданих сего релігійного бунту, а ся наданим цієї Софії вали спорообрядців на посторам. Та кажде ся здогадати, що будемо тогдоні не більше сектарів до своїх переходжень і о-пустуємо їх вінком мучеників. А коли від Петрої, тоді російский патріарх і утвердив на сю місію в 1721 році "Славянівскій Синод", спорообрядці і стають ся релігійним ра розмовцями. І як до 30. цьо 1905, ся є до волни толерантности ужиту жорстко, строго на переходжіть до сої сонм, яко нова через ся єдиць собі чинодрости ся. Сонмі робленого переходжіть до сої сонм, яко

газети містився заклик: «Святкуйте, братя, ювилейний рік Тараса Шевченка». Одинадцяте число за 1914 р. — ювілейне, присвячене 100-річчю Т. Шевченка.

У «Канадийскому Русині» порушувалася також актуальна на той час проблема національної освіти українських емігрантів — засуджувалися факти масового витіснення українських вчителів із двомовних шкіл і заміни їх власне канадськими учителями («Насильство албертийських лїбералів над анґлійсько-українськими школами»).

На сторінках газети друкувалося чимало культурологічних статей, зокрема про українську та всесвітню історію, українське красне письменство, рідну мову та її роль у формуванні нації, роздуми над проблемами етнопсихології («Про любов рідної мови», «Патріотично-релїгійне вихованэ», «Лєґенди, оповіданя і звичаї у ріжних народів під час Різдвяних Свят», «Слово правди про кацапів або москальофілів»). Редакція містила також юридичні рекомендації, переважно щодо прав громадян Канади. Серед історичних матеріалів — цикл публікацій п. н. «Оповіданя з руської історії» («Образки з рускої історії»), «Короткий огляд історії Канади», спеціальна рубрика «Історичний калєндар», а також дослідження В. Гребеняка «З історії українського міщанства» та «З праісториї Львова». Статті літературознавчої тематики були як оглядового, так і аналітичного характеру — «Короткий огляд русько-українського письменства від XI до XVI століття», дослідження про творчість М. Шашкевича, Т. Шевченка, інших українських письменників, у них наголошувалося, зокрема, на ролі літератури у формуванні національного світобачення. Тривала неволя українського народу, зазначено в часописі, позначилася на українцях навіть за кордоном — як зневіра у власних силах: і на батьківщині, і на чужині вони такі несміливі, немов чужі, а «чейже не годиться нам про се забувати, що нас на Божім світі є понад 30 мілїонів…». Релігійні та моральні аспекти висвітлено у статтях: «По котрій стороні правда?», «Рождество Пресв. Богородиці», «Йти до сповіди чи ні?» о. М. Кінаша, «Віра перед судом людського розуму» М. Мадараша, «Божі дари» о. П. Крашевського, а також у циклі публікацій з історії Церкви о. Т. Лежогубського, в якому актуалізовано проблему унії, джерел грецьких традицій у Церкві, взаємин української греко-католицької та російської православної Церков.

У часописі «Канадийский Русин» друкувалися художні твори, зокрема вірші С. Воробкевича, Л. Глібова, П. Карманського, Б. Лепкого, Г. Сковороди, І. Франка, М. Шашкевича, В. Щурата. Серед прозових творів — повісті «Захар Беркут» І. Франка, «Ярошенко» О. Маковея, «За сестрою: Оповідання з козацької старини» А. Чайковського, перекладна проза християнської тематики, оповідання про житія святих.

Основні рубрики видання: «Новинки», «Зі сьвіта», «Вісти зі старого краю», «Всячина», «З життя церковного» = «Церква і школа», а також «З Канади» = «Вісти з Канади», «Місцеві вісти», «Дописи», «Від наших читачів», «Замітки», «Лікарські поради» = «Внутрішні хороби», «Часть господарска» = «Господарські ради» = «Добрі ради», «Надіслане», «Сьмішне», «Золоті зернятка».

«Канадийский Русин» — ілюстрована газета. На її сторінках — пейзажі Канади, світові пам'ятки архітектури, зокрема християнські собори у різних країнах світу, портрети видатних українських національно-культурних діячів та тогочасних керівників Канади, у святкових числах вміщувалися фоторепродукції ікон.

У виданні рекламувалися різні послуги та товари, зокрема книги, ветеринарні препарати, сільськогосподарське обладнання тощо. У рубриці «Видання і часописи, надіслані до редакції» інформувалося про часописи: «Дзвінок», «Нове Слово», «Основа», «Січові Вісті» (Львів), «Станїславівські Вісті», «Калуський Листок», «Ілюстрована Україна», «Підгірський Дзвін» (Сянок), «Сніп» (Харків), «Украинская Жизнь» (Москва), «Місіонарь» і «Praсia» (Бразилія), «Америка», «Душпастир», «Зірка» (США). У газеті вміщено ілюстрований каталог видавництв товариства «Просвіта», надруковано оголошення про програму всенародного Шевченківського свята у Вінніпегу влітку 1914 р.

Редакція «Канадийского Русина» публікувала також список жертводавців для розвитку українського єпископату в Канаді п. н. «На дар любови для нашого Преосьвященного Епископа зложили дальше».

Останнє наявне (28-ме) число вийшло 11 липня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 183; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1291; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 923, 980, 988, 992.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 949; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1988. — Vol. 2. — P. 413; Пропамятна книга Українського Народного Дому у Виннипегу / матеріяли до цеї книги зібрав і написав Семен Ковбель ; за ред. Дорошенка. — Виннипеґ, 1949. — С. 598*; Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 156.

М. Комариця

514

КАТЕХИТИЧНИЙ МІСЯЧНИК: Орґан «Товариства катехитів». — Р. 1. Ч. 1. 1911, 1 січ.

За ред. відповідає Ярослав Левицкий. *Редагує* Іван Туркевич. — **Львів, 1911**: *Друк*. Ставропиґійского інституту під зарядом М. Рефця. *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. Коперника, ч. 36.

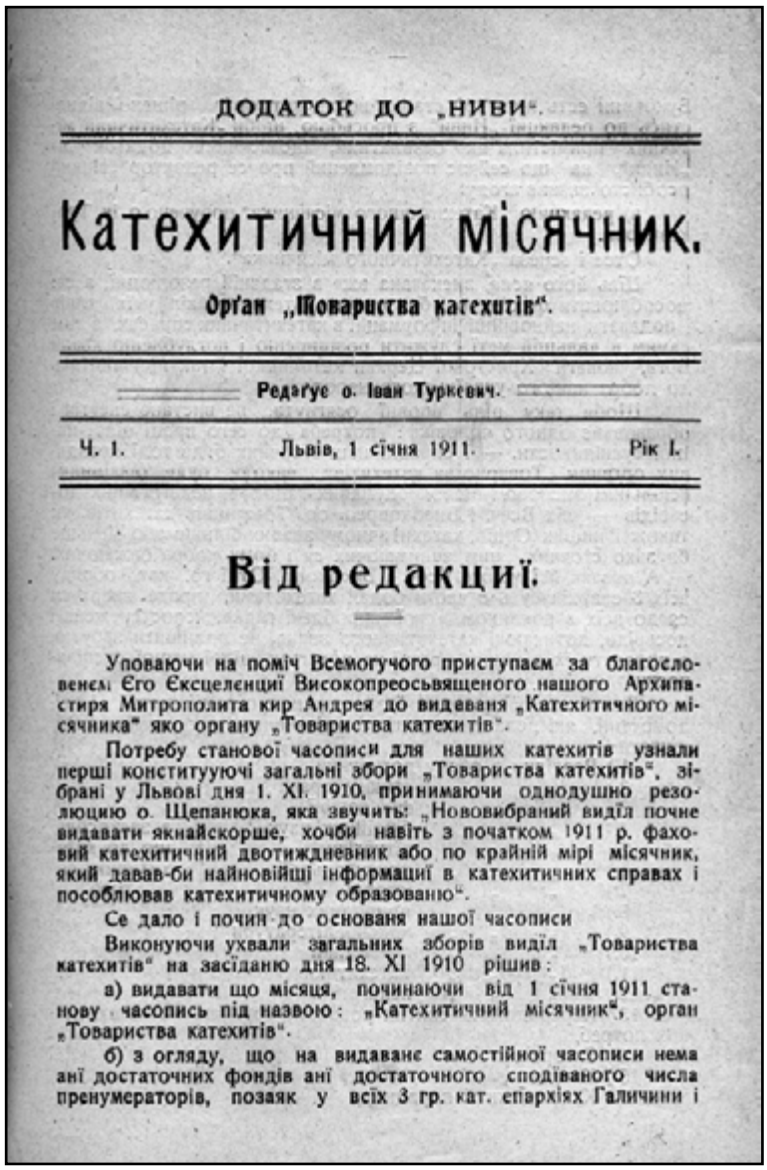

ДОДАТОК ДО „НИВИ".

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів".

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 1. Львів, 1 січня 1911. Рік I.

Від редакциї.

Уповаючи на поміч Всемогучого приступаєм за благословенєм Єго Єксцеленциї Високопреосьвященого нашого Архипастиря Митрополита кир Андрея до видеваня „Катехитичного місячника" яко органу „Товариства катехитів".

Потребу станової часописи для наших катехитів узнали перші конституюючі загальні збори „Товариства катехитів", зібрані у Львові дня 1. XI. 1910, принимаючи однодушно резолюцию о. Щепанюка, яка звучить: „Нововибраний виділ почне видавати якнайскорше, хочби навіть з початком 1911 р. фаховий катехитичний двотиждневник або по крайній мірі місячник, який давав-би найновійші інформациї в катехитичних справах і пособлював катехитичному образованю".

Се дало і почин до основаня нашої часописи

Виконуючи ухвали загальних зборів виділ „Товариства катехитів" на засіданю дня 18. XI 1910 рішив:

а) видавати що місяця, починаючи від 1 січня 1911 станову часопись під назвою: „Катехитичний місячник", орган „Товариства катехитів".

б) з огляду, що на видаванє самостійної часописи нема ані достаточних фондів ані достаточного сподіваного числа пренумераторів, позаяк у всіх 3 гр. кат. епархіях Галичини і

Вийшло: 1911 — Р. 1 ч. 1—9/10, 11; *Ф*. 22×14,5 см; *Обс*. 8 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—11; **ДНАБ**: 1911 — Р. 1 ч. 11.

Примітки: У надзаголовку — «Додаток до «Ниви». Нумерація сторінок наскрізна.

Заснування численних релігійних, громадсько-політичних і літературно-мистецьких товариств, об'єднань — одна з визначальних особливостей українського життя Галичини першої половини XX ст. Про історію створення катехитами свого станового товариства інформувала стаття о. Івана Туркевича «Перші спроби орґанізациї львівських катехитів народних і середних шкіл», вміщена у ч. 1 часопису. На думку виділу новозаснованого товариства, взаємний обмін думками в невеликих місцевих гуртках та інформування його про підсумки дискусій сприяло б взаємному збагаченню, водночас рішення керівництва «Товариства катехитів» вже не були б висловом індивідуальних думок, а «плодом міркувань усієї нашої згуртованої і зорґанізованої суспільности». Справді, «з безсильних або слабосильних частий повстає нова, велика, могутна, кріпка одиниця, якої сила зазначуєть ся великими ділами, а всї єї складові части оживляє вспільна струя ідеї і одушевлення і побуджує їх до нового життя — до орґанїчної, гармонїйної праці» (звернення «До Всеч. і Високопреп. оо. Товаришів Катехитів!»). Уже на перших зборах Товариства 1 листопада 1910 р. було вирішено видавати фаховий катехитичний місячник, який би містив найновішу інформацію з проблем катехитики і сприяв катехитичній освіті. Однак з огляду на матеріальні труднощі та обмежену кількість потенційних передплатників (у Галичині на той час було 160 постійних посад катехитів) Товариство не мало змоги видавати місячник самостійно. На засіданні його керівництва 18 листопада 1910 р. було вирішено звернутися з проханням до редактора священичого часопису «Нива» Ярослава Левицького, щоби «Катехитичний місячник» виходив як щомісячний безкоштовний додаток до «Ниви» («Від редакциї»).

Обсяг видання дозволяв містити переважно невеликі статті, безпосередньо пов'язані з проблемами викладання релігії у школі. Епоха ставила нові вимоги перед катехитами: науково-технічний поступ, численні наукові відкриття потребували удосконалення педагогічних методів. Цьому питанню присвячена, зокрема, стаття Й. Боцяна «Монахівска

катехитична метода». Виникнення таких ідеологічних течій, як соціалізм, що базувався на атеїзмі та запереченні християнської моралі, масове пропагування «нових» духовних і культурних цінностей вимагали від релігійних діячів, особливо катехитів, змін у своїй педагогічній діяльності, певної її модернізації: «Нинї катехитика мусить серед трудних обставин старати ся сама собі дати раду, щоби навіть без школи і дому дійти до своєї цїли: защіпленя і утреваленя християньского вихованя молодежи...». Особливості «монахівської катехитичної методи» (від Монах — м. Мюнхен) полягали у ступеневості викладу матеріалу, зацікавленні дітей проблемою, вимозі розгляду однієї теми впродовж уроку тощо. У часописі було також вміщено інформацію про проведення чергового катехитичного курсу у Мюнхені, що дозволяло українським учителям релігії ознайомитися із найновішими досягненнями європейської педагогіки.

Серед публікацій, вміщених у «Катехитичному місячнику», — дві доповіді (реферати), прочитані на І катехитичному конгресі (рубрика «Товариство катехитів»). Так, о. Лежогубський порушував методологічні питання: парадоксальним видавався факт, що атеїзмом захоплювалися переважно розумні учні. Причину цього явища автор вбачав у браку інтелектуальної поживи, «матеріялу до думаня». Катехит, засуджуючи теорії соціалізму й радикалізму, повинен бачити також і позитивні гасла, щоб не бути звинуваченим у відсутності співчуття до бідних, запобіганні перед «сильними світу цього»: «Або возьмім от хотьби нинїшні модерні кличі: вільність, рівність, братність, які голосять ся в палатах державних дум і в робітнях а навіть і в школї. Чи катехит має їх відхрещувати ся, тому що соціялїзм пришпилив їх до свого червоного прапора, чи радше не повинен він зазначити, що сї кличі перша піднесла християнська віра і перші голосили Апостоли». У доповіді о. Дорожинського «О духовній лєктурі молодїжи» наголошувалося на необхідності запровадження уніфікованого молитвослова й одного з українських перекладів Святого Письма (наприклад О. Бачинського). Автор подав також перелік рекомендованих апологетичних творів (переважно німецьких), життєписів святих мучеників.

На конгресі було прийнято рішення про організацію комітету із дев'яти членів (по три від кожної єпархії) з метою формування бібліотеки духовної лектури для учнів середніх шкіл — визначення відповідних книг та переклад їх українською мовою. Документи, що регламентували викладання релігії у школах Галичини початку XX ст., вміщено під рубриками «Австрийскі державні закони відносячі ся до науки релїгії і катехитів» та «Краєві закони відносячі ся до науки релїгії і катехитів». Під рубрикою «Бібліоґрафічні вісти» = «Бібліоґрафічні і пресові вісти» подано короткі рецензії на нові книги українських і зарубіжних авторів із проблем релігійного виховання дітей і молоді, а також на часопис «Учитель» — орган Руського товариства педагогічного. Протоколи засідань Товариства, на яких обговорювалися проблеми видання спеціального станового часопису, молитвослова для шкільної молоді, передплати необхідних для Товариства видань, факти незаконного переходу учнів з грецького обряду на латинський, заснування та діяльності регіональних катехитичних гуртків (у Перемишлі, Стрию, Коломиї), списки нових членів Товариства, усіх катехитичних посад у трьох галицьких єпархіях, святкування 10-річчя вступлення на митрополичий престол кир Андрея тощо, зосереджено в розділі «Вісти з «Товариства катехитів».

У часописі було вміщено кілька невеликих некрологів: о. Володимира Паславського, о. Ярослава Бородайкевича, Богдана Гузара (сина голови Товариства Євгена Гузара) під рубрикою «Некрольоґ» = «Посмертні вісти».

У рубриці «Личні вісти» друкувалися короткі повідомлення про призначення на різні посади того чи іншого катехита, іменування професором тощо.

Інформація для дописувачів й авторів часопису подавалася під рубрикою «Переписка».

Рекламних матеріалів та оголошень «Катехитичний місячник» майже не містив, за винятком запрошення до передплати релігійного часопису «Основа».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 183; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 940, 1012.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200; *Комариця М.* Катехитичний Місячник / М. Комариця // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 413—416.

М. Комариця

515

ЛЕМКО: Газета для народа (1911 ч. 1—6); Газета для народа. Издаваемая на языкѣ, наближенномъ до лемковского говора (1911 ч. 7—24); Газета на языкѣ, наближенномъ до лемковского говора (1912); Народный еженедѣльникъ на лемковскомъ говорѣ (1913). — Выходитъ 1-ого и 15-ого каждого мѣсяця (1911), каждой суботы (1912), каждую пятницу (1913

ч. 1—36), въ каждую середу (1913 ч. 37—42). Р. I. Ч. 1. 1911, 1(14) сѣч.

Выдае и за ред. ôтповѣдае Григорій Ганулякъ (1911 ч. 1—6), Александеръ Гассай (1911 ч. 7—15/16). *За ред. ôтповѣдае* Илія Гойнякъ (1911 ч. 17/18 — 1913 ч. 2). *Отвѣтственый ред.* Дмитрій Висловцій (1913 ч. 3—35), Иванъ Андрейко (1913 ч. 36—42). — **Львовъ** (1911 ч. 1—6); **Новый-Санчъ** (1911 ч. 7 — 1913), **1911—1913**: *Выдае* Александръ Гассай и С-ка (1911 ч. 17/18 — 1913 ч. 2); *Изд.* Александръ Гассай (1913 ч. 3—42). *Печатня* Ставропигійского Института пôдъ управленіемъ М. Рефця (1911 ч. 1—15/16); *Печатня* І. К. Якубовскаго В-вы въ Новôмъ Санчѣ (1911 ч. 17/18 — 1913 ч. 13); *Печатня* Зигмунта Туровича въ Горлицяхъ (1913 ч. 17—42). *Адр. ред. і адм.*: Львовъ, Жолковская ул., № 49 (1911 ч. 1—6); Новый-Санчъ, Ягайльонская ул., № 37 (1911 ч. 7 — 1912 ч. 35); Горлицы (1913 ч. 17—42). *Адр. ред. і експ.*: Новый-Санчъ (1912 ч. 36 — 1913 ч. 13). *Адр. адм.*: Горлицы, «Лемковская Касса» (1912 ч. 36 — 1913 ч. 13). *Адр. ред.*: Новый Санчъ, ул. Ягайлонская, 72 (1913 ч. 1—13), Горлицы (1913 ч. 14/15/16).

Вийшло: 1911 — Р. I ч. 1—13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21, 22/23, 24, 1912 — Р. II ч. 1—52, 1913 — Р. III ч. 1—11/12, 13, 14/15/16—21, 22/23—44; *Ф.* від 36,5×26,5 см до 43,5×29,5 см (1911, 1913), 28×20,5 см (1912); *Обс.* від 4 с. до 8 с.; *Передпл.*: на рôкъ 2 кор. (1911), 3 кор. (1912), для Россіи 1 рубль (1911), 1 1/2 руб. (1912), 2 руб. (1913), для Америки 1 дол. (1911—1912), 2 дол. (1913), для Нѣмеччины 3 марки, въ Австр.-Венгріи 4 К (1913). *Ц.* окремого числа 10 гел.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. I ч. 1—24, 1912 — Р. II ч. 1—52, 1913 — Р. III ч. 1—42; **НБУВ**: 1911 — Р. I ч. 2, 1912 — Р. II ч. 5; **НБ ЛНУ**: 1911 — Р. I ч. 1—24, 1912 — Р. II ч. 1—52, 1913 — Р. III ч. 1—44; **ДНАБ**: 1912 — Р. II ч. 1—3, 1913 — Р. III ч. 5—9, 13—20.

Примітки: У перших трьох числах третього річника хибно вказано рік видання — 1912 замість 1913 р. 1911 р. перше число газети «Лемко» вийшло як «Прибавленіе къ «Прикарпатской Руси», друге — як «Приложеніе къ «Галичанину». Додатки: 1911 р. — «Додатокъ до № 16 газеты «Лемко», «Додатокъ до газеты «Лемко» до ч. 24»; 1913 р. — «Лемко: Сатира, гуморъ, забава» (*див.* № 602).

У третій рік видання у газеті багато конфіскованих текстів, окремі номери виходили другим накладом після конфіскації.

Газета «Лемко» — видання виразно москвофільського спрямування. Її редакція була надзвичайно войовничо налаштована проти всього українського, яке стало основним об'єктом її агресивних нападок. Саме це пояснює брак на сторінках часопису матеріалів, у яких би відтворювалася духовна сутність лемківства, висвітлювалися б історія, культура, мистецтво, особливості говору населення Лемківщини.

Приступаючи до видання газети, редакція декларувала, що передусім обговорюватиме питання, «относящіеся преимущественно къ Лемковщинѣ, и издавать ее будемъ на языкѣ, приближенномъ къ лемковскому говору», щоби «поднять этотъ уголокъ Руси въ просвѣтительномъ, экономическомъ отношеніи и поглубить среди лемковъ русское національное сознаніе». Вона також ставила за мету ознайомити лемків з «общимъ, всѣмъ говорамъ Руси, русскимъ языкомъ» і для цього планувала друкувати статті на «литературномъ русскомъ языкѣ» (1911. — Ч. 1). Однак уже в ч. 10 за 1911 р. редакція уточнювала, що газета «Лемко» має на меті «просвѣтити и экономично пôднести Лемковщину, а также боронити ю отъ одорванцевъ отъ Руси, украинцевъ...».

Якщо 1911 р. редакція гостро висловлювалася про українців як «домовыхъ враговъ», зокрема з приводу того, що вони хочуть за допомогою своїх учителів та священиків насадити на Лемківщині «Украину» (ч. 13/14), то вже у наступному році вона заявляла, що «наймиты враговъ Руси» починають добиратися до Лемківщини. На думку редакції, їх першою справою було «пообсаджувати» усі школи на Лемківщині вчителями-«мазепинцями», а «вшиткы опорожнившися, остатныма часами, душпастырскіи посады на Лемковщинѣ» — священиками-українцями (1912. — Ч. 5).

У третій рік видання чимало публікацій часопису було присвячено захисту православ'я та спрямовано проти католицької Церкви. Про це йшлося у статтях Дзети «Историческая борба за нашу вäру и церковъ» (1913. — Ч. 6), Православного Буковинця — про віру православну і католицьку (1913. — Ч. 8, 9, 11/12, 13, 17) та ін.

Упродовж майже всього 1913 р. у виданні друкувалося велике дослідження «Святая Русь» (ч. 20—37), опубліковано також статтю Дзети «Была и естъ лемъ одна Русь» (ч. 5) та ін.

На сторінках «Лемка» вміщувалося багато карикатур на українців, висміювалися вони й у віршах на популярні мотиви пісень, як-от «Ой верше мôй верше». Майже у кожному числі друкувалося де-

кілька матеріалів з нападками на українців, зі звинуваченнями їх у різних «гріхах»: підлості (1911. — Ч. 6), хитрості (1911. — Ч. 15/16), деморалізації лемківського села (1912. — Ч. 18) тощо. Ось лише деякі із заголовків, які красномовно засвідчують «засліплення» редакції щодо всього українського: «Прочь отъ Лемковщины — украинскіи политичныи гандляре!» (1911. — Ч. 22/23), «Чомъ «нашихъ украинцѣвъ» звемо «мазепинцями» (трактування І. Мазепи, а відповідно й усіх українців як зрадників) (1912. — Ч. 13, 14), «Нашествіе украинства на Лемковщину зъ епископомъ во главѣ» (1912. — Ч. 30), «Гоненія Русинôвъ въ Галичинѣ» (1912. — Ч. 32) тощо. Навіть боротьбу за український університет у Львові редакція «Лемка» тлумачила як боротьбу за мазепинський університет (1912. — Ч. 50). На її переконання, майже всім українським газетам («украинско-мазепинскимъ»), зокрема львівським «Ділу», «Руслану», «Прапору», з якими вона вела дискусії на сторінках «Лемка», були притаманні «безхарактернôсть, лгунство и хамство» (1912. — Ч. 18). Перепадало і сяноцькому «Підгірському Дзвону», газеті «мазепинцевъ» для Лемківщини, та іншим виданням. Згодом карикатури частіше друкувалися у додатку «Лемка».

Окрім реалізації основної мети — активно поборювати українство, редакція намагалася висвітлювати і суспільно-політичне життя Лемківщини. 1911 р. вона вела широку передвиборну кампанію за свого кандидата до парламенту — о. Г. Гнатишака (ч. 7—11), надрукувавши з цією метою також десять заповідей для виборців (ч. 8, 9). Кампанія супроводжувалася агресивними нападками на українців (1911. — Ч. 9) та закликами не йти за «одорванцями» Русі (1911. — Ч. 10). Окрім того, повідомлялося про річні та загальні збори «Русской Бурсы» у Новому Сончі (1911. — Ч. 17/18, 21), діяльність центрального відділу «Общества им. М. Качковского» (1912. — Ч. 39, 41). Іноді у газеті розповідалося про видатних людей та благодійників Лемківщини — просвітителя І. Наумовича (1911. — Ч. 15/16), інженера В. Мейського (1911. — Ч. 5).

1912 р. у «Лемку» заторкувалася міжнародна тематика, зокрема пробудження слов'янства (ч. 44), становище на Балканах (ч. 46). 1913 р. у часописі опубліковано статтю Дзети «Славянство и германизмъ» (ч. 8, 11/12).

Справжнім лихом для Лемківщини була проблема еміграції, тому публікаціям, у яких висвітлювалася ця

Ч. 1. Новый-Санчъ дня 1. (14) сѣчня 1912. Годъ II.

ЛЕМКО

Выходитъ кажуой суботы. Предплата на цѣлый рокъ 3 кор. — на ½ року 1 кор. 50 гал. Для Россіи на цѣлый рокъ 1½ рубля; для Америки 1 доларъ. Нынѣшнее число 50 г. Цѣна за нумераты подня умовы.

ГАЗЕТА НА ЯЗЫЦѢ, НАБЛИЖЕННОМЪ ДО ЛЕМКОВСКОГО ГОВОРА.

Редакція и администрація: Новый-Санчъ, Ягайльонская улиця Н-ръ 37.

Русь проснися!

Русь, проснися! Время, время!
Встань, мой край родной!
Сбрось постыдной лѣни бремя,
Встань, — Господь съ тобой!
Часъ ударилъ пробужденья,
Сынъ твой кличъ: впередъ!
Встань, на дѣло обновленья
Геній твой зоветъ.
Оглянись, мой край родный!
Изъ конца въ конецъ —
Сколько средствъ необозримыхъ
Даетъ тебѣ Творецъ!..
Знаю: сонныя оковы
На тебѣ лежатъ,
Рѣшенья судьбы суровы
Въ тьмѣ тебя держатъ.
Край родный! Пробудися!
Трудъ тебя зоветъ,
На призывъ тотъ отозвися
Громовымъ: впередъ!

М. П. Р.

ЗАПРАШАМЕ ДО ПРЕДПЛАТЫ НА ГАЗЕТУ ЛЕМКО ВЪ 1912 РОЦѢ.

Насамперодъ хцемо перепросити М. Г. Предплатителей, што лѣнского року не цѣлкомъ регулярно выдавали мы нашу газету, а може не выдавали и цѣлкомъ добрѣ. Зложилися на тото всѣлики причины. Наводити ихъ ту не будеме, повѣме лемъ тото, што ни одной газетѣ не приходилось, въ початку, переоначити только трудностей, только клопотовъ, што нашой газетѣ. Ти добрѣ, што мы ихъ переоначили, бо теперь будеме могли выдавати нашу газету ужъ цѣлкомъ регулярно, а тѣжь сподѣваемся, што редагованье ей выйде о много лѣпше якъ лѣнского року.

Газету »ЛЕМКО« не будеме выдавати якъ лѣнского року што два тыжнѣ, а будеме ю выдавати каждого тыжня, што суботы. Въ кажду отже суботу буде газета »ЛЕМКО« выслана М. Г. Предплатителямъ, такъ што въ кажду недѣлю будутъ могли отобрати ю собѣ съ почты.

Форматъ нашой газети зменьшили мы, але повекшили ей объемъ, бо даеме и »ДОДАТОКЪ ГУМОРИСТИЧНО-САТИРИЧНЫЙ.

Форматъ зменьшили мы, бо многіи звертали намъ на тото увагу, што дотеперѣшный форматъ былъ за великій, а за то непрактичный для тыхъ, котры складаютъ собѣ и-ра газеты, штобы ихъ заховати и на

тема, а також осмислювалися причини, які штовхають до цього людей, редакція відводила значне місце. Однак на сторінках «Лемка» домінував не аналіз економічного стану Лемківщини — перше місце займали матеріали про лемківську еміграцію до Америки (1911. — Ч. 1—5, 12, 13/14; 1912. — Ч. 8, 14, 26) і становище емігрантів за океаном (1912. — Ч. 20, 21), а також про нещасні випадки на фабриках і копальнях (1911.— Ч. 8) тощо. 1912 р. у газеті з'явилося чимало

обширних статей (автора під крипт. Г-ль) про Америку, зокрема про русофільство у країні (ч. 26, 27), релігію (ч. 28), президентські вибори (ч. 30). У третій рік видання також приділялося багато уваги подібним проблемам.

Редакція усвідомлювала, що зупинити еміграційні процеси можна лише поліпшенням економічного становища краю, тож пропагувала заснування у селах «молочних» (1911. — Ч. 7) і торговельних (1911. — Ч. 8) спілок, ощадливість (1911. — Ч. 9); популяризувала домашній ткацький промисел (1911. — Ч. 21, 22/23). З цією метою друкувала також різноманітні рекомендації, які сприяли б раціональному веденню сільського господарства (1911. — Ч. 11).

Серед матеріалів газети вирізнялися взірці народної творчості. Так, на сторінках «Лемка» були надруковані лемківські співанки з нотами і без нот, як-от: 1911 р. — «Чіе-жь то полечко не оране?» (ч. 1), «Ой верше мôй верше» (ч. 2), «Прійшолъ бы я до васъ, жебы я зналъ» (ч. 24); 1912 р. — «Пѣснь на Рождество Христове», записана церковним співаком Стефаном Олесневичем (ч. 52), та народна пісня «Якъ ми прийшла карта наруковацъ», записана И. А. (ч. 52).

Серед помітних публікацій художніх творів — п'єса без зазначення автора «Гостина. Образъ зъ житья народа на Лемковщинѣ» въ 3 актахъ» (1911. — Ч. 21—24; 1912. — Ч. 4, 7—11).

Поезія на сторінках газети представлена творами маловідомих авторів (С. Дрожжин, С. Калинець, Оса, В. Пуришкевич, А. К., Г., Г-ль, П-н та ін.), російських поетів (Ф. Глинка, Г. Державін, М. Лермонтов, А. Майков, Федір Сологуб), а також кількома гімнами та патріотичними піснями. 1912 р. поезія та співанки нерідко друкувалися з підзаголовком («на обще русскомъ языкѣ»).

Проза представлена переважно творами, перекладеними лемківським діалектом. Серед них — оповідання та повісті: «Отче нашъ, Иже еси на небесѣхъ» (1911. — Ч. 19/20), «Въ самъ разъ пришолъ» (1912. — Ч. 23—25) та ін. У додатку до ч. 16 за 1911 р. опубліковано оповідання на 8 с. «Мäшокъ зъ золотомъ. Разсказъ изъ «Науки» І. Наумовича.

Газета мала багату рубрикацію: «Всѣлякье», «Всѣлякье зъблизка и зъ далека», «Политыка» (з малюнком), «Новинки» («Новинкы»), «Новости», «Дописы», «Што въ свѣтѣ нового», «Изъ свѣта» («Зо Свѣта»), «Газдôвство» («Зъ газдôвства»), «Практичны рады (для газдôвства, дома, здоровья)», «Фельетонъ», «Смѣшное», «Переписка». У додатку до ч. 24 за 1911 р. вміщено «Квестіонарь въ справѣ зъорганизованя ткацкого промысла». Часто траплялися матеріали п. н. «Писма Ваня Гунянкы» та «Разговоръ Ваня зъ Петромъ...». Своєрідними рубриками були дописи п. н. «Писмо старого Лемка», «Голосъ зъ Лемковщины», «Писмо зъ Руси», «Статья надослана» та дописи з Америки: «Изъ Америкы» («Зъ Америкы»), «Изъ Американской Руси», «Писмо зъ Америкы» та ін. У третій рік видання з'явилися й інші рубрики, як-от: «Послѣдны полѣтычны вѣсти», «Новости зъ Америкы», «Писмо до Америкы», «Зъ садовництва», «Розмаитина». Така різноманітність рубрик мала б засвідчувати тісний зв'язок редакції з читачами, однак насправді ситуація була іншою. 1912 р. у зверненні до читачів редакція визнала, що, хоча газету «Лемко» і читає майже дві тисячі осіб, «удивительнымъ есть, што мало кто дописуе» до неї (ч. 47).

Більшість матеріалів часопису підписано псевдонімами та криптонімами: Андрей Х. (А. Х.), Ваня Гунянка, Дмитрій Слота, Подорожній, В. К., Г. Т., И. К., І. Д., М. П. та ін.

Останнє число (44-те) вийшло 24(11) грудня 1913 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 184; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 69; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 885.

Література: *Габор В.* Лемко / В. Габор //Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 417—423.

В. Ґабор

516

МИСІЙНЫЙ ЛИСТОКЪ. — Р. І. Ч. 1. 1911, груд.

Ред. Александеръ Дикій. — **Львôвъ, 1911—1914**: *Выдає* Общество св. Іоанна Златоустого (1911—1913); *Изданіе* Общ. им. св. Їоанна Златоустого (1914). Ставропигійска *тип.*, подъ уп. М. Рефця. *Адр. ред., адм. і експ.*: пл. св. Юра, ч. 5 (1911—1912), ул. Корняктôвъ, ч. 1 (1913—1914).

Вийшло: 1911 — Р. І ч. 1, 1912 — Р. І ч. 2, 3/5, 6/7, 8/10, Р. ІІ ч. 11/14, 1913 — Р. ІІ ч. 15/16, 1914 — Ч. 17/18; *Ф.* 19,5×13 см (1911–1912), 14×10 см (1913–1914); *Обс.* від 32 с. до 48 с. (1911 ч. 1, 1912 ч. 2, 6/7, 1913 ч. 15/16, 1914 ч. 17/18), від 64 с. до 70 с. (1912 ч. 3/5, 8/10, 11/14); *Передпл.*: рôчно 70 сот. *Ц.* окремого числа 12 сот. (1911 ч. 1), 6 сот. (1912 ч. 2, 1914

ч. 17/18), 15 сот. (1912 ч. 3/5), 10 сот. (1912 ч. 6/7, 1913 ч. 15/16), 20 сот. (1912 ч. 8/10, 11/14).

Наявність у фонді: **НБ ЛНУ**: 1911 — Р. I ч. 1, 1912 — Р. I ч. 2—8/10, Р. II ч. 11/14, 1913 — Р. II ч. 15/16, 1914 — ч. 17/18.

Примітки: Від січня 1912 р. виходив як додаток до часопису «Христіянскій Голосъ» (*див.* № 578) Періодичність виходу — раз на три місяці.

«Мисійный Листокъ», перше число якого було підписано до друку Митрополичим ординаріатом 23 грудня 1911 р., виходив у формі брошур. Кожне число містило проповідь, присвячену одній релігійній проблемі. Автором усіх текстів, опублікованих у восьми брошурах був о. Олександр Дикий — проповідник архікатедрального храму св. Юра у Львові. Він також упродовж 1912—1913 рр. редагував «Христіяньский Голосъ».

У ч. 1 «Мисійного Листка» надруковано проповідь «О жалю за грѣхи смертни», в якій автор зауважував, що люди каються переважно тоді, коли зазнають матеріальної шкоди, однак найголовніше — це втрата Божої благодаті в душі. Роздумам про раптову смерть присвячено ч. 2 («О наглôй смерти»). Проповіді, вміщені у ч. 3/5 — «Коротке приготованє до першои св. Сповѣди и Причастія» та у ч. 11/14 — «О св. Причастію», тлумачили спасенний вплив на людину Божих тайн — «св. Сповіді» та «св. Причастя». Кілька окремих розділів згаданих чисел містили розповіді про дітей-мучеників, зокрема Імельду Ламбертіні та св. Пелагію.

Один із найпоширеніших гріхів — пияцтво, що тривалий час було справжнім моральним і економічним бичем народу, — розкривався у публікаціях тематичного числа п. н. «Будьмо тверезі!», що з'ясовували багатоаспектність проблеми. Чимало уваги присвячено обітниці тверезості, яку християнин привселюдно складав у церкві на певний термін. До проповіді додано «Формулку обѣтницѣ воздержаня (мѣрности або тверезости) ôтъ опяняючихъ трункôвъ». Інші числа містили проповіді про Богородицю («Заступниця непостыдна або зôбранє найважнѣйшихъ ласкъ и чудесныхъ подѣй довершеныхъ за причиною Пречистои Дѣвы Маріи. Часть 1») та «О пеклѣ». Якщо гріх і пекло — це символи осуду, кари, то символом виправдання, прощення і материнського милосердя є постать Матері Божої: «Марія єсть такъ всеблагою и всемилостивою, що нѣкому не ôтмовить свого вставленя до Бога; а хто лише въ неи того заступництва попроситъ, отримає єго нехибно». Автор ознайомлював українського читача з прикладами особливої опіки Діви Марії над людьми, розповідаючи про чудесне навернення одного з розбійників, які були розп'яті з Ісусом, Марії Єгипетської та інші

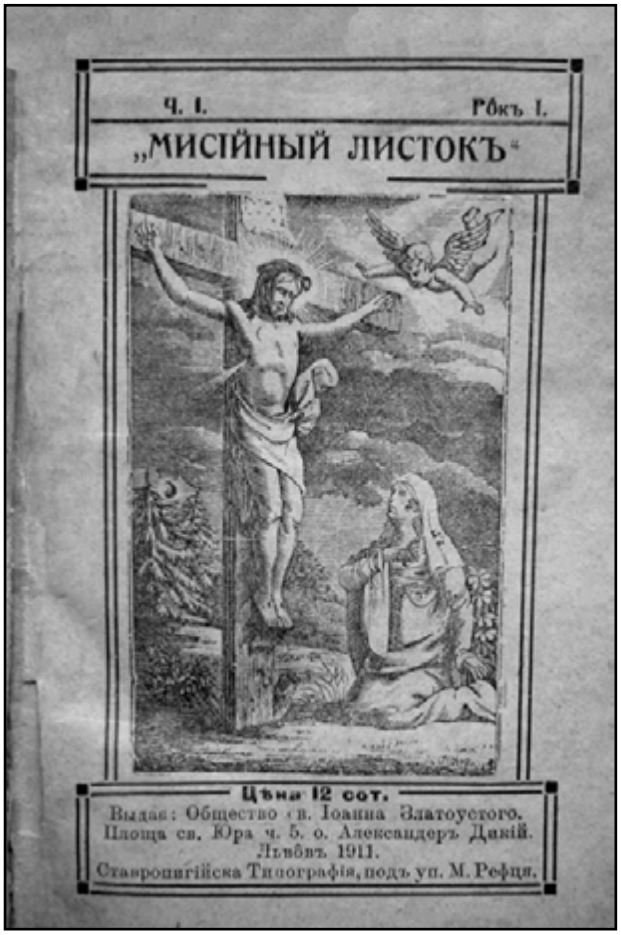

незвичайні випадки. Лише «Поза Церквою католицкою нема для насъ спасенія» має не катехитично-проповідницький, а історико-богословський характер. У ньому порушено проблему спадкоємності Папою Римським Апостольського престолу св. Петра як свідчення правонаступництва католицької Церкви, а також з'ясовано поняття «схизми», наголошено на обов'язку християн-католиків молитися за навернення православних братів-християн.

У «Мисійному Листку» рекламувався «Христіянскій Голосъ» — с. 1, послуги «Нової руської переплетні» в Ставропигійському інституті у Львові. У ч. 15/16 подано перелік брошур «Мисійного Листка», що з'явилися друком на той час.

Обкладинка видання ілюстрована, на ілюстрації зображено розп'ятого Ісуса, Марію біля хреста й ангела.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 184; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1926—1927.

Література: *Комариця М.* Мисійный листокъ / М. Комариця // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919. — С. 410—413.

М. Комариця

517

МІСИОНАР В БРАЗИЛИЇ = MISSIONARIO NO BRASIL (1911—1912); MISSIONAR (1913—1915): Місячник релігійний для Русинів-католиків = Mensageiro-Religioso, para os Ruthenos-catholicos. — Виходить кождого першого після Григорияньского календаря (1911—1912), кождого 1-ого в місяци (1913—1915). Р. І. Ч. 1. 1911, 1 січ.

Рік II. Ч. II.
Прудентополіс — Листопад 1912.
Prudentopolis — Novembro 1912.
Анно II. № 11.

МІСИОНАР В БРАЗИЛИЇ.

IXC

MISSIONARIO NO BRASIL.

ЗМІСТ:

SUMMARIO:

Ред. Рафаїл Криницкий. — **Прудентополіс, 1911—1915**: *Видають* ОО. Василияни в Монастирі в Прудентополіс. *Печатня* ОО. Василиян в Прудентополи (1911—1912); Руська *печатня* в Прудентополіс (1913—1915).

Вийшло: 1911 — Р. І ч. 1—12, 1912 — Р. II ч. 1—12, 1913 — Р. III ч. 1—12, 1914 — Р. 4 ч. 1—12, 1915 — Р. V ч. 1—9, [?]; *Ф.* 27,5×19 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.*: річна для Бразилії 2 $, Північної Америки 1 д. (1911—1912), Північн. Америки і Канади 1 д. (1913—1915), Арґентини 2 пез. (1911—1912), 1 п. 50 сент. (1913—1915), Австро-Угорщини 4 к., Росиї 2 рублї.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. II ч. 1—12, 1913 — Р. III ч. 1—12, 1914 — Р. 4 ч. 1—12, 1915 — Р. V ч. 5, 9; **ДНАБ**: 1913 — Р. III ч. 1, 1914 — Р. 4 ч. 5.

Примітки: У 1913—1914 рр. під назвою часопису — епіграф: «Сѣмя, єсть слово Божїє (Лука 8.11)». У вихідних даних зазначено: «Вільно печатати за дозволом Власти церковної». 1911 р. до ч. 8, 9, 11, 12 — додаток: «Бог сего хоче». Редактор, вихідні дані та зміст числа наведено паралельно португальською мовою.

Популярний католицький місячник «Місионар в Бразилиї» редакція задекларувала як «часопись чисто релїґійна, без домішки полїтики», мета якого — «ширити Ісусове царство на землї бразилїйскій між Русинами-Українцями». Водночас вона наголошувала, що часопис, «загріваючи нарід до захованя віри і кріпкого постоюваня при Церкві католицкій, не забуває також вчити людей, що не тільки той злим, хто цураєсь Бога, але і сей, що вирікаєсь своєї народовости», і що «Місионар…» «йде до всіх параньских (кромі двох); до стану Рійо Ґранде де Суль і Еспіріто Санто, в Арґентину, Сполучені Держави Північної Америки, Канаду, Галичину, Угорщину, Росию, Україну, Чехи, Німеччину» (Наша Часопись. — 1912. — Ч. 5). Зміст видання становили різноаспектні релігійні публікації на кожний місяць року під рубрикою «Місячне наміренє на… Сьв. Отцем приняте і поблагословене», як-от:

«Ревнителї і ревнителски братства Христового Серця» (1912. — Ч. 1), «Дух католицкий серед еміґрантів» (1912. — Ч. 8), «За католицкі школи та за заведеня, що виховують молодїж» (1912. — Ч. 9), «Християньске вихованє в родинї» (1913. — Ч. 8), «Апостольство молитви серед молодїжи шкільної, у заведенях семинаріях» (1914. — Ч. 1), «Зєднанє християньских церквий» (1914. — Ч. 2), «Ширинє католицких часописий» (1914. — Ч. 10) та ін.; «Щоденна молитва…» на кожний місяць, щомісячний календар релігійних свят, «Подяки за вислухані молитви» та статті про святих заступників на кожен місяць і про окремі свята, що випадали у різні місяці року: «Стрітенє Господа нашого Ісуса Христа», «Покров Пресьвятої Богородиці» тощо. У кожному числі велися: «Часть Катихизмова», що вміщувала статті «О цїли чоловіка» (1912. — Ч. 4—6), «О вірі» (1912. — Ч. 7—12; 1913. — Ч. 1—7), «Віра а теперішні часи поступові» (1913. — Ч. 11, 12), «Бог справедливий» (1914. — Ч. 1), «Душа людська є безсмертна» (1915. — Ч. 5), ін.; рубрики: «З Церкви і сьвіта», матеріали якої висвітлювали життя українських колоністів, від 1913 р. — «Дописи» (кореспонденції здебільшого від українців з Аргентини), «Розмовний листок» (листування редакції). Відгукуючись на початок війни у Європі, редакція часопису від кінця 1914 р. запровадила рубрику «Що чувати з війною?».

Окрім того, у виданні містилися теоретичні публікації, просвітні матеріали про життя і вчення Ісуса Христа, католицьку Церкву і католицьку віру у тогочасному суспільстві. Зокрема, це низка публікацій про «Ісусову науку» і «Серце Ісуса» (Як Ісусова наука сьвіт побідила. — 1912. — Ч. 2; Серце Ісуса правдивий корабель. — 1912. — Ч. 10; Серце Ісуса, серце матерне. — 1913. — Ч. 3; ін.), а також статті: «Чому сьвіт переслідує Церков сьв. і віруючих католиків?» (1912. — Ч. 2), «Правдивий почитатель божого Серця» (1913. — Ч. 11, 12; 1914. — Ч. 1), «Опіка католицкої Церкви» (1914. — Ч. 4—9), праця митрополита Андрея Шептицького «Канадийским Русинам» (1912. — Ч. 9—12; 1913), реферат отця Ник. Садовського «Значінє Евхаристиї в життю християнина» (1913. — Ч. 5—7). Проповідуючи християнську мораль, редакція часопису публікувала статті: «Християньска родина» (1912. — Ч. 1—10), «Протестуймо супроти розводу» (1912. — Ч. 10), «Одинокий наш ратунок проч з горівкою» (1914. — Ч. 7, 8) та ін.

У часописі публікувалися матеріали про життя Святого отця Пія X, Папи Пія VII, обрання Папи Римського Венедикта XV, митрополита Львівського Андрея Шептицького, а також про товариства і братства в католицькій Церкві, як-от: «Дещо з житя Апостольства», «В чім лежить правдивий розвій Апостольства», «Як і коли повстали Евхаристичні Конґреси?», 1915 р. — статті про «Євхаристийний Конґрес у с. Павльо».

Час від часу у виданні друкувалися поетичні твори Пилипа Кобрина («Радуйся Царице!»), Ванди Римкевич («В Хрестї — надія», «Минає час», «Тихе мешканє», «Поглянь о Боже!»), о. П. Штокалка («Смерть Ісуса Христа»); оповідання «Проклони», п'єса про часи перших християн «Неон, або Мученики з катакомб» (пер. з німецької) тощо.

Останнє (9-те) наявне число вийшло 1 вересня 1915 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 184; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2046, 2063—2064, 2067.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 4. — С. 1534.

М. Галушко

518

НАРОДНА ВОЛЯ = NATIONAL FREEDOM = NARODNA WOLA (1911—1913) = NARODNA WOLA = THE PEOPLE'S WILL (1917—1939): Орґан Руського Народного Союза (1911 — 1913 ч. 21); Часопись для Українського народа в Америцї і орґан Руського Народного Союза (1913 ч. 23—52); Часопись для Українського Народа в Америцї (1917 ч. 6 — 1933 ч. 98). — Виходить кождого тижня в четвер (1911—1913), три рази на тиждень, у вівторок, четвер і суботу, за винятком державних американських і українських свят (1914—1939). Р. І. Ч. 1. 1911, 15 черв.

Ред. Евген Гвоздик (1911 — 1912 ч. 9), Іван Ардан (1912 ч. 23, 1913 ч. 23—52, 1917 ч. 6—155), М. Стечишин (1918 — 1920 ч. 14), Д. Бориско (1920 ч. 16 — 1922), М. Репен (1923 ч. 72 — 1924 ч. 21), М. Репен і Я. Чиж (1924 ч. 35—62, 70—112), Ярослав Чиж (1924 ч. 113 — 1929 ч. 59, 1933—1939), Микола Цеглинський (1929 ч. 60, 61, 76 — 1932). *Управляючий ред.* Володимир Левицький (1933—1939). *Співред.* М. Стечишин (1917 ч. 6—155), С. Мостовий (1923 ч. 104—141), В. Левицький (1930 ч. 4 — 1931 ч. 11). *Заст. ред.* Я. Чиж (1929 ч. 60, 61). *В. о. ред.* Я. Чиж (1929 ч. 62—75). — **Олифант, Па** (1911 — 1913 ч. 21); **Скрентон, Па** (1913 ч. 23 — 1939), **1911—1939**, **продовж**.: *Друк.* «Народної Волі», Olyphant, Penn'a, box 327 (1911 ч. 2 — 1912 ч. 24), 162 W. Grant St. (1912

ч. 25—28), 106 W. Grant St. (1912 ч. 29 — 1913 ч. 21), Scranton, Pa, 243 Hickory St. (1913 ч. 23, 24), 314 Scranton Real Estate Bldg. (1913 ч. 25, 26), 316 N. Washington Ave., room 314 (1913 ч. 27—52), 524 Olive St. (1919 ч. 123 — 1939). *Управитель друк.* Т. Шопей (1927 — 1929 ч. 59), Антін Батюк (1929 ч. 60 — 1931). *Адр. ред. і адм.:* Olyphant, Pa, box 347 (1911 — 1912 ч. 28), 106 W. Grant St. (1912 ч. 29 — 1913 ч. 21), 243 Hickory St. (1913 ч. 23); Scranton, Pa, 314 Scranton Real Estate Bldg. (1913 ч. 24, 25), 316 North Washington Avenue, room 314 (1913 ч. 26—52), 524—530 Olive St. (1917 ч. 6—9), 524 Olive St. (1917 ч. 130 — 1939).

Вийшло: 1911 — Р. I ч. 1—29, 1912 — Р. II ч. 1/2—52, 1913 — Р. III ч. 1—21, 23—52, 1914 — Р. IV ч. 1—52, 1915 — Р. V ч. [?], 1916 — Р. VI ч. [?], 1917 — Р. VII ч. 1—155, 1918 — Р. VIII ч. 1—157, 1919 — Р. IX ч. 1—154, 1920 — Р. X ч. 1—156, 1921 — Р. XI ч. 1—153, 1922 — Р. XII ч. 1—155, 1923 — Р. XIII ч. 1—148, [?], 1924 — Р. XIV ч. 1—95, 96 (20 серп.), 96 (21 серп.), 97—148, 1925 — Р. XV ч. 1—146 [?], 1926 — Р. XVI ч. 1—138, 1927 — Р. XVII ч. 1—147, 1928 — Р. XVIII ч. 1—148, 1929 — Р. XIX ч. 1—146, 1930 — Р. XX ч. 1—146, 1931 — Р. XXI ч. 1—150 [?], 1932 — Р. XXII ч. 1—151 [?], 1933 — Р. XXIII ч. 1—147 [?], 1934 — Р. XXIV ч. 1—148 [?], 1935 — Р. XXV ч. 1—147, 1936 — Р. XXVI ч. 1—147, 1937 — Р. XXVII ч. 1—145, 1938 — Р. XXVIII ч. 1—147, 1939 — Р. XXIX ч. 1—150 [?]; *Ф.* від 55×37,5 см до 58×43 см (1911—1913), 57×44,5 см (1917—1939); *Обс.* 4 с., 8 с. (1911 ч. 20—29, 1912 ч. 3 — 1913), 12 с. (1912 ч. 1/2), 16 с. (1929 ч. 99); *Передпл.*: на рік до всїх країв $ 1.50 (1911 ч. 1—19), $ 2.00 (1911 ч. 20 — 1913), в Зл. Дер. $ 3.00 (1917—1939), за границю $ 3.50 (1917 ч. 6, 8, 9), в м. Скрентон і заграницю $ 3.50 (1917 ч. 130 — 1920 ч. 8), $ 5.00 (1920 ч. 52 — 1935), в м. Скрентон $ 3.50, в Канадї і за границю $ 5.00 (1920 ч. 10—51), в Канадї, за границею і в Скрентон, Па $ 5.00 (1936—1939). *Ц.* окремого числа 3 центи (1917—1939).

Наявність у фондї: **ЛННБ**: 1911 — Р. I ч. 1—29, 1912 — Р. II ч. 1/2—52, 1913 — Р. III ч. 1—21, 23—52, 1917 — Р. VII ч. 6, 8, 9, 130, 134, 137, 138, 141, 150, 153—155, 1918 — Р. VIII ч. 138, 1919 — Р. IX ч. 113, 115—118, 120—130, 133, 135—138, 141—147, 148, 150, 151, 153, 154, 1920 — Р. X ч. 4, 10, 12—16, 18, 21—23, 25—29, 31—36, 38—43, 45—61, 63—78, 80—91, 93—145, 147—156, 1921 — Р. XI ч. 1—10, 12—70, 74, 91, 95, 119, 128, 132, 139, 150, 1922 — Р. XII ч. 4, 1923 — Р. XIII ч. 72, 90, 104, 108, 109, 111, 117, 118, 121, 122, 127—131, 135—148, 1924 — Р. XIV ч. 1, 2, 4—8, 10, 16, 17, 21, 35, 42, 49, 58, 61, 63, 68—79, 81—87, 89, 90, 93, 94, 96 (20 серп.) — 107, 109—118, 120—122, 124—129, 131—133, 135, 137—142, 145, 147, 148, 1925 — Р. XV ч. 3—8, 11, 15, 18, 20, 21, 23, 30, 36, 37, 39, 40, 42, 44, 45, 49, 51, 52, 57—59, 63, 65—67, 71, 80, 83—86, 88—92, 99, 107, 118, 120, 124, 125, 127, 131, 134, 135, 140, 141, 1926 — Р. XVI ч. 1—4, 6, 8—15, 17—24, 26—29, 31—57, 59—65, 67—84, 87—93, 95—138, 1927 — Р. XVII ч. 1—16, 18—25, 28—35, 37, 38, 40—44, 47—50, 54—81, 83—90, 92—99, 101—117, 119, 121—128, 130—136, 138—147, 1928 — Р. XVIII ч. 1—9, 11, 14, 15, 19, 21—35, 37—41, 43—45, 47—61, 64, 66—71, 75, 76, 79—84, 87—91, 94—109, 111, 112, 114—120, 123—125, 127—134, 136—140, 142—148, 1929 — Р. XIX ч. 1, 2, 4, 5, 7, 9—11, 13—19, 22, 27, 28, 30—36, 39, 41, 43, 44, 46, 49, 50, 52—55, 57—65, 67, 69, 71, 73, 75—77, 79—84, 86—88, 91—118, 120—137, 139, 141—146, 1930 — Р. XX ч. 4—6, 8, 10—121, 123—135, 137—146, 1931 — Р. XXI ч. 1—8, 10—19, 21—26, 28—42, 44—46, 48—51, 56, 57, 59, 64, 69—73, 87, 116, 147, 1932 — Р. XXII ч. 1, 3—5, 10—21, 23, 25, 28—35, 38—40, 42—51, 53—59, 62—69, 76, 86—100, 103—105, 109, 111, 115, 123, 1933 — Р. XXIII ч. 66, 67, 91—98, 100—111, 1934 — Р. XXIV ч. 67, 70, 76—78, 103, 127, 1935 — Р. XXV ч. 109—112, 114, 116, 119—122, 125—135, 137—140, 142—147, 1936 — Р. XXVI ч. 1—147, 1937 — Р. XXVII ч. 1—21, 24—27, 29—31, 34, 38—41, 47, 50, 52, 57—63, 67, 68, 70—74, 77—86, 88—94, 96—101, 103—115, 118—131, 133—135, 137—140, 142, 145, 1938 — Р. XXVIII ч. 1, 2, 5, 7—22, 24—27, 30—147, 1939 — Р. XXIX ч. 1—98; **НБ ЛНУ**: 1924 — Р. XIV ч. 123, 125, 1925 — Р. XV ч. 2, 5—7, 9, 11, 12, 14, 15, 26, 27, 1926 — Р. XVI ч. 127, 1927 — Р. XVII ч. 19; **ДНАБ**: 1917 — Р. VII ч. 62, 96—98, 100—102, 104—108, 110, 112—114, 116—118, 122, 125, 127—137, 145, 1918 — Р. VIII ч. 5, 20, 22, 23, 35—37, 40, 42—44, 46, 48—51, 54—55, 57—60, 62, 66—69, 71, 1920 — Р. X ч. 12, 18, 20—33, 35—46, 48—63, 71, 150, 1921 — Р. XI ч. 17, 64—69, 71—75, 77—100, 102—116, 126, 128—132, 135, 137—139, 142, 143, 145, 151, 152, 1922 — Р. XII ч. 3—6, 11—15, 17—19, 21—24, 28—30, 34, 36, 40, 44, 46, 47, 50, 52, 53, 55, 57, 59—66, 68, 69, 71, 104, 1923 — Р. XIII ч. 5, 7, 101, 108—112, 115, 116, 130, 135, 142, 145, 147, 148, 1924 — Р. XIV ч. 3, 4, 11—13, 21—25, 36, 37, 43, 48, 54, 56—62, 64, 67—69, 72, 74, 75, 77, 94, 96—148, 1925 — Р. XV ч. 1—66, 72—75, 78, 79, 122, 136, 1926 — Р. XVI ч. 6, 8, 10, 13, 14, 16, 17, 19, 21—23, 25—27, 29—32, 36—38, 40, 45, 47, 48, 50—53, 55, 56, 61—65, 67—108, 110, 112—123, 125, 128, 131—134, 136, 137, 1927 — Р. XVII ч. 1—12, 14—19, 21—33,

НАРОДНА ВОЛЯ

NATIONAL FREEDOM
ОРГАН РУСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

РІК I. ОЛІФАНТ ПА., ЧЕТВЕР, 15. ЧЕРВНЯ 1911. Ч. 1. VOL. I. OLYPHANT PA., THURSDAY, JUNE 15. 1911. No. 1.

Відозва
до усіх місцевих відділів Р. Н. Союза.

В часі Конвенції Р. Н. Союза в Гарисбурґу, Пе-нсилванія між делеґатами питаньо, чи потреба потуплювати в члени нашого Товариства підлаштись лікарським оглядинам, або ні а в слід за сим, чи потрібний є уряд Головного лікаря.

Більшість голосів делеґатів були подібної, уважала Конвенція за найцілесообразнійше відносись з сею справою до нашого членів. І таке рішення перейшло більшостию голосів.

Рішаю сеєю усіх відділів є відносити сю справу на найблизшій мітингу, т. є. в місяцю червню, ставляючи до присутних членів питаньо більшою меншою сьвідомости:

"Чи потреба новоступаючим членам до Р. Н. С. підлаштовуватись лікарським оглядинам?

Місцеві секретарі мають обійняти стенограми голосів за і проти і вислати се до відділу Головному Писарови найдальше до 1-го липня с. р. Головний Писар, одержавши звіти голосовання від усіх відділів, оголосить вже остаточно.

Від Головного Уряду Р. Н. Союза.

М. Семенюк, голов. М. Бояк, секар. І. Федак, скарбник.

НАША ЧАСОПИСЬ.

Народна Воля!

Ось який заголовок носити-ме часопись нашої організації, часопись, яка від конвенції в Гарисбурґу стала власностию нашого Товариства.

Назву нашої часописи такою на конвенції на внесенє д. М. Семенюка, теперішнього нашого голови.

І принятє треба, що лучшої назви, відповіднійшої, той було й предложити, для часописи, яка має репрезентувати Товариство, що показало собі на кому нуру-тувати наших переселенців в Америці в одну велику сию та при сім шанувати волю своїх членів в їм числах: Голос народа — голос Божий!

Слово: воля народна — сьвята воля, особливо, коли чимало наші тутешні обставини, серед яких приходить ся нам жити, коли знаємо тутешні конституційні закони, на яких опирта велика федерація держав Америки, коли приглядаємось прапорови, на якому вишито цілими буквами: **свобода, воля, незалежність!** — кличі, на яких стоїть моральна і матеріяльна вартість Америки.

Непохитність волі народа, як доказує історія, спричинювалась неодноразовими у різних державах, національними змаганнями по собі сотни, ба й цілі століття жуть, та обливали кровію царські і королівські престоли.

Незалежність волі народа вирвала старинну римську імперію, непохитність волі народа сотворила нинішну французьку республіку, непохитність волі народа спричинює кровні атентати в деспотичній Росиї, грозить упадком могучій державі.

Чи ж не доказує, що в волею народа числитись треба? Чи ж не факт, який доказує наглядно, о більшім треба підчеркнути волі народа, чого народ, який та мати суверенність?

Тому сеї ради називати треба, що лучшої назви для нашої часописи бути, було придумати.

Який знак має бути напрям нашої часописи яка вартости?

Напрям часописи має бути просвітно-науковий, організаційний.

Часопись має мати ціллю добро народа і організацію, що має просьвітити добровільно кілько національно-релігійно, має вирости ідею українсько-національну під кличем: „Правда, єдність і фратерство."

Слова сі виняті з конвенційного протоколу і дуже такі є мрадетні в якість обовязкові, бо указані повсякдню.

Подрібно мова про програму і напрям часописи вільує наш голос в якості до рекламації, де наше ось що:

„Я воліл би вести політику, рішучу, демократичну, дорогу людині, бо справа вільности нашого не дочекає. На нашім прапорі має стояти: **за народом і для народа!**"

Отсі слова як палко добре, вистарчують напрям і програму часописи, вказує, показує плян ціли стуманє-не нашої часописи, як органа нашого Товариства.

Кожному ясно стан, що наша часопись не буде місцем для вольнодумних якихсь приватних справ, личних спорів та лайок, справ і нетушів на кожної особи, місцевої сплетні і пр., бо це противилось би тим указам конвенції як і частоприйнятим поглядам, які кождий повинен пошанувати.

Часопись буде мати подостатком матеріялу, щоб відповісти своїй задачі, себ-то просьвітно-науковому та організаційному напрямом.

Сварні та неосоли між нашим народом чимало. Нехай з полною волею часопись стане вовні по-[illegible] стра-тарство, нехай буде усе **не народній воль**. Народ не жадає сварні, хоче згоди а часопись має заступати волю народа, не одиниць, які часто свої приватні, личні справи ставлять вовсе справ загалу.

Що до справи віри, нехай часопись не думає сей закинутись, так як часопись наша не колектетна до сего. Справами віри, чи Церкви, занимають муть і занимають ся часописи, що вольали собі се за задачу. Вороги, коли в статуті нашого Товариства говорять ся, що „Отсе Товариство має всегда остати ся **світським**, українським товариством і нікоди не може бути під контролею або на услугах жодної

42—46, 48—51, 55—63, 83, 102, 103, 105—108, 110—112, 116, 119, 1928 — Р. XVIII ч. 32, 37, 42, 49, 55, 68, 69, 77, 79, 85, 109, 128, 132, 133, 141, 142, 143, 1929 — Р. XIX ч. 1—4, 6, 8—10, 12, 14—16, 18—20, 22—26, 29, 41—43, 53, 54, 75—77, 86—88, 99—102, 111—115, 122—124, 126, 128, 130—135, 140—145, 1930 — Р. XX ч. 1—4, 6—23, 25, 27—37, 39—57, 61—64, 68—71, 74—77, 80, 83, 86—103, 105—115, 117, 118, 120, 123—146, 1931 — Р. XXI ч. 1, 3—8, 10—29, 33—149, 1932 — Р. XXII ч. 1—141, 1933 — Р. XXIII ч. 1, 3—7, 9, 11—142, 1934 — Р. XXIV ч. 1—146, 1935 — Р. XXV ч. 1—147, 1936 — Р. XXVI ч. 1—147, 1937 — Р. XXVII ч. 1—145, 1938 — Р. XXVIII ч. 1—26, 28—71, 74—147, 1939 — Р. XXIX ч. 1—88.

Примітки: У логотипі від ч. 100 за 1933 р. — мотто: «Один за всіх, всі за одного», від 1936 р. — гасло: «За самостійність, за соборність, за демократію!». Від лютого 1915 р. до червня 1916 р. періодичність газети — двічі на тиждень. 1928 р. редакторами молодіжної англомовної сторінки були Марія С. Ґембаль і Ярослав Пронько. У 1933—1939 рр. до складу редакційного комітету входили Володимир Левицький та Ярослав Чиж, очолював його Мирослав Січинський.

За повідомленням редакції, 1913 р. ч. 22 не вийшло. Числа 75 і 76 за 1924 р. вийшли з однаковим датуванням та ідентичні за змістом. У 1915—1922 рр. газета видавала додаток-календар «Товариш іміґранта».

«Народна Воля» — пресовий орган нового Руського народного союзу (далі — новий РНС) і наступниця часопису «Шершень», який виходив спершу як гумористично-сатиричний двотижневик у Нью-Йорку, від листопада 1909 р. — у Скрентоні (*див*. т. 3, № 468). У жовтні 1910 р. на X конвенції Руського народного союзу через різні погляди на питання віросповідного та соціального характеру, зокрема спробу єпископа С. Ортинського змінити назву на Греко-католицький руський союз, в організації стався розкол, унаслідок якого було засновано новий РНС (із 1918 р. — Український робітничий союз, від 1979 р. — Український братський союз). «Шершень» було перетворено на літературно-науковий журнал, він став першим друкованим органом нового РНС. Від червня 1911 р. в Оліфанті замість нього почав виходити часопис для українського народу в Америці п. н. «Народна Воля» спершу як орган Руського народного союзу, з 1918 р. — як орган Українського робітничого союзу. 1912 р. на річному засіданні Руського народного союзу І. Ардана було обрано редактором, О. Косового — менеджером, однак останній спровокував конфлікт у редакції, як наслідок — І. Ардана було відкликано, а редактором і менеджером призначено О. Косового. У травні 1913 р. на черговому засіданні опозиційна група поновила І. Ардана на посаді редактора.

Як повідомлялося у «Ювілейній книзі Українського Робітничого Союзу», Дем'ян Бориско 1922 р. змушений був піти із посади редактора газети через непорозуміння із проводом УРС щодо вміщування у виданні «большевикофільських» матеріалів, які не відповідали ухваленому конвенційному спрямуванню «Народної Волі» як самостійницького демократичного робітничого часопису, а на його місце призначено Миколу Репена. Посаду менеджера обіймали Д. Бориско (1917 ч. 5—155), Т. Шопей (1919—1926).

Уже від початку діяльності новий РНС виявив себе як загальноукраїнська демократична неконфесійна допомогова організація, толерантна до різних віровизнань, а її орган, «Народна Воля», відзначався виразним народницько-соціалістичним спрямуванням та політично орієнтувався на демократично-радикальні групи в Галичині.

Газета позначалася чіткою структурованістю: на першій сторінці подавалися найактуальніші новини українського та міжнародного життя, друга сторінка зазвичай відводилася передовим статтям, у яких аналізувалася найважливіша, на думку редакції, проблема чи подія, а також іншим публікаціям суспільно-політичної тематики. На третій та четвертій сторінках здебільшого вміщувалися офіційні матеріали, пізнавальні замітки, практичні поради, дописи, художні твори та публіцистика, оголошення тощо.

В опублікованій у першому числі за 1911 р. редакційній статті зазначалося, що новостворена «Народна Воля» є просвітньо-науковим та організаційним часописом, який «має мати на увазі добро народу і орґанїзації, не має пропаґувати нї поборювати нїякої віроісповідної секти, має ширити ідею українсько-національну під кличем: рівність, єдність і братерство». Окрім цього, 1925 р. було затверджено, що «Народна Воля» має бути поступовою українською робітничою газетою» (Напрям Народної Волі. — 1936. — Ч. 67). Редакція також відмежовувалася від оцінки релігійних питань, «так як… не компетентна до сего», за винятком «справи з характеру журналїстичного» (1911. — Ч. 1).

Однак у перші роки функціонування газети помітне її чітке антиклерикальне спрямування, що пояснюва-

лося не лише намаганням полемізувати із органом Руського (згодом — Українського) народного союзу «Свобода», часописом організації «Провидіння» — «Америка», католицьким місячником «Душпастир», а й бажанням протистояти дедалі більшій антисоціалістичній пропаганді, яку здійснювали в еміграції українські священики, вбачаючи у соціалістичній ідеології реальну загрозу для українства. Автори видання гостро реагували на такі проповіді, критикували рішення та розпорядження католицької Церкви, стверджуючи, що організовані Римом євхаристійні конгреси мають не релігійну, а політичну мету.

Редакція «Народної Волі», як і низка інших тогочасних діаспорних видань, у такий спосіб реагувала на активізацію соціалістичного руху в Америці та Європі. Причому такий поступ соціалістичної думки ще більше поглиблював розрив між діаспорними часописами, які змагалися за визнання своєї соціалістичної орієнтації, — «Гайдамаками» (Нью-Йорк), «Народною Волею», «Пролетарем» (Клівленд), «Робітником» (Детройт) та ін.

Попри задекларовану редакційну позицію, що «часопись не буде місцем для полагоджування якихсь приватних справ, личних спорів та лайок, острих виступів на нелюбі особи, місцевої сплетні» (1911. — Ч. 1), упродовж 1911—1913 рр. у «Народній Волі» переважали матеріали дискусійного й організаційного характеру, полемічні статті, що пояснювалося тривалим непорозумінням між проводами старого та нового РНС після розколу, зокрема у фінансових і майнових питаннях. До того ж усередині новоствореної організації також тривали суперечки між членами осередків та проводу через намагання перерозподілити сфери впливу, зберегти керівні позиції чи неможливість дійти згоди у матеріальних питаннях.

З цієї причини у перші роки функціонування часопису часто змінювалися його редактори, відповідно — і редакційна позиція щодо оцінки внутрішніх та зовнішніх організаційних конфліктів або ж навіть напряму видання загалом. Це також спричинялося до жвавих дискусій стосовно редагування газети. Непорозуміння в організації, зокрема конфлікт між редакторами О. Косовим та І. Арданом, призвели до того, що після чергової конвенції нового РНС у травні 1913 р. стався ще один розкол, через який О. Косовий та О. Хиляк вийшли із Союзу та започаткували дві нові допомогові організації — «Народна Поміч» та «Згода Брацтв». У цей період сторінки видання майже цілком були заповнені полемічними матеріалами.

Окрім цього, редакція газети активно дискутувала з іншими тогочасними періодичними виданнями української діаспори. Найбільше — зі «Свободою» та «Америкою», що зумовлено давніми непорозуміннями між проводами цих «братерсько-запомогових» організацій та відмінними суспільно-політичними позиціями. 1911 р. під рубрикою «Дописи» постійно велися дебати між членами старого та нового РНС, вміщувалися замітки-відповіді та коментарі на опубліковані у «Свободі» матеріали. Особливого загострення ситуація набула, коли національно-визвольні змагання перебували в критичній точці, — газетна полеміка вийшла за рамки пристойності і рясніла взаємними нападками, лайливими висловами та скандальними відгуками. «Народна Воля» активно дискутувала і з «Душпастирем», редактори якого критикували орган нового РНС через пропагування ним соціалістичних ідей та різкі випади проти греко-католицьких священнослужителів — єпископа С. Ортинського та о. В. Держируки.

На сторінках часопису докладно висвітлювалася діяльність нового РНС, розповідалося про його мету, проведені політичні акції і культурно-освітні заходи, інформувалося про склад керівних органів, рішення конвенцій, формування осередків у різних штатах США та збільшення кількості членів новоствореної організації, систематично друкувалися протоколи засідань відділів, контрольно-ревізійних комісій, розглядалися проекти діяльності організації, які пропонувалися для затвердження на конвенціях. Окрім цього, публікувалися розпорядження, резолюції, відозви проводу організації до місцевих відділів, списки нових членів РНС.

1914 р. увага авторів «Народної Волі» була цілковито зосереджена на аналізі політичної ситуації у світі. На першій сторінці кожного числа коротко інформувалося про останні новини з фронтів, подавалися прогнози щодо подальшого перебігу воєнних подій, особливо тих, які могли мати вплив на долю України. Редакція висловила чітку антивоєнну позицію, мотивуючи це насамперед причетністю до «кривавої різні» українського народу, «який заплатить там тяжкий податок крови…» (1914. — Ч. 32), не сприймала т. зв. «слов'янської ідеї» — популярної у тогочасній діаспорній пресі москвофільського спрямування. Коли ж стало зрозуміло, що ця «мала війна» переросла у Першу світову і що в ній вирішуватиметься питання про загарбання українських земель Росією, то редакція часопису гостро критикувала будь-які імперіалістичні прояви, сховані під маскою «слов'янофільства»,

виступала виразно проти Росії і стала «під прапор» австрофільської орієнтації.

У виданні схвалювалася антиросійська політика Головної Української Ради у Львові та діяльність Боєвої управи Українських січових стрільців у боротьбі проти царату за визволення України. Коли у березні 1916 р. в Нью-Йорку було створено товариство «Українські Січові Стрільці», яке розгорнуло збір коштів у фонд Легіону УСС, редакція «Народної Волі» закликала підтримати цю акцію, регулярно публікувала листи і кореспонденції з батьківщини, матеріали про бойові дії Легіону проти російських військ.

Від 1917 р. тематичний діапазон матеріалів «Народної Волі» значно розширився, збільшилася кількість аналітичних публікацій, науково-пізнавальних заміток та художніх творів, а також рекламної інформації.

Коли на початку 1917 р. Україна потрапила у вир революційних подій, редакція пильно стежила за розвитком політичної ситуації та активно підтримувала боротьбу за відновлення державних прав України. Вона головно орієнтувалася на Українську Народну Республіку, пропагуючи думку, що «інтерес Українців підавстрійських в теперішню пору є відорватися від Австрії і злучитися з Українцями підросійськими» (1917. — Ч. 43). У газеті публікувалися матеріали, в яких схвально оцінювалася діяльність «соціялїстичної» Центральної Ради та змагання за відродження української державності, натомість гостро засуджувалися спроби більшовиків зупинити «правильний розвій української республики». Водночас на сторінках видання тривала полеміка щодо оцінки політики голови УНР М. Грушевського — як «надто радикальної» у національному питанні чи, навпаки, опортуністичної.

У 1919—1921 рр. однією із провідних тем часопису надалі були змагання українського народу за здобуття втрачених демократичних свобод — читачів-емігрантів докладно інформувалося про всі бурхливі події, які відбувалися у Києві та інших регіонах України. Висловлювався протест проти загарбницького наступу військ А. Денікіна на українській території, який супроводжувався погромом українських організацій і терором місцевого населення, та переговорів російського генерала із Польщею щодо майбутнього поділу завойованих земель. Негативно сприйнято також організацію Симоном Петлюрою воєнно-політичного союзу із Польщею проти більшовицької Росії та ініціювання ним підписання у квітні 1920 р. Варшавського договору, що оцінювалося редакцією як зрада і спричинилося надалі до шквалу гострої критики та відвертих образ Головного отамана і його оточення. Окрім цього, авторів газети обурювало намагання С. Петлюри провадити кампанію проти більшовиків спільно із російським генералом П. Врангелем. Серед інших тем, які найчастіше обговорювалися на сторінках видання, — радянсько-польська війна, Ризький мирний договір і остаточний поділ України між Польщею та Росією.

Не залишився поза увагою редакції приїзд до США у серпні 1919 р. української місії УНР на чолі з Ю. Бачинським, яка мала на меті заручитися підтримкою української діаспори та об'єднати довкола спільної національної ідеї прихильників Народного комітету та Федерації українців. Однак українську місію в Америці не було прийнято на очікуваному рівні.

Оскільки значна кількість емігрантів були галичанами, то їх найбільше турбувала доля Галичини, яка у 1920-х рр. стала місцем зіткнення українських і польських інтересів. У «Народній Волі» висловлювалися особливі сподівання на підтримку Антанти у вирішенні українського питання, тому на її сторінках із величезним обуренням повідомлялося про несправедливе визнання 1919 р. за Польщею 25-річного мандата на управління Східною Галичиною і називалося це статусом «повільного конання». Автори видання стверджували, що Польща не дотримуватиметься своїх зобов'язань щодо надання Галичині територіальної автономії та забезпечення її мешканців політичними і релігійними свободами. І вже незабаром констатувалося, що Польська держава планомірно нехтує усіма взятими на себе зобов'язаннями стосовно впровадження територіально-автономних установ у Галичині, відкриття українського університету, припинення асимілятивних заходів в освітній сфері.

Редакція вважала за потрібне докладно інформувати читачів про всі важливі суспільно-політичні події у Галичині — виборчу реформу та вибори до сейму, погроми польською владою українських організацій, а також про стихійні лиха та голод, від яких сильно потерпали галичани, наголошуючи, що саме такі обставини змушують людей емігрувати з батьківщини. Майже у кожному числі підкреслювалася абсолютно безконтрольна політика польської влади стосовно галичан, розповідалося про репресії, жорстоке придушення будь-яких проявів непокори. 1925 р. чимало матеріалів присвячено голоду в Галичині, навіть було започатковано окрему рубрику «Голод», під якою мі-

стилися інформація про ситуацію у селах, міркування про те, як її вирішити, заклики допомогти голодному західноукраїнському селу.

Автори «Народної Волі» також обговорювали політичне і господарське становище Буковини та Підкарпатської України, акцентуючи на потребі належної організації українського шкільництва та судівництва на цих землях. У культурній сфері обстоювалася ідея, що «українська програма не може бути инакше сформульована, як тільки максималістично… бо ніхто з нас не схоче примиритися з частинним культурним визволенням і приняти хоч частинну культурну залежність нашого народу від його ворогів» (Шаповал М. До програми українського визволення. — 1923. — Ч. 128). Редакція часопису у такий спосіб намагалася привернути увагу української та світової громадськості до фактичної полонізації окупованих українських земель.

Значний блок становили статті, в яких аналізувалася тогочасна міжнародна ситуація, зокрема, обмірковувалися наслідки Першої світової війни та розподіл сфер впливу у світі, післявоєнні обставини та соціально-економічний розвиток країн — учасниць війни, організація Ліги Націй та її діяльність тощо. Більша частина цих аналітичних публікацій належала перу політичного оглядача і власного кореспондента газети у Празі О. Бочковського (здебільшого за підписом О. І. Б.).

Редакція «Народної Волі» від початку дотримувалася скептичної позиції щодо декларованого «правдивого соціялізму» більшовиків та обіцяної автономії Української Радянської Республіки, висловлюючи сумніви, «чи Україна дійде шляхом соціялізму до самостійности, чи враз з теперішніми своїми завойовниками упаде жертвою всеросійської реакції» (Большевики і чого від них сподіватись. — 1920. — Ч. 80). Однак у травні 1922 р. газета «прибрала совітофільський напрямок, котрому був покладений край в червні 1923 р., коли редакцію обіймив т. Микола Репен» (Важніші дати з 25-літнього існування «Народної Волі». — 1936. — Ч. 67). Із недовірою було сприйнято задекларовану Радянським Союзом політику «українізації» — як черговий блеф з метою «показати себе оборонцями поневолених націй», натомість це лише підтвердило статус українського народу як пригнобленої нації (Правда про українізацію. — 1924. — Ч. 103). Дедалі більше на сторінках видання почало з'являтися заміток (іноді вони об'єднувалися під рубриками «З большевицького пекла» або «Спід московської окупації»), в яких розкривалося справжнє обличчя радянської влади та наголошувалося, що розпочався терор проти українського населення.

За редакторства Я. Чижа (від 1924 р.) «Народна Воля» здобула особливу симпатію серед українських читачів США і Канади, оскільки вона стала тематично багатшою і вміщувала значно більше цікавих аналітичних матеріалів. Газета обстоювала насамперед національні інтереси українського народу — визволення «спід московського, польського і всякого чужого панування, та обєднання його в самостійній державі українських селян і робітників» (1933. — Ч. 108), водночас застерігала українство перед крайнім націоналізмом.

Редакція надалі дотримувалася виразно антибільшовицької позиції, засуджувала тоталітарну політику радянської влади, називаючи це «жидівською кольонізацією на Україні» (1927. — Ч. 21). Різко критикувалися економічні реформи та політика більшовицького господарювання, спрямована проти українського селянина, — все це, на думку журналістів, могло ще більше поглибити економічну кризу в СРСР. Майже у кожному числі за 1924 р. та 1932—1933 рр. інформувалося про те, що радянське керівництво свідомо приховує від світу жахливу правду про голодування українського села, випадки канібалізму, продовжуючи вивозити зерно за кордон. Від 1929 р. редакція апелювала до світової громадськості, що радянська операція п. н. «хлібозаготівля» «робить враження планового стратегічного походу на українське село» і, зрештою, призведе до нових жорстокіших голодувань, тому опір українських хліборобів за таких обставин вважала абсолютно виправданим.

У багатьох матеріалах за 1932 р. наголошувалося, що голод набув величезного масштабу і забрав мільйони українських життів. Систематично друкувалися свідчення очевидців жахливих подій в Україні — іноземних журналістів, українських емігрантів і тих, кому вдалося вижити. Усю українську громадськість Америки закликалося підтримати своїх співвітчизників матеріально і розпочати масові акції протесту проти геноциду українського народу.

На початку 30-х рр., з активізацією політичних репресій, у часописі було висловлено чітку позицію, що «наступ московського шовінізму на Україну перейшов всі межі і виявляється просто звірським винищуванням української культури і українського населення» (Винищування України Москвою. — 1933. — Ч. 94). Дуже гостро редакція сприйняла інформацію про те, що наприкінці 1933 р. розпочалися переговори між американським і радянським урядами про визнання

СРСР та майбутню економічну співпрацю обох держав. У наступних роках надалі викривалася тоталітарна політика Сталіна та його прибічників — масові арешти й розстріли української інтелігенції, розправи над т. зв. «троцькістами» та «бухарінцями», абсолютна централізація усіх ділянок суспільно-політичного та культурного життя у радянських республіках.

Починаючи із 20-х рр. «Народна Воля» чинила серйозний опір комуністичній пропаганді у США, через що постійно наражалася на різкі виступи прокомуністичних часописів, як-от «Українських Щоденних Вістей» (Нью-Йорк). У відповідь редакція органу УРС вела не менш гостру аналітичну «війну» проти «Щоденних Фальшівників», як їх іронічно називала. Полемічний двобій між виданнями у 1925—1930 рр. (зазвичай під рубрикою «Аби не забулося…») досягав справді критичних температур, а піку дійшов у жовтні 1929 р., коли Я. Чижа, який приїхав у приватних справах до Львова, заарештувала польська поліція і висунула йому звинувачення у намірі здійснити 1921 р. замах на «начальника» Польської держави Ю. Пілсудського та воєводу Грабовського. Це викликало бурхливі протести серед української діаспори та галичан, а редакція розгорнула масштабну кампанію на його захист. Натомість «Українські Щоденні Вісті» не лише зловтішалися з такої ситуації, а й провокували її виникнення саркастичними побажаннями, аби радянська чи польська влада «зайнялася тов. Чижом підчас його поїздки до краю» (Арешт тов. Я. Чижа. — 1929. — Ч. 120). Врешті, такі жваві «дискусії» закінчилися позовом «Українських Щоденних Вістей» на редакторів «Народної Волі» Я. Чижа та М. Цеглинського за образу і «попсуття бизнесу», однак 1930 р. справу вирішено на користь останніх.

Редакція газети надалі критикувала колонізаційну політику та зловживання польської влади на галицькій землі — за соціальне гноблення, національну та політичну дискримінацію українського населення, цензурні утиски. Обурення авторів часопису викликали також «криваві» листопадові події у Львові 1928 р. і жорстоке побиття й арешти польською владою демонстрантів. Саме з цих причин Українське народно-демократичне об'єднання звинувачувалося у «польському угодовстві» та пропагуванні політики «нормалізації» у Галичині. Більшість матеріалів у 1930—1931 рр. присвячувалися т. зв. пацифікаційним заходам польської поліції, на які редакція реагувала особливо гостро, наголошуючи, що це «польський режим терору», і вимагала негайної реакції світової громадськості, а українських емігрантів закликалося проводити протестаційні віча.

Водночас у виданні вказувалося на господарську кризу у Галичині, занепад українського кооперативного руху та бідування сіл, які супроводжувалися стихійними лихами і голодуванням, особливо в Українських Карпатах. Редакцію «Народної Волі» бентежила й активізація москвофільського руху в Галичині і на Закарпатті, в чому вбачалося загрозу національно-визвольному руху. Також автори видання вболівали за вирішення національного питання у Підкарпатській Україні, яка потерпала від угорської воєнної агресії. Відзначимо, що 1936 р. різко змінилося ставлення редакції до часописів «Громадський Голос» і «Новий Час» через підтримку ними націоналістичного руху на західноукраїнських землях та віру у те, що Гітлер вболіває за автономію Закарпаття.

Відверте неприйняття редакції викликала діяльність Організації українських націоналістів, ідеологія якої на сторінках газети трактувалася як «фашистівська», а голова її проводу Євген Коновалець — як диктатор. Гостра полеміка велася із часописом ОУН «Націоналіст». Особливо негативно оцінювалася діяльність Д. Донцова, колишнього співробітника «Народної Волі», який, на думку редакції, зрадив соціалізм, пропагуючи «фашистську ідеологію» і «полонофільські ідеї».

Водночас на сторінках видання гостро критикувалися тоталітарні режими в Німеччині, Італії та Іспанії. Від 1936 р. дедалі більше з'являлося матеріалів, у яких констатувалося поглиблення кризи в Європі і прогнозувався можливий початок війни між Німеччиною, Польщею, Італією та СРСР і Францією через боротьбу за переділ світу. Зокрема, зазначалося, що міжнародні суперечки призвели до крайнього напруження, наслідком якого «всі держави в Европі зброяться навипередки, бо не знати, чиє завтра» (Війна чи мир в Европі. — 1936. — Ч. 130). Особливе занепокоєння у авторів часопису викликало зацікавлення Гітлера «визволенням України зпід большевицького панування», що насправді свідчило про плани стосовно загарбання родючих українських земель (Імперіялістичні мрії. — 1936. — Ч. 104). 1938 р. у виданні велася дискусія щодо можливого нападу Німеччини на Чехословаччину та вирішення питання приналежності Закарпаття, яке у тогочасній ситуації «стало предметом міжнародньої гри і набрало незвичайної ваги для усієї України» (Бояться Закарпаття. — 1938. — Ч. 120). Загарбання ж Карпатської України Угорщиною у березні 1939 р., на думку авторів публікацій на означену тему,

поклало край ілюзіям щодо повернення української автономії.

У часописі активно обговорювалися радянсько-німецькі переговори у Москві та висловлювалося припущення, що вони не обмежилися обіцянкою взаємного ненападу, а насправді «обидва хижаки» — Гітлер і Сталін — порозумілися стосовно поділу Східної Європи, що розкривало справжні імперіалістичні плани урядів обох держав. У серпневих числах «Народної Волі» за 1939 р. прогнозувався неминучий початок нової світової війни.

Справи, які викликали резонанс у світі, — втеча М. Січинського з в'язниці, страта Н. Сакко і Б. Ванцетті, вбивства С. Собінського, Б. Пєрацького, С. Петлюри, Є. Коновальця, самогубства М. Хвильового та М. Скрипника — були об'єктами журналістської уваги у багатьох публікаціях. Докладно висвітлювалися судові процеси проти українських політичних в'язнів у Галичині та підрадянській Україні, зокрема, багато уваги приділялося т. зв. Варшавському процесу проти членів ОУН — у повному обсязі друкувалися стенограми із залів суду, коментарі зарубіжної та української преси.

З огляду на спрямування «Народної Волі» на її сторінках активно пропагувалися соціалістичні ідеї, роз'яснювалися суть соціалізму, його засади та відмінності від комунізму та націоналізму, висвітлювалося ставлення соціалістичної доктрини до релігії. Зокрема, наголошувалося, що «соціялїстична партія стоїть за повну свободу релїґійну, она є цїлковито невтральною супроти всїх релїґійних віровань», але «проти злуки церкви з державою» (Соціалістична партія а релїґія. — 1912. — Ч. 33). Редакція з'ясовувала відмінності між більшовицьким комунізмом та соціалізмом, концептуальні розбіжності комуністичної ідеології з теорією Маркса. Вони полягали у тому, що для соціалістів визначальною була теза «вільна праця і право на овочі своєї праці», а для комуністів — «примусова праця і примусовий пайок» (Коберський К. Соціялізм та комунізм. — 1924. — Ч. 95).

У часописі чимало місця відводилося популярним матеріалам історичної тематики — публікувалися розвідки Б. Барвінського, Т. Кормоша, І. Мазепи, А. Рубакіна, С. Руданського, І. Толстого, Т. Чапека, Г. Юртика про походження Української держави, національно-визвольну боротьбу українського народу, гноблення українства у «московському ярмі», а також статті з історії політичних рухів в Україні та розвитку української традиції, краєзнавчо-історичні нариси про давні українські міста. У виданні друкувалося багато праць таких відомих на той час суспільно-політичних та культурних діячів, як О. Бочковський, С. Ванчицький, Н. Григоріїв, М. Грушевський, М. Мочульський, М. Стахів, І. Франко, І. Яремко. Упродовж 1924—1925 рр. діяла рубрика «З писань М. Драгоманова», під якою публікувалися уривки з його праць. Тут уміщувалися рецензії на книги суспільно-політичної тематики, які виходили в Галичині, підрадянській Україні, США та Європі, таких авторів, як В. Винниченко, А. Марґолін, В. Садовський, О. Чернов, В. Шульгин.

Редакція «Народної Волі» насамперед орієнтувалася на українське робітництво і мала на меті піднімати національну самосвідомість українських емігрантів та позбавляти їх комплексу меншовартості, залучати до національного організованого життя та захисту своїх прав. У виданні подавалася хроніка робітничих страйків, систематично інформувалося про конференції українських організацій в Америці, розвиток робітничого руху у Великій Британії, Німеччині, Норвегії, Франції, Чехословаччині, Японії та інших країнах.

Окрім того, у газеті порушувалися актуальні питання підвищення освітнього рівня українського народу — просвіти українського робітництва в Америці та патріотичного виховання молоді, реформування національного шкільництва в підрадянській Україні та Галичині, відновлення законних прав української мови та розвитку національних традицій, бо «без рідньої мови нема народньої освіти» (1921. — Ч. 39). Також висвітлювався досвід розбудови шкільної системи у США, вказувалося на її позитивні моменти та недоліки.

У публікаціях видання з'ясовувалися права українських емігрантів, зокрема на соціальний захист, порядок оформлення документів для отримання громадянства, заторкувалися питання нетолерантного ставлення до емігрантів, намагання законодавчого блокування еміграції. На прохання читачів редакція друкувала довідкові матеріали про ринковий статус американських кампаній, які займалися продажем земель, інформувала про ціни на земельні ділянки. Автори видання ознайомлювали новоприбулих українців із програмними засадами та діяльністю різних політичних сил — соціал-демократів, поступовців, соціалістів, республіканців, радикалів, лібералів.

Значний блок становили публікації, у яких порушувалися актуальні соціально-економічні проблеми — безробіття, бідність та голод, забезпечення соціального захисту робітників та їхніх родин, дотримання належних умов оплати праці, експлуатація дитячої праці, зростання злочинності, нелюдські умови утримання українських військовополонених у таборах Німеччини

і Чехословаччини тощо. Редакція докладала значних зусиль для пропагування здорового способу життя серед робітництва, наголошуючи на потребі боротьби із такими соціальними та моральними недугами, як алкоголізм, наркоманія та проституція.

Багато місця у виданні відводилося висвітленню допомогових акцій, які проводив УРС, зокрема інформуванню про збір коштів на відкриття українських шкіл у Галичині, започаткування видавництва книг Українського народного університету «Самоосвіти» у Львові, діяльність ВУАН у Києві.

Культурологічну тематику у виданні репрезентували статті, в яких обговорювалися проблеми розвитку національного мистецтва на чужині, занепаду української культури, жорсткого цензурування та русифікації українського літературного процесу у підрадянській Україні. У багатьох замітках йшлося також про гастролі Української республіканської капели, театральних колективів та танцювальних ансамблів у Європі, українське театральне життя у Галичині й на Закарпатті, виставкову та бібліотечну діяльність. Низку публікацій присвячено творчості Т. Шевченка. У виданні друкувалося чимало матеріалів, присвячених урочистому вшануванню роковин визначних українських письменників — О. Кобилянської, І. Котляревського, М. Павлика, Лесі Українки, І. Франка, А. Чайковського, М. Шашкевича, Т. Шевченка.

Не залишилися поза увагою редакції проблеми функціонування української преси на окупованих землях, вміщувалася бібліографія українських періодичних видань 1918—1919 рр. у Західній Україні (1939. — Ч. 13—15) та підрадянській Україні (1939. — Ч. 16—18).

У часописі друкувалося багато цікавих пізнавальних заміток, в яких йшлося про культурні традиції інших країн, давні цивілізації, наукові відкриття, небесні світила та планети, дивні явища природи й катаклізми, тваринний і рослинний світ, а також економіко-географічні довідки про різні континенти, території та країни світу, американські штати. Серед публікацій лікарської тематики — статті про емоційні стани людини, симптоми різних хвороб, практичні поради щодо їх лікування. Ілюстративний матеріал представлений фотографіями, рисунками, коміксами.

На сторінках «Народної Волі» опубліковано чимало персоналій: Х. Алчевська (1920. — Ч. 131), Дж. Вашингтон (1912. — Ч. 7; 1921. — Ч. 22; 1925. — Ч. 25), В. Винниченко (1912. — Ч. 36), В. Гнатюк (1926. — Ч. 116), Є. Гребінка (1912. — Ч. 9), Б. Грінченко (1920. — Ч. 95), М. Грушевський (1926. — Ч. 102; 1935. — Ч. 144), С. Ґузеляк (1912. — Ч. 1/2), Ю. Драган (1926. — Ч. 53), М. Драгоманов (1912. — Ч. 34; 1921. — Ч. 15; 1924. — Ч. 141, 142), Б. Залевський (1937. — Ч. 110), О. Кобилянська (1927. — Ч. 136), В. Коваль (1927. — Ч. 27), П. Ковжун (1939. — Ч. 60), Д. де Леон (1926. — Ч. 120), А. Лінкольн (1921. — Ч. 18; 1925. — Ч. 18), Дж. Лондон (1926. — Ч. 124, 125), І. Мазепа (1919. — Ч. 148), Т. Масарик (1937. — Ч. 103, 110), М. Павлик (1935. — Ч. 16), С. Русова (1935. — Ч. 25), В. Стефаник (1927. — Ч. 7; 1936. — Ч. 3—7; 1937. — Ч. 137), Л. Толстой (1920. — Ч. 151), А. Хомик (1921. — Ч. 43, 53), Марко Черемшина (1927. — Ч. 56), Є. Чикаленко (1939. — Ч. 75), Г. Чупринка (1923. — Ч. 145; 1927. — Ч. 96), М. Шаповал (1932. — Ч. 27, 29, 30), Т. Шевченко (1921. — Ч. 29), О. Шумський (1921. — Ч. 31) та ін. Також вміщувалися некрологи відомих діячів (Л. Бачинський (1930. — Ч. 54), Микола Євшан (1920. — Ч. 47), Марія Загірня (псевд. М. Грінченко) (1911. — Ч. 12), Н. Кобринська (1920. — Ч. 29), М. Комаров (1913. — Ч. 37, 38), В. Печерський (1913. — Ч. 39), Н. Стефанович (1911. — Ч. 12), членів УРС.

Художня творчість представлена передруками творів таких визначних українських письменників, як: С. Васильченко, В. Винниченко, В. Загайкевич, О. Кобилянська, М. Коцюбинський, П. Куліш, А. Лотоцький, Д. Макогон, Я. Мамонтов, Панас Мирний, І. Нечуй-Левицький, К. Поліщук, В. Стефаник, І. Франко, Микола Хвильовий, А. Чайковський, Марко Черемшина, М. Шашкевич, Т. Шевченко, М. Яцків і ін., перекладами зарубіжних авторів — А. Аверченка, Ш. Бодлера, В. Гауффа, О'Генрі, Максима Горького, Ф. Зенґера, Е. Золя (у пер. І. Франка), О. Купріна, Дж. Лондона, Марка Твена, А. Чехова, а також фейлетонами і гуморесками авторів під псевдонімами: Остап Вишня, Провінціал, Скептик, Шило. Часто оповідання та новели супроводжувалися ілюстраціями Е. Козака. Також друкувалися поезії Х. Алчевської, А. Біндера, Миколи Вороного, П. Карманського, Б. Лепкого, О. Олеся, В. Пачовського, С. Руданського, В. Самійленка, Лесі Українки, О. Федьковича, І. Франка, Г. Чупринки, Т. Шевченка, М. Шустакевича.

У виданні діяли такі постійні рубрики: суспільно-політичної тематики — «Українські вісти» («Вісти з України», «На Вкраїні», «По Україні»), «З Радянської України» («В Совітській Україні», «Вісти з Совдепії», «По Совдепії»), «На Волині», «З Угорської України» («З Підкарпатської України», «На Підкарпаттю», «З Підкарпаття»), «Вісти з Закарпаття», «З Буковини», «З

Чехословаччини», «Вісти з Польщі», «З Румунії», «Вісти з Росії», «Новинки»; про діяльність Українського робітничого союзу — «Дописи» («Вільна трибуна»), «Повідомлення» («Мітинги відділів Укр. Роб. Союза»), «Посьвідки»; міжнародної тематики — «Що чувати в сьвіті» («Ріжні вісти», «В Европі і по світі», «З чужих країн», «По світу»), «Америка» («З життя Америки»); пізнавальна та розважальна інформація — «Всячина» («Чи ви знаєте»), «Сьмішне» («Для гумору і розваги», «Веселий куток»), «З книги досьвіду і знаня» («Гадки», «Роздумування»), «Наука і розвага» («З життя й науки»); практичні поради — «Дещо про плеканнє немовлят»; «З соціялістичного руху» («З робітничого руху», «Робітничий світ»); «З газет та журналів» («З газет», «З преси й життя»); «Переписка редакції», «Нові книжки», «Питання і відповіди», «Важне для іміґрантів»; англомовні рубрики: «Carbondale news», «City news». А. Петрів вів колонку «На рідні теми», публікації якої порушували проблеми української еміграції у США. Деякі матеріали передруковувалися із українських часописів «Борба», «Вперед», «Громадський Голос», «Діло», «Життя», «Народ», «Новий Час», «Рада», «Світ», «Селянська Думка», «Українська Громада».

1928 р. редакція започаткувала молодіжну англомовну сторінку (від 1936 р. — п. н. «Our American Page»), мотивуючи це тим, що дітям, народженим у США, легше читати і розуміти англійською мовою. Як і планувалося, «попри загальні статті, цікаві і зрозумілі для шкільних дітей і доростаючої молоді», на ній публікувалися оповідання для дітей, загадки, пізнавальні статті про різні країни світу, відомості з української історії, літератури і мистецтва, замітки про громадське молодіжне життя, спортивні досягнення, переклади деяких творів українських письменників, публіцистика з найактуальніших суспільно-політичних українських питань. Редакція сподівалася у такий спосіб залучити молодь до читання усієї газети і зацікавити діяльністю допомогової організації.

На передостанній та останній сторінках числа вміщувалися оголошення приватних підприємців, організацій, кооперативів і банків, клінік, готелів, мистецьких шкіл, анонси театральних вистав, концертів і кінофільмів, інформувалося про вихід нових часописів у Галичині та підрадянській Україні («Вперед», «Господарська Часопись», «Дзвін», «Добра Новина», «Ілюстрована Україна», «Новини», «Новый мір», «Ранок», «Українська Хата»), подавалися повідомлення про розшук рідних та шлюбні оголошення. Від 1919 р. друкувалося багато рекламних повідомлень та політичної комерційної реклами. Також часто публікувалися списки усіх підрозділів нового РНС і їхніх членів із повними адресами та скриньками для листування.

Серед найактивніших авторів видання: Л. Безручко, А. Біндер, Ольгерд Бочковський (крипт.: О. Б., О. І. Б.), К. Вишньовський, Іван Гайовий, М. Ганкевич, Никифор Григоріїв (крипт. і псевд.: Н. Г., Г. Н., Гр. Наш, Г. Наш), М. Ґамбаль, Д. Донцов, В. Дорошенко, В. Жаботинський (крипт. В. Ж.), Іван Зазуляк, Б. Залевський, Роман Заремба, П. Київський (крипт. П. К.), Карло Коберський (псевд. К. Пушкар), Степан Корпан, В. Крайківський (крипт. В. Кр.), Юрій Крайківський, Петро Кузьмиха, Теодор Лата (крипт. Т. Л.), Василь Лукіянчук, Павло Луців, І. Мазепа (крипт. І. М.), К. Микитенко, Теодор Миник, Гриць Миркало, Степан Мирний, Петро Міта, Василь Морозович, С. Мостовий, М. Мочульський, К. Мукачівський (крипт. М. К.), М. Мурашко, Михайло Островерха, А. Пашук, А. Петрів, С. Підкорчемний, М. Подільський (крипт. М. П.), Омелян Рев'юк, Микола Репен (крипт. М. Р-н), Михайло Саламандра, А. Сварко, В. Север, Павло Середницький, А. Сидор, С. Сірополко, Марія Скупа (крипт. С. М.), Т. Смалько, Олекса Смик, М. Смоляк, Олег Ставенко, М. Таранько, О. Тернопільський, В. Тур, Іван Федан, Ілько Фіялка, А. Хомик, М. Цеглинський (крипт. (Ц.), Я. Чиж (крипт.: Я. Ч., (ч.), Т. Хруставка, М. Шаповал, Іван Шарак, Лев Ясінчук, а також під псевдонімами та криптонімами: Аякже, Невдоволений, Не-ворог, Несьвідомий, Ок, О-ко, Очевидець, Парафіянин, Подорожній, Поінформований, Присутній, Правдолюб, Свій, Українець, Учасник, Щирий, ФЛІС та багато ін.

«Народна Воля» виходить до сьогодні, має наклад 3 тисячі примірників, видає календар «Альманах Українського Братського Союзу» та англомовний журнал «Форум» (Торонто). У наступні роки, після 1939 р., головними редакторами видання були: Я. Чиж (1941—1945 рр.), М. Цеглинський (1946 р. — листопад 1947 р.), о. Іван Гундяк, Дмитро Корбутяк, Матвій Стахів (1949 р. — серпень 1955 р., 1958—1971 рр.), Василь Верган (1955—1957, 1971—1979 рр.), І. Смолій, Р. Ричок, В. Поліщук, М. Дупляк; співредакторами: В. Левицький (1941—1945 рр.), Д. Корбутяк (1950—1957 рр.), В. Верган (1958 р.). Окрім згаданих, співробітниками газети у різні роки також були Володимир Александер, Лев Безручко, Никифор Григоріїв, Михайло Ґуман, Б. Залевський, Данило Лобай, Володимир Лотоцький, Петро Мощівський, О. Рев'юк, Теодор

Сарахман, Василь Сович, Юлія Чомко. Газета не лише оперативно відгукується на події у житті української діаспори, а й залучає читачів до різноманітних благодійних акцій.

Бібліографія: *Власт Ю.* Українська преса в Америці / Ю. Власт // Український Прапор. — Відень, 1920. — Ч. 8. — С. 4; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 184—185; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1399, 1431—1432.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1684; 2000. — Т. 9. — С. 3417; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 3. — P. 534; *Бачинський Ю.* Українська імміґрація в З'єдинених державах Америки / Юлій Бачинський. — Львів, 1914. — С. 456—457; *Настасівський М.* Українська іміграція в Сполучених Державах / М. Настасівський. — Нью Йорк, 1934. — С. 64—65, 68, 80—82, 85, 106, 111, 119—120, 159; *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 120; Ювілейна Книга Українського Робітничого Союзу 1910—1960. — Скрентон, 1960. — 332 с.; Від Руського Народного Союзу через Український Робітничий Союз до Українського братського Союзу // Яка краса: відродження України : альманах Укр. Братського Союзу у 60-річчя Української Національної Революції. — Скрентон, 1979. — С. 231—234; *Ричок Р.* Починаємо третій період історії нашого Союзу / Р. Ричок // Яка краса: відродження України : альманах Укр. Братського Союзу у 60-річчя Української Національної Революції. — Скрентон, 1979. — С. 252—257; *Смолій І.* Заокеанська еміґрація і Українська Національна Революція 1917—1919 рр. (на основі «Народної Волі» з 1918 і 1919 рр.) / І. Смолій // Там само. — С. 120—139; Історія української іміґрації в Америці: Збереження культурної спадщини / текст М. Куропась. — Нью-Йорк, 1984. — С. 35, 43, 65, 67; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 154; *Верига В.* Нариси з історії України (кінець XVIII — початок XX ст.) / В. Верига. — Львів, 1996. — С. 367; Народна Воля // Пластовий шлях. — 1998. — Ч. 3(119). — С. 10—12; *Куропась М.* Українсько-американська твердиня: перші сто років історії Українського Народного Союзу / М. Куропась. — Острог ; Чикаго, 2004. — С. 135; *Чекалюк В. В.* Україномовна преса США та Канади, її вплив на українські видання / В. В. Чекалюк // Наукові записки Інституту журналістики. — К., 2004. — Т. 15. — С. 50—54; *Губарець В. В.* Українська етнічна преса у Північній Америці: історія і сучасність / В. В. Губарець // Наукові записки Інституту журналістики. — К., 2005. — Т. 22; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 88.

О. Середа

519

НАУКОВИЙ ДОДАТОК ДО «УЧИТЕЛЯ»: Органу Руського Товариства Педаґоґічного (1911/1912); Органу Українського Педаґоґічного Товариства (1912/1913 — 1913/1914). — Виходить раз на 3 місяці. Р. І. Ч. 1. 1911, 20 верес.

Відвічальний ред. Іван Ющишин (1911 ч. 1), Р. Д. Кульчицький (1911 ч. 2). *Голов. ред.* Іван Ющишин (1912 ч. 3, 4 — 1913/1914). *За ред. відповідає* Роман Дашинич Кульчицький (1912 ч. 3, 4 — 1912/1913). — **Львів, 1911—1914**: *Видає* Руське Товариство Педаґоґічне (1911); *Видає* Редакцийний комітет (1912 ч. 3, 4 — 1913/1914). *Друк.* Наукового товариства імени Шевченка. *Адр. ред.*: Львів, ул. Мохнацкого, ч. 12.

Вийшло: 1911 — Р. 1 ч. 1, 2, 1912 — Р. І ч. 3, 4, Р. ІІ ч. 1, 2, 1913 — Р. ІІ ч. 3, 4, Р. ІІІ ч. 1, 2, 1914 — Р. ІІІ ч. 3, 4; *Ф.* 26,5×17 см; *Обс.* від 16 с. до 64 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911/1912 — Р. І ч. 1—4, 1912 — Р. ІІ ч. 1, 2, 1913/1914 — Р. ІІІ ч. 1—4, **НБ ЛНУ**: 1911/1912 — Р. І ч. 1—4, 1912/1913 — Р. ІІ ч. 1—4, 1913 — Р. ІІІ ч. 1.

Примітки: Видавничий рік додатка — від 20 вересня до 20 червня. Ч. 3 від 20 березня 1914 р. помилково подано як за 1913 р.; ч. 4 від 20 травня 1914 р. зазначено як ч. 3. Ці два числа вийшли з одинаковою наскрізною нумерацією сторінок (с. 33—48).

У вступній статті першого числа «Наукового додатка...» редакція «Учителя» підкреслювала, що мотивом його видання було бажання «завести в своїм журналї бодай сяку-таку систематику і надати яснїйший напрям своїй дїяльности» та «щоб уможливити доступ» до «Учителя» українським «найвиднїйшим ученим і популяризаторам з одної сторони, а з другої поширити рамцї нашої часописи і зробити єї вартнїйшою і інтереснїйшою» (1911. — Ч. 1). Для цього редакція передбачала містити у додатку оригінальні та перекладні статті з усіх галузей знання, надаючи перевагу публікаціям «із области рідної науки й культури», а також науково-популярні статті, що ознайомлюватимуть читачів «з найновійшими здобутками культури».

На сторінках «Наукового додатка...» друкувалися праці І. Франка: «Слїди Русинів у Семигородї в XII—XVI ст.» (1911/1912. — Ч. 1—4), «Смерть Олега і староісляндська заґа про фатального коня» (1912. — Ч. 1), «Шість записів князя Іллї Константиновича Острожського з р. 1535—1540» (1912. — Ч. 2), «Із поля фолькльору» (1912. — Ч. 3), І. Ющишина «Сексуальний проблєм в педаґоґії» (1913. — Ч. 1,

2), а також популярні статті різноманітної тематики: М. Євшан «Шляхом поезії і любови...» — про П. Куліша і Ганну Барвінок, О. Янсон «Чи можуть зьвірята числити?», Макс Нордав «Людська мораль» (пер. М. Павлика), Іван Дем'янчук «Цїсар Константин Багрянородний про Русь» і «Учені жїнки в старинній Греції», Ф. Унжин «Вулькан серед вічних ледів» (пер. з російської І. Казанівського), «зоологічний» нарис А. П. «Житє в морських глибинах» та його ж історичний нарис «Тайни єгипетських пірамід» (пер. з російської І. Казанівського) й інші матеріали.

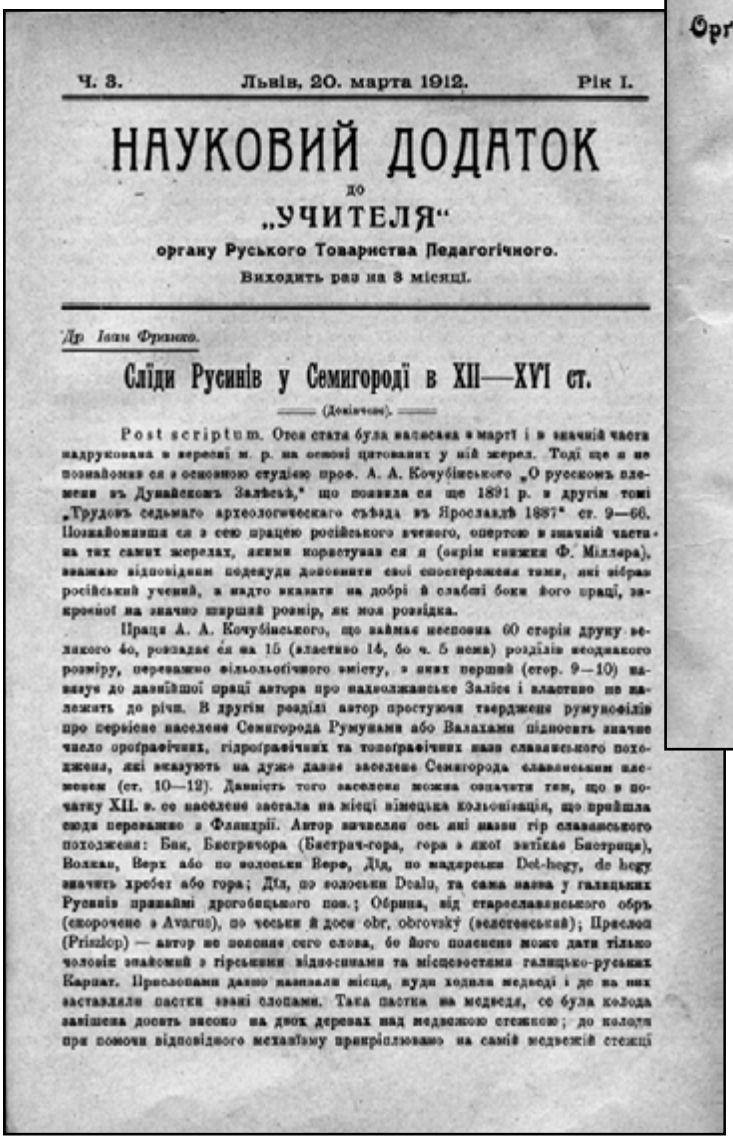

Ч. 3. Львів, 20. марта 1912. Рік I.

НАУКОВИЙ ДОДАТОК
до
„УЧИТЕЛЯ"
органу Руського Товариства Педагогічного.
Виходить раз на 3 місяці.

Др Іван Франко.

Слїди Русинів у Семигородї в XII—XVI ст.

(Докінчення).

Post scriptum. Отся стаття була написана в марті і в значній части надрукована в вересні м. р. на основі цитованих у ній жерел. Тодї ще я не познайомив ся з основною студією проф. А. А. Кочубінського „О русскомъ племени въ Дунайскомъ Залѣсьѣ," що появила ся ще 1891 р. в другім томі „Трудовъ седьмаго археологическаго съѣзда въ Ярославлѣ 1887" ст. 9—66. Познайомивши ся з сею працею російського вченого, опертою в значній части на тих самих жерелах, якими користував ся я (окрім книжки Ф. Міллера), вважаю відповідним подекуди доповнити свої спостереження тими, які зібрав російський учений, а надто вказати на добрі й слабші боки його праці, закроєної на значно ширший розмір, як моя розвідка.

Праця А. А. Кочубінського, що займає неповна 60 сторін друку великого 4о, розпадає ся на 15 (властиво 14, бо ч. 5 нема) розділів неодинакого розміру, переважно фільольоґічного змісту, з яких перший (стор. 9—10) належить до давнїйшої праці автора про надволжанське Залїсє і властиво не належить до річи. В другім розділі автор простуючи твердженя румунофілів про первісне населенє Семигорода Румунами або Валахами підносить значне число орографічних, гідрографічних та топографічних назв славянського походженя, які вказують на дуже давне населенє Семигорода славянським племенем (ст. 10—12). Давність того населеня можна означити тим, що в початку XII. в. се населенє застала на місці німецька кольонізація, що прийшла сюда переважно з Фландрії. Автор зачислив ось які назви гір славянського походженя: Бик, Бистричора (Бистрич-гора, гора з якої витїкає Бистриця), Волхан, Верх або по волоськи Верф, Дїл, по мадярськи Det-hegy, de hegy значить хребет або гора; Дїл, по волоськи Dealu, та сама назва у галицьких Русинів прийняті дрогобицького пов.; Обрина, від старославянського обръ (скорочене з Avarus), по чеськи й доси obr, obrovský (велетенський); Преслоп (Priszlop) — автор не полоняв сего слова, бо його поясненє може дати тільки чоловік знайомий з гірськими відносинами та місцевостями галицько-руських Карпат. Преслопами давно називали місця, куди ходили медведї і де на них заставляли пастки звані слопами. Така пастка на медведя, се була колода завішена досить високо на двох деревах над медвежою стежкою; до колоди при помочи відповідного механїзму прикріплювано на самій медвежій стежці

У часописі вміщувалися літературно-критичні статті, в яких аналізувалися, зокрема, «Історія українського письменства» С. Єфремова, «Третя книжка творів» О. Олеся, а під рубрикою «Критика і бібліографія» — статті М. Плевако «Про Маркіяна

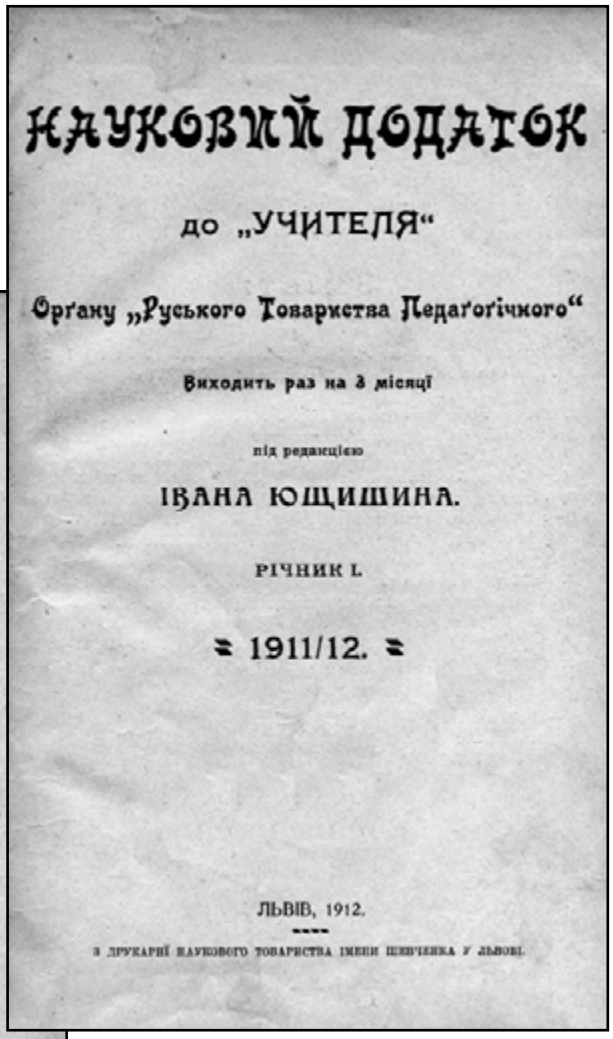

НАУКОВИЙ ДОДАТОК
до „УЧИТЕЛЯ"
Органу „Руського Товариства Педагогічного"
Виходить раз на 3 місяці
під редакцією
ІВАНА ЮЩИШИНА.
РІЧНИК I.
1911/12.
ЛЬВІВ, 1912.
З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ.

Шашкевича й відродженє галицьких Українців» тощо.

Постійними у додатку були рубрики «Дрібні вісти» та «Всячина».

Останнє (4-те) число вийшло 20 травня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 185; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 666; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1668—1669.

Література: *Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / М. В. Галушко, М. М. Романюк. — Львів, 2001. — Т. 1 : 1848—1900 рр. — С. 716—717.

М. Романюк

520

НАШІ ЛИСТКИ: Місячник. — Р. 1. Ч. 1. 1911, 4 січ.

Ред.: не зазначено. — **Перемишль, 1911—1912**.

Вийшло: 1911 — Р. 1 ч. 1—7, Р. 2 ч. 1, 2, 1912 — Р. 2 ч. 3—5, [?]; *Ф*. 23×16,5 см; *Обс*. від 16 с. до 24 с.; *Ц*. окремого числа 30 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. 1 ч. 2—7, Р. 2 ч. 1, 2, 1912 — Р. 2 ч. 3—5; **ЦДІАУ**: 1911 — Р. 1 ч. 1.

Примітки: Рукописне видання. Нумерація сторінок у межах року наскрізна. Ч. 1 за 1911 р. (р. 2) датовано листопадом.

Журнал, який видавали учні української чоловічої гімназії у Перемишлі, виходив під час навчального

року. Головними завданнями місячника визначалися такі: висвітлювати життя української молоді «так і в гімназії, як і поза нею», критичними та дискусійними матеріалами, актуалізувати молодіжні проблеми, боротися проти байдужого ставлення гімназистів до громадсько-політичних подій та їхнього морального зубожіння, а також сприяти освіті товаришів шляхом публікації реферативних статей з різних галузей знання. У вступному слові наголошувалося, що «Наші Листки» почали видавати «без помочи та поради своїх опікунів», передусім через невдоволення рівнем знань, пропонованих тогочасною освітньою системою, і вони здатні «жити новим житєм» (Від редакції. — 1911. — Р. 2, ч. 1).

Редакція часопису закликала читачів до постійного самовдосконалення, «учити ся з успіхом поборювати усї перешкоди» (1911. — Р. 1, ч. 2) на життєвому шляху та переконувала, що саме від них залежить їхнє майбутнє. Яскрава ілюстрація громадянської позиції творців журналу подана у статті «До життя!!!» (1911. — Р. 1, ч. 2), автор (за підп. Досилевич) якої, ведучи мову про зміни духовно-ідейних вартостей у світогляді тогочасної молоді, стверджував, що нові часи «принесли нові ідеали, жаданя свободи одиниці, незалежности політичної, поліпшення положеня суспільного в кінци піддали аналізі давну етику та вірування релігійні».

На сторінках видання вміщено низку статей світоглядного характеру, зокрема: «Значінє сьвідомости національної в історичнім житю народа» (1911. — Р. 1, ч. 1), «Дещо про т. зв. атеїзм» Я. Галайди (1912. — Ч. 4), «Бог чи природа?» (за М. Гармом) (1911. — Р. 1, ч. 2) та «Жіноча квестія» (1911. — Ч. 7) С. Нетяги, «Нїгілізм (Із споминів революціонера)» (за П. Кропоткіним) І. Вихора (1911. — Р. 2, ч. 2). Популяризації серед молоді програмних засад Української соціал-демократичної партії сприяли матеріали Івана Квасниці «З за хмар гляділо сонце» (1911. — Ч. 3), «Червоний сміх!!» (під псевд. Леонід) (1911. — Р. 2, ч. 2) та «З нагоди IV Конгресу української соціялдемократичної партії» за підписом І. Парченко (1912. — Ч. 3).

Помітну увагу у «Наших Листках» приділялося проблемі реалізації права української молоді на здобуття вищої освіти рідною мовою (Сіраківський Т. За український університет. — 1911. — Ч. 3). І. Парченко у статті «Сумні роковини» (1911. — Ч. 7) стверджував: «Наше покоління мусить взяти прапор борби за справу нашого університету у свої руки та рішити про нашу екзістенцію».

У виданні висвітлювалися найяскравіші події гімназійного життя, принагідно розкривалися проблемні аспекти стосунків школярів з викладацьким складом освітнього закладу. Окрім того, співробітники журналу відображали життя і проблеми учнів інших навчальних закладів Перемишля, а також залучали їх до участі у виданні. У ч. 2 за 1911 р. (р. 2) вміщено статтю Т. Сіраківського (псевд. Антона Жили) «Газетка перемиських ліцеанток в 1906/7 році», у якій доклад-

но проаналізовано зміст двох наявних у автора чисел рукописної газети «Хаос»/«Інституцька Хроніка» (видавали учениці дівочого ліцею міста).

Літературна тема на сторінках видання представлена кількома матеріалами, приуроченими до 50-річчя смерті Т. Шевченка (опубліковано у ч. 4 за 1911 р., яке вийшло з присвятою «генієви України») та статтею «В. Винниченко а молодіж» (підготовлено за публікацією у «Ділі») (1911. — Ч. 5).

Редакція місячника надавала можливість молоді оприлюднити свої вправляння у літературній творчості. На його сторінках вміщено вірші Василя Підлисецького, А. Туги (псевд. Андрія Волощака), поетичні та прозові твори І. Квасниці (під псевд. Леонід й І. Парченко).

У виданні функціонували рубрики: «Дописі», «З ґімназійного руху», «Переписка Редакції».

Автори часопису: Я. Галайда, А. Жила, І.Квасниця, Степан Нетяга (також під крипт. С. Н.), Таранович.

У ч. 5 за 1911 р. повідомлялося про плани редакції видати альманах літературних творів та розвідок гімназистів п. н. «Весні». Однак через брак часу (твердження редакції) він так і не вийшов. Наступного навчального року у ч. 2 (за грудень 1911 р.) був оголошений конкурс белетристичних і публіцистичних творів та розвідок гімназистів, мета якого — «розбудити між Товарищами й Товаришками більше заінтересовання «НЛ», а заразом приєднати їх в ряди співробітників». Після завершення конкурсу знову планувалося видати альманах найкращих робіт.

Останнє (5-те) відоме число журналу вийшло у березні 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 176; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25, 131.

Література: *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 9.

О. Дроздовська

521

НЕДІЛЯ: Літературно-науковий тижневик. — Виходить що тижня. Р. 1. Ч. 1. 1911, 1 січ.

Редагує Василь Щурат (1911 ч. 1—16/17), Ярослав Весоловський (1911 ч. 18 — 1912). *Вид. і одвічальний ред.* (1911 ч. 1—6), *одвічальний ред.* (1911 ч. 7 — 1912) Володимир Бачинський. — **Львів, 1911—1912**: *Видає* Видавнича Спілка «Діло», реєстр. стов. з обм. пор. (1911 ч. 7 — 1912). *Друк.* Івана Айхельберґера, Львів, Ринок, ч. 10. *Адр. ред., адм. і експ.*: Львів, Ринок, ч. 10.

Вийшло: 1911 — Р. 1 ч. 1—11/12, 13—16/17, 18—25/26, 27/28, 29/30, 31—43/44, 45—50, 1912 — Р. 2 ч. 1—27/28, 29/30, 31/32, 33—47/48; *Ф.* 31×23,5 см; *Обс.* 8 с., подвійного числа 16 с.; *Передпл.*: річна у Львові 5 кор. (з пересилкою 6 кор.), за границею 3 рублї — 1 1/2 дол. *Ц.* окремого числа у Львові 10 сот. (з пересилкою 12 сот.).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—50, 1912 — Р. 2 ч. 1—21, 24—40, 42—47/48; **НБУВ**: 1911 — Р. 1 ч. 2—10, 13—50, 1912 — Р. 2 ч. 5—8, 10—20, 22, 23, 26, 29/30, 31/32, 36, 43, 45—47/48; **НБ ЛНУ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—50, 1912 — Р. 2 ч. 1—47/48; **ДНАБ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—50, 1912 — Р. 2 ч. 1—47/48; **ХДНБ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—50, 1912 — Р. 2 ч. 2, 3, 5, 6, 8—13, 15—34, 36—43, 45—47/48; **Б.КУЛ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—50, 1912 — Р. 2 ч. 1—47/48; **Б.У.Вроц.**: 1911 — Р. 1 ч. 1—50, 1912 — Р. 2 ч. 1—47/48.

Примітки: До кожного річника подано покажчик змісту.

Літературно-науковий часопис «Неділя» вирізнявся з-поміж періодичних видань Галичини початку XX ст. високим науковим рівнем опублікованих матеріалів та літературних творів, позначених мистецькою завершеністю. Упродовж двох років існування редакція видання максимально повно відтворювала культурні проблеми Галичини початку XX ст., створивши цілісну картину цього періоду.

Більшість публікацій тижневика — це твори малих прозових форм: оповідання і новели українських та зарубіжних письменників. Майже у кожному числі газети друкувалися також поезії українських і зарубіжних авторів (у перекладі). Статті, вміщені на сторінках часопису «Неділя», заторкували переважно проблеми теорії та історії літератури, дослідження історії України, етнографії і мистецтва, музики й театру.

Серед авторів опублікованих у «Неділі» прозових творів траплялися як відомі особи, так і такі, що не посіли помітного місця в історії української літератури. До жанру психологічної новели належали надруковані в часописі оповідання К. Гриневичевої «На розпутї туги», що нетрадиційно художньо інтерпретувало євангельський сюжет, твори М. Яцківа — одного з найяскравіших представників українського символізму, чиє ім'я було несправедливо забуте у другій половині XX ст.: «Білий коник» (з присвятою «Моїй дружині Галі»), «Марія-Кляра», «Adagio consolante», «Самотний огонь». З-поміж інших опублікованих прозових творів — оповідання О. Турянського «Гомер і дївчина», І. Липи «По щастя», І. Франка «Притча про сліпця і хромця:

Памятка староруського письменства», М. Жука «З наказу губернатора», М. Віконського «З днів слоти: Без ретушу», Н. Романович «Золота рибка: Пригода з кулябками» (із циклу «Своя своїх не познаша»), О. Галичанки (псевд. О. Кисілевської) «За конскрипцию: Правдива подія з 1911 р.», твори зарубіжних письменників — Кнута Гамсуна «Сьвятий вечір в верховинській хаті», Оскара Уайльда «Казка про велита-самолюба», Владислава Оркана «На потемки» (пер. І. Калиновича), Ґабрієле Д'Аннунціо «Дзвони»

Ч. 7. Львів, 11. лютого 1911. Р. I.

НЕДЇЛЯ

Літературно-науковий тижневник.

ВИХОДИТЬ У ЛЬВОВІ ЩО ТИЖНЯ

РЕДАГУЄ: Д-р. ВАСИЛЬ ЩУРАТ.

З нашої сезонової поезиї.

Снїжок паде...

(пер. О. Карашкевича), Филипа Берджа «Подорож довкруги сьвіта» (пер. П. Франка), Марка Твена «Британські сьвяткованя» (пер. П. Франка), Антона Чехова «Оратор» (пер. І. Мельник) та ін.

На сторінках «Неділі» публікувалися твори найавторитетніших на той час письменників — І. Франка й В. Щурата, «молодомузівців» В. Пачовського, С. Твердохліба, С. Чарнецького, також вірші Миколи Вороного, Д. Николишина, М. Петрушевич, В. Юринця. Читачі газети ознайомлювалися із українськими перекладами «Журавлів Ібіка» та «Персня Полікрата» Ф. Шіллера, «Весільної пісні» Й. В. Ґете, поезій «Сніг паде», «Над серцем твоїм сходить сонце...», «Український степ» Антона Ашкерца, Франковим перекладом румунської народної легенди «Майстер Маноля», переспівами литовських дайн В. Сімовича.

Близькі до жанру спогаду нариси І. Нечуя-Левицького «На концерті» — про враження від генеральної репетиції Лисенкового концерту в Київському театрі та Ю. Романчука «Деякі споминки про Александру Кулїшеву: З єї листів в роках 1906—1910».

Літературознавчі дослідження, опубліковані на сторінках «Неділі», охоплювали широкий тематичний спектр. Це — статті з проблем теорії літератури, зокрема цикл публікацій Гната Хоткевича п. н. «Зі старого записника», в якому подано авторську інтерпретацію основних естетичних категорій, статті І. Франка «Цїна лїтературної працї» — аналіз специфіки оцінки й оплати творчої праці митця і науковця, М. Данька «Красне письменство як національний чинник», у якій дискутувалася проблема взаємозв'язку факторів соціального розшарування та національної єдності і роль культури як об'єднувального чинника у цій суперечності: «Красне письменство — се найбільш доступна широким масам народа частина національної культури, — зазначав автор, — і значінє красного письменства, яко національного чинника, буде побільшуватись в тій мірі, в якій буде зменшувати ся анальфабетизм народа».

Більшість опублікованих у «Неділі» літературознавчих студій присвячено історії літератури. Предметом дослідження були також проблеми взаємозв'язку фольклору та літератури («Федькович в устах народа» В. Щурата, «Не ходи, Грицю, на вечерниці...: Драма Старицького і народна пісня» Н. Кобринської), джерелознавства («До історії альманахів М. Шашкевича» та «Недрукована автобіографія Володимира Шашкевича» М. Возняка, «Антін Могильницький», «Варшавський учитель Шевченка» В. Щурата, «Повна життєпись Федьковича: Критичні уваги по поводу книжки: «Життєпись Осипа Юрія Гординського-Федьковича, написав др. Осип Маковей» Д. Лукіяновича, «Наша мемуаристика. 1900—1910» І. Кревецького). Об'єктом літературознавчого аналізу були явища не лише української, а й зарубіжної літератури, їх взаємозв'язки. Перебування Галичини у складі Австро-Угорської імперії вводило українську літературу в загальноєвропейське соціокультурне поле. Коло наукових інтересів українських учених доволі широке. У цьому контексті вирізнялися дослідження А. Лотоцького про стосунки Б. Бйорнсона та Г. Ібсена, автора під криптонімом М. Б. — про

новини німецької літератури, І. Франка — про староарабську поезію і найдавнішу пам'ятку староєврейської поезії «Пісня Дебори», Д. Казарміва — про Персі Біш Шеллі з нагоди 120-річчя з дня народження поета.

На початку XX ст. формувалася окрема галузь літературознавства — шевченкознавство: творчість Т. Шевченка вивчалася як з погляду його естетичної системи, так і в контексті українського національно-визвольного руху, впливу ідей і культу Шевченка на формування національної самосвідомості. Серед публікацій цієї тематики глибиною дослідження вирізнялися: «Народини культу Шевченка в Галичині» і «В справі ювилею столітних уродин Т. Шевченка» М. Возняка, «Також матеріяли до культу Шевченка в Галичині» Г. Хоткевича, «Перша оцінка Шевченка в Галичині» В. Щурата, «Корифеї російської критики про Шевченка» В. Дорошенка, «Шевченко по анґлійськи» (підп.: О. Л-ия). У виданні актуалізувалася ідея нового бачення поетичного тексту, зрештою, прочитання «Кобзаря», а не підлаштовування відомих цитат під ту чи іншу політичну платформу. М. Возняк, зокрема, наголошував: «Але концерти, академії, походи та всі масові обходи, хоч як вони причинять ся до поглублення національної сьвідомости, хоч скільки вони не побільшили би наших рядів і не влили в нас сьвіжої струї запалу й одушевленя до народної праці, се тільки одна частина Шевченкового ювилею...». Ч. 11/12 за 1911 р. присвячено Т. Шевченкові.

З нагоди 100-річчя від дня народження М. Шашкевича 1911 р. редакція «Неділі» присвятила йому окреме (43/44-те) число свого видання — від портрета пензля І. Труша на першій сторінці до рубрики «Записки» на останній. Інші видання, як правило, обмежувалися у ювілейних числах кількома публікаціями. У згаданому ювілейному числі — вірш П. Карманського «Маркіянови в соті роковини», дослідження В. Щурата про культурні зв'язки між Галичиною та Східною Україною у першій половині XIX ст., оригінальний текст першої друкованої поезії М. Шашкевича, родинне коріння поета — діда по матері, священика Романа Авдиковського. Натомість М. Возняк висвітлював проблему розвитку ідей Шашкевича, його вплив на подальший розвиток національно-визвольних змагань українців Галичини, позначених печаттю єдності народу і його Церкви (М. Возняк «Слідами Маркіяна»). Місце М. Шашкевича у тогочасному національно-культурному контексті розкривали статті «Львівське житє в часах Маркіяна» І. Крип'якевича та «Політичні відносини в Галичині в часах Маркіяна Шашкевича» (підп.: І. П.). Ілюстрації до числа теж пов'язані з його життям і діяльністю, вшануванням пам'яті: це — світлини рідних місць поета, портрет о. Р. Авдиковського, фотографія з урочистого святкування поетового ювілею, зокрема посвячення пам'ятного знака на Білій горі, репродукція бюста Шашкевича роботи скульптора М. Гаврилка.

НЕДІЛЯ

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ТИЖНЕВНИК

Ч. 42. РЕДАГУЄ: ЯРОСЛАВ ВЕСОЛОВСЬКИЙ. Львів 29. жовтня 1911.

Нестор Літинський.

Олекса Новаківський.

У вересни с. р. виставив артист-малер, О. Новаківський, в краківській палаті штук стоківськайдить своїх образів. Заняли вони цілу салю, яку сьвітлицю Весьпянського. Але саля се не велика, отже й образам було тісно; вони висіли один біля другого і не мали поміж собою тих спокійних, нічим не заповнених площин, на котрих можно би ок: відпочати в довгій мандрівці від полотна до полотна.

На тім чимало потерпіли образи п. Новаківського, між котрими одиною границею були тільки рами, на щастє майже все дуже пишно вібрані.

Мимо того, та ще мало лихо-ть сьвітла, виставка робила сильне враженє. В салі Новаківського через цілий місяць було повно гостий, котрі довго й цікаво оглядали його прегарні малюнки. Між иншими зійшла сі також покоротель нашої штуки, митрополит Шептицький та з признанєм висказував ся про артистичний доробок артиста земляка.

Так само мов було бачити що найлїпших польських артистів, котрі з увагою приглядали ся образам Новаківського і хвалили їх.

Натомість критика газетна зняла дивне становище. Рецензент з фельдшанового місячника (Krytyka) признав, що Новаківський любив ся між молодшими малярами на перше місце, инші дневники також признавали йому талант, силу, оригінальність, але рівночасно всїлякими „але" старали ся цілковито ослабити отсї признанє. Знаємо також, що речевих, справедливих, але прихильних критик не хотїли містити бо, мовляв, обійдеть ся.

Якаж причина? Дуже проста. На кількох образах і то на найзвітнїйших підписав ся артист по українськи: „Новаківський", а свій власний портрет змалював в українській сорочці.

Автопортрет О. Новаківського.

До того виставу звідів український митрополит — кивак вам чак більше треба?.

По тих відвідинах дирекция „Towarzystwa sztuk pięknych" порозумілась з зачиненєм виставки Новаківського і то не закушивши дні одного образа до розпосоєнєм між своїх членів, хоч з виставки инших артистів купує перша по кілька.

Але добродій Новаківський не повинен тим прикувати ся, бо годі, щоб польське товариство піддувало ся українською штукою, він повинен вдоволити ся тим признанєм, якого дізнав від людий тямущих річи, від артистів та любителїв штуки в Кракові, а відповоги, палкої артистам, він всеж таки мусить шукати серед тої суспільности, до котрої приналежить ся, т. є. серед Українців.

Як зачуваємо, то Новаківський перенесить на весну свою виставу до Львова, а за'зди до Київа, щоб своїх земляків познакомити з творами своєї кисти. Супроти того здержуємо ся з оцінкою образів Новаківського, бо сподїваємо ся, що оцінить їх як слід у Львові і що артист знайде серед рідної суспільности тую прихильність, на яку собі безперечно заслужив. Але щоб між своїх не входив він чоловіком чужим, бо не виявний нікому близьким, то скажемо про нього кілька слів. Олекса Новаківський родив ся на закарпатській Україні в Ободівці (губ. подільської). По всїляких перешкодах, яких судьба звичайно не щадить артистам, дістав ся до краківської академії і вислужив собі на полотнах жезлем. Була се мабуть остатня, так високо нагорода, яку признала академія на видїлі малярськім. Але блеск того видалю не засліпив нашого артиста. Він не уряди собі величавої роботи, не шукав розголосу і дешевої слави, не йшов перебоєм на ринки продажі, тільки заховав ся на десять лїт в Моґилї (мале село коло Кракова) і там в хлївській хатї, в голодї і холодї працював без упину над розвиненю всїлякої артистичних пишень, котрі йому безнастанно наступали ся.

на перший випуск «Енциклопедії слов'янської філології».

Питання музичної культури, мистецтва та театру всебічно висвітлювалися у тижневику. До мистецтвознавчих досліджень належали статті І. Труша про альбом малюнків Т. Шевченка, Г. Хоткевича — про гуцульські картини Ф. Павтша, В. Гребеняка — про вивчення дерев'яної церковної архітектури. Автори порушували проблеми взаємозв'язку художника й природи, досліджували як давнє українське мистецтво, так і найновіші модерні напрями в малярстві.

У музикознавчих дослідженнях висвітлювалися життя і творчість відомих українських композиторів і співаків. Одне з листопадових чисел за 1912 р. було присвячене пам'яті М. Лисенка. У статтях про композитора аналізувалися музична та літературна спадщина Лисенка, музичні закони побудови українських народних пісень у зв'язку з творчістю самого композитора, націєтворчий чинник його життя та діяльності.

У своїх спогадах про українського композитора Дениса Січинського («Бранка Роксоляна» та її творець») С. Чарнецький підкреслював моральний аспект: байдуже ставлення галицької суспільності, «серед якої артист ходив ще недавно голодний», а після смерті — засипання могили митця вінками і квітами. Проблеми музики заторкувалися також у статтях М. Волошина «Модест Менцінський в сьвітлї нїмецької музичної критики», В. Ґадзінського «Музична спадщина Сидора Воробкевича», С. Людкевича «Віктор Матюк».

Історія виникнення і розвитку українського театру в Галичині детально представлена у публікаціях С. Чарнецького, що ґрунтувалися на документальних матеріалах: «Артистична комісия: З материялів до історії русько-народного театру», «Перший драматичний конкурс на галицькій Україні: Із материялів до історії руського народнього театру» та «Перша вистава русько-народного театру у Львові: Сторінка з історії русько-народного театру». Найбільшою мистецькою цінністю артиста автор вважав безпосередність, темпераментність та пластичність гри («Гуцульський театр»), якої, власне, зумів досягти Гнат Хоткевич в його аматорському Гуцульському театрі, що виступав у Львові. Артистичному таланту М. Заньковецької присвячено статтю Ф. Коломийченка «Українська Дузе...». Театральні проблеми висвітлено окремою хронікальною рубрикою «Театральний перегляд».

Хоча часопис «Неділя» був задекларований видавцями як видання літературне, у ньому вміщено багато історичних досліджень. Це, зрештою, зрозуміло: здавна сповідувана в Галичині ідея національного виховання була неможлива без знання власного коріння, історії, національних традицій і героїв. До цього типу публікацій належать статті В. Щурата «Інсінії наших князїв», «Українцї золотарі у Львові XIV—XVII ст.» — про майстрів Яцка Золотаря, Якова Лепкого, Григорія Остафієвича, Андрія Касияновича, І. Крип'якевича «Прапор Хмельницького» і «З культури Хмельниччини», С. Томашівського «Ще в справі українського національного кольору», В. Гребеняка «Україна-Геляда: Взаємини обох в передісторичній добі».

Визначною подією українського культурного життя початку XX ст. стала організація у Коломиї виставки народного промислу — чи не перша спроба подібної акції, тож у пресі висловлено багато претензій як до організаторів виставки, що не змогли забезпечити належної реклами, так і до громадян, які «не висказали зрозуміня завданя» (Д. Лукіянович «Вистава домашного промислу в Коломиї»). Ця подія засвідчила високий мистецький і фаховий рівень народних майстрів, викликала зацікавлення іноземців, а також стала приводом для спільної акції не лише галичан і буковинців, а й наддніпрянців. «Таке єднанє Українцїв галицьких, буковинських і російських і спільна їх праця для розвою домашного промислу очевидно має велике значінє, хоч би тільки в недалекій будучности»,— зауважував з надією автор. Не менш важливе значення мала промислово-хліборобська виставка в Одесі, на якій Галичина була представлена окремим павільйоном. Українська культура Західної України стала відкриттям для багатьох українців Росії, які відвідали виставку (А. І. «Австрийська Україна на одеській виставі»).

Інтенсивний розвиток науки та техніки, наукові відкриття, що докорінно змінили спосіб життя людей у XX ст., спонукали й українських учених Галичини до нових досліджень у галузі природничих наук. Це засвідчили статті «Професор Пулюй про катодне промінє» (без підп.), «Взаємини між приладами [органами] людського тїла» І. Раковського, «Вплив температури й раси на ґеніяльність та на божевілє» В. Баб'яка.

Серед дискусійних публікацій — «Давнє й нове» (роздуми І. Франка про свою нову книгу, яку, на його думку, критики «Літературно-Наукового Вістника» оцінили несправедливо й поверхово); стаття В. Щурата «Ще про гайдамаків у Львові» (відгук на вміщені у «Неділі» спомини о. Юліана Дуткевича), відповідь автору (за підп. Бен) на статтю-фейлетон «Гастроли малорусской трупы» в «Московских Ведомостях», у якій без належного відзначення оцінено талант

М. Заньковецької («Московська рептилька про український театр»).

Ваговитістю інформації вирізнялася стаття про Народну школу ім. Грінченка у Львові («Живий памятник Б. Грінченкови»). На думку редакції, така форма вшанування українського вченого свідчила про визнання його здобутків і водночас сприяла залученню молоді до пізнання видатних постатей української історії.

Короткі повідомлення, що інформували читача про новини літературного життя у Галичині та за кордоном, друкувалися під постійною рубрикою «Записки». Редакція повідомляла про музей П. Куліша, заснування нової книжкової серії «Видавництво імени С. Ф. Грушевського» як виконання заповіту батька М. С. Грушевського, українські вироби домашнього промислу на виставці в Парижі, підкреслювала необхідність збереження пам'яток української історії, ознайомлювала з новинками українського театрального репертуару. У ч. 46 за 1912 р. виділено окрему підрубрику «Музичні новини».

Редакція «Неділі» вшанувала пам'ять Ганни Барвінок і Григорія Цеглинського, польського композитора Яна-Кароля Галя публікацією посмертних згадок.

Рецензії на нові твори української літератури вміщувалися під рубрикою «Критика» = «Критичні замітки». У часописі функціонували також рубрики «З часописий і журналів», «Бібліографія», «Нові часописи», «Літературні новини», «Підслухане» («Жарти»), «Pro memoria», «Переписка редакції».

Ілюстрації в «Неділі» пропагували твори українських митців, ознайомлювали з історичними та культурними пам'ятками, визначними подіями з життя тогочасного галицького суспільства.

Останнє (47/48-ме) число вийшло 28 грудня 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 185; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 73—74; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 78; *Jarowiecki J.* Prasa lwowska w latach 1864—1918 : bibliografia / J. Jarowiecki. — Kraków, 2002. — S. 277; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 676; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1092.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1748; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 205; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.) / І. В. Крупський. — Львів, 1995. — С. 82; *Дисак Ф. І.* Часопис «Неділя» (1911—1912 рр.) як тип видання / Ф. І. Дисак // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф., 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 61—65; *Дисак Ф. І.* М. Возняк — дослідник і публіцист (За матеріалами газети «Неділя». 1911—1912 рр.) / Ф. І. Дисак // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., 27—28 листоп. 1918 р. — Львів, 1998. — С. 529—537; *Дисак Ф. І.* Національна ідея у публікаціях «Неділі» (1911—1912 рр.) / Ф. І. Дисак // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1999. — Вип. 6. — С. 420—427; *Комариця М.* Неділя / М. Комариця // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 423—430.

М. Комариця

522

НОВА ГРОМАДА = NEW SOCIETY (1911 ч. 1—27); Нова Громада = New Society = Nova Hromada (1911 ч. 28 — 1912): Центральний орґан Федерациі украіньскоі Социял-демократиі в Америці (1911 ч. 1—25); Центральний орґан Федерациі украіньских Социялістів в Канаді (1911 ч. 26, 27), Часопись для робочого люду. Центральний орґан Федерациі украіньских социялістів в Канаді (1911 ч. 28 — 1912). — Виходить що тижня. Р. 1. Ч. 1. 1911, 16 лют.

Ред. Роман Кремар (1911 ч. 1—27), Т. Томашевскій (1911 ч. 28 — 1912 ч. 53), Іван В. Семенюк (1912 ч. 57—67). *Редаґує* Редакцийний Комітет (1912 ч. 54—56). — **Едмонтон (Альберта, Канада), 1911—1912**: *Видає* Робітнича видавнича Спілка під контролею Центрального Заряду Федерациї (1911 ч. 28 — 1912 ч. 67). *Адр. ред.*: Edmonton Alta., Kinistino Ave., 443 (1911 — 1912 ч. 56), 536 Kinistino Ave (1912 ч. 57—67).

Вийшло: 1911 — Р. 1 ч. 1—30/31, 32—41/42, 1912 — Р. 2 ч. 43—67; *Ф.* 53×38 см; *Обс.* 4 с., 6 с.; *Передпл.*: на рік для Канади і Злучених Держав 2 дол., в Австриї 10 корон, в Росиї 5 рублів, в Німеччині 10 марок (1911 ч. 1—27), 2 дол. (1911 ч. 28 — 1912).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—41/42, 1912 — Р. 2 ч. 43—67; **ДНАБ**: 1911 — Р. 1 ч. 2.

Примітки: Роман Кремар — псевдонім Михайла Солодухи.

Газету «Нова Громада» видавала Федерація українських соціал-демократів у Канаді, заснована 1910 р. внаслідок об'єднання українських філій Соціалістич-

ПЕРЕДПЛАТА
виносить для Канади і Зєднаних Держав:
На цілий рік 2 доляри.
На пів року 1 доляр.
Для Европи:
В Австрії: 10 корон.
В Росиї: 5 рублів.
В Німеччині: 10 марок.
ПИШІТЬ НА АДРЕС:
Nowa Hromada
EDMONTON ALTA.
KINISTINO Ave. 443.

НОВА ГРОМАДА

NEW SOCIETY

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ОРГАН ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІЯЛ.-ДЕМОКРАТИЧНОЇ В АМЕРИЦІ
ВИХОДИТЬ ЩО ТИЖНЯ В ЕДМОНТОНІ КАНАДА

НОВА ГРОМАДА
Центральний орган Федерації Українських Соціял-демократичних партий та товариств в Канаді, тент під контролею Центрального Заряду Федерації.
Редактор Тома Кремар.
Адреса:
NOWA HROMADA
EDMONTON ALTA
KINISTINO AVE. 443
SUBSCRIPTION: $ 2 PER YEAR
Phone 4613

РІК I. Ч. 8. 6. ЦВІТНЯ, 1911 EDMONTON APRIL 6, 1911 VOL.I. No. 8

Вибори сенату львівського університету. Сенат покінчив своєї діяльности в справі українських академиків, що були участниками подій з 1-го лютого на університеті. За повідомленнє повідомлення оуроти дисциплярної комісії і академічного сенату, на все прогнано з львівського університету Володимира Левицького, студ. прав; на два півроки прогнано Володимира Білогора, студ. медицини, на один піврік прогнано Володимира Шухевичевого, студ. медицини. Ректорських дістали сим способом абсолюції уділено 17 студентам; окончальних дістали ректорських 41 студентам. Деканських осторог уділено 21 студентам. Позволено ся 23 академикам до дальшого студіяння а проти 41 академиків вдержано слідство.

Montreal, 3 цьвітня. Тисяч шістьот робітників Dominion Textile Co. розпочало ту страйк з причини, що компанія почала пробувати до роботи нежіночих робітників.

ПОЗІР

Готовлять позір еміґраційній закон!

Оттава 3 цьвітня. Білим Добуни, посол з Норт Ленарку, взяв в парляменті запитанє, що думає робити канадійске правительство зі всякою на необмеженство еміґрації Нігрів і случаєвих Держав. Тепер приходить до Канади Нігрів лиш сотками, але коли їх не було стримувати ся, то будуть їм посилати і Канаді грозить таке саме „горе побільшеньства" як Зл. Державам.

В відповіді на се заявив міністер Оливер, що правительство Канади не може при теперішнім законі еміґраційнім спинити еміґрації Нігрів, і що конечно мусить бути уведений закон, котрий би давав уряцови силу не пускати до Канади не пожаданих еміґрантів.

Так отже п. Оливер готовить своєму грозьбу що до заложення еміґрації Русинів і ніщо перешкоджає також проти Нігрів переварацувати через парлямент такі постанови, котрі підтвердили би уряд було уминяти проти наших еміґрантів. Проте попр! : нехай чекає. Кому дорога будучність нашого народу в Канаді нехай скажемо мітінги, заявлює людям справу, і заявляє протести до міністерства і парляменту. Вже перед і форми протестів нехай спрені уділяє редакція „Нової Громади" безплатно.

Процес поляків-редакторів.

Перед трибуналом судів присяжних в Кракові відбула ся апеляцій розправа проти редакторів „Польского Перегляду еміґраційного" Йосифа Оміляновича, котрого заглавним посла ю. Андрій Шюндер о образу чести попозваних друкою. Акт оскарження закидає д. Оміляновичу, що в одній з дванаєсятих чисел з р. 1910. помістив статю, в котрій обвинув ю. Шюндера о надужитя при висилкою еміґрантів до Америки.

Процес закінчив ся однак цілковитим усиленням редактора Оміляновича. Розправа виявила, що 1) ю. Шюндер під покришкою „Товариства сьв. Рафаїла" провадив покутне бюро еміґраційне, 2) що хоч „Сьвятий Рафаїл" не має дозволу на вивозлє еміґрантів, а має в статуті сонячну ж свою ціль опіку над еміґрантами „фінансову, релігійну і моральну", то одним ю. Шюндер займав ся стало висилкою еміґрантів і продажи корабельних білетів. 3) що в висилків брику концесії ю. Шюндер не міг провадити того ганебно отверто в місці перевандрівувати еміґрантів через пільску границю і нарешті їх на границі і примусове відставляє до Австрії, 4) що ю. Шюндер спотвоїв „фінансову, моральну і релігійну опіку" над еміґрантами і еміґрантками в слідуючий спосіб: Опіка фінансова: За мою лиш білет корабельний брав ю. Шюндер о 94 корон більше, як сі виявило. Опіка моральна: Почуває з молодими еміґрантками... Опіка релігійна: До свого помешкання спроваджував „весілля" попа і перепрошував їх через кілька спали еміґранти...

От такий наступник отець дай Боже як найбільше!..

Ротшільдове майно.

Щоби було можна виробити собі понятє про богацтво недавно померлого жидівського капіталіста Ротшільда, перто оригінальні ся близше цифрам чорнового білянсу його маніятку із минулого року, що був оголошений в „Deutsches Volksblatt". Отже майно активно сего капіталіста обчислено на 11 міліярдів 116.594.672 корон і 12 с. Сеоріч майно є з невістою більше, чим 12 міліярдів корон. Знатоки ба хто, яку вагу сказ. Он се мають виражене в банкнотах 1.000 коронових. Нехай 100 штук тисячокронових банкнотів лежить одно на другім і виносить лише 15 міліметрів грубости, то з 12 міліярдів корон в тисячокронових банкнотах утворить ся стовпець о висоті 1.800 метрів, або майже двох кільометрів. Майно Ротшільдів в стовпчиках банкнотах дало би колонку о висоті 18 кільометрів а в 10 коронових нотах ви 180 кільометрів. Нікоди бо не уложили 12 міліярдів корон, одна на другу, то вистачили би ми (1 корона ріжнє ся 1 міліметрів грубости.) що ся положила дійшов би до величезної висоти 120.000 кільометрів.

Населенє Сьвідних Індий.

Після послідного обчислення виносить число населення Сьвідних Індий (в Азиї) належачих до Англії 315 міліонів. Приріст виносить від 1901. р. 20. 560. 000. Сих належачих краєм і населенєм управляє при помочи кораблів кільканадцять тисяч Англійців. Індиєці, се дуже інтелігентна біла раса, і они жадають вже не довго будуть зносити англійске ярмо.

Нема росту, щоби там не було многого повстанця. А на они любають стоїть панів свідчить се, що попередного англійського віцекороля Індий застрелив індійский студент так як Сікельське Петроцкого.

СУДОВА РОЗПРАВА ПРОТИ 101 УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ

Цілих три тижні тягнулось переслухане 101 обвинуваних українських студентів. І переслухане тих обвинувачих виявило те, що виноваченою стороною була університетська служба і польські студенти а стороною невиновною були українські студенти. Із числа обвинувачених, переслуханих в минувшім тижні, вийшлі для дослідження правди, були візвані обв. студ. Сеньков, котрий вільно, що бачив як поліцай (університетський слуга) Савіцкі стріляв з револьвера в сторону українських студентів і від пулі того револьвера упав, поцілений в коліно, обв. Леонтович, а зараз опісля від пулі одного панна, убраного в шотрісте убранє, упав, поцілений в чоло, Адам Кодко.

Переслухане обвинувачених сьвідків в пятницю м. тижня. — В суботу на тім розпочалось переслухане сьвідків, покликаних прокураторією на стверджене обставин і фактів поданих прокуратором в обвинуваню. Першим сьвідком був професор Марс, який в часі подій на університеті 1-го липня м. р. заступив ректора університету посла Гомбіньского, що у той час пробував в Відні як посол до парляменту. Зізнання проф. Марса, не много дали нового, що могло би розвинути справу. Проф. Марс не був на університеті в часі бійки українських і польських студентів — і взагалі про відносини між українськими і польськими студентами не много вміє сказати, бо як професор положничої клініки перебував все на клініці, значить поза університетським будинком і про те, що діє ся на університеті не розмитував ся, бо тим то інтересував ся. Вимо о того візнань могло бути то, що він зарядив, як заступник ректора Гомбіньского, в середина 1 липня, коли довідав ся, що на 1 липня мають з'їхати ся українські студенти до Львова, і як се можна було сполізти ся, скоїть удалити на університеті віче. Та і тут не много можна було довідати ся від нього. Много річей не помнить, про дещо і то найважнійше, чи зарядженя ся він в середині з поліцією львівською, не може ніяко сказати, бо се належить до урядової тайни, а про сеї зарядженя на університеті також мало що знає — бо те вже переводив не він а секретар університету д-р. Йордан. Може однак, що з почи з 20 червня на 1 липня були у нього в домі два вишкольські студенти, котрі хотіли змобілізувати вишкольську молодіж на „оборону університету" перед „нападом" українських студентів — але він їм се відмовляв і, як каже, переперши їх у себе, в домі їм до рана, щоби їх від їх заміру відмовити і не дати їм часу порозуміти ся з рештою вишкольських студентів.

Другий сьвідок доводовий, д-р. Йордан, найважнійший для прокуратора, бо сей д-р. Йордан був на університеті д. 1 липня від самого рана і був власним сьвідком бійки між українськими і польськими студентами і організував з університетської служби „оборону" університету, хоть другий сьвідок також не много міг подати на оборону акту обвинуваних і вишкольської „bojowki". Він почав лише, як українські студенти кинулись розсувати барикаду, що була уставлена перед сходами, котрими можна було зайти з університету і він кричав до них, щоби здержались а він сам каже барикаду уступити і уможливити їм вихід, але українські студенти його не слухали, самі кинулись розсувати барикаду і він, вимахуючи рукою в бічний коритар до своєї канцелярії і що далше діяло ся, сего вже не бачив. Зізнає також, що має те переконанє, що як би не було барикади і польських студентів, то українські студенти, не подражнені барикадою і видом польських студентів, були би до віче спокійно вийшли з університету і до ніяких забурень на університеті не будоб прийшло.

ної партії Канади. Оскільки канадські соціалісти не визнали цю організацію, ФУСД приєдналася до створеної 1910 р. Канадської соціал-демократичної партії. У «Маніфесті центрального заряду Федерациі українськоі социял-демократиі в Канаді до українського робучого люду в Америці!», що є своєрідною формою знайомства з читачем, редакція наголошувала: українці у США й Канаді є найбільш визискуваними працівниками. Тож не варто заспокоювати себе «більшим шматком хліба», ніж на батьківщині, а об'єднуватися з американськими й канадськими робітниками в боротьбі за свої соціальні права: «Товариші! Збирайте ж ся в міліонову робітничу армію і йдіть визволяти Вашу поневолену долю!.. Пам'ятайте, що над полками, які йдуть визволяти долю робучого люду, повіває червоний прапор социял-демократиї». У передовій статті «До ворогів і приятелів» редакція часопису просила своїх однодумців допомагати в роботі, а ворогів закликала відкрито й чесно захищати свої погляди, а не «стріляти зза плота».

«Нова Громада» як партійне видання ставила за мету ознайомлювати читачів-робітників із засадами задекларованої ідеології та залучення до лав соціал-демократичної партії. У передовій статті «Від Видавництва» зазначено: для робітника недостатньо знати, що його визискують, — треба зрозуміти економічні причини такого становища та «зарадчі средства», які дали б змогу його виправити. Увазі читачів було запропоновано численні документи партії — маніфести, резолюції зборів, статути, оголошення щодо чергових з'їздів федерації та їх рішення тощо. Трактуючи соціалізм як вчення, що дозволяє змінити економічні відносини, подолати соціальну несправедливість у суспільстві, редакція «Нової Громади» публікувала численні розвідки економічного змісту: К. Кавцький «Конфіскация чи викуп?», «Від ремесла до капіталізму», К. Л. Снайдер «Чому низькі ціни не могуть принести користи робітничій клясі?», Джерольд Дезмон «Борба о бут» та ін. Теоретичні засади соціалізму з'ясовано у статтях: С. М. Обраєн «Социялістична Партия Канади», Р. Кремар «Програма і тактика социял-демократиі в поясненях». У газеті вміщено документ «Плятформа социялістичної партиі Канади», матеріали, що ознайомлювали із біографією Карла Маркса й Фрідріха Енгельса. Ідеали соціалізму висвітлено крізь призму історичну та політичну, притаманною рисою публікацій цього соціал-демократичного видання була пряма чи опосередкована атеїстична пропаганда, а також розвиток ідеї секуляризації («Що се таке Вільна Думка»).

Редакція «Нової Громади» повідомляла про чергові страйки в Канаді, зверталася із проханням до робітників не їхати працювати замість страйкуючих, містила конкретні вказівки щодо підтримки кандидатів від Соціал-демократичної партії Канади під час виборів до парламенту. Так, у низці чисел упродовж 1911 р. друкувалися заклики голосувати за кандидатів-соціалістів на цих виборах, зокрема: «Робітники! Голосуйте лише на Социялістичного кандидата». Тісно пов'язаними з передвиборною агітацією були також актуальні в той час для українців Канади проблеми освіти: у статтях «Ліберальний supervisor» І. Семенюка та «Українці в політиці» йшлося про свідоме руйнування українського шкільництва, заміну українських вчителів англо-канадцями.

Хронікальні матеріали містилися під рубриками «Новинки» і «З Австриі», деякі рубрикаційні замітки про важливі політичні події, науково-технічні відкриття, новини економічного й культурного життя мали, як правило, окремі назви («Вибори в Фінляндії», «Справа Федоренка», «Цісар Вільгельм а самоубійники», «Желізна рука мейора», «Революция в Хінах»). Редакція уважно стежила за життям у Галичині, докладно висвітлюючи, зокрема, такі резонансні події, як вибори («Кроваві вибори!!!», «Ґенеральна виборча проба в Галичині»), переслідування польською владою української молоді («Судова розправа проти 101 українських студентів»). У часописі друкувалися матеріали судового слідства щодо втечі Мирослава Січинського з в'язниці, огляд публікацій польської преси Львова з цього приводу, а також передрук із «Борби» листа С. Пилипчука — колишнього дозорця станіславської в'язниці («Хто випустив Січиньского із тюрми»). Статті «В 50 літні роковини» Р. Кремара — з приводу шевченківських святкувань та «Іван Франко» — до 40-річчя літературної праці письменника актуалізували національне питання, яке майже не висвітлювалося у «Новій Громаді», оскільки для соціалістичного видання пріоритетним було соціальне, а не національне протистояння. У згаданих публікаціях редакція наголошувала на обов'язку вшанування геніїв українського народу, виступаючи водночас проти традиційного «вириваня цитат» на захист своєї політичної програми, нагадувала читачам про потребу надсилати на адресу ювілейного комітету в Галичині свої пожертви. На сторінках газети вміщено також художні твори: вірші І. Франка «Каменярі» й О. Почтара «Вечер в Станіславові» (з присвятою М. Січинському), оповідання про життя українців в Канаді О. Дударя, Р. Кремара, С. Фодчука.

Дискутуючи ситуацію щодо української преси в Канаді, редакція «Нової Громади» висловлювала власне бачення проблем тогочасної журналістики. Преса, замість бути провідником народу, ширила деморалізацію серед української еміграції некоректними формами полеміки між часописами різних ідеологічних угруповань, очорнюванням особистостей, заохочувала лайливі висловлювання й публіцистичне розбишацтво. Зокрема, редакція зауважувала, що проти «Нової Громади» воюють у такий «не-людський спосіб», що лише завдяки енергії і сильному характерові видавці «не відступили від доброго діла». Незважаючи на оптимістичні заяви редакції про перспективи розвитку часопису, «Нова Громада» перестала виходити восени 1912 р.

Видання не було багато ілюстрованим, однак під час передвиборної кампанії редакція систематично містила портрети кандидатів від Соціал-демократичної партії Канади.

У газеті рекламовано магазин «Ruska Knyharnia», українські часописи та крамниці, вміщено оголошення комерційного та приватного характеру.

Останнє (67-те) наявне число датовано 11 вересня 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 185; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1354—1355.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996 . — Т. 5 . — С. 1776; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993 . — Vol. 3 . — P. 616; *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977 . — С. 212—213; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпеґ, 1991 . — Т. 1. — С. 264—266; *Martynowych O.* Ukrainians in Canada: The Formative Years, 1891—1924 / O. Martynowych. — Edmonton, 1991 . — P. 254, 286; *Woycenko O.* The Ukrainians in Canada / O. Woycenko. — Ottawa ; Winnipeg, 1967. — P. 69.

М. Комариця

523

ОГНИ. — № 1. 1911, 30 сент.

Ред.-изд. Ольга Прохаско (1911, 1912 № 1—28, 40 — 1914, 1917). *Ред*. А. К. Закржевскій (1912 № 29—39). — **Кіевъ, 1911—1914, 1917**: *Изд*. О. Прохаско (1912 № 29—39), группа сочувствующихъ идеѣ (1917). *Типо-литографія* Х. Г. Глоубермана, Александровская, 32 (1911 № 1—6); *Типо-литографія* Г. Я. Глоубермана, Александровская, 32 (1911 № 7 — 1912 № 32); *Тип*. А. М. Пономарева п. у. И. И. Врублевскаго, угол Крещатика и Бибиковскаго б-ра, 58-2 (1912 № 33—1913); *Скоропечатня* М. В. Глевера, Думская пл., № 3 (1917). *Адр. ред. і адм.*: Кіевъ, Фундуклеевская, 26 (1911—1914), Бибиковскій б-ръ, 44 (1917).

Вийшло: 1911 — № 1—13, 1912 — Г. II № 1—52, 1913 — Г. III № 1—31, 1914 — Г. III № 32, 1917 — Г. IV №1—7; *Ф*. 30,5×22,5 см; *Т*. 1400 экз. (1911—1914); *Обс.* 16 с. (1911—1914), 12 с. (1917); *Передпл.*: на годъ съ доставкой и пересылкой въ Россіи 2 р., за границу 3 р. (1911—1913), съ доставкой и пересылкой съ 9-го апр. 1917 г. по 1-е янв. 1918 г. 5 руб. (1917). *Ц*. окремого номера 3 коп. (1911 — 1913 №12), въ Кіевѣ 3 коп. (1913 №13—30), въ провинціи 4 к. (1913 №13—17), въ Москвѣ и провинціи 4 к. (1913 №18—30), 12 коп. (1917).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — № 1—13, 1912 — Г. II № 1—52, 1913 — Г. III № 1—30; **НБУВ**: 1911 — № 3, 5, 11, 1912 — Г. II № 3, 22, 1913 — Г. III № 4—6, 10, 11, 26, 1917 — Г. IV № 2; **ДНАБ**: 1912 — Г. II № 17, 19, 48, 1913 — Г. III № 12; **РНБ**: 1911 — № 1—13, 1912 — Г. II № 1—52, 1913 — Г. III № 1—31, 1914 — Г. III № 32, 1917 — Г. IV № 1—7.

Примітки: 1912 р. до № 51 — «Безплатное приложеніе». Текст друкувався російською та українською мовами.

Часопис «Огни» виходив спочатку як «еженедѣльный иллюстрированный журналъ» (1911 — 1912 № 39), згодом — «еженедѣльный журналъ» (1912 № 40 — 1914, 1917). Перший його номер відкривався редакційною заміткою «Къ читателямъ», у якій редактор-видавець О. Прохаско висловила, зокрема, намір ознайомлювати читачів зі способом життя європейських народів.

У виданні простежуються два основних тематичних напрями — суспільно-політичний та культурно-літературний. Суспільно-політичний сегмент представлено значними за обсягом матеріалами рубрик «Русская жизнь», «Кіевская жизнь», «Украинская жизнь», «Государственная Дума», «Польская жизнь», «Еврейская жизнь», «Заграницей», а також циклами статей п. н. «Письма изъ Петербурга» і «По Москвѣ (Наброски и штрихи)» (1913. — № 23, 25, 26). Інформативно насиченою була рубрика «Украинская жизнь», яка відстежувала розвиток українського національного руху в Російській державі, повідомляючи про відкриття українських товариств, розвиток української преси, новинки українського книжкового ринку, громадсько-політичні події у Галичині та ін.

Реалії робітничого життя у Російській імперії та за кордоном, питання професійної організації сільського пролетаріату висвітлювалися у статтях І. Гильки

КІЕВЪ,
19 Ноября 1911 г.

№ 8.

Цѣна 3 коп.

ОГНИ

Подписная цѣна:
на еженедѣльный иллюстрированный журналъ
„ОГНИ“
съ доставкой и пересылкой:
ВЪ РОССІИ:
На годъ—2 р., на полъ-года—1 р., на 3 мѣсяца—50 к.
ЗА ГРАНИЦУ:
На годъ—3 р., на полъ-года—1 р. 50 к., на 3 мѣсяца—75 к.

ПЛАТА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ:
За каждую строку петитъ или за ея мѣсто на послѣдней страницѣ—30 к. за первый разъ и 20 к. за каждый слѣдующій разъ.
На предпослѣдней страницѣ—25 к. за первый разъ и 15 за каждый слѣдующій разъ.
Торговыя фирмы приглашаются платить деньги по напечатаніи согласно подписанному ими заказу лицу, снабженному бланкомъ заказа и счетомъ за подписью Редактора-Издательницы.
Всякіе другіе платежи будутъ считаться недѣйствительными.

Адресъ редакціи и конторы: Фундуклеевская, 26, кв. 2. Редакція и контора открыты въ будніе дни съ $3^1/_2$—6 ч., по Воскресеньямъ съ 12—2 ч., по Субботамъ и въ день выхода журнала, цѣлый день. Личныя объясненія съ редакторомъ по Воскресеньямъ съ 12—2 ч. **Рукописи** должны быть написаны четко, на одной сторонѣ листа и сопровождаться (для свѣдѣнія редакціи) подписью и точнымъ адресомъ автора. Рукописи безъ обозначенія условій считаются безплатными. Мелкія рукописи и стихотворенія не возвращаются. Рукописи подлежатъ измѣненію и сокращенію по усмотрѣнію редакціи.

Зимній пэйзажъ.
(Сфотографировалъ для „Огней“ П. Кобылинскій).

* * *

Люблю, одинъ бродя на волѣ,
Надъ рѣчкой синій сонный боръ,—
Далекій зовъ въ туманномъ полѣ
И неба звѣзднаго просторъ.
Люблю селенья звонъ призывный,
Глухихъ равнинъ нѣмую даль
И вѣтра ропотъ заунывный
И нинъ вечернюю печаль...
И умирающей денницы
На облакахъ пурпурный свѣтъ—
Изъ голубой ея темницы
Послѣдній трепетный привѣтъ...

Валеріанъ Тарноградскій.

Осень.

Осень холодная... Липа усталая
Синяя даль, вся туманомъ покрытая...
Снова проходитъ вся жизнь промелькнувшая
Въ пьяномъ угарѣ, на мигъ позабытая.
Въ вьюгѣ осенней мнѣ слышится бурная
Полная страсти, горячая, нѣжная,
Жизнь, какъ весеннее небо лазурное,
Жизнь молодая, мечтами обильная...
Небо нахмурилось... Дождикъ сбирается.
Крикъ улетающихъ утокъ разносится...
Бѣдное сердце тоскливо сжимается:
Плачетъ душа, снова въ прошлое просится.

А. Соломоновъ.

(Жизнь и организація Сельскихъ Рабочихъ заграницей. — 1911. — № 1; З життя сільських робітників Німеччини та Австрії. — 1912. — № 5).

Низка публікацій А. Гдешинського була присвячена питанням розвитку кооперативного руху (Бесѣды о коопераціи. — 1911. — № 1—4), зокрема створенню споживчих товариств на селі (1912. — № 2).

Ліберальне ставлення редакції часопису до українського національно-культурного розвитку засвідчувала редакційна замітка, опублікована після статті антиукраїнського спрямування «Розмова про мову» В. К. (1912. — № 42). І. Мандрика у циклі матеріалів п. н. «Нуженъ-ли малорусский языкъ и малорусская культура?» (1912. — № 11—13) відзначав здобутки української науки і культури, обстоював право українців навчатися рідною мовою та засуджував українофобські настрої у російському суспільстві, заперечуючи водночас можливість політичного відокремлення: « ...этого ни малорусский народъ, ни его интеллигенція не желаютъ» (1912. — № 13). Важливе значення для піднесення національної свідомості українського народу мав цикл статей Гр. Гетьманця п. н. «Світло й тіні», в якому автор різко негативно оцінював діяльність шовіністичної російської преси (1911. — № 11), зокрема пропагування ідейного поділу українців на «мазепинців» та «богдановців» (1912. — № 1), критикував представників «російського прогресизму» за ігнорування проявів українського культурного життя, відзначаючи, що «рецензується сміття літературне на своїй мові й замовчуються речі світової ваги» (1912. — № 18).

На сторінках видання висвітлювалися проблеми розвитку преси в Російській імперії, зокрема труднощі видавання провінційної преси (Прохаско О. Въ литературномъ мірѣ. — 1912. — № 6, 7, 9, 12—15, 18, 26). Педагогічна тематика порушувалася у статтях про дошкільне виховання (Валукинській К. Занятія дѣтей до школы. — 1913. — № 17), значення педагогічного такту у навчальному процесі, організацію дозвілля молоді за кордоном (Кулакова М. Изъ случайныхъ замѣтокъ. — 1913. — № 7).

Чільне місце у журналі займали матеріали літературно-критичної тематики і художня література. Перша сторінка часопису традиційно містила поезію, яка супроводжувалася репродукціями творів живопису й ілюстраціями В. Еттеля та П. Ковжуна. Цикл «Литературныя впечатленія» сприяв ознайомленню читачів із творчістю Г. Леонтьєва, В. Розанова, Д. Абельдяєва (1912. — № 29—31). На сторінках видання публікувалися статті про визначних російських письменників та вчених — І. Гончарова, М. Добролюбова, С. Надсона, О. Пушкіна, Л. Толстого, М. Ломоносова і присвячені видатним діячам української культури — Б. Грінченку, М. Лисенку, М. Шашкевичу, Т. Шевченкові. Тенденційністю позначені літературно-критичні статті В. Корякіна з приводу поетичної збірки Г. Чупринки «Білий гарт» (Два слова о Гр. Чупринкѣ. — 1911. — № 9) та новели «Лист» М. Коцюбинського (Вегетар'янскій манифест. Из украинской литературы. — 1912. — № 26, 28). В «Огнях» містилися публікації, в яких характеризувалася тогочасна польська література (Вопросъ о смыслѣ жизни въ современной польской литературѣ. — 1912. — № 28), висвітлювалася творчість єврейських письменників — Шолом-Алейхема, Шолома Аша, Бергельсона й ін. (Шкаровскій И. Литературные эскизы о еврейскихъ писателяхъ. — 1912. — № 20, 24, 28—37, 42).

На сторінках часопису друкувалися статті про кобзарське мистецтво (Гетьманець Гр. Вечір гри на кобзі. — 1912. — № 40), всеросійський з'їзд художників (1912. — № 3).

Вагому частину матеріалів у цьому тематичному блоці становили публікації про розвиток театрального мистецтва: статті про потребу створення народного театру (Рогожинъ А. О Народномъ театрѣ. — 1911. — № 8), театрально-критичні статті Гр. Гетьманця «Мысли вслухъ» (про театр М. Садовського у Києві) (1912. — № 34) та «Театр «Соловцовъ» и «хорошо сшитый фракъ» (1912. — № 50), присвячена проблемі зниження мистецького рівня театру М. Соловцова. Інформація про події у театральному житті та відгуки на вистави подавалися під рубрикою «Театръ и искусство».

У виданні публікувалися різножанрові літературні твори (оповідання, нариси, психологічні етюди, фейлетони, новели) В. Винниченка, М. Вознесенського, Г. Левченка, А. Ловенгардта, Х. Майстренка (псевд. Ф. Шелудька), Софії Приходько, Пульхерія С., І. Тарасенка; поезії М. Бахрах, Я. Головченка, А. Липковського, В. Міяковського, О. Олеся, Ф. Петруненка, А. Степка, Г. Чупринки та ін.

Розширенню світоглядних уявлень читацької аудиторії сприяли пізнавальні матеріали рубрики «Народный университетъ», в яких розповідалося про Італію (1911. — № 3) та Швейцарію (1911. — № 8—11), однак 1912 р. цю рубрику було припинено. Серед науково-популярних публікацій — цикл статей про єврейські колонії у Палестині (Донъ В. Изъ путешествія въ страну пирамидъ. — 1911. — № 1, 3, 8—10, 13).

Увазі читачів було запропоновано кілька статей зі сфери медицини, в яких автори роз'яснювали, як запобігати інфекційним хворобам (1913. — № 11), обґрунтовували переваги природних методів лікування (Литвиновскій А. Нерешенные вопросы. — 1912. — № 5).

1917 р. редактор часопису зробила спробу відновити видання, однак вийшло тільки сім номерів. Суспільно-політична ситуація у країні суттєво змінилася, і редакція у № 2 розкривала суть двовладдя у Російській імперії та підвалини царизму, що призвели до краху цієї системи влади, закликала до побудови демократичної республіки і розмірковувала про «Всеобщее прямое равное и тайное избирательное право». Декілька публікацій було присвячено скликанню першого всеукраїнського соціалістичного конгресу, на який запрошувалися лише ті особи та організації, що сповідували соціалістичну ідеологію.

Автори журнальних матеріалів: Гр. Гетьманець (псевд. Г. Коваленка), Іван Гилька (псевд. Мар'яна Меленевського), Глашатай, В. Головня, В. Дон, А. Закржевський, І. Мандрика, Михайло Новиков, О. Прохаско, А. Рогожин, О. Юрченко та ін.

В «Огнях» містилася низка невеликих рубрик, присвячених висвітленню місцевого життя: «Провинція», «Мелочи жизни», «Эхо бытія» (кримінальна хроніка). Рубрика «Въ Мірѣ Труда», авторами якої були робітники, інформувала про професійне життя працівників друкарні, кондитерів, залізничників та представників інших професій. Огляд преси, зокрема журналів «Украинская Жизнь», «Українська Хата», а також інформація про нові книжкові надходження містилися під рубриками «Библіографія», «Літературні новини» (остання не була постійною).

П'ятнадцятий номер за 1912 р. було конфісковано через статтю «Избирательная программа трудовой группы», а О. Прохаско — позбавлена редакційних прав на період виходу часопису від № 29 до № 39 у 1912 р. Тридцятий номер вийшов 27 липня 1913 р., № 32 — 2 серпня 1914 р. Останній (7-й) наявний номер за 1917 р. побачив світ 3 червня.

Бібліографія: *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1959. — Т. 2. — С. 511; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2228.

Література: Маяк. — К., 1913. — № 5. — С. 16; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 3. — С. 494—495.

В. Ґабор

524

ОДНОДНІВКА. — 1911, 25 груд.

Ред.: не зазначено. — **Олифант, Па, 1911**.

Вийшло: 1911 — 25 груд.; *Ф.* 23×16 см; *Обс.* 8 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — 25 груд.

Однодніївка вийшла друком з нагоди 100-ї річниці від дня народження українського письменника та

ОДНОДНІВКА

ОЛИФАНТ, ПА. ПОНЕДІЛОК 25-го ГРУДНЯ 1911.

Маркіян Шашкевич.

1811—1911.

Тяжкі долі народа галицько-руського, що годі і годі йому розвинути свою красу й силу в народній самосвідомости! Ледачі наблюди пірнула з-поза густих хмар, замерготіли на пролисненім небі, тай тут і погасли. Такою пірнячою розсьвіту нашого був недавно померший наш Шашкевич. Пестрою мовою обняв він бувшеє і теперішнє, кинув погляд кілька в будучи, на чім, на годину передрував він своїм нікому свій рід, свою братію — тай нікого на віки!...

(Я. Головацький: Память Маркіяну Р. Шашкевичу)

Шестого падолиста с. р. обходила ціла Русь-Україна велике сьвято. В сім дня минуло повних сто літ з тої хвилі, як прийшов на сьвіт Маркіян Шашкевич, який уродив ся саме в найтяжші для галицької України часи.

Сумно представляла ся тоді Галичина по кількасотлітнім, польськім панованю. Обнято її народні границі, не стало в ній богатих і патріотичних боярских та магнатських родів — вони всі винародовились. Підупала також церква і духовеньство. Богачі, цвитучі промислом і торговлею міста підупали, а славне колись руське міщаньство зовсьвем своїх прав з'убожіло та винародовилось. Остались тільки селяньство, але воно темне й непросьвічене двигало страшний тягар панщини і пропадало в нужді і деморалізації.

Вмали численні і гарні колись школи по містах і селах, а з ними вмали і осьвіта, вмали також торговля і ремесло. Народність українська і обряд були переслідувані і в погорді. Так страшно виглядала Галичина в хвилі прилучення єї до Австрії.

Не було кому піднести голосу за права народу і вивести люд на ясні зорі добра і осьвіти. Українська інтеліґенція, спроневірялась тому народови, зарадила ся чужим польсько-панським духом, зірвала з народом і сполячалась. Українську мову всюди зневажувано і погорджувано нею. Все українське уважалось мужицким, грубим і нескресним.

Сьвященьство і питомці духовного семинарія, говорять між собою по польськи, по польськи пишуть, по польськи проповідують з амвон. Не було кому дбати ні про українські школи, ні про осьвіту народа.

громадсько-культурного діяча Маркіяна Шашкевича. Видання відкривалося посмертною згадкою п. н. «Память Маркіяну Р. Шашкевичу» Я. Головацького та розлогою літературознавчою статтею про його життя і творчість, в якій постать М. Шашкевича розглядалася у контексті складних суспільно-політичних реалій Галичини того часу.

На сторінках однодніївки опубліковано низку поетичних творів М. Шашкевича: «Болеслав Кривоустий під Галичем», «Руська мова», «Другови», із збірника «Син Руси» — «Підлисе», «Веснівка» та уривки «З псальмів Руслановых».

Окрім того, вміщено анонси заходів урочистого відзначення роковин М. Шашкевича в Оліфанті,

подано докладний план святкувань і список членів організаційного комітету.

На останній сторінці надруковано фотографію встановленого 1911 р. на Білій горі у с. Підлисся хреста-пам'ятника М. Шашкевичу та вірш «Над Бугом».

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886–1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 116—117.

О. Середа

525

ПИСАНКА: Письмо до виборців 64 округа (Львів—Городок—Винники—Щирець). Виборча Однодніївка. — 1911, 22 цьвіт.

Ред.: не зазначено. — **Львів, 1911**: *Накладом* Миколи Курцеби. З «Загальної *Друкарні*» у Львові.

ЛЬВІВ, субота 22. цьвітня 1911. Виборча Однодніївка.

ПИСАНКА

письмо до виборців 64 округа (Львів—Городок—Винники—Щирець).

Христос воскрес!

Христос воскрес, воскрес Христос!
розцвів ся цьвітом зеленим,
замерла зимонь на ріки,
мерцла птичка з верби,
щезла зима, прийшов мирі,
Христос воскрес, воскрес Христос!

Христос воскрес, воскрес Христос!
надія бліснула з синіх сльоз —
в красних розмаях як дуга;
лінця змила ся грязь
потемнілих, радісних рис:
Христос воскрес, воскрес Христос!

Христос воскрес, воскрес Христос!
в чий душі злий, ворог
най кинув жаль, журбу і біль;
розкинись цьвітом перед ніль,
наша надія в моїх сльоз
Христос воскрес, воскрес Христос!

Або до ліса, або до біса!

Вкожній організації мусить бути хтось, хто розказує і мусить бути хтось, хто то приказ виконує. Так само мусить бути в кождій збірній роботі. Одні керують і приказують, а другі слухають і приказ виконують. Само без другого є річ немислимо. І нема під сонцем такої організації, чи військової, державної, чи громадської, фінансової і політичної, деб всі лиш розказували, а ніхто не робив, деб всі були керманичами, а не було ніяких робітників, деб одні розказували, а другі з ці само ся виконувано приказів.

Возьмім такий приклад. Ведуть ся велике відносности будівельні. В нашому працюють такої робітників. Рік вони як сонце, що в такій відповідності мусить бути людя, що цілою тою роботою керують, приказують що і як робити, а другі те виконують. З нашого, коли нема керманичів, або нема послуху у робітників, підприємство і робота мусить лупнутись. Немислима є така спектуальність, аби в супереч приказам керманичів, всі робітники стали відкину розмахувати, бо тоді настало загальне безголовє і безлад, який безмужну загрозив всю роботу.

Так саме є з кождою організацією народною, організацією, що веде велику політичну роботу, от хотьби як теперішні вибори до парляменту. Як всюди, так і в нашій народній організації є посада, що одні приказують, а другі приказ виконують і на сій взаїмній карности полягала до тепер наша сила і на її основах росла сьвідомість між народом, росло наше значінє, а у ворогів страх і жах перед нами. А наша сила, наше значінє і наша справа йшла тим вспішніше і сьмілійше в гору, що ті, які нашою народною справою керували, се є Шерший і Тимчасний Народний Комітет мав до сього право в волі народа, бо членів того комітету вибрав собі народ через своїх делеґатів, бо ті приказ йшли все лише для добра народа і ворог добре знає, що кождий приказ, який вийшов від нашої начальної управи, був все як найточнійше виконаний.

Саме тепер надійшла пора, що між нашою найвисшою народною управою, а нашим народом мусить бути найкраще порозуміне, мусить бути найбільша вирозе згода, мусить бути спільна і тісна злука, мусить наступити з єдинення всіх сил під один прапор до оборони перед безмисленними ватагами розмаїтих наших ворогів. І саме тепер треба нам показати, що ми вміємо постояти за першим і найважнійшим нашою народною заповідию, що ми вміємо виконати те, чого від нас домагає ся наша народня справа, добро народа, послух керманичам нашої організації. Треба нам показати, що ми розуміємо вагу єдности і солідарности, а розуміємо її в той спосіб, що всі як один муж ставимо за нашими кандидатами на послів, затвердженими нашою найвисшою народною управою а порозуміємо з народом. І народ зрозуміє вагу сеї справи. Відти, які до нас що день

Вийшло: 1911 — 22 цьвіт.; *Ф*. 28×20 см; *Обс*. 8 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — 22 цьвіт.

Вихід у світ однодніївки «Писанка» був організований у ході передвиборної кампанії до повітової ради у Львові. Видання створювалося як рекламна акція для одного із кандидатів від 64-го округу (Львів—Городок—Винники—Щирець) — о. Йосифа Фолиса, греко-католицького священика (пароха с. Скнилів), політичного діяча, колишнього посла (1907 р.) до австрійського парламенту, члена Народного комітету.

Майже всі матеріали однодніївки свідчили про нездорову політичну атмосферу передвиборної кампанії, яка проявилася у взаємному поборюванні різних партій та угруповань.

Автор статті «Або до ліса, або до біса!» закликав до порозуміння між найвищою «народною управою» і народом для оборони своїх прав «перед безчисленними ватагами ріжнорідних наших ворогів», які після затвердження Народним комітетом кандидатами на послів заслужених людей «баламутять» народ, пропонуючи голосувати за інших кандидатів. Публікатори не скупилися на образливі характеристики для опонентів: «І тут, де йде о розбитє нашої сьвятої справи, о ослабленє наших народних сил, стали побіч себе дружно з рабівниками наших мандатів з «Ради Народової», подлі чорносотенці з дудикевичівського штабу, побіч огидних киринників з «Руслана», Король з своєю компанією, побіч «Руского Селянина», помийниці ляцьких ґрафів, товариші з під «червоного прапора» («Не страшні нам громи й пекло»).

Рубрика «Останні вісти» містила інформацію про перенесення виборів до ради повітової у Львові на вересень, а також про акцію товариства «Сокіл» («Краєвий здвиг сокільський»).

Видання гостро виступало проти представників єврейського середовища, які претендували на мандати, з цього приводу навіть надруковано карикатуру.

На сторінках «Писанки» опубліковано вірш Леся Щирецького «На ярмарку» — це своєрідна поетична передвиборна агітація за о. Й. Фолиса.

Статті «З останньої хвилі» та «З виборчого руху в окрузі Львів—Городок—Винники—Щирець» інформували, що в усьому окрузі всі організації затвердили, а виборці підтримали одноголосно кандидатуру о. Й. Фолиса.

На останній сторінці видання для підняття національного духу вміщено гімн «Ще не вмерла Україна».

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 186; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 389.

Література: *Савка М*. Писанка / М. Савка // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 431—432.

М. Савка

526

ПРИРОДА УКРАИНЫ. — Выходитъ въ количествѣ 4-хъ выпусковъ въ годъ. Вып. 1. 1911.

Ред. В. Р. Заленскій. — **Кіевъ, 1911**: *Изданіе* «Кружка натуралистовъ» при Кіевскомъ Политехническомъ Институтѣ. *Скоропечатня* М. В. Глезера, Кіевъ, Думская площ., д. № 3. *Адр. ред*.: Кіевъ, Политехническій Институтъ, Кружокъ натуралистовъ Редакціонной Комиссіи.

Вийшло: 1911 — Вып. 1, [?]; *Ф*. 26×17,5 см; *Обс*. 120 с. + 16 н. с.; *Передпл*.: на годъ для членовъ кружка 1 руб., для не членовъ 2 руб. *Ц*. отд. номера для членовъ 25 к., для не членовъ 50 к.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Вып. 1.

Примітки: У редакційному зверненні зазначено, що «Природа Украины» виходитиме за редакцією проф. Ю. І. Вагнера, В. Р. Заленського й А. В. Нечаєва. До складу редакційної комісії входили А. Г. Лебедєв та представник «Термінольоґічної Комисії» І. Черепенко. Мови публікацій журналу — російська та українська.

Більш широке завдання з дослідження природи України, зокрема Київської, Полтавської і Чернігівської губерній, спонукало Гурток натуралістів при Київському політехнічному інституті замість «Трудов Кружка Натуралистов при КПИ» видавати науково-популярний журнал «Природа Украины». Його видавці, прагнучи «къ объединенію разбросанныхъ по обширной территоріи Украины изслѣдователей специалистовъ и любителей природы для сознательной и планомѣрной работы въ дѣлѣ изученія края», ставили метою публікацію матеріалів про дослідження природи України, статей і рефератів з різних питань природознавства і загальної біології, програм та інструкцій для спостереження і дослідження, кореспонденцій, інформаційно-довідкових відомостей, звітів про діяльність Гуртка натуралістів при КПІ та діючих комісій при ньому тощо. Своєрідним доповненням до мети та програми журналу були завдання і програма Комісії обласного дослідження зі всебічного вивчення природи на більш обширній території України (Київ, його околиці, Київська, Полтавська і Чернігівська губернії) та Термінологічної комісії при цьому Гуртку зі збору і систематизації української термінології «з природознавства чистого і застосованного», викладені у статтях «Отъ «Комиссіи Областного Изслѣдованія» «Кружка Натуралистов» при Кіевском Политехническом Институтѣ» і «Від Термінольоґічної Комісії».

Відповідно до означених завдань на сторінках першого випуску журналу найпомітніше місце займав «Геологическій путеводитель по городу Кіеву и его окрестностямъ» П. Червінського, а також статті Ф. Бене «О старости и смерти», студента В. Коваля «Популяризація сільсько-господарських відомств на Україні» —

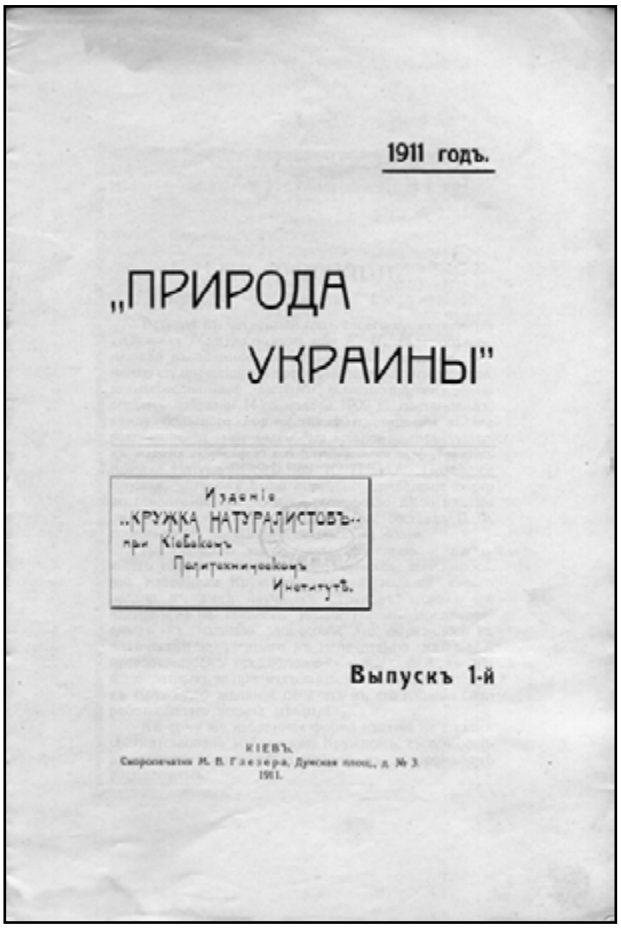
1911 годъ.

„ПРИРОДА УКРАИНЫ"

Изданіе „КРУЖКА НАТУРАЛИСТОВЪ" при Кіевскомъ Политехническомъ Институтѣ.

Выпускъ 1-й

КІЕВЪ.
Скоропечатня М. В. Глезера, Думская площ., д. № 3.
1911.

про різноманіття природи у степовій місцевості. У журналі було запроваджено рубрики: «Кореспонденціи», «Отдѣлъ справочныхъ и личныхъ извѣстій», «Вопросы и отвѣты» та «Библіографія», в яких містилися цікаві відомості, зокрема про «панський» степ «Савищина» у Золотоніському повіті Полтавської губернії, Товариство любителів природи у Миколаєві Херсонської губернії. У рубриці «Библіографія» редакція планувала подавати повні систематизовані відомості про видані праці «по чистому и прикладному естествознанію».

Останні 16 ненумерованих сторінок видання містили анонси українських і російських часописів.

Світ побачив лише один випуск журналу.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 271; *Беляева Л. Н*. Библиография периодических изданий Рос-

сии 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1959. — Т. 2. — С. 663; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 359, 411, 438.

М. Галушко

527*

ПРОМІНЬ: Орган української молоді. — Виходить 2 рази на місяць. Р. 1. Ч. 1. 1911.

Ред. Марко Терещенко. — **Київ, 1911**.

Примітки: Нелегальний рукописний часопис.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 365.

М. Комариця

528

РІДНЯ ШКОЛА: Педагогічний додаток до «Українського Учителя». — Виходить 10 кождого місяця. Р. 1. Ч. 1. 1911, 10 лип.

Редагує Комітет. *Вид. і одвічальний ред.* Василь Іваницький. — **Станиславів, 1911**: *Друк.* І. Данкевича

Рік I. 10. липня 1911. Ч. 1.

РІДНЯ ШКОЛА

педагогічний додаток до „Українського Учителя".

Виходить 10. кождого місяця. Передплата річна „Укр. Учителя" враз з додатком „Рідня Школа" 8 кор., в Росії 3 рубл., в Америці 2 долари. Адреса редакції і адміністрації: „Укр. Учитель", Станиславів, фах почтовий Nr. 11 A. (Ukr. Uczyciel" Stanisław — Galizien (Osterreich), Postfach Nr. 11 A.)

Памяти Бориса Грінченка.

(В перші роковини його смерти).

в Станиславові. *Адр. ред. і адм.*: Станиславів, фах почтовий, № 11А.

Вийшло: 1911 — Р. 1 ч. 1, 2/3; *Ф*. 24,5×16,5 см; *Обс*. 32 с.; *Передпл.*: річна «Укр. Учителя» враз з дод. «Рідня Школа» 8 кор., в Росії 3 руб., в Америці 2 дол.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. 1 ч. 1, 2/3; **НБ ЛНУ**: 1911 — Р. 1 ч. 1, 2/3.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел. У кінці останньої сторінки кожного числа подано його зміст.

У передовій статті редакція видання, акцентуючи проблеми народної школи, а також те, якою «повинна бути народна школа і яка її ціль», стверджувала: «...наша рідня школа мусить бути перенята наскрізь патріотичним, демократичним і поступовим духом, мусить мати свою рідню адміністрацію, свої власти, своїх учителів, свої шкільні підручники, своє рідне виховане» (ч. 2/3).

У педагогічному додатку друкувалися здебільшого статті науково-педагогічного змісту, зокрема: I. Stary «Про педагогічні основи і змагання Івана Амоса Коменского», І. Ю. «Проблєм сексуального виховання в теорії Івана Бльоха» (ч. 1), переклади праць чеських педагогів у галузі дидактики і методики, як-от A. Sellner «Вступ до науки на першім ступені» (ч. 2/3). У виданні опубліковано проблемну статтю В. Вахтерова «Викладова мова в невеликоруських (неросійських) школах» (ч. 1, 2/3) — про навчання рідною (українською) мовою у народних школах.

Для оглядової інформації про українське та зарубіжне шкільництво редакція запровадила постійну рубрику «Огляд шкільництва» з підрубриками: «Українське шкільництво», «Шкільництво иньших славянських народів» і «Шкільництво чуже».

На сторінках додатка опубліковано статтю «Памяти Бориса Грінченка» Марійки Д., якою відкривалося перше число, і посмертну згадку про Олександру Куліш «Ганна Барвінок» (ч. 2/3). Статтю «Діточі Січі» надрукував автор під криптонімом А.

Під рубрикою «Ріжні вісти» містилися замітки та кореспонденції про освітнє і громадське життя Галичини.

Останнє (2/3-тє) наявне число вийшло 10 вересня 1911 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 186; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2129.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 198; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2001. — С. 117.

М. Галушко

529

РУССКОЕ АМЕРИКАНСКОЕ СЛОВО = THE RUSSIAN AMERICAN WORD. — Виходитъ въ каждый четверъ. Г. I. № 1. 1911, 9 марта.

Ред.: не зазначено. — **Нью-Йоркъ, 1911**. *Адр. ред.:* R. A. Slowo, New York 323 E, 14th str.

Вийшло: 1911 — Г. I № 1—35; *Ф.* 57×39 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: на рокъ въ Соединенныхъ Державахъ 1 д. 50 с., поза границѣ Соед. Державъ 2 дол.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Г. I № 1—35.

Примітки: Усі номери часопису, крім № 6, є передруком матеріалів газети «Поступъ» (Нью-Йорк, 1907–1912) (*див.* т. 3, № 397) від № 5 за 3 лютого до № 40 за 19 жовтня 1911 р. Виняток становить лише остання сторінка № 1, який помилково зазначено як № 2. Розбіжності існують також у датуваннях номерів обох часописів, оскільки «Русское Американское Слово» виходило за новим стилем.

Москвофільське видання, публікації якого спрямовані проти греко-католицької Церкви та її ієрархів — митрополита Андрея Шептицького та єпископа Сотера Ортинського.

У часописі друкувалися катехитичні, суспільно-політичні, інформаційні та полемічні матеріали. Більшість публікацій були згруповані в межах рубрик «Новости», «Новости изъ старого краю», «Изъ Америки», «Новости изъ цѣлого свѣта», «Изъ Галичины», «Дописы» тощо, друкувалися також поетичні й прозові твори. Оскільки всі публікації видання є передруком з газети «Поступъ», за винятком останньої сторінки № 1, зупинимося на них докладніше.

На останній сторінці першого номера «Русского Американского Слова» опубліковано низку дописів. У матеріалі «Письмо изъ Лемковщины» Василій Лемко повідомляв про останні події у с. Ждиня на Лемківщині, а також різко критикував місцевих греко-католицьких священиків, називаючи їх «украинчиками-радикалами» та намагаючись усіляко дискредитувати їх в очах місцевих селян.

Замітка автора під псевдонімом Новичанин «Новичане не дайтеся завстыдаты» розповідала про зневажливе ставлення та знущання єврея Хаїма над мешканцями с. Новиця.

РУССКОЕ АМЕРИКАНСКОЕ СЛОВО
(THE RUSSIAN AMERICAN WORD)

У публікації «Компанисты «Правды» передъ судъ народа» засуджувалося рішення, прийняте на конвенції «Общества Русскихъ Братствъ», стосовно продажу старої друкарні часопису «Правда». Ця справа спричинилася до активного публічного обговорення і протесту Братства св. Дмитрія у Шенандоа (штат Пенсильванія).

У добірці п. н. «Дробнички изъ Нортганитонъ, Па» містилося кілька заміток про місцеве життя тощо.

Останній (35-й) номер газети побачив світ 10 листопада 1911 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816–1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 187; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 60.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886–1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 155.

О. Середа

530

СЕЛО: Поучительна газета для угро-руськихъ селянъ. — «Село» приложится къ «Наукѣ»... въ половинѣ каждого мѣсяца, изъявше два лѣтнѣ мѣсяцѣ (юлій и августъ). Г. І. № 1. 1911, янв.

Ред.-изд. Августинъ Волошинъ. — **Унгваръ, 1911**:

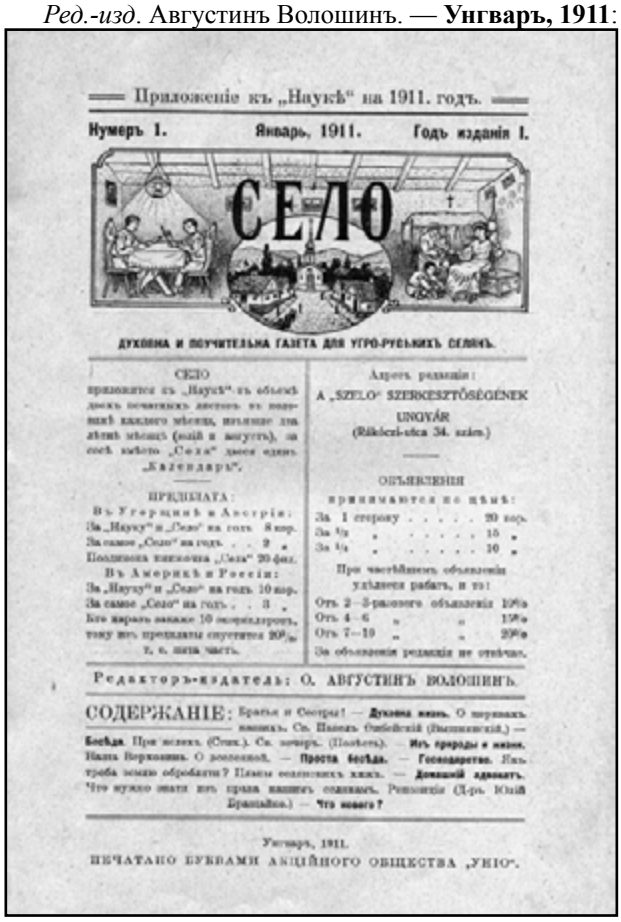

Приложеніе къ „Наукѣ" на 1911. годъ.

Нумеръ 1. Январь, 1911. Годъ изданія I.

СЕЛО

ДУХОВНА И ПОУЧИТЕЛЬНА ГАЗЕТА ДЛЯ УГРО-РУСЬКИХЪ СЕЛЯНЪ.

СЕЛО приложится къ „Наукѣ" въ объемѣ двоихъ печатныхъ листовъ въ половинѣ каждого мѣсяца, изъявше два лѣтнѣ мѣсяцѣ (юлій и августъ), за коеѣ мѣсто „Села" дасть одинъ „Календаръ".

ПРЕДПЛАТА:
Въ Угорщинѣ и Австріи:
За „Науку" и „Село" на годъ 8 кор.
За самое „Село" на годъ . . 2 „
Подписка книжочка „Села" 20 фил.
Въ Америкѣ и Россіи:
За „Науку" и „Село" на годъ 10 кор.
За самое „Село" на годъ . . 3 „
Кто выразъ заказе 10 экземпляровъ, тому изъ предплаты спускается 20%, т. е. пята часть.

Адресъ редакціи:
A „SZELO" SZERKESZTŐSÉGÉNEK
UNGVÁR
(Rákóczi-utca 34. szám.)

ОБЪЯВЛЕНІЯ
принимаются по цѣнѣ:
За 1 сторону . . . . . 20 кор.
За ½ „ . . . . . 15 „
За ¼ „ . . . . . 10 „
При частѣйшемъ объявленіи уплаченя работы, и то:
Отъ 2—3-разового объявленія 10%
Отъ 4—6 „ „ 15%
Отъ 7—10 „ „ 20%
За объявленія редакція не отвѣчае.

Редакторъ-издатель: О. АВГУСТИНЪ ВОЛОШИНЪ.

СОДЕРЖАНІЕ: Братья и Сестры! — Духовна жизнь. О церквахъ нашихъ. Св. Павелъ Онбейскій (Вышкинскій.) — Бесѣда. Про зелѣхъ (Стих.). Св. вечеръ. (Поѣтъ.) — Изъ природы и жизни. Пала Верховина. О розенкой. — Проста бесѣда. — Господарство. Якъ треба землю обробляти? Племя свиняческихъ хлѣвъ. — Домашній адвокатъ. Что нужно знати изъ права нашихъ селянъ. Ренонція (Д-ръ Юлій Брандайсъ.) — Что нового?

Унгваръ, 1911.
ПЕЧАТАНО БУКВАМИ АКЦІЙНОГО ОБЩЕСТВА „УНІО".

Печатано буквами Акційного Общества «Уніо», Унгваръ. *Адр. ред. і адм.*: Ungvár, Rákoczi-utca, 34.

Вийшло: 1911 — Г. І № 1—10; *Ф.* 23×15,5 см; *Обс.* 32 с.; *Передпл.*: въ Угорщинѣ и Австріи 2 кор., въ Америкѣ и Россіи 3 кор. *Ц.* окремої книжечки 20 фил.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Г. І № 1—10.

Примітки: На обкладинці — підзаголовок: «Духовна и поучительна газета для угро-руськихъ селянъ». У надзаголовку — «Приложеніе къ «Наукѣ» на 1911. годъ».

Ілюстрована газета «Село» — видання для широкої селянської аудиторії — виходила у вигляді книжечок.

Приступаючи до випуску додатка, редакція ставила перед собою низку важливих завдань: виховувати селян у християнському дусі та щирому патріотизмі, надавати їм допомогу у веденні господарства, публікуючи різноманітні практичні поради і юридичні рекомендації.

«Мы бь желали васъ довести до того, — зверталася редакція «Села» до читачів, — чтобы межи вами не было неграмотного, чтобы въ каждомъ селѣ была читальня, курсы для подрослыхъ, кредитна касса и торговля, чтобы вы знали свои права и должности и такъ подкрѣпившися наукою и организаціями могли жити свободнымъ, независимымъ, культурнымъ животомъ» (№ 1).

Кожний номер газети відкривався передовою статтею, у якій порушувалися важливі питання селянського життя. У виданні вміщувалися публікації релігійної та краєзнавчої тематики. Значне місце відводилося матеріалам, що висвітлювали господарські та юридичні питання. У газеті друкувалися також поезії та повчальні оповідання.

У передових статтях, автором яких переважно був Августин Волошин, порушувалися проблеми безграмотності та необхідності освіти селян (№ 2), організації різних товариств (№ 4), дотримання ладу в домашньому житлі (№ 3) та ін. У публікації «Учѣтся изъ примѣровъ — просвѣщенныхъ народовъ!» (№ 8) редактор розповідав про досвід данських селян і радив закарпатським селянам брати з них приклад. Авторство однієї передової статті «Не лишаймеся на едно насѣня!» (№ 6) належало Іванові Лоцузі (псевд. Іринея Леґези).

Газета мала чітку структуру, ґрунтовні публікації містилися під рубриками: «Духовна жизнь», «Бесѣда», «Проста бесѣда», «Изъ природы и жизни», «Исторія», «Газдовство» («Газдуство»), «Домашній адвокатъ». Серед допоміжних рубрик були такі: «Что нового?», «Что нового въ свѣтѣ?», «Что чувати дома?», «Добрѣ рады», «Всячина» та «Анекдоты».

Під рубрикою «Духовна жизнь» вміщувалися цикл матеріалів п. н. «О Церквахъ нашихъ» П. Ґебея

(№ 1—3, 5, 6), розповіді про різних святих авторства Вишнянського, які доповнювалися ілюстраціями. Серед них — «Святий Павелъ Тибейскій» (№ 1), «Святый священномученикъ Поликарпъ, епископъ смирненскій» (№ 2), «Св. священномученикъ Теодоръ» (№ 4), «Святая преподобномученица Февронія» (№ 6).

Важливе місце відводилося рубриці «Бесѣда», під якою друкувалися поезії та народні пісні, цікаві історії та оповідки, легенди й казки. Поезія нерідко мала антиалкогольне спрямування. Тут подано також переклад вірша Шандора Петефі «Изъ чужиноньки» (№ 10) (автор перекладу — Келлій). Серед оповідок та легенд — «Три событія» В. Л. (№ 6), легенди «Шибеница Юды» (№ 4), «Шляхтичъ въ пеклѣ» та «Дѣтина-мученикъ» (№ 8) тощо. Під рубрикою «Проста бесѣда» друкувалися побутові оповідання Івана Лоцуги (№ 1, 4, 5, 8, 10), а також його оповідка «Цигане и чортъ» (№ 10).

Рубрики «Изъ природы и жизни» та «Исторія» представлені різноманітними публікаціями. Так, під першою надруковано статтю «О вселенной» (№1) та цикл матеріалів п. н. «Наша Верховина»: «Мараморошъ» (№ 1), «Берегъ» (№ 2), «Унгъ» (№ 3), «Земплинъ» (№ 4), «Угочъ» (№ 5), «Шаришъ» (№ 6), «Спишь» (№ 7), а також «Замокъ унгварскій» (№ 3), «Комітаты: Саболчъ, Сатмаръ и Гайду» (№ 8), «Замокъ середнянскій» (№ 10). Автором цих статей, окрім публікації у № 6 (підп.: Якубянський), був А. В. (крипт. А. Волошина).

Під рубрикою «Исторія» редакція містила розповіді про Краснобрідський монастир (№ 4), шариські замки (№ 6; підп.: Якубянський), а також статті «Марія Терезія и русины» (№ 5) і «Коли поселилися русины на «Долней Землѣ»?» (№ 8) без зазначення авторства.

У газеті надруковано низку пізнавальних статей про воду (№ 3), комах та рослин (№ 4), нафту і захист птахів (№ 5), китів (№ 6), зоряне небо (№ 10) тощо.

Найбільш обсяговою у газеті була рубрика «Газдовство». Авторство більшості її матеріалів, в яких містилися практичні поради із землеробства, тваринництва, садівництва тощо, належало І. Лоцузі. Невеликі за обсягом господарські рекомендації друкувалися також під рубрикою «Всячина».

Рубрика «Домашній адвокатъ» заповнювалася юридичними консультаціями, автором яких найчастіше був Юлій Бращайко, адвокат із Хуста.

Нумеръ 5. Унгваръ, май 1911. Годъ изданія I.

СЕЛО

ПОУЧИТЕЛЬНА ГАЗЕТА ДЛЯ УГРО-РУСЬКИХЪ СЕЛЯНЪ.

Выходитъ разъ въ мѣсяцъ. — Предплата на годъ за „Науку" и „Село" 8 кор., (за границу 10 кор.), на самое „Село" 2 кор., (за границу 3 кор.) Поодин. книжочка „Села" 20 фил. — Редакція: Ungvár, (Rákóczi utca 34.)

БІБЛІОТЕКА НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА

О школѣ!

Русинъ, хотя бѣдно жіе, еднако щиро жертвуе на свою церковну школу, бо знае, что чія школа, тотъ держитъ въ рукахъ и будучность! Школа воспитуе дѣтей нашихъ, и кедь дѣтина въ школѣ набереся христіанского духа, та черезъ цѣлый животъ побожно буде жити! А где не е церковной школы, где въ безвѣрныхъ школахъ учителемъ состоитъ жидъ, або кальвинъ, котрый лишь свѣтскимъ наукамъ учитъ дѣтей, а сердце-душу ихъ оставитъ совсѣмъ порожными, тамъ церковь порожна, а корчма все полна буде, тамъ не буде мирного, честного житья!

Сесю важну правду признали и предки наши, для того въ каждомъ селѣ усиловалися коло церкви сбудовати и школу!

Наша должность: сохранити то, что отцы наши лишили на насъ, а еще и убольшати, розвивати!

Жаль, что новѣйше на многихъ мѣстахъ наши вѣрники стали холодными къ церковной школѣ и такъ говорятъ:

— Вшитко едно, хоть яка школа буде учити дѣти наши; въ свѣтскихъ школахъ такъ учатъ, якъ въ церковныхъ, та начто бы'сме платили на церковну школу?

Кто такъ говоритъ, тотъ лишь по внѣшности судитъ, а не думае на *духѣ науки и воспитанья!* Правда, что и въ церковной школѣ тымъ-самимъ буквамъ научаеся дѣтина, якъ въ державной! Но въ церковной школѣ читае дѣтина о молитвѣ, о добродѣтеляхъ христіанскихъ, о житіи

Щоби видання було наповненим цікавою різноаспектною інформацією, редакція у кінці кожного числа під рубриками «Что нового?», «Что нового въ свѣтѣ?», «Что чувати дома?» містила короткі повідомлення про важливі події, які відбувалися у світі та рідному краї. Так, читачів інформувалося про становище селян у Фінляндії (№ 4), італо-турецьку

війну й убивство Петра Столипіна (№ 7), революцію у Китаї (№ 8), втечу Мирослава Січинського з в'язниці (№ 9) тощо.

Серед активних авторів газети були: Юлій Бращайко, Августин Волошин (під крипт. А. В.), Петро Ґебей, Віктор Желтвай (під псевд. Вишнянський), Іриней Леґеза (під псевд. Іван Лоцуга), Якубянський.

Кожне число вміщувало багато графічних картин та фотографій, зокрема закарпатських монастирів та церков, що робило видання привабливим візуально.

Наприкінці року редакція повідомила читачів, що припиняє видавати додаток «Село» через фінансові труднощі. Останній (10-й) номер вийшов у грудні 1911 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 187; Загальна библіографія Подкарпатя / зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгваръ, 1943. — С. 49.

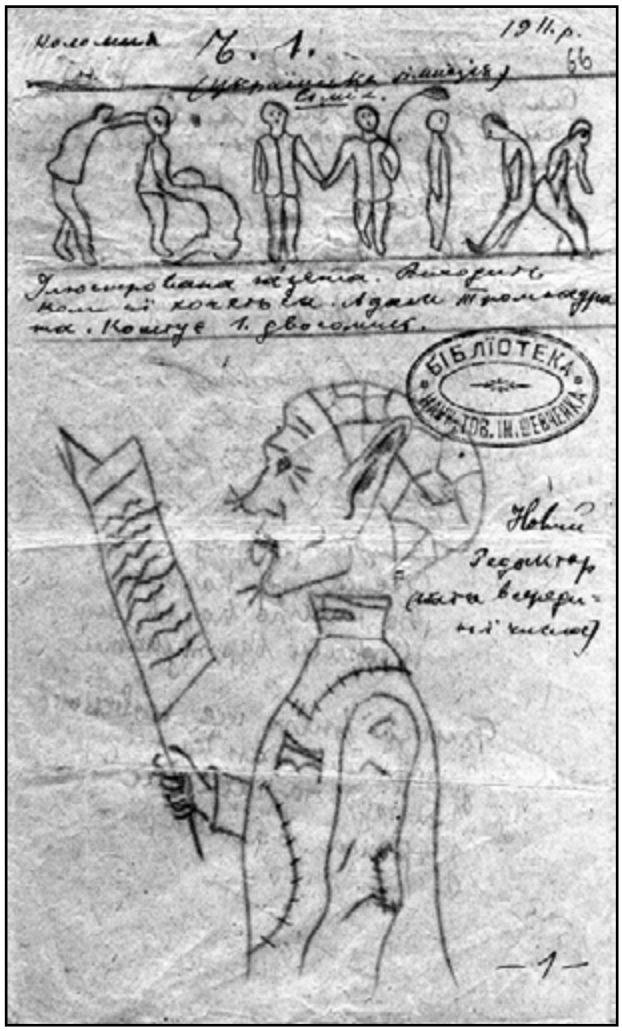

Література: Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — P. 197; *Волошин А*. Ко исторіи нашого новинарства / А. Волошин // Русинъ. — 1923. — Ч. 111; *Волошин А*. Спомини / А. Волошин. — Ужгород, 1923. — С. 61—62; *Животко А*. Преса Карпатської України / А. Животко. — Прага, 1940. — С. 1; *Лелекачъ Н*. Подкарпатське письменство на початку XX вѣка / Н. Лелекачъ // Зоря-Hajnal. — 1943. — Ч. 1/4. — С. 233—234; *Штефан А*. За правду і волю : спомини і дещо з історії Карпатської України / А. Штефан. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 178; *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 149; *Габор В*. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Василь Габор. — Львів, 2003. — С. 166—170.

В. Ґабор

531

СЬМІХ: Ілюстрована газета. — Виходить коли єї хочеться. Ч. 1. 1911.

Ред. Адам Тромагадратос. — **Коломия, 1911**.

Вийшло: 1911 — Ч. 1; *Ф*. 17×10 см; *Обс*. 8 с.; *Ц*. окремого числа 1. двосотик.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Ч. 1.

Примітки: Газета рукописна, з рисунками, виконаними олівцем. Сторінки не пронумеровані. У надзаголовку: «(Українська гімназія)».

Про вихід ілюстрованої рукописної газети Коломийської української гімназії у кінці наявного першого числа зазначено: «Видано в сей спосіб, що часопись заки побачила світ божий, ходила з рук до рук, і кождий вписував свій жарт». Число відкриває гумористичний вірш «Новий Редактор» за підписом Дротар.

Газета містила афористичні вислови Квача, сатиричні рисунки п. н. «Zdjęcie z natury», «Герой», гумористичні «Телеграми» на зразок: «Кобилинці. Палата послів радить далі над справою полювання на мурашки», «Новинки» на кшталт: «Перпович не ходить до шкіл, бо виїхав на ріві гру вилічити як з острого запаленя кишенькового», а також оголошення: «Вже вийшла з друку нова книжка під заголовком «Приготовання до війни шкапи з глистою».

Бібліографія: *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 6.

Література: *Баб'як П.* Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. / П. Баб'як // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 101; *Дроздовська О*. Українські

часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 143—144.

Архівні джерела: ЛННБ. Від. рукописів. — НТШ 398/3.

О. Дроздовська

532

УКРАЇНСЬКИЙ УЧИТЕЛЬ: Становий орґан українського народного учительства в Галичині. — Виходить 1 і 20 кождого місяця як становий орган, а 10 кождого місяця як педагогічний додаток п. з. «Рідня Школа». Р. 1. Ч. 1. 1911, 1 лип.

Редагує Комітет. *Вид. і одвічальний ред*. Василь Іваницький. — **Станиславів, 1911**: *Друк.* І. Данкевича в Станиславові. *Адр. ред. і адм.*: Станиславів, фах почтовий № 11А.

Вийшло: 1911 — Р. 1 ч. 1, 2/3, 4/5; *Ф*. 24×17 см; *Обс*. 16 с.; *Передпл.*: річно 8 Кор., в Росії 3 руб., в Америці 2 дол.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—4/5; **НБ ЛНУ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—4/5.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел. До кожного числа на останній сторінці подано його зміст. Додаток: «Рідня Школа» (*див*. № 528).

У вступній статті першого числа редакція, декларуючи мету і завдання новозаснованого станового органу українського вчительства в Галичині, відзначала необхідність «живих, ідейних і чесних в один гурт з'єднати і з ними повести свідому цілий і доріг працю. Працю — яка нас піднесла би морально, духово, дала свідомість своїх сил, згідливість, єдність, здоровий змисл і розумне вихіснованє обставин, працю — яка нам дала би певну збрую, щоби здобути красшу будуччину для нас і для нашої школи. Хочемо освідомити загал українського учительства...». Редакція особливо наголошувала на ролі українського вчительства у поступі суспільства, вказуючи, що воно повинно бути елементом не пасивним, «але чинної енерґії», поважним і незалежним. Характерним було застереження редакції про те, що заснований становий орган, який в організаційному житті вчительства є важливим чинником, «не може бути зависимим від наших товариств і їх інтересів. Орган наш… мусить стояти понад товариством, мусить бути в повні независимим і свобідним, хоч поважним висловом гадок і поглядів цілого українського учительства» (ч. 1).

Уже від першого числа редакція визначилася із системою подання матеріалів про суспільну діяльність українського вчительства, проблеми українських народних шкіл і вчительства в Галичині, реформу педагогічних семінарів. Цьому прислужилися статті А. «Учительство а вибори» (ч. 1—4/5), в якій автор докладно розглядав участь «учительства як стану» у виборчому русі, та «Реформа плянів учительських се-

1. Липня 1911. Ч. 1.

Український Учитель

становий орган українського народного учительства в Галичині.

Виходить 1. і 20. кождого місяця як становий орган, а 10. кождого місяця як педагогічний додаток п. з.: „РІДНЯ ШКОЛА". — Передплата річна 8 Кор., в Росії 3 рублї, в Америці 2 доляри. Оголошеня 20 сот. за стрічку. Адреса редакції і адміністрації: „Укр. Учитель", Станиславів, фах почтовий Nr. 11 A. („Ukr. Ucsytel" Stanislau — Galizien (Österreich), Postfach Nr. 11. A.

Яка ціль нашого орґану? Живих, ідейних і чесних в один гурт з'єднати і з ними повести свідому цілий і доріг працю. Працю — яка нас піднесла би морально, духово, дала свідомість своїх сил, згідливість, єдність, здоровий змисл і розумне вихіснованє обставин, працю — яка нам дала би певну збрую, щоби здобути красшу будуччину для нас і для нашої школи. Хочемо освідомити загал українського учительства, що в змаганях до красшої будуччини маємо усю віру і надію покласти тільки на свою пильну діяльність, на розумну працю, злучену з розумною тактикою. Хочемо, щоби в нашій акції о здобуте хліба і людяних прав оперли ся наші домаганя на нашій моральній вартости і незбитих заслугах. Хочемо, щоби виховуюча і горожанська діяльність учителя висунула його на чоло здорового, діяльного живла поступового. Не на се, щоб він заняв видне місце аґітатора сеї або иньшої партії політичної чи суспільної, але щоби стояв непохитним дороговказом здорових пересвідчень і чесних діл, щоби кождий його ступ був ступом дійсно вперед, поученем, виясненем, іскрою в тьмі, думкою, обороною доброї справи, поважним освітленем лихої справи. Хочемо, щоби учительство представляло не ведений елемент, але ведучий, не пасивний, але чинної енерґії, не підрядний і підвластний, але поважний і незалежний, хочемо, щоби учительство виступало всюди передовсім свідомо. Щоби освідомлювало ся постійно, що в змаганю до самостійности стремить великий під'єм інтеліґенції, та що благородною прикметою кождої інтеліґенції є стремлїнє до здобутя духової самостійности. Не сеї — яка попри себе нікого і нічого не терпить, яка понад усе підносить своє „я", але яка дає здібність свобідного а зрілого осуду, яка уміє все вишукати дорогу до єдности, солідарности і карности.

мінарів» (ч. 1, 2/3), І. К. «Жіноче питаннє» (ч. 1—4/5), що порушувала правові проблеми жіноцтва та висвітлювала його участь у громадсько-політичному житті суспільства, а також матеріали про поділ Галицької шкільної ради на українську та польську: «Доля українських народних шкіл і учительства в Галичині» (ч. 1, 4/5) та «Звіт з IV загальних зборів тов. «Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок у Львові» (ч. 1—4/5). Редакційна стаття «З новим шкільним роком...» (ч. 4/5), заторкнувши проблеми відродження рідної школи, закликала українських педагогів об'єднуватися в організації «Взаїмна поміч галицьких учителів». У числі 4/5 опубліковано також «Постуляти народного учительства в австрійськім парляменті».

Проблеми навчання дітей педагогів, особливо дівчаток, і здобуття ними вчительського фаху висвітлювалися у статтях Івка «Наші наболілі кривди» (ч. 1) і «На поміч учительським дітям» (ч. 2/3).

У становому органі регулярно друкувалися оглядові статті й кореспонденції про шкільництво краю і за кордоном під рубрикою «Огляд шкільництва» (підрубрики: «Українське шкільництво», «Шкільництво иньших славянських народів», «Шкільництво чуже», «Вісти про учительство і шкільництво ріжних народів і країв»).

У часописі постійно функціонувала рубрика «Всячина».

Лише у першому числі вміщено відомості про окремі часописи під рубриками «Бібліографія» та «Книжки і часописи надіслані до редакції». У числі 4/5 подано «Перегляд часописій» (німецьких видань).

Видавничий вік станового органу був дуже коротким — три місяці. Число 2/3 вийшло 1 серпня, число 4/5 — 1 вересня 1911 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 187; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1748—1749.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 198; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2001. — С. 115—116; *Домбровська Є.* До історії періодичних видань учительського професійного товариства ВПУВ / Єлизавета Домбровська // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 107.

М. Галушко

533

ХАТА: Іллюстрований журнал літератури, політики і сучасного житя. — Виходить кождого першого в місяци. Ч. 1. 1911, січ.

Видаэ і за редакцию відповідаэ Я. Н. Крет. — **Winnipeg, Man., 1911**: *Вид-во* «The Ruthenian Press», James N. Kret, Proprietor». *Адр. ред.*: 850 Main St. Winnipeg, Manitoba, Canada.

Вийшло: 1911 — Ч. 1—6 [?]; *Ф.* 29×21 см; *Обс.* 32 с.; *Передпл.*: на рік. в Канаді 2 дол., в Америці 2 дол., до Европи 2,5 дол. *Ц.* окремого числа 25 центів.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Ч. 1—3; **ДНАБ**: 1911 — Ч. 1.

Примітки: У виданні наскрізна нумерація сторінок. Від 21 вересня 1912 р. у Вінніпезі виходила однойменна газета (*див.* № 576) для «руских родин у Канаді».

Часопис «Хата» — перше видання журнального типу українських емігрантів у Канаді. В інавгураційній статті видавець акцентував намір «подавати читачеви можливо як найбільше ріжних відомостей з усяких областий знаня і житя», не обмежуючи «праці на якусь область чи фах», здійснювати об'єктивний огляд розвитку освіти, кооперативного руху, преси та інших аспектів українського емігрантського життя. У публікації вказувалося також на необхідність подати читачеві «свою часопись, свою рідну книжку, в противнім разї маса вхопить в руки чуже слово і згодом привикне до нього, як до свого рідного» (Крет Я. Н.Слово від Видавця. — Ч. 1). Редакція позиціонувала журнал як засіб проти «винародовлення» української діаспори, «місцем, де моглиби розвивати ся наші літературні сили ту на заморскій Руси» (Від Редакциі. — Ч. 2). Окреслений тематичний діапазон свідчить про культурологічне спрямування видання.

У часописі опубліковано матеріали переважно емігрантської тематики, зокрема про життя українців у Канаді (Spectator. Наші добутки. Причинок до історії Русинів в Канаді. — Ч. 2), кооперативний рух у Вінніпезі (Я. К. Кооператива. — Ч. 2), українську видавничу справу в Канаді (проаналізовано мовний та національний аспекти, відповідність потребам читацької аудиторії) як протидію асиміляції українських емігрантів (Наше газетярство. — Ч. 3). У виданні друкувалися статті, присвячені суспільно-політичним подіям в Україні (Кацапство в Галичині; З нагоди процесу против «сто-оден». — Ч. 3), ідеям реформатора освітньої системи в Іспанії Ф. Феррера (О. Ж-о. Вільні Школи Феррера. — Ч. 1), а також матеріали науково-пізнавального спрямування (Осип Боян. Побіда над воздухом. — Ч. 1, 2; ін.). У

Число 2 за Лютий 1911

ХАТА

ІЛЛЮСТРОВАНИЙ ЖУРНАЛ
ЛІТЕРАТУРИ, ПОЛІТИКИ
І СУЧАСНОГО ЖИТЯ

Виходить кождого першого в місяци. ВИДАЭ І ЗА РЕДАКЦИЮ ВІДПОВІДАЭ Я. Н. КРЕТ. Нр. Телефону Майн 3604

Адрес Редакції; 850 Main St. Winnipeg, Manitoba, Canada.

Від Редакциі.

Нове видавництво „Хата" встрітили наші поселенці з рідким ентузіязмом. З усіх закутків широкої Канади та Америки наспіли сотки замовлень і щирих листів, заохочуючих видавців „Хати" до витревалости. За сї симпатії і щирі ради приймiть, панове, сердечне „Спаси-бі". Особливо дякуэ Редакція панам Томашевскому і Фодчукови, що без просьби зі сторони Редакції кинули ся на агітацію за „Хатою" і то з красними успіхами. Рівнож дякуэмо добродію З. Бичиньскому за безсторонну і чільну критику першого числа. Редакція знаэ, що нове видавництво маэ браки і то як-раз такі, які закинув д. З. Бичиньский в послїднім числї Кан. Фармера, та браки сї дадуть ся оправдати. Передовсім ми хотіли зробити „Хату" місцем, де моглиби розвивати ся наші літературні сили ту на заморскій Руси. Нехай пише всякий — ми думали — що уміэ і як уміэ.

З початку буде писати слабше, а відтак виробить ся, хотьби під впливом критики людий, котрі розуміють річ. Иньша знова річ з популярностию. Редакція „Хати думаэ, що не завсїгди мусить мати ся на увазї лише фармерів. Ми маэмо ту учительство, ми маэмо купу інтелїґенції, ми маэмо більше розвинених навіть фармерів, до котрих чейже можна вже відізвати ся термінами більш науковими. А впрочім, эсли пересїчний фармер не понимаэ деякого технїчного виразу — то нехай вчить ся, нехай розвідуэ у других. Впрочім такі трактати, як про Феррера по просту не дасть ся написати інакше, як по науковому.

На — прикінци просимо вибачити за браки, які можна подибати в „Хатї", а ми будемо старати ся сї браки раз-враз усувати і при помочи наших молодих літературних сил поставимо згодом наше видавництво на рівнї з видавництвами старо-краэви ми та зробимо „Хату" зеркалом нашого житя і нашого поступу на широкім Американьскім Континентї.

Просили ми в першім числї, просимо і на сїм місци: пишіть, панови, як найбільше, доносїть сьвітови про житэ на Ваших кольоніях, бо „Хата" стоїть і стояти буде не спеціяльно на предплатї, — а на перi, на силах самих наших дописувателїв.

зверненні М. Грушевського «Старий Край до своїх Братів і Сестер в Америці» (ч. 2) висловлювалося прохання фінансової допомоги фонду Українського педагогічного товариства «Рідна Школа».

Літературну складову журналу становили поетичні

ХАТА

Ілюстрований журнал

літератури, політики і сучасного житя

кождого першого під редакцією

Я. Н. Крета.

Зміст книжки третій:

Г. Хоткевич: Цар і Гетьман. (дальше.)

К—т: З'явлення.

Тарас Шевченко:

Наше гостинство.

Кацапство в Галичині.

Д. Лондон — Стечишин: Лиш м'ясо. (Конець)

О. Боян: Біда не лиш не ходить, але поміж люди. (дальше.)

Одна правда з тисячу вічок.

За Др. Гілліусом —Я. Н. Крет: Рієт і виховане дітей до — шкільного віку.

А. Г. Сенета.

Г. Пугатий: Фармерик.

З нагоди процесу проти 101.

М. Темницький: Образець з житя.

та прозові твори українських авторів з Канади та України: Б. Грінченко, О. Жеребко, П. Казан, О. Коваленко, Л. Красовченко, П. Крат-Терненко, В. Кудрик, А. Новак, Г. Пугатий, М. Темницький та ін. За допомогою молодих літературних сил видавці прагнули підняти журнал до рівня «старо-краєвих» часописів. На його сторінках публікувалися есе Т. Карлайла «Праця», історична повість Д. Мордовця «Цар і Гетьман» (пер. Г. Хоткевича), оповідання Дж. Лондона «Лиш м'ясо» (пер. М. Стечишина).

У виданні під рубрикою «Загадки» вміщувалися кросворди, задачі та різноманітні загадки. Матеріали рубрики «Посмертні Згадки» (ч. 1) присвячено Борису Грінченку, Адаму Коцку, Марку Кропивницькому.

У журналі рекламувалися газети «Український Голос», «Робучий Народ» — орган українських соціал-демократів у Північній Америці, тижневик «Шершень», газета «Канадийскій Фармер», випуск літературного видання «Канадийскі оповідання», що вийшло накладом видавництва журналу «Хата».

Зміст статей доповнювали тематичні ілюстрації, зокрема фотографії. У ч. 2 «Хати» вміщено репродукцію картини Джорджа Лоста п. н. «Що приказав Господь — а що зробив чоловік».

Останнє (3-тє) наявне число вийшло 3 березня 1911 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 187—188; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1538.

Література: Енциклопедія Українознавства: слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 9. — С. 3572; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 2. — P. 461; *Бачинський З.* «Хата» / З. Бачинський // Канадийський Фармер. — 1911. — Ч. 4. — С. 5; Заморська Україна в 1910 році // Новий Край. — 1911. — Ч. 2. — С. 1; Новий український місячник // Робучий Народ. — 1911. — Ч. 2. — С. 1; *Любенко І.* Українські часописи в Канаді / І. Любенко // Український Голос. — 1934. — Ч. 30; *Марунчак М. Г.* Студії до історії українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1968—1969. — Т. 3. — С. 53; *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен; 1977. — Т. 2. — С. 102, 267; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian newspapers, periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 28; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 277, 312, 412.

Р. Бліхарський

534

ХРИСТІАНСКОЕ НАРОДНОЕ БРАТСТВО: Книжка для членовъ. — Р. І. № 1. 1911.

Ред.: не подано. — **Будапешт, 1911—1913**: *Книгопечатня* Акційного Общества «Уніо» въ Унгварѣ. *Адр. ред.*: Budapest, IV ker., Ferencziek-tere, 7. szam.

Вийшло: 1911 — Р. І № 1—9, 1912 — Р. ІІ № 1—9, 1913 — Р. ІІІ № 1—8, [?]; *Ф.* 20×14 см; *Т.* від 5000 до 1700 пр.; *Обс.* 16 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. ІІІ № 1—8.

Примітки: Періодичність — щомісяця, у липні та серпні часопис не виходив, номери не датовано.

У редакційній передовиці першого номера третього (1913) року видання релігійного катехитичного часопису, що випускався василіанами для селян Закарпаття, окреслено основні організаційні та просвітні завдання товариства і його пресового органу, наголошено на необхідності піднесення рівня освіти

БІБЛІОТЕКА НАУК. ТОВ. ім. ШЕВЧЕНКА ЛЬВОВІ

селянства, що сприяло б водночас зростанню його добробуту: «Инде народъ такъ мае, якъ у насъ. Сіе дѣло наше Братство уже давно убачило и тепер сей свѣтъ подлый перемѣнити буде наша задача на дале. Братство нашихъ людей уможливыма хоче учити, нашихъ людей отъ жебрачой палицы хоче освободити»

(«Слава Іисусу Христу!: Задача нашого Братства (что мы хочеме?)»). Редакція зверталася до читачів з проханням поширювати здобуті знання серед односельців, агітувати їх відвідувати школи та читальні й застерігати від алкоголю, який руйнує сім'ї та господарства («Читалня», «Что маеме дѣлати», «Не ученѣ люде», «Коли буде уже и у насъ такъ?», «Давайме читати нашу книжку каждому», «Наше несчастя», «Объ алкоголѣ»), відзначала шкідливість т. зв. комерційної преси, головною метою якої є зиск без огляду на мораль («Якъ брешуть новинки», «Сила новинарства»). У замітці «Что буде 16 го новембра» йшлося про організоване збирання коштів серед місцевих селян на новий християнський часопис.

Огляд найважливіших міжнародних подій подавали статті: «Минувшій годъ», «Стража у парламентѣ», «Новый виберательный законъ», актуальні проблеми з життя українського селянства, зокрема діяльність Братства, висвітлювали публікації: «Наша сила», «Едно важное званіе Братства», «Смутный рахунокъ», «Минувшій годъ», «Каждый человѣкъ на своей земли панъ», «Чому треба ставати намъ у сполокъ?», «Десять заповѣди на ярмарокъ», «Асекурація худобы».

Конкретні поради щодо ведення городництва й садівництва, догляду за худобою містили матеріали: «Что траба чинити кедь тенгерица не достигне?», «Якъ треба хижу будовати?», «Наша зимушня робота», «Кто мае заяцы», іноді вони компонувалися в межах окремої рубрики «Газдовство».

На сторінках часопису подавалися статті релігійного змісту: «Христосъ наша сила», «Пойме до Березного», «Православіе», «Кривославѣе», «Сила сповѣди», «Могамеданскій фанатизмъ», о. Скиба «Злѣ матери», у яких наголошено перш за все на вірності Церкві з огляду на небезпечну тенденцію масового переходу з греко-католицької конфесії у православну. Так, у статті «Православіе» висвітлено ситуацію, коли священик у відповідь на намір селян змінити віру відповів: «Кедь годны'сте досвѣдчити, ожъ и св. Іоаннъ Златоустъ вашу вѣру державъ, тогды и я перейду на вашу вѣру» (1913. — № 1). Парафіяни, не змігши дати такого свідчення, залишилися вірними греко-католицької Церкви. У статтях йдеться також про необхідність брати участь у місіях, висвітлюються питання взаємин батьків і дітей, можливості надати дітям освіту.

У виданні вміщено художні твори «Божа рука» і Б. Узокія «Похвальный грѣхъ» (у перекладах о. Феофана Скиби), низку розповідей про житіє святих — «Преподобный Отецъ нашъ Пахомій Великій» (у переробці В. Желтвая; підп.: Вишнянскій), «Преподобный Отецъ нашъ Алексій, человѣкъ божій», «Преподобный Отецъ нашъ θеодоръ Сикеотъ», «Святый апостолъ Варнава».

Інформаційні рубрики, які функціонували у часописі: «Новина по свѣтѣ?», «Мало по свѣтѣ» (замітки «Война», «Война на Балканѣ», «Сербія», «Убили грецкого царя»), «Что нового?» (замітки «Соборъ христіановъ», «Великіи несчастія», «Колера»), «Что нового дома?» (замітки «Нова епархія», «Что хоче министеръ школскихъ дѣлъ», «Новынка для дѣтей»); юридичні рекомендації у формі запитань і відповідей містила рубрика «Наши дѣла нашѣ права», а гумористичні матеріали — рубрика «Анекдоты».

На останній сторінці подано інформацію про умови вступання до Братства, перелік видань і послуг, які отримують його члени, а також адресу для надсилання коштів. Поміж публікаціями вміщено гасла: «Бога бойтеся. Царя чтите. Братство возлюбите», «Лишь тогды гопъ, коли перескочишь! Якій млинарь, такій млынъ! Яка мамка, така катка!» тощо.

У виданні рекламовано дитячий часопис «Свѣтло», фармацевтичні послуги.

Останній (8-й) наявний номер вийшов, ймовірно, у жовтні 1913 р.

Електронні джерела: Periodicals Published outside Ukraine Housed in the Vasyl Stefanyk Lviv National Academic Library of Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ualberta.ca/CIUS/ukrcan/Diaspora/Research/Periodicals Published outside Ukraine — Stefanyk Library.pdf.

М. Комариця

535

ЦЕРКОВНЫЙ ВОСТОКЪ: Органъ духовно-церковнаго Общества имени св. Іоанна Златоустаго въ Львовѣ. — Выходитъ четыре раза въ годъ (1911), въ двумѣсячныхъ выпускахъ (1912—1914). Вып. I. 1911.

За ред. отвѣчаетъ Александръ Бачинскій. — **Львовъ, 1911—1914**: *Издаетъ* Общество им. св. Іоанна Златоустаго. *Тип*. Ставропигійскаго Института подъ управленіемъ М. Рефця. *Адр. ред.*: Львовъ, ул. Корняктовъ, ч. 1.

Вийшло: 1911 — Вып. I—IV, 1912 — Вып. I—V/VI, 1913 — Вып. I—V/VI, 1914 — Г. IV вып. I/II—IV; *Ф.* 21×14 см; *Обс.* 92 с., 84 с., 96 с. (1911), 56—76 с. (1912), 60—80 с., 48 с. (1913), 77—78 с., 49 с. (1914); *Передпл.*: въ годъ 8 кор. Отдѣльный вып. 3 кор. (1911), 2 кор. (1912—1914).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Вып. I—IV, 1912 — Вып. I—V/VI, 1913 — Вып. I—V/VI, 1914 —

Г. IV вып. I/II—III; **НБ ЛНУ**: 1911 — Вып. I—IV, 1912 — Вып. I—V/VI, 1913 — Вып. I—V/VI, 1914 — Г. IV Вып. I/II—IV.

Примітки: Від 1912 р. нумерація сторінок у річниках наскрізна. Друкувався російською мовою, етимологічним правописом.

Утворення 13(26) травня 1910 р. у Львові Товариства ім. св. Іоана Золотоустого, в якому мала не лише зосередитися духовна діяльність душпастирів, а й «находить крѣпкую опору и церковно-религійная жизнь ввѣреныхъ имъ стадъ», спонукало появу «особаго печатного органа, въ которомъ представлялся бы всегда вѣрный образъ идей и стремленій Общества, а притомъ и подводились бы итоги его дѣятельности и успѣховъ». Декларуючи метою видання журналу — «подъ однимъ прапоромъ соединитъ наше духовенство», редакція у програмній статті вказувала: «Наша цѣль: идти къ Христу и вести къ Христу тѣмъ путемъ, который Онъ самъ установилъ на землѣ, т. е. путемъ его единой святой, соборной и апостольской Церкви, единой… съ единымъ управителемъ ея св. Петромъ и его римскими преемниками» (1911. — Вип. I). Як орган Товариства, журнал ставив своїм завданням сприяти «соединенію церквей и нападенія на унію отражать достойно и серьезно». При визначенні програми редакція підкреслювала, що національне питання не охоплюється програмою видання, однак заявляла: «Мы дорожимъ своею русскою національностью, но не полагаемъ только ее за цѣль всего человѣчества» (1911. — Вип. I). Плануючи містити в журналі наукові статті з усіх галузей «богословскаго знанія» і повідомлення про релігійно-духовне життя Церкви та церковні справи «Востока соединеннаго и несоединеннаго съ римскою церковью», редакція друкувала російською літературною мовою та етимологічним правописом статті Амвросія Полянського «Значенье и сила Св. Евангелія» (1911. — Вип. I), священика Володимира Гургули «Первоначальство святаго Апостола Петра и Его наслѣдниковъ въ богослужебныхъ книгахъ нашей Церкви» (1911. — Вип. II, III) і «Празднованье Свят. Евхаристіи въ гр. кат. обрядѣ» (1913. — Вип. III), матеріали під криптонімами: СС «Символъ сердца въ св. Писаніи и въ Церкви» (1911. — Вип. I—IV) і П. Ф. «Украинскіе псевдокаѳолики» (1912. — Вип. V/VI) — про об'єднання Східної та Західної Церков, Кирила Левицького «Холмщина а облатиненіе» (1913. — Вип. V/VI), реферати Антонія Кучми «Паденіе престижа гр. кат. духовенства вообще, а нападенія на русское духовенство въ особенности» (1912. — Вип. II), Д. Дорожинського «Пропаганда т. зв. православія въ Галицкой церковной провинціи» (1912. — Вип. II) та «Св. Іоаннъ Златоустый, яко учитель Евхаристіи» (1913. — Вип. I), Миколи Малиняка «Чрѣз Свѧтѣйш. Єѵхаристію къ церкóв. Соединенію» (1913. — Вип. II) та ін.

ЦЕРКОВНЫЙ ВОСТОКЪ

органъ духовно-церковнаго Общества имени св. Іоанна Златоустаго въ Львовѣ.

II. Выпускъ 1911.

Содержаніе:

Сверхочередное общее Собраніе членовъ . . . стр. 1
Меморіалъ предложенный Е. П. Преосвящ. Митрополиту Андрею Шептицкому съ протестомъ противъ попытокъ устраненія церковнаго языка изъ молитвъ употребляемыхъ галицко-русскимъ народомъ . „ 9
Символъ сердца въ св. Писаніи и въ Церкви. (с. е.) Продолженіе . . . „ 22
Первоначальство Святаго Апостола Петра и Его наслѣдниковъ — въ богослужебныхъ книгахъ нашей Церкви (Свящ. Владиміръ Гургула) стр. 31
Къ вопросу организаціи священничества монъ. (Свящ. Амвросій Полянскій) „ 49
Библіографія и рецензіи . . . „ 47
Всячина . . . „ 26
Изъ общества св. Іоанна Златоустаго . . . „ 83
Переписка редакціи „ 84

Издаетъ: *Общество им. св. Іоанна Златоустаго.*
За редакцію отвѣчаетъ: *Предсѣдатель Общества свящ. Александръ Бачинскій.*
ЛЬВОВЪ 1911.
Изъ типографіи Ставропигійскаго Института подъ управленіемъ М. Рефца.

Стоячи на захисті греко-католицького обряду, редакція журналу опублікувала низку статей про латинізацію обряду протоієрея Йосифа Кобилянського (Мое мнѣніе взглядомъ «латинизацій» въ нашôмъ обрядѣ. — 1911. — Вип. III; Въ справѣ «латинизацій» въ нашôмъ обрядѣ. — 1912. — Вип. V/VI; Дуже важни замѣчанія на статію о латинизаціяхъ «Что-же делать». — 1913. — Вип. III; ін.), автора під криптонімом СС «Нашъ обрядъ и облатинщеніе его» (1912. — Вип. I, II; 1913. — Вип. I) та статтю без підпису «Жалкая защита облатиненія» (1913. — Вип. II), які сприяли обміну думок з цієї проблеми на сторінках журналу.

Чільне місце в журналі на першому році видання займали публікації про використання народної мови

у молитвах, як-от: «Протестъ противъ резолюціи учити шкôльну молодежъ щоденныхъ молитовъ въ живôмъ народнôмъ языцѣ» (1911. — Вип. I), «Меморіалъ общества Андрею Шептицкому митрополиту Галицкому съ протестомъ противъ попытокъ устраненія церковнаго языка изъ молитвъ употребляемыхъ Галицко-русскимъ народомъ» (1911. — Вип. II), повідомлення «Къ вопросу о языкѣ повседневныхъ молитвъ» (1911. — Вип. III).

Час від часу на сторінках журналу друкувалися статті про житія святих мучеників на кшталт: Діонисій Дорожинський «Матеріялы до исторіи житя и смерти св. священномученика Іосафата Кунцевича, архіепіскопа Полоцкого» (1911. — Вип. III, IV; 1912. — Вип. III), кореспонденції про міжнародні євхаристичні конгреси, з якими виступав А. Полянський, повідомлення про стан справ у Львівській духовній семінарії: А. Полянський «Печальныя отношенія въ нашей львовской генеральной духовной семинаріи» (1912. — Вип. II), в якій ідеться про взаємини між українськими богословами і москвофілами. У публікації А. Полянського «Къ вопросу о организаціи священничихъ женъ» (1911. — Вип. II) у контексті просвітньої праці духівництва порушувалося питання про організацію дружин священиків і заснування ними об'єднань п. н. «Сестричества».

У журналі постійно друкувалися матеріали про організаційні заходи Товариства ім. св. Іоана Золотоустого, велася рубрика «Изъ Общества имени св. Іоанна Златоустого»; у ньому опубліковано також «Уставъ духовно-церковного общества имени св. Іоанна Златоустого въ Львовѣ» (1911. — Вип. I) тощо.

Інформаційно насиченими були постійні рубрики журналу «Всячина» й «Послѣднія вѣсти», під якими друкувалися матеріали про події церковно-релігійного життя, та «Библіографія и рецензіи», під якою містилися полемічні та критичні статті про книги і журнали церковно-релігійного змісту, як, наприклад, брошуру Іоана Урбана «Wobec propagandy schizmy w Galicyi» — про поширення православ'я у Галичині (1913. — Вип. I—III).

За визначенням редакції, журнал був єдиним органом, в якому «защищается… греко-каѳолическій обрядъ, русское духовенство и его нужды, поглубляется знаніе церковнаго устава и выдвигаются вопросы касающіеся современной жизни и отношеній въ нашей русской Церкви» (1914. — Вип. III).

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1752.

М. Галушко

536

ЧИТАЛЬНЯ: Місячник для просьвіти народу. — Виходить що місяця (1911, 1912), раз на два місяці (1913, 1914). Р. I. Ч. 1. 1911, січ.

Ред. Омелян Попович (1911). *Редагує* видавнича Комісия (1912—1914). *Відвічальний ред*. Мирон Кордуба (1912, 1913), Теофіль Бриндзан (1914). — **Чернівці, 1911—1914**: *Видання* товариства «Руска Бесїда» в Чернівцях. *Друк*. товариства «Руска Рада» в Чернівцях, під зарядом Івана Захарка (1911, 1912); *Друк*. товариства «Руска Рада» в Чернівцях (1913, 1914). *Адр. ред. і адм*.: Чернівці, вул. Петровича, ч. 2.

Вийшло: 1911 — Р. I ч. 1—10, 1912 — Р. II ч. 1—8, 1913 — Р. III ч. 1, [?], 1914 — Р. IV ч. 1/4, [?]; *Ф*. 23×16 см; *Обс*. 32 с.; *Передпл*.: для чл. т-ва на рік для селян і міщан та молодїжи 2 корони, для иньших 4 корони.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. I ч. 1—10, 1912 — Р. II ч. 1—8, 1913 — Р. III ч. 1, 1914 — Р. IV ч. 1/4; **НБУВ**: 1911 — Р. I ч. 8.

Примітки: На обкладинці подано валову нумерацію чисел періодичного видання «Ластôвка»: ч. 221—230 за січень—жовтень 1911 р., ч. 234—241 за січень—серпень 1912 р., ч. 246 за січень і лютий 1913 р., ч. 251/254 за січень—квітень 1914 р. До кожного числа додано покажчик змісту. Видання ілюстроване.

Журнал «Читальня» почав виходити як відновлене товариством «Руська Бесіда» видання «Ластôвка» (1890—1894).

Зміст просвітнього місячника творили літературні твори і життєписи здебільшого буковинських, галицьких і східноукраїнських письменників, популярні статті, зокрема історичного і природничого змісту, обширні інформаційні матеріали про нові видання, що вийшли у видавництвах краю.

Вагомий внесок у розвиток просвіти народу і національної культури робив місячник, друкуючи матеріали про визначних українських письменників і поетів (С. Воробкевич, Є. Гребінка, В. Самійленко, Ю. Федькович, М. Шашкевич, Т. Шевченко, ін.) та їхні твори. Так, перше число 1911 р. повністю присвячувалося другому після Ю. Федьковича відомому буковинському письменнику — Сидору Воробкевичу: у ньому були опубліковані статті Осипа Маковея «Ізидор Воробкевич» та «Дещо з того, що І. Воробкевич писав», поезії С. Воробкевича («Заблудилась Русь», «Чорні хмари ся розплили», «Мій краю милий, дорогий», «Смерть козака», «Озеро царя», «Мурашка») й оповідання «Турецькі бранці». Число 2-ге за 1911 р.

і число 1/4-те за 1914 р. присвячувалися класику української літератури Т. Шевченку. Зокрема, у ч. 2 надруковано статтю Д. Лукіяновича «Кілька слів про житє і твори Тараса Шевченка», вибрані поезії під загальною назвою «Дещо з творів Шевченка», які «вибрав і пояснив Василь Сімович», а також поезії Т. Шевченка, згруповані під чотирма узагальненими заголовками: «1. Що каже Шевченко про своє житє; 2. Як жилося Шевченкові в неволі; 3. Українське село а як живеться людям по селах на Україні; 4. Як сьпівав Шевченко про нашу минувшину» («Іван Підкова», «Вибір гетьмана», «Загадка про гетьманів», «Розрита могила», «Наймичка», ін.). На титульній сторінці ч. 1/4 за 1914 р. зазначено: «Пам'яти великого борця за волю свого рідного краю Тараса Шевченка в столітну річницю єго уродженя присьвячує тов. «Руська Бесіда». Тут опубліковано статті: «Як виглядало на Україні перед Шевченком і за життя єго?», «Житє і діяльність Тараса Шевченка», «Чому кождий Русин (українець) повинен глибоко шанувати память Тараса Шевченка» і його поетичні твори під загальною назвою «З поезий Т. Шевченка» (поеми «Іван Підкова», «Наймичка» та вірш «Три шляхи»). Побіч того, окремі художні твори Т. Шевченка друкувалися у деяких числах за 1911—1912 рр. (наприклад поема «Гетьман Петро Дорошенко» зі вступом та історичними поясненнями В. Сімовича (1912. — Ч. 3). У місячнику містилися оповідання О. Островського («Жовті Води», «Через засліпленє», «Хведоркова груша»), О. Ремези («В глухім куті»), М. Спинула («Зазуля»), С. Яричевського, історична повість «Самопожертва» Б. Єреміїва, уривки з повісті «Земля» О. Кобилянської, байки П. Голоти (псевд. Прохора Вороніна), поезії Т. Галіпа, О. Олеся, а також твори Надії Кибальчич, Катерини Мандичевської, перекази та нариси Олі Кузєлевої тощо.

Редакція місячника регулярно публікувала пізнавальні статті з історії Буковини (Н. К. Народи Буковини. — 1911. — Ч. 5; Кордуба М. Яким чином Буковина перейшла до австрійської держави? — 1912. — Ч. 5). Ґрунтовністю матеріалу характеризувалися історичні статті: М. К. «Де живуть українці?» (доповнена картою України), в якій йшлося про території Росії й Австро-Угорщини, заселені українцями (750 000 м^2), і про гіпотетичну на цьому просторі українську державу, що «була би з огляду на величину зараз другою (після Росії) державою Європи...» (1912. — Ч. 2), та М. Сторожука «Кобзарі», в якій автор розкривав, зокрема, їх значення для єдності українського народу (1911. — Ч. 10).

Пропагуючи ідею просвіти серед селянства, редакція місячника надрукувала статтю Н. К. «Історія малого господарства» (1911. — Ч. 5), в якій автор на прикладі

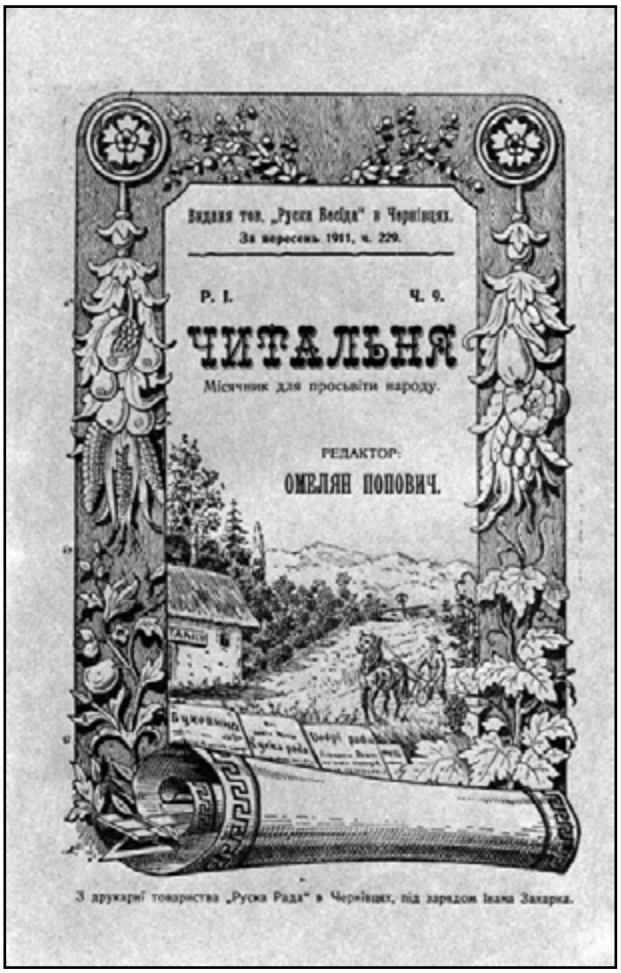

занедбаного малого господарства продемонстрував його можливості стати «підвалиною» селянського добробуту. Поширенню просвіти сприяла і низка популярних і практично-рекомендаційних матеріалів, як-от: статті Р. Цегельського «Про енергію» (1911. — Ч. 10), «Про вибір скла» (1912. — Ч. 1), Є. Бурачинського «Здоровлє а слабість» (1912. — Ч. 3), О. Калитовського «Про чай» (1912. — Ч. 4), низка різнотематичних публікацій З. Кузелі: «Як вести діловодство в народних читальнях?» (1912. — Ч. 1), що містила зразки інвентаря, касової книги, каталогу, «Чверть години у малпи Місі» (1912. — Ч. 4), «Дещо про Америку» (1912. — Ч. 7), а також статті: «Великі діла малих тварин», «Із життя вовків», «Чорна смерть» тощо.

1912 р. у місячнику запроваджено постійну рубрику «Нові книжки для народу», під якою подавалася

обширна бібліографічна інформація про нові видання товариств «Просвіта», «Українська Школа», «Руська Бесіда», «Краєвий союз ревізійний» у Львові та ін.

На обкладинках видання редакція містила «Пропам'ятні дни» на кожен місяць, в яких подавалися пам'ятні дати з життя визначних українських письменників, історичних діячів, а також дати історичних подій з життя українського народу. На них же публікувалися загадки, відозва «Руської Бесіди» про «Читальню» та календар.

Місячник виходив нерегулярно. Так, 1912 р. вийшло лише 8 чисел, 1914 р. в одному числі (1/4-му) об'єднано чотири випуски.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 188; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1739—1741.

Література: Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філядельфія ; Дітройт : Зелена Буковина, 1956. — С. 627; *Романюк М. М.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 273—276.

М. Романюк

537

ЯВОРІВСЬКИЙ ГОЛОС: Часопись політично-просьвітна. Орґан Яворівської повітової орґанізації. — Виходить що 1. і 15. кождого місяця. Р. 1. Ч. 1. 1911, 15 жовт.

Вид. і одвічальний ред. Василь Хомік. — **Яворів, 1911—1912**: *Друк.* Володимира Мушинського в Яворові. *Адр. ред. і адм.*: Стефан Гавриш в Яворові (1911 ч. 1—4), Антон Волощак в Яворові (1911 ч. 5 — 1912).

Вийшло: 1911 — Р. 1 ч. 1—5, 1912 — Р. 2 ч. 1—6/7, 8—10/11, 12—14/15, 16, 17/18—22, [?]; *Ф.* 30,5×23,7 см (1911), 41,5×25,5 см (1912); *Обс.* 8 с. (1911), 4 с. (1912); *Передпл.*: річно 4 кор. *Ц.* окремого числа 16 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—5, 1912 — Р. 2 ч. 1—22; **НБ ЛНУ**: 1911 — Р. 1 ч. 1—5, 1912 — Р. 2 ч. 1—22.

Примітки: Після конфіскації другим накладом вийшло ч. 14/15 за 1912 р. Додаток до ч. 1—5, 14/15 за 1912 р.

«Яворівський Голос» почав виходити напередодні виборів до Галицького сейму, яворівських повітової та громадської рад.

Часопис народно-демократичного спрямування призначався для широкого кола читачів — селян, міщан, інтелігенції — Яворівщини. У вступному слові «Наша програма» редакція розкривала мету газети: «...розбудженя життя політичного і просьвітного так в Яворові, як і в повіті Яворівськім... зорганїзованя широких мас народу в борбі о сьвяті права руського народу... для обговореня справ, котрі в першій мірі обходять повіт Яворівський...» (1911. — Ч. 1). Основними завданнями часопису декларувалися захист прав українського населення повіту та критика зловживання службовим становищем місцевих державних урядовців.

Газетні матеріали суспільно-політичної тематики висвітлювали переважно питання поточного громадського та національно-політичного життя повіту, зокрема справи української приватної гімназії в Яворові, боротьбу за присвоєння їй статусу державної.

Одним із завдань часопису визначалося висвітлення розвитку політичного життя Яворівщини, рушієм якого мало бути повітове товариство «Народна Рада».

Значну роль у цьому процесі редакція часопису відводила місцевим економічним і фінансовим установам — «Спілці Торговельній», «Спілці для збуту худоби», «Хліборобу», кредитному товариству «Народний Дім» та господарській спілці «Сільський Господар», підкреслюючи, що лише завдяки розвитку торговельної і промислової галузей можливий культурно-освітній розвиток повіту.

Помітне місце в тематичному діапазоні газетних матеріалів займали народне шкільництво та просвіта. Суттєва увага приділялася огляду діяльності філії товариства «Просвіта» на Яворівщині. Упродовж усього часу виходу газети редакція закликала до солідарності селянства і міщанства повіту з інтелігенцією, стверджуючи, що лише через об'єднання українців усіх суспільних станів, просвіту та спільну працю українське населення регіону зуміє піднести до належного рівня «своє господарство» і виправити кризове становище.

Літературні твори на сторінках газети представлено поезіями Уляни Кравченко, оповіданнями і новелами яворівського адвоката та голови відділу «Народної Ради» Романа Секели, Мирослави Я., суспільно-побутовою поезією Андрія Кесли, віршами під рубрикою «Поетичний кутик» (почала виходити від ч. 20 за 1912 р.). Поряд із цим у виданні опубліковано ювілейні статті, приурочені до 100-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича та Миколи Устияновича.

У часописі помітне місце займали публікації, у яких порушувалася тема використання української мови. Редакція газети закликала: «Уживайте все і всюди тільки руської мови, домагайте ся щоб по

Ч. 2. Яворів 1. падолиста 1911. Рік I.

ЯВОРІВСЬКИЙ ГОЛОС

ПРЕНУМЕРАТА:
річно 4·— корон, піврічно 2·— кор, квартально 1·—кор.
Письма до редакциї і адміністрациї посилати належить на руки п. **Стефана Гавриша в ЯВОРОВІ.**
Рукописи редакция не звертає.
Рекламациї вільні від оплати почтової.

ЧАСОПИСЬ ПОЛЇТИЧНО-ПРОСЬВІТНА
(ОРҐАН ЯВОРІВСЬКОЇ ПОВІТОВОЇ ОРҐАНІЗАЦИЇ)
Виходить що 1. і 15. кождого місяця.
Поодиноке число 16 сот.

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ:
оголошеня звичайні приймають ся по 20 сот. за петітову стрічку або її місце.
Дрібні оголошеня по 4 сот. за слово. Надіслане по 50 сот., оголошеня товариські по 60 сот. за вірш.

Народне сьвято.

Ціла Галицька Русь приготовляє ся до великого народного сьвята. Старі і молоді, богаті і бідні, селяни, міщани і інтелїґенция, всї, в кого ще бє ся руська серце, лучать ся разом, щоб спільно поклонити ся памяти Воскресителя Галицької Руси.

І хтож є сим великим чоловіком, якому віддадуть честь міліони руського народа?

Се Маркіян Шашкевич.

Се той, що в найтяжших хвилях свого народа не відцурав ся єго. Коли чужі вже тїшили ся, що руський нарід в Галичинї загибає, а своя інтелїґенция вирекла ся свого народа і єго мови, тодї виступає Маркіян Шашкевич і кличе до своїх сучасників:

Руська мати нас родила
Руська мати нас повила
Руська мати нас любила
Чомуж мова сїй не мила?
Чом ся нев встидати маєм,
Чом чужую полюбляєм?

За приміром інших славянських народів бажав Шашкевич відродити свій нарід. Своїм теплим, ніжним словом, своєю палкою любовию до народа зєднує собі товаришів в духовній семинариї і запалює їх до працї над просьвітою народа.

Першим їх дїлом було піднести з пониженя народну мову. Уся інтелїґенция руська говорила тодї мовою польською. Навіть проповіди по церквах говорено по польськи. Руська мова заховала ся лише по селах.

І сю забуту мову виводить Шашкевич на денне сьвітло, сю просту, погорджену мову хлопа підносить до гідности літературної мови. Він і товариші перші виголошують проповіди в народній мові і пишуть нею свої твори, чим доказують, що нею можна ще красше, як чужою, висловлювати найвисші гадки і найніжнїйші почуваня.

І се власне є найбільшою заслугою Маркіяна Шашкевича.

Правда, що старше поколїнє висьміяло Шашкевича, що власти духовні переслїдували Єго за се і перед вчасно загнали Єго в могилу. Правда і се, що по Єго смерти і Єго товариші не мали вже на стільки сили і віри, щоби повести дальше працю Маркіяна. Але раз кинене зерно не знидїло. Запалена іскра народної любови не згасла, а жевріла дальше, аж прийшли нові сьвідомі люди і сю іскру роздмухали в великий огонь народного відродженя.

І коли нинї нїхто вже з нас не стидає ся своєї мови, коли нинї маємо свою народну літературу, свої школи, свої товариства, коли з кождим роком наша праця росте а сили міцнїють, то се заслуга Маркіяна Шашкевича. Темний, забутий руський нарід в Галичинї збудив Шашкевич з довгого сну і вказав єму дорогу, по якій нинї ступаємо, дорогу до народної свободи.

І коли 6. падолиста с. р. минає сто лїт від уродин Маркіяна Шашкевича, Галицька Русь не забула на свого провідника і збирає ся пошанувати Єго память. В сей великий день маємо показати, що Русини вміють бути вдячними Тому, що своє житє посьвятив службі для народа.

Головне сьвято відсьвяткує Галицька Русь в недїлю, дня 5. падолиста с. р. В сей день зїдуть ся до Львова делєгати усїх наших товариств з цїлого краю, зберуть ся Січи і Соколи, збере ся молодїж. По Богослуженю

Поодинокі числа „ЯВОРІВСЬКОГО ГОЛОСУ"
до набутя в бюрі часописий **Володимира Мушиньского**
в ЯВОРОВІ (ринок).

всіх урядах говорено і писано з вами протоколи виключно в язиці руськім» (Боронім прав руської мови. — 1912. — Ч. 3).

Низка публікацій про економічні справи повіту та розвиток українських господарських і фінансових установ пропагували думку про те, що «самостійна економічна організація творить матеріяльну основу під національну самостійність у усіх справах народного житя» (Хто кого ратує? — 1912. — Ч. 4).

Відстоюючи ідею національно-політичного відродження Яворівщини, редакція часопису постійно відгукувалася на всі важливі події життя повіту. Різножанрові публікації, їх добір і форма подання матеріалів сприяли плеканню національної самосвідомості читачів. Видання закликало до боротьби з полонізацією українського населення, за відкриття українських середніх та вищих (університет у Львові) навчальних закладів, підтримувати товариство «Рідна Школа», брати активну участь у виборах, голосувати за кандидатів від народних демократів, наполягало на необхідності здобуття ремісничої (фахової) освіти селянськими дітьми. Поряд із цим низка газетних матеріалів ознайомлювала читачів із діяльністю інших українських політичних рухів і партій, зокрема москвофілів і соціал-демократів.

Різноманітні інформаційні матеріали подавалися під рубриками: «Що чувати в сьвіті і в нас?» (політичні міжнародні та внутрішньодержавні події), «Дописи» (листи читачів), «Новинки» (події у Яворові та повіті), «Оповістки» (для повітових організацій і товариств, а також оголошення і повідомлення про різноманітні заходи), «Оголошення» (послуги місцевих фахівців та реклама місцевих торговельних і господарських спілок), «З вічевого руху» (репортажі про народні віча у селах повіту), «Малий фейлетон», «Господарські ради» (практичні поради), «Зі світа», «Веселий кутик», «Вісти з округа».

Автори газетних публікацій: Станіслав Дністрянський, Павло Кирчів, Мирон Літинський, Міщанин, Очевидець, Селюх, Учасник.

Останнє (22-ге) число вийшло 15 листопада 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 188; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1472, 1546.

Література: Українське видавництво і преса в Яворові // Яворівщина і Краковеччина : регіон. іст.-мемуар. зб. — Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1984. — С. 513; *Мартинюк М.* Українська преса галицької Надбужанщини / М. Мартинюк // Надбужанщина : іст.-мемуар. зб. — Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1986. — Т. 1. — С. 136; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 146—148.

О. Дроздовська

1912 р.

538

АМЕРИКА = «AMERYKA» (1912—1915) = **AMERICA** (1919—1939): Часопись для Руського народа в Америці. Орґан «Провидїня» = Ruthenian Weekly Paper (1912 ч. 1—4); Часопись для Руського народа в Америці і для Членів «Провидїня» = Ruthenian Weekly Paper (1912 ч. 5—1913); Часопись для Руського Народа і орган «Провидїня» = Weekly Paper for Ruthenian People in America. Official organ of the «Providence» (1914 ч. 10); Орґан «Провидїня» = Ruthenian Weekly. Official Organ of the «Providence» (1914 ч. 11—18); Перший і одинокий український дневник в Америці = The only Ruthenian Daily in America (1915); Офіціяльний орґан Товариства Провидїнє = Official organ of the Providence Ass'n (1919); Урядовий орґан Товариства «Провидінє» = Official organ of the Providence Ass'n (1920—1926); Український часопис. Урядовий орґан запомогового тов. «Провидінє» = The Ukrainian Newspaper. Official organ of the Providence Ass'n (1927—1930); Український часопис. Урядовий орґан Провидіння = The Ukrainian Newspaper. Official organ of the Providence Ass'n (1931 — 1935 ч. 45); Український часопис. Урядовий орґан Провидіння Стоваришення Українців Католиків в Америці = The Ukrainian Newspaper. Official organ of the Providence Association of the Ukrainian Catholics in America (1935 ч. 66 — 1939). — Виходить кождого четверга (1912 — 1914 ч. 18), три рази в тиждень (1919—1939). Р. І. Ч. 1. 1912, 29 серп.

Редагує Олександер Павляк (1912). *Адмініструє і відповідає за редакцию* Роман Залїтач (1912—1913). *Ред.* Мирон Залїтач (1914), Антін Цурковський (1919 — 1926 ч. 31), Осип Назарук (1926 ч. 33 — 1927 ч. 13), Володимир Б. Лотоцький (1927 ч. 14 — 1939). *Завідатель* Антін Кічак (1914). *Менаджер* Петро Кирилюк (1919—1931). — **Ню-Брітен, Конн.** (1912—1913); **Филадельфія, Па** (1914—1939), **1912—1939, продовж.**: *Видає* Руська Католицка Видавнича Спілка (1912—1913), Запомогова орґанізація «Провидінє» (1919—1930), Провидіннє Стоваришення Українців Католиків в Америці

Число 1. Рік I. Ню-Брітен, Конн., 29. серпня, 1912. Vol. I. No. 1.

Бібліотека Наук. Тов. ім. Шевченка у Львові

АМЕРИКА
"AMERYKA"

„АМЕРИКА"
ЧАСОПИСЬ для РУСЬКОГО НАРОДА
В АМЕРИЦІ.
Орган „ПРОВИДІНЯ".

„AMERYKA"
RUTHENIAN WEEKLY PAPER.

New Britain, Conn., August 29, 1912.

НАША ПРОҐРАМА.

Судьба народів, як і судьба кождої людини, спочиває в руках Божої розумом нашим недослідимої волі. Приходять у житю-бутю народа сумні хвилі, та серед них золотою ниткою проткає ся не раз й не два ясна пряжа ліпшої, відраднійшої, красшої доби. Істория розказує нам про народи, які орлиним летом сьміло й бистро несли ся у височину слави, сили, достатку, мало не глянули самому сонцю в лице, а там надмір лету звихнув їх крила й они стрімголов упали у низ забутя.

Та сама істория показує нам й на се, що другі народи як мурашки двигали ся вперід тяжким трудом, що здобували собі пядь по пяди кождий ступень свого трівкого остою, що глядїли захисту у своїй власній силі, що уміли остояти ся всім ворожим напорам і тілько по віковій боротьбі, по довгім лихолітю вийшли з сумраків на ясне сьвітло сонічного дня й показали сьвіту, що отсе судьба їх будуччини, їх народного завтра усталена та певна.

До тих народів істория числить уже й нині наш русько-український нарід. Його істория, повна крівавих подій, істория вікових борб та вікових стремлінь до добра й розвою, істория, писана теплою кровю нашого народа, она всім звісна. Короткий проблеск слави, як весняний ранок, а там віки тяжкої муки, допусту, мало не конання, боротьба з насильством, з беззглядним деспотизмом, й знов хвилї муравлиного труду, та вже не серед сумраків, а серед надійного сьвітла, себ то нинїшна доба — ось наша істория.

Мало чи не сорокмілїйоновий нарід не пропадає, не зчезає з числа живих, тим більше, если жите його чесне й чисте, если правда йде его слідом, если остою й сили глядить він собі в відвічних жерелах правдивого житя, в жерелї Божого Провидіня й в його законах.

Тож сьміло можемо сказати, що нинїшна доба в народнім нашім житю, то доба не повної еще рівноваги та не повної еще побіди, але доба, де треба оцінити, що наш нарід увійшов на шлях постійної політичної, просьвітної та культурної роботи, що мета наша ясно вже лежить перед нами, що ми ідемо до неї сьвідомі наших змагань, з розсудним оцінєнєм наших сил, без надміру ентузіязму, а з здоровим поглядом тих, що довго терпіли і школї житя завдячують досьвід та розумінє ситуації.

Правда, що в закордонній Україні далеко еще до волї й долї, що там еще кругом неправда й неволя, але й там опали вже кайдани духа, й там могутностю своєю рве ся він до лету й нї царський указ, нї страх перед тюрмою не здержують наших братів від безнастанних доказів їх народного житя, та невпинного протесту проти тиранства й самоволї.

В австрийскій Україні побіда йде иншим слідом. Народ просьвічений, — численні ряди духовної та сьвіцкої інтелїґенциї, охотної до народного дїла, охотної до жертв, вийшовшої з під сільскої стріхи й вірної сї ідеалам, — тисячні народні просьвітні та економічні інституциї, — певність своїх сил, та успішне протидїлане ворожим заходам, — непохитне становиско в парляменті, а рівнорядно з тим широкий відгомін, який несе ся про нас по всій Европі, — то заповіт доби відродженя, то похвала для народа, що спілим розумом, а не дитинячою мрією глядить на завтрішню днину.

А тут за морем, що скажемо про себе? Серед тих обставин, в яких ми жиємо, роздроблені, давлені тугою за рідною, кинені в чужі нам умови житя і працї, відорвані від рідного пня за короткі дві десятки лїт, ми могли тільки розглянути ся в нашім положеню. Без зєдиняючого проводу, полишені самі собі й помішані між собою, ми не могли й не можемо похвалити ся великими здобутками. Та одно є у нас: є наша национальна сьвідомість, є сильна воля зібрати всї свої сили та йти вперід до добра й народного поступу.

Хоч народні наші почуваня одні й ті самі, та і мета нам одна, то нам киненим за море є тяжко остояти ся проти филь тої навали, що хоче нас затопити в своїм мори, та довести до того, щоб ми забули, хто ми і чиї ми діти. Там за морем мілїйони наших братів, нас тут горстка, там держать ся они разом, ми розсїяні по всїх усюдах, там своя інтелїґенция, свої школи, тут чужа земля, чужа нашим народним ідеалам.

Але хоч тяжко стати на ній за плугом, ми не віднимаємо від него руки своєї. Дотеперішний наш труд, то зерно першого посіву; не одно зерно пало й паде між терне, та не одно й видає вже плід. Пора би приспішити народне житє ще щирійшою працею і зібрати в одну громаду робітників сильних єдностю, непохитностю, чесностю, а перше всього сильною вірою в Бога. Віра в Боже Провидінє і опіку скріпить наші сили і додасть завзятости.

— — — — — — — —

Серед охотників до того труду, серед робітників, готових на всяку, чесну народну роботу, стає наша газета „Америка". Хто она? Дитина хлопскої стріхи, як й всї ми. Перенята глубокою вірою в Бога, в Його чудесне Провидінє, яке вело нас віками, та в Його ласку для віруючого нашого народу.

Чого ми хочемо? Народе наш! Що красне і Боже, що веде тебе до правдивого щастя, до слави, до богацтва, і до доброї долї, — ось чого хочемо для тебе. Щоб ти був вільний й свобідний, щоб перше тримав ти у всьому місце, щоб за гіркий свій труд мав ти дяку й плату, щоб просьвітою дійшов ти до найбільших здобутків, щоб в дїтях й дїтий твоїх праправнуках, тут за океаном, жив та кріпив ся предків наших руський дух, щоб згодою миром був ти один, — ось чого ми хочемо!

Русь є Сьвята вірою своєю, привязанєм й пошаною своєї Церкви. Без того нам не бути, не жити, на тім вся будуччина наша. Й ту віру чисту й ту любов нічим незіпсуту хочемо тобі заховати. Побожність нашої давнини з розумним поступом та здобутками нинїшнього часу, чисте серце й чистий характер та розум достойний мужів, ось чого нам треба!

А треба нам і єдности. Одної матери діти, не вжеж ми станемо ділити ся й розєдинятись? Єще до того тут, на чужині? Не вжеж нам, синам й донькам одної віри й одних ідеалів не станути разом сильно під захистом сьв. Церкви для добра Народу?

Треба нам просьвіти та науки, а сто разів більше треба єї нашим дїтям. Треба нам сильної орґанізациї, щоб не нидїли ми в розсїяню, а кріпили ся в єдности. Треба нам стислого сполученя нашого духовеньства з народом. Та звязь була цїлими віками нашим опором против всїх затій кождого ворога, чи й тепер не є она для нас запорукою ліпшого завтра? Та звязь витворила нам інтелїґентний сучасний провід в народї. Таж одна грудь нас кормила й пестила нас одна стріха.

Покінчити з низькими незгодинами, усувати хабази з нашої ниви, вести

(1931 — 1935 ч. 45). *Друк.* при Руськім Сирітськім Домі, Филадельфія, Па. (1914); *Друк.* «Америки», 827 North Franklin St., Philadelphia, Pa (1919—1920), 817 N. Franklin St., Philadelphia, Pa (1921—1939). *Адр. ред., адм.*: 27 Union Street, New Britain, Conn. (1912—1913); 832 N. 7th St., Philadelphia, Pa (1914), 827 N. Franklin St. (1919—1920), 817 N. Franklin St. (1921—1939).

Вийшло: 1912 — Р. I ч. 1, 2/3—17, 1913 — Р. II ч. 1—5/6, 7—9/10, 11/12—39, 40/41—48, 49/50, 51, 1914 — Р. III ч. 1—150, 1915 — Р. IV ч. 1—301 [?], 1916 — Р. V ч. 1—304 [?], 1917 — Р. VI ч. 1—300 [?], 1918 — Р. VII ч. 1—281, 1919 — Р. VIII ч. 1—154, 1920 — Р. IX ч. 1—156, 1921 — Р. X ч. 1—156, 1922 — Р. XI ч. 1—154, 1923 — Р. XII ч. 1—154, 1924 — Р. XIII ч. 1—153, 1925 — Р. XIV ч. 1—151, 1926 — Р. XV ч. 1—150, 1927 — Р. XVI ч. 1—149, 1928 — Р. XVII ч. 1—147, 1929 — Р. XVIII ч. 1—154, 1930 — Р. XIX ч. 1—152, 1931 — Р. XX ч. 1—152, 1932 — Р. XXI ч. 1—152, 1933 — Р. XXII ч. 1—152, 1934 — Р. XXIII ч. 1—150, 1935 — Р. XXIV ч. 1—153, 1936 — Р. XXV ч. 1—152, 1937 — Р. XXVI ч. 1—150, 1938 — Р. XXVII ч. 1—151, 1939 — Р. XXVIII ч. 1—152; *Ф.* від 41,5×29 см до 48×32 см (1912—1914), 56,5×44,5 см (1919—1939); *Обс.* 4—8 с. (1912), 8—16 с. (1913—1914), 4 с., 6 с. (1919—1939); *Передпл.*: на рік $ 2.00 (1912—1914), до Канади і Европи $ 2.50 (1912—1914), в Злучених Державах з виїмком міста Филадельфії $ 3.00 — $ 4.00 (1919—1939), для Филадельфії $ 4.50 (1919 — 1923 ч. 13), $ 5.00 (1923 ч. 39 — 1939). *Ц.* одного числа $ 0.05 (1912—1913), $ 0.04 (1914), 3 центи (1919 — 1920 ч. 53, 1921 ч. 94 — 1939), 5 центів (1920 ч. 85 — 1921 ч. 93).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. I ч. 1—12, 14—17, 1913 — Р. II 1—51, 1914 — Р. III ч. 10, 11, 13, 16, 18, 1917 — Р. VI ч. 215, 252, 1919 — Р. VIII ч. 113—116, 118—133, 135—147, 149—154, 1920 — Р. IX ч. 1—13, 15—19, 24—29, 33—35, 40, 41, 44, 49, 52, 53, 85, 128, 1921 — Р. X ч. 1—156, 1922 — Р. XI ч. 15, 18, 31, 48, 49, 52, 53, 87, 93, 98, 1923 — Р. XII ч. 13, 39, 65, 75, 90—107, 113—121, 125—154, 1924 — Р. XIII ч. 1—153, 1925 — Р. XIV ч. 1—19, 21—82, 84—151, 1926 — Р. XV ч. 1—150, 1927 — Р. XVI ч. 1—14, 16—67, 69—75, 77—99, 102—104, 106—110, 112—115, 117, 118, 120—129, 131, 134—136, 138—144, 146, 147, 149, 1928 — Р. XVII ч. 2—7, 9—11, 13—15, 17, 19, 21—24, 26, 27, 29, 31, 32, 34, 36—39, 41—44, 47—51, 53, 55, 58, 60, 61, 63, 64, 68, 72—76, 78—90, 93—96, 101—108, 110, 112—119, 122, 124, 127, 129—136, 138, 139, 142—144, 147, 1929 — Р. XVIII ч. 2—8, 12—15, 18, 20—27, 29—31, 34—36, 38—46, 49—51, 53—81, 83—92, 94—99, 101, 103, 104, 106—108, 111—122, 124, 126—128, 130, 134, 135, 137, 139, 141—143, 145—148, 151, 1930 — Р. XIX ч. 2, 3, 5—7, 9, 11—14, 16—24, 27, 29, 31—46, 48—64, 66—79, 81, 83—99, 101, 102, 104—110, 112, 114—139, 141—152, 1931 — Р. XX ч. 1—16, 18, 19, 26, 30—33, 35, 37, 41, 124, 125, 1932 — Р. XXI ч. 70, 72, 1933 — Р. XXII ч. 42, 49, 62, 64—67, 70, 1934 — Р. XXIII ч. 20, 34, 45, 47, 52, 53, 56, 59, 60, 75, 80, 87, 94, 97, 117, 120, 121, 132—137, 140, 141, 1935 — Р. XXIV ч. 37—41, 44, 45, 66, 67, 70—75, 77—91, 94—153, 1936 — Р. XXV ч. 1—151, 1937 — Р. XXVI ч. 1—4, 9, 10, 13—20, 23—34, 37, 38, 41—48, 51, 52, 55—60, 62—64, 67—74, 79—86, 89—140, 143, 144, 147, 1938 — Р. XXVII ч. 3—24, 29—38, 41—54, 57—62, 65—74, 77—114, 117—128, 131—150, 1939 — Р. XXVIII ч. 4—7, 13, 16—21, 24, 25, 34—39, 42—59, 62, 63, 80—83, 86, 87, 106, 107; **ДНАБ**: 1920 — Р. IX ч. 32, 38, 42, 43, 45—52, 54—57, 60—66, 68—79, 82—84, 97, 111—116, 119, 134, 135, 138, 141, 143, 145, 149—152, 1921 — Р. X ч. 2, 3, 6—11, 13—18, 20—28, 31—36, 38—54, 56—63, 65—70, 72—141, 143—152, 154—156, 1922 — Р. XI ч. 1, 2, 4—26, 28—35, 37—84, 86—91, 93—96, 98—103, 105—154, 1923 — Р. XII ч. 1—40, 42—102, 104—108, 111—113, 115—117, 119, 120, 122—127, 129—131, 135, 137—139, 141—144, 146, 148—150, 154, 1924 — Р. XIII ч. 1—6, 10, 11, 14—17, 19—33, 35—48, 51, 52, 54—133, 135—138, 140—153, 1925 — Р. XIV ч. 1—22, 26—58, 63, 65, 66, 86, 88, 95, 96, 99, 100, 1926 — Р. XV ч. 4, 6, 9, 11, 23, 24, 27, 31—43, 46—63, 65—67, 69—84, 86—93, 95—101, 103—123, 129—134, 144—150, 1927 — Р. XVI ч. 12, 13, 17—22, 24—28, 30—32, 44—52, 54—59, 63, 64, 66—68, 80—91, 93, 94, 98, 99, 102—107, 109, 111, 113—126, 128—130, 132, 133, 136, 145—147, 148, 1928 — Р. XVII ч. 1—6, 8—19, 21—34, 36, 39, 40, 42, 44—48, 50—61, 63, 64, 76, 82, 84—92, 94—110, 112, 113—117, 119—132, 134, 1929 — Р. XVIII ч. 8, 15—20, 22—40, 43, 44, 46, 48, 57, 129, 137—139, 1930 — Р. XIX ч. 13—15, 54, 74, 79, 89—95, 98—106, 115, 125, 135—137, 141, 143, 144, 146, 147, 1931 — Р. XX ч. 1, 10—12, 14, 21—23, 32, 47, 49, 52, 54, 55, 67, 78, 82—94, 96—100, 103, 115, 117—120, 132, 134, 136, 137, 139—152, 1932 — Р. XXI ч. 1—34, 36—66, 68, 71—152, 1933 — Р. XXII ч. 1—34, 36—47, 49—152, 1934 — Р. XXIII ч. 1—150, 1935 — Р. XXIV ч. 1, 3—153, 1936 — Р. XXV ч. 1—152, 1937 — Р. XXVI ч. 1—150, 1938 — Р. XXVII ч. 1—151, 1939 — Р. XXVIII ч. 1—91.

Примітки: Від серпня 1914 р. до листопада 1918 р. періодичність виходу щоденна. З 1933 р. окремі матеріали друкувалися англійською мовою.

«Америка» — католицький національно-громадський часопис, пресовий орган товариства «Провидіння». Його поява спричинена подіями, які відбулися після проведення у жовтні 1910 р. у Клівленді X конвенції Руського народного союзу (РНС), на якій єпископ Сотер Ортинський запропонував змінити назву організації на Греко-католицький руський союз та внести деякі зміни до її статуту. Однак віросповідні непорозуміння призвели до розколу РНС, тож єпископ Ортинський вийшов зі своїми відділами з його складу і заснував Союз руських греко-католицьких братств «Християнська Любов», який 1912 р. перейменовано на «Провидіння» — товариство з виразно релігійним характером, що ставило перед собою мету надавати моральну та матеріальну допомогу українським емігрантам і їхнім родинам.

У серпні 1912 р. на нараді духівництва та мирян у Нью-Брітені було вирішено, що власники української друкарні — отці Р. Залітач, О. Павляк та В. Довгович — розпочнуть видавати часопис «Америка». Упродовж 1912—1913 рр. газета виходила у Нью-Брітені й Гартфорді (штат Коннектикут), а на початку 1914 р. єпископ С. Ортинський переніс редакцію до Філадельфії (штат Пенсильванія), де розташувалося керівництво «Провидіння». Спершу видання було власністю чину сестер-василіанок, а з переїздом редакції до Філадельфії стало офіційним органом товариства, яке було його співвласником.

Структура газети залишалася незмінною упродовж дослідженого періоду її функціонування: на першій сторінці коротко подавалася інформація про найважливіші, на думку редакції, події суспільно-політичного життя в Україні та світі, на другій — аналітичні статті, проповіді й інші матеріали релігійно-філософського змісту, на третій та четвертій сторінках — дописи членів організації, замітки про діяльність «Провидіння», публіцистика, розвідки суспільно-політичної тематики, художня творчість, розважальні матеріали.

У програмній статті першого числа редакція пояснювала доцільність появи «Америки» для «руско-українського народу» на чужині — часопис мав стати «письмом відповідаючим духови часу, поступовим, збуджуючим й підносячим в народі патрийотичний дух, вказуючим куди нам йти, щоби здобути честь, просьвіту, та лучшу долю і силу». У редакційному зверненні до читачів також підкреслювалося, що «Провидіння» своїм друкованим органом мало на меті «згуртувати і звязати єдностию духа і переконань всїх щирих правдивих Русинів греко-католиків, оживити в них сьвяту віру», навчити «любити свою народність, любити і шанувати свою рідну бесіду» (1912. — Ч. 1).

Поза тим на сторінках газети неодноразово вказувалося, що католицький напрям видання не означав його зосередженості лише на релігійних питаннях та проблемах Церкви, а свідчив про те, що він «має на цїли в практичному життю держатися християнської етики», тобто об'єктивно висвітлювати найважливіші події громадського та культурного життя українства.

У перші роки виходу тижневика його основний зміст становили замітки про справи товариства, статті про міжнародне становище та зміни в американській політиці, фейлетони на актуальні теми тощо. Зокрема, обговорювалися балканський конфлікт та дипломатична поразка Австро-Угорщини, відносини між австрійським та польським урядами. Із активізацією у США москвофільського руху редакція «Америки» полемізувала із часописами «Гайдамаки», «Русинъ», «Американско-Русскій Вѣстникъ», які називали «Провидіння» політичною організацією та засуджували її державницьку орієнтацію. Не менш гострі дискусії виникали із «Свободою» — органом Руського народного союзу та «Народною Волею» — органом нового Руського народного союзу, які постійно критикували діяльність єпископа С. Ортинського та закидали редакції, нібито інтереси духівництва для неї важливіші, ніж інтереси народу.

Коли у жовтні 1914 р. редакцію очолив Антін Цурковський, «Америка» стала одним із найпопулярніших часописів серед українсько-американської громадськості. Видання редагувалося на достатньо високому фаховому рівні, на його сторінках дискутувалися найгостріші різноманітні проблеми тогочасся, а також обстоювався християнський світогляд й авторитет Української греко-католицької церкви та її проводу у світі.

Від 1916 р. «Провидіння» стало повноправним власником газети — на її сторінках вміщувалося багато інформації про діяльність товариства, а перед виданням було поставлено мету — сприяти формуванню католицького світогляду українських емігрантів та «давати їм пожиточну лектуру». Як братська організація, так і її друкований орган підтримували починання єпископа С. Ортинського у згуртуванні української Церкви на еміграції.

1916 р. редакція «Америки» активно реагувала на зміни у суспільно-політичному житті на українських землях під окупаційними владами. Зокрема, опубліковано заяви-протести керівництва «Провидіння» — австрійському урядові проти надання т. зв. крайової автономії Галичині та «в справі нечуваного в культурному світі арештування» і вивезення на заслання у Росію митрополита Андрея Шептицького.

Окрім того, часопис докладав значних зусиль для консолідації українства за океаном, зокрема, закликав членів організації долучатися до політичних акцій на підтримку ідеї створення українського університету у Львові й розвитку національного шкільництва в Галичині, інформував про сокільсько-січові товариства, відзначення 100-річчя від дня народження Т. Шевченка тощо. Не залишилося поза увагою редакції і заснування у березні 1916 р. у Нью-Йорку товариства «Українські Січові Стрільці», яке почало збирати пожертви у фонд Легіону УСС, передруковувалися листи та кореспонденції зі Старого краю, матеріали про бої вояків Легіону з російськими військами.

Із початком національно-визвольної боротьби українського народу автори публікацій зосереджувалися здебільшого на висвітленні революційних подій та аналізі суспільно-політичної ситуації в Україні. Зокрема, у 1919—1920 рр. висловлювалася підтримка національним прагненням українства, вміщувалися резолюції та універсали уряду Директорії, обговорювалася політична стратегія С. Петлюри у взаєминах із керівництвом Польської держави, висловлювалися протести проти загарбницького наступу армії А. Денікіна на українську територію. Серед інших важливих тем — доля інтернованих українських військовополонених, діяльність Українського національного комітету тощо. Редакція стверджувала, що лише український народ повинен вирішувати питання власної незалежності — для цього необхідне насамперед єднання усіх політичних сил незалежно від партійних розходжень, а не покладання надій тільки на допомогу ззовні.

Багато газетної площі редакція відводила публікаціям, які висвітлювали політичну ситуацію на галицьких теренах, зокрема українсько-польське протистояння та вирішення долі Галичини на міжнародному рівні. Водночас підкреслювалося, що в газеті вміщуються лише перевірені відомості, а у своїх міркуваннях автори матеріалів означеної тематики опираються насамперед на «опінії наших передових дипльоматів» й твердо обстоюють неподільність «українських земель» (1920. — Ч. 128). Їх особливо обурювало рішення Ради послів Антанти про надання Польщі 1919 р. 25-річного мандата на управління Східною Галичиною, невиконання польським урядом своїх обіцянок стосовно української автономії та права на освітньо-культурний розвиток. Також повідомлялося про важке соціально-економічне становище галичан, які потерпали від голоду, стихійних лих, постійних утисків польської влади, тож закликалося емігрантів збирати кошти на фонд оборони Галичини.

У наступні роки провідною темою більшості статей суспільно-політичної тематики було обмірковування причин поразки змагань за українську державність та прорахунків і помилок керівництва УНР та ЗУНР у вирішенні цього питання, оцінка позицій України в світі та ставлення до неї державно-політичних лідерів Західної Європи. З приходом у березні 1926 р. до редакції талановитого публіциста О. Назарука (часто не підписувався, використовував криптонім О. Н.) помітно збільшилася кількість аналітичних матеріалів, зокрема передових статей із найпекучіших для українства питань, як-от: «Радикальні Соціялісти» (1926. — Ч. 36), «УНДО і УХО: оцінка українських повоєнних партій і організацій у старій Батьківщині» (1926. — Ч. 37), «Брак світогляду або: коротка історія осліпленого крота» (1926. — Ч. 38), «Чи ми народ руський чи український?» (1926. — Ч. 77), «Незабаром вирішиться доля України» (1926. — Ч. 99), «Про українську мову» (1926. — Ч. 144), «Сирітонька Грицаївна» (1927. — Ч. 11).

Від початку існування редакція «Америки» виступала проти москвофільського руху у США, тому негативно сприйняла прихід до влади більшовиків та гостро критикувала їхню «колонізаційну» політику на українських землях. Чітка позиція була висловлена і стосовно задекларованого комуністичною владою створення т. зв. «самостійної Радянської України», яку у публікаціях називалося не інакше, як «московська ґубернія, остаюча під пануваннєм червоних імперіалістів» (1921. — Ч. 2). Відтак редакція із недовірою сприйняла політику українізації, називаючи це стратегічним кроком радянської влади до завоювання симпатій українського селянства, критикувала «економічні реформи» радянської влади, які призвели до голоду 1921—1922 рр. та загального економічного занепаду у державі.

Аналітичні статті антибільшовицької та антисемітської тематики становлять чи не найбільший блок у газеті. Їхні автори (Є. Бачинський, Дядько Наум (крипт. Д. Н.), П. Карманський (крипт. П. К.), Б. Лепкий (псевд.: Сень Б., Сень-Брень, Петро Тихий), Літописець (крипт. Л-ць) та ін.) надзвичайно гостро

коментували події, які розгорталися у радянській Україні, підкреслюючи, що Москва послідовно провадить політику «червоного терору», залякуючи українське населення, аби у такий спосіб досягти своєї основної мети — підкорення України. Цій проблематиці присвячено також низку колонок і тематичних циклів: «Інтернаціональний жид», «Грязь Москви» П. Карманського, «Нинішня більшовицька Росія». Не оминала редакція нагоди і покепкувати із більшовицького господарювання, культурного будівництва та інших афішованих у світі досягнень під рубрикою «Під веселу хвилину», в гуморесках і смішинках. З приводу різного бачення подій у підрадянській Україні «Америка» активно полемізувала із москвофільським «Американскімъ-Русскімъ Вѣстникомъ» та комуністичними «Українськими Щоденними Вістями».

Коли на початку 1930-х рр. сталінські репресії досягли свого апогею, редакція намагалася своїми матеріалами привернути увагу світової спільноти до проблем України, зокрема до однієї з найтрагічніших сторінок української історії — штучно створеного Голодомору 1932—1933 рр., який називався свідомим злочином проти українського народу. На підтвердження цього у газеті систематично передруковувалися листи селян із проханням допомогти їхнім родинам врятуватися від голодної смерті.

Паралельно редакція видання стежила і за розвитком суспільно-політичної ситуації на західноукраїнських землях, засуджуючи колонізаційну політику польської, румунської та чеської влад. Зокрема, вона не могла примиритися із тим фактом, що уряд Польщі діяв так, ніби Галичина була цілковито польським краєм, підпорядковуючи собі її політичне, економічне та культурне життя й абсолютно ігноруючи потреби українства. У численних публікаціях (здебільшого авторства П. Карманського) протестувалося проти остаточного прилучення Галичини до Польщі, що трактувалося як «польський акт насильства на гноблених» (1921. — Ч. 106), інформувалося про акції непокори українських політичних сил у Галичині та за кордоном, а також стверджувалося, що польська влада проводила щодо української спільноти політику конфронтації, забороняючи користуватися українською мовою у державних установах, перетворюючи україномовні школи на двомовні заклади з переважанням польської мови. З огляду на це атентат на Ю. Пілсудського розглядався як наслідок агресивної політики поляків стосовно українців. У 30-х рр. інформувалося про масові виступи місцевого населення проти утисків влади та розгорнуту поляками у відповідь т. зв. пацифікацію, що спричинила рішучий протест «Америки» та розцінювалася як відкритий терор щодо українського населення, тож редакція розгорнула кампанію на підтримку своїх краян.

Значне занепокоєння авторів «Америки» викликало становище українців Буковини та Підкарпатської України, які теж потерпали від не менш жорстких утисків румунської та чеської влади, зокрема, підкреслювався загальний занепад господарського та культурного життя на цих теренах. Редакція вважала за необхідне привернути увагу світової громадськості до проблем територіально розрізненої української нації. Великі сподівання покладалися на позитивне вирішення питання щодо автономії Закарпаття та долі проголошеної 1939 р. самостійної Карпатської України на чолі з президентом А. Волошином, однак ці очікування не справдилися.

У 1920—1930-х рр. у газеті висвітлювалися гучні судові процеси, які вразили світову та українську громадськість: у США — страта Н. Сакко і Б. Ванцетті, розслідування убивства Альберта Снайдера, в Галичині і підрадянській Україні — справи про смерть Ольги Басараб, убивства І. Бабія, Є. Коновальця, С. Петлюри, Б. Пєрацького. Оскільки більшість підпільних друкованих органів ОУН були закриті або не мали змоги виходити, то «Америка» хоч і не вповні, однак заповнювала цю інформаційну нішу, публікуючи багато матеріалів про слідства та суди над українськими націоналістами в Галичині. Не менш уважно стежили автори газети і за судочинством у підрадянській Україні, зокрема слуханням сфабрикованої у Харкові справи С. Єфремова та інших членів т. зв. Спілки визволення України. Окрім детальних звітів із залу суду, у виданні вміщувалися коментарі американських та відомих європейських діячів, засобів масової інформації.

Подаючи читачам найповнішу картину суспільно-політичного життя у США, редакція не оминала увагою і найважливіших подій у міжнародній політиці — підписання Ризького та Лозаннського мирних договорів, проведення Генуезької конференції, розгортання міжнародного скандалу у Лізі Націй довкола питання про пацифікацію українського населення у Галичині. Кожна із цих подій аналізувалася у контексті інтересів української сторони, більшість публікацій належали Р. Голіяту, В. Левицькому (псевд. В. Лукич, крипт. В. Л.), Л. Цегельському (крипт. Л. Ц.), авторам під псевдонімами Н. Лівобережець й Літописець та ін. У 30-х рр. увага видання майже цілком зосереджувалася на аналізові напруженої ситуації у світі. Від 1935 р. дедалі більше на перших сторінках з'являлося

публікацій, в яких акцентувалися загострення політичної та економічної кризи в Європі, поява передвоєнних настроїв та гонка озброєнь, а також висловлювалося занепокоєння подальшою долею окупованих українських земель. Зокрема, у численних публікаціях дискутувалася розпочата А. Гітлером «велика гра» за перерозподіл сфер впливу у світі, в результаті якої, на думку редакції, Закарпаття ставало «ласим шматком» у нацистських планах. Починаючи з вересня 1938 р. автори вже чітко прогнозували напад Німеччини на Чехословаччину, а після вторгнення німецьких військ насамперед хвилювалися за подальшу долю Закарпатської України.

Як друкований орган «Провидіння», «Америка» завжди приділяла достатньо уваги діяльності цієї «забезпеченево-допомогової» організації, підкреслюючи її морально-громадські та релігійні завдання. Зокрема, майже у кожному числі публікувалися статті, автори яких переконували, що організація в основу діяльності поклала не лише матеріальне забезпечення своїх членів, а й захист інтересів емігрантів, християнське виховання, оборону української віри та Церкви, національної ідеї, закладання читалень, шкіл, культурно-освітніх товариств. Також уміщувалися щомісячні звіти, протоколи з піврічних та річних засідань проводу товариства, повідомлялося про формування осередків у різних штатах США, приєднання нових членів, ініційовані «Провидінням» акції та благодійні кампанії тощо. Завдяки зусиллям редакції зростала чисельність організації та її фінансова потуга.

Водночас видання слугувало своєрідною трибуною «Провидіння» в обстоюванні прав та інтересів Української греко-католицької церкви у США та на українських теренах. Від середини 20-х рр. у США розгорнулися бурхливі дискусії довкола проводу УГКЦ у цій країні та виникло напруження між «Провидінням» і Об'єднанням українських організацій в Америці, оскільки останнє ініціювало скликання конгресу, який проходив під гаслом бунту проти чинної церковної влади і впровадження «народовластя» у Церкві. Коли 1926 р. дійшло до того, що Об'єднання закликало парафії не підкорятися єпископові Костянтину Богачевському, зокрема не брати до уваги його розпоряджень, керівництво «Провидіння» опублікувало заяву про вихід зі складу Об'єднання і припинення взаємин із ним, а на сторінках газети розгорнулася кампанія на захист авторитету владики. Тоді ж відбулися і зміни у керівництві самої організації — А. Цурковський перебрав обов'язки «рекордового секретаря», а на посаду редактора було запрошено одного з найкращих у той час українських публіцистів Осипа Назарука, який жив деякий час у США.

У відповідь на доволі різкі нападки «Свободи» «Америка» розгорнула гостру полеміку на захист українського церковного проводу — у виданні друкувалося багато дискусійних публікацій з цього приводу та було започатковано спеціальні рубрики: «Листи до редакції», «Голоси суспільности», «Правда все горою». Серед них — передові статті без зазначення авторства (ймовірно, О. Назарука): «Значіння українського епископату і боротьба проти нього» (1926. — Ч. 76), «Просинодальні отці з Джерзи Ситі» (1926. — Ч. 82), «До чого доходить» (1926. — Ч. 84) і «Наслідки клича, що «Бога нема» (1926. — Ч. 89), а також К. Курилла «Відповідь священика на напасть» (1926. — Ч. 83), численні кореспонденції священнослужителів УГКЦ у США та членів організації. Однак після того, як суперечки неприпустимого характеру зайшли надто далеко, керівництво «Провидіння» зобов'язало редакцію припинити полеміку та не піддаватися на провокаційні випади опонентів. Водночас чимало відділів організації висловило незадоволення редакційною політикою, стверджуючи, що «всі клопоти, які має дієцезія і всі заворушення в нашій орґанізації зістали спричинені п. Назаруком і його пропаґандою «єдиновластя» (Звіт із засідання гол. управи Провидіня відбувшогося в днях 26 і 27 січня, 1927. — 1927. — Ч. 46). Обурення викликав і той факт, що він як редактор «Америки» вносив власні корективи у концепцію видання та спосіб його редагування. Попри те, що на захист О. Назарука виступили о. І. Ортинський та о. О. Пих, керівництво «Провидіння», аби не допустити розколу в організації та зменшення кількості передплатників, попросило О. Назарука залишити редакцію газети.

У часописі обговорювалися й інші не менш актуальні тогочасні проблеми українського церковного життя, серед них — завдання Церкви в Україні (як-от: Є. Бачинський «Доля і завдання Церкви в Україні» (1921. — Ч. 47), М. Кінаш «Церква і її боротьба» (1926. — Ч. 37) та «Церква і секти» (1926. — Ч. 39), К. Курилло «На болючі теми віри і держави» (1926. — Ч. 36, 37); складні обставини, за яких доводилося проповідувати та поширювати вплив УГКЦ у США; конкордат між Польщею та Римом; матеріальний стан парафій; непорозуміння з іншими релігійними конфесіями та громадами; консолідація греко-католиків у діаспорі під єдиним церковним проводом; розгляд справи митрополита Андрея Шептицького та звільнення його з-під арешту (цикл публікацій п. н. «Царський

вязень»), утиски УГКЦ в Галичині польською владою; релігійні переслідування у радянській Україні; т. зв. Католицька акція тощо. Зокрема, редакція уважно стежила за діяльністю Митрополита Андрея, його взаєминами із польськими урядовцями, акцентувала подвижницьку працю владики на церковній і культурній ниві, благодійну діяльність, як-от у розвідках: «Митрополит Андрей на Шептичах Шептицький» (1921. — Ч. 139), А. Іванишин «Князь Церкви Митрополит Андрей Шептицький (1923. — Ч. 132—137), «Двайцятьпять літ на Галицькім Митрополичім престолі» (1926. — Ч. 18), І. Рудович «Митрополит Шептицький і робучий народ» (1926. — Ч. 21, 22).

На сторінках «Америки» систематично публікувалися енцикліки Папи Римського Пія X, розпорядження єпископів С. Ортинського та К. Богачевського, інформувалося про численні українські католицькі конгреси і з'їзди у різних містах, їхні резолюції. Редакція містила цикл публікацій на допомогу українським священикам п. н. «Духовні вправи гр. кат. сьвященства» (1913).

Помітний блок у газеті становили статті духовного та повчального змісту (переважно авторства священиків), дидактичні оповідання, у яких обстоювалася думка, що «житє народне та суспільне має опирати ся на основі віри і руководити ся наукою Христової Церкви» (У нас, за морем. — 1912. — Ч. 1). Це були публікації про питання віри в Бога, дотримання християнських засад та Божих заповідей, а також невеликі за обсягом тексти, що подавали роз'яснення основних церковних і релігійних понять, багато з яких скомпоновано у циклі п. н. «Чи треба нам релігії?», авторських колонках: «Поняття Бога» і «Основна правда» (вів Омеґа), «О сповіди» (вів П. Олексів), «Під неділю» (вів М. Кінаш). У виданні друкувалися розвідки з історії християнства, хрещення Русі, як-от: «Коли Русь приняла віру Христову? Як та віра розширила ся на Руси, та як се стало ся, що ми є католиками грецького обряду» (1913. — Ч. 22—27), «Релігія і Церква в історії України» (1924. — Ч. 77), В. Андрієвський «Православіє, автокефалія і католицизм» (1925. — Ч. 151; 1926. — Ч. 1—4).

З нагоди релігійних свят публікувалися проповіді єпископів С. Ортинського, К. Богачевського та інших церковнослужителів, які закликали шанувати християнські традиції української нації, пояснювали символіку та значення свят для вірних. Редакція ознайомлювала читачів із релігійними звичаями й обрядами інших країн світу — Білорусі, Бразилії, Греції, Ізраїлю. Також у виданні дискутувалися такі філософські проблеми, як розвиток цивілізаційних процесів і хибне намагання боротися із релігією як із перешкодою до подальшого культурного поступу людства («Церков і культура або цивілїзация» (1913. — Ч. 28—32), М. Кінаш «Католицька церква і культура» (1926. — Ч. 32). Серед інших морально-етичних аспектів, які розглядалися, — подружня вірність, шлюбні взаємини, виховання молодого покоління.

Автори «Америки», обстоюючи християнські цінності та здоровий спосіб життя української нації, акцентували потребу боротьби із пияцтвом і курінням через їхній шкідливий вплив на здоров'я та розумові здібності людини, стосунки у родині. Також порушувалися й інші, не менш важливі, соціальні проблеми тогочасся — безробіття, важкі умови праці та недостатнє соціальне забезпечення українських робітників у США, понаднормова жіноча праця, моральне виховання української молоді, охорона дітей та їхньої праці, опіка над сиротами та літніми людьми, підвищення освітнього рівня українських емігрантів. У низці статей йшлося про важливі аспекти виховання дошкільнят і подавалися рекомендації щодо догляду за немовлятами.

Одним із першочергових завдань часопису було згуртування українських емігрантів, надання їм моральної допомоги у непростих суспільно-політичних і побутових умовах на чужині. Водночас видання мало слугувати тим містком, який з'єднував українців за океаном із залишеною ними Батьківщиною: численні публікації покликані були пропагувати ідеї державної самостійності України та духовності нації, зміцнювати почуття власної національної гідності, конфесійної приналежності, а також спонукати до збереження рідної культури та традицій. Редакція дбала про ознайомлення емігрантів із їхнім правовим статусом, систематично інформуючи про всі нововведення в імміграційному законодавстві США та правила отримання громадянства, зокрема, було запроваджено рубрики «Інформації» («Імміграція», «Імміграційні справи») та «Питання й відповіди». Також друкувалося чимало кореспонденцій про робітничий і страйкарський рухи у США, громадське життя українських емігрантів у Болгарії, Бразилії, Канаді, Румунії, Чехії, Югославії й інших країнах, діяльність католицьких молодіжних організацій та проведені ними конференції і конгреси, роботу жіночих спілок тощо.

У газеті друкувалися праці суспільно-політичної тематики відомих публіцистів, істориків та письменників: о. К. Курилло «На розкішному майдані», В. Липинський «Релігія і Церква в історії України»,

Л. Мишуга «На Волині», Ю. Павликовський «В обороні рідної землі», о. Г. Підгорецький «Правда і обман», І. Полтавець-Остряниця «Чому пропала українська державність?» і «Не нація для уряду — а уряд для нації», Л. Цегельський «Серед Українців в Европі» і «Дві дороги», а також спогади та подорожні нотатки Б. Баранової, Каленика Лисюка (справж.: Василь Лепикаш), О. Назарука, І. Рогатинського, Ю. Романчука, Є. Чикаленка, А. Шептицького.

Вагомий пласт публікацій становили розвідки історичної тематики, в яких йшлося про трагічні сторінки минулого українських земель, що перебували під окупаційною владою різних імперій, національно-визвольну боротьбу народу, а також статті з історії української армії, сакральної архітектури.

У часописі вміщувалися пресознавчі матеріали, в яких роз'яснювалися принципи редагування газети, особливості журналістської творчості, інформувалося про всі етапи видавничого процесу, а також подавалася історія української преси й окремих періодичних видань. Зокрема, інформувалося про такі часописи, як: «Діло», «Добра Новина», «Душпастырь», «Жіноча Доля», «Зірка», «Місіонарь», «Світ Дитини», «Український Скиталець», «Шлях».

Надзвичайно важлива роль в «Америці» відводилася вирішенню освітніх проблем на чужині, наприклад, наголошувалося на потребі підвищення просвітнього рівня українського робітництва, матеріальній та моральній підтримці рідного шкільництва, наданні допомоги студентам для здобуття вищої освіти. Найбільше авторів часопису хвилювала доля рідної школи — як на еміграції, так і на Батьківщині, тому неодноразово у виданні дискутувалося про те, якою вона повинна бути та у який спосіб втілити її завдання. Низку матеріалів 1938 р. присвячено діяльності товариства «Просвіта» та урочистостям з нагоди його ювілею: К. Левицький «Нашій Просвіті Ювилейний поклін» (ч. 65), «Про минуле і майбутнє в діяльности Товариства Просвіта» (ч. 90) і «Нащо засновували нашу Просвіту» (ч. 108); І. Брик «Просвіта Наша Мати» (ч. 142) тощо.

1921 р. у газеті збільшилася кількість науково-популярних та пізнавальних матеріалів із природознавства, географії, астрономії, біології, про наукові експедиції, технічні винаходи, культурні традиції країн світу, а також медичної тематики (переважно авторства А. Кібзея), в яких у доступній формі розповідалося про симптоми та способи лікування найпоширеніших у той час захворювань.

Економічну тематику представлено замітками про стрімкий розвиток кооперативного руху в Галичині, в яких аналізувалися його здобутки та перспективи, а також статтями про економічне зростання промислових потужностей США.

Велику просвітню роль на еміграції виконували аматорські театральні гуртки та хори, що були осередками культурного розвитку і плекання української літературної мови. Від 1920-х рр. самодіяльні колективи значно активізувалися, а їхня діяльність, репертуар та відгуки на вистави знаходили активне відображення у часописі, редакція всіляко заохочувала розвій аматорського мистецтва, дбала про подальший поступ українського театру і музичної творчості в Україні та на еміграції, наголошувала на потребі європеїзації українського репертуару: М. Возняк «Справа українського театру» (1921. — Ч. 15), «Театр на Україні» (1926. — Ч. 26), К. Курилло «Про значіннє і якість театральних вистав» (1926. — Ч. 76), Л. Ц. «Українська опера в кождій українській хаті» (1927. — Ч. 31), «Розвиток української драми» (1930. — Ч. 76—84), О. Кошиць «Про хоровий спів на Україні» (1936. — Ч. 60), Р. С. «Хорова штучна музика на Україні» (1936. — Ч. 61) тощо. Особлива увага приділялася успішним гастролям у США Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця, танцювального ансамблю В. Авраменка, виступам театральних труп із Галичини, Підкарпатської України.

У газеті також дискутувалися проблеми українського образотворчого мистецтва та можливі шляхи його розвитку на батьківщині, розповідалося про здобутки молодих українських митців, народних майстрів, як-от: Літописець «Славяне в мистецтві» (1923. — Ч. 136), Ю. Азовський «Мистецтво Підкарпатської Руси» (1924. — Ч. 56), М. Грабина «Українська народна творчість» (1924. — Ч. 133), О. Кисілевська «Наше народне мистецтво» (1927. — Ч. 104), Л. Сембратович (крипт. Л. І. С-ч) «Наше мистецтво» (1930. — Ч. 104), П. Ковжун «Сучасне українське монументальне мистецтво» (1937. — Ч. 51). Не залишилися поза увагою редакції національна виставкова діяльність та музейництво за кордоном. Кінематографічний «вибух» у США наприкінці 20-х рр. сприяв зацікавленню авторів видання розвитком українського кіномистецтва у радянській Україні, зокрема, опубліковано чимало відгуків на презентований у США перший український звуковий фільм «Наталка-Полтавка»: «З побуту в Києві. Українські фільми» (1927. — Ч. 95), Обсерватор «Українська співуча філма в Америці» (1936. — Ч. 97) і «Які сили працюють над фільмою «Наталка Полтавка»?» (1936. — Ч. 100), «Звукова філма Наталка Полтавка скінчена» (1936. — Ч. 118).

Як і більшість тогочасних провідних українських часописів, «Америка» щороку публікувала багато матеріалів на пошанування творчості Т. Шевченка, приурочених до роковин його народження та смерті, серед них: В. Щурат «Встане Україна» (1913. — Ч. 13), П. Музиченко «Т. Шевченко в музиці» (1914. — Ч. 13), Л. Луців «Словінці про Шевченків «Кобзар» (1926. — Ч. 28), Б. Заклинський «Хто се Тарас Шевченко?» (1927. — Ч. 29), П. Мегик «Шевченко, українська старовина і мистецтво» (1929. — Ч. 31), Л. Цегельський «Кобзар: В 76-ті роковини смерти Тараса Шевченка» (1937. — Ч. 27), М. Рудницький «Невідомий Малярь-Шевченко» (1938. — Ч. 9, 10). Неоднозначно редакція оцінювала постать І. Франка, між іншим порушуючи питання про доцільність прийняття його культу українською нацією: «Матеріялістичний світогляд Франка» (1926. — Ч. 91), «Чи добре булоб у молодь вщіпити культ Франка» (1926. — Ч. 93).

На сторінках газети вміщувалося багато життєписів, статей з нагоди ювілеїв чи роковин смерті відомих діячів політики, літератури й мистецтва, зокрема: О. Барвінського, І. Біберовича, Д. Бортнянського, Марка Вовчка, Б. Грінченка, М. Грушевського, М. Драгоманова, І. Котляревського, М. Кропивницького, П. Куліша, О. Маковея, С. Ортинського, Ю. Романчука, В. Самійленка, К. Трильовського, А. Чайковського, Марка Черемшини, Г. Чупринки, М. Шашкевича. Окрім того, надруковано некрологи Л. Бачинського, М. Бачинського, Д. Вітовського, А. Ґели, І. Ґлови, Н. Дмитріва, М. Костомарова, С. Левицької, О. Новаківського, С. Петлюри, В. Сіменовича, В. Стефаника, І. Стефановича, П. Холодного, П. Чижевського, а також церковнослужителів УГКЦ у США — Л. Боського, Й. Боцяна, Н. Будки, С. Ващишина, Г. Верховського, О. Пика, П. Філяса.

Багато місця у виданні відведено художній творчості, яку репрезентовано оповіданнями, новелами й уривками повістей таких українських письменників, як: Л. Бачинський, В. Будзиновський, Б. Грінченко, Ф. Дудко, О. Дучимінська, М. Левицький, Б. Лепкий, А. Лотоцький, О. Маковей, Д. Мордовець, О. Назарук, І. Нечуй-Левицький, К. Поліщук, С. Сірополко, В. Стефаник, І. Франко, А. Чайковський, С. Черкасенко, Т. Шевченко, автор під псевд. Дядько Наум; перекладами (зазвичай А. Лотоцького та В. Держируки) прозових творів зарубіжних письменників: Т. Гарді, Г. Райдер Ґаґґард, А. Ірачек, Ч. Лемміз, Гі де Мопассан, Дж. Поппіні, Ч. Рід, С. Ромер, М. де Сервантес, Б. Стакер, К. Токутані, А. Чехов, П. Шіген й ін., фейлетонами (часто під однойменною рубрикою) авторів під псевдонімами (Федь Безкишкий, Михайло Пітсбурський) та криптонімами (К. Л-ич, О. М., Я. С.), гуморесками Дана Берґмана, В. Бірчака, Остапа Вишні, Я. Гашека, М. Зощенка. Також публікувалися поезії Людмили Волошки (справж.: Морозова-Курек), Б. Грінченка, І. Дідуха, Б. Лепкого, Олександра Олеся, Лесі Українки, Т. Шевченка, Ю. Шкрумеляка, В. Щурата й ін.

У газеті функціонували численні рубрики, які висвітлювали суспільно-політичне життя на українських землях під окупаційними владами: «Зі старої Вітчини», «Вісти старокраєві», «З Російського Раю», «Вісти з Лемківщини», «Вісти з рідні», «Вісти з України» («По Україні»), «Вісти з краю сліз і недолі», «Зпід ляцького ярма» («Зпід Польщі»), «Новини з краю», «З більшевицького раю» («З червоного раю»), «З Радянської України», «Зпід Ромунії», «З голосів преси» («Голоси преси», «Огляд преси»); міжнародні події: «Новинки», «Зі сьвіта» («З За-границі», «Із світа»), «Зї сьвітової політики», «Війна» («Події в Европі»); діяльність УГКЦ у США та Старому краю: «Церковні Вісти», «З Церковного і Народного житя», «З церковно-релігійного життя», «Вісти з католицького світа», «Церковний устав», «З церковних справ»; організаційні питання: «Дописі», «Вісти з Провидіня», «Для членів «Провидіння», «Мітинги по відділах» («Рух у відділах Провидіння»), «Орґанізаційні справи» («Справи Провидіння»); культурно-освітнє життя: «Всячина», «Просьвіта і Школа», «З нашого Народного Житя», «Жертви на Народні Цїли», «Наша школа», «З театру»; на допомогу українській діаспорі: «Американські образки», «Іміґраційні справи», «Питання й відповіди»; містили науково-популярну та пізнавальну інформацію: «З наукового світа», «Наука» («З науки), «З науки і природи», «Ріжні цікаві вісти», «Для науки і розради», «З чудес техніки», «Всячина», «Із звіриного світа»; публіцистику, розваги та гумор: «Малий Фейлєтон», «Сьмішне», «Веселий кутик», «Гумор», «З хвилі», «З чужих зїльників», «Цінні та знаменні Вискази», «Золоті слова»; практичні рекомендації: «Для наших ґаздинь» («Поради», «Поради господиням»), «Дещо про плеканнє немовлят», «Лікарські поради» («Лікарський кутик»), «З дентистики», «Здоровлє», а також: «Зі спортового світа», «Посмертні згадки» («Померли»), «Почтова скринька», «Оповістки», «Посвідки». Окрім того, діяла низка тематичних колонок: «Під неділю» (вів о. М. Олексів), «Се і те» («І се і те», «Це і те») (вів Антін Пашук), «З нашого життя» («З хвилі життя», «Думки») (вів Дядько Наум).

Основною метою двотижневої молодіжної сторінки «Junior America», організованої у квітні 1930 р., було виховання юного покоління «в любови і розумінні цінностий свого народу», тому на ній друкувалися пізнавальні матеріали для молоді — пріоритет надавався статтям з історії та культури України, а також з історії Церкви, дописам про діяльність молодих членів «Провидіння», пізнавальним заміткам. Спершу сторінка виходила за редакцією Л. Сембратовича, згодом, кілька років, за редакцією Семена Демидчука, а з кінця 1936 р. — Єви Піддубчишин. До неї дописували С. Демидчук (крипт. С. Д.), М. Елко, Б. Катамай, Розалія Лишик, Є. Піддубчишин, М. Струтинський, а також молоді читачі.

Від ч. 33 за 1938 р. редакція започаткувала «Жіночий Відділ» — «для інформування й освіти українських жінок, про культурне й організаційне життя українського жіноцтва в Америці і в Україні, а також і всього світу» (1938. — Ч. 33). Сторінка виходила двічі на місяць за редакцією Олени Лотоцької, на ній публікувалися агітаційні матеріали про залучення жіноцтва в організацію, життєписи відомих українок (Ганна Барвінок, Грицько Григоренко (О. Косач), Уляна Кравченко, Олена Пчілка, С. Русова, Леся Українка, Л. Старицька-Черняхівська), статті з українського народного мистецтва, а також багато кореспонденцій про громадську роботу українських жінок у США та Галичині. До жіночої сторінки дописували Анна Бойко, Ольга Дучимінська, О. Лотоцька, Марія Омельченко, Текля Шпак, Олена Штогриця, Марія Х., М. Р.

Часопис утримувався здебільшого на кошти його передплатників та членів організації, тому постійно проводилася кампанія зі збільшення їх кількості, щоби навіть у найскрутніші для «Провидіння» часи втримати газету. Редакція докладала всіх зусиль, аби зробити «Америку» щоденником, покращити її художньо-технічне оформлення, однак їй не вдавалося набрати потрібної кількості передплатників та збільшити пресовий фонд.

Однією з важливих сфер діяльності редакції була підтримка та пропагування благодійництва — у газеті постійно вміщувалися заклики до українських емігрантів складати пожертви на різні потреби своїх краян: допомогу сиротам, жертвам повені, голодуючим, військовополоненим та політичним в'язням, на щомісячні виплати студентам для навчання в університетах і на розвиток дитячих часописів, «Рідну Школу» тощо. Зокрема, у ч. 45 за 1921 р. опубліковано звернення М. Грушевського до діаспори п. н. «Подяка і просьба» й надалі матеріально допомагати співвітчизникам.

Серед найактивніших авторів, окрім уже згаданих, — Степан Баран, Володимир Галан, Василь Королів-Старий, Кость Левицький (псевд. К. Антонович), Марко Луцкевич (крипт. М. Л.), Зиновій Матла (псевд. Львівський), Лука Мишуга, Володимир Мурський (крипт. В. М.), Михайло Олексів (крипт. Мих. О.), Іван Остап (крипт.: І. О., Ів. Ос.), А. Пашук, Роман Перфецький, Павло Поточняк, О. Пристай (крипт. О. П.), Й. Чаплинський, Л. Ясінчук, а також під псевдонімами та криптонімами: Онисим Т. (крипт. Т.), Орфей, Очевидець, Присутний, Семен, Іван Сумний, Той Сам та ін. Багато матеріалів передруковувалося із часописів: «Воля», «Вперед», «Діло», «Канадийскій Фармер», «Нова Зоря», «Український Вістник», «Шлях».

Після 1939 р. газету редагували: Володимир Лотоцький (1927—1943 рр.), Богдан Катамай і Лонгин Цегельський (1943—1950 рр.), Григорій Лужницький (1950—1953 рр.), Євген Зиблікевич (осінь 1953 р. — січень 1964 р.), Мстислав Дольницький (січень 1964 р. — вересень 1968 р.), Лев Шанковський (вересень 1968 р. — кінець 1980-х рр.). Літературну редакцію україномовної частини у 1970-х рр. здійснювали: Данило Чайковський, Зиновій Матла, Ігнат Білинський. До складу редакційної колегії видання (включно з англомовними сторінками) у різний час входили: Христина Бак-Бойчук, Микола Вайда, Семен Демидчук, Володимир Дорошенко, Григорій Заячківський, Марія Кононенко, Богдан Кравців, Олег Лисяк, Зиновій Матла, Лев Мидловський, Микола Пасіка, Ірина Пеленська, Богдан Романенчук, Ігор Ребенський, Василь Семотюк, Микола Струтинський, Михайло Тершаковець. Видавництво «Америки» у різний час очолювали: Еміль Кульчицький (1915—1917 рр.), Петро Кирилюк (друга половина 1917 р. — 1936 р.), Теодозій Каськів (1937 р.), Лонгин Цегельський (1938—1950 рр.), Богдан Катамай (1943—1952 рр.), Богдан Кравців (1953 р.), Ігнат Білинський (1954 р. — кінець 1980-х рр.).

Починаючи від 1939 р. у різні роки з виданням співпрацювали численні кореспонденти та дописувачі: П. Андрусів, В. Вакуловський, В. Ващенко, Р. Голіят, І. Гриневич, І. Дурбак, П. Ісаїв, Б. Казанівський, А. Кігічак, Б. Коваль, М. Кушнір, В. Лев, Д. Левчук, Ф. Лукіянович, Е. Ляхович, В. Мацьків, С. Микитка, І. Нагаєвський, М. Нитченко, М. Орищук, М. Островерха, Н. Полонська-Василенко, Л. Полтава, І. Попель, Ю. Рибак, М. Рудий, С. Скробач, І. Сохоцький, М. Струтинський, О. Татомир, М. Троцький-Брадович, Л. Храплива, М. Чировський, М. Чубатий, П. Шандрук, А. Штефан та ін.

На останній сторінці газети вміщувалися оголошення приватних осіб, підприємців, лікарів, товариств і організацій, повідомлення про продаж церковного інвентарю та предметів побуту. Також часто публікувалися переліки книг релігійної і світської тематики, які можна було придбати у редакції.

Видання продовжує виходити донині, залишаючись єдиним українським католицьким щоденником у США, який, за визначенням самої редакції, стоїть на національно-християнських позиціях, обстоює рідну віру, обряд та Церкву, культурні й релігійні свободи, а також подає найповнішу картину суспільно-політичного життя в Україні та світі. Ті програмні засади, які задекларовано у першому числі газети, не втратили актуальності і є визначальними в сучасному виданні «Америки».

Бібліографія: *Власт Ю.* Українська преса в Америці / Ю. Власт // Український Прапор. — Відень, 1920. — Ч. 8. — С. 4; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 188.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 41; 1996. — Т. 6. — С. 2349; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1984. — Vol. 1. — P. 63; Календар Провидіння на рік звичайний / зладив о. В. Держирука. — Філадельфія, 1918. — С. 247; *Настасівський М.* Українська іміграція в Сполучених Державах / М. Настасівський. — Нью Йорк, 1934. — С. 66, 68, 137; *Цурковський А.* 20 літ тому / А. Цурковський // Америка. — 1934. — Ч. 45; Ювилейний альманах Української Греко-Католицької Церкви у Злучених Державах з нагоди пядесятьліття її істнування. 1884—1934. — Філадельфія, 1934. — С. 101; Звідомлення з річних зборів управи Провидіння 16 і 17 лютня, 1937 // Америка. — 1937. — Ч. 41, 45; *Копачук М.* Жіночий Відділ «Америки» / М. Копачук // Америка. — 1938. — Ч. 93; *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 120; *Білинський І. М.* На службі Церкві, народові і власній організації: До 60-ліття «Америки» — органу Союзу Українців Католиків «Провидіння» в Америці / І. М. Білинський // Ювілейна книга Союзу Українців Католиків «Провидіння» в Америці. 1912—1972. — Філядельфія, 1974. — С. 147—163; *Лужницький Г.* За віру, за Церкву, за нарід!: Нарис історії Союзу Українців Католиків «Провидіння». 1912—1972 / Г. Лужницький // Там само. — С. 25, 32—33, 41, 43, 48, 68, 72; *Мидловський Л. В.* Завдання і значення часопису / Л. В. Мидловський // Там само. — С. 191—193; Історія української іміграції в Америці: Збереження культурної спадщини / текст М. Куропась. — Нью-Йорк, 1984. — С. 67; Три 25-річчя СУК «Провидіння» // Ювілейна Книга Союзу Українців Католиків «Провидіння» в Америці. 1912—1987. — Філадельфія, 1987. — С. 30, 35, 43; Щасти Боже на дальшій дорозі!: Філадельфія відзначила 75-літній ювілей СУК «Провидіння» // Там само; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 154—155; *Верига В.* Нариси з історії України (кінець XVIII — початок XX ст.) / В. Верига. — Львів, 1996. — С. 367; *Куропась М.* Українсько-американська твердиня: перші сто років історії Українського Народного Союзу / М. Куропась. — Острог ; Чикаго, 2004. — С. 134; *Чекалюк В. В.* Українськомовна преса США та Канади, її вплив на українські видання / В. В. Чекалюк // Наукові записки Інституту журналістики. — К., 2004. — Т. 15. — С. 50—54; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 3—4.

Електронні джерела: *Гуцал П. З.* Українська еміграція Канади і США та національно-визвольний рух на західноукраїнських землях (1914—1923) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 [Електронний ресурс] / Гуцал Петро Зеновійович. — Режим доступу: http://disser.com.ua /contents /29273. html; http://uk.wikipedia.org; http://www.volyn. rivne.com.

О. Середа

539

ВѢРА И ЦЕРКОВЬ: Приложеніе къ «Русской Правдѣ». — Выходитъ разъ въ мѣсяцъ. Г. 1. № 1. 1912.

Отв. ред. И. Цуркановичъ. — **Черновцы, 1912—1913**: *Изд.* А. Геровскій. Бук. общ. *тип.* въ Черновцахъ (1912); *Тип.* общества «Русская Рада» въ Черновцахъ (О. Дикъ) (1913). *Адр. адм.*: Черновцы, ул. Микулича, № 15.

Вийшло: 1912 — Г. 1 № 1—3, 1913 — Г. 1 № 4, 5, [?]; *Ф.* 25,5×17 см; *Обс.* 16 с. (1912), 12 с. (1913); *Передпл.*: на годъ 2 кор.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Г. 1 № 1—3, 1913 — Г. 1 № 5.

Примітки: № 1 за 1912 р. вийшов із поміткою: «По конфискаціи 2-е изданіе». Видання ілюстровано зображеннями святих православної Церкви.

У вступній статті «Къ читателямъ» (з «білими плямами» цензури і помітками «Конфисковано») наголошувалося, що «Вѣра и Церковь» слугуватиме «духовному пробужденію нашого народа, будетъ помагати ему познавати истину Хрістова ученія... будетъ заниматися всѣми вопросами православной вѣры, хрістіанского житья и Церкви. Но найбольше будетъ выясняти самыя основы хрістіанства, у насъ такъ затемненныя латинствомъ. Для сего «Вѣра и Церковь» будетъ помѣщати поученія изъ твореній св. Отцевъ

и примѣры изъ житій святыхъ угодниковъ Божіихъ» (1912. — № 1).

Згідно із окресленими завданнями у додатку від перших номерів друкувалися статті, що роз'яснювали засади православної віри (Якъ отпала римская Церковь

Приложеніе къ „Русской Правдѣ".

ВѢРА И ЦЕРКОВЬ

1912

Выходитъ разъ въ мѣсяцъ

Где глядати правды?

Иоанъ Златоустъ.

отъ православной вѣры; О Соборной и Апостольской церкви. — 1912. — № 1; Православная вѣра на Руси; Якую же вѣру приняли св. Владимиръ князь и съ нимъ весь русскій народъ. — 1912. — № 2; Где глядати правды?; Подбескидскій. Якъ вѣровати во Св. Троицу? — 1912. — № 3), а також статті про запровадження унії і це об'єднання Церков як «мостикъ къ латинству» (О римскомъ папі и латинской ереси; Якъ латиняне заводили унію; Якъ латиняне православныя книги исправляли. — 1912. — № 1; Ученіе латинянъ о Св. Дусѣ її. — 1912. — № 2; Подбескидскій. Якъ побідила унія на угорской Руси; Что такое унія? — 1913. — № 5). У низці публікацій розкривалися роль і значення Папи Римського у християнстві (Туркевичъ Л. Цы есть римский папа головою Христовой церкви? — 1912. — № 1; Цы правда, что римский папа есть глава церкви и намѣсникъ Бога на землѣ? — 1912. — № 2; Цы можно признати римского папу непогрѣшимымъ? — 1912. — № 3; Цы правда, что римский папа есть голова церкви? — 1913. — № 5).

У передових статтях, надрукованих у № 2 і 5, роз'яснювалася суть релігійних свят («Слово въ день св. Пятидесятницы» і «Хрѣстос воскресе!»).

На сторінках додатка популяризувалися нові церковно-релігійні видання.

Авторів публікацій редакція здебільшого не подавала.

Література: Конфискація «Вѣры и Церкви» // Русская Правда. — 1912. — № 70. — С. 4—5; *Романюк М. М.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 276—277.

М. Галушко

540

ВІСТИ З УКРАЇНЬСКИХ ТОВАРИСТВ (1912 ч. 1—5/6/7); ВІСТИ З УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРИСТВ (1912 ч. 8/12 — 1914): Орґан Руского Товариства Педаґоґічного (1912); Орґан Українського Педаґоґічного Товариства (1913 ч. 1/2, 3); Орґан Українського Педаґоґічного Товариства. Додаток до «Діла» ч. 133 (1913 ч. 4/5/6); Орґан Українського Товариства Педаґоґічного (1914). — Виходить раз у місяць (1912—1913). Р. І. Ч. 1. 1912, січ.

Відвіч. ред. Денис Кучика (1912—1913). — **Львів, 1912—1914**: *Видає* Руске Товариство Педаґоґічне (1912), Укр. Педаґоґічне Товариство (1913—1914); *Накладом* Укр. Тов. Педаґ. (1913 ч. 4/5/6, 1914 ч. 15/19); *Накладом* Дениса Кучика (1914 ч. 7/14). *Друк*. І. Айхельберґера, Львів, Ринок, ч. 10 (1912 ч. 1—5/6/7); *Друк*. «Діла», Львів, Ринок, ч. 10 (1912 ч. 8/12 — 1914). *Адр. ред. і адм.*: Львів, Мохнацкого, 12 (1912—1913).

Вийшло: 1912 — Р. І ч. 1—5/6/7, 8/12, 1913 — Р. ІІ ч. 1/2, 3, 4/5/6, 1914 — Р. ІІІ ч. 7/14, 15/19; *Ф*. від 31,5×23,5 см до 48×31 см; *Обс*. від 4 с. до 8 с.; *Передпл.*: річна 2 кор. (1912—1913). *Ц.* окремого числа 4 с. (1912—1913).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. І ч. 1, 2, 5/6/7, 8/12, 1913 — Р. ІІ ч. 3, 4/5/6, 1914 — Р. ІІІ ч. 7/14, 15/19; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. І ч. 1, 2, 5/6/7, 8/12, 1913 — Р. ІІ ч. 1/2—4/5/6, 1914 — Р. ІІІ ч. 7/14, 15/19.

Примітки: Від ч. 8/12 «Вісти...» виходили як додаток до «Діла» — до ч. 13 за 1912 р., до ч. 36 і 133 за 1913 р., до ч. 47 і 123 за 1914 р.

У публікації «Від Редакциі», в якій мотивувалося заснування нового друкованого органу «Руского Товариства Педаґоґічного», відзначалося: «Брак орґану, де-

б Руске Товариство педаґоґічне могло поміщувати свої комунікати, оповістки, звіти, конкурси, анонси, викази жертв, зазиви і поклики, зродив потребу такого Вістника, який отсе пускаємо в сьвіт» (1912. — Ч. 1).

Починаючи видання газети, редакція позиціонувала як читацьку аудиторію «всїх тих, що слїдять рух у нашім товаристві і цїкавлять ся єго розвитком — всїх тих, що хотїлиб користати з наших аґенд, бурс і шкіл — і тих, що складаючи свою лепту на жертвеннику рідної школи, раді-б знати, куди і як сесь гріш їх зістав повернений». У редакційній статті першого числа чітко задекларовано мету часопису: «...щоб «Вісти» з українських товариств стали зеркалом нашого руху просьвітного і економічного, наших змагань на всїх полях народного нашого житя, культурної і ідейної працї, а даючи змогу слїдити жертвенність нашої суспільности на цїли народні, підбадьорували нас до тим інтензивнїйшої працї, кріпили нас вірою в будучність» (Від Редакциї. — 1912. — Ч. 1).

Окреслені соціальні орієнтири та наміри редакції визначили тематику рубрик, запроваджених у часописі: «Жертви», «Всячина», «Для ідеї», «Інформаційна сторінка», «Рекламні оголошення». Основне змістове наповнення «Вістей…» упродовж 1912—1914 рр. становили списки громадян і товариств, які робили різні пожертви. Таким чином редакція виконувала одне із заявлених завдань — «зробити нашу часопись зеркалом жертволюбности цїлої Австрийської України» (1912. — Ч. 1).

У першому числі опубліковано повідомлення про «одиноке на Галицку Україну Руске Товариство Педаґоґічне у Львові, яке удержує три українскі школи, жіночу семинарию учительску, видїлову школу і школу вправ, три бурси, дві для хлопців — в яких є 400 вихованців, а одну для дївчат — доньок переважно бідних селян та міщан». Починаючи від першого числа на сторінках місячника під рубрикою «Жертви» друкувалися списки осіб, які робили благодійні внески на певні потреби, п. н. «Жертви зложені за карту увільняючу», «За увільняючу карту на цїлі Українського Педаґоґічного Товариства», «Виказ жертв зложених на бурсу чеками», «Жертви на фонд памятника о. Антона Могильницкого», «За стінний календар», «Жертви прислані на цїлі У. П. Т.».

Призначення видання підкреслювали і десять редакційних заповідей, опублікованих п. н. «Позір!». У них, зокрема, відзначалося: «При всїляких сходинах, забавах збирайте жертви на рідні школи Р. Т. П., кожда

Ч. 1. Львів, січень 1912. Рік 1.

Виходить раз у місяць. Річна предплата виносить 2 Кор. Поодиноке число 4 с.

ВІСТИ з УКРАЇНЬСКИХ ТОВАРИСТВ

орґан Руского Товариства Педаґоґічного.

Ціна оголошень: 40 Корон, 20 -, 10 -, 5 -. Дрібні оголошення по 40 с. за стрічку або її місце.

Видає: РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ. Редакция і Адміністрация: Львів, Мохнацкого 12. Відповідальний редактор: ДЕНИС КУЧИКА.

Від Редакциї.

Брак орґану, де-б Руске Товариство Товариство педаґоґічне могло поміщувати свої комунікати, оповістки, звіти, конкурси, анонси, викази жертв, зазиви і поклики, зродив потребу такого Вістника, який отсе пускаємо в сьвіт. Маємо вправдї свою часопись „Учитель", але се ґазета педаґоґічно-наукова, присьвячена передовсїм справам школи і вихованя. На оповістки нема в неї місця, а то ще виходить всего раз у місяць, так що не може бути в потребі актуальним голосом, особливо, коли різне се пильна справа. Наша українська преса, хоч прихильно відносить ся до змагань товариства і з усею готовостию містила і містить комунікати і викази жертв — не годна кождого часу дати нам кутка на своїх шпальтах, бо сотки других товариств просьвітних і економічних домагають там свої черги — вже й не згадуючи про потребу актуальних статей і дописів.

Прийшло ся подбати про свій орґан. Робимо се і для власної вигоди і для вигоди всїх тих, що слїдять рух у нашім товаристві і цїкавлять ся єго розвитком — всїх тих, що хотїлиб користати з наших аґенд, бурс і шкіл — і тих, що складаючи свою лепту на жертвеннику рідної школи, раді-б знати, куди і як сесь гріш їх зістав повернений. Наконець наші вісти охотно послужать і всїм українським товариствам і інституциям, предприємствам і видавництвам, що в ньому схочуть шукати місця для своїх справ.

Хочемо, щоб „Вісти" з українських товариств стали зеркалом нашого руху просьвітного і економічного, наших змагань на всїх полях народного нашого житя, культурної і ідейної працї, а даючи змогу слїдити жертвенність нашої суспільности на цїли народні, підбадьорували нас до тим інтензивнїйшої працї, кріпили нас вірою в будучність.

Від Адміністрациї.

Подає ся до відомости, що часопись „Вісти" висилаємо не лиш нашим предплатникам, але всїм тим, що бодай малою лептою причиняють ся до розвою наших українських інституций. Дістають отже всї Вп. Добродїї Руского Товариства Педаґоґічного, подані в спискї „Жертви" як і ті, що поміщують у нас анонси. Визнаним булоби, щоби і другі наші Товариства як „Красний Союз шкільний, „Комітет будови Руского Театру" і прочі Товариства, занимаючі ся збиранням жертв на свої цїли, поміщували оплатно своїх жертводавців, а тим робом кождий жертводавець буде переконаний, що лепта ним вислана дійшла до місця призначеня, а наша часопись буде єму посьвідкою зложеня. Для товариств, поміщуючих у нас стало списи жертв, удїлимо значнїйший рабат від цїни поіменованої в заголовку. Радо будемо поміщувати конкурси, білянси, оповістки, анонси для пошукуючих занять і то в спосіб для кождого як найкориснїйший. Будемо старати ся, щоби наша часопись знайшла ся у всїх касинах і публичних льокалах і бажаємо єї зробити зеркалом жертволюбности цїлої австрийської України. Товариства, які будуть поміщувати в нашій часописи своїх жертводавців, схотять при ладженю для нас спису подати кромі місцевости кождого жертводавця також єго послїдну почту. Всї жертводавцї, які будуть посилати датки на Руске Тов. Пед. місто сьвяточних і новорічних желань будуть поміщені в слїдуючім числї.

Жертви зложені за карту увіль.

По одній коронї зложили Вп. Добродїї:

Лл. Терлецкий Борислав, Йос. Романович Львів, П. Гуменюк Сокиринцї, о. Вас. Молчко Сервари, Гр. Карпович Тернопіль, Евг. Мацїлїнський Орелець, Дионіз. Грицина Волчківцї, А. Вітошинський Відень, К. Угрско Комарно, Галя Станиця Коломия, Вл. Середа Терка, Вас. Лукомський Черниця, Юлїя Дмитрик Перерісль, Гн. Кромалюк Збараж, М. Кошубіяна Глубічок вел. о. М. Миколайчук Торки, Алекс. Павлюкова Оплушко, В. Костик Перемишль, о. М. Турковнч Понинка, Остап Левицький Дрогобич, Руский Народний Дім Іванїка, о. Пєцьоровский Іванїка, Андр. Стрільчик Стрільче, Лукий Черниці, Мих. Мусїй Миколаївка, Ілїя Дзюбановский Івачів гор., Теод. Старчак Потелич, Данило Нич і А. Пісько Понорочі, Ст. Ілїя Полкині, Марія Гоцка Полкині, Ольга і Олена Гоцкі Полкині, о. Мурник Карлів, Олена Курпяківна Карлів, о. Волоц. Кубіцкий Ороховець, В. Витвицкий Коломия, Глїбчук Коломия, Марія Гоцка Пинини, о. Волод. Семків Миколаїв, Гриць Петро Клиніє Залїщики, П. Островський Черкаси, Іл. Бродович Підгайцї, Іл. Зупник Ст. Сянч, Мих. Пєрожинський Тенетинцї, о. Іл. Гучковський Сокиля о. Ант. Дмитраш Залуче, Мих. Мельничук Тернопіль, Анна Чумаківна Богутин, Ів. Кацїй Волосіянка, о. Лев Курмановнч Заліщи, В. Бем Заліщи, Ос. Кузьма Коломия, Іл. Юськевич Конюхи, Гр. Попович Косів, Ів. і Ольга Рудницкі Домброва, Андр. Смолевский в Канцові данков-

каса і Тов. повинно часть зі своїх зисків давати на рідні школи Р. Т. П., кождий Українець і Українка повинні бути членами Р. Т. П.» (1912. — Ч. 4). Під рубрикою «Всячина» друкувалися прізвища нових членів педагогічного Товариства.

Певну увагу редакція часопису приділяла публікації звітів «з курсів неграмотних» — тут вміщено звернення головної управи Товариства до «Хв. Старшин Кружків та Видїлів Філій У. П. Т.» (1913. — Ч. 4/5/6). Наголошувалося, що кошти на «устроюванє курсів неграмотних» виділялися при умові подання звітів

за встановленою формою і наявності відповідей на певні запитання.

На сторінках місячника порушувалися питання «в справі реорґанїзациї Товариства». У ньому друкувалися матеріали головної управи Українського педагогічного товариства: «Обіжник ч. 3 від 27 марта 1913», «Комунїкат Головної Управи У. П. Т.» (1913. — Ч. 4/5/6). На прикладі об'єднань польської суспільності у лавах «T. S. L.» «Філіям та Кружкам» пропонувалося «змінити основно дотеперешній устрій Товариства», адже «новий статус дає змогу філіям працювати зовсім самостійно на полї нашого рідного шкільництва та национального вихованя» (1913. — Ч. 4/5/6). У цьому ж числі опубліковано «Загальний огляд реорґанїзациї У. П. Т.».

Публікації Д. Кучика на сторінках часопису висвітлювали кредитні справи. Зокрема, у статті «На шляху праці» розглянуто економічний рух від 1898 р. — часу появи «Краєвого Союза Кредитового», що дало поштовх для заснування кредитних, торговельних, промислових, господарських та інших товариств. Від того року, зазначив автор, «розмови про бідність заняли наради та поговірки на тему набування дешевого кредиту, корисного обертання грошей, вишукуваня і збуваня товарів і продуктів домашного промислу» (1912. — Ч. 2). У «Бухгальтерийній бібліотеці» містилися пояснення термінів «з купецького діловодства», для вкладників банку надруковано на трьох сторінках «Методику розрахунку річного доходу» (1912. — Ч. 5/6/7).

«Наші вісти, — відзначала редакція, — охотно послужать і всім українським товариствам і інституциям, предприємствам і видавництвам, що в ньому схочуть шукати місця для своїх справ» (1912. — Ч. 1), тому на останніх сторінках часопису постійно друкувалися різнопланові рекламні оголошення: від звернень до селян, міщан та «академіків» вступати до «Руского Товариства Педагогічного», «щоб з новим 1912 р. десятки тисяч стали до лав Товариства» (1912. — Ч. 1, 3), до інформації «Торговельно-промислового Союзу» та кредитних установ, запрошень до вступу у товариство «Народна Торговля» (1912—1913 рр.), книготорговельна інформація.

Редакція не завжди дотримувалася вказаної у заголовку періодичності виходу газети. Всього за січень 1912 р. — червень 1914 р. вийшло 11 блоків «Вістей з Українських Товариств» (№ 1—19). Згідно з інформацією «Від Адміністрації», наклад видання становив понад 500 примірників. Час від часу на перших сторінках містилося звернення «Від Адміністрациї» з проханням до «всїх прихильників розширювати наші «Вісти».

Останнє число вийшло у червні 1914 р. обсягом три сторінки.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 188—189; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 172.

Література: *Кульчицька Л.* Вісті з українських товариств / Л. Кульчицька // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 449—452.

Л. Кульчицька

541

ЖИТЄ: Орґан присвячений молодїжи середних шкіл (1913—1914). — Р. 1. Вип. 1. 1912.

Видає і відвічає за ред. Михайло Феник (1912 вип. 1), Олекса Бордун (1912 вип. 3 — 1914). — **Львів, 1912—1914**: *Друк* Ставропігійського інститута у Львові, під зарядом М. Рефця (1912—1913); «Загальна *Друкарня*», Пекарська, 32 (1914). *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. Супінського, ч. 21.

Вийшло: 1912 — Р. 1 вип. 1—4, 1913 — Р. 2 вип. 1—3/4, 1914 — Р. III вип. 1, 2; *Ф*. від 17,8×12,5 см до 22,3×14,8 см; *Обс*. від 48 с. до 32 с. (1912, 1913 ч. 2 — 1914), 24 с. (1913 вип. 1); *Передпл*.: В Австрії з пересилкою на рік 4,50 кор., в Росії 2 руб., в Америці 1,50 дол., в Німеччині 5 мар. (1912); річно 3 К. (1913—1914). *Ц*. окремого примірника 40 сот. (1912, 1913 вип. 2, 1914), 30 сот. (1913 вип. 1), 50 сот. (1913 вип. 3/4).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. 1 вип. 1—4, 1913 — Р. 2 вип. 1—3/4, 1914 — Р. III вип. 1, 2; **НБУВ**: 1912 — Р. 1 вип. 1; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. 1 вип. 1—4, 1913 — Р. 2 вип. 1—3/4; **ДНАБ**: 1913 — Р. 2 вип. 2.

Примітки: На обкладинці — підзаголовок: «Орган присьвячений справам молодї середних шкіл». Пагінація сторінок у межах річників за 1912 р. та 1914 р. наскрізна, за 1913 р. — почислова. Адміністративними справами часопису займалися: 1912 р. — Ф. Андрусевич, 1913 р. — С. Безпалко, 1914 р. — Ф. Калинович.

Неперіодичний літературно-науковий журнал «Житє» призначався для української шкільної молоді. На рік планувалося видавати 20 друкованих аркушів часопису, кожне число обсягом 3—4 сторінки. Про своєчасність заснування і необхідність такого типу видання свідчить зауваження редакції: «З повною готовністю зібрала наша молодіж основний фонд і це дає нам надії» (1912. — Вип. 1).

У вступному слові засновники часопису відзначали: «Даємо місце всім здоровим та хосенним напрямам

української поступової думки». На сторінках «Житє» планувалося висвітлювати всі проблеми української молоді середніх шкіл, сприяти виявленню і виправленню зроблених помилок у «поступовому змаганні», бути дороговказом для юнацтва. Редакція прагнула друкувати у журналі тексти не лише молодих авторів, а й усіх інших, за умови, що в їхніх матеріалах ітиметься про життя та проблеми шкільної молоді.

Молодіжний часопис приділяв належну увагу національним проблемам. У журналі друкувалися статті суспільно-політичного змісту, що заторкували найважливіші аспекти життя українського народу, зокрема питання боротьби за самостійну й соборну Україну. Так, у публікації «Наші завдання під сучасну хвилю» (1912. — Вип. 4) автор під криптонімом Ів-Ор, акцентуючи на ролі української молоді у найважливіших процесах суспільного життя, стверджував: «Самостійна Україна — се наші бажання, молитва, пориви, змагання». К. Малицька у статті «Старі і молоді» розглядала проблему взаємин старшого покоління та молоді, порушувала тему активізації участі жінок і дівчат у громадсько-політичному житті українського народу.

Час від часу на сторінках «Житя» друкувалися статті, основним завданням яких було рекомендувати ефективні способи досягнення всебічного інтелектуального розвитку (найдоступнішим і найпоширенішим визначалася самоосвіта), роз'яснювати, якою повинна бути справжня школа, а також поряд із пропагуванням освіти поширювати «якусь ідею», думку, погляд. До таких публікацій належить стаття Северина Даниловича «Значінє ідеалів в житю чоловіка» (1912. — Вип. 1), у якій подавався популярний виклад теорії щастя за Платоном, розкривалася роль ідеї та ідеалів у житті людини. Крім того, автор закликав: «Повинно ся як найбільше образовувати розум, пізнавати природу, суспільність, освідомлювати себе про її звязь з нашим житєм, та приучувати ся до життя, як праці для суспільности». Серед інших журнальних матеріалів вирізнялися ґрунтовністю дослідження І. Франка «Найстарша церковно-словянська вірша» (про занедбання школярами вивчення минулого українського народу, зокрема його культурних традицій) та В. Каєєва «Про те, що головною цілию самообразовання повинно бути виробленнє собі світогляду» (переклад з російської Ів. Лиз.). Автор статті «Наш шлях» (підп.: Ів-Ор), критикуючи існуючу систему шкільної освіти та методи виховання, заявляв: «...виповідаємо безпощадну борбу теперішній шкільній системі, критикуємо її діяльність... працюємо над виробленнєм людини, що критично буде оцінювати суму суспільних явищ, людини творчої, що поставить собі нові вартости, а повалить пережитки, людини, що буде здібна до самостійного

ЖИТЄ.

1912. 8. 1.

ЗМІСТ 1 випуска:

ВІД РЕДАКЦІЇ 1
Др. С. ДАНИЛОВИЧ: Значінє ідеалів в житю чоловіка 2
О. КАРАШКЕВИЧ: Фрагмент з „Богдана Хмельницького" 9
О. ГАЛИЧАНКА: Всї? . . 10
Др. І. ФРАНКО: Найстарша церковно-славянська вірша 13
В. МИХАЙЛОВИЧ: До мети 20
ДЗВІНКА: Вона— Вона розійшли ся 21
М. КАРЄЄВ: Про те, що головною цілию самообразовання повинно бути вироблене собі світогляду. . 22
А. МІНІМУСЕНКО: Прийди 45
ВІЖУЧІ СПРАВИ 46

Ціна 40 сот.

діла» та наголошував, що ідеологія української поступової молоді повинна «йти у ногу» з інтересами широких кіл «працюючих українських мас». У цій же публікації пропагувався клич «Свобідний чоловік, вільна Україна!». Партійно-політичні переконання української молоді розкривалися у статтях «Наша політична орієнтація» і «Не убий!» Вюна (псевд. Р. Заклинського) та «Ідея і ідейність у нашої молоді» автора під криптонімом Ю. В.

У низці журнальних публікацій (Василенко. Повязані фрагменти. — 1913. — Вип. 3/4; Сава П. Клєрикалїзм в австрійских школах. — 1914. — Вип. 2) висвітлювалися життя та проблеми, зокрема політика

полонізації у навчальних закладах, української шкільної молоді. Редакція зверталася до учнів польських та утраквістичних шкіл із проханням надсилати матеріали про будь-які переслідування українських учнів у цих освітніх закладах.

У часописі друкувалися художні твори як авторів-початківців, так і відомих літераторів. Це — уривок з патріотичної поеми Омеляна Карашкевича «Богдан Хмельницький», новела О. Галичанки «Всії..», вірші В. Михайловича «До мети», «Ненавиджу!..», «Із пісні пісень», А. Мінімусенка «Прийди!», М. Павлика «Прийди, весно!», ліричні поезії у прозі «Вона», «Вони розійшлися», оповідання Н. Романович «Мамина опіка», новели Ростислава Заклинського (із циклу «Росія»), переклади окремих творів І. Тургенєва, А. Чехова, О. Уайльда.

У таких матеріалах, як: З. Д. «Що має рацію істнования, чи «Житє» чи «Відгуки» (1914. — Вип. 1), Ю. В. «Критикови в відповідь», Г. К. «Житє» а «Шляхи», Василя Даниловича «Шляхи», орган українського студентства» (1914. — Вип. 2), йшлося про взаємини між деякими українськими часописами.

Хронікальні матеріали, які містилися під рубриками «Дописи» та «Біжучі справи», висвітлювали життя шкільної молоді як у межах школи (діяльність шкільних читалень і товариств), так і поза нею, географія дописів досить широка: Бережани, Городенка, Заліщики, Золочів, Кам'янка-Струмилова, Кіцмань, Львів, Рогатин, Сокаль, Станіслав, Чортків. Редакція була вдячна усім, хто надавав матеріальну підтримку журналу, — під рубрикою «Прасовий фонд «Житє» друкувалися списки жертводавців.

На сторінках видання публікувалися невеликі за обсягом рецензії та анотації, повідомлення про вихід нових книг, часописів та їх чергових чисел. З цією метою велися рубрики «Бібліографія» («Критика і бібліографія»), яка містила назви нових книжок, виданих у Варшаві, Львові, Москві (польською, російською, чеською та українською мовами; автори анотацій: І. З., І. Л., І. Ор., О. З.), та «Рецензії».

Редакція часопису проводила серед читачів анкетування — пропонувала читачам надсилати до редакції списки книжок (загалом 20), що, на їхню думку, є найбільш цікавими для молоді. Послуговуючись цими списками, редакція планувала укласти зведений каталог популярних серед шкільної молоді книжок, які повинен прочитати кожен, хто прагне розширити світогляд.

Автори журнальних матеріалів: Северин Данилович, Р. Заклинський (псевд.: Вюн), Омелян Карашкевич, К. Малицька, В. Михайлович, А. Мінімусенко, І. Франко, О. Галичанка (псевд. Олени Кисілевської (Сіменович), Дзвінка, Немезіс, Г. К., Ів-Ор, К. З. (крипт. Корнилія Заклинського) та ін.

Журнал виходив в обкладинці, на сторінках якої друкувалися: повідомлення і звернення до читачів редакції та адміністрації часопису; анонси і реклама книгарень, книжкових видань; анонси українських періодичних видань, як-от «Громадського Голосу», «Доброї Новини», «Жала», «Січових Вістей», «Української Хати», «Шляхів», білоруського часопису «Лучынка» (Мінськ); зміст публікацій поточного випуску.

Через матеріальні труднощі 1913 р. були перерви у функціонуванні часопису: вип. 1 побачив світ 1 березня, вип. 2 — 1 травня, вип. 3/4 — у вересні. Попри це журнал виходив упродовж трьох років, що було свідченням ентузіазму видавців та журналістів, адже «Житє» існувало лише з передплати. Закликаючи читачів до фінансової підтримки видання, редакція відзначала: «Як «Житє» упаде, враз з тим упаде і житє серед молодїжи» (1913. — Вип. 3/4).

У редакційній замітці (1914. — Вип. 2) повідомлялося про намір зробити наступний випуск журналу (вип. 3) тематичним, присвятивши його Т. Шевченку, однак плани редакції не реалізувалися. Тут же (на першій сторінці вип. 2) надруковано витяг з протоколу крайового суду, в якому вказувалися причини, зокрема звинувачення деяких учителів у польському шовінізмі авторами матеріалів, конфіскації окремих публікацій у попередньому випуску і повідомлялося про постанову суду знищити весь його наклад та заборонити подальше видання журналу.

Редакція журналу «Шляхи» після виходу у світ 1-го і 2-го випусків 1914 р. писала: «Житє» не багато дає матерялу для самообразованя... але служить показчиком до самообразованя в певнім напрямі, а порушуванєм актуальних справ і критикою всего того, що підкопує ідейність молодіжи, піддержує серед молодіжи працю по кружкових організаціях. Він потрібний особливо тепер, коли студентські органи через се, що багато місця посвячують справам чисто академічним, не цікавлять молодіжи середних шкіл».

Останнє (2-ге) число вийшло у квітні 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 190; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 15, 24, 52; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1920.

Література: *Ю. О.* Житє. Орган молодіжи середних шкіл. Вип. 1 і 2. Львів, 1914 / Ю. О. // Шляхи. — Львів, 1914. — Ч. 12/13. — С. 193—194; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 199; *Пилипів О. І.* Студентська преса на західноукраїнських землях (1900—1939 рр.) / О. І. Пилипів // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф., 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 58—59; *Благий В. Б.* Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд / В. Б. Благий // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 438—440; *Дроздовська О.* Житє / О. Дроздовська // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 440—444.

О. Дроздовська

542

ЖІНОЧЕ ДІЛО: Безплатний додаток до «Діла». — [Вип.] Весна. 1912, 21 цьвіт.

Одвічальний ред. Володимир Бачинський. — **Львів, 1912**: *Видає* Видавнича Спілка «Діла», реєстр. стов. з обм. пор. *Друк*. Івана Айхельберґера, Львів, Ринок, ч. 10. *Адр. ред.*: Львів, пл. Ринок, 10.

Вийшло: 1912 — [Вип.] Весна, Літо, Осінь, Зима; *Ф*. 31,5×23,5 см; *Обс*. 8 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — [Вип.] Весна, Літо, Осінь, Зима; **ДНАБ**: 1912 — [Вип.] Весна, Літо, Осінь, Зима.

Примітки: В Енциклопедії Українознавства вказано, що назва додатка — «Наше Діло» і редагувала його Олена Кисілевська. Дата випусків: Весна — 21 цвіт., Літо — 30 черв., Осінь — 15 верес., Зима — 31 груд.

Журнал «Жіноче Діло» — безкоштовний додаток до однієї з найпопулярніших у Галичині газет «Діло». Публікації видання, більшість яких належать О. Кисілевській та підписані псевдонімом Оля Галичанка чи криптонімами, за тематикою поділялися на два основних типи: присвячені «жіночому» питанню та новинкам жіночої моди. Прагнення зрівняти у правах чоловіків і жінок було провідною ідеєю газети, ця гендерна проблема аналізувалася на різних рівнях.

Так, тогочасне традиційне виховання дівчаток — годинами сидіти, затиснутими у корсет («ґорсет»), і вишивати або ж грати на піаніно, — авторки публікацій вважали одноманітним і фізіологічно шкідливим. Натомість у статті «Про коедукацию» Олі Галичанки пропагувалася ідея спільного навчання хлопчиків і дівчаток, запровадження однакової навчальної програми, уроків фізкультури для усіх дітей. Авторка висловлювала переконання, що це дасть змогу, з одного боку, наочно засвідчити реальний стан розумових можливостей як дівчаток, так і хлопчиків, з іншого — налагодити психологічний контакт між дітьми, що дозволить у майбутньому легше знаходити порозуміння, зокрема у подружньому житті.

Іншим аспектом «жіночого» питання була вимога права на вищу освіту та працю: «То нічого, що жінка ще не так скоро позбуде ся сама до себе недовіря... що ще довший час вірити ме у вмовлену в неї або штучно вироблену свою низшість, неспосібність, що ще не скоро позбуде ся наслїдків вікових не своїх або силою їй прищеплених гріхів... вона мимо всього нині чи завтра, за десять, чи за сто лїт мусить здобути собі право стати рівною мужчинї людиною». Про це йшлося, зокрема, у статтях українських та зарубіжних авторів: «Жіноче питання», «Жінки інжинїри» (О. Галичанка), «Праця жінок» (бг.), «Гроші в подружю» (Карін Міхаеліс Странґелянд), «Унормованє праці жінок» (за Г. Геркнером), «Перший Всеросийський з'їзд в справі жіночого образованя» (без підп.). У публікаціях акцентувалося моральне приниження жінки, яка займалася лише домашнім господарством і не мала достатнього або й жодного впливу на розподіл коштів, часто змушена «випрошувати» їх для ведення господарства, на власні потреби, а не отримувати як належне за свою хатню працю, вона не мала жодного правового захисту і була полишена на ласку чи ж неласку свого чоловіка: «Доки сама жінка не почує, що їй тісно в тих рамах, в яких замкнув її мужчина, доти все здаєть ся їй бути в найбільшім порядку».

Однак активне входження жінок у суспільне виробництво створило нову, «зворотну», проблему: жінка не могла виконувати «подвійну працю» як робітниця чи службовець і водночас як мати і господиня, тож поширювався рух за скорочення робочого дня, виплату грошових компенсацій за шкідливе виробництво, забезпечення соціальних гарантій, пов'язаних зі здоров'ям і вихованням дітей. Жінки вимагали також рівної з чоловіком платні за аналогічну роботу. Так, у Галичині розвивалася мережа спеціальних жіночих шкіл й економічно-промислових інституцій — «Труд» у Львові та його філії у менших містах Галичини.

Видання містило статті про жінок, які залишили свій слід в історії як талановиті й сильні особистості, — співачку Соломію Крушельницьку (О. Ж. З. «Із голосів нїмецької критики про Сальомею Крушельницьку» з приводу статті в газеті «Neue Musik-Zeitung»), американську письменницю Г. Бічер-Стоу (Л. «Генрієт-Бічер Стоу: З нагоди сотих роковин»),

Львів, дня 15. вересня 1912.

ЖІНОЧЕ ДІЛО

— Безплатний —
додаток до „Діла“.

Осінь. Осінь.

Народні костюми.

(Уваги жінки).

Зі здивованем читали ми в літньому випуску *Української Хати* — уваги п. Сріблянського про моду, яка запанувала на російській Україні що-до убираня народних костюмів. Невжеж справді п. Сріблянський в захопленю для химерної, змінчивої французької моди забуває, що в народних костюмах маємо скарб краси, яким не може похвалити ся жаден иньший нарід? Невжеж справді, в часї так неестетичних вузких верхних жіночих одягів, в часї здеформованя жіночої постаті неприродним ґорсетом, можна щиро нарікати на чудовий український костюм, що так дуже відносить жіночу красу та знаменито надаєть ся як для осіб струнких, навіть худих так і для доброго вигляду? Невжеж справді в часї монструальних фризур, що кажуть класти на голову цїлї купи чужого волося у видї ріжних підкладок, льоків і т. п., може разити скромна причіска, де квітка чи стрічечка є одинокою прикрасою?

А дальше, чим гірше наше мережане на суднях та блюзках, яке так немило вражає п. Ср-ого, від тандитних імітаций панських коронок та фабричних гафтів? Не посуваймо своєї адміраций для моди дня за далеко і коли вже конечність змушує нас годити ся з її химерами — не затрачуймо змислу спостеріганя правдивої краси там, де вона безперечно находить ся. Про правду сих слів кождий може легко переконати ся, коли порівнає перший лїпший взір жіночого „модного“ убору з перед кільканайцяти років, коли наше око встигло вже відвикнути від дивоглядів моди — з вічно сьвіжим та гарним народним одягом. Те саме буде і з теперішною модою, котрою п. Ср-ий так захоплюєть ся. І коли при народних костюмах мож справді на щось нарікати, то тільки тоді, коли той костюм не стилевий, або незугарно зладжений або коли лишена модою смаку інтелїґентка — поганять його красу своїми видумками в роді париських фризур і т. п., тоді лише обурене п. Ср-ого зовсїм слушне.

І з економічних взглядів розповсюдненю народних костюмів можна би тільки радїти. Зроблений власною жіночою рукою, хотьби великим накладом працї і коштів, він без зміни, все гарний, може тревати многі лїта. І колиб і у нас місто „батистових“ вечерниць, що вимагають мало меншого кошту як балї, можна було запровадити „народні“ вечерниці, то се було би великим, незаперечним добром.

Ще одна річ: коли симпатия до народного костюму, топірців і вишивок на російській Україні прибрала справді такі широкі розміри, то се річ незвичайно відрадна. І ми, галицькі Українці, перед якими трийцяти роками, тоді коли українська ідея починала міцніти й захоплювати ширші круги нашої інтелїґенциї — переходили сю фазу.

Се впрочім не наша специяльна ціха — всї ідеї в фазї початкового розвитку шукають форми, яка-би зверхно ілюструвала людські почу-

ФІЛЬОМЕНА ЛОПАТИНСЬКА.

З нагоди сегорічного побуту українського театру в Чернівцях та останної оперової премієри „Еней на мандрівці“ подала виходяча у Відни і Чернівцях *Neue Illustr. Ztg.* знимки Фільомени Лопатинської з опер „Травіята“ і „Бетерфляй“ та подала незвичайно прихильну оцінку єї сьпівацьких виступів.

італійську благодійницю Олександріну Равіцца (Ада Негрі «Мадонна бідних»; пер. Олі Галичанки), голову молодочеської жіночої організації Божену Вік-Кунетіцку (Емка «Перша жінка послом в Австриї»).

«Жіноче Діло», зосереджуючи увагу на проблемі забезпечення рівних прав жінок, не залишалося байдужим до національного питання. Так, автор, підписаний криптонімом О. Ж. З., дискутував із німецьким автором статті про С. Крушельницьку — вказував на окремі фактографічні помилки, зокрема на те, що співачка народилася не «в австрийській Польщі (sic!)», а в українській Галичині і завжди підкреслювала свою національну приналежність. Національне питання гостро виявлялося не лише як політичне, а й як економічне. Наприклад, після відомої виставки народного промислу в Коломиї, про яку писали й інші часописи, виникли пропозиції щодо продажу виробів народного мистецтва за кордон, зокрема у США, але при відсутності економічної та юридичної бази здійснити це було неможливо (О. Галичанка «Під розвагу»). Інший аспект національної проблеми висвітлювала стаття «Народні костюми: Уваги жінки». Автор дискутував із п. Сріблянським («Українська Хата») щодо естетики, зручності та цінності українського народного костюма.

У низці публікацій йшлося про становище жінок в інших країнах: «Жінка в Америці» В. Сіменовича, «Політичні права жінок в Давній Греції» (без підп.), «Справа жіночої рівноправости» (К-ська), «Жінка в Японії» (К.), «Конгрес мущин за жіночим правом голосованя» (Л. К.).

«Жіноче Діло» приділяло велику увагу традиційним жіночим проблемам — догляду за дітьми, одягу, зовнішності, способам проведення вільного часу. Статті «Краса жінок», «Проти куреня у жінок», «Кормленє немовлят», «Що несе нам весняна й літня мода?», «Як одягають ся літом?» і «На зимовий сезон» (Н. Т-д), «Удержанє стану» (Ван-Гук), «От такі собі, сезонові уваги» (О. Галичанка) тощо ілюстровані моделями суконь, костюмів, блузок, аксесуарів («Жіноча ноша»), містили поради рукодільницям, як самостійно створити ту чи іншу модель, матерям — як доглядати за дітьми.

Окрім статей, редакція подавала короткі інформаційні матеріали під рубриками «З жіночого сьвіта» і «Всячина» про досягнення жіноцтва в Галичині та за кордоном (в Данії, Індії, Китаї, Норвегії, Угорщині, Франції, на Балканах) у сферах науки й техніки, мистецтва, зокрема музики, літератури. Так, інформувалося, що Ярослава Окуневська блискуче склала іспит з фармації і стала першою у Галичині магістром-жінкою, яка керує родинною аптекою у Кіцмані; Академія наук Іспанії вагається, чи приймати у свої члени відому письменницю, графиню Пардо-Бацан навіть після успішно складеного екзамену; про студенток університетів Австрії, жінок — радників міста, жінку-суддю у штаті Іллінойс (США) і жінок-адвокатів у Норвегії, а також про кумедні випадки — щó жінки переважно гублять, незвичну причину розлучення та ін.

В останньому числі видання редакція повідомляла читачів, що з наступного року в «Ділі» буде запроваджено окрему «Жіночу сторінку», і запрошувала до співпраці (О. Г. «Важна справа»). Ймовірно, саме тому вихід квартальника було припинено.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 190; Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939) : анот. кат. / уклад. В. А. Передирій. — Львів, 1996. — С. 15—17; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1919.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 692; *Малицька К.* Про значіння власної преси для жіноцтва і як вона у нас розвивалася / К. Малицька // На новий шлях : ілюстрований календар-альманах «Жіночої Долі» на звичайний рік 1927. — 1926. — С. 5; *С. Г.* Українська жіноча преса в Галичині / С. Г. // Нова Зоря. — 1934. — Ч. 47. — С. 5; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200; *Комариця М.* Жіноче Діло / М. Комариця // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 483—487.

М. Комариця

543

ЗДОРОВЛЄ: Орґан посьвячений санїтарно-гиґієнїчним справам українського народа (1912—1913); Письмо посьвячене санїтарно-гиґієнїчним справам українського народу. Орґан українського Товариства лїкарського у Львові = Organ der ruthenischen Gesellschaft der Ärzte in Lemberg (1914). — Виходить раз у місяць. Р. І. Ч. 1. 1912, січ.

Ред., відпов. ред. Евген Озаркевич. *Адміністратор* Іван Бережницький (1912). — **Львів, 1912—1914**: *Видає* Руське Товариство Лїкарське. *Друк.* І. Айхельберґера, Львів, Ринок, ч. 10 (1912); *Друк.* «Діла», Ринок, ч. 10 (1913—1914). *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. Підвалє, 7.

Вийшло: 1912 — Р. І ч. 1—12, 1913 — Р. ІІ ч. 1—12, 1914 — Р. ІІІ ч. 1—6; *Ф.* 25×18 см; *Обс.* 22 с. (1912 ч. 1), 16 с. (1912 ч. 2 — 1914); *Передпл.*: річна 4 кор., в Росиї 2 рублї, в Нїмеччинї 4 марки, в Америцї 2 доляри. *Ц.* окремого числа 50 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. I ч. 1—12, 1913 — Р. II ч. 1—12, 1914 — Р. III ч. 1—6; **НБУВ**: 1913 — Р. II ч. 3, 1914 — Р. III ч. 4; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. I ч. 1—12, 1913 — Р. II ч. 1—12, 1914 — Р. III ч. 1—6; **ХДНБ**: 1912 — Р. I ч. 4—12, 1913 — Р. II ч. 1—12, 1914 — Р. III ч. 1—6.

Примітки: У логотипі — гасло: «В здоровому тїлї здорова душа. Де сила там воля витає!». Нумерація сторінок у межах річника наскрізна. До кожного річника подавався покажчик змісту. У 1913—1914 рр. часопис виходив у кольоровій обкладинці. На обкладинці заголовок і підзаголовок дублювалися німецькою мовою: «Die Gesundheit (Zdorowle)» (1912); «Zdorowle (Die Gesundheit)» (1913—1914).

«Здоровлє» — науково-популярний журнал Українського лікарського товариства у Львові. У вступній статті «Наша програма» редакція наголошувала: «Нарід, що є уже народом справдї культурним, мусить мати заступлені в своїм письменстві усї віти людського знання. А вже гігієна є нїяко мірилом культури, чим висше вона в котрім народї стоїть, тим без сумнїву кращі у него відносини просьвітні і економічні» (1912. — Ч. 1). Розпочинаючи роботу над часописом, редакція сподівалася, що незабаром зросте кількість українських медичних працівників, а це уможливить існування окремих видів медичних часописів — фахового та популярного. З огляду на тогочасні реалії основне завдання журналу визначалося так: підвищення рівня загальномедичних знань у широких верств українського народу.

Вузькоспеціалізований напрям журналу, його основні мета й завдання зумовили тематичний добір матеріалу та спосіб донесення до читача. У місячнику, що мав спеціалізоване просвітньо-виховне значення, друкувалися ґрунтовні наукові та популярні статті з різних медичних галузей, подавалися відомості про стан їх розвитку: Євген Озаркевич «Що то є гомеопатия» (1912. — Ч. 1), Григорій Турянський «Бальнеотерапія в сьвітлї сучасної лїкарської науки» і Петро Франко «Будова лїків і їх дїланє» (1912. — Ч. 4), С. Гасюк «Начерк бактериольоґії» (1912. — Ч. 5, 6), П. Франко «Від чого залежить дїланє живинних сполук?» (1912. — Ч. 11); ін. Особливо цінними для пересічного читача були матеріали про хвороби, їх клінічну картину та способи лікування (Є. Озаркевич «Запаленнє слїпої кишки» (1912. — Ч. 3), «Про пропасницю» (1912. — Ч. 7) та «Голод і голодові недуги» (1913. — Ч. 10), Сильвестр Дрималик «Про поцілуї» (про перенесення туберкульозу) (1912. — Ч. 3), «Затроєннє грибами, средства остороги і способи ратунку» (1913. — Ч. 2), Михайло Олійник «Чахотка (сухоти, туберкульоза)» (1914. — Ч. 2), Теофіль Гвоздецький «Про віспу і щепленє віспи» (1914. — Ч. 4), Кость Воєвідка «Дещо про рака» і К. Парфанович «Присадка мозкова (Hypophysis cerebri) в сьвітлї найновійших дослїдів» (1914. — Ч. 5); ін.); присвячені питанням гігієни (Юліян Божейко «Гиґієна в спеку» (1912. — Ч. 9), Б. Ч. «Як протидїлати скривленню хребтового стовпа і короткозорости у дїтий» та «Гиґієна писання» (1912. — Ч. 10); ін.) і пропаганді здорового способу життя (Є. Озаркевич «Сон» (1912. — Ч. 2), П. Франко «Пласт як новий спосіб фізичного і морального виховання» (1912. — Ч. 3), М. Коцовський «Шкідливе дїланє алькоголю» (1912. — Ч. 6); ін.). Розширенню загальних відомостей про людину та особливості будови людського організму присвячено низку статей з анатомії (Ю. Божейко: «Про зір» (1912. — Ч. 11), «Значінє щитової желези для орґанїзму» (1913. — Ч. 1), Т. Соневицький «О сироватках крови, їх діланю і значіню» (1913. — Ч. 2, 3), М. Кос «Про будову очий» (1913. — Ч. 7, 8) тощо.

З метою поінформувати читачів про потужний лікувально-оздоровчий потенціал рідного краю та заохотити українське громадянство до розвитку санаторіїв і профілакторіїв як економічно важливої медичної галузі від ч. 7 за 1912 р. редакція почала друкувати цикл ознайомлювальних статей п. н. «Наші клїматичні станиці». У вступному слові, вміщеному перед першою публікацією, редакція відзначала: «Починаємо проте подавати в нашій часописи описи клїматичних місцевостий, а по змозі будемо додавати до них відповідні ілюстрациї. Сей спосіб здає ся нам найвідповіднїйший до спопуляризовання і докладного пізнання сих клїматичних станиць». У виданні йшлося, зокрема, про такі місцевості, як Дора, Жаб'є, Косів, Підлюте, Пістинь.

Історія розвитку культури догляду за хворими та тими, що потребують допомоги, діяльність попередників та причини заснування організації Червоний Хрест розкривалися у статті Ю. Божейка «Дещо з історії гуманїтарної культури» (написана на основі праці Оскара Федерлема).

На сторінках місячника функціонували рубрики: «Всячина», «Порадник», «Хроніка», «Бібліографія і критика» (рецензії на українські періодичні та книжкові видання (переважно медичного напряму), бібліографія), «Вісти з «Народної Лїчниці» у Львові», «Вісти з Руського лїкарського Товариства», «Термінольоґія» («Термінольоґічний кутик»). Остання була особливо

актуальною, оскільки подавала надзвичайно цінний матеріал, зібраний дослідником української медичної термінології, редактором журналу та відомим у Галичині лікарем і громадським діячем Євгеном Озаркевичем, — українські медичні терміни.

Згідно з інформацією, що містила замітка «Запросини до передплати на ІІІ-тий рік видавництва «Здоровля» (1913. — Ч. 12), починаючи з 1914 р. редакція планувала реорганізувати часопис, що мав «мішаний науково-популярний характер», у суто популярне видання, публікації якого були б зрозумілі для найширшого загалу українців Галичини. З огляду на це було вирішено не друкувати на сторінках журналу суто фахово-наукових статей. У цьому ж матеріалі редакція наголошувала на провідній меті «Здоровля» — «поставити наш (український. — *О. Д.*) нарід як найвидше на висоті культури европейських народів». Однак вже у вступній статті «До наших земляків» (1914. — Ч. 1) редакція стверджувала інше: «...прийшли ми до переконання що часопись такого змісту стала ся вже у нас національною конечностию. По зрілій розвазї і по широкій дискусиї на зборах українського лїкарського Товариства рішили ми не змінювати нїчо в теперішнім способі видавництва, так що зміст нашої часописи буде і на дальше популярно-науковий». Зміни стосувалися лише тематики матеріалів: «Рішили ся ми з одної сторони подавати біольогічні науки більше систематично, а з другої сторони доторкувати також тем загальних входячих в обсяг фізиольогічної психольогії і фільозофії». Завдяки таким публікаціям редакція прагнула просвітити українську суспільність у зазначеному аспекті, заповнити прогалину в українській науковій літературі на природописні теми, провадити боротьбу з такими негативними явищами, як пересуди, забобони тощо. Часопис користувався попитом у читачів, хоча кількість передплатників була ще не достатньою для безпроблемного існування видання. Через це плани редакції щодо зміни періодичності виходу — місячника на двотижневик — не реалізувалися.

На обкладинці «Здоровля» розміщувалася реклама медичних препаратів, фармацевтичних фабрик, аптек, українських медичних установ, пансіонатів: «Руского Товариства вз. обезпеч. на житє і ренти «Карпатия» (Львів), товариства «Дністер», українських часописів («Ілюстрована Україна», «Письмо з «Просьвіти», «Наша Школа», «Літературно-Науковий Вістник», «Українська Хата», «Огнї») та ін., а також приватні оголошення фахівців-медиків. Від ч. 3 за 1914 р. журнал виходив із чотирма додатковими рекламними сторінками.

Автори надрукованих матеріалів: Гринько Бобяк, Юліан Божейко (крипт. Б. Ю.), В. Вітошинський, С. Гасюк, І. Горбачевський, Сильвестр Дрималик, М. Коцовський, Зиновій Левицький, Євген Озаркевич,

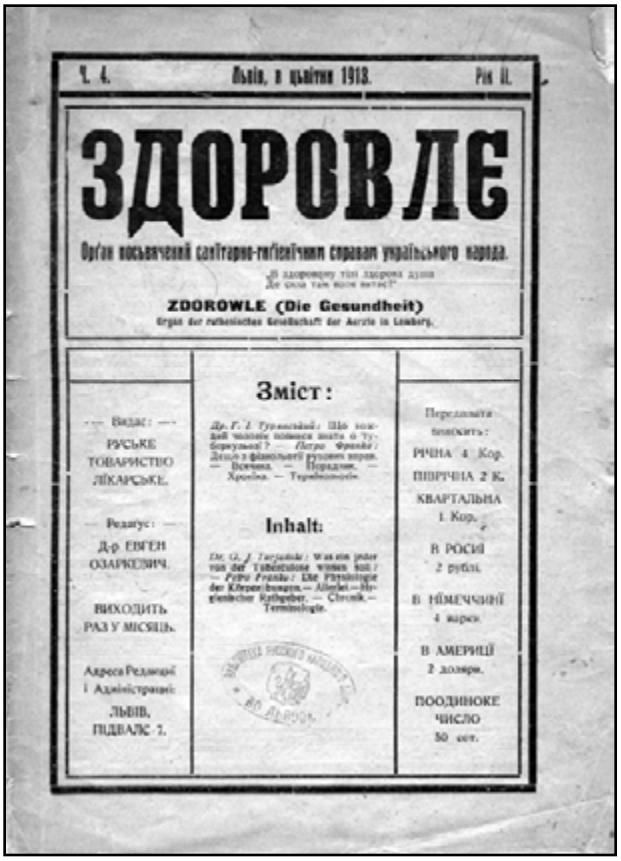
Ч. 4. Львів, в цьвітни 1913. Рік II.

ЗДОРОВЛЄ

Орган посьвячений санітарно-гиґієнічним справам українського народа.

ZDOROWLE (Die Gesundheit)

Зміст:

Inhalt:

Видає: Руське Товариство Лїкарське.

Редаґує: Д-р Евген Озаркевич.

Виходить раз у місяць.

Адреса Редакциї і Адміністрациї: Львів, Підвалє 2.

Передплата виносить: Річна 4 Кор. Піврічна 2 К. Квартальна 1 Кор. В Росиї 2 рубл. В Німеччинї 4 марки. В Америцї 2 доляри. Поодиноке число 50 сот.

Т. Соневицький, Г. Я. Турянський, Петро Франко, В. Янович, В. С., Е. О., Кос. М., П. П.

Мова публікацій часопису, незважаючи на тематику, проста і доступна широкому колу читачів, стиль подання матеріалів популярний.

Низка редакційних повідомлень та заміток свідчила, що видання увесь час перебувало у фінансовій скруті, що не дозволяло здійснити бажання видавців — збільшити обсяг місячника. Таке становище пояснювалося недостатньою кількістю передплатників, оскільки журнал існував значною мірою за рахунок передплати.

Останнє (6-те) число вийшло у червні 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 200.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 767; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200; *Дроздовська О.*

Здоровлє / О. Дроздовська // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 452—457.

О. Дроздовська

544

ЗЕМЛЕДѢЛЕЦЪ: Экономично-господарская газета. Органъ краевого господарского Общества «Рольничій Союзъ» въ Львовѣ. — Выходитъ разъ на мѣсяць. Р. I. № 1. 1912, лип.

За ред. отвѣчае Володиміръ Сваричевскій. — **Львовъ, 1912**: *Издае* краевое господарское общество

Приложеніе до «Голоса Народа».

Первый № оказовый высылаєть ся дарокъ всѣмъ а другій получить лишь той, хто зачовить собѣ або прислє предплату.

ЗЕМЛЕДѢЛЕЦЪ

Экономично - господарская газета

органъ краевого господарского Общества „Рольничій Союзъ" въ Львовѣ

№ 1.
Липень 1912
Выходить разъ на мѣсяць.
Рочникъ I.

Отъ Редакціи.

Львів, дня 1912.

Общество „Рольничій Союзъ", котре существуе вже два роки, взяло собѣ за задачу, якъ уже сама назва показуе, старатися о поднесеньє добробыта галицкого рольничого населеньа, черезъ поправу всѣхъ галузей сельского господарства и домашнего промысла, котрѣ суть подставою житя и быту нашого народа. А треба намъ знати и о тѣмъ памятати, що для всѣхъ народовъ взагалѣ, якъ бы они культурнѣ не були, земледѣліє всегда и всюда повинно стояти на первомъ плацѣ, бо изъ всѣхъ занятій, якѣ находятся на свѣтѣ, земледѣліє есть найголовнѣйше и найважнѣйше. Если бы не було земледѣлія и если бы мы не получали вѣдъ него конечной сильности продуктовъ, то не було бы ані промысла, ані торговлѣ въ такомъ видѣ, въ якомъ мы маемъ якъ теперъ. Хотяй при теперѣшній комунікаціи и при развитю торговлѣ державы могутъ существовати лишь при помочи промысла, но нежда изъ нихъ безъ власного хлѣба подобнѣ есть до колосса на глиняныхъ ногахъ, котрый готовый повалитися при першомъ лучайномъ напортненю.

Наша Галичина есть краемъ земледѣльческимъ. Она покрыта множествомъ малыхъ хозяйствъ. Въ такомъ хозяйствѣ и руководителемъ и

«Рольничій Союзъ». *Тип*. Ставропигійского Института пôдъ управ. М. Рефця. *Адр. ред. и конт*.: Львôвъ, ул. Корняктôвъ, ч. 1.

Вийшло: 1912 — Р. I № 1, 2, 3/4, 5/6; *Ф*. 30×20,5 см; *Обс*. 16 с.; *Передпл*.: до кôнца року для членôвъ «Рольничого Союза» 1 кор., не членôвъ 2 кор., для Россіи 1 руб., для Америки 1 дол.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. I № 1—5/6.

Примітки: Газета виходила як «Приложеніе до «Голоса Народа». У кожному числі подано покажчик змісту. № 1 вийшов як оказовий і висилався безкоштовно.

Перший номер «Земледѣльця» відкривався редакційним зверненням «Отъ Редакціи», у якому відзначалося, що товариство «Рольничій Союзъ», створене ще два роки тому, поставило за мету піднесення добробуту галицького селянства. Щоб успішніше проводити свою роботу, Союз постановив видавати газету «Земледѣлецъ».

Багато уваги в часописі приділялося Рільничому союзу: тут надруковано звіти про його діяльність та роботу місцевих філій товариства, інформаційні повідомлення під рубриками «Зъ дѣятельности филій», «Зъ дѣятельности общества и филій».

Прагнучи роз'яснити селянам, що інтенсифікація сільського господарства залежить від механізації ручної праці, редакція вмістила низку статей про сільськогосподарські машини та їх застосування.

Читачі-селяни знаходили тут як популярні статті, в яких роз'яснювалося важливість сільськогосподарської освіти та необхідність її здобуття, роль механізації праці, банківського кредитування, так і матеріали, що містили конкретні поради: «Значѣнье асекураціи домашного скота для землѣдельцевъ» (№ 1, 2), «О машинахъ» (№ 1—5/6), «Корысти изъ управы цукровыхъ буракôвъ» (№ 2), «Промышленность въ сельскôмъ господарствѣ» (№ 3/4), «О конечнôй потребѣ основаня народного Банку галицко-американского», «Скôлькôсть высѣву сѣменъ на оденъ моргъ» (№ 5/6).

На сторінках газети порушувалося актуальне на той час питання масової еміграції до Америки (Наш насущный вопросъ. — № 5/6).

Окрім того, у часописі друкувалися ціни на збіжжя, худобу на львівському і віденському ринках. Інформаційні матеріали про новини, пов'язані з сільськогосподарським сектором виробництва та торгівлею, публікувалися під рубриками «Господарскіи рады», «Вѣдомости торговельнû». Багато друкованої площі часопису займали реклама та оголошення українських громадських товариств — кредитного товариства «Самопомощь», Центрального молочного союзу, Руського ревізійного союзу, товариства «Русскій Торговый Домъ».

Останній (5/6-й) номер вийшов у грудні 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 190.

Література: *Лукасевич Л*. Наша торговельно-економічна преса (На маргінесі місяця української преси) / Л. Лукасевич // Промислово-Торговельний Вістник. — Варшава, 1933. — Ч. 4. — С. 3; *Антонюк Н*. Земледѣлецъ /

Н. Антонюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 487—488.

Н. Антонюк

545

ІЛЮСТРОВАНА УКРАЇНА: Літературно-науковий журнал для українських родин (1913). — Виходить кождої другої суботи (1913 ч. 1—8), два рази у місяць (1913 ч. 9 — 1914). Ч. просп. 1912, 20 груд.

Редагує комітет під проводом Івана Крипякевича (1913). *Відвічальний ред*. Іван Крипякевич (1913), Дмитро Катамай (1914). — **Львів, 1912—1914**: *Видає* Видавнича Спілка «Ілюстрована Україна». *Печатня* О. О. Василиян у Жовкві (1913 ч. 1—6); «Загальна *Друкарня*», Львів, Пекарська, 32 (1913 ч. 7 — 1914). *Адр. ред. і адм.*: Львів, вул. Сербська, 15 (1913 ч. 1—9), вул. Руська, 18 (1913 ч. 10 — 1914).

Вийшло: 1912 — Ч. просп., 1913 — Р. 1 ч. 1— 13/14, 15—17/18, 19/20, 21/22, 23, 24, 1914 — Р. 2 ч. 1—5/6, 7—10; *Ф*. від 41,2×28,5 см до 34×24,5 см; *Обс*. 16 с., подвійні числа 24 с.; *Передпл*.: в Австрії річно 8 к., в Росії 5 карб., в Німеччині 8 марок, в Америці 3 доляри. *Ц*. окремого числа у Львові 32 сот. (1913 — 1914 ч. 1), 40 сот. (1914 ч. 2—10), на провінції 32—34 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Ч. просп., 1913 — Р. 1 ч. 1—24, 1914 — Р. 2 ч. 1—10; **НБУВ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—24, 1914 — Р. 2 ч. 1—10; **НБ ЛНУ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—24, 1914 — Р. 2 ч. 1—10; **ДНАБ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—24, 1914 — Р. 2 ч. 1—10; **ОННБ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—24, 1914 — Р. 2 ч. 1—10; **ХДНБ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—24, 1914 — Р. 2 ч. 1—10.

Примітки: Кожне число виходило у кольоровій обкладинці. 1914 р. нумерація сторінок загальна для усіх чисел річника.

У проспектному числі від 20 грудня 1912 р. редакція журналу так визначила своє завдання: «...стояти близько до справ біжучої хвилі», разом з тим дати читачеві таку програму, «яка порушувала би всї проблєми... яка справдї вводила би суспільність в пізнанє сучасної культури».

Метою часопису було популяризувати здобутки тогочасної української культури у контексті актуальних подій. Відповідно до мети і завдань зміст видання складався із двох частин. Перша частина охоплювала публікації про культурне життя, з галузей літератури, мистецтва, науки, друга — белетристику, огляди важливих подій, що відбувалися у краю та світі, замітки різноманітного змісту. Обидві частини були багато ілюстровані: перша містила «ілюстрації артистичного змісту» — шедеври української і світової класики; друга — фотографії та малюнки на теми дня.

В «Ілюстрованій Україні» матеріали згруповано у відділах, що друкувалися не у кожному числі, але загалом у річниках розміщені в певній послідовності. Так, відділ «Вступні статті» присвячено найважливішим питанням української культури і громадського

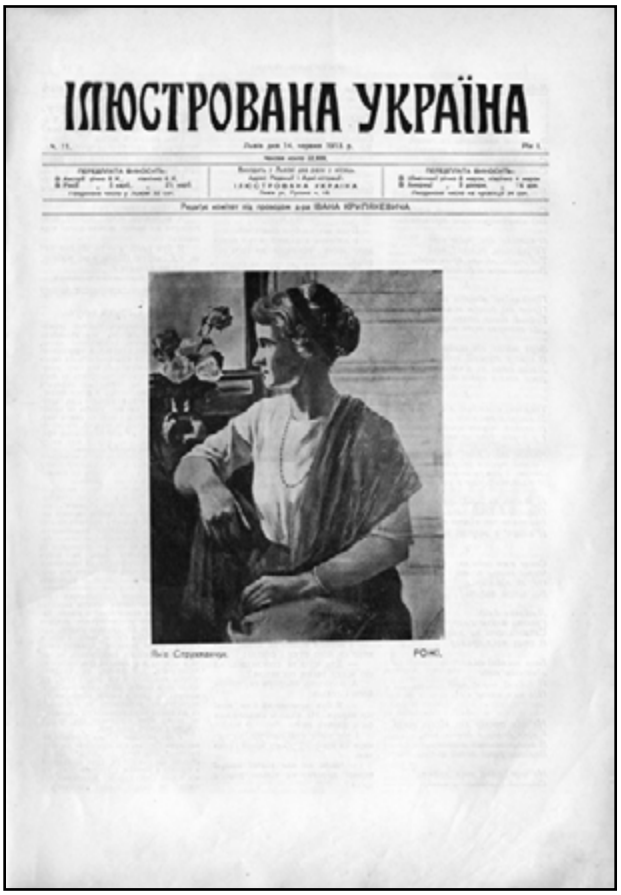
ІЛЮСТРОВАНА УКРАЇНА

життя, яке вирувало на початку XX ст. Особливо багато публікацій стосувалося розвитку української літератури і мистецтва, театру і музики; справ українського шкільництва, науки; культурних інституцій; «питань товариського життя», організацій тощо. Серед них — розвідки І. Крип'якевича «Про українську культуру» (1913. — Ч. 1), «Недостачі нашого життя» (1913. — Ч. 3), у яких автор простежив розвиток національної культури від її витоків і підсумував: «Від чужих можемо взяти тільки сирий матеріал і загальний досвід, будову нашу мусимо будувати на власних наших плянах і у власнім стилю».

Рубрика «Лїтература і критика» охоплювала огляди давньої української літератури і критичні відомості

про нові твори письменників того часу: М. Євшан «Найновіша українська лірика» (1913. — Ч. 1), «З німецьких поезій Ю. Федьковича» (1913. — Ч. 5; пер. О. Маковея). Під цією рубрикою систематично подавалися нариси й огляди, в яких висвітлювалися здобутки науково-технічної думки в Західній Європі. Автори ознайомлювали читачів і з літературними течіями, які панували в російському красному письменстві.

У відділі «Малярство, архитектура і плястика» редакція прагнула «зібрати» весь український мистецький доробок, «щоби з одної сторони навязати контакт загалу з артистами, з другої крок за кроком відслонювати перед очима читачів ті скарби і цінности, які досі були маловідомі». Під постійними рубриками цього відділу подавалися матеріали, що містили огляди й характеристики творів новітніх українських митців початку XX ст.; ширші розвідки були присвячені видатним українським художникам, архітекторам і т. д. від найдавніших часів до кінця XIX ст. Окрім того, журнал ознайомлював із творчістю великих митців світу. Усе, що з'являлося «нового і замітного на поли нашої штуки», знаходило «безсторонну оцінку» в «Ілюстрованій Україні». З цієї серії друкувалися статті, як-от: «Церква сьв. Софії в Царгороді» В. Гребеняка (1913. — Ч. 1), «Забутий маляр» І. Крип'якевича (1913. — Ч. 2), «Модерне малярство» І. Іванця (1914. — Ч. 1), «Український національний архітектурний рух» О. Назарука (1914. — Ч. 2).

У публікаціях відділу «Народна штука» особливу увагу звернено на народний промисел, що здобув визнання за кордоном, хоча українській суспільності був невідомим чи маловідомим.

У відділі «Театр і музика» опубліковано статті з історії українського театру, критичні матеріали про його професійний рівень, окремі вистави, які отримали розголос у суспільстві. У статтях цієї тематики містилися також відомості про провінційні театральні гуртки. Автори публікацій давали фахові оцінки музичній творчості, виступам українських музикантів і співаків.

У систематично друкованих розвідках і принагідних матеріалах часопису розвивалася тема «Українська культура в минувшині», публікації означеної теми подавалися під однойменною рубрикою. На сторінках видання обговорювалося культурне життя України у найважливіших періодах її історії. Короткі замітки розповідали про цікаві деталі давнього життя, зокрема побуту, народу. Рубрика була ілюстрована репродукціями знаменитих пам'яток української старовини. Ці матеріали друкували відомі українські дослідники — історики, етнографи, культурологи, серед них: В. Гребеняк (Батуринські палати. — 1913. — Ч. 1; Картини з історії руського Львова. — 1913. — Ч. 2; Національний музей у Львові. — 1914. — Ч. 1), О. Назарук (Про карпатських опришків. — 1913. — Ч. 3), Я. Пастернак (Татарський памятник в Крехові. — 1913. — Ч. 4), В. Різниченко (Памятник В. Розумовському в Батурині. — 1913. — Ч. 6), М. Токавервський (Козацька церква в Острогожську. — 1913. — Ч. 10). У циклі публікацій п. н. «Наші університетські традиції у Львівському університеті» (1913. — Ч. 4) М. Возняк подав у тісному зв'язку відомості про професорів-українців, їхні виклади, зв'язок з університетом і наукову діяльність. Особлива увага була звернена на кафедру української мови та літератури. Автор намагався з'ясувати, наскільки вона виконала своє призначення, якою мірою спричинилася з одного боку до наукових розробок української мови та літератури, а з іншого — скільки і яких просвітніх діячів і будителів народної свідомості виховала.

До програмних публікацій належали й етнографічні праці, в яких досліджувалися історія українських племен, народний побут і строї, звичаї та фольклор, що супроводжувались оригінальними фотографіями.

У часописі містилися також цікаві описи подорожей Україною та іншими країнами з численними ілюстраціями, зокрема світлинами українських рік, гір, міст, сіл та пам'яток історії і культури.

Редакція друкувала життєписи і спомини про визначних і маловідомих в Україні діячів світового рівня. Вона вела обговорення діяльності різних українських товариств та інституцій, уважно стежила за розвитком шкільництва, повідомляла про різні урочисті святкування, вітала ювілярів і віддавала шану відомим особистостям у некрологах.

Бібліографічна рубрика ознайомлювала читачів із новинками художньої і мистецької літератури, інформувала про появу нових часописів. Рецензії і замітки до неї здебільшого публікували М. Возняк, О. Грицай, М. Данько, І. Крип'якевич. Зокрема, І. Крип'якевич підготував бібліографію видань з історії України (1913. — Ч. 12). У 1914 р. з'явилася рубрика «Українська преса і книжкова продукція на російській Україні».

У матеріалах відділу «Зі сьвіта» обговорювались усі важливі факти і події міжнародного життя; у них знаходила місце інформація про відкриття, винаходи, здобутки у різних галузях науки і промисловості тощо.

В «Ілюстрованій Україні» вівся куток ребусів, загадок і т. п., не оминалися увагою гумор та сатира.

Літературну частину представляли твори українських письменників (переважно молодих літераторів початку XX ст.) та взірці усної народної творчості, а також твори зарубіжних письменників.

Під рубрикою «Фізичне виховання» подавалися матеріали, які містили фахові описи «руханкових здвигів», огляди діяльності спортивних організацій — українських та зарубіжних; найцікавіші події з усіх галузей спорту; нотатки спостережень за змаганнями. На ці теми писали С. Гайдучок, Тарас та Петро Франки. Кожна публікація доповнювалася світлиною.

На обкладинці часопису розміщувалися оголошення й реклама, якій редакція приділяла значну увагу. 1914 р. на рекламу було відведено ще дві сторінки.

Реалізовувати обширну програму журналу допомагали відомі українські діячі (крім згаданих): М. Вільшина, Ю. Гірняк, М. Голубець, О. Гуркевич, Б. Заклинський (також під крипт. Б. З.), О. Залеський (також під псевд. Осип Жалоба та крипт. О. Ж. З.), І. Іванець, Д. Лукіянович, М. Рогдаєв (під псевд. М. Музіль), В. Пачовський, Д. Харов'юк, М. Шумицький. Багато з них підписувалися псевдонімами і криптонімами.

1914 р. вийшло ювілейне (5/6-те) число, присвячене пам'яті Т. Шевченка. Завдяки розвідкам і статтям М. Вільшини, М. Голубця, О. Грицая, О. Жихаренка, І. Крип'якевича, С. Смаль-Стоцького, а також Б. Лепкому, В. Масляку, С. Чарнецькому читачі отримали номер, у якому подано цікаві факти з життя поета й оцінку його творчості, враження від святкування Кобзаревого ювілею українцями у різних регіонах світу. До числа видано кольоровий додаток, у якому було вміщено нові, маловідомі ілюстрації (фото, репродукції картин, ескізів, портретів; загалом 25), пов'язані певним чином із постаттю Т. Шевченка.

До кола співробітників із «закордонної України» прилучилися Д. Антонович, Микола Вороний, О. Олесь, М. Паращук, Г. Чупринка та ін.

«Ілюстрована Україна», ведена на зразок великих ілюстрованих журналів Європи, вже після першого року видання здобула визнання серед української суспільності. Редакція прагнула, щоб «журнал став необхідним у кожній українській родині й для наукових товаришів «по обох боках кордону», однак воєнні події перешкодили її подальшим планам.

Останнє (10-те) число вийшло 1 червня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 200; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 12; Українські періодичні видання в фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 56—57; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1118, 1126.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 864; *Погребенник Ф. П.* Критика і журналістика / Ф. П. Погребенник // Історія української літератури : у 8 т. — К. : Наукова думка, 1968. — Т. 5. — С. 54; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 205—206; *Терещук О.* Ілюстрована Україна / О. Терещук // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 514—518.

О. Терещук

546

КАГАНЕЦЬ. — № 1. 1912, 10 березіля.

Редактори політичного відділу С. Павлович, економичного Г. А. Ольгин, літературного М. Викторович. — **Варшава, 1912**: *Друк*. Сиркін «Культура», Варшава, Холодна, 1.

Вийшло: 1912 — № 1; *Ф*. 33,5×20 см; *Обс*. 8 с.; *Ц*. 20 коп.

Наявність у фонді: **БАН**: 1912 — № 1.

Примітки: У підзаголовку видання — гумористичне пояснення читачам обраного напряму: «Журнал політично політикою не займається і через те політичний; ставить собі завдання комерційного характеру — мати як найбільше передплатників, — тому він економичний; кожна письменна людина може, дивлячись у нього, всякі слова вичитувати — значить він літературний». Щодо періодичності — «№ 2 вийде, як рак свисне, а риба заспіває». Поряд із прізвищами редакторів у випускних даних відзначено й «редакційного сторожа Костя Сивошапку».

Часопис створено зусиллями учасників драматичної і хорової труп «Української громади у Варшаві». Діяльність драматичної трупи (25 осіб) окреслено в кореспонденції Rolfus-а, діяльність хорової трупи (90 осіб) охарактеризував Р. А. Сип. Відзначивши неабияку популярність хорової трупи, що позитивно вплинула на зростання колективу, Р. А. Сип ознайомив читачів зі специфікою репертуару — «народного і серйозних класичних річий» авторства М. Лисенка, П. Ніщинського, В. Заремби.

Відкривала часопис публікація «До сьогоднішнього репертуару нашого хору (libretto)» авторства T. Negera, до якого, зокрема, входили: «Кантата до 50-х роковин

смерти Т. Г. Шевченка» (сл. В. Самійленка, муз. М. Лисенка) та «Радуйся, ниво неполитая» (сл. Т. Шевченка, муз. М. Лисенка).

У виданні вміщено матеріали «З поля статистики» (відомості про підросійську Україну); визначено для читачів – «Головніщі українські часописі» («Рада»,

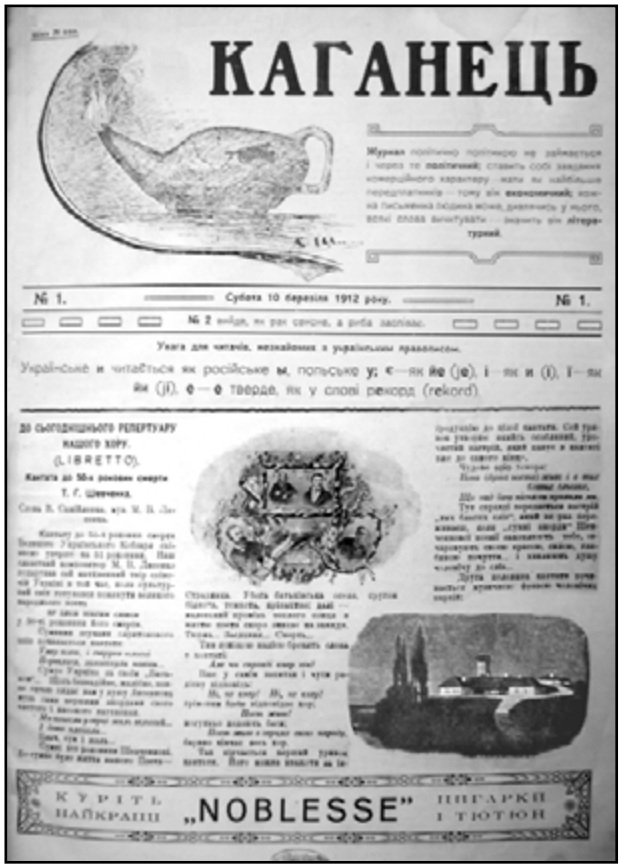
КАГАНЕЦЬ

№ 1. Субота 10 березня 1912 року. № 1.

«Літературно-Науковий Вістник», «Світова зірниця», «Українська Хата»), галицькі видання, часописи українських емігрантів у США.

Гумористичні рубрики: «Чутки й факти» (зібрав Г. А. Ольгин), «Великі думки і мудрі слова», «Поради спеціалістів».

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 191.

Л. Сніцарчук

547

КАЛУСЬКИЙ ЛИСТОК: Двотижневник політично-економічно-літературний. Орґан повітової орґанізації народно-демократичної партиї Калуського повіта (1912 ч. 1, 2); Двотижневник політично-економічно-просьвітний. Орґан повітової орґанізації народно-демократичної партиї (1912 ч. 3 — 1913 ч. 1); Орґан повітової орґанізації народно-демократичної партиї Калуського повіта (1913 ч. 2—25). — Виходить 5 і 20 кождого місяця (1912—1913 ч. 1, 1914), 1, 10 і 20 кождого місяця (1913 ч. 2—33). Ч. 1. 1912, 5 січ.

Відвічальний ред. Михайло Козоріс (1912 ч. 1—3), Александер Чорненько (1912 ч. 4—20), Іван Куровець (1912 ч. 21 — 1914 ч. 1/2/3), Омелян Паліїв (1914 ч. 4—12). *Видає і за ред. відповідає* Іван Куровець (1914 ч. 13, 14). — **Калуш, 1912—1914**: *Вид*. Іван Куровець (1912 — 1913 ч. 1), Повітова орґанізация Н.-Д. Партиї (1913 ч. 2—18); *Видає* Іван Куровець (1914 ч. 4—12). *Друк*. Івана Айхельберґера, Львів, Ринок, 10 (1912 — 1913 ч. 13/14); *Друк*. «Діла», Львів, Ринок, ч. 10 (1913 ч. 15—27); «Львівська *Друкарня*» у Львові, ул. Коперника, ч. 11 (1913 ч. 28, 29); Народна *друк*. у Львові, ул. Панська, 21 (1913 ч. 30 — 1914).

Вийшло: 1912 — Ч. 1—24, 1913 — Ч. 1—13/14, 15—33, 1914 — Р. III ч. 1/2/3—14; *Ф*. від 31,5×24 см до 45×29 см; *Обс*. від 4 с. до 8 с.; *Передпл*.: річна без пересилки 3 к. 50 с., з пересилкою 4 к. (1912—1913), річна 3 к. (1914).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Ч. 1—24, 1913 — Ч. 1—33, 1914 — Р. III ч. 7, 8, 14; **НБ ЛНУ**: 1912 — Ч. 1—24, 1913 — Ч. 1—33, 1914 — Р. III ч. 1/2/3—14; **ДНАБ**: 1913 — Ч. 1—6, 8—33, 1914 — Р. III ч. 14.

Примітки: У 1912—1913 рр. номер річника не подавався.

Газету було створено на підставі рішення загальних зборів (18 грудня 1911 р.) організаційного комітету Української народно-демократичної партії (УНДП) у Калуському повіті, очолюваного тоді громадсько-політичним діячем, місцевим адвокатом Іваном Куровцем. Мета двотижневика — бути організатором українського громадсько-політичного життя Калущини, виконувати обов'язки посередника між сільськими філіями партії та її повітовим осередком. У програмній статті «Від Редакції» (1912. — Ч. 1) його засновники зазначали: «…вибираємо ся до Вас зі словом правди, розради та красшої долї. Ідемо як рідні до рідних, як свій до свого без облуди і фалшу. Не для зиску — анї з инших самолюбних причин — добро нашої підгірскої країни, добро народне, сьвідомість і єдність народня нашого повіту — се наша мета». Відповідно до цього на сторінках газети редакція планувала докладно висвітлювати й обговорювати «всї біжучі справи, дотикаючі житя полїтичного, економічного і культурного Калуського повіта» (Від Редакції. — 1912. — Ч. 24).

У статті «Під розвагу» повідомлялося про основні — інформаційні, пропагандистські та просвіт-

ні — завдання двотижневика: інформувати читачів про кожну важливу справу, «кождий рух на поли народного життя... підгірскої країни», пропагувати об'єднання українства усього повіту, боротися за політичні, економічні та соціальні права українців Підгір'я загалом і Калуського повіту зокрема, заохочувати «громадян до заінтересовання загальною справою» української нації, а також «привчити» українців краю «до любови писаного слова» (1912. — Ч. 1).

Однак уже 1913 р. газета, продовжуючи інформувати читачів про події у житті українського населення повіту та виконувати роль об'єднувача «руського народного житя» Калуша з найдальшими «закутками повіта», перейшла на позиції безпартійного видання, яке, за задумом редакції, мало бути взірцем пресової організації і «дзеркалом» розвитку народного життя у повіті (Від Редакциї. — 1913. — Ч. 1).

Незважаючи на пропартійні чи позапартійні позиції, видавці «Калуського Листка» намагалися достовірно висвітлювати події громадсько-політичного, організаційного, господарського і просвітнього життя Калуського повіту, захищати інтереси та права українців, які населяли цей терен. Досягти об'єктивності відображення реалій життя сіл повіту редакція прагнула, залучаючи до співпраці читачів. Так, у статті «Під розвагу» наголошувалося: «Радо будемо містити дописи та вісти з житя наших сільских орґанїзаций, читалень та прочих товариств. Тому просимо подавати нам докладні і вірні відомости» (1912. — Ч. 1).

На сторінках двотижневика надруковано низку проблемних матеріалів, автори яких виступали за проведення виборчої реформи, пояснювали читачам її суть, закликали їх докладати зусиль, аби відстояти своє право на загальне, рівноправне, безпосереднє і таємне голосування під час обрання представників до сейму і сенату (Що кождий громадський орґанїзатор і сьвідомий правоборець повинен знати. — 1913. — Ч. 16; Виборча реформа. — 1914. — Ч. 1; Які після нової виборчої реформи будуть переводити ся вибори до Сойму. — 1914. — Ч. 7—13). Наприклад, із критикою проекту реформи, запропонованої професором Стажинським, виступив І. Куровець у статті «Позір громадяни!» (1912. — Ч. 1). Принагідно у часописі публікувалися численні повідомлення, замітки, репортажі про перебіг загальних селянських віч передусім з приводу спірного українсько-польського питання і про ухвалені на них резолюції. Проблеми українсько-польських взаємин у повіті автори газети торкалися досить обережно. Так, автор (під крипт. Т.) статті «На «obronę kresów», аналізуючи антиукраїнські публікації польського часопису «Ojczyzna», зазначав: «Хорони мя Боже від якихь антипольских гадок або стремлїнь! Я все і всюда стараю ся бути безсторонним…» (1912. — Ч. 4).

1913 р., під час виборів до Галицького сейму, на сторінках видання проводилася активна передвиборна кампанія — друкувалися агітаційні (за представників УНДП) та роз'яснювальні матеріали, подавалися гострі критичні статті про конкурентів-москвофілів, висвітлювалася діяльність калуської філії «Общества Качковского» (Н. З табору русофільского. — 1912. — Ч. 2; «Истинно-общерусская» культура. — 1913. — Ч. 19). Ставлення до цього політичного руху співробітники газети задекларували ще у перших числах за 1912 р., зокрема у статті «Московський апетит на Галичину» (1912. — Ч. 2).

Зрідка у «Калуському Листку» друкувалися матеріали, автори яких ознайомлювали читачів з іншими українськими партіями і політичними напрямами, подаючи оцінки їхніх програм крізь призму ідеологічних позицій власної партії. Наприклад, із доволі гострою критикою національного християнського демократизму виступив автор (під псевд. Ака) статті «Нова партия» (1912. — Ч. 2).

Помітне місце на сторінках двотижневика займали статті, підготовлені І. Куровцем (іноді підписувався крипт. К.) та Л. Цегельським. У них передусім висвітлювалася й аналізувалася робота Галицького сейму, рідше — австрійського парламенту й участь українських послів у ній (Куровець І. З галицького Сойму. — 1912. — Ч. 3; Цегельський Л. По соймовій сесиї. — 1912. — Ч. 6; Чого зажадали наші посли народовецькі в віденьскім парляментї в справах податків і належитостий скарбових. — 1912. — Ч. 9; Вісти з Сойму. — 1914. — Ч. 4; Куровець І. Наше внесенє. — 1914. — Ч. 4). Поряд із тим співробітники газети інформували читачів про діяльність намісництва та Калуського староства, повідомляли про рішення місцевих державних структур, які мали безпосередній вплив на економічну й інші сфери життя українських селян, намагалися дохідливо тлумачити їм їхні права, передбачені чинним законодавством, докладно аналізувати ухвалені закони, постанови, розпорядження, радили, як застосовувати їх на практиці, застерігали від необдуманих вчинків тощо (Хлопи не продавайте невидїлених пайок! — 1912. — Ч. 4; Чорненько А. Дещо о законних постановах про опіку, опікунів та про ради сиротиньскі. — 1912. — Ч. 7; Куровець І. Про конскрипцію. — 1912. — Ч. 9; Козоріс М. Зміна в процесовім законї. — 1914. — Ч. 14).

З-поміж інших проблем національного значення у газеті час від часу порушувалися такі: право українців на використання рідної мови у державних інституціях, зокрема у сеймі, повітовому старостві, судах, право на навчання українською мовою, відкриття українського університету у Львові тощо, а також активно обговорювалися причини важкого становища українців краю, іноді вказувалося на численні побутові негаразди, як-от поганий стан доріг у Калуші. Серед публікацій окреслених проблемно-тематичних напрямів — «Сільским крамарам і руским сєлянам під розвагу» автора під криптонімом Т. (1912. — Ч. 3), невідомих авторів «Шануйте свої права!» (1912. — Ч. 6) і «О руський університет» (1912. — Ч. 11), Володимира Мацєха «Причина зубожіння наших сіл» (1913. — Ч. 12), Кузя Пукиша «Горе вам рабскі душі» (1913. — Ч. 13/14).

Багато уваги й газетної площі редакція «Калуського Листка» відводила публікації матеріалів (здебільшого таких, як замітка, повідомлення, допис) про організаційне й політичне життя повіту. Співробітники двотижневика ознайомлювали читачів з ухваленими резолюціями загальних зборів повітової організації УНДП, рішеннями засідань повітової ради, інформували про історію створення, мету, завдання, діяльність і збори повітової торговельної спілки, повітового товариства «Народний Дім», секції Українського студентського союзу, гуртка Українського педагогічного товариства ім. І. Франка як філії «Руского Товариства Педаґоґічного» в Калуші, кредитного товариства «Хлопський Союз», учительського товариства «Взаїмна поміч», повітових філій товариств «Січ», «Просвіта», «Сільський Господар» та про проблеми, які на них обговорювалися (З повітової ради; Народний Дім. — 1912. — Ч. 1; Базьо [Весоловський В.]. Враження з «Сокільско-січового сьвята» в Калуши. — 1912. — Ч. 14; Народний з'їзд. — 1914. — Ч. 1). Співробітники видання особливо акцентували роботу місцевої філії товариства «Просвіта» та її сільських відділів і читалень, передусім мотивуючи це активною працею її членів на ниві піднесення освітнього та культурного рівня селян. Автори таких публікацій відзначали помітний поступ у діяльності товариства щодо створення і налагодження ефективної роботи читалень у селах повіту (Вісти просьвітно читальняні. — 1912. — Ч. 2). Зокрема, О. Сатир (псевд. Я. Весоловського) у статті «Читальня» зазначав: «Читальня — се школа для старших, се те місце, із якого має розходити ся нове слово правди по цілім селї. Читальня має бути тим заведенєм, яке би наших селян з'єднувало в один просьвічений гурт» (1912. — Ч. 19). Повідомлення про діяльність повітової філії «Просвіти» і її сільських осередків редакція об'єднувала під рубрикою «Просьвітно-орґанїзацийні вісти». Згодом під нею подавалася інформація про діяльність інших українських товариств, організацій, гуртків, що функціонували на теренах повіту.

З-поміж газетних матеріалів особливу увагу привертали публікації про найболючішу проблему Калущини — вимушену заокеанську (до країн Північної Америки) еміграцію та виїзд поза межі повіту на сезонні роботи українських селян з метою заробітку засобів для існування. Автори проблемних статей цієї тематики акцентували передусім те, що примушує українців полишати рідний край (так, І. Куровець у статті «Про еміґрацию і робітничий рух в Калуськім повітї» стверджував, що до вимушеної еміграції призводять «загальна нужда, брак відповідних зарібків, брак землї, лиха та неурожайна земля особливо на Підгірю, надмірні податки і адмінїстрацийна самоволя» (1912. — Ч. 2), осуджували байдужість державних чиновників до долі емігрантів-українців і застерігали селян перед шахрайствами підприємливих організаторів заробітчанської еміграції. Серед публікацій окресленого тематичного напряму — добірка матеріалів про життя українських емігрантів у США й Канаді: дописи «Письмо руського еміґранта про житє і обставини суспільні в Америцї» селянина Юрка Василинюка (1912. — Ч. 6) і «Вісти з Америки» Дмитра Матковського (1914. — Ч. 14), статті О. Жеребка «Чи варта їхати до Канади?» (1913. — Ч. 20) і Т. Бариша «Важне для тих, що їдуть на роботу!» (1914. — Ч. 4).

Водночас автори «Калуського Листка» розробляли і такі теми, як: фізичне здоров'я нації (з цією метою І. Куровець 1912 р. опублікував цикл публікацій п. н. «Гиґієнїчні і лїкарські вісти»), раціональні методи господарювання (обробіток землі, догляд за сільськогосподарськими культурами тощо), господарська просвіта старшого покоління та початкова загальна і фахова освіта української молоді, а також проблеми розвитку національної торгівлі і промислу (Куровець. Курс ветеринарийно-господарский. — 1912. — Ч. 3; Галицький Степан. Национальний промисл і торговля. — 1913. — Ч. 1; Дбаймо про образованє наших дїтий. — 1913. — Ч. 18; Бариш Тимотей. Деякі вказівки при навожуваню поля і сїножатий на веснї; Пукиш Кузь. Учітесь! Просьвічайтесь! — 1914. — Ч. 8; Занедбанє шкільництва промислового і торговельного в Галичині. — 1914. — Ч. 11). Редакція підтримувала ідею, пропаговану гаслом «свій до свого».

Одним із шляхів подолання невідрадного соціально-економічного становища українців Калущини

Ч. 1. Калуш, 5. січня 1912. Рік I

„КАЛУСЬКИЙ ЛИСТОК“

двотижневник політично-економічно-літературний. — Орґан повітової орґанізації народно-демократичної партиї калуського повіта. — Виходить 5. і 20. кождого місяця.

Пренумерата: Без пересилки 3 К. 50 с., з пересилкою 4 К. річно.

Гроші посилати на руки Д-ра Івана Куровця в Калуши. — В справах редакцийних відносити ся до: п. Козоріса канд. адвок. в Калуши.

БІБЛІОТЕКА

Від Редакциї.

Під низькі курні стріхи, в далекі забуті закутини вибираємо ся до Вас зі словом правди, розради та красшої долі. Ідемо як рідні до рідних, як свій до свого без облуди і фалшу. Не для зиску — ані з инших самолюбних причин — добро нашої підгірскої країни, добро народне, сьвідомість і єдність народня нашого повіту — се наша мета.

Бачимо, як з усіх усюдів висувають ся чорні ворожі руки, як звисають над головою нашого недосьвідченого народу. Руки сї опускають ся щораз нисше жадні своїми зьвірскими кігтями впити ся в наші шиї і здусити їх на віки.

Годі нам байдужно на се глядіти. Добуваємо всіх сил, послідних сил і уорожені мечем правди і братолюбія, стаємо до борби за права нашого народу.

Знаємо, що прийде ся нам перебути не оден труд — та нам байдуже. Ідемо вперед в довірю, що опираючись на Ваших дружних раменах, на вашій підмозі, дійдемо до своєї мети і сповнимо свою задачу.

Разом, Братя гуртом і згодою здобудемо сьвіт. В кого щире руське серце, кому небайдужа судьба свого народа — в перед з нами.

Най сей листок стане зеркалом нашого народного житя і сьвідомости. Всї скорботи і кривди, всї втїхи і дни радости, слава і сили най дрібними рядками постелять ся на сїм листку і облетять цїлий наш повіт та гуртують всїх і вся до працї над спільним добром.

М. К.

Коляда.

На синім небі сходить вже зоря,
Ликуй днесь в мирі руський народе
Христос — Дитятко йде ізза моря,
Забудь всї муки, болї, невгоди.
Втїшайтесь нинї руські всї дїти,
Христос родив ся — славіте!

Най згода в серця днесь завитає,
Дитятко боже сьвіт полюбило.
„Любіть брат брата!“ всїх нас навчає,
В люб і скорійше кожде йде дїло!
Тому любіть ся й ви руські дїти,
Христос родив ся — славіте!

На сине небо вийшла зірниця,
Від сьвітла правди ворог змарніє.
Голубить правду Мати — Дївиця
І вольний нарід руський зрадїє
Любіть край рідний руські всї дїти,
Христос родив ся — славіте! —

Маркіянове сьвято.

Дня 10 грудня сьвятковано в Калуши сотні роковини уродин Маркіяна Шашкевича. Сьвято почало ся походом калуського Сокола та Січи з Хотїня з Народного Дому до церкви, де відправлено панахиду за упокій душі бл. п. Маркіяна. По панахиді рушив знова похід Сокола та Січи з піснею на устах до Народного Дому. Що до самого походу, то згадати належить, що калуський Сокіл та Січ з Хотїня під умілим проводом п. Ткачука, зрозуміли вагу сего сьвята та показали гідно свої карні ряди перед загалом. Одно тільки разило, що загал людий, замість стати разом до походу, придивляв ся лише і ішов бічними хідниками. Під Народним Домом по відсьпіваню народного гимна „Ще не вмерла Україна“ похід розвязав ся, а о год. 6½ почав ся сьвяточий вечір в сали. Слово про Маркіяна виголосив п. Михайло Козоріс. Коротко та ясно представив занепад рідного слова перед Маркіяном, відтак добу самого Маркіяна, єго злиденне житє, його стремлїня, його ідеї. Промова була дуже старанно опрацьована а що більше добре виголошена. Відтак наступили продукциї сьпіву та дві декламациї між ними одну власного укладу дуже патрійотично підбадьорюючу виголосив п. Гладкий. Хор калуський сьпівав вдоволяючо, під умілим проводом п. Юрчика, який разом з п. Козорісом приложив богато стараня около устроєня сего сьвята. Сьвято закінчив живий образ укладу п. Козоріса. На педесталї образ Маркіяна, над ним козак з прапором, а дїти підносять Маркіянови терновий вінець. Участь селян в тім сьвятї була мала, що приписати належить непогодї і лихій дорозї. Годить ся, щоби участь наших людий в подібнім народнім сьвятї була більшою, бо тим покажемо свою і просьвітну і народну зрілість.

Повір громадяни!

Як зачуваємо має бути скликаний около нашого Нового року краєвий сойм. На будучім засїданю буде старати ся правдоподібно польска соймова більшість переформувати реформу виборчу до краєвого Сойму після проєкту проф. Стажиньского. Проєкт сей для нас дуже кривдячий, правдиве нещастє для нас бо впроваджує всякого рода ключки та варящї, які запевнюють Полякам цїлковиту перевагу і дає нагоду до всяких виборчих шахрайств.

Проти сего проєкту повинні всї Русини рішучо запротестувати устроювати численні віча і вносити петициї за загальним, рівним, безпосередним і тайним правом голосованя до Сойму.

і Галичини загалом редакція вважала підвищення їхнього освітнього рівня. Тож, окрім інформаційно-пропагандистських, видавці ставили перед часописом і просвітницькі завдання. Для їх реалізації на сторінках «Калуського Листка» друкувалися історичні, краєзнавчі й етнографічні матеріали, які стосувалися не лише Калуського повіту і Галицького району, а й ознайомлювали читачів із загальною історією українського народу, містили відомості про інші країни й народи (Посацкий Юрко. Істория читальнї і просьвітно-економічного житя в Хотинї. — 1912. — Ч. 10; Таранько М. Вісти зі сьвіта. — 1912. — Ч. 24; Початки Запорожської Січи. — 1914. — Ч. 1; Галицькі повстання XV—XVI в. — 1914. — Ч. 4; Крип'якевич І. Селянська самооборона в Галичинї 1848—9 р. — 1914. — Ч. 7; Филип Орлик. — 1914. — Ч. 13). У короткій передмові до статті М. Таранька «Держави Европи і декотрі важнїйші держави инших частий сьвіта» редакція повідомила, що з її поданням розпочинає публікацію циклу матеріалів «з усїх областий наукового знаня, щоби в сей спосіб причинити ся до поширення образованя своїх читачів з селянських кругів» (1912. — Ч. 17).

Перші три сторінки 7-го числа за 1914 р. присвячено Т. Шевченкові з нагоди 100-річчя від дня його народження. Окрім проблемних статей невідомих авторів про необхідність всенародного вшанування пам'яті великого поета («В честь памяти Тараса Шевченка (1814—1914)», «Нїмий ювилей Шевченка на Українї» та стислий життєпис письменника п. н. «Житє Тараса Шевченка»), тут опубліковано низку його поезій.

Відомості про міжнародне політичне життя на сторінках газети редакція почала друкувати лише від ч. 20 за 1912 р., і стосувалися вони переважно Балканських війн 1912—1913 рр. Зокрема, це аналітичні статті на кшталт «Конець війни італійско-турецкої і війна балканьских держав з Туреччиною» (1912. — Ч. 21).

Літературна творчість у часописі представлена патріотично-пропагандистськими віршами й оповіданнями з народного життя Михайла Козоріса (іноді підписувався крипт. М. К.), Б. Лепкого, Кирила Безхіб'яка, поезією громадського звучання Павла Думки, соціально-побутовою комедією Михайла Зазулинця «В темнім кутї» та оповіданням Леся Мартовича «За межу».

Багатий хронікально-довідковий матеріал містили рубрики (їх назви у процесі виходу газети змінювалися): «Відомости» («Новинки», «Вісти», «Вісти повітові», «Вісти просьвітні і господарські з повіту») — численні повідомлення про різноманітні події організаційного, політичного і культурного життя повіту, іноді некрологи, чутки, прогнози; «Вісти господарскі» («Економічно-господарсько-торговельні вісти») — переважно відомості про діяльність товариства «Сільський Господар» у Львові, події економічного життя Галичини; «Економічно-торговельні вісти» («Вісти торговельні і банкові», «Банкові і економічні вісти») — повідомлення про діяльність кредитного товариства «Хлопский Союз» та повітової торговельної спілки, 1914 р. — про роботу інших подібних українських інституцій Галичини; «Вісти читальнянї» («З житя читальняного і орґанізацийного в нашім повітї») — інформація про діяльність читалень «Просвіти» у селах повіту; «Вісти полїтичні» («Полїтичні вісти») — короткі відомості (1913 р. від автора під криптонімом К.) про роботу австрійського парламенту й участь у ній українських послів, зокрема Ю. Романчука і Л. Цегельського; «Всячина» — короткі замітки освітнього плану (на зразок: «Як в Китаю числять час», «Найбільший торговельний дім на сьвітї», «Що дає більшу силу, мясо чи ярина»), 1914 р. — повідомлення про життя Калуша, повіту, іноді про роботу Галицького сейму, гучні події у країні, а також оголошення місцевих українських громадських товариств і організацій; «Вісти зі сьвіта» («Вісти з заграницї»; 1912 р. — ведучий рубрики М. Таранько) — добірки новин міжнародного політичного, економічного та культурного життя; «Дещо з правних порад» (автор добірки матеріалів підписувався псевдонімом Неаграрий); «Вісти просьвітно-економічні» (ведучий Тимко Бариш); «З руських товариств» («Вісти з просьвітних і економічних товариств в Калуши і повітї», «Вісти з товариств»); «Економічні відомости». Серед інших рубрик — «Мудрі гадки Микити Безумовича» (фейлетони), «Нові книжки і видання», «Веселий кутик» («Сьмішне», «З веселого кутика»), «Оголошеня».

Найактивніші автори двотижневика (крім згаданих): Василь Весоловський (псевд. Базьо), С. Галицький, А. Кос, Володимир Мацєх, Никола (Микола) Сеник, Михайло Яцків.

Відповідальні редактори часопису змінювалися через від'їзд з Калуша спочатку М. Козоріса, згодом А. Чорненька, про що повідомлялося на сторінках газети (Від редакциї. — 1912. — Ч. 4; До всїх моїх приятелїв і знакомих. — 1912. — Ч. 21). Незважаючи на це, двотижневик упродовж усього часу існування не змінював своїх позицій, провадив незалежну політику щодо національного відродження повіту.

Газета друкувалася у Львові, оскільки у Калуші не було друкарні. Власне цією обставиною у замітці «Від редакциї» (1912. — Ч. 8) пояснювалися одруківки, за які видавці вибачалися перед читачами. Окрім того,

кілька редакційних звернень, зокрема «До Вп. Предплатників» (1912. — Ч. 10), містили цінні відомості про умови функціонування видання. Так, у зазначеній публікації йшлося про масове систематичне нищення примірників газети у поштових відділеннях Бережниці, Войнилова, Калуша, Перегінська, Угриніва Старого та інших населених пунктів. Вихід же у світ 1914 р. першого потрійного (1/2/3-го) числа у повідомленні «Редакція «Калуського Листка»…» пояснювався загальним страйком друкарів у Галичині, який розпочався 29 грудня 1913 р.

Останнє (14-те) відоме число вийшло 20 липня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 191; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 57, спр. 477. — Арк. 6; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 938.

Література: *Мартинюк М*. Українська преса галицької Надбужанщини / М. Мартинюк // Надбужанщина : іст.-мемуар. зб. — Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1986. — Т. 1. — С. 136; *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989–90. — С. 201; *Дроздовська О*. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 113—118.

О. Дроздовська

548

КАНАДИЄЦЬ: Народно-моральний двотиждневник (1912—1913); Scientific, Agricultural. Non-political, Canadian (1919—1920). — Виходить 1 і 15 кождого місяця (1912—1913), в середу кождого тижня (1919—1920). Р. І. Ч. 1. 1912, 1 лют.

За редакцию відповідає М. Белеґай (1912 ч. 1—13). — **Едмонтон, 1912—1920**: *Видає* Спілка «Канадиєць» (1912—1913). *Адр.*: 602 Kinistino ave. Edmonton, Alta (1912—1913), 10336—96 St. Edmonton, Alta (1919—1920).

Вийшло: 1912 — Р. І ч. 1—22, 1913 — Р. ІІ ч. 23, 2—24, 1914 — Р. ІІІ ч. 1—21 [?], 1915 — Р. IV ч. 1—21[?], 1916 — Р. V ч. 1—46 [?], 1917 — Р. VII ч. 1—26 [?], 1918 — Р. VIII ч. 1—30 [?], 1919 — Р. IX ч. 1—49, 1920 — Р. X ч. 1—18, [?]; *Ф.* 56×38 см (1912—1913), 40×28 см (1919—1920); *Обс.* 4 с. (1912—1913), 8 с. (1919—1920); *Передпл.*: на рік 1 $ (1912—1913), в Едмонтоні 1.25 $, в Канаді 1.00 $ (1919—1920), в Стейтах 1.25 $ (1919—1920 ч. 14), за границею 1.50 $ (1920 ч. 17, 18).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. І ч. 1—22, 1913 — Р. ІІ ч. 23, 2—24, 1919 — Р. IX ч. 38—42, 44—49, 1920 — Р. X ч. 5, 6, 11, 13, 14, 17, 18.

Примітки: На с. 2 і 4 наведено назву англійською мовою — «Canadian» (1912—1913), «The Canadian» (1919—1920). У 1919—1920 рр. у надзаголовку зазначено: «Religious, Moral, Social». 1917 р. порушено нумерацію річників.

Часопис виходив за підтримки англійської методистської Церкви з метою залучення вірних української греко-католицької та православної Церков до «протестантського лона». Редакція так окреслювала мету видання: подавати різноманітну інформацію про життя у Канаді та побутування українських поселенців у цій країні, а також новини зі Старого краю, корисну інформацію для фермерів — господарські поради, урядові розпорядження та інші офіційні рішення, новини науки, короткі оповідання морально-дидактичного характеру, цікаві життєві випадки. У першому числі газети подано огляд важливіших подій минулого року в Галичині та світі п. н. «Новости з 1911», «Рік 1911», «Рік малих воєн», у ч. 5 — уривки з листів читачів зі схвальними відгуками про редакційну політику видання.

На першій сторінці часопису друкувалися інформаційні повідомлення про політичні та культурні події у світі, скомпоновані в межах постійних хронікальних рубрик: «Alberta», «Canada», «World» (згодом — «Альберта», «Канада», «Сьвіт»). Деякі повідомлення подавалися за іншими пресовими джерелами. Так, під рубрикою «Alberta» («Альберта») вміщено інформацію про новини суспільно-політичного, економічного та культурного життя провінції, зокрема про місцеві вибори, будівництво нових залізничних ліній, спорудження бібліотеки в Едмонтоні за кошти меценатів, новини з життя української діаспори та відомих політичних осіб того часу, а також відомості про різноманітні катастрофи, нещасні випадки тощо («Едмонтон», «Летбрідж Альта», «Отворенє публичного шпиталю на Лемонті», «Україньска школа вправ», «Жаданя руських законниць»). Серед кандидатів до місцевих органів влади були й українці — М. Ґовда, П. Зварич, Т. Крайківський, П. Рудик, А. Шандро, на сторінках часопису надруковано їхні передвиборні звернення та портрети. Незважаючи на те, що редакція задекларувала часопис як аполітичний, у передвиборних матеріалах підтримувала кандидатів від Ліберальної партії Канади. Під рубрикою «Canada» («Канада») подано інформацію про діяльність парламенту й уряду країни, статистичні дані щодо кількості українських емігрантів у Канаді та кількості мешканців Вінніпега, інформацію суспільно-економічного характеру, зокрема про масові робітничі страйки, юридичні рекомендації, відомості

Народно-моральний
ДО-ТИЖДЕНИЙНИК
Рекомендується всім

Канадиєць

Адреса Редакції:
602 KINGSTON AVE.

РІК I. Ч. 21. Четвер 1. 1912. EDMONTON, ALTA. DECEMBER 1. 1912 VOL. 1. NO. 1

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ МІСТА ЕДМОНТОНУ.

Дня 8. грудня о 2 годині по полудни відбудеться великий загальнонародний вічу, всіх Українців міста Едмонтону, без ріжниці їх політичних чи релігійних переконань, В ГАЛИ УКРАЇНСЬКОЇ БУРСИ, на ул. Kinghine Ave, 1044. На сім всенароднім вічу буде говорити ДОРОГИЙ ГІСТЬ ЗІ СТАРОГО КРАЮ ДОБ. С. ДЕМИДЧУК, в справі РІДНОЇ ШКОЛИ В ГАЛИЧИНІ, а відтак передасть ВАМ щире ПОЗДОРОВЛЕНЬ від наших Рідних зі старого краю.

ПРИХОДІТЬ ВСІ ЯК ОДЕН І ПРИПИТАЙТЕ ДОРОГОГО ГОСТЯ!

Комітет.

Альберта.

Нова стрічка має їм від Альберта вже на півдні до Едмонтону.

В місті тепер неміцнійно [illegible] робоцкий, [illegible] дуже [illegible] на відкриваль і 3 кандидати на найтуть. Найбільший інтерес на найтуть має кандидат W. Short.

Місто Кальгари уділило [illegible] дозорів на будову нового мостя, який мають побудувати на Bow river і з чой сторін получить ся обі сторони міста.

В місяцю [illegible] згорів елеватор Альберта Грейн Кем. а з ним 11 тисяч бушелів пшениці. Бромпер віддалене від Едмонтону лише 14 миль.

Нов. А. J. McLean, провінціональний секретар, перебуває на Біг-Ріверу так собі із сторонним подорожі, що міжнародні тоді на місці, щоб остаєтися там на тиждень.

Янетсен Мех. Гендлова [illegible] суда суд в Мелвіле Гет на 20 дір тюрми [illegible] за убійство Вільяма Вейтмен. Гендлова не [illegible] лише тому, що обі сони були дуже тоді [illegible] трагедії.

Слідобіть ся загально, що [illegible] з Сола. Дерм. до Альберти подіють ся так поділа на провінціональних [illegible] [illegible] і [illegible].

Коло Медвіле Гет [illegible] [illegible] [illegible]

про засідання місцевих протестантських громад. Під рубрикою «World» («Сьвіт») вміщено повідомлення про воєнне становище на Балканах, на російсько-турецькому та італійсько-турецькому фронтах, про політичну боротьбу у США, склад нової російської Думи та наслідки вбивства прем'єр-міністра П. Столипіна, відкриття української експозиції в Київському міському музеї та наміри російської влади зруйнувати Дніпрові пороги для сполучення Балтійського і Чорного морів, організацію курсів для неграмотних жовнірів-русинів у Галичині. Замітки із самостійними назвами засвідчують доволі широкий тематичний діапазон публікацій згаданої рубрики: «Українець воздухоплавець», «Залїзниця через Африку», «Воєнний настрій Китаю проти Росії», «Як виглядають російські тюрми». Під час Першої світової війни редакція систематично подавала огляд фронтових подій. У низці матеріалів докладно висвітлено трагедію загибелі «Титаніка»: «Страшна катастрофа на мори», «Друга морска катастрофа», «Страшна смерть в морських хвилях», «Де що про Титанік і эго героїв», «Катастрофа на мори: Оповіданє очевидців катастрофи», «Прочутэ катастрофи «Титанїка».

Під рубрикою «Галичина» («Галичина і сьвіт», «Вісти зі старого краю») вміщено короткі інформаційні повідомлення про роботу австро-угорського парламенту та регіональних органів влади, боротьбу за український університет у Львові, святкування у Галичині 40-річного ювілею І. Франка, процес над Мирославом Січинським та дискусії щодо наслідків його втечі з-під варти («Купелї в парламентї», «Буковинський сойм», «Обструкція в сеймі», «Нові українські часописи в Галичині», «Вінчанє польського князя з австрійською архикняжною», «В обороні галицьких жидів», «Обжалуванэ за утечу М. Січинського»).

Упродовж 1912—1913 рр. у часописі функціонували спеціальні тематичні рубрики «Наука» («З царини науки та знаня») та «Господарство» («Господарські поради»). Про новини науки інформували невеликі публікації, що розповідали про основні етапи історії людської цивілізації («Про землю і племена людські», «Школа з перед 4000 лїт», «Понятє краси у ріжних народів світа», «Про реформу калєндаря», «Як задивляються ріжні народи на супружество», «Чи можлива на сьвітї рівність?»), цікаві природничі факти («Дерева-великани», «Найменьша рибка на сьвітї», «Кілько зелїзної руди ще є в землї», «Перли»), досягнення науково-технічного прогресу («Користь елєктрики», «Бездротний телєграф зі Землї до Марса», «Новий винахід Едісона», «Лїтак з машиновим карабіном»), замітки медичної тематики («Несиметричність людського тїла», «Дива медицини», «Рани від карабінових куль», «Лїченє сухот», «Як чоловік жиэ»). Публікації на господарські теми стосувалися різноманітних сфер людського життя — це короткі поради читачам щодо ведення домашнього господарства, відомості про ціни на зернові та інші продукти («Осінні вистави», «Курси фармерські під опікою мінїстерства рільництва», «Як дійти до багатства», ін.), питання догляду й виховання дітей («Кормленє молоком малих дїтий», «Про вихованє дїтий»), гігієни і профілактики інфекційних захворювань («Дещо про воздух, та як він потрібний до життя», «Вигода і краса в хаті», «Чистість то здоровлє», «Найважнїйші гігієнічні правила», «Борба з чахоткою (туберкульозою)»).

Основними у часописі були публікації катехитичного характеру. Спочатку вони друкувалися на другій сторінці газети поза рубриками, згодом — під постійними рубриками «Студийованє Біблії», «Читання на недїлю». У тематиці цих матеріалів простежувалася певна історична ретроспектива, намагання знайти в давній філософії різних народів обґрунтування доцільності реформаторських ідей у християнстві («Віра старинних русинів», «Віра старинних греків», «Віра Конфуція», В. Щурат «Індийська лэґенда про походження мущин»). На думку редакції, науково-технічні винаходи XIX ст. сприяли покращанню взаємин між народами, розвинули єднання через вдосконалення суспільної комунікації («Братерство»). У статтях-проповідях («Бог любить тебе», «Місия дванайцятьох», «Взбурене море і взбурена душа», «Хто є Христос?», «Магомет і эго віра», «Христос ходить по воді», «Післанництво між поганами») подано тлумачення відомих євангельських тез із використанням численних цитат зі Святого Письма. У газеті друкувалися також уривки з моральних повчань Л. Толстого у перекладі Я. Кравця.

Низка матеріалів, опублікованих у «Канадийці», з'ясовувала сутність протестантизму та догматичні відмінності між протестантською і католицькою Церквами, зокрема права на свободу думки та віри, відсутності посередника між душею людини і Богом. Редакція прагнула довести, що для спасіння душі необхідною є лише зміна грішного життя на праведне, такі ж матеріальні речі, як миро чи ладан, не можуть допомогти людині. У багатьох публікаціях висловлено звинувачення на адресу католицької Церкви в тому, що вона начебто виступає проти розвитку освіти й культури, хоча саме при церквах і монастирях у давні часи розвивалося шкільництво, літописання і

книгодрукування. Редакція засуджувала традиційну християнську церковну обрядовість, культ Богородиці, стверджуючи, що обряд віддаляє вірних від Біблії, бо пізнати Бога і з'єднатися з ним можна лише духом (Д. М. Попич «Чому я протестантом», «Християнське поведенэ!», «Рождество Христове в ріжних краях», «Християньство а релїгійні секти», «Чи сьвяті они такі як виглядають», «Нема чистилища», «Чи католицька церков є непомильна?», «Історія і суть протестантизма», «Що думає Папа з французами зробити з русинів греко-католиків в Канаді», «Обряди а Св. Письмо», Надбужанський «Базиляне і їх ружі»).

На сторінках часопису вміщено також низку просвітніх публікацій: «Що то єсть народний прапор (флег)?», Я. Гавриляк «Дещо із старих часів Канади», А. Іванишин «Будівник людської святині», «Теория Дарвіна», «Нове гомстедове право», «Деякі альбертійські права ухвалені в користь женьщин», «Приготовляйтесь до голосованя», «Учім ся по анґлійськи». Численні матеріали присвячено антиалкогольній пропаганді, що свідчить про існування цієї проблеми серед українців Канади, оскільки неморальна поведінка деяких емігрантів кидала тінь на всю українську громаду («Ворог душі», «Про алькоголізм», «Наша слава»).

Редакція активно пропагувала діяльність протестантської Церкви, що зумовило виразне домінування матеріалів антикатолицького спрямування — як редакційних статей, так і інформаційних повідомлень, моральних повчань та оповідань. Серед означених інформаційних матеріалів — «Скандали між нашим духовеньством», «Не слухають папи вже і самі католики», «Піп проти єпископа», «Сьвященик палієм», «Станиславівський єпископ над банкротством», а також статті: «Христос а Папа», «Як Бог покликав «Святих отців» до неба» (витяг з «Історії папів римських» кардинала Цезаря Баронія), «Історія папства», «Наслїдки папського благословеньства», у яких протиставлялося аскетизм Христа багатству й пишноті папських палат, заперечувалася ідея спадкоємності, тобто Папи як Христового намісника на землі.

У часописі вміщено низку поетичних творів релігійної тематики (авторів переважної більшості яких не зазначено): «Трудися, чоловіче…», «До гроба спасите», «Отченаш!», «Воїнство Христове…», «Нехай воскресне!», «Будь милостивий, Боже!», «Галицьке село», І. Г. М. «Нова пісня», Д. Рараговський «Христос Воскрес!», Варгерен-Щурат «Воскрес Ісус із гроба», Іван Яремко «Христос Воскрес!», коляда «Бог Предвічний».

Під рубрикою «Оповіданя» спочатку публікувалися короткі моральні повчання: «Добрий поганин лучший як злий християнин», «Наверненє ся китайця», «Рука Божа», «Християньство в бизнесї», «За волю і долю народа», «Живцем погребані», згодом — твори малих прозових жанрів: «Осел і лев», «Пилатова дочка», «Школа то гроші», «Розбишацька совість», «Мідяний гріш», Д. Мордовець «Напад на Січ», Клим Поліщук «Волинська лэгенда», І. К. «Як Бобик «фричив» заяців (Стрілецька гумореска)», Я. Кравець «Варрава». Серед більших прозових творів — «Місія» І. Франка, «Д. Шерльок Гольмс» А. К. Дойля, «Страшні тайни монастирських мурів».

Гумористичні матеріали вміщувалися під рубриками «Наука і жарт», «Жарт», «Торбина сьміху».

Редакція вела дискусії з іншими періодичними виданнями, зокрема з «Edmonton Journal», «Канадійським Русином», «Новинами». Серед полемічних матеріалів — «Підлота», М. Белеґай «Брехня «Канадийського Русина» та «Відповідь колядникам», Ф. Федун «На розум мому краянинови».

Упродовж 1919—1920 рр. однією з чільних політичних проблем, які порушувалися на сторінках часопису, було вирішення долі Східної Галичини на мировій конференції у Парижі, тож частина інформації подавалася за британською, французькою та польською пресою («Справа східної Галичини», «Французька преса про положенэ на Україні», «100.000 галичан в армії Петлюри», «Галичина віддана Польщі», «Алїянти віддали Східну Галичину полякам»).

Видання ілюстроване: друкувалися портрети політичних діячів, зокрема кандидатів до муніципальних органів влади, фотографії будинків, в яких розташовувалися українські еміграційні установи у Канаді, та релігійних протестантських громад; у святкових числах — світлини різдвяних та великодніх ікон («Руско-українська Бурса в Едмонтоні», «Публичний шпиталь на Лемонті»).

1920 р. у часописі функціонували рубрики: «Дописи», «Оголошення», «Цїни в Едмонтоні», «Цїкаві і поучаючі книжки». На сторінках газети рекламувалися українські видання (книги, календарі), а також друкарські, медичні, юридичні, комерційні послуги. Редакція друкувала звернення до читачів із проханням про пожертви у фонд Червоного Хреста, товариств «Просвіта» та «Рідна Школа».

Часопис «Канадиєць» припинив самостійний вихід 1920 р., об'єднавшись із часописом «Ранок» у видання «Канадійський Ранок». Останнє (18-те) наявне число датовано 5 травня.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 191; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 944.

Література: *Войценко О.* Літопис українського життя в Канаді / О. Войценко. — Вінніпеґ, 1961. — Т. 1 : Піонерська доба: 1874—1918. — С. 124; *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 173—174; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian newspapers, periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 27; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпеґ, 1991. — Т. 1. — С. 269—270.

М. Комариця

549

КІЕВСКАЯ ЗЕМСКАЯ ГАЗЕТА (1912 — 1917 № 9/10); КИІВСЬКА ЗЕМСЬКА ГАЗЕТА (1917 № 11—48): Еженедѣльное изданіе Кіевскаго Губернскаго Земства (1912 — 1914 № 37, 1916 № 68 — 1917 № 9/10); Изданіе Кіевскаго Губернскаго Земства (1914 № 38 — 1916 № 66/67); Видання Київського Губернського Земства (1917 № 11—44/45); Політичний, економічний, літературний, сільськогосподарський та кооперативний тижневик (1917 № 46/47—48). — Виходить що-тижня (1917 № 11—48). Г. 5. № 19. 1912, 18 мая.

Отвѣтственный ред. М. А. Суковкинъ (1912 — 1917 № 7/8). *Завідуючий редакцією* Б. Дорошкевич (1917 № 9/10—48). — **Київ, 1912—1917**: *Тип.* Акц. Общ. Н. Т. Корчакъ-Новицкаго, Кіевъ, Меринговская ул., № 6 (1912 — 1917 № 27); *Друк.* Київськоі Губернськоі Земськоі Управи, В.-Володимирська, № 33 (1917 № 30/31—48). *Адр. ред.*: Кіевъ, Никольско-Ботаническая ул., 14 (1912 — 1913 № 30), Михайловскій проул., 3 (уг. Мало-Житомірской ул.) (1913 № 31 — 1916 № 37/38), вул. В.-Володимирська, № 33, Губернська Земська Управа (1916 № 39/40 — 1917).

Вийшло: 1912 — Г. 5 № 19—50, 1913 — Г. 6 № 1—50, 1914 — Г. 7 № 1—50, № 1 добав. — 12 добав., 1915 — Г. 8 № 1—35/36, 37—50, № 1 воен. — 45 воен., 1916 — Г. 9 № 1—25/26, 27/28—32, 33/34—36, 37/38, 39/40—65, 66/67—69, 70/71—76, 77/78, 79, 80/81, 82, 1917 — Р. 10 № 1, 2/3—6, 7/8, 9/10—12, 13/14, 15/16, 17/18—23, 24/25—29, 30/31, 32, 33/34, 35, 36/37—40, 41/42, 43, 44/45, 46/47, 48; *Ф.* 26×17 см; *Т.* 8000 пр. (1912); *Обс.* від 16 с. до 44 с.; *Передпл.*: въ годъ 2 руб. (1912—1915), крестьяне Кіевской губ. 1 руб. (1915), съ достав. и пересыл. 7 р. (1916), з додатками 7 карб., для селян Київськоі губ. з дод. 1 карб. (1917) *Ц.* окремого примірника 25 коп. (1917 № 13/14—20), 30 коп. (1917 № 24/25—48).

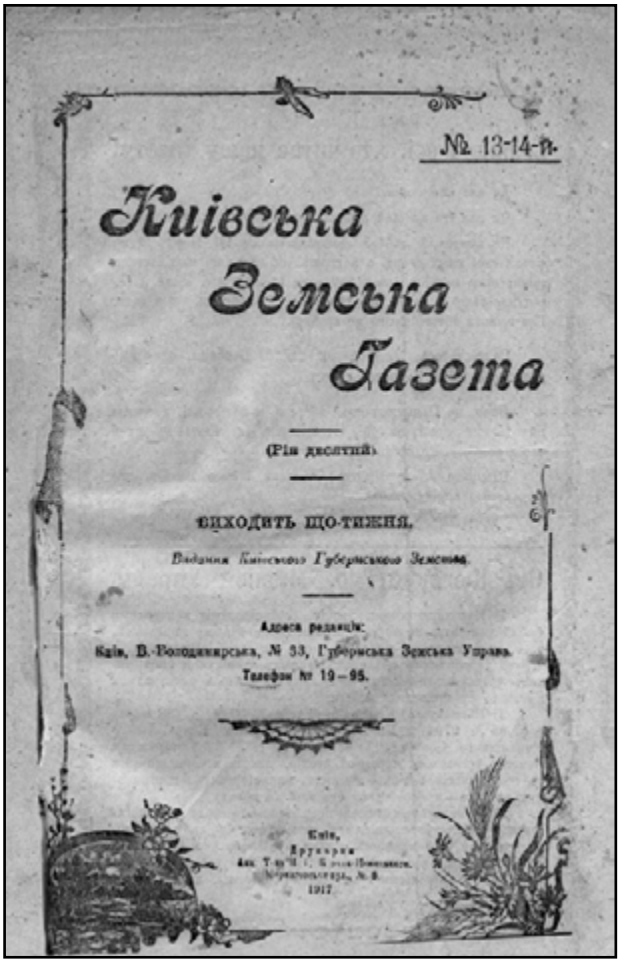
№ 13-14-й.

Київська Земська Газета

(Рік десятий)

ВИХОДИТЬ ЩО-ТИЖНЯ.

Видання Київського Губернського Земства.

Адреса редакції:
Київ, В.-Володимирська, № 33, Губернська Земська Управа.
Телефон № 19—95.

Київ,
Друкарня
1917.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1917 — Р. 10 № 13/14; **НБУВ**: 1912 — Г. 5 № 19—50, 1913 — Г. 6 № 1—50, 1914 — Г. 7 № 3, 8—10, 14—20, 22—24, 26—50, № 2 добав., 7 добав., 11 добав., 1915 — Г. 8 № 1, 18, 22, 23, 25, 27—50, № 2 воен. —17 воен., 19 воен. —21 воен., 24 воен., 26 воен., 1916 — Г. 9 № 1—48, 50, 52—54, 56—82, 1917 — Р. 10 № 1—20, 24/25—27, 30/31—46/47, 48; **ДНАБ**: 1917 — Р. 10 № 2/3, 5—11, 13/14, 17/18—23, 27—44/45, 48; **ХДНБ**: 1916 — Г. 9 № 1—35, 37/38—47, 49—80/81, 1917 — Р. 10 № 1—44/45, 48.

Примітки: «Кіевская Земская Газета» продовжує нумерацію річників і чисел попереднього видання п. н. «Газета» (*див.* Т. 3, № 413). Від 7 жовтня до 23 грудня 1914 р., окрім звичайних, вийшло 12 «добавочных» номерів (обс. — 16 с.), від 6 січня до 17 листопада 1915 р. — 45 «военных» номерів, присвячених

подіям на фронтах. У деяких номерах за 1914 р. на останній сторінці зазначалося: «Дозволено военной цензурой». Від № 11 за 1917 р. газета стала україномовною, з наскрізною нумерацією сторінок у межах річника.

До складу редакційного комітету 1917 р. входили: О. Попович, В. Садовський; члени редакції — Б. Дорошкевич, П. Пожарський та І. Шарий; співробітники газети — О. Діхтяр, Ф. Зайко-Заїкин, М. Кухаренко та В. Корольов.

Додатки: 1912 р. — до № 23, 1913 р. — до № 50, 1914 р. — до № 15 і 50.

«Кіевская Земская Газета» — орган Київського губернського земства і перше періодичне видання на теренах Київщини, яке почало виходити українською мовою. Як зазначала редакція, часопис мав на меті насамперед дбати про інтереси сільського населення Київської губернії та сприяти покращанню його культурно-господарського становища, а також поширювати просвіту та пропагувати земську ідею у селах. У виданні наголошувалося, що реалізувати задекларовані завдання можна лише за допомогою читачів, яких закликалося дописувати до газети та повідомляти про свої проблеми і потреби.

Газета безкоштовно розсилалася: 1912 р. — «всѣмъ губернскимъ и уѣзднымъ гласнымъ, кандидатамъ въ гласные, служащимъ въ губ. и уѣздныхъ земствахъ Кіевской губ., волостнымъ правленіямъ, уѣзднымъ земскимъ управамъ, народнымъ учителямъ, корреспондентамъ Губернской Управы, продовольственнымъ попечителямъ, кооперативнымъ учрежденіямъ Кіевской губ.; сельскимъ школамъ, а также крестьянамъ по 2—3 экз. на село, смотря по его величинѣ»; у 1915—1916 рр. — «школамъ, земскимъ учрежденіямъ и гласнымъ, кооперативамъ (потребительн. о-вамъ, кредитнымъ и ссудо-сберегат. товарищ. и др.) и крестьянамъ по 2—3 экзем. на село»; 1917 р. — громадським товариствам у Київській губернії.

У редакційній статті № 37/38 за 1916 р. порушувалося питання подальшої долі видання та його напряму. Редакція відзначала, що спершу газета планувалася як суто орган Київської земської управи і мала на меті зосереджуватися винятково на господарських та організаційних аспектах її діяльності. Однак упродовж 1914—1915 рр. війна змусила дещо змістити тематику газетних матеріалів у бік суспільно-політичного життя, що редакція вважала позитивним моментом і надалі планувала дотримуватися такого напряму, приділяючи увагу і громадсько-політичним, і сільськогосподарським проблемам.

1917 р. редакція внесла ще декілька програмних змін у редагування часопису. Зокрема, у передовій статті повідомлялося, що «правильное развитіе земской работы возможно только на почвѣ просвѣщенія» (Отъ Редакціи. — 1917. — № 1), тому оптимальним було вміщення на сторінках «Київської Земськоі Газети» низки статей, які висвітлювали проблеми народної освіти як загального, так і практичного характеру, матеріалів про розвиток кооперативного руху. У виданні започаткувалися також два окремих відділи — сільськогосподарський, що мав охоплювати всі економічні та технічні питання господарювання, і практичних порад, у якому давалися відповіді на запитання читачів. Разом вони мали формувати своєрідний універсальний посібник для селян. Окрім того, планувалося розширити відділ хроніки місцевого життя та публікувати художні твори. У такий спосіб редактори сподівалися залучити більшу кількість читачів та підвищити популярність видання.

Від № 9/10 за 1917 р. редакція почала вміщувати матеріали українською мовою, акцентуючи, що після 1905 р. «остання наша вольность — вільне слово українське було заборонене» російською владою і вимушено «принишкло», як і все українське просвітньо-культурне життя. Лише після революційних подій 1917 р. відновилося його використання, тому було внесено деякі корективи у завдання часопису. Зокрема, планувалося більше подавати публікацій, «які повинні пояснити читачеві, що таке український народ, де він живе, яка нам потрібна школа, яка у нас мова» (Дорош С. Чого ми хочемо. — 1917. — № 9/10). Редакція усвідомлювала труднощі, які виникали із переведенням видання на українську мову, однак активно обстоювала потребу відродження рідної мови, «бо тільки через мову народ може показати всьому світові свій природний хист, своє духовне богацтво, свою здатність до високого розвитку» (Дорош С. Вчімося рідноі мови. — 1917. — № 9/10). Надалі до читачів зверталося із проханням надсилати дописи українською мовою.

Визначальною особливістю «Київськоі Земськоі Газети» є чітка систематизованість подання матеріалів, які об'єднувалися під рубриками, а ті, своєю чергою, — у тематичні відділи. У виданні діяли такі відділи: «Війна» — охоплювалося хроніку воєнних подій на фронтах (розміщувався на перших сторінках номера); «Загальний Одділ» — аналізувалося тогочасне суспільно-політичне становище в Україні (у його межах велася рубрика «Що робиться в нашій державі»); «Народна освіта» — обговорювалися

проблеми реформування шкільництва; «Сільське хазяйство» — вміщувалися рекомендації щодо раціонального господарювання та замітки про діяльність продовольчих організацій; «Кооперація» — інформувалося про розвиток кооперативного руху (у його межах — рубрика «З кооперативних газет і журналів»). Події у селах та містечках Київської губернії, громадсько-культурне життя у Києві висвітлювалися під рубриками «Вісти з краю» і «По селах та хуторах». Рубрика «Всякі справки» містила практичні поради, відповіді редакції на листи читачів.

Від № 17/18 за 1917 р. замість «Загального Одділу» продовжувала функціонувати рубрика «Що робиться в нашій державі» та запроваджувалися нові — «Державні і громадські справи» (постанови і рішення Генерального Секретаріату, діяльність громадських організацій), «По Украіні» («З українського життя») (короткий огляд суспільно-політичного життя в Україні), «По-за межами України» (міжнародні новини, зокрема про події у Росії, Німеччині, Франції), «З нашої літератури, науки, культурного життя» (матеріали про організацію українського культурно-просвітнього життя у селах, статті з історії українського письменства, художня творчість).

Редакція позитивно оцінювала та вважала своїм обов'язком популяризувати діяльність Української Центральної Ради та Генерального Секретаріату, детально інформуючи та роз'яснюючи читачам їхні розпорядження і постанови, під пильним оком авторів перебували також Тимчасовий уряд та підготовка до проведення українських Установчих зборів: «Свято вільноі Украіни» (1917. — № 12), І. Прихоженко «Установчі Збори» (1917. — № 15/16), І. Шарий «Бережіть нашу волю» (1917. — № 17/18), «Певний шлях», Б. Дорошкевич «Бережіть революцію, бережіть нашу волю!» (1917. — № 30/31) і «В своій хаті — своя воля» (1917. — № 40), «Де-що з закону про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки» (1917. — № 46/47). У часописі пропагувалася ідея автономності українських земель у складі гіпотетичної російської федеративної республіки, як-от у передрукованій з київського видання «Нова Рада» публікації Ф. Матушевського «Царь чи республика» (1917. — № 13/14). Водночас обстоювалося право українського народу самому розпоряджатися державним життям, тож наполягалося на скликанні національних Установчих зборів. Коментуючи вимоги «народних комісарів» до уряду УНР стосовно передання усієї влади в Україні радам робітничих та солдатських депутатів, редакція наголошувала, що «усякі «декрети» чужинців-насильників «народних комісарів», які тільки вносять безладдя в державу Російську — для нас не мають ніякого значіння. Ми ідемо своім власним національним шляхом...» (1917. — № 46/47).

Одна з провідних тем часопису — популяризація серед селянства Київщини земської ідеї, підкреслення важливості нового волосного селянського земства, його планів та завдань. Цьому була присвячена окрема рубрика — «Земське життя», під якою постійно повідомлялося про земські зібрання, курси тощо. Низку заміток цієї проблематики надруковано також під рубрикою «Державні та громадські справи»: Ф. Зайко-Заїкин «Про нове народнє самоуправління (земство)» (1917. — № 40, 46/47), Б. Дорошкевич «Земські селянські календарі-справочники та їх значіння в громадській роботі» (1917. — 41/42), «Земство та царське правительство» (1917. — № 44/45).

Не оминала увагою редакція «Київськоі Земськоі Газети» й актуального у той час земельного питання, вказуючи, що ознайомлюватиме селян із планами щодо його вирішення, і розглядала можливі шляхи передання землі селянам (Шедловський А. Що таке націоналізація землі. — 1917. — № 30/31).

Одним із найчисельніших був блок матеріалів сільськогосподарської тематики, оскільки видання мало на меті сприяти відродженню і розвитку таких галузей господарства, як тваринництво, рослинництво, молочарство, пасічництво, покращанню їхньої технологічної бази: О. Сачківська «Коли час сіяти кукурузу» (1917. — № 17/18), «Кукурудза на пашу» (1917. — № 19), «Про посуд та машини в молочарстві», «Оріть землю в широкі складки» (1917. — № 30/31), «Про свиней та поросят» (1917. — № 35), «Господарські поради», «Худоба в осени» (1917. — № 39) і «Поради по молочарству» (1917. — № 44/45), К. Урсуляк «Сільсько-господарські заміткі. Посредництво по постачанню сільсько-господарських машин. З практики машинних товариств і хліборобських гуртків» (1917. — № 38), «Забезпечення бджіл на зиму» (1917. — № 41/42), З. Кельвіч «Жіноча праця в сільськім господарстві» (1917. — № 44/45) та ін.

Серед публікацій кооперативної тематики ґрунтовністю розкриття різних аспектів цієї форми організації праці вирізнялися статті: «Що повинні знати й робити служащі в молочарській спілці» (1917. — № 35), В. П-к «Всеукраінський Кооперативний Видавничий Союз» (1917. — № 39), Ф. З-З. (крипт. Ф. Зайка-Заїкина) «Боротьба з дорожнечею та кооперація» (1917. — № 43).

Під рубрикою «З кооперативних газет і журналів» передруковувалися замітки із видань «Муравейник-Комашня», «Новый Путь», «Потребитель».

На сторінках «Київськоі Земськоі Газети» висвітлювалася діяльність різних громадських організацій та політичних партій: О. Дорошкевич «Що повинні робити «Просвіти» на селі» (1917. — № 27—32), Ф. Зайко-Заїкин «Що таке Селянська Спілка та для чого вона потрібна» (1917. — № 30/31, 32), К. Петрик «Про політичні партії та яких законів вони домагаються» (1917. — № 35), а також вміщувалися матеріали з передвиборною агітацією голосувати «за список партіі соціалістів-революціонерів та соціал-демократів разом із Селянською Спілкою», до якого входили, зокрема, М. Грушевський, В. Винниченко, М. Ковалевський та ін.

Окрім того, у виданні порушувалося питання реформування галузі освіти та піднесення освітньо-культурного рівня українського селянства, а також наголошувалося на потребі відродження національного шкільництва: Н. Ядій «Які нам треба школи?» (1917. — № 13/14, 15/16), К. Петрик «Про українську мову та українську школу», «Народня освіта на Україні» (1917. — № 24/25), О. Дорошкевич «Про школу і про вчителів» (1917. — № 27), В. Корольов «Видавництва товариства «Просвіта» (1917. — № 38—43), О. Діхтяр «Будування «Рідноі Хати — Просвіта» (Народних домів)», М. Кухаренко «Бережіть культуру, бережіть народнє добро!» (1917. — № 44/45) та ін. Також публікувалися статті, в яких аналізувалася творчість українських письменників: «Т. Г. Шевченко — борець за волю України» С. Дороша (1917. — № 11) та «Іван Карпенко-Карий (З приводу десятиліття з дня смерти)» (1917. — № 33/34) і «Леся Українка» (1917. — № 33/34—39) О. Дорошкевича.

У виданні друкувалися оповідання, нариси з життя селян, наприклад: «Сполохи» і «Закон» В. Диканського (псевд. В. Корольова), «Зрозуміли» П. Завертаного, «Роздзьобає нас червоне гайворіння» (пер. О. Діхтяря), а також поезії Т. Гнатенка, О. Грущенка, Д. Загула, М. Нужного, О. Олеся.

«Юбилейный номеръ» до № 23 за 1912 р. (обсяг — 32 с., ціна — 8 коп.) містив історичний нарис П. Плахова «Отечественная война. 1812—1912», у додатку до № 50 за 1913 р. п. н. «Хроника войны» отъ штаба Верховного Главнокомандующаго» (обсяг — 8 с.) інформувалося про перебіг воєнних подій. В обох додатках зазначалися усі вихідні дані газети.

Серед авторів часопису: Никифор Величко, Ілья Гобчанський, О. Діхтяр, Б. Дорошкевич, О. Дорошкевич, Д. Загул, Ф. Зайко-Заїкин, В. Корольов (також під псевд. В. Диканський), К. Корж, П. Осадчій, К. Осьмак, О. Сачківська, І. Сквирський, А. Станкеєв, К. Урсуляк, А. Шедловський, М. Ярківський та ін.

В ювілейній статті Б. Дорошкевича «Десятиріччя Київськоі Земськоі Газети» (1917. — № 48) підсумовувалося, що «близькість Київськоі Земськоі Газети до нашого українського селянства не можна було рахувати дуже великою, позаяк цензурні умови недавно минулого часу ставили ріжні перешкоди для українського слова, через що Київська Земська Газета мусіла друкуватися на російській мові...». Упродовж 1908—1909 рр. чимало статей у часописі подавалися українською мовою, авторами були українські громадські діячі та письменники. Однак 1910 р. видання вимушено виходило лише російською мовою.

Редакція загалом позитивно оцінювала свою багаторічну діяльність, відзначаючи демократичність авторів публікацій у висвітленні подій, проте «нові революційні часи, які настали тепер, вимагають… і новоі роботи на культурно-освітньому полі, з новим програмом. Тому Київська Губернська Народня Управа постановила видавати з початку 1918 р. новий політичний, економічний, літературний, с.-гос-под. та кооперативний тижневик «Народня Справа» (1917. — № 46/47). Склад редакційної колегії планувалося залишити без змін. До закриття газети також спричинилися і матеріальні труднощі редакційного комітету. На № 48, який вийшов 30 грудня 1917 р., «Київська Земська Газета» припинила існування.

Бібліографія: *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1959. — Т. 2. — С. 147; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 50; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 26; Преса України: Газети 1917—1920 рр. : бібліогр. покажч. / уклад. Г. Я. Рудий. — К., 1997. — С. 38; Українська преса у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 1999. — Вип. 1 : Газети (1817—1823) / уклад.: Л. Ф. Бондаренко, Т. О. Сосновська. — С. 41—42.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 227.

О. Середа

550*

КОЛОСКИ.
Волошські Макаринці, 1912.

Примітки: Рукописне видання. Часопис видавали члени учнівського гуртка сільськогосподарської школи у с. Волоські Макаринці (офіційна назва) Бердичівського повіту Київської губернії (тепер — с. Махаринці Козятинського р-ну Вінницької обл.).

Бібліографія: *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25.

Література: *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 10.

О. Дроздовська

551

ЛОХВИЦКОЕ СЛОВО: Еженедѣльная газета Лохвицкаго Общества Сельскихъ Хозяевъ (1912 — 1913 № 26); Газета Лохвицкаго Общества Сел. Хоз. (1913 № 27 — 1916); Издание Лохвицкаго общества сел. хоз. (1917 № 1—33); Народная газета (1917 № 1 (18 апр.) — 1919). — Выходитъ по пятницамъ на русскомъ и украинскомъ языкахъ (1912 — 1913 № 26), 2 раза въ недѣлю (1913 № 27 — 1916, 1917 № 5—33). Г. І. № 1. 1912, 15 янв.

Ред. В. М. Никотинъ (1912 № 1—27), А. Н. Дублицкій (1912 № 28 — 1917 № 33, 1 (18 апр.) — 21), Совѣтъ Лохвицкаго Общества сельскихъ хозяевъ (1918). *Отв. ред*. А. Н. Дублицкій (1917 № 22—75). — **Лохвица, 1912—1919**: *Изд.* Лохвицкаго Общества сельскихъ хозяевъ (1917—1919). *Тип*. Н. Б. Дельбергъ (1912—1917 № 33, 1 (18 апр.) — 19); *Тип*. З. Ш. Браславскаго (1917 № 20 — 1919). *Адр. ред*.: ул. Прилукская, кварт. Никотина (1912 № 1—27). *Адр. контори і ред*.: Лохвица, Полт. губ., Общество Сельскихъ Хозяевъ (1912 № 28 — 1913 № 26), Лохвица, Полтавской губернии (1913 № 27 — 1919).

Вийшло: 1912 — Г. І № 1—49, 1913 — Г. ІІ № 1—78, 1914 — Г. ІІІ № 1—104, 1915 — Г. IV № 1—102, 1916 — Г. V № 1—104, 1917 — Г. VI № 1—33, № 1 (18 апр.)—75, 1918 — Г. VII № 1—101, 1919 — Г. VIII № 1; *Ф*. 36×27 см (1912 — 1917 № 33), 56×35 см (1917 № 1 (18 апр.) — 1919); *Обс*. від 4 с. до 8 с. (1912—1916), від 2 с. до 6 с. (1917—1918), 2 с. (1919); *Передпл*.: на годъ 1 р. (1912—1914), 1 р. 30 к. (1915), 1 р. 50 к. (1916—1917), 5 р. (1918 № 1—44), на 3 мѣс. 3 р. (1918 № 45—67), 4 р. 50 к. (1918 № 68—101), на 4 мѣс. 18 р. (1919). *Ц*. окремого номера 3 коп. (1912 — 1913 № 26, 1917 № 24—33), 2 коп. (1913 № 27 — 1917 № 23), 5 коп. (1917 № 1 (18 апр.)—49), 10 коп. (1917 № 50 — 1918 № 9), 20 коп. (1918 № 10—31), 25 коп. (1918 № 32 — 1919).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Г. І № 2—49, 1913 — Г. ІІ № 1—19, 21, 23—28, 31—36, 38—60, 62—78, 1914 — Г. ІІІ № 1—27, 30—34, 36—41, 43, 45—47, 49, 52—54; **НБУВ**: 1912 — Г. І № 40, 41, 1913 — Г. ІІ № 41, 44, 48, 57, 1914 — Г. ІІІ № 15, 24, 31, 32, 66, 73, 80, 82, 1915 — Г. IV № 17, 18, 42, 45, 52, 1916 — Г. V № 10, 20, 31, 34, 44, 46, 50, 53, 91, 95, 101, 1918 — Г. VII № 1—7, 9, 10, 12, 16—18, 21, 22, 25, 29—96, 98—101; **ДНАБ**: 1917 — Г. VI № 5, 7—33, № 1 (18 апр.)—6, 8—30, 33—37, 39—66, 68—75, 1919 — Г. VIII № 1; **РДБ**: 1912 — Г. І № 1—43, 45—49, 1913 — Г. ІІ № 1—34, 36—49, 51—78, 1914 — Г. ІІІ № 1—32, 34—48, 51—104, 1915 — Г. IV № 1—21, 23—53, 55—71, 73—76, 78—102, 1916 — Г. V № 1—36, 38—49, 51—62, 64—68, 70—73, 75—104, 1917 — Г. VI № 1, 2, 15—17, 31—44, 46—75; **РНБ**: 1912 — Г. І № 1—43, 45—49, 1913 — Г. ІІ № 1—34, 36—49, 51—78, 1914 — Г. ІІІ № 1—32, 34—48, 51—54, 56—104, 1915 — Г. IV № 1—102, 1916 — Г. V № 1—62, 64—68, 70—104, 1917 — Г. VI № 1—18, 26, 29—44, 46—75.

Примітки: Від 13 липня (№ 27) до 8 серпня (№ 28) 1912 р. тижневик не виходив. № 33 за 1917 р. датовано 14 квітня. 18 квітня 1917 р. нумерацію чисел розпочато від № 1. За бібліографічними та літературними джерелами, у цей час редактором газети був О. Ц. Розін. Від 18 квітня 1917 р. газета виходила з дозволу цензури нерегулярно: два рази на тиждень (№ 1—19), тричі на тиждень (№ 20—46), один-два рази на тиждень (№ 47—75). Додатки: 1914 р. — до № 18 і 25. Текст друкувався російською та українською мовами.

Усебічне висвітлення місцевого життя та публікування науково-популярних матеріалів у саморекламі декларувалися редакцією як основні завдання газети, що свідчить про її інформативну та просвітницьку функції. На перших сторінках тижневика друкувалися повідомлення про діяльність Державної думи, виконавчих органів влади, зокрема Головного управління землевпорядкування і землеробства, повідомлення про важливі події суспільно-політичного та культурного життя у Росії, як-от: завершення розгляду комісією Державної ради законопроекту про реформування місцевих судів, дипломатичні відносини Росії з іншими країнами тощо, рідше — у Лохвицькому повіті. У передових статтях висвітлювалися злободенні

соціально-економічні проблеми Російської держави, а також повіту, наприклад: налагодження співпраці земств та сільськогосподарських товариств з метою поліпшення добробуту селян, організація культурно-просвітницької роботи на селі.

Основний тематичний блок упродовж 1912—1916 рр. й до квітня 1917 р. формували публікації сільськогосподарської тематики, що подавалися як російською, так і українською мовами. Статті, замітки, повідомлення містили інформацію про раціональні методи господарювання, рекомендації щодо ведення різних галузей сільського господарства — садівництва (практичні поради Миколи Ходолія), рільництва, тваринництва, птахівництва, бджільництва, рибальства. Такі матеріали переважно друкувалися у відділі «Изъ практики хлиборобовъ». Редакція газети широко пропагувала кооперацію, намагалася переконати читачів у економічній доцільності кредитних та споживчих товариств. З цією метою наводилися приклади кооперативних форм господарювання за кордоном, зокрема у Данії, Німеччині. Про це йшлося у матеріалах: «Яка буває вигода од молочарських спілок?» К. Михайлюка (передрук із часопису «Рілля») (1912. — № 3, 4), «Яка вигода од кооперації?» П. Борозни (1912. — № 7) та ін.

У виданні друкувалися проблемні й оглядові статті, повідомлення про такі аспекти соціально-економічного життя Лохвиччини та Російської держави загалом, як землевпорядкування, переселення на нові землі тощо. Редакція газети інформувала про інші господарські проблеми та потреби повіту, як-от: будівництво залізниці, поганий стан міських доріг (О подъѣздномъ желѣзнодорожномъ пути, обслуживающемъ г. Лохвицу и Лохвицкій уѣздъ. — 1912. — № 9; Жуковъ Ф. Улицъ много, а пройти некуда. — 1912. — № 15; Жуковъ Ф. Воды много, а напиться негдѣ. — 1912. — № 16), надання медичної допомоги лохвичанам (Русиновъ А. Вопросъ о подачѣ медицинской помощи населенію въ Лохвицкомъ экстренномъ земскомъ собраніи 28 февраля. — 1912. — № 9). Час від часу у виданні публікувалися науково-публіцистичні статті М. Тугана-Барановського, в яких порушувалися питання специфіки господарювання на російських теренах, міжнародних економічних, зокрема торговельних, відносин в умовах війни (Война и народное хозяйство. — 1914. — № 81; Финансовое соглашеніе союзниковъ и курсъ русскаго рубля. — 1915. — № 17, 18; Война и будущіе торговые договоры. — 1916. — № 20).

Принагідно на сторінках газети друкувалися юридичні поради та матеріали просвітнього спрямування, у яких роз'яснювалося право українського населення Лохвиці й повіту на участь у виборах до міських та повітових органів самоврядування, містилися рекомендації, як голосувати за свого представника, тощо. Низку публікацій «Лохвицкого Слова» присвячено медичній просвіті населення повіту, між іншим — популяризації здорового способу життя (Жуковъ Ф. Причины болѣзней и борьба съ ними. — 1912. — № 10, 11; Влияніе табака и алкоголя на зрѣние. — 1912. — № 39; На пути къ вегетаріанству. — 1915. — № 17).

Для розширення світогляду читачів, їх культурного відпочинку та розваги газета пропонувала історичні й біографічні матеріали, белетристику й науково-популярні статті, фейлетони. Зазвичай мова цих публікацій була українською. Друкуючи біографічні статті, нариси про відомих діячів української культури й політики, місцевих відомих осіб (стаття В. Русинова «Лохвица и Гамалѣи» — про юрисконсульта Лохвицького земства Я. В. Гамалію та його рід), редакція газети намагалася інформувати переважно сільське населення регіону про стан справ на ниві українських суспільно-політичних змагань, у царині національної культури й науки. Яскравий взірець публікацій такого типу, що засвідчували, між іншим, яким чином часопис виконував своє функціональне призначення, — стаття Михайла Івченка «100 роковини з дня народження поета Євгена Гребінки» (1912. — № 1). Автор, подаючи огляд життя і творчості байкаря, визначаючи його місце й роль у розвитку українського письменства, змальовував соціально-політичні умови, в яких доводилося творити талановитому письменнику, окреслював низку проблем українського суспільства в умовах підросійської імперської дійсності, зокрема брак книжкових і періодичних видань українською мовою, відсутність національної школи тощо.

Плеканню у читачів любові до рідного краю, його культури сприяли краєзнавчі публікації на сторінках видання: «Лохвица-роскошница» Ф. Жукова (1912. — № 7), «Объ имени «Лохвица» І. Лохвицького (1912. — № 23), «Лохвица въ 1840 г.» Г. Лобасова (1913. — № 62—64). З початком Першої світової війни у газеті друкувалися матеріали, передовсім подорожні нариси (Жуковъ Г. По завоеванной Австріи. — 1914. — № 81) й аналітичні статті (Туганъ-Барановскій М. Германія, какъ соціальный типъ. — 1914. — № 82), у яких розповідалося про соціально-економічні та побутові умови життя у Галичині, Німеччині тощо.

Нечисленні україномовні матеріали про актуальні проблеми українського життя, прозові та поетичні твори українських письменників (як-от оповідання

С. Черкасенка «Любов») передруковувалися із київських часописів «Засів», «Рада» й «Рілля». Час від часу в газеті вміщувалися (із збереженням мовних особливостей оригіналу) проби пера авторів-селян на ниві красного письменства.

Зрідка, наскільки це було можливо в умовах антиукраїнської налаштованості влади, редакція часопису порушувала актуальні проблеми життя українців як самодостатньої нації у складі Російської імперії, виступала за відновлення історичної справедливості й визнання за українцями насамперед права на навчання й освіту рідною мовою (Борис С. Російська мова в початкових школах на Україні. — 1912. — № 5). Публікація М. Івченка про поему О. Пушкіна «Полтава» містила елементи рецензії, у ній автор, віддаючи належне таланту російського поета, звернув увагу на «не зовсім правдиве освітлення усього історичного моменту і тих видатних особ, які були видвинуті під час Полтавськоі війни» («Полтава» Пушкина. — 1912. — № 4).

Редакція газети популяризувала діяльність Лохвицького сільськогосподарського товариства, друкуючи замітки, повідомлення, репортажі, оголошення (наприклад про збір продуктів і коштів для голодуючих), анонси, заклики. Час від часу на її сторінках під рубрикою «Мелкія извѣстія изъ заграничной сел.-хоз. печати» подавалися новини з практики сільського господарювання за кордоном. Під рубрикою «Кооперативное и кредитное дѣло» друкувалися повідомлення про діяльність кооперативних товариств та фінансових установ у Росії, Німеччині, Італії та інших країнах Європи. Про світові науково-технічні досягнення інформували матеріали рубрики «Научная хроника».

Від № 1 за 18 квітня 1917 р., який вийшов з нагоди Міжнародного дня трудівників — 1 Травня, газету було реформовано. На її сторінках збільшилася кількість публікацій, присвячених соціально-політичним питанням. Сільськогосподарська тематика поступово зникала зі сторінок «Лохвицкого Слова». У той період функціонування видання редакція намагалася докладно висвітлювати усі події, що відбувалися на теренах колишньої Російської імперії й мали безпосередній вплив на долю лохвичан.

До квітня 1918 р. передові статті були спрямовані на популяризацію ідеї, яку пропагувала партія есерів, про створення нової форми російської державності, базованої на демократичних засадах. Українська тематика домінувала лише у хронікальних рубриках, хоча ідея відокремлення України від Росії у цей час

ЛОХВИЦКОЕ СЛОВО

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА ЛОХВИЦКАГО ОБЩЕСТВА СЕЛЬСКИХЪ ХОЗЯЕВЪ.

Выходитъ по пятницамъ на русскомъ и украинскомъ языкахъ.

Годъ изданія первый. Цѣна № 3 коп.

№ 33. Пятница, 7-го Сентября 1917 года. № 33.

Адресъ конторы и редакціи: Лохвица, Полт. губ., Общества Сельскихъ Хозяевъ.

КУРИТЕ ОЧИЩЕННЫЯ ЖИЛКИ

ЧУДО-РЫБКА

Фабрики Е. Х. Дунаевскаго въ Лохвицѣ.

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА НА ЕЖЕНЕДѢЛЬНУЮ ГАЗЕТУ „ЛОХВИЦКОЕ СЛОВО".

ЗУБНОЙ ВРАЧЪ Д. І. РОХЛИНЪ въ г. Лохвицѣ въ д. г. РАДЧЕНКО (фотографіи).

Извѣстія послѣднихъ дней.

— Реформа мѣстнаго суда. Законъ о реформѣ мѣстнаго суда въ первую очередь рѣшено ввести въ губерніяхъ: Воронежской, Харьковской, Волынской, Новгородской, Тверской, Екатеринославской, Полтавской, Черниговской, Курской и Херсонской.

— Программа главн. управленія землеустройства. Главное управленіе землеустройства представитъ въ Совѣтъ министровъ программу предстоящей своей дѣятельности въ 4-й Госуд. Думѣ. Помимо перечня законопроектовъ, законодательствъ для внесенія въ Думу, по возможности съ самаго начала ея сессіи, обязательно выяснить общее начало своей политики въ дѣлѣ разнаго нашего сельскаго хозяйства.

Вѣдомство придаетъ важное значеніе образованію министерства сельскаго хозяйства, поэтому настаивать, чтобы Государственная Дума утвердила разсмотрѣніе соотвѣтствующаго проекта, внесеннаго еще въ 3-ю Госуд. Думу. Если же разсмотрѣніе проекта все же заглохнетъ, вѣдомство будетъ настаивать на спер-

спершу не знайшла схвалення авторів газети. Низка передових статей також засвідчувала «антибільшовицькі» позиції редакції видання та декларувала підтримку діяльності Тимчасового уряду (Теуминъ С. Организація или захватъ. — 1917. — № 12; Воззваніе къ крестьянамъ. — 1917. — № 29; Авантюра большевиковъ. — 1917. — № 58).

Газетна аналітика упродовж кількох місяців (від квітня) 1917 р. присвячена таким злободенним проблемам, як проведення аграрної реформи, відновлення роботи т. зв. культурних сільськогосподарських осередків — агрономічних організацій, дослідних полів і

шкіл, виплата прибуткового податку, економічний стан Російської держави, кризова ситуація в армії (Земельный вопросъ. — 1917. — № 8; Теуминъ С. Охрана сельско-хозяйственной культуры. — 1917. — № 34; Долгъ чести. — 1917. — № 37; Наши денежныя дела. — 1917. — № 38; Соціалізація земли. — 1917. — № 65).

Від червня 1917 р. на сторінках газети поступово зростала кількість публікацій, у яких висвітлювалася діяльність Української Центральної Ради. Зокрема, було опубліковано тексти універсалів УЦР, офіційне звернення Генерального Секретаріату до населення України, інтерв'ю співробітника газети з генеральним секретарем фінансів України М. Туганом-Барановським. Тут друкувалися передовиці та матеріали хронікального характеру, які засвідчували визнання демократичними силами Росії та населенням Лохвиччини УЦР як правочинного представника українського народу.

Пізнавальні статті видання 1917 р. присвячено політичній та правовій просвіті читачів. У таких матеріалах автори роз'яснювали завдання Установчих зборів, суть виборного права громадян, окреслювали основні ознаки конституційного державного ладу, роль і функції новоствореного виконавчого органу — міліції тощо (Л. Ф. Равные, прямые и тайные выборы. — 1917. — № 4; Л. Ф. Формы государственнаго устройства. — 1917. — № 8; Правила організації комітетів Селянського Союзу. — 1917. — № 9; Володинъ Ф. Организація мілициі. — 1917. — № 15).

У період існування Української Держави П. Скоропадського, згодом — Директорії С. Петлюри на сторінках видання порушувалися різноманітні посутні питання: запровадження української мови як державної на територіях, підконтрольних Гетьманату, налагодження торговельно-економічних взаємин України з низкою європейських держав, реорганізація освітньої системи, відкриття вищих навчальних закладів, створення національної армії і запровадження національної валюти, відбудова залізниць та інших шляхів сполучення тощо (Л. К. Къ вопросу о темпѣ украинизаціи. — 1918. — № 22; В справі реорганізації комерційних шкіл. — 1918. — № 25; Письмо гетмана о казачествѣ на Украинѣ. — 1918. — № 33; Туган-Барановський М. Неодкладна справа. — 1918. — № 54; Сергієвський В. Про відкриття в Лохвицькому повіті вищих початкових шкіл. — 1918. — № 57). Окрім того, в газеті публікувалися тексти ухвалених Радою Міністрів законів, що регулювали усі сфери життя Української Держави, а передові статті насамперед були спрямовані на коментування прийнятих законів.

1918 р. основна увага публікацій просвітнього характеру зосереджена на висвітленні політичних та соціально-економічних позицій УЦР (Земельный вопросъ въ Центральной Радѣ. — 1918. — № 1; К-нъ Л. Законї о гражданствѣ Украинской Народной Республике. — 1918. — № 16). Окремі матеріали сприяли формуванню національної самосвідомості читачів. Серед них — замітка «Український катехізис» (1917. — № 18), у якій редакція давала відповіді на такі запитання, як: «Хто такий український народ?», «Хто такі українці по вірі?», «Відкіль пішло назвище Україна, українці?», наводила статистичні дані про кількість українського населення у Російській державі, інформувала про українські етнічні території.

Повідомлення про події у різних регіонах України компонувалися під рубрикою «Нашъ край» («По нашему краю»). Україномовні матеріали цієї рубрики переважно подавалися на основі повідомлень київського щоденника «Рада». Тижневі хроніки подій у країні й за кордоном (іноді з коментарями), реєстр подій місцевого життя (відомості про діяльність лохвицьких товариств, замітки про культурні заходи у селах і містечках повіту, рідше — рецензії на вистави місцевих театральних труп (як-от: М. И. Спектакль въ народномъ домѣ. — 1912. — № 5) публікувалися під рубриками «Извѣстія послѣднихъ дней» (підрубрики: «Внутреннія извѣстія», «Иностранные извѣстія») і «Мѣстная хроника» (підрубрики: «Городскія дѣла», «Изъ уѣзда»). Новини про життя регіонів Російської імперії об'єднувалися під рубрикою «По Россіи».

У газеті містилася довідкова інформація: списки жертводавців (на користь Лохвицької громадської бібліотеки, для постраждалих від неврожаю тощо), ціни на окремі види товарів (рубрика «Торгово-промышленный отдѣлъ»), розклад руху поїздів, метеорологічні прогнози (рубрика «Съ лохвицкаго опытнаго поля. Метеорологическій бюлетень»), новинки книжкового ринку (рубрика «Книжныя новости») тощо. У часописі велися рубрики практичних порад, зокрема: «Совѣти хозяевамъ», «Полезные совѣты».

Офіційні матеріали — урядові розпорядження і постанови, циркуляри губернатора Полтавської губернії, оголошення Лохвицької повітової земської управи тощо — публікувалися під рубрикою «Правительственныя распоряженія и сообщенія».

Серед інших рубрик — «Вопросы и отвѣты», «Объявленія», «Письмо въ редакцію», з 1914 р. — «Война».

Від 18 квітня 1917 р. на сторінках видання було започатковано низку нових рубрик: «Українське життя»

(«На Украинѣ»), «Украінский відділ», «По Россіи» («Русская жизнь»), «За границей» (зрідка замість неї — «По Европѣ»), «Въ міре печати», «Въ Лохвицѣ», «Профессіональная жизнь», «Въ Совѣтѣ Солдатскихъ Депутатовъ», «Разныя извѣстия», «За послѣдніе дни», «Хроника».

Серед інших авторів видання: Андрій Г. Батієвський, А. Н. Дубліцький, Гр. Жила, А. А. Іванов-Котковський, М. Івченко, В. Г. Короленко, Д. Рябій, М. Свєтозаров, В. Сергієвський, С. І. Теумін (також під крипт. С. Т.), Л. Уманьський, Микола Миколайович Ходолій (також під крипт. Н. Н. Х.), Автоном Худоба.

Незважаючи на зміни політичної ситуації у Лохвиці протягом 1917—1919 рр., газета продовжувала функціонувати, надаючи свої сторінки для використання спочатку Лохвицькій раді робітничих та солдатських депутатів, згодом — місцевим органам влади, створеним у місті радою робітничих, селянських і солдатських депутатів, потім — урядом П. Скоропадського, згодом — С. Петлюри.

Останній (1-й) наявний номер вийшов 1 січня 1919 р. Ймовірно, що саме на ньому газета припинила існування, оскільки уже від 19 січня того року у місті було встановлено радянську владу.

Бібліографія: *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1959. — Т. 2. — С. 282—283; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 69; Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838—1917 рр.) : список / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — Львів ; Київ, 1996. — С. 21—22; Преса України: Газети 1917—1920 рр. : бібліогр. покажч. / уклад. Г. Я. Рудий. — К., 1997. — С. 41.

Література: Історія міст і сіл Української РСР. Полтавська область. — К., 1967. — С. 516; *Рудий Г. Я.* Преса України 1917—1920 рр. як об'єкт дослідження української культури: джерелознавчий і методологічний аспекти / Г. Я. Рудий. — К., 2005. — С. 443.

О. Дроздовська

552

МАЯК: Українська що-тижнева газета для селянської і робітничої інтелігенції. — Р. 1. Ч. 1. 1912, 20 дек.

Ред.-вид. З. Шевченко. — **Київ, 1912—1914**: *Друк*. А. І. Гросмана, В.-Володимирська, № 48. *Адр. ред*.: Київ, вул. Тургенівська, ч. 9.

Вийшло: 1912 — Р. 1 ч. 1, 1913 — Р. 1 ч. 2—49, 1914 — Р. 2 ч. 1—25/26, 27, 28; *Ф*. 32×22,5 см; *Обс*. 16 с.; *Передпл*.: на рік 3 карб. *Ц*. окремого числа 5 коп., на провінції і залізниці 7 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. 1 ч. 1, 1913 — Р. 1 ч. 2—49, 1914 — Р. 2 ч. 1—4, 6, 9—12, 16—25/26; **НБУВ**: 1912 — Р. 1 ч. 1, 1913 — Р. 1 ч. 2—49, 1914 — Р. 2 ч. 1—25/26; **ДНАБ**: 1912 — Р. 1 ч. 1, 1913 — Р. 1 ч. 11, 27, 28; **ХДНБ**: 1914 — Р. 2 ч. 1—13, 24—28.

«Маяк» — суспільно-політичний та літературний ілюстрований тижневик, присвячений висвітленню національних і соціальних прагнень українства Наддніпрянщини. У зверненні «До читачів» зазначалося: «Городянська інтелігенція, що не відцуралася свого народу, те робітництво свідоме, сельські люде, більш освічені... вся ота селянська молодь, що не одбилася од землі й од хазяйства, а шукає просвітку в товариствах... все це люде, які найбільшу потребу мають у добрій товариській допомозі, в своєму гарному часописі-журналі...», яким, за задумом редакції, повинен стати «Маяк». Редакція зобов'язувалася не оминати жодного помітного «з'явища» у політичному, громадському та культурному житті, надаючи важливого значення національно-культурному відродженню українського народу, подавати всі новини «з краєвого національного поля і по чужих краях», писати про розвиток кооперації, «економічні спілки, договори, закони і права, які нас дотикаються» (1912. — Ч. 1).

Часопис, започаткований у час «стихійного національного відродження», відіграв важливу роль у формуванні національної самосвідомості. З цією метою редакція «Маяка» регулярно публікувала матеріали, які сприяли активізації національного життя та консолідації свідомого українства (М. К. Про Украіну та украінців. — 1912. — Ч. 1; Про двох братів. — 1913. — Ч. 18), розкривали національне та соціальне становище українського народу в Російській державі (П. С. Про горбатих людей. — 1913. — Ч. 2; Урожай і політика. — 1914. — Ч. 25/26), зокрема стан української справи у Державній думі (Дума і ми. — 1913. — Ч. 20; ін.), критикували російське самодержавство, що гальмувало розвиток українського національного життя (Вони «не просять». — 1913. — Ч. 14), звертали увагу на проблему замовчування та недостовірного відтворення місцевою російськомовною пресою потреб українського народу (Яворський В. Криве дзеркало. — 1913. — Ч. 36), засуджували шовіністичні позиції часописів «Кіевская Мысль», «Украинская Жизнь» та ін. (Гетьманець Гр. Приятелі

Українська що-тижнева газета для селянської і робітничої інтелігенції.

17 Января 1913 року. Рік перший. | **№ 3.** | **У Київі,** Тургенівська вулиця, ч. 9.

Що є в № 3-му:

„Народ для себе“.
Балканська справа.—*Гр. Коваленко.*
Лукаві наймити.—*опов. А. Церетелі.*
Листи до інтелігенції.—*Микола Письменний.*
Кооперація і політика.—*А. Силенко.*
Правдива путь.—*Крайній.*
З робітничого життя.—*Робітник.*
Амністія політичним.—*О. Петренко.*
Новини театральні та музичні.—*Сі-до.*
Зміна президента в Франції.—*Мик. Більський.*
Вірші: Пісня невольників.—*М. Вдовиченко.*
** * *—М. К.*
** * *—С. Вавровий.*
З газет та журналів.
Новини.
Нові й старі книги.
Дописи.
Всячина.
Оповістка.

Читаючи, треба вимовляти: и як ы, є як йе, ї як йи.

Запрошуємо всіх сельських інтелігентів, свідомих робітників і городян підписатися на новий український тижневик

„МАЯК“

который виходитиме що-четверга з Київа. «Маяк» подає багато статей і новинок, освітлює політичне і культурне життя на Україні і по чужих сторонах. Багато малюнків і звісток з нашого краю.
Ціна на „Маяк“—за весь рік—3 карб., пів-року 1 карб. 75 k.
Гроші можна присилати частками і почтовими марками.
Адреса редакції: **Київ, Тургенівська, 9.**

Всіх, кому дороге одродження нашого народу і інтелігенції, просимо поширювати нову газету, щоб вона в кожне село, в кожну хату залітала і освітлювала наше життя!

„Народ для себе“.

Ті наші люде, що одвідували чужі, европейські краї, втішаються великим розцвітом там національного життя. Десь у Німеччині, в Чехії, в Швейцарії, у Франції—скрізь національна вдача і культура виявляється у всьому. Ви попадаєте немов у инший світ,—одмінний, самобутній! І що головне: всі скарби національні, весь хист народній не марнується, а про них дбають, як про найціннішу річ, якої ні позичити, а а ні придбати у чужих людей не можна.

Цей розвиток національного життя стався не раптом. А багато віків і численні покоління про це дбали, виковуючи щастя для своїх потомків. Доходили цього через просвіту—перш за все, потім того—через політичні та економичні спілки, встановляючи собі кращі закони та лад у своїй країні. Але в корині цього, підвалиною національного

чи вороги? — 1913. — Ч. 20; С-ко М. Одворотна ворожнеча. — 1914. — Ч. 12).

Редакція «Маяка» вболівала за національно-культурне відродження українства, тому важливе місце відводила матеріалам, які сприяли формуванню активної позиції у питаннях національно-мовного буття (Письменний Микола. Листи до інтелігенції. — 1913. — Ч. 3, 4, 7, 11; Р. Гуртом. Український Катехизис. — 1913. — Ч. 11—18). Обстоюючи право на навчання рідною мовою, автори часопису виступали проти вчителів-«обрусителів» та заполітизованої російської школи, яка спричиняла занедбання рідної культури (Учитель П. К. Рідна мова у школі. — 1912. — Ч. 1; Безпорадність наша. — 1913. — Ч. 11; За батьківський гріх. — 1914. — Ч. 18), інформували про культурно-освітній рух у селах Полтавщини (Подорожній М. Степура. По нашому краю. — 1913. — Ч. 31, 32), сприяли зростанню зацікавленості селянства друкованим словом (Нечуй-Левицький Ів. Жадоба до книжки й до розваги на селах. — 1913. — Ч. 31, 32), повідомляли про діяльність катеринославської філії товариства «Просвіта» (1914. — Ч. 21). Національному самоусвідомленню, глибшому пізнанню української історії сприяли цикли статей п. н. «Розмови з дідом Данилом» Гр. Нашого (написані у діалогічній формі) та «Рідна старовина» (про стародавні замки Поділля та Волині), розповіді про кобзарів (Ємець В. Шануймо народніх співців! — 1913. — Ч. 8). У публікації «На межі» М. Сріблянський (псевд. М. Шаповала) з'ясовував особливості національного характеру українців на основі спостережень за побутом та стосунками селян Чернігівщини й Орловщини (1913. — Ч. 6).

Надаючи важливого значення економічному піднесенню регіону, редакція «Маяка» опублікувала низку статей А. Силенка, присвячених питанням розвитку української кооперації (Наука кооперації. — 1913. — Ч. 2; Кооперація і політика. — 1913. — Ч. 3; Кооперація і національне питання. — 1913. — Ч. 6). У виданні зверталася увага на потребу поширення знань із сільського господарства (Луцкевич М. Чому в нас цього нема? — 1913. — Ч. 29), брак фахової літератури та україномовної агрономічної преси (Горленко П. Під прапором культури. — 1914. — Ч. 23). З погляду національних інтересів оцінювалися всеросійська промислова виставка у Києві (Федерук Г. Школа, показчик чи ярмарок? — 1913. — Ч. 20) та всеросійський кооперативний з'їзд (З двох точок погляду. — 1913. — Ч. 28).

Усвідомлюючи спільність національних інтересів наддніпрянців і галичан, редакція «Маяка» регулярно висвітлювала суспільно-політичне життя у Галичині, зокрема протистояння між українцями та поляками у сеймі, домагання українських представників в австрійському парламенті реформи виборчої системи (1913. — Ч. 38), боротьбу за український університет у Львові (1913. — Ч. 4), активізацію москвофільського руху (1913. — Ч. 7). У низці статей інформувалося про діяльність культурно-спортивних товариств «Січ» та «Сокіл» (Б. Ш. Як гуртуються українці въ Галичині. — 1913. — Ч. 14; Давиденко П. Січово-сокільське свято у Львові. — 1914. — Ч. 24).

Автори публікацій часопису висвітлювали важливі події у міжнародному політичному житті, зокрема, деякі статті було присвячено аналізу причин і наслідків Балканських війн 1912—1913 рр. (П. С. З високої політики. — 1913. — Ч. 37). Читачі дізнавалися про суспільно-політичне життя у Японії (1913. — Ч. 8), Фінляндії (1913. — Ч. 15), визвольний рух в Ірландії (1914. — Ч. 12).

Пізнавальна тематика представлена статтями з природознавства та матеріалами рубрики «Життя і знання», які містили цікаву інформацію про рослинний світ, закликали до природознавчих досліджень.

У виданні друкувалося багато літературних творів, зокрема оповідання А. Кащенка, І. Левади-Коліска (псевд. Івана Мартиненка), Олелька Островського, Ф. Поступаєвої, Грицька Слобожанця, Ю. Юрася (псевд. Віктора Андрієвського), Г. Якименка, Л. Яновської, поезії Христі Алчевської, Олекси Діхтяра, Олеся Жихаренка (псевд. О. Жихарьова), Віктора Кіпчука (псевд. С. Черкасенка), О. Кобця (псевд. О. Варавви), В. Тарноградського, О. Хотиненка та ін. Редакція газети вшановувала пам'ять видатних діячів української культури, вміщуючи статті про життєвий і творчий шлях Б. Грінченка, В. Доманицького, М. Коцюбинського, П. Куліша, М. Лисенка, А. Тесленка, Лесі Українки, І. Франка, Т. Шевченка та ін. У «Маяку» опубліковано кілька фольклорних творів («Стародавня різдвяна вірша», «Великодня вірша», замовляння та ін.).

Суспільно-політичні рубрики часопису — «Новини» (підрубрики: «По Росії», «По Україні», «За кордоном», «З Галичини»), «За тиждень» (діяльність російської Державної думи), «Що чути нового», «З робітничого життя». Актуальні проблеми національного життя порушувалися у дописах, уміщених під рубрикою «Самі про себе». Про нові періодичні видання та книги інформували рубрики «Оповістки» та «Наша Бібліотека». «Всячина» містила загадки, цікаві задачі, анекдоти.

Найактивнішими авторами часопису були: Гр. Гетьманець (він же — Гр. Сьогобочний; псевд. Г. Коваленка), П. Давиденко, Дід (псевд. Спиридона Черкасенка), Л. Жигмайло (псевд. Л. Біднової), Х. Майстренко (псевд. Федота Шелудька), Гр. Наш (псевд. Никифора Григоріїва), О. Петренко, А. Пуховський (псевд. А. Животка), В. Семець, А. Силенко (псевд. Аристарха Терниченка), В. Яворський, П. К. (крипт. Федора Коломийченка), П. С. (крипт. Петра Стебницького) та ін.

Видання часопису було припинено російською військовою владою після виходу ч. 28 за 1914 р. Останнє (25/26-те) наявне в львівських фондах число вийшло 10 липня 1914 р.

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1002; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 201—202; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 71; Українська преса у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 1999. — Вип. 1 : Газети (1817—1923) / уклад.: Л. Ф. Бондаренко, Т. О. Сосновська. — С. 47—48; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 598; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2048.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 4. — С. 1503; Енциклопедія Українознавства : заг. частина : перевид. в Україні. — К., 1995. — Т. 3. — С. 989; Огни. — К., 1912. — Ч. 44. — С. 16; *Приходько В.* Під сонцем Поділля / В. Приходько. — Львів, 1931. — С. 168; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 175—176; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.) / І. В. Крупський. — Львів, 1995. — С. 53, 139; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.): покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 59.

У. Чубай

553

МУРАВЕЙНИКЪ (КОМАШНЯ) (1912 — 1914 № 3); МУРАВЕЙНИКЪ—КОМАШНЯ (1914 № 4—23/24); МУРАВЕЙНИКЪ (1915 — 1917 № 6/7); КОМАШНЯ (МУРАВЕЙНИК) (1917 № 8 — 1919): Еженедѣльный кооперативный журналъ (1912 — 1917 № 6/7); Кооперативний тижневик (1917 № 8 — 1919). — № пробный. 1912, 21 дек.

Ред. Х. А. Барановскій (1912 — 1913 № 17, 19—22, 25/26—47, 49—50, 1914 № 18, 22, 25/26—46, 1915 — 1916 № 4, 6/7, 9—13/14, 16—21/22, 25/26—31/32, 35—50, 1917 № 17/18, 19/20, 29/30—43/44), В. И. Мельниковъ (1913 № 18, 23/24, 48, 1914 № 19, 20, 23/24, 47, 1916 № 5, 8, 15, 23/24, 33/34, 1917 № 21/22—27/28), Ф. Матушевський (1917 № 6/7—13). *Редактує* Комітет (1918—1919). *За ред. відповідають* Ів. Прихоженко, А. Болозович (1918 № 1), Ів. Прихоженко, П. Пожарський (1918 № 2/3, 4/6), Ф. Матушевський, П. Пожарський (1918 № 11/13 — 1919). — **Кіевъ, 1912—1919**: *Изд.* Кіевскаго Союза Учрежденій Мелкаго Кредита (1912—1917); *Вид.* Київського Союзу Кооперативних Установ (1918 № 1, 2/3); *Вид.* Київського Кредітового Союзу Кооперативних Установ (1918 № 4/6 — 1919). *Тип.* 2-й Артели, Владимірская, № 43 (1912 — 1916 № 44); *Друк.* т-ва «М. А. Барщевський», Хрещатик, 42 (1916 № 45 — 1917 № 10/11); *Друк.* Київського Союза Кредитового (1917 № 12 — 1918 № 23/25); *Друк.* Союзбанку, вул. Велико-Володимирська, № 30 (1918 № 26/27 — 1919). *Адр. ред. і контори*: ул. Б.-Подвальная, 2 (1912 — 1913 № 27/28), ул. Институтская, 3 (1913 № 29/30 — 1919).

Вийшло: 1912 — № пробный, 1913 — Г. I № 1—23/24, 25/26, 27/28, 29/30—50, 1914 — Г. II № 1— 23/24, 25/26, 27/28—50, 1915 — Г. III № 1—23/24, 25/26, 27/28, 29/30, 31/32, 33/34—48, 49/50, 1916 — Г. IV № 1, 2/3, 4—6/7, 8—10/11, 12, 13/14—16, 17/18—20, 21/22, 23/24, 25/26, 27/28, 29/30, 31/32, 33/34—37, 38/39—45, 46/47, 48/49, 50, 1917 — Р. V № 1—6/7, 8—10/11, 12—17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 25/26, 27/28, 29/30, 31/32, 33/34, 35/36, 37/38, 39/40—42, 43/44—50, 1918 — Р. VI № 1, 2/3, 4/6, 7/8, 9/10, 11/13, 14/16, 17/19, 20/22, 23/25, 26/27, 28/29, 30/31, 32/33, 34/36, 37/38, 39/41, 42/44, 45/47, 48/49, 50, 1919 — Р. VII № 1/2, 3/4—6; *Ф.* 25×16 см; *Обс.* від 16 с. до 32 с. (1912—1914), від 32 с. до 66 с. (1917—1918); *Передпл.*: на рік 1 р. 50 к. (1912—1914), 3 карб. (1915—1917), 12 карб. (1918), 25 карб. (1919). *Ц.* окремого номера 10 коп. (1914 № 3).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Г. I № 1—50, 1914 — Г. II № 2—12, 14, 15, 17—20, 22, 23/24, 1917 — Р. V № 6/7—13, 17/18—39/40, 43/44, 1918 — Р. VI № 1—4/6, 11/13, 20/22, 23/25; **НБУВ**: 1912 — № пробный, 1913 — Г. I № 1—50, 1914 — Г. II № 1—50, 1915 — Г. III № 1—49/50, 1916 — Г. IV № 1—50, 1918 — Р. VI № 34/36—50; **ДНАБ**: 1914 — Г. II № 2, 6, 7, 13—15, 22—31, 33, 36—38, 41—44, 46, 49, 1915 — Г. III № 14, 15, 22—41, 1917 — Р. V № 21/22, 31/32, 39/40, 1918 — Р. VI № 1—32/33, 37/38, 45/47, 50; **ОННБ**: 1917 — Р. V № 8—14, 17/18—35/36, 1918 — Р. VI № 4/6, 48/49, 50; **ХДНБ**: 1913 — Г. I

№ 1—50, 1914 — Г. II № 17—39, 46—48, 1915 — Г. III № 1—49/50, 1916 — Г. IV № 1—48/49, 1917 — Р. V № 1—10/11, 27/28, 50, 1918 — Р. VI № 1—50, 1919 — Р. VII № 1/2—6.

Примітки: У 1917—1918 рр. на титульній сторінці — назва: «Комашня». У 1914—1918 рр. нумерація сторінок у межах річника валова. У 1913—1914 рр. журнал двомовний (російська та українська мови), у 1915—1917 рр. (до № 6/7) — російськомовний, від № 8 за 1917 р. видавався українською мовою. Від № 7 за 1919 р. — назва: «Кооперативний кредит Комашня» (*див.* 1919 р.).

Ініціаторами створення фахового кооперативного журналу були члени правління Київського союзу установ дрібного кредиту Христофор Барановський та Василь Мельников. У вступній статті пробного номера видавці часопису наголошували, що мають на меті створити справді народний, доступний для рядових членів українських кооперативів пресовий орган, присвячений лише кооперативним справам. У слові «До читачів» (1912. — 21 груд.) редакція окреслила провідне завдання тижневика — за допомогою публікування матеріалів фахової тематики допомогти національній кооперації вивести українське селянство на міжнародний рівень і у такий спосіб сприяти зростанню його добробуту. Згодом у редакційних замітках та численних саморекламах мета створення журналу визначалася таким чином: за допомогою публікацій практичного характеру сприяти вдосконаленню діяльності кооперативних товариств та поширювати ідеї кооперації серед громадян (З роботи Редакційної Комісії «Комашні». — 1918. — № 4/6; [Самореклама]. — 1918. — № 20/22).

На перших сторінках видання зазвичай публікувалися аналітичні матеріали, присвячені актуальним проблемам розвитку економічної галузі, зокрема кооперації, в Україні. Редакція журналу багато уваги приділяла висвітленню загальнокооперативних питань, серед яких: теоретичні основи кооперації, її завдання, напрями діяльності й особливості ведення діловодства (Михайлюкъ К. Кооперативное страхованіе скота. — 1913. — № 15; Бойковъ Н. Кооперативное движеніе. — 1913. — № 16—23/24; Задачи ревизій учрежденій мелкаго кредита. — 1913. — № 17; Хлібна торгівля і кооперація. — 1913. — № 25/26; Про загальнокооперативний закон. — 1913. — № 27/28; П. Х. О широкихъ и узкихъ взглядахъ на задачи кооперации (Праздничные мотивы). — 1915. — № 13, 14; Кооперативні підприємства. — 1918. — № 48/49). Автори низки проблемних статей переконували у доцільності створення крайових кооперативних банків, кредитних, споживчих і торговельних кооперативів,

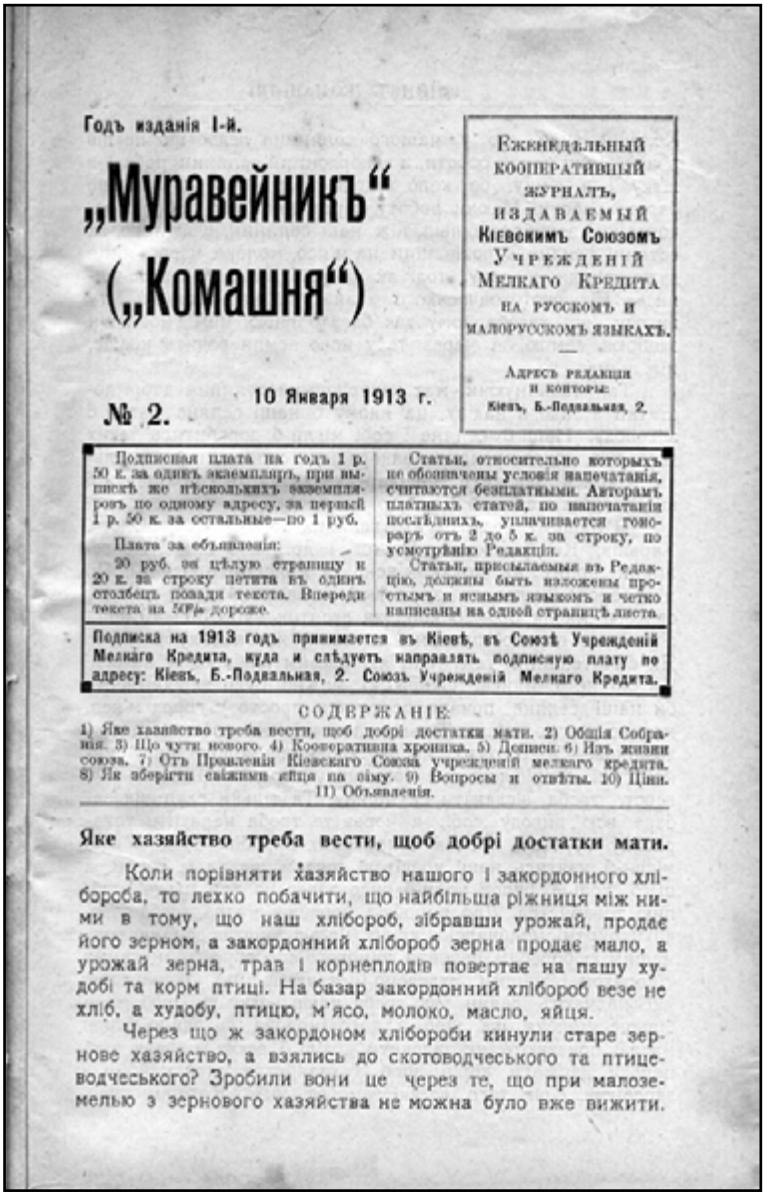

Годъ изданія I-й.

„Муравейникъ“ („Комашня“)

Ежнедѣльный кооперативный журналъ, издаваемый Кіевскимъ Союзомъ Учрежденій Мелкаго Кредита на русскомъ и малорусскомъ языкахъ.

Адресъ редакціи и конторы: Кіевъ, Б.-Подвальная, 2.

№ 2. 10 Января 1913 г.

Подписная плата на годъ 1 р. 50 к. за одинъ экземпляръ, при выпискѣ же нѣсколькихъ экземпляровъ по одному адресу, за первый 1 р. 50 к. за остальные—по 1 руб.

Плата за объявленія:

20 руб. за цѣлую страницу и 20 к. за строку петита въ одинъ столбецъ позади текста. Впереди текста на 50% дороже.

Статьи, относительно которыхъ не обозначены условія напечатанія, считаются безплатными. Авторамъ платныхъ статей, по напечатаніи послѣднихъ, уплачивается гонораръ отъ 2 до 5 к. за строку, по усмотрѣнію Редакціи.

Статьи, присылаемыя въ Редакцію, должны быть изложены простымъ и яснымъ языкомъ и четко написаны на одной страницѣ листа.

Подписка на 1913 годъ принимается въ Кіевѣ, въ Союзѣ Учрежденій Мелкаго Кредита, куда и слѣдуетъ направлять подписную плату по адресу: Кіевъ, Б.-Подвальная, 2. Союзъ Учрежденій Мелкаго Кредита.

СОДЕРЖАНІЕ:

1) Яке хазяйство треба вести, щоб добрі достатки мати. 2) Общія Собранія. 3) Що чути нового. 4) Кооперативна хроника. 5) Дописи. 6) Изъ жизни союза. 7) Отъ Правленія Кіевскаго Союза учрежденій мелкаго кредита. 8) Як зберігти свіжими яйця на зіму. 9) Вопросы и отвѣты. 10) Ціни. 11) Объявленія.

Яке хазяйство треба вести, щоб добрі достатки мати.

Коли порівняти хазяйство нашого і закордонного хлібороба, то лехко побачити, що найбільша ріжниця між ними в тому, що наш хлібороб, зібравши урожай, продає його зерном, а закордонний хлібороб зерна продає мало, а урожай зерна, трав і корнеплодів повертає на пашу худобі та корм птиці. На базар закордонний хлібороб везе не хліб, а худобу, птицю, м'ясо, молоко, масло, яйця.

Через що ж закордоном хлібороби кинули старе зернове хазяйство, а взялись до скотоводчеського та птицеводчеського? Зробили вони це через те, що при малоземелью з зернового хазяйства не можна було вже вижити.

окреслювали їхнє призначення, принципи та напрями, проблеми в роботі (Лещинський М. Треба завести добрий порядок. — 1913. — № 4; Кого слід приймати в кредітові кооперативи. — 1913. — № 16; Кредітові кооперативи і грошова справа. — 1917. — № 33/34; Луцкевич Марко. Чи крамна операція — властива кредітовим кооперативам. — 1918. — № 11/13; Крижановський Ф. Готуйтеся до Кооперативного Земельного Банку. — 1918. — № 23/25).

Принагідно у виданні обговорювалися соціальні, дисциплінарні та правові питання. Автори публікацій окресленої тематики акцентували проблему належної оплати праці, наголошували на доцільності підпорядкування рядових кооператорів союзним правлінням і закликали до добросовісного виконання своїх обов'язків (О правѣ членовъ правлений и совѣтовъ быть уполномоченными въ собраніяхъ уполномоченныхъ т-въ. — 1913. — № 10; Про товариську дісціпліну. — 1913. — № 11; Про обовязок кооператорів боротись з п'янством. — 1913. — № 38).

Видавці тижневика пропонували читачам не лише надсилати до журналу відомості про досягнення кооперативних товариств, а й висвітлювати не завжди етичні вчинки окремих кооператорів, членів правлінь, як-от: хабарництво, використання громадських грошей для самозбагачення. У передовиці «Сумне явище» редакція наголошувала: «…журнал клопочеться про одно — щоб освітленням темних справ викорінювать все слизьке та погане по товариствах» (1914. — № 20).

У численних статтях обговорювалися проблеми кооперативної просвіти. Зокрема, у цих публікаціях порушувалося питання про необхідність ознайомлення дітей шкільного віку з основами економіки і кооперації, діяльністю відомих українських кооператорів тощо, про важливість налагодження видання фахової преси та книжок кооперативної тематики, потребу заснування кооперативного інституту, створення музею української кооперації у Києві (Валентин Г. Кооперативний музей у Київі. — 1913. — № 43; Кооперація та просвіта. — 1913. — № 46; Культурно-просвѣтительная дѣятельность кооперативовъ и вопросъ национальности. — 1916. — № 43; Луцкевич Марко. Елемент кооперації в шкільній науці. — 1918. — № 23/25). Окрім того, автори публікацій зазначеного напряму з'ясовували місце і роль кооперації в економічному й культурному піднесенні українського народу, закликали активістів кооперативних установ провадити культурно-просвітню роботу серед українського селянства (Олександрович М. Кооператори, організуйте народ! — 1917. — № 10/11; Мацієвич К. Принціпи кооперативної освіти. — 1918. — № 9/10; Юг. Сучасне культурне становище Украіни і наші завдання. — 1918. — № 20/22; Ночвин Ол. Юридична допомога населенню в кооперативах. — 1918. — № 23/25).

Упродовж 1917—1918 рр. редакція журналу публікувала матеріали, у яких відверто йшлося про «темноту» селян і недостатність у їхньому середовищі осіб, які б могли «правдиво розібратися в тому, що діялося в державно-політичному життю, зуміли б направити селянство до поліпшення його долі на грунті здобутої волі». Вона високо оцінювала всі заходи ініціативних груп на місцях щодо створення просвітницьких гуртків і шкіл на зразок Першої української школи селянських діячів у Валках на Харківщині (Прихоженко Ів. Про те, чого давно треба. — 1918. — № 4/6).

Поряд із цим редакція шукала шляхів вирішення проблеми дитячої бездоглядності під час сезонних польових робіт селян, заторкувала проблему виховання і навчання селянських дітей. У передовиці «Згадаймо про дітей» (1914. — № 19) йшлося про необхідність налагодження кооперативними товариствами роботи у селах ясел, які, на переконання редакції, «велике діло» не лише для самих дітей, а й для майбутнього української кооперації та народу.

У виданні, здебільшого у публікаціях дискусійного характеру, порушувалося питання про впровадження української мови у кооперативне діловодство та в усі сфери життя селян (Биланенко Т. Значеніе малорусскаго языка въ кооперативной работѣ. — 1913. — № 14; Значіння української мови в кооперативній роботі. — 1913. — № 19; Оборона рідної мови. — 1918. — № 34/36). У передових статтях зазначеної тематики обстоювалося переконання видавців часопису в тому, що «сила кооператива залежить не від цифри принятих вкладів, не від висоти баланса, а від свідомости членів. У нас же досягти такої свідомости можно тілько шляхом широкого вживання українського живого і друкованого слова» (Значіння української мови в кооперативній роботі. — 1913. — № 19). В іншій редакційній публікації наголошувалося на тому, що українська мова є найкращим засобом піднесення і збереження національної культури, «закріплення самої ідеї української державности серед широких народніх мас» (Оборона рідної мови. — 1918. — № 34/36).

Сторіччя від дня народження Т. Г. Шевченка і 56-річчя з дня смерті поета редакція відзначила публікацією проблемної статті «Чи варт нам шанувати Тараса Шевченка» за підписом М-а (крипт. М. Мандрики) (1914. — № 8), біографічного та літературознавчих

нарисів: «Життя Тараса Шевченка» (1914. — № 8), «Т. Шевченко, як поет свого народу» С. Черкасенка (1914. — № 9) і «Т. Г. Шевченко» С. Єфремова (1917. — № 6/7).

У 1913—1916 рр. у журналі час від часу публікувалися матеріали громадсько-політичної тематики. У наступні роки редакція більш активно реагувала на політичні події, які помітно впливали на життя українського народу. У № 6/7 за 1917 р. було опубліковано маніфест царя Миколи II про зречення престолу на користь брата — князя Михайла Олександровича і маніфест останнього, в якому він оголошував своє рішення про згоду очолити державу лише за умови його обрання шляхом всенародного голосування, через уповноважених осіб, на Установчих зборах. У тому ж числі опубліковано звернення «Отъ Временнаго Правительства» і редакційну статтю «Народе український», де зазначалося, що Лютнева революція — це переломний момент у житті українського народу, який дає йому шанс змінити свою долю на краще.

Завдяки цим змінам у суспільно-політичному устрої країни редакція змогла розпочати друк видання українською мовою. 1917 р. журнал був чи не єдиним україномовним тижневиком на теренах колишньої підросійської України. У той період та 1918 р. на його сторінках збільшилася кількість публікацій громадсько-політичної тематики, які до того ж подавалися на перших сторінках видання (замість матеріалів економічного змісту). Редакція друкувала статті, автори яких коментували події, закликали читачів ставати активними учасниками розбудови національної держави, окреслювали новітні завдання кооперативної галузі (Ігнатієнко В. Чергова робота. — 1917. — № 8; І. С. Шляхом нового життя. — 1917. — № 8—10/11; Матушевський Ф. Царь чи республіка? — 1917. — № 9; Прихоженко І. Чого домагаэться український народ? — 1917. — № 12; Плужник В. Чи потрібна Украіні автономія? — 1917. — № 29/30; Самостійна Україна, большевики і мир. — 1918. — № 2/3, 4/6; На кону всесвітньої історії. — 1918. — № 48/49). Ці публікації свідчили про цілковиту підтримку видавцями журналу усіх кроків Української Центральної Ради до проголошення державної незалежності УНР. Подання матеріалів окресленої тематики редакція вважала необхідною справою, оскільки вони передусім сприяли політичній просвіті українського селянства, якому, наголошував автор статті «Самостійна Україна, большевики і мир», важко було звикнути до того, «що вже ми не «русскіе», що ми рішуче і зовсім оддїлились од Росії і маємо свою власну самостійну ні од кого незалежну державу — Українську Народню Республіку» (1918. — № 2/3). Окрім того, у часописі публікувалися тексти Універсалів УЦР, звернення до українців УЦР і Ради Народних Міністрів, «Положення про Генеральний Секретаріят» (1917. — № 23/24), тексти ухвалених законів (Закон про право на врожай 1918 року на території Українськоі Держави. — 1918. — № 11/13).

Упродовж 1917—1918 рр. на сторінках «Комашні» друкувалися статті, автори яких висвітлювали такі питання: участь кооператорів у суспільно-політичному житті України (Кооперативи та вибори до народніх Рад. — 1917. — № 27/28), завдання кооперації у забезпеченні населення продовольством і збуті продукції сільського господарства (Прихоженко Ів. Кооперація і продовольча справа. — 1917. — № 21/22; Хлібна справа і кооперація. — 1918. — № 11/13), становлення і завдання Українського кооперативного банку (Український Кооперативний Банк. — 1917. — № 27/28), захист заощаджень населення від девальвації (Барановський Х. Грошова справа. — 1918. — № 4/6) тощо.

У публікаціях видання активно обговорювалася ініційована Українською Центральною Радою земельна реформа, яка передбачала скасування приватної власності на землю, — аналізувався її вплив на роботу сільськогосподарських та кредитних кооперативних товариств, життя українців загалом, змальовувалося перспективи, роз'яснювалося завдання сільських, повітових та губернських земельних комітетів. Зокрема, ці питання порушувалися у проблемних статтях «Земельна реформа і кооперація» А. Терниченка (1918. — № 1, 4/6) та «Кооперативне хазяйство» Ф. Зайка-Заїкіна (1918. — № 2/3, 4/6). В окремих передовицях висловлювалися міркування з приводу шляхів наповнення бюджету України, руйнувався міф про спроможність країни досягти процвітання винятково завдяки хліборобству, наголошувалося на необхідності розвивати промислово-виробничу галузь (Час ступити на новий шлях. — 1918. — № 20/22).

У перші роки функціонування журналу його видавці багато уваги приділяли питанням організаційного характеру. За допомогою публікацій означеної тематики вони популяризували ідею об'єднання розрізнених кооперативів у спілки, висвітлювали мету, завдання і способи їхнього створення, напрями діяльності й особливості співпраці (О районахъ Союзовъ учреждений мелкаго кредита. — 1913. — № 1; Які повинні бути відносини між ріжними кооперативами. — 1913. — № 13; Про прийом в товариство

нових членів. — 1913. — № 22; Воронович І. Въ единеніи сила наша. — 1913. — № 46). Від 1917 р. автори матеріалів передусім акцентували проблеми відновлення і налагодження роботи, а в окремих випадках — збереження кооперативних товариств, які через тогочасні соціально-економічні умови опинялися на межі існування (Кооператорська неміч. — 1917. — № 37/38).

У численних публікаціях йшлося про те, як членам кооперативних товариств готуватися до загальнокооперативних зборів, з'їздів, виставок, як їх проводити, які необхідні формальності виконувати, яких правових норм дотримуватися, реєструючи нові товариства (Общія Собранія. — 1913. — № 1—5; Берім участь в обласному експортному з'їзді. — 1914. — № 6; Шарий І. Про відкриття кооперативних товариств. — 1917. — № 31/32; Крижановський Ф. Як зарегіструвати Кооперативне Т-во або Союз Кооперативних Т-в. — 1918. — № 1). Автори низки статей навчально-просвітнього характеру давали рекомендації, як вести господарські та фінансові справи, щоби досягти належного рівня добробуту, як засновувати артілі у селах, тощо (Яке хазяйство треба вести. Щоб добрі статки мати. — 1913. — № 2; Вклады въ формѣ текущихъ счетовъ. — 1913. — № 6; М. С. На які справи можна брати позички. — 1913. — № 7; М. С. Як заснувати яішну артіль. — 1913. — № 29/30). Окрім того, обміну досвідом між кооператорами сприяли матеріали започаткованої 1914 р. рубрики «З хліборобської практики».

Редакція часопису, прагнучи наблизити українських кооператорів до світової кооперативної спільноти, ознайомлювала їх з особливостями роботи зарубіжних кооператорів, зокрема у таких країнах, як Австро-Угорщина, Данія, Італія, Німеччина і США. З цією метою на його сторінках публікувалися статті на зразок: «Кооперація Данії» (1913. — № 3) і «Загальний союз хліборобських кооперативів в Австрії» (1914. — № 17) С. Гадячанина (псевд. С. Драгоманова), «Що зробила кооперація в Данії» В. П-ка (1917. — № 37/38). Від 1917 р. публікації цього тематичного спрямування містилися у відділі «Кооперація за кордоном».

У журналі докладно висвітлювалася діяльність видавця — Київського союзу установ дрібного кредиту. Зокрема, публікувалися підсумкові замітки про виконану роботу, звіти, репортажі з загальних зборів і таблиці фінансових звітів за конкретні періоди, протоколи засідань ради правління (М. С. Збори уповномочених Київського Кредітового Союза 4—6 мая. (Враження учасника). — 1913. — № 19; Барановскій Х. А. О дѣятельности Кіевскаго Союза учрежденій мелкаго кредита въ 1916 году. — 1917. — № 6/7; Краєвой Я. Дѣятельность Совѣта Кіевскаго кредитнаго Союза въ 1916 году. — 1917. — № 6/7).

На сторінках часопису подавалися репортажі, оглядові матеріали, які висвітлювали організаційну роботу українських кооператорів Київщини та інших регіонів (Федорук Г. На другому Волинському кредитовому з'їзді. — 1913. — № 23/24; М. С. Краєвий з'їзд по впорядкуванню хлібної торгівлі. — 1913. — № 25/26; Кооперативний з'їзд у Харькові. — 1914. — № 22) і відображали стан розвитку усіх напрямів кооперативної галузі у підросійській Україні (Л. В. Кустарная промышленность и артели среди кустарей Кіевской губерніи. — 1913. — № 13, 14; Зарудний Олександр. Кооперація на Харківщині. — 1913. — № 43). Особлива увага приділялася діяльності кредитних товариств.

Зрідка редакція подавала у виданні статті, присвячені становленню і розвитку кооперації в Україні (Мандрыка. Какъ шло развитіе кредитной коопераціи на Украйнѣ; Краевой Я. Полвѣка кооперативного движенія на Югѣ Россіи. — 1916. — № 38/39; Барановський Х. Союзне будівництво на Україні. — 1918. — № 1, 9/10) та життєписні нариси про видатних українських кооператорів (Барановский Х. Доктор Юркевичъ. — 1916. — № 38/39; Пожарський П. Грицько Галаган. — 1918. — № 4/6).

У 1913—1914 рр. на сторінках часопису друкувалися фейлетони, белетристика й вірші на теми кооперативного життя, рідше — подорожні нариси, в яких змальовувалося життя селян і кооператорів у містах і селах підросійської України. Час від часу публікувалися окремі поезії О. Олеся, Лесі Українки, Т. Шевченка.

До кола найактивніших авторів належали: Х. Барановський (Х. Б.), А. Болозович, В. Галевич (Валентин Г., Вал. Гал., Кооператор), А. Грабов, В. Ігнатієнко (В. Андріянович), Н. Іонов, Ю. Колісніченко, Ф. Крижановський, Микола Левитський, М. Лещинський, О. Лоначевський (Комаха), Ф. Матушевський (Ф. М.), В. Мельников (В. И. М.), К. Михайлюк, Ів. Прихоженко (І. П., Ів. Пр-ко), П. Пожарський (Я. Краєвий), М. Стасюк (М. С.), А. Терниченко (А. Силенко, А. С.), А. Томикін, М. Хотовицький (М. Олександрович, М. Ол-вич, М. Х-кий), П. Христюк, К. Шишацький.

Під рубриками «Кооперативна хроника» («Хроника», «Изъ жизни кооперации»), «Изъ жизни Союза», а від 1917 р. — у відділі «Кооперативне життя», який охоплював також рубрику «З Союзу

і Союзних Т-в», подавалися повідомлення про діяльність, принагідно — розпорядження і фінансові звіти Київського союзу установ дрібного кредиту, інших кооперативних об'єднань, товариств, артілей, земських кас і управ.

Робота комісій Державної думи (у 1913—1916 рр.), події українського та міжнародного суспільно-політичного й торговельно-економічного життя висвітлювалися під рубрикою «Що чути нового», від 1917 р. — «Новини» (підрубрики: «По Украіні», «В Росіі», «За кордоном»). Загальні огляди подій на фронтах Першої світової війни протягом 1914—1918 рр. подавалися під рубрикою «Война».

Відгуки, рідше — рецензії на книжкові видання кооперативної тематики публікувалися під рубрикою «Про книги» («О новыхъ книгахъ», «Про нові книги»). Автор більшості цих матеріалів, А. Терниченко, підписувався криптонімом А. С. Окрім того, у кожному числі на останніх сторінках видання подавався список «Книги, присланныя въ редакцію для отзыва».

В останніх числах журналу за 1913 р. започатковано рубрику «З кооперативних журналів» («З других часописів»), що містила замітки, автори яких реферативно ознайомлювали читачів із публікаціями фахової тематики з інших пресових видань (зокрема із журналів «Кооперативная Жизнь», «Союзъ Потребителей», «Хуторянинъ» і газет «Відродження», «Народня Воля»).

1917 р. було відкрито низку нових рубрик і відділів. Фахові правничі рекомендації друкувалися в «Юридичному одділі». Матеріали, присвячені роботі торговельної сфери, подавалися у відділі «Споживча кооперація», особливості розвитку аграрної галузі України як самостійної держави висвітлювали публікації рубрики «Сільське господарство» (згодом — «Сільсько-господарська кооперація»).

У рубриці «Объявленія» («Оповістки») редакція друкувала рекламу послуг різних фахівців, крамниць, фінансово-кредитних установ, будівельних організацій, фабрик та їхньої продукції. Окрім того, у ній рекламувалися національні пресові (українсько- та російськомовні) видання, які на той час виходили у підросійській Україні та Москві. Серед них: київські — «Гедз», «Книгарь», «Кооперативна Зоря», «Літературно-Науковий Вістник», «Маяк», «Молода Україна», «Рада», «Реп'яхи», «Рідний Край», «Рілля», «Садоводъ и Огородникъ», «Українська Хата»; московські — «Промінь» і «Украинская Жизнь», а також «Вѣстникъ Хорольскаго о-ва сельскаго хозяйства» (Хорол), «Экономическая жизнь Подоліи» (Кам'янець-Подільський), «Наше Село» (Одеса), «Селянинъ» (Чернігів), «Хуторянинъ» (Полтава), «Шлях» (Москва; Київ), «Южное Хозяйство» (Катеринослав) та ін.

Інші рубрики: «Дописи», «Вопросы и отвѣты» («Запитання й відповіді»), «Переписка редакціи», «Спросъ і предложеніе» («Продаж і купля»), «Ціни», «Сміховина», «Всячина».

У № 2 за 1913 р. під рубрикою «Кооперативна хроника» опубліковано звернення тимчасового комітету у справах друку в Києві до правління Київського союзу установ дрібного кредиту, в якому йшлося про підписаний губернатором дозвіл про друк видання (від 10 грудня 1912 р.), де зазначалося: «...названный журналъ будетъ издаваться на русскомъ и малорусскомъ языкахъ». З огляду на вказане комітет вимагав від Союзу зафіксувати це у логотипі видання.

У 1917—1918 рр. журнал майже завжди потрапляв до читачів із запізненням і до того ж подвійними числами — причиною цього були політико-економічні обставини. У номері від 20 травня 1917 р. повідомлялося: «Редакція вживає всіх заходів до своєчасного виходу «Комашні», але на перешкоді стоять цілком техничні причини: друкарська справа у Київі не прийшла ще до свого нормального становища, то брак складачів, то відсутність електричного току для машин, то страйк робітників, то ще щось не менш серьезне дає себе знати щодня, і статті готові до друку тижнями чекають слушного часу. Тепер наш Союз придбав собі у власність велику друкарню. «Комашня» друкується уже в нашій власній друкарні, і єсть надія, що надалі справа видання піде більше регулярно» (Од редакції. — 1917. — № 13).

Перший номер за 1918 р. датовано 1(14) лютого. У редакційній замітці затримка у виході журналу пояснювалася тим, що через «повстання большевиків» роботу друкарні зупинено. Відновити її вдалося лише 29 січня того року (Од редакції. — 1918. — № 1).

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1002; Реєстр української періодичної преси за 1918 рік // Там само. — С. 1007; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 275; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали : бібліогр. довід. — Х., 1956. — С. 92; *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1959. — Т. 2. — С. 366; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 13; Українські періодичні

видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 71—72; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2001. — Вип. 2 : Журнали (1918—1923) / уклад.: Л. Ф. Бондаренко, Н. В. Лубенська. — С. 45—46; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 918, 1005, 1020, 1928.

Література: *Кузеля З.* З культурного життя України / З. Кузеля. — Зальцведель, 1918. — С. 12; *Прихоженко І.* Українська кооперативна преса в 1918 році / І. Прихоженко // Книгарь. — 1919. — Ч. 25/26. — С. 1700—1701, 1708—1709; *Буцевицький В. С.* Журнал «Муравейник-Комашня» у 1912—1916 рр. / В. С. Буцевицький // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 66—68.

О. Дроздовська

554

НАУКА = SCIENCE: Мѣсячникъ для науки и забавы = Monthly Magazine of Science and Amusement. — Выходитъ кождого мѣсяця. Р. 1. Зош. 1. 1912, цвѣтень.

Редагуютъ І. Я. Луцыкъ (Романъ Сурмачъ) и Елена О. Луцыкова. — **Нью Іоркъ** (1912); **Ню Брітен** (1913), **1912—1913**: *Выдае* Издательска Сполка. *Адр. ред.*: 441 East 14 th Street., Cor. Ave. A., New York City.

Вийшло: 1912 — Р. 1 зош. 1, [?], 1913 — Р. 2 зош. [?]; *Ф.* 24×16 см; *Обс.* 32 с.; *Передпл.*: На одинъ рокъ 1.00 $. *Ц.* окремого числа 15 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. 1 зош. 1.

Примітки: Секретар редакції — Василь І. Овчаровський. Вихідні дані дублювалися англійською мовою.

У слові до читачів редакція відзначала, що «Издательску Сполку» заснував «кружокъ добромыслячихъ людей» для видання книжечок і газет просвітницького спрямування для «русского народа на малорусскомъ языцѣ». «Колиже выключнымъ заходомъ и коштомъ трехъ людей: Макс. Дзьембы, Андрея Балтаровича и Вас. Овчаровского приіѣхавъ зъ Швейцаріи редакторъ І. Я. Луцыкъ, тогдѣ Сполка зобрала отвѣтный капиталъ, дополнилася новыми членами и рѣшила выдавати мѣсячникъ: «НАУКА», дальше газету для женщинъ и газетку для дѣтей.»

Передовсім редакція русофільського літературно-наукового видання декларувала його як продовжувача традицій журналу «Наука» періоду редакторства Івана Наумовича у 1871—1876 рр. (*див.* т. 1, № 81). Вона вказувала, що «Наука» буде газетою «просвѣтительною», яка «політики и полемики не знае», а редагуватиметься за зразком «Науки».

Перед часописом було поставлено такі завдання: публікувати статті релігійного й морально-повчального змісту, матеріали організаційної та економічної тематики, повісті, оповідання, вірші, історичні розвідки, біографії славетних людей та описи земель, цікаві новини зі Старого краю. Окремо планувалося запровадити рубрики для жінок і дітей, друкувати гумористичні тексти, а також практичні поради.

Мета «Науки» акцентувалася у передовій статті «Христосъ Воскресе», яка відкривала перший зошит,

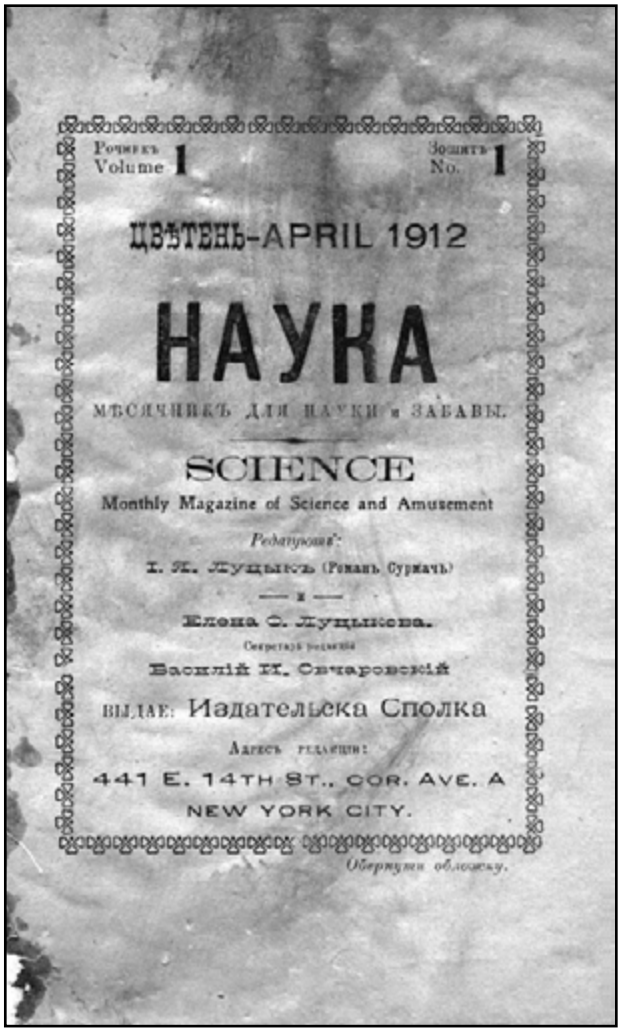
Рочникъ Volume 1 Зошитъ No. 1

ЦВѢТЕНЬ-APRIL 1912

НАУКА

МѢСЯЧНИКЪ ДЛИ НАУКИ и ЗАБАВЫ.

SCIENCE

Monthly Magazine of Science and Amusement

Редагуютъ:

І. Я. Луцыкъ (Романъ Сурмачъ)

— и —

Елена О. Луцыкова.

Секретарь редакціи

Василій Н. Овчаровскій

ВЫДАЕ: Издательска Сполка

Адресъ редакціи:

441 E. 14TH ST., COR. AVE. A

NEW YORK CITY.

Обертуни обложку.

та у програмному вірші «Наука». У статті стверджувалося, що основою духовного «воскресіння» українства на еміграції є його єдність, а газета «Наука» «хоче домочи до умиреня, злученя галицкаго народа», тому редакція обіцяла: «На волосъ не отступимъ отъ народныхъ нашихъ началъ; твердимо, что отъ старого

краю дѣлить насъ только море, но духъ одинъ въ насъ и наше народне житье одно».

Однією з важливих проблем, порушуваних на сторінках видання, було згуртування українських переселенців в Америці. Про це йшлося у статтях Л. «Организуймося», Олени Луцик «Посестрамъ» та у повчальних публікаціях рубрики «Проста бесѣда» Петра Запеки Зарічного. Питання національної ідентичності висвітлювалося у сатиричній оповідці Л. «Звычайна пѣсня».

У першому зошиті надруковано низку художніх творів, зокрема початок повісті з життя галицького емігранта п. н. «Отъ колыски до гробу» І. Луцика, його ж вірш «На бой за Русь», поему «Проснися Русь» під псевдонімом Роман Сурмач та оповідання «Хлопскій Великдень» Олени Луцик.

Помітне місце у газеті займали матеріали розважального характеру. Так, під рубриками «Всяка всячина» і «Смѣшне» вміщувалися повідомлення про різні цікаві випадки та різноманітні усмішки й анекдоти.

Окрім згаданих, у виданні функціонувала рубрика «Мысли», яка вміщувала крилаті вислови.

Часопис фактично наповнювали власними статтями та художніми творами його редактори — І. Луцик (він же — Роман Сурмач, Л. і, ймовірно, Петро Запека Зарічний) та Олена Луцик.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 192; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1074.

Література: *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 120; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 99.

В. Ґабор

555

НАЦІОНАЛИСТЪ: Ежемѣсячный литературный и общественный илюстрированный журналъ. — Выходитъ въ началѣ каждаго мѣсяца. № 1. 1912, янв.

Ред.-изд. М. Ф. Лысый. — **Львовъ, 1912**: *Тип.* Ставропигійскаго Института подъ управленіемъ Михаила Рефця. *Адр. ред. і адм.*: Львовъ, ул. Армянская, № 3.

Вийшло: 1912 — № 1—3/4; *Ф.* 32,5×15 см; *Обс.* 64 с., 88 с.; *Передпл.*: на годъ 7 кор. или 4 руб., для учащейся молодежи 4 кор.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — № 1—3/4; **НБ ЛНУ**: 1912 — № 1—3/4.

У передплатній рекламі на журнал повідомлялося, що редакція дотримуватиметься «строгого національнаго направленія» і видання стоятиме «на стражѣ полной неприкосновенности идеи національнаго и культурнаго единства всего русскаго народа» (№ 2). Особливу увагу редакція планувала звертати на по-

Н-ръ 2. ФЕВРАЛЬ. 1912 г.

НАЦІОНАЛИСТЪ

ежемѣсячный

литературный и общественный илюстрированный журналъ

Выходитъ въ началѣ каждаго мѣсяца.

Редакторъ-издатель: М. Ѳ. Лысый.

Подписная цѣна: на годъ 7 кор. или 4 рубля, на полгода 4 кор. или 2 руб.; для учащейся молодежи на годъ 1 кор., на полгода 2 кор.

ЛЬВОВЪ

Армянская ул. н-ръ 3.

Изъ типографіи Ставропигійскаго Института подъ управленіемъ Михаила Рефця 1912 г.

треби «русской» студентської молоді й, ознайомлюючи її з героїчними сторінками історії, виховувати і розвивати любов до батьківщини, відданість настановам і традиціям предків.

Програму видання чітко артикульовано у редакційній замітці «Нашъ путь и наши задачи» (№ 1). Відзначалося, що помітне місце у журналі займатимуть нариси з російської історії, в яких минуле буде представлене в об'єктивному висвітленні; публікація художніх творів нової російської літератури надасть галицькій громадськості можливість прилучитися до великої російської культури. Редакція

не відмовлялася визнати існування «малорусского наречия» і обіцяла друкувати матеріали на ньому для тих, хто ще недостатньо знає літературну російську мову.

Москвофільські ідеї пропагував М. Лисий у статті «Слово къ русской молодежи!». Редактор висловлював сподівання, що молодь стане на захист «русской» культури і не насильством, а духовним удосконаленням і культурним збагаченням служитиме «карпато-русскому народу» (№ 1).

У місячнику друкувалися поезії В. Бехтерєва, Є. Богословського, М. Глєбовицького, А. Кологривова, О. Хомякова та інших авторів. Проза представлена оповіданнями романтичного плану: «Питерские гости» С. Кучинської (№ 1), «Двѣ жертвы» Н. Васильєвої (№ 2), «Враги» М. Нестерова (№ 3/4).

Помітну увагу редакція приділяла матеріалам історичної тематики, зокрема, на сторінках видання було надруковано нарис про воєнні події кінця XVII ст. — боротьбу воєводи м. Вільно, князя Д. Мишецького проти війська польського короля. Публікація, підписана криптонімом Азъ, привертала увагу патетичним заголовком — «Памяти героя, за родину смертную казнь принявшего». Д. Троїцький надрукував у журналі історичний нарис «Галицкое княжество», в якому подав відомості про правління князів у краю починаючи з XI ст. (№ 1, 3/4). Нарис написано популярно, з наміром зацікавити читачів подробицями особистого життя князів, схвилювати розповіддю про «печальника земли русской» патріарха Гермогена.

Біографічні матеріали на сторінках видання представлено статтями до ювілеїв М. Ломоносова (По поводу 200-лѣтняго юбилея дня его рожденія. — № 1) та О. Пушкіна (75-летняя годовщина смерти. — № 3/4). Публікації містили широкий біографічний матеріал, були багато ілюстровані, у добірці матеріалів про О. Пушкіна було надруковано його вірш «Клеветникамъ Россіи». Після статті про видатного російського поета редакція вмістила нарис «Нашъ взглядъ на Т. Г. Шевченко», підписаний псевдонімом Мифъ (№ 3/4). У публікації Т. Шевченко представлений як талановитий поет, але малоосвічена людина, творчість якого спрямовує на руйнацію і виховує ненависть. Під рубрикою «Литературныя замѣтки» містилися біографічні замітки про В. Буреніна, М. Добролюбова, І. Нікітіна, М. Устияновича, М. Шашкевича (№ 1), а також про С. Надсона (№ 2).

У першому номері опубліковано обсягову літературознавчу статтю Ю. Писарєвої «Задачи литературы», в якій розвивалася ідея «чистого мистецтва», що ушляхетнює, морально звеличує людину. У № 2 продовження статті надруковано п. н. «Современная русская литература. II. Максимъ Горький». Автор тут аналізувала прозові твори російського письменника, акцентувала особливості його світогляду.

Питання соціально-політичного становища «русскихъ» у Галичині обговорювалися у статтях «Націонализмъ и патріотизмъ» (№ 1), «Привѣтъ рускимъ академистамъ!» (№ 3/4).

Останній (3/4-й) номер вийшов у квітні 1912 р.

Бібліографія: *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 11; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1070.

Література: *Луцык Р. Я.* Журналы галицко-русскаго студенчества (Историко-библіографическій очеркъ) / Р. Я. Луцык // Вешнія воды : сб. ст., посвященныхъ шестидесятилѣтію общества русскихъ студентовъ «Другъ» («Академическій кружокъ»), 1871—1931. — Львовъ, 1932. — С. 111—116; *Благий В. Б.* Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд / В. Б. Благий // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 448—449; *Благий В. Б.* Преса москвофільського студентства Галичини початку XX ст. / В. Б. Благий // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук-теорет. конф., 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 55; *Передирій В.* Націоналистъ / В. Передирій // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 457—459.

В. Передирій

556

НИВА = NIVA = FIELD: Безпартійная общественная и экономичная газета для русского народа въ Сѣверной Америцѣ = Russian Weekly Paper in North Amerika. — Выходитъ каждого понедѣлка. Vol. 1. № 1. 1912, 29 January.

Editor [*Ред.*] Theodore Huzil. *Chairman* [*Голов. ред.*] Wasily Rusynyk (1912 № 5—8). — **Кливландъ, Огаю, 1912**: *Издаваемая* компаніей Niva Printing and Publishing Co. *Адр. ред.*: «Niva», 748 Starkweather, Cleveland, Ohio.

Вийшло: 1912 — Vol. 1 № 1—8, [?]; *Ф.* 56×38,5 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: на годъ $ 1, для заграницы $ 2. *Ц.* окремого числа 3 ц.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Vol. 1 № 1, 3—8.

Примітки: На с. 1 у колонтитулі — підзаголовок: «Одинокая русская безпартійная тыждневая газета въ Америцѣ». У № 5—8 зазначено: «*Manager* John Ripich. *Treasurer* Andrev Sudyk».

ПОНЕДѢЛОКЪ 6. ФЕВРАЛЯ. 1915. КЛИВЛАНДЪ ОГАЙО.

Одинокая русская безпартійная бесплатная газета въ Америкѣ.
Предплата на годъ $1.00
На пять мѣс. ..... 60c.
На 3 мѣсяцы ..... 40c.
Для дѣтворины въ годъ. $2.00
Выходитъ каждого понедѣлника.
Адресъ редакціи:
"NIVA"
701 Superior St., ком.
CLEVELAND, O.

НИВА

NIVA

"NIVA" the only Russian, non-partisan weekly paper in North America, and is the best medium through which to advertise.
SUBSCRIPTION:
One Year $1.00
Half Year ..... 60c.
Three Months ..... 40c.
"NIVA-FIELD"
Russian Weekly Paper in North America.

БЕЗПАРТІЙНАЯ ОБЩЕСТВЕННАЯ И ЭКОНОМИЧНАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ РУССКОГО НАРОДА ВЪ СѢВЕРНОЙ АМЕРИКѢ.

VOL. 1. CLEVELAND, O. FEBRUARY 15, 1915. №4.

ВѢСТИ изъ СВѢТА.

БОРЬБА въ МЕКСИКѢ.

Торреонъ, Мексика. 14 фев. Недавно на берегу рѣки Нассъ вчера отбыдись битва при интельгентского войска съ мо-тавцами; из чьей которыхъ это изъ Заглиглась и послѣдняя была потеть, стратегии 26 убитыхъ.

СОРОКЪ УТОПЛЕНЫХЪ-КАЛЕКИ ДВУХЪ МОЛОДЫХЪ НАРОЧЕНЫХЪ.

Нагасаки, Японія, 13 фев. На въ недалекого того мѣста собрались два молодыя народы, которые при столкновеніи сей часть затонулись въ 86 людьмъ.

АМЕРИКАНЦЫ ОБКАЛОВАНЫ. Пока не могутъ выѣхать изъ Перуи.

Петербургъ, 14 фев. Перуанское правительство повѣдомило [illegible] [illegible] [illegible]

Для «русскихъ» братств пропонувалися знижки за умови колективної передплати.

«Нива» — перша, як зазначала редакція, українська газета у Клівленді, що ставила перед собою мету «помочи русскому народу въ Америцѣ двигнутися экономично-матеріяльно а съ тѣмъ и науково» («Дорогіи братья и сестры!»). У редакційній статті висловлено стурбованість невідповідністю рівня життя українських робітників вкладеній ними праці на фабриках, заводах, шахтах, на службі заможних господарів: майже всі важко зароблені кошти доводилося віддавати в оплату ренти, на їжу, одяг і транспорт. Тож редакція видання обіцяла вказати шлях до добробуту, навчити, як чесним способом примножити свої статки. Газету видавало організоване видавниче товариство, його члени, як зазначено, проживали у США вже кілька десятиліть і добре знали потреби розсіяного по країні «русского народа». Водночас у «Ниві» неодноразово наголошено, що газета є безпартійною і «не буде мѣшатися въ жадныи церковныи или братскіи дѣла».

Редакція «Ниви» активно залучала до співпраці нових авторів, а також зверталася до всіх американських і закордонних видавництв із проханням надсилати на обмін свої видання. У кожному числі подавалося невеличку замітку «Къ дописователямъ», у якій зазначено, що до друку приймаються дописи, згідні з програмою редакції і написані «которымъ нибудь рускимъ нарѣчіемъ, галицкимъ или угорскимъ или литературнымъ языкомъ». Також систематично друкувалися схвальні відгуки інших часописів про появу нової газети, що надходили до редакції («Нива» горой»), інформація про власних агентів у Клівленді, Пенсильванії та Іст-Чикаго (штат Індіана), запрошення до співпраці нових агентів. Одне зі звернень адміністрації до читачів написано латинською абеткою у кириличній транскрипції «Prošenie do russkoho národa»: у ньому наголошено на ролі просвіти й друкованого слова в житті культурних народів та вміщено заклик передплатити «Ниву». Прагнучи якомога більше розширити коло читачів, редакція провадила доволі ліберальну «грошову» політику, надсилаючи газету і передплатою, і післяплатою, однак уже в № 5 було надруковано прохання до боржників негайно надіслати гроші, позаяк часопис, не маючи вагомої фінансової підтримки, не може надавати тривалих кредитів («Слово до отбирателей «Нивы»). Ймовірно, саме фінансовий фактор і зумовив нетривалість існування газети.

Опубліковані в «Ниві» статті мали здебільшого просвітній характер. Чи не єдина історична публікація «Князь Левъ» (К. Р. С-ва) ознайомила з історією Галичини. Статті «Мы снова передъ порогомъ кризиса», «Дещо о экономичномъ положенію Соед. Штатовъ», «Положеніе капитализма и роботничихъ массъ въ Соед. Штатахъ» акцентували тогочасні соціально-економічні проблеми. Про розвиток українського національно-культурного життя в Америці, зокрема про позитивні фактори зросту кількості часописів і рівня освіченості серед емігрантів, розвиток книговидання, йшлося у статті «Проблески изъ житья американскихъ русиновъ». Більшість статей переконувала українських емігрантів в Америці в перевагах фермерського господарювання супроти роботи на фабриках, залізницях і шахтах (майнах), нагадуючи про небезпеки для здоров'я і життя робітників та майнерів, розкривала позитиви фермерства як типового для українців укладу життя, розповідала про ефективні методи господарювання. Водночас володіння власною землею було фінансовою гарантією для її власника у період економічної кризи («Своя земля», «Купуйте землю», «Чи много нужно землѣ для поодинокого фармера?», «Дороговизна», «Якъ исправляти землю?», «Для фармеровъ: Якъ пользоватись лісомъ», «Якимъ овсомъ кормити коней?»). Редакція повідомляла також про організацію у Клівленді товариства, створеного з метою інформування українських емігрантів про ринок землі.

Редакція «Ниви» намагалася пов'язати таку економічну тенденцію із закономірностями розвитку світової економіки. У статті «Новое народное движеніе» наголошувалося, що масове переселення людей «на фарми» типове не лише для Америки, а й Європи, — українці набували у посілість землю у Сибіру, на Кавказі, та Далекому Сході. У газеті друкувалася інформація про можливість купівлі власної землі на Волині, неподалік від кордону з Австро-Угорщиною («Во вниманіе желающимъ переселитися въ Россію»). Через потужний розвиток індустрії у всіх країнах виникла криза надвиробництва: «Въ другихъ краяхъ, даже совершенно колись глухихъ, нынѣ культура, особенно индустрія пойшла въ гору и тамъ где колись Америка посылала и позбывала свои товары нынѣ тамъ не може позбыти, бо тамъ суть свои фабрики и свои выробы» (1912. — № 3).

Серед науково-популярних матеріалів — статті «Сиберійское золото», «Вѣкъ вынаходовъ», «Огонь», «Театръ», «Израильтяне (жиды). (По исторіи)», що розповідали про специфіку різноманітних фізичних явищ, нові наукові відкриття, порушували питання історико-культурного характеру. Низка статей, в яких

дискутувалися важливі морально-етичні, релігійні проблеми, актуалізували питання руйнування моралі та духовності в умовах цивілізації, акцентували етичний аспект швидкого збагачення власників фабрик і заводів ціною визиску робітників, їхню байдужість до життя і долі своїх працівників у гонитві за багатством («Грошевая історія», «Гордость», Т…в «По трупахъ до богатства», «Праця и отпочинокъ», «Душевный спокой»).

Повідомлення постійних інформаційних рубрик «Новости», «Вѣсти изъ свѣта», «Кливландскіи новости» й «Новости вообще» заторкували важливі події міжнародного життя, а також висвітлювали регіональні новини. Під рубрикою «Новости» друкувалися короткі інформаційні повідомлення із самостійними назвами, що містили відомості про тенденції соціально-політичного і культурного життя у світі та США (зокрема у штаті Огайо), надзвичайні події, кримінальну хроніку, статистичні дані. У публікаціях йшлося про відомих зарубіжних політичних і релігійних діячів: уміщено повідомлення про здобуття Монголією незалежності, специфіку австрійсько-італійських взаємин, заворушення у Персії, смерть православного архієпископа в Японії Миколая, цікаві наукові факти тощо («Иммиграція зменшаесь. Эмиграція росте», «Новая монгольская держава», «Австро-Угорскій кризисъ», «Угода Соед. Штатовъ съ Англіею и Франціею», «Норвежецъ открылъ Полудневый полюсъ», «Смерть Николая Японского (†4. фев. 1912 г.)», «Фабриканты противъ пьяницъ роботниковъ», «Новая газета», «Буря на полудни», «Хотѣлъ самъ себе оперовати»; деякі назви — англомовні).

Тематично близька до неї рубрика «Вѣсти изъ свѣта» (із підрубрикою «Нов[ости] свѣта»), матеріали якої теж мали окремі назви, що доволі вичерпно розкривали зміст інформаційних повідомлень («Американцы обжалованы. Пока не могутъ выѣхати изъ Перзіи», «Первый президентъ Хинской республики», «Лучшіи отношенія. Одинъ русскій великій князь отвѣдалъ цѣсаря Франца Іосифа», «Борьба въ Мексико», «Критикуютъ нѣмецкого цѣсара», «Австрійскій министръ заграничныхъ дѣлъ графъ Эренталъ умеръ», «Отдѣленіе Холмщины», «Возможный страйкъ майнеровъ», «Наводненіе въ Испаніи и Португаліи», «Несчастье на желѣзныхъ дорогахъ», «Колизія пароходовъ»).

Матеріали рубрики «Кливландскіи новости» повідомляли про події регіонального масштабу: приїзд до Клівленда колишнього президента США Т. Рузвельта, вінчання молодих українських пар (підрубрика «Подружились»), ціни на основні продукти харчування.

Серед інформаційних матеріалів, уміщених під рубрикою «Новости вообще», — повідомлення про вихід книги релігійних віршів ієромонаха Антонія Дорощука, лікування редактора газети «Свѣтъ», надзвичайні випадки (вибухи, стрілянина) на залізниці, важлива інформація про місцевих посадових осіб, кримінальна хроніка.

Публікації рубрики «Телеграмы» ознайомлювали читачів з актуальними міжнародними подіями.

Серед тимчасових інформаційних рубрик — «Галицкіи вѣсти», у повідомленнях якої йшлося про ймовірність війни Австро-Угорщини з Росією, реформу сеймових виборів, москвофільську опозицію частини духівництва до митрополита Андрея Шептицького, втечу з в'язниці М. Січинського, а також «Вѣсти изъ Угорщины», «Дробнички», «Переписка».

Незважаючи на те, що окрема рубрика «Дописи» з'явилася лише в № 6, редакція і раніше друкувала листи читачів, подаючи в заголовку «Допись», як-от: «Интересное письмо отъ пріятеля, сучасно чиновника при нафтяномъ заводѣ въ Баку, Кавказъ (Тутъ подаеся лишь часть того письма)», що містило розповідь про Кавказ загалом й українських поселенців на Кавказі зокрема (підпис: «Ц…хъ» передалъ Т. Г.»).

Окремо друкувалися дописи під назвами, підписані, як правило, лише ініціалами.

Під рубрикою «Юморъ» вміщено короткі гумористичні оповідання «Швецъ все свое» і «Хозяинъ», у її текстах зазначено також особливості національного гумору різних народів, наприклад: «Галицкій гуморъ», «Польско американскій гуморъ». До гумористичних матеріалів належали також публікація «Человѣкъ: Изъ дневника Харлампія» і тексти рубрики «Що говоритъ Харлампій?» (від № 6).

У газеті друковано афористичні вислови відомих людей, уривки з поетичних творів, народні приказки.

Деякі з номерів газети ілюстровані, це, як правило, перші сторінки. Так, у «Ниві» вміщено портрети 111-річного Максима Кирильчука — вихідця із с. Романівка на Київщині — із короткою розповіддю про нього («Найстаршій и первый русскій имигрантъ») і православного архієпископа в Японії Миколая, а також світлини: «Русскіи фармеры на Угорщинѣ», «Русскіи фармеры на Буковинѣ» («Russian Farmers in Bukovina»), «Русски хлѣборобы-мужики въ всхôднôй Галичинѣ» («въ Тернопольскімъ окрузѣ»).

У «Ниві» надруковано кілька художніх творів: вірші «Несчастный заробникъ» (Т. Г.), «Искра надѣи»

(Т-єв), «Ну катись жизнь русская!» (Г-ль), «Кто гроши хоче мати», оповідання «Пробѣлы весны» (Г.), «Два братья» (Танев), повість «Постоялый дворъ».

Оголошення, що друкувалися у газеті переважно на третій і четвертій сторінках, містили відомості про продаж ферм чи землі для ферми («Фармы на продажь», «Земля на продажь»), рекламували лікарські, торговельні, будівельні, готельні послуги, пропонували на продаж акції («шери») видавничої компанії «Нива» та різноманітні послуги її друкарні. Редакція планувала розширити видавничу базу — закупити лінотип і видавати газету обсягом вісім і більше сторінок (Нива буде выходити на 8 сторонъ. — 1912. — № 5).

Останній наявний (8-й) номер вийшов 18 березня 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 192; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1442.

Література: *Чиж Я*. Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 120.

М. Комариця

557

НОВА БУКОВИНА: Політична часопись. — Виходить двояким виданєм, одно що вівтірка, четверга і суботи, друге що четверга, а на випадок сьвят в передодень (1912 ч. 1—82), що середи і суботи, а на випадок сьвят в передодень (1912 ч. 83 — 1915). Ч. 1. 1912, 13 січ.

За ред. відповідає Осип Дік (1912 — 1913 ч. 69), Юрій Добровольський (1913 ч. 70 — 1914). *Редагує і за ред. відповідає* Юрій Сербинюк (1915). — **Чернівці, 1912—1915**: *Видає* Єротей Пігуляк (1912 ч. 1—23), Комітет (1912 ч. 24 — 1913). *Друк*. тов. «Руска Рада» під зарядом Ів. Захарка (1912 ч. 1—32); *Друк*. тов. «Руска Рада» в Чернівцях (1912 ч. 33 — 1915). *Адр. ред. і адм*.: Чернівці, ул. Петровича, ч. 4 (1912 ч. 1—10), ул. Петровича, ч. 2 (1912 ч. 11 — 1913). *Адр. ред*.: Чернівці, вул. Панська, ч. 33 (1914—1915). *Адр. адм*.: «Руска Каса», ул. Петровича, ч. 2 (1914—1915).

Вийшло: 1912 — Ч. 1—14/15, 16—36/37, 38—58/59, 60—130, 1913 — Ч. 1—92, 1914 — Ч. 1—55, 1915 — Ч. 56; *Ф*. 46×31 см; *Обс*. 4 с.; *Передпл*.: За триразове видання річно 15 к. (1912 ч. 1—82), за дворазове видання разом з «Народним Голосом» 15 к. (1912 ч. 83 — 1913), 12 к. (1914—1915), за саму «Нову Буковину» 10 к. (1914—1915). *Ц*. окремого числа 10 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Ч. 1—130, 1913 — Ч. 1—92, 1914 — Ч. 6, 8, 9, 11—13, 16, 21—23, 26, 31, 35, 38, 42—44, 49, 1915 — Ч. 56; **НБУВ**: 1912 — Ч. 3, 6, 9, 12, 14/15, 18, 21, 24, 27, 30, 33, 36/37, 38, 41, 44, 47, 50, 53, 56, 62, 65, 68, 71, 74, 77, 80, 93; **ДНАБ**: 1914 — Ч. 44, 49, 51.

Примітки: До 1912 р. і в 1915—1918 рр. газета виходила п. н. «Буковина» (*див*. т. 1, № 134). Ч. 128—130 за 1912 р. вийшли 1, 5 і 12 січня 1913 р. відповідно. 1912 р. до ч. 36/37 — «Великодний додаток до «Нової Буковини» (2 с.).

У вступному слові, опублікованому у першому числі, відзначалося, що влітку 1911 р. «громада українських послів» «займала ся справою нашої преси», тож було вирішено «оживити свою пресу, сотворити трибуну для обміни думок над народними справами. Рівночасно велїв дотеперішнїй досвід зробити новий орґан як найбільше загально доступним і — не обмежуючи ся на якусь одну партию чи фракцию — розширити круг читачів і співробітників на всїх українців, що стоять на спільній нашим поодиноким фракціям чи партіям основі: національности, поступу і демократизму» (1912. — Ч. 1).

Програмою нової газети визначалося розкриття існуючих гострих соціально-економічних та культурних проблем і донесення до влади вимог щодо їх нагального вирішення, зокрема до нового президента Буковинського краю: «Перепровадження регуляції рік і гірських потоків у чисто руских і мішаних повітах... остаточний поділ нашої консисторії на руску і румунську.

...Управильнення шкільництва, щоби вже раз устала румунізаторська кириня... цілковитого очищення нашого краю від кацапської москвофільської зарази. Упорядкування краєвих фінансів. Отворення вищого краєвого суду і самостійної дирекції залізниць, щоби тим зробити остаточний крок до повної автономії Буковини.

Будова університету в Чернівцях і заснування на нім кафедри для науки історії України-Руси з українською мовою викладовою» (1912. — Ч. 1).

Своєрідною підтримкою декларованих вимог «Нової Буковини» були вміщені на її сторінках кореспонденції про сільські віча, на яких йшлося про вкрай незадовільний стан доріг, необхідність регуляції річок, заснування старостів у віддалених селах, будівництва шкіл.

Як політичний орган, газета відстоювала націонал-демократичні ідеї, друкуючи матеріали Українського парламентського союзу, зокрема про його домагання від уряду виконання своїх вимог як передумови створення буковинської автономії (Уряд врахував вимоги і

Число 1. Чернівці, субота, дня 13. січня 1912. Рік 1912.

„Нова Буковина“ виходить двоякім виданю, тобто що вівтірка, четверга і суботи, другі тоб. четверга, вечером, а як виходить сьмет в передодень.

Редакция і Адміністрация: Чернівці, ул. Штефанеча ч. 5.

Виходячи трибаж друкарня „Руска Рада“ в Чернівцях. Обмінює зразки, товариств і редакцій мати посли Редакция, вимагає К. Більші відці разом.

НОВА БУКОВИНА

Політична часопись.

Передплата платна в Чернівцях.
За трикратне видане:
річно . . . . . 15 К
півріч . . . . . 8 К
чвертьрічно . . . . 4 К
За тижневане (раз на тиждень):
річно . . . . . 4 К
півріч . . . . . 2 К
чвертьрічно . . . . 1 К
Окремі числа 10 сот.
Приймають приймає почтова касаторска каса „Руска Каса“ в Чернівцях, ул. Панська ч. 33. Всякі приймають перемаєрати неважна.

„Нову Буковину“ можна побирати в двоякім виданю а то тричи або раз на тиждень.

Трикратне видане буде виходити що вівтірка, четверга і суботи вечером і коштувати ме в Чернівцях і в Австриї з дорученєм

річно	15 корон	(в Росиї	8 р.)
півріч . . .	8 „	„	4 „
чвертьрічно .	4 „	„	2 „

Тижневане (раз на тиждень) виходити ме в четвер вечером і буде коштувати в Австриї з дорученєм

річно	4 корон	(в Росиї	2 р.)
півріч . . .	2 „		
чвертьрічно . .	1 „		

Передплату приймає почтою і в короткій дорозї за покстами тільки „Руска Каса“ в Чернівцях, ул. панська ч. 33. Всяка инша уплата пренумерати неважна.

„Нова Буковина“.

„Преса є міралом культурности народу“. Які в якого народу є газети, такий стан єго поступу, освіти і господарскої сили. На Буковині справа преси посідніми роками стоїть подобно. Колись мала Буковина свою щоденну газету, але тяжке видавництво не удержало ся, память щоденної газети стала виходити газета три рази на тиждень, а пізнійше і та вмала і наше громадянство мусіло обходити ся тижневими і двотижневими часописями, хоч потреба в газеті, яка би виходила частійше, все була і все і всіма признавала ся.

Сю потребу заспокоїти стало обовязком народним. Ще в лїтї 1911 р. займала ся справою нашої преси громада українських послів. Вже стало ясно, що треба поновити ту програму, що треба оживити свою пресу, сотворити трибуну для обміни думок над народними справами. Різночасно вміли дотеперішний досвід зробити новий орґан як найлїпше загально доступним і — не обмежуючи ся на якусь одну партию чи фракцию — розширити круг читачів і співробітників на всіх Українців, що стоять на спільній нашій основі: національности, поступу і демократизму. Приступати до такого видання стало можливим тим більше після того, як представники нашої громади увійшовши в переговори з поодинокими групами нашого громадянства, нїгде не пустрінули принципіяльної неугоди а тим задумним ділом, а, навпаки, вивели переконанє, що наші доси в політичнім житю відомі групи: т. є. організація мужицка, організація учительска і фракция радикальна супротив нашої непартийної газети хотять панити обєктивно становище.

При таких, можна сказати, сприяючих обставинах редакция „Нової Буковини“ приступає до діла з надією, що добрі наміри редакциї, котра хоче гуртувати, а не розбивати, знайдуть прихильний відгомін в краю у всіх Українців-націоналів без огляду на ріжниці, котрі в стані нашого сьогодняшного народного ідеалу можемо уважати здобутковими. Розуміючи надію яко сукупність всіх, що так чи инакше трудять ся і труд добувають свій хлїб насущний, ми гадаємо, що всїм таким верствам і кликам — (хліборобам, робітникам, ремісникам, але й працівникам пера, урядового стола, учителям й духовному проповідникам народної моралї) — доля нашої спонижить роботу користну і народови потрібну, належить ся місце в громаді. А громада повинна нарешті ся соціяльною справедливістю, котра вимагає охорони убогих, економічно слабих від розгону і утиску капіталїзму грошевого і дрібноземного. — Коло величного храму новочасної української нації, котрий нас сучасників по всій Україні у сей час начали будувати гуртуючи наш розпорошений народ під прапором національности, поступу і демократизму, всї Українці можуть найти відповідну собі роботу. Найбільшою така робота може бути лиш тим, хто облюбив думки невольничі, праду або роздор посередний.

Закликаємо до участи у нашім видавництві всїх Українців в краю і вдаємо ся, що живою участю в нашім видавництві пробаять нову газету порозумного народного житя, — справдішним народним орґаном сучасної „Нової Буковини“.

Редакция.

Зміна в краєвім правительстві.

Відхід барона Бляйзебена.

Нашого дотеперішного президента краю, Бляйзебена, мінуватим пізно на місяцем Моравії, куди барон Бляйзебен вже й переніс ся. Для 7. жовтня 1904 р. прийняв д. Бляйзебен на Буковину, отже рівно кроки поперед 7 лїт. За той час вдобув він собі в нашім краю досить сильну позицию і тілка ся не лише в нашім краю, але й поза нашими границями. [illegible] що барон Бляйзебен був знаменитим політиком і потрафив поступати в кождім згоді тих групам, що йде на вічнім. Особливо в нашім краю із чисельними націями та на границі двох чужих держав Росиї і Румунії, становисько президента краю вимагає трудне. Але помимо того Бляйзебен умів кожду політичну партию Буковини задовольнити. Що становисько на Буковині було особливо політичну тим труднїйше, що заледви перебрав уряд правительства краю, мусів взяти участь у порадах сойм. Признати треба дальше дотеперішному президентови краю, що він випускав рішучо проти московської партиї і причини ся вже до поодиноких дуже важних справ краєвих, як приміром рекуперації рік, заходи рафайзенських кас, заходи

Оповідання Із. Воробкевича.

Уже в з продане оповідання нашого незабутного земляка, пок. Із Воробкевича (Данила Мамая), впорядкували д-ром Осипом Маковеєм і видані наїнсному „Просьвітою“, як II. том творів видного поета і музиканта[1]) На сей том (439 сторін) зложили ся 23 оповідання, з яких ми тілько тепер, коли їх зібрано разом і видано, цїлковито довідуємо ся обсяг таланту І. Воробкевича. Наша суспільна, не був оцінений письменник з широким талантом, а тепер годить належить ся товариству „Просьвіта“ за видане сих оповідань, які тепер і земляки Воробкевича можуть і повинні читати.

При нїнїм тому видав Осип Маковей такі свої замітки про Воробкевичові оповідання:

Як про поезиї І. Воробкевича подав я деякі загальні замітки, так і про оповідання що хочу дещо сказати на тім, щоб увеличити інтересом літератури зрозуміння в них, з всїм читачам дати основу до ровної оцїнки їх. Оповідання В—ча, зібрані в сїй книзї, писані в перший раз, писані протягом довгих лїт 1860—1890. Остатні з них поновлені в тих часах, коли вже в нас були лїпші від В—ча шкіци, але перші з них треба оцїнювати на тлї 60-их років мин. століття, коли в Галичині і на Буковині талановитих оповідачів, крім Федьковича, не було. Отже тут такий і роман, коли нас було маленько, бо „дух часу“ називати можемо кожного доброго тому з кожного обробника, як тепер називати, — і важні також ті місти про оповідання, з котрих довідуємо ся, як сих розвивали та що нового давали у загальну скарбницю нашої літератури.

[1]) Третій том, виданий з дня вийшо в лютім с. р.

Першим оповіданням Із. Воробкевича треба вважати Турецких бранців. Оно написане десь при кінці 1860 р., але за порадою братів Барвінських, Олександра й Осипа, переробляне 1866. і 1867. р. Воробкевич сам каже, що се оповідане він осмуляв на історичних переказах, котрі вичитав у книзї д-ра Sigm. Wallace. Справді в названих Воробкевича найшов се цїлий устрій, написаний з праці Wallace, про султанську кокурку Тиграя і єї брата Юсефа, котрі у царгородї правдом зійшли ся. Початок оповідання про те, як брат і сестра вожали у полон, і вонець про те, як брат утікав з неволї і загибли, се моє видумка Воробкевича. Цїла оповідання — по правдїداжна автора сему колоколюбному напрямови, який видко у переважній частині его перших писань.

Другим своїм оповіданєм назвав сам В—ч Вимуштрованого коня. В листї до Д. Танячевича 1860. р. він писав: „Прочитаєш оповідання М. Вовчка, не місяць затримати, або Тобі щось не вісмати. Посилаю Тобі мою „Вимуштрованого коня“, моє друге прозаїчне сочиненїє (Д.— поправ, братику, засьмій ся трохи і потїш мене“. Із сих слів ми бачимо також, під чим являємо ся оповідання весьме — тут Марко Вовчок завважа. Справді, у стилю сего оповідання — не без того, щоб не виявлювати лїнивости правителя В—ча знати своєї писаня М. Вовчка.

Третє оповідане В—ча се Олена. Про се оповідане богато в листах у листах В—а і его близьких знайомих. Оно було написане в марті 1866, а поправлене 1867., одним вагуваньем якоїсь, кадрь тому, що Д. Танячевич добачував у нїм значні лїнїї, і тому що нїнїшнє сам Воробкевич взяв сюжет сего оповідання до своєї драми „Гонтарова убогих“ Щоб не повторяти ся ті самі теми у творах В—а, я не взяв сего оповідання у збірник видань, виданих нарешті нарешті „Гонтарова Правдуха“. Зміст оповідання сьвідчить, що В—ч уже 1866 р. звертав увагу на теми з народного житя, подібно як і его роменки Федьковича, і тим самим любив мельодраматичні вигадки.

Богатий син Данило полюбив бідну Олену і вже її сватати. Тимчасом помер его батько Федір і весїлє відложено на рік. За той час Данило, котрому мати дуже потурала, зводить у нїм товаришці і Олену обманює. Прийшла дитина на світ, Олена з горя збожеволїла, підрубала кілку, котрою Данило мав переходити, і вже упав у прорвість. За нею кинула ся й Олена в дитиною. — Се цїлий оповідання, який треба зачислити до оцїнки драматичних писань В—а; уже 1866. р. добирав він собі такі сюжетні, ефектовні сюжети.

За прикладом Котки і за порадою Барвінських Воробкевич подав у сїм оповіданю такий сюжет сватьби, покорену і кривду, бо такий був тодї звичай в літературі.

З одного листу В—а видно, що він читав до кінця 1866 р. Отже крім ріжних збірників пісень і львівских видань, він читав Шевченка, Куліша (Змішки і основа Руси, оба томи, Досвітки, Дзвін серця, Кайтку (Марусю, Конер ліку, Кониського відчуй, От тобі й сварь, Добре робі, добре й будеш) Марка Вовчка (два томи оповідань) Михайла Чайковского (оповідання в літературі порозумі) і ж. З початком 1867. р. читав він ще й інші оповідання Квітки, Мордовця „Малоруської оборони“ і Куліша „Чорну раду“ Читаючи сих авторів очевидно не можна не мати доброго впливу на літературне виробленє Із.

обіцяв подати новий проект. — 1912. — Ч. 109); ратування за використання української мови в суді (За права української мови. — 1912. — Ч. 78); політичне довір'я українського народу до провідників Української націонал-демократичної партії (Піонери української культури. — 1912. — Ч. 26), про службу в австрійській армії (За кавалком хліба. — 1912. — Ч. 27).

З приводу цісарської армії Степан Смаль-Стоцький виголосив у крайовому сеймі тривалу промову, в якій наполягав на збільшенні бюджетних видатків на армію, щоби зміцнити Австрійську державу, де «Буковина — пограничний край». «Я як українець в'яжу всі надії нашої нації з блиском величної Габсбурзької династії, яку я вважаю правною наслідницею корони Романовичів...» (Промова Смаль-Стоцького в австрійській делегації. — 1912. — Ч. 108—111).

У своїй політиці УНДП опиралася на Габсбурзьку монархію і не раз засвідчувала їй свою відданість. «Єго Величество цісар напевне сподівається від руского народа, що його заступники поважно встояться на занятім становищу до військових предложень», — зазначалося у статті «Цісарські слова» (1912. — Ч. 68). З початком Першої світової війни і проголошенням загальної мобілізації у зверненні Союзу українських парламентарних і сеймових послів Буковини «До українського народу Буковини!» наголошувалося: «Під покровом австрійської конституції йдемо по дорозі мирного розвитку назустріч добру і щастю нашої нації.

І тому спільно з усіма народами сеї гарної держави ми радо понесемо всяку жертву. За нашого цісаря, за славну Габсбурзьку монархію!» (1914. — Ч. 48).

Велику увагу редакція газети приділяла висвітленню партійного розколу і кризи в парламентському союзі, спричиненої складанням повноважень у крайовому сеймі одним із чільних діячів партії С. Смаль-Стоцьким («В партії стався розкол», «Хто винен?»). У дописі «Замітки до приїзду галицьких послів на Буковину» зазначалося, що посли з Галичини прибули для того, «щоби своїм землякам на Буковині забезпечити гегемонію над буковинцями як над низшими, менше вартими братами — по думці тутешніх земляків і дати їм ту політичну силу, а по можливості керму політики в руки Стоцького, щоби той знов ущасливив український народ на Буковині в той спосіб, що окружить себе галицькою гардою і заповнить знов всі економічні інституції і всякі посади галичанами» (1914. — Ч. 12).

Заголовки дописів, кореспонденцій виявляли позицію газети щодо москвофілів та соціал-демократів: «Крутарство соціалістів», «Як волоські попи відганяють людей від церкви», «За український університет у Львові». Критика чернівецького соціал-демократичного часопису «Борба» прозвучала у публікації «Злочинна робота по наших селах», в якій йшлося про агітацію соціал-демократів (1914. — Ч. 24). «Русофільська шпіонська робота в Галичині і Буковині... се доказ ненависті до українців з одного боку, а польського братання з москалями з другого», — вказувалося у статті «Процес про державну зраду» (1914. — Ч. 31).

Головним винуватцем румунізації Український парламентський союз називав румунських священиків, а редакція газети здебільшого через дописи оприлюднювала конкретні випадки, називаючи села, імена румунізаторів тощо: «Румунізатори священник і його син, дяк і волоські учителі» (1912. — Ч. 2), «Румунізаторська здичавіла орда напала на наших людей» (Де ми. — 1912. — Ч. 21). Таким чином «пропало 22 тисячі русинів» (1912. — Ч. 166).

Поза увагою газети не залишалося суспільно-політичне й культурне життя України. Тут друкувалися кореспонденція про життя кубанських козаків, повідомлення Йосипа Розсади про відкриття Товариства ім. Квітки-Основ'яненка у Харкові, про вибори у підросійській Україні («Державна дума і Україна»), містилися передруки репортажів із процесу Бейліса у Києві тощо. Під час війни у виданні опубліковано звернення «До громадської думки Європи!» (1914. — Ч. 50) з приводу незалежності України. Звернення від Союзу визволення України підписали Д. Донцов, В. Дорошенко, М. Меленевський, О. Скоропис-Йолтуховський.

Найбільше уваги редакція «Нової Буковини» приділяла просвітній діяльності, зокрема роботі товариств — філій «Руської Бесіди», «Січі», «Запорожє», «Взаїмної Вигоди», читалень. У ній друкувалися матеріали про загальні збори і культурно-просвітницьку діяльність «Жіночої Громади», товариств православних русинок на Буковині, української пісні, музики та драматичної «штуки» в Чернівцях. Щоб якось компенсувати брак освіти масового читача, редакція газети інформувала про організований історичним товариством «Курс вищої народної освіти ім. д-ра Смаль-Стоцького», на якому навчали «всесвітньої історії, історії України, історії устрою держави, краю і громади; геології, географії, антропології... усіх 23 дисциплін» (1912. — Ч. 2), а також ознайомлювала з докладним статистичним звітом про роботу вижницької гімназії, порушувала проблеми навчання у гімназіях: «Дещо про гімназію у Вижниці»

(1912. — Ч. 4), «Наші гімназії на Буковині у світлі цифр» (1912. — Ч. 100).

Серед газетних публікацій вирізнялися ґрунтовністю викладу статті економічної тематики М. Литвиновича «В який спосіб можна українське ремісництво піднести?» та «Економічний стан наших хліборобів і їх потреби», статті «Шкідливий вплив алкоголю» Ольги Григорієвої, «М. В. Лисенко в українській музиці» М. Волошина, «Шевченко а Містраль» П. Наума, рецензія на збірник праць В. Липинського, «Краса української пісні» М. Сумцова, низка рецензій Модеста Левицького під загальною назвою «З українського театру».

Вагомий внесок у розвиток національної культури робила газета, розповідаючи про урочисті відзначення ювілеїв визначних українських письменників — Т. Шевченка, І. Франка, Ю. Федьковича, композитора М. Лисенка, про успіх театру М. Садовського на всеросійській виставці у Києві (1913 р.), повідомляючи про великі втрати національної культури — некрологи М. Лисенка, М. Коцюбинського, Лесі Українки, першого бібліографа Т. Шевченка Михайла Комарова, публікуючи майже в кожному числі поетичні та прозові твори Івана Бордейного, Дмитра Загула, Б. Лепкого, О. Маковея, Д. Макогона, Олелька Островського, Марка Черемшини, Д. Яворницького, С. Яричевського та ін. На сторінках видання друкувалися твори зарубіжної літератури авторства С. Жеромського, Чезаре Ломброзо, Гі де Мопассана, Л. Толстого, Г. Флобера, Ф. Шіллера та ін.

Останнє (55-те) число за 1914 р. вийшло 19 листопада, 1 січня 1915 р. вийшло ч. 56. У ньому опубліковано протести проти засилля православ'я у Галичині п. н. «Пануюча релігія», підписаний К. Левицьким (голова Українського парламентарного клубу), Ю. Романчуком (віце-президент Палати послів австрійського парламенту), Є. Олесницьким (член парламентської комісії), та проти розпорядження генерал-губернатора Г. Бобринського щодо нищення у Галичині української книжки, підписаний за Головну національну раду К. Левицьким, В. Бачинським, за парламентську репрезентацію — М. Васильком, Є. Петрушевичем, Є. Олесницьким, І. Семакою, за Союз визволення України — О. Скорописом-Йолтуховським, В. Дорошенком.

Четверта сторінка газети відводилася під рекламу, оголошення, як-от: виїзд до Аргентини, перевезення до Аргентини, Канади і США тощо.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 192—193; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 75; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 684; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1381.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 192; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філядельфія ; Дітройт : Зелена Буковина, 1956. — С. 619, 630; *Романюк М. М.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 277—281.

М. Романюк

558

НОВЕ СЛОВО = NEUES WORT: Популярний ілюстрований дневник (1912—1914); Українська щоденна часопись (1915) = Ukrainische Tageszeitung (1915 ч. 1). — Виходить крім неділь і руських сьвят в полудне. Р. І. Ч. 1. 1912, 6 січ.

Видає і за ред. одвічає Ярослав Витошинський (1912 ч. 1—130), Микола Заячківський (1913 ч. 132—272), Льонгин Цегельський (1913 ч. 273—390). *Відвічальний ред.* Льонгин Цегельський (1914 ч. 447, 577—584). *Редагує і за ред. відповідає* (1915 ч. 1); *Ред.* (1915 ч. 2—19) Федь Федорців. *За ред. відповідає* Льонгин Цегельський (1915 ч. 2—19). — **Львів, 1912—1915**: *Вид.* Андрій Лунів (1914 ч. 577—584, 1915 ч. 2—19); *Видає* Юліян Стефанович (1915 ч. 1). «Загальна *Друкарня*», Львів, вул. Академічна, 8 (1912); «Львівська *Друкарня*» у Львові, ул. Коперника, 11 (1913—1914); *Друк.* «Діла», Львів, Ринок, 10 (1915). *Адр. ред. і адм.*: Львів, вул. Домініканська, 11 (1912), ул. Коперника, 22 (1913, 1914 ч. 447, 558—584), Ринок, 10 (1915).

Вийшло: 1912 — Р. І ч. 1—131, 1913 — Р. ІІ ч. 132—390, 1914 — Р. ІІ ч. 418—586, 1915 — Р. IV ч. 1—19; *Ф.* 33×26 см (1912, 1914, 1915 ч. 13—19), від 42,5×26 см до 48,5×34,5 см (1913, 1915 ч. 1—12); *Обс.* 16 с., 8 с. (1912—1913), 4 с. (1914—1915); *Передпл.*: у Львові на рік 12 К., в краю 18 К., в Америці річно 6 дол., в Німеччині за 3 місяці 5 марок, в инших краях 7 франків. *Ц.* окремого числа у Львові 4 сот. (1912, 1914), 6 сот., з почтовою пересилкою 10 сот. (1915), в бюрах краю 6 сот. (1912, 1914).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. І ч. 1—130, 1913 — Р. ІІ ч. 132—390, 1914 — Р. ІІ ч. 447, 558—566, 568—570, 572—584, 1915 — Р. IV ч. 1—19; **НБУВ**: 1914 — Р. ІІ ч. 537; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. І ч. 1—130,

1913 — Р. II ч. 132—390, 1914 — Р. II ч. 418—586, 1915 — Р. IV ч. 1—19; **ДНАБ**: 1913 — Р. II ч. 138, 241, 382, 1914 — Р. II ч. 564, 1915 — Р. IV ч. 1—11, 13—19; **ХДНБ**: 1912 — Р. I ч. 1—28.

Примітки: 1914 р. порушено нумерацію річника: замість Р. III подано Р. II.

1914 р. до ч. 558 — додаток «Надзвичайне виданє» «Нового Слова» з телеграмами про розірвання дипломатичних відносин між Австро-Угорщиною і Сербією. Ч. 390 вийшло 27 грудня 1913 р.

Видання щоденного часопису «Нове Слово» було зумовлене нагальними потребами українського суспільства — розвитком громадсько-політичного життя, поглибленням суспільної думки та ростом національної самосвідомості народу. «Нове Слово» яскраво відображало всі тогочасні настрої і динаміку життя суспільності в Галичині напередодні і під час Першої світової війни.

Ч. 9. Львів, четвер дня 18. січня 1912. Рік I.

НОВЕ СЛОВО

ПОПУЛЯРНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ ДНЕВНИК

виходить у Львові крім неділь і руських сьвят в полудне.

Гузя на Українців!

Послїдні вісти.

(Телеграми „Нового Слова").

Італійсько-турецька війна.

«Наша часопись, — зазначала редакція, — появляє ся в поважну політичну хвилю, коли українське питанє перестало бути виключно внутрішно-державною справою, а починає що раз більше тяжити на вазї міжнародних відносин», тому своє головне завдання редакція вбачала у тому, щоб об'єднати народ довкола ідеї «вільної і свобідної України» (1912. — Ч. 1).

У перший рік виходу «Нове Слово» намагалося поєднати патріотичне спрямування з елементами популярного видання, запропонувавши українському загалу, передовсім жителям міст, за надзвичайно низькою ціною таку газету, яка була доступною навіть для найбіднішого денного «зарібника». Для цього редакції необхідно було не лише постійно привертати увагу читачів інформуванням про якісь неординарні та цікаві події, а й «відвойовувати» частину українських міщан та робітництва від дешевих польських часописів, які, маючи наклади десятки тисяч примірників, ширили серед українського народу ворожу пропаганду і байдужість до національних ідеалів та народних справ.

Редакція обіцяла читачам оперативно повідомляти у легкій і доступній формі про найважливіші події у світі та краю, висвітлювати суспільне життя та поточні новини, підвищувати культурно-освітній рівень шляхом публікації статей з різних галузей знань та художніх творів.

Шукаючи власне обличчя, редакція по-різному подавала матеріали. Так, на першій сторінці, крім традиційних графічних ілюстрацій (як правило, на теми пікантних сенсаційних або побутових та кримінальних подій), подавалася коротка інформація зі світу (під рубрикою «Послїдні вісти») або ж містилися статті на важливі суспільно-політичні теми, про діяльність Галицького сейму та австрійського парламенту тощо.

Висока частотність уміщення у «Новому Слові» графічних ілюстрацій кримінальної та побутової тематики, а також історій подібного ґатунку свідчила про те, що спочатку у часописі домінували теми, які цікавили широкі кола читачів. Адже перші сторінки видання були заповнені графічними ілюстраціями про самогубства, вбивства, пограбування, різні нещасні випадки тощо, а на наступних сторінках подавалися розповіді про ці події.

Значно менше у щоденнику друкувалося політичної сатири. У числах за 1912 р. вміщено такі графічні картини: «Росия і Анґлїя в Персиї», «Італїйсько-турецька війна», «Великий страйк в Анґлїї», «Язда на кресах, або На що Полякам будуть потрібні канали», «Вшехполяки просять російську поліцию о поміч в боротьби проти українського унїверситету».

У перший рік виходу редакція «Нового Слова» охоче публікувала різні кримінальні, побутові та любовні історії тощо. Нерідко любовні історії вміщувалися з коротким викладом головних подій, як-от: «Дика любов» (Перші сходини. — Овоч коханя. — Грім з ясного неба. — Шал зрадженої. — Мати-зьвір) (1912. — Ч. 73). Матеріалам подібного ґатунку редакція відводила значну частину газетної площі. 1912 р. видання намагалося зацікавити читачів різними розповідями про людоїдів (ч. 75), жінок-вампірів (ч. 79), звичаї в інших країнах (Гаракірі. — Ч. 100), пікантними подіями та подробицями з життя американських мільярдерів (ч. 114) тощо. Починаючи від ч. 79 за 1912 р. «Нове Слово» докладно інформувало читачів про трагічну загибель «Титаніка».

Однак поступово публікації такого типу почали витіснятися статтями, в яких порушувалися важливі національні та політичні проблеми. Центральною темою матеріалів у «Новому Слові» стало українське питання, яке 1912 р. сфокусувалося на необхідності заснування у Львові українського університету. Редакція систематично висвітлювала перебіг подій, друкувала промови послів, виступи відомих політиків у справі українського університету.

Важливе місце у часописі займали статті, в яких коментувалися міжнародні події. 1912 р. редакція «Нового Слова» детально інформувала читачів про бойові дії під час італійсько-турецької війни, вибори у європейських країнах, різні народно-визвольні рухи, зокрема на Балканах, про життя українців у Росії, національний розвиток чеського й ірландського народів, революції у Китаї та Угорщині, про заворушення в угорському сеймі тощо.

Із внутрішньої проблематики у центрі уваги часопису була діяльність українських організацій та установ, помітне місце відводилося подіям у регіонах — на Буковині, Станіславщині, Перемишлянщині. У публікаціях розповідалося про театральне життя та природні лиха, зокрема про повені в Галичині та Угорщині, містилася звітна інформація про збори товариства «Сільський Господар» тощо.

1912 р. великого суспільного розголосу набуло самогубство українського школяра П. Чорнія, до якого хлопця підштовхнули польські вчителі-шовіністи. Юнака вигнали з гімназії за національні переконання, і він з відчаю наклав на себе руки. Редакція детально розповідала про цю сумну подію та похорон, однак декілька чисел (ч. 66, 67, 69, 71) вийшли з конфіскованими фрагментами текстів. З купюрами вийшли і статті про заснування українського університету у Львові (1912. — Ч. 93, 110). У 1914 р. деякі матеріали також виходили з білими плямами, що засвідчило втручання військової цензури.

Надзвичайно широко редакція «Нового Слова» висвітлювала втечу із станіславської в'язниці Мирослава Січинського та судовий процес над наглядачами (1912. — Ч. 31—34, 120).

Часопис «Нове Слово», набуваючи виразних національних рис, поступово завойовував симпатії читачів, що спричинило різко негативну реакцію польських шовіністичних кіл.

17 червня 1912 р. адміністрація звернулася до читачів зі словами: «З нинїшним числом спинюємо видавництво нашої часописи на необмежений час».

1914 р., з початком Першої світової війни, «Нове Слово» почало виходити менш оперативно, адже за три години до випуску газети матеріали необхідно було подавати до цензурування. Від 1 серпня 1914 р. (з ч. 563) вона почала друкуватися на чотирьох сторінках, оскільки весь персонал редакції, адміністрації та друкарні було «покликано до війська».

1914 р. у «Новому Слові» домінували зовсім інші теми і настрої порівняно з попереднім періодом. У той час багато газетної площі відводилося матеріалам, в яких висвітлювалися воєнні події, і за публікаціями «Нового Слова» простежувався напружений розвиток ситуації від розриву дипломатичних відносин між Австро-Угорщиною і Сербією до початку світової воєнної катастрофи. Так, у ч. 560 редакція опублікувала інформацію про оголошення війни і звернення цісаря Франца Йосифа «До моїх народів!», у ч. 564 сповістила читачів чорним заголовком: «Европейська війна зачала ся! Нїмеччина виповіла війну Росиї. — Вже бють ся. — Мобілїзация у Франциї. — Румунїя йде з Австриєю...».

Війна висунула багато проблем і перед українською суспільністю та провідними діячами народу. Уже 4 серпня 1914 р. редакція щоденника опублікувала звернення Головної Української Ради до українського народу за підписами голови К. Левицького, його заступників М. Павлика і М. Ганкевича та секретаря С. Барана. У цьому зверненні передовсім констатувалося, що український народ не є прихильником війни,

але у ситуації, коли її стало неможливо відвернути, він повинен зробити такий вибір, щоб осягнути більше власних прав. Значно чіткішим є нове звернення Головної Української Ради до всього українського народу (ч. 569): в ньому накреслено конкретні шляхи, за допомогою яких український народ зможе вибороти волю. Одним із них стало створення Української бойової управи, яка за дорученням Головної Української Ради почала організовувати військову структуру — легіон Українських січових стрільців. Головна Українська Рада звернулася до народу із закликом вступати до лав нового військового формування.

Редакція часопису 1914 р. часто друкувала різні урядові повідомлення та цісарські розпорядження, статті про мобілізацію та маніфестації на підтримку дій держави у Львові та різних місцевостях Галичини, матеріали, що висвітлювали перші бойові успіхи австрійського війська, вмістила лист митрополита Андрея Шептицького до вірян прикордонних сіл (ч. 584), а також інформувала читачів про арешт на Золочівщині й ув'язнення у тюрмі Бригідки 146 москвофілів (ч. 573) тощо.

Автори «Нового Слова» постійно розповідали про країни ворожого стану, зокрема про Сербію, її історію та військові сили (ч. 558, 561, 562; ін.), історію російської держави, народу та російських козаків (ч. 576, 580; ін.), армію Франції (ч. 559).

1915 р. часопис вийшов 23 червня, на другий день після звільнення Львова від російських військ. Десятимісячна російська окупація сприймалася населенням як справжнє лихо, адже «дикі орди білого царя», як писала редакція, створили на землі Галичини матеріальну і духовну руїну, виселяли до Сибіру усе населення багатьох українських сіл та народних провідників, серед них — і митрополита Андрея Шептицького. Вони грабували й вивозили майно громадських установ та організацій. Тож, оскільки населення знову здобуло волю, багато чисел було присвячено цій події. Деякі заголовки навіть повторювалися: «У освободженому Львові» (ч. 10), «Освободженє Львова» (ч. 18) та ін. Редакція наводила також багато відгуків різних закордонних газет про визволення Львова.

Перше число за 1915 р. вийшло з привітанням народу українською та німецькою мовами. У тому ж номері були опубліковані (німецькою мовою) і деякі розпорядження цісаря та архікнязя Фрідріха. Друге число відкривалося привітанням архікнязя, згодом редакція розповіла про його приїзд до Львова.

Редакція «Нового Слова» опублікувала відозву Загальної української ради до українського народу Галичини й Буковини (1915. — Ч. 17). Низка публікацій присвячувалася січовим стрільцям та їх участі у боях: «Січова слава» (1915. — Ч. 5), «Як боролись наші Стрільці під Маківкою» (1915. — Ч. 10) та ін.

Згодом на першій сторінці часопису почали друкуватися повідомлення про важливі міжнародні події, які компонувалися під рубрикою «Европейська війна». Зокрема, тут йшлося про бої у Східній Галичині та над Бугом тощо.

У «Новому Слові» публікувалися матеріали про життя людей під час російської окупації: «Що діялося в Стрию в часї війни» (1915. — Ч. 16).

Серед газетних матеріалів вирізнялися ґрунтовною аналітикою публікації: М. Голубець «Іван Франко (На передоднї 35-лїтного ювилею)» (1912. — Ч. 102, 103), І. Крип'якевич «Перед 300 роками. З історії козаччини 1614» (1914. — Ч. 575), В. Дорошенко «Півтораста лїт української полїтичної думки (Від скасованя Гетьманщини до нашого часу): Короткий історичний огляд» (1915. — Ч. 5, 6), Л. Цегельський «Самостійна Україна» (1915. — Ч. 9—14), його ж «Звідки взяли ся і що значать назви «Русь» та «Україна» (1915. — Ч. 15, 16) та ін. Без зазначення авторства опубліковано інформативні статті: «Староукраїнське лицарство» (1914. — Ч. 577), «1665—1915 (В двістїпятьдесяті роковини)» (1915. — Ч. 4), яка присвячена гетьману Дорошенку та його прагненню втілити ідею самостійності України.

У перший рік виходу часопису редакція помітне місце відводила літературним творам. На його сторінках вміщено поезії М. Віконського, Остапа Вишні, Б. Гельмана, М. Голубця, І. Франка, С. Чарнецького, Віри Юрської, оповідання зарубіжних і українських авторів — І. Вазова, Ж.-Л. Вандоє, Ж. де Канне, Ж. Клересі, І. Ксенина, О. Люхнера, Д. Мордовцева (уривки з історичного роману «Сагайдачний»), Г. Мушинського, М. Ординцева (історичний роман «Запорожці в Сарагосі»), Е. По, Марка Твена, А. Чехова (низка творів) та ін. Від ч. 91 за 1912 р. у виданні почав публікуватися історичний роман Д. Мордовцева «Цар і гетьман».

1914 р. редакція надрукувала прозовий твір Р. Стівенсона «Зачарована фляшка», поезії Б. Лепкого та пісню з нотами «Хто живий уставай!» (на слова В. Пачовського і музику Т. Ярославенка) (ч. 579); 1915 р. — пісню Українських січових стрільців «Гей у лузі червона калина похилилася» (ч. 3). Того ж року на сторінках «Нового Слова» зрідка публікувалися поезії Б. Лепкого, О. М. (ймовірно, крипт. О. Маковея), С. Ч. (ймовірно, крипт. С. Чарнецького) та ін.

Іноді 1912 р. у «Новому Слові» подавалися подорожні нотатки та зразки народної творчості, 1915 р. опубліковано народну пісню, за яку під час російської окупації селяни Горожанни Великої (Рудківський пов.) відбули місяць ув'язнення (ч. 8).

Редакція «Нового Слова» інформувала читачів про різні періодичні та книжкові видання, зокрема про часопис «Здоровлє» (1912. — Ч. 73), літературну однодніввку з нагоди визволення Львова «В той ясний день...», яка містила твори Катрі Гриневичевої, П. Карманського, Б. Лепкого, О. Маковея, Д. Старосольської, С. Чарнецького, М. Яцківа (1915. — Ч. 8), а також про книги Д. Донцова «Українська державна ідея і війна проти Росії», яка вийшла німецькою мовою, та Ґ. Стеффена «Війна і культура» про українську справу» (1915. — Ч. 2) тощо.

У часописі публікувалися некрологи та стрілецький мартиролог. Редакція видання повідомляла читачів про смерть Папи Римського Пія X (1914. — Ч. 579), українського діяча М. Павлика (1915. — Ч. 18), зарубіжних письменників — Августа Стріндберґа (1912. — Ч. 106) та Болеслава Пруса (1912. — Ч. 108). У 1915 р. у ньому надруковано списки січових стрільців п. н.: «Спис страт «Українських Стрільців» (Убиті. Ранені. Полонені і загублені. Полягли)», «Лягли головами», «Склали кости у чужій землї»; планувалося також друкувати список вивезених українців до Сибіру (1915. — Ч. 8). Від ч. 18 за 1915 р. під рубрикою «За Україну!» вміщувано список жертв, які постраждали під час окупації Галичини царською армією.

Рубрики часопису постійно видозмінювалися, тому «Нове Слово» мало дуже багату рубрикацію, особливо 1912 р.: «З широкого сьвіта», «Послїдні вісти», «Останні телеґрами», «Телеґрами «Нового Слова», «Телеґрами», «По замкненю числа» (оперативна інформація), «Новинки», «З полїтичного сьвіта», «Перегляд полїтичних подій», «З України», «З російської України», «Соймові справи», «Вісти з краю», «Вісти з Буковини», «Станиславівські вісти», «З вічевого руху», «Економічні вісти», «Просьвітні справи», «З жіночого сьвіта», «Ріжні вісти», «Господарство, промисл, торговля», «З теки репортера», «Дописи», «Малий фейлєтон», «Оцїнки» (театральне життя), «Бібліоґрафія», «Нові книжки і виданя», «Рецензиї», «Дрібнички», «Оповістки» та ін. У виданні велася пластова сторінка. Вона мала графічну рубрику «Пласт», яку вів, ймовірно, Петро Франко, підписуючись криптонімом П., але частіше вміщував матеріали без підпису.

1914 р. на сторінках щоденника було запроваджено нові рубрики: «Телєґрами з ночи», «Нинїшні телєґрами», «Останні вісти», «Ріжні вісти», «З терена війни», «З воєнної пресової кватири (Від нашого воєнного кореспондента М. В. приділеного до воєнної пресової кватири)», «Наша орґанїзация» (розповіді про мобілізацію січових стрільців у різних містах), «Перемиські вісти», «Виборчий рух» та ін.

1915 р. редакція внесла корективи у структуру щоденника, тож з'явилися нові рубрики, як-от: «З останнїх хвиль», «Европейська війна», «З життя Українців у Віднї», «Вісти з провінциї», «З преси», «З ґазет».

На останній сторінці часопису друкувалися рекламні оголошення.

Останнє (19-те) число вийшло 12 липня 1915 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 193; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 75; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 79; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1313, 1315.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 201; *Федорців Ф.* По освободженню Львова: (Невеличка сторінка українського життя) / Ф. Федорців // Шляхи. — Львів, 1916. — Ч. 3/4. — С. 132—135; *Габор В.* Нове Слово / В. Габор // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 472—480.

В. Ґабор

559

ОСА: Двотижневник гумористично-сатиричний ілюстрований. — Виходить два рази місячно на 1-го і 15-го. Р.1. Ч. 1. 1912, 1 лют.

Видає і одвічає за ред. Павло Одинак. — **Львів, 1912**: Загальна *друк.*, Львів, ул. Академічна, ч. 8. *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. св. Войтїха, ч. 8а.

Вийшло: 1912 — Р. 1 ч. 1—8; *Ф.* 30,5×23,4 см; *Обс.* 8 с., 12 с.; *Передпл.*: В Австро-Угорщині річно 6 к., в Німеччині 6 марок, в Росиї 4 рублї, в Америці 2 дол. *Ц.* окремого числа 30 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. 1 ч. 1—8; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. 1 ч. 1—8.

Розпочинаючи видання сатирично-гумористичного типу, редакція насамперед відмежувалася від «всяких попередних гумористичних часописей», очевидно, припускаючи, що зможе запропонувати читачам доволі оригінальне і літературно, і мистецьки «нове

видавництво». Однак часопис не зміг досягти рівня «Комара» (*див*. т. 2, № 234), хоча на його сторінках і публікувалися найкращі зразки сатири й гумору М. Го-

Ч. 1. Львів, дня 1. лютого 1912. Рік I.

ОСА

двотижневник гумористично-сатиричний ілюстрований.

Виходить два рази місячно на 1-го і 15-го.

Видає і одвічає за редакцию: Павло Одинак.

До польсько-руської угоди.

Загадки.

1.

Що то є за край,
Що чужим а нім рай,
А для земляка,
Недоля гірка?

2.

Що се за корова
Така, без порога,
Що її не годують,
Її також не поять —
Всї знї хікують?

О. Мат.

Вшеподальші і подальші русиномери: Ексцеленцїї, не пускайтесь до угоди з гайдамацтвом! А гонор „народовий" де?

лубця, М. Кокольського, Дмитра Макогона, Ярослава Пстрака, Мстислава Руса, Тараса Франка, оповідання А. Чехова.

Відзначивши, що лише у Львові виходить «кільканадцять» часописів сатири і гумору галицьких поляків і всі вони «добре держать ся, а навіть гарно розвивають ся», редактор Павло Одинак — «щирий народний робітник із Стрийщини, відомий горячий патріот» (Від видавництва. — Ч. 2) — запевняв читачів, що видання «з боку материального» є добре забезпечене і зуміє заповнити сатирично-гумористичну пресову прогалину. Редакція намагалася опублікованими матеріалами «дошкулювати ворогам і запроданцям українського народу», винищувати жартами безхарактерність, «лизунство, льокайство і інші пороки».

У часописі переважали публікації, що стосувалися українсько-польських відносин (Проект польсько-руської угоди. — Ч. 1; Колтуньскі. — Ч. 2; З переписки «оброньцуф кресуф». — Ч. 4; Ми истинно-кафтоличискіє. — Ч. 5; ін.); суспільно-політичного життя галицьких і буковинських українців (Макогоненко [Д. Макогон]. Наші боги. — Ч. 4; Його ж. З зеленої та студеної Буковини. — Ч. 5; Телєграми «Оси». — Ч. 6); москвофілів та їх «активності» у Галичині (Жигавка. З траґедиї чорносотенного «газетчика». — Ч. 1; Рус М. Вздовж та повперек. — Ч. 5, 7).

Значну частину публікацій присвячено проблемам шкільної освіти у Галичині (З галицького школьництва крайовеґо. — Ч. 1; Інспектор. — Ч. 3); українського театру (Театральна обява. — Ч. 2; З театру «крайового». — Ч. 3; Із вистав укр. народного театру. — Ч. 4; ін.).

Доволі песимістично, проте з огляду на одвічні українські «біди і нелади» — правдоподібно, звучало зауваження сатириків, що терпеливішим від верблюда є лише український селянин (Із софізмів «Оси». — Ч. 2).

Щодо представлених у часописі жанрів сатири і гумору, то автори «Оси» найчастіше використовували памфлет, фейлетон, гумореску, анекдот (віршовані й прозові), перелицьовані прислів'я, гумористичні вірші, а також, за авторським визначенням, «канціони», репортажі «від власного писаки», «щось гейби коломийка», «kusslied-и», «баляди» та інші оригінальні похідні від традиційних літературних жанрів.

У часописі вирізнялися рубрики «З психольоґії женщин», «З психольоґії мужчин», «Афоризми», «З психольоґії глупих» (переважно авторства В. Жука), у яких доволі яскраво висвітлювалися найуразливіші, з погляду автора, характерні риси жіноцтва: «Мудрість женщини в серці, не в мозку містить ся», «Женщина прийме на приятельку лиш таку, яка в нічим її не перевисшає» тощо.

Не обійшли увагою сатирики двотижневика й інші періодичні видання, що виходили у світ паралельно з ним. Сатиричні зауваження висловлювала редакція часопису «Діло», однак його автори, на думку «Оси», послуговувалися стилем і мовою, для розуміння якої потрібно було українського, російського, англійського «словаря» та інших, за винятком лише японського: «Діло» ще «не постаралося японських черенків» (З редакцийної переписки «Діла». — Ч. 8). Насміхаючись над часописом «Русская Воля» і щодо змісту, і щодо фінансового забезпечення, і щодо способів ширення православ'я на галицьких теренах, «Оса» називала видавців «русско-православної газеты» «злодіями, брехунами і ошустами», вмістивши «вибране» з «Переписки Мат. Вейкова з дяком Н-ської церкви у Львові» (ч. 5).

Цікавою для тогочасного читацтва, якому на сторінках чималої кількості видань пропонувалися примітивні публікації, була рубрика «Переписка «Оси». Редакція, прагнучи подавати лише якнайкращі матеріали, доволі різко характеризувала кількома саркастичними рядками надіслану «творчість»: «Ви часом не те є... не з Кульпаркова?»; «Шкода було посилати з так далека відписані поезійки. Твори Руданського вже маємо»; «Не вжеж ординарна лайка і грубянські слова є у Вас гумором і сатирою?»; «В справі Ваших поетичних творів просимо зголосити ся до нашого редакційного коша!». Однак ця багата на інформацію рубрика містила відомості і про «бажаних для редакції» авторів — М. Руса, що надсилав матеріали з Відня, Т. Франка й інших авторів, псевдоніми і криптоніми яких не вдалося розкрити.

Редакція запевняла читачів, що, хоча «польсько-галиційське багно славне на весь світ», «Оса» «в ньому не потоне». Обіцяне дев'яте число, «подвійне багато й оригінально ілюстроване», мало вийти 12 червня 1912 р., однак восьме число виявилося останнім. Причин припинення виходу часопису у світ встановити не вдалося.

Останнє (8-ме) число вийшло 15 травня 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 193; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2206.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — С. 460; *Сніцарчук Л.* Оса / Л. Сніцарчук // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 481—483.

Л. Сніцарчук

560

ОСА = THE WASP: Двотижнева гумористична газета. — Выходитъ кождого 1 и 15. Р. I. Ч. 1. 1912, 26 падолиста.

Editor and publisher [*Ред. і вид.*] Jerome J. Loutzik [І. Я. Луцик]. — **New Britain, 1912—1913**: Russian Printing Co [Руска *друк.*]. *Адр. ред.*: Russian Printing Co., 7 Lee Street, New Britain, Conn.

Вийшло: 1912 — Р. I ч. 1, 1913 — Р. I ч. 2; *Ф.* 28,5×20 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.*: на рôкъ $ 1.25. *Ц.* окремого числа 5 ц.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. I ч. 1, 1913 — Р. I ч. 2.

Примітки: Ч. 1 — «оказове»; у ч. 2 зазначено, що газета перейшла у власність «Русскои Выдавничои Спôлки».

«Оса» — «одинока (за визначенням редакції. — *М. К.*) гумористична русска газета въ Америцѣ» — ставила перед собою завдання боротися з недоліками, типовими, на її думку, для емігрантських українських громад: неуцтвом, зрадництвом, пияцтвом, боротися з тими, що відреклися свого народу та віри заради вищого соціального становища в чужій країні. Програму газети подано у віршах «Оса» та «Осы», що відкривали перше і друге числа газети. Навіть запрошення до передплати редакція подала у віршованій формі, наголошуючи: «Заплатив — тодѣ читай!». Свої взаємини з іншими виданнями окреслила так: «Оса» нікого не чіпає, не дражнить, але й не боїться тих, хто з нею ворогує.

У патріотичних віршах «Народе русскій» І. Луцика, «Галицкій Левъ» (підп.: Неук и нечестный), «На бой» пропагувалися слов'янофільські гасла, висловлювалося сподівання на перемогу над «нѣмцями» й «ляхами» та об'єднання слов'ян в єдиний «славянскій свѣтъ», що свідчило про москвофільські симпатії редакції.

Переважна більшість опублікованих матеріалів — гумористичні. У гуморесках «Панъ шляхцицъ», «Тлусте пробоство», циклі п. н. «Мошко Пявкесъ: цѣкава історія отъ вуродзеня ажь до самои смерти» висміяно гонор духовно й матеріально збанкрутілого польського панства, порушено тему подвійної моралі деяких духовних осіб, окреслено типовий шлях збагачення підприємливого єврея в образі Мошка Пявкеса.

Натомість у гумористичному циклі про емігранта-українця Джана («Джанъ вернувъ зъ старого краю», «Джанъ Хандрыло»), фейлетонах «Наша Кейди», «Кума Феся», «По американьски» лунала критика типових вад деяких українських емігрантів, що соромилися свого народу та в покарання за зраду потрапили у кумедні ситуації, йшлося про українців, що називали себе на англійський лад, уникали товариства земляків, а також засуджувалося пияцтво, брехливість, споживацьке ставлення до життя.

Однією з причин важкого економічного становища українців у Галичині названо надмірний послух: «Не скôнчится наша мука, Ажъ ся возьме разъ до бука Нашъ Иванъ!» (Роман Сурмач «Зô старого краю», Хлоп «Босыи Гриць родився»).

Рубрики «Дробнички», «Наши дѣти» містили жарти, рубрика «Дрôбни оголошеня» пародіювала традиційну часописну рубрику.

У газеті рекламовано часопис «Наука» («Нью Брітан») — видання «Русскои Выдавничои Спôлки», друкарські, лікарські та комерційні послуги.

ОСА

ДВОТИЖНЕВА ГУМОРИСТИЧНА ГАЗЕТА.

ВЫХОДИТЪ КОЖДОГО 1 и 15
Всяки письма до редакціи и предплату засылайте на адресу:
RUSSIAN PRINTING Co,
7 Lee St. New Britain, Conn

THE WASP
RUSSIAN FUNY PAPER.
SUBSCRIPTION $1.25 A YEAR.
EDITOR: JEROME LOUTZIK.

Ч. 1. NEW BRITAIN, CONN., November 26, 1912 Субота 26 падолиста Рôкъ I.

„ОСА".

На то у нея остре жало,
Щобы жалити добре знала,
А чей у насъ такихъ не мало,
Якимъ научка бы ся здала,
Якъ попращатись съ глу-
[потою,
Такихъ потѣшимъ мы „О-
сою".

—o—

Она собою невеличка,
Однакъ „вкусити" добре
[може,
Доткне ся личка чи язычка,
Тодѣ „гутбай"! втѣкай не-
[боже!
Пильнуйтежь, хрони, добре
[носы.
Надъ вами вѣчно вютъ ся
„Осы".

—o—

Но тымъ, що чесно все ся
[трудятъ,
Она ихъ певно не задѣе,
Для нихъ она — сами осу-
[лятъ,
Бренѣтя чемно все зъумѣе,
„Осу" котри же полюбили,
Будутъ смѣятись зъ всеи
силы!

—o—

И будь намъ смѣхъ сей на
[здорове
Где смѣхъ, тамъ совѣсть
неповинна]
Скôнчи ся наше безголове,
Начни ся праця тутъ не-
Іванина,
Любвою, згодою богата
По вѣкъ будь наша русска
(хата!

—o—

А тыхъ, що всюда пхаютъ
(рыло.
Где ихъ не треба, намъ
(оставте,
Щобъ жало имъ ся въ душу
(вшило,
Самижъ по духу чести
(прявте
Добромъ народа въ духу
(згоды,
До правды, свѣтла и сво-
(бôды.

—o—

Нашъ стягъ до славного
(походу
Вы крѣпкими держѣтъ ру-
(ками
Не хочемъ кривды тутъ
(никому,
Не будь же „боса" тутъ
(надъ нами,
Не зможуть лестни насъ
(покусы,
Всѣ труты въ кутъ, тутъ
Русь для Руси!

—o—

При насъ и зъ вами въ
(щирôй радѣ,
„Осою" вѣрно мы послу-
(жимъ,
Щобъ миръ бувъ въ русской
(все громадѣ
Веселôсть зъ правдою по-
(дружимъ,
Подопчемъ здраду всю лу-
(каву!

— — — — — — — — —

На бôр, на трудъ за Руси
(славу!

„ОСА".

ДРОБНИЧКИ.

Отецъ до молодого панича: Я васъ научу, якъ цѣло или дякъ дочку!

Паничъ: Не треба, она сама мене научила, якъ то ся робитъ!

—o—

—Слухай, чи Иванъ жіе регулярно?

—Эще и якъ! Онъ регулярно не кождого дня трикварты виски, куритъ регулярно сорокъ сигаръ, регулярно вертае надъ раномъ до дому, до того все регулярно пяный!

—o—

Докторъ: Що до лиха! Пôвъ годины мучу ся надъ вашимъ зубомъ, и не могъ его вырвати!

—Ба, вы хотѣли бы за одну хвилю его вырвати и заробити доляра. Намучте ся зъ годину, я маю часъ!

—Жѣнôчко, той борщъ чути мыломъ.

—Жена (покушала): Видишь якъ ты невинно мене чѣпаешь ся, въ борщи не мыло чути, а керосину.

—Гей, та то мôй байсикель, якій менѣ украли!

—Дармо не говорѣтъ, не чепайте ся людей А, опроче якъ вы могли его спôзнати, коли я перемалювавъ его на зелено?

Останнє наявне у фондах (2-ге) число датовано 1 лютого 1913 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 193; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2209—2211.

Література: *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 120; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 120—121.

М. Комариця

561*

ОСНОВА. — Зош. 1. 1912.

Ред. А. Сліпанський. — **Волошські Макаринці, 1912**: *Вид.* П. Завертаний.

Примітки: Село Волоські Макаринці Бердичівського повіту Київської губернії — тепер с. Махаринці Козятинського р-ну Вінницької обл.

Часопис учнівського гуртка сільськогосподарської школи у Волоських Макаринцях (офіційна назва) виходив «зошитами писаними від руки в кількости 7 примірників». Його адміністративну частину вів Михайло Скидан. Автори: П. Завертаний, М. Скидан. У праці А. Животка зазначається, що причиною припинення видання стали публікації вказаних авторів, зокрема П. Завертаного «про шкільне життя».

Бібліографія: *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25.

Література: *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 9—10.

О. Дроздовська

562*

ОСТРОГА. — Ч. 1. 1912.

Ред. Димитрій Ярема. — **Восток, Альта, 1912**.

Вийшло: 1912 — Ч. 1, 2; *Обс*. 4 с.

У м. Восток (Альта, Канада) православний священик Дмитро Ярема, послідовник ігумена Арсенія Чеховцова (Чаговця) — редактора «Канадійської Ниви», почав видавати в 1912 р. власним коштом газету «Острога». У передовиці часопису було зазначено, що «часопис буде розсилатись безплатно» і що вихід його буде неперіодичним. Після виходу двох чисел видання було перенесено в Мондер (Альта), де виходило з жовтня 1912 р. під назвою «Православный Русинъ» (*див*. № 565).

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816–1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 193; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2229, 2230.

Література: Православный Русинъ. — 1912. — Ч. 1. — С. 2; Новий Край. — 1912. — Ч. 29. — С. 1; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 288—289.

М. Комариця

563

ПІДГІРСЬКИЙ ДЗВІН (1912 ч. 1—6); ПІДГІРСКИЙ ДЗВІН (1912 ч. 7—21): Двотижневник політичний, просьвітно-науковий і господарський. — Виходить 2 рази на місяць. Р. 1. Ч. 1. 1912, 28 січ.

Одвіч. за ред. Осип Шпитко (1912 ч. 1—4), Гринько Климович (1912 ч. 15—21). *Видає і за ред. відповідає* Євгенія Франчук (1912 ч. 5—14). — **Сянік** (1912 ч. 1—14); **Новий Санч** (1912 ч. 15—21), **1912**: *Вид.* Евгенїя Франчук (1912 ч. 1—4), Євген Шепарович (1912 ч. 15—21). *Друк.* Кнолєра і Сина в Перемишли (1912 ч. 1—5); *Друк.* Йосифа Стифіого в Перемишли (1912 ч. 7—14); *Друк.* І. К. Якубовского в Новім Санчи (1912 ч. 15—21). *Адр. ред. і адм.*: Сянік, вул. Шкільна, ч. 39 (1912 ч. 1—14); Новий Санч, вул. Ягайлонська, ч. 270 (1912 ч. 15—21).

Вийшло: 1912 — Р. 1 ч. 1—21; *Ф*. 47×31,5 см; *Обс*. 4 с.; *Передпл.*: в Австро-Угорщині на рік 4 кор., до Росії 3 рублі, до Німеччини 6 мар., до Америки 2 дол. *Ц*. окремого числа 10 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. 1 ч. 1—5, 7—21; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. 1 ч. 1—21.

Примітки: Перше число вийшло «На оказ».

«Підгірський Дзвін» — українська незалежна газета, орієнтована на потреби селянства Лемківщини. У публіцистичному вірші «Хто ми є, з чим йдемо в народ тай чого ми хочемо?» (ч. 1), який виконував роль вступного слова, зазначалося: «Хочемо в рідній мові Господа хвалити! / Не знесемо гнету, ані шовінїзму. / Не дамось втопити в мори москвіцизму. / Ми не радикали, ані соціяли — / «Віра батьків і Русь сьвята — наші ідеали».

Редакція почала видавати «Підгірський Дзвін» на власні кошти й уже у першому числі звернулася до читачів із проханням підтримати «цей почин матеріально». У редакційній статті «Дорогі братя селяни» (ч. 1) декларувалося основне завдання двотижневика — інформувати читачів про події у громадсько-політичному, господарському, торговельному, церковному та шкільному житті Сяноцького повіту й Лемківщини загалом, а також широко висвітлювати усі виборчі кампанії: парламентську, сеймову, до повітової та громадської рад.

Однією з провідних тем газетних публікацій була реформа виборів до сейму, що викликала народні протести, оскільки обмежувала права «русинів» (українців), які натомість вимагали «загального, безпосереднього і тайного виборчого права до сойму».

Видавці часопису планували заснувати у Сяноцькому повіті «партію хлопську». Гасло: «Ми хочеме

НА ОКАЗ.

Ч. 1. Сянік, дня 23. січня 1912. Річник I.

Передплата на „Підгірський Дзвін“ виносить:
в Австро-Угорщині
на цілий рік 4 кор.
на пів року 2 „
За границею:
До Росиї цілорічно: 3 рублі,
До Німеччини 6 марок.
Поодиноке число 10 сот.

ПІДГІРСЬКИЙ ДЗВІН

двотижневник політичний, просьвітно-науковий і господарський.

Виходить 2 рази на місяць, а то 6. і 21. кождого місяця в Сяноці.

За страти за один нерозмінного друку 20 сот., за приватні оголошення 30 сот. за один нерозмінний.
Неоплачених листів не приймає ся. — Рукописи не звертає ся.
Адрес редакції: Сяніж, ул. Шкільна ч. 30.

Видає: Евгеній Франчук. Отвічальний за редакцію: Осип Шпитко.

Посумили горя наші,
в хижах ниби ревно плачут,
для худібки нема паші,
а над хижов круки крачут.

Егзекутор тягне пахи,
жид веде бики за роги —
галда взяв ся по-під пахи:
»гей, деж мої обороги!«

Пан повідає: »Хлопе клуні!
дем у польші щасте, воля!«
Москаль гварят: »Стойте в купі,
цар дадьот рублей за поля!«

Галда думат гай не віват,
що і як, бо круки крачут,
дем про єдно всім повідат,
як на пепу діти плачут.

Дем про єдно мислят, гадают,
що там жена дітям заварит,
чим їх вкрие, нагодує,
як снігами гірш задує?

Гей, не берме в серце смути,
перестаньме нарікати,
якнесь голос мизий чути,
йде по горах в наші хати,

То »Підгірський Дзвін« гомонит,
то наш друг, не того різний,
єден він нам позаду дзвонит,
він вратує нас бідний.

Не сумуйтеж отскі гори,
гей, не плачте ниби наші!
ми втонеме бо в морі,
заробиме хліба наші!...

Написав *Ванько Роман*
з Ліярки

Хто ми є, з чим йдемо в народ тай чого ми хочемо?

Ми [illegible]
Бо маємо право і хочемо жити,
Хочемо в рідній мові Господа хвалити!
Не знесемо гнету ані шовіністу,
Не дамось втоптати в корм москвинизму.
Ми не радикали, ми соціяли —
Віра батьків і Русь свята — наші ідеали.
За них мем боротись і житє положим,
Видрємо побіду всім силам ворожим!

Дорогі брати селяни!

Ми казали вітати собі великий »Підгірський Дзвін« і хочемо його повісити високо — високо на Бескиді нашої дорогої, славної, але збідніло! Лянчащини. Ми взяли той »Дзвін« за власні кроші, але не маємо сили, щоби його двигнути в гору. І тому просимо Вас, дорогі Земляки, славні газдове і галдиї, збисте вашими спрацьованими руками помогли нам той »Підгірський Дзвін« видвигнути в гору. Він стане вам дзвонити голосно, на цілий світ, о вашій долі і недолі, буде голосити ширше і далеко о тих хлопських розкошах і гаразд, яких ми тут зазнаємо на поли політичні [illegible] церковнім і шкільнім.

»Підгірський Дзвін« буде дзвонити на гвалт і на тривогу в кождій хвилі, як лем стане ся комусь яка кривда, як лем почує яке переслідуванє, несправедливість, як лем почує

Байка про хитрого лиса.

Був собі раз хитрий лис. Доки був молодим, то йому добре жило ся, але як прийшла старість, то настали для него прикрі часи. Вже добре не добачував, на ноги кривав, сил не мав, а ту їсти треба, бо голод не пан.

Але одного разу іде він собі дорогою, шпигулькає, аж тут дивить ся, а по городі ходить собі великий, крепкий когут і уважає, щоби де котрій курці яке нещастє не лучило ся. Хитрий лис солодко усьміхнув ся, в трох скулив ся, легенько закашляв і промовив до когута:

— Як ся маєш, чи здоров? Богу дякувати?

Когут також поздоровив ся тай повідає:

— А що там новіш нового?

— Гей, гей! — зітхнув важко, але солоденько хитрий лис — Який ти — кажу — нерозумний і непрактичний! Гребеш гай гребеш цілими днями в тій святій землі, а нічого не вигребеш, ти завше голодний і бідний.

— Ну — повідає когут — А щож маю бідний робити? Така вже моя курча доля!

А лис знова усьміхнув ся солодонько тай мовить:

— Я знаю таке місце, де всяких присмаків є цілі гори; там не треба ні працювати, ні ногами гребати, тільки їсти, пити і вічно радувати ся. Тоє місце — то найбільший і найгарнійший рай на світі.

— Ти заведи мене там — промовив зворушений когут.

— Добре — повідає лис — я тебе заведу, але бачиш я чемний собі, хоч і бідний, а як роблю щось доброго, то хочу, щоб добре було не тобі одному, а усім когутам і куркам! От — повідає — знаєш що? Ти, як бачу, маєш великуговату і досить розумний, тому скличе на завтра велике стадо курий ось тут, на тоє місце, а я вас усіх запроваджу до того пречудесного раю. Добре?

— Добре — відповів урадуваний когут і зараз таки взяв ся до роботи. Заспів голосно: Кукурікуу! — заспів раз, другий, третий, десятий — аж [illegible] цілого села позлітали ся курки. Він [illegible] товаришам і товаришкам о що розходить ся, всі дуже втішили ся, бо хтожі не хотів ще за житя в раю сидіти? — а як прийшов означений час, зійшли ся на тоє саме місце і чекають на лиса.

— Кукурікуу! — заспів когут, щоб дати лисови знак. А [illegible] з помежи бурянів та трави висунув ся лис. Солоденько усьміхнув ся, а так якесь [illegible] скулив ся, так любо бесідував, що усі курки сказали одноголосно, що се просто свята істота той бідний каліка лис.

— Витайте, [illegible] мої дорогенькі гостеньки — мовив солодко [illegible] з медом хитрий лис. — Я [illegible] що таку велику громаду бачу, а [illegible] щасливійший, коли вас до раю запроваджу.

І пішли. По дорозі [illegible] вже й смеркати ся. Прийшли [illegible] корчі під якусь скалу і треба було перескочити через довгий, темний коритар, [illegible] вузенький, що сам лис ледво міг перескочити ся.

— Вибачайте, мої дорогенькі гості — промовив покірненько і що раз солодше хитрий лис — вибачайте, що запроваджу вас в таку невигідну дорогенку. Алеж бо ви знаєте здоровенькі, що до кождого раю прикра і вузенька стежочка. Будьте ласкаві, входіть за мною в коритар по одному.

Перший зважив ся туди йти старий когут-проводир. Хитрий лис взяв його з паньска по-під крило, попровадив темним коритарем у глуб ями, у якій мешкав той хитрун і там зараз його цуп! за шию і бідний когутище тільки ногами потріпав і сконав. Те саме стало ся і з кількома курками, як лис чемненько впроваджував до ями і там зараз душив. Аж коли впровадив по черзі пяту куряку — стало ся нещастє. Курка, бачите, була собі не з тих простих, а велика, пухнята тай так пірєм шию та голову прибрала, що лис помилив ся; вхопив зубами за шию так якось нещасливо, що курка страшними голосами заверещала: Крия! Крия! Крия!

Вийшов з нори лис, а кури, які на дворі чули страшний гвалт своєї товаришки, счинили такий крик та куткудакане, що аж старий лис наполохав ся.

— Так? так? так? — мовили кури в страшнім обуреню — То ти такий хитрун? То ти в той спосіб кури ловиш? Такий нам рай загодив? Пропащий хитрун »курилоничу!« з голоду здохнеш, але нас більше не здуриш!

Наклюпши старому курилоничу таки напрасну незабавки що тім двох з голоду, бо той його підступний поступок скоро розголосив ся по всіх усюдах і ніяка курка не дала ся заманити до курилоничового раю.

Сяніж Нуриця.

бачити в цілости, в єдности, в згоді і гаразді цілий наш руський народ — без партій, без кордонів і без зрадників!» зумовило вибір тематики та форму подання матеріалів у часописі (жанри публікацій — статті, фейлетони, короткі замітки та повідомлення).

Автори газети критикували розбрат у колах українського політикуму та закликали до єдності всі національні політичні сили. Гострому осуду на сторінках видання піддавалася діяльність москвофілів, які «задумали відірвати нарід від прадідної віри і навертати людей на православіє, а тим самим і на москалів...», українських священиків, що приєдналися до них, та керівників москвофільських організацій — М. Матейкова, В. Дудикевича, Д. Маркова і Куриловича. Останньому присвячено фейлетон Семена Мурашки «Байка про хитрого лиса» (ч. 1).

Значна частина друкованої площі «Підгірського Дзвона» відводилася для полеміки з москвофільською газетою «Лемко», яку редакція двотижневика звинувачувала у тому, що та виходила «за московські рублики» і намагалася «запровадити наших людей до «московського раю». Автори таких публікацій ознайомлювали читачів із організаційними суперечностями москвофільського політичного руху.

У газеті друкувалися проблемні статті, в яких змальовувалося життя українських емігрантів у США та Канаді, порушувалася тема освіти («Наука розтвирає перед нашими очима сьвіт краси і правди, взагалі она дає нам силу побороти зле, а вибороти добре», — стверджувалося у публікації «Просьвіта та наша сила!» (ч. 8). Під рубрикою «З Державної Ради» подавалися огляди діяльності українських послів в австрійському парламенті. Великого значення видавці газети надавали висвітленню актуальних питань життя українства Галицького краю: створення українського університету у Львові, військова реформа, права української мови, національної освіти та виховання молоді, народне шкільництво, створення селянських спілок («кооператив») тощо.

Просвітньо-літературний тематичний напрям публікацій часопису представлено історичною статтею Михайліва «З нашої правової бувальщини» (ч. 9), ювілейною статтею «В 51-роковини смерти Тараса Шевченка», кількома віршами Ярослава Паславського.

Газетні матеріали подавалися без зазначення авторів. Указано лише декілька, серед них — фейлетоністи Семен Мурашка, Гриць Задорожний, Михайло Калита, Ф-а.

Короткі замітки і повідомлення про місцеві та міжнародні події містилися під рубриками: «Новинки», «Що в світі чувати?», «Новомодні народні приповідки», «Почта редакції» (відповіді на листи читачів), «Жарти», «Листи до «Підгірського Дзвона», «Всячина», «Часть економічна» (практичні поради для домашнього господарювання), «Оголошення» (четверта сторінка), «Веселий кутик» (ведучий Гриць Задорожний) та ін. Після початку війни між Туреччиною та Балканськими країнами на сторінках газети було відкрито рубрику «Війна».

Переїзд видавництва і редакції газети до Нового Сонча, де існувала велика українська громада, пояснювався тим, що «Підгірський Дзвін» не користувався особливою популярністю у Сяноку, що створювало матеріальні труднощі для видання.

Із виходом у світ 21 листопада 1912 р. ч. 21 газета припинила існування. Ймовірно, причиною цього стала відсутність необхідної на видавництво кількості коштів. У редакційній замітці «Слово до наших посліплатників» (ч. 21) зазначалося: «Звертаємо увагу всїх наших посліплатників, що коли до 10 днїв не вирівнають передплати, ми перестанемо на неограничений час видавати нашу часопись. Годї, адже дальше докладати зі свої кишенї до так коштовного видавництва. Нехай же знають наші посліплатники, що коли «Підгірський Дзвін» перестане виходити, то тільки з вини, байдужности і недбальства наших посліплатників, між якими, на жаль, єсть много учителїв і сьвященників».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 193; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 516, 530.

Література: *Мартинюк М.* Українська преса галицької Надбужанщини / М. Мартинюк // Надбужанщина : іст.-мемуар. зб. — Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1986 . — Т. 1 . — С. 136; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / О. Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 129—131.

О. Дроздовська

564

ПОКУТСЬКЕ СЛОВО: Тижденник присьвячений справам полїтичним, господарським і просьвітним Покутя. — Виходить що четверга. Р. І. Ч. 1. 1912, 7 марта.

Видає і за ред. відповідає Євген Кульчицький. — **Коломия, 1912—1913**: *Друк.* А. Кисілевського і С-ки в Коломиї. *Адр. ред. і адм.*: Коломия, ул. Дра Новіцкого, 53.

Вийшло: 1912 — Р. І ч. 1—20/21, 1913 — Р. ІІ ч. [?]; *Ф.* 29×23 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.*: до кінця року 1912 в Австриї 3 К., Німеччині 5 М., Америці 2 Д. (1912

ч. 1—18), в Австрії 2 кор., Німеччині 4 марок, Америці 1 дол. (1912 ч. 19—20/21). *Ц.* окремого числа 8 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. І ч. 1—20/21; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. І ч. 1—20/21.

Приступаючи до виконання задекларованої мети, редакція планувала видавати часопис, який би об-

Ч. 1. Коломия дня 7. марта 1912. Рік І.

ПОКУТСЬКЕ СЛОВО

:: Тиждневник присьвячений справам :: політичним, господарським і просьвітним ПОКУТЯ. ::

Передплата виносить до кінця року 1912:
в Австрії . . . . 3 К.
в Німеччині . . . 5 М.
в Америці . . . . 2 Д.
Оголошення і вклади приймає адміністрация за умови.

Виходить в Коломиї що четверга рано. ::

Осібне число в Коломиї 8 с.

Редакция і адміністрация Коломия ул. Дра Новицкого ч. 33.
Рукописи приймає ся лиш оплачені а звертає ся тілько за попереднім застереженєм.
Рекламациї вільні від почтової оплати.

Коломия, 7. марта 1912.

Приступаючи до видаваня „Покутського Слова" маємо на меті прийти в поміч політичній, господарській і просьвітній роботі, що веде ся по наших корінно українських селах широкого Покутя і в мурах його столиці, Коломиї, — а котра то робота має на ціли висвигнути маси українського люду із важкого господарського занепаду і політичного поневоленя.

Наколи робота отся, що вже не від нині веде ся і котрій не одна щира одиниця зі всіх кругів нашої суспільности присьвячує всі свої сили, не вінчає ся бажаним успіхом: коли ми нинька не можемо із чистою совістю сказати, що наше Покутє іде певним і удоотаним шляхом народнього розвою, то велика вина в тому — брак часописи, присьвяченої виключно тим справам Покутя, які нерозлучно звязані з його політичним, господарським і просьвітним житєм.

Житє українського люду, ідучи нестримним ходом до повного розвою всіх народних сил, нині вже занадто богате і розгалужене, занадто ріжноманітне у всіх своїх проявах, щоби його потребам могло відповісти кілька, а навіть кільканайцять часописів, узглядняючих на своїх сторінках народні справи подекуди цілого краю. Часописі такі, наколи не хочуть потонути в подробицях і розширювати свойого обсягу до безконечности, мусять ставитись до всіх справ більше загально, із тисячів вибирати поодинокі, найважнійші, мусять зокрема обмежувати ся по більшій части до стереженя одноцільности і пляновости цілої роботи, а нїяк не в силї вести роботу у самого споду.

На жаль, сї подробиці, ся робота у самого споду, се як раз підвалина цілої будови. Чим краще, чим докладнійше буде вона зроблена, тим тривкійша буде ціла будова, — а ми чейже не маємо в плянї будувати на піску!

Становиско і задачі такої часописи, що діяльність свою розширює на цілий край, найкраще порівнати зі становиском і задачами коменданта хочби тілько частини великої армії. Перед ним одна, одинока мета: провадити свій відділ так, щоби в слушнім часї і місци побідити ворога. В його руках кількадесять тисяч людий, призначених і готових хочби і житєм окупити побіду. І щож робить і може зробити такий комендант? Він може тілько виготовити основний плян і видати відповідні прикази своїм найблизшим підкомендним. Щось більше він не в силї зробити. Сего не допускає обмеженість людських сил. — Так само дїє ся із часописями, присьвяченими бути помічними в народній роботї. Чим більший округ їх дїланя, тим більше

межив «округ свого діланя до маленької частини нашої української землі, скажім до одного повіту» і розгорнув усебічну діяльність «у самого долу — там де закладаються підвалини гордої будови повної політичної і господарської независимости». У першому числі «Покутського Слова» редакція заявила: «...маємо на меті прийти в поміч політичній, господарській і просьвітній роботі, що веде ся по наших корінно українських селах широкого Покутя і в мурах його столиці, Коломиї» і «видвигнути маси українського люду із важкого господарського занепаду і політичного поневоленя».

Цим завданням підпорядковувалися як тематичний добір матеріалів, так і їх виклад та форма подання. Майже кожне число часопису відкривала програмна публікація або гостра політична стаття чи відозва «до української суспільности». Теми визволення, незалежності та національного відродження у різних сферах життя народу були провідними впродовж усього періоду видання «Покутського Слова». Особливо важливе місце на сторінках тижневика посідало висвітлення проблем української школи, освіти і виховання як складової частини політичної незалежності народу та духовного і культурного відродження нації. Зокрема, багато уваги у публікаціях приділялося створенню українських приватних шкіл, заснуванню українського університету у Львові, браку українських кваліфікованих кадрів у школах і гімназіях, відстоювалося право рідної мови на існування. У виданні розглядалися шляхи національно-культурного відродження і піднесення господарства на високий рівень через організацію виставки домашнього промислу в Коломиї, метою якої було «зложити поможности повний образ нашої славної Гуцульщини», запозичення прогресивних методів господарювання «у чужих народів». Для цього на сторінках видання, окрім власних публікацій, містилися передруки із часописів «Діло», «Наша Нива», «Неділя», «Самопоміч», у яких йшлося про спільний обробіток землі у Люксембурзі, єврейську кредитну організацію у Галичині та Росії, кооперацію, господарські спілки, селянські каси тощо.

Редакція тижневика практикувала постійну публікацію матеріалів, спрямованих на розширення світогляду, виховання у читачів почуття власної гідності, гордості за свою націю, згуртованості і солідарності, як-от: «Стіймо на сторожі», «Шануйте свої права», «Дружність», «Дещо про солідарність», «За конскрипцию», «Про вкладки щадничі в кредитових спілках», «Росия в Галичині». У виданні

вміщувалися короткі повідомлення про роботу «Громадської Спілки», товариств «Рідна Хата», «Рідна Школа» тощо.

Через постійну рубрику «Вісти» редакція часопису відгукувалася на найважливіші суспільно-політичні, соціально-економічні та культурні події в житті українства на Покутті і за межами краю.

У кожному числі тижневика сьома і восьма сторінки або останній аркуш повністю відводилися під різноманітні оголошення, повідомлення та рекламу.

Матеріали 2-го і 9-го чисел «Покутського Слова» частково були конфісковані. Зокрема, вилучені фрагменти матеріалів «Парлямент» (ч. 2), «Проч з такою Радою!» та статті «Овація Архикнягині Зиті і відправа польським клеветникам» (ч. 9).

Прізвища авторів публікацій не подавалися.

Хронологічні рамки виходу тижневика і кількість виданих чисел встановити не вдалося. Ймовірно, що він з'являвся до середини 1913 р. Останнє наявне (20/21-ше) число вийшло 8 серпня 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 194; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 87, 560.

Література: Українська Загальна Енцикльопедія: Книга Знання. — Львів ; Станиславів ; Коломия, [1935]. — Т. 2. — С. 1092; Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2152; *Курдидик А.* Друковане слово в Коломиї / А. Курдидик // Коломия й Коломийщина : зб. споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 315; *Б. Р.* Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. / Б. Р. // Там само. — С. 333; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 202; *Романюк М. М.* Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1996. — С. 79—81.

М. Галушко

565

ПРАВОСЛАВНЫЙ РУСИНЪ = THE ORTHODOX RUSSIAN. — Выходитъ кождого дня першого мѣсяця. Р. 1. Ч. I. 1912, 19 рус. окт. (1 нояб. лат.).

Ред.: не зазначено. — **Мондеръ, Альта, 1912**. *Адр. ред.*: Box 39, Mundare, Alta.

Вийшло: 1912 — Р. 1 ч. I; *Ф.* 30,5×20 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.*: на рôкъ въ Канадѣ $ 1.00, за границу $ 1.50.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. 1 ч. I.

Примітки: У логотипі — лозунг: «Симъ побѣдиши: Молися, учися, трудися».

Газета «Православный Русинъ» — це видання російської православної Церкви, яка через нього популяризувала москвофільські політичні ідеї. У передовиці «Наша програма» редакція зазначала, що це єдиний релігійно-народний часопис для «Русского Народа» в Канаді, який захищатиме «достоинство Православной Вѣры и Руси святой», міститиме статті, вірші та прозу

ПРАВОСЛАВНЫЙ РУСИНЪ

THE ORTHODOX RUSSIAN

Наша программа

Изъ житя миссіи

про кривди народу, написані авторами-передплатниками. Редакція застерігала, що не відповідатиме за зміст публікацій, не друкуватиме дописів про приватні конфлікти, а також непідписаних матеріалів.

У «Слові до числа першого» невеликої за форматом, але «съ отвертими руками и щиримъ русскимъ сердцемъ» газети редакція завуальовувала політичну програму фразами про співчуття до темного, безборонного, «вѣками» катованого «русского» народу, обіцяла остерігати перед тими, хто завдає шкоди і чинить кривду народу та його Церкві.

Протиставлення православної Церкви католицькій та протестантській у статті «Где глядати правди?» ґрунтувалося на спробі доведення на основі текстів Святого Письма, що лише православна Церква є справді святою, соборною і апостольською. Автор намагався переконати читачів у шкідливості Унії та лукавстві протестантів, гостро критикував католицьку Церкву та діяльність Папи Римського, закликаючи католиків-українців навернутися до православної віри.

Автори вміщених у часописі художнього й публіцистичного творів — оповідання «Доля старои Василихи» Іоанна Липи, вірш «Непогибне русска идея» священика П. Божика — намагалися трансформувати через художні засоби, зокрема алегоричні порівняння, ідею єдності «братніх народів».

Статті «Сучаснимъ «философамъ» (підп.: Пріятель народа), «Серафимчукъ Вôлчинскый въ передсмертныхъ судорогахъ» Д. Яреми, «Украинского «діяча» засудили» спрямовані на боротьбу з національною ідеєю, зокрема з її носієм — українською інтелігенцією, а також проти т. зв. «серафимців» за те, що вони наділяли вірних св. Тайнами, хоча не мали на це права.

У хронікальній рубриці «Изъ житя миссіи» редакція висловлювала власне бачення тогочасного національно-політичного становища українців, інформувала про призначення о. Никити Будки «уніатськимъ» єпископом для Канади, повернення з Росії до Нью-Йорка керівника православної місії архієпископа Платона, а також про те, що канадськими православними церквами опікувався благочинний ігумен о. Амфелохій.

Редакція «Православного Русина» закликала жертвувати на фонд російської православної преси в Канаді, бо «Канадійская Нива» припинила своє існування через нестачу коштів, а також вмістила список жертводавців «Православного Русина».

На сторінках видання рекламовано тижневик для «русского народу» в Америці «Свѣтъ» (Нью-Йорк) і двотижневик «Американский Православный Вѣстникъ» (Нью-Йорк).

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 194; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 393, 436.

М. Комариця

566

ПРАЦЯ = PRACIA (1912—1917): Просьвітний двотижневник для Руського народу в Бразилії = Jornal quinzenal para os Ruthenos no Brazil (1912 — 1915 ч. 9); Просьвітний тижневик Український у Бразилії = Jornal Semanal para os Ucrainos (Ruthenos) no Brazil (1915 ч. 10 — 1917); Одинока Українська Часопись у Бразилії. Український просьвітний тижневик в Бразилії = Jornal semanal para os Ucrainos no Brazil (1919—1920); Одинока Українська Часопись у Бразилії. Український просвітно-економічний тижневик у Бразилії = Jornal semanal para os Ucrainos no Brazil (1921 — 1923 ч. 45); Український тижневик у Бразилії = Jornal semanal (1923 ч. 46 — 1925, 1929 ч. 1, 36 — 1935); Орґан товариства «Україна». Український тижневик у Бразилії = Jornal semanal (1926—1928, 1929 ч. 2—35); Український тижневик у Бразилії = Jornal semanal. Тижневик для української суспільності у Бразилії (1936—1939). — Виходить кождого 10 і 22 (1912—1915 ч. 9), кожної суботи (1915 ч. 10—43), кождої середи (1916 ч. 1—4), кождо-го четверга (1916 ч. 5 — 1917, 1920 — 1924 ч. 36), в пятницю (1924 ч. 37 — 1939). Р. І. Ч. 1. 1912, 22 груд.

Редагує Осип Мартинець (1912, 1913 ч. 2—20), П. Карманський (1923 ч. 19—45). *Redactor* P. Karmanskei (1923 ч. 46—48), Raphael Krynickyi (1929 ч. 36 — 1931 ч. 36), Januario Kocylovskyi (1932 ч. 2 — 1935 ч. 1/2), José Martenetz (1935 ч. 3 — 1939 ч. 2). *Director* П. Карманський (1923 ч. 49), B. Lopatiuk (1923 ч. 51 — 1925), M. Salamacha (1926 — 1932 ч. 30), Josafat Roga (1938 ч. 22 — 1939 ч. 3). *Dirigida pelo* [*Керівник*] M. Salamacha (1923 ч. 46—48). *Gerente* [*Управитель*] M. Salamacha (1923 ч. 49 — 1925), E. Zamotzki (1926—1927, 1928 ч. 2—18), Lavrentius Struck (1928 ч. 1, 19 — 1933), Lourenço Struck (1934—1939). *Dir. e Redactor* Josafat Roga (1939 ч. 7—28). — **Прудентополїс, 1912—1917, 1919—1939, продовж.**: *Видавцї* «Видавнича спілка» (1912—1920); *Видає* Видавнича спілка (1921 — 1923 ч. 45). Руська *печатня* в Прудентополїс (1912—1916); *Печатня* оо. Василиян в Прудентополи (1917, 1921 — 1923 ч. 45, 1929 ч. 36 — 1932, 1936—1939); Українська *печатня* в Прудентополи (1919—1920); *Typographia* «Pracia» em Prudentopolis (1923 ч. 46—48); Séde da *Administração e Typographia* Prudentopolis — Paranà (1923 ч. 49 — 1925). *Адр. ред. і адм.*: при ул. Major Carvalho (ул. Руська).

Вийшло: 1912 — Р. І ч. 1, 1913 — Р. І ч. 2—24, Р. ІІ ч. 1, 1914 — Р. ІІ ч. 2—24, Р. ІІІ ч. 1, 1915 — Р. ІІІ ч. 2—43, 1916 — Р. IV ч. 1—40, 1917 — Р. V ч. 1—15/16, 17—45, [?], 1919 — Р. VI ч. 1—35, 1920 — Р. VII ч. 1—53, 1921 — Р. VIII ч. 1—52, 1922 — Р. IX ч. 1—52, 1923 — Р. X ч. 1—52, 1924 — Р. XI ч. 1—52, 1925 — Р. XII ч. 1—52, 1926 — Р. XIII ч. 1—52, 1927 — Р. XV ч. 1—52, 1928 — Р. XVI ч. 1—14/15, 16—52, 1929 — Р. XVII ч. 1—33/34, 35—52, 1930 — Р. XVIII

Просимо о обміну.

Річник I. **Ч. 1.**

„Праця“
Просьвітний двотижневник для Руського народу в Бразилії.

Виходить в Прудентополи кождого 10. і 22.

Річна пренумерата для:

Бразилії	6$000
Галичини	10 корон
Росиї	4 рублі
Півн. Америки і Канади	2 дол.
Арґентини	3 пезо

Поодиноке число 300 рейсів.

Видавці: „Видавнича спілка“.
редагує: Осип Мартинець.

Endereço:
„PRACIA“ — Prudentopolis
Brasil

„PRACIA“
jornal quinzenal para os Ruthenos no Brazil

Sae em Prudentopolis ás 10 e 22 dia do mez

Assignatura annual:
na Republica 6$000

Callaboradores diversos.
Redactor: Osyp Martynec

Прудентополіє 22. грудня 1912 22 de Dezembro.

БІБЛІОТЕКА

[illegible] і адміністрация містить ся при улици **Major Carvalho.** (ул. Руська).

Гроші за пренумерату складають ся по кольоніях у місцевого п. агента нашої часописи — або посилаючи листом т. зв. „valor postal“ registrado. Кождий передплатник дістає чи від агента чи впрост від адміністрациї (залежить де зложить гроші), посьвідку зложеня пренумерати.

Дописи, котрі нарушували личні справи осіб, як також не заосмотрені повним підписом дописувателя, редакция не буде їх поміщувати в часописи. Хтоб з дописувателів бажав, щоб єго імя було задержане в тайні, може собі застеречи, а будьмо певні, що редакция імени нікому не виласть. Рукописи звертають ся лиш на окреме жаданє і за зложенєм оплати почтової.

Листи з просьбою о пораду або о вияснєнє якоїсь справи, мусять мати залучену марку на відповідь.

Дрібні оголошеня по 100 р. від верша. За всякі оголошеня платить ся з гори.

Родив ся Спаситель.

Маленьке містечко в далекій країні
Ніч темна і холоднь в обдертій шіпчині
Сидить Божа Мати при Божій Дитині
І тихую пісню сьпіває.

Слабенька дитина, Бог сильний. Пан сьвіта
На сіні, не в пухах; не шовком сповита—
Хустиною в холод, твердою покрита,
Бо Мати тим тулить, що має...

Родив ся Спаситель. Про Нього писали
Давно вже пророки і людям казали,
І люди давно вже Спасителя ждали...
Прийшов, а ніхто і не знав. —

Не знає сьвіт гордий, що Бог народив ся
І в тіло малої дитини Він скрив ся.
Погляньте на шіпку, де Бог воплотив ся,
Там зірка Різдвяна сіяє!

І глянули люди, та Бога не знали —
Не бігли до шіпки, поклону не дали.
Спасителя сьвіта не так вони ждали —
Сьвіт думав: не так Він з'явить ся...

Заграють літаври, забряскають брони,
Розкриють ся небо, Бог сяде на троні
У царскій пурпурі, в блищачій короні —
І зляканий сьвіт покорить ся.

Не грали літаври, ні труби трубили
Ні небо не палало, ні громи не били —
Родив ся Спаситель, Бог Правди, не сили,
Щоб сьвітови дати науку.

Щоб серця холодні любовю нагріти,
Покори, прощеня людий научити,
Житєм показати, як правдою жити —
Й за Правду, приняти і муку...

І. Б.

Від редакциї.

Слава Ісусу Христу!

По довгім ожиданю, ми діждались врешті нової часописі. Вже півтора року з горою, як серед нараньских Русинів ширило ся нещасливе виходіте, що хоч добачувались брак просьвітної часописи — годі було зарадити лиху. Та по довгій перерві, серед нас являть ся вперше, отсе число нової часописі „Праці“.

Правда, вже від двох літ виходить у Прудентополи релігійний місячник, „Місионар в Бразилії“, та годі було єму і буде мішати політики в справу нашої релігії.

Пускаючи в сьвіт се перше число, бажаємо сим заспокоїти духові потреби нашого руського народу в Бразилії, підвести єго уровень просьвіти, збудити в нім народну сьвідомість, та злучити всі наші сили до спільної, просьвітної праці народної.

Працею на поли просьвітнім, дійшли сьвітові народи до великого значіня; працею наш нарід український в Галичині доходить до чимраз висшого самосьвідомленя; працею, трудом фізичним, роботою рук, працею (а не пустими фразами, словами), на поли просьвітнім дійде і наш нарід український в Бразилії до значіня і займе місце між осьвітними туть народами. — А що годі зрозуміти прадиву просьвітну роботу без віри, релігії, так проте **на ґрунті релігійнім, католицькім, зачнемо працю біля осьвідомлена нашого народу українського в Бразилії.**

Великий обовязок і відвічальність приймаємо сим на себе, однак при помочи Божій, при поперттю цілого руського народу, маємо надію, що сповнимо свій народний обовязок.

„Праця“ се одинока руська просьвітно-політична часопись в Бразилії, має від тепер стати разом з нами в ряди народних борців, щоб виборати спільними силами лучшу будучність для нашого народу і злучити єго сильним огнищем в одну велику родину.

Тож сьвідомі великої ваги задачі, яку маємо сповнити виглядом нашого народу, передаємо се новонароджене дитя в руки поважних читателів, з тим великим пересьвідченєм, що пов. читачі пригорнуть єго щиро до себе і тим сповнимо народний обовязок, а „Праця“ стане народним заборолом перед ошародовленєм наших дітий і виховає їх на спільних духом синів нашої Руси-України.

„Рідна школа, то наша будучність“.

Той клич лунає тепер по цілім культурнім сьвіті, бо народи пізнали вагу народної просьвіти; они зрозуміли, що будучність народу лежить у „рідній школі“. Вагу народної просьвіти зрозуміли, як слід, перші народи західної Европи, як Німці, Французи, Англійці і прочі. Они то завдячують просьвіті свою теперішну могучість і богатство краю і народу. Просьвіта зробила їх тим, чим они тепер суть. В їх руках скупляєть ся весь промисл і торговля, а рільництво

ч. 1, 2/3—51, Р. XIX ч. 1, 1931 — Р. XIX ч. 2—52, 1932 — Р. XX ч. 1—52, 1933 — Р. XXI ч. 1—52, 1934 — Р. XXII ч. 1—52, 1935 — Р. XXIII ч. 1/2—16, 17/18—52, 1936 — Р. XXIV ч. 1—51, 1937 — Р. XXV ч. 1—51/52, 1938 — Р. XXV ч. 1—52, 1939 — Р. XXVI ч. 1—51; *Ф*. 38×27,5 см (1912—1916, 1929 ч. 44—46), 34×27 см (1917), 54×37 см (1920—1928, 1929 ч.1— 43, 47 — 1935 ч. 10, 12—52, 1936—1939), 47,5×33 см (1935 ч. 11); *Обс*. 8 с. (1912 — 1915 ч. 9), 4 с. (1915 ч. 10 — 1939); *Передпл*.: річна для Бразилії 6$000 (1912—1917), 8$000 (1920 — 1923 ч. 26), 10.$000 (1923 ч. 27 — 1939), Галичини 10 кор. (1912—1917, 1920 ч. 1—41), 72 кор. (1920 ч. 42 — 1921 ч. 39), 2.50 дол. (1921 ч. 40 — 1923 ч. 26), України 5 руб. (1920 ч. 1—34), 36 руб. (1920 ч. 35 — 1923 ч. 26), Росиї 4 рублї (1912—1917), Півн. Америки і Канади 2 дол. (1912—1917), 1 дол. (1936—1939), Півн. Америки 2.50 дол. (1920 — 1935 ч. 16), 1 дол. (1935 ч. 17/18—52), Канади 2.50 дол. (1920 — 1935 ч. 16), 1 дол. (1935 ч. 17/18—52), Арґентини 3 пези (1912—1917, 1935 ч. 17/18 — 1939), 6 пезів (1920 — 1926 ч. 2), 4 пези (1926 ч. 3 — 1935 ч. 16). *Ц*. окремого числа 300 рейсів (1912—1917, 1933—1939).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. I ч. 1, 1913 — Р. I ч. 2—24, Р. II ч. 1, 1914 — Р. II ч. 2—24, Р. III ч. 1, 1915 — Р. III ч. 2—43, 1916 — Р. IV ч. 1, 2, 4, 7, 40, 1917 — Р. V ч. 1—45, 1920 — Р. VII ч. 6—9, 13, 14, 35, 42—53, 1921 — Р. VIII ч. 1—52, 1922 — Р. IX ч. 3, 5, 7, 9, 21—33, 36, 44, 1923 — Р. X ч. 2—4, 7, 9, 11, 14, 15, 17—38, 41—43, 45, 46, 48, 49, 51, 52, 1924 — Р. XI ч. 1—4, 8, 9, 14, 15, 18, 22, 24—29, 31—43, 46, 48—52, 1925 — Р. XII ч. 2, 4—7, 9—24, 1926 — Р. XIII ч. 1—20, 22—52, 1927 — Р. XV ч. 1, 3—10, 12—30, 33—47, 50, 52, 1928 — Р. XVI ч. 1—4, 6—48, 50, 52, 1929 — Р. XVII ч. 1—9, 11—19, 23—30, 32—39, 41, 42, 44—50, 52, 1930 — Р. XVIII ч. 2/3, 4, 5, 7—18, 21—28, 30, 33, 35, 37—42, 44—46, 49—51, Р. XIX ч. 1, 1931 — Р. XIX ч. 4—7, 9—17, 22, 24, 25, 33, 35, 36, 46, 1932 — Р. XX ч. 1—3, 6—8, 10—19, 21—35, 37—41, 47, 50, 51, 1933 — Р. XXI ч. 1, 3—11, 16, 17, 22, 23, 25, 28, 42—44, 49, 1934 — Р. XXII ч. 32, 33, 38, 1935 — Р. XXIII ч. 1/2—5, 11, 16, 17/18, 23, 24, 37, 43, 44, 1936 — Р. XXIV ч. 11, 12, 14, 15, 37, 38, 43, 44, 49, 50, 1937 — Р. XXV ч. 1, 2, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14—16, 19, 20, 22—34, 37, 38, 41—45, 51/52, 1938 — Р. XXV ч. 1—6, 8—37, 45—49, 1939 — Р. XXVI ч. 1—3, 7—9, 26—28; **ДНАБ**: 1912 — Р. I ч. 1, 1913 — Р. I ч. 2—4, 7, 9, 13, 18, 1914 — Р. II ч. 9, 10, 1920 — Р. VII ч. 29, 30, 1921 — Р. VIII ч. 17, 19, 20, 45—48, 52, 1923 — Р. X ч. 3, 5, 6, 8, 10—14, 16—19, 22, 39, 40, 52, 1926 — Р. XIII ч. 16, 17, 24, 45, 1928 — Р. XVI ч. 1—3, 13, 14/15, 18—23, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 38, 41, 43, 47, 49, 1929 — Р. XVII ч. 2, 5, 7—9, 11, 12, 15—17, 24, 25, 27, 29—50, 1930 — Р. XVIII ч. 1, 4—6, 9—13, 16—23, 25—28, 30, 31, 34, 35, 37—43, 48—51, Р. XIX ч. 1, 1931 — Р. XIX ч. 2, 3, 5—16, 18—45, 47, 50, 51, 1932 — Р. XX ч. 3—16, 18—20, 23, 25—33, 35—39, 42—52, 1933 — Р. XXI ч. 1—7, 9—49, 51, 52, 1934 — Р. XXII ч. 1—52, 1935 — Р. XXIII ч. 1/2—39, 41—52, 1936 — Р. XXIV ч. 1, 3—32, 35—50, 1937 — Р. XXV ч. 1—36, 39—51/52, 1938 — Р. XXV ч. 1—52, 1939 — Р. XXVI ч. 1—26.

Примітки: Під логотипом — епіграфи: «Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш, бо руське ми серце і віра руська (З Рус. пс. Маркияна Шашкевича)» (1917—1920); «Ми Українці до скону / В нас є сила Козаків! / Не розлучить нас нї море, / Нї межі чужих країв (Гимн ам. Укр.)» (1920 — 1923 ч. 45). Від ч. 21 за 1913 р. до ч. 19 за 1923 р. редактора видання не зазначено. У 1912—1915 рр. і 1930—1931 рр. часопис виходив від 22 грудня до 22 грудня. 1918 р. не виходив. З 1929 р. окремі матеріали друкувалися португальською мовою. У 1940—1946 рр. видання газети припинено владою. 1947 р. продовжила функціонування і виходить до сьогодні.

«Праця» — найдовготриваліше українське видання, яке виходило у Бразилії. Приступаючи до його випуску, редакція прагнула реалізувати суспільну потребу у часописі, який би задовольняв духовні запити українства на еміграції. У публікації «Від редакциї» першого числа вказувалося, що «Праця» — «одинока руська просьвітно-полїтична часопись в Бразилії», метою якої було «вибороти спільними силами лучшу будучність для нашого народу і злучити єго сильним огнивом в одну велику родину». Своїми завданнями редакція часопису вважала «піднести єго (українського народу на еміграції. — *В. Ґ.*) уровень просьвіти, збудити в нім народну сьвідомість та злучити всї наші сили до спільної, просьвітної працї народної» і бути «заборолом перед винародовленєм наших дітий...» (1912. — Ч. 1).

У функціонуванні часопису «Праця» можна вирізнити три періоди: 1912—1917 рр., 1919—1939 рр. та після 1947 р.

Упродовж 1912—1917 рр. часопис мав інформаційно-просвітній характер. У ньому містилися здебільшого статті про життя української громади у Бразилії, інформаційні матеріали про важливі су-

спільно-політичні події у Галичині та за кордоном друкувалися під рубриками «Бразилїйскі вісти», «Вісти місцеві», «Заграниця», «Старокраєві вісти», «Новинки».

Уважаючи своїм основним завданням просвіту українства, редакція видання подавала пізнавальні статті (цикл матеріалів Н. А. Рубакіна п. н. «Про великі та грізні явища природи», які публікувалися протягом 1913—1914 рр., та без зазначення авторства п. н. «Про звичаї і норови Турків» (1913. — Ч. 14), статті про важливі події в історії християнства, зокрема «Константинові торжества» (1913. — Ч. 11, 12).

У низці матеріалів порушувалися проблеми освіти українців у Бразилії, з'ясовувалися способи організації читалень та їх значення для культурного розвитку спільноти (1913. — Ч. 18—23, 1). Редакція часто вміщувала статті означеної тематики на кшталт: «Рідна школа, то наша будучність» (1912. — Ч. 1), «Наша параньска школа» (1913. — Ч. 5—7), «Наше шкільне питанє» (1913. — Ч. 15, 16), К. «Дещо про правдиву просьвіту» (1914. — Ч. 8—11), В. Куца «Наша школа» (1917. — Ч. 4—6), передруковувала з інших видань публікації, зокрема М. Возняка «Наша рідна мова» (1917. — Ч. 1).

Прагнучи високо піднести виховання моралі, плекання етичних засад, духовності українських емігрантів, редакція часопису вміщувала статті цієї тематики (Коли і чому знеохочуємо ся?; Отруя злости. — 1912. — Ч. 1; ін.), а також про виховання дітей та молоді.

На сторінках «Праці» публікувалися короткий виклад історії України на підставі наукових праць М. Грушевського п. н. «Про старі часи на Україні» (упродовж 1913 р. та на початку 1914 р.) і статті без зазначення авторства: «Орґанізация запорожського лицарства» (1913. — Ч. 2, 4), «Як то давні Запорожці листи писали» (1914. — Ч. 4), від ч. 6 за 1914 р. — «Оповіданя з Рідної Історії» Богдана Барвінського, від ч. 20 за 1917 р. — матеріали, що містили опрацювання розвідки Л. Цегельського «Звідки взялась назва «Русь» і «Україна»?».

Від 1914 р. у центрі уваги редакції часопису — Перша світова війна, її причини та можливі наслідки, доля українського народу після завершення цієї світової катастрофи. У ч. 20 за 1914 р. повідомлялося про створення Головної Української Ради та окреслювалися засади її майбутньої діяльності, 1915 р. вміщувалася відозва Загальної Української Ради за підписом К. Левицького та В. Темницького (ч. 25). Позиція українства Австро-Угорщини у війні з'ясовувалася у ґрунтовній статті «Чому Українці станули по стороні Австриї» (1915. — Ч. 15). Чільне місце на сторінках часопису відводилося публікаціям, які висвітлювали бойові дії у Галичині, а також листам очевидців воєнних баталій.

У низці статей розкривалася суть російського «освобождения» українства від влади Австро-Угорської держави, розглядалися історичні аспекти відносин між Україною та Росією, етногенез росіян (Що таке Москалї? — 1914. — Ч. 22; ін.). У багатьох публікаціях висвітлювалися насильство і жорстокість «московского завойовника», варварське нищення історичних пам'яток українського народу (Огнем і мечем. Нечувані російскі насильства в Галичинї. — 1915. — Ч. 29; ін.).

У «Праці» вміщувалися повідомлення про заслання до Курська митрополита Андрея Шептицького (1914. — Ч. 1), його листи до отців-василіан у Прудентополісі (1915. — Ч. 13, 17, 30; 1916. — Ч. 2; 1917. — Ч. 8, 21, 32, 38), передрук тексту із часопису «Свобода» про виступ В. Короленка на захист митрополита (Семешко Гр. Володимир Короленко в обороні митроп. А. Шептицького. — 1917. — Ч. 3) та повідомлення про його звільнення із заслання (1917. — Ч. 22).

В історичному аспекті висвітлювалася боротьба слов'ян із турками (Балканьска війна. — 1912. — Ч. 1; 1913. — Ч. 2).

Обширним за обсягом був відділ «Дописи», в якому подавалися різноманітні повідомлення, — дописувачами були українці з усіх регіонів Бразилії. У «Праці» широко відображено життя українців у цій країні. Редакція уміщувала статті про перепис емігрантів-українців у Бразилії (1913. — Ч. 10), конкретних бразильських штатах й Аргентині (1914. — Ч. 10), кількість «Русинів в Полудневій Америці» (1913. — Ч. 17), «Статут руського стоваришеня «Народний Дім», основаного в Прудентополи» (1913. — Ч. 23, 24, 1; 1914. — Ч. 2, 4), критичну статтю В. Куца «Параньским русофілам» (1915. — Ч. 27) та його ж повідомлення про з'їзд українських учителів у Парані (1915. — Ч. 31), пісню з перших років еміграції «Бразилїйский рай», яку подав Григорій Каролюс (1913. — Ч. 8), матеріал про діяльність товариства «Україна» у Прудентополісі (1917. — Ч. 27, 29) тощо.

Про становище українських емігрантів в Аргентині йшлося у дописах, які вміщувалися під рубрикою «З житя наших Українців в ёАрґентинї», та статтях о. Омеляна Ананевича «Рідна школа в Арґентинї»

(1913. — Ч. 13) й «З Аргентини до Бразилії» (1914. — Ч. 8, 9), в інших публікаціях.

1917 р. на сторінках «Праці» друкувалися статті про російську революцію та українське питання (ч. 18, 28), український рух у тогочасних соціально-політичних реаліях (ч. 29), створення українського уряду та його програму (ч. 40, 41). Того ж року редакція публікувала статті, в яких протестувала проти надання автономії Галичині у складі Польщі, зокрема: «Протест Прудентопільських Українців зібраних на Вічу у Прудентополи дня 25 лютого 1917, в справі наміреної автономії Галичини» (ч. 10), «Справа галицької автономії» (ч. 14), «Справа Галичини» (ч. 23).

Низку статей присвячено роковинам смерті Т. Шевченка (1913. — Ч. 4; Бак П. Тарас Шевченко. В 54-ті роковини його смерти. Провідні думки його писань. — 1915. — Ч. 5), відзначенню століття з дня його народження (1914. — Ч. 4—6), а також ювілейні статті на зразок «Памяти Тараса Шевченка» (1917. — Ч. 17). У виданні вміщено некрологи М. Коцюбинського (1913. — Ч. 12), Лесі Українки (1913. — Ч. 19).

Літературна частина видання представлена оповіданнями А. Чайковського, М. Яцківа, поезією Л. Глібова, І. Котляревського, В. Куца, Б. Лепкого, О. Маковея, С. Мартоса, П. Ротара, В. Самійленка, К. Суховенка, І. Франка, В. Щурата, С. Яричевського та ін. Під рубрикою «Фейлєтон» вміщено легенду Сельми Лагерлеф без зазначення перекладача (1913. — Ч. 3, 4) та розповідь про катастрофу корабля «Титанік» (1913—1914). У 1917 р. в «Праці» друкувалися у перекладі з російської мови оповідання А. Чехова.

Видання газети було припинено владою 1918 р., вихід відновлено 1919 р.

Протягом 1920—1924 рр. провідною темою публікацій тижневика була окупація Східної Галичини Польщею. У матеріалах розкривалися різні аспекти українсько-польських відносин: політичний, культурний, соціально-економічний, релігійно-церковний. У той період кожне число відкривала редакційна стаття, присвячена проблемам національного визволення і захисту українського населення від польських та російських завойовників. Знущання над українцями, заборона українського університету та будь-яких проявів культурного життя, релігійні переслідування висвітлювалися у кожному номері під рубриками «Хроніка зьвірств ляцьких у Східній Галичині», «Польська культура в Галичині», «З пекла польської неволі», упродовж 1921—1922 рр. публікувалася «Крівава книга. Матеріяли до польської інвазії на українські землі Східної Галичини 1918/1919 року». Низка статей була присвячена Ользі Басараб, закатованій у львівській в'язниці.

Редакція газети друкувала протести українського духівництва проти злочинної політики Польщі супроти українства, ноти, комунікати Є. Петрушевича до урядів країн — членів Антанти та Ліги Націй щодо визначення державно-правового статусу Східної Галичини (1921. — Ч. 15), його заяви, протести з приводу злочинів польської влади у Східній Галичині та звернення до українського народу Галицької землі (1920. — Ч. 46; 1921. — Ч. 51; 1923. — Ч. 25), протест Української Національної Ради проти прилучення Східної Галичини до Польщі (1923. — Ч. 17) тощо. У часописі коментувалося рішення Ради амбасадорів про приєднання Галичини до Польської держави.

На сторінках видання публікувалися передові статті (Польща дрожить перед Митрополитом Шептицьким. — 1921. — Ч. 33; ін.), матеріали ретроспективного характеру про поляків і Польщу авторства Петра Карманського (Пещена дитина. — 1921. — Ч. 26; Нарід без вітчини. — 1922. — Ч. 33), публіцистичні статті про занепад Польщі як державного організму (Гуляй душа без контуша. — 1921. — Ч. 29).

Обстоюючи ідею української державності, редакція тижневика друкувала статті про консолідацію української еміграції. Публікації про боротьбу за незалежність у Індії, Ірландії, Китаї свідчили про усвідомлення авторами часопису важливості наснажувати визвольний дух українського народу.

У газеті вміщено спеціальний допис до «Праці» М. Грушевського «Віра в себе самих» (1920. — Ч. 8) та «Лист п. М. Грушевського» (1921. — Ч. 7).

Авторами публіцистичних статей були: о. О. Ананевич, С. Дністрянський, П. Карманський, о. О. Криницький, С. Томашівський.

Поряд із статтями суспільно-політичної тематики у часописі час від часу вміщувалися статті з економічних питань (низка публікацій під загальною назвою «Про кооперативи» за 1920 р.). Цикл статей Багрія п. н. «Статок робить достаток» (1920. — Ч. 42—44) навчав ощадливості і раціонального господарювання.

Від 1924 р. зміст часопису помітно урізноманітнився. Окрім публікацій політичної проблематики, яка домінувала впродовж попередніх років, з'явилися статті релігійної, морально-етичної тематики, пізнавальні матеріали.

Чільне місце на сторінках «Праці» почали займати статті, в яких порушувалися морально-етичні проблеми. У багатьох публікаціях звучала думка, що лише

релігія спроможна перешкодити зниженню морального рівня найширших суспільних верств, зростанню злочинності та занепаду родинного життя (До християнізації нашого народу. — 1927. — Ч. 26).

У другій половині 1920-х рр. — на початку 1930-х рр. у газеті вміщувалося дедалі більше матеріалів релігійної тематики на зразок: «Дещо про Церков Христову» (1925. — Ч. 13—17), «Народність і Церква» (1926), «Наше спасення лиш в католицькій Церкві» (1926—1927), «Кат. Церква а українці» (1933. — Ч. 28).

Проблеми української Церкви, питання про «віру наших предків», походження християнства в Україні стали предметом дискусії о. О. Ананевича, І. Полтавця-Остряниці, С. Томашівського.

Значення Церкви у суспільному житті акцентувалося у статтях о. О. Ананевича «Українська національна Церква» (1924. — Ч. 43, 44), В. Липинського «Чи релігія і Церква нам потрібна» (1927. — Ч. 12), о. Йосифа Сліпого «Церква — творча сила народу» (1927. — Ч. 13—15).

Збагаченню знань читачів у релігійній сфері сприяли цикли публікацій п. н. «Дещо про нашу прадідну віру» (1925. — Ч. 5—7, 9), «Наука католицької церкви про правди вічні» (1927. — Ч. 20—24), «Дещо з ідеольогії християнської» (1927), «За прадідну віру» (1928), «Найважнійші питання з історії нашої катол. Церкви» (1929), «Папа — Епископи — Священики» (1929. — Ч. 2—4).

Духовному зростанню читачів сприяли статті християнсько-релігійного змісту (про події у Фатімі, враження від свята «Українська Молодь Христові», проведеного у Львові 1933 р.), інформативні матеріали про католиків східного обряду, замітка про дослідження Туринської плащаниці, а також статті о. Йосипа Сліпого «Місця Христових мук» (1936. — Ч. 14), публікації, присвячені 50-річчю реформи Чину св. Василія Великого (1932), 300-річчю смерті митрополита Йосифа Рутського (1937. — Ч. 6; 1938. — Ч. 8, 15), ін.

Думки про релігійно-моральне виховання викладено у статтях про подружнє щастя та християнське виховання молоді. У кількох публікаціях порушено педагогічні проблеми (покарання дітей, виховання самостійності).

Про події у релігійно-церковному житті інформували рубрики «З католицького світа» та «З церковно-релігійного життя». Повчання християнсько-релігійного характеру містилися під рубрикою «З духовної скарбниці».

Значну увагу на сторінках «Праці» звернено на політичну діяльність С. Петлюри й Є. Петрушевича. Тут публікувалися статті про Н. Махна, Ю. Тютюнника — своєрідний політичний портрет, а також про С. Петлюру авторства С. Томашівського (1922. — Ч. 5). У часописі постійно висвітлювалася багатогранна діяльність митрополита Андрея Шептицького.

Серед матеріалів політичної та культурологічної тематики, надрукованих у 1924—1930 рр., — цикл публікацій В. Липинського п. н. «Хам і Яфет. З приводу десятих роковин 16/29 квітня 1918 р.» (1928. — Ч. 25—30), аналітичний огляд тогочасних політичних подій п. н. «Чому наші прогайнували Україну?» (1927. — Ч. 50), статті І. Полтавця-Остряниці «Не нація для уряду — а уряд для нації» (1924. — Ч. 36), В. Лукича «Питання основ української нації» (1927. — Ч. 26, 27), І. Огієнка «Без спільної літературної мови нема нації!» (1935. — Ч. 43, 44), єпископа Григорія Хомишина «Українська проблєм» (1933. — Ч. 23, 25, 42—44, 49).

Редакція осмислювала також період Гетьманату й аналізувала діяльність Павла Скоропадського, публікуючи витяг із брошури «Про гетьмана всеї України» п. н. «Дещо про гетьманат» (1926. — Ч. 1—4), статті на зразок «Гетьман Павло і рід його» (1926. — Ч. 5), «Значіння гетьманської ідеольогії» В. Залозецького (1926. — Ч. 43, 44).

Спростування доволі поширеної думки про вороже ставлення гетьманів до Унії містилися у статтях «Гетьман України Орлик католик» (1937. — Ч. 6), «Як дивилися українські гетьмани на Унію» (1937. — Ч. 41).

Питання єврейської «колонізації», а також намагання євреїв «підкорити світ» висвітлювалися у статтях І. Калиновича, Д. Савкевича та І. Чорноморця.

Читачі «Праці» мали змогу ознайомитися з думками М. Драгоманова про суспільний поступ, народний обряд та календар (1928. — Ч. 44, 45), поглядами М. Хвильового на українську пролетарську літературу — «червону халтуру». У багатьох публікаціях йшлося про потребу переходу на григоріанський календар.

Як зразок християнської соціології редакція часопису протягом 1927 р. публікувала працю Алепі Ушенічніка «Основи соціольогії». У наступних роках у виданні вміщувалися дослідження про спіритизм (1927—1928), В. Босого «Розвал Европи й Україна» (1934—1935) та ін.

Пізнавальне й виховне значення мали публікації історичної тематики (цикл статей Д. Антоновича п. н. «Київ», матеріали, що висвітлювали теорію В. Пар-

хоменка про початки Русі-України тощо), сприяючи зростанню національної самосвідомості.

У другій половині 1920-х рр. у «Праці» друкувалися науково-популярні статті та різнотематичні матеріали (про український національний прапор, явище спіритизму, історію кухні, таємниці кремлівського підземелля та ін.). Цікава інформація містилася також під рубрикою «І це, і те».

1920 р. редакція започаткувала «Діточий куток» («Діточий Кутик»), у якому вміщувала змістовні повчальні оповідання, казки, вірші, загадки, «Коротку історію України» М. Г. (крипт. М. Грушевського) (від ч. 7 за 1920 р.), повість «Пригоди малого Петрика», оповідання А. Лотоцького «Українська я дитина!» (1921) тощо.

Пропагуючи друковане слово, редакція пояснювала пізнавально-культурну цінність літератури, наголошувала на користі католицької преси і шкоді «масонсько-єврейських» видань.

У газетних публікаціях 1930-х рр. відображено посилення антиукраїнської спрямованості польської політики, жахливі реалії пацифікації у Галичині (1931 р.), страту В. Біласа й Д. Данилишина (1933. — Ч. 4).

Починаючи з 1930 р. у виданні знову помітно переважали матеріали політичної тематики. Перша сторінка часопису відводилася статтям, у яких аналізувалися міжнародні події. Закордонна інформація вміщувалася також під рубриками «Що діється в світі?» та «Вісті з-за кордону».

У «Праці» постійно висвітлювалися різні аспекти життя українців у «Червоній країні чорного злочину». Цьому сприяли добірки матеріалів про політичне і громадське життя у Країні Рад, які показували страшну реальність більшовицького «раю». Редакція у багатьох публікаціях повідомляла про голодомор в Україні, вміщувала резолюцію європейського конгресу національностей «про голодову катастрофу в СРСР» та розповідь про «День національної жалоби» в Західній Україні (1933. — Ч. 44), розкривала суть колективізації та знищення сільського господарства на українських етнічних землях (Село на Радянській Україні. — 1934. — Ч. 32, 33), інформувала про арешти і репресії у СРСР, друкувала «Протест українських політичних партій проти терору на Україні» (1935. — Ч. 4) та спогади С. Серматюка про жахіття у концтаборах на Соловках — «островах смерті і страждань» (1931), про умови життя українців на Далекому Сході (Зелена Україна під комуною. — 1937. — Ч. 23), розправу Й. Сталіна з троцькістами та чистку партії (Пожирають власних дітей. — 1938. — Ч. 10) тощо.

Більшовицьке безбожництво — постійна тема часописних публікацій упродовж 1930-х рр. Статті «Праці» інформували читачів про засади комуністичного атеїзму та методи його боротьби з релігією (1933. — Ч. 11—16), арешти та знищення священиків, створення атеїстичних музеїв, організацію антирелігійних карнавалів під час християнських свят (Великдень у Києві. — 1929. — Ч. 33/34).

У часописі друкувалися матеріали аналітичного характеру про теорію і практику більшовицьких реформ, а також Пастирський лист митрополита Андрея Шептицького, в якому розкривалася уся «розкладова робота комунізму» (1936. — Ч. 38). Низка статей, присвячених особі Й. Сталіна, містила різку критику його злочинної політики (Червоний цар. — 1938. — Ч. 24—27). Про страту Ю. Коцюбинського й інших комуністів-українців йшлося у статті «Сумна доля українських яничарів» (1938. — Ч. 13).

Найважливіші події суспільно-політичного й культурного життя висвітлювалися під рубрикою «Україна а Українці» в 1936—1939 рр., яка мала підрубрики: «Західні землі», «Радянська Україна», «Північна Америка», «На чужині».

У «Праці» містилися огляди світової преси, а також нових вітчизняних книг і часописів, у яких йшлося про українські справи.

На сторінках газети у 1938—1939 рр. з'явилися матеріали, в яких часто порушувалося питання про Карпатську Україну (наслідки Віденського арбітражу, проголошення самостійності Карпатської України), а також рубрика «Карпатська Україна».

Упродовж означених років у виданні була опублікована низка статей О. Буця, присвячених 950-літтю хрещення Русі-України, державній діяльності князя Володимира Великого та княгині Ольги.

Уболіваючи за розвиток української культури на еміграції, редакція газети інформувала про події культурного життя: вечір української пісні в Парижі, виступи Українського національного хору під керівництвом О. Кошиця, завершення роботи над звуковими фільмами «Запорожець за Дунаєм» та «Наталка Полтавка», знятих на кіностудії В. Авраменка у США, тощо.

Під рубрикою «Господарський кутик» друкувалися матеріали про вирощування сільськогосподарських рослин, різноманітні практичні поради, а також ветеринарні рекомендації, кулінарні рецепти.

Час від часу у газеті містилися пізнавальні публікації про здоров'я людини. Низку розлогіших рекомендацій авторства Дентиста присвячено гігієні ротової порожнини.

Іноді на сторінках «Праці» друкувалися статті краєзнавчого й етнографічного характеру — про історію древнього Львова, різдвяні традиції, вірування і звичаї українців та інших народів, походження писанок і крашанок.

Постійно й докладно редакція «Праці» висвітлювала життя українських емігрантів у Бразилії та Аргентині. У публікаціях означеної тематики розповідалося, зокрема, про емігрантську долю («З околиць країни смерти» (1927), діяльність товариства «Україна» (С-ха М. Товариство «Україна» в Прудентополі. — 1924. — Ч. 34—37), святкування у Прудентополісі Листопадового чину 1918 р. (Першого Листопада в Прудентопільщині. — 1937. — Ч. 44), Йордану (1933. — Ч. 4), 950-річного ювілею Хрещення Русі-України (1938. — Ч. 46), візит апостольського візитатора преосвященства Костянтина Богачевського у Бразилії (1930. — Ч. 39—42).

Історію та життя українських переселенців у Бразилії та Аргентині відображено у спогадах колоніста Пилипа Кобрина п. н. «40-ліття першої еміґрації української до Бразилії (1895—1935)» (1935. — Ч. 11), «40-ліття Української еміґрації до Бразилії» (1936. — Ч. 37, 38, 43, 44; 1937. — Ч. 42, 44, 45; 1938. — Ч. 33—37), праці D. N. P. «O Brasìl é bom» (1939. — Ч. 26—28), яка друкувалася португальською та українською мовами, статтях П. Карманського «Світла і тіні!» (1922. — Ч. 23—26), о. О. А. (крипт. о. О. Ананевича) «Наша школа в Бразилії» (1926. — Ч. 5, 8, 9), о. Рафаїла Криницького «Причинки... до історії... Прудентополя» (1929. — Ч. 37) і його ж «Вражіня з подорожі, підчас посїщеня Українців в Рійо Ґранде до Суль і Арґентинї» (12 подач) (1920), о. Януарія (псевд. Я. Коциловського) «Рефлексії. З нагоди XXXII Світового Евх. Конґресу в Буенос Айресі» (1935. — Ч. 1/2—4) тощо.

Ці публікації доповнила рецензія І. Свєнціцького «Два світи (Неполітичні думки на політичні явища). З приводу книжок П. Карманського про бразилійську Україну» (1926. — Ч. 10, 11).

Підсумовуючи діяльність часопису за десять років, редакція відзначала, що «Праця» «лучила і лучить взаїмно збірні наші оселі й розсіяну по ріжних усюдах великої Бразилії нашу еміґрацію в одну свідому духовну громаду, для якої церковний обряд, історичні геройства, рідна мова й сучасні подвиги наших братів під синьо-жовтим прапором є дорогими скарбами й заборолом проти денаціоналізації» (1924. — Ч. 1).

Упродовж 1924—1927 рр. редакція «Праці» друкувала матеріали, що засвідчували підвищену увагу до часопису «Український Хлібороб» та його редактора П. Карманського (колишнього редактора «Праці»). Ці публікації відзначалися критичною спрямованістю та саркастичним коментуванням творчої і громадської діяльності П. Карманського, як-от: 1924 р. — «Сумна доля бразилійської еміґрації» (ч. 35), «Чи дійсно П. Карманський поет?» (ч. 48), 1925 р. — «Як це назвати?» (ч. 2), «Галюцінація бразилійського Колюмба» (ч. 16), «Чому «Хлібороб» так пише?» (ч. 19—21), «Наші бразилійські ентеліґенти» (ч. 23—25), віршована сатира Івана Пендіруна «Виправи бразилійського Язона по золоте руно», яка друкувалася у багатьох числах за 1927 р.

Активно полемізував з «Українським Хліборобом» у 1926—1927 рр. М. С. Дніпровий, виступаючи під рубрикою «Бризґи пера».

Іноді редакція вміщувала огляди і рецензії на періодичні видання та спогади. Зокрема, у виданні опубліковано історико-бібліографічний огляд І. Кревецького «Українська католицька преса» за 75-річний період її існування (1929. — Ч. 26, 27), рецензії: «Нові українські видання в Бразилії» (1935. — Ч. 3), «Наші завдання. З приводу появи нового українського наукового журналу «Наша Культура» під редакцією проф. д-р Івана Огієнка» (1935. — Ч. 17/18) а також «Спомини Гінденбурґа» Осипа Назарука (1921. — Ч. 1—5, 8—15) тощо.

Ювілейним датам присвячено нариси про життя і творчість видатних культурних і суспільно-державних діячів — Т. Шевченка (Р. Памяти Тараса Шевченка. — 1921. — Ч. 12; Памяти Тараса Шевченка. В шістьдесять другу річницю його смерти. — 1923. — Ч. 7, 8), М. Шашкевича (У вісімдесяті роковини смерти Маркіяна Шашкевича. — 1923. — Ч. 9—11, 14—16), митця О. Архипенка, митрополита Йосифа Сембратовича, гетьмана І. Мазепи та ін.

У публікаціях висвітлювалася діяльність відомих вчених, зокрема Василя Щурата (1921. — Ч. 49, 50) та Костя Левицького (1929. — Ч. 52).

Літературна частина «Праці» у 1920—1930-х рр. представлена історичними повістями та оповіданнями О. Білозерського, Т. Бродовича, В. Будзиновського, Марка Далекого, Мирона Дольницького, В. Злотопольця, А. Кащенка, О. Маковея, В. Підмогильного, Клима Поліщука, В. Софроніва-Левицького, Ю. Федьковича, Осипа Филипчака, П. Франка, А. Чайковського, Ю. Шкрумеляка, «галицькою» драмою «Буря» Скитальця (1923), образками з життя інтернованих частин УГА К. Крушельницького, поезією П. Карманського (1923) тощо.

У художніх публікаціях часопису 1930-х рр. переважали оповідання сільської тематики В. Бірчака, Олени Будзиновської, О. Горицвіта, Ф. Коковського, І. Левицького, В. Маковського, О. Тихозора; поезія С. Калинця, Уляни Кравченко.

Часопис уміщував також переклади, зокрема творів М. Гоголя «Тарас Бульба» (1920—1921), Карла Майна (1927—1928), Л. Вволлеса «Бен-Гур» (історична повість з часів Христа) (1928—1929), Л. Толстого (1930—1931), М. Зощенка (1931), Віземана «Фабіоля» — повість про переслідування християн у 302 р. (1932—1933) та ін. Анекдоти друкувалися під рубрикою «Засмійся!».

Серед активних авторів видання — О. Ананевич (крипт. О. А.), П. Бак, М. С. Дніпровий, М. Єреміїв, Р. Зубик, П. Карманський, П. Кобрин, Рафаїл Криницький, Януарій Коциловський, В. Куц, Р. Манцібович, О. Нікольський, Р. Шульгин.

У другому періоді функціонування часопис мав широку рубрикацію. З-поміж рубрик інформативними публікаціями вирізнялися такі, як: «З Бразилії», «З Прудентополя», «Місцеві вісти», «Новинки», «З укр. життя на еміґрації», «З церковно-релігійного життя», «З Церкви і Школи», «Зі сьвіта» («Вісти зі світа»), «Послїдні телєґрами», «Послїдні вісти», «Найновійші вісти», «Вісти з Галичини», «Вісти з України», «Українські вісти», «З українських справ», «З українського життя», «Вісти з Канади», «Всячина» («Всілячина»), «Фейлєтон» («Малий фейлєтон»).

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 204; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 486—488, 490.

Література: Дванайцять літ тому назад // Праця. — 1924. — Ч. 52; По 10 літах // Праця. — 1924. — Ч. 1; *Калинович І.* Українська преса і видавництва за 1923 рік / І. Калинович. — Львів ; Київ, 1924. — С. 12; *Калинович І.* Показчик української культури за 1923 рік / І. Калинович. — Львів ; Київ, 1925. — С. 19; Від Редакції. Вже 19-тий рік // Праця. — 1930. — Ч. 1; *М. Н.* Ювілейний «Христос Воскрес» / М. Н. // Праця. — 1935. — Ч. 17/18; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 157.

В. Ґабор, У. Чубай,

567

ПРОЛЄТАР: Соціялістично-науково-економічна часопись для українського пролєтаріяту в Злучених Державах і Канаді. — Р. І. Ч. 1. 1912, 8 черв.

Редаґує Редакцийний Комітет. — **Ню Йорк**, **1912**: *Published* by the Proletarian Associatian. *Адр. ред.*: 534 W. 50 Str., New York, N. Y.

Вийшло: 1912 — Р. І ч. 1; *Ф.* 29×21 см; *Обс.* 10 с.; *Передпл*: річна 1 дол. 25 цен., на піврік 65 цн.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. І ч. 1.

Примітки: У надзаголовку — гасло: «Пролєтарі, всіх країн, єднайте ся!».

Видавці газети «Пролєтар» ставили за мету пропагувати ідеї соціалізму в середовищі української діаспори США та Канади. У програмній статті редакція декларувала своє видання як соціалістично-наукове, його завданням визначалося викривати причини «пролєтарського лиха», захищати інтереси «українського пролєтаріату» і готувати його до боротьби з «визискувачами». Вона акцентувала також необхідність часопису для «української суспільности в Америці».

Автори статей роз'яснювали ідеї соціалізму, виступаючи водночас інтерпретаторами-теоретиками та політичними прихильниками цього вчення, закликали читачів «зрозуміти вагу соціалістичного руху» і «студіювати соціалізм» («Чи ви є соціялісти?»; «Коли прийде час полекші для пролєтаріяту?»; «Основа суспільного ладу»; ін.).

Редакція вміщувала замітки про суспільно-політичні події в Україні та світі, зокрема про робітничі заворушення на металургійних заводах в Угорщині, прийняття російською Державною думою закону про відокремлення Холмщини від Польського королівства, страйк готельних працівників у Нью-Йорку. Повідомлення подавалися під єдиною у виданні рубрикою «Новинки».

У газеті опубліковано вірш громадянського звучання «Ненавиджу», підписаний криптонімом Д. М.

У редакційному зверненні «До наших предплатників!» вказувалося, що у зв'язку з фінансовими проблемами видавання часопису припинено.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 194; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 17, 1456; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 68, 541.

Література: *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 120; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 138.

Р. Бліхарський

ПРОЛЄТАРІ, ВСІХ КРАІН, ЄДНАЙТЕ СЯ!

ПРОЛЄТАР

Р. I. Ч. 1. ЧЕРВЕНЬ 8. 1912 JUNE No 1. Vol. I.

„ПРОЛЄТАР"
СОЦІЯЛІСТИЧНО-НАУКОВО-ЕКОНОМІЧНА ЧАСОПИСЬ ДЛЯ УКРАІНСЬКОГО ПРОЛЄТАРІЯТУ в ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ І КАНАДІ.
ВИХОДИТЬ в НЮ ЙОРКУ.
Редаґує: РЕДАКЦИЙНИЙ КОМІТЕТ.
Річна предплата 1 доляр 25 цен.
На піврік 65 цн.
Гроші, як також всякі письма просить ся висилати на адресу секретаря комітету:
B. HRYHORIYENKO
534 W. 50 Str. New York, N. Y.

„PROLETARIAN"
Ukrainian Socialist Paper Published by the Proletarian Association.
B. Hryhoriyenko, Sekretary
534 W. 50 Str. New York, N. Y.

ВІД РЕДАКЦИІ

І вкінці сповнились бажаня українського пролєтаріяту! Голоси, що вже від давнійших часів відзивались з домаганєм основаня соціялістично-науково-економічної часописі — здійснились. Отсе пускаємо в сьвіт перше число „ПРОЛЄТАРЯ" з надією, що з найде прихильників помiж нашим пролєтаріятом в сій далекій чужині, і що власне він є потрібний, як і на часі.

Тепер від Вас всіх що підносились-те зазиви до основаня соц.-наук. часописі залежати ме її судьба, як вона має виходити, значить скілько разів в місяць; бо ми числячи на наші засібні фонди зможемо видавати через піврік два рази в місяць.

Праця ся яку взялисьмо на свої барки се є відвічний степ, степ до котрого ніколи не заглядало людське око, а котрий заріс очеретом та диким буряном, а тут нараз приходить плугатор і стає до ораня сего степу. Хай кождий приставить собі працю сего плугатора, котрий взявши обіруч чепиги і стараєсь як найглибше в орати плуг в землю ,щоб випищити очерет, дикі буряни і стараєсь зробити з сего степу орну і урожайну ріллю. Та в початках його праці плуг вискакує зі скиби, і трудно йому придержати, щоб орав рівно та глибоку скибу. Однак плугатор сей не тратить надії, докладає всіх своїх сил, і в кінці — удаєсь йому його праця і з сеї дикої пустині перетворює урожайну ріллю, котра починає видавати по тяжкій праці плугатора гарні та пожиточні плоди.

Сей степ, се українська суспільність в Америці, а буряи в степі — се ріжнородні пявки - деришкіри, се всі ті пересуди, котрі так глибоко вкорінились в наш народ; плугатор працюючий в степу — се наша часопись „ПРОЛЄТАР". Як степ той з дикими заростами не дає легко взятись плугаторови до ораня, так і всі використуючі нашого укр. пролєтаря пявки, все старають ся задержати його в темноті, не допускаючи до нього

568

ПРОСЬВІТНІ ВІСТИ (1912); ПРОСВІТНІ ВІСТИ (1913). — [Виходить що місяця]. Ч. 1. 1912, лип.

Ред.: не зазначено. — **Скрентон, ПА (США, Пенсильванія), 1912—1913**: *Вид.* Basil Hryshko. First Ruthenian Bookstore.

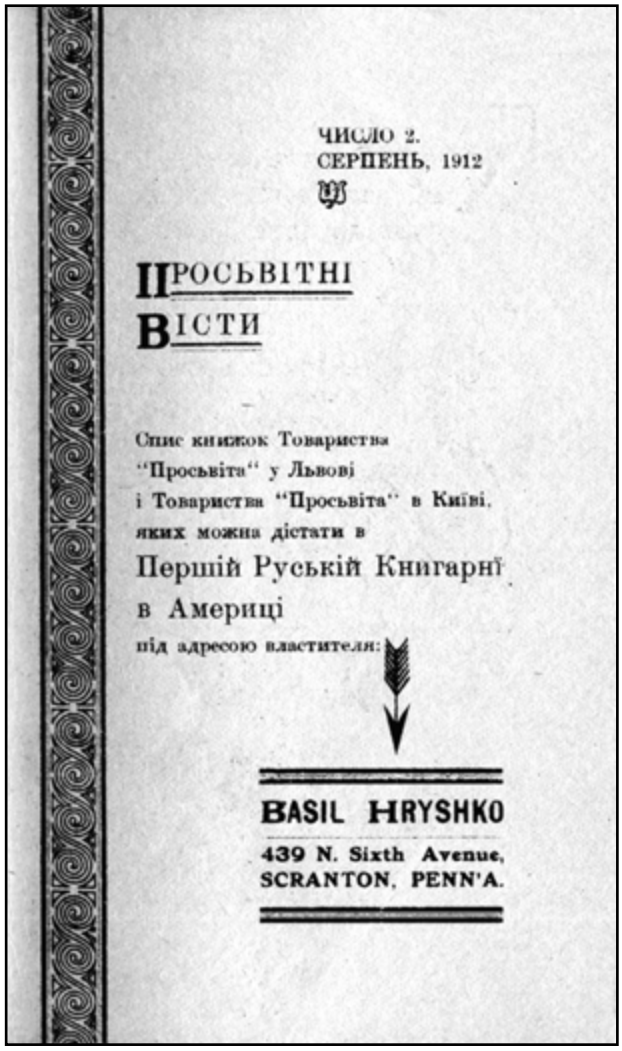
ЧИСЛО 2.
СЕРПЕНЬ, 1912

ПРОСЬВІТНІ
ВІСТИ

Спис книжок Товариства
"Просьвіта" у Львові
і Товариства "Просьвіта" в Київі,
яких можна дістати в
Першій Руській Книгарні
в Америці
під адресою властителя:

BASIL HRYSHKO
439 N. Sixth Avenue,
SCRANTON, PENN'A.

Вийшло: 1912 — Ч. 1—5, 1913 — Ч. 6; *Т.* 2000 пр.; *Ф.* 15×10 см; *Обс.* 16 с. (1912 ч. 1, 2, 4, 1913 ч. 6), 24 с. (1912 ч. 3, 5).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Ч. 1—5, 1913 — Ч. 6.

Примітки: Видання розсилалося безкоштовно. Додатки: до ч. 1 — «Служба в часї хрещення», до ч. 2 — «Додаток до катальоґа на рік 1912».

Періодичний інформаційний каталог книжкових видань, які пропонувала «Перша Руська Книгарня в Америці» Василя Гришка у Скрентоні (адр.: «439 North Sixth Ave[nue]»). Мету створення видання окреслено у зверненні «До наших покупців!»: «Цїлию сего видавництва є познакомити Русинів про багацтво нашої сучасної лїтератури і про Великий Склад Книг Першої Руської Книгарнї в Америцї» (ч. 3).

Окрім списків книжок українських видавництв і видавничих спілок: «Видавнича Спілка Українського Учительства», «Вік», «Криниця», «Лан», «Нове Життя», «Ранок», «Українсько-Руська Видавнича Спілка» (Львів; Київ), «Український Учитель», «Час» (Київ), «Промінь» (Одеса), «Галицька Накладня» Я. Оренштайна (Коломия); видавництв громадських об'єднань і товариств: «Просвіта» (Львів; Київ), «Відродження», Руське товариство педагогічне; серійних бібліотек: «Жіноча Бібліотека», «Міжнародня Бібліотека», «Унїверзальна Бібліотека» (Львів), «Народна Бібліотека» (Чернівці) та цін, за якими їх можна було придбати у книгарні, містилася коротка інформація про самі видавництва на кшталт: коли і з якою метою створені, де розміщені, що видають.

У ч. 3—5 списки друкованої продукції укладено за тематичним принципом. Так, у ч. 3 подано перелік підручників, навчальної і довідкової літератури, каталоги п'єс, що вийшли у світ накладом аматорських українських театрів і драматичних товариств як театральні бібліотеки українських часописів та як серійні видання українських видавництв; у ч. 4 — каталог розважальних книжкових видань для дітей і молоді; у ч. 5 — каталог молитовників, церковних книг і духовної літератури.

Видавець каталогу провадив також пропагандистську діяльність. У передмові до ч. 4 він порушив проблему мовної асиміляції українських дітей у США й, апелюючи до патріотизму батьків та вчителів, закликав їх забезпечувати дітей пізнавально-розважальною літературою, що пропонувалася у каталозі.

На сторінках періодичного видання уміщувалися анонси (іноді з короткою анотацією) й реклама окремих книжкових видань, наприклад: «Панські жарти» І. Франка, двотомне видання творів Т. Шевченка, збірник творів І. Котляревського, «Весела читанка» (ч. 2).

У каталозі також подавалися назви українських часописів (зазначалося місце видання, періодичність, вартість передплати, іноді — підзаголовкові дані), що виходили у США й на етнічних українських землях,

які можна було замовляти через книгарню. Серед них: «Гайдамаки» (Нью-Йорк), «Громадський Голос», «Дзвінок» і «Житє» (Львів), «Народна Воля» (Оліфант), «Письмо з «Просьвіти» (Львів), «Підгірський Дзвін» (Сянок), «Свобода» (Джерсі-Сіті), «Свобода» (Львів), «Союз» (Пітсбург), «Шершень» (Нью-Йорк; Скрентон).

Останнє (6-те) число «Просвітніх Вістей» вийшло 6 березня 1913 р.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 408—410.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 140.

О. Дроздовська

569

СІЧОВІ ВІСТИ (1912—1913); СІЧОВІ ВІСТИ (1922—1924): Письмо присьвячене січовим справам, просьвіті і науці (1912—1913 ч. 1); Письмо присвячене січовому і стрілецькому рухови, просвіті і науці (1913 ч. 2/3); Письмо присвячене січовим справам, просвіті і науці (1922—1924). — Виходить що місяця як безплатний додаток до «Громадського Голосу» (1912), що місяця (1913, 1922—1924). Р. І. Ч. 1. 1912, січ.

Видає і за ред. відповідає Дмитро Катамай (1912—1913), Ярослав Кирчів (1922 ч. 1, 2). *Відвічальний ред.* (1922 ч. 3 — 1923 ч. 1/2); *За ред. відповідає* (1923 ч. 3/4 — 1924) Роман Дашкевич. *Редагує* Колєгія (1923 ч. 3/4 — 1924). *Начальний ред.* (1923 ч. 3/4, 1924 ч. 1/2); *Ред.* (1924 ч. 3) Я. А. Б. Цурковський. — **Львів, 1912—1914, 1922—1924**: «Загальна *Друкарня*» у Львові, вул. Академічна, ч. 8 (1912), вул. Пекарська, 32 (1913); *Друк.* Ставропигійського інституту у Львові (1922 ч. 1, 2, 1923 ч. 1/2); *Друк.* Ставропигійського інституту під управою Ю. Сидорака (1922 ч. 3—5/6), під управою А. Яськова (1923 ч. 3/4 — 1924). *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. Коперника, 16 (1912 — 1913 ч. 1), вул. Зіморовича, ч. 10 (1913 ч. 2/3), Мирон Маренів, ул. Коперника, ч. 36 (1922 ч. 1), Осип Навроцький, Марка, 20 (1922 ч. 2), Роман Дашкевич, Крашевського, 23 (1922 ч. 3), Собіщина, 7 (1922 ч. 4 — 1923 ч. 1/2), Я. А. Б. Цурковський, Кохановського, 35 (1923 ч. 3/4 — 1924).

Вийшло: 1912 — Р. І ч. 1—8, 1913 — Р. ІІ ч. 1, 2/3, 1914 — Р. ІІІ ч.[?], 1922 — Р. IV ч. 1—5/6, 1923 — Р. V ч. 1/2, 3/4, 1924 — Р. VI ч. 1/2, 3; *Ф.* від 19,5×14 см до 24×16 см; *Обс.* 16 с., 20 с., подвійні числа 32 с., 34 с.; *Передпл.*: Без «Гром. Голосу» в Австрії річно 1 кор., в Німеччині $1^1/_2$ марки, в Америці $^1/_2$ доляра, річно 1 к. 20 сот. (1913). *Ц.* окремого числа 10 сот. (1912), 100 Мп, 200 Мп (1922), 600 Мп, 50 000 Мп (1923), 0,30 Мп (1924 ч. 1/2), 35 гр. = 600 000 Мп (1924 ч. 3).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. І ч. 1—8, 1913 — Р. ІІ ч. 1, 2/3, 1922 — Р. IV ч. 1—5/6, 1923 — Р. V ч. 1/2, 3/4, 1924 — Р. VI ч. 1/2, 3; **НБУВ**: 1923 — Р. V ч. 3/4, 1924 — Р. VI ч. 1/2; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. І ч. 1—8, 1913 — Р. ІІ ч. 1, 2/3, 1922 — Р. IV ч. 1—5/6, 1923 — Р. V ч. 1/2, 3/4, 1924 — Р. VI ч. 1/2, 3; **ДНАБ**: 1912 — Р. І ч. 5, 1923 — Р. V ч. 3/4, 1924 — Р. VI ч. 1/2.

Примітки: У 1912—1913 рр. кожне число виходило у м'якій кольоровій обкладинці. У роки Першої світової війни «Січові Вісти» не видавалися. Видання відновлено у червні 1922 р., воно виходило до червня 1924 р. включно.

1912 р., коли Головний січовий комітет, утворений на січовому з'їзді 19 квітня 1908 р. у Станіславі, був перейменований у Львові на Український січовий союз (УСС) (головний отаман — К. Трильовський), як офіційний орган УСС почало виходити «письмо, присвячене січовим справам, просвіті і науці» «Січові Вісти».

К. Трильовський у статті «Відновлення січової роботи в Галичині», опублікованій у пітсбурському журналі «Народне Слово» (1923. — Ч. 50), оцінюючи «Січові Вісти» як орган українського січового руху, відзначав: «Є це надзвичайно важне видавництво, котре заслугує на як найбільше поширення і на як найгорячіще попертя. «Січові Вісти» подають не лише точні звіти з Січового руху в краю та нові січові вправи (з ілюстраціями), але і статті загально-патріотичного змісту».

Упродовж усього періоду видання провідне місце на сторінках «Січових Вістей» займали публікації про січовий рух у краю. Це — статті з історії «Січей»: Р. Заклинський «Минаючи стовпи граничні...» — про 10-річний період українського січового руху в Галичині (1912. — Ч. 1) і «Вперед» — про закладання товариств «Січові Стрільці»: «Нехай Січові Стрільці згуртують людий, одушевлених великою провідною думкою, могучою визвольною ідеєю! [...] «Січові стрільці» — се товариства в котрих наш нарід має вивчити ся військового ремесла» наголошував автор (1913. — Ч. 2/3); К. Трильовський «В справі товариств «Січові Стрільці», в якій автор порушував питання про створення в контексті січової роботи та визвольного і стрілецького руху самостійної

української армії або «хоч би одного українського корпусу в Австрії на випадок її війни з Росією» (1913. — Ч. 2/3). Окрім того, на сторінках видання друкувалися матеріали з історії Запорізької Січі й українського козацтва, як-от: «Початки до козаччини» (1912. — Ч. 5), «Запорожська Січ» (1912. — Ч. 7), «Як воювали Запорожці» (1912. — Ч. 8). На заснування і подальший розвиток січових організацій краю були спрямовані організаційні матеріали, кореспонденції і повідомлення про утворення УСС, засади січової організації, січові з'їзди, виклади наказів Головного січового комітету тощо. Зокрема, це статті: «Наша організація», де подано рішення і постанови, ухвалені січовим з'їздом, щодо утворення «Січового Союзу» у Львові (1913. — Ч. 2/3) ,«Діточі січи» (1912. — Ч. 1), Ф. К. «Січові доми» і «Дещо про січові бібліотеки і їх значінє» (1912. — Ч. 3), а також рекомендації та повідомлення під рубриками «Січовий порадник» і «З наших товариств». У зверненні УСС «Всім славним Самостійним Січам і всім славним Повітовим Січовим організаціям», в якому йшлося про утворення УСС і засади діяльності січової організації, відзначалося: «І коли тепер сповнили ся мрії і бажаня січових борців і робітників і повстав Український Січовий Союз, то є сьвятим обовязком кождого Січовика і кождої Січовички доложити всіх сил і старань, щоби той Союз, та Січова організація була кріпкою, щоби єднала всі наші сили, щоби стала осередком наших змагань і праць» (1913. — Ч. 1). Помітне місце у часописі займали «Роскази до вправ Січий», «Роскази до вправ «Січових Стрільців», які друкувалися паралельно українською і німецькою мовами, з малюнками рухів до кожної вправи, а також публікації рекомендаційного і просвітнього характеру: «Жіночі вправи», «Як вести стрілецьку роботу», М. Вільшина «В справі однострою Січових Стрільців» і «Оружє і його ужиток», М. Лукинюк «Гайдамаччина», М. Чернявський «Марш Сагайдачного», постійні повідомлення про те, куди має звертатися «Кожда Січ за порадами» і що «Кожда Січ повинна знати».

У повоєнний період, коли діяльність січових організацій, що почали відновлюватися на початку 1920-х рр. у багатьох місцевостях Галичини, мала здебільшого руханково-спортивний характер, місячник «Січові Вісти», задекларований як «цілком безпартійний орган», що «не вяже» себе «партійною програмою політичної партії, або якої небудь політично-суспільної групіровки», ставив завданням «плекання здорового духа серед молодого покоління нації, розвиток і поширювання освіти, організація січових гімнастично-пожарничих товариств, несення помочи при пожарах, а дальше — будити замилування до тілесних вправ і атлєтичних забав, та піддержування товариського життя, карности і дисципліни. Це головні точки нашого завдання, котрі послідовно будемо проводити в життя» (стаття «Наші завдання»). Своє бачення січових організацій редакція окреслювала так: «Стоїмо на становищі, що січові організації повинні бути демократичними, але в них не сміє бути найменшого місця демагогії, пустомельству. Чесне трактування кождої справи, карність, дисципліна і внутрішний порядок, самообразовання, поступ, любов до вітчини повинні стати засадою кождої січової організації і її поодиноких членів» (1922. — Ч. 1).

Наголосивши, що «Січові Вісти» «будуть вірним відбитком внутрішнього життя наших Січий, не останутся глухими і на инші прояви нашого суспільного життя» (1922. — Ч. 1), редакція, окрім матеріалів про відновлення січового руху і січових організацій (Відновлюйте Січи; Р. Д. Як відновляти січові товариства?! — 1922. — Ч. 1; Хай живе Січ-Мати. — 1922. — Ч. 2; Січова організація; Як улаштувати Січовий фестин. — 1922. — Ч. 4; Михайленко І. Відновлення Січового руху; Слівце Січовика до української інтелігенції. — 1923. — Ч. 3/4; ін.), друкувала дискусійні статті Я. Цурковського «Чи треба нам фізичного виховання» (1923. — Ч. 1/2) і С. Гайдучка «І це і те про наші руханкові товариства» — як відгук на публікацію Я. Цурковського, статті «Жінка а січовий рух» (1924. — Ч.1/2), в якій заторкувалася проблема участі «інтелігентних міщанок й робітничого жіноцтва» у січових організаціях краю, та Б. Кравціва «Завдання Січової організації в теперішний час» (1924. — Ч. 3), а також низку матеріалів під узагальненими назвами: «До історії Січового руху», «До бувальщини Січового руху» і спогади з січового життя Гр. Гл. (крипт. Гриця Гладкого) «Не осоромім української землі» (1922. — Ч. 2, 3), М. Кураха «Михайло Земляк» (1922. — Ч. 5/6), О. Думіна «Козацьким шляхом» (1923. — Ч. 1/2). Особливу увагу редакція часопису приділяла підтримці січової преси, постійно публікуючи заклики щодо пожертв і підтримки «Січових Вістей». У програмній статті «Завдання нашого громадянства зокрема Січовиків — взглядом січової преси» невідомий автор, мотивуючи нагальну потребу січової преси, наголошував: «...для українського громадянства потрібний є глубоко вкорінений, широко поширений, незломний Січовий рух; а для цього руху — своєрідна, незахитувана браком всяковидних засобів, доцільна січова преса... яка заступає потреби

Ч. 1. Львів, Січень 1912. Рік 1.

СІЧОВІ ВІСТИ

Письмо присьвячене січовим справам, просьвіті і науці.

Виходить що місяця як безплатний додаток до „ГРОМАДСЬКОГО ГОЛОСУ“ у Львові, улиця Коперника ч. 16.

Без „Гром. Голосу“ коштує:
в Австрії річно . . . 1 Кор.
в Німеччині „ . . . 1½ марки.
в Америці „ . . . ½ доляра.
Поодиноке число 10 сотиків.

В ГОРУ ПРАПОР!

(На нуту: Забудь же доню на нього).

Високо стяг наш піднесім,
Прапор наш малиновий,
Ставаймо в гурт усі при нім
До бою все готові.

Хто хоче щастя, свободи,
У кого орлі крила,
До нас у Січ, до нас в ряди,
У злуці міць і сила.

Як скріпне тіло й дух зросте,
Могутною Січ стане,
Колишна слава оживе,
Рабства пірвем кайдани.

Сини катованих батьків
Під стяги січові!
Не зломлять з'єднаних борців
Ворожих сил затії.

У карних кадрах наша рать
Готова що хвилини
Бороти ся, житє віддать
Для щастя України.

І щастє те добудем ми
Роками трудів, бою,
Щоб наших нащадків сини
Втішались свободою.

Віра Лебедова.

Хто пришле передплату (4 кор.) на „Громадський Голос“, той дістане „Січові Вісти“ цілий рік даром.
Адреса така: „Громадський Голос“, Львів.

й інтереси українських Січий; а передусім промощує їм шлях кращого розвитку, представляє собою цінну, гідну громадянської піддержки — вартість і силу» (1924. — Ч. 1/2).

Побіч публікацій про січовий рух, на сторінках часопису починаючи від 1922 р. помітно збільшилася кількість матеріалів суспільно-політичної та культурно-освітньої тематики. Зокрема, це статті М. Кураха

«До праці», яка закликала до організаційної праці в усіх галузях суспільного життя краю (1922. — Ч. 1), К. Богачевського «Українські високи школи, як огнище духовного життя нації» (1924. — Ч. 3), замітка «Велика Україна вигибає з голоду» (1922. — Ч. 2), А. Молокита «Допись з Волині» — про організації «Просвіти» на Волині, повідомлення «Генуезька конференція», «Робітнича «Олімпіяда» в Празі» під рубрикою «Що чувати в світі?». Інформативно насиченими були також рубрики «Всячина», «Зі спорту», «Із преси», «Надіслане» (списки книг і журналів), «Оцінка книжок» (рецензія Я. Цурковського на видання Р. Сказинського «Записки олівцем» тощо). Ювілейними публікаціями часопис відгукнувся на 110-ту річницю від дня народження Т. Шевченка, 40-річчя громадської діяльності «січового батька» К. Трильовського, некрологом осаула львівської повітової «Січі», полковника Генерального штабу Армії УНР Юрія Отмарштайна п. н. «Наші втрати».

Теми боротьби з ворогами українського народу, патріотизму, громадянської позиції, історичної долі «Січей», січових стрільців звучали у народних піснях, віршах та оповіданнях українських письменників, які впродовж усіх років видання займали чільне місце на сторінках «Січових Вістей». Насамперед — це поетичні твори Т. Шевченка («Страшно попасти в кайдани», «Ой виострю товариша!», «І день іде, і ніч іде...»), С. Руданського («Згуба душі», «До України», «Кому чого бракує?», «Козацькі ксьондзи», «Ахмет III і Запорожці»), І. Франка («Указ проти голоду», «Січова пісня», «Новітні гайдамаки»), Віри Лебедової (псевд. К. Малицької) («Гей на нашій Україні», «У Січи!»), Д. Макогона («Січова пісня», «Любіть Україну»), Б. Кравціва («Воскресла Січ!»), М. Степаненка («Не випущу зброї, поки кат панує...»), Г. Бутинського («Марш паламарських Січовиків»), Я. Цурковського («Стрілецька думка», «Як валиться старе», «Січова пісня»), П. Карманського («Ви хотіли б спинить наш нестримний похід»), Б. Лепкого («Не хиляйте в діл прапора!»), П. Тенянка («Ворогам»), повісті й оповідання П. Куліша «Запорожська проба», О. Білозерського «Січовий дєдя», Р. Сказинського «Кошовий Федько», уривок з повісті «Корсунь» О. Островського п. н. «Корсунський бій», уривки з оповідання К. Бубненка-Швидкого п. н. «Козацька сльоза» та з повісті М. і Л. Старицьких «Богдан Хмельницький» п. н. «Морський похід козаків».

У перших два роки існування на останній сторінці часопису й обкладинках містилися комерційні оголошення Земельного гіпотечного банку, товариств «Дністер», «Народна Торгівля», анонси «Літературно-Наукового Вістника», гумористичного часопису «Будяк», видань «Червоної Калини».

Не маючи спеціальних коштів для видання «Січових Вістей», редакція постійно зверталася із проханням поширювати та передплачувати місячник. Однак, як зазначалося у публікації «Січові Вісти» рубрики «Всячина» (1924. — Ч. 3), «болючий брак фондів зпричинює омертвіння важливої січової преси. Наші зазиви до свідомого громадянства, в яких застосовано наглядно значення січового друкованого слова, — остали, як звичайно, без відгуку». Ймовірно, що саме це та цензурні утиски і конфіскації стали причиною неперіодичного виходу часопису останніми двома роками: 1923 р. з'явилося лише два здвоєних числа — у січні—лютому (ч. 1/2) та у листопаді—грудні (ч. 3/4), 1924 р. 1/2-ге число вийшло у січні—лютому, а 3-тє (останнє) число — у червні.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 195; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 195; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 24.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2849; *Трильовський К.* Відновлення січової роботи в Галичині / К. Трильовський // Народне Слово. — Пітсбург, 1923. — Ч. 50; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 199, 203; *Галушко М.* Січові Вісти / М. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 459—465.

М. Галушко

570

СЛОВО = «WORD»: Газета для русско-американьского народа = Newspaper for the Russian American people. — Выходитъ два разы въ мѣсяцъ. Р. 1. № 1. 1912, 1 авг.

Дочасний ред. и изд. Іоаннъ А. Чичило. — **Ансонія**, **Конн**., **1912**: Russian Printing в New Britain. *Адр. ред.*: Ansonia, Conn., Box 39.

Вийшло: 1912 — Р. 1 № 1, 2; *Ф.* 55×37 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: до кôнця 1912 р. 75 цнт. *Ц.* окремого номера 5 ц.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. 1 № 1, 2.

Газета суспільного спрямування «Слово» сповідувала москвофільські погляди у середовищі української

еміграції на північному сході США. Редакція виступала за ідею «неділимої Русі», єдність «руського народу» з «синами Прикарпаття», наголошувала на потребі збереження культурного надбання «старого краю» та розбудови «Молодої американської Руси» на безпартійних та безконфесійних засадах. Вона декларувала видання як незалежну, народну, з ніким і нічим не пов'язану газету (Братя и Сестры! — № 1).

Висвітлюючи громадську та культурологічну проблематику «американськои Руси» та «старого краю» з москвофільських позицій, автори публікацій «Слова» розкривали освітні, релігійні, соціальні орієнтири українських емігрантів. Зокрема, порушували питання функціонування у США та Галичині світських та дяківських шкіл, взаємин духівництва з народом, політичної роздробленості українців, організації їхнього життя в еміграції. Значну кількість статей та інформаційних заміток присвячено діяльності «Русской Народной Организаци въ New England States», метою якої було «зъорганизовати весь Русскій Народъ» та надання соціальної допомоги емігрантам (Пôдъ розвагу. — № 1; Ничого бояти ся. — № 2; ін.).

Газету жанрово урізноманітнювали художні твори, зокрема оповідання «Несчастная хата», вірш «Кто, яко Богъ!» Романа Сурмача, «Ставай Народе» автора під крипт. І. Я. Л. (справж.: І. Я. Луцик).

На сторінках видання опубліковано тематичний додаток «Микита Хрунь: гумористичный додатокъ до «Слова», який містив сатиричні оповідання і шаржі антисемітського та антикатолицького спрямування. Додаток займав неповну газетну сторінку. Його редакторами вказувалися: «Протоколючкинъ и Олесь Микитовичъ Хрунь».

У газеті функціонували такі рубрики: «Дописи», «Всяка всячина», «По краю», «Новости», «Нашъ телефонъ» та ін.

Автори видання виступали як під справжнім прізвищем, так і під псевдонімами: І. Я. Луцик (також під крипт. І. Я. Л., ймовірно, під псевд. Петро Запека-Зарічний), Дружиник, Дяк.

Останній наявний (2-й) номер вийшов 15 серпня 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 195.

СЛОВО

„Word"

Братя и Сестры!

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 167—168.

Р. Бліхарський

571

СНІП: Українська часопись для інтелігенції. — Виходить що-тижня. Ч. 1. 1912, 1(14) січ.

Ред. М. Біленький. — **Харків, 1912**: *Вид*. М. Міхновський. *Друк*. «Печатное Дѣло», Конторська в., Клещевській, 3. *Адр. ред*.: Конторська, 21.

Сніп

УКРАЇНСЬКА ЧАСОПИСЬ для ІНТЕЛІГЕНЦИЇ.

Виходить що-тиння у неділю в ранці у Харькові.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ: на рік **3** руб., на пів-року **1** руб. **75** коп., на 3 місяці **1** руб., окреме число—**5** коп.

Річні передплатники одержать безплатний додаток.

Адреса Редакциї: КОНТОРСЬКА, 21.

В справах редакциї можна бачити від 3 до 5 годин вечора по понеділках, середах та пятницях.

Авторі рукописів повинні подавати своє прізвище й адресу. Редакція може скорочувати і змінити статті; більші статті, до друку не ухвалені, переховуються в редакциї 3 місяці й висилаются авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються. Рукописи, на яких не зазначені умови друку, уважаються безплатними.

З ПРИВОДУ надісланих до газети ВІРШІВ редакция не листується.

УМОВИ ДРУКУВАННЯ ОГОЛОШЕНЬ:

За рядок петіту поперечу тексту, або за його місце платиться по 30 к. і по умові.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 к. і по умові, за другий—10 к.

Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 к. за раз, при умові друкування не меньше 3-х разів.

№ 1. — 1 (14) Січня. — 1912 рік.

ЗМІСТ: З Новим Роком. Передовиця. Українське Евангелие. Музичне життя України. Нема й десятьох! Характеристика Українців. Новини. Директор. Гуморист. У невідомому Королівстві. З Станіславівської Гумористики. Щастя Демонда. Оголошення.

ХАРЬКОВ. УКРАЇНСЬКА ТРУППА **Т. КОЛЕСНИЧЕНКА.**

(ТЕАТР ГРІККЕ).

ЩОДЕННІ ВИСТАВИ. — РЕПЕРТУАР:

1-го Січня, ранком—**НАТАЛКА ПОЛТАВКА І ШЕЛЬМЕНКО ДЕНЩИК;** у вечері—1) **ВОСКРЕСІННЯ;** 2) **ЦАРИЦІНИ ЧЕРЕВИЧКИ.**

2-го. 1) **ЗА ДВОМА ЗАЙЦЯМИ;** 2) **КОНЦЕРТ.**

3-го. 1) **ЦИГАНКА АЗА;** 2) **ПЕРЕКАПУСТИЛИ.**

4-го. **«ГЕЙША»** (на укр. мові); 2) **ПО РЕВИЗИЇ.**

6-го. ранком—**ГАРКУША;** у вечері—**ГАНДЗЯ.**

З Новим Роком!

З Новим Роком здоровимо тебе, народе український. І споконвіку любе тобі побажання приносимо: нехай на твоїх ланах, наче щире золото, пшениця й усяка пашниця красується, а по твоїх хатах щаслива доля хай усміхається. Нехай як мак процвітає твоє жіноцтво, а міцні леви-пишаються твоє чоловіцтво.

З Новим Роком Тебе здоровимо тай хочемо Тобі в дарунок принести наш „Сніп". Не лехко набрати на цілий сніп щирого збіжжя. Важкі наші жнива й тяжко збірати колосся. Гей, заросла наша нива терном та шепшиною та бодяччям. Скрізь по ній кукіль та шкідливий бур'ян розплодився. Лише де-не-де колосок пшеничний буяє. Дбало збиратимем ми оті колоски, з нашої любови перевесло зробимо й цілий сніп золотого колосся нав'яжемо. Коли ж у Снопі й кукіль трапиться, не здивуйте: жнемо, що батьки посіяли. Правда, тільки на сніп спромогаємося, але з снопів складаються копи, а з кіп—скирти!

З Новим Роком здоровимо й се поздоровління засилаємо усюди й скрізь, де тільки українське слово лунає, де вкраїнське серце б'ється: по Европі, Азиї та Америці. З Новим Роком і з бадьорою надією на кращу будуччину. Не нидіти, але бодьоритись! Не нарікати, але працювати! Не вмирати, але жити!

1 січня 1912 р. Харьків.

Стародавній звичай каже, що нова часопись повинна оголосити свою програму й тим оправдати свою появу й своє істнування. Але чи треба се робити нам? Хіба не досить вже того, що на цілу слобідську Україну нема ні одної часописі української, щоб неминуча потреба в такій часописі була очевидною.

І коли ми повинні щось говорити, то не се, через що ми видаємо нашу часопись, але тільки се, через що досі ми не видавали й так пізно заходились. Є такі права, що вони рівнозначні з обов'язками. Отже придбане нами право мати свою пресу накладало на нас обов'язки видавати часописі і на слобідській україні. Досі цього не зроблено і велика країна, щільно залюднена українцями, була без власної преси. А тим часом кожен день, згублений нині, виросте колись до значіння цілої епохи, нами змарнованої, бо незабором надійде величезна конкуренция народів нашої держави, конкуренция інтеллектуальна, моральна й економічна, а тоді лихо буде відсталим....

Отже приступаємо до справи величезної ваги, до діла справді величнього: до здійснення права вільного слова. В кого се право було раз-у-раз, той не розуміє, яке воно безмежно коштовне, бо хто щоденно п'є свіжу воду й дихає чистим повітрям, не тямить той, яке се добро! Український нарід має засмаглі вуста..... Нация охляла без вільного рідного слова.....

Приступаємо з душевним трепетом та благоговінням до користування сією найкращою спадщиною, що лишили нам прапрадіди, а мало не згубили діди та батьки. Тонкими незримими нитками звязуємо, з'єднуємо й злучаємо наші душі з душами далеких предків наших, бо вимовляємо ті слова, які вони утворили й вистраждали в своїм поході до культури, а в купі з тими словами приймаємо й їх спосіб уявлення та концепції. І цей таємний псіхічний звязок зміцняємо нашою часописею.

Країну отсю—колишнє Дике Поле—оселили й культівували предки наші. З шаблею в одній руці, з чепігою в другій—зміцнили вони своє опанованне сією землею. І їх енергією повстав Харьків. Як змінились способи боротьби, то й предки наші змінили шаблю на перо, а тоді Харьків зробився осередком розумового життя й українського літературного руху. На цілу російську україну був тоді один університет у Харькові, а ректором університета був Гулак-Арте-

Вийшло: 1912 — Ч. 1—23/24, 25/26, 27/28, 29/30, 31/32, 33/34, 35/36, 37—44/46, 47/49—52; *Ф*. 35×25,5 см; *Обс*. 8 с., 10 с., подвійні числа 16 с., 20 с.; *Передпл*.: на рік 3 руб., за кордон 4 руб. *Ц*. окремого числа 5 коп., подвійного 10 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Ч. 1—21, 23/24—40, 42—52; **НБУВ**: 1912 — Ч. 1—52; **ДНАБ**: 1912 — Ч. 17, 20; **ХДНБ**: 1912 — Ч. 1—52.

Примітки: Енциклопедія Українознавства подає, що тижневик виходив «з ініціятиви і за ред. М. Міхновського, коштом М. Біленького». Конфіскати: ч. 41, 43, 47/49.

У редакційній статті «1 січня 1912 р. Харьків», що відкривала перше число часопису, перед читачем ставилося риторичне запитання: чи варто тижневику «Сніп» як новому виданню традиційно оголошувати свою програму, чи «досить вже того, що на цілу слобідську Украіну нема ні одної часописі українськоі, щоб неминуча потреба в такій часописі була очевидною». Редакція декларувала також, що висвітлюватиме питання громадсько-політичного й культурного життя не крізь призму російської преси, а з позиції національних інтересів, провівши символічну паралель між освоєнням предками-українцями із шаблею й чепігою Дикого поля — Слобідщини — та новітнього «дикого поля» — духовного й культурного запустіння унаслідок російської імперської політики. Інші редакційні статті, що мали, як правило, назви за датою виходу газети або ж написання статті (наприклад: «22 січня 1912 р. Харьків», «Льондон. 27 лютого»), порушували питання політичного й культурного життя українців у Російській імперії, зокрема виборів до IV Державної думи, боротьби за національне самовизначення, висвітлювали різні події — виступи українських депутатів у австрійському парламенті, боротьбу за створення у Львові українського університету, обструкцію українських послів у Галицькому сеймі, а також ставлення відомих європейських політиків до українського питання.

Обличчя часопису «Сніп» формував видавець Микола Міхновський — відомий політичний діяч, автор «Десятьох заповідей українця». Видання постійно фіксувало факти руйнування української культури та духу в умовах Російської імперії, перш за все національної самосвідомості. У публікаціях, що висвітлювали події тогочасного політичного життя, йшлося про запланований на квітень 1912 р. панслов'янський з'їзд та заходи організаторів щодо недопущення на ньому україномовних виступів, про важке економічне становище переселенців-українців на Далекому Сході (Зелений Клин) та агресивну асиміляторську політику царського уряду, дволичність закликів російських політиків до взаємної толерантності («коли ми були нетерпимими?»), а також про шкідливість для нації участі у чужих визвольних рухах: «Останнє півстоліттє українська інтелігенция наслїпо йшла за прогресівними кличами росиян, несвідомо готуючи своєму народові страшний моральний занепад…». Унаслідок розірваності України між різними державами український рух трактувався ворогами то як польська інтрига, то як «фінансований пруськими марками». Підсумовуючи невтішні наслідки виборів до IV Думи 1912 р., редакція усе ж бачила тут виразний позитив: українці сформували власну національну фракцію і не стали, як раніше, додатком до якихось російських партій чи блоків, здобули моральну перемогу самим фактом організованого самостійного виступу (загалом українцями на виборах було здобуто 500 голосів — уп'ятеро більше, ніж до III Думи).

З-поміж публікацій політологічної тематики виокремлювалися цикл нарисів п. н. «Дагеротип» К. Бича-Лубенського (псевд. Л. Пахаревського), статті «Нация та асиміляція» (підп.: Леонід К.), «Російські прогресісти й українська справа» П. Тимохвієнка, «Національно-культурне будівництво й наші відносини до ліберальних москалів» П. Кушніра. У ч. 22 «Снопа» редакція вмістила лист за підписом «д. С. Р-ка» і запропонувала читачам надсилати свої коментарі. Довкола проблеми денаціоналізації та патріотизму розгорнулася жвава дискусія, що тривала упродовж кількох місяців. У ч. 37 вміщено відповідь автора листа усім дискутантам, у ч. 51 — коментар-підсумок редакції, в якому наголошено, що ніхто не дав відповіді на основне запитання: чому наш народ у такому важкому становищі, причина в особливій психічній організації чи в історичних обставинах?

У статтях економічної тематики домінувала проблема переселення українців до Сибіру та на Далекий Схід. Так, О. Мицюк, посилаючись на дослідження російських вчених Кауфмана, Нікольського, Соколовського, наголошував на шкідливості «перемішування націй» на новому місці, як це практикувалося, та на необхідності заснування національно компактних поселень для позитивного морального й економічного результату («Переселення (З української точки погляду)»).

Зважаючи на те, що українська інтелігенція століттями перебувала під впливом політики культурної денаціоналізації, одним із найважливіших завдань на початку XX ст. було виховання національно свідомої

молоді. Саме тому серед публікацій гуманітарного плану пріоритетно вирізнялися статті педагогічної тематики: «Родинне виховання» (підп.: Фанько; псевд. А. Кримського), «Різдвяні Ялинки» Д. Пісочинця (псевд. Д. Ткаченка), «До самоосьвіти!» О. Куроського, «До стильної народньої школи» (підп.: Є. С-к), «Дещо про нашу мову» (підп.: А. Б.), «Мандровані дяки» Г. Бабенка, «Потреба в оповіданнях з учительського життя» (підп.: Учитель), «З Києва на Слобідщину» Гр. Гетьманця (псевд. Г. Коваленка), в яких тісно пов'язано різні вектори формування особистості — сім'я та школа, сьогодення й історична традиція. Так, мандрівний дяк — образ, що втілює ідею народної просвіти, член церковного братства, — у літературі XIX ст. став образом комічним, блазенським (наприклад у М. Гоголя), що наклало відбиток неповаги на всю шкільну традицію. Акцентувалося також, що основою національного світогляду повинно бути цілеспрямоване виховання, а не випадок (наприклад прочитання «Кобзаря» Т. Шевченка), однак це залежало і від свідомості вчителя. Єдність інтелігенції та народу проявлялася перш за все мовно: мова вищих верств не повинна відмежовуватися від «коріння, яким живе», і «тільки шляхом етнографізму можна поставити розвиток рідної мови на певний ґрунт». Проте надмірне наслідування фольклорних зразків мало іноді й негативні наслідки, гальмуючи розвиток вищих культурних форм. Серед етнографічних студій виокремлюються: «В справі українських народніх ігр і танків» (без підп.), «Українська старовина й її охорона» (підп.: М. К.), «Зімового довгого вечора: Моїй старенькій бабусі» (підп.: Онук).

Публікації літературознавчої тематики охоплювали великий змістово-хронологічний пласт: від досліджень давньої української літератури (І. Франко «Азбучна молитва св. Костантина Солунського», «Двобій Мсти-слава з Редедею: Староруське поетичне оповіданє», «Причинки до староруського віршовання») до критичних розвідок про тогочасний літературний процес, зокрема зарубіжну літературу (Х. Алчевська «Творець і дійсність» — про О. Олеся, М. Сумцов «Літературно-наукова діяльність Б. Грінченка», Ф. Письменний «Верніть народові народнього творця» — про потребу перевидання творів А. Тесленка, М. Кутовий «Наша дитяча література», М. Плевако «Світлої пам'яти Б'єрнст'єрне Б'єрнсона»; ін.). Чимало статей присвячено мистецтву, зокрема музиці: «З музичного життя України» К. Бича-Лубенського, «Наші музичні справи» С. Дрімченка — роль української опери М. Лисенка, «Відродженнє кобзи» В. Ємця, «Мотиви українського орнамента С. Васильківського» (підп.: Офі), «Нові квітки української штуки» К. Бунчука.

Тематичний горизонт культурологічних матеріалів суттєво розширювали ювілейні статті: «Пам'яти М. Л. Кропивницького» М. Плевако, «Пам'яти славного сина України — Бориса Грінченка (1910—1912)», «Пані Х. Алчевська: З нагоди ювілею», «Шевченко й Україна» С. Вірченка, «Шевченкові роковини» М. М[іхнов]ського, автор якої наголошував на унікальності гармонії між життям поета та його творами як історією великих страждань геніальної людини. Редакція «Снопа» присвятила 43-тє число пам'яті М. Лисенка, вмістивши, зокрема, публікації: «Смерть Миколи Лисенка» М. М[іхнов]ського, «Микола Лисенко: Остатній лист!» К. Бича-Лубенського. У наступному (44/46-му) числі також опубліковано низку матеріалів про видатного українського композитора. Автори наголошували на психологічному й політичному підґрунті трагедії його смерті: «Смерть зазирнула йому в-вічи саме тоді, коли надійшла заборона на українську культурно-просвітню інституцію в Київі, якої він був фундатор і голова і яка жила його духом». Особливо цінною серед часописних публікацій була серія портретів «Галлерея сучасних діячів наших» авторства М. Міхновського, що ознайомлювала із життєвим і творчим шляхом М. Грушевського, М. Лисенка, М. Садовського, М. Сумцова, І. Франка.

У тижневику «Сніп» друкувалися поетичні та прозові твори, зокрема вірші Х. Алчевської, М. Кононенка, І. Мечиславченка, Віталія Самійленка, О. Слісаренка, В. Тащі, І. Франка, О. Черниш, А. Шабленка. Автори художньої прози маловідомі, ймовірно, підписані псевдонімами — К. Бич-Лубенський, Д. Дмитрусь (псевд. Д. Дудкина), Олелько Островський, К. Цвинтарний. Також було вміщено кількома поданнями переклад «Джіакози» А. Доде.

Географія газетних дописів досить широка, що засвідчують назви публікацій: «З Харківщини», «Допис з Лебедина», «Лист з Сибіру», «Лист з Ізюму», «Лист з Петербургу», «Українські «страдники». У цих матеріалах йшлося насамперед про духовну інертність української інтелігенції, необхідність національної самоорганізації, проблеми українських переселенців у Сибіру, провал урядової ідеї щодо сільськогосподарських курсів для селян через російську мову викладання, незрозумілу українським трудівникам.

Рубрика «З нашого життя» спочатку не мала чіткої структури, згодом було сформовано постійні підрубрики: «З життя Слобідської Украіни», «З Галичини» («З

Галичини й Буковини»), «З поля літератури й науки» (тут іноді друковано україніку та подано зміст нових чисел деяких українських часописів), «З місцевого життя», «З Канадійської України», «З Американської України». Назви окремих заміток відображали, як правило, їх зміст: «Кобзарь на англійській мові», «Шевченківський збірник», «Суд над редактором «Украінськоі хати», «З Чернігівщини», «Справа українського університету», «Нові походи проти українства» тощо. Під рубрикою подано повідомлення про відкриття нових шкіл та товариств, діяльність різних громадських організацій, театральні прем'єри, вихід збірників, передрук матеріалів з інших періодичних видань (зокрема галицьких), а також короткі некрологи.

Інші рубрики: «З газет та журналів» (у ч. 44/46 містилася бібліографія публікацій про М. Лисенка в українській пресі), «Чужа преса про украінство» = «Ucrainica в чужих виданнях» = «Ucrainica в чужій пресі», «Новини», «Книжки, надіслані до редакції «Снопа», «Переписка редакції» = «Листуваннє редакциі», «Виділ інформаційний».

Рекламні оголошення друкувалися як на першій, так і на останній сторінках; популяризувалися, зокрема, українські періодичні видання («Діло», «Полтавская Рѣчь», «Рада», «Світло»; ін.), а також українські крамниці, переважно книгарні.

Часті грошові штрафи, які редакція змушена була сплачувати через свою політичну позицію, стали приводом до гумористичного конкурсу.

Завершуючи видання єдиного в Харкові українського часопису, редакція зазначала в останньому числі газети: «Не з власної волі припиняємо ми видання «Снопа»: обставини змушують нас… Бідність матеріяльна нашого громадянства важить в сій справі не меньше, як і його моральні хиби. «Сніп» умирає, смертельно ранений байдужостю нашого громадянства, а не дошкулюванням з боку ворогів».

Останнє (52-ге) число вийшло 30 грудня 1912 р. (12 січня 1913 р. н. ст.).

Бібліографія: *Кондра С.* Реєстр украінскоі періодичної преси 1816—1916 р.р. / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1002; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 195; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 114; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 95—96.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2924; *Комариця М.* Міхновський Микола Іванович / М. Комариця // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. — Львів, 1994. — Вип. 1. — С. 129—131.

М. Комариця

572

СТАНЇСЛАВІВСЬКІ ВІСТИ: Тижденник полїтичний, просьвітний і економічний. — Виходить кождого четверга. Р. 1. Ч. 1. 1912, 4 січ.

Видає і за ред. відвічає (1912); *Вид. і відвічальний ред.* (1913) Василь Іваницький. — **Станїславів, 1912—1913**: *Печатня* І. Данкевича в Станїславові (1912 — 1913 ч. 56); *Печатня* Льва Данкевича в Станїславові (1913 ч. 57—69). *Адр. ред. і адм.*: Станїславів, ул. Сапіжинська, ч. 23 (1912 ч. 1—51), ул. Сапіжинська, ч. 24 (1912 ч. 52). *Адр. ред.*: Казимирівська, ч. 18 (1913). *Адр. адм. і експ.*: Станїславів, ул. Сапіжинська, ч. 23 (1913).

Вийшло: 1912 — Р. 1 ч. 1—52, 1913 — Р. 2 ч. 53—69; *Ф.* 44,7×28 см; *Обс.* 4 с., 6 с.; *Передпл.*: у Станїславові й в краю річно 6 кор., в Німеччині 8 м., в Америці $2^1/_2$ дол. *Ц.* окремого числа 12 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. 1 ч. 1—52, 1913 — Р. 2 ч. 53—69; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. 1 ч. 1—52, 1913 — Р. 2 ч. 53—69.

У замітці «Запросини до передплати» редакція повідомляла, що приступила до «видаваня часопису для Станиславівщини і сусідних повітів», і його «як центральний окружний орган» зобов'язані передплачувати насамперед «товариства, інституциі, читальні, Соколи, Січи, кружки «Сільського Господаря» і ціле населенє округа» (1912. — Ч. 1). У статті «Організуймося!» у контексті твердження про те, що преса «повинна бути тими конечними до життя артериями, що несли би здорову поживу народному організмові... ідейним провідником, що вів би нарід до красшої будучности», відзначався брак повітової преси «як середництва для народних організацій... в їх політичних, просвітних, культурних справах по повітах». З огляду на те Станіслав «з великим числом мешканців, з ріжнородними товариствами і інституціями» — особливо потребує повітового органу. «Станїславівські Вісти», призначені «для станіславівського і сумежних повітів», не будуть «заступати ніякої партиї ані касти», а матимуть більше «інформацийний характер». Плануючи друкувати вісті з читалень, гімназійних товариств, кредитних і господарських інституцій та «згадки» про вистави, концерти, вечерниці, редакція

зазначала, що видання буде «зеркалом духового і культурного житя підгірської части нашого галицького руху» (1912. — Ч. 1).

Звертаючись 29 лютого 1912 р. до потенційних читачів Станіславського, Надвірнянського, Богородчанського і Товмацького повітів «о дописи з цілого Підгір'я — з над обох Бистриць, з над Прута й наших гарних, а горем прибитих гір», редакція наголошувала, що метою часопису є «национальне осьвідомленє — і повна независимість цілого нашого народа. Ми хочемо через нашу часопись до того причинитися, щоби наш нарід не лише знав і умів усюди своїх прав відважно боронити, але також, щоби при безнастанній роботі усіх Українців разом і в єдности прямував під окликом: визволенє з теперішньої неволі» (Від Редакциї. — 1912. — Ч. 9).

Чітко окреслені соціально-національні засади і завдання інформаційно-просвітнього тижневика визначили його змістове наповнення, спрямоване на громадсько-політичні, господарські, культурно-освітні проблеми Станіславщини.

На сторінках газети віддзеркалювалися події національно-політичного життя краю — у ньому друкувалися матеріали про вибори до повітової ради, Галицького сейму, про виборче право та виборчу реформу, боротьбу за український університет, якот: «Чи й коли діждемося справедливої реформи до Сойму» (1912. — Ч. 5, 7); «За справедливе виборче право до Сойму», яка закликала «весь руський нарід Галичини станути до помочи нашим соймовим послам та до завзятої борби проти польським проєктам соймової реформи, вимірених на повне поневоленє і погубу руського народу...» (1912. — Ч. 5); «Вибори до повітової Ради в Станіславові» (1912. — Ч. 40); «Повітова репрезентація» — про повітову раду і її функції (1912. — Ч. 42); «Польський шовінізм» (1922. — Ч. 49). Питання українського університету у Львові порушувалося здебільшого у передових статтях: «Університет» (1912. — Ч. 24), «За український університет» (1912. — Ч. 26), «Ні кроком взад» (1913. — Ч. 59), кореспонденціях: «Українська обструкція в парляменті», «Віче в справі українського університету у Львові», інших публікаціях.

Серед національних проблем, які заторкувалися на сторінках видання, велика увага приділялася питанням освіти і шкільництва, а також просвіти народу. Зокрема, про це йшлося у статтях: «Приватні школи в Станіславові» (1912. — Ч. 3) — про діяльність повітового шкільного комітету у Станіславі; «Школа імени М. Шашкевича в Станиславові» (1912. — Ч. 9); «Про наші школи» і «В справі нашого шкільництва» (1912. — Ч. 15), де приверталося увагу до поділу шкільної ради на українську і польську секції, та в кореспонденції «Віче в справі «Нашої школи в ярмі» — про зібрання українців Станіслава, на якому серед прийнятих вимог було заснування українського університету у Львові, «закладання в Галичині виключно українських середніх шкіл державних», «заснування шкіл народних і виділових з українською мовою викладовою по всіх містах і містечках» (1912. — Ч. 18). Організовуючи збір коштів на «Рідну Школу», редакція тижневика постійно містила заклики про пожертви та списки тих, хто пожертвував, п. н. «Жертви на «Рідну Школу» і «Коляда на «Рідну Школу».

Просвіта народу в контексті формування національної свідомості — одна з провідних тем публікацій видання, зокрема передової статті «На сучасні теми» (1913. — Ч. 54—56), в якій зазначалося: «Щоби нарід допровадити до самосвідомості — до того треба великої культури народної, — великої просьвіти», статей «Курси висшої просьвіти й їх у нас конечна потреба» (1913. — Ч. 53), «Міркованя з нагоди курсу для читальняних провідників» (1913. — Ч. 64), низки кореспонденцій авторства здебільшого Б. Шашенка під узагальненою назвою «Зі сіл» — про просвітню діяльність товариства «Українська Молодіж», члени якого читали цікаві лекції у селах повіту.

Відгукуючись на події національно-суспільного життя Станіславщини, тижневик порушував і розглядав стан вживання і збереження рідної мови українською інтелігенцією. «Не досить крику боронім прав нашої мови. Не збудуємо України тим, що все й всюди тільки по польськи говоритимемо», — наголошував невідомий автор у статті «Без наголовка», закликаючи до бойкоту на вулиці, в товаристві «кождого, хто не має на стільки самопошани, на стільки свідомості, щоби знав, що Українцям в розмові між собою і в розмові з чужинцями — говорити можна лишень по українськи...» (1913. — Ч. 58). У статті «Який ще спосіб до надаваня нашим містам українського вигляду» йшлося про такі способи, як «розговірна мова українська» (її треба «уживати все і всюди»), українські написи на державних будинках, вивіски на аптеках, крамницях та назви міських вулиць «українськими іменами» (1912. — Ч. 25).

Національному освідомленню населення повіту сприяли також матеріали суспільно-політичної, господарської та культурної тематики. Зокрема,

Число 30. Станїславів, четвер дня 25. липня 1912. Рік I.

Станїславівські Вісти

Тижденник полїтичний, просьвітний і економічний.

ПЕРЕДПЛАТА:	Виходить кождого четверга.	ОПОВІСТКИ
Річно . . . . 6— Кор. Піврічно . . . . 3— „ Чвертьрічно . . . . 1·50 „ Поодиноке число коштує 12 сот.	Видає і за Редакцию відвічає: ВАСИЛЬ ІВАНИЦЬКИЙ	по цїні 20 сот. від стрічки, а в надісланім 50 сот. Адреса Редакциї і Адміністрациї: Станїславів, ул. Сапіжинська ч. 23.

Жертви на ювилейний дар Дра Івана Франка

належить посилати на щадничу книжочку „Днїстра“ ч. 8000.

Шануймо самі себе, коли хочем, щоби нас другі шанували.

Зле дїєсь на нашій землицї. Народ наш мимо того, що такий численний не має своєї волї, не має значіня такого, як повинен мати. Єго визискують лиш, панують над ними чужі люди, котрі хоч живуть єго працею, не почувають ся не лиш до вдячности для него, але противно сьміють оклеветувати єго і пневажати, а наші руські гроші йдуть на ворожі нам цїли.

Хто тут винен!? запитаємо. Чому нас яко народ не шанують?! і чи є спосіб, що до вимушеня для нашого народу належного пошановання.

Ми тут самі винні.—

Не шануєм самі себе, тож не можуть нас другі шанувати. Ми не шануєм своєї мови, як належить.

Коли приміром Поляки все і всюди говорять лиш по польськи, то за се ми не робимо того, ми не говоримо всюди своєю мовою.

Вистарчить, щоби зійшли ся в урядї два урядники Русини, послухали як они до себе говорять — по польськи, а чи чув хто, щоби в цїлім сьвітї де коли два Поляки зійшовши ся говорили з собою не по польски? Ні!

Ще велика сила нашого народа в склепах, урядах, говорить лиш по польськи, хоч ті, що заробляють від Русинів повинні уміти говорити по руськи, повинні шанувати народність своїх клїнтів і купець чи ремісник повинен говорити до того, що єму дає заробити, єго мовою, отже до Русина по руськи.

Хто не шанує нашої мови, не повинен від нас заробити нї сотика!

А знов урядники всї в східній Галичинї є обовязані уміти по руськи і говорити і зносити ся з Русинами в руській мові.

Коли хто говорить в урядї не по руськи коли вносить до уряду письмо не руське, то сам ломить і нехтує закон, який нам запевняє права для руської мови.

Чи дивно отже, що уряди нарушують права нашої мови, коли они видять, що самі Русини нарушують ті права і коли знають, що за права своєї мови Русини не упоминають ся.

І так виходить, що хоч всюдна Галичина наш руський край, замешкалий переважно українським населенєм, ми не то по містах, але і по селах, що раз більше видимо на ній і чуємо лиш польську мову. Всї написи пишесь по польськи.

А прецїв, коли ми тут в нашім краю, так численні, то без нїякого труду можем і повинні ми вибороти собі належне пошановане. Хто нас не шанує, той не повинен від нас нї сотика заробити Як не буде мав що їсти, то пригадає собі як пошанувати того, що єго годує.

Найперше повинні ми сказати собі, то що инші вже давно собі сказали: „Свій до свого“ і від тої засади нї на крок не відступити.

Коли від нас заробляють наші люди, то зиск лишаєсь в нашім народї і не один гріш з того піде на наші цїли, а коли заробляють наші вороги, то не лиш, що они самі не вспожиють ся, але і значна часть з того піде на ворожі нам фонди призначені на се, щоби нас нападати з земли.

Коли хочемо вложити гроші на щадницю, то маєм на се „Руську щадницю“ в Перемишли, маєм численні стоваришеня кредитові по цїлій Галичинї, а в нашім Станїславові три: „Кредит знижковий“, „Руська міщанська Каса“ і „Народний Дім“.

Коли хочем визичити гроші, повинність рівнож зичити в наших інституциях. Тогди відсотки з наших грошей, чистий зиск піде на добродїйні наші цїли, а занте в наших товариствах знайдуть лиш наші люди; а не як то дїєсь по польських стоваришенях, що зиск зібраний від Русинів обертають на здїйсненє проектів „Na zniszczenie Rusi“, а дають пріміщенє найзагорільшим шовіністам, ворогам і провокаторам нашого народа. Маєм вже тілько своїх інституций кредитових, що хто чи то складає гроші на щадницю, чи бере позичку в чужій інституциї не лиш поступає нечесно зглядом свого народа, але ломить народну солїдарність і помагає ворогам катувати „рідну матір“, бо дає їм средства до борби і нищеня нашого народу.

Коли хочем що небудь купити, чи казати зробити, коли нам треба лікаря, адвоката чи нотара, то в першій мірі давайно заробити нашим людям, бо они борють ся з нами за наші права, за нашу мову, за нашу долю, они є оподатковані на наші народні цїли, а на всякий случай гріш їм заплачений не піде на цїль ворожу. І коли они зароблять, заробляє наша суспільність.

Коли вже вийде таке, що в певній місцевости нема, чи то купця, чи ремісника, чи адвоката, чи лікаря Русина, то йдім до такого, що прихильний Русинам. Даймо заробити, то лиш тим, що говорять до нас по руськи, що мають руські написи-шильди, що для Русинів урядують по руськи.

Від адвокатів і нотарів Поляків вимагаймо, щоби за наші гроші і нашим іменем вносили лиш руські подання і взагалї письма.

Купуймо лиш у тих ремісників і в тих склепах, де видають купони на „Рідну Школу“.

Посилаючи дїтий до шкіл, давайно до наших українських шкіл, а будемо мати певність, що наших дїтий не будуть переслїдувати за се, що они Русини.

Даючи дїтий до польських шкіл не лиш, що вже за молоду ломимо дугу дитини, але і збільшуємо число учників в польських школах, збільшуємо число польських шкіл, посад для польських професорів.

Поступаючи так стало і систематично вимусимо на наших сусїдах, що розмились на нашій земли, пошановане для нас, пригадаєм їм, що они від нас зависимі і що для ворогів руського народа чарід сей хліба не має.

Памятаймо як нам каже наш народний обовязок і народна честь.

Памятаймо о тім, щоб не до нас відносили ся слова пеніє:

Пожагайте недолюдки
Матір катувати!

До нашої молодїжи!

Читали ми богато відзивів до нашої молодїжи по часописях перед початком шкільних ферий, нинї хочемо ще в одній дуже важній справі до нашої молодїжи академічної і гімназийної відізвати ся. — Ходить нам головно о бурси і то бурси наші і бурси російські, чи як то ми звикли їх неправно називати бурси „кацапські“.

Коли наш селянин приведе дитину до міста, то зараз іде від бурси до бурси, та питає про цїну за удержане сина на місяць. Селянин наш за темний, щоби розумів різницю вартости бурси, тому дуже спокійно дає сина до тої бурси, котра найдешевша. Хотяй наш мужик нераз вже чув, що „дешеве мясо пси їдять“, то він таки віддає дитину до дешевої бурси, тай не прочуває бідака, що за марних кілька корон продав він дитину у чужу неволю.

Наші українські бурси за дорогі, бо треба платити місячно 20 до 25 корон. На те нема ради, часи тяжкі, чинші дорогі, пожива ще дорожша, тому наші бурси натягають кінці як можуть, однак мимо всего мусять жадати по 20 до 25 корон, бо звісно, що наші бурси не дістають нїяких пособій.

Не хочемо входити в те, звідки беруть гроші наші російські, чи як так хочете, кацапські бурси, знаємо лише те, що сї бурси суть значно дешевші і тому ще так богато

Одинока, руська гуртівня Торговля паперово-галянтерийна Товариства

„НАРОДНИЙ БАЗАР“

в Станїславові, Собіського ч. 20

поручає у великім виборі і по цїнах конкуренцийно низьких, всякого рода, прибори шкільні, як: зошити, нотатки, бльоки, пера, ручки, олївці, чорнила, прибори канцелярийні, як: каламарі, папери, куверти, бібули і инші. — Поручає також альбоми памятники, мошонки, дзіроснїці, портмонетки. — Великий вибір обогрїв і рам. — Чеботи гуцульські як: киляки, фартушки, краєки, торби, топірці, тарілки, вишивані краватки. — Прибори косметичні як: пудри, перфуми, мила. — Головне заступство паперів листових, марки Зоунзов. — В. П. Русаєк і В. П. Учителям уділяє значний рабат.

з-поміж них акцентуванням важливих тем вирізнялися передові статті про Т. Шевченка та М. Лисенка (Помянім Тараса. — 1912. — Ч. 9; Шевченківське свято. — 1912. — Ч. 16; Микола Лисенко. 10. III 1842 — 6. XI 1912. — 1913. — Ч. 3), статті Антона Рибчука «Вшехпольський шовінізм в ц. і к. армії» (1912. — Ч. 36), Богдана Шашенка «Соловій української пісні» (1912, 1913. — Ч. 50—53, 69), а також обширна стаття без зазначення автора «Економічне положенє українського народа в Галичині» (1913. — Ч. 62, 63, 65—67), в якій висловлювалося сподівання, що «інтелігентна громада зрозуміє силу, утаєну в кооперативній організації» і «приступить до будови великої української кооперативи» (1913. — Ч. 67). Окрім того, на сторінках тижневика постійно друкувалися інформативні кореспонденції: «Шашкевичівські сьвята в Станіславові» (1912. — Ч. 1), «Гуцульський театр» (1912. — Ч. 3, 5), «Драматична вистава українського народного театру ім. Івана Тобілевича в Станіславові» (1912. — Ч. 37), «Вистава «Невольника» і відчит Ів. Труша» (1913. — Ч. 42) й етнографічні статті про українські звичаї і обряди: В. П. «Коляда» (1913. — Ч. 53, 54), «Від музея Научного товариства імени Шевченка» (1913. — Ч. 68). Із підзаголовком «З наших гір» опубліковано описи окремих місцевостей краю (Ворохта. — 1912. — Ч. 34).

Чільне місце у часописі займали також публікації про діяльність культурно-просвітніх і господарських товариств, як-от: «Просвіта», «Рідна Школа», «Сільський Господар», торговельно-промислове товариство «Сокільський Базар», «Товариство научних викладів ім. Петра Могили» у Станіславі.

Окрім того, повідомлення і кореспонденції про суспільно-політичні, економічні, культурні події у житті Станіславщини, Галичини та світу систематично друкувалися під постійними рубриками: «З політики», «Новинки», «З товариств», «Господарські ради», «Всячина», «Оповістки», «Дописи», а також «Нові видання», «Нові книжки».

Художня творчість у виданні представлена літературними публікаціями Б. Лепкого, господаря з Ямниці Івана Михайловича, Ф. Федоренка, Б. Шашенка, а також перекладами творів Г. Гайне, Б. Пруса, А. Чехова та інших відомих зарубіжних письменників.

На другому році видання редакція, зазначаючи, що «українська, навіть столична, преса звертає мало уваги на мову, так що на стовпцях наших часописей аж роїться від всяких польонізмів, русизмів та галицьких льокалізмів...», обіцяла писати «чистою, від чужої нашести вільною, народною бесідою. Хай під низькі стріхи йде чисте зерно — не полова, хай народ пізнає свою рідну, не захващену чужими висловами мову» (Від Редакциї. — 1913. — Ч. 53). Певною мірою це редакції вдавалося, і мова публікацій тижневика була наближена до народної. Однак тексти або окремі речення чи вислови часто наводилися польською мовою.

Останні сторінки часопису містили різноманітні оголошення, повідомлення, рекламу, анонси. Характерними були також посторінкові анонси й комерційні оголошення.

Про «Станїславівські Вісти» як про видання, що здобуло «собі великий круг читачів», писав Ю. Олесницький у «Станиславівських Вістях», відновлених 1937 р.

Авторів публікацій редакція майже не подавала. Із вказаних — Богдан Шашенко й Антін Рибчук.

Останнє (69-те) число тижневика вийшло 5 травня 1913 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 195.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 3024; *Олесницький Ю.* Станиславів як новий Галич і його преса / Ю. Олесницький // Станиславівські Вісті. — 1937. — Ч. 2. — С. 3; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2001. — С. 118—122.

М. Галушко

573*

ТОРГОВЕЛЬНО-ПРОМИСЛОВИЙ ВІСТНИК: Українська часопись, посьвячена реклямі. — Виходить двічі на місяць. Ч. 1. 1912, 12 квіт.

Ред.-вид. Іван Савицький. — **Стрий, 1912—1913**: *Друк.* А. Ольбріха. *Адр. ред.*: адміністрація «Торговельно-Промислового Вістника».

Вийшло: 1912 — Ч. 1, 2, [?]; *Ф.* 34×25 см; *Обс.* 14 с.; *Передпл.*: на рік 2 крони.

Примітки: У редакційному повідомленні зазначалося: «Даром висилаємо сю часопись на змінні адреси усіх українських Товариств, Спілок, адвокатів, лікарів і т. д.».

Видання присвячено «торговельній і промисловій реклямі». Також на його сторінках друкувалися «статті з рільництва».

Ч. 2 датовано 25 квітня 1912 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 196; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 836—838.

Література: Енциклопедія Українознавства : заг. частина : перевид. в Україні. — К., 1995. — Т. 3. — С. 989; *Тернопільський Ю. Л.* Українська преса з перспективи 150-ліття / Юрій Л. Тернопільський. — Джерзі Сити, 1974. — С. 31; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 196; *Падох Я.* До історії стрийської преси / Ярослав Падох // Стрийщина : іст.-мемуар. зб. Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинщини, Рожнітівщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини. — Ню-Йорк ; Торонто ; Париж ; Сидней, 1990. — Т. 2. — С. 116; *Падох Я.* Стрийські журналісти / Я. Падох // Там само. — С. 146.

О. Дроздовська

574

УКРАЇНА: Демократична часопись. — Виходить що тижня (1912—1913), 1, 20 і 30 кождого місяця (1914). Р. І. Ч. 1. 1912, 26 груд.

Видає і за ред. відповідає Іван Захарко (1912 — 1913 ч. 13). *За ред. відповідає* Іван Захарко (1913 ч. 14, 15), Н. Унгурян мол. (1913 ч. 16 — 1914). — **Чернівці, 1912—1914**: *Видає* «Україна» ст. зар. з обм. пор. (1913 ч. 16 — 1914). *Друк.* тов. «Руська Рада» в Чернівцях. *Адр. ред. і адм.*: Чернівці, ул. Панська, ч. 22 (1912—1913), ул. Пумнула, ч. 14 (1914).

Вийшло: 1912 — Р. І ч. 1, 1913 — Р. І ч. 2—28/29, 30/31, 32/33, 34/35, 36/37—49, 1914 — Р. ІІ ч. 1—5/6, [?]; *Ф.* 32×24 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.*: на рік 6 к., для селян 4 к. (1912—1913), 5 к., для селян 3 к. 50 с. (1914). *Ц.* окремого числа 10 сот. (1912—1913), 16 сот. (1914).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. І ч. 1, 1913 — Р. І ч. 2—49, 1914 — Р. ІІ ч. 1—5/6; **НБУВ**: 1914 — Р. ІІ ч. 2, 5/6; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. І ч. 1, 1913 — Р. І ч. 2—49, 1914 — Р. ІІ ч. 1—5/6.

Примітки: Тижневик виходив буковинським діалектом української мови.

Редакція «України», мотивуючи потребу видання часопису, в якому «кождий, хто щиро і чесно бажає добра українському народови, міг би висказати свою думку», в інавгураційному вступному слові відзначала: «Кождий, хто отвертими очима дивить ся на українську політику на Буковині, той видить, що вже від кількох літ чим раз сильнійше проявляєть ся невдоволенє ізза способу провадженя нашої політики. Чим раз сильнійше стає роздвоєнє між народом — а його політичними провідниками. Чим раз більше розходять ся політичні погляди ... провідників» (1912. — Ч. 1). Часописи «Каменярі», «Борба», «Нова Буковина», «Народний Голос», які виходили у той час на Буковині, на думку видавців «України», здебільшого «боронять дотеперішної політики, тому і кожда думка, на яку не годять ся посли, для них не істнує. Сими ґазетами промовляють посли до народу», а потрібно «ґазети, з якої промовляв би нарід до послів». Такою газетою мав стати тижневик «Україна» — орган української демократичної партії під гаслом: «Через нарід — для народу!».

Редакція часопису критикувала політику буковинських послів «при замкнених дверях», оскільки вона «відсуває нарід від політики і робить його байдужним для народних справ. Така політика ставить справи особи понад справи загальні, бо така політика і в горі, і в долині опирає ся не на народі, а на одиницях» (1912. — Ч. 1). Як орган групи Степана Смаль-Стоцького, тижневик перебував в опозиції до посла Миколи Василька та його прихильників, широко висвітлюючи у публікаціях ідейне протистояння між С. Смаль-Стоцьким і М. Васильком та коментуючи занепад «Українського Клюбу» в Буковинському сеймі та «Союзу українських послів» в австрійському парламенті.

На противагу буковинським послам, демократична партія і її орган «Україна» не виявляли вірнопідданських почуттів до австро-угорської монархії. «Не слід нам із-за одної-двох уступок в нашу користь тратити голову і без ніяких застережень захоплюватись австрійським імперіалізмом», — наголошувалося у статті «Світова політика і Україна» (1912. — Ч. 3). В «Ухвалі міщанського віча в Чернівцях» відзначалося: «1. Визнаємо засаду, що українська нация може безпечно дійти до своєї політичної мети лише тоді, коли в основу єї внутрішної політики ляже глубока мораль, щира праця, посьвяченє для справ народних цілого загалу.

2. Визнаємо переконанє, що лише щиро-демократична організация, оперта на найширших масах народу, дає запоруку успішного розвитку усїх народних сил і нашої национальної справи...

3. Проте осуджуємо як найострійше теперішну політичну систему Василька за те, що вона, опираючи ся на неморальних основах, ширить деморалїзацию, коррупцию, політичний бандитизм і хулїганство в народї, і відкидаємо з найбільшим обуренєм проєкт організациї, яка має виключно лише ту цїль, щоб служити підпорою сеї пагубної для українського народу системи» (1913. — Ч. 21).

Через призму критики «антинародної політики» буковинських послів у виданні висвітлювалася проблема українського університету: «Коли українці здобудуть собі рідний університет, то здобудуть його

УКРАЇНА

ДЕМОКРАТИЧНА ЧАСОПИСЬ.

Виходить що тижня, в четвер.

Передплата виносить на рік 6 К, для селян 4 К. Поодиноке число без пересилки коштує 10 сотиків.

Редакция і Адміністрация: **Чернівці, улиця Панська, число 22.** Урядові години від 3—6 попол.

За оголошеня платить ся: за цілу сторону 64 К, за 1/2 ст. 32 К, за 1/4 ст. 16 К, за одну стрічку дрібним друком 20 сот., між текстом 30 сот.

Ч. 1. **Чернівці, дня 26. грудня 1912.** **Рік I.**

БІБЛІОТЕКА ім. ШЕВЧЕНКА

Чи треба нам нової ґазети?

Кождий, хто отвертими очима дивить ся на українську політику на Буковині, той видить, що вже від кількох літ чим раз сильнійше проявляє ся невдоволенє ізза способу провадженя нашої політики. Чим раз сильнійше стає роздвоєнє між народом — а його політичними провідниками. Чим раз більше розходять ся політичні думки громади — а політичні погляди провідників. Тому і не може бути двох думок про потребу ґазети, в котрій кождий, хто щиро і чесно бажає добра українському народови, міг би висказати свою думку. Се певно вийде на хосен нашому народови. А такої часописи доси на жаль нема.

Ми маємо тепер на Буковині отсї українські часописи: „Нову Буковину", „Народний Голос", „Борбу" і „Каменярів".

„Каменярі" се часопись, яка має служити передовсїм інтересам одного стану, а то учителїв народних шкіл. Правда, там богато говорить ся і про політичні справи, бо учительському станови не може бути байдуже політичне житє цїлого народу. Треба признати, що політичні погляди, висказувані в „Каменярях", не вузько станові, а щиро народні; та „Каменярі" приневолені лиш тому присьвячувати так богато місця політичним справам, бо нема иньшої ґазети, в якій можна би отверто висказати свої думки.

„Борба" се орґан української социялїстичної партиї на Буковині. Ся ґазета заступає інтереси лиш одної кляси робітничої і тому в справах загально народних вона звязана інтересами міського робітництва і социялїстичними поглядами, яких не поділяє і не може поділяти загал нашого народу.

„Нова Буковина" і „Народний Голос" — се ґазети, які видають теперішні посли. Сї ґазети боронять дотеперішної політики, тому і кожда думка, на яку не годять ся посли, для них не істнує. **Сими ґазетами промовляють посли до народу. Конечно треба ґазети, з якої промовляв би нарід до послів.**

Віча, на яких нарід міг би висказати свої потреби та бажаня, відбувають ся дуже рідко тай то скликує ся їх хиба на те, аби висказати послам „подяку" та „довірє". А то треба би розмовити ся з послами і що тижня!

Яка наша програма?

Ми поставили собі за клич: **Через нарід — для народу!** Про загальні народні справи повинен рішати загал, а не одиниці! Лиш тоді може бути гаразд нашому народови, як сам нарід буде рішати про свою долю!

Лиш тоді певна будуччина народу, як цїлий нарід буде стояти на сторожи своєї будуччини!

Тому ми мусимо бути противниками політики одиниць, в якій про загальні справи рішають виключно „провідники", а загал про се не лиш нічого не знає, але його навіть про його думку не питають. Така політика при замкнених дверях відсуває нарід від політики і робить його байдужним для народних справ.

Така політика ставить справи особи понад справи загальні, бо така політика і в горі і в долинї опирає ся не на народї, а на одиницях.

А тими одиницями бувають часто, а особливо по селах, вороги народної справи, а навіть чужі визискувачі народу.

Ті одиниці ради наживи і особистої користи підпирають таку політику.

З сьвятої справи, служити свому народови, робить ся жерело особистої користи і наживи.

Через се чесні люди відвертають ся від політики, а нарід, якого тільки накликували до орґанізації, якому тільки літ говорено, що лиш у гуртованю, лиш у своїх товариствах лежить підвалина його красшої долї — той нарід видить, що провідники опирають народну політику не на народї, а на ворогах народу. Тому нарід тратить довірє до провідників, тратить віру в свою силу і свої товариства. Тому всюди занепадають читальнї, заснїчують ся „Сїчи" та ледви животїють каси.

тільки завдяки опозиційній тактиці галицьких послів, а не сервілістичною політикою буковинського клубу» (1913. — Ч. 3), а також важке становище селян і їх вимушена еміграція: «Присуд смерті» (1913. — Ч. 17), «Еміграція до Парани і Аргентини» (1913. — Ч. 24), «Боротьба з голодом» (1913. — Ч. 30/31). Пильну увагу редакція часопису приділяла справі ліквідації і санації «Селянської Каси»: насамперед аналізувався розгляд цієї справи у сеймі (Санація союзів. Великі страти. — 1912. — Ч. 1; Злочинна легкодушність у справі санації «Селянської каси». — 1913. — Ч. 44) і розкривався її погляд на цю проблему: «Василькові цуцики «Нова Буковина» та «Народний Голос» — його заслуга (потайки провели санаційну справу, без нарад, віча, хоча там гроші цілого загалу, маєток народу)» (1913. — Ч. 5). Особливо гострими були критика діяльності посла М. Василька та звинувачення його в тому, що, зокрема, «допомагав волохам», «штучно піддержував кількох москвофільських загорільців або платних російських агентів» (1913. — Ч. 41), у статтях: «Українські посли парламентарні проти Василька» (1913. — Ч. 8), «На що йдуть краєві і громадські гроші» (1913. — Ч. 13), дописі «Пан Василько не виконав жодної зі своїх обіцянок» (1912. — Ч. 1), кореспонденції «Васильківські збори в справі кандидатури до сейму» (1913. — Ч. 9) тощо. Ім'я М. Василька згадувалося навіть у рубриці «Смішне і страшне».

Однак, критично оцінюючи також діяльність інших буковинських послів (Поляки на Буковині. — 1913. — Ч. 34/35; Кому служить пан посол Попович в краєвім виділі — дідичам. — 1914. — Ч. 3), редакція тижневика у численних кореспонденціях про віча схвально відгукувалася про діяльність С. Смаль-Стоцького. Так, в одній із публікацій стверджувалося: «Громадську діяльність Василька оцінить історія нашого національного розвою — і то без сумніву в користь Стоцького» (1913. — Ч. 39), в іншій кореспонденції повідомлялося: «Заговорив професор Стоцький і тихо стало, як у церкві. Народ жадний був слухати бесідника, бо давно не чув єго слів — а слова ті прилягли кождому до серця і душі. Говорив за себе, за «свою дитину» Селянську Касу, про сумний і невідрадний напрям політики теперішніх соймових послів, бо настала між ними неправда, перекупство і моральна гниль. Оплески і «славно» було нагородою єго бесіди» (1913. — Ч. 41). Разом з тим, відкидаючи звинувачення васильківців проти С. Смаль-Стоцького, редакція наголошувала: «Проф. Стоцький рішучо замало дбав про політичне осьвідомленє мас, а хоч би й інтеліґенциї... Він робив для народу та не через народ» (1913. — Ч. 4).

Не опинилося поза увагою видання і становище української православної Церкви, що турбувало українську громаду Буковини, зокрема проблема поділу крайової дієцезії на румунську й українську (Резолюція в справах церковних. — 1913. — Ч. 43).

У тижневику друкувалися також статті, що містили роздуми про долю України й українців, як-от: «Славен єси, наш милий Боже» (1913. — Ч. 2), «Українське автохтонство» (1913. — Ч. 16), «250-літні роковини мученицької смерті полковника Івана Богуна» (1914. — Ч. 1).

Питання використання української мови залишалося проблемним не тільки в школі, а й на державному рівні: «Най не буде ні мені, ні тобі» (1912. — Ч. 1), «Наша мова в буковинських урядах без права» (1913. — Ч. 7). У дописах, зокрема, інформувалося: «Читальні пустками світять» (1913. — Ч. 14). Лише «Жіноча Громада», Товариство православних русинок й академічне товариство «Союз» весело святкували Маланку (1913. — Ч. 5). У війську відбувалася румунізація вояків-українців (1913. — Ч. 2). На крайовій учительській конференції «найкраще і найважніше виглядала репрезентація українських шкіл. Але ніхто не промовляв по-українськи» (1913. — Ч. 32/33), відзначався занепад українських гімназій (1914. — Ч. 5/6). Освітню ситуацію у краю докладно аналізувалося у публікації про загальні збори товариства «Українська Школа» (1914. — Ч. 5/6).

Відгукуючись на суспільно-політичні події у краю, Україні та світі, редакція тижневика надрукувала «Проект виборчої реформи до галицького сейму» (1913. — Ч. 14), статтю «Побіда», в якій йшлося про те, що українці в Галичині здобули 14 мандатів (1913. — Ч. 28/29), започаткувала рубрики «З парламенту», «Огляд заграничної політики». У рубриці «Вісті з російської України» повідомлялося також про реалії суспільно-політичного життя, зокрема українські демонстрації у Києві (1914. — Ч. 4).

Виховуючи національну свідомість, почуття патріотизму українців, редакція тижневика широко відзначала ювілеї українських письменників — О. Кобилянської, М. Павлика, Ю. Федьковича, І. Франка, Т. Шевченка, друкуючи статті про їхнє життя і творчість, матеріали про проведення урочистостей у різних установах Буковини і Галичини, повідомлення «Заборона Шевченкових свят на російській Україні», а також «Протест проти заборони Шевченківських свят в Росії» (1914. — Ч. 2). Опубліковані некрологи М. Коцюбинського, Лесі Українки засвідчили великі національні втрати.

На сторінках «України» анонсувалося багато різних видань, зокрема: партитура опери С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм», етнографічні збірники, «Бібліотека для молодіжі», книга В. Лункевича «З життя первісного чоловіка і сучасних дикунів», календарі, народний часопис «Добра Новина», дитяча книжка «Пригоди малого Когутика», «Ілюстрована Україна», літературознавчі та художні видання: В. Сімович «Про життя і твори І. Франка», С. Смаль-Стоцький «Характеристика літературної діяльності Івана Франка», О. Кобилянська «Через кладку», М. Коцюбинський «Тіні забутих предків», А. Чайковський «Віддячився», Л. Толстой «Живий труп», оповідання А. Доде (в перекладі М. Грушевської).

Останнє (5/6-те) число вийшло 16 квітня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 205; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1711—1713, 1767.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3307; Національне відродження на Буковині (1884—1914 рр.). Політичні партії // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філядельфія ; Дітройт : Зелена Буковина, 1956. — С. 488; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Там само. — С. 631; *Романюк М. М.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 281—286.

М. Романюк

575

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО = UCZYTELŚKE SŁOWO (1939 ч. 4—13): Орґан «Взаїмної Помочи галицьких і буковинських учителів і учительок» (1912—1914, 1916); Орґан Товариства Взаїмна Поміч українського народнього учительства (1920 ч. 3 — 1922 ч. 9); Орґан Тов. «Взаїмна Поміч українського народнього учительства». Становий журнал українського народнього учительства (1922 ч. 10, 11/12); Орґан Взаїмної Помочі Українського Вчительства (1923—1938); Орґан Товариства «Взаїмна Поміч Українського Вчительства» (1939). — Виходить раз на місяць (1912, 1916, 1920 — 1929 ч. 10, 1933 — 1938 ч. 1), двічі на місяць (1913—1914, 1929 ч. 11 — 1932, 1938 ч. 2 — 1939). Р. І. Ч. 1. 1912, 15 верес.

Редаґує Комітет (1912—1914, 1923—1931, 1932 ч. 7 — 1935), Комісія (1936—1939). *Відвічальний ред.* Нестор Пшепюрський (1912—1914). *За ред. відповідає* Микола Мороз (1916 — 1921 ч. 11/12), Іван Ліщинський (1923 ч. 1), Андрій Зелений (1924 — 1936 ч. 7), Анна Мучій-Боднарович (1936 ч. 8 — 1939). *Редаґує і за ред. відповідає* Іван Ліщинський (1921 ч. 13 — 1922). *Начальний ред.* Іван Ющишин (1923 ч. 2—9), Іван Стронський (1925 ч. 8/9 — 1928 ч. 7/8). — **Львів, 1912—1914, 1916, 1918, 1920—1939**: *Накладом* «Вз. П. Уч.». (1913 ч. 14). *Видає* Т-во «Взаїмна поміч Укр. Вчительства» (1930—1939). *Друк.* І. Айхельберґера, Львів, Ринок, 10 (Дім «Просьвіти») (1912); *Друк.* «Діла», Львів, Ринок, 10 (1913—1916, 1920—1922); *Друк.* Ставропигійського Інституту у Львові (1923—1924 ч. 1, 1925 ч. 11 — 1929 ч. 7/8); *Друк.* Видавничої Спілки «Діло», Львів, Ринок, 10 (1924 ч. 2 — 1925 ч. 7, 1932—1939); *Друк.* О. О. Василіян в Жовкві (1925 ч. 8/9, 10); *Друк.* Щасного Беднарского в аренді «Кооперативи Промислу Ґрафічного» у Львові, Ринок, 9 (1929 ч. 9 — 1931). *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. Скарбківська, ч. 33 (1912). *Адр. ред., адм. і експед.*: Львів, ул. Скарбківська, ч. 33 (1913—1914), ул. Мохнацького, ч. 12 (1916), Ринок, 10 (1920 ч. 1—9), вул. Осолінських, ч. 8 (1920 ч. 10 — 1922 ч. 2/3/4, 1923—1931), вул. Унії Люблинської, 11 (Учительський Дім) (1922 ч. 5—11/12), ul. Jakóba Stŕzemig, 11 (1932—1939).

Вийшло: 1912 — Р. І ч. 1—3, 1913 — Р. І ч. 4—19, Р. ІІ ч. 1—6/7, 8, 1914 — Р. ІІ ч. 9/11—13, 14/15—22, 1916 — Р. ІІІ ч. 1, 2/3—6, 1918 — Р. IV ч. 1, 1920 — Р. V ч. 1—12, 1921 — Р. VI ч. 1—9/10, 11/12, 13, 1922 — Р. VII ч. 1, 2/3/4—6, 7/8—10, 11/12, 1923 — Р. XI ч. 1—3/4, 5—7/8, 9, 1924 — Р. XII ч. 1—4, 1925 — Р. XIII ч. 1—8/9, 10—12, 1926 — Р. XIV ч. 1—12, 1927 — Р. XV ч. 1—7/8, 9—12, 1928 — Р. XVI ч. 1—7/8, 9, 10/11, 12, 1929 — Р. XVII ч. 2(1), 2—7/8, 9—15, 1930 — Р. XVIII ч. 1—10/11, 12/13, 14/15, 16/17, 18/19, 20/21, 22/23/24, 1931 — Р. XIX ч. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 13, 14/15, 16/17, 18/19, 20, 1932 — Р. XX ч. 1—10, 1933 — Р. XXI ч. 1—7/8, 9—12, 1934 — Р. XXII ч. 1—10, 1935 — Р. XXIII ч. 1—10, 1936 — Р. XXIV ч. 1—10, 1937 — Р. XXV ч. 1—7, 8(277)—10(279), 1938 — Р. XXVI ч. 1(280)—19(298), 1939 — Р. XXVII ч. 1/2(299/300)—13(311); *Ф.* 26×17 см (1912—1916, 1925—1939), 30,5×23 см (1920—1922); *Обс.* 32—40 с. (1912), 16—32 с. (1913—1916), 8 с. (1920), 16—36 с. (1921—1924), 24—32 с. (1925—1939), 62 с. (1914 ч. 14/15), 52 с. (1927 ч. 7/8); *Передпл.*: річна для нечленів Т-ва з почт. пересилкою для Австро-Угорщини 8 К. (1912—1916), річно 42—60 м (1920 ч. 3—10), 120—360 м (1921 ч. 1—11/12), 600—1000 (1921 ч. 13 — 1922), для Росії (1912—1914), на занятих рос. територіях (1916) 4 рублї, для Америки і Канади 4 дол. (1913—1916). *Ц.* окремого числа 30 с.

(1916 ч. 1—5), 50 с. (1916 ч. 6), від 3 М 50 Ф до 6 М (1920), від 15 М до 50 М (1921), від 150 М до 500 М (1922), від 700 Мп до 5000 Мп (1923).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. I ч. 1—3, 1913 — Р. I ч. 5—15, 17, 19, Р. II ч. 1—8, 1914 — Р. II ч. 9/11—22, 1916 — Р. III ч. 1—6, 1920 — Р. V ч. 1—12, 1921 — Р. VI ч. 1—13, 1922 — Р. VII ч. 1—11/12, 1923 — Р. XI ч. 1—9, 1924 — Р. XII ч. 1—4, 1925 — Р. XIII ч. 1—12, 1926 — Р. XIV ч. 1—12, 1927 — Р. XV ч. 1—12, 1928 — Р. XVI ч. 1—12, 1929 — Р. XVII ч. 2(1)—15, 1930 — Р. XVIII ч. 1—22/23/24, 1931 — Р. XIX ч. 1/2—20, 1932 — Р. XX ч. 1—10, 1933 — Р. XXI ч. 1—12, 1934 — Р. XXII ч. 1—10, 1935 — Р. XXIII ч. 1—10, 1936 — Р. XXIV ч. 1—10, 1937 — Р. XXV ч. 1—10(279), 1938 — Р. XXVI ч. 1(280)—19(298), 1939 — Р. XXVII ч. 1/2(299/300)—13(311); **НБУВ**: 1912 — Р. I ч. 1—3, 1913 — Р. I ч. 4, 6—8, 10—12, 14, 15, 18, 1914 — Р. II ч. 9/11—18, 20, 1916 — Р. III ч. 1—6, 1922 — Р. VII ч. 7/8; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. I ч. 1—3, 1913 — Р. I ч. 4—19, Р. II ч. 1—8, 1914 — Р. II ч. 9/11—22, 1916 — Р. III ч. 1—6, 1921 — Р. VI ч. 1—13, 1922 — Р. VII ч. 1—11/12, 1923 — Р. XI ч. 1—9, 1924 — Р. XII ч. 1—4, 1925 — Р. XIII ч. 1—12, 1926 — Р. XIV ч. 1—12, 1927 — Р. XV ч. 1—12, 1928 — Р. XVI ч. 2—12, 1929 — Р. XVII ч. 2(1)—15, 1930 — Р. XVIII ч. 1—22/23/24, 1931 — Р. XIX ч. 1/2—18/19, 1932 — Р. XX ч. 1—10, 1933 — Р. XXI ч. 1—12, 1934 — Р. XXII ч. 1—10, 1935 — Р. XXIII ч. 1—10, 1936 — Р. XXIV ч. 1—10, 1937 — Р. XXV ч. 1—10(279), 1938 — Р. XXVI ч. 1(280)—19(298), 1939 — Р. XXVII ч. 1/2(299/300)—13(311); **ДНАБ**: 1916 — Р. III ч. 4, 6, 1920 — Р. V ч. 3, 5, 10—12, 1921 — Р. VI ч. 1, 2, 4—13, 1922 — Р. VII ч. 1—5, 1923 — Р. XI ч. 1, 2, 1930 — Р. XVIII ч. 14/15, 1937 — Р. XXV ч. 9(278); **ОННБ**: 1913 — Р. I ч. 7; **ХДНБ**: 1913 — Р. I ч. 9—13, Р. II ч. 2; **БН**: 1912 — Р. I ч. 1—3, 1913 — Р. I ч. 4—19, Р. II ч. 1—8, 1914 — Р. II ч. 9/11—22, 1916 — Р. III ч. 1—6, 1918 — Р. IV ч. 1; **Б. У. Вроц.**: 1912 — Р. I ч. 1—3, 1913 — Р. I ч. 4—19, Р. II ч. 1—8, 1914 — Р. II ч. 9/11—22, 1916 — Р. III ч. 1—6, 1918 — Р. IV ч. 1.

Примітки: Часопис не виходив з середини липня 1914 р. до кінця січня 1916 р., в 1917 р. та 1919 р. З 26 лютого до 17 квітня 1919 р. замість «Учительського Слова» виходив у Коломиї «Учительський Голос» (*див.* 1919 р.), від вересня 1923 р. до липня 1924 р. — у Львові журнал «Учитель» (*див.* 1923 р.). У 1912—1916, 1930—1939 рр. — валова нумерація сторінок в річнику, від ч. 8 за 1937 р. редакція ввела подвійну нумерацію чисел. Члени товариства отримували журнал безкоштовно. Повністю конфісковано ч. 20 за 1931 р., конфісковане ч. 1 1929 р. вийшло другим накладом як ч. 2(1). Другим накладом після конфіскат вийшли: 1913 р. — ч. 13, 1921 р. — ч. 2—4, 1922 р. — ч. 1—7/8, 10, 11/12, 1923 р. — ч. 1, 3/4, 7/8, 1925 р. — ч. 2, 3, 5, 10, 12, 1926 р. — ч. 2, 4, 1927 р. — ч. 4, 5, 1929 р. — ч. 2(1), 1930 р. — ч. 14/15, 20/21, 1931 р. — ч. 9/10, 20. У деяких числах 1913, 1914, 1921 і 1928 рр. вилучено окремі публікації. Додатки: 1912 р. — «Відозва до Комітетів повітових і цілого учительства» українською та польською мовами; 1916 р. до ч. 6 — «Додаток воєнний для учителів»; 1920 р. до ч. 5 — «Жертви»; 1925 р. до ч. 10 — «Шановні Товариші і Товаришки!»; 1939 р. до ч. 11 — «Уділи в торгово-промислових підприємствах»; 1923 р. — педагогічно-науковий додаток «Життя і Школа» (*див.* 1923 р.); 1927 — 1930 ч. 3, 1939 рр. — педагогічно-методичний додаток «Шлях Навчання і Виховання» (*див.* 1927 р.); 1934—1939 рр. — «Методика і шкільна практика» (*див.* 1934 р.).

Усвідомлюючи нагальну потребу видання власного органу, щоби ширше розгортати свою діяльність, керівництво товариства «Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок» (далі — товариство «ВП») почало видавати часопис «Учительське Слово», який став би «висловом бажань загалу українсько-народнього учительства», висвітлював би «змагання» членів товариства, їхні діяльність і «задушевні» прагнення.

У редакційній статті видавці звернулися до українських народних учителів із закликом об'єднуватися у товариство «ВП», бо «лишень шляхом кріпкої організації зможемо добитись красивої долї та забезпечити собі і своїм дітям гарнїйшу і певнїйшу будуччину». Вважаючи, що «в єдності сила», часопис у перший період існування (1912—1918 рр.) визначив своїм завданням згуртувати українське народне вчительство в одну потужну організацію — «велику родину», аби вибороти «кращу долю для себе».

Редакція видання задекларувала основну мету: «... поважним змістом, ріжноманїтностию матеріялу — стояти на сторожі і боронити прав загалу народнього — а у першому ряді українського учительства». Часопис прагнув стати «висловом думок» організації, «щоб за єго помочию організацію поширити і поглубити».

Редакційна колегія, до якої входили М. Якимовський, О. Власійчук, А. Домбровський, І. Стронський,

І. Козанівський (1913 р. до її складу ввійшов І. Ющишин), подала у статті «Від редакції» таку програму публікування матеріалів: 1. «Рух в матерньому товаристві і його відділах окружних»; 2. «Розпорядки Головного Виділу до окружних відділів»; 3. «Звіти з діяльности так Головного Виділу, як і окружних

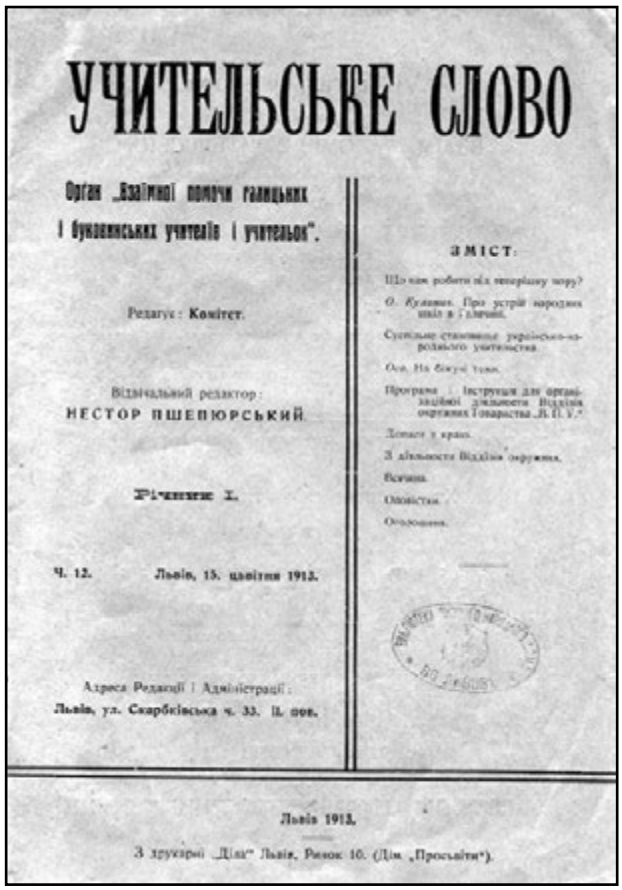

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

Орган „Взаїмної помочи галицьких і буковинських учителів і учительок".

Редагує: Комітет.

Відповідальний редактор:
НЕСТОР ПШЕПЮРСЬКИЙ.

Річник I.

Ч. 12. Львів, 15. цьвітня 1913.

Адреса Редакції і Адміністрації:
Львів, ул. Скарбківська ч. 33. II. пов.

ЗМІСТ:

Що нам робити на теперішну пору?
О. Кулиник. Про устрій народних шкіл в Англиї.
Суспільне становище українсько-народнього учительства.
Оле. На бікуї тоже.
Програма і Інструкция для організацийної діяльности Відділів окружних Товариства „Б. П. У."
Допис з краю.
З діяльности Відділів окружних.
Всячина.
Оповістки.
Оголошення.

Львів 1913.
З друкарні „Діла" Львів, Ринок 10. (Дім „Просьвіти").

відділів»; 4. «Всілякі дописи з цеїх закутин Галичини в справах чисто учительських (з виїмкою особистих напастий)»; 5. «Дописи про мартирольогію українсько-народнього учительства»; 6. «Інтерпретації законів і розпорядків властий шкільних»; 7. «Огляди краєвого і заграничного шкільництва (в першому ряді словянського)»; 8. «Научна всячина, оповістки, бібліографію, критику» (1912. — Ч. 1) і т. п.

Серед головних тем часопису — проблеми народної освіти та шкільництва, боротьба за автономію та національні права народної школи, громадська діяльність учителів і суспільно-політичне життя краю. Багато місця відводилося матеріалам про діяльність товариства «ВП», зокрема, широко висвітлювалося проведення його з'їздів, віч учителів, подавалися основні питання, які на них розглядалися, загальні рішення, звіти головного й окремих відділів тощо.

В «Учительському Слові» порушувалися проблеми оплати праці галицьких педагогів, їх матеріальної незабезпеченості, «поневолення» необов'язковою працею. Зі сторінок журналу пролунало звернення до делегатів сейму переглянути юридичні нормативи щодо заробітної плати і податку на неї, вимагалося приділити особливу увагу потребам сільських учителів. У виданні артикулювалося домагання поділу Галицької крайової шкільної ради на дві окремі національні секції — українську і польську, а також протест проти полонізації шкільної управи в Галичині. Також висвітлювалися утиски прав українських учителів та учнів польськими інспекторами. Постійно вівся огляд шкільництва за кордоном — у Великобританії, Данії, Сербії, Чехії та в інших країнах.

Під рубрикою «Закордонна Україна» висвітлювалися події на еміграції, аналізувалися стан народної просвіти, праця педагогів, їх національні почування і змагання. Час від часу друкувалися «листи з України», в яких розглядалися справи українського шкільництва в Російській державі. Зокрема, зазначалося, що стан української народної школи у Росії «просто безвихідний, безнадійний», «тут завмерло, особливо після указу 1876 року, всяке духовне житє».

Важливого значення на сторінках часопису надавали проблемам навчання і виховання як важливим складовим національного відродження і розвитку культури. Зокрема, у матеріалах цієї проблематики акцентувалося на пристосуванні виховного і навчального процесів до життя, його реальних потреб, ознайомленні учнів з дійсністю, суспільним середовищем і тими змінами, що в них відбуваються. Наголошувалося, що школа повинна бути «природною», тобто «виростати з костий і крови нації, її історичної традиції, культури й суспільних ідеалів і достроюватися гармонійно до кождочасного житя народа, його культурних, етичних, естетичних, економічних і політичних прямувань». Засуджувалися модерні наукові методи виховання і навчання, які, далекі від реального життя, витісняли апробовані роками педагогічні принципи. Зазначалося, що головна мета тогочасної школи — «відтягнути дитину від дійсного житя, відчужити від рідного народа, зробити пасивним, а то й ворожим сьвідком національного житя свого народа».

У журналі порушувалися питання національної освіти. У публікаціях «Учительського Слова» опосередковано закликалося до боротьби за визволення

народу з-під влади чужинців: «Ціла українська суспільність... мусить вибороти політичні права нашій школі, — а українське народне учительство повинно сотворити теоретичні педагогічно-наукові основи під будучу українську школу, вільну від чужого національного гнету».

Серед цієї проблематики розглядався також вплив школи і сім'ї на виховання дітей. На думку авторів часопису, школа дає конкретні практичні знання, а справжнім «народним» вихованням опікується сім'я. «Тільки таким вихованням ми можемо надіятись на те, що нарід збереже в цілості свої орігінальність і красу. Семейне вихованє, виникаючи з народа, зберігає нам його духовний скарб і поповня його новою творчостию і ширить творчий ґенїй нації, зберіга його провідні ідеї, думки і чистоту його моральних поглядів». У публікаціях підкреслювалася доцільність співпраці батьків та вчителів, закликалося до пошани, довір'я і взаємного поінформування.

У часописі зосереджувалася увага на поданні знань рідною мовою, послуговуванні нею на роботі, у повсякденному вжитку.

Зі сторінок журналу, особливо у публікаціях за 1916 р., лунав заклик до боротьби з неграмотністю. Це звернення адресувалося насамперед учителям, які повинні були вживати всіх заходів у післявоєнних обставинах українського національно-політичного життя, щоб «віддати ще одну велику послугу» народній справі. Адже «грамотність, національна сила і свідомість ходять поруч з собою, особливо у поневолених народів». Головною метою курсів неграмотних було не лише навчити читати та писати, а й «вмілою рукою втягнути навченого у круг читачів нашої популярної літератури і преси». Провідні діячі української культури — Богдан Лепкий, Антін Крушельницький, Омелян Попович — звернулися до загалу народних учителів з проханням надсилати свої праці з методики викладання, спостереження, легенди і перекази з історії рідної землі тощо, оскільки це сприяло укладанню народних читанок.

У виданні друкувалися статті про процес навчання і виховання у вищих навчальних закладах, зокрема в учительському семінарі. У матеріалах наголошувалося на пасивності і бездіяльності українських професорів під тиском польської влади, адже саме це було однією із причин занепаду української освіти та народного шкільництва.

Помітне місце в «Учительському Слові» відводилося публікаціям про стан гігієни у школі, здоров'я дітей.

У часописі вміщувалися статті про «устрій» народних шкіл у Галичині, систему освіти, про залучення учителів до науково-педагогічної праці. Оскільки у Галичині відбувався поступовий занепад педагогічної науки, при товаристві «ВП» було засновано педагогічно-наукову комісію з метою заохочення народних учителів в Австрії до систематичної наукової діяльності у сфері української педагогіки, шкільництва, навчання і виховання.

На сторінках органу товариства «ВП» перших років існування розглядалося питання реформування школи, зокрема, пропонувалося скасувати викладання латини.

У виданні значну увагу приділялося подвижникам української культури, наприклад, статтю «Мілїони кланяються тобі!» (1919. — Ч. 4/5) присвячено роковинам Т. Шевченка. Часопис повідомляв про смерть визначних народних учителів, які чимало зробили для розвитку української освіти, піднесення національної самосвідомості народу; подавав коротку інформацію про їх життя і діяльність (Життя і хосенна діяльність Івана Петришина. — 1913. — Ч. 5; Василь Гнатків. — 1914. — Ч. 18; ін.). Редакція журналу у некрологах високо оцінила внесок в українську культуру М. Лисенка (1912. — Ч. 3), вшанувала пам'ять І. Франка, зазначивши: «Невловима смерть справляє обильне жниво, а саме тепер до обжинкового вінка забрала нам найбільшого в народі» (1916. — Ч. 5).

Число 6/7 за 1913 р. присвячено І. Франкові. Зміст номера становили статті про життєвий і творчий шлях видатного діяча, а також літературознавчі нариси, в яких досліджувалися його твори: «Про житє Ів. Франка», «Твойому ґенїю — наш дар весїльний» (аналіз поеми «Мойсей»), «Франко як вихователь свойої нації» (розгляд патріотичних поезій, їх значення та вплив на формування національної свідомості українців), «Учитель» Івана Франка», «Франко і діти — літературний доробок у відношеню до дїтий».

Після ч. 22 від 15 липня 1914 р. «Учительське Слово» перестало виходити у зв'язку з воєнними подіями. Редакція у ч. 1 за 1 лютого 1916 р. зазначила: «Учительство стануло в рядах армії, в полках УСС», через те чисельність товариства зменшилася. Після перерви товариство «ВП» відновило діяльність і видання свого органу (1 лютого 1916 р.) з тією ж метою — «кувати кращу долю, умови і кошти для національно-виховної праці, національної школи; виборювати кращі основи для громадського і службового житя народного учительства». Редакція часопису висловила впевненість у тому, що орган стане «зеркалом актуальних і будучих

інтересів української народної школи і народного учительства».

До попередніх рубрик журналу — «Обіжник дирекційний», «З учительських організацій», «Всячина», «Оголошення», «Дописи з краю», «Закордонна Україна», «Критика і бібліографія» — долучилися такі: «Лягли головами», «Некрольогія».

У виданні друкувалися статті на актуальні для педагогічної спільноти теми: організація учительства, його станово-службові обов'язки, найближчі та перспективні завдання товариства «ВП». Однією із важливих тем публікацій журналу була також національно-суспільна та фахова праця педагогів.

У післявоєнному «Учительському Слові» подавалися статті й дописи про народне шкільництво в Галичині, на еміграції та окупованій українській території. Зокрема, вівся постійний огляд вістей з-за кордону, порушувалися актуальні науково-педагогічні питання.

На сторінках видання публікувалися «Шкільні розпорядки для окупованої землі» — про стан української народної школи після війни, матеріали, в яких розглядалася справа реорганізації відділів товариства, що мали завдання — поширювати серед українців часописи, книжки, аби підняти дух, відродити морально покалічені війною душі, «най наново новим житєм закипить наше спинене діло поступу».

У тому ж році подавалися відомості про стан товариства у післявоєнний час, діяльність філій «ВП», друкувалися списки вивезених до Росії учителів (полонених, згодом — убитих).

Редакція журналу вміщувала статті про реформу народної школи, у яких відзначалося, що просвітити й освідомити українське селянство «може саме національна школа і наш Українець-учитель». Йшлося, зокрема, про те, щоб учителі та священики приватно допомагали поглиблювати знання сільської дітвори — майбутнього нації, засновуючи курси німецької мови, навчаючи рідної історії, географії, наголошували на вивченні інших предметів, зокрема природничого циклу. У матеріалах знову заторкувалося питання укладання шкільних підручників.

Початки виховно-пропагандистської праці «Учительського Слова» припали на період успішного завершення активної боротьби «організованого учительства» за свої економічні права, службовий розвиток тощо. Це протиборство із владою закінчилося майже повною перемогою українських педагогів. Значна заслуга у цьому й «Учительського Слова», яке підтримувало дух солідарності та надихало у цій боротьбі.

У цей період найактивнішими авторами і дописувачами часопису були: О. Власійчук, А. Домбровський, А. Зелений, П. Кирчів, Г. Коваль, О. Левицька, М. Макух, М. Мороз, І. Стронський, М. Таранько, І. Ющишин, М. Якимовський. Багато з публікаторів підписувалися криптонімами.

1916 р. журнал виходив неперіодично, рідко, з «убогим змістом» (вийшло шість чисел). До цього спричинилися історичні події, які дещо «заморозили» сили українських учителів. Однак через подальший розвиток воєнних подій видавання часопису припинилося.

Г. Коваль, який на той час був одним із редакторів «Учительського Слова», згадував через 20 років у статті «На звалищах руїн»: «Доперва осінню 1918 р. знов видано одне число «Учительського Слова» у Львові. Однак вибух революції ще раз припинив працю» (1937. — Ч. 8).

Другий період існування «Учительського Слова» (1920—1939) був пов'язаний із післявоєнним відновленням діяльності у різних сферах життя суспільства, зокрема в науці та культурі. До того журнал слугував згуртуванню і захисту вчителів, сприяв зростанню організації «ВП» і вихованню учителів «переважно в становім дусі». Упродовж двох повоєнних років це ще декларувалося як мета, однак загалом «Учительське Слово» почало розширювати свою програму, охоплюючи різні ділянки культурного і громадського життя.

Редакція звертала увагу педагогів на різні проблеми виховання, вказуючи на необхідність їх вирішення, сприяла праці вчителів у цьому напрямі з метою використання їхніх знань для всебічного розвитку, зокрема духовного піднесення українського народу «в ціли його усамостійнення і унезалежнення».

Так, наскрізною ідеєю не лише публікацій «Учительського Слова», а й устремлінь усього українського суспільства було осягнення ідеалу вільної, незалежної України. Для втілення цих прагнень потрібно було «громадянства свідомого, діяльного, чинного, творчого і з ініціятивою». Редакція зазначала, що майбутнє народу залежить від того, якою буде школа, а школа буде такою, якою буде вчитель. Через те часопис позиціонувався як орган «для виховання учительства».

Видання ставило перед собою й іншу мету — підготовлення ґрунту для проведення шкільної реформи: «вказувати, після яких засад має бути устроєна наша школа», на яких педагогічних принципах повинна створюватися нова методика виховання і навчання в школі, якими мають бути шкільні підручники і засоби виховання.

Рік I. Львів, 15. цьвітня 1913. Ч. 12.

Виходить 1. і 15. кождого місяця.
Редакція, Адміністрація і Експедиція у Львові, ул. Скарбківска ч. 33. II. пов.

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

орґан „Взаїмної Помочи галицьких і буковинських учителів і учительок“.

Річна передплата виносить: для Австро-Угорщини 8 К., для Росії 4 р., для Америки і Канади 4 дол.
Рекламації неопечатані вільні від почт. оплати.

Звичайні члени Товариства одержують журнал безплатно, а спомагаючі доплачують по 6 Кор. річно.

Що нам робити під теперішну пору?

„Права не випрошуєть ся, але здобуваєть ся його!“ Таке написав був один польський писатель до б. губернатора Галичини, ґр. Ґолуховского, саме тоді, коли то сей зверхник краю почванив ся було перед ним, що віденське правительство зволило ласкаво на уведенє польської мови, як урядової, в цілім краю.

І таке воно дійсно водить ся, бо панська ласка їздить на „сорокатому“ коникови. Ось в Росії, в р. 1905, перед жахом шаліючої революції, буцім то й дано народам свободу слова, одначе правительство, здавивши ворохобню, зараз таки й відібрало дані вже раз язикові права.

А чиж з нами, народним учительством, тепер може не так поводять ся можновладці і верховоди в краю.

Коли в р. 1907 ворухнулось нар. учительство і дрібку сьміливійше упімнулось о свою кривду, то можновладці також було з'жахнулись, а то з причини, що тоді грозила їм небезпека зведеної боротьби між обома народами в краю о реформу виборчу до парляменту і побоювались о свої мандати до сойму, видерті робучому народови славними на увесь сьвіт махерствами, звісними під назвою: „polnische Wahlen“.

Сей жах одначе скоро у них переминув, бо народне учительство зацитькали верховоди киненою йому милостинею, у висоті 100 до 200 корон, в наслідок чого вибори до парляменту і сойму перейшли гладко і без значнійших потрясень, а що найсумнійше, без маркантного і евідентного впливу на ті вибори народного учительства і без виказаня його сили і значіня у народних мас, ріжних політичних партій і сторонництв в краю. Факт сей дуже сумний для наших змагань, оправдав вповні погляди наших ворогів, що нема з ким числитись, бо погроза, висказана громогласно на величавому вічу в уїздні на Личакові 1907 року були на жаль лишень соломяним полумям, що спалахнуло луною і швидко потахло. Доказом тої нашої немочи і інерії є те, що народне учительство, так українське як і польське, не здобуло ся тоді на переведенє свойого бодай одного представителя до парляменту і до сойму, а верховодячі політичні партії і сторонництва прямо закпили собі з нас, народних учителів, бо навіть на заступників послів до парляменту не хотіли приняти наших товаришів.

Нова програма, крім справ учительських (становище, права, обов'язки) й організаційних (адміністрування у товаристві «ВП», діяльність головного виділу і філій тощо), охоплювала питання виховання і шкільництва.

У журналі переважали статті про значення і завдання виховання, проблеми та напрями у вихованні й навчанні, про засоби виховання (домашнє і шкільне виховання, життя, література, преса, національне, моральне, соціальне й економічне (кооперативне) виховання), а також статті про стан освіти і виховання у Галичині та за кордоном.

У низці публікацій про національне виховання наголошувалося, що школа має стати «дорогою до громадянина-Українця», адже діти й молодь повинні жити життям свого народу. Таке виховання, на думку редакції часопису, підносить моральну й етичну вартість української нації.

Ця тематика охоплювала й мовні питання. Зокрема, М. Ваврисевич у статті «Національне виховання» вказував: «Треба привчити дітей цінити свою рідну мову як повну й певну літопись всього довголітнього духовного життя народу, як досвід і спадщину на всіх попередніх віках його історії і як звязок між бувшими, сучасними й будучими поколіннями нації» (1922. — Ч. 10).

Коригування правил і норм української мови у той час зумовило появу публікацій на мовноправописні теми: «Зміна української правописи» (1921. — Ч. 6), «Мова урядування державного і самоуправних адміністративних властий» (1924. — Ч. 4), «Питання чистоти рідної мови» М. Савчака (1930. — Ч. 10/11).

«Учительське Слово» друкувалося правописом, який уклала комісія НТШ у 1907—1908 рр. і який діяв з невеликими змінами відповідно до модифікації правописних норм до 1922 р. У 1922 р. зі сторінок часопису зникла буква «ї» на позначення «і», частка «ся» почала писатися разом з дієсловами і т. д. 1938 р. знову відбулися незначні зміни. У редакційній статті ч. 2 зазначено: «Рівночасно вводимо деякі зміни до вживаного до тепер правопису: усуваємо апостроф, тверде я і ґ у правописі чужих слів, достосовуючи його стан до того виду, який втривалюється по цей бік Збруча».

Багато уваги редакція приділяла педагогічній літературі та пресі. Зокрема, зі сторінок часопису звучали критика на адресу авторів букварів, заклики до співпраці вчителів, науковців, письменників при укладанні нових читанок й азбук. У публікаціях вказувалося на методичні помилки, неточність інформації тощо у шкільних підручниках: «Критичний розгляд українських букварів» М. Кіндратіва (1920. — Ч. 1—3), «Мертва і жива книжечка» П. Лисицького (1925. — Ч. 11).

Редакція часопису вела огляд дитячої літератури та періодичних видань для дітей, подавала корисну інформацію про систему закладання шкільних бібліотек як необхідної частини навчального процесу.

Публікація таких матеріалів свідчила про те, що вона усвідомлювала їхню необхідність і важливість для популяризації літератури, заохочення до читання дітей, молоді, що завжди мало неабияке значення не лише для навчання, а й для загального розвитку, сприяло вихованню цивілізованої нації. Серед них — «В руках кождого учителя і вихователя повинен находитися «Світ Дитини» (1920. — Ч. 1, 6), «Про значіннє журналів для дітей і молоді» М. Павликовського (1925. — Ч. 4), «Учитель — і діточі бібліотеки» П. Шеремети (1925. — Ч. 5), «З літературних новин для молодіжи» І. Кобая (1926. — Ч. 10).

Окреме місце у журналі відводилося для обговорення різних матеріалів, потрібних педагогам для фахової самоосвіти.

Пріоритетними в освітянській галузі впродовж 1920—1930-х рр. стали практично-методичні розробки. З огляду на це у журналі друкувалися дидактичні матеріали (Матвійчук М. Наука писання в нищих клясах народньої школи. — 1920. — Ч. 1), рекомендації щодо методики викладання (Шеремета П. Як використати назву в школі для великої цілі виховання дітей. — 1925. — Ч. 9; Цегельська О. Про науку фізики і хемії в народній школі. — 1927. — Ч. 5). На сторінках видання велося пропагування кінематографа як наочного матеріалу у методиці шкільного навчання і виховання.

Увазі читачів пропонувалися короткі нариси, новели, оповідання з учительського життя, у яких порушено проблеми виховання, шкільного життя. У часописі з'явилися літературні твори, присвячені вчителям. Серед них — оповідання: «Учитель» (1923), «Товаришам» (1930. — Ч. 14/15) В. Чолія, «Примирено» (1924), «Перейдемо» (1930. — Ч. 14/15) Марійки Підгірянки, «Сухарики» С. Яремової і «Весела могила» (1926) О. Цегельської, «На першу посаду» Г. Матвійчукової (1929); вірші: «Спочиньте, браття» В. Щурата (1921), «На могилах героїв» О. Луцького (1921), «Високо несемо наш прапор» В. Зєлика (1930. — Ч. 14/15). У 1930-х рр., з початком нової хвилі сатири у літературі, до «Учительського Слова» подавали свої твори Х. Смик (Важкі схо-

дини. — 1930. — Ч. 5), Остап Вишня (Педагогіка (чистісінька!). — 1930. — Ч. 7), І. Карай (В обороні станової чести. — 1930. — Ч. 8); ін.

Новими викриттями польського шовінізму позначено виступи «Учительського Слова» шкільної тематики. Товариство «ВП» било на сполох, публікуючи матеріали про полонізацію, деградацію українського вчительства, занепад української школи, зокрема на Волині (час від часу з'являлася рубрика «Волинь»).

Із перервами у виданні вівся «Цикл славних шкільних інспекторів», у якому висміювалися «недоумки»-інспектори, засуджувалися інспектори-українці, які «підігравали» польській владі, кривдячи народних учителів та дітей, позитивно оцінювалася діяльність чесних, національно свідомих шкільних ревізорів.

Пильну увагу редакція часопису приділяла економічній освіті галичан, адже розвиток кооперації засвідчив, що це — підвалини добробуту народу. «Кооперативний рух надасть школам того життєвого напрямку, котрий виробиться з часом в ідею відродження наших народніх мас, а школа сповнить всеціло своє завдання.» Ґрунтовним опрацюванням цієї теми позначені статті С. Б-енка «Питання кооперативного виховання» (1922. — Ч. 5), Д. Великановича «Про організацію і кооперативи» (1924. — Ч. 4), І. Герасимовича «В справі термінольоґії при науці рахунків» (1929. — Ч. 4).

Багато публікацій з історії педагогіки, тогочасної педагогічної науки і практики демонстрували високий науковий рівень. Це передусім праці таких авторів, як: В. Корниляк (Шевченко — педагог. — 1922. — Ч. 2/3), Л. Білецький (Софія Русова. — 1922. — Ч. 2/3), С. Б-енко (Мистецтво а народня школа. — 1922. — Ч. 10), А. Животко (Педагогічні думки та праця Фр. Ферера. — 1925. — Ч. 4).

Редакція постійно вела огляд культурно-освітнього життя українців на еміграції, уважно стежила за розвитком шкільництва в інших країнах.

Під рубрикою «Хроніка» («Дописи») подавалися матеріали різноманітного змісту. Тут друкувалися спомини з воєнних років, замітки з інших часописів про шкільництво, ставлення духівництва до народної школи, роль релігії у школах, витяги з листів педагогів, образки з життя учителів у радянській Україні, інформація про політичні події, які відбувалися у Галичині та за кордоном, тощо.

У цей період в «Учительському Слові» з'являлися повідомлення про переслідування українських вчителів польською владою за їхню культурно-освітню діяльність, про ув'язнення педагогів у радянській Україні. У 1930-х рр. функціонувала рубрика «Тернистим шляхом», під якою друкувалися матеріали цієї тематики.

Серед рубрик того періоду — «Статті на загальні теми», «Організація і пропаганда», «Учительські справи в державних законодавчих установах», «З життя нашої організації», «Куток правної поради й оборони», «Дискусійний куток», «Некрологи», «Дописи», «Оголошення». Під ними вміщувалися матеріали суспільно-політичного, соціально-економічного, культурно-освітнього змісту.

У середині 30-х рр. у часописі виокремився «Куток українського громадсько-культурного життя», який ще називався «Куток української публіцистики, літератури й мистецтва». Він мав мету — коротко інформувати читачів про найважливіші й найцікавіші новини української публіцистики, книгарської, видавничої та мистецької царин. Редакція послуговувалась українськими і польськими журналами, вибираючи з них найцікавіші розвідки, статті, новинки та реферуючи їх. Читачі «Учительського Слова» мали змогу постійно стежити за українським і «чужим» духовним життям.

Упродовж усього періоду існування видання важливе місце у ньому займав розділ «Бібліографія», у якому містилася інформація про новинки книжкових і періодичних видань поруч із короткою інформацією щодо їх вартості.

Редакція постійно на сторінках часопису подавала публікації про визначних людей України. Низку статей і нарисів присвячено М. Грушевському, Ю. Федьковичу, І. Франкові, Т. Шевченкові. Надруковано матеріали про громадську і педагогічну діяльність С. Русової (1922. — Ч. 2/3; 1936. — Ч. 4). Пізнавальні статті, які зазвичай доповнювалися фотографіями, містили розділи про життя і працю тих, хто спричинився до видавання «Учительського Слова», зокрема Андрія Зеленого, Миколи Мороза, Івана Стронського.

Матеріали часопису 20—30-х рр. найчастіше підписані: М. Ваврисевич, Д. Великанович, І. Восток-Вірний, А. Домбровський, І. Кабай, М. Матвійчук, М. Мороз, Марійка Підгірянка, Я. Романенко, С. Сірополко, К. Студинський, М. Таранько, О. Цегельська, П. Шеремета, І. Ющишин та ін.

У ювілейний для «Учительського Слова» 1937 рік редакція вмістила з цієї нагоди у ч. 8 розділ «З історії «Учительського Слова», де подала низку нарисів про долю часопису впродовж 25 років, — як постало «Учительське Слово», які проблеми висвітлювало,

як функціонувало. Серед публікацій — «Як прийшло на світ «Учительське Слово»?» А. Домбровського, «25 літ тому» І. Козанівського, «На звалищах руїн» Г. Коваля, «Учительська преса на варті учительських прав» І. Ющишина, що містять цінний матеріал з історії видання педагогічної преси.

У журналі рекламувалися часописи «Жало», «Життя», «Знання», «Літературно-Науковий Вістник», «Молода Україна», «Рідна Нива», «Рідна Школа», «Світ Дитини», «Українська Школа» та ін.

Останнє число 13(311-те) вийшло 1 вересня 1939 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 196; Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклав Є. Місило. — Едмонтон, Альберта, 1991. — С. 139—140; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / уклад. Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 22; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліографії / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 234; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 108—109; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1086—1093; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1165, 1171, 1208, 1698.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 198; *Антоник О.* Педагогічні часописи Галичини міжвоєнного періоду: структура та проблематика / О. Антоник // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 90—94; *Терещук О.* «Учительське слово» — журнал українських учителів Галичини / Ольга Терещук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 8. — С. 185—195; *Домбровська Є.* До історії періодичних видань учительського професійного товариства ВПУВ / Єлизавета Домбровська // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 107—118; *Терещук О.* Учительське Слово / О. Терещук // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 488—502.

О. Терещук

576

ХАТА = CHATA: Часопись для руских родин в Канадї = Weekly paper for the Ruthenian families in Canada. — Виходить що суботи (1912 № 1, 2), що середи (1912 № 3—9). № 1. 1912, 21 септембра.

Ред. Е. Козловський (1912 № 1—8), Ю. Врублэвські (1912 № 9). — **Вінніпег**, **1912**: The Chata Publishing Company. *Адр. ред.*: 901 Main St. Winnipeg, Man.

Вийшло: 1912 — № 1—9, [?]; *Ф.* 58×41 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: в Канадї 1 дол., в Сполучених Державах 1,25 дол., До Старого Краю 1,50 дол.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — № 1—9.

Примітки: У Вінніпезі 1911 р. виходив однойменний ілюстрований журнал «Хата» (*див.* № 533).

Редакція «Хати» позиціонувала своє видання, як доступну за ціною, безпартійну, неконфесійну газету «для руских родин в Канаді», яка «достаючи змістом до всіх потреб новочасного чоловіка», прагнула задовольнити «потребу утіхи, відпочинку, науки, релігійного почування і естетичного смаку» (Від Редакції. — № 1). Підкреслюючи, що вона не належить жодній конкретній ідеології, редакція намагалася реалізувати ідею «популярного газетярства» (№ 2). Обране видавцем універсальне спрямування видання — спроба привернути увагу широкого кола читачів української діаспори в Канаді.

У часописі друкувалися популярні розвідки, огляди, хронікальні матеріали, повідомлення про суспільні, політичні, економічні події в Канаді, США та Україні, повідомлення про діяльність парламентів, соціальні рухи, сільське господарство, фінанси, наукові відкриття. Здійснювався огляд аспектів життя української діаспори в Канаді, порушувалась проблема асиміляції українців та організації громадського життя в умовах еміграції (Винародовленэ Русинів у Канаді. — № 1; Якої треба нам організациї. — № 5).

Значна частина статей присвячена міжнародній тематиці, зокрема подіям італійсько-турецької війни (Условія угоди Італійсько-турецької війни. — № 1; Війна! Кров вже ллє ся. — № 4; Війна пяти держав. — № 5). Тематичні добірки матеріалів (телеграми, інформаційні та хронікальні замітки) передвоєнної проблематики у Європі об'єднано заголовками «Європа на передодню загибелі!!» (№ 7), «Буде страшна европейська війна!» (№ 8), «Війна чи мир?» (№ 9).

На сторінках газети друкувалися твори художньої літератури, а саме: оповідання «Іван Рило» Л. Мартовича, «Живий телеграф» Б. Пруса, «Приятель» П. Розегера, японська народна казка «Свинячий син» та ін.

Рубрики газети: «Новинки», «Місцеві вісти», «З старого краю», «По сьвіті», «Сполучені Держави», «Всячина», «Дописи», «Гумор», «Сьмішне».

Останній наявний (9-й) номер вийшов 11 грудня 1912 р.

„ХАТА" часопись для руских родин в Канаді виходить що суботи і коштує річно:
В Канаді $1.00
В Сполучених Державах $1.25
До Старого Краю $1.50
Гроші висилати через „Money Order" або в рейстрованім листі на адресу:
СНАТА
901 MAIN ST. WINNIPEG, MAN.

ХАТА

"CHATA" weekly paper for the Ruthenian families in Canada published every Saturday by the
"Chata" Publishing Co.
901 MAIN ST. WINNIPEG
Subscription per Year ..... $ 1.00
United States ..... $ 1.25
Foreign Countries ..... $ 1.50
Advertising rates on application.
Careful attention and prompt execution of foreign language job printing.

Передплата $ 1 00 на рік Нр. 2. ВІННІПЕГ, Субота 28 Сентября 1912. — Winnipeg, Man. Saturday, September 28 Vol. I. Subscrip. $1.00 per year

НАШІ УСЛІВЯ.

Передплата на „Хату" виносить 1.00 річна.

Хто приняв передплату на 1 рік дістане в премії книжки на 50 центів.

Хто приняв передплату на один рік від себе і від 3 своїх приятелів дістане даром в премії книжки на 1.00, а ті 3 кравки дістануть кождий книжок на 50 центів.

Гроші по „Хату „ХАТА" треба посилати все в перед, то є вперед.

Редакція „ХАТИ" приймає всякі оповіщення по дуже низькій цїні, одначе полагоджує оповіщення лише тоді, коли вперед.

За зміст оповіщень Редакція не відповідає.

Всякі дописи про житє наших людий будуть дуже радо поміщувані, одначе тільки під слідуючими услівями.

Допись мусить бути писана по правді, нарано і можливо найкоротше.

Допись повинна бути писана тілько на одній стороні паперу.

Допись о особистим сварках або політичні розмови іменем і назвиском допису не будуть міщені під ніяким услівем.

На малане допису не його іменем може бути задержане в тайні, одначе Редакція мусить знаємо ніж.

Місцеві вісти.

Минувшої неділі (22 | 9) відбув ся в залі „Gomo's Theatre" відчит д. Болоусова на тему: „Соціялізм а національм".

Президент поставив на початку твердженє, — що соціялізм не борець з національзмом як таким а лиш з буржуазиєю та старає ся до вести Бого.

Як сказано, президент розуміє два роди національзма один „як такий" другий буржуазний.

До першого зачислює ті прикмети та стремлїня даного народа, якими він творить скарбницу культуру.

Що соціялісти не виступають проти націй з такими стремлїнями, доказує д. Болоусов — поступовими Німцїв соціялістів згадом Французів в Німеччині; Поляків соціялістів в Галичині згадом Русинів.

Ніж буржуазним же національзмом треба було рознуміти ті прикмети і змагання даних націй, якими одні нападають на другі та знищать себе взаїмно.

А що чинники, які з „націй як таких„ роблять нації буржуазні, суть капіталісти та клер, проте виступають проти них соціялізм якого цїлию полїпшенє долї угнетених поневолених чинниками робочих мас, тим самим виступає проти особистичних інстинктів народів. Рівночасно соціялізм виступаючи проти инших кано в житєм робочої підносить ту послїдню до значіня нації. Мов ся розуміти, що в інтересї клеру та капіталу буде осилано якого відвернути буржуазний національзм. Тут виступив президент на польсько-руські щі такі, консервові, галицкі відносини.

Дальше говорив президент про лучини ся в одної сторони капіталу, з другої на нації, себто робучих мас.

Відчит тревав 15 хвиль, почім почала ся дискусия.

Д-: Жеребко, Форсет, Арсенич, Скіба і пр. відповіли проти соціялізму трудности які дадуть ся вносити до слідуючих точок:

1. Голі, руководячи ся збо чинним поступовим деяких кано в народі, відкидати їх абсолютно.

2. Голі одну лише класу робітничу уважати за націю і як таку трактувати її.

3. Осилано голі поголоти індівідуалізм в колективізмом, остільки голі погодити національзм з соціялізмом.

4. Припустивши, що соціялізм з совершенійшим утвором социяльним ми ладе, то одначе не треба і не можна усувати на другий плян форми національної, яка тоді якщо ся підставою соціялізму, особливо і головно тогди, як національзм даного народа не „вповні розвинений.

Д-: Іоліків, Фішман, Гуцицкий і пр. повторили на ся все оне раз то само, що сказав був д. Болоусов.

Дебата тревала дві години.

Їх Преосьвященьство Кир Никита Будка.

Руско-катол. Епископ для Канади

Доносить зі Львова, що в минулу суботу, дня 17 то Вересня, отримав Преосвя. Никита Будка повновластє на вступ в руки митрополита А. Шептицкого в катедр. церкві Сьв. Юра у Львові.

Молодий, бо щойно 33 літний руский Епископ для Канади вибрав ся до Риму, а опісля кораблем „Empress of Ireland" прийде до Канади.

Русини автономи мають чого радіти, бо остаточно вдійснили ся їх вказки оно-во о'орґанізовани своїй рускій епархії на чужині. Можемо ми тепер ждать ся між ними яка побуд народна робота.

Де буде столиця українських єп. Як довідуємо ся у певних кругах, то місцем перебуваня українських єп. в Канаді має бути Вінніпеґ а не Саскатун, як думали дотепер.

Канада і Сполучені Держави.

Бунт вязнів.

В Альбоні стала виходити нова газета — канадиєва. Видавець зі. православний піп з Восток Ярема, вкучно малим зі „Остроґа". Хай ще нова остерігає братів-фармерів перед надаванєм забавы в чесного вилаєця перед „хлопским параґрафом"!

Покажи платини та сі споріджених металів відкрив в околиці Пелиск (В С.) А. Ґренч, той сам, що відкрив нові перьвень, Канаду.

В 1910 р. виносили в Канаді руди і міжіо на яких 2,450,000 долярів.

Звертаючи увагу на се, що Канада видає девять разів більше міжіо як всі краї світа то що в більшості робить ся стали перевіжно пакуваннє, мусимо заключити, що Канада є ключем в розвальню пакуваннєвої проблеми.

Майор міста Вінніпеґ п. Waugh пакував на днях, що не буде більше убігти ся о се питанє становисько. При нина регулована набора з публичного жиля дуже проста. Відповідальність сего становиска, після думки п. Воу та волина, що треба і не можна усувати на другий плян форми національної, яка тоді якщо ся підставою соціялізму, особливо і головно тогди, як національзм даного народа не „вповні розвинений.

Д-: Іоліків, Фішман, Гуцицкий і пр. повторили на ся все оне раз то само, що сказав був д. Болоусов.

Дебата тревала дві години.

В стейтах, в Лейкво Міч. збутували ся вязні, що тій нічний, що заряд вязниці зкушував їх до тяжкої і довгої праці з вязничих варстатах і то тільки, що за сю закантрактовану працю не давав їм нічого, але оно для „общности" давав вязнам посилку і сверлячу їду. Се дало причину до страйку вязнів. Вязні видали лишень одного: болїй троїх здорових їдя. Се зов сім природне домагано вязнів обурило заряд і сей заслав 40 вязнів на тяжницю. Тоді инші вязні силою уміняли своїх товаришів вязні з тяжниці і напали страху заряднику, який сейчас скрадійшов на поміч вівно. Стеклин наном сигнуваці, заряд (за згодою губерматора) запровадив кару тілесну і то двох родів бити на бочці і вішано за руки. Сей спосіб мучення при проваджуванні вязнів до божевіля. Відчує тортур найно кождий ужіпіть, а богато так тяжко розпорію ся.

Золоті майни на островах WINNIPEG LAKE.

Selkirk, Man. — Кружать поголоска по Вінніпеґу про відкрите величезні майни на обильної в золоту руду.

Можна сподіватись, що в протягу двох тижнів поверх два тисячі людей сойде на тій місцевости. Пан Андерсон, котрий через послїдних два роки перебував в місце звали Neck of the Woods, Hole River, Lake Winnipeg, був в місті два дни тому і в товаристві пана Godfrey взяли човном на то місце. Остров, на котрім мав находити ся золото з власностію великого пана дійсного синдикату.

Кілька красних пробок руди було показано в місті.

Перший сніг в Норт Дакоті.

Перший сніг сего року упав в північній і середній части Норт Дакоти в містах на середу. Grand Forks, Forest River, Devils Lake і McVille мали по кілька інчів сніг в північних частях провінциї.

Молочник в Мордеи.

Morden, Man. Хотай зимно, але красно в сій околиці, а фармері почуть начати молочень з сих днях. Поля суть ще зелені і маниця не годні переходити через трансвеєрца.

Дня 26 вересня відбувала комісия Духоборів свої річне вибіжано в Nelson B. C. на котрій переїзнав Петро Верегін, проводник Духоборів усі жалобности покуси, що потовер стояли на нім, на тростінів. Верегін малуючи ся на доміщенню правительство, що не дотримало обіцянки що до земель в Саскачеваді, а знова на провінціональний уряд, що не збудував Духоборам мости, о який они просили, висказав ся так: „Добрі Духоборе суть ще ...ні вірати більше Богу, як лікарям."

Тільки 126 штук.

Руский Базар закупив 126 штук гарних поволочуваних годинників, критих 3 рубінними ковертами, з швайцарским механізмом „Кодіак". — На середній коверті з вибиті гарант. стакіла фабрика. Годинник той продають довкіл по 7 дол. одначе ми не хочемо на тих гоч нічим заробити ми хочемо лише дати Вам нагоду дістати гарний годинник за дуже дешеві гроші. Пишіть то, що той годинник вигладає як 30 долярний, а ми даємо Вам его на 2.50 або за 3.00 з замудуванєм. Памятайте що лише 126 штук продаємо по тій цїні, отже не відкладайте до завтра, але пишіть сей час. Гроші і листи посилайте на адресу:

RUSKYJ BAZAR
901 Main St. Winnipeg, Man.

Крайний лікар
DR. G. KALICHMAN

Спеціяліст венеричних (шкірних і пр. недуг внутрішних, хірурґічних і жіночих.

Мешкаю і ординує:
423 SELKIRK AVE.
Телефон Ст. Джон 1772

Великий сніг в Канаді.

Канада, Онт. 24. Після знижка тих температуре о ваних 10 стопнів в поводдю в ночи сніг почав падати і шкодив вітах через цілий день. Хотай богато снігу стопило ся вечером, то все ще яких три або чотири інчі з на хідниках, а тем температура знижить 24 стопнів.

ВСІМ ДОБРЕ ЗНАНИЙ
DR. H. JONKER
397 BURROWS AVE WINNIPEG MAN
при 397 BURROWS Ave.
Др. ДЖОНКЕР один з найкритичнійших лікарів, набув собі великого знання ту своїм гарним певним способом лічення тому, коли Ви хорі удайтесь до него в ін Ви певно поможе

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко — Х. ; К., 1930. — С. 187—188; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1539, 1540.

Література: *Ковбель С.* Хата, або Який пан, такий крам / С. Ковбель // Український Голос. — 1912. — Ч. 50/51; *Козловський Е.* Чому я зрезигнував з редакторства «Хати» / Е. Козловський // Там само; Дрібні вісті // Новий Край. — 1913. — Ч. 2. — С. 1; *Білецький Л.* Українські піонери в Канаді: 1891—1951 / Л. Білецький. — Вінніпег, 1951. — С. 62; *Woycenko O.* The Ukrainians in Canada / O. Woycenko. — Ottawa ; Winnipeg, 1967. — P. 228; *Марунчак М. Г.* Студії до історії українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1968—1969. — Т. 3. — С. 53; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs, 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 28.

Р. Бліхарський

577

ХОЛМСКАЯ РУСЬ: Народная еженедѣльная иллюстрированная газета съ ежемѣсячнымъ приложеніемъ (1912—1913); Народная еженедѣльная иллюстрированная газета съ безплатными приложеніями (1914); Народная газета (1915 — 1917 № 23); Еженедѣльная народная газета (1917 № 28—49/50). — Г. 1. № 1. 1912, 1 янв.

Ред. В. П. Островскій (1912—1914), Іосифъ Захарчукъ (1915—1916), Петръ Король (1917). — **Холмъ** (1912 — 1915 № 25), **Москва** (1915 № 26 — 1917), **1912—1917**: *Изд.* Холмскаго Православнаго Св.-Богородицкаго Братства. *Тип.* Холмскаго Православнаго Св.-Богородицкаго Братства (1912—1914); *Печатня* А. И. Снегиревой, Москва, Остоженка, Савеловскій пер. (1915 № 26—31), Семеновская пл., д. 25 (1916—1917). *Адр. ред.*: Холмъ, Люб. губ. (1912), г. Холм губернскій (1913—1914), Москва, Богоявленскій монастырь, канцелярія Холмскаго Православнаго Св.-Богородицкаго Братства (1915 № 30), Тверская, 21 (1916—1917).

Вийшло: 1912 — Г. 1 № 1—52, 1913 — Г. 2 № 1—51, 1914 — Г. 3 № 1—70, 1915 — Г. 4 № 1—31, 1916 — Г. 5 № 1—50/52, 1917 — Г. 6 № 1—47/48, 49/50; *Ф.* 31,5×23,5 см (1912 — 1917 № 23), 49×32,5 (1917 № 28—44); *Обс.* 12 с. (1912—1914), 8 с. (1915 — 1917 № 23), 4 с. (1917 № 28—49/50); *Передпл.*: на годъ 2 руб. (1912—1914), 2 руб. 50 коп. (1915—1917), заграницу 3 руб. (1913 — 1914), 3 руб. 50 коп. (1915—1917). *Ц.* окремого номера 5 коп. (1912—1914), 7 коп. (1915—1917 № 28), 10 коп. (1917 № 42—49/50).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Г. 1 № 37, 44—50, 1913 — Г. 2 № 3—12, 14, 44—46, 1914 — Г. 3 № 1—29, 1915 — Г. 4 № 30, 1916 — Г. 5 № 33, 34, 1917 — Г. 6 № 23, 28, 42—44, 47/48; **НБУВ**: 1913 — Г. 2 № 47, 1914 — Г. 3 № 17; **ДНАБ**: 1917 — Г. 6 № 49/50.

Примітки: Від липня до 21 листопада 1915 р. газета не виходила у зв'язку з евакуацією редакції до Москви. За поданням «Библиграфии периодических изданий России. 1901—1916 рр.», редакторами упродовж 1912—1915 рр. були також Є. О. Червяковський та А. Громадський. 1917 р. друкувалися статті українською мовою. Додатки: 1912 р. до № 11, 14, 37, 1914 р. до № 16, 21 — витяги з постанов та матеріали про діяльність Братства, інші офіційні документи. У 1907—1911 рр. газета виходила п. н. «Братская Беседа» (*див.* т. 3, № 373).

Редакційні передовиці висвітлювали важливі суспільні та релігійні проблеми, іноді були присвячені великим релігійним святам — Різдву, Великодню, Стрітенню: Йосиф Нікольський «Патриотизмъ, или Любовь къ народу своему: Размышленія въ день Введенія въ храмъ Пресвятой Богородицы и Приснодивы Маріи», «Безъ Бога ни до порога, а съ Богомъ хоть за море», П. Король «Третье Рождество», В. Островський «Холмскій праздникъ» та «Чего ждетъ Холмщина отъ 4-й Государственной Думы». Редакція засуджувала полонізацію українців Холмщини, називала зрадниками євреїв, які «отплатили черной неблагодарностью» та проголосували на виборах за кандидатів-поляків, закликала до участі в просвітній та економічній діяльності, зокрема заснуванні ощадних кас і передплаті часописів («Галичани и мы», «Натискъ на новокатоликовъ», Силова «Польская колонизація на Подляшьѣ», «Польская работа», «Евреи въ Холмщинѣ», «Женщины, пора!», В-скій «Интеллигенція и вѣра», С. П. «Объ исполненіи церковнаго устава» і «Что можетъ сделать духовенство?»).

Особливу увагу було звернено на два ювілеї: у лютому 1913 р. в Росії святкували 300-ліття сходження на престол династії Романових («300-лѣтіе Дома Романовыхъ», Л. О. «Исторія царствующаго дома», «Какъ живетъ и работаетъ нашъ государь») та 50-ліття скасування кріпаччини («Свѣтлый юбилей. 1864—1914 г.», «Духовенство объ освобожденіи крестьянъ. Рѣчь настоятеля Іосафата Лебединскаго сказанная въ церкви 19 февраля 1865 года»). Важливими подіями було створення окремої Холмської губернії 1913 р., переміщення єпископа Євлогія з Холма на Волинь і призначення новим холмським і люблінським єпископом Атанасія.

В історичних публікаціях йшлося про княжі часи та події новітньої історії — розкопки на місці давньої фортеці, збудованої на початку XIII ст. князем Данилом, Переяславську угоду, боротьбу між православ'ям і католицизмом на Холмщині («Что представляетъ собою гор. Холмъ 60 лѣтъ тому назадъ», «Раскопки въ городѣ Холмѣ», Студент Д-чъ «Православіе въ Польшѣ», «Присоединеніе Малороссіи. 8 января 1654 года»).

Культурологічні матеріали різнотематичні — це і фольклорні тексти, і освітні та педагогічні статті (1914 р. функціонував окремий «Педагогический отдѣлъ»): «За пѣсню», Червонорус «О свѣтскомъ народномъ пѣніи въ Холмщинѣ» та «О воспитаніи нашей русской молодежи», Л. Сподинюк «Русская начальная школа въ Холмщинѣ до 1914 года», Студент «Школа и жизнь», «Высшая школа въ Холмщинѣ», А. Хойняк «Женская грамотность», «Народная темнота», «Библіотека карпато-русскихъ писателей». У статті «Юбилей Шевченко» центральною є проблема релігійності поета в контексті оцінки ним російської імперської політики в Україні, публікація «Илья Муромецъ: Аэропланъ русскаго изобрѣтателя Сикорскаго (Вмѣсто разсказа)» — про відомого українського винахідника Ігоря Сікорського. 1914 р. друкувалися тексти з нотами українських народних пісень («Ой у поли криныченька», «Ой пидъ гаемъ зелененькимъ», «Налытилы гусы», «Летила зозуленька» та ін.) літерами російської азбуки («Народные песни Холмщины»).

Моральні проблеми актуалізовано у статтях А. Хойняка «О борьбѣ съ пьянствомъ», Осипа Браницького «Воспитывайте дѣтей», «Борьба съ пьянствомъ: Наказаніе за пьянство въ древности и средніе вѣка», «Борьба съ пьянствомъ: Въ Россіи. Въ Швейцаріи. Въ Швеціи», Мірного «Борьба съ хулиганствомъ».

У газеті домінували статті господарської тематики, що друкувалися під рубрикою «Жизнь деревни» («Изъ жизни деревни»): П. Тарговський «О молочномъ хозяйствѣ: Выработка масла», Йосиф Захарчук «Новый способъ лѣченія легечной бугорчатки (чахотки)», К. Шутовський «Женскій трудъ въ деревни», В. Островський «Союзъ потребительскихъ обществъ», Юрист «Къ преобразованію мѣстнаго суда», Бородій «Какіе кооперативы нужны нашей деревнѣ?», «Къ квартирному вопросу въ Холмѣ», а також низка публікацій про будівництво Томашівської залізниці.

Серед опублікованих у газеті художніх творів — Валеріан М-нов «Привѣтъ паломника Холму», «Вечерняя пѣсня», «На путяхъ жизни», Михайло Балясний «Межигорскій монастырь» (з присвятою архієпископу Холмському Євлогію). У виданні також вміщено некрологи митрополита Санкт-Петербурзького і Ладозького Антонія, вченого І. Філевича, протоієреїв Миколи Глинського та Симеона Желехівського, в спільному некролозі 1917 р. згадано усіх священиків, що загинули під час війни.

№ 45. 4 ноября.

1912.

ХОЛМСКАЯ РУСЬ

Народная еженедѣльная иллюстрированная газета.
съ ежемѣсячнымъ приложеніемъ.
ИЗДАНІЕ ХОЛМСКАГО ПРАВОСЛАВНАГО СВ.-БОГОРОДИЦКАГО БРАТСТВА.

Подписная цѣна: 2 руб. въ годъ, на полгода 1 р. 20 к. Деньги по почтѣ направляются по адресу: г. Холмъ, Любл. г., въ редакцію газ. „Холмская Русь"; мѣстные и иногородніе могутъ подписываться на газету въ Братской лавкѣ. Отд. №№ газеты — 5 коп., приложенія къ ней—15 к.

Къ свѣдѣнію Г.г. сотрудниковъ. 1) Статьи, присылаемыя въ редакцію, должны быть по содержанію и изложенію доступны пониманію простолюдина; 2) рукописи должны быть писаны четко и подписаны полнымъ именемъ автора съ обозначеніемъ точнаго адреса; 3) статьи безъ обозначенія авторомъ цѣны считаются безплатными; 4) Статьи, въ случаѣ надобности, сокращаются и измѣняются и 5) не напечатанныя рукописи сохраняются въ теченіе 2 мѣсяцевъ.

Редакція открыта ежедневно съ 10 до 11 ч. дня и съ 6 до 7 ч. вечера за исключеніемъ воскресн. и праздн. дней.

Объявленія
въ газетѣ Холмская Русь печатаются на слѣдующихъ условіяхъ:
За строку петита или ея мѣсто на I страницѣ 20 коп., на послѣдней—10 коп.
При повтореніи 20% скидки.

Вниманію хорошихъ дѣятелей.
См. № 43 Холмской Руси стр. 5. (2-ой съѣздъ...).

СПѢШИТЕ ЗАПИСАТЬСЯ ЧЛЕНАМИ
Русскаго Сельско-Хозяйственнаго Общества Холмщины и Подляшья.
ВЗНОСЫ:
для пожизнен. член. единоврем. 100 руб.
для дѣйствительныхъ:
вступительный взносъ 5 руб.
ежегодные „ 3 руб.
для соревнователей „ 1 руб.
АДРЕСЪ: Холмъ, русское сельско-хозяйственное общество Холмщины и Подляшья.

В. П. Островскій.
19 ФЕВРАЛЯ И НАРОДНЫЕ УЧИТЕЛЯ.
РЕФЕРАТЪ.
25 коп. съ пересылкой (можно марками).
Адресъ: Холмъ, Любл., автору.

ЕВРЕИ въ ХОЛМЩИНѢ.

Мы всегда относились къ еврейскому населенію Холмщины въ достаточной мѣрѣ миролюбиво, думая, что евреи способны оцѣнить наши добрососѣдскія отношенія,— но мы глубоко ошиблись: евреи отплатили намъ за нихъ черной неблагодарностью, такъ свойственной сынамъ Израиля. Несмотря на наше законное приглашеніе голосовать за русскихъ кандидатовъ, они **во всѣхъ уѣздныхъ городахъ** Холмской Руси предоставили полякамъ возможность избрать выборщиковъ-поляковъ. То же самое они продѣлали бы и въ Холмѣ, но послѣ нашего обращенія къ нимъ они не рѣшились выступить противъ насъ открыто и вмѣсто поляковъ избрали евреевъ. Избраніе евреевъ должно было говорить намъ, что еврейское населеніе Холма не поддерживаетъ поляковъ. На самомъ же дѣлѣ это было обычное лицемѣріе.

У часописі опубліковано низку документів: царські маніфести, накази та постанови Тимчасового уряду, постанови ради Свято-Богородицького братства та протоколи загальних зборів Братства, програма з'їзду народно-церковних хорів Холмщини, різноманітні урядові постанови для кооперативних товариств, а згодом щодо біженців, статут товариства холмщан-українців.

Упродовж 1915—1917 рр. у публікаціях газети домінувала воєнна тематика, редакція, зокрема, засуджувала більшовицьку агітацію, що сприяла поширенню дезертирства на фронті («За родину!», А. Б. «Какого подарка ждетъ воинъ въ окопахъ», «Совѣщаніе о мѣропріятіяхъ, связанныхъ съ приведеніемъ въ порядокъ Холмской губерніи по очищеніи ея отъ непріятеля», А. Павлюк «Біженці»). 1917 р. змінилася політична орієнтація видання: більшість матеріалів, серед яких з'явилися україномовні, ґрунтувалися на історичних фактах, дискутували питання прилучення Холмщини як етнічної української території до України («Де живуть українці і скільки іх», «Декларація Украинцевъ», Карпо Дмитриюк «Ще про зрадників», «Холмщина до Украины!», Ф. Климюк «По поводу статьи «Ренегати чи зрадники?», «О судьбѣ Холмской Церкви и ближайшихъ задачахъ ея пастырей»). Редакція водночас засудила більшовицький переворот як неконституційний («О новой власти»).

1917 р. під рубрикою «На Украинѣ» («По Украіни») друкувалися замітки: «Украинскій кабинетъ», «Украинизація учрежденій», «Украинскій университетъ», «Самоопредѣленіе Украины», «Гроші Украінськоі республіки», «Большевики шлють війська на Украіну».

Під рубрикою «По чужымъ краямъ» містилися матеріали про кооперативний рух у Британії, Бельгії та Австралії, під рубрикою «Среди газетъ» — про публікації у часописах: «Варшавская Мысль», «Галичанинъ», «Кіевлянинъ», «Новое Время», «Рада», «Kurjer Poranny».

Інші рубрики видання: «Государственная Дума», «Государственный Совѣтъ», «По Холмщинѣ», «По Россіи» («Изъ русской жизни»), «Къ событіямъ въ странѣ», «За границей», «Вокругъ Свѣта», «Хроника», «Сельское Хозяйство», «За недѣлю», «Политическій Отдѣлъ», «Извѣстія», «Смѣсь», «Всякі звістки», «Послѣднія Извѣстія», «Отъ нашихъ читателей», «О розыскѣ», «Комитеты», «Библіографія», «Корреспонденція», «Почтовый Ящикъ», «Справочный Отдѣлъ», «Цѣны».

У газеті рекламовано періодичні видання: «Божія Нива», «Вѣстникъ Литературы», «Голосъ Руси», «Голосъ Холмщины», «Жизнь Волыни», «Кіевъ», «Прикарпатская Русь», «Троицкое Слово», «Холмская Церковная Жизнь» та «Холмскій Народный Листокъ», а також церковні календарі (1917 р. — виданий «Просвітою»), релігійні книжкові видання, друковано приватні оголошення.

Видання ілюстроване: вміщувалися портрети духовних осіб Холмщини, відомих політичних діячів, зокрема представників царської родини Російської імперії, а також світлини церков Холмщини, місцевих краєвидів.

Останній (49/50-й) номер датовано 24 грудня 1917 р.

Бібліографія: *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1960. — Т. 3 . — С. 562—563.

М. Комариця

578

ХРИСТІЯНСКІЙ ГОЛОСЪ: Письмо церковно-народне. — Выходитъ дня 1 и 15 ст. стиля кождого мѣсяця. Р. I. Ч. 1. 1912, 1(14) сѣч.

За ред. отвѣчає Александеръ Дикій (1912—1913), Діонисій Дорожинскій (1914). — **Львôвъ, 1912—1914**: *Выдає* Общество св. Іоанна Златоустого. Ставропигійська *тип*., подъ управ. Мих. Рефця (1912 — 1914 ч. 10/11), пôдъ управ. С. Бекера (1914 ч. 12/13). *Адр. ред., адм. і експ*.: Львôвъ, пл. св. Юра, ч. 5 (1912—1913), ул. Корняктôвъ, ч. 1 (1914).

Вийшло: 1912 — Р. I ч. 1—9/10, 11—17/18, 19—24, 1913 — Р. II ч. 1—11/12, 13—18/19, 20, 21/24, 1914 — Р. III ч. 1, 2/3, 4/5, 6/7, 8—10/11, 12/13; *Ф*. 36,5×26,5 см (1912—1913), 25,5×19 см (1914); *Обс*. 8 с., подвійні числа 12 с. (1912—1913), 16 с., подвійні числа 24 с., 28 с. (1914); *Передпл*.: на рôкъ 4 кор. *Ц*. окремого числа 20 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Р. I ч. 1—22, 1913 — Р. II ч. 1—21/24, 1914 — Р. III ч. 1—12/13; **НБ ЛНУ**: 1912 — Р. I ч. 1—24, 1913 — Р. II ч. 1—21/24, 1914 — Р. III ч. 1—12/13.

Примітки: Ч. 1 за 1914 р. вийшло 1(14) лютого через загальний друкарський страйк у Польщі. Додаток: «Мисійный Листокъ» (*див*. № 516).

Часопис «Христіянскій Голосъ» — видання Товариства св. Івана Золотоустого — виходив у Львові напередодні Першої світової війни, від 1912 р. до 1914 р. Газета продовжувала справу, започатковану часописом «Посланникъ» (*див*. т. 1, № 160) — релігійно-місійним двотижневиком, що виходив у Бережанах, Тернополі,

Число 1. Львôвъ 1(14) сѣчня 1912. Рôчникъ I.

Христіянскій Голосъ

Письмо церковно-народне.

Выходить во Львовѣ дня 1 и 15 ст. стиля кождого мѣсяця.
Додатокъ мѣсячный „МИСІЙНЫЙ ЛИСТОКЪ“
выходить 1 ст. стиля. Редакція Администрація и експедиція „Христіяньского Голоса“ и „Мисійного Листка“
Львôвъ площа св. Юра ч. 5.

Цѣна христіяньского Голоса на рôкъ 4 короны, на пôвъ року 2 короны съ почтовою пересылкою.
Поодиноке число платить ся 20 сот.
„Мисійный Листокъ“ поодиноке число платится 6 сот. — Рôчно 70 сот. — Меньше якъ 5 екс не высылаеся „Мисійныхъ листкôвъ,“ однакъ пôдписчики „Христіянского Голоса“ могуть получити и одно число „Мис. Листка“ и платить рôчно съ „Х. Г.“ 4 кор. и 70 с т.

БІБЛІОТЕКА НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА

ХРИСТОСЪ РАЖДАЕСЯ!

Дорогі въ Христѣ Брася и сестры!

Черезъ довгій часъ выходила у насъ часопись церковно-народна „Посланникъ“. Много добра она здѣлала для нашого народа, просвѣчуючи его въ дусѣ Христовôмъ, та загрѣваючи до всего, що взнесле и благородне.

Коли однакъ часопись та выходити перестала давъ ся чути недостатокъ часописи, котра бы ширила такъ краснѝ идеи способомъ для народа приступнымъ. Щобы сему запобѣгчи, загадало „Общество св. Іоана Златоустого во Львовѣ“ съ новымъ рокомъ 1912. приступити до выдаваня такои часописи, котрабы въ слѣды »Посланника“ вступала.

Дали мы ей назву „Христіянскій Голосъ“. Въ тôй назвѣ мѣстить ся коротко схарактеризована задача, яку собѣ поставила часопись наша. У насъ печатаеся много часописій народныхъ, котрѝ поставили собѣ за цѣль дбати про добро дочасне народа, но многѝ зъ нихъ совсѣмъ не думають про се, щобы нарôдъ провадити до першои и найважнѣйшои меты, до якои кождый чоловѣкъ передовсѣмъ стремѣти обовязаный с. е. до прославленя Бога, и вѣчного спасеня душѣ своеи. Многѝ навѣть часописи положили собѣ за цѣль ôтвести нарôдъ ôтъ вѣры Христовои або ôтъ послуху належного св. католицкôй Церкви.

Полѣпшене матеріяльного быту народа, пôднесенье его економичне, розширене народнои славы, выборене ему политичныхъ правъ, плекане и оборона рускои мовы се головнѝ идеалы и задачѣ многихъ нашихъ часописій, до якихъ ведуть они неразъ нарôдъ съ небезпеченьствомъ его вѣчного спасенія.

Наша часопись стояти буде на сихъ засадничихъ словахъ Спасителя: „Ищите прежде царствія Божія и прады его и сія вся приложатся вамъ,“

Тымъ однако не хочемо сказати, що часопись наша мае бути часописію чисто аскетичною, або богословскою, а може якъ хто думае, интернаціональною. Нѣ! Часопись наша буде плекати такожь и иншѝ идеалы, якѝ плекають другѝ часописи въ народѣ, она буде учити нарôдъ и иншихъ свѣцкихъ наукъ якъ пр. исторіи, лѣчництва, господарства и т. п., та заохочувати до любови рôдного краю. Но всѣ тѝ статейки будуть писанѝ въ дусѣ христіянско-католицкогои вѣры щобы нарôдъ научивъ ся все ôтносити до Бога, и во всѣхъ дочасныхъ справахъ шукати Божои Славы.

Коли будемо заохочувати людей до стараня ся о дочаснѝ справы, то будемо мати на оцѣ, щобы въ тôмъ стараню не забули они, що рѣчь дочасна есть лише средствомъ до осягненя вѣчного щастя, а не есть послѣдною нашою метою; що намъ не вôльно для добра дочасного выставляти себе на небеспеченство вѣчнои погибели. Коли будемо загрѣвати нарôдъ рускій до любови своеи ôтчины, будемо уважати, щобы научаючи нарôдъ любити свое, не пôдбурювати его до ненависти для противника, божь ширене ненависты хотьбы и до найтяжшого ворога, се не есть духъ Христа, але діявола! А люблячи свою ôтчину дочасну не смѣе нарôдъ для неи зрѣкати ся вѣчнои ôтчины небеснои. Во всѣхъ дочасныхъ справахъ муситъ памятати нашь читатель на слова Христа: »Кая польза человѣку, аще пріобрящетъ міръ весь и отщетитъ душу свою.“ (Бо щожь поможе чоловѣкови, хотьбы и цѣлый свѣтъ позыскавъ а понѣсъ бы шкоду на своей душѣ) Мар. 8. 36.

А що политиковане, хотьбы съ оглядностію ведене розъярує неразъ умы особенно у менше образованыхъ, проте мы поставили собѣ за засаду, не займати ся политикою. Наша задача людей мирити, годити а не рôжнити. Говоритъ по-

Львові та Перемишлі упродовж 1889—1911 рр. Товариство св. Івана Золотоустого перебувало у тісних взаєминах із Львівською Ставропігією — релігійним культурно-освітнім інститутом священиків-москвофілів, що вороже ставилися до української національної ідеї. Не випадково у передовій статті «Христосъ раждаєся!» редакція виразно відмежовувалася від національних, політичних і соціальних проблем, трактуючи їх як дочасне народне добро, турбота про яке начебто перешкоджає християнській ідеї вічного спасіння. «Шукайте перш Царства Небесного, а все інше вам додасться» — ці Христові слова редакція «Христіянского Голосу» декларувала як ідеологічну програму, протиставляючи своє видання тим часописам, що «положили собѣ за цѣль отвест народ оті вѣрі Христовои або оті послуху належного св. католицкой Церкви». Тут простежується не лише прояв консерватизму, а й завуальована політична тенденція боротьби із українською національною ідеєю: часопис «Христіянскій Голосъ», як і багато інших видань, виходив не фонетичним правописом, а етимологічним, т. зв. «язичієм». 1914 р., після зміни редактора, було дещо змінено й ідеологічні акценти. Так, у редакційній статті «Братья и сестри!» йшлося про необхідність здобуття освіти, без якої народ не знатиме і не зможе захистити свої права. Однак «Христіянскій Голосъ» не був суто богословським виданням — тут друкувалися також історичні дослідження, статті медичної та господарської тематики; більшість друкованих матеріалів непідписані.

У місячнику опубліковано вірші релігійної тематики з нагоди Воскресіння, Преображення, Різдва, інших Господніх і Богородичних свят, переклад 1-го і 144-го Давидових псалмів, тексти, іноді з нотами, релігійних пісень (наприклад: «Пѣснь до Пр. Богородицѣ», пісні та тропарі до св. Йосифа). Автори поетичних текстів, як правило, не вказані, навіть відомий вірш Т. Шевченка «Не завидуй багатому» надруковано без прізвища автора етимологічним правописом. Особливий науковий інтерес становить народна молитва «Свята, Пречиста по раю ходила» (рубрика «Изъ народныхъ устъ»), записана в Мизуні Старому на Долинщині й опублікована о. Антонієм Кучмою. У короткій примітці підкреслено цінність народних молитов, колись дуже поширених у галицьких селах, які хоча не завжди відповідають християнським канонам, усе ж свідчать про велику побожність і поетичний талант українського народу.

Оповідання, легенди, повчання, проповіді — ці жанри публікацій іноді важко розмежувати. Оповіданнями-притчами або легендами дидактичного характеру можна назвати твори: «Пôдъ Покровомъ Маріи можна упасти но не можна пропасти: Правдива подѣя», «Прегарна Розавра: Правдива подѣя», «Незвыклый гонитель Японскій», «Лєгенда восточна про св. Йосифа Обручника», «Сила молитвы», «Тайны другого свѣта», о. Іосиф Шпільман «Крещеніе крови: Правдива подѣя» (переклад за дозволом автора о. Олександра Дикого), «Многострадальный Іовъ: Оповѣданье священника», «Божа дитинка — лѣкаремъ душѣ и тѣла».

1914 р. у виданні з'явилася рубрика «Народна сцена»: редакція планувала друкувати оригінальні драматичні твори для народу, однак було опубліковано лише п'єсу «Волхвы Востока: Драматична картина въ четырохъ отслонахъ для народнои сцены» (підп.: АМВ. Пол.) — літературну інтерпретацію вертепного дійства.

На сторінках «Христіянского Голосу» вміщено низку історичних досліджень: «Про религійни міты Славянскихъ народôвъ», «Дещо про Беатификацію и Канонизацію Угодникôвъ Божихъ», «Церковь св. Софіи въ Царгородѣ» — про збудовану в VI ст. у Константинополі та перероблену турками на мечеть церкву, що була до падіння Візантії найбагатшою та найгарнішою з усіх тогочасних християнських храмів. У статті «Дещо про ідолопоклонство» подавалася інтерпретація психології виникнення поганських релігійних культів: люди начебто завжди вірили в єдиного Бога, але оскільки Бог є духом, то вони прагнули знайти якесь його матеріальне втілення — поклонялися сонцю, виробляли богів людської подоби з дерева, каменю, металу. З часом сам образ бога (ідол) почав сприйматися як самодостатній, виникло ідолопоклонство із різними ритуальними формами поганських жертвоприношень. Особливо вартісне ґрунтовне дослідження «Исторія Церкви католицкоû на Руси», автор якого теж не названий. У науковій студії, яка охоплює період від хрещення Русі до новітніх часів, докладно висвітлюються розкол між Східною і Західною Церквами та його наслідки для України, численні спроби повернути єдність української Церкви з Апостольським престолом, зокрема Флорентійська й Берестейська унії, розповідається про подвижників унійного руху св. Йосафата Кунцевича та митрополита Йосифа Вельяміна Рутського, жорстоке знищення російськими царями Унії у Східній Україні після першого поділу Польщі, розвиток української греко-католицької Церкви в Австро-Угорщині та її вплив на національний і культурний поступ українського народу в Галичині.

Відроджуючи та розвиваючи релігійні традиції, редакція газети друкувала 1914 р. проповіді св. Івана Золотоустого «Отче нашъ» — роздуми над Господньою молитвою і Великодню проповідь «Слово на святу Пасху», а також великопісну проповідь св. Макарія Єгипетського «Великій Пôстъ — проповѣдникъ покаянія», редакційні проповіді «Вознесеніе Господне», «Сошествіе Св. Духа» та ін. Про старозавітні джерела таких українських обрядових традицій, як прикрашання зеленими гілками оселі й освячення зілля у храмі, йшлося у статті «Звичаѣ въ день Зеленыхъ Святъ».

Статті релігійної тематики торкалися проблем свідомих і несвідомих гріхів, святих Тайн і Божих заповідей, непомильності Церкви й першості апостола Петра, значення ласки Богородиці — матері християн — для спасіння людей, чудесного поширення християнської релігії («О вѣрѣ христіянско-католицкôй», «О правой совѣсти», «О молитвѣ Церкви», «Величаймо Марію!»). У тих числах газети, що виходили з нагоди великих релігійних свят — Різдва, Великодня, Вознесіння, редакція вміщувала низку тематичних матеріалів — проповіді, молитви й пісні, розповіді про святкові богослужіння та релігійні народні звичаї.

Духовна просвіта невіддільна від морального виховання, основи якого формуються у дитинстві. Тож велику увагу було приділено педагогічним питанням — ролі сім'ї, батьків у вихованні дитини, особистому прикладу як підтвердженню правильності їх повчань («Про христіянске вихованє дѣтей», «Примѣръ яко средство воспитаня», «Поученє яко средство воспитаня», «Мати — перша воспитателька дитины», «Отецъ — воспитатель дитины»). Дуже важливим у процесі виховання дітей старшого віку вважався добір книг («О злыхъ книжкахъ и газетахъ»), адже про особливий вплив друкованого слова неодноразово говорили Папи Римські — Бенедикт XVI, Пій X, Пій XI. Основні правила гідної поведінки в товаристві з'ясовували публікації «Про приличнôсть», «Мудрû выреченя и правила житя», йшлося не лише про моральні якості людини, які потрібно у собі чи в дітях виховувати, а й про одяг, гроші, поведінку в товаристві. Ідеальну жінку очима царя Соломона й апостола Петра змальовано у статтях «Образъ жены» і «Добра жена»: справжня краса жінки не у зовнішніх принадах, а в доброті серця, праведності та працьовитості.

Однією із найбільших проблем галицького села, крім економічної нужди, був брак медичної опіки. Хвороби, часто спричинені антисанітарними умовами, скорочували або й забирали життя багатьох людей. Тож не випадково саме висвітленню медичних проблем присвячено добірку публікацій про водолікування за методом Себастьяна Кнайпа («Дещо про водолѣчництво (гидропатію)», «Змываніє водою — средство лѣчниче»), матеріали про профілактику й народні методи лікування запалення легень та «кривиці» (рахіту). Від 1914 р. існувала спеціальна рубрика «Лѣкарскій порадникъ», у статтях якої мова йшла про елементарні норми гігієни — свіже повітря у хаті, чистоту, поміркованість у їжі й питті, вплив моральності людини на її здоров'я («Як продовжити житье», «Слабости и якъ можна устеречися передъ ними»). На початку XX ст. дискутувалася тема впливу музики на психіку людини, й емпіричні висновки тогочасних науковців трактувалися як важливий етап наукового пошуку (Г. Михалинич «О музыцѣ»).

У циклі публікацій («Тайны природы», «Дещо зъ природы», «Пôдземнû чуда природы», «Зъ книги знаня») за допомогою малюнків та схем пояснювалося такі природні явища, як обертання Землі довкола Сонця, а Місяця — довкола Землі, рух планет у Сонячній системі, розповідалося про різноманітні атмосферні явища, тварин, найдавніші будівлі тощо. У деяких статтях повідомлялося про надзвичайно цікаві факти («Чотири найстаршû жѣнки свѣта», «Недалеко уже до 1913 року»).

Матеріали постійної хронікальної рубрики «Христіянского Голосу» «Всячина» інформували читачів про політичні та культурні події у світі, дискутували релігійні проблеми, іноді у ній містилися відповіді на запитання читачів. Так, із «Всячини» можна було дізнатися про знайдення рукопису апостола Петра в одній із печер Єрусалима, запровадження у Японії виборчого права для жінок-матерів, війну між США і Мексикою, винайдення кави без кофеїну, тут вміщено також тексти-розмірковування про питання, чи варто вірити снам, про причини людської злоби, покаяння і навернення до Бога відомих людей-атеїстів перед смертю, розповіді про іслам та Коран, весільні звичаї різних народів, способи відвикання від тютюну, вірогідність людського життя на інших планетах тощо. Прикладом громадянської свідомості є опублікований у ч. 4/5 за 1914 р. «Отзывъ до церковныхъ пѣвцѣвъ всѣхъ епархій» із пропозицією скликати дяківське віче у Львові та передати його рішення на церковний Собор (додано також перелік пропонованих до вирішення на зібранні питань).

У ч. 2/3 за 1914 р. повідомлялося, що той, хто пришле на «Христіянскій Голосъ» і «Мисійный Листокъ» 4,70 кор. передплати на рік, отримає безкоштовно календар Товариства св. Івана Золотоустого на 1914 рік, хто ж залучить п'ять передплатників, які надішлють річну передплату, отримає безкоштовно річник «Христіянского Голосу» за 1912 чи 1913 рр. на вибір.

У кінці часопису іноді вміщувано «Образкові загадки» — малюнки-загадки для читачів, відповіді на які треба дати на основі логічного мислення; під рубриками «Смѣшне» та «Смѣхъ и правда» — жарти, народні казки: «Лисичка-кума», «Війтъ над пастухами», «Щасливый Павлусь», «Вчи лѣнивого не молотомъ, а голодомъ», текст яких іноді видозмінено.

У газеті рекламовано як часописи («Землѣделецъ», «Церковный Востокъ»), нові книги «Бібліотеки «Мисійный Листокъ» і книгарні Ставропігійського інституту, так і українські установи й організації — руську палітурню при Ставропігійському інституті у Львові, філію празького банку «Славія» у Львові, ювелірні майстерні («артистично-позолотарські робітні») тощо. У річнику за 1914 р. обсяг реклами значно збільшено.

«Христіянскій Голосъ» — багато ілюстрований часопис. Тут є численні чорно-білі репродукції картин релігійної та історичної тематики, ікон Богородиці, Ісуса Христа. Іноді до ілюстрації додано назву-коментар, наприклад: руські князі Аскольд і Дір з киянами; хрещення св. Ольги; мученицька смерть Михайла Всеволодовича, князя чернігівського, вбитого у Татарській орді 1246 р.; церква св. Софії в Царгороді; чорногорська королівська пара; боротьба з левом в Азії; аероплан над Альпами. У газеті вміщено також багато репродукцій картин Миколи Пимоненка, однак прізвище художника не зазначене.

Останнє (12/13-те) число вийшло 13(28) червня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 196; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1113; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1470—1471, 1546.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3638; *Комариця М*. Христіянскій Голосъ / М. Комариця // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 465—472.

М. Комариця

1913 р.

579

БІЛІ РОЖІ В ТВОЇМ ОГОРОДІ...: (Однодніївка «Академічного балю»). — 1913, січ.

Одвічальний ред. Володимир Бандрівський. — **Львів, 1913**: *Видавництвом кермував* Федь Федорців. *Накладом* «Укр. Академічної Помочи» у Львові. *Друк*. «Діла», Львів, пл. Ринок, ч. 10.

Вийшло: 1913 — Січ.; *Ф*. 30,5×23,5 см; *Обс*. 8 с.; *Ц*. 30 сот.

Наявність у фонді: **НБ ЛНУ**: 1913 — Січ.

Видання відкривалося оголошенням про те, що 5 лютого 1913 р. в «Народному Домі» відбудеться академічний бал під патронатом члена Палати панів Державної ради Івана Горбачевського, президента Українського клубу в австрійському парламенті Костя Левицького та президента Палати послів Державної ради Юліана Романчука. В однодніївці надруковано також перелік почесних гостей цієї урочистої акції.

«Білі Рожі...» містили багато поетичних творів. Серед них — цикли віршів Василя Пачовського п. н. «В тебе личка як лелії...» та Бог. Дана п. н. «Під шездар солодкий тон...»; окремі поезії: Мото «Пливе щука», Богдар Данчинський (псевд. Ф. Федорціва) «Evoe vita nova!», І. Франко «Притча про красу», Мирослав Калій «З пісень про неї», М. К. «Ой, пють-же чорні гори», Костянтин Бальмонт «Натхнїннєм хотїв би я усе тебе пестить...», Грицько Чупринка «Вальс», В. Пачовський «Будь здорова!», Микола Коцуба «У діл явір схилив ся...», а також білий вірш Михайла Яцківа «Hortulus animae».

Проза представлена твором фінського письменника Іоганнеса Линнанкоски «Вогнево-червона квітка» (переклад Михайла Могилянського п. н. «Ознака кохання») та двома оповіданнями Петера Нанзена «Перед балем» і «Молода дївчина» (переклад Миколи Євшана).

В однодніївці надруковано добірку афористичних висловів відомих філософів, скомпонованих п. н. «Світ, любов і люди».

На останніх сторінках видання вміщено статтю Ф. Федорціва «Матеріальна допомога академічній молодїжи», автор якої виступив на підтримку студентства. Важке матеріальне становище студентів із бідних сімей призводило до того, що «борючись за щоденний хліб, за нужденне існуванє — не в силї в час кінчити унїверсітетських студій та заняти одвітне становище в суспільности».

На обкладинці однодніввки подано зміст числа, що полегшувало читачам ознайомлення з виданням.

Сторінки обкладинки відводилися для комерційних оголошень, які пропонували твори світової літератури, що вийшли друком у видавничій серії «Новітня Бібліотека», товаристві «Просвіта», рекламували журнал «Ілюстрована Україна» тощо. На цих сторінках товариства «Карпатія» і «Дністер», Земельний гіпотечний банк пропонували кредитні та рентові послуги.

Деякі вірші доповнено оригінальними ілюстраціями із зображеннями музи, квітів. У виданні розміщено також світлини.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 197; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 301, 1781.

Література: *Кульчицька Л.* Білі рожі в твоїм огороді... / Л. Кульчицька // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 504—505.

Л. Кульчицька

580

ВІДГУКИ: Орґан української молоді. — Виходить двічі на місяць. Ч. 1. 1913, лют.

Одвічальний ред. й вид. Дмитро Басараб. — **Львів, 1913**: «Загальна *Друкарня*» у Львові. *Адр. ред. і адм.*: Омелян Кучерішка, Львів, вул. На Байках, ч. 27.

Вийшло: 1913 — Ч. 1—3/4; *Ф*. 23×15,5 см; *Обс*. 16 с., 24 с.; *Передпл.*: річно 5 кор. *Ц.* окремого числа 30 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Ч. 1—3/4; **НБ ЛНУ**: 1913 — Ч. 1—3/4.

Перше число «Відгуків» відкривалося редакційним матеріалом без назви. У публікації стверджувалося, що напередодні невідворотних світових потрясінь виникла нагальна потреба створення політичної сили нової ідейної орієнтації, яка би боролася проти того, що гальмує національний поступ. З огляду на це невідкладним було заснування молодіжного друкованого органу, що відігравав би важливу роль у справі об'єднання української молоді з обох боків кордону. Часопис задекларував ідейну платформу, яка мала сприяти кристалізації погляду на незалежність України та способи її досягнення.

Редакція часопису зазначала, що «Відгуки» подаватимуть повідомлення з усіх центрів діяльності українського молодого покоління, а також інформацію про життя польської і російської молоді. У ньому також друкуватимуться статті суспільно-політичного змісту, матеріали про фізично-військове виховання, белетристичні твори, рецензії на нові книжки та журнали, хронікально-подієві відомості.

Стаття І. Вихора «На стрічу великим подіям» була викладом виступу автора на дискусійному вечорі на тему «Під нинішню хвилю», організованому Українським студентським союзом (УСС). У ній порушувалася проблема загострення міжнародних відносин напередодні Першої світової війни, що неминуче призведе до переділу світу. Автор закликав до національного самоствердження і активної боротьби за українську справу, звертаючись насамперед до студентської молоді.

Цю тему розвивала також публікація «Ціль і завданнє молоді», підписана криптонімом П. Ч. (ч. 1). Автор із тривогою констатував застій та ідейну невизначеність, які панували, на його думку, у середовищі університетської молоді. Стаття закликала негайно «покінчити» із таким станом речей і об'єднатися під гаслом «Вольна, Самостійна Україна!».

Національний характер українців, стверджував Л. Житейський у статті «Роль людських почувань», сформувався під впливом історичних обставин: «Довголітня неволя, панський бук і панська сваволя витворили в нас невільницькі вдачі, невільницьку психіку. Неволя тілесна минула, але невільницькі психічні диспозиції залишались». У публікації вказувалося, що найпершим завданням тогочасної молоді є виховання людини — творця своєї історії, свого призначення, людини сильної духом і фізично. «Лиш силу треба сіяти в собі, лиш з силою рахується світ, і силу визнає...»

Під рубрикою «Дописи» (ч. 1) надруковано короткий виклад перебігу загальних зборів УСС у Львові. Автор допису наголошував на приземленості завдань, які виносилися на обговорення: покращання матеріального стану студентського об'єднання, необхідність активнішого об'єднання академічної молоді, справа «Рідної Школи», відзначення ювілею І. Франка.

У цьому ж числі, під рубрикою «З часописий молоді», подано анотування змісту четвертого числа видання «Житє» за 1912 р. авторства Т. Сіраківського.

Рубрика «Хроніка» містила короткі звіти про VIII з'їзд Міжнародного соціологічного інституту, який відбувся у Римі, та про виступ учнів української Академічної гімназії у Львові проти поширення москвофільства.

Друге число «Відгуків» відкривалося редакційною статтею «Українці», у якій повідомлялося про почин

Ч. 2. ЛЮТИЙ 1913.

ВІДГУКИ

ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.

УКРАЇНЦІ!

Мовиш: де нам взять Богдана?
Тілько ти придатний будь
На сьвяте велике діло!
Загартуй думки і грудь!
До високого літання
Ненастанно пробуй крил,
А Богдан прийде як сума
Ваших змагань, ваших сил.
До великого моменту
Будь готовий кождий з вас —
Кождий може стать Богданом,
Як настане слушний час.

Іван Франко: Великі роковини.

Стоїмо все ще мов на вулькані, про який не знаємо сказати, чи він вже погас, чи леда день вибухне опять і огнем засипле наші оселї, знищить плоди довголїтних трудів. І готуємо ся на приняттє катастрофи, і до відпору цих ворогів нашого національного істнования. Та до цего відпору треба відповідних оборонних засобів. Зорганїзованнє оборонців, заосмотреннє їх усім потрібним, устроєннє санїтарних орудників, забезпеченнє родин, опущених батьками й синами, що підуть в бій — усе те вимагає чимало гроша, вимагає соток і тисячів, якщо акція в самім розгарі не має спинити ся і не має замість здобутків принести гірке розчарованнє, якщо найблизша филя часу, яка других винесе на повне життєве море, не має погребсти нас в глибинах непамяти.

Переняте вагою хвилї — українське жіноцтво дає почин до заснования фонду для оборони прав України серед можливих воєнних конфлїктів, які мали б ся розіграти на нашій землї, якщо ті конфлїкти заскочать нас уже в найблизших місяцях, то тим пекучійшою стає потреба такого фонду: якщо і цим разом міжнародні конференції полагодять їх мирно, тим краще для нас, бо мати-мемо спромогу в часї мира скріпити наш національний скарб, шоб — як прийде час трівоги — ми стрінили його приготовані морально і матеріялно.

Кидаємо клич: **гріш на потреби оборони України в критичний час!**

українського жіноцтва щодо заснування фонду для оборони прав України з огляду на можливі воєнно-політичні конфлікти у світі. «Якщо і цим разом міжнародні конференції полагодять їх мирно, тим краще для нас, бо матимемо спромогу в часі миру скріпити наш національний скарб, щоб — як прийде час трівоги — ми стрінули його приготовані морально й матеріально. Кидаємо клич: гріш на потреби оборони України в критичний час!» — відзначалося у статті.

Про складну міжнародну ситуацію напередодні Першої світової війни та завдання, які стояли в той час перед народом, йшлося у статті І. Вихора «В передодні іспиту». На думку автора, українству необхідно творити мілітарну потугу, плекати жертовність і рішучість духа.

А. Житейський у статті «В справі фізичного виховання» порушував проблему фізичного розвитку української молоді. Цю тему продовжив О. Степаненко своєю публікацією «На тему військового образовання», в якій наголошувалося, зокрема, на необхідності військової освіти та її популяризації. Тіловиховні товариства «Січ» та «Сокіл» подібним питанням зовсім не цікавилися, тож автор акцентував потребу створення організацій такого спрямування. Проблемою для розвитку військової освіти була також відсутність українських підручників.

Під рубрикою «Дописі» надруковано короткі звіти про роботу секції УСС у Перемишлі, діяльність середньошкільної молоді у Сокалі, дослідження, які проводилися у жіночій гімназії сестер-василіанок.

Огляд видання «Жінка в давній Україні» (під крипт. О. Н.) опубліковано під рубрикою «Звіти й оцінки».

Окрім того, у другому числі «Відгуків» вміщено хронікальні матеріали про організоване студентське життя, а також список книг, надісланих на адресу редакції.

Останнє (3/4-те) число вийшло у березні 1913 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 197.

Література: *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 199; *Благий В. Б.* Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд / В. Б. Благий // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 440—441; *Антонюк Н*. Відгуки / Н. Антонюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 521—524.

Н. Антонюк

581

ВІСТИ ПРОМИСЛОВОЇ КОМІСИЇ: Орґан Міщаньского Брацтва у Львові. — Виходить квартально. Р. І. Ч. 1. 1913, 15 груд.

Відвічальний ред. Микола Кривецький. — **Львів, 1913**: *Видає* товариство Міщанське Брацтво у Львові. Коштом і заходом Комисиї Промислової. *Друк*. «Діла»,

ЧИСЛО 1. ЛЬВІВ, 15. ГРУДНЯ 1913. РІК І.

Вісти Промислової Комісиї

Орган Міщаньского Брацтва у Львові.

ВИХОДИТЬ У ЛЬВОВІ КВАРТАЛЬНО. — УРЯДАМ ГРОМАДСЬКИМ, ПАРОХІЯЛЬНИМ, ЧИТАЛЬНЯМ, КАСАМ І Т. П. ВИСИЛАЄ СЯ БЕЗПЛАТНО, ДЛЯ ПРОЧИХ ПЕРЕДПЛАТА ВИНОСИТЬ 2 КОР. РІЧНО. — ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: 1 СТОР. 80 КОР. ½ СТОР. 40 КОР. — ¼ СТОР. 20 КОР. — ⅛ СТОР. 12 КОР. — 1/16 СТОР. 8 КОР. — ЗА ПОМІЩЕНЄ В СПИСІ 2 КОР.

Адреса Редакциї і Адміністрациї: Львів, ул. Руска ч. 3.

До наших ремісників, купців і промисловців!

Львів, Ринок, ч. 10 (Дім «Просвіти»). *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. Руска, ч. 3.

Вийшло: 1913 — Р. І ч. 1, [?]; *Ф*. 31,5×24 см; *Обс*. 16 с.; *Передпл*.: урядам громадським, парохіяльним, читальням, касам і т. п. висилає ся безплатно, для прочих 2 кор. річно.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І ч. 1.

Примітки: У наявному числі нумеровано перші вісім сторінок, решта — без нумерації.

У редакційній статті, надрукованій у досліджуваному числі, відзначено, що промислова комісія висловила зауваження щодо якості публікацій цього примірника. Це передусім неповний список адрес українських ремісників, купців і промисловців, що

працювали у Галичині. Незважаючи на неодноразові заклики надсилати свої адреси, зібраної інформації було недостатньо, хоча з деяких теренів комісія отримала детальні списки.

Ще одне упущення, на думку редакції, стосувалося браку відомостей, необхідних для поінформування зацікавлених осіб, про розвиток ремесел, промислу та торгівлі, відсутності інформації про технічні досягнення у цих галузях. Однак це пояснювалося браком коштів: видавничий фонд промислової комісії становив усього 160 кор., які пожертвували відомі українські ремісники у Львові. Редакція повідомила, що лише саме видання цього числа коштувало 2000 кор., до того ж 10 000 примірників повинні розіслати безоплатно.

Інша редакційна стаття — «До нашої суспільности!» — закликала підтримувати українських товаровиробників і ремісників. Редакція наводила прикрі приклади, коли відомі інституції — Товариство непорочного зачаття Пресвятої Діви, товариство «Просвіта», Товариство педагогічне, Товариство ім. Шевченка — для підготовки своїх масштабних проектів та будівництва наймали архітекторів і майстрів, неукраїнців за походженням.

Щоб змінити цю ситуацію, було створено промислову комісію при Міщанському братстві у Львові. Її завданнями визначалися захист інтересів українського промислу і торгівлі та надання адрес кваліфікованих фахівців. Редакція наголошувала: «На прапорі народу між прочими повинна стояти заповідь: Заможний стан купецький, заможне ремесло, розвинений промисел, се друге услівє істнованя народу».

У кінці видання вміщено список купців, ремісників і промисловців — українців, які проживали в Галичині, та комерційні оголошення.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 197; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 226, 339, 1808.

Література: *Лукасевич Л.* Наша торговельно-економічна преса (На маргінесі місяця української преси) / Л. Лукасевич // Промислово-торговельний вістник. — Варшава, 1939. — Ч. 4. — С. 3; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 196; *Антонюк Н.* Вісти Промислової Комісії / Н. Антонюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 539—540.

Н. Антонюк

582

ВІСТНИК ЖИТТЯ І ЗНАННЯ: Популярний журнал гигієни, санітарії, медіцини і природознавства. — Виходить двічи на місяць (1913), раз на місяць (1914). Р. 1. № 12. 1913, 25 груд.

Ред.-вид. Гр. Коваленко. — **Полтава, 1913—1914**: *Видається* заходом фельдшерсько-акушерського товариства. Електр. *друк.* О. Л. Брауде, Полтава (1913); *Друк.* О. Л. Брауде (1914). *Адр. ред.*: Полтава, Г. А. Коваленко, Афанасьєвскій пер., с. д.

„Жизнь и Знаніе".

РІК ДРУГИЙ. 1914.
КНИЖКА ТРЕТЯ.

ВІСТНИК
Життя і Знання

популярний журнал гигієни, санітарії, медіцини і природознавства.

ВИХОДИТЬ РАЗ НА МІСЯЦЬ.

Лікарь Іван Липа.

БІБЛІОТЕКА НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА ЛЬВОВ

ПОЛТАВА.
Друкарня О. Л. БРАУДЕ.

Вийшло: 1913 — Р. 1 № 12, 1914 — Р. 2 кн. 1—7, [?]; *Ф.* 24×16,5 см; *Обс.* 32 с. (1913), 44, 45 с. (1914); *Передпл.*: на рік за 12 кн. 2 р. з пересилкою, в Австрію 6 корон, в Америку 2 доляра. *Ц.* окремої кн. 25 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. 1 № 12, 1914 — Р. 2 кн. 2—4; **НБУВ**: 1914 — Р. 2 кн. 3, 5; **РНБ**: 1914 — Р. 2 кн. 1—7.

Примітки: У надзаголовку — назва: «Жизнь и Знаніе». До № 10/11 виходив п. н. «Життє

і Знаннє» (*див.* № 595). У № 12 «Вістника...» подано покажчик змісту всіх чисел журналу «Життє і Знаннє» за 1913 р. з поміткою: «Не підписані статті написав Гр. Коваленко». Нумерація сторінок наскрізна. На титульній сторінці — заклик: «Здобувайте зерно знання і сійте його всюди, — творіть здорову культуру».

Просвітнє українське видання з питань гігієни, санітарії, медицини і природознавства було призначене «для селянської и робітничої інтеліґенції, для всіх тих, хто дбає про освіту, здорове життє і кращу долю нашого народу» (1914. — Кн. 2), а також стояло на захисті інтересів і потреб медичних працівників, дбаючи про їх організацію.

З цією метою у часописі «доброю, простою, для всіх зрозумілою мовою» (1914. — Кн. 2) друкувалися популярні статті та інші матеріали про зв'язок людини з природою, якість продуктів харчування і гігієну споживання їжі (Г. Коваленко «Жива сила», «Що продається для їди і пиття», «До справи популяризації санітарії і гігієни»; К. Вільний «Оздоровленнє городського життя»), про лікування та профілактику хвороб (К. Вільний «Проказа», «Кров», Г. Коваленко «Гидрофобія. Скаженина», М. Прокопович «Спогади лікаря» тощо). Прагнучи піднести культурний рівень читачів, редакція видання вміщувала статті на теми психології, як-от: «Закон життя» (викладено думки І. Мечникова про «науку» Льва Толстого), «Страшна пошесть в поезії Т. Шевченка» (наведено також вірш «Чума»), Іван Липа «Хворі душі в «Кобзарі» Т. Шевченка».

На сторінках журналу публікувалися статті про життя та діяльність Івана Липи, Модеста Левицького (Г. Коваленко «На рідній ниві», «Модест Левицький»), кореспонденції про з'їзд медиків у справі реорганізації фельдшерсько-акушерських шкіл, матеріали санітарної комісії Товариства помічників лікарів, довідкова інформація під рубрикою «Патентовані медікаменти», а також відомості про нові книги з медицини і санітарії — під рубрикою «Бібліографія» та повідомлення і хронікальні матеріали — під рубриками «Новини громадської гигієни, санітарії і медіцини» та «Хроніка і дрібні звістки». Настанови і рекомендації медичного і санітарно-гігієнічного змісту подавалися під рубрикою «Порада».

«Вістник Життя і Знання», будучи продовженням журналу «Життє і Знаннє», тогочасною російськомовною пресою характеризувався як видання, у якому «много очень интересных и полезных статей о различных болезнях, о способах сохраненія здоровья», що «написаны очень хорошим, общепонятным украинским языком, — таким, как в народных украинских пѣснях и у лучших старых украинских писателей» (Хуторянинъ. — 1914. — № 5).

Остання (7-ма) книга вийшла у серпні 1914 р.

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1002; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 200; Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838—1917 рр.) : список / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — Львів ; Київ, 1996. — С. 11.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 685; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 187.

М. Галушко

583

ВІСТНИК КУЛЬТУРИ І ЖИТТЯ. — Виходить раз на тиждень. № 1. 1913, січ.

Ред.-вид. П. Богацький. — **Київ, 1913**: *Друк.* 2-ї Артілі, Київ, Володимирська, 43. *Адр. ред.*: Київ, Влад.-Либедська, 13.

Вийшло: 1913 — № 1—4; *Ф.* 28,5×18 см; *Обс.* 32 с.; *Передпл.*: на рік 6 рублів, для Галичини 10 корон. *Ц.* окремого номера 15 коп., для Галичини 30 сот. (1913 № 3, 4).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — № 1—4; **НБУВ**: 1913 — № 1—4; **ДНАБ**: 1913 — № 1—4; **ХДНБ**: 1913 — № 1—4.

Потребу видання ілюстрованого тижневика «Вістник Культури і Життя» редакція аргументувала тим, що до того часу в Україні не було друкованого органу, який би інформував «нас про нас», ознайомлював українців «з культурним життєм всіх Україн». Вона наголошувала, що «глибока віра в повну необхідність орґана, котрий би, несучи в українську сімью світ знаня, лучив би разом всі відщепи українського народа, всі еміґрациі його, піддержував би і навязував би духовні звязки між ними всіма, щире бажанє послужити сій справі і переконанє досвіду, що тої роботи не взяв на себе досі ні один старий орґан і, правдоподібно, не візьме ні один з нових товаришів — се все дає нам право думати, що серед сімьї старих і нових коллеґ наш орґан не буде забірати під себе чужого місця, а тихенько займе собі своє власне, вакантне досі» (№ 1).

Основною своєю метою редакція вважала, «держачи руку на пульсі культурного життя, приносити в українську сімью знанє того, чим живе і дише культурний світ, новини наукового й артистичного руху;

а передовсім має на ціли знайомити кожну частину нашого рідного краю з культурним житєм других його частин, стати органом, що підтримував би духовну

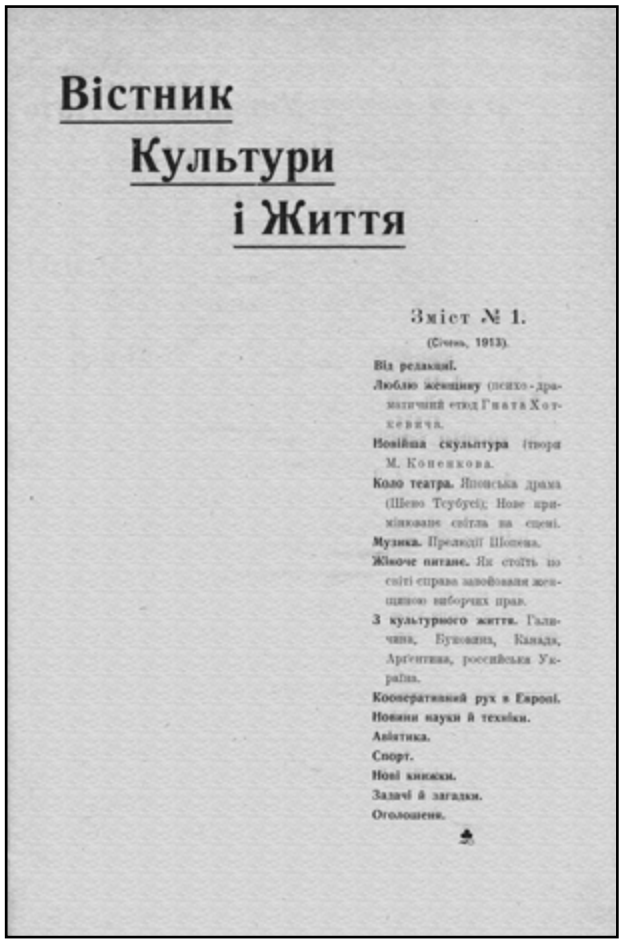

Вістник
Культури
і Життя

Зміст № 1.
(Січень, 1913).

Від редакції.
Люблю женщину (психо-драматичний етюд Гната Хоткевича.
Новійша скульптура (твори М. Коненкова.
Коло театра. Японська драма (Шеко Тсубусі; Нове кримінковане світла на сцені.
Музика. Прелюдії Шопена.
Жіноче питанє. Як стоїть по світі справа завойованя женщиною виборчих прав.
З культурного життя. Галичина, Буковина, Канада, Арґентина, російська Україна.
Кооперативний рух в Европі.
Новини науки й техніки.
Авіятика.
Спорт.
Нові книжки.
Задачі й загадки.
Оголошеня.

звязь між Україною, Галичиною, Буковиною, Угорською Русию, Канадийською, загально-американською і всякою иншою української еміґрациєю». Однак така масштабність заявленого вимагала всеукраїнського статусу видання, яке б розповсюджувалося у всіх регіонах України і на еміграції, а отже, у ньому активну участь брали б, належно висвітлюючи своє життя, представники українства на всіх теренах проживання — як у Старому краї, так і за кордоном. Однак до редагування у журналі долучився тільки Гнат Хоткевич, і, крім Києва, редакція орієнтувалася, як засвідчує передплата, лише на Галичину.

На сторінках видання редакція планувала друкувати також оригінальні та перекладні літературні твори, публіцистичні статті, матеріали про наукові відкриття й театральні вистави, повідомлення про події в Україні та за її межами, успіхи в спорті та авіації, бібліографію, вміщувати загадки й інші розвивальні завдання, ілюстрації.

Перші числа часопису відкривали літературні твори, інші публікації вміщувалися під непостійними рубриками, як-от: «З культурного життя», «Коло театра», «Музика», «Жіноче питаннє», «Зі сходу», «З кооперативного життя», «Новини науки й техніки», «Авіятика», «Нові книжки». Майже всі відомості з культурного життя Західної та Східної України редакція черпала з різних друкованих видань, тому відсутність прямого зв'язку з іншими регіонами України робила часопис відірваним від реального життя, а всю його інформацію — вторинною.

Із художніх творів у журналі були опубліковані психологічний етюд на одну дію Г. Хоткевича «Люблю женщину» (№ 1—3), оповідання Джека Лондона «Батар» (№ 2—4) та вірш М. Коваленка «В час сердешного натхненя» (№ 3).

У тижневику були вміщені статті з історії та мистецтва (живопис, скульптура, музика, театральне мистецтво): «Архиєреї-українці і справа заснованя Св. Синода при Петрі I (З «Очерков по исторіи Русской церкви» проф. П. В. Верховскаго»)» (№ 3, 4), Г. Х. «Спомини селянина-поляка з 1863 року» (№ 4), С. Яремич «Живопись Андріївської церкви у Київі (1752—1756)» (№ 3, 4) та без зазначення авторства: «Новійша скульптура» — про творчість С. Т. Коненкова (№ 1, 2), «Прелюдії» Шопена (op. 28)» (№ 1, 2), «Японська драма» (№ 1, 2), «Ex libris» (№ 2).

Другий номер відкривався зверненням до українців щодо вшанування 40-річчя літературної і наукової діяльності І. Франка і збору коштів для матеріального забезпечення старості видатного письменника та громадського діяча — т. зв. ювілейного дару І. Франкові від усього українського громадянства.

З-поміж публікацій ґрунтовністю аналізу вирізнялися рецензії Г. Хоткевича на працю «Z dziejów Ukrainy» (№ 1), а також «Модерне москвофільство (з приводу книжки Д. Донцова)» (без зазначення авторства) (№ 4).

Жіноче питання порушувалося у статті «Як стоїть по світі справа завойованя женщиною выборних прав» (№ 1).

У часописі вміщено низку публікацій різноманітної тематики: Camille Flamorionn «Знанє будучого (Призначенє — Час)» (№ 3, 4), проф. Бартольд «Халіф і султан» (№ 4), Донат Смирнов «Недостачі вихованя, як причина сексуальних анормальностей і хоробливих об'явів у дорослих» (№ 2—4), «Обсерваторія в Дельгі» (без зазначення авторства) (№ 3) та ін.

Найбільш інформативними були рубрики: «З культурного життя», «Кооперативний рух в Европі», «Новини науки й техніки».

Під рубрикою «З культурного життя» подавалися повідомлення про культурні події у різних регіонах України та за кордоном, в емігрантському середовищі, під заголовками: «Галичина», «Буковина», «Еміґрация», «По Канаді», «Америка», «Парана (В Бразилії)», «З'єднані Держави», «Україна». Найширше була представлена Галичина, найменше — Східна Україна, тобто та її частина, де виходив часопис. Однак усі відомості про Галичину були почерпнуті з галицьких видань. Під окремими повідомленнями редакція іноді вказувала джерело інформування, наприклад газета «Діло» (№ 3).

Часопис «Вістник Культури і Життя» коротко повідомляв про школи жіночого господарства в Галичині, інформував про роботу студентського просвітнього гуртка у Львові (№ 1), життя молоді й діяльність Українського студентського союзу (№ 2), курси вищої освіти у Львові, організовані товариством «Просвіта», висвітлював проблеми галицького села (№ 3), життя галицького вчительства і подав тексти програми й інструкції щодо організації діяльності відділів окружних товариств «Взаємної помочі учителів» (№ 4).

У виданні інформувалося про українську еміграцію в Аргентині та Канаді (№ 1), Бразилії і США (№ 4).

Під рубрикою «Кооперативний рух в Европі» (згодом — «З кооперативного життя») вміщувалися матеріали про діяльність федерації сільськогосподарських товариств в Італії та Люксембурзі, роботу кооперативів з продажу овочів у Канаді та кооперативної колонії в м. Оранієнбург (поблизу Берліна) (№ 1), про українські спілки ощадності та позичок під патронатом Галицького крайового відділу (№ 3) тощо. Автором багатьох публікацій кооперативної тематики був В. Тотомьянц.

Рубрика «Новини науки й техніки» мала декілька підрубрик: «Новини медицини», «Хроніка літаня», згодом — «Авіятика», «Аеронавтика» та ін. Під нею вміщено інформаційні матеріали про досягнення в авіації (№ 3), нові технічні розробки у вугільній промисловості (№ 1) та велику статтю Н. Березина «Нові теорії наркоза. Нервова клітина і алкоголь» (№ 3, 4).

Повідомлення про спортивні події та статтю «Дещо з історії та фільозофії приміненої до зимового спорту» (№ 2) опубліковано під рубрикою «Спорт».

Бібліографічну інформацію про нові видання, зокрема книги М. Вороного «Театр і драма» (№ 2), О. Синявського «Про що співають кобзарі», Д. Донцова «Модерне москвофільство», Л. Глібова «Байки» (№ 3), «Актовыя книги полтавского городового уряда XVII вѣка» (№ 4) надруковано під рубрикою «Нові книжки».

Незначне місце в часописі займала рубрика «Задачі й загадки» (№ 1, 2).

Усі наявні чотири номери часопису вийшли у січні, тому, ймовірно, перший номер побачив світ 1 січня 1913 р., оскільки саме ним датовано програмну редакційну статтю. Зміст кожного номера вміщувався на першій сторінці обкладинки. На четвертому числі часопис припинив своє існування.

На звороті обкладинки видання редакція вміщувала рекламу на передплату українських періодичних видань, зокрема: «Діло», «Дніпрові Хвилі», «Добра Новина», «Калуський Листок», «Літературно-Науковий Вістник», «Маяк», «Новий Край», «Рада», «Рілля», «Світло», «Світова Зірниця», «Сніп», «Станіславівські Вісти», «Украинская Жизнь», «Українська Хата».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 197; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 27.

В. Ґабор

584*

ВІСТНИК МІСИЙНОГО ТОВАРИСТВА. — Ч. 1. 1913, квіт.

Жовква, 1913: *Печатня* ОО. Василиян в Жовкві.

Вийшло: 1913 — Ч. 1, 2; *Ф*. 22×14 см.

Примітки: Додаток до «Місіонаря» (*див*. т. 2, № 210).

Друге число вийшло у травні.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 198; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 225.

Література: *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200.

О. Дроздовська

585

ВІЧНИЙ РЕВОЛЮЦІОНЕР. — Виходить що два тижні. Ч. 1. 1913, 15 груд.

Ред.: не зазначено. — **[Львів], 1913—1914**.

Вийшло: 1913 — Ч. 1, 2, 1914 — Ч. 3—5; *Ф*. 21×17 см; *Обс*. 15 с.; *Ц*. 6 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Ч. 1.

Примітки: Журнал літографований. У логотипі першого числа зазначено: «Ґенієви Духа

І. Франкові присвячує ся сей журнал». Ч. 2 вийшло 30 грудня 1913 р., ч. 3 — 15 січня, ч. 4 — 30 січня, ч. 5 — 15 лютого 1914 р.

У вступній статті «Від редакції» про заснування і завдання рукописного журналу, присвяченого І. Франкові, зазначалося, що «Вічний Революціонер» — одне з тих студентських видань, що «як метеор являють ся вони негайно, освітять яснійшим світлом житє молодіжи і гинуть негайно, як негайно явились». На думку редакції, це «єдине місце, де може блиснути свобіднійша думка, незнищена системою виховання».

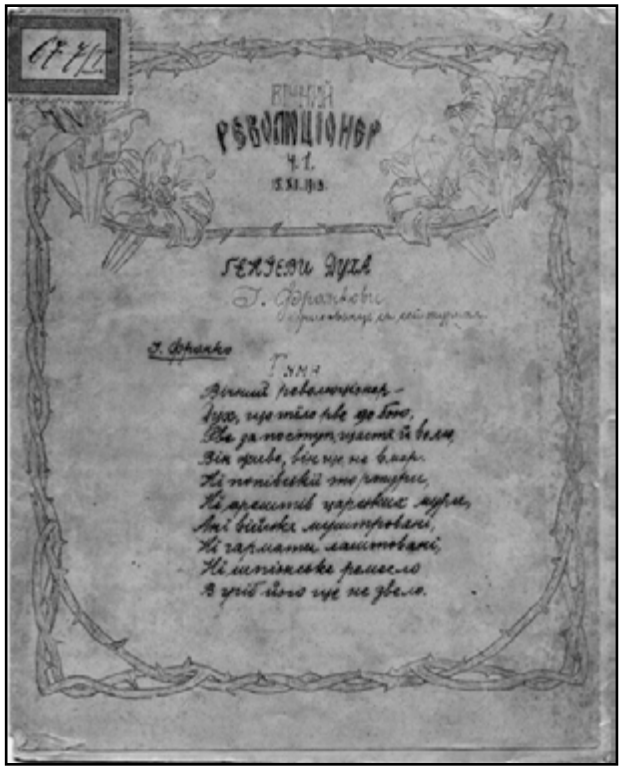

Щодо назви журналу, то «вона являєсь як слід житя поневоленого Духа… носить назву сього Духа, назву «Вічний Революціонер» і «буде місцем, де невязана нічим, свобідно проголошуватись може свобідна думка».

На першій сторінці наявного числа вміщено вірш І. Франка «Вічний революціонер», на наступних сторінках — статті Рози Шабад «Будьмо енергійні» (епіграфом до неї є вислів І. Франка «Не ридать а добувати») та «До нового життя», що закінчувалася віршем І. Франка «Або смерть, або побіда!..». Автор публікації закликала молодь нести в народ «нові кличі, нові ідеї, відродить народ» і повести його «до бою за кращу будучність». Про нові тенденції національно-визвольного руху серед молоді — «змагань до створення ідеї» — йшлося також у статті невідомого автора «Гасителям духа» та в інших матеріалах.

Перше число рукописного журналу закінчується поезією Павла Грабовського «Нема в світі милійшого нам…».

Починаючи від третього числа дослідник Іван Шендрик характеризував журнал як учнівське видання націоналістичної військової організації молоді.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 198; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1851—1853.

Література: *Квас О.* Військово-революційний рух серед української молоді середніх шкіл в Галичині до І Світової війни / Осип Квас // За волю України : іст. зб. УСС. — Ню Йорк, 1967. — С. 90.

Архівні джерела: ЛННБ. Від. рукописів. — О/н-1319, спр. Н1319.

М. Галушко

586

ГІРНИК: A Weekly Journal Devoted to the Interests of the Ruthenian Population of the United States [Щотижневий журнал, присвячений інтересам руського народу в Сполучених Штатах]. — Виходить що пятниці кождого тижня (1913 ч. 6 — 1914). Р. І. Ч. 1. 1913, 8 мая.

Ред.: не зазначено. — **Скрентон, Па, 1913—1914**: Polyglot Publishing Co. *Адр. ред.*: 218 Lacka Ave, Scranton, Pa.

Вийшло: 1913 — Р. І ч. 1—35, 1914 — Р. ІІ ч. 36—52, 1—11, [?]; *Ф.* 58,5×42,5 см; *Обс.* 6 с., 8 с. (1913 ч. 1); *Передпл.*: річно в Злучених Державах 50 цт. (1913 ч. 1—5), в повітах Лакаванна і Лузерне в Пенсильванії 50 цт., в инших стейтах Злучених Держав $ 2.00 (1913 ч. 6—15, 19), $ 1.00 (1914), в Канаді, Европі і инших краях $ 2.00 (1913 ч. 1—5, 1914), $ 3.00 (1913 ч. 6—15, 19).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І ч. 1—15, 19, 1914 — Р. ІІ ч. 8, 11.

Примітки: 1914 р. спершу велася валова нумерація чисел — ч. 52 вийшло 24 квітня, а від травня почалася з першого числа. У вихідних даних на 4-й сторінці числа зазначалося: «Hirnyk = The Miner», Business Manager Nester Yurkiewich [менеджер Нестор Юркевич]». Агентом із передплати газети у Пенсильванії та сусідніх штатах був Стефан Топольницький.

У першому числі «Гірника» редакція заявила, що читацька аудиторія новозаснованого друкованого органу не обмежуватиметься лише працівниками видобувної галузі, оскільки часопис матиме на меті «служити народови взагалї, руському народови, що походить з ріжних сторін, з Галичини, Буковини, Угорщини і російської України» та сприяти його консолідації на чужій землі. Окрім інформаційних завдань, газета повинна була також виконувати роль своєрідного «торговельного провідника», тобто допомагати читачам зорієнтуватися у ситуації на ринку товарів і послуг.

Перша сторінка відкривалася коротким оглядом міжнародного суспільно-політичного становища, від ч. 3 за 1913 р. повідомлення цієї тематики об'єднувалися під рубриками: «Послїдні Вісти», «Кореспонденції», «Телєґрами». Найважливішим подіям присвячувалися окремі замітки на наступних сторінках. Найбільше уваги приділялося зростанню напруження на Балканах, прогнозуванню початку світової війни, а також обговоренню воєнних подій: «Австро-Угорщина» (1913. — Ч. 2), «Ситуація на Балканї» (1913. — Ч. 4), «Війна в будучности» (1913. — Ч. 6), «Кілько коштувала-б Европейська війна» (1913. — Ч. 8), «Будучність Австрії» (1913. — Ч. 11). Окрім того, розглядалося загострення конфлікту між США та Японією з приводу прийнятої каліфорнійською владою постанови, яка суттєво обмежувала права іммігрантів: «Проти японців» (1913. — Ч. 2), «Що буде з японцями?» (1913. — Ч. 3), «Чи прийде до війни з Японом» (1913. — Ч. 11). Тема імміграції порушувалася у замітках: «Новий біл проти чужинців» (1913. — Ч. 5), «Знов проти іміґрації», «За море, в чужину…» (1913. — Ч. 10), «До чого стемлять?» (1913. — Ч. 15).

На першій сторінці дискутувалися інші питання, які стосувалися важливих подій, резонансних справ, соціальних питань, як-от: активізація жіночого руху у світі, зокрема боротьба за виборче право, благодійна діяльність, робітничі страйки, зростання злочинності у США. У низці заміток з'ясовувалися основні причини економічної кризи та одного з її найболючіших суспільних проявів — безробіття робітництва, обговорювалися соціальні недуги: «Піяньство в Росії» (1913. — Ч. 2), «Причини штрайків» (1913. — Ч. 13), «Село вимерло з голоду» (1913. — Ч. 19).

Особливе занепокоєння редакції викликало складне становище української культури та занедбання вивчення рідної історії: «Просьвіта в Росії» (1913. — Ч. 7), «Учіть ся рідної історії» (1913. — Ч. 8), «Протест українців» (1913. — Ч. 12), Гр… «Українська Справа в Росії» (1913. — Ч. 13). Зокрема, йшлося про Російську імперію, де, з одного боку, утискалося українське слово та зазнавала переслідувань українська інтелігенція, а з іншого — відбувалася послідовна русифікація сільського населення. У публікаціях наголошувалося на потребі національного освідомлення українського народу, аби зберегти для нащадків «своє національно-культурне обличчя». Проблеми українського шкільництва висвітлювали матеріали, вміщені під рубрикою «З Російської України», а особливості суспільно-політичного життя галицьких українців — статті під рубрикою «Вісти зі Старого Краю» та замітка «Український соймовий клюб» (1913. — Ч. 14).

У публікації автора під криптонімом Н. «Літературна Україна» (1913. — Ч. 1) на основі однойменної статті С. Чуковського, надрукованої у петербурзькому «Вѣстнику Знанія», викладено основні етапи розвитку української літератури від «головнїйшого пропаґатора «української ідеї» І. Котляревського та відзначено вагомий поступ української культури. У ч. 11 за 1914 р. вміщено статтю про життя і науково-громадську діяльність М. Драгоманова (1914. — Ч. 11). Культурологічній проблематиці присвячено замітки, зокрема: «Бібліотека Толстоя» (1913. — Ч. 11), «В театрі Полай» (1914. — Ч. 8, 11).

У статті «Чим має бути редактор» (1913. — Ч. 7) порушувалося питання особистих якостей редактора. Редакція дотримувалася думки, що ця людина має поєднувати у собі такі риси, як освіченість, уважність, творчі та організаційні здібності.

Історичну тематику у виданні репрезентовано розвідками: «Богдан Хмельницький» (1913. — Ч. 4, 5), «Війни козаків з Польщею» (за М. Грушевським) (1913. — Ч. 9) та «Руїна» (1913. — Ч. 15), «По битві під Полтавою» (1913. — Ч. 19), М. Драгоманова «Про Українських Козаків, Турків і Татар» (1914. — Ч. 11); замітками: «На полях Ґетисбурґа» (1913. — Ч. 9), «Україна під владою Росиї» (1913. — Ч. 19).

Значну частину матеріалів «Гірника» становили науково-популярні публікації: «Теплота нутра Землї» (1913. — Ч. 2), «Коли Земля залюдниться вповнї» (1913. — Ч. 3), «Погляди ріжних народів на супружество», «Зимні напитки в лїтї», «Походженє мадярів» (1913. — Ч. 6), «Воздушний годинник» (1913. — Ч. 7), «Чуда теперішної технїки» (1913. — Ч. 8), «Як в сьвіті витають ся» (1913. — Ч. 10), «Продовженє житя» (1913. — Ч. 12).

З метою підвищення культурного рівня українського робітництва у виданні друкувалося багато

ГІРНИК

A Weekly Journal Devoted to the Interests of the Ruthenian Population of the United States

РІК I. SCRANTON, PA., ЧЕТВЕР, ДНЯ 8 МАЯ (МАУ) 1913. 8 СТОРІН. Ч. 6.

Европейські Замішаня

Чорногора Против Австрії

РОСІЯ А АВСТРІЯ

ЧОРНОГОРЦІ НЕ УСТУПАЮТЬ

Відень, 7 мая. — Як видно з послідних телеграм, Чорногорці не думають уступити із Скутарі, але видимо, мають вже сповідомлене, що справа має міжнародньою. З приводу сього вище згаданого чисмо "Фельдпрессе" ось що: "Ситуація в Европі не змінена. Здавалось, що вже побідоносно вступить Чорногорці Скутарі, аж їх начальні відступили вище дерлаки, та набуть дуже буде треба еще на се відлеле Европи. Мавже можно відступити від сего, що воно вісьмо по таких трудах здобуло. Впротів вороги не мав жіодної руки та стоїть вовсім від волосок з вольної так, що вому тепер зі зад зі перед. Видно з сего, що Росія кусить бути тут інтервенцією та що то вона перешкоджує Чорногорцям від розчоти проту."

ВІДНОСИНЯ РОССІЇ ДО АВСТРІЇ.

Петербург, 7 мая. — Голова петербурзьких чиновних кіл в справі відносин в Европі так: "Положенє пріязне. Росія в цеї сили розвиваєть ся, щоб можуть перед можливу війну пріятелюючі до приятелі Сербії, а як Болгарія, Болгарія і Греція, та еще кілька менших славянських країв, що остають чемер під Австрією. Кождому не зрозуміле, що довгими чи пізно не можливо до зрівнаня, та що дальше обставини при сім, чутіні б були приязною війні для Сербіяе а противно інтересам Австрії державним. Богато таки заміщаних наклонує австрійський міністер заграничних справ, Берхтольд, який показує в послідних часах зовсім протестібний до державних справ Австрії в відношенню до других держав, що що заміщають його зрозуміє із міністерського крісла. Чи се одна заміщають небезпеки, поці на ранї сказати".

ПРАВО ГОЛОСОВАНЯ ДЕЯ ЖІНОК.

Лондон, 7 мая. — В Англії заносить се на се, що жінки мали виборчі собі виборчі право, та дубіть се права голосувати при усіх виборах. Подавно предложений в тутешнім парляменті закон о проводі жінкам права голосованя. Кілько б право се уміняно в житє, одно, здорова-б Англія почера б міліонів жінок. Та коли що до сего ще дальше, а пропекать ся кождому сього права в житє міністер заграничних справ, Грей, дасть, які мають у теперішному парляменті значну більшість та особо. У послідній палаті, се-б то у палаті лордів, є за правом голосованя для жінок значна більшість.

Та тутешні жінки, побіжні в ці, не думають чекати, як їм пропадуть право в дорозі парляменту, ся на мітінгах та уміняють самим добути собі право. Нині послугують ся навіть такими способами, як підпалюванєм церков та публичних будинків, кидаєм бомб та розсилуванєм провокацких дописів що кораї сторічних перестрашують жінок в коровів не лише в шляхи.

300 фармерів з Галиції

В четвер прибуло з Галиції, на кораблю Нордик дво фармерських родин, щоб тут заложити собі фармерську колонію і то сподарити зі своїм родинами. Тут прибули другим дванцяте, тадиєть, були се заможнійші господарі. Кождий мав з собою 3 до 25 тисяч долярів готівкою, та що задумують купити землю в стані Мічіган.

Замордувала від вина

Поліцайний суд в Пори Ажбан засудив двох людей в се кількетиждня тюрмою. Вендера і вдову, що Вебер на кару по Кур та ся, що дали дитині чорнобого вина напитись. За такий дістали дитина кудроїтів (конвульсиї) так, що треба було як приїхати лікаря. Дитина, що замордована дівка рік, мабіть вина з гостей, а Вебер побачивши її, силою дати властиємо „дріка" для дитини. Дитина напилась а за хвилю замордувала. Коли о сім случаю дізнались родичі, заскаржили обох тяжкими пакнів до суду, а суд засудив обох на кару. Та забуть така кара за вина.

ДОБРИЙ ВОЖ.

Мало видів, що з а на вісі був все так, де було найбільше тут.

— А де-ж ви так були?

— А що вони з кулями.

Чоловік тратить силу старіючи; сіли старіючись росте в силу.

КРАСВИД МІСТА ОМАГА, В НЕБРАСЦІ.

Місто Омага, в стані Небраска, що вона наміставла страшна буря відбушують ся і мабуть скоро прийде до себе по страшних нещастях.

АСУДЖЕНІ ІНСПЕКТОРИ ПОЛІЦІЇ В НЮ ЙОРКУ.

Двох найбільших інспекторів поліції, яких обвинувачено в вибиранню від салооборів 1 доляра розкоші, засуджено до кару вязниці. Були вони в Сінгінґ сінґ, що то свого часу попередили інспектора Розенталя.

ВЕСНЯНКА

Коли ся [illegible] весняні,
Що та дівка з нами весна!
Сонцем, корою чекала надвір,
Ніби цвіхом лечко сходив —
І що дуй сміхом [illegible],
Лиш дивитись і радіє.
Як прецвіхнеш! як [illegible]!
Що та дівка з нами, весна?
З небіса [illegible] не [illegible],
Весна! що та з нами дівка?
Виворушує з нами дітя,
Весну-нами здоровити.
Хлопці бігають, сміють ся,
А дівчата в танці [illegible] ся —

[illegible] ся з нами дівка,
Весна! що та дівка з нами?
Гей молодиці [illegible]
Оміяна ся [illegible] —
Всі сміяні, всі сміяні,
Серце [illegible] дні, [illegible].
Хлоп! що та [illegible]?
Те, що вера [illegible] [illegible],
Нині нас житя розцвіло
І [illegible] голосами
Гаворить, [illegible] до нами:
„Весна! що та дівка з нами?"

Д. Йосифович.

НОВА ЧАСОПИСЬ

Ся і показаємо нині заголовкою нову часопись „ГІРНИК". Часопись буде приходити не лише для гірників кожнодо, не лише для тих, яких людей чорний [illegible] ціль служити народним [illegible], русинам, Угорщині і російській Україні.

Задача і ціль кождої часописи взагалі є дуже важна, головна тут на чужині, де народ підлягає різнородним впливам; тим більша задача буде русині часописи, яка буде мала за обовязок вся в части удержати умиськуючий народ та дати йому справжнє чинити часопись, що буде вільна від всяких постановлених впливів, що не буде залежна від якого кружка, лиш від свого народу.

Крім сеї головної задачі, буде наша часопись вносити провідником торговельним, буде подавати послідні вісти торговельні, місця, де можна усе дешевше купити, словом буде старатись служити народови після змоги.

Часть інформаційна часописи буде подавати кождим часом найновійші вісти з цілого світа, можливо тутешні і старокраєві, поучаючі розвідки і т. п.

Передплата на нову часопись — невелика, виносить всего до кр. на рік, тим що і найбіднійшого стати на політичні часописи. Крім сего дадимо будемо різні премії.

Сподіяє ся, що наш зачат пройде нову часопись прихильно та посіпить з предплатою, щоб можна поставити часопись відрану на основі грунтії забезпечити приходячими видами. Хтоби нам би собі побачити часопись, дамо видіти предплату, нехай пише по основі числа, які висилаємо даром. Прийшли ся предплату лиш на цілий рік.

З поважанєм

ВИДАВНИЦТВО.

Поверх 500 проц. доходу

Одна з кілька фармерів в Колорадо, вкладає у сирному заводі, приміщені на продаж, кукурудзу у сирному заводі в продажі, щоб собі зиск, кукурудзу із яблока, повідомив В. Ґіллер, заявляє за сирному. Кукурудзяний відстоїв, що заплатив $0.75. Вона сама дістала за сирному яблока 33 $.

$2.000.000 на жертви повени

Товариство Червоного Хреста, що занимається збиранєм жертв для потерпілих від повени, повідомляє, що зібрано на се мало суму $2.000.000. У всіх більшости місцях основано комітети, що збирали жертви так від жінок, як і окремих лиць. На чолі центральний стоїть директор Бакстер.

Американські Желізниці

ні. Після послідного обчислення було в Злучених Державах усіх залізних ліній на 252,145 миль.

На основаню сих дослідець потреба було понад 15 міліонів долярів.

За послідний рік прибулося сеї желізниці [illegible] дуже [illegible] [illegible] [illegible].

Кождого року перекладе ся желізниці [illegible] [illegible].

Часто добувають з [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] обсягує вогнем [illegible] 000 парових машин.

Рівно сплачують желізниці 3 міл. долярів податків до кас рівних станів.

Першу парову машину в Злучених Державах увели в році 1829.

Найдовший перелом (тунель) в Америці є т. зв. Новий Тунель в стані Массачусетс 25,080 стіп або 4 і мів милі довгий, другий т. зв. Бавер Тунель 21,120 стіп або півтора милі довгий.

ПОЧТОВІ РАДИ

1. Пишіть адресу виразно, щоб не помилив, щоб лист дійшов на призначене місце.

2. Не забувайте, на приклад блоці в порі приклеїти добре відповідну марку а на лінію відати свою адресу, так, щоб в разі, коли листа не доручать, можна на його звернути.

3. Не посилайте ніколи грошей або яких небудь цінних предметів за звичайною оплатою. Кращі Money Order або реґістроване лист.

4. Закладіте і на се, щоб лист чи яку посилку купити в сирному так, щоб його не було видно.

5. Завжи пошіріте свою посилку потовому урядови, показавши свої рал, чи адресів добра та чи надіслена відповідна марка.

6. Оплачуйте посилки так, як свою повну ладе.

Коли будете шукати за чиєї ради, звертайте ся можно часто подручних листів, які міндарно вістки до власного почтового уряду в Вашінґтоні до т. зв. Dead Letter Office і тут шукуть їх в відповідний спосіб. Таких листів шукуть що року понад 400,000.

Почту почту поміщено в Злучених Державах в р. 1864.

Кількацять пустів є на цілому [illegible] [illegible] [illegible]. Числа після теперішного тулення [illegible] пустів на більше як [illegible] [illegible].

Пакетів на такі місця, щоб [illegible] їх перебути.

Політичні обовязки американських горожан

Обовязки кождого американського горожанина є:

1. Голосувати при усіх виборах та виконувати що за чоловіки той, що за кого вміє голосувати.

2. Бути за поміжним своїх карт та уважати свойого вплива і [illegible], щоб на місцевий уряд вибрано кождого чесного та відповідного. Коли в їх карти стояли чоловіки непорядного, то їх бо вимогти шкоду загальній, треба боротись від голосованя, щоби, можна-б ся був кого поміряти.

3. Боротися з усіх політичних прав, одним словом ся подужавати їх.

4. Стерегти дванцятого [illegible] чорні [illegible] урядовців та можливо їх з кору потреба і можливість. В якій були безтурботними.

5. Сповняти свому уряд [illegible] [illegible].

Лиш тоді заможнить ся родині держави по дуже [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

СЬМІШНЕ

В ШКОЛІ.

Учитель диктує:

„Тайцер [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

художніх творів — гумористичних оповідань, казок, новел, воєнних образків, народних дум. Серед авторів прозових творів — Остап Вуличний, Лев Лотоцький, Ярослав Марченко, Катуль Мендес, О. Стороженко; віршів — Д. Йосифович, О. Маковей, В. Сивенький, І. Франко, М. Шоличенко, В. Щурат, однак більшість творів не підписані. Упродовж 1913 р. друкувалася повість Є. Ярошинської «Перекиньчики».

Редакція вміщувала на сторінках чисел короткі репортажі про цікаві події та актуальні новини, які супроводжувалися фотографіями.

У виданні діяли постійні рубрики: «Сьмішне», «Послїдні вісти», «Замітки», «Кореспонденції», «Телєграми», «Вісти з Канади», «Надіслане». Також інформувалося про нові книги та часописи, як-от: «Добра Новина», «Жало», «Праця», «Scranton Daily News».

Дотримуючись задекларованих завдань часопису у комерційній сфері, редакція систематично повідомляла про різні акції та розпродажі від підприємств, закликала читачів пильно стежити за ними. Значну частину газетної площі відведено для рекламної інформації — оголошенням меблевих та одягових кооперативів, салонів модного одягу та взуття, банків, приватних клінік; повідомленням про різні товари та послуги, вакансії; політичної реклами тощо. Н. Юркевич публікував матеріали рекламного характеру, в яких застерігав читачів перед ошуканством різних установ та закладів, натомість пропонував звертатися до конкретних «чесних та солїдних фірм».

Аби залучити якомога більше читачів, редакція запрошувала до співпраці агентів із розповсюдження, обіцяла усім передплатникам у подарунок один із образків на вибір. У рекламних оголошеннях наголошувалося, що «Гірник» є найдешевшим часописом у США, який оперативно інформує про найважливіші події у світі.

Останнє (11-те) наявне число вийшло 10 липня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 198.

Література: *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 120—121; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 42.

О. Середа

587*

ГРОМАДЯНИН. — Ч. 1. 1913.

Ред.-вид. Ілярій Ф. Косенко, Євген Неронович. — **С.-Петербург, 1913**.

Вийшло: 1913 — Ч. 1, 2.

Примітки: Рукописне видання. За спогадами О. Лотоцького — його редактором був лише І. Ф. Косенко.

Часопис української студентської громади, що діяла у Петербурзькому політехнічному інституті. Видання, як зазначається у літературних джерелах, було передвісником («початковою фазою») друкованого органу українського студентства, який під назвою «Український Студент» виходив у Петербурзі у 1913—1914 рр. (*див.* № 616). Зміст «Громадянина» становили статті публіцистичного характеру, «поезії, критика, хроніка».

Серед авторів видання — Ілярій Косенко, Євген Неронович.

Бібліографія: *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 24—25.

Література: *Лотоцький О.* Сторінки минулого / О. Лотоцький. — Варшава, 1933. — Ч. 2. — С. 127; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 10; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 186.

О. Дроздовська

588

ДЕШЕВА ЧИТАЛЬНЯ: Лїтературна часопись. — Виходить 10 і 25 кождого місяця. Р. І. Ч. 1. 1913, 25 жовт.

Видає і за ред. відповідає Микола Нискоклон. — **Львів, 1913**: «Львівська *Друкарня»* у Львові, вул. Коперника, 11. *Адр. ред.*: Львів, ул. Коперника, 22.

Вийшло: 1913 — Р. І ч. 1, 2, [?]; *Ф.* 27,5×20,5 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.*: в Австриї річно 3 К., в Німеччині 2 мк. 60 фен. *Ц.* окремого числа у Львові 10 сот., на провінциї 14 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І ч. 1, 2; **НБ ЛНУ**: 1913 — Р. І ч. 1, 2.

Примітки: Ч. 2 вийшло 10 листопада 1913 р. У межах річника наскрізна нумерація сторінок.

Зміст чисел літературного журналу становили переклади (авторство не зазначено) художніх творів детективного жанру, як-от: новела Е. По «Вбивство на вулиці Морг» (ч. 1, 2), а також початок повісті М. Лєблянка «Кришталевий корок» (продовження планувалося у наступних числах) та уривок поеми

Т. Шевченка «Катерина». На останній сторінці другого числа подано анонс української щоденної ілюстрованої газети «Нове Слово».

Ч. 2. Львів, 10 падолиста 1913. Рік I.

ДЕШЕВА ЧИТАЛЬНЯ

ЛІТЕРАТУРНА ЧАСОПИСЬ
виходить у Львові 10 і 25 кождого місяця.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:
В АВСТРІЇ:
Річно . . . 3 К — с.
Півріччо . . 1 » 50 »
В НІМЕЧЧИНІ
на рік . 2 мк. 50 фен.
Поодинокий примірник коштує у Львові 10 сот., на провінції 14 сот.

АДРЕСА: „ДЕШЕВА ЧИТАЛЬНЯ" ЛЬВІВ, УЛ. КОПЕРНИКА 22.

Злочин на улиці Morgue.

(КОНЕЦЬ).

— Добрий приятелю — сказав Дюпен приязно. Ви не потрібно турбуєте ся. Ми думаємо поступити з вами зовсім чесно. Даю вам на се слово чести. Знаю зовсім певно, що ви зовсім невинні в тім, що стало ся на улици Morgue. А одначе я не радив би вам відкрити ся від всього, будьто би ви нічого про се не знали. З того, що я вже сказав, бачите, що посідаю способи, щоб розвідати ся про сю справу — способи, про які вам і не снило ся. Отже так стоїть ціла справа. Ви не зробили нічого, що могли-б ображати, а вже певно нічого такого, що могло-б вас обвинувати.

— Ви навіть не поповняли рабунку, успокоював його Дюпен, хоч ви могли рабувати безкарно. Не потребуєте затаювати нічого. З другої сторони ви обовязані честю, виявити все, що знаєте. В тій хвилі сидить в тюрмі невинний чоловік, обвинувачений о злочин, а ви можете сказати, хто його поповнив.

Матрос тимчасом відзискав приторність духа; але давнїйша певність його рухів щезла.

— Мог ваші сьвідоцтва — сказав він по короткій мовчанці — що я кажу все, що про се знаю — але не кажу аби ви бодай часть сього знали — се було-б глупо в моєї сторони про се навіть подумати. Але я обвинений і мушу скинути се з серця, хочби й навіть мав через се вмерти.

Се що він оповів дасть ся зібрати в короткі слова: Недавно тому відбув подорож до індійських островів. Відділ, до якого він належав, висів в Борнео і запустив ся в глубину острова. Він і його товариші зловили орангутана. По смерти товариша зьвір переходить на його виключну власність. Він мав богато неприємностей із на його дикости, але нарешті удало ся йому привістити його у власнім помешканю в Парижі, де він старанно замикав зьвіря на ключ аж доки не вилічить ся з рани в нозі, до якої залізла йому тріска. Його наміром було продати зьвіра.

В ночі, а радше того самого ранку в якім поповнено мord вернув він з забави до дому і застав орангутана у своїй власній спальні, до якої він дістав ся з сусідної кімнати, де був замкнений на ключ. Малпа сиділа перед зеркалом, а лицем намилеником і з бритвою в руці. Настрашений видом так небоячого оружя в посїданю дикого зьвіра, він зразу не знав, що йому робити. Доси йому удавало ся завсїгди успокоювати зьвіра батогом і він хотів і тепер то саме зробити. На вид батога орангутан скочив до дверий, відтак на сходи і через отворене вікно вискочив на улицю.

Матрос гнав за ним з розпукою: малпа все ще з бритвою в руці, приставала від часу до часу і покривала ся своєю пакою. Відтак знов почала тікати. Погоня тріпала досить довго. На улицях панувала глубокий спокій, бо діяло ся се

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 198; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1959—1960.

Література: *Дроздовська О*. Дешева читальня / О. Дроздовська // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 538.

О. Дроздовська

589

ДЗВІН: Літературно-науково-артистичний журнал місячник (1913 т. I); Журнал-місячник літератури, науки й громадського життя марксістського напряму (1913 т. II — 1914). — Т. I. № 1. 1913, січ.

Ред.-вид. Ф. В. Преподобний (1913 № 1—5), І. Г. Ващенко (1913 № 6 — 1914 № 1), С. Ф. Черкасенко (1914 № 2—6). Відділ красного письмен. *редагує* В. Винниченко (1914). — **Київ, 1913—1914**: *Друк*. 2-ої Артілі, Володимирська, 43. *Адр. ред*.: Київ, Жилянська ул., 20.

Вийшло: 1913 — Т. I № 1—6, Т. II № 7/8, 9—12, 1914 — Т. III № 1—6; *Ф*. 27,5×18,5 см; *Обс*. 56 с. (1913 № 1), від 72 с. до 88 с. (1913 № 2—6), 102 с. (1913 № 7/8—12), від 90 с. до 104 с. (1914); *Передпл*.: на рік 3 карб. (1913), 4 карб. (1914), в Росії 4 р., за кордоном 3 доляри (1914). *Ц*. окремого номера 40 коп. (1 кор. 10 сот.) (1913), в Росії 45 коп., за кордоном 1 кор. 20 сот. (1914).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Т. I № 1—6, Т. II № 7/8—12, 1914 — Т. III № 1—6; **НБУВ**: 1913 — Т. I № 1—6, 1914 — Т. III № 1—6; **ХДНБ**: 1913 — Т. I № 1—6, Т. II № 7/8—12, 1914 — Т. III № 1—6.

Примітки: Журнал фінансував Л. Юркевич. Фактичні редактори: Д. Антонович, від № 4 — В. Левинський. Автор рисунка на обкладинці № 1—6 за 1913 р. — О. Судомора. Нумерація сторінок кожного тому наскрізна. До кожного тому та номера подано покажчик змісту.

Редакція літературно-наукового, мистецького та громадсько-політичного місячника марксистського спрямування стверджувала, що «обстоюватиме інтереси робітничих верств» (1913. — № 1). Поряд із статтями ідеологічного та публіцистичного характеру у часописі друкувалися поетичні, прозові і драматичні твори таких українських авторів, як: Леся Українка («Оргія», «Айша та Мохамед»), В. Винниченко («По-свій», «Божки», «Молода кров»), Григорій Чупринка («Омана», «Самогубець»), Петро Стах (псевд. С. Черкасенка) («Умерла казка», «Казка старого млина», «Що сильніш?»), Наталія Романович-Ткаченко («Будинок над кручею»), Т. Шевченко (автограф «Заповіту»), Христя Алчевська, С. Васильченко, Микола Вороний, Іван Голота, Михайло Жук, Олена Журлива (псевд. О. Пашинківної), Надія Кибальчич, О. Олесь, Ф. Петруненко, Юрій Сірий (псевд. Юрія Тищенка) та ін. На сторінках видання опубліковано дослідницькі матеріали про творчість В. Винниченка, Лесі Українки, Т. Шевченка, бельгійського поета Еміля Верхарна та ін. Літературно-критичну проблематику порушено також у статтях М. Троцького «Пролетарська творчість» (1913. — № 2) та «Українське красне письменство» (1913. — № 4), А. Луначарського «Поети Заходу» (1913. — № 1, 5), «Пролетарська література у Франції» (1913. — № 10), «Мистецтво для мистецтва й мистецтво для життя» (1914. — № 6), В. Винниченка «Спостереження непрофісіонала. Марксізм і мистецтво» (1913. — № 12), К. Залевського «До характеристики польського красного письменства» (1914. — № 4, 5), оглядах мистецького

життя М. Вороного, Д. Антоновича і науковій праці останнього «Характер дослідів над українським архітектурним стилем» (1913. — № 12) та ін.

Стоячи на «ґрунті наукового соціялізму», «Дзвін», за визначенням редакції, був «дискусійним органом українських марксістів в Росії і Австрії». Проблеми «української дійсности, робітничого й національного життя» знаходили в ньому належне місце й «відповідне освітлення» (1914. — № 1). На теми робітничого і національного громадсько-політичного життя публікувалися статті Г. Алексинського, В. Левинського, В. Садовського, Лева Юркевича (псевд.: Л. Рибалка), в яких розглядалися питання галицько-української політики і робітничого руху в Австрійській державі, статті («Українське студенство і аполітизм») і огляди «З українського життя» Д. Донцова, «З робітничого життя» К. Миргородського, «Із громадського життя на Буковині» А. Чернецького та ін. В окремих статтях Л. Рибалки (Українське староміщанство і молодоміщанство. — 1913. — № 10; Українське політичне молодоміщанство. — 1913. — № 12) розкривалися ідеологія українського міщанства та її небезпека для суспільства. Інформаційні повідомлення, звістки та дописи про «місцеве життя на Вкраїні, його ріжні сторони та прояви» (1913. — № 11) і головно про життя українського робітництва починаючи від № 11 за 1913 р. друкувалися під рубрикою «Кореспонденції».

Помітне місце на сторінках журналу займали публікації про громадсько-політичне життя за кордоном авторства З. Конфа, В. Левинського, Д. Мануїльського, Ол. Мерклінґа, Михайла Павловича, Я. Рія та ін.

Інформативно насиченим у журналі був також розділ «Бібліографія», в якому з рецензіями і критичними замітками на книжкові і періодичні видання виступали Д. Антонович, Д. Донцов, Іван Лебединський, В. Левинський, Я. Рій, Юрій Сірий, М. Софронович (псевд. М. Сисака), Л. Юркевич та ін.

Остання сторінка кожного номера журналу й обкладинка містили оголошення про передплату українських газет і журналів.

Видання ілюстровано рисунками, фотографіями проектів пам'ятника Т. Шевченкові, репродукціями портретів М. Коцюбинського, К. Маркса, Лесі Українки тощо. 1914 р. п. н. «Ілюстрація» подавалися

пояснення до автопортрета Т. Шевченка, рисунків «Пугачов перед Суворовим», «У киргизів» та ін.

Вихід журналу припинився на шостому числі 1914 р. за наказом керівництва Київського військового округу.

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1001; *Ігнатієнко В.* Бібліографія укра-

їнської преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 198—199; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 37—38.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 507; *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 183—184; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 36—38.

М. Галушко

590

ДІЛО і НОВЕ СЛОВО: Спільний дневник. — Виходить що дня на час страйку складачів. Ч. 1. 1913, 29 груд.

Видає і відповідає за ред. Ізидор Рудницький. — **Львів, 1913—1914**: «Львівська *Друкарня*», у Львові, ул. Коперника, 11. *Адр. ред*.: Львів, Ринок, 10.

Вийшло: 1913 — Ч. 1—3, 1914 — Ч. 4—27; *Ф*. 40×25,5 см; *Т*. 25 тис.; *Обс*. 4 с., 8 с.; *Ц*. окремого числа 6 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Ч. 1—3, 1914 — Ч. 4—27; **НБУВ**: 1913 — Ч. 1—3, 1914 — Ч. 4—27; **ХДНБ**: 1914 — Ч. 4, 7, 9—11, 13, 15—20, 22, 24, 26.

Примітки: Часопис не мав окремої передплати.

Спільне щоденне видання «Діло» і «Нове Слово» виходило під час загального страйку львівських друкарів від 29 грудня 1913 р. до 3 лютого 1914 р. Редакціям цих часописів із великими зусиллями вдалося організувати спільний орган, щоб подавати своїм передплатникам «найконечнійші інформациї про біжучі події дня». Під час страйку подібні спільні органи видавали також львівські польськомовні газети.

У слові до читачів редакція видання «Діло» і «Нове Слово» повідомляла, що редакції, адміністрації та експедиції кожного з видань продовжуватимуть функціонувати самостійно, тож кореспондентам та читачам потрібно звертатися до них безпосередньо у справах, дотичних того чи іншого «дневника» (1913. — Ч. 1).

У центрі уваги редакції «Діла» і «Нового Слова» були передовсім важливі суспільні події. Вона детально розповідала про діяльність австрійського парламенту, зокрема Палати панів і Палати послів, про виникнення та полагодження конфлікту між палатами Державної ради, інформувала про роботу хорватського сейму (1913. — Ч. 1) та угорського парламенту (1914. — Ч. 12) тощо. Багато публікацій присвячено виборчій реформі, різним нарадам з приводу її проведення (1914. — Ч. 6, 10, 15, 20—26). В інформації комітету «Ювилейний дар Іванови Франкови» (1914. — Ч. 20) йшлося про зібрані пожертви для забезпечення старості видатного ювіляра.

Міжнародні події висвітлювалися під рубриками «Новинки» та «Телеґрами» (інформація подавалася одним рядком). Серед матеріалів цієї тематики домінували повідомлення про ситуацію у Росії та Балканських країнах. На сторінках видання, зокрема 1914 р., часто заторкувалися проблеми імперського впливу Росії на інші країни та становище українців у Росії: «За рідну школу в російській Україні» та «Протиукраїнський поход в Росиї» (ч. 11), «Росия на розпутю» (ч. 15), «Російська ірредента на Угорщині» (ч. 17), «За і проти українства в Росиї» (ч. 21), «Змова проти українства в Росиї» (ч. 25). Нерідко не лише перші сторінки газети, а й значна частина її площі відводилися матеріалам означеної тематики. Так, у ч. 13 за 1914 р. надруковані обсягові статті «За українську школу в Росиї» та «Російські опікуни Галичини», у ч. 14 за той же рік — статті «Спільними силами (Польський і російський націоналізм в союзі проти українства)» та «Українська справа в Росиї в 1913 р.».

Допис Хведора Коломийченка з підросійської України повідомляв про сумну долю музею ім. П. Куліша (Музей імени П. Куліша загинув. — 1914. — Ч. 11), матеріал І. Свєнціцького розповідав про Національний музей у Львові 1913 р. (1914. — Ч. 27).

Зацікавлення українською справою у світі простежувалося у багатьох публікаціях (Ор. Ж. [крипт. О. Жеребка]. Українська справа в Анґлії. — 1914. — Ч. 17; Соц.-дем. голос про українську політику. — 1914. — Ч. 19 (передрук статті Отта Бавера з віденського місячника «Der Kampf»); О. Ж. [крипт. О. Жеребка]. Анґлійська книжка про Україну. — 1914. — Ч. 26; Українська справа в німецькій пресї. — 1914. — Ч. 27; ін.).

Редакція систематично повідомляла про перебіг мараморського судового процесу, зокрема у публікаціях п. н. «Жертви русофільської пропаґанди перед судом. Мараморошський Сигот. Про судовий процес» (1913. — Ч. 1, 3; 1914. — Ч. 4—7, 10, 13—17, 20, 26), інформувала про збори українців Відня у справі процесу (1914. — Ч. 25) та ін.

Серед рубрик часопису — «Парлямент» («Парляментські справи», «Парляментарна ситуация»), «Урядові вісти», «Державна Рада», «Новинки», «Телеґрами», «Зі сьвіта», «Оголошеня» та ін.

Більшість дописів на сторінках «Діла» і «Нового Слова» вміщено без підписів авторів.

Ч. 13. Львів, пятниця дня 16. січня 1914.

„Діло" і „Нове Слово"

Наклад 25 тисяч. Редакция: Львів, Ринок 10. Ч. тел. 261.

Виходить у Львові що дня на час страйку складачів. Поодиноке число коштує 6 сот.

За українську школу в Росиї.

Факт, що конечність українізациї школи в російській Україні висловилась на з'їзді народного учительства надсподівано імпозантно, затревожив усі ті російські органи, котрі державну рацию Росиї бачать невапоручено свобідного національного розвитку народам сеї держави в в насильній руссифікациї. Нашіональна й офіцієзна російська преса переповнена статями, відкликами, коментарами про українську дебату на учительськім з'їзді. На чолі сього українофобського походу йде, як звичайно, „Новое Время", а секундує йому орган російського міністерства „Россія".

З цілої повени українофобського матеріялу, який приносять останні числа „Н. Времени", подамо тут зразки статі авісного Меншікова від заголовком „Ось вони хто!" Пише Меншіков:

„На тридцять верст від міст в Росиї нема вже ніякої політики" — заявив недавно Европі премієр Коковцов... Наче у відповідь на се зібрав ся кольосальний з'їзд народних учителів — перший і імовірно послідний на довгий час. З'їхалось коло 6½ тисяч людий, — майже ціла дивізия, коли не армія, — і то само з того оптиістичного простору, який розпочинає ся в недалекім віддаленю від міст... І вони ні слова не говорили про політичний рух — вони самі в своїх особах представляли той рух. Здавалось, що учительський зїзд був одним з вихрів дуже широкої політичної негоди, який вдер ся в сяючу огнями північну столицю. То була вона, жива, реальна, розбурхана, роздратована політика, і вона насунулась цілим полком в простір, заначений оптиістичним міністром..."

Звертаючись до Коковцева, кличе Меншіков: „Ви заявили всьому сьвітови: в Росиї революциї нема і не буде! але прислухайте ся з найбільшою серіозністю, як лікар в груди хорого і прислухайте ся дебатам зїзду! Невже не почує ваше ухо зловістних скреготів, які говорять, що в груди народу щось дуже небезпечне докопуєть ся?"

Меншіков виступає далі проти „систематичного обманювання" публичної опінії про „успокоєну Росию" і в супереч сьому обманови вказує на дебати в „інородческій секциї" учительського зїзду. Дебати ті носили майже вічевий характер. Учасники були „політично розпалені, включаючи богатьох Малоросів". Вони „ненавидять російську державність і їхали на зїзд, щоби педагогіку замінити політикою". Слова учителя Марченкова, що „державна мова конечна в школах з інородческою людністю", приняли вони „страшним гвалтом".

Статя кінчить ся голосом розпуки супроти майже одноцушно ворожого теперішнїй російській системі становища загалу народного учительства.

Осібну статю українській справі на учительськім зїзді присьвятила (що за „честь"!) міурядова „Россія". Повторивши відомі нісенітниці про українську літературну мову, „Россія" звертає увагу на політичний бік домагань українізациї народної школи та пише: „Драгоманів ще в 1877 році писав, що школа конечна для федеративного розпаду Росиї, для знівечення одности й суцільности російського народу, як велико державної одиниці в Европі, і радив Малоросам для завойовання політичної автономії увійти в союз з недержавними націями Росиї, а не глядати політичних союзників у чужих краях."

Одначе красше від сих виривків характеризує погляди російського міністерства на таку — здавалось-би — (чисто-педагогічну справу, як справа української школи, обставина, що в справоздачах своїх про зїзд учительський „Н. Время" подає вістку про резолюцию за українськими драматичними представленями в школі від „іронічним" заголовком „Знов Самостійна Україна".

Кріза в парляменті.

Відень 15. січня 1914.

(с). Християнські суспільники підложили під парлямент динаміт. І вони головно а не чеські обструкціоністи викликали теперішну кризу в парляменті. На спільній конференциї представників обох палат заявили ся у вівторок християнські суспільники однодушно за компромісом а вже на другий день прийшла віденська управа партиї до иншої думки та почала вести кампанію проти компромісу, який заключили сї заступники перед двома днями. Вперед закидали демагогію социяльним демократам, коли вони побивали ся за увільненєм від податку мінімум істнованя у висоті 1·600 Кор., опісля зробили такий закид палаті панів, а вкінци рішили ся переліцитувати оба попередні чинники, виступаючи з новими домаганями, які мають нібито ратувати стан середний. Християнські суспільники ударили відбуванє нинішного засїданя повної палати та — як загально говорять в парляментарних кругах—стремлять до того, аби спричинити замкнене а дальше розвязанє посольської палати, яке долоб їм відтак спромогу добути назад при відмові німецьких націоналів віденські мандати, котрі мають тепер в своїх руках социяльні демократи.

В пятницю радити не над компромісом палата панів, а в суботу прийдеть ся полагодити його о конечно посольській палаті. Та заходить побоюванє, чи не буде се останнє засїданє парляменту в сїй сесиї. Колиб палата приняла нові пропозициї християнських суспільників і зверстала їх до комісиї, то се викличе клапанію социяльних демократів, котрі заявили офіцияльно, що вважають ся заявленими рішенями спільної комісиї та будуть голосувати за принятєм внесень комісиї без зміни. Колиж в палаті добудуть більшість внесень комісиї, то з ким не погодять ся християнські суспільники та вести муть дальше свої інтриги. Через пятницю конферувати-муть в справі фінансового плану члени спільної комісиї палати панів і послів, та наради їх мати-муть характер приватний, бо офіцияльні наради комісиї покінчила вже вчера второк, та предложила вже свій звіт парляментови.

Серед послів панує крайне зацерпованє з приводу наступаючих подій. Християнські суспільники заявляють, що без бажаних ними змін фінансовий закон не буде порішений. Колиж в палаті найдеть ся таки більшість проти християнських суспільників, то се спричинить такі заходи їх, що або уступить кабінет гр. Штірка або послідує передчасне замкненє парляменту.

Російські опікуни Галичини.

В Петербурзі повстав новий комітет, який буде збирати жертви „для убогих мешканців Червоної Росиї, які є в части православні, а в части гравітують до православя і молять ся з російських молитовників". Предсідателем комітету вибрано графа М. Перовського Суплокова, до старшини галицького комітету: вибрані посли Марков і Курилович і „історик" Свистун. Комітет розсилає тепер до всїх урядів і інституций поклик до складаня жертв, в якім каже, що „справа не є загально славянська, але виключно російська, бо наші брати з того боку границї є такими самими добрими Росиянами як ми". „Ми маємо перед собою моральний обовязок, від якого не відтягнемо ся, коли хочемо берегти нашу державну велич". Наконець зазначує поклик, що комітет є безпартійний і складасть ся з людий всїляких політичних напрямів. Між иншими увійшли до комітету: київський митрополит Флавіян, архієпископ Філяндиї Сергій, граф В. Бобрінський, др. Геровський, посол до думи Марков, маршалок подільської губернії Ракович, А. Столипін, А. Савенко, Д. Вергун, посол Гурко, М. Суворин, А. Башмаков і инші.

„Прикарпатская Русь" питає се як відрадний факт, що галицькими русофілами заопікували ся в рівній мірі праві і ліві партиї в Росиї. На думку русофільського органу — основане заходами октябристів, прогресістів і кадетів „Кирил-

Останні сторінки видання відводилися на комерційні оголошення й рекламні повідомлення, які іноді займали три-чотири сторінки.

Останнє (27-ме) число вийшло 3 лютого 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 208; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 35; Українська преса у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 1999. — Вип. 1 : Газети (1817—1923) / уклад.: Л. Ф. Бондаренко, Т. О. Сосновська. — С. 25—26.

Література: *Німчук І.* «Діло» і «Нове Слово». Спільний щоденник: 29 грудня 1913 — 4 лютого 1914 / І. Німчук // Діло. — 1928. — Ч. 10; *Шаповал Ю. Г.* «Діло» (1880—1939 рр.): Поступ української суспільної думки / Ю. Г. Шаповал. — Львів, 1999. — С. 197, 342; *Габор В.* «Діло» і «Нове Слово» / В. Габор // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 540—542.

В. Ґабор

591

ДОБРА НОВИНА: Просьвітно-наукова та суспільна часопись для працюючого люду, з образками (1913—1914); Робітнича ґазета, орган української соціялдемократичної партії (1918). — Виходить два рази на місяць (1913—1914), кождого дня (1918). Р. 1. Ч. 1. 1913, 1 січ.

Видає і за ред. відповідає Порфір Буняк (1913—1914). *За ред. відповідає* Іван Кудлак (1918). — **Львів, 1913—1914, 1918**: *Видає* управа У. С. Д. П. (1918). *Друк*. «Народна» у Львові, Панська, 21 (1913—1914); *Друк*. Ставропигійського Інституту, під упр. Ю. Сидорака (1918). *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. Різьбарська, ч. 5 (Lemberg, Austria) (1913 ч. 1—6), ул. Скщинського, ч. 14 (Lemberg, Austria) (1913 ч. 7 — 1914), Бляхарська, 9 (1918).

Вийшло: 1913 — Р. 1 ч. 1—19, 1914 — Р. 2 ч. 1—7, [?], 1918 — Р. 3 ч. 1, 2; *Ф*. 28,5×20 см (1913—1914), 48×31,5 см (1918); *Об*с. 16 с. (1913—1914), 1—2 с. (1918); *Передпл.*: на рік в Австрії 4 кор. (1913), 5 кор. (1914), до Німеччини 4 мар. (1913), до Росії 2 рубл. (1913), 3 рубл. (1914), до Америки $1^1/_2$ дол. (1913), до Канади $1^1/_2$ дол. (1914). *Ц*. окремого числа 16 сот., 20 сот. (1913—1914), 40 сот. (1918), в Німеччині 16 ф., в Росії 8 коп., в Америці 6 цент. (1913 ч. 1—3).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—19, 1914 — Р. 2 ч. 1—7, 1918 — Р. 3 ч. 1, 2; **НБ ЛНУ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—19, 1914 — Р. 2 ч. 1—7, 1918 — Р. 3 ч. 1.

Примітки: Перше число газети вийшло на «Оказ». Ч. 19 за 1913 р. з'явилося 15 грудня; ч. 7 за 1914 р. — 15 травня. Часопис виходив у кольоровій обкладинці. Ч. 6 за 1914 р. було конфісковане і вийшло другим накладом. Ч. 1 і 2 газети за 1918 р. вийшли окремо транслітеровані латиницею: «Dobra Nowyna». Ч. 1 вийшло 8 грудня, ч. 2 — 9 грудня 1918 р.

Новий універсальний (за тематико-проблемним наповненням) ілюстрований часопис Української соціал-демократичної партії «Добра Новина» розпочав роботу під гаслом: «Знанє — то сила!». Газета призначалася, вказувала редакція, для «працюючої кляси українського народу», а саме — для робітників, селян, ремісників і дрібних урядовців. Метою заснування двотижневика було забезпечити цю найчисленнішу верству українського народу духовною, пізнавальною «їжею». До видавничого комітету газети входили діячі УСДП з Австрії, Росії та Німеччини — це визначило статус «Доброї Новини» як міжнародного видання. Часопис мав власних кореспондентів, акредитованих у Росії, Німеччині, США, Канаді (у Монреалі й Вінніпезі — Іван Гнида).

У редакційній статті стверджувалося, що «умовий розвиток широких мас народних — се розвиток загального поступу, се дорога до Волї, до Правди, до кращого Завтра». З огляду на це основною метою двотижневика було задекларовано боротьбу з «темнотою» та «неуцтвом». Зважаючи на читацьку аудиторію, друковані матеріали часопису подавалися простою мовою і доступним для малоосвічених викладом. На сторінках «Доброї Новини» друкувалися популярні статті просвітницької тематики. Багато уваги приділяла редакція природничим наукам, оскільки була переконана, що «пізнаванє тайн природи є не лише відпочинком для ума, деколи стеряного суспільною боротьбою і щоденною працею для хлїба, але також уможливлює глубше пониманє суспільної боротьби». До газетних матеріалів такого типу належать статті М. Чайковського (крипт. М. Ч.) «Що розказують зорі про початок і конець сьвіта», «Як люди літають?», М. Сисака «Зимовий сон у звірят», уривки з книжки В. Лункевича «З життя первісного чоловіка і сучасних дикунів», публікації без зазначення авторства: «Початок письма», «Вірування старинних народів», «Як і чим люди давнійше писали?» та ін. Матеріали пізнавального змісту друкувалися також під спеціальними рубриками «Сьвіт в числах» (замітки на зразок:

«Найдовші ріки», «Найбільші міста», «Найбільші держави») та «Всяка всячина» (короткі замітки типу: «Найбільший корабель в сьвіті», «Кілько хлїба їдять люди?», «Скільки в сьвітї є мущин, а скільки женщин?»).

Задекларовані редакцією мета і завдання газети, а також те, що часопис був органом УСДП, зумовили тематику друкованих матеріалів. У виданні висвітлювалися суспільні та господарські проблеми українського селянства й робітництва, ознайомлювалося читачів із розвитком культурно-освітнього та суспільно-політичного життя трудового народу як у Галичині, так і за кордоном. Серед публікацій вказаної тематики — цикл фейлетонів І. Підгорбочного п. н. «Письмо Івана Підгорбочного».

Двотижневик містив матеріали, у яких описувалося «заокеанське» життя і порушувалися проблеми емігрантів з українських земель, зокрема: «Рай в Америці» і «Кілько Українців є в Америці?» (1913. — Ч. 2), «Як жиють робітники в Канаді?» (1914. — Ч. 1). Переважно це були дописи власних кореспондентів у цих країнах.

Значну частину друкованих текстів часопису становили твори художньої літератури: поезії (переважно публіцистичного звучання), соціально-побутові оповідання, новели й повісті українських та іншомовних митців художнього слова.

Вірші І. Франка, як-от: «Наймит», «Христос і Хрест», «Указ проти голоду», «Беркут», «Тюрма народів», друкувалися під окремою рубрикою «З поезій Івана Франка». 1914 р. була створена аналогічна рубрика «З Шевченкових творів», під якою компонувалися поезії Т. Шевченка. У виданні вміщувалися також вірші, зокрема під рубрикою «Із поетичних творів», Христі Алчевської, М. Голубця, П. Грабовського, М. Дучимінського, П. Капельгородського, Б. Лепкого та ін.

На сторінках часопису велася тематична літературна рубрика «З воєнних образків», що охоплювала різножанрові художні твори антивоєнного звучання (змальовувалися жахливі реалії балканської війни), зокрема переклад українською вірша С. Бердяєва «Війна», новели «Біля воріт недолі» (автор не зазначений), П. Лисецького «Прокляті гори», Є. Гуцайла «Спомин». Тема недолі трудівників була провідною у белетристичних творах, опублікованих на сторінках

Ч. I. I-го січня 1913. Рік I.

Добра Новина

Знанє — то сила!

Несемо Вам Добру Новину, Вам, всїм працюючим і обремененим!

Сьвітло знаня та просьвіти несемо Вам, зерно правди сїємо!

Хочемо промостати дорогу до сутерин і курних хатин хлопських та робітничих. А дорога ся страшно занедбана, запущена! Луч сьвітла хочемо скермувати там, де завдно темрява панує!

Теплим, сердечним словом хочемо до Вас промовити, до Вас, видїдичених і неволених, до Вас, „вільні" наймити, які праз своїх не знаєте, а лише обманяні!

Науки Вам треба, знаня! Просьвіти треба!

Ви вчили ся в школї, правда? Та з відтам не богато вынесли. Бо школа, примінена до сучасного ладу, не дала Вам того знаня, якого Вам в житю треба. Школа дала Вам лише ключ до науки — навчила Вас читати. Користайтеж з сего ключа! Отвирайтеж ним сьвятиню осьвіти, до якої вступ вільний кождому, а з якої Ви так мало користаєте!

„Учіте ся, брати мої,
Думайте, читайте!"

*

Стаємо до просьвітної та осьвідомляючої роботи.

„Добра Новина" буде писати про все то, що повинен знати кождий міський та сїльський робітник, ремісник, дрібний міщанин і селянин. Буде писати мовою зрозумілою, доступною для кождого.

„Добра Новина" буде подавати статї популярно-наукові та просьвітні, буде писати про суспільні та господарські питаня і познакомлювати своїх читачів про їх розвиток і стан, буде подавати новинки з біжучого житя нашого народу в краю і заграницею та доносити про важнїйші події з цїлого сьвіта, подавати поради і поучення для кождого, містити новіотки, оповідання і вірші.

„Добра Новина" не забуде і про забаву та розривку для своїх читачів. У кождім числї будуть веселі вірші, сьміховинки, загадки і т. п.

Крім того в кождім числї будуть образки (ілюстрації).

Велику вагу поклав редакційний комітет на природничі науки. Во пізнаванє тайн природи є не лише відпочинком для ума, доколи стерного суспільною боротьбою і щоденною працею для хлїба, але також умовливлює глубше понимане суспільної боротьби.

Темнота і неуцтво є корінем всякого лиха, отже треба їх нищити. Умовий розвиток широких мас народних — се розвиток загального поступу, се дорога до Волї, до Правди, до кращого Завтра.

До сеї то високої цїли стремить „Добра Новина".

Віддаючи отсе перше число „Доброї Новини" в Ваші руки, кличемо Вас до нашого гурту, до працї над піддвигненем працюючого українського народу з духової темноти. Час здерти з нього ту грубезну поволоку, яка держить його в неволї!

Редакція.

газети: оповідання та новели українських письменників — Остапа Вуличного, Дмитра Макогона, В. Стефаника, Ю. Федьковича, І. Франка; а також переклади Івана Мельника (з російської мови) оповідань «Ранок сьміяв ся», «Раби», «Жертва одного дня» і Н. Шумицької окремих творів Л. Андреєва, А. Чехова.

Матеріали ідейно-політичного змісту ознайомлювали читачів із суспільним життям Австрії (промова С. Дікштайна, проголошена в австрійському

парламенті, п. н. «Хто з чого жиє?», стаття «Голод і міліярди») та історією класової боротьби (переклад статті А. Богданова «Що таке «кляса», матеріали (без зазначення авторства) «Солідарність та карність», «Давніше і тепер»). З-поміж публікацій ґрунтовні-

Ч. 3. Львів, 5. лютого 1913. Рік I.

ДОБРА НОВИНА

просьвітно-наукова та суспільна часопись для працюючого люду, з образками.

Виходить два рази на місяць, 2. і 30.

„ДОБРА НОВИНА" коштує на цілий рік:
в Австрії 4 корони, до Німеччини 4 марки, до Росії 2 рублі, до Америки півтора доляра.
Грошї можна посилати таким ратаєм.

Передплатники „Доброї Новини" дістають що чверть року одну книжку даром.

Грошї і письма просимо посилати на таку адресу:
До редакції часописі „Добра Новина", у Львові, улиця Різьбарська ч. 5.
(Lemberg, Austria.)

Зміст 3. числа:

Ціна одного числа 16 сотиків.

стю викладу вирізнялася стаття М. Барана «Війна на Балкані», у якій аналізувалися причини, що призвели балканські народи до війни, основними з яких автор називає соціальні чинники, що, своєю чергою, зумовили загострення релігійного та національного протистояння. На початку 1914 р. дещо змінилися тематика газетних матеріалів та їх жанри — зросла кількість аналітичних статей, у яких пропагувалися ідея соціалізму, ідеологічні засади УСДП й висвітлювалася її діяльність (стаття В. Левинського «Що таке соціялїзм?», репортаж «V Конгрес У. С. Д. П. у Львові»).

Відомості про поточні події у житті народу в Україні та за її межами, найцікавіші, на думку редакції, новини міжнародного життя подавалися під рубрикою «Що чувати в дома і на чужині» (повідомлення висвітлювали проблеми та події такого змісту: виборча реформа у Галичині, з'їзди українських партій, засідання австрійського парламенту, обрання нової російської Думи та ін.).

Редакція «Доброї Новини» дбала і про дозвілля читачів: на сторінках часопису вміщувалися анекдоти, гуморески, гумористичні вірші, загадки тощо, які об'єднувалися під рубрикою «Для забави та сьміху». Від ч. 10 за 1913 р. почала функціонувати рубрика «Для спорту» (подавалися адреси охочих листуватися з однодумцями). Час від часу на сторінках видання друкувалися практичні поради та повчання, зокрема під рубрикою медичних рекомендацій «Здоровлє — Добрі ради».

У світ вийшло два тематичних числа двотижневика: ч. 7 за 1913 р. присвячено трьохсотлітньому царюванню династії Романових (переважно матеріали, що містили критику та осуд життя і діяльності останнього царя Російської імперії — Миколи II); ч. 4 за 1914 р. — 100-літтю з дня народження Т. Шевченка (поетичні твори М. Голубця і Д. Макогона, біографічна стаття А. Чернецького, літературно-критичні матеріали Д. Донцова, Д. Макогона, В. Темницького та М. Яцківа, приурочені до цієї дати).

У «Добрій Новині» ілюстрації супроводжувалися поясненнями зображеного на них під заголовком «Наші образки».

З метою залучення якомога більшої кількості читачів редакція визначила 250 нагород для передплатників, які планувалося розіграти, також читачам розсилався «Календар на 1913 рік». Для передплатників газети передбачалися пільги — кожному редакція обіцяла щоквартально одне безкоштовне число. Час від часу на сторінках двотижневика друкувалися заклики: «Передавайте се письмо з рук до рук, з хати до хати!», «Хто є приятелем просьвіти, науки і поступу — той буде передплатником «Доброї Новини»!».

Про популярність часопису йшлося у редакційній статті «З кінцем року»: «Добра Новина» відразу здобула собі широкий круг приятелів, які з кожним днем прибувають, так, що сьогодня ми безпечні про її будучину» (1913. — Ч. 19). У часописі «Шляхи» відзначалося: «Той ріжнородний зміст та щиродемократичний і вільнодумний напрям «Доброї новини» робить симпатичне вражінє, особливо в теперішній час, коли у нас закинено клясове осьвідомлюванє народу, і коли всякі проби спопуляризованя суспільних та природничих наук в їх сучасній формі

стрічають ся з рішучим опором більшости нашого громадянства, яке боїть ся допустити світло вільної думки в широкі маси нашого селянства і робітництва» (1913. — Ч. 8/9).

На першій та четвертій сторінках обкладинки часопису друкувалися анонси українських періодичних видань (київські: «Дзвін», «Сяйво», «Світло»; львівські: «Письмо з «Просьвіти», «Учительське Слово», «Вперед»; коломийська «Ukraina Stelo»; діаспорні: «Робочий Народ», «Гайдамаки», «Народна Воля») й рекламні оголошення, зокрема товариства «Дністер».

У грудні 1918 р. видавництво «Доброї Новини» відновилося. Як робітнича газета й орган УСДП, видання виходило під гаслом «Пролетарі всіх народів, єднайтеся!», а його програма і напрям «остаються незмінені» (Від Видавництва. — 1918. — Ч. 1).

Реанімований часопис відтворював тогочасні суспільно-політичні події, а також повідомляв про життя робітництва у Галичині, Наддніпрянській Україні та за кордоном. У газеті здебільшого друкувалися інформаційні повідомлення, кореспонденції, як-от: «Мирова конференція, чи інтернаціонал?», «Червона Гвардія у Відні», «Вістки з Придніпрянської України», «Тепер голос мають кріси», «Виборча ординація до польського сейму», «Наша побіда в Київі», «Апровізація українців у Львові», «Чи підемо разом?», «З робітничого життя у Києві». Окрім того, велися рубрики: «Воєнні події», «Що чувати в світі?», «Новинки». У рубриці «Фейлетон» опубліковано вірш І. Франка «Сучасна приказка» та оповідку К. С. (крипт. Кирила Студинського) «Відгомін».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 199; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1968—1970, 1993.

Література: *О. М.* «Добра новина» просвітно-наукова та суспільна часопись для працюючого люду. Львів 1913. Ч. 1—16 / О. М. // Шляхи. — Львів, 1913. — Ч. 8/9. — С. 119—120; Житє. — 1914. — Вип. 1; *Власт Ю.* Українська преса на Західній Области Укр. Нар. Республіки / Ю. Власт // Український Прапор. — Відень, 1919. — Ч. 23/25. — С. 15; *Животко А.* Нарис історії української преси : [курс лекцій] / Аркадій Животко. — Подєбради, 1937. — С. 83; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 203; *Дроздовська О.* Добра Новина / О. Дроздовська // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 508—513.

О. Дроздовська

592*

ДЯКОУЧИТЕЛЬ. — [Ч. 1]. 1913.

Відвічальний ред. Роман Залїтач. — **Ню Брітен, Конн., 1913**: *Видає* Руска Католицка Видавнича Спілка. *Адр. ред*.: 27 Union Street, New Britain, Conn.

Вийшло: 1913 — Ч. 1[?]; *Передпл.*: «Душпастира» з Квартальним Додатком «Дякоучитель» в Сполучених Державах на рік 2.00 дол., для Канади 2.50 дол., для старого Краю 2.50 дол. *Ц*. окремого числа 25 цнт.

Примітки: Додаток до часопису «Душпастырь» (*див*. т. 3, № 442). Редактора та видавців подано за «Душпастирем».

«Дякоучитель» був «призначеним для справ шкільних і осьвітних». У вступному слові «Від Видавництва» редакція «Душпастиря» зазначала, що «кождий передплатник «Душпастира» дістане Квартальний Додаток «Дякоучитель», якого ціль буде чисто просьвітна, з обсягу шкільництва, науки й знаня, штук красних та практичної економії» (1913. — Ч. 1). Однак уже в публікації, присвяченій передплаті, яка була вміщена у часописі «Душпастир», йшлося про те, що «вмісто «Дякоучителя», котрого полишає ся дякоучителям, видавати ся буде в квартальнім додатку «Зірка» для малих дітий».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 190; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2004.

Література: Від Видавництва // Душпастир. — 1913. — Ч. 1; *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 120.

В. Ґабор

593

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ ПОДОЛІИ (1913—1917); ЕКОНОМИЧНЕ ЖИТТЯ ПОДІЛЛЯ (1918—1919): Двухнедѣльный органъ Подольскаго Губернскаго Земства (1913); Органъ Подольскаго Губернскаго Земства. Двухнедѣльный журналъ (1914—1917). — Виходив щомісяця (1918—1919). Г. 1. № 1. 1913, 15 февр.

Отв. ред. П. Н. Александровъ (1913—1917). *Відп. ред*. В. К. Приходько (1918—1919). — **Каменецъ-Подольскъ** (1913 — 1915 № 12, 1916 № 12/15 — 1917 № 3/4, 1918—1919); **Винница** (1915 № 13 — 1916 № 10/11, 1917 № 5—9), **1913—1919**: *Вид*. Подільської Народної Управи (1918—1919). *Тип*. Подольскаго Губернскаго Правления (1913 — 1915 № 12, 1916 № 12/15 — 1917 № 3/4); *Тип*. І. Осинскаго, б. Непо-

койчицкой, г. Винница (1915 № 13 — 1916 № 10/11); *Тип*. Винницкаго Гор. Управл. (1917 № 5—9); *Друк*. Когена і Дунаевецького, Кам.-Под. (1918—1919). *Адр. ред*.: Каменецъ-Подольскъ, Губернская Земская Управа (1913—1914), Винница, ул. Могилы, № 76 (1915 № 13 — 1916); Сільсько-Господарський відділ Подільськоі Губерськоі Народньоі Управи (1918—1919).

Вийшло: 1913 — Г. 1 № 1—3/4, 5—8/9, 10/11—17, 18/19, 20, 21/22—24, 1914 — Г. 2 № 1—22, 1915 — Г. 3 № 1—16, 1916 — Г. 4 № 1, 2/3, 4/5, 6/7, 8/9, 10/11, 12/15, 16/19, 20, 21/24, 1917 — Г. 5 № 1, 2, 3/4—9, 1918 — Р. 5 № 1, 2, 1919 — Р. 6 № 1, 2[?]; *Ф*. від 21×15 см до 25×17 см; *Обс*. від 50 с. до 122 с. (1913—1916), від 60 с. до 72 с. (1917), від 50 с. до 69 с. (1918—1919); *Передпл*.: на годъ 2 руб., за границу вдвое, для кооперативныхъ учрежденій Подольской губерніи и для земскихъ служащихъ плата уменьшена на половину (1913—1917). *Ц*. окремого номера 12 к. (1913), 15 к. (1914—1917).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Г. 1 № 5, 12, 1914 — Г. 2 № 1—14, 19, 20, 1917 — Г. 5 № 3/4; **НБУВ**: 1913 — Г. 1 № 1, 17—24, 1914 — Г. 2 № 1—22, 1917 — Г. 5 № 1, 2, 1918 — Р. 5 № 1, 2, 1919 — Р. 6 № 1; **ДНАБ**: 1914 — Г. 2 № 1—6, 8—11, 15—20; **ВОУНБ**: 1913 — Г. 1 № 2, 3/4, 6—8/9, 12, 13, 18/19, 1914 — Г. 2 № 1—4, 6—9, 12, 14—18, 20, 21, 1915 — Г. 3 № 4—16, 1916 — Г. 4 № 1—21/24, 1917 — Г. 5 № 1—6; **ХДНБ**: 1914 — Г. 2 № 14, 1915 — Г. 3 № 1—16, 1916 — Г. 4 № 1; **РНБ**: 1913 — Г. 1 № 1—24, 1914 — Г. 2 № 1—22, 1915 — Г. 3 № 1—16, 1916 — Г. 4 № 1—21/24.

Примітки: У 1913—1916 рр. видання російськомовне, 1917 р. містило статті українською мовою, від 1918 р. — україномовне. Додатки: «Базарныя и ярмарочныя цѣны въ 23-хъ торговыхъ пунктахъ Подол. Губ.» (1913 р. до № 21/22, 23, 24, 1914 р. до № 1), «Таблица показывающая значеніе улучшенной техники (полеводства) для поднятія современнаго уровня сельско-хозяйственнаго производства въ Подольской губерніи» (1914 р. до № 6), у 1917 р. «Село» (*див*. 1917 р.). 1914 р. на обкладинці № 14 зазначено: «На подлинном написано: «Разрешаю Воен. Ценз. Прапорщик Потапов», від № 15 — «Дозв. Воен. Ценз.». За поданням І. Шендрика, 1919 р. вийшло два числа — перше та друге.

«Экономическая Жизнь Подоліи» — видання наукового характеру, на сторінках якого автори статей, розвідок, нарисів глибоко осмислювали й аналізували соціально-економічні проблеми Поділля, розробляли заходи, що сприяли розвитку продуктивних сил регіону.

Маючи на меті вивчення економічного життя Поділля, редакція часопису висвітлювала різні аспекти кооперативного руху та сільськогосподарського виробництва краю: стан кредитної і споживчої кооперації та роль земства у її розвитку (Реннингъ Р. О содѣйствіи земства потребительной коопераціи. — 1913. — № 14, 17, 20; Бриль Н. Къ задачамъ потребительной коопераціи. — 1917. — № 1), урегулювання хлібної торгівлі в краю, страхова діяльність земства, розвиток пасічництва у Подільській губернії, вирощування сільськогосподарських і технічних культур (Дикуновъ П. Табаководство въ Подольской губерніи. — 1914. — № 9), розвиток окремих галузей кустарної промисловості (Ткачество въ школахъ и учебно-показательнихъ мастерскихъ Подольской губерніи. — 1913. — № 23).

З огляду на провідну роль сільського господарства в економічному поступі регіону низка матеріалів присвячувалася актуальним питанням цієї галузі. Так, на основі вивчення господарської структури повітів Поділля Н. Єрьомин здійснив спробу поділу Подільської губернії на сільськогосподарські райони з метою оптимізації сільськогосподарського виробництва (1913. — № 18/19, 20). В. Дуткевич, простежуючи тенденції до збільшення та роздрібнення землеволодінь унаслідок здійснених упродовж 1863—1902 рр. операцій їх купівлі-продажу, досліджував напрями розвитку сільського господарства (Дуткевичъ В. Движеніе землевладѣнія въ Подольской губерніи. — 1913. — № 18/19). У часописі обговорювалися питання популяризації знань зі сільського господарства та кооперації, створення сільськогосподарських шкіл (Домбровскій А. Еще о сельско-хозяйственныхъ школахъ. — 1913. — № 17), подавалися описи зразкових сільських господарств Подільської губернії, повідомлялося про організацію кооперативних курсів. На сторінках видання публікувалися постанови Всеросійського сільськогосподарського з'їзду, І Всеросійського з'їзду представників установ, організацій і товариств взаємного страхування, катеринославського з'їзду у справі врегулювання хлібної торгівлі.

Передові статті, надруковані у часописі 1917 р., засвідчували усвідомлення редакцією кризи, яка охопила всі сфери суспільно-політичного й економічного життя Російської імперії напередодні Лютневої революції, а також того, що суспільство стоїть на порозі радикальних змін у державному устрої. Показовою щодо позиції редакції у національному питанні була стаття «Національзація начальнаго образованія въ Подоліи» І. Бржосніовського (1917. — № 3/4), у якій оприлюднено постанови регіональних губерніальних земських зборів, найважливіші з яких стосувалися запровадження української мови як мови навчання у початкових школах і вчительських семінаріях на Поділлі, вивчення українознавчих дисциплін у Подільській духовній семінарії, організації курсів української мови для педагогів.

Упродовж 1913—1917 рр. у часописі подавався широкий огляд кооперативного життя під рубриками: «Кооперативная жизнь» (підрубрики: «Въ Россіи и заграницей», «Въ Подоліи»), «Хроника» (підрубрики: «Мѣстная», «Юго-Западнаго Края», «Россіи»). У цей період постійною була рубрика «Обзоръ текущей литературы», що містила інформацію про книги, які надійшли в редакцію та у сільськогосподарський відділ губерніальної земської управи, тощо.

У зв'язку з воєнними подіями вихід часопису 1918 р. був на деякий час припинений, № 1 (україномовний) вийшов у листопаді цього року. У зверненні до читачів редакція повідомляла, що метою видання

„Экономическая Жизнь Подоліи"

Двухнедѣльный

органъ Подольскаго Губернскаго Земства.

Плата за объявленія:

№ 5

1 Апрѣля 1913 года.

Каменецъ-Под.

Условія подписки:

ВНИМАНІЮ АВТОРОВЪ: Статьи, присланныя безъ указанія условій, считаются безплатными. Авторамъ статей уплачивается гонораръ послѣ напечатанія, по усмотрѣнію редакціи. Посылаемыя въ журналъ статьи редакція проситъ излагать возможно простымъ и всякимъ языкомъ, писать четко и на одной сторонѣ листа. Редакція оставляетъ за собой право исправлять и сокращать присланныя ей статьи и корреспонденціи.

Земская агрономія и кооперація.

На состоявшемся 6 февраля текущаго года агрономическомъ совѣщаніи при Балтской уѣздной земской Управѣ инструкторомъ по кооперацiи В. И. Ворниковымъ былъ поднятъ интересный вопросъ объ отношеніи земской агрономіи къ кооперативному дѣлу. Совѣщаніе отнеслось къ этому вопросу съ большой осторожностью,—именно, высказавъ нѣсколько общихъ пожеланій, постановило просить Уѣздную Управу разработать къ слѣдующему совѣщанію болѣе обстоятельно вопросъ о взаимноотношеніяхъ агрономической и кооперативной организаціи. Дѣйствительно, вопросъ этотъ требуетъ всесторонняго освѣщенія и прежде всего представляется желательнымъ нѣкоторый обмѣнъ мнѣній дѣятелей общественной агрономіи и кооперацiи о наиболѣе цѣлесообразныхъ формахъ сотрудничества въ разныхъ отрасляхъ кооперативнаго дѣла. Для того, чтобы положить начало такому обмѣну мнѣній, остановлюсь на вопросѣ о формахъ содѣйствія

буде «освітлювати... всі явища економичного життя на Поділлі і помогти вивченню краю, без чого не можливо виробити практичні заходи для розвитку економичного добробуту» (Від редакції. — 1918. — № 1). «Економичне Життя Поділля» продовжувало публікувати матеріали з різних галузей сільського господарства, ветеринарії: «Садівництво, городництво й технична переробка овочів та городини» С. Цешевського, «Скотарство на Поділлі» Б. Крижанівського (1918. — № 1), «Ветеринарно-бактеріологічна лабораторія Подільського Губернського Земства і її роля й вага в боротьбі з заразливими слабостями» А. Алексинського, «Земельна реформа і громадська агрономія» І. Олійника (1918. — № 2), а також «Постанови, ухвалені VI Губернською сільсько-господарською нарадою 3—5 жовтня 1918 р. у м. Винниці» (1918. — № 2). В означений

період діяльності часопису тут функціонували рубрики «Хроника» та «Оголошення».

Автори публікацій видання: Ю. Александрович, Н. Анциферов, М. Биков, Н. Бриль, Н. Гріпарі, Л. Грюнвальд, І. Дамберг, В. Дуткевич, Д. Зосімато, С. Косинський, Б. Крижанівський, С. Моргенштерн, І. Олійник, Е. Підкуймуха, І. Приходько, А. Прусевич, Р. Реннінг, Т. Сікора, І. Сливинський, Г. Слоницький, А. Солуха, С. Франкфурт, С. Чернявський, Д. Чирський, М. Швець-Волянський, А. Ярошевич, І. Яценко та ін.

Останній відомий нам (1-й) номер вийшов у січні 1919 р.

Бібліографія: Часописи Поділля : Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої ґазети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кревецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 45, 48, 51, 55, 59, 66, 79; *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1960. — Т. 3. — С. 621; Періодичні видання Подільської губернії (1838—1917 рр.) : покажчик / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, В. В. Фінклер, О. Д. Школьна. — Львів ; Київ, 1999. — С. 32—33; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 121—122; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1104.

Література: *Прокопчук В. С.* Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність / В. С. Прокопчук. — К., 1995. — С. 53; *Мацько В. П.* Громадські засади у пресі Поділля періоду визвольних змагань (1918—1919) / В. П. Мацько // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 78; Друковане слово Поділля. — Хмельницький, 1998. — С. 8.

У. Чубай

594

ЖАЛО: Сатирично-гумористична ілюстрована часопись (1913 ч. 1—8); Двотижневик гумору і сатири (1913 ч. 10 — 1914); Сатирично-гумористичний часопис (1923). — Виходить раз на тиждень (1913 ч. 1—4), що другого тижня (1913 ч. 5—11), що два тижні (1914), два рази на місяць (1923). Р. І. Ч. 1. 1913, лют.

Видає і відповідає за ред. С. Терлецький (1913). *Редагує* Комітет під проводом Марка Вільшини (1913 ч. 10, 11), Олекса Любомір (1914). *Видає і за ред. відповідає* Порфір Буняк (1914, 1923). — **Львів, 1913—1914, 1923**: *Друк.* І. Єгера, Львів, пасаж Гавсмана, 5 (1913 ч. 1, 2); «Львівська *Друкарня*» у Львові, ул. Коперніка, 11 (1913 ч. 3—11); «Народна *Друкарня*», ул. Панська, 21 (1914); *Друк.* «Діла», Ринок, ч. 10 (1923). *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. Бема, 8 (1913 ч. 1), ул. Гловінського, 2а (1913 ч. 2—5), Ринок, 43 (1913 ч. 6—9). *Адр. ред.*: Львів, вул. Жигмонтівська, 11 (1913 ч. 10, 11), вул. Скшинського, 14 (1914, 1923).

Вийшло: 1913 — Р. І ч. 1—11, 1914 — Р. ІІ ч. 1—6, 1923 — Р. ІІІ ч. 1—4; *Ф.* 30,5×23,5 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.*: річно в Австриї 12,26 К (1913 ч. 1—4), 6,13 К (1913 ч. 5—11), 4 кор. (1914), в Росиї 5,25 рб (1913 ч. 1—4), 3 рб (1913 ч. 5 — 1914), в Америці 4,50 дол. (1913 ч. 1—4), 2,50 дол. (1913 ч. 5—11), 1,50 дол. (1914), 1 дол. (1923), піврічно в Канаді 1 дол., Чехословаччині 20 Кч (1923), на три міс. 2000 м. (1923 ч. 1, 2), 3000 м. (1923 ч. 3, 4). *Ц.* окремого числа 20 сот. (1913 ч. 1—4), 10 сот. (1913 ч. 5 — 1914), 300 Мп (1923 ч. 1, 2), 500 Мп (1923 ч. 3, 4).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І ч. 1—11, 1914 — Р. ІІ ч. 1—6, 1923 — Р. ІІІ ч. 1—4; **НБ ЛНУ**: 1913 — Р. І ч. 1—11, 1914 — Р. ІІ ч. 1—6, 1923 — Р. ІІІ ч. 1—4; **ДНАБ**: 1913 — Р. І ч. 1—11, 1923 — Р. ІІІ ч. 1—4.

У редакційній статті, опублікованій у «Жалі», повідомлялося, що творча група часопису керувалась одним міркуванням — дати українській суспільності ошатне та дешеве видання і в такий спосіб заповнити прогалину в українській журналістиці, яка з'явилася після припинення виходу «Комара». Творці «Жала» не мали жодного наміру наслідувати популярне видання, бо це б знизило вартість і значення поставленої мети. Навпаки, вони хотіли виправити всі помилки своїх попередників і дати тогочасній читацькій публіці часопис, який стояв би на міцному ідейному ґрунті та матеріальній основі, щоб не обманути сподівань читачів, «знеохочених пробами опереткових видавців гумористичних журналів». Редакція акцентувала: «Наше видавництво маючи запевнену фінансову основу, не обчислене на зиски та далеке від партійних міжусобиць, буде стояти на загально-українському становищі і з сього становища буде в сатирично-гумористичний спосіб критикувати нашу політику, громадське житє та всі події, які принесе день... Нашою метою буде не дошкулюванє людям та гороване публики на позір приманчивими, з становища етики брудними дотепами, але культивованє в українських хатах та у української громади здорового і природнього гумору, легкої, але влучної, під міру здорової критики підходячої сатири».

На сторінках «Жала» друкувалися матеріали, які є взірцями жанру політичної сатири. Вони чергувалися із гумористичними замальовками, оповіданнями, дотепами й анекдотами.

Іронічний огляд міжнародного та місцевого життя подавався під рубрикою «Тижнева літопись» (1913. — Ч. 1—3).

Публікацію «Тріумф польської культури» (1913. — Ч. 5) присвячено проблемі полонізації, зокрема нерівномірного розміщення польських й українських шкіл на території Галичини.

У двотижневику містилася реклама інших видань, різноманітні оголошення.

Часопис виходив із цікавими, виконаними на високому художньому рівні, ілюстраціями. У кількох числах «Жала» друкувалося гумористичне оповідання А. Чайковського «Як я шукав гувернатки», а також байки Леся Мартовича, Я. Микуляка, О. Турянського та ін.

Дотриманню єдиної концепції видання не сприяла часта зміна редакторів — упродовж неповних двох років «Жало» очолювали С. Терлецький, Марко Вільшина, Порфир Буняк. Спробу оновити зміст журналу через омолодження складу редакційного колективу зробив Марко Вільшина, про що повідомлялося у 10-му числі часопису за 1913 р. У ньому погодилися співпрацювати молоді творчі сили: Володимир Бірчак, Іван Галавин, Іван Іванець, Олекса Коваленко, Дмитро Макогон, Василь Пачовський, Мстислав Рус, Сильвестр Яричевський, Михайло Яцків.

Друга спроба випуску «Жала» була зініційована редактором П. Буняком як довоєнного періоду (1911—1913 рр.), так і наступних років видавання органу Української соціал-демократичної партії часопису «Вперед», який то закривався пресовим відділом міністерства, то знищувався номер за номером з подання цензурних органів. І хоча відтоді умови не покращилися, П. Буняк ризикнув 1 лютого 1923 р. видати перше число сатирично-гумористичного часопису, вказавши у надзаголовку рік видання — III. «Довго заповідане «Жало» по побореню ріжних перепон» знову взялося «ділитися своїми враженнями з приятелями та противниками» (Любомір. І це й те. — 1923. — Ч. 1).

Серед авторів часопису, у змісті якого виразно простежувалися політичні переконання, позиція редактора «Жала» Любоміра (П. Буняка), були: Іван Квасниця — Леонід, Лев Ганкевич — Сам — уже відомий на той час адвокат і публіцист із яскраво вираженими соціал-демократичними поглядами, Володимир Кобрин — Мірко (Мирко) — «суддя в Дрогобичі», художники С. Дніпровий, А. Манастирський. Часопис відрізнявся від інших українських видань сатирично-гумористичного напряму насиченістю публікацій критичного спрямування, які стосувалися переважно політичних подій у Галичині, відсутністю розважальних матеріалів (анекдотів, заміток, віршів побутового змісту), чітким верстанням із використанням оздоблювальних елементів в оформленні шпальти.

МАРТ 1913. ЧИСЛО 4. РІК I.

ЖАЛО

сатирично-гумористична ілюстрована часопись.
Виходить у Львові раз на тиждень в недїлю.

Поодиноке число у Львові і на провінциї 20 сотиків.

Московські фараони.

Публікації часопису користувалися «великою популярністю» у цензорів видання, що підтверджувалося білими плямами і повністю знищеними накладами. Редакція, насміхаючись над нелегкою працею «прокураторів та суду окружного карного», ставила запитання читачам: «Чим є прикрашена кожда українська газета?». І сама ж відповідала: «Стереотиповим: В імени Речи Посполитої Польської» (Прикраса. — 1923. — Ч. 4). (Саме так, традиційно розпочиналися повідомлення «трибуналів пресових» про конфіскати.)

Редакційні статті під рубрикою «І це й те» публікувалися у кожному числі (автор — Любомір), ознайомлюючи читачів з останніми подіями, які відбулися «в краю» чи на міжнародній арені: «конфліктами між поодинокими народами, між поодинокими краями» (1923. — Ч. 1), «зі способами, якими деякі польські політики хочуть успокоїти українське населення» (1923. — Ч. 2).

Поряд із публікаціями сатиричного спрямування у часописі друкувалися вірші громадянського звучання, зокрема вибрані поезії зі збірки «Al fresco» Петра Карманського («Ukraina militans», «Глодаємо кістки...»), Богдана Лепкого («Голос надії»), Івана Майдана («Ждуть нас тучі...»). Вірш І. Майдана, в якому автор стверджував, що «ніщо нас не злякає, сили духа не злама...», був конфіскований як «заклик до непокори» (1923. — Ч. 4). Редакція охоче публікувала і висловлювання видатних особистостей, оформлені в рубрику «Афоризми», для просвіти читачів, намагаючись виховувати певні соціально-культурні погляди. Серед них — думки Рескіна («Не моря розділяють народи, а темнота, не ріжні мови, а ворожі відносини»), Е. По («Журналісти нагадують богів Вальгалли, які рубали один одного на шматки, а кождого ранку прокидалися цілком здоровими»), І. Франка («Інтелігент вихований... працею і потом свойого народу, повинен своєю працею, своєю інтелігентністю відплатити йому»).

Прикметною рисою часопису стала його політизація, а автори видання намагалися оновити консервативні щодо змін жанри сатири, що їм, зрештою, вдавалося непогано. У ч. 1 було оголошено конкурс, за умовами якого редакція зобов'язувала читачів написати «стишок» із 16 рядків як підпис до малюнка С. Дніпрового, на якому обіймалися сором'язлива гола, обвішана зброєю польська марка і обдертий «рубель» з шестикутною зіркою замість обличчя. «Стишок» мав обов'язково «перейти цензуру», а нагородою за це слугували б 10 000 мп (марок польських) (одне число «Жала» коштувало 300 мп). Конкурс «розв'язала без нагороди сама львівська прокураторія», конфіскувавши ілюстрацію. «Неспокійна» редакція тоді ж (ч. 2) оголосила «плєбісцит» на тему «Хто із сучасних українських діячів є найславніший», таким чином борючись проти ідеалізації політичних діячів та створення політичного іконостаса.

Для залучення нових читачів редакція запровадила рубрику «Довкола світа», під якою подавалися адреси тих, що бажали листуватися або обмінюватися «картками й видами». Судячи з опублікованих адрес, охочих спілкуватися вистачало, тож редакція таким чином змогла дещо покращити матеріальне становище.

Однак не все залежало від читачів, які «підпирали змагання» часопису за існування: «Від появи 2-го числа ціни паперу підскочили подвійно, друкарня о 69%, клішарні (робітня ілюстрацій) — подвійно, а почти потрійно. Супроти незвичайної доріжні, спричиненої безнастанним упадком польської марки, ми приневолені, так як інші видавництва». Прагнучи подолати фінансові труднощі, редакція друкувала і розповсюджувала «Інформаційний календарик», приймала замовлення на книги (наприклад на працю В. Левинського «Етика і соціалізм», видану 1922 р. у Празі), публікувала платні оголошення, за зміст яких не відповідала. Проте плани редакції видавати «Жало» двічі на місяць, а згодом «перемінити його на тижневик» не здійснилися. Останнє (4-те) число вийшло 31 березня 1923 р. — «по конфіскаті другий наклад» із закликом Любоміра «Не ридати!» з приводу «антантського вирішення Східної Галичини». Однак — «не ридати!» — взяли себе в руки соціал-демократи, бо «народ тільки тоді можна побити, коли вже побиті його ідеали й пориви» («гадкою з Тальмуду» підтримував читачів П. Буняк). Видавання часопису було припинене несподівано, без попередження читачів. Навпаки: редакція і адміністрація оголосили читачам про допомогу, яку надав Український клуб у Варшаві часопису для позитивного вирішення «інтерпеляцій» з приводу конфіскат. «В одному з чисел «Жала» передрукуємо всі сконфісковані уступи.» Остання згадка про видання — реклама в «Масках», опублікована 7 квітня 1923 р. Не залишилося жодних відомостей про наклад цього цікавого видання, повністю відмежованого від примітивізму сатиричного подання матеріалу, яким «не страждали» й наступні сатиричні часописи Галичини. Однак якщо брати до уваги «вислід» плебісциту, оголошеного у ч. 3, участь в якому, за свідченням редакції, взяли 2038 читачів, то наклад видання був набагато вищим.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 199; Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклав Є. Місило. — Едмонтон, Альберта, 1991. — С. 38; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 81.

Література: *Сніцарчук Л. В.* Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20—30-х рр. XX ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості / Лідія В. Сніцарчук. — Львів, 2001. — С. 55—58; *Антонюк Н.* Жало / Н. Антонюк, Л. Сніцарчук // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 524—529.

Н. Антонюк, Л. Сніцарчук

595

ЖИТТЄ І ЗНАННЄ: Вістник гигієни, санітарії, медіцини і природознавства. — Виходить двічи на місяць. Р. І. № 1. 1913, 15 черв.

Ред.-вид. Гр. Коваленко. — **Полтава, 1913**: *Видається* заходом фельдшерсько-акушерського товариства. *Друк*. «И. Ш. Гуревич» (влад. О. Л. Браудэ), Петровська ул. (1913 № 1, 2); Електр. *друк*. «И. Ш. Гуревич» (влад. О. Л. Брауде), Полтава (1913 № 8—10/11). *Адр. ред*.: Полтава, Нов. Строєніє, Афанасьєвський пер., дом Г. А. Коваленка (1913 № 1, 2), Г. А. Коваленко, Афанасьєвський пер. с. д. (1913 № 8—10/11).

Вийшло: 1913 — Р. І № 1—5/6, 7—10/11; *Ф*. 23,8×16,5 см; *Обс*. 32 с., подвійні номери 48 с.; *Передпл*.: на рік 2 руб., в Австрії 5 корон (1913 № 8, 9), 6 корон (1913 № 10/11), до кінця 1913 р. 1 руб. 25 коп. *Ц*. окремого числа 10 коп., з пересилкою 15 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І № 1, 2, 8—10/11; **НБУВ**: 1913 — Р. І № 1—8; **РНБ**: 1913 — Р. І № 1—10/11.

Примітки: У надзаголовку — назва: «Жизнь и Знаніе». До кожного номера подано покажчик змісту. Від № 12 за 1913 р. виходив п. н. «Вістник Життя і Знання» (*див*. № 582).

Новий «єдиний українською мовою, народній медіцинський журнал» (№ 1), заснований з ініціативи фельдшерсько-акушерського товариства, зобов'язувався друкувати «праці і звістки» з медицини, санітарії, гігієни, про запровадження громадської медицини, життя і діяльність, потреби медичних працівників тощо «доброю, простою, усім зрозумілою українською мовою» (№ 1). Наголошуючи на просвітній місії журналу, редакція у «Вступному слові» першого номера обіцяла писати «для всіх, а найбільше для тих, хто самотужки здобуває собі знання, шукає правди і хоче працювати для громадського добра». «Нехай не буде у нас окремої мови для панів і окремої — для

„Жизнь и Знаніе".

№ 2. 10 Липня 1913 року. Рік I.

Життє і Знаннє.

Вістник гигієни, санітарії, медіцини і природознавства.

Зміст № 2-го:

Товариства оздоровлення і відродження. З промови Г. А. Коваленка про чергову культурну роботу медіцинського персоналу.
Л. Пастер. Житєпісна замітка.
Перший губерніський фельдшерсько-акушерський зїзд у Полтаві.
Зоряна ніч. Астрономічна розмова.
Поради. Зуби.
Народні звичаї.—Кринця.—Чудне свято.
Скільки хто живе.
Бібліографія.
Запитання і відповіді.
Короткі поради.

НАРОДНІЙ УКРАЇНСЬКИЙ МЕДИЦИНСЬКИЙ ЖУРНАЛ „ЖИТТЄ І ЗНАННЄ" ВИДАЄТЬСЯ ЗАХОДОМ ФЕЛЬДШЕРСЬКО-АКУШЕРСЬКОГО ТОВАРИСТВА.

Адреса редакції: Полтава, Нов. Строєніє, Афанасьєвський пер., дом Г. А. Коваленка.

мужиків: нехай буде однакова, наша гарна, як пісня, народня мова для всіх», — зазначала вона і водночас підкреслювала, що видання «стоятиме на сторожі справедливих інтересів медіцинського персоналу, ставлячи на першому місці потреби народні» (№ 1).

Зміст часопису становили різножанрові матеріали медичної тематики, зокрема лекції, промови, доповіді Г. Коваленка про боротьбу з туберкульозом («Про громадську боротьбу з народнім лихом») та організаційно-культурну роботу медичних працівників («Товариство оздоровлення і відродження»), А. Калініна («Місце фельдшерів у громадській медіцині і їхні права»), статті Г. Коваленка («В справі боротьби з туберкульозом», «Чума», «Боротьба з тифом в Германії»), М. Левицького «Про популярні

лікарські листки», Прокопа Адаменка про земську медицину («Що зручніше»), кореспонденції і повідомлення про діяльність Полтавської фельдшерської школи, губернські фельдшерсько-акушерські з'їзди у Полтаві тощо; пізнавальні матеріали з питань гігієни, санітарії і на природознавчі теми, серед яких — статті К. Вільного («Як здобути здоровье і силу», «Чай», «Какао», «Тепла течія океану і доля Європи»), Ю. Сірого («Живе і мертве в природі»), Івана Луценка («Холод і життє»), Г. Коваленка («Вільна природа»), а також тексти під рубрикою «Астрономічна розмова» та ін.

Чи не вперше на сторінках журналу Гр. Несвячений порушив важливе питання «Про збираннє матеріялу для української медіцинської термінології» (№ 10/11).

Виконанню просвітньої місії журналу сприяло публікування життєписних заміток про Л. Пастера, художніх творів і нарисів, серед яких — повість Івана Липи «Нові Хрести», оповідання Грицька Коваленка «Ворожка» та ін., а також запровадження рубрик: «Поради», «Короткі поради», «Бібліографія». Інформаційно насиченою була рубрика «Хроніка і дрібні звістки».

На обкладинках журналу й окремих ненумерованих сторінках друкувалася інформація про такі українські часописи, як: «Дніпрові хвилі», «Молода Україна», «Рідний Край», «Ріллля», «Світло», «Сяйво», «Украинская Жизнь» та ін.

Останнє (10/11-те) число журналу «Життє і Знаннє» вийшло 1 грудня 1913 р.

Схвальними відгуками зустріла вихід нового українського журналу тогочасна преса. Зокрема, його важливе значення для розвитку просвіти на селі і «гарну легку мову» відзначала київська газета «Рада» (1913. — № 223), а на те, наскільки «живо, ясно, увлекательно» написані статті з медицини і природознавства, вказувала московська «Украинская Жизнь» (1913. — Кн. 12).

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 200; Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838—1917 рр.) : список / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — Львів ; Київ, 1996. — С. 13.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 685; *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 187.

М. Галушко

596

ЗІРКА: Ілюстрована часопись для дітий старшого й меншого віку. — Р. 1. Ч. 1. 1913, черв.

Відвічальний ред. Роман Залїтач. — **Ню-Брітен, Конн., 1913**: *Видає* Руська Видавнича Спілка. *Адр. ред*.: 27 Union Street, New Britain, Conn.

Вийшло: 1913 — Р 1 ч. 1—3, [?]; *Ф*. 27,5×20 см; *Обс*. 16 с.; *Передпл*.: в Злучених Державах на рік 50 цт., для Канади 60 цт., для старого краю 60 цт. *Ц*. окремого числа 15 цт. Оказове число висилає ся на жаданє даром.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. 1 ч. 1.

Примітки: «Зірка» — додаток до часопису «Душпастырь» (*див*. т. 3, № 442). Поданий В. Ігнатієнком перший рік видання — 1912 — помилковий, а 1914 р. як рік виходу не підтверджений.

Ілюстроване видання для українських дітей у США виходило як квартальний додаток до часопису «Душпастырь». У вступному слові п. н. «Кілька слів до нашої української молодїжи» редакція позиціонувалася як послідовниця гасла «Чия молодїж, того будучність», закликаючи шанувати рідну школу та дбати про «просьвіту здорову, оперту на вірі Христовій», адже «без науки і просьвіти не устояти ся нам і не здобути лучшої долі».

Публікації «Зірки» сприяли плеканню національної самосвідомості та християнському вихованню української дітвори («Молитва школяра» (з нотами), «Приречення доброї дитини»), а також залученню батьків до активної участі у виховному процесі (замітка «Навчіть свої малі дїти відповідати на сї питання «Хто ти? Дитина; Край твій? Україна; Чи любиш свій край? Ото не питай, як пташка воздух, як рибка воду, люблю землю козацького роду»). У першому числі надруковано казки й оповідання, які виховували мужність, милосердя, щедрість («Будь милосердний і обачний», «Обід з бідними», «Зваблений дощ»), байки («Ворона в чужім пір'ю»), «Веснянку» (з нотами), сміховинки та загадки. Дітям старшого віку пропонувалися «Учені розмови Никольця з татком» про походження слов'янської писемності та діяльність св. Кирила і Мефодія.

Під рубрикою «Що чувати в сьвітї» вміщувалися повідомлення суспільно-політичної тематики про події у США та світі, які могли зацікавити підлітків та їхніх батьків.

У «Зірці» вміщено фотографію учнів «Руської школи в Картерет».

На останній сторінці обкладинки редакція подала перелік книг, які можна було придбати на складі

Руської видавничої спілки, а також оголошення із закликом записувати дітей до католицького товариства «обезпечень» «Провидіння».

Третє число «Зірки» вийшло 30 вересня 1913 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 191; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2004.

Література: *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 120; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 271.

У. Чубай

597

КАДИЛО: Гумористичний місячник (1913); The Canadian-Ruthenian Humoristic Gazette (1914); Гумористично-сатиричний місячник (1918). — Виходить кождого місяця (1913, 1915, 1918 № 3—7), кождого 1-го і 15-го (1914, 1918 № 1, 2). Р. І. № 1. 1913, май.

Ред. Павло Крат. *Співред*. М. Буртняк (1918). — **Winnipeg** (1913 № 1 — верес., 1914 № 12 — 1916); **Vancouver** (1913 1 листоп. — 1914 15 трав.); **Торонто** (1918), **1913—1916, 1918**: Linguistic Printing and Publishing Company, 650 Richards Street (1914). *Адр. ред*.: «Kadylo» 880 Main. St., Winnipeg, Man. (1913); P. O. Box 482, Vancouver, B. C. (1914).

Вийшло: 1913 — Р. І № 1—8, [?], 1914 — Р. ІІ № 1—23, 1915 — Р. ІІІ № 24—26, 1916 — Р. І № 1—3, [?], 1918 — Р. І № 1—7; *Ф*. від 39×28 см до 44,5×30,5 см (1913—1914), 46×30 см (1918); *Обс*. від 8 с. до 16 с.; *Передпл*.: на рік 1 дол. (1913, 1918), 2 дол. (1914). *Ц*. окремого числа 10 центів (1913—1914).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І № 1, 2, 1914 — Р. ІІ № 12; **НБ ЛНУ**: 1914 — Р. ІІ № 12, 14—16.

Примітки: Логотип видання у 1913—1914 рр. виконав T. Geller. 1918 р. карикатуристом видання був В. Малофій. Від травня до вересня 1913 р. і від 15 червня 1914 р. до 1916 р. часопис виходив у Вінніпезі, від 1 листопада 1913 р. до 15 травня 1914 р. — у Ванкувері. № 23 за 1914 р. датовано 1 листопада, № 24 за 1915 р. — жовтнем, № 26 за 1915 р. — груднем, № 1 за 1916 р. — лютим, № 3 за 1916 р. — 15 червня, № 1 за 1918 р. — 1 січня. У 1916 р. часопис виходив нерегулярно.

Журнал виходив замість закритого місячника «Кропило», єдине число якого побачило світ у березні 1913 р., і продовжував боротьбу проти неосвіченості, зловживання деякими священиками безмірною довірою простих людей, закликаючи: «Досить нам попирати попівську тьму… Підводьтесь як один за євангеліє правди, за вбогих людий!». Основну мету часопису редакція задекларувала таким чином: «Довершенєм нашої боротьби має бути прогнанє всіх попів з Канади» (Від редакції. — 1913. — № 1). Дієвими засобами для її реалізації, як і у попередньому часописі, було обрано памфлети, фейлетони, гуморески, анекдоти тощо.

Видання виходило із затримками, хоча, ймовірно, було досить популярним, оскільки уже 1914 р. редакція планувала придбати власну друкарню, але натомість поновила контракт із «старою» (Від Редакції. — 1914. — № 12). Того ж року проводилася гучна акція гумористичного змісту для підтримки видання: «Товариство чужомовних газет» у Ванкувері, членом якого було і «Кадило», для найактивніших розповсюджувачів цього журналу приготувало дорогі призи — два легкових автомобілі, два квитки на карнавал у Сан-Франциско, дві діамантові каблучки, меблеві комплекти для кухні і спальні.

Політичні позиції видання чітко окреслювалися у публікації о. Проколупія (псевд. Павла Крата) «Слово на Шевченківський ювілей» (1914. — № 12), в якій наголошувалося: «Коли хочемо бути вартими Шевченка, то маємо здійснити його ідею визволення. Діло революції 1905 року має бути докінчене!».

Окрім гострих антиклерикальних виступів (наприклад: Ш. «Не сіють, не орють…», о. Д. П. «Їхав попик молодий», о. Проколупій «Корм духовний» та «Послідне хожденіе пана Бога по землі, або Бог в революції»), редакція часопису час від часу вміщувала передруки з «Громадського Голосу» віршованих фейлетонів М. Голубця «Ювілейний сон царя!» (1913. — № 1) та «На вулькані» (1913. — № 2), уривки з поеми Г. Гайне «Король Довговух І» (у перекладі І. Франка), спрямовані проти монархічної влади, а також капіталістичної системи. З цією метою на сторінках видання іноді публікувалася поезія громадянського звучання (Є. Гуцайло «Покірним волам», М. Тригук «Темним», ін.).

Часто редакція журналу вдавалася до критики таких соціальних недоліків, як пияцтво, картярство, марнотратство, серед емігрантів (як-от «Весілє «наших» Джеків в Канаді»). Особливо гостро виступало видання проти швидкої асиміляції («обанглічення»)

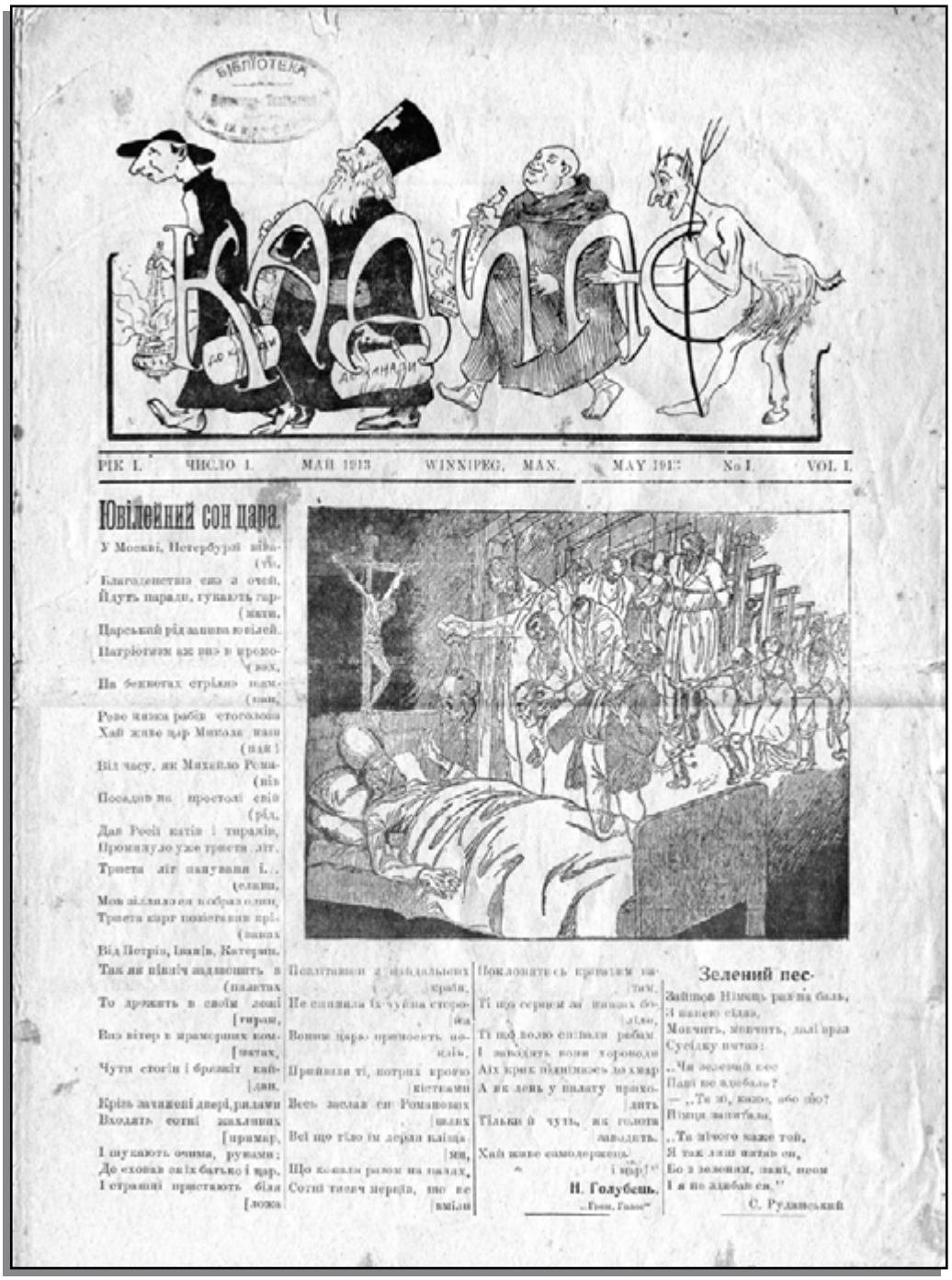

КАДИЛО

РІК I. ЧИСЛО 1. МАЙ 1913 WINNIPEG, MAN. MAY 1913 No I. VOL. I.

Ювілейний сон цара.

У Москві, Петербурзі віва-
(ть,
Благоденствіє сяє з очей,
Йдуть паради, гукають гар-
(мати,
Царський рід заміна ювілей.
Нагрітгим аж пов в кроко-
(вих,
На божнотах стріляє пом-
(пи,
Розе низка рабів стоголова
Хай живе цар Микола наш
(ший!
Від часу, як Михайло Рома-
(нів
Посадив на престолі свій
(рід,
Дав Росії катів і тиражів,
Проминуло уже триста літ.
Триста літ панування і...
(слави,
Мов зіллялося в образ один,
Триста карт помічених кві-
(тах
Від Петрів, Іванів, Катерин.
Так як півпіч задвоїть в
(палетах
То дрожить в своїм лоні
(гиран,
Вив вітер в мраморних ком-
(натах,
Чути стогін і брязкіт кай-
(дан.
Крізь зачинені двері, рипаки
Входять сотні закляних
(примар,
І шукають очима, руками:
Де сховав он їх батько і цар.
І страшні простягають біля
(ложа
Полотнини з віддальних
(країв,
Не спинила їх чуйна сторо-
(жа
Воїни царь-пригодесть по-
(ків,
Прийшли ті, потрих кроєю
(кістками
Весь зослав сн Романових
(шлях
Всі що тіло їм дерли кліщі-
(ми,
Що ковали разом на палах,
Сотні тисяч нерців, що не
(вміли
Поклонятись кривавим ка-
(там.
Ті що серцем за вільних бо-
(лів,
Ті під волю сповали рабам
І заводять вони хороводи
Аїх крик підніжеть до хмар
А як день у палату прихо-
(дить
Тільки й чуть, як голота
(заводить.
Хай живе самодержець
і цар!"

Н. Голубець.

„Гром. Голос"

Зелений пес

Зайшов Німець раз на баль,
З ним пана сідав,
Мовчить, мовчить, далі враз
Сусідку питав:
„Чи зелений пес
Паді не здобаль?
— „Та ні, кажу, або що?
Німця запитала,
„Та нічого каже той,
Я так лиш питав он,
Бо з зеленим, пані, пеом
І я не здібав ся."

С. Руданський

українців, як, наприклад, у матеріалі «Лист «Дзяня» з Канади до старого краю» (1913. — № 1).

Соціально-побутові анекдоти переважно містилися під рубрикою «Се і те», а спілкування з читачами щодо публікації надісланих ними матеріалів, у справі передплати тощо велося через рубрики «Переписка редакції» або «Відповіді редакції». Короткі відомості подавалися під рубрикою «Телеґрами», рекламні оголошення — під рубрикою «Дрібні оголошення».

На сторінках «Кадила» рекламувалися українські часописи «старого світу» (серед них — львівське «Жало») й емігрантські видання (як-от: вінніпезький

«Ранок», нью-йоркські «Гайдамаки», едмонтонський «Робітник»).

Усі оригінальні публікації журналу підписано криптонімами або псевдонімами: Євген Гвоздик, Ник. Григор., Гард Лок., о. Проколупій (П. Крат), М. Тригук, о. Д. П.

У джерелах подається, що у листопаді 1913 р. редакція журналу переїхала з Вінніпега до Ванкувера, а у червні 1914 р. знову повернулася до Вінніпега. У листопаді того ж року двотижневик перестав виходити. М. Марунчак відзначав, що часопис було відновлено у жовтні 1915 р., і стверджував, що того ж року зі сторінок видання «зникли протиклерикальні карикатури». Через брак коштів журнал знову припинився у квітні 1916 р.

Черговий раз часопис було відновлено 1 січня 1918 р. у Торонто. Про напрям і тематику публікацій видання Д. Боровик повідомляв: «Журнал політичної сатири, скерований головно проти Української Держави. Все піддає гострій сатирі що не соціялістичне. ...виступає проти церкви, духовенства, релігії та всього, що національно українське». Того ж року часопис був закритий, бо, за повідомленням Д. Боровика, «в 1918 р. прийшла урядова заборона чужомовних видань».

М. Марунчак вказував, що 1918 р. журнал виходив лише півроку «завдяки т. зв. «Кадильному видавничому синодові», тобто любителям партійного гумору, які виплачували одноразові п'ятидоларові «датки» на видавання часопису. Коли фонди скінчилися, скінчилося й «Кадило». За бібліографічними джерелами, останнє (7-ме) число видання вийшло у червні 1918 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 200—201; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 921.

Література: Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1988. — Vol. 2. — P. 400; Вже вийшло 4 число «Кадила» // Робочий Народ. — 1913. — Ч. 34. — С. 3; До читачів «Кадила» // Робочий Народ. — 1913. — Ч. 39. — С. 1; Дорогі парафіяне! [оголошення] // Робочий Народ. — 1913. — Ч. 44. — С. 1; *Боровик М*. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 106, 171; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 18; *Марунчак М. Г*. Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 284—285; *Малик Я*. Крат Павло Георгійович / Я. Малик // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 101.

О. Дроздовська

598

КАНАДА = CANADA: Часопись просьвітна, економічна і політична. — Виходить кождого тижня. Р. І. Ч. 1. 1913, 2 верес.

Editor John Sluzar (1913). *Редагує* Н. В. Бачинський (1914—1915). — **Вінніпег, 1913—1915**: *Видає* Руська Видавнича Спілка в Канаді. *Адр. ред., адм. і друк.*: 261 Fort St., Winnipeg, Man. Canada.

Вийшло: 1913 — Р. І ч. 1—18[?], 1914 — Р. ІІ ч. 1—50, 1915 — Р. ІІІ ч. 1/2; *Ф*. 56,5×41 см; *Обс*. 4 с., 8 с.; *Передпл*.: річна у Канаді 1 дол., за границею 1,5 дол. *Ц*. окремого числа 5 ц.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І ч. 12, 1914 — Р. ІІ ч. 6, 7.

Примітки: Газета ілюстрована.

Газета «Канада» — друкований орган українського осередку Консервативної партії Канади у провінції Манітоба — вирізнялася прокатолицькою орієнтацією. Вона видавалася за кошти канадських політиків-консерваторів і підтримувала діяльність федерального уряду країни.

Редакція часопису подавала політичну, соціально-економічну та культурну інформацію, закликала українців до участі у політичному та громадському житті Канади, поглиблювала їхню релігійну свідомість. Радикальні зміни у світовому устрої, відвідини Канади визначними діячами, дипломатичні переговори між європейськими монархами були важливими темами публікацій видання (рубрики «Новинки», «Уваги», «Всякі вісти», «Всячина»). Існувала також окрема рубрика «Болгарія по війні», яка висвітлювала соціально-економічне становище цієї країни у 1913—1914 рр.

Особливу увагу було звернено на інформацію про Канаду і діяльність консервативної партії у Манітобі, яка, підтримуючи двомовну систему шкіл, обстоювала право українців навчатися українською мовою. Це слугувало підставою для критики освітньої політики лібералів. Редакція «Канади» підтримувала висунення кандидатури доктора Монтеґю на посаду міністра громадських робіт в уряді прем'єр-міністра Р. Робліка до парламенту Манітоби від партії консерваторів. Під рубриками «Новинки» й «Уваги» друкувалися рішення Манітобського парламенту, а також документи й матеріали з проблем освіти, зокрема щодо забезпечення прав національних меншин.

Редакція у численних публікаціях критикувала часопис «Український Голос» (Вінніпег) за його позапартійну позицію, підкреслювала значення політичної діяльності для утвердження емігрантів-українців у країні поселення.

КАНАДА

„КАНАДА" виходить кождого тижня у вівторок.

Ціна передплати в Канаді $1.00
За границею $1.50

Видає
Руська видавнича спілка „Канада"
Адреса: „КАНАДА"
261 Fort Str. Winnipeg, Man.

CANADA

„CANADA"
Ruthenian Weekly
Published every Tuesday by
RUTHENIAN PUBLISHING CO. Ltd.
of CANADA
The best medium for advertisements.
Subscription Per Year $1.00
Address: „CANADA"
261 Fort Str. Winnipeg, Man.

ЧАСОПИСЬ ПРОСЬВІТНА, ЕКОНОМИЧНА І ПОЛІТИЧНА.

РІК I. Вінніпеґ, Ман. Вівторок 18 Листопада 1913. Число окреме 1с. Winnipeg, Man. Tuesday November 18-th 1913. Число 12

НОВИНКИ.

Гуерта зрезиґнує.

В суботу мешкали мексиканські державні нексиканському президентови Гуерті, в дня виїзду, що вони голять ся і сопіпрацюють ся заміжно раду американського та кажуть, щоби Гуерта спасиб помагає Сп. Держав, добро, щоби уступив з президентури. В мексиканських кругах розходить ся рівночасно відомости, що Гуерта має сказати, що приїхав в [illegible] ся до [illegible] уряд мексиканського суда.

Щоби [illegible] мати сварки з Мексіком, та приєднати Гуерту уступить з президентського крісла, літали американські можна фалоти розвідки наїхують до мексиканського порту Вера Круц і чекати на дальші розпорядження американського правительства.

30 годин з Европи до Америки.

В Німеччині найшов ся один винахідник, що з допомогою Берлер, який говорить, що може побудувати такий подумний корабель, який може буде літати на з Европи до Америки або наоборот в простору 30 годин. Берлер працює саме тепер до Парижа, і хоче добути гудіний на будову такого подумного корабля, який, після нашого сього винахідника, по буде мати від найбільшого морського корабля та буде уряджений як найлекше, першої класи готель.

Сей подумний корабель буде сильно 300 фіт довгий, поперек 40 фіт широкий і близько 140 фіт високий та буде в себе містити 200 людий, в каждій по два ліжка. Окрім сього на дальшій літаку буде ще сала на обід, для куряв, особна [illegible] на прогулки, [illegible] [illegible] та загальні [illegible] [illegible] в [illegible] готелях.

Показалися [illegible], що на його літаку можна [illegible], без [illegible], 1000 миль, роблячи ся [illegible] не [illegible] — [illegible] [illegible]. [illegible] сам літаком, як [illegible] Берлер, можна бути [illegible] свого життя і [illegible], бо [illegible] [illegible] [illegible]

Тематичне обличчя цього періодичного видання суттєво формували публікації Петра Карманського. Він уміщував репортажі та фейлетони, об'єднавши їх 1913 р. під рубриками «Малпяче зеркало (Листи з Канади і про Канаду до «Канади»)», «Доповненє до Малпячого зеркала»; 1914 р. — «Малпяче зеркало = виданє друге». П. Карманський уміщував статті про політичні дискусії у Канаді, не оминав економічних та освітніх проблем, виступав проти священиків, які проповідували православ'я, греко-католицизм і пресвітеріанство, оцінюючи позитивно лише діяльність єпископа Н. Будки та публікації газети «Новини» (Едмонтон), що сприяли духовному піднесенню українців на чужій землі.

У газеті «Канада» П. Карманський друкував також фейлетони про українсько-канадське життя, які не ввійшли до згаданої сатиричної рубрики, зокрема: «Собаки виють», «Один епізод з одисеї Гикавого» (1913. — Ч. 12), «Канадийські бродники» (1914. — Ч. 6), «Етика неетичности» (1914. — Ч. 7), і статті, в яких критикував вінніпезькі періодичні видання «Канадийскій Фармер», «Ранок», «Український Голос». Публікації П. Карманського підписано власним прізвищем, псевдонімом чи криптонімом або ж подано без підпису.

Спеціальні рубрики «Вісти з Канади» та «Місцеві вісти» інформували про економічне й освітнє життя країни. Листи читачів (рубрики «Дописи», «Надіслане», «Уваги») свідчили про пристосування українців до нових умов існування, викривали наміри ліберальної партії, висловлювали підтримку газеті «Канада».

Новини з України займали значно менше місця й об'єднувалися рубрикою «Зі Старого Краю». У ній повідомлялося про суспільно-політичні зміни у Галичині, побут населення Карпат, коментувалося події під час Першої світової війни. В газеті друкувалися матеріали про Визвольні змагання українського народу 1917—1921 рр., містилися тексти розпоряджень найвищої державної влади і законів Австро-Угорщини, які стосувалися українців у Канаді.

У часописі висвітлювався культурний розвиток українців в еміграції. Редакція закликала святкувати 100-річчя від дня народження Т. Шевченка, що мало слугувати прикладом «сьвідомої цїли, щирої, невсипущої працї над культурним відродженєм канадийської України» (1914. — Ч. 6).

Під рубрикою «Господарські поради» подавалися фахові рекомендації українським фермерам, під рубрикою «Всякі вісти» — лікарські поради.

У «Канаді» друкувалися художні твори (поезія, проза), окремо була запроваджена рубрика «Байки для дітий», у якій уміщувалися твори Жана де Лафонтена у переказі Л. Селянського. Анекдоти та усмішки компонувалися під рубрикою «Сьмішне».

Газета анонсувала чергові числа галицьких періодичних видань і календарів на 1914 р., подавала список книжок «Руської Книгарні» у Вінніпезі, інформувала про видавництво морських карт, тощо. Вона повідомляла про відкриття українсько-німецького шпиталю, українських фабрик і складів меблів, канадських готелів, а також послуги правників.

Автори газетних статей і дописів: І. Басараб, М. Бачинський, Г. Гринюк, В. Грушовий, П. Карманський, Іван Козак, Т. Марцінів, В. Мігайчук, М. Оґризло, Й. Сліпець, Ю. Чайковський та ін.

Останнє (1/2-ге) число газети вийшло 4 січня 1915 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 201.

Література: Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1988. — Vol. 2. — P. 413; На політичні теми // Український Голос. — 1913. — Ч. 47. — С. 4; *Батицький В*. Дещо зі споминів друкаря / В. Батицький // Український Голос. — 1930. — Ч. 13. — С. 16; *Любенко І*. Українські часописи в Канаді / І. Любенко // Український Голос. — 1934. — Ч. 30. — С. 4—5; *В. К*. Український Голос побіч других часописів / В. К. // Український Голос. — 1935. — Ч. 12. — С. 4; *Білецький Л*. Українські піонери в Канаді: 1891—1951 / Л. Білецький. — Вінніпег, 1951. — С. 63; *Войценко О*. Літопис українського життя в Канаді / О. Войценко. — Вінніпег, 1961. — Т. 1 : Піонерська доба: 1874—1918. — С. 59, 61, 74, 124; *Марунчак М. Г.* Студії до історії українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1968—69. — Т. 3 : Історія преси, літератури і друку піонерської доби. — С. 50—52, 73, 183—187; *Боровик М*. Українсько-канадська преса та її значення для українських меншин в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 172—173; *Woycenko O*. The Ukrainians in Canadians: A History / O. Woycenko. — Ottawa ; Winnipeg, 1982. — P. 278—280; *Swyripa F. A*. Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 20; *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 155; Зарубіжні українці : довідник / С. Ю. Лазебник (кер. авт. кол.), Л. О. Лещенко, Ю. І. Макар та ін. — К., 1991. — С. 81; *Кравчук П*. Вони обрали Канаду: (Перший період емігрування українців до Канади: 1891—1914) / П. Кравчук. — Торонто, 1991. — С. 228—229, 232; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — 2-ге вид. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 274—276; *Martynowycz O*. Ukrainians in Canada: The Formative period, 1891—1924 / O. Martynowycz. — Edmonton, 1991. — P. 249, 360, 527.

Л. Сирота

599

КАНАДІЙСЬКІ ВІСТИ = CANADIAN NEWS = KANADIJSKI VISTY: Орган «Руськоі Книгарні». — Виходить раз на початку кождого місяця (1913 — 1914 ч. 4), кождого тижня (1914 ч. 5 — 1915). Р. І. Ч. 1. 1913, груд.

КАНАДІЙСЬКІ ВІСТИ

ОРГАН „РУСЬКОЇ КНИГАРНІ"

Адрес: KANADIJSKI VISTY P. O. Box 3028 St. B. Винипег, Ман. Канада.

CANADIAN NEWS

„В ПРОСВІТІ І ЄДНОСТИ СИЛА НАРОДУ"

Office: 901 Main St. Winnipeg, Man. Phone: St. John 1540.

WINNIPEG, MAN., Середа 8. квітня 1914. WINNIPEG, MAN., Wednesday, April 8, 1914. Рік 1.

1814 Святкуйте ювілейний рік Тараса Шевченка! 1914

ВІЙНА?!

Перші кроваві кроки.

На австрійсько-чорногорській границі прийшло до пролиття крови.

Непорозуміння між Австрією і Росією.

Австрійське військо стріляє до Чорногорців.

Редагує Д[митро] Демянчук (1913 — 1914 ч. 9), Максим Пасічняк (1914 ч. 10 — 1915). — **Вінніпег, 1913—1915**: *Видає* Руська Книгарня. «Народна *Друкарня*». *Адр. ред., адм. і експ.*: 901 Main St., Winnipeg, Man.

Вийшло: 1913 — Р. І ч. 1, 1914 — Р. І ч. 2—6/7, 8—44, 1915 — Р. ІІ ч. 1—8; *Ф*. від 41,7×29 см до 48,3×32 см; *Обс*. 10 с., 8 с., здвоєні числа 14 с.; *Передпл.*: на рік у Канаді 50 цт. (1913 — 1914 ч. 4), 1 дол. (1914 ч. 5—44).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І ч. 1, 1914 — Р. І ч. 2, 4—9, 14, 19.

Примітки: У логотипі газети — гасло: «В просвіті і єдности сила народу». Видання ілюстровано фотографіями, малюнками. У дослідженні М. Марунчака вказано, що видавець газети і власник друкарні — Френк Доячек.

За ідейно-тематичним спрямуванням газета «Канадійські Вісти» була черговим видавничим проектом, який представляв інтереси українства у його тісній співпраці з представниками Ліберальної партії Канади. У редакційній статті, вміщеній у першому числі, повідомлялося, що газета продовжуватиме політику українських канадських періодичних видань щодо зближення з політичними силами Канади, намагатиметься стати «корисною і займаючою часописею», головною метою якої буде «ширеннє просьвіти, національного освідомлення і поборюваннє… неморального поведення між українськими переселенцями в Канаді» (1913. — Ч. 1).

Більшість матеріалів «Канадійських Вістей» — передруки, переважно невеликого обсягу, решта — статті й замітки про українське канадське життя і політичні події у світі.

Про політичну діяльність газета писала «о стільки, о скільки вона торкатиметься нашого національного життя», однак редакція не завжди дотримувалася своїх заяв. «Канадійські Вісти» містили багато повідомлень про розвиток подій у Європі напередодні Першої світової війни. Серед них вирізнялися міжнародні новини з Балканського регіону, особливо про відносини між Болгарією, Туреччиною, Австрією та Росією (рубрики «Вісти зі світа», «Зі Світа»). Натомість рідко друкувалися замітки про події в інших країнах. Побіжно висвітлено вибори у Великобританії, Швеції, революційні виступи в Албанії, Бразилії, Ірландії, протиукраїнські демонстрації в Росії тощо. Особливу увагу редакція приділяла соціальним змінам у суспільстві та приватному життю визначних діячів різних країн.

Рубрика «З Америки» об'єднувала вісті про американсько-мексиканську війну, внутрішню політику США. У публікаціях часопису йшлося також про суспільно-політичний розвиток Канади, зокрема провінції Манітоба. Переважали повідомлення про приготування до виборів у Манітобі, ідейні переконання діячів Ліберальної партії Канади тощо.

Національний розвиток українців висвітлювали матеріали рубрики «З Вітчини», у якій містилися новини про життя в Австро-Угорській та Російській імперіях. «Канадійські Вісти» інформували про виборчу реформу, діяльність польських та українських депутатів у Сеймі, події у Відні. Вони детально розповідали про судову справу проти угорських українців, яких уряд звинуватив у державній зраді через агітацію за православ'я і русофільство. Редакцію газети цікавило бачення світовою громадськістю українських справ. Автори видання критикували соціально-економічну орієнтацію та морально-етичні засади польського суспільства, інформували про діяльність польських банків, еміграційний рух у Галичині. Винятком була стаття невідомого автора «Поділ Галичини» — про історичні поділи Польщі та їх вплив на становище Галичини (1914. — Ч. 2).

Повідомляючи про заборону українського руху у Східній Україні, редакція газети висвітлювала проведення мітингів на захист прав українців, стан української видавничої справи, організацію різних культурно-просвітніх заходів. На сторінках видання уміщувалася також інформація про діяльність російської Державної думи, революційні демонстрації, місцеві вибори тощо.

Велику увагу «Канадійські Вісти» присвятили 100-річчю від дня народження Т. Шевченка. У матеріалах часопису інформувалося про приготування і святкування цього ювілею у Києві, Полтаві, Львові, закликалося канадських українців широко відзначити цю дату на чужині. Упродовж березня—квітня 1914 р. на першій сторінці газети був уміщений заклик «Святкуйте столітні роковини Тараса Г. Шевченка», з яким «Канадійські Вісти» пов'язали реалізацію ідеї самостійності та єдності українців на батьківщині та чужині. У контексті українських подій редакція акцентувала необхідність створення товариств «Просвіта», «Рідна Школа», Наукового товариства ім. Шевченка у Канаді, бібліотек тощо. Незважаючи на велику кількість різнотематичних публікацій, повідомлення про деякі події в Україні та Канаді мали дещо поверховий характер, часто повторювалися, як-от звістки про побудову пам'ятника Т. Шевченкові у Києві.

Рубрика «З Вінніпеґу» містила інформацію про концерти, які організовувало музичне товариство «Боян», вистави драматичних гуртків, діяльність українських читалень. Під цією рубрикою друкувалися також новини про життя у місті, зокрема, повідомлялося про численні крадіжки, нещасні випадки, ошуканство, пожежі, судові справи тощо. У цих матеріалах водночас вказувалося на недоліки у поведінці українських емігрантів, оскільки вони, на думку редакції, не сприяли творенню позитивного образу української діаспори у Канаді.

Під рубрикою «Дописи» публікувалися тексти листів, у яких читачі підтримували газету, повідомляли про життя у різних містечках тощо.

У виданні також друкувалися невеликі матеріали, в яких розкривався зміст понять етики та релігії (рубрика «Що кождий чоловік повинен знати?»). Рубрика «Нові Винаходи» інформувала про нові ліки та технічні досягнення. В інших довідкових рубриках («Домашні ліки», «Порадник», «Добрі ради») розповідалося про лікування різних захворювань, приготування страв.

Редакція газети створила рубрику для дітей «Наша Зірка», під якою містилися повчальні оповідання, у підрубриці «Веселий Куток» — гуморески.

У часописі опубліковано твори Т. Шевченка, статтю М. Лозинського «Про Тараса Шевченка» (1914. — Ч. 4—6), а також оповідання Л. Лотоцького «Червоні яблочка» (1914. — Ч. 3), повість Т. Марцініва (його прізвище не зазначено у газеті) «Амалюнга, або Дочка Дебрів» — про боротьбу індіанського племені з європейськими завойовниками (1914. — Ч. 4—19), вірші Ірми Остапівни.

Газета рекламувала «Мужицьке видавництво», що діяло у Галичині, галицькі періодичні видання та книжки «Руської Книгарні» у Вінніпезі.

Останнє наявне (19-те) число вийшло 8 липня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 201.

Література: [Редакція «Канадійських Вістей»] // Український Голос. — 1914. — Ч. 10. — С. 1; *Любенко І*. Українські часописи в Канаді / І. Любенко // Український Голос. — 1934. — Ч. 30. — С. 4—5; *Білецький Л*. Українські піонери в Канаді: 1891—1951 / Л. Білецький. — Вінніпег, 1951. — С. 63; *Woycenko O*. The Ukrainians in Canada / O. Woycenko. — Ottawa ; Winnipeg, 1967. — С. 227; *Марунчак М. Г*. Студії до історії українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1968—1969. — Т. 3 : Історія преси, літератури і друку піонерської доби. — С. 52—53, 80, 214; *Боровик М*. Українсько-канадська преса та її значення для українських менших в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен,

1977. — С. 176; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Едмонтон, 1985. — P. 23; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — 2-ге вид. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 276—277.

Л. Сирота

600

КАНЕВСКАЯ НЕДѢЛЯ: Російсько-українська щотижньова газета-журнал = Русско-украинская еженедѣльная газета-журналъ. — Виходить що-тижня (1913 № 1), еженедѣльно (1913 № 2—13). Р. І. № 1. 1913, 11 січ.

Отвѣтственный ред.-изд. Л. С. Сергѣевъ. — **Каневъ, 1913**: *Тип.* Ш. Х. Голинскаго, Каневъ, Кіевская ул. *Адр. ред.*: г. Каневъ, Кіевской губ., тип. Голинскаго.

Вийшло: 1913 — Р. І № 1, 2/3, 4/5/6, 7/8—13; *Ф.* 35,5×26,8 см; *Обс.* від 8 с. до 14 с.; *Передпл.*: на рік 2 карб. 50 к. (1913 № 1), 2 р. 50 к. (1913 № 2—13). *Ц.* окремого номера 6 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І № 1—13; **НБУВ**: 1913 — Р. І № 1, 7/8, 9, 12.

Примітки: Тексти газети друкувалися російською та українською мовами.

Часопис «Каневская Недѣля» почав виходити у зв'язку з тим, що «въ послѣднее время многія большія газеты совсѣмъ закрыли свои столбцы для корреспонденцій изъ провинціи и для провинциальной хроники и тѣмъ удалили печать отъ вліянія на мѣстахъ». Він всеохопно й об'єктивно висвітлював події «русской и украинской жизни» (№ 1). Редакція інформувала читачів про важливі та цікаві національно-політичні і культурні новини. У «Каневской Недѣле» матеріали друкувалися російською та українською мовами, оскільки видавець з огляду на мовну ситуацію у країні прагнув зробити своє видання доступним усім верствам населення.

Реалізуючи задекларовану програму, редакція газети у першому номері вмістила кілька художніх творів. Серед публікацій вирізнялася стаття під криптонімом В. С. «Про хуліганство», у якій йшлося про необхідність боротьби земств з його проявами, а також про важливість освіти, зокрема про нагальність запровадження української мови у школах, осуджувалася наруга над пам'ятником Т. Шевченкові. Матеріали наступних номерів — статті, звернення громад, замітки — заторкували здебільшого проблеми юридичних прав населення, необхідність навчання рідною мовою, розвитку земства і кооперації тощо.

Хронікально-інформаційні повідомлення про політичне, соціально-економічне та культурне життя були вміщені під рубриками «За Недѣлю», «По Україні», «По Росіи», «Хроніка» (міська), «Хроніка» (повітова). Вісті про події у світі, зокрема про наукові й технічні відкриття та їх застосування, подавала рубрика «За Недѣлю». Під рубрикою «Календарь текущей исторіи» публікувалися новини про воєнні події на Балканському півострові, «Хроніка» надавала перевагу інформації з Канева і Канівського повіту. Окрім повідомлень про життя у повітах, вміщувалися передруки з газет «Рада», «Южный Край», які звертали значну увагу на повсякденні події у регіоні.

З метою цілісно та повно представити українське життя редакція публікувала світлини історичних місць Гуцульщини.

Помітну увагу в газеті присвячувалося розвитку сільського господарства у Східній Україні. Автори публікацій цієї тематики розповідали про значення садівництва у Канівському повіті, діяльність сільських товариств, освоєння нових земель.

З не меншим зацікавленням редакція видання висвітлювала культурне життя. Так, № 7/8 присвячено життю і творчості Т. Шевченка. Крім ювілейних статей, художніх творів про Т. Шевченка, газета друкувала хронікальні замітки про відзначення пам'яті поета у містах України, Росії, Польщі під спеціальною рубрикою «Шевченкові роковини». У наступному номері домінували публікації до дня народження М. Лисенка. Серед важливих матеріалів газети про події в українському літературному і театральному житті — некролог М. Коцюбинського (№ 13), фотографія М. Заньковецької на сцені (№ 11). Рубрика «Литература и искусство» рекламувала пресодруки та їх нові числа, рубрики «Книжки надіслані до Редакції», «Нові видання», «Нові книжки» анонсували видання про ведення сільського господарства, художні твори для дітей і дорослих.

Чітко і детально структуруючи публікації, редакція також запровадила такі тематичні рубрики, як: «Всячина», що об'єднувала анекдоти, «Дописи» («Од власніх корреспондентів») — листи читачів, «Почта» — інформацію про ціни і «знову ж листи», «Оповістки» — рекламу різних послуг.

Серед авторів статей — А. Гарматенко, І. Нечуй-Левицький, К. Поліщук та ін.; авторів художніх творів — А. Безкрилов, А. Гарматенко, О. Кобець, К. Поліщук, Я. Самотній, В. Стеблик (псевд. О. Варавви), В. Тарноградський та ін.

Останній (13-й) номер вийшов 28 квітня 1913 р.

Цѣна 6 коп.

КАНЕВСКАЯ НЕДѢЛЯ.

Выходитъ еженедѣльно въ г. КАНЕВѢ по пятницамъ.

Условія подписки:

На годъ	2 р. 50 к.	На 3 мѣсяца	85 к.
Въ полгода	1 р. 50 к.	Отдѣльный нумеръ	6 к.

Авторы рукописей должны сообщать для редакціи свое имя, отчество и фамилію, а также адресъ. Редакція можетъ сокращать и измѣнять присланныя статьи; большія статьи, не подходящія для напечатанія, сохраняются въ редакціи 3 мѣсяца и возвращаются авторамъ за ихъ счетъ, а мелкія замѣтки и корреспонденціи уничтожаются немедленно. Рукописи, присланныя безъ обозначенія гонорара, считаются безплатн.

Адресъ редакціи: г. Каневъ, Кіевской губ., типографія Голинскаго.

1913 г. № 9. рік 1913

Каневъ, Пятница 15 Марта. Годъ изданія I-й. Канів, Пятниця 15 Березня

Памяті М. В. Лисенка

Соловейком голосистим
Все життя він проспівав;
Звуком співів серебристим,
Чарівничим, чистим-чистим
Край до праці закликав.
Із болюки, із темряви,
На високий пьедестал
Край занедбаний підняв він,
Всьому світу показав він,
Що той край не занепав.
Що в глибинах таємничих
Дивна схована краса;
В мир ілюзій чарівничих
Вона манить; кличе-кличе
В невідомі небеса.

Вирвавсь стогін болю—муки
Із надломлених грудей.
Стих співучий... Стихли звуки...
Чутно плач жалю—роспуки
Серед вдячливих людей...

Є. Новець.

Р. 10/III 1842 р. М. В. Лисенко. † 24/X 1912 р.

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1002; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 274; *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1959. — Т. 2. — С. 138; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 43; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 912, 1011.

Література: *Сенгалевич Ф.* Періодична преса на Канівщині / Ф. Сенгалевич // Бібліологічні Вісті. — 1927. — № 2. — С. 66—68.

Л. Сирота

601

КРОПИЛО: Гумористичний місячник. — Виходить кождого 1-го. Р. І. Ч. 1. 1913, 1 марта.

Ред. П. Крат. — **Winnipeg, 1913**. *Адр. ред*.: Kropylo, Box 3532 Sta. B., Winnipeg, Man.

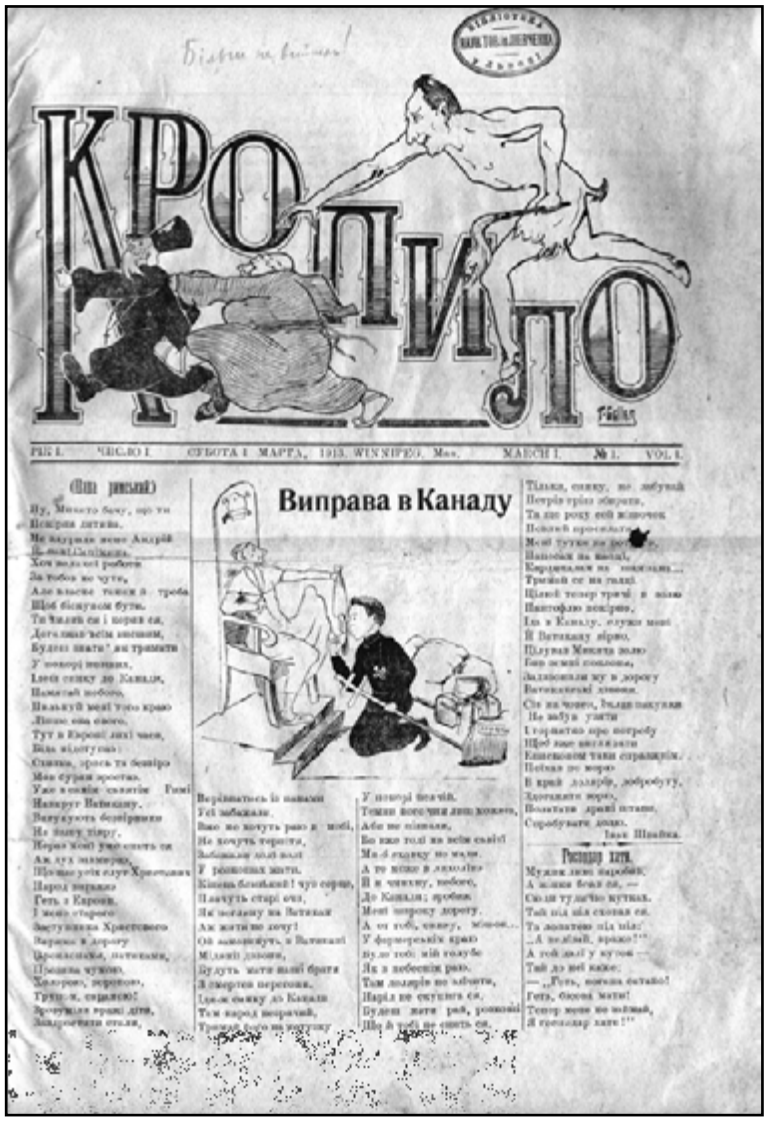
КРОПИЛО

РІК І. ЧИСЛО І. СУБОТА 1 МАРТА, 1913. WINNIPEG, Man. МАРСН 1. № 1. VOL. I.

Виправа в Канаду

Вийшло: 1913 — Р. І ч. 1; *Ф*. 39,5×28 см; *Т*. [понад 5 000 пр.]; *Обс*. 8 с.; *Передпл*.: 1 $ річно. *Ц*. окремого числа 10 цт.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І ч. 1.

Примітки: Логотип видання оформив T. Geller. Вийшло одне число — далі видання виходило п. н. «Кадило» (*див*. № 597).

Місячник «Кропило» — соціалістичне (редактор був одним із лідерів українського відділення Соціалістичної партії Канади) видання антирелігійного характеру. У програмній статті «Від Кропила» основним завданням журналу декларувалася боротьба проти темноти й неосвіченості, шахрайства, лицемірства, несправедливості, а також «попівства», «патріотів-просьвітителів», «безпартійних запроданців». Дієвим засобом для їх реалізації редакція обрала гумор і сатиру, тому основними жанрами публікацій були памфлет, фейлетон, гумореска, анекдот, карикатура.

Низка матеріалів числа була спрямована проти єпископа Української греко-католицької церкви у Канаді о. Никити Будки (як-от: Іван Швайка «Виправа в Канаду», Майтки «Магічна спідниця»), проти кліру загалом (у памфлеті о. Проколупія (псевд. Павла Крата) «Сон ксьондза» зображено мрію священнослужителя про безмежну владу).

В окремих публікаціях порушувалася проблема асиміляції («англічення») українських емігрантів, їх швидке відречення від рідної мови, народних традицій тощо, які, на думку авторів, починаються насамперед від священиків (памфлет «Зрада України»).

На сторінках журналу велася полеміка з часописом «Канадийский Русин». Замітка «Канадийскому Руснакови» в альбум» засвідчувала реакцію «Кропила» на опубліковані у ньому виступи проти соціалістів, була відповіддю на звинувачення їх у деморалізації народу.

Іноді публікувалися соціально-побутові гуморески й анекдоти на зразок гуморески «Господар хати», матеріалів рубрики «Гадки».

Автори публікацій підписувалися псевдонімами та криптонімами: Ву-ен-ко, Жужелиця, Майтки, о. Проколупій (П. Крат), Іван Швайка, Н. К.

Останню сторінку часопису відведено під рекламу.

Журнал гостро критикувався редакціями «Канадийского Фармера» і «Канадийского Русина» та за-

боронений, ймовірно, місцевою греко-католицькою єпархією. У замітці «Кропило» в арешті» видавці «Кадила» стверджували: «Наш брат «Кропило» в попівській неволі, в тяжкі кайдани закуте». Окрім того, у джерелах зазначається, що поштові відділення відмовили редакції у розповсюдженні видання.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 201.

Література: Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1988. — Vol. 2. — P. 400; Від ред. «Кропила»; Напад попів на «Кропило» // Робочий Народ. — 1913. — Ч. 11; «Кропило» в арешті // Кадило. — 1913. — Ч. 1; Що до «Кропила» // Робочий Народ. — 1913. — Ч. 12; *Swyripa F. A*. Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 21; *Малик Я*. Крат Павло Георгійович / Я. Малик // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 101.

О. Дроздовська

602

ЛЕМКО: Сатира, гуморъ, забава (1913 ч. 1—13, 17—42); Гуморъ. Сатира. (1913 ч. 14/15/16). — Выходитъ въ каждую пятницу (1913 ч. 1—36), въ каждую середу (1913 ч. 37—42). Ч. 1. 1913.

За ред. отповѣдае Илія Гойнякъ (1913 ч. 1, 2). *Отвѣтств. ред*. Дмитрій Вислоцкій (1913 ч. 3—35), Иванъ Андрейко (1913 ч. 36—42). — **Новий-Санчъ, 1913**: *Выдае* Александръ Гассай и С-ка (1913 ч. 1, 2); *Изд*. Александръ Гассай (1913 ч. 3—42). *Печатня* І. К. Якубовскаго В-вы въ Новомъ Санчѣ (1913 ч. 1—13); *Печатня* Зигмунта Туровича въ Горлицяхъ (1913 ч. 17—42). *Адр. ред*.: Новый Санчъ, ул. Ягайлонская, 72 (1913 ч. 1—13), Горлицы (1913 ч. 14/15/16). *Адр. адм*.: Горлицы, «Лемковская Касса» (1913 ч. 1—13). *Адр. ред. і адм*.: Горлицы (1913 ч. 17—42).

Вийшло: 1913 — Ч. 1—11/12, 13, 14/15/16—21, 22/23—42; *Ф*. 42×29 см; *Обс*. 1 с., здвоєні і строєне числа 4 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Ч. 1—42.

Примітки: У надзаголовку: «Додатокъ». Він друкувався на сторінках газети «Лемко» (*див*. № 515), із самостійною, адекватною до газети нумерацією чисел. Ч. 11/12 та 14/15/16 вийшли як самостійні випуски.

Спрямування додатка сатири, гумору й забави «Лемко» засвідчують сатиричне оформлення його назви (три лемки лупцюють дрючками двох козаків, які втікають) і сатиричний вірш, що постійно друкувався зліва та справа від назви: «Надѣли сой мазепинцѣ козацку одеджу, / Тай лемкôвску съ крикомъ-гукомъ, преступили меджу. / Хтѣли вѣру «иначыти» русскость закопати / Нашу святость одобрати а свою намъ дати / Лемъ-же лемкы-ся збачыли, бо тварь не козацка, / Але «пика» Русь-здрадника «льокайско-нѣмецка» / А съ такыма русскы лемкы никусъ не шпасуютъ…. / Неборакы «мазепинцѣ» съ «йопкомъ» отлѣтуютъ…».

Ч. 3. ДОДАТОКЪ. 1913.

ЛЕМКО

САТИРА, ГУМОРЪ, ЗАБАВА.

Для „Kuriera Codziennego"-го.

ОТЪ СЕРОЖА.

ПОЛИТИКА

ВЪ СКЛЕПѢ.

ВОЙНА.

НА ВРАЧЕ.

Ваньо Гунянка

Видавець Александръ Гассай. Отвѣтственный редакторъ Дмитрій Вислоцкій.

У виданні друкувалося багато карикатур, віршів, смішних співанок, усмішок, жартів, анекдотів тощо. Редакція використовувала в оформленні додатка різні графічні рисунки-заставки, іноді уміщувала художньо оформлені назви рубрик із головного видання, зокрема: «Политика», «Писмо Ваня Гунянкы», «Почта». Наприклад, багатоілюстрованим вийшло ч. 14/15/16.

Як і в газеті «Лемко», у додатку ревно відстоювалася окремішність «лемківського народу» та висміювалося усі прояви українського на західних теренах України. Так, карикатурне зображення жебрака було

підписано: «Гетьман Галицької України» (ч. 14/15/16). У вірші Тимофія «Думка о атаманѣ Трильовскôмъ» (ч. 22/23) висміювався Кирило Трильовський. Одним із постійних об'єктів кепкування був такий собі «Місько зъ Маластова».

На сторінках додатка вміщувалося багато різноманітних «розмов» (навіть віршованих), як-от: «Стрѣтеніе кума Ваня зъ «мазепинцьомъ» Іваномъ» (ч. 1), «Кумъ Асафатъ и кумъ Осифъ» (ч. 19), «Якъ Осифъ съ Асафатомъ посварилися» (ч. 33). Тут друкувалися листи В. Гунянки до читачів (ч. 8, 13, 35—37, ін.) та до «Америки» (ч. 11/12). У ч. 28 вміщено два «листи» — турецького султана до запорізьких козаків та їхня відповідь султану.

Редакція публікувала також розповіді про різні смішні побутові ситуації, випадки в суді, школі, війську, корчмах, на пошті тощо. Критиці піддавалися гендлярі-євреї, іноді й польські часописи, зокрема «Kuryer» (ч. 11/12).

Деякі матеріали надруковані польською мовою, окремі з них мали сатиричне спрямування (виборчий виступ Яська Крупи на зборах у Горлицях (ч. 22/23).

Однак найбільше зацікавлення у додатку викликали лемківські народні пісні, які друкувалися під рубриками «Лемк. народна спѣванка», «Народна спѣванка» та «Изъ лемкôв. народныхъ пѣсень», зокрема: «На зеленой травѣ, пасла Ганця павы…» (ч. 19), «Ой сонце, сонце, сонце горяче…» (ч. 25), «Жально мѣ тя жально, мое дѣвча жально…» (ч. 29).

Окрім уже згаданих, були у додатку й такі рубрики, як: «Новости зъ Горлицъ», «Найновиши новости», «Пишутъ намъ», «Што пишутъ газеты?».

Останнє (42-ге) число вийшло 13(26) листопада 1913 р.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 885.

Література: *Габор В.* Лемко / В. Габор // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 444—446.

В. Ґабор

603*

ЛИСТОКЪ МИССІЙНЫЙ. **Унгваръ, 1913**.

Бібліографія: Загальна библіографія Подкарпатя / зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгваръ, 1943. — С. 43.

Література: *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Василь Габор. — Львів, 2003. — С. 171.

В. Ґабор

604

ЛЮБОВЬ = LUBOV: Мѣсячникъ = The russian monthly. — Г. I. № 1. 1913, серп.

Ред. О. Г. Шлянта (1913—1923), С. Бендасюкъ (1924 — 1925 № 4), Ст. Ф. Телепъ (1925 № 6 — 1938). — **Майнфилдъ, 1913—1938, продовж.**: *Выдае* Товарищество «Русска Православна Любовь». *Адр*.: «Lubov» P. O. Box 16, Mayfield, Pa (1924 — 1925 № 3), P. O. Box 144 (1925 № 4 — 1938).

Вийшло: 1913 — Г. I № 1, [?], 1914 — Г. II № [?], 1915 — Г. III № 1—12, 1916 — Г. IV № 1—12, 1917—1920 — № [?], 1921 — Г. VIII № 1—12, 1922 — Г. IX № 1—12, 1923 — Г. X № 1—12, 1924 — Г. XI № 1—12, 1925 — Г. XII № 1—12, 1926 — Г. XII № 1—12, 1927 — Г. XIII № 1—12, 1928 — Г. XIV № 1—12, 1929 — Г. XV № 1—12, 1930 — Г. XVI № 1—12, 1931 — Г. XVII № 1—12, 1932 — Г. XVIII № 1—12, 1933 — Г. XIX № 1—12, 1934 — Г. XX № 1—12, 1935 — Г. XXI № 1—12, 1936 — Г. XXII № 1—12, 1937 — Г. XXIII № 1—12, 1938 — Г. XXIV № 1—3, [?]; *Ф*. 45×29 см; *Обс*. 8 с.; *Передпл*.: на рôкъ 60 цт. (1924—1925), 1 дол. (1926—1938). *Ц*. окремого номера 5 цт. (1924—1925).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1924 — Г. XI № 6, 1925 — Г. XII № 1—4, 6, 7, 1926 — Г. XII № 2, 8—11, 1927 — Г. XIII № 3, 4, 6, 7, 11, 12, 1928 — Г. XIV № 3, 4, 1929 — Г. XV № 5, 1930 — Г. XVI № 8, 11, 12, 1931 — Г. XVII № 1, 2, 9, 1932 — Г. XVIII № 1, 5, 10, 1934 — Г. XX № 9, 11, 1935 — Г. XXI № 3, 8, 10, 1936 — Г. XXII № 1, 2, 11, 1938 — Г. XXIV № 3.

Примітки: № 12 за 1915 р. датовано 20 грудня, наявний № 6 за 1924 р. — 1 червня. Матеріали друкувалися «язичієм».

Москвофільське видання було засноване з метою ширити просвіту серед західноукраїнських емігрантів православного віросповідання у США. Головні завдання місячника — висвітлювати роботу товариства-видавця, популяризувати християнські цінності, сприяти зміцненню православної Церкви у США, підтримувати місіонерську діяльність тощо. Водночас публіцистика газети спрямована передусім на пропагування ідеї про те, що «только въ объединеніи съ Россіею Украина отстоитъ свою свободу» (Недоля учитъ. — 1924. — № 6). Критичне звучання притаманне матеріалам, покликаним інформувати про життя українців як в УСРР, так і в Польщі (Даремныи потуги украинизаціи; Народности Польши. — 1925. — № 3).

Редакція видання насамперед дбала про політичну просвіту читачів. Зокрема, кожен номер у 1924—

1925 рр. відкривав огляд найважливіших політичних подій місяця під незмінним заголовком «Что чувати на свѣтѣ?». Низка таких аналітичних статей свідчила про антибільшовицькі й антипольські позиції засновників газети (1925. — № 2, 3). Зрідка на сторінках «Любові» містилися публікації, які сприяли юридичній грамотності цільової аудиторії (Телепъ П. Ф. Въ Обѣ Стороны Дивѣмся. — 1930. — № 8).

Наступний за вагомістю тематичний блок друкованих на сторінках видання матеріалів формували замітки та нариси про діяльність різноманітних русофільських товариств і організацій у США. Зокрема, досить ґрунтовно автори видання висвітлювали роботу «Русского Православного Общества Любовь», «Русского Православного Просвѣтительного Общества въ Америкѣ», «Общества Взаимопомощи» та «Общества Русскихъ Братствъ» (Торжество и собрание въ Вилкесъ-Барре, Па. — 1924. — № 6; Обезпеченіе въ нашей организаціи. — 1925. — № 3; Изъ засѣданія уряду Р.П.Л. — 1926. — № 10; Протоколъ XI Конвенцыи Общ. Русской Православной Любви Отбувшей ся Сентября 6, 7 и 8, 1931 г. Въ Чарлерой, Па. — 1932. — № 1; Всеобщій Карпаторусскій Конгрессъ въ След. Шт. — 1936. — № 11).

До розкриття актуальних проблем громадського та культурного життя емігрантів із західноукраїнських земель у США часто зверталися автори публіцистичних статей і нарисів (Бодрый Савва. Необходимость культурного очага. — 1925. — № 4; Гантковъ Варлаамъ П. Горе Имѣемъ Сердца! — 1934. — № 11; И. Ш. Больше Патріотизма. — 1935. — № 10; Отчаянное Положеніе Работника. — 1938. — № 4). Ця ж проблематика порушувалася і в друкованому упродовж 1927—1931 рр. циклі фейлетонів п. н. «Розмова Ивана Мозольного съ Николаемъ Подгорбочнымъ» («Оповѣданіе Николая Подгорбочного Ивану Мозольному»).

Багато місця на сторінках часопису відводилося висвітленню громадсько-політичного та церковного життя населення Підкарпатської Русі (Послѣдствія выбора коммунистовъ. — 1924. — № 6). Також не оминала увагою редакція й діяльності москвофільського руху в Галичині. Зокрема, публікувалися замітки, автори яких інформували про роботу «Общества им. М. Качковского», «Народного Совѣта Русской Народной Организаціи» та інших структур (Ставропигія отвоевана! — 1924. — № 6; Народная жизнь. — 1925. — № 3; Народная жизнь въ Галичинѣ. — 1925. — № 4). Серед популяризованих на сторінках «Любові» пресових видань галицьких москвофілів — журнал «Наука» (С. Б. То, чого намъ потреба. — 1924. — № 6). Автори дописів з Галичини передусім звертали увагу на соціально-побутові умови життя, іноді — кримінальні події (М. Т. Допись изъ

ЛЮБОВЬ
LUBOV

НОВОСТИ.

старого краю. — 1926. — № 8; Спозагорки Петро. Изъ Лемковшины. — 1932. — № 1).

У місячнику друкувалися прозові та поетичні твори таких авторів, як В. Гладик, Нанашко, П. Ф. Телеп. Кожен різдвяний чи великодній номер відкривався привітаннями від редакції та матеріалами біблійної тематики.

Фейлетоністи газети (підп.: Сокира, М. Т.) фіксували увагу читачів на зверхньому ставленні польської влади до корінного населення Східної Галичини та загравaнні деяких його представників із нею (Сокира. Розмова поляка зъ русиномъ. — 1925. — № 1).

Принагідно на сторінках «Любові» публікувалися рецензії та відгуки на театральні вистави, як-от:

«Новая мелодрама» (1925. — № 2), «Майфильдскій «Тарасъ Бульба» (1925. — № 3). Іноді вміщувалися матеріали етнографічного характеру, зокрема опис грамофонного запису святкування Великодня п. н. «Больше нашого. Нашъ краевый Великденъ на рекордѣ Виктора» (1928. — № 4).

ЗАБАВА

САТИРИЧНО-ГУМОРИСТИЧНЫЙ ДОДАТОКЪ ДЛЯ РОЗВЕСЕЛЕНЯ И ЗАБАВЫ

Завада має голосъ.

Упродовж 1924—1925 рр. повідомлення про діяльність майнфільдського Братства св. Іоана Хрестителя та інших місцевих емігрантських товариств друкувалися під рубрикою «Майфильдская хроника».

Хронікальні повідомлення про події громадсько-політичного життя, згодом — і кримінальна хроніка, курйозні випадки у світі та Галичині тощо друкувалися під рубриками: «Чи Чули Вы?» («Извѣстно-ли вамъ?»), «Въ Галичинѣ», «Новости». Некрополістика подавалася під рубрикою «Упокоились» («Посмертная вѣсть»).

У виданні функціонували розважальні рубрики «Юморъ» та «Цѣкавое». Від № 7 за 1925 р. замість них вівся відділ п. н. «Забава: Сатирично-гумористичный додатокъ для розвеселеня и забавы», в якому публікувалися анекдоти соціальної тематики й фейлетони.

У кожному номері редакція друкувала «Кассовое справозданіе «Русск. Правосл. Любви» і список п. н. «Головный урядъ Р. П. Любви». Значну частину останньої сторінки відводилося під рекламні оголошення.

Серед авторів видання — Іван Бадвак, Семен Бендасюк (С. Б.), Сава Бодрий (справж.: С. А. Дуда). Багато публікацій підписано псевдонімами і криптонімами.

Під назвою місячника у кожному номері подавалося повідомлення про те, що видання було зареєстровано на пошті Майнфільда 27 квітня 1914 р. Засновником газети «Любовь» та, очевидно, її першим редактором був Олексій Шлянта, який через хворобу 1923 р. відійшов від справ. У той час на редакторській посаді його змінив Семен Бендасюк (Бендасюкъ С. Къ смѣнѣ редактора газеты «Любовь». — 1925. — № 4). Чергова зміна очільника газети відбулася 1925 р. через те, що на С. Бендасюка було покладено обов'язки редактора філадельфійського часопису «Правда» (Отъ редакціи. — 1925. — № 4).

Останній (3-й) відомий номер газети датовано 3 березня 1938 р. За бібліографічними джерелами, газета виходила до 3 вересня 1957 р.

Бібліографія: *Вергунъ Д. Н.* Новѣйшая карпаторусская библіографія / Д. Н. Вергунъ. — Нью Юркъ, 1920.

Література: *Бачинський Ю.* Українська імміграція в З'єдинених Державах Америки / Юліян Бачинський. — Львів, 1914. — С. 323, 331, 459; *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 122; The Ukrainian Heritage in America. — New York, 1991. — P. 318; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужицький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 69—70.

О. Дроздовська

605

НАША КООПЕРАЦІЯ: Український двохтижневий кооперативний журнал. — Виходе 24 раза на рік. Р. 1. № 1. 1913, 25 січ.

Ред.-вид. І. П. Немоловський (1913 — 1914 № 10/11), М. Зайцев (1914 № 16/17—18/19). — **Київ, 1913—1914**: Коштом і заходом т-ва на вірі «Наша Кооперація». *Друк.* 2-й Артілі, Київ, Володимирська, 43. *Адр. контори і ред.*: Жилянська, 74 (1913 № 1—11), М.-Благовіщенська, 83 (1913 № 12/13—22), на розі

Бульварно-Кудрявської і Обсерваторної вул., д. № 1 (1913 № 23 — 1914 № 5), Обсерваторна вул., д. № 5 на розї Бульварно-Кудрявської (1914 № 6—10/11), Кудрявська вул., д. № 20, коло Вознесенського спуска (1914 № 16/17—18/19).

Вийшло: 1913 — Р. 1 № 1—7/8, 9/10, 11, 12/13, 14, 15/16—19, 20/21—24, 1914 — Р. 2 № 1—10/11, 12/13, 14/15, 16/17, 18/19; *Ф*. 23,5×16,5 см; *Обс.* 32 с. (1913 — 1914 № 9, 16/17, 18/19), 48 с. (1914 № 10/11); *Передпл.*: на рік 2 карб. 50 к. *Ц*. окремого числа 10 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. 1 № 1—24, 1914 — Р. 2 № 1—10/11, 16/17, 18/19; **НБУВ**: 1913 — Р. 1 № 1—20/21, 1914 — Р. 2 № 1—18/19; **ДНАБ**: 1914 — Р. 2 № 1, 3, 16/17, 18/19; **ХДНБ**: 1913 — Р. 1 № 1—24, 1914 — Р. 2 № 1—12/13.

Журнал, присвячений проблемам розвитку кооперативного руху на Наддніпрянщині на початку XX ст., виходив упродовж двох років напередодні Першої світової війни. У передовиці «Від редакції», вміщеній у першому числі видання, зазначено, що часопис не випадково названий «чужим словом», яке мусить стати «нашим» і нагадувати про «загальнолюдський, міжнародній характер кооперативного руху». Редакція ставила перед собою мету послідовно захищати розвиток кооперації «на національному та краєвому грунті», виступати проти будь-яких форм державного обмеження цього громадсько-економічного руху. Підсумки діяльності товариства «Наша Кооперація» та його однойменного часопису підведено у передовицях «До наших читачів і прихильників», «Перший рік істнування», «На новий рік». Відрадним фактом було постійне зростання кількості передплатників: у журналі вказано, що в кожному місцевому товаристві повинна бути фахова преса рідною мовою, а читачі — члени цих товариств — мають надсилати звістки й дописи про місцеве кооперативне життя. У кооперативному русі редакція вбачала одну з форм відродження національної самосвідомості: подібно як з невеликого гуртка Христових прихильників виросла вселенська Церква, так і з кількох господарств зросло потужне кооперативне товариство («Христос Воскрес!»).

У редакційних і авторських статтях порушено актуальні економічні та суспільні проблеми. Переважна більшість публікацій висвітлювала вузькі фахові питання, з'ясовуючи особливості розвитку й функці-

Річник 1-ий

НАША КООПЕРАЦІЯ

УКРАЇНСЬКИЙ ДВОХТИЖНЕВИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

Київ, 10 Липня 1913 р.

№ 12-13.

Наша Кооперація виходе 24 рази на рік. Передплата на рік 2 карб. 50 к., на ½ року 1 карб. 50 к. Хто передплачує 3 і більш примірників по одній адресі платить 2 карб. за кожний. Окремі числа по 10 коп.

Плата за оголошення за сторінку 20 карб. 3 рокових і контрактних оголошень скидка.

Адреса контори і редакції: М.-Благовіщенська 83, кв 3.

Коштом і заходом т-ва на вірі „НАША КООПЕРАЦІЯ".

ЗМІСТ:

1) До наших читачів і прихильників. 2) Наше перше товариське свято. 3) Про поворіт паїв в товариській крамниці. 4) Про єднання між ріжними кооперативами та спілками. 5) Про страховку в земстві товарів. 6) Важна справа. 7) Кооперація в школі. 8) Яку користь можна гуртом мати з садовини. 9) Кооперативна хроника. 10) Дописи. 11) Запитання і відповіді. 12) Оголошення.

До наших читачів і прихильників.

Півроку вже минуло з часу, як товариство „Наша кооперація" взяло на себе тяжкий, але необхідний обовязок—задовольнити потребу нашої кооперації, наших кооператорів в часописі рідною мовою. Довго кооперативна справа і кооперативна думка наша ходила в підсусідки до російських кооперативних часописів, а бо й до своїх—не кооперативних. Як це тяжко одбивалося на справі нашої кооперації—Ви добре знаєте. Тепер здійснилось давно жадане. Кооперативна думка може зрозумілою мовою нести кооперативні ідеї в нетра наших численних кооперативів. Рідне слово втілилося ще в одній, такій важній тепер, справі,—економично кооперативній. За цей час правління і редакція товариства всіх сил докладали, щоб зробити наш орган таким, який би відповідав всім потребам наших кооперативів, обстоював ту

онування окремих кооперативних господарств, роль земств у розвитку кооперативного руху: А. Силенко «Як ми поставили собі товариського млина», К. Михайлюк «Молочарські артілі», С. Михайличенко «Як найкраще поділяє зиск в товариських крамницях», О. Ст. «Як завести прокатну станцію», Я. Громадський

(псевд. П. Пожарського) «Розділ прибутку: Товариська порада молодим кредітовим кооперативам», В. Садовський «Юридична допомога на селі», М. Мандрика «Про кооперативну термінологію». У низці статей з'ясовано специфіку цінової політики при гуртовій і роздрібній торгівлі, наголошено на частих випадках обкрадання селян, бо саме товариські споживчі крамниці можуть запобігти «крамарському визискуванню» (М. Луцкевич «Через що сільські крамарі можуть конкурувати з товариськими крамницями»).

Редакція ознайомлювала читачів із досвідом роботи кооперативних товариств за кордоном, зокрема у Німеччині, Швейцарії, Бельгії (цикл публікацій В. Садовського п. н. «Про торгову умову з Германією», М. Криниченка «Як датські хлібороби забагатіли», С. Гадячанина (псевд. С. Драгоманова) «Як читаються кооперативні часописі в Швейцарії та Німетчині», І. Немка (псевд. П. Немоловського) «Враження від «Дому Народа» в Брюсселі», К. Оберучева «В Швейцарськім споживчім товаристві», Р. Гуцуляка «Як живуть селяне Форальсбергу»). Іноді матеріали цього типу друкувалися під рубриками «Кооперація за кордоном» та «З закордонного життя». Не менш активно на сторінках часопису пропагувався досвід кооперативного руху в Галичині, зокрема, популяризувалася схема навчання спеціалістів для обслуговування нового технологічного обладнання (О. Ст. «На розвагу сельским кооператорам»).

Кооперативні товариства тісно співпрацювали з банками, перш за все з Московським народним банком, акціонерами якого вони були. На необхідності брати активнішу участь у засіданнях наглядової ради банків через делегування своїх представників наголошено у публікаціях М. Криниченка «До питання про краєві кооперативні банки» та «Про краєві банки», С. Леґи «Чи потрібний новий випуск акцій Московського Народнього Банку», М. Х. (крипт. М. Хотовицького) «Як записувати й погашати акції Народнього Банку», М. Ст. (крипт. М. Стасюка) «Про зміну статута Московського Союза товариських крамниць», «До годових зборів Московського Народнього Банку (Спогади та міркування учасника торішніх зборів)».

Не менш важливою була просвітня діяльність кооперативів. З метою боротьби з занепадом моральності у селах, зокрема із розбишацтвом та пияцтвом при сільських кооперативах засновувалися хати-читальні, адже не у всіх селах на той час була розвинена мережа читалень «Просвіти». Боротьба з пияцтвом мала й економічне підґрунтя: «внутрішні позики» зі спільної каси ставали причиною її цілковитого спустошення: «Не буду росказувать про всі ті форми, в яких горілка пролазе в товариські справи… А так як цього розуміння в нашого темного селянства ще дуже мало, то могоричі, сватовство, кумовство й руйнують такі товариства й ганьблять саму кооперацію» (Січовик В. Забуте право наших товариств. — 1914. — № 5). До статті додано зразок протоколу надзвичайних загальних зборів членів споживчого товариства і статут бібліотеки-читальні. Доволі повчальним був досвід «шкільних кооперативів», у яких діти самі успішно керували шкільними крамничками, на відміну від неграмотних селян. Про роль освіти у розвитку національно-культурного життя йшлося у статтях Ю. А. «Про просвітню роботу», М. Левитського «Роля кооперації в життю народу», Л. Свердловського «Про потребу вчителів-кооператорів», Я. Юдича «Ворог кооперации», В. Галевича «Про кооперативне виховання» та «Кооперація в школі», О. Ст. «Про виписку журналів».

Редакція вмістила низку ювілейних матеріалів, зокрема з нагоди 50-річчя першого союзу для гуртових закупок тканин у Великобританії (М. Літвицький «Повчаючий юбилей»), роковин смерті піонера української кооперації В. Доманицького (Я. Краєвий (псевд. П. Пожарського) «Великі роковини», С. Єфремов «Душа кооперації. Пам'яти Василя Доманицького»), а також посмертні згадки про В. Нагірного, О. Юркевича, Вільгельма Гааса. У статті М-а (ймовірно, крипт. М. Мандрики) «Співець нової вільної сім'ї» Т. Шевченко постає як захисник бідних селян: «Бо Шевченко — то ж перша людина, яка не з панської примхи, а з щирого серця взяла на себе тяжкий хрест мужицького панщанного життя, винесла його на широкий світ терновим шляхом і розп'ялась на ньому за правду, за того ж таки мужика» (1914. — № 4).

На сторінках «Нашої Кооперації» вміщено низку прозових творів, більшість із яких написані на основі реальних подій із життя місцевих кооперативних товариств: Михайло Довгий «З сумної дійсности», С. Пригара «Кооперація Івана Калити», Левко Гранчак «Ювілей», Н. Ш-ра (крипт. Н. Шушари) «Експонати», М. М-ка (крипт. М. Мандрики) «Наше перше товариське свято (Сценка з натури)», вірш Л. Омельчук «Річні збори товариської крамниці». Поміж текстом друкувалися прислів'я: «Дружній отарі вовк не страшний», «Де робить гурточок — там повен куточок…», «Як пропало братство, пропало і богатство».

Інформаційні статті та замітки висвітлювали актуальні проблеми, що порушувалися на засіданнях всеросійських та регіональних кооперативних з'їздів, досвід кооперативного будівництва («Після 2-го Все-

російського кооперативного з'їзду у Київі», М. Криниченко «Що дав нам 2-ий Всеросійський кооперативний з'їзд», В. Галевич «Кооперація на Київській Першій Всеросійській Кооперативній Виставці», Я. Громадський «Наші з'їзди», Я. Краєвий «Кооперативні наради», «Північний з'їзд товариських крамниць», Ів. Челюк «З життя споживчих товариств на Херсонщині»).

Серед документів, надрукованих на сторінках журналу, — «Проект програми II-го Всеросійського кооперативного з'їзду в Київі р. 1913», «Справоздання т-ва на вірі «Наша кооперація» (з 15 вересня до 1 грудня 1912 р.)», «Правила Ненадихського позичкового т-ва для кредітування артілів, т-ва і спілки» тощо. У № 17 та 24 за 1913 р. подано зміст журналу за перше та друге півріччя.

Редакція систематично містила огляд пресових публікацій про проблеми кооперації, зокрема в часописах «Кіевская Мысль», «Кооперативная Жизнь», «Общественный Врач», «Потребитель», «Союз Потребителей», «Фельдшерская Мысль», під рубрикою «Огляд преси» («Про що пишуть другі: Огляд преси»). Іноді матеріали згаданої рубрики подавалися як самостійні замітки: «Чергове завдання», «В єднанню — сила», «Вища школа і кооперація», «Не теряйте своїх прав», «Перемога життя», «Як дбаєш, так і маєш», «Земство і кооперативно-кустарні курси».

Під рубрикою «Кооперативна хроника» друкувалися інформаційні повідомлення про розвиток різних ділянок кооперативного життя: «Нагороди на виставці галицьким кооперативам», «Кооперативна агрономія», «Молочарська спілка», «Подільський кооперативний з'їзд», «Кооперація і піяцтво», а під рубрикою «Бібліографія» — відгуки про нові фахові видання.

Рубрика «Дописи» містила замітки про роботу регіональних кооперативних товариств (Рахнюк «Рахни-Лісові на Поділлю», Санжаровець «Старі Санжари (на Полтавщині)», В. Слободенко «Могилівський повіт (на Поділлю)», Яків Колос «М-ко Баришполь (на Полтавщині Переясл. пов.)».

Інші часописні рубрики: «З діяльности товариства «Наша Кооперація», «Хроника» («По Україні», «По Росії»), «Книги, надіслані до редакції», «Ціни», «Торгівельні звістки», «Запитання і відповіді», «Листування Редакції», «Від редакції», «Оголошення». Деякі хронікальні матеріали в останніх числах 1914 р. висвітлювали вплив війни на суспільне життя («Війна і виплата позичок», «Кооператори — воїнам»).

У журналі вміщено ілюстрації: зображення будинку першого у світі Рочдельського споживчого товариства та будинку кредитного товариства в с. Косівці Київської губернії (за проектом М. Шумицького), портрети видатних українських кооперативних діячів, групові фотографії учасників курсів дрібного кредиту в Звенигородці, Таращі, Богуславі. Деякі публікації ілюстровано рисунками та карикатурами.

На сторінках часопису рекламувалися періодичні видання: «Дзвін», «Дніпрові хвилі», «Извѣстія Южнорусской Областной Земской Переселенческой Организаціи», «Літературно-Науковий Вістник», «Маяк», «Муравейникъ («Комашня»)», «Рада», «Рідний Край», «Рілля», «Світло», «Українська Хата», «Украинская Жизнь», «Хуторянинъ», книжкові видання товариства «Час».

Останній наявний у фонді номер (18/19-й) вийшов 30 листопада 1914 р.

Бібліографія: *Кондра С.* Реєстр українськоі періодичноі преси 1816—1916 р.р. / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1002; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1914—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 202; Українська преса у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 75—76; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1382.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1745; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 187; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 66—67.

М. Комариця

606

НАША СИЛА: Місячник посьвячений для просьвіти, критики та інформації. — Виходить 1-го кождого місяця. Р. І. Ч. 1. 1913, 1 лип.

Редагує Комітет (1913 ч. 1, 2). *Ред.* Дмитро Дем'янчук (1913 ч. 3). — **Winnipeg Man., 1913**: *Видає* Українська Видавнича Спілка Наша Сила в Канаді. *Друк.* Народна. 901 Main St. Winnipeg. *Адр. ред.*: 901 Main St., Winnipeg. *Адр. адм.*: P. O. Box 3268 Stn. B, Winnipeg, Canada.

Вийшло: 1913 — Р. І ч. 1—3; *Ф.* 25,5×17 см; *Обс.* 28 с.; *Передпл.*: річна для Канади і Америки 1 дол., для Австрії 6 кор., для Росії 3 р. *Ц.* окремого числа 10 цент.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І ч. 1—3; **НБУВ**: 1913 — Р. І ч. 3.

Примітки: На обкладинці — підзаголовок: «Місячник просьвітний, критичний і інформаційний». За літературними джерелами, перше

число редагував В. Купченко, друге — Іван Слюзар; управителем Української видавничої спілки «Наша Сила» був Джон Вагнер. Пагінація річника наскрізна. Анонсований вихід четвертого числа не здійснився.

Фундаторами та організаторами видання нового українського журналу були: В. Купченко, І. Слюзар, Д. Дем'янчук. У редакційній статті «Від видавництва» відзначалося: «Нашим побажанєм є взнести одну поважну будівлю, а се витворенє «спільного знамен-ника», порозуміння, толєрантности, а вслїд за тим, спільного братерського пожиття між нами всїма... Сим «спільним знаменником» для нас всїх є Ідея Українства! Яку ми всї, без ріжниці поглядів полїтичних та релігійних, повинні плекати, шанувати та охороняти!» (ч. 1). У статті було окреслено контент журналу: «В нашім місячнику будемо містити огляди з руху та праці всїх закутинах де тільки живе наш нарід; дальше будемо містити місячний огляд сьвітової політики, щоби наші читачі могли знати що робить ся між самими Українцями, та рівночасно мали понятє про те, що в тім самім часі діє ся в сьвіті між другими народами».

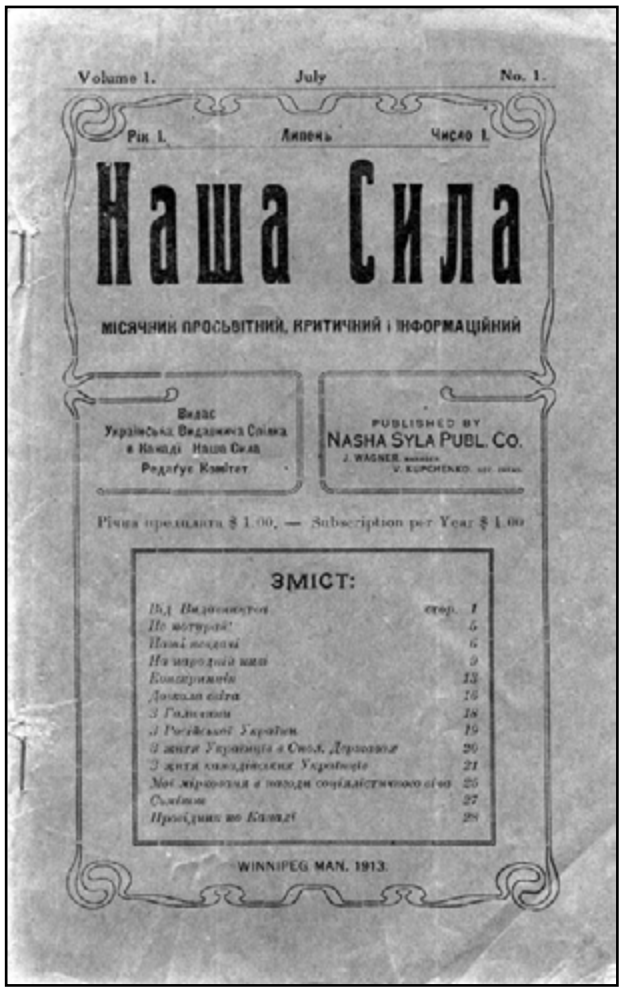
Volume 1. July No. 1.

Рік I. Липень Число I.

Наша Сила

МІСЯЧНИК ПРОСЬВІТНИЙ, КРИТИЧНИЙ і ІНФОРМАЦІЙНИЙ

Видає Українська Видавнича Спілка в Канаді Наша Сила Редаґує Комітет

PUBLISHED BY NASHA SYLA PUBL. CO. J. WAGNER V. KUPCHENKO

Річна прецлата $ 1.00. — Subscription per Year $ 1.00

ЗМІСТ:

Від Видавництва стор. 1
По вітрині 5
Нові видання 6
На широкій ниві 9
Конкурсинки 13
Довкола сьвіта 16
З Галичини 18
З Російської України 19
З життя Українців в Спол. Державах 20
З життя канадійских Українців 21
Мої міркування з нагоди соціялістичного віча 25
Сьвідок 27
Провідник по Канаді 28

WINNIPEG MAN. 1913.

Редакція часопису україноцентричної орієнтації акцентувала важливість освідомлення широкого загалу (просвітництва), масштабної освітньої роботи (зокрема шляхом створення сприятливих умов для роботи українського вчительства), виховання освічених, вільних та самодостатніх громадян, відстоювання національної самобутності канадських українців («Наші невдачі», «Курс Висшої Осьвіти в Вінніпегу», «З кругів укр. анг. учительства в Манітобі» та «Будьмо горожанами» (ч. 1); «Протест українців», «Конвенція укр. анґлійських учителїв у Вінніпеґу», «Новий прояв на канадійській полїт. арені» та «Концерти в честь І. Франка у Вінніпегу» (ч. 2).

У низці суспільно-політичних виступів порушувалися питання консолідації канадських українців, припинення ворожнечі та протистояння, керування «справдїшним народним добром» (Мої міркування з нагоди соціялістичного віча. — Ч. 1), взаємодопомоги та підтримки одне одного на чужині (Михайло Павлик. — Ч. 1; Побіда Українців при виборах в Галичинї. — Ч. 2). Редакція стала одним з ключових організаторів збору коштів для М. Павлика, для чого створила спеціальний «Павликовий фонд», колектором якого був В. Купченко.

Подієва інформація рубрикувалась у журналі за територіальним критерієм: «Довкола сьвіта» (міжнародна проблематика: передвоєнна ситуація на Балканах, протистояння Австро-Угорської та Російської імперій, революційні події в Китаї та Мексиці, рух суфражисток у Великобританії та США), «З Галичини» (згодом — «З життя Українців в Галичинї»; оперативна інформація про актуальні події, зокрема розпуск Галицького сейму та перемогу українських представників на нових виборах, стихійні лиха тощо), «З Російської України» (згодом — «З Вітчини»; українська справа у російській Державній думі, переслідування української інтелігенції), «З життя Українців в Спол. Державах» (просвітницька діяльність Руського народного союзу в Америці). Ключовою була рубрика «З життя канадийських українців», де публікувалися новини про конвенцію Організації українського учительства (ОУУ) та значення і роль цієї організації у консолідації працівників освітньої ниви в Канаді («З кругів укр. анг. учительства в Манітобі»), заснування історичних та літературних

курсів для канадських українців, відзначення ювілеїв літературної діяльності М. Павлика та І. Франка у Вінніпезі («Концерти в честь І. Франка у Вінніпеґу»). Пробудження національної свідомості канадських українців, популяризація української культури рефреном звучали у більшості матеріалів цієї рубрики. Гумористичні публікації (анекдоти, жарти, гуморески) містилися у рубриках «Сьмішне» та «Питання і відповіді». У рубриці «Провідник по Канаді» подавався перелік українських пресодруків у Канаді.

Часопис полемізував з іншими українськими виданнями в Канаді, зокрема з «Українським Голосом» (ч. 1).

На сторінках журналу друкувалися твори Д. Дем'янчука («Конскрипція», «При Будові», «Хлопські Гаразди»), В. Мальованого («Не потурай!»), Г. Николаєнка («Понура ніч»), М. Старицького («До Молоді!»), І. Франка («На Народній Ниві»). З приводу 40-річчя письменницької діяльності І. Франка та М. Павлика 1913 р. у виданні опубліковано серію матеріалів, присвячених їхньому внеску в літературний дискурс та громадсько-політичне життя Галичини («Михайло Павлик» (ч. 1), «Д-р Іван Франко» (ч. 2).

У журналі містилися передруки із інших канадських видань: «Ранок», «Робочий Народ», «Український Голос», «Manitoba Free Press», «Telegram».

У третьому числі редакція запровадила спеціальну рубрику «Посмертна згадка», де друкувалися некрологи видатних політичних та громадських діячів у світі. На смерть української поетеси Лесі Українки вона відгукнулася статтею-некрологом про її життя, літературну творчість та громадську діяльність і публікацією цитат з її найвідоміших поезій (ч. 3).

На сторінках часопису рекламувалися українські видання у Канаді: «Кадило», «Канадиєць» (у рубриці «Провідник по Канаді»), «Канадийскій Фармер», «Канадийский Русин», «Новини», «Ранок», «Робочий Народ», «Сьвідок Правди», «Український Голос», а також газети і журнали, які виходили в Галичині та на Наддніпрянщині.

Ч. 1. Вінніпеґ, дня 1. липня 1913 Р. 1.

НАША СИЛА

МІСЯЧНИК ПОСЬВЯЧЕНИЙ ДЛЯ ПРОСЬВІТИ, КРИТИКИ ТА ІНФОРМАЦІЇ.

ВИХОДИТЬ 1-го КОЖДОГО МІСЯЦЯ.

Річна передплата для Канади і Америки 1 доляр, для Австрії 6 корон, для Росії 3 рублї. — Ціна окремого примірника 10 центів.

Всї посилки треба слати на адрес:

NASHA SYLA, P.O. Box 3628. Stn.B, Winnipeg, Canada.

Редакція: 901 Main St. Winnipeg.

Від Видавництва.

Відки? — Пощо? — Нащо? та куди? — Оттакими питанями зустрічають у нас звичайно появу нової часописи— значить інтересуючі ся люди хотять знати дорогу, якою має нова часопись поступати, та ціль до якої вона буде стреміти.

Щоби задоволити цікавих, а рівночасно щоби заощадити їм труду в догадуваню ся, а в слід за тим не дати розвиватись більш або менш хибним підозріням — часописи подають в своїм першім числі поясненя що до їх появи та програми.

Щоби пояснити причину появи нашої часописи — місячника, а дальше єї ціль та тактику — постараємось в отсім місци відповісти на зазначені в горі питаня: Відки? пощо? на що? та куди?

— Канадийські Українці не мають причини нарікати на недостачу своїх часописий, а противно можуть похвалитись великим числом сих послідних. Майже кожда партія, секта чи група має свій друкований орган, свою часопись. До тепер істнує їх вже в Канаді аж девять. А отсе виходить ще і десята.

Чи не буде за богато? Чи стане місця ще й на десяту? — запитає або подумає дехто. А ось зараз побачимо:

Всї єї девять істнуючих часописий, коло яких гуртуєсь певна група людий, відносять ся більше або меньше до себе ворожо; вони провадять між собою завзяту борбу--полеміку, густо часто безосновну, нерозумну, а навіть переходячу поза границі

Реклама та оголошення друкувалися на останніх сторінках журналу і займали незначну площу. Рекламний контент здебільшого містив інформацію про новинки видавництв, послуги друкарень та медичних закладів, освітні курси.

Більшість публікацій видання анонімні. Провідним автором часопису був Дмитро Дем'янчук, матеріали якого друкувалися як під автонімом, так і під криптонімом Д. Д.

Останнє (3-тє) число «Нашої Сили» вийшло 1 вересня 1913 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 202; *Rutkowski A*. Ukrainian Serials: A Checklist of Ukrainian Journals, Periodicals and Newspapers in the University of Alberta. Revised Edition / A. Rutkowski, N. Cyncar. — Edmonton, 1987. — P. 58; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1295; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1320.

Література: *Білецький Л*. Українські піонери в Канаді: 1891—1951 / Леонід Білецький. — Вінніпег, 1951. — С. 62; *Войценко* О. Літопис українського життя в Канаді / Ольга Войценко. — Вінніпег : Тризуб, 1961. — Т. 1 : Піонерська доба: 1874—1918. — С. 55; *Марунчак М. Г.* Студії до історії українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1969. — Т. 3. — С. 53—54; *Боровик М*. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / Михайло Боровик. — Мюнхен, 1977. — Т. 2. — С. 205; *Marunchak M. H*. The Ukrainian Canadians: A History / Michael H. Marunchak. — Winnipeg ; Ottawa, 1982. — P. 281; *Swyripa F. A*. Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 33; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 277—278, 412; Histoire du livre et de l'imprime au Canada. De 1840 a 1918. — [Montreal] : Les Presses del l' Universite de Montreal, 2004. — P. 52; *Fleming P*. History of the Book in Canada: 1840—1918 / P. Fleming, Y. Lamonde, G. Gallichan. — Toronto ; Buffalo ; London, 2005. — P. 50.

С. Блавацький

607

НОВЕ ЖИТЄ = NEW LIFE (1913—1914, 1919 № 20 — 1920 № 10) = **NOWE ZYTIE** (1919 № 20 — 1920 № 10); НОВЕ ЖИТТЯ = NOWE ZYTTJA (1920 № 22 — 1926) = NEW LIFE (1920 № 22 — 1938): Просьвітно-економічна часопись (1913—1914); Просьвітна часопись для Українського народу в Америці і орґан товариства «Згода Братств» (1919 № 20 — 1920 № 10); Просвітний-ілюстрований часопис для Українського народу в Америці і орґан товариства «Згода Братств» (1920 № 22); Просвітний часопис для Українського народу в Америці і орґан товариства «Згода Братств» (1921); Часопись для Українського народу в Америці і орґан Товариства Згода Братств (1923 — 1926 ч. 14, 20, 22—32, 1927 ч. 1—7); Часопись для Українського народу в Америці і орґан Згоди Брацтв (1926 ч. 15—19, 21); Український поступовий тижневник, присвячений економічним, просвітним і політичним справам Українців в Америці. Урядовий орґан Згоди Брацтв (1927 ч. 8—52); Укр. поступовий тижневник, присвячений економічним і політичним справам Українців в Америці. Урядовий орґан Згоди Бр. (1928—1931); Український Поступовий Часопис, Присвячений Економічним і Політичним Справам Українців в Америці. Урядовий Орґан Згоди Брацтв (1932—1935); Орґан запомогової організації Згода Брацтв в Олифант, Па (1937—1938). — Виходить кождого вторка (1913—1914), 1-го і 16-го кождого місяця (1919 № 20 — 1926 ч. 20), кождого тижня в четвер (1926 ч. 21 — 1931), 2 рази в місяць (1932—1933), кождого 14-го і 28-го в місяці (1934—1938). Р. 1. Ч. 1. 1913, 9 верес.

За ред. відвічає Петро Кирилюк (1913—1914). *Edited by* the Editorial Committee (1923 — 1924 ч. 13). *Editor* Michael Gyryanski (1924 ч. 16 — 1926 ч. 13, 20), Nicholas Shustakewich (1926 ч. 14, 19, 21 — 1927 ч. 7). *Ред*. Микола Шустакевич (1927 ч. 8 — 1928 ч. 48), Л. І. Толопко (1929 ч. 51 — 1931). *За ред. відповідає* Редакційний комітет (1928 ч. 50 — 1929 ч. 50). — **Олифант, Па, 1913—1938**: *Видає* Американсько-Українська Видавнича Спілка в Олифант, Па (1913—1914); *Published by* the Concord of Olyphant Societies (1928—1938). *Друк*. «Нового Житя», 107 Grant St., Olyphant, Pa (1913—1914), 206 Grant Street (1926—1938). *Адр. ред*.: 106 Grand Street, Olyphant, Pa (1913 ч. 1—13), 107 Grand Str. (1913 ч. 14—15), Grant Street (1913 ч. 16 — 1914), 206 Grant Street (1924 ч. 16 — 1938).

Вийшло: 1913 — Р. 1 ч. 1—16, 1914 — Р. 2 ч. 1—28, 1915 — Р. 3 ч. 1—12 [?], 1916 — Р. 4 ч. 1 [?], 1917 — Р. 5 ч. 1—23 [?], 1918 — Р. 6 ч. 1 [?], 1919 — Р. 7 № 1—24, 1920 — Р. 8 № 1—24, 1921 — Р. 9 ч. 1—24, 1922 — Р. 10 ч. 1—24, 1923 — Р. 11 ч. 1—24, 1924 — Р. 12 ч. 1—24, 1925 — Р. 13 ч. 1—24, 1926 — Р. 14 ч. 1—31, [?], 1927 — Р. 15 ч. 1—52, 1928 — Р. 16 ч. 1—52, 1929 — Р. 17 ч. 1—52, 1930 — Р. 18 ч. 1/2—52, 1931 — Р. 19 ч. 1—52, 1932 — Р. 20 ч. 1—24, 1933 — Р. 21 ч. 1—24, 1934 — Р. 22 ч. 1—24, 1935 — Р. 23 ч. 1—24, 1936 — Р. 24 ч. 1—24, 1937 — Р. 25 ч. 1—24, 1938 — Р. 26 ч. 1—17; *Ф*. 56,5×38 см (1913—1914), 57×44 см (1919—1938); *Обс*. від 4 с. до 8 с.; *Передпл*.: на рік в Спол. Держ. $ 1.20, в Канаді $ 1.75 (1913—1914), $ 1.45 (1919 № 20 — 1920 № 10), до Европи $ 1.75 (1913—1914), в Зл. Державах $ 1.20 (1919 № 20 — 1920 № 10), $ 2.00 (1920 № 22), $ 1.50 (1923 — 1926 ч. 20, 1934—1938), $ 2.50 (1926 ч. 21 — 1933 ч. 5), за границю $ 2.50 (1920 № 22), $ 2.00 (1923 — 1926 ч. 20), $ 3.00 (1926 ч. 21 — 1933 ч. 5), в Канаді і заграницею $ 2.00 (1934—1938). *Ц*. окремого числа 5 центів (1927 ч. 8 — 1935 ч. 16).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—16, 1914 — Р. 2 ч. 1, 10, 25—28, 1919 — Р. 7 № 20—24, 1920 — Р. 8 № 1, 2, 5, 7, 9, 10, 22, 1921 — Р. 9 ч. 20,

21, 1923 — Р. 11 ч. 1—3, 7, 24, 1924 — Р. 12 ч. 1, 4, 13, 16, 22, 1925 — Р. 13 ч. 2, 7, 8, 1926 — Р. 14 ч. 1—3, 5—32, 1927 — Р. 15 ч. 1—5, 7—10, 12—18, 20—47, 51, 52, 1928 — Р. 16 ч. 1, 2, 4, 6—16, 18—22, 24—26, 28—30, 32—36, 38—40, 42, 44—48, 50—52, 1929 — Р. 17 ч. 1—3, 5, 6, 8, 9, 11—13, 16, 18, 22, 23, 26, 27, 30, 32—34, 36, 37, 39—41, 43—46, 48—52, 1930 — Р. 18 ч. 1/2—7, 9, 11—40, 42—52, 1931 — Р. 19 ч. 1—4, 6—8, 14, 16, 17, 27, 31, 1932 — Р. 20 ч. 5, 6, 8—11, 15—19, 1933 — Р. 21 ч. 5, 1934 — Р. 22 ч. 1, 3, 4, 7, 8, 20, 1935 — Р. 23 ч. 3, 12, 15, 16, 1937 — Р. 25 ч. 3, 4, 6, 10, 12—14, 19, 20, 24, 1938 — Р. 26 ч. 8, 11—14, 17; **ДНАБ**: 1920 — Р. 8 № 8—16, 18, 21, 22, 24, 1921 — Р. 9 ч. 1, 2, 4, 5, 8—19, 21, 1922 — Р. 10 ч. 5, 7, 8, 13—18, 20, 21, 24, 1923 — Р. 11 ч. 1—21, 24, 1924 — Р. 12 ч. 3—11, 14—17, 19—24, 1925 — Р. 13 ч. 1—9, 12—15, 21, 1926 — Р. 14 ч. 1, 3—10, 12, 13, 15—29, 31—33, 36, 40, 43, 47, 49—51, 1927 — Р. 15 ч. 31, 1928 — Р. 16 ч. 2, 5—14, 1930 — Р. 18 ч. 8, 13, 36, 1931 — Р. 19 ч. 17, 24, 30—37, 1932 — Р. 20 ч. 1, 6, 14, 1934 — Р. 22 ч. 19, 1935 — Р. 23 ч. 19—20, 1936 — Р. 24 ч. 18, 23, 24, 1937 — Р. 25 ч. 1—24, 1938 — Р. 26 ч. 1—12, 14.

Примітки: Видання виходило українською мовою, від 1920 р. окремі статті подавалися англійською мовою.

Метою часопису «Нове Житє» визначалося допомагати розвитку українського народу в усіх напрямах, сприяти його економічному і культурно-освітньому поступу. Редакція у зверненні до української громади, опублікованому в першому числі, заявляла, що нова газета промовлятиме «до всїх сердець, викоханих рідною українською піснею, до всїх людий, яким сїра буденщина і життєві злиднї не вирвали з грудий привязаня до рідних справ».

На початках існування часопис не був органом жодної організації та не представляв жодну політичну силу. Газетою володіла «Американсько-Українська Видавнича Спілка», створена на внески її членів. Редакція «Нового Життя» прагнула об'єднати українців у США й уникати всього, що могло б їх розділити на ворожі табори: «...полєміку чисто-полїтичної натури, як і дописи, що можуть тілько пошкодити загальнонародній справі і т. д. під жадним услівєм містити не будемо». Просвіта, поширення нових знань, виховання патріотизму — основні завдання часопису в перші роки його виходу.

Із часом (точний рік неможливо встановити через брак у бібліотечних фондах комплектів за 1915—1918 рр.) газета стала органом братсько-допомогової організації «Згода Братств», що діяла в Оліфанті (штат Пенсильванія) від 1914 р., й залишалася її офіційним органом до кінця існування організації.

На сьомій головній конвенції (зборах) цієї організації, що відбулася 24—27 травня 1926 р., обрано редакційний комітет у такому складі: Демко Хомин, о. Михайло Гурянський, Яків Мазник. Тоді ж було обговорено два проекти подальшого розвитку «Нового Життя» — можливість перетворення часопису на тижневик або на місячник. Основним завданням «Нового Життя» як органу «Згоди Братств» тепер визначалося сприяння розвиткові цієї допомогової організації та збільшення кількості її членів. Видавці прагнули, щоби часопис був «найбільшим агітатором, живою трибуною», тож від 14 жовтня 1926 р. видання стало щотижневим.

У ч. 23 за 1927 р. констатувалося, що вдало вибраний напрям газети і її позиція щодо актуальних подій сприяли формуванню в українського громадянства США позитивного ставлення до «Нового Життя», а разом з тим і до організації «Згода Братств».

У перші роки виходу редакція газети зосереджувалася на публікуванні різнотематичних освітніх матеріалів, подаючи в доступній формі відомості з таких наук, як астрономія, біологія, географія, геологія тощо: «Як велика наша земля?» (1913. — Ч. 2), «Звідки береть ся ніч і день» (1913. — Ч. 5), «Підсонє або клімат» (1913. — Ч. 8), «Кілько гроший є на сьвіті?» (1913. — Ч. 9), «Що таке місяць?» (1913. — Ч. 11). Чимало статей містили інформацію про історію України: «Землі і племена Славянські» (1913. — Ч. 3), «Велика Київська Держава» (1913. — Ч. 8); її літературу: «Іван Котляревський» (1913. — Ч. 9), «П. Артемовський-Гулак» (1913. — Ч. 10), «Евгеній Гребінка» (1913. — Ч. 11), «Житє Тараса Шевченка» (1914. — Ч. 10). Окрім того, у виданні публікувалися статті (переважно передові) про значення просвіти для народу: «Вага просьвітної справи. Що є просвіта» (1913. — Ч. 2), «Які користі матеріяльні дає чоловікови просьвіта?» (1913. — Ч. 3), «Патріотизм а просьвіта» (1913. — Ч. 10). Дбаючи про суспільну активність українців, автори часопису не раз порушували питання їх організації у товариства, об'єднання тощо, розкривали значення таких організацій для громадського життя та роз'яснювали, як найкраще проводити зустрічі членів різних структур.

Після перетворення «Нового Життя» на орган «Згоди Братств» на перший план вийшли публікації про поточні події політичного життя в Україні та світі, а також аналітичні матеріали про національне й міжнародне життя, статті соціально-економічної тематики.

„НОВЕ ЖИТЄ"
Передплата рік:
В Сполч. Держ. $1.00
До Канади $1.75
До Европи $1.75
Передплату слати на адресу:
170 Grant Street
Olyphant, Pa.

НОВЕ ЖИТЄ

NEW LIFE

Просьвітно-економічна часопись.

Entered as second class matter Sept. 11, 1913 at the post office at Olyphant, Pa. under the Act of Mar. 3, 1879

„NEW LIFE"
Ukrainian Fortnightly weekly of U. S. A.
Published every Tuesday.
Address
170 Grant Street
Olyphant, Pa.

Рік I. Олифант, Па. Второк-Падолиста 1913. Ч. II. Vol. I. Olyphant, Pa. Tuesday, November 18. 1913. No. II.

Скарби просьвіти-знаня

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАНЄ В РОДИНІ.

Наш український нарід тим безталанний найбільшим, що не може сам бо других рішати про свою долю. То так само, як колиб який чоловік був і сильний до роботи, і здоровий, і проворний, та одним другий який сусід, ще кріпший і проворнійший, не знати яким чином почав сварнувати і розказувати: тоді а тоді вставай; чи а так начиний спину до праці. тоді а тоді відпочивай, так а так сьмій ся чи плач і т. д. Так і з нашим народом. Сильний він духом, бо є його більше, як тридцять шість мілїонів душі! Проворний він також, бо видає прекрасні пісні, якими не може поспівати ся ні один другий нарід; має свою історію, богату в героїські діла і приводне до золотої свободи!. Богатий наш нарід також, бо має прекрасну, плодовиту землю, молоком і медом текучу! А проміж: ані його сила, ані проворність, ані природні богатства земли не виходить йому на пожиток. Силу його поверстає хитрий сусід або навіть стар-ий брат на свою користь; проворність його зчиняють ся в чужі доходи і богатством кормять ся не його дітонька а чужі... Так, се правда, сумна правда. Подумайно про наше положенє, а сльози ревнощів залляють ся! Нас використовують-наслухують, над нами насьміхають ся, обитають ся, з праці наших рук жиють, а достатки уміжають.

А колиб так сей чоловік, про який говорили ми висше, надумав ся добре і прокрав, що він є на тілки кріпкий, проворний і богатий, щоби самому собі радити і помочи—помочи скидав із своїх плечий сусіду-свому, то неб сказали: „Гарний чоловік, розбий! Нехай буде своїм паном на своїм маєтку! Та се тільки тоді буде, як чоловік сей безмежно буде думати про свою гідність. Так і з народом. Як нарід начне думати про своє положенє, пізнуде цну непорушність і непідкупність свого положення, від тоді начинать ся його визволенє. До нема сьвідомости і пізнаня, так не може бути мови про свободу.

Як часто говорить ся у нас про сьвідомість національну. Говорять начайно: там а там слаба сьвідомість національна; тут знов ся сьвідомість дуже велика; послухаєш сьвідомість національну і т. д. Гарні слова! Алеж так само, як слово: „патріотизм"; так і тим словом: „сьвідомість національна" як дуже богато ярмаркум тільки, а більше нічого. Коли ми пускаємо між нарід прегарні ключі: „скріпляймо сьвідомість національну", то передовсім мусимо вичитовити ся над тим, яким чином, а яким порядку і при помочи яких середників можемо до нашої цїли дійти.

А так, буває таке: Ми вимаємо що сьвідомість національна пробить для визволення народу більше, як гармати і самопали, — та не думаємо над тим, як до неї прийти. І тому наше сердечне бажанє лишеть ся тільки одним бажанєм.

Національна сьвідомість мусить вирушити ся у умі чоловіка тоді, коли сей чоловік начине думати і пізнавати правди. Відки доходить до певного висновку, що національно національне чоловіка мусить начинати ся вже в діточім віку. Що робить прим. досьвідчений хлопець в публичній школі з вороженки нашому народови тенденціями, коли він в зарних літах уміжнив розуму не научив ся і не скріпив ся в нім переконаннєм, що він є сином того а того народу, що єго мова рідна є та а та, що його любов має повертати ся до сей історії, землі, звичаїв і т. д.? Такого хлопчику вихнуче пекла собі на пожиток, але на шкоду для народу, в якого сей хлопець вийшов. Значить: дитина мусить вносити з родительського дому найперші, себто елементарні поняти про свій рідний нарід, мову, історію і т. д. Щоби опісля не стали множити ренегатами, зрадниками свойого народу.

Коли котрий нарід є такий щасливий, що має свою національну школу, тоді вимоги із сторони народу в напрямі національного виховання в родині не будуть так великі, бо тоді дитина, спинивши ся в публичній школі, найде в ній рідний дух, національність, національне, патріотичне виховане. Але який нарід свої школи не має, а мусить ще й проти сей використовуючої чужої школи боротьси, то серед такого народу виховане національне в родині має великадовне значінє. А саме таким є наш український нарід.

В Галичині процес використовуючих Русинів трохи пращенно патріотичною роботою і політичною боротьбою проти на їх підлячих ворогів, Поляків. І там пора близшою є ся хвиля, коли здійснить ся велике бажанє нашого цілого народу: мати свою національну школу, як жерело виховання! А поглянимо на наші діти тут в Америці! Жаль обхопить серце, коли побачимо українську дітвору, яка „дрібна є тільки з походженя українська", але духом, мовою, навичками, способом житя є чужою, англійською! Нарід є тоді сильний і годі розвинути ся правильно, коли не поможуть собі вкорти ні одного члена, коли буде стояти на тім, чи українцем народний слабим, чи кріпким. Отже: англійщенє наших дітий є великою шкодою для цілого національного організму. Чи наш нарід проживає в Европі, чи в Америці, то се один тільки нарід. Болить щось Українця в Европі, почнемо се відчути Українець в Америці; щось прикрого переживає наш американський переселенець, кусить спізнувати болку Українець з Европи! Так а не инакше кусить бути!

Наші відносини з Америці під взглядом національним є дамко гірші, як в Галичині! Проти сильної культури Америкацїв ми не можемо прямо що протиставити. І коли родини наші не вилюдять дітвори в українських патріотичних дусі, як не научать єї в дома рідної мови, історії, обряду, патріотизму і т. д., то наша будучність не кращою, як: розлазити ся швидко в глубоки американські моря!

ЕВГЕНІЯ ГРЕБІНКА.

Евгенія Гребінка уродив ся 21. січня 1812. року в Полтавській волости Перетина, на купрах Уманщини. Батько його був гусарский офіцер. Від матки-бабусі перейняв він вперші пісні і перекази. В році 1831 скінчив науки і вступив до війська. При війську довго не був і вже в р. 1834 був уволнений в моєї душевних вад і відтак вихлопав до Петербургу в військовім шкоді. Тому д. грудня 1846 р. в Петербурзі. Гребінка почав ще в „Ліцею" в р. 1831. перекладати поему Бушкіна «Полтава». Відтак написав 20 байок, видання українських обрядів, колядки і в р. 1843. видав в Лаврах, до помісти твори українські поетів. Після сих по більшій частині жовтє російськими, крім тонкорудо ще в книгі і історії Україні. З Ваїх віїх творів проявляють ся велика любов до України.

При помочи товариша видрукав ся на стиці і зачинив ся редактор до ній. В сій такім співпрацюв стрічки кілька, а без в стрічках ся дорогих уміли на земли. Прикладна результата стадця не можна за кілька помочи, бо сварить вистрілять безпрестанно.

З КІЛЕЦЬ.

Число гімназиїв, рідацких у кілці в Малині. — В повіті с. р. рідацко у Малині 230 гімназиїв відтіні, коли у минулим році з 1.18 сьвіт чиї розпрацю їх лише 153. Се показує приріст о 77 в протягу одного місяця.

Молодий трупель. — Молодий Рибаков Василь Ковбій Бастка ся на 5 дів до нарного молодця в Ковжовій на заміжнім серцїм родину Шейн вже Кастер, Дмитр. Дотоль лишила торчиня 30 кроку і других відчуків. Суд приходив такий Вого знакомо.

Число пожарів у провінції Сьвятокиї. — У провінції 6-ох місяцях відновлено у провінції Сьвятокиї 208 пожарів, які нагнали спричинили 81.137.118 шкоди. В чиї тих пожарів трапило 18 осіб жиєть.

Відкрита покладів нового міста. Недавно відкрито кілька нових покладів нового міста. Вістка про се відкрито розпрацю ся лише домовлянці по поміщі і дала сойвать чарні людей до Бельгії, щоб сьвіти нрано на заміжнудину в відкритих покладах нового міста.

Нагоди людей з тих тих чоловіків що перед і людьмі жити вимірять ся в небовіці. Се вже їх ся, так нема вимоги, чи й вимаєть собі суть достаточно гарячі і чи оцінюють ся вперше на вимір. Довгість по сотни людей стоять перед тривожних берегах родині вимаєть, щоб вже забути собі нрано на вимір у який стоїдить ся найти вимаєть ся вже слів. Треба сінок приміти, що найлегші слії є вимірюйно на гостей вартості. Наприклад сим вимірюють собі місто Гамбурзьким автомобіля, перейшов простір, вимірений тривість вимір.

Пасажирка пара. — Сина дамка перейшовка через Мексиці хвилина Емілію Сантрес сіймати за свою суднинку, Емілію в Вікмінгу. Мав вона 75 літ, а й сі сьвіти 82. Она вдавала, що Емілію є й вилиця на в Ключах 18, а хоч она виходив вилиця перевести свою дитину в Англії через свиня до Емілії.

Заєзд по кремені страшних запорошень в Ґаннуер. — Перед дня на тиждень, видав суда Тіні у Ґаннуер, Е. К. вимовляють посуди на вайнера, що брали 182 в поєдинці стрибонет вимурнених. І так: 5 обвинувачених дістало два роки вимірнї мін тим посередним вилиць за провокацію і підпорядкованї вимірні робітників. Дмитр 23 обвинувачених дістало по місяці арешту і по 200 марок грошевої кари. 11 обвинувачених дістало по місяці арешту і по 100 марок грошевої кари. Вісім вилиць 20 байок, видання українських обрядів, колядки і в р. 1843. видав в Лаврах, до помісти твори українські поетів. Після сих по більшій частині жовтє російськими, крім тонкорудо ще в книгі і історії Україні. З Ваїх віїх творів проявляють ся велика любов до України.

Трудні С. Бондаєнка і ін. — Львівська прокураторка вимагала від вас вимовляння проти Бондаєнка б. секретаря Обш. ім. Кольбінського і вимірі сей мет в кількомісячних днях до Відня до вимірів. Бого мет вернуть вимірю в Відні, то Бондаєнк стадуть бо з вимірю відкритого перед судом від нині жінка лагодну українській праці. Спочину буде обвинувачене спрацюваю в вимірні вимірні. Дальшою вину обвинувачи спрацюю прокуратори Сьвятокиї.

Загадочний злочин. — Дня 14. с. в. вимірю тиждневщини у дні, відкинули до 2 кільометра від стації вимірюваної Сердуїн-Мікуцкий, яко убрані вимірюю в вимірі вимірю 27 літ. Убійства вимірює ударом вимірь тупим вимірю в голову. Хто було мета вимірю, вимірю не вимірюють.

Молодий злодій убійник. — В Сьвятокиї доносять: Робітник Товмірю, вимірю свого 10 літнього сина Павла, який вже вже дня 3. с. в. вимірю в віці 15-дітного Вікмірю Ґаннера, убрного в одіж вимірюю. На вимірі вімо Ґаннер, що убіг Вікмірю Товмірю, щоби за вимірю в одіж вимірюю. Вікмірю вимірю Ґаннер, вимірю вимірю вимірю

Основною темою часопису був розвиток товариства «Згода Братств», організаційні та фінансові питання його функціонування. У своєму звіті М. Шустакевич, редактор «Нового Життя» у 1924—1926 рр., відзначав, що «редагував в той спосіб, щоби ґазета була цікава для читачів, а для української справи пожиточна, та передовсім для орґанізації Згоди Брацтв і її членів». У виданні традиційно публікувалися протоколи конвенцій цієї організації, а також засідань її головного «уряду», інформаційні повідомлення про ювілейні святкування тощо. Редакція неодноразово висловлювала побажання, щоби члени «Згоди Братств» інформували в дописах про діяльність своїх відділів та інших філій товариства в різних місцевостях, оцінювали якість цієї роботи, подавали свої роздуми щодо справ української еміграції. Проблемам діяльності й організації українських емігрантів у США присвячено кілька статей, як-от: «З Українського Жіночого Руху в Америці» (1927. — Ч. 4), «Куди йдем?» (1928. — Ч. 14), «Ми повинні брати участь в американській політиці» (1928. — Ч. 38).

На сторінках газети надруковано низку матеріалів, що містили оцінку тогочасної ситуації в Україні, наприклад: «Положення на Україні» М. С. (1919. — Ч. 20), «Чи буде Українська Держава» В. Сіменовича (1923. — Ч. 1), «На марґінесі» Ю. Бачинського (1927. — Ч. 7), «З побуту на Радянській Україні» К. Студинського (1927. — Ч. 32), «П'яті роковини окупації Західної України» П. Величка (1928. — Ч. 15), «Польща, УСРР і Західно-Українські землі» М. Левицького (1928. — Ч. 42).

Постійною для «Нового Життя» була релігійна тема, про що свідчило публікування матеріалів: «Релігія і наука» (1924. — Ч. 16), «Евхаристичний конґрес» (1926. — Ч. 8), «Дві унії» Г. Костельника (1926. — Ч. 12), «Конґрес Українських Греко-Католиків» (1926. — Ч. 28), «Критичний погляд на наш конфлікт з Римом» В. Сіменовича (1927. — Ч. 2), «Розвій православ'я в Галичині» (1928. — Ч. 28).

Починаючи з 1929 р. на сторінках «Нового Життя» з'являлося багато матеріалів про робітничий рух, життя робітників тощо.

Хоч і не так, як у 1913—1914 рр., проте і надалі вагомою на сторінках видання була частка матеріалів просвітнього змісту. Найчастіше друковано невеликі замітки про різні хвороби (профілактика та лікування), різноманітні технічні винаходи. Характерним було збільшення кількості пізнавальних статей про США: «Американські індіяни» (1927. — Ч. 6), «Американська торгова фльота» (1928. — Ч. 7), «Джордж Вашинґтон» (1928. — Ч. 8), «Національне походження населення Америки» (1928. — Ч. 13), «Перший американський письменник» (1928. — Ч. 18).

Серед тем, до яких постійно зверталися автори «Нового Життя», — розвиток української науки й культури. 1927 р. у часописі друкувався цикл статей І. Свєнціцького п. н. «З культурного життя сучасної України». У часописі вміщено багато матеріалів про діяльність наукових і освітніх українських установ: «Українська Академія наук в Київі» М. Софроновича (1923. — Ч. 7), «Українське шкільництво під Польщею» (1926. — Ч. 6), «Українська етноґрафія після Жовтня» А. Лободи (1927. — Ч. 46), «Робота Науково-дослідчого інститута ім. Шевченка» (1928. — Ч. 6), «Вивчення й дослідження української мови» (1931. — Ч. 18). Кілька статей присвячено діяльності визначних вітчизняних вчених: «Життя і наукова діяльність Д. Щербаківського» Ф. Ернста (1927. — Ч. 29), «35 літ наукової праці (З приводу ювилею проф. К. Студинського)» І. Свєнціцького (1928. — Ч. 46).

На сторінках газети часто порушувалися проблеми становлення української музики, театру та кінематографа, а також теоретичні питання розвитку цих видів мистецтва: «Театр та кіно» (1927. — Ч. 14), «Музика в кіно» (1927. — Ч. 28), «За український театр у Львові» К. Левицького (1927. — Ч. 31), «Розвиток фільмової індустрії» (1927. — Ч. 38), «Про стан сучасної музичної культури на Радянській Україні» (1927. — Ч. 44), «Як то було з Українським Народнім Театром в Америці» (1928. — Ч. 1) та «Український театр в минувшому й тепер» (1928. — Ч. 4) М. Шустакевича, «Найстарший хор на Україні (35-річчя хору П. Д. Демуцького)» (1928. — Ч. 6), «Концерт Сальомеї Крушельницької» М. Ш. (1928. — Ч. 7), «Шкідлива постанова або Московщення кіно-виробництва на Україні» О. Шуб. (1928. — Ч. 9) та багато інших.

Великий пласт публікацій часопису — це матеріали, присвячені українським письменникам, розвиткові вітчизняної літератури тощо, що мали популярний та науковий характер: «Житє Івана Франка» (1924. — Ч. 13), «Хто був Тарас Шевченко» (1926. — Ч. 6), «Сергій Єфремов» (1926. — Ч. 25), «Шевченко і Куліш» Я. Х. (1927. — Ч. 14), «Шевченко і «Молода Україна» З. Г. (1927. — Ч. 29), «Марко Вовчок» Я. Хоменко (1927. — Ч. 36), «Ольга Кобилянська» (1927. — Ч. 39), «Чи М. Гоголь був українець» О. Яремченка (1928. — Ч. 13), «З біографії Михайла Коцюбинського» С. Козуба (1928. — Ч. 21), «Аполітичність» літератури» В. Бобинського (1928. — Ч. 28).

Іноді у газеті друкувалися матеріали про новинки, що з'являлися на українському книжковому ринку (як-от про видання К. Левицького «Історія політичної думки галицьких Українців 1848—1914» — «Цінна книжка» (1927. — Ч. 21) і про розвиток видавничої справи («Серед книжок» В. Левицького (1927. — Ч. 34), «Розвиток української книгопродукції» (1927. — Ч. 38) тощо).

Найгостріше редакція полемізувала з газетою «Народна Воля» та часописом «Український Голос». Зокрема, у ч. 10 за 1928 р. редактора «Народної Волі» Я. Чижа звинувачено в тому, що він не працював над викоріненням із середовища українців назви «рошенс» та поширював наклепи. У ч. 6 за 1927 р. вміщено статтю «Герой сумної памяти» про редактора «Америки» Осипа Назарука, де його охарактеризовано як негативну постать. Критиковано також газету «Український Вістник» під редакцією Льонгина Цегельського за її «туманну політику».

У виданні час від часу публікувалися матеріали про українську періодику. Так, у ч. 27 за 1926 р. — статтю «Українці за Океаном» (за «Ділом») про «пресову війну» між «Свободою» і «Америкою», у ч. 29 за 1926 р. — статтю «Ґазетний ювилей» про початки видавання преси на українських землях, присвячену 150-річчю появи «Gazette de Léopol», у ч. 22 за 1927 р. — замітку «Преса на Україні» зі статистичними даними про радянську періодику; в ч. 28 за 1930 р. — статтю «Українська преса в числах» про кількість часописів, наклади, призначення газетних і журнальних видань у Західній і Східній Україні тощо. У низці публікацій «Нового Життя» порушувано питання ролі преси в суспільстві: «Дещо про читанє часописий» (1913. — Ч. 9), «Завдання преси» за підписом М. Ш. (1928. — Ч. 12), «Наша ґазета — наш провідник, дорадник і інформатор» (1929. — Ч. 2), ін.

Редакція вміщувала також повідомлення про передплату на різні газети й журнали, зокрема ті, що виходили в Європі та Україні: газету «Шлях» (Зальцведель, Німеччина), ілюстрований двотижневик «Жіноча Доля» (Коломия), мистецький журнал «Українське Мистецтво» (Львів).

Багато публікацій часопису були передруками з галицької або радянської преси, а також з діаспорних видань («Комуніст», «Кіно», «Пролєтарська правда», «Культура і Побут», «Діло», «Світло», «Свобода»; ін.).

«Нове Життя» містило літературні твори, зокрема поезії Х. Алчевської, Л. Глібова, П. Куліша, Б. Лепкого, М. Марущака, О. Олеся, І. Франка, С. Черкасенка, М. Чернявського, Ю. Шкрумеляка, С. Яричевського. У «Новому Житті» опубліковано багато оповідань та новел (часто з продовженням у кількох числах) таких авторів, як М. Гоголь, О. Кобилянська, М. Коцюбинський, Б. Лепкий, Панас Мирний, К. Поліщук, В. Стефаник, О. Федькович, І. Франко, Т. Шевченко. Надруковано й кілька творів світової літератури (А. Барбюс, Г. Манн) у перекладі українською.

Останні сторінки газети були заповнені рекламою, переважно передвиборною, й оголошеннями, серед яких найбільше комерційних і приватних.

Упродовж усього періоду випуску в часописі містилося багато інформаційних рубрик, що часто незначно змінювали назви: «Новини», «Послїдні вісти», «З тижня», «Зі сьвіта», «Довкола сьвіта», «З Америки», «З Канади», «Польща», «Про війни», «Вісти із старого краю», «З Галичини», «Вісти з України», «Українські вісти», «З українських земель», «З Великої України», «З Буковини», «Закарпаття», «Вісти з Вашингтону», «З Олифант, Па», «Вісти з Олифанту», «Місцева хроніка», «Дрібні вісти з краю». Пізнавальні матеріали друкувалися під рубриками: «З царини знання», «Всячина», «Історичний календар», «Поради для здоровля», «Добрі ради», «Наука і розвага». Замітки про події наукового і культурно-мистецького життя наповнювали рубрики «Культура, Наука й Мистецтво», «Культурно-мистецька хроніка» та «В Українській Академії Наук». Розважальні й гумористичні матеріали вміщувалися у «Новому Житті» під рубриками: «Сьмішний куток», «З веселого світа», «Гумор і сатира», «Веселий кутик», «Цікаві оповідання». 1930 р. започатковано рубрику «З майнерських справ», 1937 р. — «З робітничого руху». Газета традиційно провадила рубрику «Переписка редакції», під рубриками «Сторінка читачів» і «Дописи» вміщувала листи читачів. Від 1934 р. у «Новому Житті» започатковано рубрику для юнацтва п. н. «Newsette» (згодом — «Yourth Newsette»), під якою подавалися англомовні матеріали, присвячені питанням, що цікавили молодь, та розповідали про події зі світу спорту, суспільного й літературного життя.

«Нове Життя» багато ілюстроване — переважно фотографіями та рисунками.

На сторінках газети надруковано статті величезної кількості авторів, серед яких чимало визначних українських діячів, зокрема: В. Андрієвський, В. Бобинський, С. Вітик, О. Грицай, М. Грушевський, Ф. Ернст, С. Єфремов, А. Кащенко, В. Левицький, К. Левицький, М. Левицький, А. Лобода, І. Свєнціцький, В. Семено-

вич, К. Студинський. Багато матеріалів надруковано без підписів або із зазначенням криптоніма автора.

Припинення випуску «Нового Життя» зумовлено причинами економічного характеру. Як зазначала редакція в останньому числі газети (ч. 17 за 1938 р.), коли у США почалася Велика економічна депресія, найбільше потерпали невеликі підприємства, серед яких — організація «Згода Братств», тож було вирішено об'єднатися з Українським народним союзом — найстарішою і найбільшою «братсько-забезпеченевою» організацією у США. Голосування членів обох спілок з цього питання підтвердило бажання українців у США мати одну, але потужну організацію. Передплатники «Нового Життя» після припинення виходу газети повинні були отримувати щоденний орган Українського народного союзу — часопис «Свобода».

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 203; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1425.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 5. — С. 1782; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 3. — P. 621; *Чиж Я*. Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 122; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 112—113.

М. Процик

608

НОВИНИ = NOWYNY = THE NEWS (1913 ч. 48 — 1922): Орґан народної орґанізациї в Альбертї (1913 ч. 3—19); Часопись для українського народу в Канадї (1913 ч. 48 — 1914 ч. 47); Літературно-Просьвітна часопись для українського народа в Канадї (1920); Фармерсько-Просвітна часопись в Канадї (1921). — Виходять кождого тижня (1913 ч. 1—19, 1915 ч. 47—52, 1917, 1918 ч. 30 — 1922), два рази в тиждень (1913 ч. 20—58, 1918 ч. 1—29), три рази в тиждень (1913 ч. 59 — 1915 ч. 46). Р. І. Ч. І. 1913, 7 січ.

Ред. Роман Кремар (1913—1917). — **Едмонтон, 1913—1915, 1917—1922**: *Видає* «Спілка Новин» з ограниченою порукою (1913 ч. 7 — 1914); *Вид*. Український народний дім (1917—1918); *Вид.* «Укр. Спілка Новин» (1920—1922). *Адр. ред., адм.*: 536 Kinistino Ave., Edmonton (1913 ч. 1—47), 534 Kinistino Ave. (1913 ч. 48—51), 10322 96-th Street (1913 ч. 52 — 1914 ч. 29), 10324 96-th Str. (1914 ч. 34—47), Український Народний Дім, 9620 — 109 Ave. (1920—1922).

Вийшло: 1913 — Р. І ч. 1—89, 1914 — Р. ІІ ч. 1—153, 1915 — Р. ІІІ ч. 1—52, 1917 — Ч. 1—2, 1918 — Ч. 1—52, 1919 — Ч. 53, 54, 1, [?], 1920 — Р. V ч. 1—42, 1921 — Р. VI ч. 1—39, [?], 1922 — Р. VII ч. 1—3; *Ф*. від 53×38 см до 60,5×45 см; *Обс*. 8 с., 2 с.; *Передпл*.: річна в Канадї $ 2.00—2.50 (1913—1921), в Едмонтоні з почтовою пересилкою $ 2.50—3, без пересилки $ 2.00—2.50, в Злучених Державах $ 2.50—3.00, в Австриї 12—15 корон, в Россиї 5—6 рублїв (1913 — 1914 ч. 47), за границю $ 3.00 (1920—1921).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. І ч. 1—89, 1914 — Р. ІІ ч. 13, 29, 34, 47, 1920 — Р. V ч. 13, 26, 1921 — Р. VI ч. 30, 32, 33.

Примітки: Від 16 липня 1915 р. до 17 грудня 1917 р. та від 11 жовтня 1918 р. до 30 січня 1919 р. газета не виходила. 1913 р. ч. 1 вийшло як оказове. Із редакцією газети у 1913—1915 рр. співпрацювали: Степан Фодчук, Данило Якимів, Мирослав Стечишин; у 1917—1918 рр. — Тома Томашевський; у 1920—1921 рр. — Іван Басараб, Андрій Загарійчук, Степан Савула та Данило Якимів. Газета ілюстрована, автор більшості ілюстрацій — Петро Ліпінський.

«Новини» — позапартійне секулярне суспільно-політичне видання, засноване Романом Кремаром (автонім — Михайло Солодуха). У першому числі редакція сформулювала засади нового часопису: «Новини» се одинока часописъ українська в Канадї і Америцї, котра іде простою дорогою, незалежна від ніякої партії та секти, існує самостійно. «Новини» містять здобуток научний з усїх галузей знання» (1913. — Ч. 1).

Видання користувалося великою популярністю в українців провінції Альберта, але, щоб розширювати наклад та стабільно випускати газету, були необхідні значні кошти. Головний редактор Р. Кремар використовував прибутки з власної комерційної діяльності («The Great Athabasca Land Co.»).

Р. Кремар поставив перед часописом завдання дистанціюватися від соціалістичних гасел та культивувати цінності канадійсько-української культури, захищати національну єдність українців і сприяти їхній всебічній участі в розвитку Канади політичною активністю. Однією з ключових змістово-тематичних домінант нового україноцентричного видання було утвердження національної ідентичності українців (русинів) у країні іммігрантів — Канаді, зокрема, це відображалося у редакційних та передових статтях багатьох номерів.

Особлива увага приділялася вирішенню соціально-економічних проблем галицьких поселенців у Канаді, зокрема в Альберті, та культивуванню у підростаючого покоління відчуття духовного зв'язку зі «старою Батьківщиною». У першому числі редакція виступила із колективним зверненням до своїх читачів: «Чиж не час вже повернути на рідні шляхи, подумати про себе самих тай про те, що ми ту в Канаді маємо таке саме право як і кождий иньший нарід, не дати себе зневажати своїм і чужим посіпакам і зажити на сїй вільній земли своїм вільним життєм?» (1913. — Ч. 1).

Часопис засуджував асиміляційну політику Ліберальної партії Канади щодо українців, гостро виступав проти їхньої цілеспрямованої денаціоналізації. «Новини» здійснювали систематичний захист українських шкіл в Альберті. У вересні Р. Кремар опублікував статтю «Рівні права», в якій відстоював рівні права та обов'язки для всіх канадців попри їхню національну чи етнічну приналежність (1913. — Ч. 51). Іншою апологією українського шкільництва в Альберті була стаття «Вихованє» (1913. — Ч. 62).

У виданні публікувалися актуальні виступи освітньої тематики. У статті «Учителі а народне вихованє» Д. Якиміва відзначалося: «Народ наш мусить зрозуміти, що тільки наука та правдива робота видвигне єго як морально так материально» (1913. — Ч. 1).

Редакція всебічно висвітлювала еміграційну проблематику та внесок українців Канади у загальний розвиток країни («Еміграція зростаэ»: «Еміграція зростаэ. 400.000 нових поселенців. Еміграція в 1912 р. Зросла до 90.000 душ» (1913. — Ч. 2). У публікації «Урядова статистика» (1913. — Ч. 35) редакція розвінчувала державну статистику щодо кількості українських емігрантів у Канаді як маніпулятивний механізм офіційної пропаганди. На сторінках газети друкувалися статті Д. Якиміва, присвячені проблемам еміграції («Чи далі так може бути? Опіка над емігрантами» (1913. — Ч. 2), «До народноі роботи» (1913. — Ч. 3), «Українська політика на канадийскім ґрунтї» (1913. — Ч. 4), «Визискувачі наших еміґрантів» (1913. — Ч. 7), у яких він закликав канадських українців зосередити сили на вирішенні проблем емігрантів, захисті своїх політичних та економічних прав й інтересів. Емігрантська проблематика знаходила своє відображення і у полемічних статтях, наприклад: «Еміграція з Галичини має свої глубокі економічні причини і не спинить їх нї крик «Діла», нї переслїдування зі сторони уряду. Як би те вилюднуванє не проявляло ся в видї еміграції, проявлялоб ся в видї голодової смерти, а все булоб однаково «масове» (Сі=пі=яр і Австрія. — 1913. — Ч. 70).

Редакція часопису закликала українців консолідуватись у Канаді, створювати кооперативи й активно співпрацювати (серія публікацій Григорія Глинки п. н. «Гадки фермера над положенэм нашого народа в Канадї» (1913. — Ч. 10, 13, 14, 16). Р. Кремар у своїх статтях розкривав фундаментальні основи канадського права й законодавчого механізму. Він постійно акцентував необхідність самовдосконалення українських емігрантів (До праці, до праці. — 1914. — Ч. 1).

У перших числах редакція часопису приділяла увагу утилітарній інформації, друкуючи, зокрема, практичні поради галицьким переселенцям в Альберті з раціонального ведення фермерського господарства. Якщо спочатку в газеті використовувалися вислови «русский» чи «русска», то від ч. 7 вживалися етноніми «українець» та «українка».

«Новини» послідовно відстоювали права української нації на самовизначення та створення самостійної держави (статті Д. Якиміва «До кращої долі: Українська держава в Європі» (1913. — Ч. 2), «Признанє України і мир» (1920. — Ч. 13), М. Грушевського «Між Москвою а Варшавою» та М. Лозинського «Положенє українських земель під Польщею на основі Варшавського договору» (1920. — Ч. 26). В останній публікації М. Лозинський чітко й категорично заявляв: «Які б не булиб теперішні хвилеві відносини, український народ не зречеть ся свого права: зєднити всї українські землї в самостійну українську державу, в державу українського трудового народу».

У висвітленні міжнародної проблематики редакція використовувала різножанрові публікації, зокрема інформаційні та розширені замітки, аналітичні статті та огляди (для подання всебічної інформації про резонансні події). Публікації на ці теми вирізнялися аналітичністю, прогностичністю, незаангажованістю та відстороненістю. Зокрема, редакція оперативно і всебічно розкривала події на Балканах, висвітлюючи їхнє значення у загальноєвропейському та світовому контексті. У «Новинах» ґрунтовно аналізувалося протистояння США та Мексики після захоплення влади у Мексиканській республіці диктатором Гуертою у жовтні 1913 р.

Інколи редакція публікувала науково-популярні та історичні нариси. Прикладами слугують науково-популярний нарис Володимира Гериновича «Про конець світа» (про вплив землетрусів, вулканічних вивержень на тектонічну структуру Землі та їхні есхатологічні наслідки для атмосфери планети) (1913. — Ч. 18—30)

Число оказове.

Новини

„НОВИНИ" виходять кождого тижня в середу
Ціна передплати в Канаді $ 2'00.
В Злучених Державах $ 2'50.
В Австрії 12 корон.
В Росиї 5 рублів.

„NOWYNY" Published every Wednesday
Subscription $2.00. a year
Address: „NOWYNY"
538. Kinistino Ave,
Edmonton, Alta.

Рік 1. Число 1. ЕДМОНТОН, АЛЬБЕРТА. ВІВТОРОК 7-го СІЧНЯ, 1913. EDMONTON, ALBERTA, TUESDAY JANUARY 7th. 1913. N. 1.

Христос раждаєть ся!

В хвилі як наші „Новини" вийдуть з під преси і будуть спішити почтою, щоби завітати під тисячі стріх українських родин в Канаді, там далеко на другій пів кулі, на австрийській і росийській Україні, загомонять церковні дзвони і розвесуть по курних хатах і палатах вольном радісну **вість — новину**, що: „Христос раждаєть ся... Слава во вишніх... А на земі мир..."

Скільки чару в тім радісним гомоні різдвяних дзвонів! Скілько то дівочих і хлопчих сердець затремтить на сам звук різдвяної пісні о тім, що „Бог предвічний народив ся", кілько старечих очий зайде сльозами на сам спомин, що ся пісня з року на рік, була піснею радости їх дитинства, а піснею надії їх молодости.

Як же звакле звучить ся пісня ту в Канаді. Живе ту на широких просторах чверть мілїона українського люду. Живуть тут наші люди по десять, пятнайцять, ба деякі вже і від двайцять літ.

Чомуж ся різдвяна пісня не є ту в Канаді піснею радости, надії, а піснею жалю і туги за чимсь, що було, минуло і не вернеть ся.

Чому наші сиволосі фармарі, що вже по пятнайцять літ орють канадійску прерию, що подорожались маєтків о них. Їм і не снилось на рідній Україні, залишають ся сльозами, як почують канадійсю „Сь вами Бог в разумійте язиці".

Чому діти уродженї в Канаді питають батьків: „Тату, мамо, **чого** ви плачете?"

Чому діти перестають розуміти своїх батьків, чому сни сьмі ся тоді як батьковим слозам вихуть в очий?

Чому се так, чому?!

По длиуй ся батьку, що твій рідний син тебе не розуміє і не гнїває ся за се. Ти сам батьку винен, що не навчив сина дорожи тим, що тобі було дорого, що не вщепив в него любови до **свого рідного** на спомин котрого твої очи плачуть, ти сам батьку винен, бо — не треба було дитини встоувати на канадійського **гефрідла**, а на канадійского горожанина **Українця**, який би знав хто він, що він, і хто єго батько.

Чиж дальше ходити бадерожами? Чиж дальше блукати по чужих шляхах, вирошуватись на службу до чужих богів?

Чиж не час вже повернути на рідні шляхи, подумати про себе самих тай про те, що ми ту в Канаді маємо таке саме право як і кожний инший нарід, не дати себе знекажати своїм чи чужим поганцям і можете на сїй вільній землі своїм вільним житєм?

Видавництво „Новин" має повну надію, що українська суспільність в Канаді таки проснеть ся і возьме ся до заподбаної народної ниви, вивше кукіль і бодяки а засіє чільне, здорове зерно. Ми маємо надію, що ся робота розпічне ся вже в сім році і то в короткім часї. І одушевлені тою думкою висилаємо в широкий сьвіт перше число „Новин", як задаток тої великої роботи, з сьвяточними желаннями, для всїх людей доброї волї.

ХРИСТОС РАЖДАЄТЬ СЯ!

НАЙНОВІЙШІ ТЕЛЭГРАМИ.

ЕМИРАЭ АВСТРИЙСКИЙ ЦІСАР.

СТАН ЦІСАРЯ ДЕРЖАТЬ В СТРОГІЙ ТАЙНІ.

СМЕРТЬ ПРЕДВИДЖУЮТЬ В КОРОТКІМ ЧАСІ.

Париж, 6. січня. Дневник „Міїа" доносить. Цісар австрийский ложить на смертний постель. Смерть може наступити кождої хвилї. В політичних кругах виходять. Австрийска крепа дер жить усе в тайні.

Букарешт, Румунія 6. січня. Румунія зробить ся. Жовнїри дістали чекаприяли побрійні до війни. Уряд румунський видав заказ виходу купіз з Румунії до Болгарії.

Льондон, 7. січня. Конференция амбасадорів перервана. Усї старали мирової конференциї відуть на місцо. Точною непорозуміня єсть Адриаполь.

Льондон, 7. січня. Болгарскі війска стоять в поготові до дальшої війни. Зеля Туреччина не дістанить Адриаполя до 24. години ультиматум.

Льондон, 6. січня. Доносить Таймс, що тепер погодити Балкан. Більшиа еще клопіт буде него дити союзників. Румунія, котра до тепер була нейтральна, починає мішати ся в справу, пока що се тайна Букарешту.

Партород, 5. січня. По причині голоду лютує в цїлім місті епідемія голодового тифу та холери. Денно падає трупом до 4.000 душ. Трупи лежать по улицях. Партород виглядає як велике боєвище. Хто може утїкає в Анкю. По дійсних та шляхах тиру війни повно трупів, ма ся голодних дітий, старців та жінок сиїть ся по горах. На Балканах губи.

ВІДЕНЬ, 6. січня. Вночи з неділї на понеділок, прийшло до непорозуміня між ми патрольними жовнїрами на границі росийскій. Двох росийских козаків забитих, один ранений. Ранений один австрийский піхотинець. Се держать в тайні.

ПАРТОРОД, 5. січня. Усї офіцери турецкої армії поклікані до своїх регементів. До 24 години має мобілізувати ся 150.000 нового війска. Ту речтина сподіє нові війни. Непокоїть ся мобілізовані війска росийскі та австрийскі.

ЖЕРТВИ ВІЙНИ НА БАЛКАНІ.

Туреччина 300.000 убитих і ранених: Сербія 22.000; Болгарія 80.000 убитих і ранених; Чорногора 5.000; Греция 7.000. Загальна сума: 414.000 жовнїрів упало ради забаганок політичних людий.

ДИНАМІТОВИЙ ПРОЦЕС СКІНЧЕНИЙ.

Се сензаційний процес „динамітовий скінчений. 31. грудня видав суд Андерсон засуд кождому з'осібна. Засуджених єсть 33 душ. Як один, а підсудних знаємо не підрядне становище в робітничім русі. Між засудженими суть урядники кас, редактори, редакторів, менту, та організатори. Кара засуджених виносить 106 літ і 7 днів вязниці. Засуджені відси відуть свою кару у Левенворт, Кас. Адвокати обвинених внесли їх справу перед суд апеляцийний в Чікаго.

СТРАЙКУЄ 125.000 КРАВЦІВ.

Ню Йорк 125.000 кравців вийшло на страйк. В Ню Йорку і околици стоїть 4000 фабрик кравецких. Крім мущин лишили роботу 40.000 шиячок. Се перший випадок, де женщини так масово зістали розпочали. Серед кривої до вигадають ся 20 процент під зимки, і 8 год. день праці.

РУСКИЙ ГР. КАТОЛИЦКИЙ ЕПИСКОП В КАНАДІ. ІНТРОНІЗАЦИЯ В ВІННИПЕГУ.

Від часу як тільки почала зажагати ся еміґрация нашого народа в Канаду, а наші поселенці осілись на деяких околицях більше масово, почали відчувати брак церкви та сьвященників. Одно і другє скоро знайшло ся. Наш народ релїґійний оставні цеми дали, щоб побудувати прикре Господові, а добросердечний принимав наших би то не було провідників християнського слова. Приняли серафицкія, приняли католицкіх попів приняли навіть лютерских Французів. Одні і другі гнали їх на дно кошто, одні і другі деморалізували народ профанували християнську науку. Перші тому що темні, другі тому що хитрі. Народ ходив як вівці. Не було ніяк кілька ради, не було якось власти, опікунтва. Одні і другі старали вибити ся на верх ему лікти на других. Народ се обосіляло збило в пантелику. Богато єсть таких, що в одним році був членом двох або і трох церков, презвітеріянскій, методиский та православний. Се було по тій причині, що як попи так місіонарі їшли сьмілив, робили так як їм було на руку.

На днях приїхав до Вінніпеґу руский греко-католицкий епископ Пр. Микита Будка. Інтронізация, введене на епископский престол, відбулась передпослідної неділї, в великій церкві в Вінніпеґу, в котрій заряджують Василіяни, а минувшої неділї відійшла малу церков, котрою заряджує о. Красівский а котрий не був від управою Французів. Епископ Никита, поробив вже початкові формальности для свого душпастерства Канаді. Осідком єго буде правдоподібно Вінніпеґ. В особі епископа Никити дістали канадійскі Русини, гр. католицкі церкви талановитого енерґічну та характеру людину, котрий уміє вдержати лад та порядок у своїй еразхії, завело в народі згоду та здравдиве пашне обовязку християнського імени.

За стараньм та заходами Д. Якимова з'орґанізовано у нас в Едмонтоні Драматичний Кружок ім. І. Котляревского. Чмеїв здібних до штуки виявилось поверх тридцять. В коротці відограє товариство драму „Верховинці". Що штука вилало добре не треба сумніватись бо обсада в ролях знаменита, а режісером єсть Д. Яки мів, котрий безусловно запровадить штуку без найменших хиб. До варіяту увійшли пп. Р. Кремер голова, Д. Якимів режісер Д. Гарьтовский касиєр, І. В. Сиенкин секретар. Маємо надію, що задля цею кружка буде не тільки давати вистави, але також заряд кружка поставить рамі розбудити в одним тонським громаді живе то жаркеє, котрого потребу відчувають на кождім кроці.

ЗРУК ДО РУК,
ХАТА ВІД ХАТИ.
ХТО ХОЧЕ МАТИ ТОЧНІ І ПРАВДИВІ ІНФОРМАЦИЇ, ЩО ДІЄ СЯ В ЦІЛІМ СЬВІТІ, ХТО ХОЧЕ ЗНАТИ ЯК МАЄМО ПОСТУПАТИ ТУТ В КАНАДІ, ЩОБ НАМ ЛУЧШЕ ЖИЛОСЯ — ЧИТАЙ НАШУ ЧАСОПИСЬ
„НОВИНИ".

ХТО ХОЧЕ ЗНАТИ, ЩО ЭГО ЧЕКАЄ ЗА ШИРЕНЭ „НОВИН", НАЙ ЗАГЛЯНЕ НА КОНТЕСТ, КОТРИЙ ПОМІЩЕНИЙ НА СТОРОНІ ТРЕТІЙ.

УВАЖНО НАЙ КОЖ ВЕРЕ УСЕ!!!

УВАГА:

На руский новий рік дня 14. січня 1913р. відбудесь на Vegreville, Alta. нараді на конвенция, з'їдуть ся там на раду народню делеґати усеї Альберти. Фармері доснальчі! Не забувайте на се, бо там нарішитись справи дотичні нашого житя в Канаді.

і серія історичних публікацій п. н. «Трагедия на замку Майєрлінг. Життя і таємнича смерть Австрийского Архикнязя Рудольфа і єго любки баронівни Вечери» (1913. — Ч. 10, 15, 17—38).

На сторінках часопису велася полеміка з іншими українськими виданнями, які виходили у Канаді, зокрема органом методистів — часописом «Канадиєць»: «Непрошеним опікунам» (1913. — Ч. 9), «Гадюча преса» (1913. — Ч. 49), «По протестантськи» (1913. — Ч. 78), «Від голови риба смердить» (1913. — Ч. 80). Окрім того, газета дискутувала з часописом «Канадийскій Фармер» та безпосередньо з його головним редактором — О. Гикавим у спеціальній рубриці «На злобу дня» (1913. — Ч. 48, 50, 55, 66). «Новини» також вели полеміку із органом Ліберальної партії Канади — виданням «Обсервер» («Смаркачівська політика» (1913. — Ч. 73); ін.) та із часописом «Русскій Голосъ» («Підлости Кацапів» (1913. — Ч. 43), «Бунт русинів проти коршми» (1913. — Ч. 51).

Окрім того, у «Новинах» інколи передруковувалися статті із канадських англомовних видань, присвячені українській проблематиці («Manitoba Free Press»).

Редакція не оминула увагою візити митрополита А. Шептицького та єпископа Н. Будки до Канади, всебічно висвітлювала хроніку подій Національно-визвольних змагань українців періоду 1920—1921 рр.: визнання державності («Признанє України і мир» (1920. — Ч. 13), бої між більшовицькими частинами та польсько-українським військом («Большевики здобули Львів» (1920. — Ч. 26), становище на фронті, запровадження української грошової одиниці — гривні.

Постійними рубриками часопису були: «Вісти з цілого сьвіта» («По цілому сьвіту»), у якій висвітлювалася міжнародна проблематика; «Всячина», «Новинки» (останні міжнародні новини, зокрема про страйки, мітинги у європейських країнах, науково-технічні винаходи тощо), «Вісти зі старого краю» («З рідних сторін»), «Дописи» (1913, 1920 рр.), «Вісти з України» (1920—1921 рр.), «Вісти з Альберти» (1920 ч. 26). У рубриці «Всячина» (1913—1914 рр.) публікувалися цікаві факти світської хроніки, статистики, науково-технічного прогресу, пізнавальні матеріали тощо. Ця рубрика містила підрубрику «Для господарів і господинь» (1913 р.), де подавалася практична інформація. Газета практикувала зворотний зв'язок із читачами у рубриці «До редакції» (згодом — «Дописи»), де, крім листів читачів, публікувалися матеріали відомих громадських діячів у Альберті. Серед інших рубрик 1920—1921 рр. — «Смішне» (жарти, анекдоти, гуморески) та «Діточий Куток» (казки і байки). У спеціальній рубриці «Українське питанє в Англії» упродовж 1913—1914 рр. публікувались огляди британської преси («New Age», «Russian Review», «Musical Standard», «The Daily Telegraph», «The Morning Post»), присвячені українській проблематиці.

Реклама займала чільне місце у підтримці життєспроможності часопису.

15 липня 1915 р. «Новини» перестали функціонувати внаслідок фінансових труднощів. На подальший вихід часопису значно вплинули воєнні обставини та політичні репресії щодо українців, що призвело до трансформації концепції часопису. Після поновлення виходу «Новин» у грудні 1917 р. часопис і надалі залишався суспільно-політичною газетою, але вона вже не мала такого масштабу, динамізму та популярності.

10 жовтня 1918 р. поліція Едмонтона, виконуючи рішення федерального міністра внутрішніх справ Канади про воєнну цензуру, закрила «Новини».

У часописі спорадично друкувалися літературні твори: С. Ковалів «Завіщенэ», М. Коцюбинський «Помстив ся», Лесь Мартович «Нечитальник», «На торзї», «Іван Рило», І. Франко «Притча про піст», А. Чайковський «Хто винен?», Т. Шевченко «Минають дні» (укр. та англ. мовами).

На сторінках видання вміщувалися некрологи визначних письменників: «Михайло Коцюбинський» (1913. — Ч. 17), Лесі Українки — «Похорон української письменниці в російській державі» (1913. — Ч. 44). Часопис відгукнувся на сторічний ювілей від дня народження Т. Шевченка 1914 р., присвятивши аналізу його творчого доробку, впливу поета на формування української політичної нації, першу та п'яту сторінки й опублікувавши англомовні переклади вибраної шевченкової поезії та присвячені йому вірші Лесі Українки та В. Самійленка (1914. — Ч. 29).

У «Новинах» рекламувалися видання: «Вперед!», «Громадська Думка», «Жало», «Земля і Воля», «Канада», «Наша Сила», «Нове Житє», «Світ Дитини», «Українська Хата», «Український Голос», «Український Прапор».

Переважна більшість матеріалів у газеті були анонімними.

Остання дирекція часопису у складі М. Білинського, І. Басараба, С. Савули, Г. Демківа, А. Загарійчука та Д. Саранчука ліквідувала видавництво.

Останнє (3-тє) число вийшло 28 січня 1922 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 203*; Rutkowski A*. Ukrainian Serials: A Checklist of Ukrainian Journals,

Periodicals and Newspapers in the University of Alberta. Revised Edition / A. Rutkowski, N. Cyncar. — Edmonton, 1987. — P. 68; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1298.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1784; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 3. — P. 632; *Боровик М.* Історія Української Еміграції в Канаді за час від 1890 до 1930 / М. Боровик. — Вінніпег, 1930. — С. 127—128; *Чумер В.* Спомини про переживання перших українських поселенців в Канаді / Василь Чумер. — Едмонтон, 1942. — С. 129, 139, 142, 149; *Білецький Л.* Українські піонери в Канаді: 1891—1951 / Леонід Білецький. — Вінніпег, 1951. — С. 63; *Войценко О.* Літопис українського життя в Канаді / О. Войценко. — Вінніпег, 1961. — Т. 1 : Піонерська доба: 1874—1918. — С. 46, 124, 265; *Гавриш В.* Моя Канада і я: спогади й розповіді про українських піонерів в Канаді / В. Гавриш. — Едмонтон, 1974. — С. 102; *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — Т. 2. — С. 104, 219—220; *Marunchak M. H.* The Ukrainian Canadians: A History / Michael H. Marunchak. — Winnipeg ; Ottawa, 1982. — P. 142, 154, 171, 226—227, 271—276, 279, 288, 291, 306, 312—313, 336; *Swyripa F.* Loyalties in Conflict: Ukrainians in Canada during the Great War / Frances Swyripa, John Herd Thompson. — Edmonton, 1983. — P. 65; *Balan J.* Salt and braided bread: Ukrainian life in Canada / Jars Balan. — Toronto, 1984. — P. 118; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 40—41; *Боровик М.* Століття українського поселення в Канаді (1891—1991) / М. Боровик. — Монреаль ; Оттава, 1991. — С. 70—73; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 145, 161, 192, 230, 266—272, 287, 291, 319, 321, 352, 409; *Martynowych O. T.* Ukrainians in Canada: The Formative Period, 1891—1924 / O. T. Martynowych. — Edmonton, 1991. — P. 251, 259, 286, 356.

С. Блавацький

609

ПЛАСТОВИЙ ТАБОР: Додаток до «Вістий з Запорожа» (1914 ч. 1 (лют.) — 6/7). — Виходить кождого 15 раз на місяць (1913 — 1914 ч. 1 (січ.). Ч. 1. 1913, жовт.

За наклад і редакцию відповідає Феник (1913). — **Львів, 1913—1914**: *За видавничий виділ* П. Франко (1913). *Друк*. «Діла», Львів, Ринок, 10 (1914 ч. 1 (лют.) — 6/7). *Адр. ред.*: Львів, ул. Понїнського, ч. 4, П. Франко (1913). *Адр. адм.*: Львів, пл. Бенедиктинська, ч. 1, М. Панас (1913).

Вийшло: 1913 — Ч. 1, 2/3, 1914 — Ч. 1 (січ.), 1 (лют.), 2—6/7; *Ф*. 29×24 см; *Обс.* 5 с. (1913), 2 с. (1914 ч. 1, 2, 4, 5), 1 с. (1914 ч. 3), 3 с. (1914 ч. 6/7); *Передпл.*: річна 2 К. (1913), 2 к. 40 сот. (1914). *Ц.* окремого числа 15 сот. (1913 ч. 1), 30 сот., з пересилкою 33 сот. (1913 ч. 2/3).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Ч. 1 (лют.), 2—6/7; **ДНАБ**: 1914 — Ч. 2, 3; **ЦДІАУ**: 1913 — Ч. 2/3, 1914 — Ч. 1 (січ.).

Примітки: До січня 1914 р. виходив як самостійне рукописне літографічне видання, з ч. 1 від 28 лютого 1914 р. друкувався один раз на місяць на сторінках ч. 89/90—95/96 газети «Вісти з Запорожа» (*див*. т. 3, № 471).

Одне з перших чисел ще рукописного часопису містило звернення «До пластунів усіх куренів Галичини», де зазначено, що Львівський курінь вибрав окремий виділ, на який покладено обов'язок випускати щомісячне видання для пластунів: «Часопись має на цїли орґанїзувати, інформувати і давати окремі вказівки членам всїх куренів» (1913. — Ч. 2/3). Зміст запланованих редакцією до друку 1914 р. матеріалів становили описи польових вправ, норм фізичного виховання, прогулянок, короткі звіти про діяльність куренів, повідомлення про розвиток Пласту за кордоном, нариси про іменинників куреня та оригінальні художні твори, зокрема оповідання, анекдоти, жарти. Редакція наголошувала, що обов'язком кожного пластуна є передплатити «Пластовий Табор» на 1914 р.

У рукописних числах часопису вміщено статті: «Впоряд», «Впоряд гуртка», «Розвідча полева служба», «Веденя розвідчого гуртка», «Зимові заняття» із поясненнями про індивідуалізовану систему знаків як спосіб «порозуміватися на віддалі» між провідником гуртка та пластунами, перелік основних команд для гуртківців. Водночас наголошено на необхідності гартувати гуртківців, не уникати нічних походів, з'ясовано специфіку зимових занять.

Низка інформаційних матеріалів стосувалася підготовки до пластового з'їзду, що мав відбутися у Львові на початку 1914 р. У замітці «Пластовий зїзд» Впорядчика вміщено перелік тих куренів, які подали заявки на участь у з'їзді, та теми восьми рефератів, що надійшли до організаційного комітету з'їзду (на чолі з Петром Франком), тощо.

У часописі друкувалися звіти про діяльність місцевих куренів («Звіти», «Звіт львівського куреня», «Діяльність Теребовельського куріня», «Діяльність Рогатинського куріня»). Редакція рекомендувала при складанні звітів дотримуватися певної схеми: кількість пластунів, кількість чет і гуртків у них, коментарі.

Замітка «Видавничого відділу» (1914. — Ч. 1 (січ.) інформувала, що від лютого «Пластовий Табор» вихо-

ПЛАСТОВИЙ ТАБОР

30. Липня 1914. Додаток до „Вістий з Запорожа". Ч. 6. 7. Львів.

Устав Осередної Управи пластового устрою Галичини: О. У. П. У. Г.

(Проєкт уставу віддаю під дискусію. Прошу о письмені уваги до полудневих точок уставу на адресу: Петро Франко Львів ул. Поліського ч. 4.)

§ 1. Назва і осїдок. Товариство заснованє в ювілейнім роцї Т. Шевченка називає ся „Осередна Управа Пластового Устрою Галичини" з осїдком у Львові.

(Замітка 1. Товариство вступає в члени австр. тов. „Reichsbund der Jugendvereine und Knabenorte Österreich".)

§ 2. Мета. Товариство має на цїли дбати про фізичне і моральне вихованє молодежи, засновуючи і устроюючи молодечі устрої Пластунів і Пластунок а також місцеві товариства і управи.

(Замітка 2. До устрою може належати молодїж усїх верств укр. народу (сїльска, реміснича, міська, робітнича, помічники, термінотори, ученики середних і фахових шкіл і т. д.) Молодїж зійшла ся на гуртки, чети, сотні, полки і курені, котрі обовязують окремі правильники. Молодїж повинна бути в віцї 10—18 лет. Пласт має на цїли разом з домом і школою скріпляти молодїж фізично і умово та розвивати етичні почутя. До сего провадять відповідні занятя і забави, гутірки, ігри, полеві вправи, стрілецтво, початки військового вишколу, мистецтв, відчити, поучини, музика, спів і т. д.

§ 3. Майно. Майно товариства складає ся із відмог, публичних чи приватних збірок, дарів, записів, підприємів, вкладок членів і учасників та родичів і опікунів.

§ 4. Однострій, відзнаки. Осередна управа уживає відзнак, однострою і оружя після рішеня „Головної пластової Ради", або в її заступстві, беручи на себе повну одвічальність за доконані зміни.

§ 5. Устрій. Устрій складає ся з гуртків, чет, сотень, полків і куренїв молодежи під безпосереднім проводом впорядчиків що заступають молодїж у „місцевих товариствах", котрих виділ називає ся „управою". Що чотири курені творять округ, причім всї чотири управи рішають, котра з них буде „окружною управою". На случай непорозуміня рішає „осередна управа". Місцеві управи висилають відпоручників на „Головну Пл. Раду". „Гол. Пл. Рада" іменує або вибирає „Осередну Управу".

§ 6. Члени. Члени місцевих товариств дїлять ся на почесних, основателїв, добродїїв, прихильників і звичайних. Почесними членами іменує Осередна Управа на внесок справника, місцевої або окружної управи лиш особи для устрою визначно заслужені. Членом основателем стає той, хто вложить одноразово 200 корон, добродїєм хто зложить 100 К, прихильником хто річно складає по 10 К; членом звичайним може бути особа правна або фізична, котру по зголошеню приймає місцева управа. Товариства і корпорациї приняті до товариства виконують свої права через вибраного ними заступника. Члени меншини вибирають особну управу для Пластунок, при чім що найменше одна відпоручниця має місце в „Осередній Управі" з правами звичайного члена „Ос. Управи".

§ 7. Хто перестає бути членом. Членські права зводить смерть, засуд карного суду, письменне зголошенє виступленя і незаплаченє вкладки після рішеня місцевої управи. Пластова молодїж не може бути членом товариства.

§ 8. Права і обовязки. Всї члени повинні повинувати ся уставови. Членам, які є независимі від устрою і пластових занять, загальний напрям, мета і основи устрою повинні бути відомі.

Всї члени мають місце і голос в загальних зборах і право активного а члени звичайні право пасивного вибору.

Обовязком членів є вплатити точно вкладки, ходити на збори і по змозї брати активну участь у житю товариства.

§ 9. Місцеве товариство. Місцеве товариство може складати ся що найменше з чотирох осіб, що творять тоді місцеву управу. На членів товариства упрошують самі Пластуни або Пластунки в порозумінню з Впорядчиком або Покровителем. Товариство може рівнож завязати ся самостійно за ініціятивою „Осер. Управи" або місцевої управи. Тоді товариство старає ся зорганізувати пластовий устрій в даній місцевости.

§ 10. Загальні збори. Загальні Збори товариства скликує місцева управа після потреби, що найменше раз на рік. Управа обовязана скликати загальні збори на жаданє ", усїх членів. Рішеня заладають більш-

дитиме спільно з «Вістями з Запорожа». У першому числі оновленого, вже друкованого, часопису задекларовано завдання — інформувати пластові полки та курені про розпорядження пластового керівництва, що підтверджувала інформація про перебіг II пластового з'їзду 1—2 лютого, прочитані на з'їзді реферати, зокрема реферат П. Франка «Про організацію Пласту», присвячений справі остаточного об'єднання українських пластових гуртків і чот в одну організацію за прикладом скаутських організацій в інших країнах. Підсумком з'їзду була ухвала щодо створення «Осередного Комітету». Відповідно до рішення з'їзду пластунський улад видав розпорядження «До всіх українських пластових куренів» (1914. — Ч. 2), згідно з яким у пластових осередках проводилися точний реєстр пластунів на основі заповнення реєстраційних анкет («вписових карт»), виключення з організації непридатних до пластового життя та запроваджувалася пластунська уніформа. У ч. 3 містилися «Опис пластового однострою» та «Постанови про відзнаки».

Накази пластового керівництва свідчать, що в організації панувала сувора, майже військова, дисципліна. У ч. 5 вміщено «Осторогу для усіх курінів», що суворо забороняла приймати членів, виключених з інших куренів. У статті «Пластованє (Вказівки для пластунів і впорядчиків)» (ч. 4) подано перелік умінь, якими повинен володіти пластун: їздити верхи, плавати, телеграфувати знаками азбуки Морзе, читати карти, наголошено водночас на забороні вживати алкоголь і тютюн. Одним із різновидів контролю над діяльністю куренів був «Пластовий звіт», для уніфікації якого редакція подавала спеціальну анкету із запитаннями.

Напередодні літніх вакацій «Пластовий Табор» містив розпорядження для пластунів щодо таборування. Так, у ч. 5 подано інформацію про організацію та форму подання заявок до вакаційного табору на полонині Уляна під Чорногорою.

У ч. 6/7 редакція вмістила проект «Уставу Осередної Управи», у ньому відзначено, що часопис «Пластовий Табор» є «органом осередної Управи для ширеня пластової ідеї, даваня розпорядків, подаваня статистики і т. д.», який «повинна передплачувати кожда Управа». Зауваження щодо статуту, після ознайомлення з ним і обговорення у пластових куренях, пластуни могли надсилати на адресу П. Франка.

Останнє (6/7-ме) наявне число датовано 30 липня 1914 р.

Бібліографія: *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 47; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 523, 529.

Література: *Савка М.* Пластовий Табор / М. Савка // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 550—552.

М. Комариця, М. Савка

610

ПРАВОСЛАВНА БУКОВИНА: Независима, демократична ґазета. — Виходить що тижня. Р. 1. Ч. 1. 1913, 12 січ.

Видає і за ред. відповідає Николай Унгурян. — **Чернівці, 1913**: *Друк*. тов. «Руска Рада» в Чернівцях. *Адр. ред. і адм*.: Чернівці, ул. Ратушева, 13.

Вийшло: 1913 — Р.1 ч. 1—7, [?]; *Ф*. 29×20,5 см; *Обс*. 8 с.; *Передпл*.: на рік 6 к., для селян 4 к. *Ц*. окремого числа без пересилки 0,10 к.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—7.

«Православна Буковина» — один із буковинських часописів, що провадив традиційну народовецьку політику, підтримував діяльність послів М. Василька, О. Поповича, Є. Пігуляка, виступав з постійними нападками на професора С. Смаль-Стоцького та інших українських діячів галицького походження, а також на тижневик «Україна» як орган Української демократичної партії, в якій перевагу мали галичани.

У редакційній статті першого числа «З Новим роком» наголошувалося: «На нашій програмі нема такої точки, як сліпа партійність в користь патентованих політиків; за те обіцяємо лояльну підпору кождому чесному заступникови народу». Мотивуючи появу «независимой газети», редакція у статті «Наше теперішнє положенє», привертаючи увагу читача до питань: «Як посварився Стоцький з Васильком?», «Що таке та газетка «Україна» і хто піддержує єї?», «Хто завинив упадок «Селянської каси»?», зазначала, що з появою першого числа газети «Україна» «наш народ зажадав (30 грудня відбулася в Чернівцях довірочна нарада, в якій взяли участь 14 учителів і 23 иньшии інтелігенти) независимої газети, яка відповідала-би народним інтересам і не йшла нікому на услугу... Назвали присутні свою газету «Православна Буковина» (ч. 1).

Значна частина статей висвітлювала діяльність Союзу руських хліборобських спілок на Буковині «Селянська каса», утвореного 1903 р. на основі об'єднання «райфайзенських кас» (заснувалися у селах і містах Буковини ще до 1900 р.), звинувачувала в занепаді цієї економічної організації її керівника, С. Смаль-Стоцького, та його помічників, містила критичні нападки на «галіційську «Україну»: «Голос хлібороба» (ч. 1), «Санация а Селяньска Каса», «Зрадники» (ч. 2), «Нарід а посли», «Наши громадські секретарі» (ч. 3), «Селяньска каса по санациї» (ч. 4), «Відозва до наших райфайзенок» (ч. 5).

Ч. 2. Чернівці, дня 19. січня 1913. Рік I.

ПРАВОСЛАВНА БУКОВИНА

НЕЗАВИСИМА, ДЕМОКРАТИЧНА ҐАЗЕТА.

В чвертьстоліте буковиньского Кобзаря-Просвітителя.

Чверть століття минуло на Новий Рік від хвилї, як тяжким ударом долї глибоко вражена буковиньска Україна поховала на черновецкім цминтари найкрасшого сина, безсмертного соловія, Гуцула Осипа Юрія Федьковича. Несподівано і скоро спочив у могилї віщий буковиньский поет що своїх Гуцулів на Верховину, на свободі і в неволі, в радости і в горю гарно, вірно і просто відтворив в своїх творах. Кровію свого власного серця малював він невинносимо тяжке жовнярске горе. „серце вилило поетови дивлячись так на рускі рани, дивлячись так на руску кров, що мне землю мов водов; дивлячись, як в Італії гинули козацкі сини високих гуцулских гір, барвінкового крово, як перед сконом рускі вояки пускали закрівавлені китайки долї водою, дивлячись, як легінь вояк, цісарский стрілець, на далекій чужині дістає дрібнесеньке писанечко, листочок як сніг, де списана вся нужда старої, убогої немічної вдови-мами, як він мов вітер летить до матоньки старої домів, дровець єї врубатоньки. Федькович не лише другий по Шевченкови народний поет, співець покривдженого, поневоленого люду. Він один з найвизначнїйших громадяньских діячів на Буковині, він справдїшний просвітитель свого народу. „Нарід, се наша сила іопертє,єго-старайно ся просвітити і піддвигнути, пригорнути до себе, а тогди не журім ся, відповідна похвала все нам знайде ся". Вірно сим словам поступав Федькович до самої смерти. Давнїйше, ще за житя Федьковича, люди щирійше відносили ся до народної справи. Юрій Федькович, як можна дізнати ся з єго житеписи або хоть з єго пісень, вже замолоду инакше задивляв ся на світ і на людске житє. Проти своєї волї, на приказ батька, пішов у рекрути, а хоть служив нерадо, як і сегодня неодин буковиньский селяньский син, все таки дослужив ся ранґи офіцера. Будучи підчас мобілізациї на Угорщині при своїм реґіменті,

Ця тематика порушувалася у кореспонденціях і листах під постійними рубриками «Новинки» і «Дописи», а також у гумористичних матеріалах під загальною назвою «Замість смішного — сумне». Окрім того, помітне місце у рубриках «Новинки» і «Дописи» займали публікації про громадсько-культурне життя Буковини.

На сторінках газети друкувалися статті, спрямовані проти українських діячів — вихідців із Галичини: «Доповнюючі вибори до сейму на місце фон

Стоцкого», «Вибори до Черновецької Громадської Ради» (ч. 5), «Ганебний упадок трійці Стоцкого, Безпалка і Кордуби» (про підсумки виборів до сейму) та «Стоцкий продовжає своє поплатне ремесло далі і краде довірє в деяких громадах свого виборчого округу» (ч. 6).

Критичні нападки на галицький часопис «Діло» містила також публікація «Викликають вовка з ліса» (ч. 7).

Окрім того, редакція друкувала статті про банкрутство в політиці й економічних інституціях, занепад культурних товариств Буковини, зокрема: «Під теперішню хвилю» (ч. 4), «Депутат Галіп і радник Филипович про буковинські справи» (ч. 7).

На 25-ті роковини смерті Ю. Федьковича газета відгукнулася передовою статтею «В чвертьстолітє буковинського Кобзаря — просвітителя» (ч. 2).

Авторів статей, кореспонденцій, дописів у часописі не зазначалося.

Про поширення видання свідчить повідомлення редакції, що «Православна Буковина» числить... сегодня 540 певних передплатників» (Від редакції. — Ч. 3).

Після 8 червня 1913 р., коли вийшло останнє (7-ме) число, про подальше видання газети відомостей нема.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 203; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 70, 571—572.

Література: Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філядельфія ; Дітройт : Зелена Буковина, 1956. — С. 630—631; *Романюк М. М.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 286—288.

М. Романюк

611*

РІДНА МОВА. — Ч. 1. 1913.

Ред. Редколегія. — **Кременчук, 1913—1914**: *Видає* «Юнацька Спілка».

Примітки: Рукописне україномовне видання. За два роки вийшло «щось біля десятка» чисел.

Видання членів нелегального літературного гуртка «Юнацька Спілка», який діяв у Кременчуцькому реальному училищі (Полтавська губернія). Ініціатором створення журналу (виходив «в одному-єдиному примірнику») й одним з активних його авторів, а також секретарем був Андрій Головко. Його ж «рукою були писані всі числа» часопису.

На сторінках «Рідної Мови» подавалися «матеріали антиурядового спрямування», а також вміщувалися перші поетичні твори А. Головка. Увесь комплект журналу зберігався у нього і був втрачений під час «трусу на квартирі».

Усі матеріали в нелегальному учнівському часописі подавалися без підписів.

Бібліографія: *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 18, 26, 35, 75.

Література: Енциклопедія Сучасної України. — К., 2006. — Т. 6. — С. 61; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 10; *Шудря М.* Співець «Червоної хустини» / Микола Шудря // Літературна Україна. — 1987. — № 49; *Сковронська І.* Головко Андрій Васильович / І. Сковронська // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. — Львів, 2004. — Вип. 11. — С. 85; *Комариця М.* Головко Андрій Васильович / М. Комариця // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. — Львів, 2005. — Вип. 12. — С. 563.

О. Дроздовська

612

РУССКІЙ ГОЛОСЪ = RUSSIAN VOICE: Газета для русского народа въ Канадѣ и Соединен. Штатахъ. — Выходитъ каждого тыжня. Г. І. Ч. 1. 1913, [17(4) квіт.].

Ред. Викторъ Гладыкъ (1913—1914, 1916), Василь Чернякъ (1913), Михаилъ Островскій (1914—1916). — **Edmonton, Alta., 1913—1916, 1918—1919**: *Издае* Русское издательское об-во. *Адр. ред.*: 100 Grierson St., Edmonton, Alta, Canada.

Вийшло: 1913 — Г. І ч. 1—40, 1914 — Г. ІІ ч. 41—88, 1915 — Г. ІІІ ч. 89—133, 1916 — Г. ІІІ ч. 134—158, 1918 — Ч. [?], 1919 — Ч. [?]; *Ф. в*ід 55,5×38 см до 54×35 см; *Обс*. 4—6 с.; *Передпл*.: на рôкъ до Канады и другихъ краевъ 2.00 $, на пôлъ рока 1.00 $ (1913).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Г. І ч. 29, 31.

Примітки: За літературними і бібліографічними джерелами, редактори газети: Віктор Гладик (4 квіт. — 6 листоп., 21 листоп. 1913 р. — 13 листоп. 1914 р., берез. — 3 лип. 1916 р.), Василь Черняк (7—20 листоп. 1913 р.), Михайло Островський (14 листоп. 1914 р. — лют. 1916 р.), «Р. Н. Скиѣло» (1918 р.), видавець першого річника — Віктор Гладик. 1917 р. газета не виходила. Часопис друкувався етимологічним правописом. Нумерація чисел — наскрізна.

Ідейним натхенником та організатором видання нового часопису для українців в Едмонтоні став Василь Черняк — представник галицького духівництва, русофіл, який хотів конвертувати свій стартовий капітал, акумульований на золотих копальнях в Алясці, у видавничу справу. Значне сприяння у цьому йому надавали брати Іван та Кіндрат Шеремети. Фінансова стабільність сприяла виходу нового тижневика впродовж більше трьох років.

Працівники «Русского издательского об-ва» водночас були членами «Русской читальни» в Едмонтоні — ідейного та організаційного центру москвофілів у канадській провінції Альберта. Провідними діячами цього москвофільського середовища були Юліан Андрухович, Кирило Геник, Андрій Шандро, виступи яких публікувалися на сторінках «Русского Голоса». За даними Ф. Свиріпи, газета у 1915—1916 рр. стала органом «Русскои нацѣональнои асоцѣаціи» в Канаді — організації, яка ставила за мету консолідацію російських та русофільських емігрантів у цій країні.

Русофіли під керівництвом М. Островського, управителя видавництва «Русского Голоса», налагодили тісні зв'язки з ліберальним провінційним урядом Альберти під керівництвом А. Л. Сифтона, і той надавав моральну та матеріальну підтримку їхньому видавництву у 1913—1916 рр. За інформацією, яка подана у випуску «The Lethbridge Daily Herald» за 25 березня 1916 р., часопис отримав понад 2000 канадських доларів від місцевого уряду і за безпосереднього сприяння міністра освіти Дж. Р. Бойла.

В інавгураційній статті редакція чітко задекларувала свої програмні засади та мету видавання нового часопису: «Для скрѣпленя нашихъ силъ стислѣйшой организаціи, для успѣшнѣйшого порядного труда, мы начали выдавати газету щобы въ найдальшіи закутки всеи Канады и Соед. Державахъ полночнои Америки, на потѣху нашихъ дѣтей на славу нашъ, на страхъ врагамъ, щобы всюды дошолъ нашъ «Русскій Голосъ». Мета окреслила завдання часопису: «Движѣмся економично» (розвивати економіку); «Русскій Голосъ» буде накликовати до того, що найважнѣйше покаже дорогу»; «политична едность политичне образованье нашого народа то велика задача якои поднялся: «Русскій Голосъ»!». Прикметно, що, на погляд редакції, підставою економічного розвитку є просвіта, а його «оружіемъ» (механізмом) — «матеріяльна сила». Часопис був ліберальний за ідеологічним спрямуванням

„РУССКІЙ ГОЛОСЪ"
Выходитъ каждого четвергъ
по ЧЕТВЕРЪ
RUSKY HOLOS
100 Columbia st., Edmonton,
ALTA. CANADA.

РУССКІЙ ГОЛОСЪ
(RUSSIAN VOICE)
ГАЗЕТА ДЛЯ РУССКОГО НАРОДА ВЪ КАНАДѢ И СОЕДИНЕН. ШТАТАХЪ

RUSSIAN VOICE
100 Columbia st., Edmonton,
ALTA. CANADA.

ВОЗВАНІЕ!

МЕНДЕЛЬ БЕЙЛИСЪ
НЕ ВИНОВЕНЪ.

МИТИНГЪ ВЪ СПРАВѢ РУССКОЙ ТОРГОВЛИ.

Англо Русская выставка.

СИГНАЛЫ СЪ МАРСА.

По страшку.

та відкидав консерватизм як прерогативу католицького духовенства (Отъ редакціи. — 1913. — Ч. 29).

Редакційна політика часопису була сформульована так: «Онъ принесе вамъ найновѣйшіи вѣдомости изъ всеи Канады и изъ старого краю, онъ возвеселитъ насъ, онъ подастъ добру раду, онъ подастъ кормъ душамъ вашимъ, онъ сполучитъ васъ съ цѣлою Русею, онъ утвердитъ въ дѣтяхъ вашихъ русского духа, онъ

оборонить васъ передъ всякихъ зайдовъ дерунôвъ, туманôвъ, и другихъ безштанныхъ голодрыгôвъ» (1913. — Ч. 29).

У висвітленні суспільно-політичної проблематики часопис акцентував приналежність українців до російської нації та заперечував їхнє право на власну національну ідентичність та самовизначення. Наприклад, український народ газета ідентифікувала як «русскій», а українців — як «русских»: «Ми не відъ мачухи, якъ якісь тамъ «Галіціяни», «Рутеніяни» або «Україніяни», якъ насъ мило до теперъ англіки називали... ми сини і дочки великого русского народу, який по англійськи зветься Russians» (1913. — Ч. 1). Де-факто часопис був речником русофільства в Канаді, про що свідчать такі ідеологеми статті «Отъ редакціи»: «все останемъ Русскими», «держимся своеи отцôвской православной вѣры», «одна недѣлимая Русь», «матіръ Русь», «русский народъ» (1913. — Ч. 29). У ностальгії за колишньою Батьківщиною газета займала безапеляційну позицію: «И если кто хоче знати где отчина наша, то нехай не шукає еи на хмарахъ и украинахъ, нехай знае, що отчина наша то: одна недѣлимая Русь» (1913. — Ч. 29). У жовтні 1914 р. «Русскій Голосъ» організував активну інформаційну кампанію із пропаганди ідей Онуфрія Гецева — відомого галицького русофіла, публікуючи його промови та статті. У цьому ж номері було вміщено резолюцію едмонтонського мітингу русофілів, 4 жовтня 1915 р. редакція опублікувала петицію до провінційного уряду з вимогою заборонити українські видання, оскільки українці — ворожі, шпигунські елементи, які ведуть підривну діяльність в інтересах Центральних держав (Четверного союзу).

У публікації «Въ обороніе русскаго народа въ Канадіе» (червень 1915 р.) редакція обґрунтовувала монолітність Русі та засуджувала українофілів як «пѣхурівъ», зрадників «русскаго народа». У статті «Украѣнофѣльство» (березень 1915 р.) українська проблематика розглядалася як містифікація, вигадка ворогів російського народу. Аналогічна позиція щодо українського національного питання простежувалася у публікації «Ѣдѣотизмъ или сумашествие — варьятство?» (липень—серпень 1915 р.). У передовій статті «Divide et empera» стверджувалося, що українське національне питання просувається ворогами Російської держави: Отто фон Бісмарком, представниками польської аристократії, євреями, Михайлом Драгомановим, австрійським урядом та митрополитом Андреєм Шептицьким. Усі вони, на переконання редакції, прагнуть розколоти російський народ на дві чи більше протиборчих частин (1915. — 15 июля).

Тенденційність видання щодо українського питання простежувалася у заголовках публікацій «Русского Голоса»: «Передсмертні судороги «біскупа Будки» (1913. — Ч. 1); «Україна та товариство бандитівъ», «Бандитизмъ Уніятськихъ Біскупівъ», «Галицька Україна то діло Бісмарка» (1913. — Ч. 6). Русофільська версія генези української національної ідентичності була викладена у статтях «Шмайгелесы отъ ѣерусалимсъкоѣ шляхты» (1914. — 6 серпня) та «Украина въ Вѣне» (1915. — 12 липня).

Окрім того, «Русскій Голосъ» та міністр освіти Дж. Р. Бойл опонували поширенню української мови у Західній Канаді та відповідно створенню двомовних шкіл для українців у Альберті. Газета вела полеміку з іншими канадсько-українськими часописами — «Канадийским Фармером», «Новинами», «Українським Голосом». Наприкінці березня 1918 р. часопис «Русскій Голосъ» вів гостру полеміку з українським громадським діячем в Едмонтоні Петром Зваричем. Газета стверджувала, що Гетьманат П. Скоропадського в Україні був німецьким проектом та попереджав канадських англійців, щоб вони пильно стежили за діяльністю українців у Канаді. За даними П. Зварича, одна з англомовних полемічних публікацій «Русского Голоса» була поширена між ветеранами канадської армії та надіслана до редакцій провідних англомовних видань і депутатів парламенту.

Прикметно, що редакція видання перманентно апелювала до своїх читачів у відстоюванні своїх інтересів. Вірогідно, що девізом часопису був «великий наший зазывъ»: «Молися, учися, трудися, трезвися!». Газета була організатором різних громадських та освітніх заходів. Наприклад, у листопаді 1913 р. «Русская Читальня въ Эдмонтонѣ» стала ініціатором створення «Русского Спасательного Комитета въ Канадѣ» (під керівництвом В. Черняка) для допомоги голодуючим селянам у Галичині та на Буковині, інформацію про це вміщено в «Русскому Голосі» (Возваніе! — 1913. — Ч. 31). Окрім того, у цей же період редакція стала організатором створення кооперативу «Русская торговля» для оптової та роздрібної реалізації фермерської продукції (безпосередню участь у цьому брав редактор В. Гладик).

Перша сторінка часопису зазвичай була наповнена хронікальними замітками про актуальні події в Альберті, інших провінціях Канади та за кордоном. Редакція надавала перевагу вербальному тексту у висвітленні інформації. Подієва інформація із різних географічних місць групувалася за територіальним принципом: «Эдмонтонъ дня 27 ноябрья», «Ромынія» тощо.

У відображенні міжнародної проблематики 1913 р. у газеті домінувала передвоєнна ситуація на Балканах. Окрім того, редакція «Русского Голоса» висвітлювала відносини між ключовими геополітичними гравцями у Європі, протистояння Троїстого союзу та країн Антанти, революційні події в Китаї та Мексиці, мітинги, страйки у різних країнах світу.

Часопис використовував доступну розмовно-побутову лексику для комунікації із своєю читацькою аудиторією: «Пишемъ отъ сердця и до сердець» (1913. — Ч. 29). Цей фактор та низка інших чинників сприяли зростанню популярності видання у москвофільському середовищі та збільшенню кількості читачів. Газета мала, за словами редакції, «тисячи подписчиковъ въ Канадѣ, Соед. Штатахъ, Аргентинѣ, Галичинѣ, Буковинѣ и въ Россіи» (1913. — Ч. 29).

Редакція «Русского Голоса» налагодила співпрацю із видатними українськими письменниками: «Ми забезпечили помощъ выдающихъся нашихъ народныхъ писателей и ихъ труды будете читати въ кождôмъ числѣ» (1913. — Ч. 29). У часописі публікувалися твори М. Коцюбинського, Ю. Федьковича та інших тогочасних українських літераторів.

Постійними рубриками 1913 р. були: «Тыжневый календаръ» (календар православних свят), «Дописи» (читацька кореспонденція та публіцистичні виступи дописувачів) й ін.

Реклама й оголошення розміщувалися у газеті на останніх сторінках. Рекламний контент здебільшого відображав тогочасні запити та потреби цільової аудиторії «Русского Голоса». Окрім реклами товарів, газета друкувала рекламу послуг, а також політичну рекламу. На останній сторінці подавалися статистичні дані про ціни на різні групи зернових культур (за календарний період).

Із редацією газети співпрацювали Юліан Андрухович, Кирило Геник, Катерина Кінаш та Павло Филиповський.

Наявне ч. 29 вийшло 28 жовтня (13 листопада), ч. 31 — 14(27) листопада 1913 р., останнє відоме (158-ме) число «Русского Голоса» побачило світ 20 червня (3 липня) 1916 р.

Бібліографія: *Вергунъ Н. В.* Новѣйшая карпато-русская библіографія / Н. В. Вергунъ. — Нью-Йоркъ, 1920. — С. 16; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 204; *Rutkowski A.* Ukrainian Serials: A Checklist of Ukrainian Journals, Periodicals and Newspapers in the University of Alberta Revised Edition / A. Rutkowski, V. Cyncar. — Edmonton, 1987. — P. 86; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 217.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 7. — С. 2651; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — P. 472; *В. К.* «Український Голос» побіч других часописів / В. К. // Український Голос. — Вінніпег, 1935. — Ч. 12. — С. 4; *Гавриш В.* Моя Канада і я: Спогади й розповіді про українських піонерів Альберти / В. Гавриш. — Едмонтон, 1974. — С. 100—101; *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — Т. 2. — С. 243; *Marunchak M. H.* The Ukrainian Canadians: A History / Michael H. Marunchak. — Winnipeg ; Ottawa, 1982. — P. 289—292, 332; *Swyripa F. A.* Loyalties in Conflict: Ukrainians in Canada during the Great War / F. A. Swyripa, J. H. Thompson. — Edmonton, 1983. — P. 52; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs on microfilm, 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 54; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 289—292, 332; *Martynowych O. T.* Ukrainians in Canada: The Formative Period, 1891—1924 / O. T. Martynowych. — Edmonton, 1991. — P. 316, 321, 337; *Герус-Тарнавецька І.* Український правопис в ретроспекції та спостереження над правописною практикою в Канаді / І. Герус-Тарнавецька // Життєвий досвід Українців в Канаді: Рефлексії (УВАН). — Вінніпег, 1994. — С. 276—278.

С. Блавацький

613*

СВѢТЛО: Новинка для молодежи (1913); Новинка для дѣтей (1914); Листокъ для угро-руськихъ добрыхъ дѣтей (1916). — Выходитъ каждого мѣсяца разъ (1913). Ч. 1. 1913.

Ред. θеофанъ Скиба. — **Унгваръ, 1913—1916**: *Вид.* Книгопечатня Общества «Уніо» въ Унгварѣ. *Адр. ред.*: Ungvár, Szant Bosie r. zárda.

Вийшло: 1913 — Ч. 1, 1914 — Ч. 1, 1915 — Ч. 1, 1916 — Ч. 1; *Ф.* 16×10 см (1913); *Передпл.*: на годъ 1 кор. (1913).

Примітки: Вихідні дані подано на основі праць В. Ігнатієнка, А. Волошина та А. Животка. Часопис виходив мовою, наближеною до народної.

Замітка «Новинка для молодежи» (Наука. — 1913. — Ч. 7) інформувала, що «Свѣтло» почало виходити при сприянні та завдяки зусиллям преосвященного єпископа Антонія, який «уже отъ молодости хоче пріучити вѣрниковъ своихъ къ побожному чтенію». У ній зазначалося: «Въ каждомъ приходѣ нѣсколько убогихъ и добрыхъ учениковъ будутъ получати новинку даромъ».

1914 р. одне із чисел часопису «Наука» містило таке повідомлення: «Свѣтло. Новинка для дѣтей. Редакторъ о. θеофанъ Скиба въ Унгварѣ. Теперѣшный

нумеръ красну бесѣду и казки говоритъ дѣтямъ. Предплата 1 кор.» (1914. — Ч. 4).

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 204.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2726; Новинка для молодежи: [про часопис «Свѣтло»] // Наука. — 1913. — Ч. 7; «Свѣтло». Новинка для дѣтей // Наука. — 1914. — Ч. 4. — С. 27; *Волошин А*. Ко исторіи нашого новинарства / А. Волошин // Русинъ. — 1923. — Ч. 111; *Волошин А*. Спомини / А. Волошин. — Ужгород, 1923. — С. 62; *Животко А*. Преса Підкарпатської Руси / Аркадій Животко // Учительський Голос. — 1934. — Ч. 7. — С. 139; *Животко А*. Преса Карпатської України / Аркадій Животко. — Прага, 1940. — С. 2; *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Василь Габор. — Львів, 2003. — С. 170—171.

В. Ґабор

614

СЯЙВО: Багато ілюстрований літературно-мистецький місячник. — Р. 1. Ч. 1. 1913, січ.

Ред.-вид. Олександр Корольчук. — **Київ, 1913—1914**: *Адміністратор* Павло Комендант (1913 ч. 1—7/9). *Друк*. Київської 2-ї Артілі, Володимирська, 43 (1913 — 1914 ч. 5/6); Кліше виконано фірмою «Графік», Київ, Софієв., 7; *Тип*. Кіевской 2-й Артели, Владимірская, 48 (1914 ч. 7/9). *Адр. ред*.: Київ, Бульварно-Кудрявська вул., № 31 (1913 ч. 1, 2), Паньківська, № 8 (1913 ч. 3—5/6), Паньківська, № 9 (1913 ч. 7/9), Жилянська, 20 (1913 ч. 10/12 — 1914 ч. 5/6), Нікольсько-Ботанічна, 11 (1914 ч. 7/9).

Вийшло: 1913 — Р. 1 ч. 1—5/6, 7/9, 10/12, 1914 — Р. 2 ч. 1—5/6, 7/9; *Ф*. 29,5×22,5 см; *Обс*. 272 с. (1913), 208 с. (1914); *Передпл*.: річна у Росії 3 крб, за кордоном 7 корон. *Ц*. окремого числа 30—50 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—10/12, 1914 — Р. 2 ч. 1—7/9; **НБУВ**: 1913 — Р. 1 ч. 1—10/12, 1914 — Р. 2 ч. 1—7/9; **ДНАБ**: 1913 — Р. 1 ч. 1, 2, 1914 — Р. 2 ч. 2, 7/9; **ОННБ**: 1914 — Р. 2 ч. 1—7/9; **ХДНБ**: 1913 — Р. 1 ч. 1, 1914 — Р. 2 ч. 1—7/9.

Примітки: За Енциклопедією Українознавства, редактором «Сяйва» був І. Стешенко.

Журнал «Сяйво» — ілюстроване літературно-мистецьке видання, що ставило за мету зберігати й розвивати традиції української національної культури, «щоб і свої, щоденним клопотом захоплені, мали естетичне задоволення, та й чужі люде про нас знали, що які ми єсть багаті». 1914 р. редакційну колегію було значно розширено, запрошено до співпраці багатьох відомих літераторів, мистецтвознавців, композиторів. Наголошуючи на завданні збереження національного духовного надбання, редакція вказувала водночас на негативні риси української ментальності, як-от брак певності й віри у свою справу. Якщо латиське товариство приступило до будівництва етнографічного музею, маючи менше половини потрібної суми, то українським культурним організаціям переважно бракувало такої рішучості. Актуальним було також питання організаційного об'єднання українських артистів з метою взаємодопомоги: загострив його трагічний факт самогубства артиста Горового як прояв конфлікту між «артистичними надіями й тяжкою дійсністю» (С. Русова «Негайна потреба»).

На сторінках «Сяйва» опубліковано поетичні твори Х. Алчевської, М. Вороного, Я. Мамонтова, М. Рильського, І. Стешенка, П. Тичини, М. Філянського, І. Франка, Г. Чупринки. Серед авторів прозових творів — Х. Алчевська, Я. Мамонтов, М. Рильський, М. Старицький та ін. Літературний сегмент видання доповнено також драматичними творами: «Сватання в царя Латина: Картина на 1 дію: інсценірована «Енеіда» Котляревського» і «Nocturno» (лібрето до останнього твору М. Лисенка) Л. Старицької-Черняхівської, «Сніговий баль: Сценка на одну дію» В. О'Коннор-Вілінської.

Увага до художніх творів передбачала також увагу критиків та їх оцінку, поруч зі спробами теоретичного узагальнення явищ українського літературного процесу XIX—XX ст. Тож у «Сяйві» надруковано як оглядові статті — «З історії української драми» («З історії української драми XIX віку») І. Стешенка, «Де-що про художню обстанову старого українського театру» К. Широцького (зі старовинними ілюстраціями), так і персоналії — «Т. Г. Шевченко, яко великий мистець слова» і «Мих. Петр. Старицький в історії українського національного відродження» І. Стешенка, «Драматичні твори С. Черкасенка» С. Русової, «В день роковин смерти Михайла Петровича Старицького» С. Тобілевич, «Йосип Федькович: З нагоди 25-літніх роковин смерти» С. Черкасенка; матеріали, що містили літературознавчий аналіз тексту конкретного твору, — «Камінний господар»: Пьєса Лесі Українки» та «Крила»: Буденна драма на IV дії Л. Старицької-Черняхівської: Критичний аналіз» І. Стешенка, «Катерина» Д. Антоновича, «Остання драма М. П. Старицького «Владіслав IV» (підп.: N.). С. Черкасенко наголошував на впливі культурно-політичних обставин на творчість М. Коцюбинського, простежував його творчу еволюцію від зовнішньої, поверхової інтерпретації об'єктів творчості до вну-

трішнього психологізму («Михайло Коцюбинський: Замісць некролога»). Натомість у статті про Лесю Українку він підкреслював внутрішній конфлікт письменниці — між її вимушеною фізичною відірваністю від батьківщини та літературними формами «наближення»: наше громадянство не може похвалитися глибоким знанням творчості Лесі Українки, бо поетеса шукала аналогії у давніх часах, брала сюжети з життя чужого українському і взагалі сучасному, втілюючи свої думки у форми, «що так часом лякають рядового читача» («Леся Українка (1872—1913)»).

Цикл статей І. Стешенка присвячено творчості В. Винниченка: «Мистецтво в розумінні Винниченка» (про п'єсу «Білий ведмідь і чорна пантера»), «Мистецтво і абстрактність в драмі Винниченка». Автор висловлював несприйняття мистецької формули В. Винниченка: «для таланта мусить слугувати все», бо талант не може бути жорстоким, в основі краси — «тепла любов до людей, а не стальовий холод злоби», мистецтво ж є формою служіння істині.

Значний пласт статей культурологічної тематики становлять у місячнику ювілейні матеріали: з нагоди річниці театральної діяльності («До 25-літнього ювілею Любови Павловни Ліницької» (підп.: О. К.), «Два ювилея [Л. Ліницької та Ф. Левицького]» М. Вороного, «Ювілей Г. І. Борісоглібської» В. О'Коннор-Вілінської, «Памяти І. В. Загорського» М. Садовського). На сторінках «Сяйва» було вшановано не лише тогочасних театральних діячів, зокрема артистів, а й пам'ять тих, хто працював для українського драматичного мистецтва у попередні століття. Так, Л. Старицька-Черняхівська вбачала в «Енеїді» І. Котляревського глибокий жаль за колишнім громадським устроєм України, повагою і любов'ю до свого народу, його життя, схований «під шкаралупою сміху»: «Так вічной пам'яті бувало / У нас в гетьманщині колись…» («75-літні роковини смерти І. П. Котляревського»). М. Вороний, розкриваючи джерела унікального артистичного дару М. Щепкіна, наголошував на працелюбності артиста, прагненні до самовдосконалення, філософській толерантності — він «умів шанувати людину навіть тоді, коли не поділяв її політичних переконань». Автор акцентував дружні відносини між Щепкіним та Шевченком («Михайло Щепкін (1788—1863)»). Пам'ять, що живе у людському серці, матеріалізується в ідею духовного безсмертя та причастя любові, — ми щороку йдемо до Шевченка «в холодні присмерки життя нашого, такого безпорадного і важкого, сходимося ми що-року до серця нашого поета, сходимось вчитися в нього любити, вірити, сподіватись, терпіти і жити для прийдешнього» (Л. Старицька-Черняхівська «Новий леміш до старого плуга», з нагоди 100-літнього ювілею; до

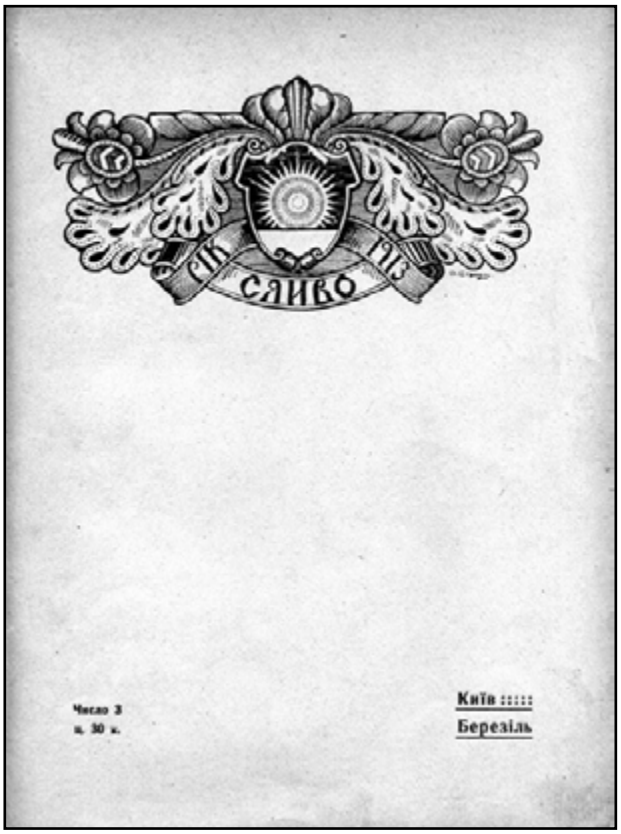

статті додано ноти і текст пісні «І небо невмите» для чоловічого хору з фортепіано).

Відродження української літератури було започатковане в епоху романтизму як праця над збереженням багатої фольклорної спадщини, тож не випадково і на початку XX ст. література й народна творчість перебували в тісному зв'язку. Так, питанням етнографії присвячено дослідження: «Про що співають кобзарі» (підп.: В. Б.), «Поезія Різдвяних свят» та «Щедрий вечір: Етнографічний нарис» Х. Ящуржинського, «Рахманський Великдень» М. Рахнюка, «Музично-етнографичні матеріали: Колядки, записані в с. Шпиченцях, Сквирського повіту, на Київщині» В. Борецького (псевд. В. Кривусьова), «Сучасні селянські зодяги в с. Павлівці» (підп.: П. К.), «Писанки» М. Валуйка (з ілюстраціями та схемами візерунків). Від ч. 7/9 за 1913 р. редакція вела спеціальну рубрику «Нові музично-етнографичні матеріали» (з нотами), зазначаючи, що ці записи українських народних пісень спеціально зроблені за дорученням редакції.

Різні аспекти науки про мистецтво висвітлювали статті: «Кость Олексійович Трутовський та його творчість» М. Валуйка, «Де-що про українську орнаментику», «Старе українське шкло» М. Біляшівського, «Деякі дрібниці українського церковного будівництва» (підп.: Д. Щ.; крипт. Д. Щербаківського), «Mazeppa aetat 70» К. Широцького, «Український варіянт старої тосканської композиції» М. Рильського, «З поля українського мистецтва. За минулий рік» (підп.: Б.), «Наші художники», «Україна на 11-ій міжнародній венеціянській виставці» Д. Антоновича, деякі з них — присвячені мистецькій творчості Т. Шевченка: «Краєвиди в поезії та малюнках Шевченка» О. Новицького, «Ще ненайдені малюнки і малозвістні погруддя Шевченка» О. Сластіона, «Шевченко-художник» К. Широцького.

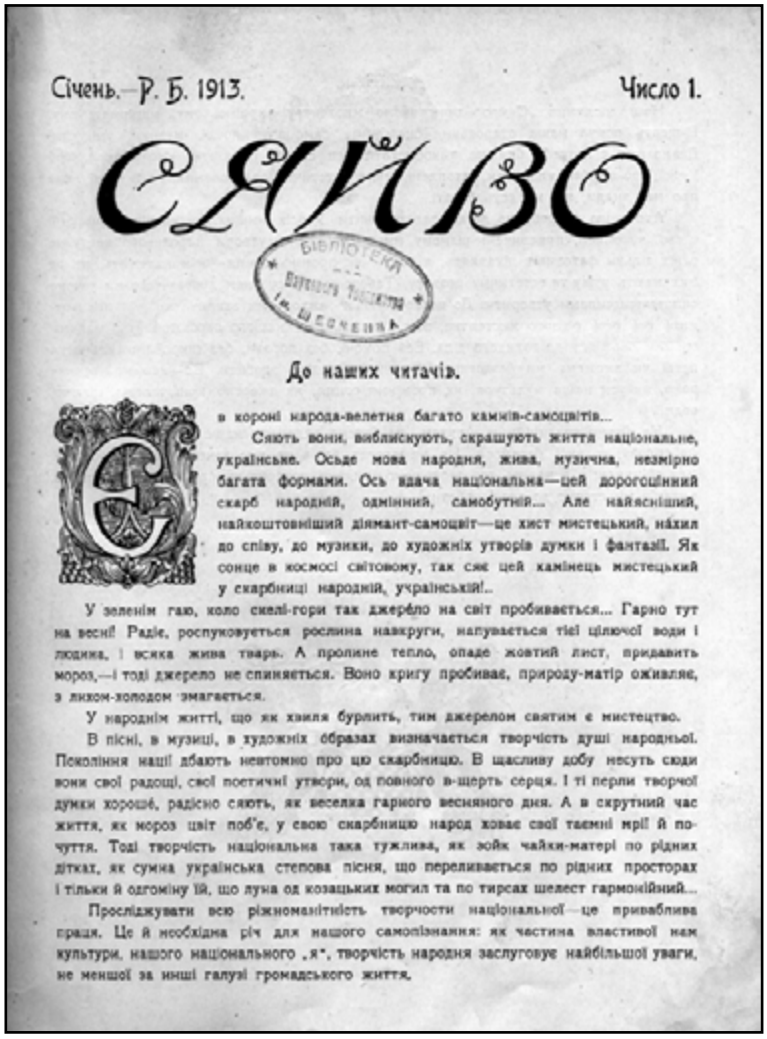

Січень.—Р. Б. 1913. Число 1.

СЯЙВО

До наших читачів.

В короні народа-велетня багато камінь-самоцвітів...

Сяють вони, виблискують, скрашують життя національне, українське. Осьде мова народня, жива, музична, незмірно багата формами. Ось вдача національна—цей дорогоцінний скарб народній, одмінний, самобутній... Але найяснішний, найкоштовніший діямант-самоцвіт—це хист мистецький, нахил до співу, до музики, до художніх утворів думки і фантазії. Як сонце в космосі світовому, так сяє цей камінець мистецький у скарбниці народній, українській!..

У зеленім гаю, коло скелі-гори так джерело на світ пробивається... Гарно тут на весні! Радіє, роспуковується рослина навкруги, напувається тієї цілючої води і людина, і всяка жива тварь. А пролине тепло, опаде жовтий лист, придавить мороз,—і тоді джерело не спиняється. Воно кригу пробиває, природу-матір оживляє, з лихом-холодом змагається.

У народнім житті, що як хвиля бурлить, тим джерелом святим є мистецтво.

В пісні, в музиці, в художніх образах визначається творчість душі народньої. Покоління наші дбають невтомно про цю скарбницю. В щасливу добу несуть сюди вони свої радощі, свої поетичні утвори, од повного в-щерть серця. І ті перли творчої думки хороше, радісно сяють, як веселка гарного весняного дня. А в скрутний час життя, як мороз цвіт поб'є, у свою скарбницю народ ховає свої таємні мрії й почуття. Тоді творчість національна така тужлива, як зойк чайки-матері по рідних дітках, як сумна українська степова пісня, що переливається по рідних просторах і тільки й одгоміну їй, що луна од козацьких могил та по тирсах шелест гармонійний...

Просліджувати всю ріжноманітність творчости національної—це приваблива праця. Це й необхідна річ для нашого самопізнання: як частина властивої нам культури, нашого національного „я", творчість народня заслуговує найбільшої уваги, не меншої за инші галузі громадського життя.

1914 р. з нагоди 100-річчя з дня народження Т. Шевченка, якому присвячене ч. 2, у Києві було проведено чотири конкурси на найкращий пам'ятник поетові й вибрано роботу італійського скульптора Шортіно. Рішення комітету зазнало нищівної критики української інтелігенції. Свою думку у дискусії на цю тему висловили відомі культурні діячі: Д. Антонович («Нещасливий конкурс»), М. Паращук («Новий конкурс»), О. Скоропис-Йолтуховський («Кілька слів до сумної слави конкурсу»), П. Холодний («Перероблений проект пам'ятника Т. Шевченкові»), І. Стешенко («Національні пам'ятники, мистецтво і громадянство») та ін. «Не можна бути спокійним, увічливим, — каже Д. Антонович, — коли святу пам'ять того, хто так тонко відчував красу, хочуть знівечити чимось грубим і вуличним, — краще хай пам'ять живе нерукотворна.» М. Паращук, натомість, іронічно натякав на бездарність як митця-переможця, так і членів комітету. Боротьба Російської держави з національною самобутністю українців відбувалася й у сфері мистецтва: В. Кричевський у статті «Розуміння українського стилю» доводив неправомірність вживання терміна «український стиль» замість «українське бароко», оскільки це нівелювало розмаїття стильових традицій українського мистецтва.

Кілька статей, опублікованих у «Сяйві», торкалися проблем музичного мистецтва: «Спогади про М. В. Лисенка» В. О'Коннор-Вілінської, «Новини української музики» В. Борецького, «Музичні твори» П. Сениці, «До 50-літнього ювилею опери «Запорожець за Дунаєм» В. Борецького.

Рубрика «Огляд письменства та мистецтва» містила спочатку відгуки про творчість окремих літераторів, митців і музикантів, а у 1914 р. — рецензії на нові літературно-мистецькі видання. У згаданій рубриці ювілейного шевченківського числа повідомлено про заборону офіційного святкування 100-ліття з дня народження Т. Шевченка, ліквідацію Київською міською думою ювілейної комісії, заборону учням брати участь у святкуванні 9 березня й поширенні ювілейної літератури серед школярів, видану попечителем Київської шкільної округи Деревицьким. У рубриці вміщено також інформацію про підготовку до святкування ювілею у Києві та інших українських містах Наддні-

прянщини, у Галичині, подано примітки й коментарі «До ілюстрацій [Шевченка]» (підп.: Д. А[нтонович]) з ювілейного числа.

Під рубрикою «Театр та музика» редакція друкувала рецензії на театральні вистави й мистецтвознавчі праці, відгуки про різноманітні культурні акції, діяльність товариств.

Інші рубрики: «Хроніка» (підрубрики: «Юбилеї» = «Ювилеї», «Нові пьєси», «Конкурси», «Театри», «Виставки», «Музеї», «Археологія», «Кустарництво», «Всякі звістки», «Музика» = «Новини української музики», «Живопись», «Скульптура»; більшість матеріалів цієї рубрики у ч. 2 за 1914 р. присвячено висвітленню хроніки ювілейних шевченківських святкувань), «Дописи», «Усячина», «Твори, надіслані до Редакції», «Оповістки [реклама]». Редакція «Сяйва» просила також українські театральні трупи й аматорські гуртки подавати відомості про свою діяльність. Під рубрикою «Оповістки» рекламовано часописи, зокрема: «Дзвін», «Добра Новина», «Жало», «Ілюстрована Україна», «Літературно-Науковий Вістник», «Маяк», «Наша Кооперація», «Рада», «Украинская Жизнь», нові книги, а також українські крамниці, ремісничі майстерні.

Видання багато ілюстроване. На обкладинці часопису зображено символічний малюнок сонця, виконаний як гравюра коричневого кольору, нижче — назва часопису «Сяйво». На першій сторінці переважно вміщувано портрети видатних культурних діячів — М. Коцюбинського, М. Старицького, Лесі Українки, Т. Шевченка (маловідома фотографія), М. Лисенка, М. Ґе та інших, а у святкових числах — репродукції ікон із різдвяними чи великодніми сценами. Поміж публікаціями «Сяйва» — картини роботи Т. Шевченка, фотографія його братів, портрети Ієремії Могили, українських кобзарів, полотна О. Судомори, С. Яремича, репродукції скульптур М. Паращука, для ілюстрування використано також роботи О. Судомори, експонати народного мистецтва київських і полтавських музеїв, світлини з театральних вистав.

Часопис «Сяйво» перестав виходити на початку Першої світової війни: редакція сподівалася на підтримку передплатників, однак розуміла: «зазвеніли arma, замовкли musae».

Останнє (7/9-те) число вийшло у вересні 1914 р.

Бібліографія: *Кондра С.* Реєстр української періодичної преси 1816—1916 р.р. / С. Кондра // Книгарь. — К., 1918. — Ч. 16. — С. 1002; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 205; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 20; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 100.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 3117—3118; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 95—96.

М. Комариця

615

UKRAINA-STELO — ЗОРЯ УКРАЇНИ: Monata ilustrata Gazeto (1913); Orgáno de ukrainaj Esperantistoj, eldonata de societo de ukrainaj esper. «Progreso» en Kolomea. Monata ilustrata, literatura, informa kaj propaganda gazeto (1914); Ilustrata organo de Ukrainaj Esperantistoj (1923). — J. I. № 1. 1913, Januaro.

Responda redaktoro [*відповідальний ред.*] Ivan Volc'uk (1913—1914). *C'efredaktoro* Orest Kuzma (1914 № 2). *Видає і за ред. відповідає* Іван Чепига (1923). — **Kolomea, 1913—1914, 1922—1923**: *Presejo* de Kisielevski kaj Herman, Kolomea (1913 № 1—5); *Presejo* de M. Bilous, Kolomea (1913 № 6/8 — 1914); *Presejo* de A. Kisilevski en Kolomea (1923). *Адр. ред.*: Orest Kuzma, Kolomea, 360 Nova, Austrio-Galicio (1913), Z. Kirilović, Mickievicza, 8 (1914). *Адр. адм.*: M. Nedilskij, Kolomea, Mickievicza, Austrio-Galicio (1913—1914); Ivan Ĉepyha en Stanislavovo, str. Lypova, 76. Orienta-Galicio, Eŭropo.

Вийшло: 1913 — J. I № 1—3/4, 5, 6/8, 9/10, 11/12, 1914 — J. II № 1(13), 2(14), 3/5(17), 1922 — J. III № [?], 1923 — J. IV № 1(25), 2(26); *Ф.* 23,5×15,5 см; *Обс.* 16 с., 12 с.; *Передпл.*: річна в Австро-Угорщині та Німеччині 3 к., в інших краях 1400 sm. (3,36 к.), для членів товариства безкоштовно (1913). *Ц.* окремого числа 30 h. (30 сот.).

Наявність у фонді: **НБ ЛНУ**: 1913 — J. I № 1—11/12, 1914 — J. II № 1(13)—3/5(17), 1923 — J. IV № 1(25), 2(26); **ДНАБ**: 1913 — J. I № 11/12, 1914 — J. II № 2(14).

Примітки: 1923 р. у логотипі часопису зазначалося: «Aperas intermite en formo de kajery kaj libroj». У 1913—1914 рр. нумерація сторінок у межах річника наскрізна, 1923 р. — у кожному числі самостійна. Мови публікацій видання — есперанто та українська.

Редакція двомовного журналу коломийського просвітнього товариства українських есперантистів «Progreso» випускала у світ багато безкоштовних до-

датків до цього видання наочно-пропагандистського та ознайомлювально-навчального змісту, як-от: «картки

(портрети українських письменників, мапа України тощо), підручники, брошури».

В опублікованих у № 1 за 1913 р. замітках «Наша програма» та «Кілька слів до українського народа» основними завданнями журналу декларувалися пропагування мови есперанто й есперантського руху поміж українським народом і всебічне ознайомлення «заграничних есперантистів» із культурною спадщиною народу, зокрема з творчістю українських письменників, митців. Редакція часопису наголошувала: «Нашою отже цілию є працювати не лише для Есперанта, але також при помочи Есперанта […] Зоря України нехай стане прапором довкола котрого будуть громадити ся наші єще нечисленні українські есперантисти, нехай она їх сполучає і оживляє їхню пропаґанду. Чужинці найдуть в ній численний материял з нашої невідомої для них літератури і життя Українців» (Наша програма. — 1913. — № 1, 2). Видання мало виконувати роль репрезентанта на міжнародному рівні українства як самодостатньої та багатогранно розвинутої нації. У замітці «Кілька слів до українського народа» редакція наголошувала: «Будемо старатись всїми силами трудити ся для сеї справи, маючи одну ціль на оці: При помочи «Есперанта» працювати для добра України…».

Основний блок надрукованих у часописі матеріалів становили поетичні та прозові твори українських авторів, як перекладених есперанто, так і написаних цією мовою спеціально для журналу (гімн есперантистів Л. Л. Заменбофа «La espero» (1913. — № 1), новела В. Жуковецької «Konstitucio» та вірш А. Шевчука «Mia deziro» (1913. — № 3/4). Серед них — переклади Ореста Кузьми (писар товариства «Progreso»), В. Мороза, І. Ткачука, Михайла Юрківа (прози М. Яцківа (1913. — № 1), В. Стефаника (1913. — № 2), О. Кобилянської (1913. — № 3/4), М. Коцюбинського, О. Федьковича (1913. — № 9/10), Д. Макогона (1914. — № 1) та В. Атаманюка, С. Свірідової й Г. Якімчука (поезій А. Кримського, М. Шашкевича, Т. Шевченка).

Окремі публікації часопису ознайомлювали читачів із подіями громадського життя й особливостями національної духовної культури. З цією метою на сторінках журналу друкувалися різнотематичні та різножанрові матеріали — від фоторепортажів до розлогих статей. Наприклад, у № 1 за 1913 р. редакція розповідала читачам про творчість українського скульптора М. Гаврилка, публікуючи світлини його проекту пам’ятника Т. Шевченкові п. н. «Кобзар». Низку інших культурологічних публікацій (мовою есперанто) присвячено генію української літератури й малярства — Т. Шевченкові (Vlodko Esperantisto «Taras S’evc’enko»

(1913. — № 2), Д. Николишин «S'evc'enko-poeto» (1914. — № 3/5), І. Чепіга «Mallibero en poezio de T. S'evc'enko» та В. Левицький «Pri kulto de S'evc'enko» (1914. — № 3/5), оглядам творчості інших визначних діячів національної культури (О. Кузьма «Ivan Franko (40 jara verkista jubileo)» (1913. — № 11/12), діяльності українських громадських товариств і організацій на західноукраїнських землях початку XX ст. (О. К. «Sic» eduka faktoro de l'ukraina vilag'anaro» (1913. — № 2, 3/4), історичному минулому народу й постатям борців за українську державність (В. Атаманюк «En 250. Jaro posto morto de ukraina heroo Ivan Bohun» (1914. — № 2) та питанням історії української літератури (В. Сімович (у перекладі О. Кузьми) «Mallonga resumo de Ukraina literaturo» (1923. — № 1).

Низка журнальних матеріалів мала переважно пропагандистське призначення. Це були як висловлювання окремих прихильників штучно створеної мови про її роль у міжнародних взаєминах (на кшталт: «Зносини між народами є так численні, що вони конче потребують міжнародної мови» (1913. — № 2), так і репортажі, повідомлення й замітки про поширення есперантського руху на міжнародній арені та його стан на українських землях («IX. Kongreso Esperantista en Berno (24—31 Augusto 1913)» (1913. — № 6/8), а також розлогі статті як власних кореспондентів, так і огляди публікацій інших періодичних видань про актуальні проблеми розвитку есперантизму, зростання його популярності серед українців (Л. Денисюк «Al historio de Esperanto en Ukrainujo» (1913. — № 5), «Oficiala Raporto de la Centra Asocio Bohema Unio Esperantista» (без зазначення автора) (1913. — № 5), Е. Н. «Есперанто в австрийській Україні» (1913. — № 9/10), З. Кирилович «Душа міжнародньої мови» (1914. — № 1).

Час від часу на сторінках часопису велася полеміка з українськими націоналістами, які вбачали у русі есперантистів прояв космополітизму, що, на їхню думку, загрожував розвитку патріотичних ідеалів (О. К. (крипт. Ореста Кузьми) «Українським націоналістам» (1913. — № 6/8).

Nr. 1. (18). Aprilo 1922. Jaro III.

Ukraina Stelo — Зоря України

Organo de ukrainaj Esperantistoj.
Monata, ilustrata, literatura, informa kaj propaganda gazeto.
Eldonata de E-jo Bystrycja en Stanislavovo.

Redakcio: Oresto Kuzjma, Kolomea Nova-str. Nr. 6. | Administracio: E-jo „Bystrycja" (por U. Stelo) Stanislavovo, Lypova str. Nr. 1.

Galicio, Polio, Europo.

Al nia legantaro.

Ok jaroj baldaŭ pasos de tempo kiam aperis la lasta (17) Nro de „Ukraina Stelo" en 1914 j. Kruela milito kiu plej multe furiozis sur nia teritorio malebligis dum tiu tempo aperigi nian organon. Ni ne malaperis. Ni dormis kvazaŭ en letargio, simile al kreskajoj kiuj sub la neĝo atendas la vivdonan printempon kaj, kvankam tiu printempo por ni ankoraŭ ne venis, ni vekitaj per alvenantaj radioj de suno komencas denove la laboron.

Nia aspekto iom aliiĝis. Ni aperas nun antaŭ la mondo kun konformaj akcenthavaj presiloj, envolvitaj en kovrilo, akompanataj de multaj novaj amikoj. Permesu do kelke da ili prezenti al vi. La fama ukraina libroeldona societo „Bystrycja" prenis nin sub sian ŝirmon kaj certigis la vivon de nia gazeto. Ĝi eldonis la plenan lernolibron de esperanto por ukrainoj kaj preparas la eldonon de vortaroj. Per tio estas sufiĉe akcentita, ke la estonteco de la gazeto estas mone certigita, kaj tio ja estis, ni devas konfesi, la malfeliĉa figilo, kiu retenis niajn vervajn flugilojn. La redakcio restos en la samaj manoj kiel ĝisnune, kiu sensorga pri la ekzistado de la gazeto, per duobla fervoreco kaj plifortigita energio povos labori por nobla celo.

Inter niaj vicoj aperis multaj novaj samideanoj. Ukrainaj skoltaj anaroj enkondukas la lingvon inter siajn adeptojn. Famaj ukrainaj politikistoj esprimis sin tre favore al esperanto. Krom niaj malnovaj amikoj, anoncis sian kunlaboradon, fama ukraina verkisto D-ro Andrij Čajkovskij, D-ro Stasjuk, D-ro N. Simovyč, A. Koh kaj multaj aliaj.

Ni firme esperas, ke tiamaniere nia gazeto, kiu ĉiam ricevadis flatemajn aprobojn de famaj esperantistoj eĉ el malproksimaj landoj, povos ankoraŭ pli bone plenumi sian taskon.

Ĉio tio rajtigas nin esperi pli belajn tagojn kaj samtempe atentigi kaj ekpeti ĉiujn niajn malnovajn kaj novajn amikojn, ke ankaŭ ili siavice, per vigla agado helpu al ni alproksimigi la tagojn kiujn ni ĉiuj deziras. Ni kun viaj helpemo kaj fervoremo, kun kunlaborado de unuj kaj kuraĝigaj vortoj de aliaj, subtenataj de ĉiam kreskanta aro da abonantoj, laboros plue diligente por nia afero. Ni ĉiam klopodos fari nian gazeton kiel plej interesa, kaj en pli bonaj kondiĉoj ĝin pli grandigi.

У журналі велася низка інформаційно-довідкових рубрик: «Bibliografio» (здебільшого анотації, короткі рецензії та відгуки на книжкові видання українських авторів — переважно на твори художньої літератури, видання про зародження й особливості розвитку мови есперанто й руху її прихильників; активні автори матеріалів цієї рубрики — E. N., О. К.), «Korespondato» (адреси прибічників есперанто,

які прагнули спілкування з однодумцями з інших країн), «Diversaj'oj» («Всячина») (відомості про новини українського есперантського руху та діяльність коломийського товариства українських есперантистів «Progreso»), «Dolora perdo!» (зазвичай новини про події українського культурного життя на всіх українських землях — як підавстрійських, так і підросійських), «Respondoj de Redakcio» (відповіді на листи читачів), «Manado» (відомості про діяльність упродовж останнього місяця українських прихильників есперанто в Галичині, зокрема у Стрию та Коломиї; також тексти для вправляння у читанні есперанто, довідково-навчальні матеріали).

На останній сторінці часопису та на третій—четвертій сторінках його обкладинки (традиційних для преси рекламних сторінках) анонсувалися та рекламувалися пресові видання, які мовою есперанто виходили у різних країнах світу.

До кола активних співробітників місячника належали: В. Атаманюк, Лев Денисюк, З. Кирилович, Орест Кузьма, Гнат Якімчук.

Видання не здобуло широкого визнання. У повідомленні «Позір! Atentu!» (1913. — № 1) висловлювалося сподівання редакції на зголошення до передплати часопису кільканадцятьох «предплатників», що дало б можливість відкрити у журналі курс мови есперанто (від № 3/4 за 1913 р. ці редакційні плани поступово реалізовувалися). Окрім того, із зростанням кількості передплатників редакція планувала видавати бібліотечку української літератури, очевидно, як безкоштовний додаток до журналу.

Через матеріальні труднощі журнал постійно перебував на межі закриття. Про таку загрозливу ситуацію повідомлялося у замітці «Від редакції» (1913. — Ч. 6/8). «Просимо зєднувати нам як найбільше число предплатників, — писала редакція, — щоби наша часопись могла виходити точно, та що місяця, бо при теперішній скількости предплатників ми будемо змушені здержати видавництво по причині грошевої туберкульози.»

Як зазначається у джерелах, видавання часопису було припинено з окупацією Галичини російськими військами у роки Першої світової війни й відновлене 1922 р.

1923 р. через технічні, матеріальні та «редакційні» труднощі журнал виходив неперіодично. У редакційному повідомленні (1923. — № 1) висловлювалося прохання про довільні (не менше 5000 мп., а з-за кордону — удвічі більше) пожертвування, за що зобов'язувалося надсилати усі видання товариства есперантистів.

Останній (2(26)-й) відомий номер часопису за 1923 р. вийшов у липні.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 280.

Література: *Романюк М. М*. Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1996. — С. 18.

О. Дроздовська

616

УКРАЇНСЬКИЙ СТУДЕНТ. — Р. 1. Зб. 1. 1913, 1 квіт.

Редагує Комітет під проводом Євгена Нероновича (1913), *Комітет*: Є. Артюх, О. Ковалевський, М. Кушнір і Г. Струтинська (1914). *За ред. одповідає* О. Ковалевський (1914). — **С.-Петербург, 1913—1914**: *Тип*. В. Я. Мильштейна, Нижегородская, 14 (1913 зб. 1); *Тип*. Бр. В. и И. Линникъ, Спб., Гончарная, 7 (1913 зб. 2 — 1914). *Адр. ред*.: СПБ, Лѣсной, Болотная ул., д. 2 (1913 зб. 1), Пет. Сторона, Большая Бѣлозерская, д. 18, А. А. Ковалевскому (1913 зб. 2), Пет. Сторона, Большая Пушкарская, д. 35, А. А. Ковалевскому (1914). *Адр. контори*: СПБ, Лѣсной, Лѣсная ул., д. 11 (1913 зб. 1), Вас. остр., Большой пр., № 19, Евген Семен. Артюхову (1913 зб. 2). *Адр. адм*.: СПБ, Пет. Ст., Гулярная, № 21, Е. С. Артюхову (1914).

Вийшло: 1913 — Р. 1 зб. 1, 2, 1914 — Р. 2 зб. 3; *Ф*. 25×17 см; *Обс*. 66 с., 88 с. (1913), 116 с. (1914); *Ц*. окремого числа 30 коп., з пересилкою 35 коп. (1913 зб. 1), 50 коп. (1913 зб. 2 — 1914).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. 1 зб. 1, 2, 1914 — Р. 2 зб. 3; **НБУВ**: 1913 — Р. 1 зб. 1, 2, 1914 — Р. 2 зб. 3; **НБ ЛНУ**: 1913 — Р. 1 зб. 2; **ДНАБ**: 1913 — Р. 1 зб. 1, 2, 1914 — Р. 2 зб. 3.

Примітки: Редакція зазначала: «Красне письменство в часописі не міститься».

Часопис «Український Студент» — видання, на перший погляд, суто фахове, цікаве насамперед глибиною актуалізованих на його сторінках проблем. У публікаціях журналу обговорювалися питання не лише організації українського студентства, а й національної освіти, культурно-економічної автономії України, велися ідеологічні дискусії. Редакція відзначала, що українська студентська молодь має свою історію, традиції, етику, тож виникла потреба озирнутися на ті шляхи, якими йде українське студентство, зокрема в час, коли «особливо гостро видчувається розірваність і дезорганізация». Чільними завданнями українського студентства були координація діяльності окремих

громад та планомірна підготовка нових його членів, обговорення нових методів громадської праці, зокрема щодо ширення національної освіти, оскільки українці не мали «своєї школи від низчої до вищої», стосунків із галицькими товаришами-студентами. Редакція закликала відгукнутися на появу нового часопису, всебічно підтримати його, бо саме від цього залежало, чи стане неперіодичний орган українського студентства періодичним, а також згадувала про висловлену підтримку М. Грушевським та С. Єфремовим. Другий збірник присвячено І. Франкові з нагоди 40-літнього ювілею, третій збірник — Т. Шевченкові з нагоди 100-літнього ювілею.

У передовій статті «Спб. Квітень 1913 р.» аналізувався стан роботи українських громад у Санкт-Петербурзі, наведено теми прочитаних рефератів і відзначено брак систематичності у праці. Цілеспрямоване й тривале нищення царським урядом української національної самосвідомості вже зі школи вело до того, що студенти не знали не лише рідної історії та літератури, а й мови, що формувало з українців в кращому випадку українофілів (малоросів), а в гіршому — україножерів. Однак, як зауважив М. Грушевський, молодь повинна плекати життєву силу, активність, суспільну й національну енергію, щоб, незважаючи на суспільні обставини, зокрема на спустошення вищої школи масовими репресіями проти викладачів і студентів, виховати в собі та інших нових інтелігентів («Завданнє дня»).

Якщо публікації зб. 1 були присвячені завданню «minimum», то у редакційній статті зб. 2 («Спб. Листопад 1913 р.») окреслено напрями динамічного розвитку українських студентських громад: у національному питанні — шляхом популяризації ідеї автономії, у соціальному — через студіювання нових соціальних течій і практикування їх позитивів. На думку редакції, такий комплексний підхід до молодіжного руху дозволить використовувати конкретні поради у будь-яких молодіжних організаціях (Нашим критикам. — Зб. 3).

Організаційні проблеми висвітлено також у статтях Є. Нероновича «Без грунту», В. Підгаєцького «Де-кілька практичних уваг до праці студента-українця», І. Косенка «Українські клюби та студентство», М. Сріблянського (псевд. М. Шаповала) «Наша сучасність, її вимоги та молодь», у яких звучали застереження щодо надмірного захоплення абстрактними темами, критикувалися заховані під зверхньою активністю громадського життя інертність і байдужість, містилися рекомендації звернути особливу увагу на нових членів громад, щоб не втратити майбутніх культурних діячів, аналізувалися особливості громадської праці в містах, під час навчання, та в селах, на вакаціях. Є. Гордієнко у статті «Де-що про наші наукові потреби» заохочував молодь до опрацювання тем з історії української культури рідною

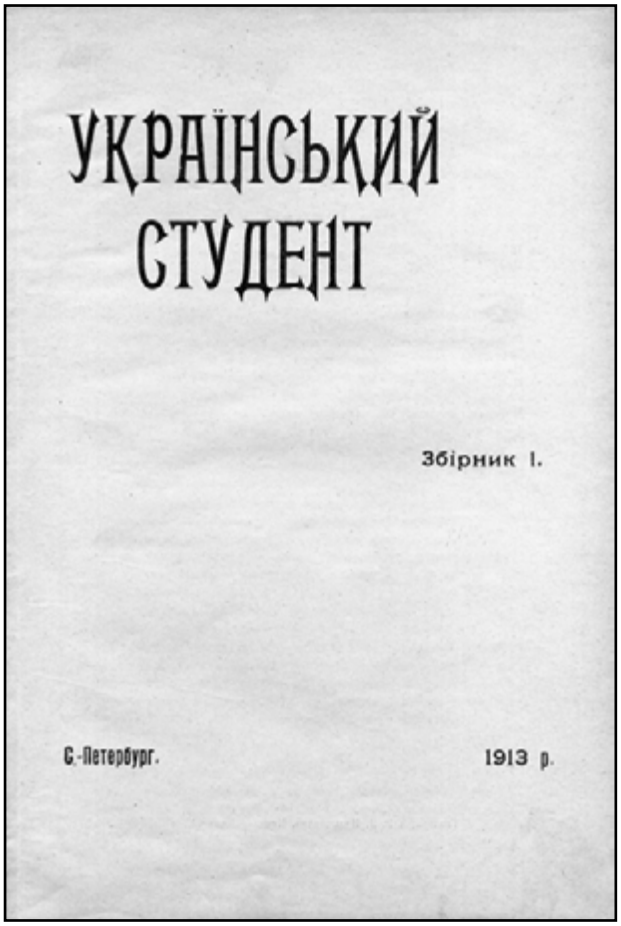
УКРАЇНСЬКИЙ СТУДЕНТ

Збірник I.

С.-Петербург. 1913 р.

мовою, нагадуючи про досвід Наукового товариства ім. Шевченка у Львові: «Коли українські професори захотіли чогось здобути, то вони й здобували, а не йшли у прийми до Польщі».

З історією студентського руху ознайомлювали публікації «З історії української студентської Громади в Харькові» М. Плевако та «З минулого українського студентського руху» (підп.: Старий студент), про особливості молодіжних організацій у різних регіонах України та Росії йшлося у статтях «З життя українських студентів у Відні» М. Сисака, «Сучасне українське студентство в Галичині: Лист зі Львова» (підп.: Q.), «З життя студентів-українців на СПБ Політехниці» Є. Нероновича.

В «Українському Студенті» вміщено ґрунтовні статті культурологічної тематики, серед авторів яких — М. Грушевський, Д. Донцов, М. Євшан. Своєрідною спробою етнопсихологічних студій була стаття М. Гладкого «З псіхольогиї нашого загалу»: автор досліджував психологічні механізми гальмування, що не давали можливості реалізувати національні пориви, вбачав їх джерело у «хворобі волі». Одним із засобів подолання цього психологічного комплексу автор уважав національну пресу. Натомість Д. Донцов у статті «Фантазії та реальність» порушував інший, суто політичний, аспект тогочасного національно-культурного життя. Критикуючи культ ідеї культурної автономії як необмежену віру в «ширшу вітчину», згубну для України, Д. Донцов з'ясовував водночас її ефемерність та нереальність, бо Російська держава формувала своє ставлення до українського руху, керуючись внутрішніми законами самого руху, а не ідеями наших політиків, прихильників автономії. «Небезпека українства — як би воно розвивалося — занадто велика… Звідси та їх політика до нас, яку ми обсервуємо що-дня, се політика знищення небезпеки ще в ембріоні.» Із концепцією Д. Донцова полемізував на сторінках «Українського Студента» О. Ковалевський: у статті «Дещо про «культурництво» й «політизм» української молоді» він став на захист звинуваченого в аполітизмі українського студентства та ідеї автономії.

У статті М. Євшана «Шевченко та молодь», опублікованій у ювілейному збірнику часопису, акцентовано унікальну роль молоді в популяризації творів Т. Шевченка у Східній та Західній Україні, у формуванні культу поета всупереч адміністративним заборонам.

Хронікальна рубрика «Наше життє», що постійно розширювалася, складалася спочатку із підрубрик «За минулий семестр» і «В сім семестрі» й містила згруповані за назвами міст, де працювали ті чи інші осередки українських студентських громад, інформаційні та статистичні матеріали: «Петербург», «Москва», «Київ», «Харьків», «Варшава», «Томськ», «Львів». У межах згаданих підрубрик назву окремим заміткам давав навчальний заклад або громада (наприклад: «Петербург: Гурток імени Т. Г. Шевченка на Псіхо-Неврольогичному Інстітуті; Ніжин: І. Ф. Інстітут кн. Безбородько»). Часопис повідомляв також про діяльність українського студентства на території Австрійської держави («З життя і діяльности галицького студентства»), зокрема про появу студентського двомісячника «Шляхи», Другий з'їзд українського студентства у липні 1913 р., хід боротьби за організацію українського університету. Підрубрика «Miscellanea» інформувала про різноманітні публікації у пресі, що заторкували проблеми молоді, відгуки молоді про часопис, погляди студентів на вирішення українського питання. Особливо цінною для сучасних дослідників є вміщена у зб. 3 за 1914 р. хроніка забороненого російською владою святкування 100-літнього ювілею Шевченка («Навколо ювилею Т. Шевченка»): тут подано відомості про події 15—27 лютого із точністю до години у Санкт-Петербурзі, Москві, Києві, Харкові, Катеринославі, Одесі, Ніжині, Львові та Варшаві.

Не менш важливою була рубрика «Бібліографія», що містила для допомоги студентським книгозбірням опис українських книг, які вийшли в Росії та Австро-Угорщині впродовж 1913—1914 рр., «за розділами, згідно з міжнародною десятичною системою»; подано також список скорочень. Згодом у «Бібліографії» з'явилися підрубрики: «Европейці про українців», «Преса про наш орган», «Наші рецензії» тощо. Існувала також рубрика «Книжки, надіслані до редакциі».

Серед співробітників журналу — О. Білоусенко, М. Гладкий, М. Грушевський, О. Грушевський, Д. Дорошенко, С. Єфремов, О. Ковалевський, І. Косенко, В. Котецький, М. Могилянський, Є. Неронович, М. Плевако, І. Раковський, М. Сисак, М. Сріблянський та ін. Редакція мала власних кореспондентів у Варшаві, Відні, Дерпті, Калуші, Києві, Львові, Москві, Томську, Харкові й Чернівцях.

В «Українському Студенті» рекламовано часописи: «Діло», «Жало», «Ілюстрована Україна», «Літературно-Науковий Вістник» і «Шляхи» (Львів), «Дзвін», «Маяк», «Муравейникъ» («Комашня»), «Рада», «Світло», «Сяйво» й «Українська Хата» (Київ), а також «Студенческое Дѣло» та «Украинская Жизнь» (Москва), «Голос Политехника», «Студенческіе Годы» (Санкт-Петербург).

Бібліографія: *Кондра С.* Реєстр української періодичної преси 1816—1916 р.р. / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1002; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 205; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1557.

М. Комариця

617

УЛЕЙ: Еженедѣльный живописный сборникъ. Безплатное приложеніе къ газетѣ «Галичанинъ». — № 1. 1913.

Ред.: не подано. — **Львів, 1913**.

Вийшло: 1913 — № 1—23; *Ф.* 33×25 см; *Обс.* 8 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — № 5, 6, 18; **НБ ЛНУ**: 1913 — № 1—23.

Примітки: Відповідальним редактором «Галичанина» 1913 р. був Іван Пелех. Збірник виходив «язичієм». Нумерація сторінок наскрізна. Видання багато ілюстроване.

У безкоштовному тижневому додатку до москвофільського часопису «Галичанинъ» публікувалися здебільшого твори російських письменників. Зокрема, це повісті та оповідання Є. Введенської («Чертовъ червонецъ»), Б. Високих («Великий праздникъ»), Н. Гвоздєва («Поздно»), О. Купріна («Медведь»), А. Лідіна («Морякъ»), В. Нестрогова («Великое слово»), Оренбургського («Приговоръ»), Л. Урванцева («Записка»), З. Яковлєвої («Вова»), поетичні твори В. Карпова, Б. Левіна, О. Липецького, А. Михайлова, Д. Пономарьова, А. Пронського, М. Чечуєва, переклади татарської поезії Василя Величка, а також із сербської («Молитва славянъ») тощо.

На сторінках додатка друкувалися нариси «Изъ семейной хроники» («Новое назначеніе», «Ночь безъ сна» та ін.) О. Демрта, «Секретное письмо» К. Лебедєва, а також етюд «Одиночество», «Пасхальный эскизъ» М. Богдановича.

Окрім того, тут містилися публікації просвітнього характеру. Зокрема, це розповідь про монастир «Святая Нина» у Тифліській губернії, різнотематичні статті і замітки, як-от: «Широкая масленица» (№ 9), «Пасхальныя яйца» (№ 15), «Цѣнность времени» (№ 16), «Розсадники бактерий въ домахъ» (№ 17), «Здоровья или наука», «Сократъ о женщинахъ», М. Ширяєв «О пасхѣ въ старину» тощо.

Видання містило багато ілюстрацій, зокрема: «Радость жизни», «Поцелуй новобрачныхъ», «У лавры», «Мальчики птицеловы», «Море и скалы», «Въ старомъ парке», «Ночь въ Крыму», «Лесная чаща», а також фоторепродукції картин Ю. Клевера («Дремучий лесъ»), В. Васнецова («Съ квартиры на квартиру»), В. Маковського («Въ Малороссіи»), В. Максимова («Примерка ризы»), І. Левітана («У омута»), П. Бакушенка («Малороссъ»), В. Верещагіна («На страже»), Є. Степанова («По пути въ Кронштадтъ») та ін.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1170.

Література: *Романюк М.* Улей / М. Романюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у

УЛЕЙ
еженедѣльный
живописный
сборникъ.
Безплатное приложеніе къ газетѣ
„Галичанинъ".

3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 502—503.

М. Романюк

618

ШЛЯХИ: Орґан українського студентства (1913—1914); Півмісячник літератури і громадського життя (1915); Іллюстрований півмісячник літератури і громадського життя (1916 ч. 3/4—19/22); Ілюстрований місячник літератури, мистецтва й громадського життя (1916 ч. 23/26 — 1918). — Виходить два рази в місяць (1913), раз у місяць (1914), з кінцем кождого півмісяця (1915—1916, 1918), з кінцем кождого місяця (1917). Р. І. Ч. 1. 1913, 1 квіт.

Редагує Комітет (1913 ч. 1—7), Осип Когут (1913 ч. 8/9, 10), Юліян Охримович (1913 ч. 10 — 1914 ч. 12/13). *Одвіч. ред*. Ростислав Заклинський (1913 ч. 1—3/5), Федь Федорців (1915—1916). *Видає і за*

По конфіскаті другий наклад.

Ч. 11. У Львові за січень 1914. Рік I.

ШЛЯХИ

ОРГАН УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Виходить раз у місяць.

Передплата на рік: . . . . . 5 К.	В Росії: на рік : . . . . 3 карбованці
Предплата на пів року . . . . 3 К.	Поодиноке число коштує : . . . 30 коп.
Ціна одного числа . . . . . 50 с.	Адреса редакції: Юліян Охримович, Львів, улиця Виспянського 34. II. пов.

Культ співцеви творчого житя.

(Місто поклону в вечер присвячений заходом „Секції студентк" памяти Лесі Українки).

„Бажаю так скінчити я свій шлях
Як починала: з співом на устах".

Важала дати прийдешнім поколінням божеську пісню, яка сотворила-б духову країну, що в ній об'єдинило-б ся з поезією житє, з красою житя цінність і вартість його. Отже шлях, який доводилось їй протинати крізь нетри й хащі найгустійші, шлях, по якому вона ступаючи не тільки що вчинила будущому творцеви мету близшою, але й сама ту мету своєї творчости осягнула. Сама вона дала не лише трівку основу під будущі культурні духові здобутки, але й зложила в богатому дарі у стіп свойого народа таки саму культуру власного духа.

В нашій душі звенить без впину свіжо урваний акорд її пісні, ми чуємо, що мельодія її ще нескінчена; що в ній горить заклятий вогонь до дальшої музичної розливности — чуємо..., а рівночасно стає важно, коли починаємо собі усвідомляти, що струни порвали ся... що скрипка замовкла, а дотеперішній порив, настрій і почутя тої розспіваної душі-скрипки замкнули ся в форму слова думки й велять себе там шукати тим, які за ними тужать. Мельодія тої душі — ся висша, божеська пісня, яка бичує, ріже, вбиває, підносить у нас житє, несе нас у сферу краси, ся пісня — позбавлена моментального т. є. нинїшнього або близько-завтрішного характеру вчинила те, що співця її, незабутню Лесю стрічала така сама доля в її житю, яку вона дала свойому Антеєви, божому співцеви в Коринті. „Житє" має свою „льоґіку": для співців далеко йдучої, висшої пісні, для співців, яких пісня несла з собою незломну, пламенну віру в героїзм, а духовим паралітикам сердешню погорду — посмертня слава звичайним була даром. Бо „барвиста вакханалія житя", житєва орґія „кидає тому й лаври й квіти, хто вміє їх ловити на льоту", а співцям, що поринули в думи й мрії задививши ся в далеке красше будуще, що кровю серцевих нервів кропили срібну свою пісню, що тямили про

ред. одвічає Михайло Струтинський (1913 ч. 6—8/9), Василь Пилипюк (1913 ч. 10 — 1914). *За ред. відповідає* (1917), *ред.-вид*. (1915—1917), *ред*. (1918) Федь Федорців. — **Львів, 1913—1918**: *Видає* «Український Студентський Союз» у Львові (1913 ч. 1—3/5); Видавництво «Шляхи» у Львові (1918). *Друк*. Ставропигійського інститута під зарядом М. Рефця (1913 ч. 1—3/5), під управою Ю. Сидорака (1916 ч. 7/8 — 1918); *Друк*. А. Ґольдмана, Львів, Сикстуська, 19 (1915 — 1916 ч. 6). *Адр. ред. і адм*.: Львів, ул. Супінського, 21 (1913 ч. 1—8/9), Юлїян Охримович, ул. Виспянського, 4 (1913 ч. 10), ул. Виспянського, 34 (1914), вул. Оссолїнських, ч. 15 (1915—1917), ул. Руська, ч. 3 (1918).

Вийшло: 1913 — Р. I ч. 1—3/5, 6—8/9, 10, 1914 — Р. I ч. 11, 12/13, 1915 — Р. II ч. 1, 2, 1916 — Р. III ч. 3/4—6, 7/8, 9/10, 11, 12/14, 15/16, 17/18, 19/22, 23/26, 1917 — Р. IV зш. 1/2, 3/4, 5/6, 7/9, 10/12, 1918 — Р. V зш. 1/6; *Ф*. 29×19,5 см; *Обс*. 16 с. (1913), 32 с., 40 с. (1914, 1916), 20 с. (1915), подвійні числа від 54 с. до 64 с., потрійні — від 72 с. до 88 с. (1916), від 113 с. до 188 с. (1917), 176 с. (1918); *Передпл*.: на рік 6 К. (1913 ч. 1—8/9), 5 К. (1913 ч. 10 — 1914), 24 К. (1917), в Росії 3 карб. (1913—1914), в Австриї 24 К. (1915—1916), 36 К. (1918), на Україні 24 карб. (1918). *Ц*. окремого числа 30—45 с. (1913), 50 с., 60 с. (1914), 1,20 К. (1915—1916), 3 К. (1918), в Росії 15 коп. (1913), 30 коп. (1914).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1913 — Р. I ч. 1—10, 1914 — Р. I ч. 11, 12/13, 1915 — Р. II ч. 1, 2, 1916 — Р. III ч. 3/4—23/26, 1917 — Р. IV зш. 1/2—10/12, 1918 — Р. V зш. 1/6; **НБУВ**: 1914 — Р. I ч. 12/13, 1916 — Р. III ч. 11, 15/16, 1917 — Р. IV зш. 1/2—10/12; **НБ ЛНУ**: 1913 — Р. I ч. 1—10, 1914 — Р. I ч. 11, 12/13, 1915 — Р. II ч. 1, 2, 1916 — Р. III ч. 3/4—23/26, 1917 — Р. IV зш. 1/2—10/12, 1918 — Р. V зш. 1/6; **ДНАБ**: 1915 — Р. II ч. 1, 2, 1916 — Р. III ч. 7/8—11, 15/16—23/26, 1917 — Р. IV зш. 3/4, 10/12; **ХДНБ**: 1915 — Р. II ч. 2, 1916 — Р. III ч. 3/4—12/14, 1917 — Р. IV зш. 1/2, 3/4.

Примітки: Нумерація сторінок наскрізна. Кожне число і зшиток виходили у м'якій кольоровій обкладинці.

Починаючи з 1913 р. редакційний комітет журналу «Шляхи» продовжив працю своїх попередників, розвиваючи традицію студентської преси. Редакція часопису вважала, що молодь повинна стати регенеративною силою суспільства і нації, оскільки покликана збагачувати новими ідеями скарбницю національного духу і працювати заради суспільно-політичного і культурного поступу. У цьому ж руслі написана стаття Ростислава Заклинського «Внутрішня перебудова» (1913. — Ч. 1), у якій автор стверджував, що молодь не повинна покладатися на своїх попередників, які не зуміли реалізувати суспільні ідеали у практичній діяльності. Водночас редакція журналу акцентувала, що студентська молодь не цікавиться суспільними науками та громадською діяльністю, а прагне зайняти, хоч і «плохеньке», становище у суспільстві. На байдужість українського студентства до власних видавництв і пресодруків вказувало, зокрема, і те, що впродовж першого року існування орган українського студентства, який виходив накладом близько 2000 примірників, не набрав навіть 60 передплатників.

У студентському виданні працювала талановита освічена молодь із стійкими політичними переконаннями — С. Дністрянський, О. Когут, М. Лозинський та ін.

Уже з першого року видання автори публікацій демонстрували високий рівень журналістської фаховості. Одна з важливих проблем, яка висвітлювалася на сторінках «Шляхів», — заснування у Львові українського університету. Резонанс викликала стаття В. Левицького «Нелєґальна боротьба а унїверситетська справа» (1913. — Ч. 3/5). У ч. 6 за 1913 р. містився полемічний відгук М. Павлика. Дискусія загалом не була принциповою і стосувалася передусім визначення легальної та нелегальної студентської боротьби.

1913 р. було оголошено ювілейним роком І. Франка. З цієї нагоди студентська молодь планувала організувати II з'їзд українського студентства. Автори видання вважали, що популяризація творів І. Франка серед народу і роз'яснення значення цієї видатної постаті для галицької України — ще одне важливе завдання молоді. До 40-річчя діяльності І. Франка редакція журналу вмістила багато матеріалів: Г. С. «Сороклїтні роковини» (1913. — Ч. 1), М. Рампник «З царства гасителїв духа» (1913. — Ч. 6), О. Богун «Франко як поет» (1913. — Ч. 7). У публікації М. Рампника, зокрема, гостро критикувалася видана Н. Садовським брошура «Християньске становище в справі 40-лїтнього ювилею Ів. Франка». «Прочитавши його брошуру, — вказував автор, — можна подумати, що ідеалом християнства є ненависть, слїпа нетолєранція, туподумство і жорстокосердність.»

Автори часопису приділяли помітну увагу питанню якості освіти. С. Волецький у статті «З приводу загальних зборів тов. «Просвіта», роблячи екскурс в історію заснування та діяльності товариства, підкреслював

особливе значення «Просвіти» в освітньому житті українців. Занепад діяльності товариства автор пов'язував з апатією інтелігенції, її небажанням працювати над реалізацією завдань «Просвіти».

Редакція «Шляхів» у 1913—1914 рр. відтворювала картину наполегливої праці українських студентів в Українському студентському союзі. Рубрика «Огляд студентського житя» подавала матеріали про діяльність секцій союзу. Важливим етапом у житті організації було проведення Другого всеукраїнського студентського з'їзду та Першого з'їзду українського радикального студентства.

У ч. 7 за 1913 р., під рубрикою «Наш з'їзд», містилися резолюції Другого всеукраїнського студентського з'їзду, на якому були порушені актуальні проблеми не лише української студентської молоді, а й українського суспільства загалом. Однією з резолюцій з'їзд постановив боротися за програму політичного сепаратизму щодо Росії. Українська молодь, на думку учасників з'їзду, не повинна «спускати з ока питань біжучої політики, беручи активну участь в щоденній політичній боротьбі, як по сей так і по той бік кордону». Ще дві важливі теми обговорення з'їзду — заснування українського університету у Львові та проведення справедливої виборчої реформи.

Особливо важливе значення для історії мав Перший з'їзд українського радикального студентства, проведений у Львові 3—6 жовтня 1913 р. Резолюції з'їзду постановили необхідність здобуття самостійності України як державного організму, «зложеного з усіх трьох частин української землі, що підлягають тепер Россиї, Австриї й Угорщині». Проміжним етапом цього процесу з'їзд уважав осягнення якомога ширшої автономії, передусім у межах Австро-Угорщини (поділ Галичини на західну — польську й східну — українську частини та об'єднання їх з українською частиною Буковини й Угорщини в один автономний край). Українське радикальне студентство констатувало, що для успішного розвитку народу необхідним є відокремлення Церкви від держави. З'їзд також заторкував питання здобуття політичних прав для жінок. Делегати з'їзду звернулися до послів Української радикальної партії, щоби вони порушили в сеймі та парламенті справу політичної рівноправності жінок. Про значний резонанс у пресі з приводу з'їзду свідчили публікації «Шляхів», зокрема стаття Д. Донцова «Російська преса про останній з'їзд» (1913. — Ч. 8/9). Зрозуміло, що відгуки на з'їзд російських видань формулювалися в образливих висловах: «безоглядний авантуризм», «сепаратизм», «політична авантура».

Одна із резонансних політичних справ, обговорюваних на сторінках «Шляхів» 1913 р., — боротьба за реформу виборчої системи, за якою обиралися депутати до Галицького сейму. Про це йшлося у статті М. Лозинського «Епископи і політика» (ч. 6). Дискусія розгорілася довкола варіанта польсько-українського компромісу і нових виборів, запропонованих українськими єпископами. Редакція часопису «Шляхи» закликала українську академічну молодь — як поважний чинник у виборчій агітації — з усією силою виступити проти українсько-польського компромісу в справі виборчої реформи.

Важлива бібліографічна інформація містилася під рубрикою «Критика і бібліоґрафія». Зокрема, у ч. 1 за 1913 р. опубліковано авторецензію Михайла Яцківа на книгу «Смерть Бога», в якій автор жорстко розкритикував власний твір, а також критичний відгук на орган української молоді «Відгуки». У рубриці вміщено рецензію на літературно-науково-артистичний місячник «Дзвін» (Київ, 1913—1914), який надрукував твори М. Вороного, Г. Чупринки, Лесі Українки та ін.

Від 1915 р. «Шляхи» виходили друком як орган стрілецтва. У 1915—1918 рр. зміст видання складався з таких відділів: 1) публіцистичний (статті на загальні теми й про події українського життя); 2) літературно-критичний (поезії, нариси, новели, оповідання, повісті, романи, біографії письменників, рецензії і т. п.); 3) науковий (статті з історії, філософії, природничих наук); 4) мистецький (статті про музику, театр, малярство, архітектуру).

У 1915—1916 рр. особливо пильну увагу редакція журналу звертала на події життя Українського січового стрілецтва та подавала цікаві світлини, нариси, оповідання й огляди стрілецького побуту та воєнних дій: «З листів одного героя (з письм четаря Івана Балюка до Дмитра Донцова)», ДЇ. ВА. (крипт. В. Дзіковського) «Останні бої над Стрипою (із записок одного січового старшини)» (1915. — Ч. 1), Д. Вітовський «Із смутно-ясних настроїв (памяти дорогого Товариша четаря І. Балюка присьвячую)» (1915. — Ч. 2), Василь Дзіковський «Через боєву лінію» (1916. — Ч. 3/4), Петро Барчук «Картина з осіннїх боїв на подільських степах» (1916. — Ч. 5), М. Заклинський «Чотири днї в пекольнім артилєрійськім огнї» (1916. — Ч. 7/8) та ін. В. Дзіковський під криптонімом ДЇ. ВА. у ч. 2 за 1915 р. подав цікавий матеріал «З внутрішнього життя Українського Січового Війська», в якому розповідалося про неофіційний поділ січового війська на «стани». 1916 р. Лесь Новіна-Розлуцький друкував у журналі «Записки Січового Війська» та «Записки

до літописі Українського Січового Війська» (майже погодинна хроніка військових дій).

До участі у «Шляхах» були запрошені такі відомі письменники й публіцисти, як Степан Балей, Володимир Бірчак, Микола Голубець, Дмитро Донцов, Ростислав Заклинський, Петро Карманський, Остап Луцький, Василь Пачовський, Василь Щурат, Михайло Яцків та ін.

На думку редактора видання Ф. Федорціва, «Шляхи» стояли «на політичній лінії останнього всеукраїнського студентського зїзду, розумієть ся, з тими поправками, що їх принесли воєнні роки. Отже: журнал заступає ідею державности українського народу, яка може бути здійснена головно шляхом сепарації від Росії» (Федорців Ф. Слово від себе до моїх товаришів, приятелів і прихильників. — 1917. — Ч. 12/13). У культурній сфері журнал проголошував європейську орієнтацію і обстоював повне відмежування від східної (російської) культури, яку вважав «шкідливою для розвою нашої нації». Редактор підкреслював, що «Шляхи» не є матеріальною чи ідейною власністю жодної з існуючих українських партій, навпаки — незалежним органом, який підтримує вільну думку.

Матеріали суспільно-політичної тематики «Шляхів» представлено перш за все блискучою публіцистикою Д. Донцова, який працював у часописі від самого початку. Його статті — «Катова вечеря» (1916. — Ч. 3/4), «Де-що про «орієнтації» (1916. — Ч. 5), «Шевченко і наша ґенерація» (з нагоди 55-річчя смерті) (1916. — Ч. 7/8), «Конституційна Росія і російські народи» (1916. — Ч. 17/18), а також «Нарід бастард», «Українсько-російська угода та її правний характер», «Характеристичні постаті російської революції», «Петербурський переворот», «Культура розкладу» (1917) та ін. — засвідчували високий рівень професіоналізму. Ґрунтовністю аналітики вирізнялися публікації суспільно-політичної тематики О. Назарука (особливо цікавою є серія нарисів п. н. «Рисунки крейдою на темнім тлі»), Ф. Федорціва (часто підписувався псевд. Б. Магміта), В. Бірчака, Р. Заклинського.

До теми українського політикуму та національного питання постійно зверталися М. Велигорський («Польські межовання», «Наш демократизм (ілюзії, дійсність, минуле)», «Відродження України в круговороті»), М. Грушевський («Велика хвиля», «Повороту нема», «Народностям України», «Чи Україна тільки для Українців?»), Д. Донцов («Українська відправа російського лібералізму мови», «Сепаратичний рух на Україні»), Р. Заклинський («До основ політичної тактики»), М. Залізняк («Розвиток державної влади на Україні»), Ф. Коломийченко («Революція в українському життю»), Ф. Федорців («Сучасні українські політики: Півсонний маєстат», «Переяславський трактат», «Роздвоєннє Росії»). У часописі надрукова-но статті Макса Адлєра «Соціялізм і інтеліґенція» та «Ідея національної культури», Рудольфа Ґольшайда «Відношеннє між зовнішньою і внутрішньою політикою».

Популярним жанром «Шляхів» були спогади, в яких згадувалося про події війни (Бірчак В. З недавніх днів. — 1915. — Ч. 2; Кучабський В. Картина з дневника. — 1916. — Ч. 3/4; Дмитерко Я. Смерть. — 1917. — Зш. 7/9). Цікавий фактаж містила стаття Ф. Федорціва «По освободженню Львова (невеличка сторінка українського життя)» (1916. — Ч. 3/4), в якій висвітлювалася, зокрема, історія створення і видавання часописів «Нове Слово» (1912—1915) та «Українське Слово» (1915—1918). Повновартісною є також публікація В. Щурата «Іван Франко в моїх споминах» (1917).

1917 р. редакція «Шляхів» друкувала значно менше матеріалів, присвячених темам стрілецтва, ніж у 1915—1916 рр. Це були здебільшого літературні твори та статті суспільно-політичної тематики. Водночас суттєво зменшилася кількість ілюстрацій, зокрема фотографій.

Мистецьке життя на сторінках часопису «Шляхи» було представлене насамперед публікаціями театральної тематики. Це переважно статті Степана Чарнецького, поета, театрального референта товариства «Руська Бесіда»: «Сторінка з минулого українського театру (З нагоди 40-літніх роковин побуту Кропивницького в Галичині)» (1915. — Ч. 2), «Василь Юрчак» (1916. — Ч. 3/4), «На мандрівці (Картки з неписаної історії українського театру в Галичині)» (1916. — Ч. 6), «Золотий вік українського театру» (1916. — Ч. 7/8), театральні замітки п. н. «Винниченкова «Брехня» на столичній сцені» (1916. — Ч. 9/10). Ці тексти подавалися здебільшого під рубриками «Театр» і «Театральні замітки». (С. Чарнецький зібрав великий матеріал з історії українського театру у Західній Україні, який згодом увійшов до його надзвичайно цінного дослідження «Нариси українського театру в Галичині».) У журналі за 1915—1916 рр., окрім статей на театральні теми, містилося багато фотографій українських акторів і режисерів.

Музика і візуальне мистецтво на сторінках видання представлені менше. Матеріали музичної тематики подавав О. Залеський: «Погляд на історію української музики» (1916. — Ч. 9/10), «З сучасного українсько-

го музичного життя» (аналіз творчості українських композиторів Ф. Колесси та М. Гайворонського) (1916. — Ч. 15/16), ін. У п'ятому річнику статті на музичні теми опублікували С. Людкевич («Модест Менцінський як оперовий співак») та В. Барвінський («Концерт Дністрянської»). У ч. 7/8 за 1916 р. був надрукований (разом із нотами) «Боєвий гимн Українського Січового Війська» (слова П. Карманського, музика М. Гайворонського).

І. Крип'якевич подав мистецьку студію «Український дереворит і твори Олени Кульчицької» (1916. — Ч. 12/14). Наприкінці 1916 р. в кількох числах видання і впродовж 1917—1918 рр. публікувалася ґрунтовна праця М. Голубця «Нариси з історії українського мистецтва». І. Свєнціцький умістив рецензію на це дослідження п. н. «Українське мистецтво», в якій зауважив, що в нарисах є чимало цінного — і багатий матеріал, і широка бібліографія, й очевидна любов автора до самого предмету, нема лише рівноваги і наукового об'єктивізму дослідника. «Автор, очевидно, свідомий громадянин, болить душею над великими прогалинами в нашому культурно-національному доробкови, — то ж — хотів би в одну мить одну таку пропасть загладити історією українського мистецтва» (1918. — Зш. 1/6).

У часописі функціонувало кілька постійних рубрик. Рубрика «Загальні записки» упродовж 1915—1918 рр. подавала огляди публікацій закордонної преси (польської, російської, німецької), в яких висвітлювалося українське питання. Рубрика «Дрібні записки» містила новини переважно міжнародної політики, зрідка — інформацію про події в Україні. До рубрики «Дрібні записки» готували матеріал здебільшого Р. Заклинський та Ф. Федорців. Рідко з'являлася рубрика «Економічні замітки», у якій інформувалося передусім про діяльність банків.

Авторами публікацій рубрики «Література» були С. Балей, Л. Ганкевич, Я. Гординський, І. Калинович, О. Карашкевич, Ф. Федорців (під псевд. Б. Данчицький) та ін. Тут подавалися рецензії на книги М. Грушевського, О. Назарука, А. Чайковського, М. Чубатого, М. Яцківа, О. Уайльда.

У ч. 5 опубліковано статтю М. Яцківа з приводу смерті Леся Мартовича. Число 12/14 за 1916 р. вийшло під знаком сумної події — смерті І. Франка. Тут надруковано статтю М. Яцківа «Думки і враження з жалібного хороводу» (про похорон І. Франка), а також тексти трьох промов — К. Левицького, О. Колесси, Ф. Федорціва, виголошених на похороні І. Франка. Наступні (17/18-те і 19/22-ге) числа «Шляхів» містили «бібліографічну замітку» І. Крип'якевича «Преса з приводу смерти Івана Франка».

Значний обсяг кожного з річників займали літературні твори. Тут представлено твори малих форм, популярних у часописах, — вірші, новели, а також велика проза — роман. 1915 р. О. Назарук опублікував твір «Зі старих лєґенд — з поезій в прозі», В. Бірчак — історичні оповідання «Козаки в Дрогобичі», «В княжій гридниці», М. Яцків упродовж 1916 р. друкував на сторінках видання роман із народного побуту «Танець тіний». Поезію у «Шляхах» представлено іменами В. Атаманюка, О. Карашкевича, Р. Купчинського, О. Оленського, Марійки Підгірянки, О. Релідзинського, С. Чарнецького (також під псевд. О. Шандура), Г. Чупринки, Ю. Шкрумеляка та ін.

У журналі друкувалися твори відомих зарубіжних письменників: драматичні — Г. Ібсена і Г. Гауптмана, поетичні — О. Мірабо, Д. Лілієнкрона (переклад О. Луцького), прозові — Д. Мережковського, А. Франса.

1916 р. С. Балей публікував у часописі ґрунтовне літературознавчо-психологічне дослідження «З психольоґії творчости Шевченка», взявши за основу найновіші праці зарубіжних філософів і психологів. Цю працю рецензував у «Шляхах» Я. Гординський.

Літературну критику у часописі репрезентовано публікаціями М. Голубця, Я. Гординського, М. Євшана, М. Рудницького, М. Федюка. Глибиною літературно-критичного аналізу вирізнялася праця М. Рудницького «Між загальнодоступністю і футуризмом», надрукована в останньому річнику видання.

Перший випуск «Шляхів» за 1918 р. вийшов із великим запізненням. Головною причиною був брак друкарського паперу. Ймовірно, саме це найбільше спричинилося до закриття видання (виходило до 30 червня 1918 р.).

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 206; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 245; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 120—121; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1612, 1735.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3879; *Животко А.* Нарис історії української преси : [курс лекцій] / Аркадій Животко. — Подєбради, 1937. — С. 90; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 199; *Благий В. Б.* Українська студентська

преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд / В. Б. Благий // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 441—443; *Савка М.* Шляхи / М. Савка // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 529—538.

М. Савка

1914 р.

619

АСЕКУРАЦИЙНИЙ ВІСТНИК (1914—1918, 1920); АСЕКУРАЦІЙНИЙ ВІСТНИК (1921). — Р. 1. Ч. 1. 1914, май.

Ред.: не подано. — **Львів, 1914—1918, 1920—1921**: *Видає* Товариство взаїмних обезпечень «Дністер» у Львові для своїх співробітників і прихильників (1914—1918); Товариство взаїмних обезпечень «Дністер» у Львові для своїх аґентів і співробітників (1920—1921). *Друк.* «Діла», пл. Ринок, ч. 10 (1914—1915); *Друк.* Наукового Товариства імени Шевченка (1916—1918, 1920—1921).

Вийшло: 1914 — Р. 1 ч. 1—3, 1915 — Р. 2 ч. 1, 2, 1916 — Р. 3 ч. 6(1), 7(2), 1917 — Р. 4 ч. 8(1), 9(2), 1918 — Р. 5 ч. 10, 1920 — Р. 6 ч. 11(1), 1921 — Р. 7 ч. 12(1); *Ф.* 30×22 см; *Обс.* 4 с. (1914—1918), 8 с. (1920—1921).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. 1 ч. 1—3, 1915 — Р. 2 ч. 1, 2, 1916 — Р. 3 ч. 6(1), 7(2), 1917 — Р. 4 ч. 8(1), 9(2), 1918 — Р. 5 ч. 10, 1920 — Р. 6 ч. 11(1), 1921 — Р. 7 ч. 12(1).

Примітки: 1919 р. вісник не виходив.

У редакційній «Передмові» повідомлялося, що страхове товариство «Дністер» у Львові використовувало у співпраці зі своїми агентами т. зв. «обіжники», які видавало в міру потреби два-три рази на рік. У цих обіжниках, окрім публікацій про проблеми розвитку товариства, вміщувалися інструкції для агентів, зокрема із зазначенням їхніх обов'язків. Щоби зробити більш цікавими матеріали, які повторювалися, товариство вирішило замість обіжників видавати комунікат у формі газети п. н. «Асекурацийний Вістник», зміст якого мав значно відрізнятися від його попередників. Видавці задекларували, що у ньому міститимуться важливі статистичні дані про розвиток страхового товариства «Дністер», новини про його діяльність, список нещасних випадків і виплачених відшкодувань, інструкції для агентів у розрахункових та інших справах, короткі дописи агентів, статті про значення і потребу асекурації (страхового забезпечення) для українського народу.

Редакція відзначала, що на видавання вісника витрачатиметься значно більше коштів, аніж на обіжники, однак це виправдовувала мета — зацікавлення широкого загалу справою страхового забезпечення. Агентам товариства «Дністер» пропонувалося не зберігати «Асекурацийний Вістник», а ознайомлювати інших людей з його публікаціями.

АСЕКУРАЦИЙНИЙ ВІСТНИК

Видає Товариство взаїмних обезпечень „ДНІСТЕР" у Львові для своїх співробітників і прихильників.

Р. 2. Львів, в серпни 1915. Ч. 1

До наших співробітників і прихильників.

„Горі імени серця".

Розпочинаємо отсим нашу через кілька місяців припинену діяльність. Московська навала, котра загарбала була хвилево наш край і нашу столицю, звернула жерав вістре своєї руйнуючої сили також проти нашої інституції, котру уважала заборолом українського економічного житя. Тому не могли ми з Вами наші дорогі співробітники і прихильники ні порозуміти ся ні взаїти з Вами в нічну близшу стичність: бо наші бюра на жаль були зачинені, а наші провідники мали замкнені уста.

Нині розпочинаємо новий період нашого житя!

Чим стало Товариство „Дністер" для нашого народу, не потребуємо чейже нікому пригадувати ані не хочемо хвалити ся. Знає се прецінь цілий український народ, що „Дністер" став твердинею нашого економічного розвитку, став осередком нашого народного майна! Тисячі наших одиниць вирятував від рубіж, видав сотки тисячів на підмогу нашим просьвітним, економічним і культурним товариствам, двигнув своїм кредитом наші наші інституції, одним словом був добрим господарем і дбайливим батьком народу.

Маємо надію, що і на дальше буде наше Товариство вело сю так корисну діяльність еще зі здвоєним запалом і ревностию, бо колиж як не тепер потребує наш народ визначної помочи! Проте беремо ся зі сльзами радости і з подякою до Всемогучого, що дав нам перебути ті найтяжші хвилі, до праці і просимо усіх, котрим лежить на серци добро нашого українського народу, щоби з давним добрем відносили ся до Управи Товариства, а ми зі свого боку, так як давнійше так і на будуче будемо змагати до того, щоби совістною працею заслужити і на дальше на те довіре, яке ми перед тим здобули. Тому з огнем і запалом беріть ся назад до праці, в спільними силами станемо не лишь там де ми були, але скріпившись ставемо на ще висший степень розвитку, бо гуртова, громадянська праця є відвалиною нашого добра.

Памятаймо, що „Громада великий чоловік."

Що належить нашим П. Т. аґентам тепер робити.

За цілий рік воєнних часів лише дуже недалече число П. Т. аґентів уважало за свій обовязок обходити ся з Товариством, ба навіть деякотрі П. Т. агенти зовсім не зносили ся з Товариством, хоч мали нагоду бувати у Львові, самі або через посередництво могли передати принайменьше письмо до Товариства.

Тому покликуючись на наше послідне поучене в ч. 3 „Асекурацийного Вістника" з серпня м. р., подаємо ось тут ще раз, що кождий з П.Т. агентів обовязаний тепер зробити.

1. *Безпроволочно відіслати всю узбираку аґенцийну готівку* та предложити докладний рахунок до всеї готівки. Наколи в місци або близькій окресности почта ще не урядує, а агент не має певної оказиї передати готівку, то конечно належить повідомити Товариство, скілько готівки агент зібрав та коли найскорше сподіє ся відіслати. Під ніяким поворотом не вільно агентови щось потручувати для себе з зібраної готівки — чи то титулом провізиї, якої агент сподіє ся, чи надзвичайних якихсь видатків, хвилевої позички і пр.

Запримічаємо, що премії приймаємо в австрійскій валюті, а рублі числимо після воєнного урядового курсу, себто 1 руб. = К. 2·30. Від тих членів, що платили премії рублями по висшім курсі, хай П. Т агенти жадають зараз доплати. В рахунку до узбираної готівки належить значити, котрі премії заплачено рублями. Гроші можна висилати як і перше чекати або переказами. Рублі можна виміняти на корони по 2·30 або єслиби се було не можливе, вислати до нас в грошевій коверті. Марки числимо по К. 1·15 за рубль.

2. По відісланю узбираної готівки, згідно по повідомленю Товариства, яка готівка находить ся в аґенцийній касі, належить предложити спис всіх невикуплених поліс, які находять ся в аґенциї на друку вз. 25а. Що до спорядження спису невикуплених поліс, обовязує аґенцийна інструкция § 31 та попередні обіжники.

3. Всі тоті поліси, що до котрих агент певний, що члени премій не заплатять з яких небудь причин пр. член неприсутний — виїхав, помер — або самі поліси стали безпредметові, — як обезпечений предмет не істнує — належить звернути до уневажнення з друком вз. 70, подаючи точно причину звороту.

Немало вражає нас, що декотрі П. Т. агенти не згадуючи нїщо за образунок та навіть взагалі за стан аґенциї, просять о виплату деколи навіть більших квот на рахунок провізиї, з аґенцийної касиї, титулом запомоги і пр.

Заявляємо отсим, що *без проблеми обрахунку з аґентами*, а принаймеше не одержавши докладного звіту про стан аґенциї, не можемо брати подібних справ під розвагу.

4. В справах обезпечень обовязують і на дальше постанови статута і інструкції аґенцийної.

У статті «Задача аґентів «Дністра» (1914. — Ч. 1) йшлося про понад 21-річну історію першого «Товариства взаїмних обезпечень від огню». Невелика

структура із фондом 100 000 корон перетворилася у потужне страхове товариство, яке виплатило 31 000 відшкодувань на суму 17,5 млн корон і нагромадило власний фонд на суму 4,5 млн корон.

Функціонування видання перервалося Першою світовою війною. У ч. 3 1914 р. було опубліковано «Поученє для П. Т. Аґентів на час війни» за підписом керівників страхового товариства Є. Олесницького, В. Шухевича, С. Федака, В. Охримовича.

Через кілька місяців «Асекурацийний Вістник» продовжив свою роботу. Тема війни та страхування майна українців від вогню та воєнних дій порушувалася у десятках інструкцій та матеріалів, таких як правильник «Обезпеченє від огню в часї війни» (1915. — Ч. 2), «Обезпеченє збіжа і паші від огню» (1916. — Ч. 6), «Ратованя худоби з горючих будинків» (1917. — Ч. 9).

У статті «Введенє маркової валюти» (1920. — Ч. 11) повідомлялося, що польським законом від 15 січня 1920 р. польську марку визнано платіжним засобом і постановлено, що в Галичині, яка у той час перебувала під польським правлінням, усі виплати і зобов'язання здійснюватимуться у коронах або марках у співвідношенні 100 корон до 70 марок.

У кожному числі «Асекурацийного Вістника» вміщувалися рубрики «Всячина» та «Поради, пригадки і вказівки» для агентів «Дністра». Тут публікувалися інструкції щодо виплати відшкодувань, звіти зі зборів товариства, списки нових страхових агентів.

Останнє (12-те) число вийшло в червні 1921 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 206; *Мартинюк М*. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 24; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1129, 1780.

Література: *Антонюк Н*. Асекураційний вісник / Н. Антонюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 554—556.

Н. Антонюк

620

БІБЛЇОГРАФІЧНИЙ ВІСТНИК: Місячник. — Виходить 7 кождого місяця. Вип. 1. 1914, лют.

Ред.: не зазначено. — **Львів, 1914**. *Адр. ред*.: Ф. Калинович, Львів, Супінського, 21 (1914 вип. 1), Львів, ул. Супінського, 21 (1914 ч. 2/3).

Вийшло: 1914 — Вип. 1, ч. 2/3, [?]; *Ф*. 21×17 см; *Обс*. 48 с. (1914 вип. 1), 52 с. (1914 ч. 2/3); *Передпл*.: на рік 1 кор., з пересилкою 2 кор. *Ц*. окремого числа 12 сот., з пересилкою 24 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Ч. 2/3; **ЦДІАУ**: 1914 — Вип. 1.

Примітки: Видання літографічне. Кожна стаття має самостійну нумерацію сторінок.

У передовій статті рукописного видання, призначеного для допомоги молоді, що займалася самоосвітою,

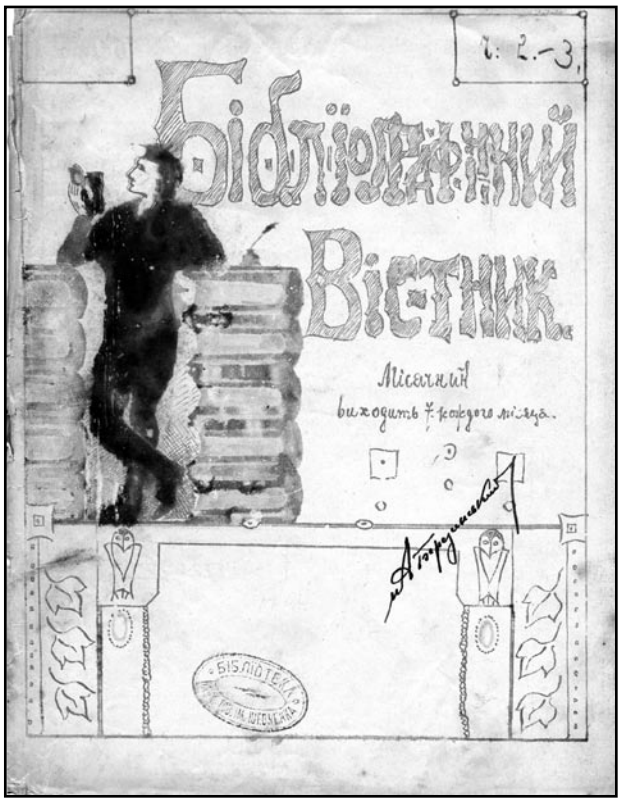

редакція зазначала: «Виступаючи з першим числом журнала, так на перший погляд «сухого й нецїкавого», ми здаємо собі докладно справу із того, що щирий відгук найде він лиш у тих товаришів, що серіозно думають про виробленнє свого світогляду та своєї індивідуальности». Щоб уникнути «нерозбірливості у читанні», редакція пропонувала списки видань, які не лише відповідали програмі кожного року шкільного курсу, а й впливали на формування світогляду учнів. У статті «Суспільний поклик» висловлено стурбованість фактом закриття молодіжного журналу «Житє» та відзначено певний суспільний дисонанс між патріотичними деклараціями про жертовне служіння нації та нездатністю підтримати передплатою у кілька сотиків український часопис. Три перших випуски зі списками рекомендованих для самоосвіти книг, як

зазначено у часописі, вийшли 1912 р. у бібліотеці журналу «Житє», наступні ж редакція пропонувала у вип. 1 «Бібліографічного Вістника» під рубрикою «Мінімальний каталог». На семи сторінках подано список видань п. н. «Книжки, особливо потрібні в кружковій бібліотеці при веденню підготовки», під рубрикою «Статистична комісія ДОМ» — інформацію про поділ управи на три комісії — просвітню, бібліотечну та статистичну, перша з яких готувала плани праці, друга — книжкові джерела для цих планів, третя — матеріали до історії гурткового життя.

У першому випуску видання вміщено також рецензії на книжкові видання українською, німецькою та польською мовами (І. Франко «Поема про сотворення сьвіта», Моріс Верн «Ісус Назаретянин» (у пер. І. Франка), Йоганн Рікль «Jesus im Wandel der Zeiten» [«Ісус крізь століття»]) із зазначенням ціни та кількості сторінок. У ч. 2/3 — сім рефератів і рецензій на польськомовні книги і брошури наукового характеру, автори і назви яких у заголовку публікації наводилися польською мовою, наприклад: І. Мечников «O naturze ludskiej» [«Про природу людини»], Карл Каутський «Historya komunizmu w starożytności i średniowieczu» [«Історія комунізму в давнину і середні віки»], розвідки Оскара Уайльда — про душу людини, Кароля Воермана — про малярські школи з передмовою Б. Антоновича, брошура Кароля Іжиковського й Остапа Ортвіна про письменника, провідника молоді Польщі Станіслава Бжозовського. У тому ж числі вміщено «List otwarty» [«Відкритий лист»] С. Бжозовського.

У часописі функціонувала рубрика «Оголошення».

Число 2/3 не датовано, ймовірно, вийшло у березні—квітні 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 206; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 39; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1781.

Література: *Галушко М.* Бібліографічний Вістник / М. Галушко // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 543—545.

М. Галушко, М. Комариця

621

ВІСТНИК НАУКОВОЇ ЧИТАЛЬНІ (1914 ч. 1, 2 (16 мая); ВІСТНИК (1914 ч. 2 (черв.), 3/4): Літературно-науковий місячник. Орґан «Наукової Читальні» укр. ґімн. молоді в Рогатині (1914 ч. 1); Літературно-науковий місячник. Орґан товариства «Наукова Читальня» укр. ґімназіяльної молоді в Рогатині (1914 ч. 2 (16 мая), 2 (черв.), 3/4). — Р. І. Ч. 1. 1914, май.

Ред.: не подано. — **Рогатин, 1914**.

Вийшло: 1914 — Р. І ч. 1, 2 (16 мая), 2 (черв.), 3/4; *Ф.* 21×17 см (1914 ч. 1, 2 (черв.), 3/4), 29×23 см (1914 ч. 2 (16 мая); *Обс.* 40 с. (1914 ч. 1), 56 с. (1914 ч. 2 (черв.), 60 с. (1914 ч. 3/4), 80 с. (1914 ч. 2 (16 мая).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. І ч. 1, 2 (16 мая), 2 (черв.), 3/4.

Примітки: Рукописне і тиражоване на літографі видання. Ч. 2 за 16 травня вийшло як «надзвичайний додаток до першого числа «Вістника» — з нагоди дня Свободи» (чергової річниці скасування панщини на західноукраїнських землях). Про ціну місячника повідомлялося: «Ціна кожнього числа буде мінімальна, щоби лиш покрити кошта нашого видавництва». Ілюстрації у виконанні І. Герасимовича.

У статті «Від редакції» видавці задекларували мету створення учнівського часопису — «зацікавити та заохотити молодь до праці над собою, збудити в неї інтерес до самостійного самообразовання, звернути її увагу на деякі важні та пекучі питання» (ч. 1). У публікації наголошувалося, що «Вістник...» не претендуватиме на конкуренцію з іншими українськими молодіжними пресовими виданнями, зокрема із журналом «Житє», а присвячуватиме свої сторінки передовсім «льокальним справам і потребам», хоча не нехтуватиме й загальнонаціональними проблемами. Про ідейне спрямування видання свідчить зауваження: «В першій мірі змагатимемо, щоби розбудити заінтересовання Шановних Товаришів (гімназистів. — *О. Д.*) передовсім, що дотичить духового життя України».

У місячнику редакція мала на меті подавати статті «з области всяких галузий людського знання», присвячені актуальним соціально-економічним проблемам, художні твори як «в оригіналї», так і в перекладах, а також планувала висвітлювати життя гімназії в Рогатині.

Ці завдання реалізовувалися шляхом опублікування матеріалів нарисового та реферативного характеру, серед яких домінували статті літературознавчого, філософського та історичного спрямування. З-поміж них ґрунтовністю викладу вирізнялися: «Максим Горкий як новеліст» Гр. Іскри і «З сучасної філософії. Жорж Сорель і його висновки що до демократії» за підписом М. Вогонь (ч. 1), «Звідки взяла ся неволя і як вона упала» К. Л. (ч. 2 (16 мая), «Сучасна вкраїнська літе-

ратурна критика» О. Гриценка (ч. 2 (черв.), «Микола Івасюк. Проба характеристики його творів» М. Радюка (ч. 2 (черв.), 3/4).

Під заголовком «Дбаймо про красу рідньої мови!» увазі читачів пропонувалися статті, присвячені питанню «чистоти» розмовної мови тогочасної української молоді. Автор однієї з них (підп.: Л.) наголошував: «Нашим завданєм буде вказати товаришам, які слова і звороти уживаються в літературі і які повинні ми присвоювати собі на місце уживаних в нас варваризмів, польонїзмів та різних провінціоналїзмів, які псують красу нашої рідньої мови» (ч. 1).

Ч. 2. РОГАТИН-ЧЕРВЕНЬ 1914. Р. I.

ВІСТНИК.

ОРГАН ТОВАРИСТВА „НАУКОВА ЧИТАЛЬНЯ"
ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ МІСЯЧНИК

О. Гриценко.

Сучасна українська літературна критика.

Наше письменство, як каже С. Єфремов, не дійшло ще до основного та всесторонного розвіду. Були в нас одиниці, що дали видатні праці з поля літературної критики, як от Куліш, Драгоманов, Франко, Грінченко та інші, не віддавали ся виключно літературній критиці або більше

Особливу увагу редакція «Вістника…» приділяла популяризації Пласту, закликала учнівську молодь до активної просвітньої роботи серед селянства, зокрема популяризації здорового способу життя (Радюк М. Дещо про пласт. — Ч. 1; Л. Під теперішню хвилю; Вербяний І. Пласт а сила волї. — Ч. 2 (черв.); Копаківський Микола. Алькоголь а штука. — Ч. 2 (черв.), 3/4). Зенон у нарисі «Історія тов. «Наукова Читальня» (ч. 1—3/4) висвітлював заснування і становлення цієї структури.

Під рубриками «Дописі» і «Хроніка» здебільшого містилися матеріали про роботу гімназійних гуртків і товариств. Відгуки на художню та публіцистичну творчість українських літераторів і громадсько-політичних діячів, анотації на їхні окремі видання подавалися під рубрикою «Бібліографія».

Більшість матеріалів підписано псевдонімами та криптонімами. Серед найактивніших авторів — Микола Вогонь, О. Гриценко, Зенон, Гр. Іскра, М. Радюк, І. В. (справж.: І. Вербяний), Л. (справж.: А. Лотоцький).

Останнє (3/4-те) відоме число журналу вийшло за липень—серпень 1914 р. Під заголовком «Оповістка редакції» (ч. 3/4) повідомлялося про плани редакції щодо продовження функціонування видання. Наступне число місячника мало вийти друком у вересні 1914 р. як перше число другого річника.

Бібліографія: *Кревецький І.* Часописи Галицького Поділля: Іст.-бібліогр. матеріяли з р.р. 1882—1927 / Іван Кревецький // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої ґазети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР. — Вінниця, 1927—28. — С. 15; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 207; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 223.

Література: *Вербяний І.* Огнецвітові на дорогу / І. Вербяний // Огнецвіт. — 1933. — Ч. 1; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 106—107.

О. Дроздовська

622

ВІСТНИК СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ = (NACHRICHTENBLATT DES BUNDES ZUR BEFREIUNG DER UKRAINA). — Виходить два до чотири рази у місяць (1914 — 1915 ч. 47/48), що тижня в неділю (1915 ч. 49/50 — 1917). Р. І. Ч. 1. 1914, 5 жовт.

Редагує Комітет. *Видає і відповідає за ред.*: Омелян Бачинський (1914 — 1915 ч. 51/52), Володимир Біберович (1915 ч. 53/54 — 1916 ч. 45), Микола Троцький

(1916 ч. 46 — 1917). — **Відень, 1914—1917**: *Друк.* Мехітарістів у Відни, VII (1914 — 1915 ч. 9/10). *Друк.* Адольфа Гольцгавзена у Відні (1915 ч. 11/12 — 1917). *Адр. ред. і адм.*: Wien, VIII. Josefstädterstrasse 79, II. Stiege, Tür 19.

Вийшло: 1914 — Р. I ч. 1, 2, 3/4, 5/6, 1915 — Р. II ч. 7/8—59/60, 1916 — Р. III ч. 1/2(61/62)—70(130), 1917 — Р. IV ч. 1(131)—53(183); *Ф.* 31×24 см; [*Т.* 5000 пр.]; *Обс.* 8 с. (1914 ч. 1), від 12 с. до 16 с. (1914 ч. 2 — 1917), подвійного числа 32 с.; *Передпл.*: річна 10 к. (4 рублї) (1914 — 1916 ч. 1/2), 10 к., 10 мар., 2 дол., 4 рублї (1916 ч. 3/4—35/36), 15 к., 15 мар., 3 дол., 6 рублїв (1916 ч. 37 — 1917). *Ц.* окремого примірника 30 сот. (15 коп.) (1914 — 1915 ч. 19/20, 27/28—59/60, 1916 ч. 1/2, 3/4), 30 сот., 10 коп. (1916 ч. 5/6—19/20, 23/24—35/36), 40 сот., 15 коп. (1916 ч. 21/22, 37 — 1917), 50 сот. (25 коп.) (1915 ч. 21/22—25/26).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. I ч. 1—5/6, 1915 — Р. II ч. 7/8—59/60, 1916 — Р. III ч. 1/2(61/62)—70(130), 1917 — Р. IV ч. 1(131)—53(183); **НБ ЛНУ**: 1914 — Р. I ч. 1—5/6, 1915 — Р. II ч. 7/8—59/60, 1916 — Р. III ч. 1/2(61/62)—70(130), 1917 — Р. IV ч. 1(131)—53(183); **ДНАБ**: 1917 — Р. IV ч. 13, 19.

Примітки: За Енциклопедією Українознавства, Encyclopedia of Ukraine і розвідкою А. Животка, фактичними редакторами журналу були: Володимир Дорошенко, Михайло Возняк й Андрій Жук. Подвійну нумерацію чисел розпочато від ч. 1/2 за 1916 р. Пагінація у межах річника наскрізна. 1918 р. виходив п. н. «Вістник Політики, Літератури й Життя» (*див.* 1918 р.). Відомості про наклад подано на основі джерел.

Організаційний, ідеологічно-пропагандистський та представницький журнал був заснований членами Союзу визволення України (СВУ) — політичної загальнонаціональної організації українських емігрантів із підросійської України, які опинилися в Австро-Угорщині й Німеччині — з метою популяризації політичної концепції, розробленої керівниками СВУ. Організація пов'язувала здійснення вікової мрії українського народу — створення самостійної Української держави, від якої залежало «осягнення і утревалення европейської рівноваги» (Наша плятформа. — 1914. — Ч. 1) — із виникненням історичної передумови — поразкою Росії у Першій світовій війні. За переконанням ідеологів СВУ, українська справа водночас була і «справою европейської демократії» (До громадської думки Европи! — 1914. — Ч. 1).

У перших числах журналу редакція подала низку ґрунтовних публікацій, у яких роз'яснювалися мета створення СВУ, його завдання, напрями роботи. Серед них — програмні статті «Наша плятформа» (1914. — Ч. 1), «Союз Визволення України» А. Жука (1915. — Ч. 37/38) та ін. Діяльність Союзу тривалий час була однією з провідних тем передовиць, проблемних статей, заміток, які друкувалися у «Вістнику…».

На сторінках часопису розміщувалися публічні заяви, ухвали або звернення очільників СВУ до опонентів, однодумців у політичних колах інших народів (зокрема болгарів, румунів, турків, чехів) на зразок: «До громадської думки Европи!», «Відозва Союза визволення України до болгарського народу» і «До українського народу в Росії!» (1914. — Ч. 1), «Відозва Союза визволення України до шведського народу» (1915. — Ч. 7/8), «Протест «Союза визволення України» проти варварських заряджень російського правительства, які спричинюють знищеннє українських земель в обсязі воєнної области» (1915. — Ч. 23/24).

Окрім того, у виданні широко висвітлювалася організаційна, пропагандистська та національно-культурна робота СВУ в європейських таборах українських військовополонених та емігрантів тощо. Репортажі, замітки, повідомлення подавалися зазвичай у межах різних інформаційних рубрик.

Яскравим відображенням світоглядних позицій редакції щодо питань української державності й долі т. зв. «російських» та «австрійських» українців були передові й проблемні статті, які друкувалися у кожному числі. Водночас автори цих матеріалів, апелюючи до історичного досвіду й звертаючись до народної творчості та літературних надбань українських письменників, докладали зусиль, аби підтримати дух патріотизму у знесилених воєнними перипетіями українських військовослужбовців (січовиків) і цивільного громадянства. В одній з передових статей зазначалося: «…в народї нашім лежить безсмертна сила, злеліяна героїчними думами, виплекана своєрідною культурою в народнїх переказах, яка не вважаючи на ввесь гнїт Московщини всею молодою українською лїтературою, суспільною і господарською нашою орґанїзацією, всїм розцьвітом нашого народнього життя в останнїх роках, свідчить, що наша національна ідея «не вмре, не поляже» (1914. — Ч. 2). Ця думка відображена і у таких публікаціях: «Росія і австрийська Україна» (1915. — Ч. 21/22), І. К. (крипт. І. Крип'якевича) «Знищеннє українських земель» (1915. — Ч. 39/40, 41/42), С. Томашівський «Церковно-полїтичний бік українського питання» (1916. — Ч. 17/18, 19/20, 31/32), «В справі проклямування Польського Королївства

Президія Союза визволення України оголошує отсей комунікат…» (1916. — Ч. 64), «Змагання до миру й українська справа» М. Меленевського (1917. — Ч. 2), «Російські воєнні цїли й українська справа» (1917. — Ч. 7), «Становище австрійських Українців у справі миру» (1917. — Ч. 53).

Упродовж 1914—1915 рр. на сторінках «Вістника...» порушувалося питання українсько-російських взаємин. Автори проблемних, аналітичних та інформаційних публікацій розвінчували політику Російської держави щодо корінного українського населення; переконували читачів у справедливості змагань громадсько-політичних діячів за соціальні права українців, право жити вільними у вільній країні; описували становище національної школи, науки і культури, кооперації тощо. Зокрема, окреслені проблеми різноаспектно висвітлювалися у таких статтях: «Українське питаннє в Думі» (1915. — Ч. 33/34), «Російська Державна Дума й Українцї» А. Жука (1916. — Ч. 56, 57, 59), «По російській Україні» (1916. — Ч. 67), «Російська Україна в 1916 р.» В. Дорошенка (1917. — Ч. 1), «По російській Україні» П. Григоренка (1917. — Ч. 5), «Російська революція й Україна» (1917. — Ч. 15) та «Сучасний стан українства в Росії» (1917. — Ч. 18) М. Троцького, «Суспільні сили російської революції й Україна» (1917. — Ч. 51), ін.

Упродовж 1915 р. у журналі публікувалися численні замітки, дописи, епістолярні матеріали, передруки чи перекази змісту публікацій переважно українських і польських періодичних видань, іноді статті, в яких висвітлювалися соціально-економічне становище населення західноукраїнських земель під час російської окупації (Як заховувало ся українське населеннє Товмаччини в часї інвазії. — 1915. — Ч. 23/24; З зайнятих українських земель. — 1915. — Ч. 49/50; З. К. Із зайнятих українських земель. — 1916. — Ч. 7/8; Московська господарка в галицькій Україні. — 1916. — Ч. 62; ін.). Риторика цих публікацій була витримана в одному ключі: «Як Росія нищила українську землю». Наприклад, автор (під крипт. Й. П.) проблемної статті «З зайнятої України» зауважував: «Цвітучий край від Карпат по Підляше й Полїссє обернутий в одну руїну, цвинтарище» (1916. — Ч. 5/6).

1916 р. на першому плані стояло питання українсько-польських відносин. Однак цензура не завжди допускала відкритого висловлення авторами своїх думок чи оцінювання шовіністичних позицій польських громадсько-політичних діячів, українсько-польського протистояння та бездіяльності щодо вирішення цієї проблеми. У передовиці «Остання нагода» (1916. — Ч. 45) викреслено частину тексту, в якій містився докір австро-угорській владі, що та «дивила ся через пальцї на те, як у Галичинї краєве польське правительство підпирало всїми силами розвиток москвофільства серед українського й польського народу»; у статті «Документи до сучасної історії Холмщини» — висновки: «Ми певні, що прилученнє Холмщини до части Польського Королівства, адміністрованого Австро-Угорщиною, має в собі лише причини мілїтарної й тактичної натури та не пересуджує полїтичної границї між польською й українською національними територіями, що зостануть ся по війнї поза Росією. Український народ нїколи не зрезиґнує з тої частини своєї землї, з якою лучить ся так тїсно його історія й культура» (1916. — Ч. 45). Щоб уникнути переслідувань цензури, редакція подавала матеріали означеної тематики з інших, переважно німецькомовних, періодичних видань. У ч. 45 за 1916 р. опубліковано статтю П. Сальвісберга з мюнхенського часопису «Hochschulnachrichten» п. н. «Український унїверситет у Львові яко культурне і мирове забороло на Сходї», в якій зазначалося: «Робить ся проба відсунути щодо часу й місця заснуваннє тої вищої школи, яку заложити велять полїтичні й культурні конечности…».

За допомогою журналу очільники СВУ мали на меті репрезентувати український народ, його духовні цінності, прагнення, боротьбу за право на самовизначення перед країнами Центральної та Західної Європи. Тому левову частку друкованих матеріалів присвячено всебічному висвітленню національно-політичного і соціально-економічного життя українців Австро-Угорщини та Росії, їхнього співжиття з народами, які населяли ці держави, та відносин із владою від 1914 р. до 1917 р. Окреслені питання порушувалися як у проблемних статтях, так і в епістолярних матеріалах, подорожніх нарисах, оглядах галицької та наддніпрянської української преси («Настрій на Україні. (Лист з Одеси)» (1914. — Ч. 3/4), «Подорож до Чернівців» (під крипт. С.) (1914. — Ч. 5/6), «Галицькі «еміґранти» в Росії» (1915. — Ч. 29/30, 33/34—39/40) і «Український відділ на віденській виставі «Опіка над виселенцями» (1916. — Ч. 3/4) З. Кузелі, «З українського життя в Київі» (1916. — Ч. 54), «Угорщина й Україна» (під псевд. Hungaricus) (1916. — Ч. 55), «Поляки й Українцї» Г. Гернера (1916. — Ч. 55).

Автори багатьох публікацій ознайомлювали читачів з діяльністю партій, політичних органів, громадських спілок, установ, навчальних закладів, згодом — законодавчих інститутів влади, як-от: Головна Українська Рада (відтак — Загальна Українська Рада), Українська

ВІСТНИК Союза визволення України

(Nachrichtenblatt des Bundes zur Befreiung der Ukraina)

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата виносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 руб.), квартальна 3 К. (1 20 руб.). Ціна поодинокого примірника 30 сот. (15 коп.).

Редагує комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Омелян Бачинський.**

Адреса редакції і адміністрації: Wien, VIII. Josefstädterstrasse 79, II. Stiege, Tür 19.

I. рік. Відень, дня 5. жовтня 1914. Ч. I.

Наша плятформа.

Українські землї по обидва боки австро-російського кордону є не тільки одним з головних теренів сучасної европейської війни, а також одною з причин і предметом війни.

Українцї добре розуміють, що у війнї сїй ходить головно о їх долю, ходить о те, чи в результатї війни український Піємонт в Австрії буде знищений, чи українське національне житє розцвіте також по той бік Збруча, аж за Днїпро і над Чорне море, і тому не можуть зоставати ся нїмими свідками теперішних подій, а голосно і рішучо підносять свої неоспоримі права на національну самостійність.

Обєктивна історична конечність вимагає, аби між західною Европою і Московщиною повстала самостійна українська держава. Потрібно се для осягнення і утревалення европейської рівноваги, а се в інтересї народів австро-угорської держави, а передовсїм в інтересї нїмецького народу в обох цїсарствах, а для українського народу булоб се здїйсненнєм вікових його мрій і зусиль.

В зрозуміню сеї історичної конечности російські Українцї покликали до житя центральну загально-національну орґанїзацію, яка взяла на себе репрезентацію під теперішну хвилю національно-полїтичних і соціяльно-економічних інтересів українського народу в Росії Орґанїзацією сею є Союз визволення України.

В Союзї репрезентовані всї ті полїтичні напрями, що стоять на становищи державної самостійности українського народу, а реалїзацію своїх національно-полїтичних і економічних стремлїнь в даний момент звязують з розбиттєм Росії у війнї.

Національно-полїтичною плятформою Союза є державна самостійність України.

Формою правлїння самостійної української держави має бути конституційна монархія, з демократичним внутрішним устроєм полїтичним, однопалатною системою законодавства, горожанськими, язиковими і релїґійними свободами для всїх національностей і віроісповідань, з самостійною українською церквою.

На випадок прилучення до Австрії більшої чи меншої українсько-російської території буде Союз обстоювати за створеннєм з усїх земель, заселених українським народом в Австрії, осібного автономного краю.

Одночасно зі збудованнєм самостійної української держави має бути переведена радикальна аґрарна реформа на користь селянства. Є се основний економічний постулят Союза визволення України.

Практичною своєю задачею ставить Союз визволення України:

1. Орґанїзацію українських суспільних сил для переведення в житє постулятів Союза.

2. Переведеннє національної громадсько-полїтичної орґанїзації українсько-російських земель, о скілько вони будуть окуповані у війнї з Росією.

3. Приготованнє скликання українського національного конґресу, якийби занав становище про форму правно-державної орґанїзації відібраних від Росії в наслїдок війни, чи на основі рішення міжнародної конференції українських земель, про внутрішний полїтичний устрій, аґрарну справу і пр.

4. Виступи в обороні інтересів українського народу і його національно-державних змагань перед правительствами воюючих держав і перед міжнародними конференціями.

5. Популяризацію української справи в Европі через видавництво публїкацій, кореспонденцій і пр.

парламентарна репрезентація, Українська Центральна Рада, товариство «Сільський Господар», НТШ, Українське педагогічне товариство, Український національний музей, Крайовий союз кредитовий, товариство «Просвіта», банк «Дністер» та ін. (Маніфест Головної Української Ради. — 1914. — Ч. 28; Основаннє Загальної Української Ради. — 1915. — Ч. 19/20; Діяльність катеринославської «Просвіти» в 1914 р. — 1915. — Ч. 29/30; Українські товариства й орґанізації у Львові в часї російської інвазії. — 1915. — Ч. 35/36—39/40; Надзвичайне засїданнє Загальної Української Ради. — 1916. — Ч. 64; Маніфест Української Парламентарної Репрезентації. — 1916. — Ч. 65; Універсал Української Центральної Ради до українського народу. — 1917. — Ч. 30; Угода між російським тимчасовим правительством і Центральною Українською Радою. — 1917. — Ч. 33; Внутрішня орґанїзація і особистий склад Центральної Української Ради; Громадська програма української соціял-демократичної робітничої партії. — 1917. — Ч. 34; Третїй універсал Української Центральної Ради. — 1917. — Ч. 52; ін.). У матеріалах означеного тематичного напряму, крім висвітлення поточних подій у житті тієї чи іншої інституції, принагідно подавалися відомості про мету, завдання, склад, методи і умови роботи тощо. Докладний огляд соціально-економічного становища й політичної боротьби українства Волині та Галичини, а також значення південно-західного краю для національного відродження подано в аналітичних розвідках «В Галичині» (автора не вказано) (1915. — Ч. 7/8), «Галичина в життю України» М. Лозинського (1916. — Ч. 1/2—9/10, 13/14, 15/16) і «Північно-західна Україна» М. Кордуби (1917. — Ч. 12, 13, 16, 18, 26, 44, 45). Тут вміщувалися і тексти документів, як-от: програми, маніфести, заклики.

Упродовж 1916—1917 рр. на сторінках видання друкувалися відомості про діяльність громадсько-політичних і культурних українських структур на відвойованих від Російської держави Волині, Холмщині та Підляшші. Особливу увагу редакція приділяла питанням запровадження і налагодження роботи українських початкових та середніх шкільних закладів на цих землях (Українські школи на Волині. — 1916. — Ч. 46; Українське шкільництво на Волині. — 1917. — Ч. 11; А. Про українські школи на Волині. — 1917. — Ч. 12, 15; В справі українських шкіл в австрійській окупації на Холмщині. — 1917. — Ч. 35; Шаповал М. Українська культурна праця на Підляшу й Полїсю. — 1917. — Ч. 47; Українські народні школи на Підляшу й Полїсю. — 1917. — Ч. 47, 50; ін.).

1917 р. сторінки часопису рясніли інформацією про події українського політичного державотворчого життя, що відбувалися у Києві. Вона подавалася у публікаціях різних жанрів (проблемна стаття, репортаж, телеграма, замітка). Окрім того, матеріали були як редакційні, так і переказані за текстами видання «Кіевская Мысль». Серед них: «Всеукраїнський національний зїзд у Київі в днях 6, 7 й 8 квітня» (1917. — Ч. 20), «Український військовий зїзд» (1917. — Ч. 25), «Всеукраїнський селянський зїзд у Київі» (1917. — Ч. 29), «Проголошеннє автономії України» (1917. — Ч. 30), «Твореннє українських орґанів законодавства і власти» (1917. — Ч. 32), «Другий всеукраїнський учительський зїзд у Київі» (під крипт. М.) (1917. — Ч. 45), «Перебіг революційних подій у Київі» (1917. — Ч. 51), «Проголошеннє Української Республики» (1917. — Ч. 52). Час від часу у редакційних матеріалах «Вістника...» узагальнювався зміст публікацій «Кіевской Мысли», у яких порушувалися питання налагодження роботи у різних царинах національного життя на теренах підросійської України, зокрема діяльність Церкви і школи (Справа українізації народнього шкільництва на російській Україні; Нова орґанїзація церковного життя на Україні. — 1917. — Ч. 23/24).

У «Вістнику…» надруковано чимало публікацій (проблемні статті, огляди, замітки, дописи), в яких повідомлялося про життя українських емігрантів у Німеччині, країнах Центральної Європи, США й Канаді. Автори таких публікацій акцентували громадсько-політичний, церковний, економічний, освітньо-культурний аспекти життя українців — біженців з Галичини та Буковини в Австрії, емігрантів у США і Канаді (Карманський П. Сучасний настрій американських Українців. — 1915. — Ч. 15/16; Перший Український Сойм в Америцї. — 1916. — Ч. 7/8; Робота Українців в Америцї в часї війни. — 1916. — Ч. 11/12; Кириленко О. Українцї в Америцї. — 1916. — Ч. 15/16—19/20, 23/24, 25/26, 29/30, 31/32, 34/35).

«Вістник…» був багатим джерелом відомостей про воєнні звитяги УСС. Жанрове представлення цих промовистих патріотичних матеріалів різноманітне: проблемні статті, нариси, спогади очевидців та учасників бойових дій, репортажі, повідомлення, замітки. У численних публікаціях, зокрема: «Українські Сїчові Стрільцї» В. Темницького (1915. — Ч. 7/8), «До Сїчових Стрільцїв» Б. Лепкого, «Із днїв крівавої слави» Т. М. (1915. — Ч. 19/20), «Українські стрільцї під Галичем» І. Б. (1915. — Ч. 21/22), «Наслїдник Престола серед Українських Січових Стрільцїв» (1915. — Ч. 25/26), «Дївчата-вояки» Франца Мольнара

(за часописом «Neue Freie Presse») (1915. — Ч. 27/28), «Над Золотою Липою» (1915. — Ч. 29/30, 47/48), «Над горішньою Стрипою» (1915. — Ч. 39/40, 41/42; 1917. — Ч. 2, 5, 6), «Рік тому» М. Опока (1916. — Ч. 1/2), «З Січового Коша. (Відзначеннє стрільця Дмитра Козака)» А. Баб'юка (1916. — Ч. 23/24), «Представники Українських Січових Стрільців на зайнятих українських землях» О. Назарука (1916. — Ч. 35/36), «Ґімназія Українських Січових Стрільців» Степана Прідуна (1916. — Ч. 37), йшлося не лише про причини й особливості формування стрілецьких підрозділів і їхню боротьбу на фронтах Першої світової війни, а й про побутові проблеми на місцях дислокації, про участь стрільців у відновленні й налагодженні мирного життя на звільнених від російської армії західноукраїнських землях. Принагідно редакція подавала на сторінках «Вістника…» життєписи, некрологи старшин і вояків УСС, які проявили особливий героїзм на полі бою: «Памяти підхорунжого У. С. С. Михайла Вербняка» М. Опока (1915. — Ч. 55/56) й «Четарь У. С. С. Михайло Гаврилко» О. Назарука (1916. — Ч. 55). У журналі публікувалося чимало інших документів (наприклад: наказ генерала Фляйшмана від 2 травня 1915 р. «До 130 бриґ. укр. бат. 1 і 2 в станиці» — про відзначення стрільців за перемогу на горі Маківці (1915. — Ч. 19/20), звернення бойової управи «До бувших Українських січових Стрільців!» (1915. — Ч. 25/26), фоторепортаж (Образки з життя Українських Січових Стрільців. — 1915. — Ч. 21/22) й окремі фотографії, на яких зображено епізоди боїв та побутування УСС з підписами на кшталт: «В окопі на Маківці», «На Маківці. Приступ», «Хвилька відпочинку в лїсї під шатрами. Четарь студіює мапу» (1915. — Ч. 19/20).

Окремий тематичний блок утворювали публікації, які слугували джерелом для вивчення історії української військової справи і процесів формування національного війська. Це науково-популярна розвідка С. Томашівського «Війна й Україна» (1915. — Ч. 29/30, 51/52, 53/54) й непідписана оглядова стаття «Український військовий рух» (1917. — Ч. 29).

У річниках за 1916—1917 рр. подано низку матеріалів про громадсько-політичне, культурно-мистецьке життя (як-от: розвиток видавничої справи й театру, діяльність освітніх закладів, бібліотек, гуртків і товариств) та побутові негаразди українських військовополонених, які опинилися у таборах Німеччини й Австро-Угорщини — Вецлярі, Гановері-Мюндені, Зальцведелі, Йозефштадті, Раштаті, Фрайштадті та ін. (З орґанізаційного життя полонених Українців. — 1916. — Ч. 69; Кооперативний курс у таборі полонених. — 1916. — Ч. 70; Трупень Г. Український театр в таборі полонених; Орґанізаційні форми культурної праці в таборах полонених. — 1917. — Ч. 8). Принагідно редакція друкувала відомості про їхню благодійну роботу, зокрема про збір коштів для мешканців зруйнованих війною німецьких містечок.

У журналі широко представлено й міжнародну тематику. Автори аналітичних статей передусім порушували тему створення національних держав, декларували свою підтримку національній боротьбі інших народів, роз'яснювали особливості тогочасного соціально-економічного і громадсько-політичного життя в інших країнах, а в окремих випадках — зосереджували увагу на питаннях впливу цих країн (зокрема Німеччини) на вирішення «українського питання» (Н. В. Культурно-національне відродженнє фінського народу. — 1916. — Ч. 46, 47; Його ж. Росія та Сербія. — 1916. — Ч. 64; І. Н. Грузини. — 1916. — Ч. 49; Троцький М. Румунія. — 1916. — Ч. 56; Богданович М. Білоруське відродженє. — 1916. — Ч. 62, 63; Дві частини одної Польщі. — 1916. — Ч. 64). Зокрема, у передовиці «Українцї — Болгарам!» (1915. — Ч. 33/34) увага акцентувалася на подібності причин болгарських і українських національно-визвольних змагань, палко віталося болгар із приводу 30-річчя новітньої болгарської державності. Часто такі публікації подавалися на основі епістолярних матеріалів і подорожніх нарисів (Становище Румунії у війні з Росією (Лист з Будапешту); Партії в Болгарії (Лист з Софії). — 1914. — Ч. 2; Левицький Є. Листи з Німеччини. — 1916. — Ч. 25/26, 27/28, 35/36, 45; Н. В. Румунська соціяльна демократія та війна. — 1916. — Ч. 29/30; Темницький В. Автономія народів у програмі й політиці німецької соціялдемократії Австрії. — 1916. — Ч. 35/36).

Майже у кожному числі журналу друкувалися матеріали (переважно аналітичні та оглядові статті, повідомлення, замітки), в яких висвітлювалися особливості соціально-економічного життя Росії, внутрішньодержавної та міжнародної політики її керівництва (Фінансове банкроцтво Росії; Війна і російська соціялдемократія (Лист з Швайцарії). — 1914. — Ч. 3; Темницький В. Голос російської землї. — 1915. — Ч. 21/22; Др. Павло Робах про внутрішню та внїшну катастрофу Росії. — 1915. — Ч. 51/52; Краснов. Що тепер дїєть ся в Росії? — 1916. — Ч. 9/10; Трівожний настрій серед робітництва в Росії. — 1916. — Ч. 70; Російські кадети про перебудову Росії й національну спра-

ву. — 1917. — Ч. 25; Короленко В. Як упала царська влада. — 1917. — Ч. 49—51). Постійним автором численних статей цього тематичного напряму був Микола Троцький (для підпису окремих публікацій послуговувався крипт. М. Т.). Він зосереджував увагу на діяльності російського парламенту, не лише подавав огляд подій, а й вдавався до аналізу і політичних прогнозів щодо майбутнього Росії, її впливу на геополітичну ситуацію у світі (В Росії та поза нею. — 1915. — Ч. 13/14; Протиурядові промови в Думі. — 1915. — Ч. 31/32; Змаганнє до миру в Росії. — 1916. — Ч. 3/4; Суспільний розклад у Росії. — 1916. — Ч. 5/6; Правительство й партії в Росії. — 1916. — Ч. 7/8; Загранична та внутрішня політика Росії. — 1916. — Ч. 35/36; Революційні розрухи в Росії. — 1917. — Ч. 12; З засідання Державної Думи перед революцією. — 1917. — Ч. 13; ін.).

Лютневі події 1917 р. у Росії були майже основною темою чисел «Вістника..», які вийшли у світ у наступні місяці. Конкретикою та інформативністю матеріалу з-поміж них вирізнялися стаття М. Троцького «Перебіг подій російської революції» та добірка заміток і повідомлень п. н. «Офіціяльні комунікати про революцію» (1917. — Ч. 13).

З метою популяризації та пропагування ідеологічних позицій СВУ, для підкреслення справедливості домагання українцями створення власної держави та її визнання міжнародними політичними колами редакція ознайомлювала читачів із сприйняттям і трактуванням міжнародною громадськістю подій на підавстрійських та підросійських українських землях, а також наголошувала на їхньому ставленні до питання про доцільність створення нової європейської країни — України. Серед них: переклад українською відкритого листа професора Берлінського університету Яструва п. н. «Значіннє української справи для европейської полїтики» (1914. — Ч. 3), переклад передмови дослідника Замфіра Арборе до румунського видання брошури Л. Цегельського «Росія не визволителька а гнобителька народів» (1915. — Ч. 7/8), огляд «Українська справа на конґресї Злучених Держав» (1916. — Ч. 29/30), статті Д. Гріча «Полїтичне значіннє України» (1916. — Ч. 13/14) і німецького державного діяча Ернста фон Ріхтера «Значіннє України для світової економіки» (1916. — Ч. 48). У часописі періодично подавалися огляди публікацій про події українського політичного, соціально-економічного та культурного життя зі сторінок закордонних періодичних видань (переважно австрійських, болгарських, британських, італійських, німецьких, румунських, турецьких, угорських, французьких, шведських). Ці матеріали редакція друкувала під відповідними заголовками, як-от: «Голоси европейської преси про українську справу» (1914. — Ч. 1), «Огляд преси» (1914. — Ч. 2), «Чужа преса про нас» (1914. — Ч. 5/6; 1915. — Ч. 11/12; 1915. — Ч. 21/22), «Голоси преси про українську справу» (1915. — Ч. 9/10), «Українське питаннє в анґлїйській пресї» (1915. — Ч. 31/32), «Нїмецька преса про нас» (1915. — Ч. 33/34), «Хорватська преса про Українців», автор якої підписався криптонімом В. Д-кий (1916. — Ч. 39), «Французька преса про український рух за два роки війни» Є. Бачинського (1916. — Ч. 68, 70). Вміщення у «Вістнику…» таких матеріалів редакція вважала доцільним, на її думку, це було підтвердженням справедливості політичних вимог українського народу. Наприклад, у статті «Огляд преси» зазначалося: «У цїлому рядї великих австрийських та заграничних часописей стрічаємо довгі статтї, присвячені українському питанню, яких автори одностайно підносять його вагу в теперішній історичній хвилї» (1914. — Ч. 2).

Сторінки журналу заповнені повідомленнями з фронтів Першої світової війни, які друкувалися (зазвичай з огляду на урядові реляції та матеріали з німецьких офіційних періодичних видань) під рубрикою «Хронїка воєнних подій» («Хронїка світових воєнних подій» або «Воєнна хронїка»). Однак редакція не обмежувалася лише інформаційними жанрами. Майже у кожному числі подавалися редакційні передовиці, аналітико-оглядові статті різних авторів, які висловлювали міркування щодо причин початку війни, про те, який вплив на долю австро-угорських та російських українців вона матиме, коментували ті чи інші факти, зіставляли військові потенціали ворогуючих блоків, на основі цього прогнозували подальший розвиток подій тощо. Серед них: «Вісім тижнів европейської війни. (Огляд воєнних подій)» (1914. — Ч. 1), «Війна Росії з Нїмеччиною і Австрією (Огляд воєнних подій від 18. квітня до 18. червня 1915)» (1915. — Ч. 21/22), «1914 — 1915» Б. Лепкого (1915. — Ч. 23/24), «Світова війна (Огляд подій від 14 до 21 вересня 1915)» (1915. — Ч. 33/34), «З театру війни й полїтики» В. Темницького (1916. — Ч. 5/6), «Полїтичні питання світової війни» Нестора Гаморака (1916. — Ч. 45—47), «Воєнні події в 1916 р.» (під крипт. І. Н.) (1917. — Ч. 1).

Зміст видання багатий на публікації культурно-просвітнього напряму. Час від часу редакція пропонувала увазі читачів взірці новітньої народнопісенної творчості та зібрані А. Баб'юком добірки стрілецьких

пісень (у ч. 37 за 1916 р. опубліковані під рубрикою «Оригінальні стрілецькі пісні»).

Окрім того, у «Вістнику…» друкувалися розлогі популярні статті історичної, політологічної та соціологічної тематики. Серед них: «Короткий огляд розвитку політичної думки та організації на Україні» (1914. — Ч. 2), «Національний і соціяльний момент в українській історії» (1915. — Ч. 7/8) та «Думки про демократію» (1915. — Ч. 9/10) В. Старосольського, «Як Україна польщилася» (1915. — Ч. 49/50), «Звідки пішло імя «Україна»?» Богдана Барвінського (1916. — Ч. 11/12, 13/14), «Українство як самостійне й природне явище» М. Грушевського (1916. — Ч. 49), «Холмщина під австрійським пануваннєм (1772, 1794, 1795 — 1809 р.)» І. К. (крипт. І. Крип'якевича) (1916. — Ч. 59), «Переяславський трактат (Пригадки з приводу перевороту в Росії)» Л. Цегельського (1917. — Ч. 18), «Якої автономії і федерації хоче Україна» М. Грушевського (1917. — Ч. 39—41), «Етнографічна територія України» М. Кордуби (1917. — Ч. 51—53). Значно рідше подавалися матеріали про події національного культурного життя (наприклад: Р. Смаль-Стоцького «Маловідома гравюра Мазепи» (1916. — Ч. 40) та публікації аналітичних жанрів, як-от: матеріали літературної та мистецької критики, статті етнографічної тематики та про проблеми національної культури, виховання й освіти («Непогасимий огонь» В. Винниченка (1916. — Ч. 13/14), «Слідами пісні У. С. С.» Ю. Шкрумеляка (1916. — Ч. 31/32, 33/34), «Шекспір» О. Грицая (1916. — Ч. 44, 45), «Українська устна словесність в українській літературі й голосах чужинців» В. Гнатюка (1916. — Ч. 53), «В. Антонович про повість Г. Сєнкевича з часів Хмельниччини п. н. «Ogniem i mieczem» (1916. — Ч. 68—70), «Старі українські пісні про сусідство України з Московщиною» В. Будзиновського (1917. — Ч. 8—10, 12), «Про родиннє вихованнє» (1917. — Ч. 19) і «Театр» (1917. — Ч. 49) І. Павлюка.

Часопис був важливим джерелом інформації з історії української преси. У різножанрових матеріалах (Заборона українських часописей. — 1915. — Ч. 17/18; Робітничий прапор. — 1915. — Ч. 25/26; З української літературної хроніки в Росії за час війни. — 1915. — Ч. 35/36; Смерть «Прикарпатской Руси». — 1915. — Ч. 39/40; Українська часопись у Харкові. — 1915. — Ч. 49/50; Орган товариства «Вільна Україна». — 1915. — Ч. 59/60; Нова кооперативна часопись на Україні. — 1916. — Ч. 11/12; Весоловський Яр. Заборона одеської «Основи». — 1916. — Ч. 33/34; Молода Австрія. — 1916. — Ч. 38; Суд над редактором «Украинской Жизни». — 1916. — Ч. 40; Справа перенесення «Прикарпатскої Руси» до Тернополя. — 1916. — Ч. 56; «Промінь». — 1916. — Ч. 69; Рідне слово. — 1917. — Ч. 33; Баб'юк А. Стрілецька преса. — 1917. — Ч. 39, 40) подавалися відомості про місце видання, періодичність, вартість передплати, склад й адресу редакції, коло авторів, тематичний напрям публікацій, іноді — про кількість чисел, які вийшли у світ, причини заснування і припинення функціонування тощо таких періодичних видань, як: «Записки Українського Наукового Товариства» (Київ), «Кооперативная мысль» (Київ), «Мистецтво», «Молода Австрія» (Відень), «Наше слово» (Париж), «Основа» (Одеса), «Промінь» (Москва), «Робітничий прапор», «Свобода» (США), «Слово» (Харків), «Тепла роса» (Москва), «Украинская жизнь» (Москва), «Ukrainische Nachrichten» (Відень), «Ukrainische Zeitschrift» та ін.

Щороку редакція «Вістника...» вшановувала пам'ять Т. Шевченка, відводячи майже половину друкованої площі березневих чисел для шевченкознавчих публікацій — це переважно життєписні, літературознавчі матеріали, а також статті, автори яких акцентували увагу на контенті «Шевченко і національне відродження». Серед них: «Туга за рідним краєм. (До психології поетичної творчости Шевченка)» М. Ганкевича та «Великий Льох Тараса Шевченка» В. Сімовича (1915. — Ч. 11/12), «Культ Шевченка» Т. Меленя (1915. — Ч. 13/14), редакційна стаття «Чим є для України Шевченко» та «Співець волї України» Ф. Дідеріха (1916. — Ч. 21/22), «Роля України в болгарськім відродженню. Вплив Шевченка на болгарських поетів передвизвольної доби» Івана Шишманова (1916. — Ч. 21/22), «Нерукотворний памятник Шевченкови» В. Темницького (1917. — Ч. 11). Водночас у цих випусках публікувалися поезії українських літераторів, присвячені Т. Шевченкові, та його твори.

Періодично на сторінках журналу друкувалися статті і замітки, в яких містилися відомості про життя, творчість (літературну чи наукову), громадсько-політичну роботу таких відомих діячів національно-культурного відродження, як: М. Грушевський, М. Драгоманов, М. Костомаров, В. Левицький, М. Павлик, Т. Мелень, Ю. Романчук, О. Русов, І. Франко, митрополит Андрей Шептицький (Грицай О. Михайло Павлик. — 1915. — Ч. 9/10; Вол. Д. М. Драгоманів (1841—1855). (З приводу двадцятиліття смерти); Темницький В. Теофіль Мелень. — 1915. — Ч. 21/22; Рудович І. Митрополит гр. Андрій Шептицький (з нагоди 50 ліття уродин). — 1915. — Ч. 23/24; Олександр

Русов. — 1915. — Ч. 53/54; Возняк М. Іван Франко. — 1916. — Ч. 41; Ще про увязненнє Митрополита Андрія гр. Шептицького. — 1916. — Ч. 63; Дорошенко В. Професор Михайло Грушевський. (З приводу 50-ліття уродин); Його ж. Історія України проф. М. Грушевського; Кордуба М. Грушевський про «нашу політику». — 1916. — Ч. 67; Лозинський М. Михайло Павлик. Його життє і діяльність. З приводу дволітньої річниці смерти в днї 26 січня. — 1917. — Ч. 6, 7; Його ж. Житє і діяльність Івана Франка. — 1917. — Ч. 22—25; Юліян Романчук. — 1917. — Ч. 10; Дорошенко В. Василь Лукич (З нагоди сорокалїтнього ювилею лїтературної діяльности). — 1917. — Ч. 17; Житецький Г. Памяти М. Костомарова. — 1917. — Ч. 25; ін.).

Більшість опублікованих на сторінках журналу художніх і художньо-публіцистичних творів — це вірші, оповідання, новели, нариси як визначних, так і молодих, проте уже відомих письменників і публіцистів (зокрема Л. Ганкевича, В. Гериновича, О. Грицая, П. Карманського, А. Крушельницького, Б. Лепкого (його твори переважно подавалися у рубриці «З поезій Б. Лепкого»), О. Назарука, Марійки Підгірянки, К. Студинського, І. Франка), а також літераторів-військовополонених, які підписувалися справжніми іменами, псевдонімами та криптонімами: Андрій Баб'юк, В. Бемко, Білявий, М. Босий, Б. Гаркуша, Володимир Гадзінський, М. Капельгородський (у ч. 50 за 1917 р. його вірші надруковано під рубрикою «З поезій полоненого М. Капельгородського»), О. Кобець (у ч. 47 за 1916 р. його поезії подано під рубрикою «З поезій полоненого О. Кобця»), Р. Купчинський, Лу. Лу. (його вірші подавалися під рубрикою «Малюнки з війни»), Максименко, Ів. Невеселий, П. Невільник, Микола Опока, В. Пачовський, Микола Пройдисвіт, П. Самотній, М. Струмко (крипт. М. С., ймовірно, належить йому), Ханенко, Ю. Шкрумеляк (його поетичні твори вміщувалися під рубрикою «З поезій У. С. Стр. Юри Шкрумеляка») та ін. У літературних текстах, вміщених на сторінках «Вістника…», домінувала стрілецька тема. Однак поряд із буденними реаліями війни, прославленням воєнних звитяг, патріотизмом характерними були туга за домашнім теплом, ліричні настрої тощо. 1916 р. вірші названих авторів в окремих числах журналу розміщувалися під рубриками «З поезій полонених-Українців» та «Із сучасних поезій».

Авторське коло журналу — відомі (рідше — малознані) українські діячі: А. Баб'юк (мабуть, крипт. А. Б. належить йому), М. Возняк, Нестор Гаморак, Л. Ганкевич, В. Геринович, Ґ. Герман, П. Григоренко, О. Грицай, В. Дорошенко (окремі публікації підписано крипт. В. Д.), А. Жук, Іван Іваненко, М. Кордуба, І. Крип'якевич (окремі матеріали підписував крипт. І. К.), З. Кузеля (окремі публікації підписано крипт. З. К-я), Б. Лепкий, М. Лозинський, О. Назарук, Іван Павлюк, С. Рудницький, В. Сімович, Р. Смаль-Стоцький, С. Смаль-Стоцький, В. Старосольський, В. Темницький, С. Томашівський, М. Троцький (багато матеріалів підписав крипт. М. Т.), М. Шаповал, Ю. Шкрумеляк та ін.

У «Вістнику…» велася низка інформаційно-аналітичних та довідкових рубрик. Повідомлення про події міжнародного політичного життя друкувалися під рубрикою «Заграничний огляд». У її межах, в окремій підрубриці «В Росії» (від ч. 46 за 1916 р. — рубрика «Вісти з Росії»), компонувалися відомості про внутрішньодержавне політичне існування і міжнародні відносини цієї країни. Іноді у ній, окрім матеріалів інформаційних жанрів, вміщувалися оглядові статті.

Від ч. 29/30 за 1916 р. авторські аналітичні матеріали, присвячені темі світової війни (найбільше підписано крипт. К. й І. Н.), публікувалися під рубрикою «За тиждень». Час від часу редакція подавала огляди української преси (зокрема у таких виданнях, як «Вільне слово» і «Просвітний листок») на предмет висвітлення й інтерпретації на її сторінках тогочасних світових політичних подій. Такі матеріали розміщувалися під рубрикою «З українських часописей».

Замітки, дописи читачів (на зразок: «Вістки з українського Поділля» (1914. — Ч. 2), «Арешт проф. М. Грушевського» (1914. — Ч. 5/6), «З українського культурного життя в Росії» та «В часї загальної нагінки на українство в Росії» (1915. — Ч. 7/8), «Нові іменовання офіцерів при Українських Січових Стрільцях» (1915. — Ч. 21/22), «Зміна в галицькім намісництві» (1915. — Ч. 23/24), «Шевченківський культ у Галичині і російська окупація» (1915. — Ч. 33/34); ін.), рідше — повідомлення про громадсько-політичне, соціально-економічне та культурне життя українців як Росії, так і Галичини компонувалися під рубрикою «З українського життя» («Вістки» / «Вістки з України» / «Дописи з України» / «Вісти»). Від 1915 р. (на той час рубрика мала назву «Вісти») її тематичний діапазон поступово ширшав, а для подання інформації використовувався лише жанр повідомлення. Уже наприкінці 1915 р. тут друкувалися відомості про діяльність українських громадсько-політичних організацій, партій, різних установ і закладів, вихід нових періодичних видань тощо не лише на етнічних українських землях,

а й на Далекому Сході, у середовищі європейської та заокеанської еміграції, зрідка інформувалося про окремі епізоди соціально-економічного і політичного життя закордону, про факти, які проливали світло на сприйняття європейською громадськістю і політичною елітою питання української державності (Війна і промисловість Німеччини (Голоси російських учених). — 1914. — Ч. 5/6; Конференція російської конституційно-демократичної партії («кадетів») і українська справа. — 1915. — Ч. 21/22; Болгарське віче в українській справі. — 1915. — Ч. 23/24; Орґан товариства «Україна». — 1916. — Ч. 5/6; Кооперативний рух на Волині в часі війни. — 1916. — Ч. 11/12; Заложеннє Кредитового Союза в Полтаві. — 1916. — Ч. 13/14; Як Росія нищить Волинь. — 1916. — Ч. 48; Наради ґубернаторів українських ґуберній. — 1916. — Ч. 49; З Загальної Української Ради; Міжнародний інститут в Одесї. — 1916. — Ч. 57; Тов. «Український Театр» в Київі й чергові українські концерти. — 1917. — Ч. 5; Українізація православної церкви на Волині. — 1917. — Ч. 6; Український гурток «Кобзарь» у Москві. — 1917. — Ч. 16; Видавнича справа в таборі полонених у Фрайштадтї. — 1917. — Ч. 25). Окрім того, під зазначеною рубрикою друкувалися короткі повідомлення з фронтів, некрологи. Відомості, розміщувані у ній, часто подавалися на основі інформації з інших періодичних видань, як-от: «Діло», «Кіевская Мысль», «Рѣчь», «Робітнича газета», «Украинская жизнь».

На останніх сторінках часопису велася рубрика «Бібліоґрафія», яка вміщувала анонси українських книжкових та періодичних видань, рецензії на літературні, науково-популярні, довідкові видання українських та іноземних авторів про Україну. Рубрика структурно поділялася на дві підрубрики — «Видання, надіслані до Редакції» і «Видання «Союза визволення України» (згодом функціонувала як самостійна рубрика «Нові видання Союза визволення України», що містила переліки книг з їх анотаціями, які напередодні побачили світ у видавництві СВУ).

Наприкінці 1915 р. у журналі було започатковано розважальні рубрики «З устної словесности зайнятих українських земель» та «Українські приповідки про московську інвазію», матеріали до яких готувалися на основі читацьких листів.

Під рубрикою «Наші втрати» («Свіжі народні могили»/«Посмертна згадка») друкувалися некрологи відомих українських громадсько-політичних діячів, науковців, літераторів, командувачів підрозділів УСС: «Надія Кибальчич» Вол. Д. (В. Дорошенко), «На вічний спомин (Памяти Надії Кибальчич-Козловської)» П. Карманського та «Богдан Ярошевський» (підписано крипт. В. С.) (1915. — Ч. 7/8), «Академик Федор Корш» (1915. — Ч. 11/12), «Клим Гутковський» В. Т. (1915. — Ч. 19/20), «Яроцький Яків» (1915. — Ч. 21/22), «Олена Січинська» (1915. — Ч. 23/24), «Др. Теофіль Дембицький» (1915. — Ч. 25/26), «Теофіль Грушкевич» (1915. — Ч. 35/36), «Світлій памяти старого товариша й приятеля О. Русова» В. Науменка (1915. — Ч. 53/54, 55/56), «Василь Семиренко» (1916. — Ч. 5/6), «Лесь Мартович» (1916. — Ч. 11/12), «Др. Євген Озаркевич» (1916. — Ч. 60). Іноді редакція подавала списки українських військовиків, які загинули, були поранені, полонені чи пропали безвісти на фронтах Першої світової війни, як-от «Спис страт Українських Січових Стрільців» (1915. — Ч. 19/20).

Редакція висловлювала вдячність особам, що добровільно підтримували діяльність СВУ та інших національних установ і організацій, українські періодичні видання (зокрема газету «Робітничий прапор»), Українських січових стрільців, подаючи списки цих людей під рубриками: «Зворушуюча лепта на цілї визволення України», «Жертви» («Виказ складок») або загальними заголовками на зразок «Жертви на волинські школи».

Відкрите листування з читачами, переважно довідкового характеру й на видавничі теми, велося під рубрикою «Переписка Редакції».

1914 р. комерційні оголошення на сторінках видання повністю відсутні. Натомість редакція подавала рекламу власного «Вістника...» і щоденника «Діло», який на той час виходив у Відні.

Журнал містив ілюстрації — переважно світлини (на його сторінках надруковано багато як портретних, так і сюжетних фотографій зі стрілецького життя), рідше — малюнки і репродукції малярських робіт українських та іноземних художників.

Щодо особливостей жанрового подання матеріалів, то у виданні широко використовувалися традиційні аналітичні та інформаційні жанри. Часто редакція друкувала епістолярні матеріали і мемуаристику. Інтерв'ю та подорожні нариси трапляються на сторінках журналу вкрай рідко.

Часопис зазнавав утисків цензури. Конфіскації піддавалися як окремі частини матеріалів, так і цілі публікації й числа. Як вдалося простежити за окремими дубльованими примірниками (тими, що вийшли до втручання цензора і після нього), не дозволялося друкувати матеріали, у яких гостро критикувалися шовіністичні настрої, що панували у польському

політикумі, особливо щодо української державності. Другим накладом після конфіскації вийшло ч. 45 за 1916 р.

Окрім того, наприкінці 1917 р. «Вістник…» переживав матеріальні труднощі. Зокрема, у замітці «До наших передплатників і читачів!» (1917. — Ч. 51) зазначалося, що до кінця року світ побачить іще два числа, однак через брак паперу їхній наклад буде розраховано лише на передплатників. У цьому ж матеріалі йшлося про те, що «вояки по шпиталях і в полї, січові стрільцї та ріжні гуманїтарні інституції» отримували часопис безкоштовно.

Останнє (53(183)-тє) число журналу вийшло 30 грудня 1917 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 207; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 53.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 288; Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2972; Енциклопедія Сучасної України. — К., 2001. — Т. 1. — С. 89; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 5. — P. 617—618; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 216, 300; *Качур І.* Видавнича діяльність «Союзу визволення України» в роки Першої світової війни / І. Качур // Книга в соціокультурному просторі (досвід книговидання XIX — XX ст. і сучасні проблеми) : доп. і повідомл. Міжнар. наук. конф., 3—5 травня 1995 р. — Львів, 1995. — С. 135—137; *Патер І. Г.* Проблема державності на сторінках «Вістника Союза визволення України» (1914—1918 рр.) / І. Г. Патер // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 202—225; *Срібняк І.* Матеріали «Вістника Союзу Визволення України» (1914—1918) як джерело з історії таборів полонених українців у Німеччині та Австро-Угорщині / І. Срібняк // Українська преса за межами України : матеріали наук.-теорет. конф. / упоряд. Н. М. Сидоренко. — К., 1996. — С. 29—36; *Касид Ф.* За Україну, за її долю — з огнем завзяття / Ф. Касид // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 582—583.

О. Дроздовська

623*

ГОРОЖАНИН = THE CITIZEN: Часопись політична, культурно-економічна. — Виходить кождого четверга. Р. 1. Ч. 1. 1914, 30 лип.

Ред.: не подано. — **Ню Йорк, 1914**. *Адр. ред.*: 405 E., 14-th Street, New York.

Вийшло: 1914 — Р. 1 ч. 1—3.

Число 3 датовано 13 серпня 1914 р.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Мінеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 46.

М. Комариця

624*

ДЗВІНОК: Орган учнів Київської духовної семінарії. — Ч. 1. 1914.

Ред. Чорнодубровський. — **Київ, 1914**.

Вийшло: 1914 — Ч. 1—3; *Ф.* 19,5×11,5 см; *Обс.* 19 с. (1914 ч. 1), 28 с. (1914 ч. 2), 48 с. (1914 ч. 3).

Примітки: Часопис рукописний, виходив нерегулярно.

У видаванні журналу брали участь учні Київської духовної семінарії: Чорнодубровський (редактор), І. Крижанівський, Геннадій Садовський, Микола Крамаренко, Максим Пасішник, Микола Куліковський.

Бібліографія: *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 31.

Література: *Ігнатієнко В.* Українська преса 1905—1907 рр. / В. Ігнатієнко // Життя й революція. — К., 1925. — № 11. — С. 35; *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — № 1/2. — С. 69; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 210; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 38.

М. Галушко

625*

ЕПАРХІЯЛЬНЫЙ ВѢСТНИКЪ. — Г. І. Ч. 1. 1914, 15 марта.

Під ред. Василя Стецюка. — **Філядельфія, 1914—1916**: *Выдає* «Преосьвященный Ординаріатъ».

Вийшло: 1914 — Г. І ч. 1—5, 1915 — Г. ІІ ч. 1—12, 1916 — Г. ІІІ ч. 1—5.

Примітки: Періодичність виходу у 1914, 1916 рр. нерегулярна, у 1915 р. — один раз на місяць. 1914 р. № 3 вийшов 22 трав., № 4 — 8 жовт., 1916 р. № 1 — 15 верес. Друкувався «язичієм». Г. IV вийшов 1920 р. п. н. «Дієцезальний Вістник» (*див.* 1920 р.), Р. V — 1924 р. п. н. «Епархіяльні Вісти» (*див.* 1924 р.).

Часопис виходив як «церковно-урядовий» орган першого греко-католицького єпископа у США Степана Сотера Ортинського. На його сторінках друкувалися

пастирські листи, оголошення щодо номінації священиків, розпорядження єпископа тощо. Напередодні від'їзду до Рима й аудієнції у Папи Римського єпископ С. Ортинський звернувся до священиків із проханням подати відомості про те, скільки парафій є у кожному деканаті та прізвища парохів, які призначені на ці парафії. Тоді ж вміщено «Відозву» із закликом до вірних скласти пожертви на «Петрів гріш». Це звернення було неоднозначно сприйняте українськими емігрантами у США, оскільки в той час Галичину охопив голод й актуальною була фінансова допомога родичам і близьким на батьківщині. У газеті «Свобода» було вміщено статтю, в якій розкритиковано згадану «Відозву» і натомість наголошено на необхідності збору коштів «на хліб дітям руським, що пухнуть і вмирають з голоду…».

У публікації «Свободи» відзначено також, що редактор «Епархіяльного Вѣстника» не дотримується правописної послідовності, хоча й простежується тенденція до використання правопису О. Огоновського.

Останнє (5-те) число датовано 1 грудня 1916 р.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1414.

Література: Урядовий орґан еп. Ортинського // Свобода. — 1914. — № 20. — С. 4; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 35.

Електронні джерела: http://ru.wikipedia.org/wiki/Ортинський_Сотер_Стефан.

М. Комариця

626

ЗГОДА: Ілюстрований тижневик літератури, політики й культури. — Виходить що-тижня. Р. 1. Ч. 1. 1914, 11 груд.

Ред.-вид. А. Авраменко. — **Київ, 1914**: *Друк*. А. І. Гросмана, Володимирська, 48. *Адр. контори і ред*.: Київ, Тургенівська, 12.

Вийшло: 1914 — Р. 1 ч. 1; *Ф*. 31×23 см; *Обс*. 16 с.; *Передпл*.: на рік 3 карб. *Ц*. окремого числа 7 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. 1 ч. 1; **НБУВ**: 1914 — Р. 1 ч. 1.

Примітки: На першому числі зазначено: «Дозволено воєнною цензурою 8 грудня 1914 року». Це видання фактично редагував Аристарх Терниченко.

Ілюстрований тижневик «Згода» вийшов замість забороненого часопису «Маяк» і мав чітко виражене українське спрямування. Редакція приступила до його видавання, щоби заохочувати читачів до свідомого громадського життя й бути для них «тихим словом, словом згоди». Задекларувавши тижневик як ілюстрований часопис літератури, політики й культури, вона

ЗГОДА

Ілюстрований тижневик літератури, політики й культури.

„ЗГОДА“.

„ЗГОДА“

У цім числі „Згоди“ містьться:

Згода—будує.

на його сторінках вміщувала публікації про тогочасну політику й економіку.

Редакція була переконана, що часопис потрібен тим, хто не має змоги читати «щоденної газети й не може поспішатися за життям у нашу історичну добу», а також «засобів на дорогі грубі журнали, а цікавляться знати про наші краєві справи з свого часопису», хто «зневірився мати добрі і правдиві звістки з далеких нам газет, не знаючих місцевих одмін і потреб читачів наших», «шукає духовного задоволення і відповідів на питання життя в рідній літературі».

У центрі уваги часопису були події Першої світової війни. Автори публікацій аналізували причини виникнення війни, повідомляли про становище на фронтах. Редакція містила також багато коротких матеріалів про війну під спільним заголовком «Війна в переказах учасників».

А. Силенко (псевд. А. Терниченка) у кореспонденції «Кооперація і війна» інформував читачів про кооперативний з'їзд, що відбувся у Києві.

Окремий блок публікацій становили короткі некрологи авторства І. П. та В. М. п. н. «Наші втрати», в яких повідомлялося про кончину відомих українських письменників та громадсько-культурних діячів — Сергія Бердяєва, Олександра Бородая, Надії Кибальчич та Любові Шестюк.

Часопис проілюстровано низкою світлин. На них зафіксовано французьких та німецьких військових, зокрема зображено їхнє життя в окопах. У ньому вміщено останню прижиттєву фотографію Надії Кибальчич із чоловіком та знайомим.

Останню сторінку відведено матеріалам про передплату на 1915 р. українських періодичних видань, зокрема популярного сільськогосподарського двотижневика «Рілля», «Літературно-Наукового Вістника», «Нашої Кооперації», а також відривних календарів-щоденників тощо.

Друге число було набрано, але ще до друку його випуск заборонили.

Зміст ч. 2 становили статті К. Орленка «Причини війни», передовиця «Цим побідиш», О. П. «Блаженні чисті серцем», в якій описано настрої людей у судовій залі; Добровольця «У лазареті», що містили враження добровольця-санітара; Київського читача Т. О. «Думки і настрої», про те, як сприйняло учнівство вихід ч. 1 тижневика «Згода», а також огляд Гр. Співака «Красне письменство 1914 р.», у якому відзначено досягнення української літератури, зокрема твори М. Вороного, О. Кобилянської, О. Олеся, Г. Чупринки, М. Яцківа, а також проілюстрована добірка публікацій на тему війни п. н. «Війна», «Війна в переказах учасників» та ін.

У хронікальній підрубриці «По нашому краю» вміщено декілька заміток, зокрема про загальні збори членів товариства «Народня Торгівля», арешт у Києві М. Грушевського та вечір українських колядок, а у «По Росії» — інформацію зі штабу Верховного головнокомандувача російської армії, про з'їзд «Союза русскаго народа» в Галичині тощо.

З оглядом української преси виступив В. Химера, з рецензією на книжку «Колядки» (Петроград, 1914) — І. Карпенко.

Художні твори представлено віршами В. Алешка, Ю. Ваврового, В. Кліпчука, Х. Майстренка (псевд. Ф. Шелудька) та авторів, які виступили під криптонімами, оповіданням Ю. Юрася (псевд. В. Андрієвського) «За ялинкою».

У тижневику функціонували рубрики: «Думки і настрої», «Дописи», «Хроніка», «Серед газет та журналів», «Всього по троху». Рубрики «Хроніка» та «Всього по троху» мали підрубрики: перша — «По нашому краю», «По Росії», «По світу» (тут усі події викладалися одним абзацом), друга — «Приказки та прислівья», «Загадки», «Листування редакції».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 208.

Література: *Ігнатієнко В.* Друге число «Згоди» / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1930. — Ч. 4. — С. 103—105; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 49—50.

В. Ґабор

627*

ЗОРЯ = [**THE STAR**]: The onle Ukrainian weekly in Eastern Canada. — Виходить щотижня. Р. І. № 1. 1914, 11 серп.

Ред. Іван Бодруґ. — **Монреаль, 1914**: *Видає* Видавнича Спілка ім. М. Драгоманова. *Адр. ред.*: вул. Виндзор, ч. 45. *Адр. адм.*: вул. Фронтенек, 385, «Загальна Книгарня».

Вийшло: 1914 — Р. І № 1—5; *Обс.* 8 с.; *Передпл.*: на рік 5 дол.

Перше українське пресове видання у Східній Канаді, характер якого окреслювався його засновниками так: не порушувати питання «політичної краски», не містити «релігійних диспут» та не висвітлювати «личних сварок». Головне завдання газети — інформувати українську громаду цього регіону країни про події загальнонаціонального значення і життя українських іммігрантів. На сторінках видання публікувалися матеріали, автори яких закликали українців бути відданими громадянами нової батьківщини, не брати участь в жодних демонстраціях та виконувати розпорядження місцевої влади.

Ініціаторами створення тижневика стали члени Читальні ім. М. Драгоманова. На її засіданні, що відбулося 2 серпня 1914 р., було обрано видавничий відділ, до складу якого ввійшли: священик Іван Бодруґ, Яків та Іван Випруки, Дмитро Волощук, Микола Колпецький, Северин Костирський та Григорій Мостовий (власник книгарні і друкарні в Монреалі).

Світ побачило лише п'ять чисел тижневика, оскільки спричинене подіями Першої світової війни нелояльне ставлення уряду Канади до вихідців із західноукраїнських земель перешкодило його подальшому функціонуванню.

Література: *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 168—169; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian

Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 78; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 282—283.

О. Дроздовська

628

КОЛОМИЙСКЕ СЛОВО: Безпартийна часопись посьвячена национальним, просьвітним, політичним і економічним справам Коломиї і Покутя (1914 ч. 1—6); Часопись посьвячена национальним, просьвітним, економічним і політичним справам Коломиї і Покутя (1914 ч. 7—25). — Виходить кождого тижня. Р. 1. Ч. 1. 1914, 14 січ.

За ред. відповідає А. Кисїлевский (1914 ч. 1—13), Іван Талїщак (1914 ч. 14—24), Семен Букшований (1914 ч. 25, 26). — **Коломия, 1914**: *Видає* Комітет. *Друк.* Я. Оренштайна (Кисїлевский) в Коломиї (1914 ч. 1—10); *Друк.* А. Й. Мізєвича під управою Ф. Долїньского в Коломиї (1914 ч. 11—26). *Адр. ред. і адм.*: Коломия, Українська, 39.

Вийшло: 1914 — Р. 1 ч. 1—26; *Ф.* 45×29 см; *Обс.* 4 с., 6 с.; *Передпл.*: річно в Австрії 7 корон, Німеччині 7 марок, Америці 2 дол. *Ц.* окремого числа в Коломиї і на провінції 12 сот. (1914 ч. 1—7), 15 сот. (1914 ч. 15—19, 21—25).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. 1 ч. 1—7, 15—25; **НБ ЛНУ**: 1914 — Р. 1 ч. 1—26.

«Нова часопись в числї тих, що обслуговують наші национальні інтереси» — так характеризувала у першому числі своє видання редакція. Головним завданням вона ставила «заступати национальну справу на провінциї» та першою чергою «обороняти» і висвітлювати інтереси українського міщанства, яке «всїми покинене блукає в тьмі национального безвіря». У тому ж числі редакція заявляла, що часопис «не виходить від нїякої полїтичної партиї — всякі полїтичні орґанїзациї одначе будемо респектувати і попирати їх о стільки, о скільки се для добра народної справи буде вказаним».

Відстоюючи ідею національного відродження та української державності, часопис постійно відгукувався на всі важливі події життя Гуцульщини, зокрема Коломийщини й Покуття, та Східної Галичини. Різножанрові матеріали, їх добір і спосіб подання сприяли формуванню національної самосвідомості читачів. Здебільшого кожний номер часопису відкривала передова стаття політичного, економічного або культурно-освітнього змісту. Так, у передовій статті «Юдин гріш» (ч. 2) редакція, виступаючи проти москвофільства, висвітлювала своє ставлення до Росії, що «знищила нашу колишну самостійну державність, що гнете наш нарід на Україні...». В інших числах видання у передовицях розглядалися такі важливі для краю питання, як реформування діяльності Галицького сейму, новий виборчий закон, стан справ у австрійському парламенті, аналізувалися причини важкого становища міського і сільського населення у Коломийському і Печеніжинському повітах, зокрема безробіття, голоду та вимушеної еміграції за кордон, відзначалося скасування панщини у Галичині, широке святкування ювілею Т. Шевченка тощо.

Оперативним відгуком редакції часопису на важливі події місцевого українського і міжнародного життя було публікування матеріалів під постійними рубриками «З житя провінциї» і «Новинки», а також «З житя охресности», «З житя міщан».

Помітне місце на сторінках часопису відводилося публікаціям про проблеми освіти та виховання (Національне вихованє дїтий. — Ч. 11). Зокрема, у них порушувалися питання реформи народних шкіл, організації рільничої школи, боротьби з неосвіченістю гуцулів. У кількох числах цій проблематиці присвячено спеціальну рубрику «Наші виховавчі і просьвітні змаганя», постійно друковано «Виказ жертв» на «Рідну Школу».

Певну увагу редакція видання приділяла вміщенню матеріалів, спрямованих на згуртування міщанства у Коломиї.

У газеті постійно подавалася інформація про діяльність різноманітних товариств, однак найбільш широко висвітлювалася робота товариства «Сільський Господар» у Коломиї та його філій у провінціях.

Інформація рекомендаційного характеру містилася під рубрикою «З господарскої практики» та у публікаціях «Важне для Спілок ощадности і позичок сист. Райфайзена» (ч. 19), «В справі кредитової акциї заініциованої Т-вом «Сїль. Господар» (ч. 23).

На сторінках часопису друкувалися також уривки з повістей та оповідань А. Аверченка, Миколи Архиміва, В. Стефаника, А. Чайковського, а також Гі де Мопассана, А. Чехова.

Багато уваги редакція приділяла різноплановій інформації та рекламі. Остання сторінка кожного числа повністю відводилася під оголошення, рекламу, повідомлення.

Авторів публіцистичних статей не вказувалося.

Часопис виходив нерегулярно. З цього приводу у ч. 15 надруковано повідомлення — чергове число

Ч. 3. Коломия, дня 29. січня 1914. Р. I.

Коломийске Слово

Предплата виносить:
В Австрії річно . . . 7 Корон
„ Німеччині „ . . . 7 марок
„ Америці „ . . . 2 дол.
Поодиноке число в Коломиї і на провінції 12 сот.

Адреса Редакції і Адміністрації:
„Коломийске Слово"
КОЛОМИЯ, Українська 39.

Експедиція
„ друкарня (Бесідовского)-
Примітайна

Неоплачених листів Редакція не приймає, рукописий не звертає.
Оголошення звичайні приймає ся по 20 с. за дрібну стрічку, товстим друком 40 сот., а між текстом, або в рубриці „Малоглаш" по 50 сот. за стрічку.

безпартийна часопись

посьвячена кацкальним, просьвітним, політичним і економічним справам Коломиї і Покутя.

ВИХОДИТЬ КОЖДОГО ТИЖНЯ В ЧОТВОР.

На часї...

Кождий чужинець, переїзджаючи через нашу землицю, завидує нам сих невичерпаних скарбів і богацтв, які та земля посїдає, а по яких ми ногами ступаємо і нїчо не бачимо. Так: у нас є природні скарби, а лише нема людий, що умїли би і хотїли би ті скарби вилобувати і перетворювати у добробут — у гаразд цїлої нашої громади; у нас брак людий ініціятиви, людий чину, брак самостійних і творчих організаторів народного житя на всїх областях, а головно брак людий на економічно-господарскій области, що то як раз рішає про форму маси та про цїлу фізиономію народного житя.

Ясна річ, що сю хибу в нашім українсько-рускім громадянстві мож собі легко вияснити браком самостійного народного політичного житя, що то єдино заусловлює правильний розвій суспільности. Сю не лиш політичну, але й економічну народну неволю бачимо на лици кождого Русина, бачимо єї в руках нашого народного житя взагалї, в способі нашого думаня і відчуваня. Неволя пригнїчує-приголомшує, дезорганізує і деправує, неволя виховує пересїчний тип пасивного, гнучкого, плаксивого і завсїгди нарікаючого на свою недолю чоловіка, що є якраз антитезою чоловіка енерґії, чоловіка волї, чоловіка ініціятиви, чоловіка житя, що потребує легкого віддиху і свобідного-широкого простору дїланя...

Причин такого стану річий легко дійдемо, коли пригадаємо собі нашу, кровию батьків записану, історию, коли уявимо собі теперішну дїйсність, серед якої доводить ся нам жити і виховувати нове поколїнє...

Найстрашнїйшими хвилями для нашого народного житя були хвилї — не ті, які ми переживали після наших погромів на полю воєнних зжагань, що їх наша минувшина має безліч, але найстрашнїйшими для нас були хвилї упадку віри у власні сили, хвилї занепаду народного духа, хвилї, що то плодять людий малодушних, людий апатичних, вегетуючих, людий, що не бачать перед собою нїякої будучини... І такі перийоди в нашій історії доволї часто повтаряли ся, а що найважнїйше для нас нинї: *ми як раз нинї переживаємо такі страшні хвилї... нинї, коли то ми як раз потребуємо як найбільше віри у власні сили — у власну будучину...* Навкруги нашого народу кишить роботою і житєм, обчислення на нашу загладу, на наш конець, а ми спокійно-апатично супротивлятого всього поводимо ся, лиш ждемо... фортуни Альбанії..., ждемо акту милосердя, акту справедливости. І незастановляв би ся ми над тим страшним явищем, колиб оно не було загальне, колиб оно не огортало всїх верстов нашого народу.

Ся загальна апатия є тим дивнїйшою, що як раз наближаємо ся до днини, в якій сто лїт минє, як народив ся **Той, що то своїм грімким голосом на ввесь сьвіт засьпівав: Встане Україна**... Сей рік є роком ювилею і то ювилею, який доводить ся нам раз у сто лїт сьвяткувати... А в таких історичних хвилях нам не вільно лише вегетувати, лише жити з дня на день...

В тім ювилейнім роцї мусимо забути на свою приватну буденщину, а усї свої сили мусим присьвятити загально-народній роботї, що то є найкрасшим способом сьвяткованя столїтного ювилею Народин Народного Генія, який і нинї до нас кличе: **Обнїміте брати мої найменшого брата, нехай матї усьміхне ся, заплакана мати.** Сей ювилейний рік хай стане роком триюмфального походу національної ідеї по усїм закутинам нашого злиднями знесиленого краю.

Сей рік має бути для нас роком інтензивної орґанічної роботи, яка би заповнила усї прогалини в народнім житю та яка би стала почином до дїйсної народної обнови як під зглядом ідейно-моральним так і матеріяльним... **Горі імієм серця!**...

При всякій нагодї памятаймо на „РІДНУ ШКОЛУ". В школї наша будучність.

Ратункова акция в містї.

Фінансова кріза, як наслїдок воєнних заворушень, та елементарні нещастя, що навістили минувшого року нашу країну, полишили по собі велику нужду не лише по селах, але може ще в більшій мірі дїтяхули міське населенє і поставили єго в безвихідне, розпучливе прямо положенє. Коли возьмемо під увагу се, що більшість сільского люду є продуцентами того рода продуктів, які завсїгди мають ринок збуту (сирі плоди, кудлба і т. п.), то перед міським населенєм, яке продукти села консумувати мусить, ринок збуту власних продуктів зістав заложений і тим самим унеможливлене єго нормальне житє. І не дивниця, що коли говоримо про голод сільского населення, з тим більшою рацією говорити можемо про такеж прикре положенє міста.

Специяльно у нас, в Коломиї, відносини того рода є куди гірші, як по других містах. Вже в лїтї минувшого року заносило ся на те, що міське населенє чекає страшна нужда і з того вже часу у нас стали думати про ратункову акцию в містї. Та тепер навіть можна ствердити, що поважної ратункової

Андрій Чайковский.

Коли раз серце кровію обкипить...

(З боснийских [illegible]).

(Конець).

Вона закрила лице долонями, припала до стіни і стала плакати. Та то не було голосїнє простої жінки. То було ридане тихе, здушуване усею силою волї, яке розриває душу, ранить серце, не й по того, що плаче, а й того, що сього ридання слухає...

Менї стало жаль її, та я незнав, що їй на потїху сказати.

В хатї нїхто ні пари з уст. На печи шипіла кава. Стара ярла. Сїно стояв біля ворога сумний мов хмара.

Дївчина принесла нам на підносї дві чарки кави.

Я опять поглянув на хрести. Вони стояли непорушно освічені яркими проміннями заходячого сонця. Відтак стали забігати тїни, поки цїлу долину залиг вечірний сумрак. Ще тільки верхом скелї блищали в світлї. Хрести сховали ся в сумерку. Мара вспокоїла ся. Обтерла очі і сїла на тапчанї поклавши руки на колїнах.

Виглядала як одно велике терпінє. Справдї колись малер загадав його малювати в людському обличю, то се як раз модель отся женщина Мара. Була се претарна жінка. Лице ще молоде, а вже пооране морщинами, начеб сльозами ріллї собі виборождали спливаючи з її карих очей...

Менї стало її невимовно жаль, а самого аж пекло, що вона і мене вважає своїм ворогом.

— Чуєш, Маро, кажу, не жай до нас жалю за його смерть — не я тому винуватї. А колиб ми не хотїли сюди йти, як нас кликали, то нас так само би розстріляли, як і твого Петра.

— Менї і Осман се каже, та я нам невірю... Колиб ви хотїли, тоб казали усїх шваблів постріляти, або би їх прогнати з відсїля, і булоб і нам і вам добре.

— Даремний твій труд, товаришу, каже до мене Гроссман. Вона все своє, хиба час її вилїчить.

Стара мажа охнула під печею. Дївчина сховала ся в другу кімнату. Настала знову прикра мовчанка. Ми допивали каву.

Я моргнув знаючо на Гроссмана. Ми попрощали з кавою, та стали прощати ся.

Мара встала прощати ся.

— З Богом!

На подвірє до воріт супроводжав нас старий Сїно.

— Не во гнїв вам панове, — каже, відсуваючи заслону, — не дивуйте ся її бідній, що вона така невривітна для гостий. Коли раз обкипить серце кровю, то найгорчайшими сльозами залити годї... Вона не може Петра забути... Гарний був чоловік, царство йому небесне...

— З Богом, Сїно! — говорили ми старому стискаючи йому руку.

— Сречан пут! (щаслива дорога) — пращав нас старий, як ми вже були на вулиці.

Стало смеркати. Вершки доколичних гір вернулись туманом. Між хатами клекотїло вечірнє життє. Був гамір. Десь з огороду лунав дївочий голос, що співав пісню зовсїм менї не знану ні по словам, ні по арії. Арія якби-то дурова, а така сумна. Се вже довговікова неволя тяжка, турецька витиснула свої питно на сербській пісні. Вона або важка, дика, кріпка, або сумна, пригнїтаюча душу, хоч не чути у нїй ні одного мольового тону.

В поблизькій чарші (шинку) виспівував якийсь гуслар речітатив, при супроводї однострунної гусли сербську геройську пісню.

Я ще був під враженєм того, що не давно переживи в хатї Сїма. Менї давила душу якась кривда, і менї сумлїнє нагадувало, що і я тому нещастю Мари винен.

„Боже мій, чого я се сюди прийшов? що менї нинї сї люди, котрим я так спочувало". — Я став наглядати уступи з Шевченкового Кавказу.

— Ти знав того Петра? питаю мого товариша, як ми були вже в містї турськім.

— Знав. Се був справдї гарний чоловік і з виду

«Коломийского Слова» не з'явилося з причин, від редакції не залежних. Останнє (26-те) число вийшло 23 липня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 209; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 982—983.

Література: *Б. Р.* Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. / Б. Р. // Коломия й Коломийщина : збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 332; *Романюк М. М.* Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1996. — С. 81—82.

М. Романюк

629

КРИТИКА: Літературно-науковий і суспільно-політичний місячник. — Виходить з початком кождого місяця. Ч. 1. 1914, січ.

Відвічальний ред. Степан Дольницький. — **Львів, 1914**: *Видає* Он. Пашук. *Друк*. А. Шийковского у Львові. *Адр. ред. і адм.*: Львів, ул. Зіморовича, 14.

Вийшло: 1914 — Ч. 1, [?]; *Ф.* 24×15,5 см; *Обс.* 36 с.; *Передпл.*: річна для Австрії 7 кор., для Росиї 3,50 руб., Америки 2 дол. *Ц.* окремого числа 60 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Ч. 1.

У зверненні до читачів «Від редакції», в якому задекларовано завдання часопису «Критика», вказано: «Пускаючи в сьвіт отсе перше число нашого місячника, ми лише коротко зазначуємо, що цілю нашою буде в першій мірі заняти критичне становище супроти ріжних обявів нашого культурного, політичного і літературного житя. В дальшій мірі редакція буде старати ся у коротких статях познакомлювати читачів з літературними, фільософічними, науковими і суспільними рухами иньших народів. Видавництво є самостійним від нікого незалежним орґаном і тому не творить ніякого гуртка письменників, але отвирає місце кождому, що в висше згаданих справах може дійсно щось сказати».

Перше число відкривало публіцистичне есе «Прелюдії», в якому ґрунтовно проаналізовано міжнародну ситуацію в Європі напередодні Першої світової війни. Автор публікації, що залишився невідомим, ретельно відстежував розклад сил та позиції великих держав, які об'єдналися у військово-політичні блоки. У контексті тогочасних світових подій він акцентував українське питання, зокрема українсько-польські взаємини в Австро-Угорській імперії. Проаналізувавши ситуацію, автор дійшов висновку: «Задачею нашою в теперішнім положеню є сконцентрувати всї свої сили тут на галицькій землї, де навіть в тїни польської геґемонії користуємо ся все таки певною свободою рухів, і

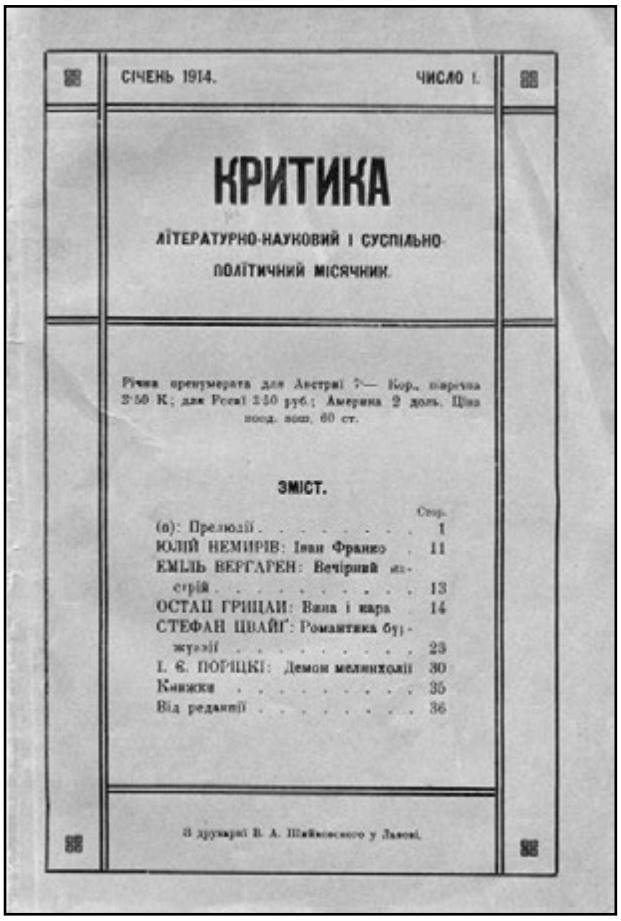

СІЧЕНЬ 1914. ЧИСЛО I.

КРИТИКА

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ І СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК.

Річна пренумерата для Австрії 7·— Кор., півчна 3·50 К; для Росиї 3·50 руб.; Америка 2 долл. Ціна поод. числа 60 ст.

ЗМІСТ.

Стор.
(а): Прелюдії 1
ЮЛІЙ НЕМИРІВ: Іван Франко . 11
ЕМІЛЬ ВЕРГАРЕН: Вечірний настрій 13
ОСТАП ГРИЦАЙ: Вина і кара 14
СТЕФАН ЦВАЙҐ: Романтика буржуазії 23
І. Є. ПОҐІЦКІ: Демон мелянхолії 30
Книжки 35
Від редакції 36

З друкарні В. А. Шийковского у Львові.

поставити нашу національну думку на тій висоті, з якої не так легко моглаб її повалити ворожа нам рука. Се наша найбільша задача під теперішну пору». Крім того, у ч. 1 часопису вміщено статтю Юлія Немиріва «Іван Франко (В сороклїтний ювілей)», а також низку літературно-критичних матеріалів, зокрема статті «Романтика буржуазії» Стефана Цвейґа та «Вина і кара» Остапа Грицая. Тут опубліковано оповідання Еміля Верхарна «Вечірний настрій». Число завершувала рубрика «Книжки і часописи», в якій подано коротку анотацію чергового номера органу українського студентства «Шляхи», що виходив у Львові за редакцією Юліана Охримовича.

Кількість виданих чисел невідома. І. Шендрик зазначив, що місячник виходив від січня 1914 р. до початку Першої світової війни.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 209; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 917, 950.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 205; *Антонюк Н.* Критика / Н. Антонюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 544—545.

Н. Антонюк

630

НАРОДНАЯ ВОЛЯ. — Выходитъ разъ въ недѣлю. Г.1. № 1. 1914.

По конфискаціи 2-ое изданіе.

НАРОДНАЯ ВОЛЯ

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: На годъ . . 4 кроны въ Россію . . 2 рубля въ Америку . 1 долларъ. Отдѣльные номера по 4 геллера.

Выходитъ разъ въ недѣлю.

Адресъ редакціи: Черновцы, ул. Францова ч. 18.

ОБЪЯВЛЕНІЯ принимаются въ редакціи съ 9—12 ч. утра и съ 3—6 ч. пополудни. Плата 24 гел. отъ строчки мелкаго письма.

№ 15. Черновцы, 23 мая (5 іюня) 1914. Годъ I.

КОНФИСКОВАНО.

Св. Іоаннъ Сочавскій, романскій шовинизмъ и просьба до Высокопреосв. Владиміра.

Велику славу межи русскимъ народомъ имѣетъ святый великомученикъ Христовъ Іоаннъ Новый, нетлѣнныя мощи котрого почиваютъ въ катедральномъ соборѣ бувшой молдавской митрополіи, въ мѣстѣ Сочавѣ. Изъ далекой Лемковщины, изъ гористой Гуцульщины, изъ рôвнинъ Подолья и изъ Угорщины сплѣнитъ русскій народъ не лишь въ день праздника сего великого угодника Божія, але также и въ другіи праздники и будни съ великою въ сердцу вѣрою туда, ажъ надъ румунску границу, абы передъ мощами св. Іоанна изложити свое горе и свою печаль изъ-за земскихъ непогодъ, абы приложитися до его святыхъ мощей и упросити его ходатайства передъ Отцемъ Небесныхъ за свои вины и прегрѣшенія. Кто видѣлъ тѣхъ долгою дорогою утомленныхъ богомольцѣвъ, кто видѣлъ, якъ они не звертаючи уваги ни на солнце, ни на вѣтеръ, ни на непогоду съ вѣрою на устахъ молитвою, съ неподдѣльною набожностію и благоговѣніемъ сближаются до святыхъ мощей, якъ они со страхомъ и трепетомъ цѣлуютъ руки великого молитвенника и заступника правдивой православной вѣры, тотъ мимовольно мусить воскликнути: велика вѣра русского народа, и безгранична его любовь до св. православія.

Черезъ цѣлый рôкъ переходятъ безчисленныя толпы русскихъ богомольцѣвъ попри раку, въ котрôй почиваютъ мощи святого великомученика Іоанна. Ведетъ ихъ туда, однихъ обѣтъ, данный Богу въ трудную хвилю житья, другихъ надежда на достиженіе якой-то тайной но задушевной мечты, а иныхъ знову сердечне желаніе выисповѣдатися за цѣлу земску жизнь и причаститися въ виду мощей Божія угодника. И всѣ они, тѣ безчисленныя толпы щиро вѣрующего русского народа находили тамъ у мощей святого утѣшеніе, щиру искреннюю пораду, правдиво отцѣвскіи науки и наставленія. А исполнивши свои заявѣтныя желанія, приложившися до св. мощей, выисповѣдавшися и причастившися и взявши съ собою прекрасну науку богомольцы вертаются съ легкимъ сердцемъ и съ чистою душою до дому и знову усердно принимаются за свôй земскій трудъ.

Такъ бувало черезъ долгіи роки въ Сочавѣ.

Теперь однако отъ смерти архимандрита Гидеона повѣяло въ Сочавѣ, при мощахъ великого исповѣдника и мученика за св. православіе уже нищимъ вѣтрокъ. Теперь тамъ, где повинны панувати одна

Изд. и отвѣтств. ред. И. Ю. Цуркановичъ. — **Черновцы, 1914**: *Тип.* Германа Чоппа въ Черновцахъ. *Адр. ред.*: Черновцы, ул. Францоза, ч. 18.

Вийшло: 1914 — Г.1 № 1—15, [?]; *Ф.* 31×24 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.*: на годъ 4 кор., въ Россію 2 руб., въ Америку 1 дол. *Ц.* окремого номера 4 геллера.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Г.1 № 15.

Примітки: № 15 від 23 травня (5 червня) вийшов із поміткою у надзаголовку: «По конфискаціи 2-ое изд.».

Матеріали, надруковані у № 15 «Народной Воли», спрямовувалися на захист православ'я («Св. Іоаннъ Сочавскій, романскій шовинизмъ и просьба до Высокопреосв. Владиміра»), проти діяльності народовців, зокрема М. Василька, К. Левицького — «мазепинскихъ дурисвѣтôвъ» (публікації Григорія Шпильки під рубриками «И се и то» і «Простая бесѣда»), та українства загалом, пропагуючи твердження, заявлене у Валуєвському циркулярі 1863 р.: «...на цѣлôмъ Божьемъ свѣтѣ украинского народа нема, не було и николи не будетъ, а есть тôлько народъ русскій».

Під рубрикою «Новинки» подавалася різноманітна інформація про події, які відбувалися у світі, як-от: революція в Албанії, трагедії на морі, лікарський з'їзд у Чехії.

Про цензурні утиски та переслідування часопису свідчила редакційна публікація під рубрикою «И се и то», в якій зазначалося, що «майже кажде число падетъ жертвою конфискаціи». Окрім того, редакція зазначала, що «противъ... газеты связалась вся сêльско-мазепинская сволочь: и листоношъ и двôрникъ и гайдукъ и учитель и корчмарь, а пôдъ часъ послѣднихъ ревизій выступали противъ неê навêтъ и жандармы, доражуючи людямъ, абы еê не выписовали и за неê не платили, и лишь тогды не будутъ мати непріятностей».

На останній сторінці номера містилися комерційні оголошення і гасло: «Читайте і ширите «Народную Волю»!».

Література: Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж ; Філядельфія ; Дітройт : Зелена Буковина, 1956. — С. 631; *Романюк М. М.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко. — Львів, 1999. — С. 288.

М. Галушко

631

НАРОДНЕ СЛОВО = THE NATIONAL WORD (1914) = **NARODNE SLOVO = THE NATIONAL WORD** (1919—1940): Часопись посьвячена для науки і розривки Русинів в Америці = A periodical published [for] the advancement [and] [a]musement of the Ruthenian People in the U. S. (1914); Official Organ National Mutual Aid Society = Орґан запомогового Товариства «Народна Поміч» (1919 — 1927 ч. 15); Official Organ National Mutual Aid Society = Орґан Української Народньої Помочі (1927 ч. 16 — 1928 ч. 22); Офіціяльний орґан Української Народньої Помочі в Америці (1928 ч. 25 — 1940) = Organ of Ukrainian National Aid Association of America (1928 ч. 25 —1932 ч. 15) = Official Organ of Ukrainian National Aid Association of America (1932 ч. 18 — 1940). — Виходить 15 кождого місяця (1914), кождого тижня (1919—1940). Р. І. Ч. 1. 1914, март.

Ред. Гнат Кисїль (1914), Я. Косовий (1914—1917), Д. Іванків (1917). *Менажер* Олександер Бучак (1914). *Editor* Maxim Chawriuk (1917 — 1920 ч. 12), Nicholas Repen (1920 ч. 15—42), Matthew Chandoha (1920 ч. 44 — 1940). *Edit* Committee (1920 ч. 43), Українська Народня Поміч (1927 ч. 16 — 1940). — **Пітсбурґ, Па., 1914—1959**: *Published by* Ign. Kisil (1914 ч. 1); *Видає* «Народна Поміч» в Америці (1914 ч. 2, 1919 — 1927 ч. 15). *Друк.* Івана Ганяка, 613 Carson St., Pittsburgh, Pa. (1914); *Друк.* «Народного Слова», 322 Helen Street, McKees Rocks, Pa. (1921); 527 Second Avenue, Pittsburgh, Pa. (1928). *Адр. ред. і вид.*: Rev. Joseph Hanulya, Allegheny, Pa., 8 Sterling Street (1914). *Адр. ред.*: Ign. Kisil [Гнат Кисїль], 1021 Carson Street, S. S., Pittsburgh, Pa. (1914), 3357 W. Carson St. (1919 — 1921 ч. 30), 527 Second Avenue (1921 ч. 31—47, 1932 ч. 18 — 1940), P. O. Box 1915 (1922 — 1932 ч. 15). *Адр. адм.*: Alex. Buczak [Ол. Бучак], 93 S. 14th St., Pittsburgh, Pa. (1914).

Вийшло: 1914 — Р. І ч. 1—4, 1915 — Р. ІІ ч. [?], 1916 — Р. ІІІ ч. 1—51, 1917 — Р. IV ч. [?], 1918 — Р. V ч. [?], 1919 — Р. VI ч. 1—51/52, 1920 — Р. VI ч. 1—27/28, 29—53, 1921 — Р. VII ч. 1—52, 1922 — Р. VIII ч. 1—50, 1923 — Р. IX ч. 1—51, 1924 — Р. X ч. 1—51, 1925 — Р. XI ч. 1—53, 1926 — Р. XII ч. 1—51, 1927 — Р. XIII ч. 1—51, 1928 — Р. XIV ч. 1—53, 1929 — Р. XV ч. 1—52, 1930 — Р. XVI ч. 1—51, 1931 — Р. XVII ч. 1—54, 1932 — Р. XVIII ч. 1—51, 1933 — Р. XIX ч. 1—51, 1934 — Р. XX ч. 1—51, 1935 — Р. XXI ч. 1—52, 1936 — Р. XXII ч. 1—53, 1937 — Р. XXIII ч. 1—53, 1938 — Р. XXIV ч. 1—51, 1939 — Р. XXV ч. 1—52, 1940 — Р. XXVI ч. 1—52, 1941 — Р. XXVII ч. 1—51, 1942 — Р. XXVIII ч. 1—52, 1943 — Р. XXIX ч. 1—52, 1944 — Р. XXX ч. 1—49[?], 1945 — Р. XXXI ч. 1—50, 1946 — Р. XXXII ч. 1—49[?], 1947 — Р. XXXIII ч. 1—51, 1948 — Р. XXXIV ч. 1—51, 1949 — Р. XXXV ч. 1—51, 1950 — Р. XXXVI ч. 1—51, 1951 — Р. XXXVII ч. 1—51, 1952 — Р. XXXVIII ч. 1—50, 1953 — Р. XXXIX ч. 1—50, 1954 — Р. XL ч. 1—46, 1955 — Р. XLI ч. 1—46, 1956 — Р. XLII ч. 1—46, 1957 — Р. XLIII ч. 1—49, 1958 — Р. XLIV ч. 1—46, 1959 — Р. XLV ч. 1—21; *Ф.* 26,5×20 см (1914), 56×37,5 см (1919—1925), 57×42 см (1926—1940); *Обс.* 16 с. (1914), від 4 с. до 6 с., здвоєні 8 с. (1919—1940); *Передпл.*: на рік 2.00 $ (1919 — 1920 ч. 35), 2.50 $ (1920 ч. 36 — 1940), в Злучених Державах 1.00 $, в Канаді і в инших Державах 1.50 $ (1914), до Канади і Европи 2.50 $. (1919 — 1920 ч. 35), 3.00 $ (1920 ч. 36 — 1940). *Ц.* окремого числа 10 центів (1914), 5 цнт. (центів) (1919—1929).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. І ч. 1, 2, 1919 — Р. VI ч. 48—51/52, 1920 — Р. VI ч. 2, 4—6, 8, 10—12, 15—33, 35—53, 1921 — Р. VII ч. 1—3, 5—7, 11—20, 22—27, 29—37, 39, 41—43, 45, 47, 1922 — Р. VIII ч. 27, 42, 1923 — Р. IX ч. 43, 45, 48, 50, 51, 1924 — Р. X ч. 1, 2, 5, 6, 12, 13, 21, 24, 26—27, 31—32, 34—44, 48—51, 1925 — Р. XI ч. 1—4, 9—11, 17, 19—25, 30—33, 37, 39, 45—49, 51—53, 1926 — Р. XII ч. 1—15, 18, 20—51, 1927 — Р. XIII ч. 1—5, 7—36, 38—51, 1928 — Р. XIV ч. 1—3, 6—10, 12—14, 16, 17, 19—22, 25, 28—31, 33, 35—43, 46—48, 52, 1929 — Р. XV ч. 1—2, 4—6, 14, 16, 23, 30, 36, 38, 42, 48, 1930 — Р. XVI ч. 3, 4, 7—15, 18—40, 42—47, 51, 1931 — Р. XVII ч. 1, 3, 6—9, 12—14, 31, 1932 — Р. XVIII ч. 5, 7, 12, 13, 15, 18—20, 22—23, 28, 33, 35—37, 39—40, 1933 — Р. XIX ч. 22, 37, 44, 1934 — Р. XX ч. 4—6, 9, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 24, 27, 28, 32—34, 36, 38—41, 45, 47, 49, 1935 — Р. XXI ч. 22, 24, 27—40, 42—52, 1936 — Р. XXII ч. 1, 2, 4—27, 29, 31, 33, 34, 36, 37, 39, 41—43, 45, 47—53, 1937 — Р. XXIII ч. 2, 4—7, 9, 10, 13, 14, 16, 18, 19, 21—23, 25—45, 48, 49, 53, 1938 — Р. XXIV ч. 1, 3—8, 10—26, 28—35, 37, 38, 40—43, 45—48, 51, 1939 — Р. XXV ч. 1, 4, 6—17, 19—21, 24, 26, 27, 29, 34, 1940 — Р. XXVI ч. 4—5, 9, 12; **ДНАБ**: 1914 — Р. І ч. 4, 1920 — Р. VI ч. 30, 50, 1921 — Р. VII ч. 5, 7, 9, 10, 13, 14, 16—21, 24—27, 29, 35, 43—47, 1922 — Р. VIII ч. 1—3, 5, 7—10, 12, 14, 17, 20—24, 26, 27, 31—33, 35—42, 44—47, 50, 1923 — Р. IX ч. 1—27, 30—43, 45—47, 49, 50, 1924 — Р. X ч. 1, 2, 4—11, 13—16, 18, 20—51, 1925 — Р. XI ч. 1—24, 26—28, 32, 1926 — Р. XII ч. 11, 21, 22, 24,

1928 — Р. XIV ч. 13, 1931 — Р. XVII ч. 27, 30, 43, 51, 52, 54, 1932 — Р. XVIII ч. 1, 3, 5, 18, 26, 30, 31, 40, 1933 — Р. XIX ч. 11—16, 18, 21—23, 25, 26, 28, 29, 32, 37—39, 49, 51, 1934 — Р. XX ч. 1, 5, 9, 12, 13, 16, 17, 19—22, 24, 26—28, 31—33, 35, 1936 — Р. XXII ч. 24—53, 1937 — Р. XXIII ч. 1—10, 12—43, 45—53, 1938 — Р. XXIV ч. 1—51, 1939 — Р. XXV ч. 1—32.

Примітки: Наприкінці вересня 1933 р. у логотипі видання — емблема «Народної Помочі» із зображенням орла і написом: «NRA member U.S. We do our party».

1938 р. до ч. 25—35 — додаток: «Протокол з IX Головної конвенції Української Народньої Помочі».

Від ч. 22 за 1959 р. (після 25 червня) продовжилося п. н. «Українське Народне Слово».

Суспільно-політичний часопис «Народне Слово» вирішив видавати гурт людей, які вважали, що «Пітсбурщина, серце нашої еміґрації в Злучених Державах, в першій мірі мусить сотворити у себе якесь льокальне огнище народного житя, яке своїм безпосередним ділянєм змогло би притягнути та згуртувати до позитивної а програмової народної праці в напрямі просьвітно-культурнім та політичнім, ті многі тисячі руських переселенців, що розкинені по промислових центрах Злучених Держав», з метою витворити лише з статистично приналежної до слов'янства маси «національно живий загал, сьвідомий своїх прав і обовязків зглядом цілого русько-українського народа». Редакція проголошувала, що її метою є «проґрамова праця народна», а кличем — «конкретна робота» (Від редакції. — 1914. — Ч. 1).

Перше число часопису вийшло, ймовірно, на початку березня 1914 р., оскільки було приурочене до століття від дня народження Т. Шевченка.

Органом «Народної Помочі» часопис було утверджено на «довірчих» зборах товариства 22 березня 1914 р., і вже з ч. 2 від 10 квітня 1914 р. він почав виходити як офіційне видання цієї організації.

У певні періоди редакція «Народного Слова» ставила різні завдання й зосереджувала увагу на висвітленні конкретних актуальних проблем. Якщо у перші роки виходу редакція акцентувала просвітні питання, то від 1919 р. надавала перевагу суспільно-політичним темам, хоча продовжувала висвітлювати діяльність товариства. 1920 р. опублікувала «Статути Запомогового Товариства «Народня Поміч» в Америці» (ч. 47—50). Вона постійно вміщувала протоколи засідань «головного уряду» «Народної Помочі» (згодом — УНПомочі), касові та фінансові «справоздання», насамперед — протоколи конвенцій, які подавалися у багатьох числах (1920. — Ч. 36—41; 1926. — Ч. 23—30; 1930. — Ч. 25—30, 32—36; 1934. — Ч. 27—35), звіти за певні місяці, що інформували, зокрема, про зміну керівництва «Народної Помочі» (1920. — Ч. 27/28), передконвенційні проекти (1926. — Ч. 18; 1930. — Ч. 14—20) та надіслані на конвенцію УНПомочі привітання (1930. — Ч. 21—24; 1934. — Ч. 16—20). Упродовж 1935—1939 рр. редакція практикувала таке подання матеріалів, а 1938 р., до ч. 25—35, додавалася окрема сторінка майбутньої брошури протоколу IX головної конвенції УНПомочі.

1927 р. відбулася зміна назви товариства, і в часописі було опубліковано новий «Статут Української Народньої Помочі в Америці» (ч. 18—27). Редакція вела активну кампанію за зріст УНПомочі (1928—1929 рр.). У виданні вміщувалися також статті про історію «Народної Помочі» (1926. — Ч. 10). 1935 р. була організована «Ювілейна кампанія Української Народньої Помочі», зокрема, вміщувалися статті про найактивніших учасників кампанії, 1937 р. проводилася «Спеціяльна кампанія УНПомочі».

Як видання і орган «Народної Помочі», часопис «Народне Слово» відображав не лише інтереси «запомогової» орґанізації, а слугував, як уважав його новий редактор Микола Репен, «всему українському громадянству», стверджуючи, що редакція газети в майбутньому «супроти подій на Україні і в Америці» стоятиме «на становищі українського трудового народу і його соціяльних інтересів і з окрема... за національний визвіл українського народу». Редактор артикулював своє бажання — «зробити з часописі вільну народню трибуну» (1920. — Ч. 15).

У 1930-х рр. часопис настільки активно відстоював національні інтереси українства, що його було заборонено у деяких країнах — Польщі, Румунії, СРСР та Чехословаччині. У статті «Про часопис. Чому треба читати «Народне Слово»?» редакція відзначала особливості видання: «Народне Слово» безпощадно нищить все вороже і без найменших застережень валить усе те, що є протиукраїнське, що є нам вороже...» (1935. — Ч. 48).

Помітне місце на сторінках «Народного Слова» займали публікації, де аналізувалася ситуація, у якій опинилася Україна після програних національно-визвольних змагань. Редакція негативно сприймала приєднання Східної Галичини до Польщі, вважаючи, що провідні релігійні та громадсько-політичні діячі краю «запродують Галичину польській шляхті»

(Ми писали. — 1920. — Ч. 8), тому систематично висвітлювала українсько-польські взаємини та події у Галичині. У часописі друкувалися офіційні документи («Постанови провізоричного статута для Східної Галичини» (1920. — Ч. 6), протести «Бюро Федерації Українців в Вашінґтоні» проти претензій поляків на Східну Галичину (1919. — Ч. 49), вміщувалися звернення «Української дипломатичної місії у Вашинґтоні» (1920. — Ч. 16—18), яку очолював Юліан Бачинський (з ним редакція вела полеміку).

Для редакції украй важливим було позитивне вирішення українського питання. Ця тема ґрунтовно розроблялася у статтях: Кость Левицький «Розпад Австрії і українська справа (Політичні спомини з р. 1918)» (1920. — Ч. 34, 35), К. Мацієвич «Сучасне становище українського питання» (1921. — Ч. 30), Шпачок (псевд. о. Михайла Баландюка) «Українське питання обнимає цілу Европу» (1927. — Ч. 19), Емануїл Евен «Українське питання» (1928. — Ч. 48), її доповнювали також висловлювання Василя Вишиваного про українську справу та розповідь про нього самого (1921. — Ч. 7, 11), виступи послів з питань самовизначення націй, зокрема Павла Васильчука «Право самовизначення — наше елементарне право!» (1924. — Ч. 26, 27), Михайла Західного з «Української Партії Праці» (1928. — Ч. 28), стаття «Головний отаман А. Лівитський про теперішній стан українського питання» (1935. — Ч. 45) й аналітичні повідомлення Укрбюро у Лондоні на зразок: «Українське питання — найважніше в Европі» (1938. — Ч. 48) тощо.

Окремий блок становлять публікації, у яких редакція «Народного Слова» систематично інформувала й аналізувала суспільно-політичні події у Галичині, на Закарпатті та Буковині. Події у Західній Україні висвітлювалися у матеріалах власних кореспондентів, однак значно більше інформації містилося у великих статтях та коротких повідомленнях, передрукованих із різних українських пресодруків. До видання часто надсилали дописи автохтонні жителі цих країв.

У «Народному Слові» друкувалися статті про становище українців у Галичині (1920. — Ч. 8), Б. Лепкий під криптонімом Богдан Л. та власним прізвищем опублікував дописи «Бориславське пекло» (1921. — Ч. 24) та «Лист від порога рідної землі» (1926. — Ч. 15), Гр. Мих. (крипт. Г. Михайлишина) надсилав матеріали про суспільно-політичне життя у Старому краю,

повідомляючи про діяльність партійних структур та функціонування преси в Галичині (1924. — Ч. 2), Кирило Трильовський — про вибори (1928. — Ч. 13, 14). У публікаціях без зазначення авторства йшлося про демонстрації та криваві розправи поляків у Галичині (1928. — Ч. 47), процес УВО у Львові (1930. — Ч. 29, 30, 38, 39, 42), політику пацифікації польського уряду проти українства Західної України, зокрема

карні експедиції (1930—1931), вони подавалися під заголовками: «Польське варварство у збаращині, бережанщині і дрогобиччині» (1930. — Ч. 44—47), «Ляцьке варварство», «Ляхи варвари». Ця ж проблематика порушувалася у матеріалах К. Трильовського «Чи Сойм, чи Державний переворот?» (1930. — Ч. 21) та «Гоцкі-кльоцкі» (1930. — Ч. 40, 44, 45), Ю. Горовенка «По «пацифікації» і по виборах» (1931. — Ч. 3), Д. Тягнигоря «В потоках крови» (1931. — Ч. 6—8), Войтіха Корфанти «Пацифікація» Східної Малопольщі» (1931. — Ч. 9).

Про криваві події у Галичині читачі також довідувалися з публікацій Олени Наддністрянки, кореспондента «Народного Слова» зі Станіслава, зокрема з циклу п. н. «Образки зі старого краю» (від ч. 22 за 1930 р. до 1934 р.), окремих дописів на зразок «То ще за мало (Образок з життя на Україні під Польщею)» (1930. — Ч. 29, 30).

Широко висвітлювала редакція судові процеси над українцями в Польщі, зокрема, наприкінці 1935 р. і на початку 1936 р. друкувався матеріал п. н. «12 українців перед варшавським судом. Процес за вбивство польського міністра Пєрацького», 1936 р. — «Великий політичний процес у Золочеві».

Число 21 за 1938 р. вийшло під заголовком у траурній рамці «Полк. Коновалець убитий», в наступних числах уміщувалися статті «Полк. Евген Коновалець. Дещо з його життєпису» (ч. 24) та «Після вбивства полковника Евгена Коновальця» (ч. 24, 26).

Редакція повідомляла також про діяльність наукових товариств й жіночих організацій у Галичині, зокрема про Перший український жіночий конгрес у Львові (1934. — Ч. 27), вмістила промову М. Рудницької на відкритті конгресу (1934. — Ч. 28). «Жіночі» питання порушувала Олена Ш. у статті «Дещо про працю українського жіноцтва» (1937. — Ч. 9) та циклі публікацій п. н. «З жіночого світа», який друкувався у 1938—1939 рр. (У часописі вона вела сторінку практичних порад.) Видання подавало матеріали про стигматку Настю Волошин, зокрема «Яворівське «чудо» 1936 р.

Чимало публікацій було присвячено Закарпаттю. Спочатку статті мали позитивний характер, згодом набули гострокритичного звучання. 1921 р. у низці дорожніх нотаток відтворено враження американських українців, які відвідали рідний край: Матвій Кунда «20 днів на Підкарпатській Україні» (ч. 18), Іван Фокшай «З Підкарпатської України» (ч. 19). Їх доповнюють статті В. Гнатюка «Підкарпатська чи Угорська Україна?» (1920. — Ч. 43), Клима Обуха (псевд. К. Трильовського) «Про видання ужгородської «Просвіти» (1926. — Ч. 11) та Івана Ольбрахта «Закарпаття буде українським» (1931. — Ч. 5). Однак у середині 1920-х рр. у часописі домінували критичні статті, зокрема: Стефан Гегедуш «Нагінка на українців на Підкарпатській Україні» (1926. — Ч. 13), «Нові чеські замахи на автономію Підкарпатської України» (1926. — Ч. 27—29), Є. Петрушевич «О обороні Підкарпатської України» (1927. — Ч. 3, 5), Надужанець «Образки з Закарпаття» (1927. — Ч. 50), К. Силвай «Видвиження закарпатського питання за старанням Президента Петрушевича» (1928. — Ч. 29, 30), дописи без зазначення авторства: «Ужгородський атентат» — про замах на архідиякона-москвофіла Євменія Сабова (1930. — Ч. 40), про український рух у Закарпатській Україні (1934. — Ч. 16), про останніх закарпатських опришків — Миколу Шугая, Ілька Липея та Юрія Кливця п. н. «Наслідник Довбуша застрілений» (1935. — Ч. 42). Ця ж тематика розвивалася у статтях: Августин Бокшай «Нове про Закарпатську Україну та про чеське женихання з большевиками» (1935. — Ч. 21) та «З Закарпатської України» (1935. — Ч. 39), Стефан Росоха «Кріваве повстання на Підкарпатті» (1935. — Ч. 24, 25), Іван Нагірняк «Про чехословацький гимн та инші речі» (1936. — Ч. 4, 5), без зазначення авторства «Справа автономії Підк. України» (1937. — Ч. 27), Ярослав Розвода «Біда в Чехах — особливо для не-чехів» (1937. — Ч. 34), Клим Обух «Яку «літературну» мову хотіли би чехи накинути закарпатським українцям» (1938. — Ч. 28) та ін.

Особливо прикметною сторінкою історії часопису є публікування матеріалів, у яких висвітлювався період існування Карпатської України (жовтень 1938 р. — березень 1939 р.). Редакція із пафосом повідомляла про чесько-словацько-закарпатську федерацію та перший уряд Закарпатської України (1938. — Ч. 42), згодом — про утворення і розбудову Карпатської України (1938. — Ч. 47, 51), вибори до сейму (1939. — Ч. 4, 6) та героїчну боротьбу Карпатської Січі проти угорських окупантів (1939. — Ч. 12). У 1939 р. характерними були статті на зразок: «Будуймо піємонт! (Як розбудовується Карпатська Україна)» (ч. 1), «Здвижуймо Карпатську Україну» (ч. 6), «Геройська боротьба Карпатської України» і «Три історичні дні Хусту» (ч. 16). Авторами низки публікацій про Карпатську Україну були Ю. Горовенко та М. Божко.

Видання започаткувало акцію збору коштів «На поміч Карпатської України», вміщуючи під цією назвою списки жертводавців.

У центрі уваги редакції були також події на Буковині й Лемківщині. З циклом листів п. н. «На зеленій Буковині» 1921 р. на сторінках часопису виступив К. Лаврінович, який писав також про Лемківщину (1926. — Ч. 36). З газети «Діло» у виданні передруковувалися матеріали про Лемківський край, як-от стаття Гр. Марусина (псевд. Г. Гануляка) «Репортаж з Лемківщини» (1938. — Ч. 8).

Щодо висвітлення подій у радянській Україні, то тут редакція не мала змоги отримати інформацію з «перших рук», частіше вона черпала її з інших джерел, зокрема з радянських видань. Так, у часописі передруковано з «Известий» (у перекладі) статтю В. Левинського «Єдина неділима Совітська Росія?», написану з позицій закордонних українських комуністів (1920. — Ч. 44). Без зазначення авторства публікувалися матеріали про українізацію в Україні та українізацію Червоної армії (1926. — Ч. 10, 21, 22), про Ф. Дзержинського (1926. — Ч. 49, 50), Й. Сталіна (1928. — Ч. 7), Л. Троцького (Червоний кат революційним новиком. Дещо з життя теперішнього еміґранта Троцького. — 1934. — Ч. 27), висловлювання О. Керенського про більшовиків (1928. — Ч. 6).

У 1930-х рр. редакція друкувала статті, в яких розкривалося діяння більшовицької влади в Україні: репресії, насильницька колективізація, голодомор. Уже на початку означеного періоду у часописі публікувалися замітки на зразок «Арештовано 300 українців. Вислано їх на Соловецькі острови» (1930. — Ч. 7), згодом — матеріали Святослава Лакусти «Соловки — пекло на землі» (1934. — Ч. 5), М. Л. «Соловки — символ совітів!» (1934. — Ч. 37, 38) та ін.

1930 р. про примусову колективізацію та спротив їй українського селянства вели мову М. Хандога у статті «Страшні річи» (ч. 9), У. К. — «Капітуляція Сталіна перед селянами» (ч. 21, 22), В. Д-ий — «Модерна Панщина» (ч. 32). Т-ко інформував про непосильні податки в Україні (ч. 31), Тарас Зірка у статті «Походом на Мир Селянський» (ч. 14) — про політику радянської влади на теренах України.

Редакція вміщувала передруки з «Українського Голосу» (Кріваві листи зі Соловецького пекла. — 1930. — Ч. 8, 9), «Нового Часу» (Утікачі говорять. Як Москалі знущаються над українськими селянами і робітниками. — 1931. — Ч. 12, 13) тощо.

Перші замітки про голод в Україні редакція передруковувала із зарубіжних — британських й американських — часописів. Уже 2 червня 1932 р. у ч. 22, на першій сторінці, з'явилося повідомлення: «Голод на Україні», в наступному (23-му) числі — «Великий голод на Україні!».

У 1933—1934 рр. у «Народному Слові» вміщувалося багато матеріалів з різних джерел про голодомор і його жахливі наслідки для українського народу та терор в Україні, зокрема за повідомленнями Укрбюро у Лондоні, як-от: Іван Н. «Голод в Совєтах» (1933. — Ч. 21, 22), без зазначення авторства «Велика Україна» (1933. — Ч. 22), «Чужинець про положення на Великій Україні» (1933. — Ч. 37), «Про положення на Рад. Україні» (1933. — Ч. 44), «Палата лордів обговорює справу голоду на Україні» (1934. — Ч. 32), «Жахливе положення України» (1934. — Ч. 34), «Анґлійська преса про голод на Україні» (1934. — Ч. 36); «В СССР вмерло з голоду 5 до 6 міліонів людей» (1934. — Ч. 6) — про брошуру Едварда Аменде про голод у СРСР тощо.

Серед важливих публікацій про становище в Україні під час голодомору — статті Е. Аменде «Голод в Совєтах. Меморіял ґенерального секретаря конґресів національних меншин» (1933. — Ч. 37, 38) та «Національна політика в Совітах» (1934. — Ч. 40) — за часописом «Neue Zürcher Zeitung», передовиці: «До приятелів Радянського Союзу» (1934. — Ч. 5) — про статтю британського журналіста Малколма Маґґернозма про реальне становище в Україні, «Банкроцтво большевизму» В. Темницького (1934. — Ч. 8, 9), «Поневолені українці» (1934. — Ч. 17) — за місячником «The Fortnightly Review», «З подорожі і побуту в Сов. Союзі» Д. Шаварського (1934. — Ч. 41).

Упродовж 1935—1936 рр. у часописі під постійною рубрикою «Страхіття на Великій Україні», в 1937—1938 рр. під рубрикою «З царства Сталіна» друкувалися статті про становище у радянській Україні та більшовицький терор. Зокрема, у виданні повідомлялося про розстріл українських письменників Івана й Тараса Крушельницьких (1935. — Ч. 33), критикувалося нову конституцію СРСР як знаряддя поневолення України (1935. — Ч. 50), нову конституцію радянської України (1937. — Ч. 10), у 1937 р. інформувалося про судові процеси над троцькістами та розстріли «червоних» генералів. Протягом 30-х рр. друкувалися матеріали на зразок: «Грізні признаки невдоволення в Совітах» (1935. — Ч. 22), «С.С.С.Р. — сфінкс Сходу» (1935. — Ч. 27), «Московський процес як комедія» (1937. — Ч. 7), «Божевільні інквізиції в Совітах» (1937. — Ч. 28).

Важливими для редакції були також питання життя українців на Американському континенті. Дуже часто публікації цієї тематики вміщувалися

під рубриками: «Дописи», «Думки і слова читачів», «З життя фармерського», «З Бразилії», «З життя українців в Бразилії», «Цікаві вісти з Бразилії», «Вісти з Канади» тощо. Із Бразилії особливо активно дописували В. Куц та Д. Брицький. Зокрема, Д. Брицький подав статті «З життя українців в Місіонес (Арґентина)» (1934. — Ч. 24) та «Місіонські чумаки» (1934. — Ч. 32, 33).

Про життя українців у США йшлося у публікаціях «Українці в Америці і рідний край (Огляд українського життя в Злучених Державах 1914—1920)» Мирослава Січинського (1920. — Ч. 16—27/28), «За історію нашої еміґрації» М. Божка (1937. — Ч. 33), «Поступові русини» в Америці» Івана Гавриліва — про часопис «Америка-Ехо» (1938. — Ч. 12) та ін. Редакція інформувала про святковий концерт на честь Т. Шевченка в Пітсбурзі (1928. — Ч. 14), український жіночий рух (1928. — Ч. 52), надрукувала англійською мовою лист-протест українців Пітсбурга проти офіційної участі міста у святкуванні 10-ліття існування Польщі (1928. — Ч. 48) тощо. В. Авраменко висвітлював українські святкування на честь Джорджа Вашингтона (1932. — Ч. 33, 34), майбутню світову виставку (Українці на світовій виставі в Чікаґо, Ілл. в 1933 році. — 1932. — Ч. 36, 37) та її відкриття (1933. — Ч. 22), С. Демчук коментував проведення дня української еміґрації у статті «Українсько-американський день на світовій виставі» (1938. — Ч. 21).

1940 р. у часописі вміщувалися розлогі публікації під рубрикою «Справа Українського Народнього Конґресу в Америці» (ч. 5, 9).

В окремих матеріалах відображено історію США, становище її корінного населення, традиції та творчі досягнення американських письменників. З публікаціями означеної тематики виступав Фліс: «Справа американських індіян» (1934. — Ч. 28), «Вашінґтон Ирвінґ» (1934. — Ч. 36) та ін.

Від 1938 р. на останній сторінці часопису вміщувалися англомовні матеріали на зразок «Spend pleasurable evening with latest UNAA calendar (By Stephen W. Droboty)», упродовж 1938—1939 рр. вони вже творили окрему сторінку п. н. «Ukrainians at Home and Abroad (By Honore Ewach, B. A.)».

«Народне Слово» постійно друкувало статті про життя українців у світі. Уже з перших років виходу часопису редакція порушувала питання української еміґрації, зокрема заробітчанської (1914 р.), згодом — політичної (1921 р.) та воєнної (1924 р.), зокрема у статті Г. Михайлишина «В справі воєнної української еміґрації» (1924. — Ч. 6). Про життя українців у діаспорі йшлося у публікаціях М. Велигорського «Зелений Клин (Українська кольонія на Далекому Сході) (Ґеоґрафічно-господарський нарис)» (1920. — Ч. 36, 37), А. Ч. «На Зеленім Клині» (1921. — Ч. 13), «Східноазійська українська колонізація (Із викладів д-ра З. Кузелі в Укр. Науковім Інституті)» (1937. — Ч. 26).

Редакція інформувала читачів про важливі міжнародні події, зокрема про прихід до влади Гітлера в Німеччині (1933 р.), італійсько-абіссинську війну (1935 р.), початок Другої світової війни (1939 р.).

Систематично на сторінках «Народного Слова» подавалися матеріали про національно-визвольні змагання 1917—1921 рр. У 1919—1930 рр. редакція інформувала читачів про діяльність Головного отамана Армії УНР С. Петлюри, вміщувала його відозви до української спільноти в Америці (1919. — Ч. 51/52), уривки з промов (1920. — Ч. 2), маніфест до українського народу (1920. — Ч. 23), повідомила про вбивство С. Петлюри (Дніпрянський В. Жнива диктаторів: Маттеоті, Петлюра, Кутєпов. — 1930. — Ч. 9). Про визвольну боротьбу йшлося у статтях Г. Михайлишина «Роковини нашої слави (В 5-ті роковини української державности в Галичині)» (1923. — Ч. 43), Дмитра Антоновича «Довкола засновин Центральної Ради» (1937. — Ч. 19, 20), спогадах М. Дніпровенка п. н. «Перший раз в свойому життю плакав, як мала дитина (З визвольної боротьби за Соборну Україну 1918—1920 рр.)» (1925. — Ч. 10—12), у публікаціях Теофіла Ольшанського «Мій атентат на президента Польської республіки Войцєховського» (1926. — Ч. 14—16, 51), Антіна Крезуба «Гетьман Скоропадський, Січові Стрільці і українсько-польська війна» (1930. — Ч. 7), без зазначення авторства: «Початки орґанізації влади Західньої Української Республики (Спогади зперед 18-ти літ)» (1937. — Ч. 23) та «Короткий життєпис ґенерала М. Тарнавського» (1938. — Ч. 28).

Протягом 1930-х рр. до річниць визначних подій національно-визвольної боротьби систематично друкувалася Олена Наддністрянка, зокрема: «Крути» (1934. — Ч. 6), «У 20-ліття січово-сокільського здвигу у Львові» (1934. — Ч. 24), «У 20-ліття боїв на Маківці» (1935. — Ч. 34), «Падолистові роковини» (1935. — Ч. 45), «У 14-ті роковини Базару» (1935. — Ч. 47), «У свято зєднання» (1936. — Ч. 5), «У 18-ту річницю бою під Крутами» (1936. — Ч. 6).

Упродовж 1924—1927 рр. активно публікувалися статті, нариси та образки К. Трильовського та М. Дніпровенка, надіслані з Відня, в яких автори висвітлювали міжнародні події та ділилися з читачами спогадами

про пережите. Так, К. Трильовський опублікував «Кілька карток з книги мого життя» (1927. — Ч. 42, 43) та під криптонімом Кирило Т. — «Бунт і побіда марш. Пілсудського» (1926. — Ч. 21) тощо. 1930 р. свої спогади п. н. «Весела кривда» друкував В. Будзиновський (ч. 38, 39).

До річниць видатних українських історичних та громадсько-політичних діячів подавалися або авторські статті, або дописи та витяги з праць відомих науковців. З публікаціями подібного плану виступили Н. Літинський «Наші ґенії» (1921. — Ч. 2, 3), М. Велигорський «На манівцях (У 30 роковини смерти Івана Наумовича)» (1921. — Ч. 35), Анатоль Корчаківський «Український філософ Григорій Сковорода» (1924. — Ч. 31—35), М. Хандога «Наші Герої. Ольга Басарабова» (1934. — Ч. 5) та «Д-р Кирило Трильовський (З нагоди його ювілею)» (1934. — Ч. 45, 46), без зазначення авторства «В боротьбі за правду українського народу. 25-ті роковини смерті Адама Коцка» (1935. — Ч. 30), автор під криптонімом О. «Помер Грушевський — не померла його ідея!» (1935. — Ч. 48), М. Божко «Пилип Орлик. Гетьман-ідеольоґ і творець мазепинства» (1937. — Ч. 22), Олена Ш. «В одинадцяті роковини смерти Симона Петлюри» (1937. — Ч. 22) і «Памяти великого громадянина Евгена Чикаленка» (1937. — Ч. 27); ін.

Особливо багато матеріалів було присвячено Т. Шевченкові та І. Франкові: М. Грушевський «Шевченко як проповідник соціяльної революції» (1920. — Ч. 47), В. Дорошенко «Великий революціонер (В 60-ті роковини смерти Шевченка)» (1921. — Ч. 17) і «Франко і Шевченко (В пятилітню річницю смерти поета-пролєтаря Івана Франка)» (1921. — Ч. 25), Федір Вовк «Шевченко про суспільне питання» (1921. — Ч. 15), «З життя Шевченка (З записок С. Крапивина)» (1921. — Ч. 35), М. Хандога «Памяти великого духа» (1928. — Ч. 10), «Промова д-р К. Трильовського на Шевченкових роковинах в Коломиї» (1934. — Ч. 24); Остап Грицай «В осьмі роковини смерти Івана Франка» (1924. — Ч. 26), М. Д. «В десятилітню річницю смерти нашого Каменяра, Вічного революціонера і Мойсея» (1926. — Ч. 18), Лука Луців (під псевд. Л. Граничка) «Франків заповіт» (1926. — Ч. 21), К. Трильовський «Др. Іван Франко» (1932. — Ч. 35, 36), І. Кобилецький «Мої спомини про І. Франка» (1935. — Ч. 22), М. Божко «Мойсей України» (1938. — Ч. 33) та ін. Перші числа видання 1914 р. відкривалися портретами Т. Шевченка та І. Франка.

Окрему групу становлять публікації про українських письменників та художників, як-от: В. Дорошенко «Христя Алчевська (1882—1920)» (1920. — Ч. 45), Олена Наддністрянка «Помер робітник на лані (Памяти Д-ра Андрія Чайковського)» (1935. — Ч. 27), «У століття уродин Ізидора Воробкевича» (1935. — Ч. 36), «Памяти Олекси Новаківського» (1935. — Ч. 39), М. Божко «Василь Стефаник» (1937. — Ч. 2), Павло Ковжун «Українець на вершинах світової слави (50-ліття Олександра Архипенка)» (1937. — Ч. 26), «Батько укр. письменства. У століття з дня смерти Івана Котляревського» (1938. — Ч. 7), «Микола Хвильовий (Річниця траґічної смерти письменника)» (1938. — Ч. 19), «Оборонець соціяльного права (У 20-ліття смерти Івана Левицького-Нечуя)» (1938. — Ч. 22) та ін.

Пласт історико-пізнавальних публікацій формують статті, історичні нариси та дослідження: Є. Бачинський «Сторінка з минулого (Гуцул на війні та еміґрації)» (1921. — Ч. 12), Шпачок «З часів Олекси Довбуша» (1923. — Ч. 50), «Як Олекса Довбуш приймав нових членів до свого товариства» (1924. — Ч. 2) та «Олекса Довбуш на весіллю у Вижлові» (1924. — Ч. 5), Петро Сосенко (молодший) «Про славного українського лицаря Івана Сірка» (1924. — Ч. 24—27), М. Григорович «Німці на Україні (На підставі недрукованих документів)» (1924—1925), К. Трильовський «Про рух січовий на Гуцульщині та про американські «Січи» (1926. — Ч. 31, 32), В. Біднов «Атакування» Запорожської Січи 1775 року» (1930. — Ч. 31—35), А. Чайковський «Петро Конашевич Сагайдачний» (1930. — Ч. 33—38) та ін.

Релігійне життя висвітлювалося з позицій українського православ'я, тому у багатьох публікаціях домінувало негативне ставлення до інших християнських конфесій, зокрема до греко-католиків та католиків. Однак редакція не оминала увагою помітних подій у житті українських греко-католиків у Філадельфії, зокрема повідомляла про їхній конгрес та його рішення (1927. — Ч. 2, 3). Упродовж 1926—1927 рр. Шпачок опублікував на сторінках часопису велику працю «Історія Галицької церкви і пізнішої її унії з Римом». Проти унії була спрямована стаття о. Константина І. Курилла «Наші національні браки й оконечності» (1928. — Ч. 5—7). Автори «Народного Слова» постійно іронізували з приводу целібату греко-католицьких священиків.

Нерідко у часописі друкувалися із продовженням великі праці, зокрема Теодора Бартошека «Новітна суспільність і церква» (1919—1920; пер. з чеської М. Павлика), історичні нариси: В. Перцева «Девятьнацятий вік» (1920; пер. з російської М. Репена), Яна Квапінського «Революційна експропріяція на почтові

валці при участи Пілсудського в 1906 році» (1927; пер. К. Трильовського), «Распутін і його роля на царськім дворі» (1928—1929; подав Петро Оксаненко), С. Ф. «Про чеську мафію (З чесько-словацького визвольного руху в рр. 1914—18)» (1928; пер. Івана С.), Ю. Горошка «Царі з дому Романових» (1930), І. К. «З часів московського царя Миколи ІІ-го» (1934), Едварда Бенеша «Про «мафію» (Чеський заговір підчас світової війни)» (1937—1938; пер. К. Трильовського) тощо.

На початку 1920-х рр. у виданні багато уваги приділялося питанням соціалізму та капіталізму. Цю проблематику 1920 р. у своїх статтях порушували: В. Левинський (під справж. ім'ям та під крипт. В. Л.): «Релігія і соціялізм» (ч. 38), «Наука і соціялізм» (ч. 39), «Суть капіталізму» (ч. 41), «Імперіялізм» (ч. 42), А. Ч. «Соціялістичний Інтернаціонал» (ч. 32, 33), «Мистецтво і соціялізм» (ч. 47—48), М. Хандога «Противники соціялізму» (ч. 44) та ін.

Значно поглиблювали й збагачували тематику часопису публікації таких відомих українських учених та громадських діячів, як: О. Грицай, М. Грушевський, І. Огієнко, С. Рудницький, І. Свєнціцький, К. Трильовський. Так, Остап Грицай опублікував статті «Характер» (1924. — Ч. 12) та «Ідея державности» (1925. — Ч. 37, 38), Михайло Грушевський — «Політика російських совітів проти України» (1920. — Ч. 35) та «Культурна кріза на Україні» (1920. — Ч. 40), Іван Огієнко — «Українська Церква на всесвітнім конґресі» (1921. — Ч. 41), Степан Рудницький «Ґеоґрафічне становище Галичини і її політична доля» (1921. — Ч. 42), Іларіон Свєнціцький — «Що таке музей» (1920. — Ч. 26), Кирило Трильовський — «Муссоліні а Совітська Росія» (1924. — Ч. 1), «Про «Український громадський Комітет» в Празі» (1924. — Ч. 2), «Про д-ра Т. Ґ. Масарика, президента визвольника Чехословаччини» (1936. — Ч. 9), «Про Адольфа Гітлєра» (1937. — Ч. 42).

Редакція містила передруки праць відомих українських учених та громадських діячів, як-от «Про волю віри» М. Драгоманова (1919). Державотворчі аспекти розкрито, зокрема, у статті М. Д. «Думки з приводу «Листів до братів-хліборобів» В'ячеслава Липинського» (1929. — Ч. 1).

Іноді на сторінках «Народного Слова» траплялися публікації народознавчої та фольклористичної тематики, зокрема: М. Хандога «Гагілки» (1921. — Ч. 17), Р. Ролінато «Жіноча доля по народним пісням» (1921. — Ч. 45), Шпачок «Колишні українські свята» (1928. — Ч. 1), М. Божко «Українська народня традиція» (1938. — Ч. 25).

Прикметним для видання було те, що на його сторінках від 1924 р. публікувалися сатиричні й гумористичні цикли Шпачка п. н. «Лист жінки Феськи з краю до мужа Дениса в Америці» і «Лист мужа Дениса з Америки до жінки Феськи в старім краю», Шпачка і Хризантія Черепахи — п. н. «Лист Феськи до Пазі Перевєзаної в старім краю», «Лист Пазі Перевєзаної до Феськи Терлички в Америці» та ін.

У «Народному Слові» систематично вміщувалися художні твори як визначних українських письменників, так і тогочасних популярних літераторів.

З-поміж поетичних творів були опубліковані вірші й уривки з поеми «Єретик» Т. Шевченка (1919, 1928), поезії О. Кониського (1920), О. Бабія, О. Олеся, В. Пачовського, Ю. Шкрумеляка (усі — 1921), Б. Лепкого (1921, 1926), Г. Чупринки (1922). Із тогочасних поетів активно друкувалися: С. М. Дорощук (1920), Костя Біжик, Г. Стоянкевич, Хризантій Черепаха (усі — 1921), Шпачок (1923, 1924, 1928), Петро Найда та Дмитро Захарчук (обидва — 1928), Я. Чорнобровий (1932—1934), Микола Горішній та Дмитро Захарчук (обидва — 1937), М. Костишин (1937—1939) та ін.

Серед прозових творів, надрукованих на сторінках часопису, — повісті Марка Вовчка «Маруся» (1921—1922) та Д. Тягнигоря «В кігтях кріпацтва» (1926), В'ячеслава Будзиновського «Перед бурею» (1929), «На Кавказі» (1930—1931), «Три до одної» (1937), А. Чайковського «Червоне пятно: Повість з козацького життя» (1932), О.-Ю. Федьковича «Три як рідні брати» (1934), уривки з повісті А. Крушельницького «Дужим помахом крил» п. н. «Бої у Львові» (1924), роман Миколи Голубця «Жовті Води» (1939), оповідання та новели В. Стефаника (1914, 1921, 1928, 1937), С. Коваліва (1922, 1924), Ю. Кміта (1924, 1925), оповідання й казки І. Франка (1922, 1923, 1934) та І. Франчука (1923, 1924), мініатюри М. Хандоги (1920), Л. Яновської (1921), оповідання В. Бірчака, Б. Лихіцького (обидва — 1920), Б. Лепкого (1921, 1926), Г. Гануляка, К. Поліщука (обидва — 1921), Р. Завадовича, Ю. Шкрумеляка (обидва — 1924), А. Чайковського (1924, 1935), Шпачка (1924, 1926, 1927, 1934—1936), Миколи Дніпровенка (1925), Д. Солянича (1925, 1934), С. Русової (1927), Д. Тягнигоря (1927, 1929—1931, 1933, 1935, 1936), Івана Герасимовича (1928), Осипа Турянського (1929, 1932), В. Будзиновського (1930, 1931, 1937—1939), Марка Черемшини (передрук з «ЛНВ»), О. Маковея та Р. Стефановича (усі — 1932), Франца Коковського, Остапа Далекого (обидва — 1934), Василя Бачинсь-

кого (1935), Федора Дудка (1936), гуморески А. Курдидика (1928), ін.

У часописі друкувалися також переклади прозових творів зарубіжних авторів, зокрема уривки з незавершеної повісті М. Лермонтова «Небуденна пригода» (1925) та його ж роман «Герой нашого часу» (1925—1926; пер. М. Дніпровенка), історичне оповідання з життя українських козаків Гарольда Ламба «Алєпська відьма» (1925—1926), уривок з роману М. Булгакова «Біла ґвардія» (1927), оповідання А. Чехова (1926), А. Аверченка (1926, 1927), М. Зощенка (1928), Анатоля Франса (1935).

З літературознавчими матеріалами, зокрема рецензією на працю С. Єфремова «Історія українського письменства», виступив М. Григорович (Відважна книга. — 1924. — Ч. 31), зі статтями — М. Дніпровенко (Кілька думок про мистецьку вартість творів Кобилянської у звязку з її критичною оцінкою. — 1928. — Ч. 3—7), Микола Гурко (Нова українська література. — 1934. — Ч. 47), М. Божко (Наша молода література (Виїмки про модерне українське письменство). — 1937. — Ч. 45, 46) та ін. Дотичним до української мови й літератури був «Відкритий лист до М. Ґоркого» В. Винниченка (1928. — Ч. 35, 36), у якому автор критикував російського письменника за те, що той назвав українську мову «нарєчієм», яким недоцільно перекладати його твори.

Активними авторами часопису у різні періоди були: М. Божко, В. Гасій, М. Григорович, М. Дніпровенко, К. Лаврінович, В. Левинський, Г. Михайлишин (також під псевд. Гр. Мих.), Олена Наддністрянка, Олена Ш., Петро Оксаненко, Микола Репен, Іван Сірий, К. Трильовський, Дмитро Тягнигоре, Максим Хаврюк, Хризантій Черепаха, Шпачок та багато ін. Про одного з провідних своїх авторів — о. Михайла Баландюка, який понад 10 років виступав у «Народному Слові» під псевдонімом Шпачок, — редакція умістила некролог «Вмер працівник на лані» (1930. — Ч. 24).

Часопис мав дуже широку рубрикацію, яка постійно змінювалася й доповнювалася. Серед рубрик були такі: «Новинки», «Ріжні вісти», «Загальні вісти», «Цікаві вісти», «Дуже цікаві вісти», «Дрібні вісти», «За кордоном», «З ріжних сторін», «На злобу дня», «З тижня», «Вісти з краю», «Вісти з рідного краю», «Що діється в нашому краю?», «Вісти з України», «Послідні вісти з України», «Листи з України», «На українських землях», «Огляд українського життя», «Українські справи», «З-під польської окупації», «З Угорської України», «З Підкарпатської України», «Вісти з Закарпаття», «З Карпатської України», «З Буковини», «З Холмщини», «З Лемківщини», «З Совітської Московщини», «Вісти з Московщини», «З Радянської України», «З совітської дійсности», «Що діється в Совітах?», «З царства Сталіна», «З Бразилії», «З життя українців в Бразилії», «Цікаві вісти з Бразилії», «Вісти з Канади», «Рух в товариствах», «Вісти з обєднання», «З обєднання», «Дописи», «Думки і слова читачів», «Повідомленє», «Ми писали…», «Надіслане», «Економічна хроніка», «З життя фармерського», «І те і се», «З соціялістичного руху», «Бібліоґрафія», «Нові книжки», «Література й мистецтво», «Куток для женщин», «Лікарський порадник», «Сьмішне», «Кутик сміху», «Трошки сміху», «Вязанка сміховинок», «Окрушини», «Редакційна почта» та ін.

Редакція вміщувала передруки (особливо у 1920-х рр.) з таких видань, як: «Боротьба», «Воля», «Вперед», «Діло», «Земля і Воля», «Нова Доба», «Новий Час», «Рада», «Український Прапор», «Шлях».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 209—210; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1051.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1696; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 5. — P. 472; *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 122; *Голіят Р. С.* Історія української преси в Америці / Роман С. Голіят // Альманах Українського Народного Союзу — 1978. Річник 68-й. — Джерзі Ситі ; Ню Йорк, 1978. — С. 88—90, 96; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 89—91.

В. Ґабор

632

ПЕДАГОГИЧЕСКІЙ ЖУРНАЛЪ (1914 — 1917 № 4/6); ПЕДАГОГИЧНИЙ ЖУРНАЛЬ (1917 № 7/12): Для учащихъ народныхъ школъ Полтавской губерніи (1914—1917 № 4/6); Для вчителів початкових шкіл Полтавщини (1917 № 7/12). — Выходитъ отъ 12 до 18 разъ въ годъ (1914—1917 № 4/6), раз на місяць (1917 № 7/12). № 1. 1914, 1 авг.

Ред.-изд. И. М. Данельскій (1914—1917 № 2/3), М. Д. Токаревскій (1917 № 4/6), М. М. Белкинд (1917 № 7/12). — **Полтава, 1914—1917**: *Изданіе* Полтавскаго Губернскаго Земства (1914—1917 № 4/6); *Видання* Полтавської Губерніяльної Управи (1917 № 7/12). *Електрич. типо-лит.* И. Л. Фришберга. *Адр. ред.*:

Полтава, Губернская Земская Управа, Педагогическое Бюро (1914—1917 № 4/6).

Вийшло: 1914 — № 1—5, 1915 — Г. 2 № 1(6)—12(17), 1916 — Г. 3 № 1(18)—10/11(27/28), 12(29),

Видання Полтавської Губерніяльної Управи.

ПЕДАГОГИЧНИЙ ЖУРНАЛЬ

для вчителів початкових шкіл Полтавщини.

Друге півріччя 1917 року.

№ 7—12.

ПОЛТАВА.

1917 — Г. 4 № 1(30), 2/3(31/32), 4/6(33/35), 7/12; *Ф*. 24×17 см; *Обс*. від 44 с. до 130 с.; *Передпл*.: въ годъ съ пересылкой 2 руб. (1914 — 1917 № 4/6).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1917 — Г. 4 № 7/12; **НБУВ**: 1914 — № 1—4, 1915 — Г. 2 № 6(11), 7(12), 11(16), 12(17); **НБ ЛНУ**: 1915 — Г. 2 № 12(17); **ДАЛО**: 1917 — Г. 4 № 7/12; **ДАПО**: 1915 — Г. 2 № 1(6)—12(17), 1916 — Г. 3 № 1(18)—9(26), 1917 — Г. 4 № 4/6(33/35); **ХДНБ**: 1914 — № 1—5, 1916 — Г. 3 № 1(18)—12(29), 1917 — Г. 4 № 7/12; **ЦДІАУ**: 1914 — № 1, 1915 — Г. 2 № 8(13); **РНБ**: 1914 — № 1—5, 1915 — Г. 2 № 1(6)—12(17), 1916 — Г. 3 № 1(18)—12(29), 1917 — Г. 4 № 1(30)—4/6(33/35).

Примітки: У 1914—1916 рр. учителям навчальних закладів Полтавської губернії журнал надсилався безкоштовно. Мова видання російська, у № 7/12 за 1917 р. — українська. 1918 р. продовжився п. н. «Нова Школа» (*див*. 1918 р.).

Серед головних завдань часопису — інформувати педагогічні колективи навчальних закладів губернії про діяльність міністерства освіти, губернського земського зібрання щодо вдосконалення навчального процесу, підвищення якості освіти, покращання умов праці освітян тощо; ознайомлювати їх із змістом лекцій, читаних на курсах учителів, і цікавих публікацій з інших педагогічних журналів, а також повідомляти про нові підручники й дидактичні матеріали, висвітлювати стан справ на ниві «народнаго образованія на мѣстахъ», обговорювати злободенні проблеми (1914. — № 1). Упродовж 1914—1917 рр. (до № 4/6) на сторінках педагогічного журналу публікувалися статті, присвячені методиці навчання дітей переважно у початковій школі, рідше — питанням дошкільного навчання та позашкільної роботи. Принагідно подавалися оглядові статті на зразок «Музей Полтавскаго губернскаго земства» (1914. — № 1).

У відділі «Законодательныя постановленія и правительственныя распоряженія по учебному вѣдомству» друкувалися законодавчі постанови, розпорядження міністерства освіти, губернських та повітових земських зібрань, спрямовані на вдосконалення і реорганізацію народної освіти, врегулювання співпраці земств та педагогів, соціального забезпечення освітян, а також проекти міністерських програм навчання у початкових освітніх закладах, зокрема у церковно-парафіяльних школах.

Діяльність педагогічного бюро та функціонуючих при ньому педагогічної бібліотеки і музею, а також Полтавської земської управи у сфері народної освіти розкривали матеріали відділу «Дѣятельность земства по народному образованію».

У відділі «Жизнь школы» друкувалися статті, що ознайомлювали із життям навчальних закладів Полтавської губернії, зокрема дошкільних навчальних закладів, початкових шкіл та училищ. Тут також вміщувалися матеріали, спрямовані передовсім на обмін досвідом та обговорення злободенних проблем освітньої системи тощо, авторами яких були вчителі й працівники дитячих садків (Чубова С. Какъ я примѣняю лѣпку и рисованіе въ начальной школѣ. — 1914. — № 2; Г. Б. Объ объяснительномъ чтеніи на урокахъ русскаго языка. — 1914. — № 4; А. К. Внѣшкольное образование въ Полтавской губерніи. — 1915. — № 6; Матвѣецъ Василій. Экзамены въ начальной школѣ. — 1915. — № 7; Мироненко

Федоръ. Отчетъ о занятіяхъ въ «Дѣтскомъ Домѣ» въ г. Полтавѣ. — 1915. — № 11).

Передруки публікацій актуальної навчально-виховної тематики з інших фахових періодичних видань редакція подавала у відділі «Педагогическіе журналы». Також на сторінках видання велися рубрики: «Хроника по народному образованію», «Мѣстная хроника», «Земская хроника», «Научная хроника» і «Отзывы о книгахъ».

1917 р., у № 7/12, було розпочато «нову серію» журналу (Від редакції. — 1917. — № 7/12). Перед ним ставилися такі завдання: впроваджувати у життя методи нової національної школи, зокрема пропагувати її українізацію, ознайомлювати читачів із новітніми течіями у педагогічній науці. Редакція часопису наголошувала, що зосереджуватиметься на роботі «дитини в усіх її проявах», отож з огляду на це особлива увага звертатиметься на «психольогію дитячого віку і на справу дошкільного виховання». У вступній статті редакція відзначала, що часопис повинен бути речником місцевого вчительства, висвітлювати його погляди, потреби й бажання.

У № 7/12 за 1917 р. засади національної школи, її завдання, напрями діяльності й актуальні проблеми розкривала стаття М. Рудницького «Наші завдання». Про значення і роль гри, книжки, філій товариства «Просвіта» у національному вихованні та навчанні дітей, а також про особливості й проблеми видання дитячої літератури йшлося у публікаціях С. Русової «Драматичний інстинкт у дітей», Варвари Чередниченко «Дитяча книжка у сельській школі», Ф. Чайківського «Організація «Просвіт».

Діяльність педагогічних товариств на Полтавщині, в інших регіонах України й Росії, новини педагогічного життя, перебіг з'їздів просвітніх товариств Полтавщини, учительських з'їздів, їхні програми та резолюції висвітлювали матеріали під рубрикою «Хроника».

1917 р. у виданні було запроваджено відділ «Бібліографія», присвячений оглядам дитячої літератури (як навчальної, так і розважальної) і проблемам «дитячого читання». На сторінках журналу опубліковано рецензію Є. Сапруна «Про задачник Тимошенка» й аналітичне дослідження В. Чередниченко «Огляди дитячих книжок», що містило характеристику всієї україномовної дитячої літератури (за твердженням автора), яка вийшла у світ на теренах підросійської України.

Часопис зазнавав матеріальних труднощів. Наприклад, на видавання № 4/6 за 1917 р. редакція взяла «асігновку на цілий рік (5000)» (Від Редакції. — 1917. — № 7/12). Окрім того, на заваді вчасному виходу у світ окремих чисел ставали певні обставини. Так, редакційне повідомлення інформувало, що № 7/12 за 1917 р. (останній номер журналу) повинен був вийти 15 грудня, але через страйк друкарів побачив світ лише 15 січня 1918 р.

Бібліографія: Список повременных изданий за 1917 год / составил Л. К. Ильинский. — Петроград, 1919. — Часть 1 : Алфавитный список повременных изданий. — С. 121; *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1959. — Т. 2. — С. 567; Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838—1917 рр.) : список / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — Львів ; Київ, 1996. — С. 14—15, 47—48; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 80—81; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 733—734.

Література: Полтавщина : енциклопед. довід. — К., 1992. — С. 638; *Страшкевич В.* Педагогичний журнал для вчителів початкових шкіл на Полтавщині / В. Страшкевич // Книгарь. — 1918. — Ч. 15. — С. 914—915; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 228.

О. Дроздовська

633*

ПЛАСТ: Орган Сокальського пластового куреня. — Виходить раз у місяць. Ч. 1. 1914, квіт.

Ред. не зазначено. — **Сокаль, 1914**.

Вийшло: 1914 — Ч. 1, [?]; *Ф.* 29×23 см.

Примітки: Рукописне видання.

Мету створення місячника було окреслено у замітці «Від Видавництва». У ній наголошувалося: «З нинішнім числом приступаємо до видавання часописи, яка б мала на ціли помочи пластунам сокальського куреня в їх праці та змаганнях стати чесними та вірними синами України».

На сторінках видання надруковано матеріали національно-виховного спрямування і практичного характеру («Свій до свого», «Сигналізація»), а також літературний твір («Розмова при багаттю»).

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 210; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 24—25; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 377.

Література: Енциклопедія Українознавства : заг. частина : перевид. в Україні. — К., 1995. — Т. 3. — С. 989; *Жи-*

вотко А. Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 9 *Мартинюк М.* Українська преса галицької Надбужанщини / Микола Мартинюк // Надбужанщина: Сокальщина, Белзчина, Радехівщина, Камінеччина, Холмщина і Підляшшя : іст.-мемуар. зб. — Нью-Йорк ; Париж ; Сидней ; Торонто, 1986. — Т. 1. — С. 136; 1989. — Т. 2. — С. 41; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 199.

О. Дроздовська

634*

ПРАВДА ЖИТЯ: Літературний і політично-просвітний місячник для українського народа. — № 1. 1914, 1 жовт.

Ред. Fred Goleden, Mykola Shustakevych. — **Pittsburgh, Pa, 1914**.

Вийшло: 1914 — № 1.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 134.

В. Ґабор

635*

ПРАЦЯ. — Виходить нерегулярно. Ч. 1. 1914, [січ.].

Ред. Панас Євтушенко. — **Умань, 1914**.

Вийшло: 1914 — Ч. 1—3; *Ф.* 22×17,5 см; *Обс.* 37 с., 133 с.

Примітки: Рукописний журнал учнів Уманської агрошколи. Обкладинки ч. 1 і 3 ілюстровані. До ч. 3 — літературний додаток (32 с.).

У рукописному журналі «Праця», окрім редакційних передмов та «слів»-звернень до своїх прихильників, вміщувалося багато літературних творів авторів-початківців — віршів та оповідань, а також статей актуальної суспільної тематики й пізнавального характеру, як-от: «Кілька уваг про Франків «Похорон», «Сучасна освіта на Україні», «Володимир Галактіонович Короленко», «Життя нашого люду» та ін. Окремі оповідання, зокрема «Всім сонечко світить, та не всім однаково гріє», друкувалися із продовженням у кількох числах.

Третє число приурочене до сторіччя від дня народження Т. Шевченка. У ньому опубліковано вірші з присвятою поету, статті: «Тарас Григорович Шевченко (з нагоди ювилею поета України 1814—1914 рр.)», «Ґрунтовні етичні ідеї Шевченка», «Де-які думки на котрі наводить шанування пам'яти Т. Г. Шевченка» тощо.

У виданні брали участь Дмитро Войтушенко, Донець, Панас Євтушенко, Василь Заборовський, Всеволод Камінський, Сава Ковган, Прокіп Миколаєнко, Дмитро Телюк та ін.

Ймовірно, що ч. 1 побачило світ на початку року, а третє, шевченківське, число вийшло у березні 1914 р.

Бібліографія: *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 24, 26, 31; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 371.

Література: *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1916 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — Ч. 1. — С. 70; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 210.

В. Ґабор

636

ПРАЦЯ: Часопись для робочого люду, орґан української соціялдемократії. — Виходить два рази на місяць 1 і 15. Р. І. Ч. 1. 1914, 1 цьвіт.

За ред. відповідає Іван Кушнїр. — **Львів, 1914**: *Видає* Порфір Буняк. Народна *друк.*, Львів, вул. Панська, 21. *Адр. ред. і адм.*: Львів, вул. Скшинського, 14.

Вийшло: 1914 — Р. І ч. 1—6, [?]; *Ф.* 48×32 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: на рік в Австро-Угорщині 3 кор., до Німеччини 3 марки, до Америки 1 дол. *Ц.* окремого числа 10 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. І ч. 1—5; **НБУВ**: 1914 — Р. І ч. 1; **НБ ЛНУ**: 1914 — Р. І ч. 1—6.

Примітки: У логотипі — гасло: «Пролєтарі всїх країн, єднайте ся!». У надзаголовку ч. 2—4: «По конфіскатї другий наклад». За Енциклопедією Українознавства, 1918 р. газета була відновлена у Відні під редакцією А. Чарнецького і С. Вітика.

Перше число «Праці» виразно засвідчувало ідеологічне спрямування часопису як органу соціал-демократичної партії у Галичині. Воно відкривалося статтями «По V-тім Конґресї», що закликала українських робітників до політичної організації та створення просвітніх товариств «Воля» — запоруки «щораз більше сьвідомого... орґанїзованого робітницького житя», а кожного члена партії — бути передплатником партійного органу «Праця», «бо партійна часопись — се дороговказ» у політичному житті, й «Тарас Шевченко. В сотну річницю народженя», в якій, зокрема, відзначалося: «Українські робітничі маси, зорґанїзовані в українську соціялдемократичну партію, бачуть в Шевченкови великого

Число 1. Львів, 1 цьвітня 1914. Річник I.

Виходить два рази на місяць, 1 і 15.

Адреса редакції та адміністрації: „ПРАЦЯ“, у Львові, ул. Сапіжинського ч. 14.

Рукописні посилати в такий спосіб.

ПРАЦЯ

часопись для робочого люду, орган української соціялдемократії.

Пролетарі всіх країн, єднайте ся!

Передплата виносить:
в Австро-Угорщині: на цілий рік 2 кор., на пів року 1½ кор.;
до Німеччини: 3 марки на рік, 1½ м. марк.;
до Америки: на цілий рік 1 доляр.

Поодиноке число 2½ сот.

По V-тім Конгресі.

В днях 1 і 2 марця 1914 р. на пятім Конгресі української соціялдемократичної партії довершив ся злуки обох наших ров'єднаних фракцій в одну та одноцілу партію. Два окремі табори української соціялдемократії злили ся в одне і згуртували ся суцільно довкола того, що лучить нас.

А лучить нас спільна праця для робочого люду, спільна боротьба против кучавого паду, спільне вигляд до соціялістичного ідеалу.

Не треба запевняти, що обі наші фракції, хоча були ров'єднані, були рівнодушно в тім односередні і однодушні, що однаково гаряче бажали працювати для українських робочих мас, що опирали ся на тих самих основах, що виходили з тих самих програмових вскад, що стремили до одної і тої самої цілі — до остаточної побіди українського пролетаріяту.

Були між нами ріжниці не зносдячі, лише хвилові і переходові. З розвоєм житя, під напором нових подій, у стрічі зі сьвіжими фактами — ті ріжниці самі собою вирівнували ся, їхнє вістря притупливало ся. Житє кидало ся вперед і несло нам нові ситуації і нові завдання.

Внутрі нас богато змінило ся, але ще до-сеєнійному перестроєнню підлягає можливі обставини нашого житя.

Елементи ворожі інтересам українських робочих мас поступили з нашої суспільности до небувалої степені. Реакція розпалила ся нечувано, сили наших противників зросла лагарітмічно. В політичнім житю українського народу набрало ся мать питань, які лише ми, українська соціялдемократія, може рішити. Поле діяльности для нас розросло ся і розширило. Справи першостепенної ваги чекають нашої праці.

І ми могли ми остати сліпі на ті нові, в нові події і не могли ми не чути голосу житя, що кличе нас до одноцілої і одноцільної роботи.

І до тої роботи ставимо ми знову, з'єдинені і відроджені! Закуймо руки до тяжкої праці і готовимо оружє до гарячої боротьби!

Запалимо нас, робітники, у свої ряди! Закликуймо всіх кривджених і знесилюваних від наших бодений, червоний прапор!

Чекає нас велика річ — боротьба за соціялістичну ідею! Жде наших рук великий труд: Праця для українського робочого люду.

Ставаймо всі в одну суцільну лаву нашої політичної партії, скупляймо ся до фахових організацій, ідім у пер-агітації і пропаганди, гостім приклад новому людови, сгуймо на стрічу соняшному!

*

До планової, систематичної праці мусимо брати ся зараз, не гаючи дорогого часу, з напруженєм цілої енергії і з докладом усіх наших найцінніших сил.

До лише працею української робітництва тепер могли мусить бути виконані Місцеві Комітети української соціялдемократичної партії. Треба сейчас скликати збори українських робітників і заснувати Місцеві Комітети, як політичну раду українських робітників даної місцевости. Задачі Місцевих Комітетів є вести політичний партійний рух, скликати збори і нічи, видавати пресу, видавництва, збирати партійні податки, поширяти і поглиблити політичну свідомість.

Політична партійна робота дуже важна для нас, особливо під теперішну пору. Вже в осени відбудуть ся вибори до сойму і українське робітництво мусить взяти чинну участь у сих виборах, мусить ставляти своїх кандидатів, мусить вибрати українських соціялдемократичних послів до сойму. Надто і вибори до віденського парляменту, здаєть ся, на плечима. Тепер на разі цілою у рух § 14, в приєднуванню з кінцем року вирішиться буде розвиткові і в тому відбудуть ся нові вибори.

Крім політичної організації, себто Місцевих Комітетів, треба по всіх місцевостях, де проживають українські робітники, заснувати просьвітні товариства „Поступ“. Просьвіта, се ся тайна сила, яка мала прабатьки горем і невгодою поневолених чорнробів довгих віків щораз то вищий степень, щораз більше людського, щораз більше сьвідомого, щораз більше організованого робітничого житя. Тільки просьвітній робітник може бути корисним членом партії, тільки всесторонно сьвідомлений людина є добрим жовнїром у боротьбі за кінцевою соціялістичного ідеалу.

Кожду свобідну від праці хвилину поміжи українській робітник призначувати читанню партійних книжок, брошур і газет.

Кождий член партії повинен бути передплатником партійного орґану „Праця“. Видаток грошевий невеликий, за те номіра користь. Бо партійна часопись — се дорогоцінна. Як на рондорову легко збудити, як що нема дорогоцінну, так у політичнім житю ще лекше зійти на манівці, не читаючи своєї партійної газети. А кинуть нас, робітники, на манівці і лиш 7 тайні ворога робітничої справи. Ворожі партії противорюють ся нашим практичним. Оборонці і підпора кучавого капіталістичного ладу старають ся замиляти нам очи і зробити з нас орудє своєї політичної сили. Щоби відвести нас від боротьби за соціялістичні ідеали, підсувають нам нині буцім то релігійні, буцім знову національні і на ті кинчі хочуть нас ловити. У нас, кривджених і знесилюваних поміжи, нахиби як і Бриєнцівцями і інтелігентами мали якісь спільні завдання, спільні цілі і спільну працю. Проти тих обманів і проти того підурювання боронить нас, робітники, наша газета. Вона показує нам шлях, котрим як мусите ітти, коли хочете добути собі кращу долю. Тому читайте і ширіть свою газету, з'єднуйте для неї щораз нових передплатників, збирайте гроші на пресовий фонд!

Третим важним і то дуже важним знаком нашої робітничої організації є фахові (ладові) організації. Та се справа така важна і такі обширна, що про неї поговоримо кінцем разом ширше та основніше.

Кличемо отже до вас, робітники, ще раз:

Читайте, передплачуйте і ширіть свою робітничу газету „Праця“!

Заснуйте Місцеві Комітети української соціялдемократичної партії!

Закладайте просьвітні товариства „Поступ“!

Кождий з вас нехай буде дійсним членом партії, щирим і вимогучим робітником для пролетарської справи, хоробрим і вірним жовнїром робітницької армії!

Товариші! Товариші! Кличемо вас до праці в нашій партії і для нашої партії!

Тарас Шевченко.

В сотку річницю народжения.

Для 9 марця с. р. минуло сто літ від часу, як на російській Україні, в селі Моринцях, в кріпосній панщинній родині, прийшов на сьвіт Тарас Шевченко.

Сотку річницю Його народжения сьвятують нині, торжественним, вимародним сьвятом цілі Україна.

Кожда сьвідома одиниця українського народу вгадує з глибокою пошаною, з гарячою любовю, зі щирим петиним память найбільшого українського поета. Сто літ минає, як народив ся на Україні її національний поет.

І наші цивілізовані нації мають своїх великих поетів, що в сваробили культурних цінностей свого народу вложили свою поетичною творчою працею і вічно тревкі перли своїх душ і своїх почувань. І за се великої пошани і загальної почести зіднають ті поети не тільки серед своєї суспільности від року в рік і в поколінє в поколінє, але також серед цілого людства, як рідкий і широкий культурний сьвіт.

Але ні один поет серед усіх народів не є для своєї батьківщини тим, чим Тарас Шевченко є для України. Він, як огненний отоко сьвітить на цілім земнянськім просторі землі, численньої поверх тридцятьмілїонною масою українського народу. Він, як необмежений, всесильний пан володіє над мілїонами українських сердець. Він, як могутний огнистий апостол говорить до мілїонів душ українського народу.

І від його пророчих слів мілїони сердець живійше вдирають в один могучий такт, мілїони сердець займають ся огнем, мілїони сердець підносять ся горі на вимину тих ідей, яких апостолом він був.

А був він апостолом надлюдської любови свойого рідного краю, батьківської землі, матірного народу.

„Свою Україну я так люблю, що за неї душу погублю“. Отсими простими, але до найглибшого дна душі щирими словами сам Шевченко висловлює свою необмежену любов до України.

І не лише сильними, палкими словами голосив він свою любов до України, але за ту любов перетерпів десять літ неволі, зелгану, тяжку, нестерпимую катубу в карних батальонах царського війська і тюрму в холоднім, вохкім підземелю російської каменці.

За любов до України, за бажаня долі для свого народу, за правду для скривджених, за свободу для поневолених, за справедливість для нещасливих, за рівність для понижених, „за честь, славу, братерство, за волю України“, Шевченко приніс себе цілого в жертву. Бо все те, чим наповнило його серце — він своїми поетичними творами переливав в серця цілого свого народу. Тоді будує проти неволі, неправди і кривди, що горів в його душі, він ходив в душі цілого свого народу. Ту всюду ніяк, що сьвітила перед ним і цілого його за собою рвала, він вилучив цілому свому народови.

„Встаньте Україна!
І рушайте тому ланцю,
Слізу гірких вильлєйте,
І помоєть ся на волі
Невольничі діти!“

Своїми безсмертними творами, здохновленими словами, боєвими кличами, Шевченко з огню і правді кував душу свого народу.

„Встаньте, кайдани порвіте
І кровю своєю окропіте
Волю нещасних!“ —

ніс ся громовий голос Шевченка - пророка понад пустинею українських земель.

Бо „Україну ані люди прокляли, лукаві...“ і „багато кістьми людей мучителями тілько!... А сильов, а крови, пьють всіх імператорів бо стало, а дітьми і внуками вкоїли!...“ „Круговы неправда і неволя, народ замучений мовчить...“ „Чорнійімператорові землі бачують люди...“ „Нині на панщину ідуть і діточок своїх ведуть...“ „А сирінь на сланій Україні людей у ярма запрягти мали лукаві...“

Але він, Шевченко, стоїть як прицада нескінчена серед тих руїн, в які розпала ся Україна, стоїть прямо і непохитно. Він бачить її занепад, болів болем цілого народу, підносить скарги з роздертої, пригнобленої варварськими найдами душі цілої нації, але на розпаду, на підйом духа, на скріплення серця, а на сталення волі — чекають в мармурі своєї твердої, незмінної віри в будучність свого народу повні сили і залоги слова:

Не вмерла душа наша, не вмерла вона!
І воскресне не вкоре на дні мертв днів!
На серце лунає вона!“

Треба тільки „односердно, однодушно стояти“, бо

„...щоб збудить
Кожнерукі вовки, треба жерти
Громадою обух стальний.“

Бібліотека Національна у Львові

поета, що своїми натхненими пророчими словами ніс між українське суспільство добру новину політичної самостійности України та суспільної справедливости на Україні».

Серед статей ґрунтовністю і повнотою викладу вирізнялися такі, як: «Виборча реформа до сойму» й «Нова мораль» (ч. 1), «Право- і царославіє» (ч. 2), «Політика переляку (До української дебати в російській думі)», «Голод» та «Загранична політика Австрії» (ч. 4).

У «Праці» було запроваджено рубрики: «З партійного руху», «Всячина», «Дописї», «З широкого сьвіту», «Безробітє», «Із заграничних справ», «З російської думи», «Вісти з Підкарпаття», «Вісти з Перемишля», «Рух у фахових орґанїзаціях».

Публікації «Праці» переважно подавалися без зазначення авторства, лише під деякими з них фігурували підписи: Дм. Донцов, М. Софронович, А. Ч. (крипт. А. Чарнецького).

Видання газети, очевидно, було припинено із початком Першої світової війни. Останнє відоме (6-те) число вийшло 27 липня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 210; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 98; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 477—480.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2316; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — P. 180; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 203; *Жерноклєєв О. С.* Українська соціал-демократична преса в Галичині на початку XX ст. (1900—1914 рр.) / О. С. Жерноклєєв // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 груд. 1994 р. — Львів ; Житомир, 1994. — С. 29; *Павлюк І.* Праця // І. Павлюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 552—554.

І. Павлюк

637

ПРИКАРПАТСКАЯ РУСЬ = CARPATHO-RUSSIA: Russian semi-weekly. Органъ Карпато-Русской Народной Организаціи въ Америкѣ (1920 — 1921 № 765); Russian weekly. Органъ Карпато-Русской Народной Организаціи въ Америкѣ (1920 № 766 — 1922); Просвѣтительно-экономичная и политичная газета для русского народа в Америцѣ (1927). — Выходитъ по вторникамъ и пятницамъ (1920 — 1921 № 765), по пятницамъ (1921 № 766 — 1922), 1 и 15 числа каждого мѣсяца (1927). Г. І. № 1. 1914.

Ред. С. Ю. Бендасюкъ (1920—1921). — **Нью-Йорк, 1914—1922, 1927**: *Издается* Карпаторусской Народной Організацiей въ Америкѣ (1920—1922); *Издае* Карпаторусское Издательское Общество (1927). *Адр.*: 189 Second Ave (1920 № 681—709), 347 East 14th Street (1920 № 743 — 1922), 111 St. Marks Pl. (1927).

Вийшло: 1914 — 1919 — Г. І — Г. V № [?], 1920 — Г. VI № 658—761, 1921 — Г. VII № 762—814, 1922 — Г. VIII № 815—841, 1927 — Г. IX № 1(842)—7(848), [?]; *Ф.* 62×46 см (1920—1922), 46×28 см (1927); *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: на годъ 3 дол. (1920—1922), 1,50 дол. (1927), въ Нью Йоркѣ и заграницу 4 дол. (1920—1922), для Нью-Йорка 2,50 дол. (1927), для Канади й інших країн 2,50 дол. (1927). *Ц.* окремого номера 3 ц. (1920—1922), 0,05 ц. (1927).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1920 — Г. VI № 681, 682, 709, 743, 756, 1921 — Г. VII № 772, 1922 — Г. VIII № 826, 1927 — Г. IX № 7(848); **ДНАБ**: 1921 — Г. VII № 762—768, 770, 771, 773—780, 782—787, 791—794, 796—799, 801, 1922 — Г. VIII № 819.

Примітки: № 681 за 1920 р. датовано 24 березня, № 762 за 1921 р. — 1 січня, № 801 за 1921 р. — 17 вересня, № 826 за 1922 р. — 11 березня. Орієнтовно після № 841, який вийшов 7 липня 1922 р., газета до 15 квітня 1927 р. не виходила. Наявний № 7(848) за 1927 р. побачив світ 15 липня. У 1920—1922 рр. мова видання — російська. У 1927 р. текст друкувався українською мовою (етимологічним правописом). У 1918—1920 рр. у Нью-Йорку виходив однойменний двотижневик «Прикарпатская Русь» з самостійною нумерацією річників і чисел.

Як орган Карпато-руської народної організації в Америці, видання було зареєстровано відповідно до закону від 3 березня 1879 р. у поштовому відділенні Нью-Йорка 4 березня 1914 р., а за 1927 р. — 31 грудня 1926 р. як просвітньо-економічна і політична газета.

До кола засновників й активних співробітників газети належали відомі в Галичині напередодні Першої світової війни москвофільські діячі, які свого часу перебували в еміграції у США, зокрема її редактор — Семен Бендасюк. У саморекламі наголошувалося, що «Прикарпатская Русь» покликана обстоювати інтереси «трудовыхъ слоевъ Карпаторусской и вообще русской эмиграціи въ Америкѣ» (1920. — № 743). Серед голов-

Published and distributed under permit (No. 440). Authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. By order of the President A. S. BURLESON, Postmaster General.

ПРИКАРПАТСКАЯ РУСЬ

№ 736 НЬЮ ЙОРКЪ, Н. Ї. ГОДЪ VI
ПЯТНИЦА, 11 ДЕКАБРЯ 1920.

No. 736 NEW YORK, N. Y. VOL. VI
FRIDAY, DECEMBER 10, 1920

RUSSIAN SEMI-WEEKLY CARPATHO-RUSSIA RUSSIAN SEMI-WEEKLY

SUBSCRIPTION: $3.00 A YEAR

ОРГАНЪ КАРПАТО-РУССКОЙ НАРОДНОЙ ОРГАНИЗАЦІИ ВЪ АМЕРИКѢ

SINGLE COPY 3 CENTS

ПОДПИСКА ВЪ ГОДЪ $3.00

Entered as Second Class Matter March 4th, 1914, at the Post Office at New York, N. Y. under the Act of Congress March 3, 1879.

ОТДѢЛЬНЫЙ Н-ръ 3 ц.

Созывъ Карпаторусскаго Съѣзда въ Канадѣ.

ДОНЦЫ ПОСЕЛЯТСЯ ВЪ АМЕРИКѢ.

НОВЫЙ ПРОТИВОБОЛЬШЕВИЦКІЙ ЗАГОВОРЪ ВЪ МОСКВѢ.

АМЕРИКАНСКАЯ ЖИЗНЬ.

АМЕРИКАНСКІЕ ЛИБЕРАЛЫ.

ВАШИНГТОНЪ, 18 декабря. — Въ Вашингтонѣ открылась конференція американскихъ либераловъ, преимущественно [illegible]

Не конференціи присутствовали [illegible] Конгресса, [illegible] Лиги, представителями [illegible] Лиги Американскихъ Избирательныхъ и другіе. [illegible] конференціи [illegible] при закрытыхъ дверяхъ.

Изъ [illegible] присутствовать Норрисъ, Ла Фолетъ, Фокъ и Вольфъ.

Участники конференціи отказываются [illegible] относительно совѣщаній.

[illegible] о цѣляхъ конференціи Ла Фолетъ сказалъ:

"[illegible] должно быть сказано, ужасно [illegible] законовъ".

ЗАЙМЫ ГОСУДАРСТВЕННАГО ДЕПАРТАМЕНТА СОЕД. ШТАТОВЪ.

ВАШИНГТОНЪ, 20 декабря. — Государственный департаментъ Соединенныхъ Штатовъ опубликовалъ извѣщеніе о томъ, что всѣ предпріятія въ торговлѣ съ Совѣтской Россіей, обмѣнъ товаровъ и производству платежей по заключенію обязательствъ, окончательно устраиваются. Отдѣлъ американскихъ купцовъ и промышленниковъ обязуетъ производить всѣ необходимыя денежныя операціи, какъ въ долларахъ такъ и въ рубляхъ какъ золотой валютой, такъ и бумажными деньгами.

Чиновники экономическаго и финансоваго комитета по финансовымъ резервамъ ("федеральъ резервъ боардъ") заявляютъ, что этотъ шагъ принятъ для "принадлежъ съ силу постановленія министерства внутреннихъ дѣлъ, опубликованнаго недавно объявляетъ тому назадъ, и содержащаго обязанія разрѣшить возвращеніе торговлю съ совѣтъ Россіей. Правительственныя лицемѣнія объявляютъ, однако, что разрѣшеніе свободной торговли не въ коемъ случаѣ не означаетъ официальной санціи коммерческихъ сношеній, т. е., что частныя предпринимателя и индустріалы имѣютъ дѣйствовать на собственный рискъ, не полагаясь на гарантію со стороны американскаго правительства.

Въ монетномъ дворѣ не принято не будетъ совѣтскаго золота. Это значитъ, что американскихъ промышленниковъ предлагаетъ обмѣнъ на золотомъ счетѣ русскія деньги на золотомъ государствѣ, официально признанныхъ правительствомъ Соединенныхъ Штатовъ. Но, конечно, фактическія денежныя операціи до сдѣлокъ съ совѣтской Россіей не могутъ теперь встрѣтить никакихъ затрудненій со стороны американскаго правительственнаго учрежденія.

Въ финансовыхъ и коммерческихъ кругахъ смотрятъ скептически на торговлю съ совѣт. Россіей. Съ одной стороны, совѣтской Россіи рѣшительно нечѣмъ торговать, у нея нѣтъ никакихъ запасовъ на продажу и съ другой же, американцы не могутъ никакъ не рѣшиться.

БОЛЬШЕ ЧѢМЪ ПРИБЛИЗИТЕЛЬНО 20,000 ЭМИГРАНТОВЪ.

[illegible] Авенюъ, 20 декабря. [illegible] 20,000 эмигрантовъ. [illegible] убѣжденіе въ Нью Іоркѣ на [illegible] въ [illegible] тоже довольно [illegible].

АМЕРИКАНСКІЙ КОНСУЛЪ ВЪ ВАРШАВѢ ПЕРЕСТАЛЪ ВИЗИРОВАТЬ ПАСПОРТА ЭМИГРАНТАМЪ.

БЕРЛИНЪ, 20 декабря. — Изъ Варшавы сообщаютъ, что Американскій консулъ въ Варшавѣ лишилъ визировать паспорта эмигрантовъ, отправляющихся въ Соединенные Штаты. Исключеніе дѣлается только для женъ, дѣтей съ своимъ мужемъ въ Америку, и для дѣтей, отправляющихся къ родителямъ.

ОТПРАВКА ДЕПОРТИРУЕМЫХЪ.

Адмиралъ Чарльзъ Рестъ и Роза Вайсъ сообщаютъ, что получили распоряженія о высылкѣ изъ страны обвиняемыхъ лицъ: Николая Бельдуна, Петра Бойко, Трафима Чонка, Ивана Дубовскаго, Гедуля Ивановъ, Григорія Михаилова, Александра Пилуковъ, Владиміра Сомойлова съ семьей, Побрата Пауэй, Дисонъ Дрелеча, Сметана Колотскаго, Гриця Сенка, Ефрема Шепочка, Джона Ушковича, Кондрата Тарко, Сергѣя Миллера, Игнатъ Кококолова, Мойше Шолета, Якова Горока, Вонжемина Кентюрича, Ивана Гранинаго и Пирея Кучера.

Репортерамъ о ихъ депортаціи является результатомъ обыска на коммунистовъ въ минувшемъ году въ штатахъ Нью Іоркъ и Нью Джерсей. Распоряженія объ арестѣ другихъ 500 лицъ было отложено.

Лица, подлежащія депортаціи, должны сдѣться эмигрировавшихъ властямъ на Эллисъ Айлендъ 22 декабря новогодня. Они отправятъ 23 декабря въ Россію черезъ Либау и Ригу.

МѢРЫ ОХРАНЫ УСИЛЕНЫ.

Нью Іоркскія полиція получила приказъ остановить заподозленныхъ прохожихъ.

Въ понедѣльникъ, 20 декабря шефъ полиціи города Нью Іорка Эмсбайтъ издалъ приказъ въ полицемѣнамъ о томъ, что они могутъ останавливать послѣ 12 час. ночи подозрительныхъ прохожихъ и проверять, что за въ нихъ карманахъ, какого либо оружія.

Но обѣщаетъ, какъ и задержаніе, должны производиться лишь чинами полиціи съ чиномъ, а исключаются въ штатскомъ.

Регулярныя полицейскія силы Нью Іорка увеличены 4,000 резервныхъ полицемѣнъ.

Мобилизованы специальныя отряды автомобилей охраны для ночного патруля.

ВСЯ НЬЮ-ЙОРКСКАЯ ПОЛИЦІЯ ПОСТАВЛЕНА НА НОГИ.

Съ цѣлью принять [illegible] мѣры противъ [illegible] волны преступленій, подъ [illegible] Нью Іоркѣ [illegible] Нью Іоркѣ [illegible].

[illegible] Въ [illegible] 35 автомобилей [illegible] изъ разныхъ частей города. Сегодня будутъ [illegible] днемъ и ночью.

Полицейскіе получили приказъ останавливать [illegible] подозрительныхъ [illegible].

500 бывшихъ солдатъ, работающихъ въ [illegible] магазинахъ на 5-ой ав., вооружены [illegible] что имъ разрѣшено будетъ носить при себѣ револьверы.

ГРАБЕЖИ И УБІЙСТВА.

Въ воскресенье, 5-го декабря, въ Нью Іоркѣ разыгралась новая волна преступленій. Въ результатѣ одинъ застрѣленъ, двое получили [illegible] отъ [illegible] и одинъ ограбленъ.

РОССІЯ.

РАСКРЫТЪ НОВЫЙ ЗАГОВОРЪ ВЪ МОСКВѢ.

БЕРЛИНЪ, 19 декабря. — Изъ Москвы сообщаютъ, что тамъ обнаружены подготовленія къ многочисленнымъ террористическимъ актамъ, направленнымъ противъ совѣтскаго правительства.

МОБИЛИЗАЦІЯ БОЛЬШЕВИКОВЪ У ПОЛЬСКОЙ ГРАНИЦЫ.

ПАРИЖЪ. — Согласно свѣдѣній французскаго военнаго штаба, совѣтская Россія мобилизуетъ у польской границы около 80,000 человѣкъ. Поэтому же свѣдѣніямъ, Россія получила военныя [illegible] изъ Германіи.

ВЪ ЛОНДОНѢ АРЕСТОВАНЫ ТРИ РУССКИХЪ ПРОПАГАНДИСТА.

ЛОНДОНЪ. — Арестованы три человѣка, которые прибыли изъ Норвегіи. Англійскія власти утверждаютъ, что они прибыли съ цѣлью радикальной агитаціи.

Въ связи съ этимъ фактомъ Лондонъ Дэйлиръ еще разъ напоминаетъ, что торговля съ совѣтской Россіей возможна только при усиліи прекращенія ею пропаганды въ англійскихъ владѣніяхъ.

ХОЛЕРА СРЕДИ РУССКОЙ БѢЖЕНЦЕВЪ ВЪ КОНСТАНТИНОПОЛѢ.

КОНСТАНТИНОПОЛЬ, 23 декабря. — [illegible] много случаевъ холеры [illegible] Константинополѣ [illegible] въ городѣ.

[illegible] Константинополѣ [illegible] ежедневно [illegible] отъ 1000 [illegible] [illegible] 120 [illegible].

ГРУЗСКАЯ КОЛОНІЯ ПРИБЫЛА ВЪ РОССІЮ.

ТИФЛИСЪ, 20 декабря. — 600 грузинскихъ [illegible], которыя отправились на [illegible] изъ [illegible] прибыли въ Россію черезъ [illegible] границу и уѣхали въ Петроградъ.

ЗАГРАНИЧНЫЯ ДѢЛА.

ФРАНЦУЗСКІЙ ПРЕМЬЕРЪ ПОДАЛЪ ВЪ ОТСТАВКУ.

ПАРИЖЪ. — Всѣ попытки [illegible] составить кабинетъ [illegible] не [illegible] [illegible] Военный [illegible] [illegible] отставку. Сообщаютъ, что въ отставку подалъ и премьеръ Лейгъ.

ГЕРМАНІЯ УЖЕ УПЛАТИЛА 41 МИЛЛІОНЪ МАРОКЪ.

БРЮССЕЛЬ. — На конференціи представителей союзниковъ и Германіи [illegible] что союзниковъ уже выплачено въ счетъ контрибуціи 41 милліонъ марокъ.

ВЪ ИРЛАНДІИ.

ДУБЛИНЪ, 21 декабря. — Во время [illegible] убито 19 человѣкъ.

ГРЕЧЕСКАЯ КОЛОНІЯ ВЪ КОНСТАНТИНОПОЛѢ НЕДОВОЛЬНА ВОЗВРАЩЕНІЕМЪ КОНСТАНТИНА.

КОНСТАНТИНОПОЛЬ, 18 декабря. — Здѣсь возникаетъ безпокойство въ мѣстной греческой колоніи въ связи съ возвращеніемъ Константина на греческій тронъ.

Партія Венизелоса вступила въ борьбу съ правительствомъ Константина.

Произведено такое же волненіе на греческое посольство.

ЖИТЕЛИ АФИНЪ ПРИВѢТСТВУЮТЪ КОРОЛЯ КОНСТАНТИНА.

АѲИНЫ, 19 декабря. — Сегодня сюда прибылъ на крейсерѣ "Георгіосъ" греческій король Константинъ со своей супругой, у которыхъ собрались огромныя толпы, [illegible] радостными [illegible] [illegible].

Сейчасъ же по прибытіи съ городъ [illegible] на автомобиль въ Аѳины, [illegible] греческіе [illegible] [illegible].

Выйдя изъ автомобиля, король [illegible] въ [illegible] часть Аѳинскаго Парфенона.

ДВА СТРАШНЫХЪ ЗЕМЛЕТРЯСЕНІЯ ВЪ АРГЕНТИНѢ И ИТАЛІИ.

БУЭНОСЪ-АЙРЕСЪ, Аргентина, 19 декабря. — Произошелъ въ [illegible] [illegible] [illegible]

них завдань видання визначалися: 1) популяризація діяльності москвофільських організацій у США — «Карпаторусскаго Совѣта в Америкѣ», «Верховнаго Карпаторусскаго Комитета» і «Союза Освобождения Прикарпатской Руси», а також таких російських громадсько-політичних організацій в еміграції, як: «Русский Парламентский Комитетъ заграницей», «Русское Національное Объединение» (Лемковскій съѣздъ въ Нью Юркѣ. — 1920. — № 709; Дѣла Карпаторусскаго Совѣта. — 1920. — № 743; Русскій Парламентскій Комитетъ заграницей. — 1921. — № 762; Наше народное дѣло въ Америкѣ. — 1921. — № 773, 774; Русскій національный съѣздъ въ Парижѣ. — 1921. — № 797; Карпаторус. Народ. Организация. — 1922. — № 826); 2) пропагування ідеї об'єднання «всѣхъ вѣтвей единаго и нераздѣльнаго русскаго народа и на соціальной и на культурно-національной почвѣ» (В-нъ Д. Обманчивыя украинскія надежды. — 1920. — № 743).

У низці матеріалів, як у проблемних статтях, так і у зверненнях «Карпаторусскаго Совѣта» до «земляків» — населення західноукраїнських земель, висвітлювалися позиції цієї організації щодо тогочасного, визначеного міжнародними політичними колами, статусу Східної Галичини. Ці публікації мали не лише інформаційний, а й пропагандистський характер, оскільки у них лунали заклики до об'єднання усіх прихильників популяризованої у виданні політичної позиції з метою оборони «1) отъ шляхетской іезуитской Польщи и 2) отъ отравляющаго украинизма» (Воззваніе Карпаторусскаго Совѣта въ Америкѣ. — 1920. — № 682).

У багатьох публікаціях простежувалося обережне ставлення до більшовицького уряду тогочасної Російської держави. Відверта критика радянської держави, як правило, висловлювалася в епістолярних текстах та передруках відповідних публікацій з російських емігрантських періодичних видань, наприклад із паризького «Общего Дѣла» (Великій грѣхъ. — 1920. — № 756; Первухинъ Михаилъ. Злая роса. — 1921. — № 762; Его же. Тайны одесской «чрезвычайки». — 1921. — № 766). Зрідка на сторінках газети друкувалися матеріали, в яких висвітлювалися американсько-російські політичні й економічні відносини (Сомнительная торговля съ Совѣтской Россіей. — 1920. — № 709).

Публіцистику на сторінках «Прикарпатской Руси» представлено статтями С. Бендасюка. У них автор намагався донести до читачів ідею єдності «русского» населення західноукраїнських земель із росіянами, висвітлював і роз'яснював роботу «Карпаторусскаго Верховнаго Комитета», порушував проблеми «карпаторусскихъ» емігрантів у інших країнах, аналізував тогочасну міжнародну ситуацію (Смерть и воскресеніе. — 1920. — № 682; Совѣщаніе съ лемками. — 1920. — № 709; Истекшій годъ. — 1921. — № 762; Положеніе карпатороссовъ въ Турціи. — 1921. — № 764; Сокращеніе вооруженій. — 1921. — № 765; Польское безпокойство. — 1921. — № 768; Соціалистическій тупикъ. — 1921. — № 794).

Редакція газети намагалася за змогою висвітлювати події громадсько-політичного життя у Підкарпатській Русі, яка на той час на правах автономії входила до складу Чехословацької Республіки (Карпаторусская крестьянская делегация въ Прагѣ. — 1920. — № 681; Г. Б. Народная перепись въ Карпатской Руси. — 1921. — № 776; Чешскіе ученые объ учебномъ и литературномъ языкѣ въ Карпатской Руси. — 1921. — № 778; И. К. Письмо изъ Карпатской Руси. — 1921. — № 794). Окрім того, на її сторінках висвітлювалася кампанія збору матеріальної допомоги голодуючим закарпатцям, зокрема, щомісяця публікувався «Подробный отчетъ пожертвованій на освобождение Прикарпатской Руси».

Принагідно у виданні друкувалися матеріали, головною темою яких була діяльність представників москвофільського руху в Східній Галичині і на Буковині (Наша народная газета во Львовѣ «Воля Народа». — 1921. — № 768; Письмо изъ Лемковщины. — 1921. — № 770; Наши общества и наша печать въ старомъ краѣ. — 1921. — № 775; «Народный Домъ» въ 1914—1920 гг. — 1922. — № 826).

На сторінках видання подавалися замітки, рідше — статті, в яких звучала критика діяльності «Українського Народного Комітету», голови дипломатичної місії УНР у Вашингтоні Ю. Бачинського, міністра закордонних справ в уряді УНР В. Старосольського, провідного діяча УСДП Миколи Ганкевича, військово-політичного союзу УНР і Польщі (Украинскія интриги въ Вашингтонѣ; Украинскіе сепаратисты не знаютъ и нынѣ, какъ имъ быть въ виду воинствующей Польщи. — 1920. — № 681; Украинскій соціалистъ — сторонникъ Польщи. — 1920. — № 682; В-нъ Д. Обманчивыя украинскія надежды. — 1920. — № 743). У таких публікаціях спроби національно орієнтованих українських політичних сил зберегти українську державність трактувалися як сепаратистська діяльність.

Окрему увагу редакція двотижневика приділяла висвітленню культурного життя західноукраїнських емігрантів у США. Окрім проблемних статей, у

ньому публікувалися репортажі, відгуки, рецензії на концерти, вистави, друковані видання (В-нъ Д. Наши календари. — 1920. — № 682; Участникъ. Духовный пиръ. — 1920. — № 709; ін.).

Час від часу друкувалися нариси, спогади очевидців, які свідчили про співпрацю вихідців із західноукраїнських земель з антибільшовицькими силами Росії у Сибіру та на Далекому Сході (Е. Ф. К. Карпаторусская трагедия въ Сибири. — 1920. — № 682; ін.).

Хроніка подій тогочасного громадсько-політичного життя у США, Росії, Польщі та інших країнах подавалася під рубриками: «Американская жизнь», «Въ Россіи», «За границей» («Заграничныя дѣла»). Під рубриками «Закарпатская Русь» та «Вѣсти изъ Галичины» (друкувалися на сторінках видання нерегулярно) містилися повідомлення, рідше — замітки, які інформували читачів про варті особливої уваги, з погляду редакції, події громадсько-політичного життя у Галичині й на Закарпатті (зокрема ті, які найбільш промовисто підтверджували її ідеологічні переконання).

Під рубрикою «Библіографія» друкувалися рецензії на російські та москвофільські книжкові й періодичні видання.

Серед найактивніших авторів газети — Ів. Білоус, Конст. П. Бельговський, С. Ю. Бендасюк (крипт.: С. Б.), Г. Я. Бучма (крипт.: Г. Б.), Д. Вергун (крипт.: Д. В-н), М. Первухін. Більшість публікацій підписано криптонімами та скороченими іменами.

Співробітники «Прикарпатской Руси»: Іван Григорович Борух, В. П. Гладик, І. Кушвара, Д. А. Марков, О. О. Марков (І. Глєбов), В. А. Саврук, Р. Самєло, І. Федоронко, Адам Філіповський (архімандрит), І. І. Церох. Кореспонденти з Італії, Чехословаччини, Балканських країн: З. Ашкіназі, Конст. П. Бельговський, О. А. Лесев, Л. Ф. Магеровський, М. Первухін. Фейлетоністи: Гриць Мазніца, Ваньо Пупок.

У редакційній замітці «Прекращеніе высылки газеты неуплатившимъ подписки» (1921. — № 765) наголошувалося, що газета «Прикарпатская Русь» видається лише на передплатні кошти. В іншій замітці повідомлялося, що 1919 р. газета виходила раз на тиждень (1921. — № 766).

Останній (7(848)-ий) відомий номер газети датовано 15 липня 1927 р.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1454, 1455; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 596.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 136—137.

О. Дроздовська

638

ПРОЛОМ = «PROLOM»: Урядовий орґан «Української Громади» в Ню Йорку (1914 ч. 1); Урядовий орґан «Української Громади» в Америці (1914 ч. 2); Часопись просьвітно-економічна. — Виходить кождо-

ПРОЛОМ

Від „Української Громади".

го 1-го в місяци (1914 ч. 1), кождого 1 і 15 в місяци (1914 ч. 2). Р. І. Ч. 1. 1914, 1 черв.

Відвічальний ред.: Антін Цурковський. — **Нью-Йорк, 1914**: *Видає* Українська Громада в Ню Йорку (1914 ч. 1), Українська Громада в Америці (1914 ч. 2). *Друк.* В. Сарича, 401 E. 16 ул., Ню Йорк (1914 ч. 1). *Адр. ред.*: «Prolom» 401 E. 16 th St., New York, N. Y.

Вийшло: 1914 — Р. І ч. 1, 2, [?]; *Ф.* 55,5×38,5 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: до кінця сего року в Злуч. Державах $ 1.00, до Канади і Европи $ 1.50.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. І ч. 1, 2.

Примітки: Вихідні відомості часопису надруковано українською й англійською мовами. У

вихідних відомостях — підзаголовок: ч. 1 — «Офіціяльний орґан товариства «Українська Громада» в Ню-Йорку»; ч. 2 — «Офіціяльний орґан товариства «Українська Громада» в Америці». У надзаголовку: «Заложений 1914 р.».

Констатуючи застій суспільного життя співвітчизників «Нюйорської Русь України», їхню розпорошеність, низький рівень інтеграції в українські громадські об'єднання, позаяк багато «нашого люду… пропадає у чужинецьких, ворожих нам не раз товариствах…», автори звернення (Від «Української Громади». — Ч. 1) чітко визначили мету заснування «Української Громади», яку «витворила сама стихійна сила теперішніх життєвих обставин», та необхідність «згуртовання», а до функцій належав не лише «асекураційно-фінансовий», а ширше — «просвітно-економічний обсяг» діяльності (зокрема підвищення культурно-освітнього рівня та сприяння мистецькому розвитку у середовищі емігрантів).

Зазначена ініціатива, як і поява нового видання, спровокували доволі відчутний суспільний резонанс, позаяк вже у наступному (другому) числі часопису артикулювався «несподіваний зріст нашої організації», що разом із «вимогами багатого в зміст нашого життя» змусило редакцію, як зазначалося, перетворити (від 1 липня) місячник на двотижневик «того самого що й до тепер формату», а у перспективі, можливо, планувати його як тижневик (Від редакції. — Ч. 2).

Власне «багате в зміст наше життя» у США, частково у Європі, стало головним проблемно-тематичним стрижнем «Пролому»: анонсувалися і висвітлювалися масові заходи і свята, обговорювались аспекти громадського життя, аналізувалися і тлумачилися важливі еміграційні норми американського законодавства (День Нюйорського великодня; Нове робітниче право. — Ч. 2; ін.).

На сторінках газети друкувалися повідомлення про події у світі — суспільного, політичного, економічного, природничого змісту (Буря в Ню-Йлоку. — Ч. 1; Смерть австрійського престолонасьлїдника. — Ч. 2; ін.).

Майже всі означені тематико-змістові аспекти розкривалися у рубриці «Всячина». Серед інших текстових структур «Пролому» — сегменти «Від редакції», «Повідомленє», «Жертви на пресовий фонд» (часопису) тощо.

Жанровий спектр видання розширювали вміщені на його сторінках фотоматеріали (світлина з підписом «Комітет Шевченківського свята»), рекламні оголошення (медичні, фінансові, кравецькі, музичні й інші послуги), белетристика, зокрема оповідання «Недобрий муж» (ч. 1; пер. з польської), «В третій клясі» (ч. 2; пер. з англійської).

Окрім підпису Хахол, відомостей про авторів газети не віднайдено.

Ч. 2 датовано 1 липня 1914 р.

Література: *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 122.

В. Ковпак

639

ПРОСЬВІТА = ENLIGHTENMENT. — Виходить кождого 15-го. Р. І. Ч. 1. 1914, 15 січ.

Редагує Редакційний Комітет. — **Jersey City, N. J., 1914**: *Виданє* Товариства «Просьвіта» в Америці; *Накладом* тов. «Просьвіта» в Америці. *Друк*. «Свободи», 83 Grand St., Jersey City, N. J.

Вийшло: 1914 — Р. І ч. 1—6; *Ф*. 18,5×13 см; *Обс.* 64 с.; *Передпл.*: річно в Злучених Державах 1.00 $, поза границями Зл. Держав 1.50 $, для членів «Просьвіти» на оба висші видавництва [«Просьвіта» і «Цьвітка»] 1.50 $. *Ц*. окремого числа 20 центів (1914 ч. 5), 15 центів (1914 ч. 6).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. І ч. 4—6.

Примітки: У надзаголовку зазначено: «В честь столїтних роковин уродин Тараса Шевченка». Англійською мовою подано видавця часопису: «The Board of Education of the Little Russian National Union of America».

Дослідник української преси В. Ігнатієнко місцем видавання часопису помилково зазначав Нью-Йорк.

Видавець популярного часопису «Просьвіта» — Товариство «Просвіта» у США — ставив перед собою передовсім просвітню мету, що зумовило конкретні завдання: доносити до українців в Америці рідне слово, дохідливо розповідати про українську історію й культуру, ознайомлювати із життям та діяльністю визначних діячів України.

Місячник «Просьвіта» нерідко відкривався пізнавальними статтями чи методичними рекомендаціями на зразок: «Вода в природі (Після розвідки Едмунда Янковського обробив Осип Янів)» (ч. 5), А. Ц-кий «Як закладати читальнї і вести бібліотеки», Микола Яцків «Чому рік має 365 днів» і «Що таке грім» (ч. 6).

Значну увагу редакція приділяла українським письменникам. Так, у ч. 4 було надруковано передову статтю «Сьвято весни», у якій висвітлювалася

роль Т. Шевченка у пробудженні українського народу та боротьбі за волю і незалежність, а також поему «Тополя»; у ч. 5 вміщено публікацію О. Г., де коротко йшлося про визначного українського письменника В. Винниченка, і надруковано його оповідання «Уміркований та щирий».

Автори часопису популярно висвітлювали різні суспільні політичні рухи. Про москвофільський рух у Галичині та його негативний вплив на національний розвиток українства вів мову Дмитрович у статті «Ворог між нами (Про галицьких москвофілів — хто вони такі й яка їх робота)» (ч. 4).

З пізнавальною метою редакція «Просьвіти» вміщувала на сторінках місячника матеріали про згубний вплив алкоголю, зокрема статтю Герберта Кауфмана «Алькоголь, повільна отруя» у перекладі з англійської В. Свистуна (ч. 6).

У «Просьвіті» систематично друкувалися художні твори повчального характеру та пригодницького змісту, як-от: оповідання «До часу збанок воду носить» та «Мати» (ч. 4), А. Тейнерта «Останки «Фортуни» (ч. 5). Більшість оповідань були довільно перекладені з англійської мови.

Поезіями представлено творчість таких українських поетів, як Сидір Воробкевич, М. Кононенко, Б. Лепкий, Т. Шевченко, Яків Щоголів та ін. Окремі вірші релігійного змісту друкувалися без зазначення авторства.

Редакція практикувала вміщувати перед опублікованими художніми творами біографічно-довідкові матеріали про письменників. Так, у ч. 6 Ол. Гр-ий коротко висвітлив життя і творчість російського письменника Всеволода Гаршина, уродженця Харківщини, мати якого була українкою.

Визначні історичні події, які відбувалися в минулому, коротко відображалися у публікаціях під рубрикою «Дні нашої слави і недолі».

Часопис ілюструвався репродукціями картин та малюнками, які робили його візуально привабливим й ошатним. Титульна сторінка кожного числа містила його зміст.

У виданні подавалися як оригінальні, так і перекладні тексти. Серед авторів були: Дмитрович, Микола Яцків, А. Ц-кий (він же — А. Ц.; виступав також як перекладач), Ол. Гр-ий (він же — О. Г.) та ін.

Останнє (6-те) число вийшло в червні 1914 р.

В честь столїтних роковин уродин Тараса Шевченка.

Ч. 4. За Цьвітень (April) 1914 No. 4.

ПРОСЬВІТА

ENLIGHTENMENT

Entered as second-class matter February 6, 1914, at the post office at Jersey City, New Jersey, under the Act of August 24, 1912.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 211; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 79, 581.

В. Ґабор

640*

РАЗСВѢТЪ. — [Виходить нерегулярно]. Ч. 1. 1914, 12 жовт.

Ред.-изд. В***. *Ред.* Ч***. — **Київ, 1914**.

Вийшло: 1914 — Ч. 1, 2; *Ф.* 22×16 см; *Т.* 30 пр.; *Обс.* 10 с., 14 с.; *Ц.* окремого числа 10 коп.

Примітки: Рукописний журнал середньошкільної молоді Києва — учнів 7-ї гімназії — відби-

вався на шапірографі. Виходив українською та російською мовами.

У видаванні журналу брали участь: В. Ігнатієнко, І. Лизанівський, Руткевич, Сухов, М. Шульгин та ін.

Друге число побачило світ 23 жовтня 1914 р.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2114.

Література: *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1916 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — № 1. — С. 69—70.

В. Ґабор

641

РЕВНИТЕЛЬ ПРАВОСЛАВІЯ = ZEALOT OF THE CHRISTIAN ORTHODOXY: Органъ общества ревнителей православія. Органъ Р. П.

РЕВНИТЕЛЬ ПРАВОСЛАВІЯ

ОРГАНЪ ОБЩЕСТВА РЕВНИТЕЛЕЙ ПРАВОСЛАВІЯ

ОРГАНЪ Р. П. ЖЕНСКАГО ОБЩЕСТВА ВЗАИМОПОМОЩИ

ZEALOT OF THE CHRISTIAN ORTHODOXY

(RUSSIAN SEMIMONTHLY).

The Most Rev. Archibishop Platon, Publisher. Bishop Alexander Nemolovsky, Editor.

15 East 97 Street, New York City.

VOL. I. № 10. NEW YORK, APRIL 28, 1914. 15 АПРѢЛЯ.

ПОДЪ ТЯЖЕСТЬЮ СТРАШНАГО ГОРЯ.

Женскаго общества взаимопомощи. — Выходитъ два раза въ мѣсяць 1 и 15 по ст. ст. Vol. I. № 1. 1914.

Editor [*Ред.*] Aleksander Nemolovsky. — **Нью-Іоркъ, 1914—1915**: *Publisher* [*Вид.*] The Most Rev. Archibishop Platon. *Адр. ред.*: 15 East 97 Street, New York City.

Вийшло: 1914 — Vol. I № 1—10, 1915 — Vol. II № [?]; *Ф.* 29×21 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.*: на рокъ 2 долл. *Ц.* окремого числа 10 цент. Члены Об-ва Ревнителей Православія получаютъ безплатно.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Vol. I № 9, 10.

Примітки: № 9 датовано 30 березня, а № 10 — 15 квітня 1914 р. На титульній сторінці зазначено: «Печатается по благословенію высокопреосвященнѣйшаго архіепископа Платона».

«Ревнитель Православія» — видання релігійного спрямування. У матеріалах часопису описувалися релігійні свята та розповідалося про традиції їх відзначання. У часописі вміщувалися також проповіді (Пасхальное привѣтствіе пастырямъ и пасомымъ Америк. Епархіи. — № 9) та матеріали дидактичного характеру, метою яких було заохочення вірних до добрих справ, порятунку душі і тіла (Короткіи размышленія. — № 9). У № 9 надруковано низку віршів про велике свято Воскресіння Христове, як-от: «Радость Воскресенія Христова», «Христосъ Воскресъ», «Воистину Воскресе».

Час від часу редакція подавала інформацію про події громадського життя за кордоном, зокрема в Україні. В одному з матеріалів розповідалося про судовий процес над руськими селянами та духівниками-москвофілами, журналістом С. Бендасюком, яких звинувачували в тому, що вони вели агітацію проти уніатської Церкви і підтримували ідею приєднання частини Угорської території до Російської імперії (Львовскій процессъ. — № 9).

Матеріали № 10 присвячувалися вшануванню пам'яті передчасно померлого владики Платона (Александр Е. «Подъ тяжестью страшного горя») та ознайомлювали з основними віхами життєдіяльності цього очільника православної церкви у Нью-Йорку (Чепелев І. «Нашъ Владика Платонъ»; Баландюк М. «Кѣмъ былъ для насъ преосвященнѣйшій владыка Платонъ?»; Чепелев І. «Владыка Платонъ — создатель сиротскаго пріюта»). Доповнювали їх поетичні твори, присвячені владиці, а саме: І. Луцик «Его високопреосвященству, Архієпископу Платону».

У номерах подавалися фотографії ікон і релігійних діячів.

Редакція на сторінках часопису вела строгу звітність доходів і витрат Православної жіночої спільноти взаємодопомоги та членських внесків і пожертв, які надходили до Товариства ревнителів православ'я.

Бібліографія: *Вергунъ Д. Н.* Новѣйшая Карпаторусская библіографія / Д. Н. Вергунъ. — Нью-Юркъ, 1920. — С. 16; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 2121—2122.

Р. Романюк

642

РОБІТНИК = (**THE WORKER**) (1914—1916) = ROBITNYK = THE WORKER (1917—1920, 1922—1923): Одинока українська часопись посьвячена інтересам працюючоі кляси = The only Ukrainian paper devoted to the interests of the Working Class (1914 ч. 1—6); Орґан Української Соціялїстичної партії в Америці. Одинока українська часопись посьвячена інтересам працюючоі кляси = The only Ukrainian paper devoted to the interests of the Working Class (1914 ч. 7 — 1915 трав.); Орґан Української Федерації Соціялїстичної Партії в Злучених Державах. Одинока українська часопись посьвячена інтересам працюючоі кляси = The only Ukrainian paper devoted to the interests of the Working Class (1915 черв. — 1916); Щоденна Робітнича Ґазета = Ukrainian Daily. Орґан Української Федерації Соціялістичної Партії (1917—1918); Орґан Української Федерації Комуністичної Партії (1919—1920); Місячний журнал посвячений інтересам працюючих мас в Америці (1922—1923). — Виходить 10, 20 і 30-го щомісяця (1914), раз на тиждень (1915—1917), що дня (1917), тричі на тиждень (1918—1920), раз у місяць (1922—1923). Р. 1. Ч. 1. 1914, 30 січ.

Editor & Mgr. T. Potchynok (1914). *Ред.* М. Січинський (1915—1916), Е. Крук (1917), *Редакційна колегія*: H. Lehun, D. Moisa, I. Selsky, *Редакційний Комітет* під проводом П. Ладана (1918). — **Детройт, Міч**. (1914 — трав. 1915); **Клівленд, Огайо** (черв. 1915 — лип. 1918); **Нью-Йорк, Н. Й**. (листоп. 1918 — 1920, 1922—1923), **1914—1920, 1922—1923**: *Видає* Друкарсько-Видавнича Спілка «Робітник» (1922—1923). *Published* by The International Printing Co., 1745 Michigan. Ave. Detroit, Mich. (1914); By the Robitnyk Printing and Publishing Co. Inc., 2335 W. 11-th Str., Cleveland, Ohio (1917—1920). *Адр. ред.*: 1745 Michigan. Ave. Detroit, Mich. (1914), 2335 Вест 11-та, Клівленд, О. (1917), 30 Street Marks Pl., New-York, N. Y. (1922—1923).

Вийшло: 1914 — Р. 1 ч. 1—32 [?], 1915 — Р. 2 ч. 1—37 [?], 1916 — Р. 3 ч. 1—46, 1917 — Р. 4 ч. 1—231, 1918 — Р. 5 ч. 1—155, 1919 — Р. 6 ч. 1—111, 1920 — Р. 7 ч. 1[?], 1922 — Р. 7 ч. 1, 2/3, 4[?], 1923 — Р. 8 ч. 1[?]; *Ф*. 46×30,5 см (1914), 56,5×43,5 см (1917), 28×20,5 см (1922—1923); *Обс*. 4 с. (1914—1917), 24 с. (1922—1923); *Передпл.*: на рік в Америці і Канаді $ 1.00 (1914), в Злуч. Держ. і Канаді $ 4.00, в місті Кливлендї $ 6.50 (1917), за границю $ 1.50 (1914). *Ц*. окремого числа 3 сенти (1914), 2 ц. (1917).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. 1 ч. 6, 14, 15, 1917 — Р. 4 ч. 200; **НБУВ**: 1922 — Р. 7 ч. 2/3.

Примітки: Гасла: «Робітники всїх країв єднайти ся!» (1914), «Пролєтарі всіх країв єднайтеся!» (1917). Від 31 січня 1920 р. виходила газета «Українські Щоденні Вісті» (*див*. 1920 р.). У 1922 р. редакція відновила видання «Робітник» як місячний журнал.

«Робітник» — перший соціалістичний робітничий часопис у США, який 15 березня 1914 р. на зборах Української соціалістичної партії «узнано… орґаном У. С. П.» (1914. — Ч. 6). Газета виходила спочатку в Детройті, 23 травня 1915 р. редакцію було перенесено до Клівленда, збільшено формат видання вже 10 червня 1915 р. розпочато випуск. Від червня 1915 р. «Робітник» став офіційним органом «Української Федерації Соціялїстичної Партії в Злучених Державах». 11 травня 1918 р. поліція заарештувала персонал друкарні, редакції та адміністрації, 10 липня 1918 р. відбувся повторний арешт та суд. Через розпочате владою переслідування прихильників соціалістичного руху редакційний комітет при допомозі М. Андрейчука випустив у Клівленді 1918 р. ще два числа «Робітника», і вирішено було перенести його видання до Нью-Йорка, де в листопаді 1918 р. відновлено випуск.

Часопис як офіційний орган Української соціалістичної партії у США мав на меті сприяти консолідації українського робітництва на соціалістичному ґрунті для боротьби за свої соціально-економічні права. Це завдання визначало тематику публікацій видання, серед яких переважали статті аналітичного характеру про потребу створення осередків соціалістичної партії та Української федерації соціалістичної партії (Баворовський Н. Будучність належить до соціялїзму. — 1914. — Ч. 6; Що таке секція? — 1914. — Ч. 15), професійних спілок, асекураційних (страхових) товариств. У статтях і замітках висвітлювалися труднощі робітничого життя в умовах капіталістичного ладу, який на сторінках видання порівнювався із російською деспотією (Систематична неволя на фабриці Форда. — 1914. — Ч. 15). Луіс Гамерлінґ порушував питання свободи особистості в американському суспільстві, вказуючи на її декларативність (Особиста свобода. — 1914. — Ч. 14, 15).

Автори часопису не оминали увагою культурно-громадське життя американських українців, зокрема, обговорювали проблеми виховання та освіти молодого покоління (Кінах С. О вихованю дітей. — 1914. — Ч. 6; ін.), критично відгукувалися на виступи української театральної трупи в Детройті. Ювілейне ч. 6 за 1914 р., присвячене 100-літтю від дня народження Т. Шевченка, відкривалося редакційною статтею про нього.

РОБІТНИКИ ВСІХ КРАЇВ ЄДНАЙТЕ СЯ!

Одинока українська часопись посьвячена інтересам працюючої класи.

РОБІТНИК

The only Ukrainian paper devoted to the interests of the Working Class

Single copy 3cents. (The WORKER) Поодиноке ч. 3 сенти.

Ч. 6. Р. 1. ДЕТРОЙТ МІЧ П'ЯТНИЦЯ 20 МАР. Р. 1914 DETROIT, MICH. FRIDAY. 20 MAR. 1914 No. 6 VOL. 1.

ЮВИЛЕЙНЕ ЧИСЛО
в сотні роковини уродин Тараса Шевченка.

Увесь український народ обходить велике свято, 100 літний ювилей уродин Великого свойого Пророка і Учителя Т. Шевченка.

Сповняєть ся тихе задушевне бажанє Поета:

„І мене в сімі великій
В сімі вольній новій
Не забудьте спомянути,
Не злим тихим словом!"

І несеть ся цей спомин могутньою струєю від Сина аж геть по Кавказ та Каспійське море.

Несеть ся тужлива сердешна згадка серед українських еміґрантів на чужині, далеко від рідного краю лунають Його могутні пісні, Його великі кличі на чужій земли,..
серед тяжкого поневолення...
серед змагань до свободи...

А відгомін летить далеко за море та цвітками стелить ся на Поетовій могилі... — — — —

Його Пісня, Його мученичє житя за стремлінє до ідеалу є для нас великою здохотою в наших визвольних змаганях.

Бо пісня та це великий гимн любови до поневоленого люду.

Бо пісня та це великий порив, це заклик до боротьби за волю..

Бо пісня та мережана кровю пронизана тугою за рідним краєм.

Бо пісня та палає вогнем гніву, не навести й мести до ворогів робочого люду. . .

Та Пісня, Велика Свять. . . .

. . . . . .

В хвилі коли вороги України гадали, що її вже немає, в хвилі коли в українськім народі замерла свідомість, а спина гнулась перед московскими магнатами, та польською шляхтою, коли замерла українська народня поезія, в тій хвилі такій сумній, являєть ся Тарас Шевченко.

Його могутнє слово вириває із сну український люд. . . . . .

. . . від кривавих вому заспані очі...

. . . веде до боротьби. — . . . .

Світе тихий, краю милий Моя Україно! За що тебе сплюндрували за що маєш гнеш?

читав український народ і пожвавило його серце. А Поет наводить йому перед очі всі инші нові образи.

Розкриває минувшину України... І бачить народ славну свою минувшину і в його вступає бодрість і надія. Бачить народ як козаки бють ся з ворогами за долю і волю. Бачить козацьке панованя і його упадок через лихе правлінє гетьманів. А по тім упадку неволя. Але не упав козацький дух, не зникла любов до України.

Зриваєть ся великий рух, начинає ся страшна кара на панах, на гнобителях народу, бо прийшла Гайдамаччина В червоних красках ма- Поет цей великий акт гніву і мести за народні кривди. . . . . .

А народ читає Його пісні. І відживає в нім бодрий дух і він рветь ся до кращої будучини. І се дивно. Бо устами Шевченка говорив цілий народ. Бо в його пісні проявилось все те чим накипіло українське серце. І задрожав, злякав ся московський цар, злякав ся маленької книжечки, заслав Великого поета на Сибір, в салдати.

Однак мимо заборони ще сильнійше загреміла пісня. А пісня та житиме вічно. Та пісня переповнена такими терпіннями, на вид народньої кривди,..Що нею перелякать можна ціле село!"

Поет так любить свою Україну, що мимо страшного свойого терпіння мимо тяжкої неволі, ані на хвилину не забуває про Неї.

Живе лишень з гилками та споминами про рідний край бажає хоч на хвилину на Вкраїну. Перша воля на душу найде знепіра, коли туга гадюкою обвисть ся коло серця, що. . . .

. . . . . .

„Жить не хочеть ся на світі,
А тут мусиш жити. . .
Мушу, мушу? а для чого?
Щоб не губить душу?
Не варт вона того жалю?
Ось для чого мушу
Жить на світі, волочити
Тяжкі найдали;
Може ще поливлю ся
На мою Україну"

. . . . . .

Такої сильної аж до фанатизму доходячої любови не можна часто побачити. Поет не раз тратить надію повороту на Україну, однак бажає, щоб хоч поховали Його на рідній землі.

. . . . . .

„Холоне серце, як згадаю
Що не в Україні поховають
Що не в Україні буду жить."

. . . . . .

І в безмірі туги і жалю звертає ся з благанням до Бога:

. . . . . .

„Дай дожити, подивитись,
О Боже мій милий,
На лани тії зелені,
На тії могили!
А не дасш то донеси
На мою Україну мої думи,
Бо я Боже, я за неї гину...

— — — — — — —

А коли вже по доведеть ся Йому вернуть ся на Україну, то бажав би, щоби хоч Його пісні дійшли на Вкраїну

Єднайте ся брати мої
У чужому краю!..
— — — — —
Обніміте брати мої
Найменшого брата!
Нехай мати усміхнеть ся
Заплакана мати!
— — — — —
Учіте ся брати мої
Думайте читайте!..

Значна частина матеріалів свідчила про те, що редакцію хвилювали суспільно-політичні події на батьківщині. Це насамперед відображено у замітках про знущання над політичними в'язнями у Росії та діяльність американського Товариства допомоги політичним жертвам царського режиму (До читачів Чикаго. — 1914. — Ч. 14), становище соціалістичної преси у Росії, заборону урочистостей з нагоди шевченківського ювілею у Києві. Більшість таких публікацій супроводжувалися закликами жертвувати на ті чи інші потреби, у них подавалися адреси для надсилання коштів. У виданні містилася інформація про нові книжки львівського видавництва «Добра Новина», під рубрикою «Цьвітки часописий» — критичні статті про періодичні видання, зокрема «Гірник», «Нове Життя».

Суспільно-політичну тематику розкривали матеріали рубрик «Новини», «Відгуки», «Справи громадянсько-організаційні», «Детройтська Хроніка», «Зі світа», «Із сьвітової статистики», «Наші листування», «Дописи», «Маленький фейлєтон», «Нові книжки і виданя» тощо.

Під рубрикою «Справи Партійні» подавалися «справоздання» (звіти) Центрального комітету УСП, у яких інформувалося про партійні збори тощо. На останній сторінці друкувалися оголошення, реклама українських періодичних видань.

Іноді редакція вміщувала вірші соціалістичного спрямування, зокрема І. Г. «Багряний стяг» (1914. — Ч. 6).

На початку своєї діяльності редакція була змушена долати матеріальні труднощі, про які йшлося у редакційних замітках: «Ми купили друкарню, працюємо без ніякої заплати, ходить нам головно о те, щоби «Робітник» виходив... Щоби лишень вдержати ту одиноку українську робітничу часопись» (Від редакції. — 1914. — Ч. 6).

22 листопада 1917 р. вийшло ч. 200 «Робітника», в якому було вміщено низку статей про саме видання, а також події у Росії та Україні, зокрема про готовність радянського уряду Росії укласти мир. У цьому числі опубліковано «Проклямацію «комісарів народа» за підписом Л. Троцького про боротьбу з О. Керенським, матеріали, що позитивно оцінювали роботу першого всеукраїнського робітничого з'їзду та Української Центральної Ради, а також заклик про збір пожертв «В поміч революційній дем. на Україні». Щодо місцевих подій, то редакція повідомляла про окружну конференцію відділів Української федерації соціалістичної партії Західного штату Нью-Йорка й діяльність відділів УФСП.

Про історію часопису та його п'ятирічний ювілей йшлося у редакційній статті, Т. Чернявський у матеріалі «Під розвагу товаришам і прихильникам видавництва «Робітника» вів мову про фінансові труднощі видання (1917. — Ч. 200).

Упродовж 1916—1917 рр. на сторінках «Робітника» відображалася боротьба проти соціал-патріотизму в лавах УФСП. Редактор часопису М. Січинський вміщував у виданні відозви та звіти Федерації, що викликало невдоволення і протести деяких відділів, тому він повністю присвятився праці у Федерації, а видання редагував, за словами останнього редактора часопису П. Ладана, «лише своїм іменем». Фактичним редактором був Е. Крук, який писав статті «в дусі соціалістичнім та інтернаціоналістичнім».

У цей період «Робітник» вів гарячу полеміку з іншими українськими виданнями, які виходили в Америці («Америка», «Гайдамаки», «Народна Воля», «Народне Слово», «Свобода»), тому вони організували кампанію критики УФСП та її друкованого органу.

Зі зростанням УФСП до понад сорока відділів з 12 квітня 1917 р. «Робітник» виходив як щоденник, а Е. Крукові допомагав Г. Семешко.

На початку 1918 р. редактор партійного органу Е. Крук під тиском полемічної боротьби з іншими часописами, за визначенням П. Ладана, «хилився в сторону ліберально-буржуазної політики» і друкував передовиці, в яких схвалював діяльність Української Центральної Ради і «накидався» на російський соціалістично-робітничий уряд. На партійній раді 12—14 квітня 1918 р. вирішено, що редактор працюватиме під контролем редакційного комітету, до складу якого входили П. Ладан, Г. Легун, Д. Мойса та І. Сельський. Комітетові було доручено «цілковиту контролю над моральною стороною органу» (П. Ладан). Це так вплинуло на Е. Крука, що він до двох днів залишив редакцію. На якийсь час її очолив П. Ладан, йому ж на допомогу запрошено М. Андрейчука й І. Світенького.

З відновленням виходу «Робітника» у Нью-Йорку пожвавішав партійний рух, і наприкінці 1918 р. кількість УФСП зросла до 95 відділів, у яких гуртувалося понад 1700 членів.

Серед активних авторів «Робітника» були: Н. Баворовський, Д. Бориско, С. Кінах, Е. Крук, П. Ладан, М. Сріблянський (псевд. М. Шаповала), Т. Чернявський.

За Енциклопедією Українознавства, газета згодом перейшла на радянську ідеологію, від 1919 р. стала органом Української федерації комуністичної партії, у

січні 1920 р. припинила вихід. 1922 р. редакція відновила видання «Робітника» в журнальному форматі.

1919 р. останнє (111-те) число вийшло 30 грудня.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 215; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1258, 1271, 1285—1286.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2532; Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2848; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — P. 388; *Ладан П.* Короткий начерк історії Української Федерації Соціялїстичної Партії і соціялїстичного руху між українським робітництвом в Злучених Державах / П. Ладан // Робітничий календар на рік 1919 : видане Української Федерації Американської Соціялїстичної Партії. — New York, N. Y., 1918. — С. 165—194; *Калинович І.* Українська преса і видавництва за 1923 рік / І. Калинович. — Львів ; Київ, 1924. — С. 12; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 147—148; *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 122.

В. Ґабор

643

РУССКАЯ ЗЕМЛЯ: Народный еженедѣльникъ на галицко-русскихъ говорахъ (1914 ч. 1—4); Народный иллюстрированный еженедѣльникъ на галицко-русскихъ говорахъ (1914 ч. 5—28/29). — Выходитъ по четвергамъ. Г. 1. Ч. 1. 1914, 8 янв.

Изд. и ответственный ред. Дмитрій Вислоцкій. — **Перемышль, 1914**: *Друк.* Ант. Блюя въ Перемышле. *Адр. ред. і адм.*: Перемышль, Рынокъ, 12.

Вийшло: 1914 — Г. 1 ч. 1—14/15, 16—18/19, 20, 21/22, 23—28/29, [?]; *Ф.* 23×21,5 см; *Обс.* 8 с., 12 с., 16 с., 20 с.; *Передпл.*: річно въ Авст. -Венг. 4 к, въ Америку 2 дол., въ Россію 3 руб., въ другіе держ. 8 кор. *Ц.* окремого числа 10 гел.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Г. 1 ч. 4; **НБ ЛНУ**: 1914 — Г. 1 ч. 1—28/29.

Тижневик «Русская Земля» — видання москвофільського напряму. Про мету заснування і завдання газети повідомлялося у вірші публіцистичного змісту «Русскіи братья хлѣборобы...», який виконував роль вступного слова та у редакційній статті «Русская Земля». У ній, зокрема, декларувалося прагнення редакції до пробудження «во всѣхъ русскихъ людяхъ русско-народного и державно-гражданского самосознания», завдяки якому «русский народ» зумів би стати повноправним господарем у своїй країні. Завданням тижневика як «печатного оружія» проголошувалася боротьба «за свободу, народнôсть, вѣру и за весь трудящійся русскій людъ».

Основні теми газетних матеріалів — відстоювання прав «русскихъ» на рідних теренах, боротьба з польським шовінізмом та «зрадниками» народу — «мазепами», які, переконаний автор статті «Пишутъ цирографы» (ч. 4), зреклися своєї мови й тісно співпрацювали із шовіністично налаштованими урядовцями-поляками, а також злагода й мирне співіснування поляків та «русскихъ». З приводу останнього автор цієї статті роздумував: «Чи не гараздъ было бы, не розумно, не по людски, если бы польскій и русскій народъ жили собѣ якъ кровнымъ братьямъ славянамъ пристоитъ, въ мирѣ, згодѣ, супокою...».

Редакція газети засуджувала насильницьке переведення православних селян в уніатство. У статті «Дивачный процесъ» йшлося про судовий процес «надъ русскимъ православнымъ народомъ» у м. Марамарош-Сигіт (Північна Буковина) за відмову селян відвідувати богослужіння греко-католицьких священиків, що трактувалося австро-угорською владою як антидержавна діяльність. На основі цитат з угорської газети «Vilag» змальовувалися безчинства жандармів. Публікація «Письмо русского волоцюги» засвідчила негативне сприйняття уніатства, яке пропагувалося отцями-василіанами на Засянні, а також їхнього ворожого ставлення до Російської імперії («нашимъ ворогомъ есть Россія, котра переслѣдує своихъ подданыхъ за вѣру католицку...»). У ч. 21/22 надруковано велику статтю «Русскій народъ и его вѣра», у якій висвітлено становлення православної віри на «русскихъ» етнічних землях.

Редакція «Русской Земли» пропагувала освіту як один із важливих чинників звільнення народу від гноблення у всіх проявах. У статті «Кто лемъ русснакомъ себе признае, у кого русское сердце въ грудяхъ» наголошувалося, що селяни повинні «просвѣщатися, ходити до читальні, читаты газеты и книжкы», бо «читальня то друга церковъ, то есть храмъ наукы». У цьому ж матеріалі стверджувалося: «Молодежь — то будучнôсть народа», і тому потрібно дбати про її освіту та виховання.

На сторінках видання функціонували рубрики: «Лемковская Русь» (повідомлення про події у селах Лемківщини), «Изъ свѣта», «Новинки» (інформація про життя і діяльність громадських організацій Перемишля і повіту та місцевого населення), «Смѣхъ и правда». У ч. 7 запроваджено тематичну рубрику «Политика».

Ч. 4. Перемышль, четвергъ дня 16. (29. н. ст.) января 1914. Годъ I.

АДРЕСЪ РЕДАКЦІИ и АДМИНИСТРАЦІИ: Перемышль Рынокъ 12.

РУССКАЯ ЗЕМЛЯ

Народный еженедѣльникъ на галицко-русскихъ говорахъ.

ВЫХОДИТЪ ПО ЧЕТВЕРГАМЪ.

Подписная цѣна на цѣлый годъ: Въ Авст.-Венг. 4 К. — Въ Америку 2 доляры. Въ Россію 3 рубли. — Въ другіе держ. 8 Кор. Поодинокій н-ръ 10 гел.

Объявленія принимаются въ Администраціи отъ 9—12 часовъ дня по 30 гел. за одну строчку, постоянныя объявленія по соглашенію.

Св. княгиня Ольга.

Св. Кириллъ и Меѳодій.

Пишутъ цирографы.

Хотѣла воля судьбы, що кромѣ русского народа, котрый ôтъ вѣка-правѣка, бо еще давно передъ пришествіемъ на свѣтъ Христа Спасителя заселилъ Галичину, мешкаютъ въ Галичинѣ также другіи народы, котрî съ часомъ, далеко пôзднѣйше, бо передъ 500—600 лѣтами прійшли на русскую землю стародавного Галича. Тыми народами суть поляки, жиды, нѣмцѣ, цыгане и т. д.

Хотѣла такъ воля судьбы, загостили тѣ народы помежи насъ, мешкаютъ тутъ кôлькасотъ лѣтъ, было бы грѣхомъ хотѣти тыхъ людей чи силою ôтси выгнати, чи якъ говорятъ дурноватыи люди, вырѣзати ихъ або въ Сянѣ вытопити. Того русскій народъ не хоче, чужой кривды ани крови русскій народъ не жажде. Русскій народъ ôтъ правѣка честный, благородный и великодушный, твердо стоитъ при Христовôмъ законѣ, хоче добра и собѣ и другимъ, своимъ сосѣдамъ и ближнимъ.

Но не може русскій народъ стерпѣти того, щобы сосѣди и чуженцѣ, котрыхъ ôнъ гостинно на своей земли принялъ, русскому народу по головѣ танцовали.

Особливо доткливо болитъ всѣхъ насъ русскихъ, коли найблизшіи намъ братья-славяне по крови, вмѣсто признати нашу гостепріемность и быти намъ вдячными, що найшли на русской земли притулокъ, пристановище и насущный хлѣбецъ, надъ нами пануютъ и старшуютъ и доводятъ до того, що русскій человѣкъ мусить о каждый загôнъ, о кажду скôрку хлѣба, а навѣть о свое слово, о свôй языкъ и кажде найрôднѣйше право боротись.

Чи видали вы на чотыри миліоны русского народа въ Галичинѣ, русского старосту, русскихъ комисарей, русскихъ инспекторôвъ податковыхъ, начальникôвъ, урядôвъ, высшихъ урядникôвъ, повѣтовыхъ маршалкôвъ? — Хоть очи выколи, ани слѣду!

А чи такъ повинно быти? Чи то гараздъ? Чи не гараздъ было бы, не розумно, не по людски, если бы польскій и русскій народъ жили собѣ якъ кровнымъ братьямъ славянамъ пристоитъ, въ мирѣ, згодѣ, супокою, одинъ на другого не поставали, взаимно собѣ не мѣшали, русскій народъ свою а польскій свою землю боронили, а противъ чужинцѣвъ і кровопійцѣвъ ишли якъ одинъ мужъ рука объ руку, рамя объ рамя.

Но на жаль, поляки котрî передъ сто лѣтами [illegible]авали себе за найбôльше поступовый народъ, на весь свѣтъ голосили, що хотятъ рôвности, братства и свôбоды для всѣхъ народôвъ свѣта, поддаючись якомусь нечистому пôдшепту.

Найшлись уже въ половинѣ мин. столѣтія межи поляками такіи люди, що голосили, що галицко-русскій народъ то не народъ, то якась масса не знати що, якась причепа польского народа. Въ 1860-ôмъ роцѣ графъ Лешекъ Борковскій въ галицкôмъ соймѣ кричалъ на все горло: „Нье ма Русѣ!" А въ 1890-ôмъ роцѣ италіанецъ съ роду, правнукъ кухаря послѣдного польского короля, графъ Казиміръ Бадени, разомъ съ сыномъ варшавского г..ля Михаиломъ Бобжинскимъ закликали до себе где котрыхъ мягкихъ сынôвъ русского народа и подôбно якъ сатана до Христа сказали имъ: „дôстанете всѣ добра свѣта, якъ выречетесь русского народа и русского имени, якъ будете голосити: „русскій народъ, то шизматики, кацапы, москалѣ, здрадники державы!"

Тогдашни мягкіи русскіи люди не слухали старыхъ твердыхъ патріотôвъ, пôйшли на лапку проворного италіанця и его варшавского прислужника ôтпекались своего русского народа и имени и стали мазепами. За то получаютъ для своихъ обществъ и для себе миліоны, почести, посольскіи мандаты, ордеры.

Но и въ мазепахъ совѣсть обзывалась. Чужа либерія была имъ стыдна и для того задумали поза плечи своихъ творцѣвъ — добродѣевъ, порозумѣтись съ найбôльшими ворогами не лишь полякôвъ, но и всѣхъ славянъ съ прусаками. Думали, що ôтъ прусакôвъ приплыне имъ стôлько миліонôвъ марокъ, що разомъ съ миліонами коронъ дадутъ мазепамъ

Під рубрикою «Новинки» містилося також повідомлення «Библіотека «Русской Земли» про те, що до кожного числа часопису виходили додатки у формі брошур, зміст яких становили художні та публіцистичні твори про історію і тогодення «русского» народу.

Традиційно останню сторінку газети займали оголошення про надання послуг фахівцями, реклама кредитної спілки «Лемковская Касса».

Автори публікацій газети: С. М. Калинець, Іван Кацап, Петро Подлесний.

Судячи із застереження, поданого на четвертій сторінці, «на другу недѣлю дôстануть «Русскую Землю» лемъ тоты пôдписчики газ. «Лемко» котры прислали або пришлють пренумерату», до ч. 4 часопис розповсюджувався серед передплатників газети «Лемко», а далі перейшов на самостійну передплату.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 201.

Література: *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст. -бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 137—139.

Архівні джерела: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 57, спр. 477. — Арк. 2.

О. Дроздовська

644

РУССКІЙ НАРОДЪ = THE RUSSIAN PEOPLE: Оффиціальный органъ Союза освобожденія Прикарпатской Руси въ Канадѣ ([1919]—1920). — [Виходить що тижня]. Vol. I. № 1. 1914, [18 листоп.].

Ред. Вікторъ П. Гладыкъ (1914 — 1918), Р. Н. Самѣло (1919—1920). — **Вінніпег, 1914—1920**: *Издаетъ* Союзъ Освобожденія Прикарпатской Руси (1919—1920). *Адр. ред*.: 115 Euclid Ave., Winnipeg, Man., P. O. Box 3659, Sta B.

Вийшло: 1914 — Vol. I № 1—4, 1915 — Vol. II № 1—47, 1916 — Vol. III № 1—49, 1917 — Vol. IV № 1—43, 1918 — Vol. V № 1—20, 1919 — Vol. VI № 1—12, 1920 — P. VII № 1(235)—41(276), [?]; *Ф*. 60,5×44,5 см; *Обс*. від 4 с. до 8 с.; *Передпл*.: въ Канадѣ на годъ 2 дол., за границы Канады 2,5 дол.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1920 — P. VII № 41(276).

Примітки: У 1918—1920 рр. газета виходила нерегулярно. Під логотипом — девіз газети: «Единство Русского Народа» та гасло І. Наумовича «Молись — учись, трудись — трезвись». Матеріали друкувалися російською мовою та «язичієм», упродовж січня—квітня 1919 р. — паралельно англійською мовою. На с. 2 подано підзаголовок: «Еженедѣльная въ Канадѣ русская національная газета печатающаяся на русскомъ языкѣ и малорусскомъ діалектѣ».

Тижневик «Русскій Народъ» відображав протистояння між українофільською і москвофільською течіями в середовищі емігрантів з Галичини у Канаді. Редакція газети відкрито полемізувала із національною українською пресою. Упродовж усього періоду існування видання вона нападала на українських діячів, критикувала діяльність інституцій, що ширили національні ідеї на чужині. Зокрема, редакція виступала проти відкриття англо-українських двомовних шкіл у провінції Манітоба, осуджувала тих емігрантів, які відмовилися від москвофільських переконань. Особливої критики зазнав о. П. Божик, у минулому русофіл, що 1920 р. на сторінках газети «Буковина» (Вінніпег) як її редактор виступав проти «Русского Народа». 1919 р. опубліковані у тижневику матеріали відображали суперечності, що існували у середовищі русофільських груп Канади, особливо між москвофілами Альберти та членами Союзу визволення Прикарпатської Русі. На сторінках газети друкувалися списки жертводавців, які перераховували кошти на будівництво «русинських» установ і шкіл у Канаді, тексти звернень православних священнослужителів.

Матеріали рубрики «Новости» згруповано в підрубриках за назвами країн чи регіонів — «Россія», «Англія», «Греція», «Польша», «Буковина», «Карпатськая Русь» тощо, більшість повідомлень датовані. У газеті інформувалося, зокрема, про замах на православного патріарха Тихона.

В опублікованій у виданні статті «Роль русской интеллигенціи въ революціи», що тематично продовжувала низку публікацій попередніх чисел, дискутувалася проблема несприйняття російською інтелігенцією, незважаючи на її демократичні ідеали, жовтневої соціалістичної революції та оцінка цієї події А. Луначарським.

Окрім новин із життя українців у Канаді, в газеті друкувалися інформаційні повідомлення про участь Росії у Першій світовій війні, згодом — про діяльність більшовицького уряду й армії, воєнні дії на її території, дипломатичні переговори, події у Польщі та Чехословаччині, відносини України й Великобританії тощо (рубрика «Новости»). Повідомляючи детально про події у Росії, редакція газети пропагувала ідею єдності Російської держави, захищала інтереси Російської православної церкви, постійно інформувала про збільшення її прихильників у Канаді.

У виданні друкувалася докладна інформація про військово-політичний та економічний розвиток країн

Європи, які брали участь у Першій світовій війні та Паризькій мирній конференції 1919 р., критикувала «антислов'янський» характер політики французьких дипломатів.

Найдетальніше події в Україні висвітлювала рубрика «Корреспонденціи»: «Изъ Старого Краю» — це інформація про хід мирних перемовин між Польщею і радянською Росією, які проводилися у Ризі, та долю Галичини у світлі досягнутих мирних угод, критика «угодовської» політики С. Петлюри щодо Польщі, «оперетковість» уряду Є. Петрушевича й українського військового керівництва («Спеціальна корреспонденція до «Р. Народа»). Редакція також різко негативно оцінила прилучення Закарпаття до Чехословаччини всупереч сподіванням, що сусідство з «карпаторосами» буде «соединительнымъ звеномъ въ нашихъ сношеніяхъ съ Россіей», особливо критикуючи ідею існування окремого «карпаторусинського» народу, та узагальнила по-дібні процеси як наслідок австрійської та польської політики, спрямованої на поділ Російської держави («Хотятъ сотворити новый народъ»). Подібні думки висловлено у дописі «Въ защитѣ единства Россіи», автор якого негативно оцінював спроби українських вчених довести на основі даних антропології та етнопсихології принципову відмінність між українцями й росіянами як двома окремими народами й від імені 30-мільйонного «русского населенія» в Україні декларував державну та національну єдність із Росією.

Спілкування із читачами редакція вела за посередництвом рубрики «Отвѣты редакціи».

Значна частина матеріалів видання — це передруки з російських часописів.

Більшість надрукованих у газеті рекламних оголошень ілюстровано.

Серед авторів публікацій часопису — П. Божик, К. Геник, В. Гладик, Т. Кохан, І. Попудов, Р. Самєло та інші, які виступали анонімно, під псевдонімами або криптонімами.

Останній наявний (41-й) номер вийшов 21 жовтня 1920 р.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 211—213.

РУССКІЙ НАРОДЪ

The Russian People.

НОВОСТИ.

РОССІЯ.

АНГЛІЯ.

ИТАЛІЯ

ГРЕЦІЯ.

КАРПАТСКАЯ РУСЬ

БУКОВИНА

ПОЛЬША

ГЕРМАНІЯ.

Література: *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — 2-ге вид. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 152, 291—293, 348; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs, 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 55.

Л. Сирота

645

СВѢТЪ: Просвѣтительный двомѣсячникъ. — Вып. 1. 1914, сѣч./лют.

Ред.-изд. Романъ И. Прислопскій. *За ред. отвѣчае* Іоаннъ Пурхля. — **Новый-Санчъ, 1914**: *Друк.* ѳересы Якубовской пôдъ зарядомъ Іоанна Пурхли. *Адр. ред. і адм.*: Издательство «Свѣтъ» въ Новомъ-Санчѣ.

Вийшло: 1914 — Вып. 1—3; *Ф.* 27×17 см; *Обс.* від 32 с. до 40 с.; *Передпл.*: на рôкъ въ Австро-Угорщинѣ

2 кор., для селянъ, мѣщанъ, учащôйся молодежи 1 К. 20 г., для Америки 1 доляръ, для Россіи 1 рубель, для Нѣмеччины 2 марки. *Ц*. окремого випуску 35 гел.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Вып. 1—3.

Популярний часопис «Свѣтъ» видавався насамперед для українського населення (передовсім — сільської молоді) Лемківщини. Редакція ставила перед собою завдання «подати народнымъ масамъ вѣдомости о свѣтѣ и о поступѣ, до которого дôйшовъ свѣтъ, щобы тымъ способомъ дати имъ пôдставу до просвѣщенья, и заинтересовати просвѣщеньемъ — отже переломити обонятнôсть (байдужнôсть) на книжку и газету» та «служити просвѣтительною лектурою для сельской молодежи, котора покôнчила народныи школы».

Щоби досягти цієї мети, планувалося вміщувати пізнавальні матеріали про Сонячну систему (Сонце, Землю, Місяць, інші планети), усі континенти, моря, ріки й озера, пустелі й гори, різні народи, їхні звичаї та релігії, звірів і рослин «у насъ незнаныхъ», а також висвітлювати історію людства й розповідати про нові винаходи.

У наявних випусках, у яких статті друкувалися із продовженням, читачі ознайомлювалися з такими публікаціями: «Небозводъ» — про Сонце, «Земля», «О людяхъ» — про різні нації (вип. 1), «Ляпончики, або Ляпляндчики. Самоѣды» (вип. 2); «Исляндчики» (вип. 3) — про європейські північні народи, «Море», «О звѣрятахъ и рослинахъ» — про мавп і слонів (вип. 1), волів піжмових, чубатих бекасів, каліфорнійські дерева-велети (вип. 2), зебри, кенгуру, рибу-кулю та японське столітнє дерево-карлик (вип. 3).

У статті Нестора Ром. Прислопського «Історія свѣта» висвітлювалася історія стародавніх часів (вип. 1), Стародавнього Сходу, зокрема Стародавнього Єгипту (вип. 2), Вавилону та Ассирії (вип. 3).

Серед інших пізнавальних публікацій — «Открытье Америки» (вип. 1), «Вынайденье друку» та «Мешканья людей» (вип. 2), «Папѣръ», «Важное ôткрытье для исторіи старинныхъ часôвъ» — про археологічні знахідки під час розкопок єгипетської піраміди, «Дощъ» (вип. 3).

Чітко виокремлювалася лише одна рубрика — «Всячина». Під нею редакція вміщувала різноманітні пізнавальні матеріали, зокрема про довжину залізничних доріг і телеграфних ліній, виробництво кави.

На останній сторінці обкладинки подавалися назви видань, які можна було придбати у видавництві «Свѣтъ», — «Господарскій Указатель», «Практичный Порадникъ» та ін., а також звернення до передплатників часопису, в якому редакція обіцяла надіслати усім наприкінці року мапу Європи, а в наступні роки — мапи Америки, Азії, Африки та Австралії, «если до которого села буде приходити, що найменьше 10 примѣрникôвъ изданія «Свѣтъ» (вип. 2).

Останній (3-й) випуск вийшов у червні 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 211.

В. Ґабор

646

СЛОВО = WORD: Органъ «Русско-народной организаціи» = Russian monsly. The Organ of the «Russian National Organization». — [Місячник]. Г. I. Ч. 1. 1914.

За ред. отвѣчае Иванъ Н. Дриневичъ. — **Waterbury, Conn, 1914**.

Вийшло: 1914 — Г. I ч. 1—3; *Ф*. 39×27,5 см; *Обс*. 4 с.; *Передпл.*: 60 центовъ въ годъ.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Г. І ч. 3.

Примітки: Ч. 3 датовано березнем 1914 р. Склад уряду «Русско-народной организаціи»: голова А. Хомик, заступник голови М. Черпак, секретар І. Дриневич.

Газета «Слово» — місячник москвофільської «Русско-народной организаціи» (РНО), що об'єднувала галицьких українців проросійської орієнтації у США. У передовій статті «Весна иде» завдання редакції окреслено алегорично — через паралель між засівом хліба та засівом духовним. Констатуючи важкий духовний стан «русских» емігрантів з Австро-Угорщини на чужині, редакція звертала увагу на засилля у церквах лжепастирів та водночас наголошувала на необхідності тіснішого зв'язку Церкви з громадськими організаціями. Аналіз тогочасної політичної ситуації, проведений у статті «Чи буде война?», привів до висновку про незворотність майбутньої війни між Росією, Австро-Угорщиною та Німеччиною, бо Росія не дозволить, щоб «Австрія дальше кривдила православный народъ въ Галичинѣ и на Угорщинѣ».

У ювілейній статті «Тарасъ Гр. Шевченко», вміщеній з нагоди 100-річчя від дня народження поета, наголошено на соціальних мотивах у його творчості та фактах дружби Т. Шевченка з «русскими людьми»: «Украинцы кажутъ, що онъ не любилъ русскихъ людей. То брехня! Онъ писалъ много и по великорусски и жилъ въ дружбѣ съ русскими». Поет начебто виступав лише проти кріпаччини, а «недоля народа» однакова в усіх краях. Принагідно редакція відзначала заборону греко-католицького єпископа С. Ортинського молитися за душу Т. Шевченка, позаяк він був православним і нібито виступав проти Бога. Із Шевченкових поезій редакція вибрала лише ті вірші, в яких поет критикував католицьку Церкву («Кругомъ неправда и неволя…», «Папска булла», «Свѣте ясный, свѣте тихій»).

Під рубрикою «Новости» містилися інформаційні повідомлення («Професоръ О. О. Гецевъ», «Угрорусскихъ крестьянъ засудили», «Ляхамъ по зубахъ», «Ганьба мадяронам!»), у яких йшлося про судовий процес у Львові над православними священиками-москвофілами і редактором Бендасюком (названим у газеті то Бендачаком, то Бендацюком) та подібний процес над селянами у Північній Буковині за звинуваченнями у спробі «відірвати» Галичину від Австро-Угорщини, про проблеми заснування просвітніх організацій у США та їх фінансування. У газеті також гостро розкритиковано митрополита Андрея Шептицького за «згоду з поляками» з огляду на факт визнання польськими урядовими колами, що в Галичині живе український народ, а не «русский».

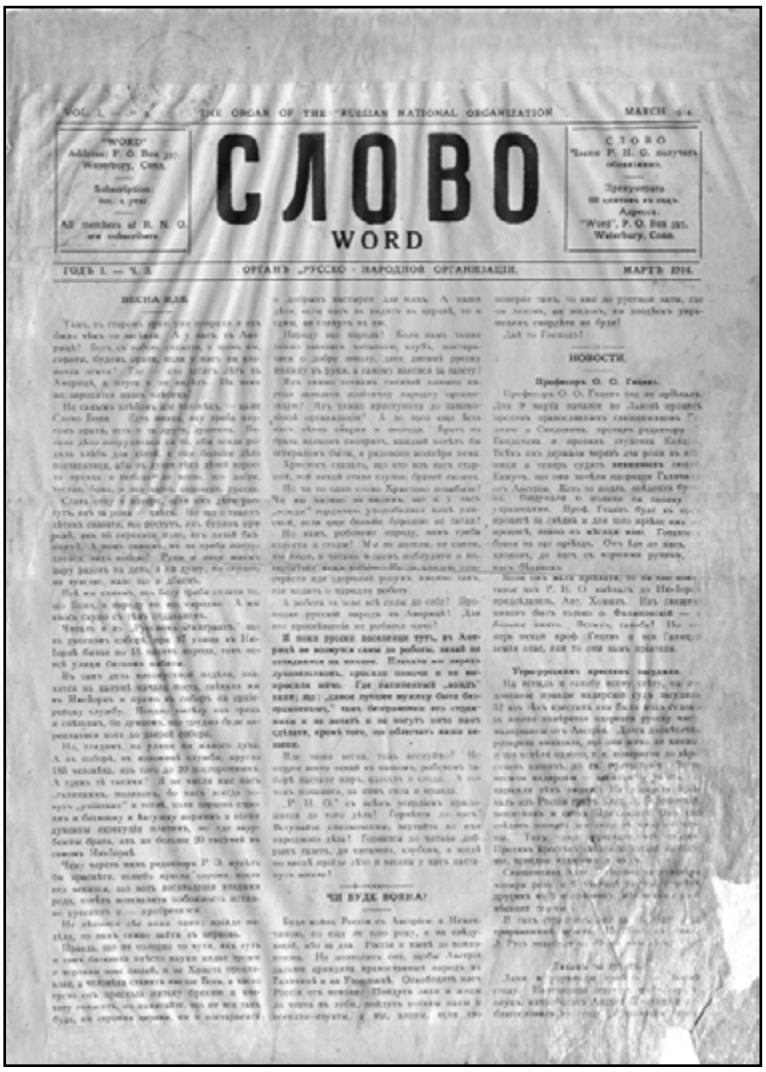
VOL. I. — No. 3. THE ORGAN OF THE "RUSSIAN NATIONAL ORGANIZATION" MARCH 1914.

"WORD"
Address: P. O. Box 317, Waterbury, Conn.
Subscription: 60c. a year.
All members of R. N. O. are subscribers.

СЛОВО
WORD

СЛОВО
Члены Р. Н. О. получаютъ объявленіе.
Адресъ: "Word", P. O. Box 317, Waterbury, Conn.

ГОДЪ I. — Ч. 3. ОРГАНЪ „РУССКО - НАРОДНОЙ ОРГАНИЗАЦІИ. МАРТЪ 1914.

ВЕСНА ИДЕ

НОВОСТИ.

Професоръ О. О. Гецевъ.

ЧИ БУДЕ ВОЙНА!

Матеріали рубрики «Чи знаете, що» інформували читачів про умови страхування РНО та розмір щомісячних внесків. У публікаціях рубрики «Що чувати въ старому краю?» йшлося про неврожай у Галичині та, як наслідок, — голод і пошесті, допомогу галицьких емігрантів з Америки, а також схвально відгукувалося

про виступ у Галицькому сеймі посла Маркова, в якому заперечувалося існування України й українського народу.

Під рубрикою «Смѣшне» друкувалися короткі гумористичні твори.

У «Слові» рекламовано «одиноку русску книгарню» у Нью-Йорку, а також друкарські, торговельні, юридичні та лікарські послуги.

М. Комариця

647

ТОВАРИШ: Ілюстрована просьвітна часопись. — Виходить що суботи. Р. І. Ч. 1. 1914, 1 січ.

Видає і відповідає за ред. Льонгин Цегельський. *Редагує* Ярослав Левицький (1914 ч. 1). — **Львів,**

Ч. 1. Львів, 1 січня 1914. Рік I.

ТОВАРИШ

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:
В АВСТРИЇ:
Річно . . . 3 К — с.
Піврічно . . 1 » 50 »
В НІМЕЧЧИНІ
на рік . . . 3 марки

ІЛЮСТРОВАНА ПРОСЬВІТНА ЧАСОПИСЬ

виходить у Львові що суботи.

Поодинокий примірник коштує у Львові 4 сот., на провінції 6 сот.

Адреса Редакциї і Адміністрациї: „Нове Слово" Львів, ул. Коперника ч. 22.

МОНА ЛЇЗА.

Великого гомону счинила була недавно крадіж славного образу Леонарда да Вінчі, званого „Мона Ліза", або „Джоконда". Образ сей, вартости трех міліонів франків, переховувано в Люврі в Парижи. Дня 22. серпня 1911 вкрадено йог, але так зручно, що годі було відшукати його злодія. Аж припадком натрапили на його слід і то аж в Фльоренциї. Образ викрав кімнатний малер Вінченти Перуджа, Італіянь, який в Парижи був на роботі. Перуджа він в Парижи так прямірне і зічаз всадмітне жите, що ніхто не відозрівав його о крадіж так дорогоцінного образу. Через більше як два роки не показував Перуджа нікому своєї добичі, аж недавно, повернувши до Фльоренциї, пішов з образом до одного купця, що торгує старими річами і хотів йому його продати. Купець пізнав образу „Джоконду", дав знати де треба і так викрилась голосна крадіж славного образу.

1914: [Видання щоденного часопису «Нове Слово»]. «Львівська *друкарня*» у Львові, ул. Коперника, 11. *Адр. ред. і адм*.: Львів, ул. Коперника, 22.

Вийшло: 1914 — Р. І ч. 1—14/15, 16/17, 18/19, 20/21; *Ф*. 26×20 см; *Обс*. 16 с.; *Передпл*.: в Австриї річно 3 К., в Німеччині 3 марки. *Ц*. окремого примірника у Львові 4 сот., на провинциї 6 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. І ч. 1—4, 9, 14/15, 18/19, 20/21; **НБУВ**: 1914 — Р. І ч. 16/17, 20/21; **НБ ЛНУ**: 1914 — Р. І ч. 1—14/15, 18/19, 20/21.

Примітки: Нумерація сторінок наскрізна.

Часопис «Товариш» виходив у світ при щоденній газеті «Нове Слово» як самостійне видання і водночас як безкоштовний додаток для її річних, піврічних і квартальних передплатників.

Редакція вважала, що для задоволення духовних потреб народу недостатньо кількох друкованих органів релігійного, політичного та господарського напрямів, а необхідна така газета, яка б, перебуваючи поза політикою та партійними «спорами», вміщувала матеріали, в яких у «простій формі» йшлося б про українську та світову історію, досягнення науки, процеси, що відбуваються у суспільстві, красне письменство, тобто «просьвічала і вела до доброго, правдивого, здорового поступу», сприяла б національному освідомленню народу. Редакція планувала також для «розривки і забави» читачів друкувати оповідання, вірші, жарти та вартісні ілюстрації.

В одній із публікацій редакція назвала українців народом без газет, а без них, на її думку, ніколи не досягнути високого рівня розвитку. Адже газета, стверджувала редакція, — «се невідступний товариш кождого культурного чоловіка, се душа суспільности» (ч. 9). Саме таким виданням прагнув стати часопис «Товариш».

Уже з перших чисел на сторінках «Товариша» публікувалися матеріали, які викликали велике зацікавлення читачів. Так, ч. 1 відкривалося репродукцією картини Леонардо да Вінчі «Мона Ліза» і сенсаційним повідомленням про її крадіжку і викриття злодія. У тому ж числі вміщено матеріали: «Чому ми бідні?», «Як жили наші предки?», «Як себе називати?», а також про ювілей митрополита Іпатія Потія та відкриття Національного музею у Львові тощо.

У наступних числах редакція друкувала багато статей про українську історію, народні традиції, з питань

мовознавства, як-от: «Що таке народність» (ч. 2), «Початок українсько-руської держави» (ч. 3), «Русь-Україна перед принятєм християнства» (ч. 4), «Україна-Русь під панованєм Литви і Польщи» (ч. 9), «Звичаї і віра наших предків» (ч. 2), «Рідна мова» (ч. 3), «Українська мова в австрийській державі» (ч. 4). У багатьох публікаціях йшлося про життя та творчість Т. Шевченка.

Однією із постійних тем, порушуваних на сторінках часопису, була еміграція українського населення, тому редакція «Товариша» регулярно друкувала не лише розповіді про життя емігрантів та їхні листи, а й матеріали, що містили різноманітні поради для людей, які збиралися виїхати у пошуках кращої долі за кордон. Ці рекомендації подавалися під рубрикою «Ради для еміґрантів», зокрема, тут опубліковано «Десять Божих заповідей для еміґрантів» (ч. 14/15). Редакція радила бути обережними з еміграційними агентами, переконувала їхати на заробітки до Німеччини, а не до Америки, друкуючи з цією метою українсько-німецький розмовник «Русько-нїмецькі розмови».

Не забувала редакція про свій обов'язок задовільняти духовні запити читачів, тому вміщувала багато художніх творів (нерідко — з короткими передмовами про авторів) та розповіді про цікаві мандрівки і пригоди. Так, читачі «Товариша» ознайомилися з оповіданнями І. Франка «Вівчар» (ч. 1), Ю. Федьковича «Побратим» (ч. 2) та «Безталанне коханє» (ч. 20/21), Г. Квітки-Основ'яненка «Купований розум» (ч. 3), О. Стороженка «Скарб» (ч. 9), Т. Журби «Книга Милосердя» (ч. 14/15), Л. Лотоцького «Гроші», Марка Вовчка «Козачка» (ч. 18/19), а також із поемами Ю. Федьковича «Довбуш» (ч. 2), М. Курцеби «Польсько-руська згода» (ч. 4) та В. Пачовського «Дух Богуна (в 250 лїтну річницю смерти героя)» (ч. 18/19). Із продовженням друкувалася повість Маврикії Лєблянк (Ляблян) «Кришталевий корок».

Особливу увагу у виданні приділялося пригодам і мандрівкам в екзотичні краї, зокрема в Африку. Цій темі присвячено низку публікацій: оповідання Ф. І. Паєкена «О волос» (ч. 3), «Відважна жінка» — про мандри Африкою француженки М. Робі (ч. 4), «Арабське весїлє (З подорожи по Африцї)» (ч. 9), «В країнї карлів (З записок африканського подорожника)» (ч. 14/15) та ін.

Ілюстрації часопису робили його візуально привабливим. На сторінках «Товариша» вміщувалися портрети представників цісарської родини та політичних діячів, зокрема наслідника престолу ерцгерцога Франца-Фердинанда, архікнязя Рудольфа, цісаря Німеччини Вільгельма II, грецького президента та інших, багато світлин техніки (самоходів, локомотивів, кораблів), а також різних життєвих сцен у різних країнах світу тощо. Так, ч. 20/21 проілюстровано фотографіями походу української молоді та стрільців «Сокола-Батька» вулицями Львова, спортивних вправ в «Українському Городі».

За допомогою рисунків редакція подавала статистичну інформацію з європейських країн та США щодо податків, запасів золота у банках, автомобілів тощо (ч. 9, 18/19).

У часописі функціонувало кілька рубрик. Про цікаві як зарубіжні, так і місцеві події інформували матеріали рубрик «Зі сьвіта» та «Всячина». «Веселий куток» відводився жартам.

Більшість публікацій подавалися без підписів.

На останній сторінці розміщувалися рекламні оголошення.

Останнє (20/21-ше) число вийшло 18 липня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 211; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) : публікація фонду ЦНБ АН УРСР / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 117; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 842—843.

Література: *Габор В*. Товариш / В. Габор // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 545—548.

В. Габор

648

ТОРГОВІ ВІСТИ: Тиждневна часопись господарска для справ торгових і годівельних (1914 ч. 1); Орґан Краєвого Союза для збуту худоби у Львові, тиждневна часопись господарска, присьвячена годівлї і продажи худоби рогатої і безрог (1914 ч. 2—20). — Виходить що тиждня. Р. І. Ч. 1. 1914, 5 лют.

Відвічальний ред. (1914 ч. 1—5), *редагує і за ред. відвічає* (1914 ч. 6—20) Василь Струк. — **Львів, 1914**: *Накладом* Краєвого Союза для збуту худоби у Львові. *Друк*. «Дїла», Львів, Ринок, ч. 10. *Адр. ред., адм. і експ*.: Львів, ул. Оссолїнських, ч. 15.

Вийшло: 1914 — Р. І ч. 1—20, [?]; *Ф*. 29,5×22 см; *Обс*. 4 с.; *Передпл*.: на рік 2 К. *Ц*. окремого числа 6 сот.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. І ч. 4—7, 9—10, 14—15, 17, 20; **НБУВ**: 1914 — Р. І ч. 1, 2, 4, 5, 7, 19; **НБ ЛНУ**: 1914 — Р. І ч. 1—20.

Часопис «Торгові Вісти» був покликаний «служити» українським «хлїборобам» і «хлїборобським

орґанізациям». У статті «Від Редакциї» зазначалося, що вона зобов'язувалася «давати» хліборобам «справозданя з важнійших торгів на худобу рогату і безроги в краю і заграницею (...Львів, Краків, Відень, Прага і

Ч. 17. Львів, 28. мая 1914. Рік I.

Торгові Вісти

орґан Краєвого Союза для збуту худоби у Львові.

тиждневна часопись господарска, присьвячена годівлї і продажи худоби рогатої і безрог.

Виходить що тиждня в четвер.

Редакция, адміністрация і експедиция: Львів, ул. Оссолінских ч. 13. II. поверх.

Передплата: на цілий рік 2 К. — на пів року: 1 К. — поодиноке число 6. сотиків.

Цїни одноразових оголошень: Цїла сторона 20 К. — пів сторони (одна шварта) 10 К. — пів шварти 5 К. — чверть шварти 3 К. шеста часть шварти 2 К. — При оголошенях ", ", ", рівних вартї 10., 20. і 10 проц. Одна стрічка дрібного друку на пів шварти 10 сотиків.

Загальним Зборам Краєвого Товариства господарського „Сільский Господар" у Львові під розвагу.

Коли в понеділок 1. червня с. р. зберуть ся відпоручники орґанізациї „Сільского Господаря" з цїлого краю, щоби обговорити дїяльність сеї хліборобської репрезентациї нашого народа за минулий рік і дати напрям для сї дїяльности на слїдуючий рік, то певно кождий учасник буде мати сьвідомість, що загальні збори „Сільского Господаря" повинні висловити ся також в напрямі піднесеня дїяльности спілок збуту худоби. Се є самозрозуміле, бо орґанізация збуту худоби се твір „Сільского Господаря" а піднесенє дїяльности спілок збуту худоби лежить в безпосереднім інтересі рільничого загалу, якого „Сільский Господар" є представителем.

І коли звертаємо ся до загальних Зборів „Сільского Господаря" з домаганєм більшого поперти дїяльности спілок збуту худоби, то робимо се власне в інтересі хліборобского загалу, який в наслїдок недостаточної дїяльности многих спілок є пораженний на шкоди моральні і матеріальні.

Перед сими шкодами мусить ся оборонити наших хліборобів і мусить ся їм дати можність використання орґанізациї збуту худоби для кориснїйшого вторгнення їх приночку. У власнім кругі дїлання не може Краєвий Союз збуту худоби о сягнути сю цїль в цїлости, бо єго орґанізация з характером зареєстрованого стоваришення, опертого на уділах, є недостаточною до осягнення загального заінтересованя і до витворення корисного для себе настрою між суспільностию.

Власне в тім напрямі повинні прийти Союзови, згідно спілками збуту худоби в помічі кружки і філії „Сільского Господаря". Але на тім не можуть кружки і філії „Сільского Господаря" спрацювати ся, вони повинні би також чинно співдїлати з Союзом в удержанню і збільшенню дїяльности спілок збуту худоби через вступлюванє в члени сих спілок через участь в загальних зборах спілок, вплив на управи спілок, присьвідуванє для спілок членів, подаванє управам спілок інформацийних, спомаганє їх в переведеню всоднюваних акций, якрис сьвідомости потреби орґанізациї збуту худоби і т. д. і т. д.

Одним словом всвиси би витворити ся такий стан тісних взаємин між управами спілок збуту худоби а філіями і кружками „Сільского Господаря", щоби спілки могли на них оперти ся і найшли в них безкорисних співробітників, щирих дорадників і совісних опікунів.

Коли би такий стан наступив, тоді мав би Союз збуту худоби улекшену працю, бо опершись також із своєї сторони на філіях і кружках „Сільского Господаря", міг би дальше поопрацувати дїяльностию спілок, які найбільше терплять власне через недостаточне зрозуміє і за слабе піддержанє їх дїяльности рільничим загалом. Дальшою причиною недостаточного розвою спілок є недостача відповідних сил до їх веденя і в тім напрямі може Союз богато осягнути через тісне порозуміє з філіями „Сільского Господаря".

Минувший рік був для орґанізациї збуту худоби взагалї дуже критичним під кождим зглядом. Найважнїйшою причиною сего були елементарні нещастя, яких наслїдком ся молода і ще не утрутнована в при тім дуже скомплікована орґанізация не могла протиставити потрібної відпорности, так що її внутрішна сила ослабла. Се ослабленє є однакож лиш хиснене і коли лиш випадуть сьогоріч жнива добре а хлібороби будуть мати достаток паші, то можна числити на се, що всї спілки збуту худоби провалять знова інтересовну і корисну дїяльність тим успішнїйшу, що оперту на зібраних досьвідї. І тут власне хочемо числити на поміч філій і кружків „Сільского Господаря" і в тій цїли звертаємо увагу загальних зборів „Сільского Господаря" на конечність уділенє такої помочи спілкам і Союзови збуту худоби при нагоді загальних зборів філій і кружків, при нагоді господарських курсів, віч, докладів, лекторий і т. д. Така співучасть філій і кружків „Сільского Господаря" з Союзом і спілками збуту худоби не представляє для них надто великої праці а принесе орґанізациї збуту худоби неоцїнені прислуги.

Надіємо ся отже, що учасники загальних зборів „Сільского Господаря", для яких отсих кілька слів присьвячуємо, згодять ся з висказаними тут думками і постарають ся сї думки перевести в житє.

т. д.) та ...поучувати їх про причини зміни цін на тих торгах...», а хліборобським організаціям — «обильний материял через поміщуванє дописий із всіх сторін краю про стан годівлі безрог, про способи єї піднесеня, про недомаганя орґанізаций займаючих ся продажею безрог, про надужитя поповнювані на хліборобах несьвідомих ціни своєї праці і необізнаних із всякими приписами...». Редакція також наголошувала, що «Торгові Вісти» будуть зближувати «як найбільше хліборобів до хліборобських орґанізаций, а хліборобські орґанізації до загалу хліборобів», бо лише в цьому, на її думку, «є запорука, що хліборобські орґанізації стануть для хліборобів жерелами добробуту» (ч. 1).

Структура часопису була усталеною: на першій сторінці вміщувалася передова стаття про проблеми розвитку тваринництва, далі подавалися інформаційні матеріали про торг (наводилася також статистика цін), корисні поради господарям, рекламні оголошення.

Редакція «Торгових Вістей» заохочувала господарів до об'єднання у спілки. Так, у статті «Діяльність краєвого Союза збуту худоби в сьвітлї єго стремлїнь і задач» відзначалося: «Рух в напрямі закладаня спілок збуту худоби а ще перед тим в напрямі спільного висиланя безрог на віденьський торг через філії «Сільского Господаря» зачинає ся у нас в р. 1910 під вражінєм заключеня торговельних договорів з балканськими державами, внаслідок яких уможливлено більший довіз худоби рогатої і свиний з тих країв на австрийскі ринки». Закордонна конкуренція, а також недостатня захищеність господарств перед стихійними лихами та нещасними випадками створювали умови, в яких вести сільське господарство без матеріальних збитків було дуже важко.

Завданням спілок зі збуту худоби було не лише збільшення прибутків від продажу рогатої худоби і свиней, а й поліпшення раціону годівлі цих тварин: з одного боку, через підвищення цін, з іншого — через ознайомлення селян зі способами і засобами, які б уможливлювали зростання кількості рогатої худоби і свиней у їхніх господарствах. Автори публікацій «Торгових Вістей» ставили запитання: «Що може уратувати наші дрібні господарства перед упадком?». Цей занепад був пов'язаний зі зростаючим боргом державі, а також із тягарем державних і крайових податків, що з року в рік збільшувалися. До розорення господарств призводили різкий поділ селянських ґрунтів через недостатній контроль місцевої та державної влади і значне подорожчання витрат на всі господарські потреби. Спілки збуту худоби занепадали через неналежну підготовку сільськогосподарських виробників та несприятливі обставини, які негативно впливали, зокрема, і на діяльність спілок збуту худоби. А. Пеленський у статтях «Чому наші рільники продають безроги дєшево?» (ч. 3), «Причини занепаду спілок збуту худоби» (ч. 5) та в інших публікаціях переко-

нував, що потрібно наново організовувати спілки. У статті без зазначення автора «Реорґанізация спілок збуту худоби» (ч. 17) йшлося про необхідність ґрунтовної реорганізації цих спілок.

Інформація про торгівлю рогатою худобою та свиньми у кількох містах подавалася під рубрикою «Торги»: «Торг на безроги у Відни», «Торг на худобу рогату і безроги у Львові», «Торг на худобу рогату і безроги у Празі». Наводилися початкові ціни на товар і відстежувалася тенденція до їхнього зростання чи спадання.

Під рубрикою «Дописи» редакція друкувала матеріали про діяльність Союзу для збуту худоби у Львові та товариства «Сільський Господар», зокрема статтю «Хроніка діяльности Союза і Спілок для збуту худоби».

Велике значення для селян мали практичні поради, що містилися під рубрикою «Господарські ради», стосовно годівлі та догляду за тваринами, а також окремі статті цієї ж тематики, як-от: «Як мудро поступим не будем нарікати» (ч. 2, 3), «Годівля безрог в важніших австрийских краях» (ч. 5), М. Творидло «Як повинна виглядати добра льоха» (ч. 6).

На останній сторінці друкувалися рекламні оголошення: «Цінник Товщів з першої елєктричної фабрики вудженини Краєвого Союза для збуту худоби у Львові, улиця Осолїнських, ч. 15», «Найлучші вудженини», «Краєвий союз для збуту худоби у Львові».

Останнє (20-те) відоме нам число вийшло 25 червня 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 211—212; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 821.

Література: *Савка М.* Торгові Вісти / М. Савка // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 548—550.

М. Савка

649

УКРАЇНА (1914, 1917—1918, 1924—1930); УКРАЇНА = UKRAINE (1932): Науковий трьохмісячник українознавства (1914, 1917—1918); Науковий трьохмісячник українознавства. Орган Історичної Секції Академії (1924); Науковий двохмісячник українознавства. Орган Історичної Секції Академії (б. Українського Наукового Товариства в Київі) (1925—1928); Науковий журнал українознавства. Орган Історичної Секції Академії (б. Українського Наукового Товариства в Київі) (1929—1930); Журнал циклу наук історичних = Journal du Cycle des Sciences Histiriques (1932). — Виходить приблизно в февралї, маї, сентябрі і декабрі (1914), приблизно в січні, травні, вересні і грудні (1917—1918), щомісяця (1929—1930), 4 рази на рік (1932). Кн. 1. 1914, 10 лют.

1914 рік, книга перша.

УКРАЇНА

науковий трьохмісячник українознавства

видає

УКРАЇНСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО В КИЇВІ

під загальним проводом голови товариства

Михайла Грушевського,

при близшій участи

Федора Корша, Ореста Левицького і Олексія Шахматова.

Одвічальний редактор Кост. Михальчук.

Закінчено книгу 10 лютого (февраля).

Одвічальний ред. Кост. Михальчук (1914 кн. 1), Ол. Шрамченко (1914 кн. 2—4). *Під заг. ред*. М. Грушевського (1917—1918, 1924—1930). *Редагує* колегія: Шуран П., літред. Іваненко М., техред. Скомський П. (1932). — **Київ, 1914, 1917—1918, 1924—1930, 1932**: *Видає* Наукове товариство в Київі під загальним проводом М. Грушевського (1914, 1917—1918); *Накладом* Держ. вид-ва України (1924 — 1929); Держ. вид-во «Пролетар» (1930, 1932). *Друк*. Другої Спілки Друкарів, Київ, Володимирська ул., № 43 (1914); *Друк*. Акц. Т-ва «Петро Барський в Київі», Хрещатик, 40 (1917 кн. 1/2); *Друк*. Українського Наукового Товариства, вул. Михайлівська, ч. 18 (1917 кн. 3/4 — 1918); Держтрест

«Київ—Друк», друк ч. 2, Пушкин., 4 (1924—1925); Держтрест «Київ—Друк», 1-ша *фото-літо-друк*., Київ, Сінний майдан, 14 (1926—1930); *Друк*. Всеукраїнської Академії Наук, Цитаделя, 9 (1932). *Адр. ред*.: Київ, Ярославів вал (Велика Підвальна), 36 (1914, 1917—1918), Академія Наук (1924 кн. 1/2), вул. Короленка, 37 (1924 кн. 3 — 1927), вул. Короленка, 35 (1928—1930).

Вийшло: 1914 — Кн. 1—4, 1917 — Кн. 1/2, 3/4, 1918 — Кн. 1/2, 1924 — Кн. 1/2—4, 1925 — Кн. 1/2(11)—6(15), 1926 — Кн. 1(16), 2/3(17)—6(20), 1927 — Кн. 1/2(21)—6(25), 1928 — Кн. 1(26)—6(31), 1929 — Січ./лют. (кн. 32), берез./квіт. (кн. 33), трав./черв. (кн. 34), лип./серп. (кн. 35), верес. (кн. 36), жовт./лист. (кн. 37), груд. (кн. 38), 1930 — Січ./лют. (кн. 39), берез./квіт. (кн. 40), трав./черв. (кн. 41), лип./серп. (кн. 42), верес. (кн. 43), 1932 — Кн. 1/2, 3; *Ф*. від 21×16 см до 27,5×19 см; *Т*. 2000—3000 пр. (1924, 1925 кн. 3 — 1928 кн. 3, 1930 кн. 40, 41), 5000 пр. (1925 кн. 1/2), 1700 пр. (1928 кн. 4 — 1930 кн. 39), 1000 пр. (1932); *Обс*. від 126 с. до 160 с. (1914, 1917), 100 с. (1918), від 170 с. до 223 с. (1924—1930, 1932); *Передпл*.: на рік з пересилкою в Росії 4 крб (1914), 10 крб (1918), в Австрії 11 корон (1914), на рік 8 крб (1927—1930), 15 крб (1932). *Ц*. окремого числа 1 крб 50 коп. (1914, 1930), 6 крб (12 грн) (1917), 7 крб 50 коп. (15 грн) (1918), 2 крб, 2 крб 25 коп. (1924 — 1925 кн. 1/2, 1927—1929), 1 крб 25 коп. (1925 кн. 3 — 1926), 5 крб (1932).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Кн. 1—4, 1917 — Кн. 1/2, 3/4, 1918 — Кн. 1/2, 1924 — Кн. 1/2—4, 1925 — Кн. 1/2(11)—6(15), 1926 — Кн. 1(16)—6(20), 1927 — Кн. 1/2(21)—6(25), 1928 — Кн. 1(26)—6(31), 1929 — Січ./лют. (кн. 32) — груд. (кн. 38), 1930 — Січ./лют. (кн. 39) — верес. (кн. 43), 1932 — Кн. 1/2, 3; **НБУВ**: 1914 — Кн. 1—4, 1917 — Кн. 1/2, 3/4, 1918 — Кн. 1/2, 1924 — Кн. 1/2—4, 1925 — Кн. 1/2(11)—6(15), 1926 — Кн. 2/3(17), 4(18), 1928 — Кн. 1(26)—6(31), 1929 — Січ./лют. (кн. 32) — груд. (кн. 38), 1930 — Січ./лют. (кн. 39) —верес. (кн. 43), 1932 — Кн. 1/2, 3; **НБ ЛНУ**: 1914 — Кн. 1—4, 1917 — Кн. 1/2, 3/4, 1918 — Кн. 1/2, 1924 — Кн. 1/2—4, 1925 — Кн. 1/2(11)—6(15), 1926 — Кн. 1(16)—6(20), 1927 — Кн. 1/2(21)—6(25), 1928 — Кн. 1(26)—6(31), 1929 — Січ./лют. (кн. 32) — лип./серп. (кн. 35), 1930 — Січ./лют. (кн. 39) — лип./серп. (кн. 42), 1932 — Кн. 1/2, 3; **ДНАБ**: 1925 — Кн. 1/2(11)—5(14), 1926 — Кн. 1(16)—6(20), 1927 — Кн. 1/2(21)—6(25), 1928 — Кн. 1(26)—6(31), 1929 — Січ./лют. (кн. 32) — груд. (кн. 38), 1930 — Січ./лют. (кн. 39) — лип./серп. (кн. 42), 1932 — Кн. 1/2, 3; **ХДНБ**: 1914 — Кн. 3, 1917 — Кн. 1/2.

Примітки: На титульній сторінці зазначено, що «Україна» виходила «при близшій участи» Федора Корша, Ореста Левицького й Олексія Шахматова — 1914 р. (кн. 1), О. Грушевського, О. Левицького і М. Мочульського — 1917 р., О. Грушевського та О. Левицького — 1918 р. Упродовж 1919—1923 і 1931 рр. журнал не виходив. Від 1925 р. до 1930 р. паралельно велася валова нумерація книг.

Відчуваючи суспільну потребу у часописі, присвяченому українознавчим студіям, Українське наукове товариство в Києві започаткувало науковий журнал українознавства «Україна». Крім наукових розвідок та «звідомлень» про результати досліджень, значне місце на сторінках видання редакція планувала відводити «оглядам поступу наукових студій в поодиноких галузях українознавства — преісторії, археольоґії, історії суспільній і культурній, письменстві, праві, мові, етноґрафії, дослідах економіки і соціального побуту, критичному розборови наукової літератури і бібліоґрафічним показчикам — української літератури і Ukrainica на иньших мовах» (Від редакції. — 1914. — Кн. 1).

1915 р. діяльність часопису було припинено через невиконання редакцією вимоги київської цензури — виходити «общерусскою правописью». Українське наукове товариство вирішило «продовжити виданнє по-за межами досягнення київської цензури, в Москві, під назвою «Українського Наукового Збірника» (Від Редакції. — 1917. — Кн. 1/2). «Україну» було відновлено 1917 р., а пізніше (після ще однієї перерви) — 1924 р. як видання історичної секції Всеукраїнської академії наук. У редакційній передмові зазначалося: «...стараємось добирати теми загальнійшого інтересу, маючи на увазі вимоги ширших кругів нашого громадянства, а заразом — держатись рівня наукової, не популярно-наукової часописи, хоча й просимо авторів уважати на можливо-приступний і легкий спосіб викладу». Редакція також зауважила, що тематично програма видання не охоплюватиме матеріали, які «безпосередньо належать до історії комуністичної партії та революції» (Від Редакції. —1924. — Кн. 1/2).

Структуру видання творили наукові статті, які доповнювали відділи: «Матеріяли і замітки» («Розвідки і замітки»), «Критика, рецензії й обговорення», «Матеріяли з літературного та громадського життя XIX й поч. XX ст.» (запроваджений 1924 р., містив новознайдені документи з історії театру, літератури

й неопубліковані художні твори, спогади, листування тощо), «Хроніка» («З хроніки»), «Бібліографія» («Бібліографічний огляд»), «Некрологи» («Некрологія»).

Чільне місце у часописі займали розвідки з різних галузей українознавства — історії, археології, мовознавства, літературознавства, етнографії, фольклору. Так, історичну тематику представлено працями М. Грушевського (Український рух на схід. Розселеннє за московською границею до 1648 р. — 1914. — Кн. 1; Історія Хмельниччини, списана Силуяном Мужилівським в лютім 1649 р. — 1914. — Кн. 2; Новий хозарський текст про війни Олега. — 1914. — Кн. 4; З приводу листування Б. Хмельницького з Отаманською Портою. — 1930. — Лип./серп.), О. Гермайзе (Коліївщина в світлі ново-знайдених матеріялів. — 1924. — Кн. 1/2), В. Модзалевського (Нові відомости про родину Многогрішних. — 1917. — Кн. 3/4), С. Смаль-Стоцького (Східні Словяни. — 1928. — Кн. 3), М. Макаренка (Запорозькі клейноти в Ермітажі. — 1924. — Кн. 3), П. Клепацького (Невідомий український мемуар з часів Шведчини. — 1929. — Трав./черв.), І. Крип'якевича (Остафій Астаматій (Остаматенко), український посол в Туреччині 1670-их рр. — 1928. — Кн. 6; Голодівки на Україні XVII в. (Кілька літописних записок). — 1929. — Лип./серп.; Вірша в пошану Богдана Хмельницького. — 1930. — Трав./черв.), В. Андріянової-Перетц (З діяльности єзуїтів на Україні і Білорусі на прикінці XVI ст. за новими документами. — 1927. — Кн. 3) тощо.

Окрему групу становлять публікації з історії західноукраїнських земель таких авторів, як Є. Перфецький (Угорська Русь-Україна в першій половині XVII-го століття. — 1917. — Кн. 3/4), М. Корнилович (Плани «возсоєдиненія галицьких уніятів» в 1914—1915 рр. — 1925. — Кн. 3), В. Костащук (Громадське й культурне життя Буковини від 1848 р. до 1914 р. — 1928. — Кн. 1), О. Павлик (Буковина до 1848 року. — 1928. — Кн. 1), М. Лозинський (Обопільні стосунки між Великою Україною й Галичиною в історії розвитку української політичної думки XIX і XX вв. —1928. — Кн. 2), К. Студинський (До історії взаємин Галичини з Україною в рр. 1860—1873. — 1928. — Кн. 2) та ін.

У багатьох статтях висвітлювалася діяльність Кирило-Мефодіївського братства (З ідеольоґії Кирило-Мефодіївців. Записав Василь Білозерський; Грушевський О. З настроїв і думок Кирило-Мефодіївського братства. — 1914. — Кн.1; Єфремов С. Біля початків українства. Генезис ідей Кирило-Методієвського Брацтва; Міяковський В. З нових матеріялів до історії Кирило-Методіївського брацтва. — 1924. — Кн. 1/2; Граховський Д. Матеріяли до арешту кирило-методіївців: Навроцького, Білозерського, Шевченка та инш. — 1928. — Кн.1; П. О. Куліш про Кирило-Методіївське Товариство. Подав Ігнат Житецький. — 1929. — Берез./квіт.).

Ці матеріали доповнювали публікації О. Рябініна-Скляревського «Київська Громада 1870-х р.р.» (1927. — Кн.1/2), Гн. Житецького «Київська Громада за 60-тих років» (1928. — Кн.1) тощо.

Традиції правової системи в Україні досліджували Л. Орленко (Шлюбна розлука в Гетьманщині в XVIII ст. — 1914. — Кн. 4), Л. Окіншевич (Рада старшинська на Гетьманщині (історично-юридичний нарис). — 1924. — Кн. 4; Наука історії українського права. — 1927. — Кн. 1/2).

Питанням економічного розвитку присвячено розвідки О. Грушевського «З економічного життя українських манастирів XVII—XVIII в. Перші гетьманські універсали» (1914. — Ч. 4), «З економічного життя XVI в.» (1917. — Ч. 3/4), «Митні комори» (1918. — Ч. 1/2); архітектури — М. Макаренка «Найдавніша стінопись княжої України» (1924. — Кн. 1/2), В. Січинського «Брама в Мілеті і фасад катедри у Володимирі Волинському» (1928. — Кн. 3) та ін.

У виданні опубліковано низку досліджень з історії літератури таких авторів, як М. Василенко (О. М. Бодянський і його поетична творчість. — 1914. — Кн. 4), С. Гаєвський (Літературна діяльність Ольги Кобилянської. — 1928. — Кн. 1), Я. Гординський (До літературно-наукової діяльности Івана Франка в 1912—1913 рр. — 1930. — Трав./черв.), М. Грунський (Початкові сторінки слов'янського письменства. — 1930. — Січ./лют.), М. Грушевський (Сполученнє України з Московщиною в новійшій літературі. Критичні замітки. — 1917. — Кн. 3/4), Г. Дорошкевич (Д. Мордовець як літературна і громадська постать. — 1930. — Лип./серп.), М. Івченко (Творчість В. Стефаника. — 1926. — Кн. 2/3), А. Лебідь (Пропащі роки (До біографії М. М. Коцюбинського). — 1927. — Кн. 3), І. Лютий (До питання про літературне співробітництво бр. Рудченків (П. Мирного й Ів. Білика). — 1924. — Кн. 4), О. Макарушка (Початки нового українського письменства в Галичині. — 1928. — Кн. 2), М. Марковський (До початків нового українського письменства. — 1930. — Лип./серп.; Російські і українські твори Шевченка в їх порівнянню (Де що до психольоґії творчости Шевченка). — 1918. — Кн. 1/2; До студії над творчістю М. Коцюбинського. — 1928. — Кн. 6; Перші літературні кроки В. Винниченка. — 1929. —

Трав./черв.), М. Мочульський (Літературні паралелі. Шевченків «Сон» і «Призраки» Тургенєва. — 1924. — Кн. 3; Іван Манджура, український поет і етнограф (Критично-бібліографічний нарис). — 1926. — Кн. 5), Ю. Філь (До біографії й творчости М. Коцюбинського. — 1926. — Кн. 1) та ін.; з етнографії та фольклору — М. Возняк (Цікава пам'ятка української пісенности XVII в. — 1929. — Берез./квіт. [пісня про Байду]), М. Грушевський (Пятдесят літ «Историческихъ пѣсен Малорусскаго народа» Антоновича і Драгоманова. — 1924. — Кн. 1/2), В. Данилов (До історії «Малороссійскихъ Пѣсенъ» М. А. Максимовича. — 1928. — Кн. 4; Другий збірник українських пісень М. О. Максимовича з 1834 року. — 1929. — Жовт./листоп.), Ф. Колесса (Українська народня пісня на переломі XVII—XVIII вв. — 1928. — Кн. 2), І. Франко (До історії коломийкового розміру. — 1914. — Кн. 1); драматургії та театру — В. Андріянова-Перетц (Сцена та костюм в українському театрі XVII—XVIII вв. — 1925. — Кн. 3), М. Возняк (Початки української комедії. — 1914. — Кн. 1, 2), К. Копержинський (Магічно-акробатичні й пантомімічні вистави на Україні в другій половині XVIII та на початку XIX ст. — 1924. — Кн. 3), В. Перетц (Найдавніша згадка про театр на Україні. — 1924. — Кн. 1/2; Театральні ефекти в старовинному українському театрі (1926. — Кн. 1).

Питання мовознавства досліджувалися у публікаціях О. Богумила та П. Житецького (Начерк історії літературної української мови. До Ів. Котляревського. — 1914. — Кн. 2), О. Курила (До характеристики і процесу монофтонгізації чернігівських дифтонгічних звуків. — 1924. — Кн. 5), С. Смаль-Стоцького (Українська літературна мова. — 1928. — Кн. 4), Є. Тимченка (Словянська одність і становище української мови в словянській родині. — 1924. — Кн. 3), О. Шахматова (До питання про початок української мови. — 1914. — Кн. 1).

Окрему групу становили публікації про зв'язок європейських письменників з Україною та українську тематику в їхній творчості. Про це йшлося, зокрема, у статтях І. Борщака «Вольтер і Україна» (1926. — Кн. 1), О. Рябініна-Скляревського «Українські мотиви в поемі О. С. Пушкіна «Полтава» (1928. — Кн. 1), Ф. Савченка «Бальзак на Україні (1847—1850)» (1924. — Кн. 1/2) та «Козаччина у французькому письменстві та козакофільство Меріме» (1925. — Кн. 5).

Помітне місце у виданні займала епістолярна спадщина діячів науки та культури, зокрема, було опубліковано листи Лесі Українки до М. Коцюбинського та О. О. Шахматова до І. Стешенка (1924. — Кн. 1/2), О. Бодянського до О. Лазаревського (1926. — Кн. 1), І. Франка до Вол. Левицького (1927. — Кн. 5), М. Старицького до М. Коцюбинського (1928. — Кн. 3), листування П. Куліша з Л. Жемчужниковим (1926. — Кн. 2/3), М. Драгоманова з галичанами та М. Костомарова з графинею А. Блудовою (1926. — Кн. 5), М. Драгоманова з О. Суворіним (1927. — Кн. 4) та ін.

Окремі випуски «України» присвячено видатним культурним діячам — Т. Шевченкові (1925. — Кн. 1/2), М. Костомарову (1925. — Кн. 3), М. Драгоманову (1926. — Кн. 2/3), І. Франкові (1926. — Кн. 6), П. Кулішу (1927. — Кн. 1/2), О. Лазаревському (1927. — Кн. 4), М. Максимовичу (1927. — Кн. 6), В. Антоновичу (1928. — Кн. 5) та важливим історичним подіям, зокрема революційним подіям 1905 р. (1925. — Кн. 4), сторіччю збройного виступу декабристів та розвитку декабристського руху в Україні (1925. — Кн. 6), десятим роковинам визволення України від царського панування (1917—1927) (1927. — Кн. 1/2), століттю «Малороссійскихъ Пѣсенъ» 1827 року (1927. — Кн. 6), «Галицько-українським взаєминам» (1928. — Кн. 2), 20-літтю заснування Українського наукового товариства у Києві (1929. — Січ./лют.).

У ювілейних випусках із ґрунтовними дослідженнями виступили: про Т. Шевченка 1925 р. у кн. 1/2 — М. Грушевський «В шістдесят четверті Шевченкові роковини», С. Єфремов «Спадщина Кобзаря Дармограя», М. Марковський «Шевченко і Микола Маркович», М. Новицький «Шевченко в процесі 1847 р. і його папери», О. Новицький «Шевченко та Рембрандт», В. Петров «Шевченко, Куліш, В. Білозерський — їх перші стрічі», О. Синявський «Дещо про Шевченкову мову», П. Филипович «Шевченко і Гребінка», В. Щавинський «Шевченко як маляр», а також опубліковано останню статтю І. Франка про видатного поета «Тарас Шевченко» тощо; про М. Костомарова 1925 р. у кн. 3 — М. Грушевський «Костомаров і Новітня Україна», В. Менчиц «Костомаров в петербурзькій громаді 1860-х р.», В. Міяковський «Костомаров у Рівному» тощо; про М. Драгоманова 1926 р. у кн. 2/3 — М. Возняк «Доповнення М. П. Драгоманова до його «Австро-руських споминів» у відповідь рецензентові «Діла», О. Гермайзе «М. П. Драгоманов в українській історіографії», М. Грушевський «Місія Драгоманова», Гн. Житецький «Останній виїзд М. П. Драгоманова за кордон», В. Міяковський «Звільнення Драгоманова з київського університету», Олена Пчілка «Спогади про Михайла Драгоманова», К. Студинський «Перша зустріч Ми-

хайла Драгоманова з галицькими студентами»; про І. Франка 1926 р. у кн. 6 — Д. Багалій «Іван Франка, яко науковий діяч», М. Возняк «Іван Франко в добі радикалізму», М. Грушевський «Апостол праці», К. Студинський «Іван Франко і товариші в соціялістичнім процесі 1878 р.» тощо; про П. Куліша 1927 р. у кн. 1/2 — М. Грушевський «Соціяльно-традиційні підоснови Кулішевої творчости», О. Грушевський «Повісті Куліша з середини 1850-х років», Гн. Житецький «Куліш і Костомаров», К. Студинський «До історії звязків Куліша з галичанами в 1869—70 р.» тощо; про О. Лазаревського 1927 р. у кн. 4 — М. Василенко «Олександр Лазаревський (1834—1902)», М. Грушевський «Кілька слів про його наукову спадщину та її дослідження», К. Лазаревська «О. М. Лазаревський і старе українське мистецтво» тощо; про М. Максимовича 1927 р. у кн. 6 — В. Гнатюк «Впливи Максимовича на польсько-українську школу», М. Грушевський «Малороссійскія пѣсни» Максимовича і століття української наукової праці», В. Данилів «О. М. Бодянський і його листування з М. О. Максимовичем», Гн. Житецький «Життя М. О. Максимовича», П. Клепацький «М. О. Максимович як історик», Ф. Савченко «Перший збірник українських пісень Максимовича» тощо; про В. Антоновича 1928 р. у кн. 5 — О. Гермайзе «В. Б. Антонович в українській історіографії», М. Грушевський «З соціяльно-національних концепцій Антоновича», М. Кордуба «Звязки В. Антоновича з Галичиною», В. Ляскоровський «Володимир Боніфатієвич Антонович, як археолог», О. Синявський «З публіцистичної діяльности В. Б. Антоновича» тощо.

1930 р. у березнево—квітневій книзі журналу було вміщено тематичну добірку п. н. «В 69 роковини Т. Шевченка», до якої ввійшли статті М. Возняка «Шевченко і Галичина», П. Лушпинського «Шевченків «Холодний Яр», М. Мочульського «Культ дерева й сокири в Шевченковій поемі», П. Филиповича «Забуті рецензії сорокових років на Шевченкові твори», М. Ясинського «Шевченківська бібліографія та її завдання» і багато ін.

Життя і діяльність визначних українських громадсько-політичних діячів та письменників постійно були в полі зору авторів «України». Так, про П. Куліша писав Б. Шевелів (Звільнення П. О. Куліша з підданства Росії. — 1928. — Кн. 1), про М. Костомарова — О. Грушевський (Історичні статті Костомарова в «Основі». — 1928. — Кн. 1), про М. Максимовича — М. Чернявський (Максимович як наш перший перекладач Слова про похід Ігоря. — 1929. — Груд.), про М. Драгоманова — К. Копержинський (Громадсько-політична тактика М. Драгоманова у 60-х і в першій половині 70-х рр. — 1930. — Січ./лют., берез./квіт.), про І. Франка — М. Мочульський (Одно видіння Івана Франка. — 1930. — Січ./лют.).

Редакція широко висвітлювала діяльність Українського наукового товариства в Києві (1914, 1917—1918 рр.), відтак — Української академії наук, різних наукових інститутів, секцій (насамперед — історичної) та комісій, наукове життя у великих містах радянської України (1924—1930 рр.). Читачі мали змогу ознайомитися із «Хронікою Українського Наукового Товариства в Київі за 1913 рік» (1914. — Кн. 2), статтями О. Грушевського «Українське Наукове Товариство в Київі» та «Історична Секція при Всеукраїнській Академії Наук» в рр. 1914—1923» (1924. — Кн. 4), в яких відтворено й історію видання часопису «Україна». Книга 1/2 за січень—лютий 1929 р. була присвячена 20-річчю заснування Українського наукового товариства у Києві: тут вміщено, зокрема, низку статей про діяльність членів товариства, як-от О. Гермайзе, М. Грушевського, Г. Житецького, Ф. Савченка, В. Щербини, «Бібліографічний реєстр українознавства» за перше та друге півріччя 1928 р. (1929. — Січ./лют., жовт./листоп.). У часописі опубліковано матеріали про науково-дослідницький і науково-видавничий поступ у радянській Україні у різних роках (1927. — Кн. 3—6; 1928. — Кн. 3—6; 1929. — Верес., груд.).

Ці публікації доповнювали статті О. Гермайзе «Десятиліття Жовтневої революції і українська наука» (1927. — Кн. 6), М. Грушевського «Перспективи і вимоги української науки» (1926. — Кн. 1), О. Грушевського «З початків нової української історіографії» (1914. — Кн. 2) та «Сучасне українське архівознавство» (1918. — Кн. 1/2), В. Дорошенка «Український науковий рух в 1913 році» (1914. — Кн. 1, 2), «Українознавство поза межами УСРР за рік 1927» (1929. — Берез./квіт.) та «Українознавство поза межами УСРР в 1928 році» (1930. — Лип./серп.), ін.

Матеріали «Хроніки» повідомляли про події у науковому житті України (з'їзди, конференції, експедиції), висвітлювали діяльність наукових установ, музеїв, бібліотек.

У розділі «Бібліографія» друкувалися рецензії й огляди видавничих новинок у галузі гуманітарних та природничих наук. До матеріалів означеної тематики належали також статті про українські періодичні видання, зокрема В. Міяковського «До історії «Чернигівського Листка» (1917. — Кн. 3/4), Гн. Житецького «Київська Старина» за часів Ф. Лебединцева (1882—1887)» (1925. — Кн. 6), М. Возняка «Журнальні плани

Франка в рр. 1884—86» (1927. — Кн. 3), «В. Б. Антонович і перша редакція «Київської Старини» (подав Федір Савченко) (1928. — Кн. 6), М. Грушевського «Ювілей Львівських «Записок» і постуляту Української Академії Наук» (1930. — Берез./квіт.) тощо.

В «Україні» опубліковано некрологи М. Біляшівського, Ф. Вовка, В. Гнатюка, І. Коссака, О. Левицького, Я. Новицького, О. Русова, Ф. Фортунатова та ін.

У певні роки виходу журналу з ним активно співпрацювали провідні західноукраїнські науковці й українські вчені-емігранти, що сприяло розширенню тематики та поглибленню змісту видання.

Авторами публікацій часопису були Я. Айзеншток, В. Андріянова-Перетц, Д. Багалій, М. Василенко, С. Веселовський, М. Возняк, О. Гермайзе, В. Гнатюк, М. Грушевський, О. Грушевський, В. Данилів (В. Данилов), В. Дорошенко, С. Єфремов, Г. Житецький, П. Житецький, П. Клепацький, Ф. Колесса, К. Копержинський, М. Кордуба, А. Кримський, І. Крип'якевич, М. Марковський, В. Міяковський, М. Мочульський, О. Новицький, Є. Онацький, В. Перетц, Є. Перфецький, В. Петров, Ф. Савченко, О. Синявський, В. Січинський, С. Смаль-Стоцький, К. Студинський, Є. Тимченко, П. Тутковський, П. Филипович, І. Франко, О. Шахматов, В. Щербина, В. Юркевич, Б. Якутський та багато ін.

Через цензурний тиск видання було змушене припинити свою діяльність. У вересні 1930 р. вийшла кн. 43, а вже наступна книжка хоча і була видрукована, проте світу не побачила.

Від 1932 р. журнал почав видавати II соціально-економічний відділ, і видання одразу ж набуло виразного ідеологічного спрямування, виступивши проти української історіографії, насамперед — «школи М. Грушевського». Нова редакція зазначала, що її «перше і основне завдання полягає в тому, щоб, подаючи надалі наукову історичну продукцію, відбивати роботу, що її переводить II відділ на користь соціялістичному будівництву, відбивати ті процеси переозброєння в напрямі до марксо-ленінської науки, що відбувається тепер на терені ВУАН серед широких кіл радянських істориків на Украіні» (1932. — Кн. 1/2).

У кн. 1/2 за 1932 р. опубліковано статті Й. Сталіна «Про деякі питання історії більшовизму», Л. Беркута «Буржуазні концепції і Марксо-Ленінове розуміння так званих середніх віків», П. Кияниця «Національно-буржуазна леґенда про декабристів», Л. Окіншевича «Національно-демократична концепція історії права України в працях акад. М. Грушевського», В. Петрова «Проти ревізії вчення Карла Маркса про родове суспільство», у кн. 3 — статтю Л. Окіншевича «Шлях до фашизму (Історично-юридичні праці М. Є. Слабченка)», бібліографічний огляд за 1930—1932 рр. О. Павлика п. н. «Радянська історіографія Західньої України», рецензії тощо.

1932 р. кн. 1/2 вийшла за січень—червень, а остання (3-тя) книга — за липень—вересень.

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 999, 1002; Реєстр української періодичної преси за 1918 рік // Там само. — С. 1009; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 212; Періодичні видання УРСР 1918—1950. Журнали : бібліогр. довід. — Х., 1956. — С. 198; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 105—106; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1768.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3307; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 5. — P. 341—342; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 181, 239; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 101—102.

В. Ґабор

650

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК: Орґан краєвого Товариства пасічників в Тернополї. — Виходить 1 кождого місяця. Р. І. Ч. 1. 1914, січ.

За ред. відповідає о. Василь Пилипчук. — **Тернопіль, 1914**: *Видає* Редакцийний комітет; *Видає* Краєве Товариство українських пасічників в Тернополї. «*Друкарня* Подільська» Йосифа Степка. *Адр. адм.*: Тернопіль, ул. Острожского.

Вийшло: 1914 — Р. І ч. 1—8; *Ф.* 24×15,5 см; *Обс.* 24 с. (1914 ч. 1, 2, 4—6), 16 с. (1914 ч. 3), 20 с. (1914 ч. 7, 8); *Передпл.*: цілорічна для нечленів 3 к. Члени Товариства за річну вкладку 4 кор. одержують ґазетку даром. *Ц.* окремого числа 30 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. І ч. 1—8; **НБУВ**: 1914 — Р. І ч. 1; **НБ ЛНУ**: 1914 — Р. І ч. 1—8.

Примітки: Нумерація сторінок видання наскрізна.

Усвідомлюючи потребу українських бджолярів у фаховому часописі, Товариство пасічників у Тернополі, згуртувавши за рік понад 1000 членів, приступило до видавання власного друкованого органу «Ук-

раїнський Пасічник», покликаного «служити пасічній науці і практиці». Формулюючи завдання часопису, видавці у статті «Програма нашого видавництва» (ч. 1) зазначали, що товариство через власний орган «буде розширювати передовсім відомости пасічні, потрібні кождому пасічникові в практиці», багато уваги часопис приділятиме теоретичним питанням пасічництва і «буде сповняти важну задачу в орґанізациї… пасічників». Задекларований план діяльності передбачалося реалізувати шляхом дотримання програми «найліпших пасічничих журналів», вміщуючи: «1. Пасічничі бесіди, які… мають розбуджувати заінтересованє до пасічництва і до поступу в пасічництві… 2. Статї практичні, переважно дописувачів… пасічничої практики. 3. Ориґінальні і перекладні статї наукові. 4. Новости в пасічництві — свої і заграничні. 5. По пасіках — сталий відділ», де міститимуться «справозданя о станї пасік, описи ведених пасік, життєписи властителів добрих пасік», а також огляди «пасічничої літератури», звіти про діяльність крайового Товариства українських пасічників, хронікальні матеріали, запитання і відповіді тощо. «Розбуджувати охоту до пасічництва в широких кругах нашого малоземельного селяньства а головно ширити науку пасічництва і перевести орґанізацию серед пасічників — се власно задача нашого товариства і нашої ґазети», — наголошував Василь Пилипчук у статті «Пасічництво приємне і корисне занятє. Задача нашої ґазетки» (ч. 1).

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК.

1914 МАРЕЦЬ Число 3. Річник перший.

Орґан краєвого Товариства пасічників в Тернополї. Виходить 1. кождого місяця. Видає: Редакцийний комітет. За редакцию відповідає: о. Василь Пилипчук.

Цїлорічна передплата: Для нечленів 3 К. Поодин. число 30 с. Адрес адміністр.: Тернопіль ул. Острожского.

Члени Товариства за річну вкладку 4 кор. одержують ґазетку даром. Ціна оголошень: цїла сторона 20 К., 1/2 сторони 12 К. а 1/4 сторони 8 К. Всякі письма і запити, що відносять ся до редакциї, просить сьлатина адресу: о. Василь Пилипчук, Білоголови п. Олїїв.

Батуринське пчільництво
(Сторінка з історії українського пчільництва).
Подає В. Різниченко з Київа.

Батуринське пчільництво 1800—80-тих років творить і безперечно завсїгди творити-ме одну з найкращих і інтереснїйших сторінок історії українського пчільництва. Тепер воно мало кому звісне і навіть саме назвиско „Батуринське пчільництво" майже нічого не каже українському пасічникови. А межи тим був час — і то не дуже далекий — коли слава про нього гула не тільки по Вкраїнї, але і в цїлій Росиї — і долїтала навіть за кордон. Знаменита Пальчиківска[3]) школа пчільництва була відома всьому

[3]) Пальчики — тепер село в 4-х верстах від Батурина.

Відповідно до задекларованої програми чільне місце на сторінках часопису відводилося статтям про догляд за бджолами, види бджіл, вулики та досвід ведення пасічництва, обов'язковим елементом яких були практичні поради, зокрема Григорія Метельського (Зимованє пчіл. — Ч. 1, 2; Весняна перегра. — Ч. 4), В. Пилипчука (Переховуванє запасових рамок. — Ч. 1; Як часто можна розбирати пня? — Ч. 2; Робота в пасїці в цьвітню. — Ч. 4), Миколи Михалевича (Про вулий і пчоли. — Ч. 2, 3; Порівнанє двох методів. — Ч. 8), Теодора Роя (Про галицький улий і про улий з гори отвираний. — Ч. 5—7; Практичний спосіб перетримуваня пчіл в улию. — Ч. 3), Івана Марцінківа (Яка раса пчіл є для нашого підсоня найліпша і де єї шукати? — Ч. 4), Євгена Герасимовича (Як много води потребують пчоли? — Ч. 5). Повчальним і корисним у цьому контексті був спогад Василя Должанського п. н. «Як-то я став пасічником» (ч. 6—8).

Із публікацій, вміщених у часописі, ґрунтовністю вирізняються розвідки Юліана Дуткевича «Історичний погляд на пасічництво» (ч. 1, 2) та В. Різниченка «Батуринське пчільництво. (Сторінка з історії українського пчільництва)» (ч. 3, 4), статті В. Пилипчука «Статистика пасік в Галичині» (ч. 5) і «Пасічництво на Мораві — а у нас в Галичині» (ч. 6).

Питання організації пасічників розглядалося у статтях І. Марцінківа «Наша дотеперішна орґанізация

пасїчнича і єї розвій» (ч. 3) і «Всеславянські пасїчничі конґреси» (ч. 7, 8), В. Пилипчука «Пасїчнича секция краєвого Товариства «Сільський Господар» а краєве Товариство українських пасїчників в Тернополї» (ч. 4), рефераті Ізидора Білинського «Чи не взятись би нам до кооперациї» (ч. 8) та в інших матеріалах.

Під рубрикою «Вісти з Краєвого Товариства Українських Пасїчників в Тернополї» («Вісти з Товариства») подавалися відомості про діяльність та організаційні заходи товариства.

Кореспонденції і дописи про пасічництво краю та за його межами, як-от допис з Луцька Павла Голубовича «Про пасїчництво в Росії та про улий Дадана» (ч. 5), друкувалися під рубрикою «По пасїках і з пасїк». Інформативною щодо розвитку пасічництва краю була рубрика «Хронїка», яка містила матеріали про поточні справи бджолярів.

Виконанню просвітньої місії фахового органу сприяли постійна рубрика «Із книг та журналів», під якою подавалися огляди публікацій російських, німецьких і чеських журналів, дотичних до бджолярства, бібліографічна інформація про книги, зокрема наукові праці з питань пасічництва, а також рубрика «Питання і відповіди» (запроваджена від 3-го числа), під якою містилися роз'яснення і відповіді на запитання у галузі пасічництва, що надходили до редакційного комітету, та «Справочний відділ», в якому друкувалася довідкова інформація для членів Товариства.

Остання сторінка фахового часопису містила оголошення комерційного характеру.

Окрім згаданих авторів, до часопису дописували Євгеній Білинський, Григорій Бурак, Панько Верес, Микола Гошовський, Йосиф Каранович, Теодор Сеник та ін.

Останнє (8-ме) число місячника вийшло у серпні 1914 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 212; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1510.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 105; *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — К., 1999. — С. 231; *Галушко М*. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886—1944 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Марія Галушко. — Львів, 2008. — С. 104—107.

М. Галушко

651

ЦЬВІТКА = FLOWERET: Ілюстрована часопись для руської молодїжи в Америцї (1914 ч. 1—6) = The monthly illustrated magazine for Rutenian Juniors (1914 ч. 1—8); Ілюстрована часопись для української молодїжи в Америцї (1914 ч. 7 — 1915 ч. 5, 1917) = The monthly illustrated Educational Edition for the Member's Children of Ukrainian Nat[iona]l Association (1915 ч. 5, 1916); Просьвітне Виданє для дітий членів У[країнського] Н[аціонального] Союза в Америцї (1916 ч. 5, 6). — Виходить 15-го кождого місяця (1914—1915 ч. 5), раз на два місяцї (1916 ч. 5 — 1917). Р. 1. Ч. 1. 1914, січ.

Editor, Managing Editor, Business Manager Dmytro Andreyko [*Ред., відповідальний ред. та менеджер* Дмитро Андрейко] (1915 ч. 5). — **Jersey City, N. J., 1914—1917**: *Published* [*Видає*] The Board of Education of the Little Russian National Union of America (1914 ч. 1—8), The Board of Education of Ukrainian Nation Associated (1915 ч. 5), The Board of Education of the Ukrainian Nat[iona]l Association (1917). *Друк.* «Свободи». *Адр. друк. і вид-ва*: 83 Grand st., Jersey City, N. J.

Вийшло: 1914 — Р. I ч. 1—12, 1915 — Р. II ч. 1—9, 1916 — Р. III ч. 1—6, 1917 — Р. IV ч. 1—6; *Ф.* 25×18 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.*: річно в Америцї 75 с., (1914—1915), 40 цнт. (1916—1917), за границею $ 1.00, (1914—1915), 50 цнт. (1916—1917). Single copy 10 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — Р. I ч. 1, 3, 5—8, 1915 — Р. II ч. 5; **ХДНБ**: 1916 — Р. III ч. 5, 6.

Примітки: На обкладинці ч. 7 за 1914 р. — підзаголовок: «Ілюстрована часопись для руської молодїжи в Америцї». Члени видавництва: Дмитро Капітула, Семен Ядловський, Михайло Угорчак і Олександр Шаршон. Логотип ілюстрований.

Редакція «Цьвітки» у передовій статті «Нашим любим дїточкам» стверджувала, що часопис має стати для нового покоління українських емігрантів в Америцї тією ниткою, яка б пов'язувала «минуле та майбутнє, позаяк багато хто з дітей уже не знав рідної землі»: «А передовсім ростучи, не забувайте на сю землицю, на якій виросла наша Цьвітка», не забувайте на нашу рідну українську мову» (1914. — Ч. 1). У публікації наголошувалося також, що вміщені у журналі оповідання й казки навчають цінувати працю і добро, остерігатися лінивства та зла.

У виданні друковано переважно художні твори — вірші, казки, оповідання, а також цікаві повчальні розповіді. Публікації видання ознайомлювали маленьких українців із життям і творчістю Т. Шевченка (Тарас Шевченко. — 1914. — Ч. 3) й І. Франка (Д-о. «Іван Франко: Коротка життєпись»), творами українських

письменників та зарубіжною дитячою літературою. Серед поетичних творів — вірші «Вечір» («Садок вишневий коло хати...»), «Менї тринадцятий минало...», «На Великдень, на соломі...» Т. Шевченка, віршована казка «Лис Микита» І. Франка, а також поезії «За морем…» С. Яричевського, «Борці» Д. Макогона, «Чванливий баранець» Г. Чулая (псевд. Г. Грушевського), «Україні» (підп.: Марко Л.; псевд. М. Кропивницького), «На могилї героя: Пісня» (пер. Д-о.), «Моя любов до України», «На роковини Шевченка». Серед прозових творів — оповідання «Грицева шкільна наука» І. Франка, «Украла» Б. Грінченка, «Відважна дївчина» О. Неприцького-Грановського, «Сашко» Л. Сохачевської, казки «Ворона і рак», «Кирило Кожумяка», «Казка про три пера», «Добра порада: Турецька казочка», «Бідак і богач» (пер. Д. Йосифовича), а також «Подорож Сіндбада-Морехода», «Сьвітова подорож» (підп.: Ю. Сірий; псевд. Ю. Тищенка), «Записки недоброго хлопця: З анґлїйського».

Дбаючи про розвиток національної самосвідомості дітей українських емігрантів, а також про їх патріотичне виховання як громадян США, редакція вмістила текст і ноти українського гімну «Ще не вмерла Україна» й американського — «Америка» (українською та англійською мовами). У ч. 5 за 1915 р. опубліковано ноти дитячих пісень «Дїти в гай!», «Широкеє болотячко», «Весняна ніч» на слова Л. Морозової-Курек (підп.: Людмила Волошка).

Цикл публікацій п. н. «Народні сьпіваки на Україні» ознайомлював читачів із українськими народними традиціями, текстами відомих дум («Азівські брати», «Смерть козака-бандуриста», «Лїрник»), а оповідання «Олеся», «Козаки» — з різними періодами історії України. Про переслідування української мови в царській Росії йшлося у казці «Українська мова» М. Вахнюка (1914. — Ч. 8).

У публікаціях «Кілька слів про сей край, де живемо», «З бурхливих днів», «Малі герої», «Хороший звичай» розповідалося про історію та культуру Північно-Американського континенту, боротьбу між автохтонами-індіанцями та європейськими завойовниками, героїчні вчинки маленького американського хлопчика, що рятував життя людей, традицію італійських дітей збирати бібліотеку з кількох книжечок, щоб дарувати її іншим дітям.

У кінці кожного числа під рубрикою «Загадки» («Загадки жартобливі», «Загадка рахункова») подавалися цікаві завдання для дітей та відповіді на загадки, вміщені у попередньому числі («Розвязки загадок»). Дітей, які надсилали відповідь першими, редакція нагороджувала книжковими призами. Іноді завдання було творчим, як-от придумати найкращий текст для коміксу «Два плакси і мудрий песик: Оповіданє в образках».

Під рубриками «Сьміховинки», «Праця і забава», «Для забави і розривки» редакція містила гумористичні повчальні оповідання («Мудра кицька», «По щирости», «Розмова»), дитячі ігри з коротким сценарієм гри.

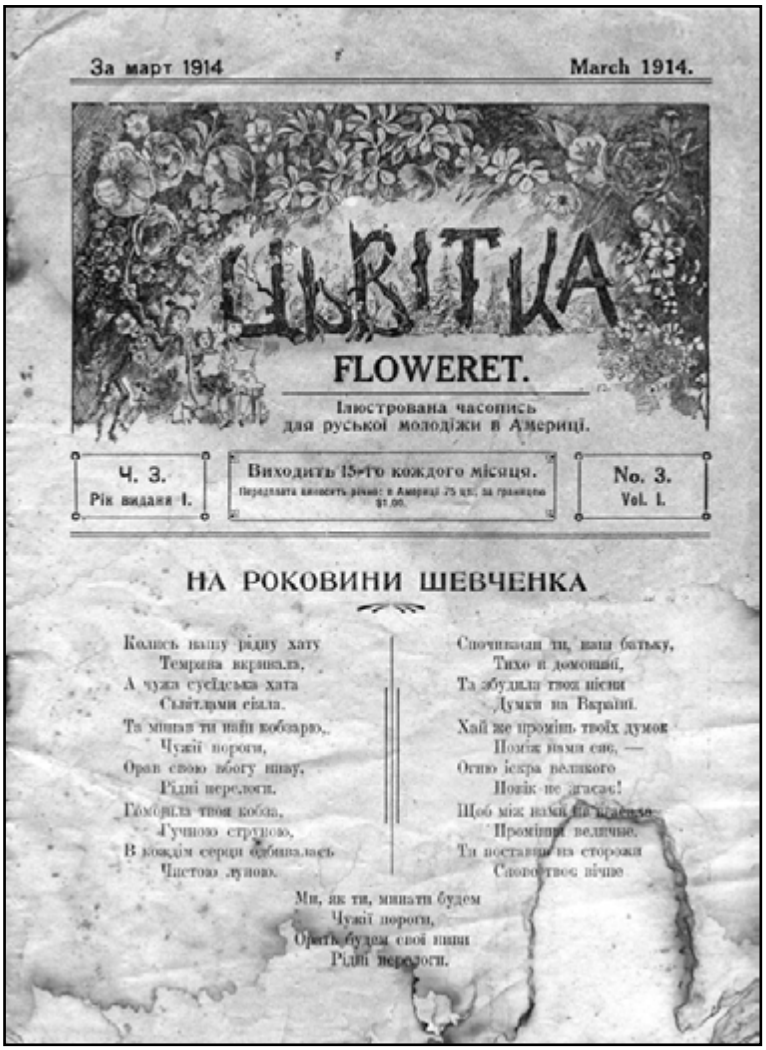

За март 1914 March 1914.

ЦЬВІТКА

FLOWERET.

Ілюстрована часопись для руської молодїжи в Америцї.

Ч. 3. Рік видання І.

Виходить 15-го кождого місяця. Передплата виносить річно: в Америцї 75 цц; за границею $1.00.

No. 3. Vol. I.

НА РОКОВИНИ ШЕВЧЕНКА

Колись нашу рідну хату
Темрява вкривала,
А чужа сусїдська хата
Сьвітлами сїяла.
Та минав ти наші поборо,
Чужії пороги,
Орав свою ниву,
Рідні перелоги.
Говорила твоя кобза,
Гучною струною,
В кождім серци сьвітилась
Чистою луною.

Спочивали ти, наш батьку,
Тихо й домовині,
Та збудила твої пісни
Думки на Вкраїні.
Хай же промінь твоїх думок
Поміж нами сяє, —
Огню іскра великого
Нонік не згасає!
Щоб між нами не згасала
Проміння величне,
Та поставив на сторожи
Слово твоє вічне

Ми, як ти, минати будем
Чужі пороги,
Орать будем свої ниви
Рідні перелоги.

Видання виходило з численними чорно-білими ілюстраціями, це, зокрема, репродукції портретів Т. Шевченка й І. Франка, фотографії батьківської хати Т. Шевченка та могили поета, однак найбільше тут ілюстрацій до художніх творів.

Редакція агітувала вступати до «Просвіти» при «Руськім Народнім Союзі» (товариство перебувало за тією ж адресою, де видавалася «Цвітка»), подавала зміст виданих 1914 р. «Просвітою» книжечок.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 212; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 118.

Література: *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського Робітничого Союза на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 122; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 190.

М. Комариця

1915 р.

652

БОРОТЬБА: Орган Закордонної Організації У.С.Д.Р.П. (1915 ч. 1, 2). — Виходить неперіодично. Ч. 1. 1915, лют.

Redacteur responsable [*Відп. ред.*] E. Nicolet. — **Geneve, 1915—1916**: [*Вид.* Л. Рибалка]. *Друк.* Imprimerie E. Chaulmontet, 12 rue des Rois, Geneve. *Адр. ред. і адм.*: Mr. Lakhotzky-Kouzma, Rue Caroline, 11 (для Боротьби), E. Nicolet, rue Bargalone 3, Geneve.

Вийшло: 1915 — Ч. 1—5, 1916 — Ч. 6, 7; *Ф.* 30×23 см; *Обс.* 8 с.; *Ц.* 10 ст.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — Ч. 1—5, 1916 — Ч. 7; **ДНАБ**: 1915 — Ч. 2, 4, 5, 1916 — Ч. 6, 7.

Примітки: У колонтитулі — назва: «La Lutte»; назва партії: «Українська Соціялдемократична робітнича партія Росії»; гасло: «Пролєтарі всіх країн, єднайтеся!». E. Nicolet — псевдонім Лева Юркевича. 1915 р. вийшло «Приложеніе къ № 4 Украинской соціалдемократической газете «Боротьба» (4 с.). Мова часопису — українська, додатка — російська.

Видання започатковувалося як офіційний орган закордонної організації Української соціал-демократичної робітничої партії. Часопис виходив із метою налагодити зв'язки емігрантів (членів УСДРП) із батьківщиною (підросійською Україною), пропагувати й поширювати серед українського робітництва («пролєтаріяту») ідеологію української соціал-демократії, програмною засадою якої була боротьба з «царськими порядками за політичну волю, за вільну Україну» (Від редакції. — 1915. — Ч. 1) та з «капіталом», «царатом і його прихвостнем українським міщанством» (Війна і українська соціялдемократія. — 1915. — Ч. 1). Оскільки «Боротьба» призначалася для читацтва підросійської України (перед «Україною австрійською», за переконанням редакції, стояли інші політичні завдання), то у виданні планувалося лише інформувати про окремі резонансні події у цьому краї. Редакція газети прагнула не конкурувати з українськими соціал-демократами Галичини, а залишити західноукраїнський інформаційний простір у їхньому розпорядженні.

Антимілітаристські заклики, пропаганда і роз'яснення програми соціал-демократії та протиставлення її «збудованим на імперіялізмі» програмам «українських міщанських партій» — основні тематичні напрями публікацій видання. Це здебільшого програмні, пропагандистські й аналітичні статті, як-от: «Війна і українська соціялдемократія» (1915. — Ч. 1), «Російський імперіялізм і українство» (1915. — Ч. 2), «Малоросія чи Україна?» (1915. — Ч. 3), «Війна чи Революція?» (1915. — Ч. 4). Окремі матеріали часопису містили загальні огляди українського політичного руху кінця XIX — початку XX ст., з'ясовували рівень впливу на нього подій Першої світової війни та протестних акцій як у Російській державі, так і в Австро-Угорській імперії, подавали короткі екскурси у його розвиток (Українське міщанство і війна. — 1915. — Ч. 1; Скок на сорок літ назад. — 1916. — Ч. 7), а також ознайомлювали з тогочасними реаліями суспільно-політичного життя, баченням авторського колективу часопису тих чи інших подій: «Поклик до Російського Соціялістичного Інтернаціонала» (1915. — Ч. 1), «Заява Буковинських українських соціялдемократів» (1915. — Ч. 3) та ін.

На сторінках видання висвітлювався міжнародний антивоєнний рух, зокрема, публікувалися матеріали про перебіг першої і другої міжнародних соціалістичних конференцій у м. Ціммервальд (Швейцарія): «Друга Міжнародня Соціялістична Конференція» та «Про Другу Міжнародню Соціялістичну Конференцію і з приводу неї» (1916. — Ч. 7) та маніфести цих конференцій, як-от «Маніфест Міжнародної Соціялістичної конференції» (1915. — Ч. 4).

Через активну кампанію видавця Л. Рибалки (псевд. Л. Юркевича) проти Союзу визволення України (СВУ)

LA LUTTE

УКРАЇНСЬКА СОЦІЯЛДЕМОКРАТИЧНА РОБІТНИЧА ПАРТІЯ РОСІЇ

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

БОРОТЬБА

Ч. 2.

Цвітень 1915 р.

Орган Закордонної Організації У.С.Д.Р.П.

Ціна 10 ст.

РОСІЙСЬКИЙ ИМПЕРІЯЛІЗМ І УКРАЇНСТВО.

Кождий а тим більше російський українець не може і не сміє байдуже відностись до того першорядної ваги явища, що українські буржуазні політики в Росії — сі верховоди сучасної громадської думки на російській Україні — виступили в оборону російської держави і без жадних застережень дали свій підпис під імперіялістичну воєнну програму царського правительства. Кождий дійсний український демократ в Росії і особливо кождий свідомий український робітник, коли вони хотять вияснити свої сучасні громадські завдання, в першій мірі мусять оцінити значінє воєнної програми російського українського міщанства, бо для правдивих ворогів царату ні в якому разі не може бути байдужою спілка з ним найвпливовіших представників сучасного українського руху. Задачею нашої статі і є дати оцінку сеї спілки.

Відомо, що царське правительство відноситься і завсігди відносилося з подвійною і безкомпромісовою ворожістю до українського відродженя. Ні один національний рух в Росії, серед хіба жидівського, не є так систематично і завзято переслідуваний, як український і то тим більше, що повітне українське відроджене ніколи суб'єктивно не відзначалося небезпечним характером для російської держави як такої, ніколи не відносило і не пропагувало сепаратистичних кличів. Правда, царське правительство виправдувало свої репресії над українським рухом іменно страхом перед сепаратизмом, чим раз-у-раз примушувало українських патріотів складати заяви їх щирої льояльности перед царською Росією, але для всіх завсігди було ясним, що пугало українського сепаратизму є тільки правительственною вигадкою і що дотеперешній український рух абсолютно не сепаратистичний.

Одначе, коли подумати над причинами ненависти царату до українського відродженя, то прийдеться признати, що український рух направду велико небезпечний для офіціяльної Росії і що царат виявив в тім випадку незвичайну політичну далекозорість. Українські буржуазні політики, котрі завсігди дивились на утиски над українським рухом нерозуміючими і поширеними від страху очима, старалися пояснити ті утиски або питомим демократизмом українського відродженя і випливаючим з сього противенством між ним і царськими порядками, — на ділі-ж наші буржуазні політики дуже добре уміють гнути свої „демократичні" спини під найтяжшими ударами царату, — або тим, що „нас, мовляв, не знають" і тому не доцінюють культурного значіня українського руху, але і се поясненє хибне, бо російське правительство і широкі ліберальні кола не випадково мало інтересуються українством, а тільки через свідому до нього нехіть.

Які-ж дійсні причини ворожости російського правительства до українського руху?

Коли сучасне українське відроджене не сепаратистичне і не йде проти державної єдности Росії, то воно все-ж загрожує їй яко національній великоруській державі. Від моменту, коли українська нація відродиться національно і буде в культурному відношеню становити окрему і відокремлену від великоросів націю, великороси переходять тоді в положенє державної національної меньшости. Отже ся перспектива ослаблення великоруського елементу в Росії, котрий по відродженю української нації (так само як і по відродженю білоруської нації) примушений буде увійти в свої природні етнографічні береги, незвичайно грізна для російської великодержавної політики, для російського імперіялізму. Річ така, що для успіхів імперіялістичної політики необхідна національна держава себ-то держава з певною національною більшістю, бо тільки опираючися на сю більшість національно правительство може відважно і рішучо здійснювати свої великодержавні плани. І навпаки: правительство держави націй себ-то держави з національно мішаним населенєм, хорої неминучими за капіталістичних порядків внутрішніми національними боротьбами, таке правительство не може бути певним, що в своїй міжнародній політиці найде тверду опору у свого населеня. Ілюстрацією до сього може служити ріжниця успіхів міжнародної політики Німеччини і Австрії, ріжниця, котра повстала в значній мірі тому, що Німеччина є національною державою, а Австрія державою націй. Росія досі була в суті національною, штучно витвореною царатом, великоруською державою і її правительство хоче і на будуче в інтересах російського імперіялізма зберегти вигідну національну суцільність і централізованість російської імперії.

Таким робом між російським імперіялізмом і українським відродженєм є велике і непоправне протиріче. Не треба думати, що се протиріче часове і що воно зникне разом з приходом вільних порядків в Росії. Ні, великоруський націонал-лібералізм, котрий тоді візьме до своїх рук політичну владу, буде продовжувати імперіялістичну політику царського правительства і буде тако-ж боротись з українським відродженєм, що вже і тепер віщують славнозвісні і многозначні виступи проти українства Петра Струве. Инша річ, що правительство вільної Росії не буде могти уживати тих дикунських способів гноблення українського руху, якими тепер користується царат (Струве і инші вже стоїть за боротьбу з українством не за допомогою „полицейскихъ мѣропріятій", а за допомогою „извѣстной (!) настойчивости (!) русскаго общества"), але все-ж протиріче між російським імперіялізмом і українським рухом остільки велике, що не виключена можність піднесення клича Самостійної України, яко конкретного клича, будучою національно дозрілою і зформованою українською нацією.

Але тепер перед російською Україною стоять инші завдання, завдання безкомпромісової і неослабної боротьби проти царату, за демократичні і національні права. Всяке відступлене від сього завдання чи то через льояльність перед царатом, чи через авантурницьке самостійництво, є великим гріхом перед українським народом, до національного і політично-де-

вже з ч. 3 керівництво партії відмовилося опікуватися часописом, тому у «Заяві» Л. Рибалки, вміщеній у цьому числі, повідомлялося: «Через певні зміни в складі редакції «Боротьби» від сього числа переймаю «Боротьбу» на мою особисту відповідальність». Від ч. 3 Л. Рибалка був «приватним-редактором і видавцем» часопису. Хоча і до цього числа СВУ був основним політичним опонентом і об'єктом критики авторів газети (ознайомлювальні замітки і статті на зразок: «Союз Визволення України» (1915 — Ч. 1), «Російський імперіялізм і українство» (1915. — Ч. 2) та ін.), від ч. 4 кількість гострокритичних матеріалів зросла. Так, в окремих публікаціях осуджувалося сподівання певних українських політичних сил на підтримку їхніх змагань «австрійським і німецьким правительствами» (Австрійська Україна і російська соціялдемократія. — 1915. — Ч. 3). «Приложеніе къ № 4 Украинской соціалдемократической газете «Боротьба» 1915 р. містило відкритий лист Л. Рибалки (від імені редакції «Боротьби») п. н. «О Союзѣ Освобожденія Украйны».

Автори публікацій видання здебільшого не вказувалися. Окремі матеріали підписано Л. Рибалкою та І. Безробітним (ймовірно, також псевд. Л. Юркевича).

Започаткований групою ентузіастів, часопис мав низький бюджет. Тож уже з першого числа редакція запрошувала до співпраці і закликала матеріально підтримувати видання.

Останнє (7-ме) число часопису вийшло у вересні 1916 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 213; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 28; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 329, 1782.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 163.

О. Дроздовська

653*

БОРОТЬБА: Орган Київської групи українських соціялістів-революціонерів. — Ч. 1. 1915, 19 лют.

Ред. [Микола Ковалевський, Левко Ковальов]. — **Київ, 1915**: *Вид.* Київська група українських соціялістів революціонерів. *Друковано* на міміографі Київської групи партії.

Вийшло: 1915 — Ч. 1, 2, 3/4, 5; *Ф.* 22,5×17,5 см (1915 ч. 1, 2, 5), 33×17,5 см (1915 ч. 3/4); *Т.* 200 пр. (1915 ч. 1), 300 пр. (1915 ч. 2), 350 пр. (1915 ч. 3/4); *Обс.* 20 с. (1915 ч. 1), 28 с. (1915 ч. 2, 5), 56 с. (1915 ч. 3/4).

Примітки: Газета виходила нелегально і неперіодично: ч. 2 — 10 берез., ч. 3/4 — 20 трав., ч. 5 — 1 серп. Ч. 6 не вийшло. 1917 р. побачила світ однойменна газета як орган ЦК Української партії соціалістів-революціонерів (*див.* «Боротьба» 1917 р.).

Зміст нелегального органу Київської групи українських соціалістів-революціонерів, який виконано на друкарській машинці та відбито на міміографі, становили матеріали про українське революційне життя, проект програми Партії українських соціалістів-революціонерів, прийнятий Київською групою українських соціалістів-революціонерів, та вірші циклів п. н. «З пісень еміграції» та «Війна». Серед публікацій актуальної тематики — передові статті «Наші справи» (ч. 1) і «Державний параліч» (ч. 3/4), статті Л. Пугача «Національна сліпота» (ч. 1), доктора Штокмана «На програмні теми» (ч. 3/4).

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 213; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 298, 1782.

Література: *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — Ч. 1(10). — С. 67; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 209—210; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 10.

М. Галушко

654

ВЕСНА (1915 зб. 1); **ЛІТО** (1915 зб. 2); **ОСІНЬ—ЗІМА** (1915 зб. 3/4, 1916 зб. 3/4); **ВЕСНА—ЛІТО** (1916 зб. 1/2): Додаток до «Хлибороба». — Зб. 1. 1915, трав.

Ред.: не подано. — **Харьків, 1915—1916**: *Друк.* Б. Г. Бенгисъ, Сумська, 38 (1915 зб. 1, 2); *Друк.* М. Х. Сергеєва, Московська, 10 (1915 зб. 3/4, 1916 зб. 1/2); *Тип.* И. М. Аничкина (1916 зб. 3/4).

Вийшло: 1915 — Зб. 1, 2, 3/4, 1916 — Зб. 1/2, 3/4; *Ф.* 24×15 см; *Обс.* 32 с., 48 с. (1915 зб. 1), 46 с. (1916 зб. 1/2); *Ц.* 20 коп. (1915 зб. 1), 15 коп. (1915 зб. 2), 25 коп. (1916 зб. 1/2).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1915 — Зб. 1, 2, 3/4, 1916 — Зб. 1/2, 3/4; **ЦДАМ**: 1916 — Зб. 1/2.

Примітки: Збірник виходив щоквартально. Зб. 3/4 за грудень 1915 і 1916 рр. розповсюджувалися безкоштовно.

Квартальник «Весна» виходив замість української частини, яка велася у журналі «Хлѣборобъ» (*див*. т. 3, № 407) упродовж 1909—1910 рр. Піднесення рівня знань читачів як у національно-громадських, так і фахових сільськогосподарських питаннях було головним завданням додатка. У передовій статті «Посів» К. Мацієвич закликав: «Щоб кожна насінина освіти, поривання до громадського щастя, добра — зустріла для себе у нас щире привітання…» (1915. — Зб. 1); у статті «Знов сівба» (1916. — Зб. 1/2) наголошувалося, що «без знання, без прав, не знаючи, хто ми, що ми, в чім інтереси — без того всього не дійти нам справжньої вигоди… й не зберегти своїх кревніх інтересів…». Саме тому в усіх публікаціях на теми громадсько-політичного й соціально-економічного життя українців у Російській державі подавалися огляди міжнародної політичної ситуації та окреслювався її вплив на внутрішньодержавне життя, зокрема на становище українського селянства; висвітлювалися такі болючі проблеми, як: галопуюча інфляція, жахливі злидні, спричинені воєнним станом, брак робочої сили на селі, малоземелля, занепад «культурного росту в країні» тощо; аналізувалася діяльність земства, уряду й Державної думи, лунали заклики щодо оборони передовсім національних інтересів — як у господарській, так і культурній сферах. Серед них: «Що робить земство, щоб помогти хліборобам краще хазяйнувати» В. Яблоновського та «Нові земельні закони» Ю. Єреміївої (1915. — Зб. 1), «Мало землі» А. Терниченка (1915. — Зб. 3/4), «Дорожнеча життя» О. Петренка (1916. — Зб. 1/2), цикл нарисів А. Киянина п. н. «З нашого життя» (1915. — Зб. 1—3/4; 1916. — Зб. 1/2).

Поряд із цим на сторінках квартальника опубліковано низку статей сільськогосподарської тематики, зокрема: «Хліборобська худоба» М. Городниченка (1915. — Зб. 1), «Поради по молочарству» О. Сачківської та «Про скотину, як її слід годувати» С. Михайленка (1915. — Зб. 2), «З хліборобської азбуки» О. Петренка (1915. — Зб. 3/4), «Агрономичні поради» А. Григоровича, «Про городину та розсадники» Є. Нагірнього та «Поради по птахівництву» І. Яременка (1916. — Зб. 1/2), «Сучасні агрономичні поради» за підписом А. Т. (1916. — Зб. 3/4). Автори окремих матеріалів наголошували на важливій ролі агрономів у веденні хліборобства, намагалися прищепити довіру селян до них (Григорович А. Чотирі доби року. — 1915. — Зб. 1), порушували питання про підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на світовому ринку (Марченко О. Садівництво й городництво на Україні. — 1915. — Зб. 3/4).

У низці статей йшлося про роль кооперації, а саме — різних спеціальних сільськогосподарських, кредитних товариств і «товариських крамниць», у розвитку сільського господарства, забезпеченні певних соціальних гарантій працюючим на землі та їхнім родинам і, зрештою, — у здобутті «народньої незалежности» (Силенко А. Кооперація на Україні. — 1915. — Зб. 1; Силенко А. Цілі кредитової кооперації на Україні. — 1915. — Зб. 2; Силенко А. Нові правила для позичкових товариств. — 1916. — Зб. 1/2; Костенко П. Пятьдесят літ кооперації на Україні. — 1916. — Зб. 3/4).

Популяризації товариства «Просвіта» серед читачів сприяла стаття П. Орленка (справж.: Петро Мах) «Просвітня справа на селі» (1916. — Зб. 1/2). У ній окреслювалася роль народних домів і «Просвіти» у відродженні національно-культурного життя українського селянства, висвітлювалися завдання та напрями роботи артистичної й бібліотечної секцій товариства, подавалися огляд діяльності катеринославської «Просвіти» і коротка історія часопису «Добра Порада». У виданні вміщено нарис про роботу З'їзду народних просвітителів Харківщини, який відбувся з ініціативи Харківського товариства грамотності 7—12 червня 1915 р. (Орленко П. Про селянські народні доми. — 1915. — Зб. 2), репортаж-спогад про Шевченківське свято у школі «в одній слободі Острогожського повіту, на Вороніжчині» (А. Пух-ий [А. Животко]. Свято народнє в слободі. — 1916. — Зб. 1/2) і життєписний нарис «Памяти Івана Франка» (1916. — Зб. 3/4).

На сторінках квартальника опубліковано вірші Василя Алешка, І. Боровиковського, Л. Волошки (справж.: Л. Морозова-Курек), С. Воробкевича, Л. Глібова, П. Грабовського (під псевд. П. Граб.), Б. Грінченка, П. Капельгородського, О. Олеся, Лесі Українки, І. Франка, Г. Чупринки, Т. Шевченка, Я. Щоголіва.

Під рубрикою «Новини» друкувалися замітки, що інформували про окремі події громадсько-політичного життя у Росії й на українських землях, відображали загальний стан сільського господарства, епідеміологічну ситуацію й проблеми школярства в Україні, на конкретних прикладах роз'яснювали розвиток кооперації у регіоні; публікувалися повідомлення про заснування і закриття українських пресових видань («Промінь» і «Тепла Роса» (Москва), «Слово» і «Гасло» (Харків), «Комашня» (Київ), «Основа» (Одеса), «Час» і «Степ» (Катеринослав) і товариств, зокрема «Просвіти», українського видавничого товариства «Основа» в Києві. Також у цій рубриці вміщувалися матеріали про роботу ощадно-позичкових (кредитних) товариств, хліборобсь-

ких артілей на Катеринославщині, Київщині, Харківщині, Чернігівщині, про створення подібних об'єднань в інших регіонах підросійської України, про діяльність Державної думи, а також земств (зокрема Борзненського, Харківського, Чернігівського) щодо запровадження навчання у початкових школах українською мовою, «введення наук українознавства» в учительських семінаріях та інших навчальних закладах, механізації сільськогосподарського виробництва тощо.

Серед авторів журнальних публікацій: І. Власенко, М. Городниченко, Ю. Єреміїва, Дм. Ільїн, П. Костенко, К. Мацієвич, С. Михайленко, І. Прихоженко (під псевд. Ів. Євтихович), О. Твердохлібів, А. Терниченко (під псевд. і крипт.: А. Григорович, А. Силенко, А. Т.), В. Яблоновський, В. Яворський.

Останній (3/4-й) збірник видання вийшов у грудні 1916 р.

О. Дроздовська

655

ВІЙСЬКОВИЙ ЛИСТОК ШТРИФЛЄРА: Пільна часопись. — Виходить тижнево. Р. II. Ч. 8. 1915, 20 лют.

Голов. ред. Віктор Ґжесіцький. *Відвічальний ред*. Йосиф Форвальнер. — **Відень, 1915—1917**: *Вид*. накладом Л. В. Зайдля і Сина, Відень, І. Ґрабен, 13 і 29. *Друк*. ц. к. двірської і державної друкарні. *Адр. адм*.: Відень, І., Ґрабен, 13.

Вийшло: 1915 — Р. II ч. 8—60, 1916 — Р. III ч. 1—52, 1917 — Р. IV ч. 1—49; *Ф*. 29×21 см; *Обс*. 16 с., 24 с.; *Передпл.*: цілорічно (з «Військовим Листком Штрифлєра») 12 К. (1915 ч. 10—28), самої «Пільної часописи» чвертьрічно 2,50 К. (1915 ч. 37 — 1917). *Ц*. окремого числа 25 сот. (1915 ч. 37 — 1917).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — Р. II ч. 10, 14—18, 21, 22, 26—28, 37, 40—42, 46, 48, 51—54, 56, 57, 59, 60, 1916 — Р. III ч. 1—9, 11—14, 17, 19, 22—52, 1917 — Р. IV ч. 1—17, 19—49; **ДНАБ**: 1915 — Р. II ч. 36, 46, 50, 53, 1916 — Р. III ч. 4.

Примітки: У логотипі видання — герби Австрії та Угорщини. Від 1914 р. до ч. 7 за 13 лютого 1915 р. газета виходила німецькою мовою. Від 20 лютого 1915 р., окрім німецької, виходила угорською, чеською, польською, українською, румунською та сербохорватською мовами. На час воєнних дій при відсутності головного редактора його заступав поручник Гуґо Наґелє. На першій сторінці кожного числа дрібним шрифтом зазначалося: «Ruthenisch або Ukrainasch». Наявне ч. 10 датовано 6 березня 1915 р.

У редакційному повідомленні «Позір» вказувалося: «Пільна часопись, се лиш окрема відбитка «Військового листка Штрифлєра» (1915. — Ч. 14). Видавці часопису захищали авторські права: «Всї права, особливо право переводу, застережені». У листку публікувалися повідомлення про різномасштабні бої на всіх фронтах Першої світової війни з картами, схемами, поясненнями, а під рубрикою «Урядово оповіщають» — розпорядження для «особових» військ, крайової оборони, жандармерії тощо.

1916 р. на сторінках видання збільшилася кількість передових статей патріотичного спрямування. У них редакція переконувала у необхідності військового навчання й патріотичного виховання молоді, пропагувала думку, що війна, яка відбувається, — це війна за батьківщину, волю народу тощо. У той час побільшало публікацій про окремі військові підрозділи, історію їх створення, заслуги (стаття «Тирольські цїсарські стрільці» (1916. — Ч. 3); ін.). У тижневику збільшилася кількість просвітніх матеріалів на кшталт: «Волинь» (1916. — Ч. 5) (відомості про ландшафт регіону, кількість населення, економічний стан тощо), «Завіщанє» (1916. — Ч. 6) (правова просвіта), «В який спосіб може наша народна господарка понести воєнні видатки?» (1916. — Ч. 13), «Національна держава і держава народів» (1917. — Ч. 14) та ін.

Упродовж 1916—1917 рр. у виданні час від часу друкувалися твори українських письменників: «Щира любов» О. Кобилянської, «Оферма» О. Маковея, «Сафат Зїнич» О. Федьковича, «Інститутка» Марка Вовчка та ін.

Обсяговий інформаційний блок творили рубрики: «Полїтика тижня» (повідомлення про міжнародне політичне життя, дипломатичні взаємини між противниками і союзниками), «Хроніка» й «Хоробрі жовніри» (замітки про подвиги на фронтах військовиків Австро-Угорщини), «Вісти з краю» (відомості про діяльність у воєнний час міністерств та інших урядових структур країни), «Хроніка сьвітових подій» (короткі відомості про події у світі за тиждень), «Нотатки» (інформація про людські втрати на фронтах), «Переписка редакції» (відповіді на листи читачів), «Військові вісти» (інформація про нагороди, зміни військових звань і т. п.), «Оголошення», «Послідні вісті» (найновіші повідомлення з фронтів; усі матеріали групувалися у підрубрики: «Российське поле битви», «Італійське поле битви», «Французьке поле битви»), «Всячина» (замітки й повідомлення здебільшого про Росію і росіян; у деяких — заторкувалася тема утисків української мови тощо).

ВІЙСЬКОВИЙ ЛИСТОК ШТРИФЛЄРА

ПІЛЬНА ЧАСОПИСЬ

Ч. 14. Відень, субота, дня 3. квітня 1915. р. II. річник.

Події в Галичині і Польщі.*

Мимо напруженя, з яким слідженo за всіми звітами із середних Карпат, був геройський упадок Перемишля і минулого тижня предметом загального зацікавленя. Судьба твердині над Сяном як раз в двох ці скопаня є так перемогаючої високости, що хоробрим оборонцям ніхто не може відмовити свого подиву. Вже сам рапорт, який видав комендант твердині, фельдмаршаллейтнант де Кусманек, день перед великим, послідним нападом, на 18. марта, читає ся як високу пісню геройства і зраджує цілу велику душу, яка мешкала в сій горстці виголоджених, обезсилених людий:

„Жовніри! Від пів року стоїмо ми, діти майже всіх націй нашої горячо любимої вітчини, ворогови, студени і злидням непохитний опір. З Божою помочию і вашою хоробростию удалось мені, боронити нашу твердиню проти ворога, мимо єго нападів і мимо всіх недостатків. Ви вже заслужили у висшім степени на подяку головного провідника нашої армії, на подяку краю і на повагу навіть і ворога. У нашій дорогій вітчині бють тисячі сердець за нас, тисячі очікують без віддиху вістий від нас....

Герої! Се моє послідне напімнене, яке подиктоване честию нашого краю і нашої армії. Я вас поведу, щоб вас притиснути як кінці криці у зелізний перстень ворога. Потім підете дальше вперед, не именшаючи ваших напружень, аж прийдемо назад до нашої армії, яка начне тяжкі битви і находить ся близько нас. Ми стоїмо перед тяжкою борбою. Ворог не схоче пустити так довго бажану добич. Як правдиві оборонці Перемишля маєте самі бути переняті думкою: Вперед, все вперед! Ви мусите все знищити, що вам замикає дорогу.

Жовніри! Ми розділили наші послідні запаси; честь нашого краю і честь кождого з нас заборонює, щоби ми упали по довгій, сьвітлій і побідній борбі, як легка добич ворога, як безпорадна череда. Герої-жовніри! Ми маємо промостити собі дорогу і ми промостимо сї собі.“

Чи комендант твердині, як він сказав сї слова до своїх жовнірів, уважав дійсно, що єго підприємство поведесь — не знаємо. На кождий раз, він впадуть перки, мало обкроїтись трохи ворога. Замітне для положеня й те, що Москалї обвели твердиню їх технічно скріпленою лінією в такім віддаленю, що вже не сягали туди наші твердинні гармати, так що підчас нападів із твердині не мали наші війська відповідної артилеристичної помочи.

Що радість Москалів запанованя над ворогом в порівнуючо легкий спосіб велика, не потребує нікого дивувати. Мимо сего розводить ся преса союзників досить отверто над сим і дає до пізнаня, що стратеґічна вага сеї події не повинна переціновуватись. Виводи ріжних російських, французьких і анґлійських звітів обертають ся дуже часто в тих дорогах, якими пішли й ми у нашій часописи перед тижнем. Так виступає приміром в „Petit Journal“-і ґенерал Bertard проти виявлених поглядів, що Москалї вер-

* Замічено 31. марта 1915. р.

(Weitschleb.)

Окремі публікації 1917 р. підписано криптонімами Б. М. й О. Лр., юридичні рекомендації — адвокатом Генриком Гербачеком. Тексти з німецької перекладали капрал Іван Кавуля та фрайтер Роман Прокопович.

Останнє відоме (49-те) число газети вийшло 8 грудня 1917 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 206; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 43—44.

О. Дроздовська

656*

ВІЛЬНА ДУМКА: Орган Української Радикально-Демократичної Спілки. — Ч. 1. 1915, 1 груд.

Ред. Колєгія. — **Київ, 1915**: *Вид.* Українська Радикально-Демократична спілка. Київський Відділ.

Вийшло: 1915 — Ч. 1; *Ф.* 22,5×17,5 см; *Обс.* 35 с.

Наявність у фонді: **ОННБ**: 1915 — Ч. 1.

Примітки: «Вільна Думка» виходила нелегально, на правах рукопису. Видання відбито на міміографі.

Зміст часопису становили: пролог до поеми «Мойсей» І. Франка («Народе мій, замучений, розбитий…»), статті («Сучасна дійсність та наші завдання», «Війна та ми», «Наші соціалістичні партії в Росії»), інформаційні замітки і повідомлення під рубрикою «Хроніка», а також «Програма і тактика І[ніціятивного] К[омітету] У[країнської] «С[амостійницької] С[пілки]».

Вийшло тільки одне число часопису.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 213; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 6.

Література: *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — Ч. 1(10). — С. 67; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 210.

М. Галушко

657

ГАСЛО: Тижнева краєва газета. — Р. 1. Ч. 1. 1915, 19 листоп.

Ред.-вид. В. В. Кравченко. — **Харків, 1915—1916**: *Тип.* Б. Г. Бенгисъ, Харьковъ, Сумская, 38. *Адр. ред. і контори*: Харків, Олександро-Невська, ч. 23.

Вийшло: 1915 — Р. 1 ч. 1—3, 1916 — Р. 2 ч. 1(4), 2(5); *Ф.* 56×36 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: до кінця року 75 коп. (1915), на пів-року 2 карб. (1915 ч. 2, 3), на рік 3 карбов. (1916). *Ц.* окремого числа 7 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — Р. 1 ч. 1—3, 1916 — Р. 2 ч. 1(4), 2(5); **НБУВ**: 1915 — Р. 1 ч. 1—3, 1916 — Р. 2 ч. 1(4), 2(5).

Примітки: За даними В. Ігнатієнка й А. Животка, редактором «Гасла» був В. Коряк.

У редакційній статті «На черзі» (1915. — Ч. 1) газети патріотичного спрямування «Гасло» підкреслено наявність застійних явищ у культурному, суспільному й економічному житті «російської» України, що зумовлено низкою причин, зокрема війною; констатовано необхідність «сполучення людей — селянства і робітництва — в спілки професійні, кооперативні, в просвітні та инші організації» та задекларовано редакційні наміри «говорити про те, як прокидається до свідомого життя народ наш на Україні», а також висловлено сподівання на «щиру допомогу» читачів «у цім трудному ділі, яке кожному з свідомих синів рідної країни повинне бути дороге і зрозуміле».

В українському контексті матеріали «Гасла» скомпоновані у такі умовні тематичні блоки: «економіка», «суспільство», «культура», «політика». В економічному — йшлося про становлення і розвиток української кооперації і промисловості (Х. К. Скарби України. — 1916. — Ч. 1; ін.), «хвилю індустріального пролетаріату», що торкнулася, зокрема, Харкова й «околиць»; у суспільному — мова йшла насамперед про наслідки війни: безробіття, бідність, військову повинність тощо. Журналістів цікавили проблеми окремих верств населення, наприклад інтелігенції на селі, й українства загалом, як у межах його етнічних земель, так і поза ними.

Автори «Гасла» нагадували «Наші обов'язки» (1916. — Ч. 1) — «кожну хвилину до організованости простувати», «свідомість шанувати», «культурних цінностів… безупинно набувати»; озвучували «Краєві інтереси» (1915. — Ч. 2), адже «ми помічаємо, як мляво і байдуже б'ється по всіх «окраинахъ» Росії живчик громадського життя». На сторінках тижневика обговорювалося також шкільне питання (Григоренко А. Українська мова в школі. — 1916. — Ч. 1), необхідність поширення «українознавства» «на місцях» (Життя навчає. — 1915. — Ч. 3; ін.), «Потреби рідної мови» (1915. — Ч. 2; авт. — У. У.), позаяк українці «забули батьківську мову», а за мовним розвитком «одстала дуже наша Слобожанщина од инших країв рідної сторони» (Одміни нашої мови. — 1915. — Ч. 1).

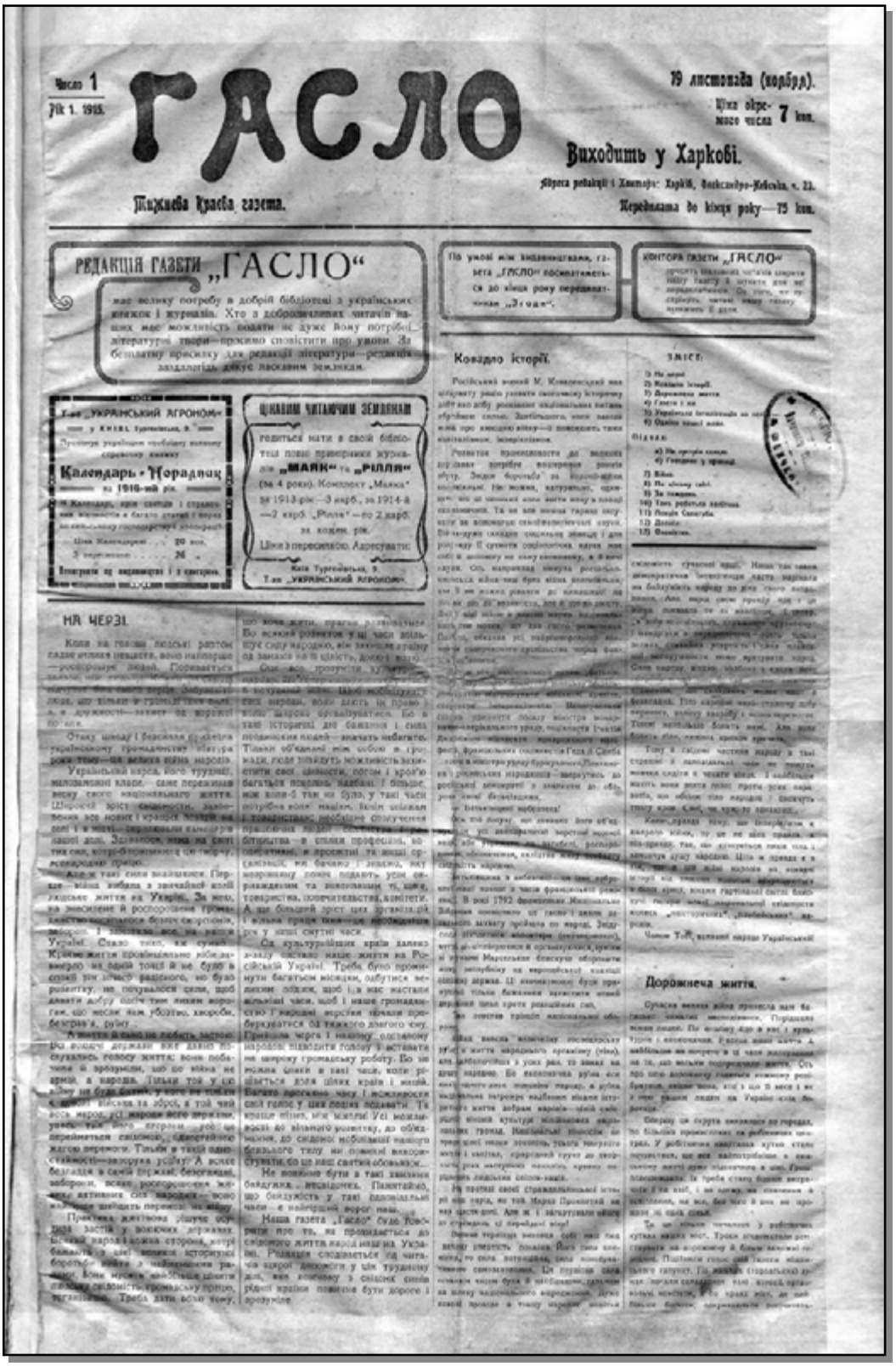

Число 1
Рік 1. 1915.

ГАСЛО

Тижнева краєва газета.

19 листопада (жовтня).
Ціна окремого числа 7 коп.

Виходить у Харкові.

Адреса редакції і Контори: Харків, Олександро-Невська, ч. 23.

Передплата до кінця року—75 коп.

РЕДАКЦІЯ ГАЗЕТИ „ГАСЛО“

має велику потребу в добрій бібліотеці з українських книжок і журналів. Хто з доброзичливих читачів наших має можливість подати не дуже йому потрібні літературні твори—прохимо сповістити про умови. За безплатну присилку для редакції літератури—редакція заздалегідь дякує ласкавим землякам.

По умові між видавництвами, газета „ГАСЛО“ посвятиметься до кінця року передплатникам „Эгоїзм“.

КОНТОРА ГАЗЕТИ „ГАСЛО“ просить шановних читачів сперти нашу газету і зітхати для неї передплатників. Ось чого, як ми сподіваємо, читачі нашу газету виконають в даний.

Т-во „УКРАЇНСЬКИЙ АГРОНОМ“ у КИЄВІ, Трехсвятська, 8.
Пропонує українцям необхідну кожному справжню книжку
Календарь-Порадник на 1916-ий рік.
Календарь, крім святців і справочних відомостей є багато статей і порад по найважливіших господарчих питаннях.
Ціна Календаря . . . 20 коп.
З пересилкою . . . . . 24 „
Замовляти як видавництво і з контори.

ЦІКАВИМ ЧИТАЧАМ ЗЕМЛЯКАМ

пошлеться мати в своїй бібліотеці повні примірники журналів **„МАЯК“** та **„РІЛЛЯ“** (за 4 роки). Комплект „Маяка“ за 1913 рік—3 карб., за 1914-й—2 карб. „Рілля“—по 2 карб. за кожен рік.
Ціна з пересилкою. Адресувати:
Київ Тургенівська, 9.
Т-во „УКРАЇНСЬКИЙ АГРОНОМ“.

Ковадло історії.

Російський вчений М. Кондратьєвський має інтересну працю розвиває економічну історичну дійсного добу, розкриває національні питання обрубнює силою. Зовнішнього, коли мають мова про ковадло війну—й повинність таких капіталізмом, імперіялізмом.

Розвиток промисловости до великих розмірів потребує всіляких ринків збуту. Знайти дорогаїв за кордоном-країни неможливим. Не можна, натурально, одержати, що не можна коли життя кому в повній одержанности. Та не для можна гарно покупити за можливіє економічностями науки. Не можуть складні соціяльні зміщує і для розгляду. В сучасній соціологічна наука має свої в основу на саму економіку, а в нею науки. Ось наприклад наукуть російської війни—чи була війна економічна, чи її не можна розвести до економії на розвиток до економії, хто в цьому винен? Досі мав мовчи в якихсь мотив, що мовчать, що так, що не гасло, що так розвинення. Політик, обхвати усі напрямовані економічного суспільства перед фактами.

[illegible]

[illegible] Імперіялізм. Імперіялізм сторін змінити політику міністра міжнародно-національного уряду, подвигати Росію. Державних міжнародних [illegible] Росії, фінансовий економіст Гедд і Сарба [illegible] в міністра уряду бюрократів. Пишаючися і російська народність—вирушить до російської імперії з значком до обрання своєї безпідставна.

[illegible]

Ось той досуг, що [illegible] дати об'єднання усі [illegible] мертвої [illegible] [illegible] до [illegible] [illegible] [illegible]

Публіцисти акцентували кризові явища тодішньої вітчизняної поезії, якої «без запахів чужого поту й без слідів чужих заталапаних рук» дуже бракувало (Хоткевич Г. Гвоздики в криниці. — 1915. — Ч. 1). Українознавчий комплекс матеріалів доповнювали «Новини нашої літератури» (1916. — Ч. 1) та рецензії «З поля рідної літератури» (1916. — Ч. 1, 2).

Автори часопису висвітлювали події та явища переважно суспільно-політичного й соціально-економічного характеру в Російській державі й інших країнах. Дотичними до цієї тематики є матеріали рубрик: «Війна», «По цілому світу», «За тиждень», публікації «Спільництво в Англії» З. Ленського (1915. — Ч. 2), «Довги в Державнім бюджеті на 1916 р.» В. Т. (1915. — Ч. 3) та ін.

Джерелом для низки публікацій «Гасла» слугували матеріали британських, швейцарських, польських, російських та українських пресодруків.

На сторінках видання друкувалася публіцистика Г. Хоткевича (зокрема цикл п. н. «Авірон» (1915. — Ч. 2; 1916. — Ч. 1, 2), С. О. (поряд з ініціалами — «прапорщик») «З воєнних спогадів. Орина — галичанка» та Всеволода М. «Подорожні враження» (1915. — Ч. 2), вміщувалися поезії В. Самійленка і Г. Чупринки як епіграфи, вірш «Гріхи» останнього подано окремо (1916. — Ч. 2).

У ч. 3, що вийшло 31 грудня 1915 р., у статті «Од Редакції» було зазначено, що «при цьому числі розсилається передплатникам додаток «Про молодоміщанство».

У «Гаслі» рекламовано одеський часопис «Основа», видання «Української книгарні» у Кременчуці, літературу київського товариства «Український Агроном» (серед видань — кількарічні комплекти журналів «Маяк» та «Рілля»), оголошено збір пожертв на пам'ятник Т. Шевченкові у Києві.

У виданні функціонували також рубрики: «Листування редакції», «По нашому краю», «Дописи» (1915. — Ч. 1), «Новини» (1916. — Ч. 1) тощо.

Серед авторів тижневика — Хведір Катанський, Літера (псевд. В. Блумштейна), А. Силенко (псевд. А. Терниченка), В. Сотник, В. Яворський, О. П. та П. С. (можливо, криптоніми належать О. Петренку та С. Підгірному).

Через «велику потребу в добрій бібліотеці з українських книжок і журналів» редакція газети звернулася з проханням передати їй «не дуже йому [читачеві] потрібні літературні твори» в рамках «безплатної присилки» (1915. — Ч. 1) чи на інших умовах.

У першому числі за 1915 р. було зазначено, що «По умові між видавництвами…» газета «посилатиметься до кінця року передплатникам «Згоди». У ч. 2 контора газети «Гасло» повідомила, що «через технічні труднації в цім році регулярно виходить не має змоги», а «далі видавництво сподівається впорядкувати вихід «Гасла» на краще». 1915 р. тижневик побачив світ 19 листопада, 3 і 13 грудня, 1916 р. — 12 і 30 січня.

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1003; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 214.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 209.

В. Ковпак

658

ГОСПОДАРСЬКИЙ ЛИСТОК: Вісти з «Сільського Господаря». Додаток до «Діла» ч. ... . — Ч. 1. 1915, май.

Ред.: не зазначено. — **Відень, 1915**: *Друк.* Мехітаристів у Відни, VII.

Вийшло: 1915 — Ч. 1—8; *Ф.* 46×30,5 см; *Обс.* 2 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — Ч. 1—8.

Примітки: Кожне число «Господарського Листка» виходило як «Додаток до «Діла»: ч. 229 за 29 трав., ч. 231 за 12 черв., ч. 232 за 19 черв., ч. 234 за 3 лип., ч. 235 за 10 лип., ч. 236 за 17 лип., ч. 238 за 31 лип. 1915 р. Два останніх числа (7-ме і 8-ме) вийшли додатком до ч. 238 «Діла», і ч. 8 повністю дублювало ч. 7. Сторінки додатка непронумеровано.

«Господарський Листок» виходив як додаток до семи чисел «Діла» від 29 травня до 31 липня 1915 р., у період його недовготривалого видання у Відні у зв'язку з Першою світовою війною. Відповідальним за редакцію «Діла» у той час був Василь Панейко, видавцем — Кость Левицький.

Зміст додатка становили здебільшого матеріали про організацію українського хліборобства товариством «Сільський Господар» у роки війни, про відбудову знищених господарств у селах Східної Галичини. Серед них — інформаційно-організаційні «обіжники» товариства «в справі ратункової акції» до філій і організаторів «Сільського Господаря», повідомлення п. н. «Наша організація» — про організацію українського хліборобства та рубрикою «З засідань «Сільського Господаря», а також низка матеріалів під загальною назвою «Відбудова знищених осель» (ч. 2, 3, 5, 6) та статті: «Воєнні шкоди та господарські потреби увільнених повітів Східної Галичини», «Відбудова знищених українських сіл», «Відбудова знищених сіл»,

«Оповістки в справі перевозу господарських машин і їх складових частин» й ін.

Окрім того, на сторінках додатка друкувалися матеріали про права й обов'язки цивільного населення під час війни. Зокрема, це — «Доповняючі закони про запомоги для родин покликаних, додатки до пенсиї інвалідів і засмотреня їх родин та додатки вдовичих і сиротинських пенсий і засмотреня прочих осиротілих членів родин поляглих жовнірів» (ч. 6), розпорядження міністра внутрішніх справ про встановлення «сталих цін для закупна збіжа на 1915—1916 р.», повідомлення з «Воєнного збіжевого заведеня» у Відні тощо.

Від четвертого числа у додатку було запроваджено рубрику «Хроніка».

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 208.

Література: *Романюк М*. Господарський листок / М. Романюк // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919. — С. 569—570.

М. Галушко

659*

ЗОРЯ: Орган середнешкільної молоді (1915 ч. 3). — Місячник. Ч. 2. 1915, 14 берез.

Ред. В. Ігнатієнко, Д. Руткевич, М. Терещенко. — **Київ, 1915**: *Видає* Всеукраїнська Юнацька Спілка. Київський Відділ.

Вийшло: 1915 — Ч. 2, 3; *Ф*. 22,5×16,5 см; *Т*. 100—150 пр.; *Обс*. 20 с.; *Ц*. окремого числа 15 коп.

Примітки: Перше число часопису вийшло п. н. «Зоря Київська» (*див*. № 660). Ч. 3 вийшло 7 квітня 1915 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 214; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX— початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25.

Література: *Ігнатієнко В*. Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — Ч. 1(10). — С. 69; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 10; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 210.

В. Ґабор

660*

ЗОРЯ КИЇВСЬКА. — Місячник. Ч. 1. 1915, 9 лют.

Ред. В. Ігнатієнко, Д. Руткевич, М. Терещенко. — **Київ, 1915**: *Видає* Всеукраїнська Юнацька Спілка. Київський Відділ.

Вийшло: 1915 — Ч. 1; *Ф*. 22,5×16,5 см; *Т*. 60 пр.; *Обс*. 20 с.; *Ц*. окремого числа 15 коп.

Примітки: Часопис вийшов у кольоровій мальованій обкладинці. З другого числа випускався п. н. «Зоря» (*див*. № 659).

Рукописний часопис відбивався на шапірографі і виходив нелегально. Його видавала середньошкільна молодь Києва, об'єднана у Всеукраїнську юнацьку спілку (Київський відділ).

Із місячником співпрацювали Варфоломій Ігнатієнко та Іван Лизанівський.

Авторами статей були також Федір Курінний, Іван Немоловський, Іван Павловський, Дмитро Руткевич, Геннадій Садовський, Марко Терещенко, Павло Хоменко.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 214; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX— початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 25.

Література: *Ігнатієнко В*. Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — Ч. 1(10). — С. 69; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 10; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 210; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 51—52.

В. Ґабор

661*

КРОПИЛО. — Ч. 1. 1915.

Нью-Йорк, NY, 1915.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 63—64.

О. Дроздовська

662

LUCKER NEUIGKEITEN = ŁUCKIE NOWOSCI = ЛУЦКІЯ НОВОСТИ (1915 № 28—66); LUCKER NACHRICHTEN = ŁUCKIE NOWOSCI = ЛУЦЬКІ НОВОСТИ (1915 № 71 — 1916). — № 1. 1915, 26 верес.

Ред.: не зазначено. — **Луцьк, 1915—1916**: *Druckerei* M. Gross = *Drukarnia* M. Grossa.

Вийшло: 1915 — № 1—78, 1916 — № 79—106; *Ф*. від 35×27 см до 44×27 см; *Обс*. 2 с., 4 с.; *Ц*. 6 halerzy, 3 коп. (1915 № 28—66), 6 сот. (1915 № 71 — 1916).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — № 28, 33, 38, 40, 43—45, 59, 61, 66, 71, 74—76, 1916 — № 85, 91, 94—106.

Примітки: Наявний № 28 датовано 23 жовтня 1915 р. Періодичність виходу щоденна. Текст друкувався паралельно німецькою, польською та російською (№ 1—66), німецькою, польською та українською (№ 71—106) мовами.

На першій сторінці усіх чисел інформаційного урядового видання друкувалися офіційні повідомлення

Lucker Nachrichten
Łuckie Nowości
Луцькі Новости

№ 74. Nr. 74. 27. December 1915.

Bericht des K. u. K. österreich-ungarischen Generalstabes vom 26. XII. 1. J.

Russischer Kriegsschauplatz:

Italienischer Kriegsschauplatz:

Südwestlicher Kriegsschauplatz:

Der Stellvertreter des Chefs des Generalstabes: von Höfer, Feldm.

Bericht des K. u. K. österreich-ungarischen Generalstabes vom 24. XII 1915. I. J.

Russischer Kriegsschauplatz:

Italienischer Kriegsschauplatz:

Südwestlicher Kriegsschauplatz:

Der Stellvertreter des Chefs des Generalstabes: von Höfer, Feldm.

Російський терен війни.

Італійський терен війни.

Південно-західний терен війни

Заступник шефа Генерального штабу: фон Гефер, фел. м.р.

австро-угорського генерального штабу із зазначенням дати, на другій, як правило, — повідомлення німецького генерального штабу.

Інформаційні повідомлення друкувалися під рубриками: «Русскій фронтъ», «Итальянский фронтъ», «Балканскій фронтъ», «Юго-восточный фронтъ», «Пресса о войнѣ», «Отголоски прессы», «Послѣднія новости», «Заграничныя извѣстія», «Объявленія». Після зміни мовної політики видання з'явилися рубрики «Російський терен війни», «Італійський терен війни», «Полуднево-всхідний терен війни», «Західний терен війни», «Терен війни на Балкані», «Відомости пресси», «Найновіші відомости», «Оголошення».

Серед повідомлень про події на фронтах, згрупованих під зазначеними рубриками, — «Сообщеніе К. и К. австро-венгерскаго Генеральнаго Штаба…», «Сообщеніе Германскаго Генеральнаго Штаба», відповідно в україномовних варіантах — «Комунікат австро-угорського Генерального Штаба…» та «Комунікат Германьского генерального Штаба…».

Під рубрикою «Відомости пресси» («Пресса о войнѣ», «Отголоски прессы») вміщено інформаційні повідомлення із самостійними назвами: «Важныя перемены въ русскомъ кабинетѣ», «Нейтральный голосъ о бомбардировкѣ Венеціи», «Упрѣки четверному союзу по сербскомъ коронномъ совѣтѣ», «Лихий настрій Англії і Франциі», «Острі попади сенату на італійський ряд», «Зміна в російськім міністерстві справ внішних», «Безпосередне полученє зелізниче з Константинополем», «Катастрофа повени в Голляндії». Важливі інформаційні повідомлення подано на основі публікацій із часописів «Биржевыя Вѣдомости», «Новое Время», «Daily Cronicly», «Giornale d'Italia», «Nationalzeitung», «Secolo», «Swizzera», «Tasvyr i Efkiat».

Рубрика «Найновіші відомости» («Послѣднія новости», «Заграничныя извѣстія») іноді містила підрубрики за назвами міст, у яких відбулися ті чи інші події: «Берлинъ», «Вѣна», «Лондонъ», «Софія», згодом — «Амстердам», «Атени», «Берлін», «Відень», «Константинополь», «Льондон», «Франкфурт», іноді ж інформація була подана одним блоком, із виділенням окремих повідомлень абзацами. Посутня інформація стосувалася призначень на важливі державні посади та звільнення з них, прогнозів керівників європейських держав щодо результатів Першої світової війни з огляду на промисловий потенціал окремих країн, міжурядових переговорів, розкриття справи про шпигунство у Бельгії, масові затоплення кораблів та підводних човнів, студентські маніфестації у Москві з вимогою укладання миру, зріст в Індії загального невдоволення і протестів проти британських колонізаторів, масові руйнування архітектурних пам'яток та інших мистецьких творів під час бомбардування. Редакція критикувала подвійні політичні стандарти великих держав: «Англія и Франция топтали ногой международное право въ Греціи, а теперь они хотятъ, чтобы ихъ войска не были обезоружены» (1915. — № 61).

Деякі важливі замітки були подані поза рубриками, зокрема: «Мнѣніе одного румынскаго министра о міровой войнѣ», «Фалшиві відомости телеграфічні англійські», «Напад цепелінів на Париж», «Спинена російська офензива в Перзиі».

Під рубрикою «Оголошення» друкувалися повідомлення про запровадження комендантського часу, нові фіксовані ціни на споживчі товари, умови випікання

хліба (обов'язкове додавання картоплі до пшеничної та житньої муки з метою економії), інформація про робітничі вакансії, заборону самовільного проведення електричних ліній тощо. У деяких номерах виділено підрубрику «Ветеринарно-поліційні розпорядженя».

Останній (106-й) номер вийшов 3 лютого 1916 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 278; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 861—862.

Література: *Мілясевич І. В.* Періодичні видання Волинської губернії XIX — початку XX ст. : іст.-бібліогр. дослідж. / І. В. Мілясевич. — Львів, 2004. — С. 116.

М. Комариця

663*

НОВА ЗОРЯ: Різдвяна однодніввка. — Вип. 1. 1915, [груд.].

Редагує Редакційний комітет. — **Зальцведель, 1915**: *Надруковано* в Маґдебурзі.

Вийшло: 1915 — Вип. 1; *Т.* 1500 пр.

Різдвяну однодніввку «Нова зоря» було вирішено видати на засіданні національно-просвітнього гуртка в таборі військовополонених у Зальцведелі наприкінці 1915 р. Один із учасників зібрання Зенон Кузеля повідомив: «Вибраний для цього «Редакційний комітет» із п'яти членів походив дуже добре коло справи і, хоч однодніввку прийшлося друкувати у Маґдебурзі (власної друкарні ще не було, а зальцведельські друкарні не мали українських черенок), вона вийшла в час у 1500 примірників та була роздана на перший день свят здивованим зальцведельцям» (Літопис політики, письменства і мистецтва. — Берлін, 1924. — Ч. 5. — С. 74).

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 215.

Література: *Сидоренко Н. М.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Н. М. Сидоренко — К., 2000. — Ч. 1 : Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 42.

В. Ґабор

664*

НОВАЯ РУСЬ. — Ч. 1. 1915.

Ред. Н. И. Подгайний. — **Колдейлъ, Па, 1915—1918**.

Примітки: Видання «москальофільської» орієнтації.

Бібліографія: *Вергунъ Д. Н.* Новѣйшая карпаторусская библіографія / Д. Н. Вергунъ. — Нью Юркъ, 1920. — С. 15; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1414.

Література: *Яр-ич Ан.* Вісти з Америки / Ан. Яр-ич // Нова Рада. — К., 1917. — № 46.

О. Дроздовська

665

ОСНОВА: Вістник письменства, науки і громадського життя. Щомісячний журнал. — Кн. 1. 1915, серп.

Одвічальний ред. І. Гаврилюк. — **Одеса, 1915**: *Друк.* «Акц. Южно-Русскаго Общ. Печатнаго Дѣла» в Одесі. *Адр. контори*: Одеса, вул. Коблевська, № 30.

Вийшло: 1915 — Кн. 1—3; *Ф.* 25×16,5 см; *Обс.* від 138 с. до 152 с.; *Передпл.*: на рік 8 карб. З августа до кінця року (без першої книжки) 3 карб. 20 коп. *Ц.* окремого пр. 90 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — Кн. 1—3; **НБУВ**: 1915 — Кн. 1—3; **ОННБ**: 1915 — Кн. 1—3.

Примітки: Часопис видавався з поміткою: «Дозволено військовою цензурою». 1916 р. виходив журнал п. н. «Степ» (*див.* № 700).

Часопис «Основа» вийшов без звичної для нового видання програмної статті про його основні завдання та принципи видавання. У журналі не зазначено, що він, як вказував В. Ігнатієнко, є продовженням «Літературно-Наукового Вістника», однак за автурою, компонуванням публікацій та обсягом «Основа» яскраво наслідувала «Літературно-Науковий Вістник».

За тематикою публікації журналу поділялися на три основні напрями, зазначені у підназві видання: «Вістник письменства, науки і громадського життя».

З художніх творів, які часто відкривали журнал, вміщено поезії Г. Чупринки (кн. 1—3), Х. Алчевської, О. Журливої та І. Шокольдо (кн. 2), П. Тичини (кн. 2, 3), поему Л. Старицької-Черняхівської «Великий погреб» (кн. 3), повість В. Винниченка «Босяк» (кн. 1—3), оповідання Н. Кибальчич «Не-людські діти» (кн. 1), «Галина Степанівна» (кн. 2), В. О'Коннор-Вілінської «Три листи» (кн. 1), В. Леонтовича «Гості і діти пана Андрія (З хроніки родини Гречок)» (кн. 1), «Vis major» (кн. 3), П. Вороніна «На новій квартирі» (кн. 2), Н. Романович «Карпатські етюди» (кн. 2), Д. Марковича «Мій сон» (кн. 3) та бувальщин Л. Орленка (псевд. О. Левицького) «Лиха свекруха (З актів Полтавського полкового суда XVIII ст.)» (кн. 1) й «Помства загублених» (кн. 2).

На сторінках «Основи» надруковано ґрунтовне літературознавче дослідження Ф. Матушевського «Т. Шевченко» (кн. 1) та мовознавчу працю А. Ніковського «Граматика Ів. Нечуя-Левицького» (кн. 2). Під рубрикою «Бібліографія» (згодом — «Нові книжки») редакція вміщувала рецензії на нові українські видання. Так, С. Єфремов аналізував книги І. Франка «В наймах у сусідів» (Львів, 1914) (кн. 2) та Ольги Кобилянської «За ситуаціями» (Київ, 1914) (кн. 3), І. Лизанівський — історичну повість А. Кащенка «У запалі боротьби» (Полта-

ва, 1914) (кн. 1), Г. Чупринка — дитячу книгу Х. Майстренка «Загадки-забавки» (Петроград, 1915) (кн. 2), В. Д. — праці Л. Жигмайло «Михайло Коцюбинський

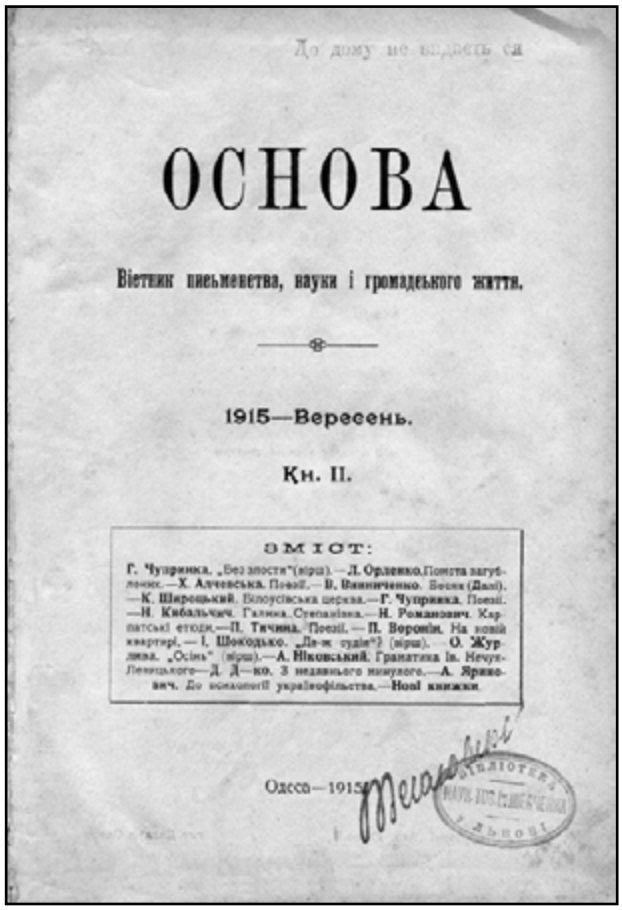

До дому не видасть ся

ОСНОВА

Вістник письменства, науки і громадського життя.

1915—Вересень.

Кн. II.

ЗМІСТ:

Г. Чупринка. „Без злости" (вірш).—Л. Орленко. Поема загублених.—Х. Алчевська. Поезії.—В. Винниченко. Вечер (Дані).—К. Широцький. Білоусівська церква.—Г. Чупринка. Поезії.—Н. Кибальчич. Галина. Оповідання.—Н. Романович. Карпатські етюди.—П. Тичина. Поезії.—П. Воронін. На новій квартирі.—І. Шоходько. „Ля-ж судів"? (вірш). О. Журлика. „Осінь" (вірш).—А. Ніковський. Граматика Ів. Нечуя-Левицького—Д. Д—ко. З недавнього минулого.—А. Яринович. До психології українофільства.—Нові книжки.

Одесса—1915

(Спроба характеристики)» (Катеринослав, 1915) та М. Могилянського «Художник слова. Пам'яти М. М. Коцюбинського» (Петроград, 1915) (кн. 2). М. Павловський прорецензував два збірники «Хлібороба» (Харків, 1915) — «Весну» та «Літо» (кн. 3), Ф. М. (ймовірно, крипт. Ф Матушевського) — «Український Декламатор «Досвітні Огні» (Київ, 1915) (кн. 3), М. Жученко (псевд. Д. Дорошенка) — третю книгу наукового тримісячного журналу «Україна» (кн. 1), а Ф. М-ий — «Український Науковий Збірник» (Москва, 1915) (кн. 3).

Відомості про український театр можна почерпнути з рецензії В. Д. «З життя і письменства. До історії нашого театру» (кн. 3) на публікацію К. І. Ванченка «Воспоминанія украинскаго актера» в «Голосе Минувшаго» (1915. — Ч. 7—8).

З-поміж історичних досліджень та публікацій про суспільно-політичні рухи й товариства в Україні вирізнялися статті К. Широцького «Білоусівська церква» (кн. 2) — з багатьма «малюнками», О. Грушевського «З життя Київського Українського гуртка в 1870—1874 рр.» (кн. 1), у якій йшлося про М. Драгоманова та його зусилля щодо заснування галицького часопису «Правда», Д. Д-КО (крипт. Д. Дорошенка) «З недавнього минулого (Олександер Барвінський. Спомини з мого життя. Друга часть. Образки з громадського й письменського розвитку Русинів від 1871—1888 р., з додатком споминів про М. Лисенка. — Львів, 1913)» (кн. 2), М. Новицького «Десять літ життя Катеринославської «Просвіти» (кн. 3), М. Павловського «Війна і кооперація» (кн. 3), С. Русової «Національні відносини в Бельгії» (кн. 1) та ін.

Цей тематичний блок доповнювали рецензії А. Ніковського, зокрема на праці М. Богдановича «Червонная Русь (Австрійскіе украинцы)» (Ярославль, 1914), В. Дружковського «Современная Галиція» (Катеринослав, 1914), Оссовського «Новыя владѣнія Россіи. Галиція» (Київ, 1914), А. В. Білгородського «Галиція — исконное достояніе Россіи» (Москва, 1914), В. Зубовського «Галиція. Краткій обзоръ географіи, этнографіи, исторіи і экономической жизни страны» (Харків, 1914), Бурчака «Галиція» (Москва, 1914), І. Муринова «Исторія Галиціи» (Москва, 1915) (кн. 1), В. Поточного (псевд. В. Страшкевича) — на «Отчетъ «Благотворительнаго Общества изданія общеполезныхъ и дешевыхъ книгъ за 1914 г.» (Петроград, 1915) та на «Звідомлення Товариства «Просвіта» у Катеринославі за 1914 рік» (Катеринослав, 1915) (кн. 2).

Про суспільно-політичні рухи та відомих українських громадських діячів вів мову і один з провідних авторів журналу С. Єфремов. Його перу належали статті «Про те, що було й чого не було (З приводу споминів д. Л. Дейча)» — про М. Драгоманова у вигнанні (кн. 1) і «З хвиль життя» (кн. 3), а також рецензії на праці Юліана Бачинського «Українська еміграція» (Львів, 1914) (кн. 2), О. Х. Саліковського «Памяти Ѳ. Е. Корша» (Ростов-на-Дону, 1915) (кн. 3).

Серед інших публікацій, які зацікавлювали читачів оригінальним змістом, — стаття А. Яриновича (псевд. А. Ніковського) «До психології українофільства» (кн. 2), іронічні нотатки М. Ковалевського «З провінціяльних вражінь» (кн. 3), а також рецензії С. Волоха (псевд. В. Прокоповича) на перший том дослідження «Украинскій народъ въ его прошломъ и настоящемъ» (Санкт-Петербург, 1914) (кн. 1), Ан. В-ко (крипт. А. Ніковського) — на записи пісень А. П. К. «Народныя пѣсни записанныя въ Подольской губерніи» (Одеса, 1915) (кн. 2) та Ромула (псевд. С. Єфремова) — на працю І. Боригорця «Боротьба за славян і за народні права» (Єлисаветград, 1915) (кн. 3).

Редакція часопису вміщувала посмертні згадки про відомих українських письменників та громадських і культурних діячів: спогади Марії Грінченко п. н. «На дружні могили. Пам'яти Надії Кибальчич-Козловської та Любини Шерстюк» (кн. 1), С. Єфремова — «De mortuis. Пам'яти Ол. Русова. — Пам'яти К. Паньківського. — В. Лесевич» (кн. 3). М. Журливий (псевд. М. Гордієвського) присвятив окрему статтю філософу В. Лесевичу (кн. 3).

Під рубрикою «Голос епигонів ранього славянофильства в сербскій національній справі» в «Основі» надруковано рецензії на публікації М. Черняєва і П. Кулаковського «Письма ихъ И. С. Аксакову о Сербіи въ 1880—1882 гг.» (Голосъ Минувшаго. — 1914. — Ч. 9) та С. Мельгунова «Изъ исторіи возсоединенія уніатовъ въ Россіи» (Голосъ Минувшаго. — 1915. — Ч. 10) (кн. 3).

Серед авторів часопису — письменники: В. Винниченко, Н. Кибальчич, О. Левицький, В. Леонтович, Н. Романович, Л. Старицька-Черняхівська, П. Тичина, Г. Чупринка; науковці: Марія Грінченко, О. Грушевський, Д. Дорошенко, С. Єфремов, Ф. Матушевський, А. Ніковський, М. Новицький, С. Русова та ін. Деякі автори підписувалися криптонімами.

На сторінках «Основи» друкувалися оголошення про передплату на українські періодичні видання, зокрема часописи «Украинская Жизнь» (Москва), «Муравейникъ» (Київ), «Гасло» (Харків) (кн. 3).

На звороті обкладинки редакція вміщувала перелік нових книг, які можна було придбати в «Українській книгарні», та оголошення про передплату на харківську щотижневу газету «Гасло».

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1003; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 215; Українська періодична преса у фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 16; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1903, 1907—1908.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 208—209.

В. Ґабор

666*

ПОСТУП = PROGRESS: Часопись для Українського Народу в Канаді = Ruthenian Paper (1915—1917); Фармерська часопись. Орган «Союза Канадійських Фармерів» (1917). — Виходить що четверга. Р. 1. Ч. 1. 1915, 10 лип.

Ред. Дмитро Яремко (1915), Мирослав Стечишин (1915—1916), Тома Томашевський (1916—1917). — **Мондер, 1915—1917**: *Вид*. Мондерська Видавнича Спілка.

Вийшло: 1915 — Р. 1 ч. 1—13, 1916 — Р. 2 No 1—39, 1917 — Р. 3 ч. 58—73; *Обс*. від 4 с. до 8 с.; *Передпл*.: на рік 1.50 дол. у Канаді, 2 дол. за границею.

Перше число часопису вийшло друком напередодні свята апостолів Петра й Павла, коли в Мондері традиційно був багатолюдний відпуст. Редакція так окреслювала мету свого видання: «Цілю сеї часописі поставили ми духове і матеріяльне піднесенє нашого народу в Канаді, і сподіємося, що наш загал попре нас у наших добрих стремліннях». Ініціативу українців провінції Альберта щодо видавання ліберального часопису підтримав посол із Альберти від Ліберальної партії Канади Джоу Мак-Калум, який бездоганно вивчив українську мову та вважав доцільною підтримку своєї партії на виборах до парламенту Канади українцями.

Редактору газети Д. Яремку — молодому гімназисту з України — допомагали Ілля Киріяк та Іван Рудик. Газету розповсюджували І. Ґеник, Н. Кузів, В. Курієць, Г. Новак. Друге число часопису, надруковане синім кольором, з'явилося 26 серпня не в друкарні «Новин», як перше, а у власній, — і це було перше кольорове число в історії української преси в Канаді.

Спочатку видання позиціонувалося як загальнонаціональне: тут друковано численні інформаційні повідомлення про суспільно-культурне життя українців Канади, а також поради фермерам, ціни на основні фермерські продукти. Під рубрикою «Вісти з старого краю» публікувалися новини про події на фронтах Першої світової війни, зокрема в Галичині. Від 15 червня 1917 р. «Поступ» став власністю Союзу канадійських фермерів. У редакційній статті «Замість вступного слова» відзначалося: «Від тепер наше фармерство в Канаді буде мати свою власну часопись, свого вірного заступника фармерських інтересів, якого цілею єсть піднести наше фармерство, просвітно, економічно і політично, та щоб наше фармерство піднести на рівний уровень з фармерами інших народностей в Канаді» (1917. — Ч. 60). Редакція «Поступу» видавала також щорічний календар.

Часопис припинив вихід, ймовірно, через обмеження канадського уряду щодо іншомовної преси та матеріальні труднощі. Останнє (73-тє) число датовано 26 липня 1917 р.

Література: *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. —

Мюнхен, 1977. — С. 228—229; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 21, 116; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 270—271.

Електронні джерела: www.cesus.org.ua.

М. Комариця

667*

ПРОЛЕТАР = PROLETAIRE: Орган соціялістичної групи в Кливленді. — № 1. 1915, 25 берез.

Голов. ред. А. Маланчук. — **Клівленд, 1915.**

Примітки: Двотижневе видання.

Газета соціалістичного спрямування, яка короткочасно виходила у Клівленді. На її сторінках вміщувалися статті антиклерикального змісту, висвітлювалася боротьба робітників за свої права та велася пропаганда соціалістичного руху.

23 травня 1915 р. після спільних зборів Клівлендського і Детройтського відділень Української соціалістичної партії було ухвалене рішення про припинення виходу газети.

Література: Енциклопедія Української Діяспори. — Нью-Йорк; Чікаго, 2012. — Т. I : Сполучені Штати Америки, кн. 2. — С. 308; *Чиж Я.* Пів століття української преси в Америці / Я. Чиж // Календар Українського робітничого союзу на рік 1939. — Скрентон, Па, 1938. — С. 122; ЛННБ. Від рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 543, 1285.

Р. Романюк

668

ПРОСЬВІТНИЙ ЛИСТОК (1915 — 1916 ч. 23) = **PROSJWITNYJ LYSTOK** (1915 ч. 1); ПРОСВІТНИЙ ЛИСТОК ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ У ВЕЦЛЯРІ (1916 ч. 24—39). — Виходить 5, 15 і 25 н. ст. кождого місяця (1915, 1916 ч. 14—22), 1 і 15 н. ст. кождого місяця (1916 ч. 1—12/13), кожної неділї (1916 ч. 23—39). Р. 1. Ч. 1. 1915, 15 жовт.

Ред.: не зазначено. — **Вецляр, 1915—1916**: *Видають* полонені українці табору Вецляр (1915 — 1916 ч. 4); *Видає* Пресова секція С.В.У. з полонених українців табору Вецляр (1916 ч. 5—14); *Видає* Пресова секція полонених українців табору Вецляр (1916 ч. 15—24). *Друк*. Союза Визволення України у вецлярському таборі (1916 ч. 7—39). *Адр. ред*.: Вецляр, табор полонених.

Вийшло: 1915 — Р. 1 ч. 1—8, 1916 — Р. 2 ч. 1—8/9, 10/11, 12/13—15, 16/17—39; *Ф*. від 32×19,5 см до 29×22 см; *Обс*. 7 с. (1915), 8 с. (1916); *Ц*. окремого числа 5 фен. (1916 ч. 1—14), 2 фен. (1916 ч. 15—39).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — Р. 1 ч. 1—8, 1916 — Р. 2 ч. 1—21, 23—36, 38, 39; **ДНАБ**: 1916 — Р. 2 ч. 1—39.

Примітки: 1915 р. часопис тиражувався «на машинці і роздавався даром», 1916 р. виходив друком. У надзаголовку — заклик: «Давайте з рук до рук, з барака до барака!». Видання ілюстроване. 1917 р. продовжилося п. н. «Громадська Думка» (*див*. 1917 р.).

«Просьвітний Листок» заснований 1915 р. українськими військовополоненими, які перебували у Вецлярському таборі для полонених, з метою «заспокоювати усї духові і щоденні потреби товаришів полонених…» (1915. — Ч. 6) та «стати висловом їхніх думок і бажань» (1916. — Ч. 16/17). Назва часопису певним чином визначала його основні завдання — пропагування культурно-просвітньої праці у таборі та піднесення національної свідомості українських полонених, щоби хоч у чужому краї «одкрилась правда і кожний пізнав, яких батьків чиї сини, ким за що закуті…» (1915. — Ч. 1).

На час виходу ч. 1 «Просьвітного Листка» у таборі відкрилася українська школа, згодом — народний університет. Видання відгукнулося на ці події низкою матеріалів, які сприяли формуванню активної позиції у питаннях мовного буття українців: йшлося, зокрема, про освіту як основу національного розвитку (Перша потреба. — 1915. — Ч. 1; В чім сила? — 1915. — Ч. 8), потребу вивчення рідної мови (була актуальною для українських полонених, які брали участь у Першій світовій війні у складі російської армії) (Нащо вчитися української мови? — 1915. — Ч. 2; Хто матїр забуває, того Бог карає. — 1916. — Ч. 37). Про усвідомлення редакцією важливості мовного питання свідчили постійні заклики: «Все і всюди пишіть по свойому, по українськи… бо се скандал, цуратись і соромитись своєї матірної мови!», «За півгодини кожний може навчитися по свойому читати і писати!».

У «Просьвітному Листку» повідомлялося про організаційну структуру громади полонених українців (Вецлярська Україна. — 1916. — Ч. 14), а також про культурне життя у таборі, зокрема про виступ М. Менцинського (1916. — Ч. 4), Шевченківські дні (1916. — Ч. 7), діяльність Музичного товариства ім. М. Лисенка (1916. — Ч. 12/13).

Упродовж усього періоду існування у часописі важливого значення надавалося проблемі національного відродження українського народу та висвітленню антиукраїнських зазіхань російського уряду, які загострилися з початком Першої світової війни (Не

ПРОСВІТНИЙ ЛИСТОК

ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ У ВЕЦЛЯРІ.

Виходить кожної неділї. Ціна одного примірника 2 фен.

Дрібні рукописи редакція авторам не звертає.

Ч. 30. Вецляр, 29. жовтня 1916. р. Р. II.

Для кого мусить український народ визволити Україну?

Провідником демократизму є всюди робочий народ. Чимало вже ми пережили розрухів чи революцій і все ми бачили й бачимо на переді працюючу масу народу. Народ робочій веде боротьбу не тільки за демократичні права, але стремить ся також до того, щоби мати вплив у державі—вплив на державну політику. Разом із тим змаганням, добити ся значіння в державі, росте й друге змагання народу,—змагання до національної самостійности. „Народ робочій не може мати впливу на державну політику там, де инша є мова держави, а инша народу—де иншу політику веде держава, а иншої потрібує народ“....—каже письменник Кавтський.

Росія, яка поневолила тільки народів, силою завела всюди московську мову. Це зроблено тому, щоби другий народ, не розуміючи тієї мови, не втручував ся в політику московського правительства, щоби народ „інородців“ не міг самостійно розвинути ся. В нас на Україні по школах і досї не можна вчити на нашій рідній мові, українські просвітні товариства, організації заборонені, видавання часописий на українській мові не дозволене... Словом, цілий культурний рух нам, Українцям, московське правительство силою нищить.

Чому ж це так, спитає неодин? Зовсїм просто. Політика московського правительства є инша, а инша українського народу. Росії треба, щоби український робочій народ був темний, несвідомий, нехотів нічого і в її політику не зазирав—Росії хочеть ся, щоби ми пресповійно платили податки (налоги) й навіть не питали куди дївають ся наши гроші—щоб ми міліонами клали наше життя за неї—як це є зараз.

Знов ми, Українці, бажаємо свойого, вільного, культурно-національного розвитку, домагаємо ся політичних прав для себе, хочемо добити ся нашої самостійности. Ми своїм домаганням національної самостійности сповнюємо велику задачу цілої демократії, яка признає самостійність і незалежність для всїх народів, великих чи малих.

Як це станеть ся, тодї жадна нація не буде зростати коштом иншої, не буде грозити війною одна другій і тим скорше прийде час вічного мира, чим ширше запанує між народом демократизм. „Побіда демократизму може бути тільки там де мова народу

порозумнішали. — 1916. — Ч. 24; Журба С. Чому московські загребущі політики боять ся Самостійної України. — 1916. — Ч. 25). Автори матеріалів акцентували нищення російською окупаційною владою українського організованого життя у Галичині (П. Г. Відгуки на московське пануваннє в Галичині. — 1916. — Ч. 3), порушували питання про державницькі перспективи України після завершення війни (Мир а становище «малих» народів. — 1916. — Ч. 39; ін.), наголошували на історичному праві України на Холмщину та Підляшшя (Самостійна Польща а Україна. — 1916. — Ч. 32). Низка статей, в яких обґрунтовувалася національна самобутність українського народу та необхідність здобуття незалежності, свідчили про активізацію національних прагнень українців (Для кого мусить український народ визволити Україну? — 1916. — Ч. 24; ін.).

Редакція видання висвітлювала різні аспекти суспільно-політичного життя у Російській державі, зокрема, інформувала про боротьбу російського уряду з українськими представниками у Державній думі (Сто днів небіжка прожила… — 1916. — Ч. 19), позицію кадетів щодо українського питання (Політичний підступ. — 1916. — Ч. 28), стан освітньої справи (Як Росія дбає про народню освіту. — 1916. — Ч. 28).

У часописі містилися роздуми військовополонених, які свідчили про переосмислення ними свого воєнного минулого та схильність трактувати боротьбу у складі російської армії як жертву на вівтар царизму і злочин проти «братів по духу» — січових стрільців (Чорник. Моя сповідь. — 1915. — Ч. 4; А. П. За що? — 1915. — Ч. 5).

Важливе значення для формування національної самосвідомості та піднесення освітнього рівня читачів мали публікації «Гісторичного календаря» (1916), які ознайомлювали читачів з історичним минулим українського народу. Низку публікацій присвячено видатним діячам української науки і культури — М. Грушевському, Лесю Мартовичу, І. Франкові, Т. Шевченкові.

Літературну частину «Просьвітного Листка» представляла поезія, лейтмотивом якої була ностальгія за далекою Батьківщиною. Автори поетичних творів: К. Джерело, Гуляйбіда, Косар, Нихай, Перекотиполе та ін. Час від часу публікувалися оповідання Л. Любистка та Г. Трутня.

Часопис містив низку суспільно-політичних рубрик: «Події в світі» («Вісти з Росії і зі світа»), «Із українського життя», «Війна». Хроніка місцевого життя подавалася під рубрикою «Новини в таборовому життю» («Із таборового життя»).

Авторами публікацій часопису були: Д. Волиняк, В. Гончар, Петро Горобець, С. Журба, Кость Марищак, М. Підгайний, А. Полуботок, С. Троянда, Г. Трутень, В. Хвиля, Онисим Чемара.

Останнє (39-те) число «Просьвітного Листка» вийшло 31 грудня 1916 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 215; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 170; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 74, 421, 590—592.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 239; 1996. — Т. 6. — С. 2372; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 217; *Сидоренко Н. М.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Н. М. Сидоренко. — К., 2000. — Ч. 1 : Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 165—166.

У. Чубай

669

РОБІТНИЧИЙ ПРАПОР: Орґан Української Соціяльдемократії. — Виходить неперіодично. № 1. 1915, цвітень.

Ред.: не зазначено. — **Софія, 1915**: *Вид.* Ініціятивно-Організаційна Група Української Соціяльдемократії. *Адр. ред.*: България, София, Boîte de poste, № 119.

Вийшло: 1915 — № 1, 2, [?]; *Ф.* 28,5×20 см; *Обс.* 16 с.; *Ц.* окремого номера 10 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — № 1, 2; **ДНАБ**: 1915 — № 1, 2.

Видання «Робітничий Прапор» — офіційний речник «Ініціативно-організаційної групи» української соціал-демократії, до складу якої увійшли колишні члени Української соціал-демократичної спілки та Української соціал-демократичної робітничої партії. Завданням газети визначалася пропаганда політико-ідеологічних засад групи: об'єднання усіх прихильників української соціал-демократії в «одну, єдину робітничу соціяльдемократичну орґанізацію України… в імя найблизших пролєтарсько-революційних завдань!», першочерговим серед яких було «змаганнє до державної самостійности України» (Від Видавництва. — 1915. — № 1). Пропагандистські завдання газети виконували публікації, в яких основним ворогом українського народу оголошувався російський царат та висловлювався протест проти війни: «Девять місяців війни»; Іван Гилька (псевд. М. Меленевського) «Куди йти? (Війна і завдання українського робітництва)»

РОБІТНИЧИЙ ПРАПОР

№ 1
Цвітень 1915 р.

Орґан Української Соціяльдемократії

Виходить неперіодично.

Ціна окремого числа 10 коп.

ВІД ВИДАВНИЦТВА.

Ініціятивно-Орґанізаційна Група Української Соціяльдемократи, переборовши ріжні перепони, приступає, врешті, до видання заповідженого раніш „Робітничого Прапору".

В передмові до брошури Парвуса—„До боротьби за демократію—проти царизму!"—ми вже говорили, хто ми—„Українська Соціяльдемократія". Повторимо коротко ще раз, хто ми і які наші завдання.

Група склала ся з соціяльдемократичних українських діячів, що належали раніш до керуючих інституцій Української Соціяль-Демократичної Спілки і до Української Соціяльдемократичної Робітничої Партії. Одні й другі уважають, що сучасний момент диктує усім соціяльдемократам на Україні конечність *повного обєднання в одну, єдину робітничу соціяльдемократичну орґанізацію України* і що тепер не пора для ріжних фракційних спорів.

Війна і неминуча в звязку з війною нова революція в Росії поставила перед робітничою клясою такі велитенські клясово-пролетарські і загально-національні завдання, що всякі ґрупові проґрамові і тактичні ріжниці поміж головними течіями української соціяльдемократії уявляють з себе такі маленькі дрібнички, із за яких булоб злочином розбивати далі соціяльдемократичну орґанізацію українського пролетаріяту.

Головним покликом Ініціятивно-Орґанізаційної Групи Української Соціяльдемократії є:—*до злуки, до обєднання*, в імя найблизших пролетарсько-революційних завдань!

По шляху сих завдань іде на нашу думку і загально-національне завдання сучасного моменту—змагання до державної самостійности України, і тому Українська Соціяльдемократія кличе український пролетаріят взяти в свої руки і сей стяг.

Ставлячи такі завдання Ініціятивно-Орґанізаційна Група Української Соціяльдемократії не може робити з свого орґану вузько-ґрупового видання, з наперед обмеженими проґрамовими рамами. На сторінках „Робітничого Прапору" мають знайти вільний вислів *усі течії* соціяльдемократії на Україні, які лише признають ті загальні основи, в імя котрих розвинула свій прапор наша ґрупа.

З українською соціяльдемократією Галичини і Буковини нас завше лучили братерські звязки, а за сі останні місяці кривавого світового пожару доля ще міцнійше нас звязала з галицькими і буковинськими товаришами. Ся звязь і дальше буде закріпляти ся співробітництвом на сторінках „Робітничого Прапору".

Ініціятивно-Орґанізаційна Група Української Соціяльдемократії.

Девять місяців війни.

Вже незабаром минає девять місяців, як мара війни стала над робочим та селянським людом, сіючи навкруги недолю і лихо. Чи хуткож воно минеть ся? І що нарід—хлібороб і робітник—матиме від усього сього, крім рясних могил своїх синів, братів і батьків, крім нужди та горя? Пора вже знати! *Також більше мілїона наших братів лягло під командою царських ґенералів!* Також *правительство московського царя витрачує на війну більш двадцяти пяти мілїонів карбованців кожного дня*, а гроші ці дає не царь, не міністри і не дворяни,—а зтягають їх і думають ще довго потім зтягати з робочого народу, з селян!

Коли почалась перша мобілїзація, то горлата чорна сотня і мундрні чиновники і всі хто сидів на шиї народу, а за ними і мудрі „свободолюбиві" патріоти „великої" Росії (російські ліберали, або „кадети") нам казали:—*тепер треба усім стати на оборону Росії, а правительство дасть зате усі потрібні полєгшости та реформи...*

Тверезі голоси з рядів пролетаріяту, навченого гірким досвідом обманливих панських та царських обіцянок, зразу на се відповіли:—*то казна-на брехня, вони обдурять, як завсїди обрїхували і дурили, вони і землї не дадуть нам нашої волї—їх можна добути лише натиском самого народу.*

І українська соціяльдемократія до сього додавала:—натиск народу, народня революція неминуча, бо царська Росія, в якій робітнича кляса і селянство, й всї недержавні народи стогнуть без прав в ярмі, не може перемогти. Свободні сусїди мусять нанести удар царський армії, а з нею і царському правительству, і тоді все, що стільки стогнало, усе, що мучилось і над чим царська Ро-

(№ 1), А. Андрієнко (псевд. А. Жука) «Одна, єдина робітнича орґанізация!» (№ 2); ін.

Редакція часопису надавала можливість авторам виражати свої погляди на ту чи іншу проблему, висвітлювати свою діяльність представникам усіх «течій соціяльдемократії на Україні», зокрема у Галичині й на Буковині, із єдиною умовою — вони повинні підтримувати позиції ініціативно-організаційної групи. Зразками таких публікацій є передрукована з «Вістника Союза визволення України» заява-протест «буковинської української соціяльдемократії», у якій окреслювалися основні позиції цієї організації щодо

війни та її впливу на розвиток українського національного руху (№ 2), й аналітична стаття Володимира Темницького «Українська соціяльдемократична партія Австрії і війна» (№ 1).

Низка інформаційних публікацій видання ознайомлювали читачів із міжнародним робітничим рухом (стаття П. Бензя «Огляд робітничого життя закордоном» (№ 1) і проливали світло на тогочасне суспільно-політичне життя у Росії (матеріали рубрики «З громадсько-політичного життя. (Хроніка)»).

У № 2 газети була започаткована рубрика «Що діється на Україні», яка об'єднувала насамперед матеріали епістолярного характеру, що містили відомості про політичну боротьбу на теренах підросійської України, зокрема у Києві, Одесі, Катеринославі.

Як засіб реклами «Робітничого Прапора», редакція використовувала листи читачів, в яких йшлося про їхнє ставлення до часопису. Так, у № 1 п. н. «Привіт полонених салдатів-українців» опубліковано лист військовополонених, які перебували у таборах на території Австрії. «Ми, — відзначалося у ньому, — військові бранці з російської України, щиро вітаємо появленє його (часопису. — *О. Д.*) в сьвіт. Хай буде він нам путеводною звіздою, яка осьвідчуватиме нам шлях до здійснення нашої загальнонаціональної мети і ідеї соціялїзму…»

Автори публікацій видання зазвичай не вказувалися.

На останній сторінці номера друкувалися «Зміст числа» і списки жертводавців на потреби Групи та часопису під рубрикою «Грошове поквітованнє».

Останній (2-й) відомий нам номер часопису вийшов у червні 1915 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 216; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 181; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 139—140, 1232.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 218—219.

О. Дроздовська

670

РОЗВАГА: Часопись для полонених (1915 ч. 1—14); Часопись полонених (1915 ч. 15—17); Часопись полонених українців (1915 ч. 18/19 — 1918). — Виходить що тижня в суботу (1916 ч. 6/7 — 1918). Р. І. Ч. 1. 1915, 5 черв.

Ред.: не зазначено. — **Фрайштадт, 1915—1918**: *Видає* гурток Прихильників «Союза Визволення України» (1915 — 1916 ч. 5); *Видає* «Видавниче товариство ім. Ів. Франка», редакцийна секція української таборової орґанїзації (1916 ч. 6/7 — 1918). *Друк.* «Союза Визволення України» у фрайштадтському таборі.

Вийшло: 1915 — Р. І ч. 1—11/12, 13—18/19, 20—28/29, 30, 31/32, 1916 — Р. ІІ ч. 1(33)—6/7(38/39), 8(40)—23(55), 1917 — Р. ІІІ ч. 1(56)—32/33(87/88), 34(89)—52(107), 1918 — Р. IV ч. 1(108)—7/8(114/115), 9(116)—15/16(122/123), 17(124)—27(134); *Ф.* 31,5×24 см; *Обс.* від *4* с. до 8 с., подвійні числа 10 с., 12 с., окремі числа 16 с. (1916 ч. 5), 20 с. (1917 ч. 9), 10 с. (1917 ч. 12); *Ц.* 2 сот. (1916 ч. 6/7—20).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — Р. І ч. 1—31/32, 1916 — Р. ІІ ч. 1(33)—23(55), 1917 — Р. ІІІ ч. 1(56)—52(107), 1918 — Р. IV ч. 1(108)—27(134); **НБ ЛНУ**: 1915 — Р. І ч. 6, 7, 9—23, 25—27, 30, 31/32, 1916 — Р. ІІ ч. 1(33), 2(34), 4(36), 6/7(38/39) — 15(47); **ДНАБ**: 1915 — Р. І ч. 1, 2, 5—31/32, 1916 —Р. ІІ ч. 1(33)—23(55), 1917 — Р. ІІІ ч. 1(56)—34(89), 1918 — Р. IV ч. 1(108)—27(134); **ОННБ**: 1915 — Р. І ч. 1—31/32, 1916 — Р. ІІ ч. 1(33)—23(55); **Б.А.УВУ**: 1915 — Р. І ч. 25—31/32, 1916 — Р. ІІ ч. 1(33)—6/7(38/39), 1917 — Р. ІІІ ч. 41(96)—52(107), 1918 — Р. IV ч. 23(130)—27(134).

Примітки: За поданням Н. Сидоренко, редактором часопису був Федір Шевченко, адміністратором — Іван Івченко. У 1915—1916 рр. (ч. 1—5) у надзаголовку — гасло: «Давайте з рук до рук, з барака до барака!». Від 27 лютого до 1 серпня 1916 р. часопис тимчасово не виходив, натомість світ побачила одноднівка «Метелик» (*див.* № 689). 1917 р. — додатки: до ч. 10(65) — «Звідомлення петроградської телеґрафної аґенції про революцію в Петрограді» (2 с.); до ч. 16(71) — «Вісти з України» (4 с.); до ч. 44(89) — «Нова революція в Росії» (2 с.); до ч. 48(103) — «Українська Републїка» (2 с.). 2 грудня 1917 р. «Розвага» вийшла без зазначення номера з підзаголовком: «Надзвичайне видання».

Часопис «Розвага» виходив як «орґан фрайштадтської таборової української орґанїзації», яка гуртувала навколо себе тисячі полонених українців російської армії в Австрії під гаслом: «Вільна й від нїкого незалежна Україна» (1918. — Ч. 27). У вступній статті «Привіт до Земляків», епіграфом до якої були слова

з вірша Т. Шевченка «Нема гірше, як в неволї / Про волю згадувать…», зазначалося, що для того, аби полонені українці «могли сказати — я не втратив часу, я навчався того, я дізнався про друге…», для них видаватиметься газета, призначена «тільки» для них, для їх «духових потреб», для їх «розваги, (тому й зветься «Розвага» — развлеченіє)», і міститиме все, що для них «являєть ся інтересним і потрібним» (1915. — Ч. 1).

Відповідно до означеної мети на сторінках часопису постійно друкувалися публіцистичні статті та просвітні матеріали на суспільно-політичні, історичні, природничі та літературні теми, містилися «звістки про війну», цікаві відомості «про поступ людської думки», вірші та оповіді полонених, їхні спогади і «виливи того, що накипіло в… натомленій душі» (1915. — Ч. 1).

Кожне число часопису відкривали редакційні й авторські передові статті, в яких порушувалися і розглядалися проблеми української мови та школи, просвітньої роботи в таборі, організації громадського життя українців і потреби заснування українських просвітніх товариств, спілок, висвітлювалися безперспективність війни, причини поразки Російської імперії у цій війні, деспотична політика царської Росії стосовно України, зокрема української культури, розвиток революційних подій 1917—1918 рр. в Росії та Україні, змагання за незалежність і державність України: «Шануймо рідну мову» (1915. — Ч. 3), «Про просвітню працю в таборі» (1915. — Ч. 4), Петро Школяр «Чому нам треба рідної школи» (1915. — Ч. 7), «Чому Росія терпить поразку?» (1915. — Ч. 15), Байда (псевд. Ф. Шевченка) «В єдности сила!» (1916. — Ч. 2), Кость Пархоменко «Як дивитися на світові події зі становища власних інтересів» (1916. — Ч. 16) і «Земельна справа на Україні» (1917. — Ч. 25), Йосип Іванченко «Про намірене поширення автономії Галичини» (1916. — Ч. 17), Іван Луб «Організація громадських сил на Україні» (1917. — Ч. 16), Росенко «Українське військо» (1917. — Ч. 32/33) і «Хто творить Українську державу» (1918. — Ч. 13), Дмитро Гаркуша (псевд. Дмитра Піддубного) «Нова революція та московське й українське правительство» (1917. — Ч. 46), М. Камянецький «Українська демократія і сучасний момент» (1918. — Ч. 11) та ін.

Звертаючи особливу увагу на вивчення і вживання рідної мови полоненими, часопис закликав:

Ч. 41. (99). Фрайштадт, дня 28. жовтня (10. падолиста) 1917. Рік III.

РОЗВАГА

ЧАСОПИСЬ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ.

ВИДАЄ „ВИДАВНИЧЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ІВ. ФРАНКА“
редакцийна секція української таборової організації.

Виходить що тижня в суботу.

Наша часопись виходить виключно засобами полонених Українців, тому всї читачі повинні її по своїй грошево підпирати.

Початок шкільного року на Україні.

Небагато пройшло часу від того дня, як упали окови з уст українського народа, як творчий дух, почувши свободу, могутньою хилею розлотив ся по всій Україні, покликаючи до життя все, що від зимного віяння го вітру вже почало було завмирати. Як гриби після теплого дощу, почали виростати народні організації, що поставили собі за ціль віднести свідомість прибитого тяжкою недолею народа. Відновлюють ся закриті з початком війни „Просвіти“, воскресають літературно-наукові видання, народжують ся цілими десятками нові українські газети.

Щоби відродити в народі почуття своєї національної гідности, треба було вжити великої й тяжкої праці тим невеликим силам, з якими спромогла ся виступити Україна в час відродження. А що таких сил було мало, то це цілком зрозуміло. Бо українська людність, на протязі 250 років, мусіла вчити ся в чужій школі, яка не принесла тай не могла принести ніякої користи. А як хто й виходив з тої школи в люди, то вже не був Українцем. Не можна було сподївати ся від такого змоскалізованого „малороса“ якоїсь користи для того народа, з якого він вийшов.

Але все йде, все минає; минули й два з половиною віки тяжкої неволї і перед українським народом знову стелить ся свобідний шлях до культурно-національного розвитку. Перший раз за довгі роки політичної боротьби він сміло заговорив про свою рідну школу. З перших днів революції земства почали збирати розпорошені недолею наукові сили, в яких ще не завмерло почуття любови до свого рідного. Аби дати їм можність бодай в короткий час відповідно приготовити ся до навчання в українській мові наспіху уладжують ся літні учительські курси, підготовляють ся інструктори для уладження таких курсів, скликають ся зїзди народніх учителів і учительок, на яких укладають ся пляни шкільної науки, українізації школи, організації шкільництва і т. ин. Нарешті, не маючи відповідних шкільних підручників в українській мові, Товариства шкільної освіти, Педагогічні бюра губерських земств приступають до уложення і видання таких підручників.

І от серед такої спішної підготовчої роботи заскочив Україну перший шкільний рік.

По тим вісткам, що доходять до нас із України і які вже подані нами в попередніх числах „Розваги“, ми бачимо, що українська школа відроджуєть ся. Все, на що спромогли ся керманичі українського народа, приведено в рух. Де тільки найшли ся відповідні сили і засоби переведено, а по части й переводить ся українізація народньої школи, відкривають ся українські гімназії. В Києві відкрито український народній університет, в київськім і харківськім університетах заведено українські катедри. Українська преса домагаєть ся, щоби ро-

«Все і всюди пишіть по свойому, по українськи. За півгодини кожний може навчитися по свойому читати й писати» (1915). Для ознайомлення полонених з історією України, «щоби… вчилися та пізнавали себе ліпше, щоби навчилися шанувати себе і своїх», із перших чисел у часописі вівся «Історичний календар» (згодом — «Гісторичний календар»), в якому подавалися короткі матеріали просвітнього характеру про те, «що колись стало ся на нашій Україні, хто що зробив, щоб нашому народові помогти піднести його, щоб наш народ не «пас раз-по-раз задніх», а щоб старав ся зрівняти ся з другими щасливіщими

народами» (1915. — Ч. 2). Окрім того, у виданні друкувалися статті про самобутність українського народу, його становище в Російській державі: «Чому нам треба вчити ся рідної історії» (1915. — Ч. 4), «Чим є вкраїнські землї для росийської держави» (1915. — Ч. 11/12), «Українські герби» (1915. — Ч. 17), «Хто ми й яке наше імня», в якій, зокрема, зазначалося: «Кожний… коли він балакає українською мовою — то він Українець, а його земля Україна» (1915. — Ч. 21). Водночас у ньому публікувалися матеріали суспільно-політичного спрямування, про революційні виступи у Росії, міжнародне становище УНР та про події 1917—1918 рр. в Україні. Зокрема, це статті Пущика «Що дає нам Українцям революція» (1917. — Ч. 12), Івана Наддніпрянця (псевд. Івана Мороза) «Монархія й републїка» (1917. — Ч. 15, 16) і «Домагання Українців і тимчасове росийське правительство» (1917. — Ч. 27), Івана Луба «Автономія недержавних народів і росийські лїберали» (1917. — Ч. 18), «Котра з полїтичних партій найкориснїша для народа» (1917. — Ч. 41—43) та «Українська републїка» (1917. — Ч. 49), Йосипа Іванченка «Централїзм, автономія і федерація» (1917. — Ч. 23, 25), М. Камянецького «Коротенький огляд подій на Україні в 1917 роцї» (1918. — Ч. 1), О. Харка «Положення на Україні» (1918. — Ч. 18) та ін., а також низка публікацій під рубриками: «З росийської України», «На Україні», «Події в Росії», матеріали про державну владу в Україні та діяльність УЦР: «Унїверсал Української Центральної ради до українського народа» (1917. — Ч. 29), «Державна власть Української републїки» (1917. — Ч. 31), «Конституція України» (1917. — Ч. 36), «Вільне козацтво — народня мілїція на Україні» (1917. — Ч. 42), закони УЦР: «Тимчасовий земельний закон» (1918. — Ч. 13), «про восьмигодинний робочий день» (1918. — Ч. 14), «про тимчасовий державний устрій України» (1918. — Ч. 19) та інформаційні повідомлення, що друкувалися під рубриками: «Останнї вісти з України», «З Української републїки», «Вісти з України», «В Росії». Окрім того, в часописі постійно велися рубрики: «Вісти із цїлого світа», «Вісти», «Останнї вісти», «Війна», «Із терену війни», «Війна на заходї», «Світова війна».

Помітне місце на сторінках часопису займали різножанрові публікації про організацію громадського і культурно-просвітнього життя полонених українців у таборі, серед яких вирізнялися інформативністю статті просвітнього відділу Союзу визволення України «Про просвітну працю в таборі» (1915. — Ч. 4), Онисима Чемари «Чому навчив нас минулий рік» (1916. — Ч. 1), Івана Наддніпрянця «Тільки громадою» (1916. — Ч. 9), «Відозва до полонених у справі нашої кооперації» авторства Василя Кобки (1916. — Ч. 2) та низка повідомлень і заміток, що друкувалися під рубриками: «Відомости із таборного життя», «Із нашого життя», «Останнї вісти з табору», «Таборова хронїка». Окрім того, у виданні публікувалися «Листи з робіт» («Допис із робіт»), спогади, а також низка оповідок під рубрикою «Таборові малюнки», літературні твори українських полонених. Серед них — Антона Горобця, Дмитра Мандрівця, Івана Невеселого, П. Невільника, вірші Гната Самотного, Петра Сохи (псевд. Костя Пархоменка), Ханенка, Івана Чорнодолі, Івана Чумака (псевд. Івана Івченка), оповідання Павла Задесенця, Василя Кобки, Веремія Ковальського, Марка Нагнибіди, Миколи Стратійчука, Степана Хведосенка та ін. У «Розвазі» вівся «Веселий кутик» («Веселий куток»), в якому з гуморесками виступали Дмитро Гаркуша (псевд. Дмитра Піддубного), Петро Робитний, Петро Соха та ін.

Велике значення для реалізації національно-виховної та просвітньої місії часопису мали: ч. 6 за 1915 р., присвячене гетьману І. Мазепі, яке містило статті: «Полтавський бій», Д. Українець «Не ганьбіть себе, не забувайте себе!», О. Чемара «Хто такі «Мазепинцї», вірші гетьмана І. Мазепи; ч. 8 за 1915 р., ч. 5 за 1916 р., ч. 9 за 1917 і 1918 рр., присвячені пам'яті Т. Шевченка, в яких опубліковано «Заповіт» Т. Шевченка, вірші Д. Гаркуші, П. Сохи, І. Чорнодолі, статті Байди «Тарас Шевченко і самостійна Україна», Йосипа Іванченка «Тарас Шевченко», Немоловського «Тарас Шевченко — поет правди і волї», О. Чемари «Кріпацтво й Шевченко» та інші матеріали; ч. 6/7 за 1916 р., присвячене І. Франкові, в якому друкувалися його вірші, уривок з поеми «Мойсей», а також статті Ф. Шевченка під псевдонімом Байда («Іван Франко як письменник»), М. Ріжка («Франко — громадянин») тощо.

Завершуючи видання часопису «через те, що всі ті, що стояли ближче… фрайштадтської орґанїзації, виїхали вже на Україну», його видавці у зверненні «До наших читачів» про роль і значення «Розваги» у національному вихованні українських полонених писали: «Тисячам полонених наших земляків дала вона національну свідомість, в десятках тисячах заворушила вона їх національне сумлїння й… підготовила їх до тої великої дїйсности, котру зараз переживає Україна, до тих великих задач, котрі ждуть їх по повороті до дому» (1918. — Ч. 27).

Останнє (27(134)-ме) число вийшло 27 липня 1918 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 216; Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького : каталог / склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 18; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 182; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 163—164, 1252, 2165.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2552; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 216; *Сидоренко Н. М.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Н. М. Сидоренко. — К., 2000. — Ч. 1 : Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 29, 33—38, 150.

М. Галушко

671*

РУССКО-АМЄРИКАНСКІЙ ПРАВОСЛАВНЫЙ ВѢСТНИКЪ = RUSSIAN AMERICAN PRAVOSLAVNY MESSENGER: Органъ Греко-Католического Русского Православного Соединения = Organ Greko-Katoliczeskoho Russkoho Pravoslavnoho Sojedinenija. — Тижневик. Г. І. 1915.

Пітсбург, Па., 1915—1917: Trud Printing & Publishing Co.

Вийшло: 1915 — [Г. І ч. ?], 1916 — [Г. ІІ ч. ?], 1917 — Г. ІІІ [ч. ?], 29 листоп., [?].

Примітки: На третьому році видання число без номера вийшло 29 листопада.

Література: Енциклопедія Української Діаспори. — Нью-Йорк; Чікаго, 1912. — Т. 1 : Сполучені Штати Америки, кн. 2. — С. 268; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Мінеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 154—155.

О. Дроздовська

672

САМОХОТНИК: Гумористично-сатирична часопись Українських Січових Стрільців (1915 ч. 1); Гумор. сат. стріл. часопись (1916 ч. 9); Сатир.-гумор. стрілецька часопись (1916 ч. 10, 12); Сат.-Гумор. часопись (1916 ч. 11); Гумористично-сатиричний часопис (1916 ч. 13/14, 1917 ч. 27/28). — Виходить коли сам схоче (1915, 1916 ч. 10, 12 — 1918), коли схоче (1916 ч. 9, 11). Р. І. Ч. 1. 1915, 21 лип.

Ред. ще боїть ся признати (1915), Та сама (1916 ч. 9, 1917 ч. 29/30), Одного (1917 ч. 25/26, 27/28). *Ред. і адм.* та Сама (1916 ч. 10), Про її число та склад — можна між людьми довідати ся (1916 ч. 13/14), Чотири без одного в Коші У.С.В. (1917 ч. 19). — **Камінка, біля м. Сколе** (1915); **Свистільники** (1916 ч. 9—12); **Кіш У.С.С.** (1916 ч. 13/14, 1918 ч. 37/38); **Кіш У.С.В.** (1917 ч. 20/21, 27/28); **Січовий Кіш** (1917 ч. 34/35), **1915—1918**: *Вид.* Харлампій Тиндириндюк (1915); *Вид-во* двох (1917 ч. 27/28); Також те саме (1917 ч. 29/30). *Адр. ред.*: Камінка, під оборогом при вул. Головній, ч. 180342 ІІ В (1915), шукає хати (1917 ч. 34/35), Черниці (1918 ч. 37/38). *Адр. адм.*: Пісочна (1918 ч. 37/38). *Адр. ред. і адм.*: Січовий Кіш в Свистільниках (1916 ч. 9—12).

Вийшло: 1915 — Р. І ч. 1, 1916 — Р. ІІ ч. 9—13/14, 1917 — Р. ІІІ ч. 19, 20/21—24, 25/26, 27/28, 29/30—33, 34/35, 1918 — Р. IV ч. 36, 37/38, 39/40 [?]; *Ф.* 21×17 см; *Т.* 8 пр. (1915), від 200 до 300 пр. (1917—1918); *Обс.* 8 с. (1915), 12 с., 14 с. (1916—1917), подвійних чисел від 16 с. до 32 с. (1916—1918); *Ц.* окремого числа 10 сот. (1915), 20, 30 сот. (1916—1917), подвійного числа від 30 сот. до 80 сот. (1916—1918).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — Р. І ч. 1, 1916 — Р. ІІ ч. 9—13/14, 1917 — Р. ІІІ ч. 19, 20/21, 25/26—31, 34/35, 1918 — Р. IV ч. 37/38; **ЦДІАУ**: 1915 — Р. І ч. 1, 1916 — Р. ІІ ч. 9—11, 13/14; **Б.А.УВУ**: 1915 — Р. І ч. 1, 1916 — Р. ІІ ч. 9—13/14, 1917 — Р. ІІІ ч. 20/21, 23, 25/26, 27/28, 31, 1918 — Р. IV ч. 36—39/40.

Примітки: Ч. 2—7 за 1915 р. та ч. 8, 15/16, 17/18 за 1916 р. вийшли п. н. «Український Самохотник» (*див.* № 680). Ч. 15/16 за 1916 р. вийшло також машинописним способом п. н. «Самохотник». У ч. 1 за 1915 р. під логотипом — назва часопису німецькою мовою: «Ukrainischer «Ssamochotnyk» («Freiwilliger»)». Ч. 19 за 1917 р. вийшло як «Різдвяний Самохотник». Редакційна колегія: М. Угрин-Безгрішний, А. Лотоцький, Л. Лепкий. У травні 1917 р. усі числа часопису за 1915—1916 рр. були перевидані й підшиті в одну збірку п. н. «Самохотник». На загальній обкладинці — підзаголовок: «Сатирично-гумористичний часопис Українського Січового Війська»; місце видання і видавництво — «Кіш Укр. Січ. Війська», 1917: Накладом Видавництва «Самохотник». Коштом і заходом Спілки «Самохотника» в Січ. Коші». 1919 р. журнал змінив назву на «Републиканський Самохотник» (*див.* 1919 р.).

Назва часопису походить від слова «самоохотник» — доброволець.

Рукописне видання (від ч. 9 за 1916 р. тиражувалося на гектографі) Українських січових стрільців виходило на місцях їх «постою» (дислокації). У передмові

«Поважані Читачі!» стосовно перевидання річників журналу за 1915—1916 рр. редакція вказувала, що робить це «на численні домагання» читачів. Видавці сподівалися, що «ця збірка буде памяткою веселих і невеселих хвиль пережитих у цю важку всесвітню негоду в громаді Українського Січового Війська», а після завершення війни нагадуватиме, що «стрільці навіть у найтяжшій хвилї уміли сміяти ся — не падали на дусі».

У програмній статті «Самохотник» представляєть ся» основні завдання часопису, які полягали в усебічному висвітленні життя стрільців, їх проблем і потреб, у піднятті бойового та патріотичного духу українських вояків у нелегких, психологічно та фізично, воєнно-польових умовах, редактор окреслив так: «Може хто з чого невдоволений най голоситься до мене. Я буду старати ся розрадити його, а хто тїшить ся чимсь — най напише менї а я буду тїшити ся з ним, а навіть реготати ся — а все будемо нотувати до записок моїх» (1915. — Ч. 1). Тип часопису, місце і час його видавання давали підстави редактору у цій же публікації наголошувати на незалежності від «прокураторії», цензури і відсутності страху перед можливістю будь-яких штрафів та конфіскації чисел чи окремих матеріалів. У виданні склалася традиція: майже у кожному числі передовиці журналу присвячувалися висвітленню проблем функціонування часопису, інформуванню читачів про те, як сприймається видання аудиторією. В одній із них редакція акцентувала критико-викривальні завдання журналу: «…він Вам попри сміх / І жарти не один несе / І бич теж і батіг / Завданням нашим, о Брати, / Не тільки з ворогом війна, / Ми мусим вийти із війни / Чистїйші як слеза» (Pro domo sua. — 1917. — Ч. 20/21).

Відповідно до задекларованих завдань зміст видання формували різножанрові матеріали здебільшого про воєнні будні та побутування стрілецтва, які розглядалися крізь призму іронії та сатиричної інтерпретації. З огляду на це у часописі надруковано чимало бувальщин та гостровикривальних, рідше — алегорично-жартівливих матеріалів (як прозової, так і віршованої форми) про ті чи інші негативні явища та недоліки стрілецького життя або конкретно когось із січовиків (К. Р. К. Кошовикам. — 1916. — Ч. 13/14; Само собою не-Руданський. І апарат не поможе!.. — 1917. — Ч. 20/21). Побутові ж негаразди стрільців, як-от: проблеми із забезпеченням військовиків харчуванням, одягом та взуттям, а на місцях розквартирування — дахом над головою, та способи їх подолання дотепно описувалися переважно в анекдотах.

У фейлетонах і гуморесках розглядалися важливі проблеми тогочасного суспільства: питання миру, героїзму, ролі січових стрільців у досягненні бойових успіхів в переломних моментах війни тощо (Не буде ніколи мира! — 1915. — Ч. 1; Клим Р. К. В погоні за «союзами». — 1915. — Ч. 13/14; Смик С. Гимн «лопатенцугу». — 1916. — Ч. 11). Окремі публікації

часопису мали пацифістське звучання, зокрема малюнок з підписом «Ох Боже, Боже. Коли буде гляйх [спокій]?» (1915. — Ч. 1).

Зрідка на сторінках видання друкувалися матеріали, в яких дошкульно-глузливо висвітлено діяльність тогочасних українських політиків, як-от у замітках: «Критика національної політики на Стрілецькій Січі» (1917. — Ч. 19), «Молитви за волю Вкраїни» І. Пізнього (1917. — Ч. 20/21), «Тепер я посол не стрілець!..» Тота Долота (1917. — Ч. 31).

Для акцентування уваги й викриття різних недоліків, шкідливих звичок, інших негативних моментів у житті українського стрілецтва редакція й автори часопису широко застосовували такі жанри зображальної журналістики, як шарж і карикатура.

У часописі велися рубрики, під якими подавалися інформаційні матеріали коротких журналістських жанрів (повідомлення, замітки, телеграми тощо). До таких рубрик належали: «З поля» (як оригінальні кореспонденції співробітників й авторів журналу (значною мірою саркастичні), так і перекази (ними ж) відомостей з інших українських часописів про події на полях боїв чи довкола них), «Новинки», «Погода», «Телеґрами», «Останні вісти».

Журнальні тексти підписано як справжніми прізвищами, так і псевдонімами і криптонімами: Вовкун, Дворський, Клим Р. К. (К. Р. К), Іван Підкова, Іван Пізній, Само собою не-Руданський, Семен Смик, Тото Долото, Юрко Цвібак, Іван Шрапнель.

Автори малюнків та карикатур, оформлювачі титульних сторінок чисел: О. Курилас (під крипт. О. К.), Л. Лепкий, Слоник, Ів. Ст.

Намагаючись бути якомога ближчою до читачів, редакція з першого числа запровадила рубрику «Від редакції», під якою друкувалися переважно замітки, повідомлення про особливості функціонування журналу. Під рубрикою «Переписка Редакції» роз'яснювалися дописувачам деякі видавничі справи і проблеми.

З першого числа на титульній сторінці часопису, поряд із вихідними даними, повідомлялося, що якщо видання матиме успіх і достатню кількість читачів, то 15 відсотків отриманих коштів редакція передаватиме на пресовий фонд УСС.

На сторінках журналу рекламувалися пресові видання «Шляхи» та «Світ», тут вміщувалася комерційна реклама українських торговельно-економічних інституцій (страхове товариство «Дністер», крайовий торговельний союз «Народна Торговля» та ін.).

Останнє (37/38-ме) відоме число часопису вийшло 25 січня 1918 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 216; Бібліографія української преси у Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклав Є. Місило. — Едмонтон, Альберта, 1991. — С. 198; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 187—188.

Література: *Бабюк А.* Стрілецька преса / А. Бабюк // Вістник Союза визволення України. — 1917. — Ч. 39. — С. 618—621; Ч. 40. — С. 634; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 215.

Архівні джерела: ЦДІАУ. — Ф. 353, оп. 1, спр. 228.

О. Дроздовська

673*

СЛОБОДСКО-УКРАИНСКИЙ СТАРОЖИЛ: Еженедельный журнал. — № 1. 1915.

Ред.-изд. Максимилиан Андреевич Двигубский. — **Харьков, 1915**.

Вийшло: 1915 — № 1—4; *Ф.* 24×16 см; *Обс.* 16—20 с.

Наявність у фонді: **РНБ**: 1915 — № 1—4.

Примітки: До № 1 — додаток «Слободско-Украинский старожил: Иноземные и отечественные вести», датований 16 лютого 1915 р. (2 с.).

Бібліографія: *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1960. — Т. 3. — С. 243.

О. Дроздовська

674

СЛОВО. — Виходить що тижня в четверг. № 1. 1915, 20 окт.

Ред.-вид. Ф. Г. Камалов. — **Харьків, 1915**: *Друк.* «Печатное Дѣло», Харьків, Конторська ул., Клєщовський пер., № 3. *Адр. ред. і конт.*: Харьків, Лопанська набер., № 3.

Вийшло: 1915 — № 1; *Ф.* 54×35 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: на рік 2 карб. 50 коп., на пів року 1 карб. 50 коп.

Наявність у фонді: **ЦДАУ**: 1915 — № 1; **РНБ**: 1915 — № 1.

Примітки: У часописі вказувалося: «Переуплату приймають українські книгарні: въ Харькові, Киіві, Полтаві, Катеринославі, Петрограді, Катеринодарі і др.».

Орган українських соціал-демократів, видавання якого було узгоджено катеринославською та

харківською групами УСДРП при активній участі В. Винниченка та Ю. Тищенка. Фінансування газети забезпечило видавництво «Дзвін», редагування було доручено Ю. Тищенку, до співпраці залучено С. Петлюру та В. Садовського.

Розраховане видання було на українське робітництво, про долю і завдання якого йшлося у передовиці «Од редакції». Визнаючи пролетаріат Росії головною «посувальною, творчою» силою, наголошувалося на потребі усвідомлення ним своїх класових інтересів і соціальних завдань. Для українського ж пролетаріату, як частини пролетаріату Росії, першочергово необхідно вирішити свої національні завдання — усунути усі перепони на шляху національного розвитку, оскільки «тільки будучи українцями, ми зможемо в усій повности приумножати нашу соціальну силу». Не відсторонюючись від інтересів робітництва усієї Росії, необхідно забезпечити національне відродження українського пролетаріату і всієї України, оскільки успішність національного робітничого руху залежить від успішності національного розвитку.

«Але не будемо гасити нашого духа!» — закликав у своїй статті «Будьмо спокійні» С. Петлюра (підп.: П[2]), перераховуючи тогочасні втрати на полі українського національного життя у Києві й Галичині (закриття українських газет і товариств, заборона видавання українських книг і т. п.). Результати столітніх національних змагань не зможуть загинути, бо український народ ніколи від них не відмовиться. Обставини не вічні, усе змінюється: «Слово наше як витвор народної душі і серед попілу жило й приборкане і, як фенікс, відроджувалось знову до життя, але вже більшого, але вже з більшими вимогами». Нові відповідальні історичні виклики, поставлені часом, потребують українського друкованого слова, яке допоможе народові порозумітися й об'єднатися для досягнення спільної мети. Це завдання повинна виконати нова газета: «Українське слово, українська пресса не може уже тепер згинути і щезнути з життя!».

Розмірковуючи про нові шляхи дальшого розвитку європейських націй, воюючих держав, В. Садовський вказував на різне бачення суспільної перспективи різними громадськими групами та закликав українське робітництво брати активну участь у вирішенні свого майбутнього, співпрацюючи для досягнення загальної мети з іншими групами суспільства, зокрема, т. зв. «середнім класом» (В. С. На передодні).

Про становище на фронтах Першої світової війни розповідала підбірка етюдів «Листи про війну» (в оригіналі — «Листи пре війну»; підп.: І-ий). Поетичний куточок представлений твором Ю. Ваврового «Знову!».

Соціалістична заангажованість редакції підтвердилася у передруку статті «Міжнародня соціялистична конференція» Н. Совського з газети «Утро», у якій тезово подавалися виступи учасників соціалістичного симпозіуму у Швейцарії 5—8 вересня 1915 р. та основні документи, прийняті цим представницьким зібранням.

Про млявість культурно-національного життя в тогочасних умовах наголошувала редакція, відкриваючи рубрику «Українське життя», пояснюючи це перебуванням більшості діячів культури на війні та еміграції. Але все ж, «як вогник відблискує воно в ріжних місцях, виявляючись то в постанові спектаклів, в урядженню лекцій, докладів, в видавничому русі». Такими відрадними були матеріали про український місячник «Основа» в Одесі, свято «Просвіти» в Катеринославі. Сумною була звістка про кончину Олександра Русова.

Рубрика «Робітниче життя» вміщувала замітки про місцеві осередки робітничих угруповань та їхню діяльність (Довбиш [Довбищенко Я.]. Загальні збори робітників Харькова 1-го та 2-го серпня цього року; Член правління. В товаристві взаємної допомоги служащих по сільському господарству та ін.). Натомість під рубрикою «Хроніка робітничого життя» Вл. Кор. знайомив з тематичними київськими, московськими та петроградськими новинами, автор Латиш зробив підбірку «Сторінки з Латишського робітничого руху».

У «Листах до Редакції» були опубліковані листи А. Козловського, групи українців з Берестово-Богодухівської рудні, які щиросердечно вітали вихід довгоочікуваної «рідної» української газети.

Окрім того, на останній сторінці розміщені матеріали рубрик «Оголошення» (рекламовано українські книги й часописи, гравюри та листівки, вироби декоративно-прикладного мистецтва) та «Листування редакції».

Однак оптимістичні настрої творців харківського «Слова» не справдилися: газета була конфіскована через два дні після появи на світ із забороною подальшого виходу, її редактор висланий за межі Харківщини, а друкарня оштрафована на 1000 карб. Продовження праці унеможливлювали відмови інших друкарень друкувати часопис (навіть під іншою назвою) через страх штрафів.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2900; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. —

Vol. 4. — P. 764; [*Довбищенко Я.*] «Слово» у році 1915. / Я. Дов. // Слово. — 1918. — Ч. 1. — С. 3—4; *Грицак Е.* З історії книжкового руху на Великій Україні (1917—1922) / Др. Евген Грицак // Літературно-Науковий Вістник. — 1923. — Кн. 9. — С. 55; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — К., 1999. — С. 244—245; *Крупський І.* Українська преса Наддніпрянщини 1905—1914 рр.: формування мережі, еволюція висвітлення суспільно-політичної тематики / Іван Крупський // Магістеріум : зб. наук. пр. — К., 2006. — Вип. 22 : Журналістика. — С. 59—60.

Н. Кулеша, М. Комариця

675

СЬВІДОМА СИЛА = SVIDOMA SYLA. — Р. 1. Ч. 1. 1915, черв.

Ред.: Іван Стефаніцький. — **Торонто, 1915—1916**: *Видає* Робітнича Видавнича Спілка Кооперативна. *Адр. ред.*: Toronto, Canada, 405, Queen. St. W.

Вийшло: 1915 — Р. 1 ч. 1—6, 1916 — Р. 2 ч. 1—7; *Ф.* 24×18 см; *Обс.* від 4 с. до 16 с.; *Передпл.*: річна в Канаді 75 центів, у США 1 дол.

Примітки: Ч. 1 за 1916 р. датовано 5 лютого. Періодичність — місячник, двомісячник. У логотипі — гасло: «Рівність, братерство, щастя і любов всього народу — се соціалізм. Ти проти сего?». Продовжив виходити п. н. «Робітниче Слово» (*див.* № 695).

«Сьвідома Сила» був одним із перших українських часописів на Сході Канади. Його видавала соціалістична фракція Української соціал-демократичної партії, що була в опозиції до вінніпезького часопису «Робучий Народ». Колишній редактор згаданого видання Іван Стефаніцький, невдоволений дедалі лівішим курсом УСДП, став видавцем «Сьвідомої Сили». Редакція позиціонувала свій часопис як «просвітно-науковий і поступовий журнал для працюючого люду». На робітничих зборах 30 квітня 1916 р. було вирішено змінити назву видання. Останнє (7-те) число датовано 12 червня 1916 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 216; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 52, 60.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2542; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1984. — Vol. 4. — P. 388; *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 109, 238—239; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 255, 283.

М. Комариця

676

ТЕПЛА РОСА. — Виходить двічі на місяць. № 1. 1915, 15 марта.

Ред.-вид. Лесь Красівський. — **Москва, 1915**: *Друк.* Гатцука, ул. Долгоруківська, 33. *Адр. ред.:* ул. Новослобідська, 50.

Вийшло: 1915 — № 1, 2; *Ф.* 29,5×22,5 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.* до 1 листопада з пересилкою 1 р. 25 коп. *Ц.* окремого номера 7 коп. (1915 № 1), 10 коп. (1915 № 2).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1915 — № 1, 2.

У самоанонсі (№ 1) напрям журналу окреслено так: «український хліборобський і спільничо-товариський (кооперативний) журнал». Часопис був орієнтований на читацьку аудиторію в Україні. Мета його створення — сприяти формуванню міцного підґрунтя для розвитку українського «здорового економичного і культурного життя» (Час війни. — № 1) передусім шляхом популяризації серед селянства знань у різних ділянках сільського господарства. «Розбити темноту і лихо», переконувати у необхідності об'єднання зусиль заради блага народу — головні завдання двотижневика (На що покладатися? — № 2).

На сторінках видання домінували матеріали, присвячені питанням теорії та практики ведення хліборобства, тваринництва, садівництва, городництва, пасічництва тощо. Серед них — як просвітні, науково-популярні статті (Немировець Л. Про грунти. — № 1, 2; Миропільський Г. Подивимось на озимину! — № 2), так і практичні рекомендації під рубриками «З хліборобської практики» і «З практики садівництва».

Матеріали, що порушували злободенні питання сільськогосподарської кооперації, торгівлі продуктами сільськогосподарського виробництва та економіки загалом, а також тлумачили закони, які врегульовували проблеми забезпечення селян, козаків земельними наділами чи коштами на «поліпшення свого хазяйства», друкувалися у «Спільничо-товариському і економичному відділі» та під рубрикою «З селянського життя», що велася у його межах. Серед них — статті «Продаж хліба і кооперація» за підписом Ф. Помаленький, «Кооперація на селі і заборона горілки» П. Христюка (№ 1).

Повідомлення про події національного та загальноросійського громадського життя, діяльність сільськогосподарських товариств і земських зібрань в Україні, про роботу Ради Міністрів, міністерства внутрішніх справ, відділу сільського будівництва тощо, які були безпосередньо причетні до вирішення актуальних проблем життя селянства, про фронтові перемоги російської армії та забезпечення її продуктами харчування, а

принагідно й некрологи відомих суспільно-політичних діячів Російської держави публікувалися під рубриками: «Що чути», «Наше життя», «Всякі звістки».

Дописи читачів з України про особливості роботи місцевих сільськогосподарських товариств, кооперативних об'єднань та про життя українських селян (зазвичай на Полтавщині і Катеринославщині) загалом редакція друкувала під рубрикою «Що нам пишуть?», а довідкову інформацію — під рубрикою «Година і ціни на хліб».

У редакційній замітці повідомлялося, що «в «Теплій Росі» будуть писати агрономи, спеціялісти і хазяї-практики, які працюють на Україні і добре знають свою рідну землю» (Великдень. — № 1).

Серед авторів публікацій видання — Т. Буроменський, Л. Кирдяга, Г. Миропільський, Л. Немировець, А. Терниченко (під псевд. А. Силенко), П. Христюк, К. Шишацький.

Останній (2-й) номер журналу вийшов 2 квітня 1915 р. У літературних джерелах подано відомості про те, що часопис було закрито «з наказу ген. Андріянова» за опубліковану у ньому просвітню статтю К. Шишацького «Галичина», яка ознайомлювала читачів з особливостями життя українського населення цієї частини етнічних українських територій.

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1002; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 216; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 850.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 210—211.

О. Дроздовська

677*

УКРАЇНА = UKRAINIA: Урядова часопись руського запомогового товариства «Вільна Україна» = Rus'ke Zapomohove T-vo «Vil'na Ukraina» («Wilna Ukraina» Aid Society). — Виходить кождого тижня в четвер. Р. 1. Ч. 1. 1915, 18 берез.

За ред. відп. М. Величко. — **Вільке-Берри, 1915—1916**: *Вид.* «Руське запомогове Тов. «Вільна Україна». *Адр. ред.*: Ukraina, 265. River Steet, Coal, Ridge, Pa.

Вийшло: 1915 — Р. 1 ч. 1—30, [?], 1916 — Р. 2 ч. [?]; *Ф.* 53×39 см; *Передпл.*: річно 1 дол. 50 цнт.

Примітки: м. Вілкс-Беррі — штат Пенсильванія (США). Ч. 30 датовано 7 жовтня 1915 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 217; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1769.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд. Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Мінеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 195.

Р. Романюк

678

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО: Політична, економічно-суспільна й літературна ґазета (1915—1916); Політична, економічно-суспільна й літературна часопись (1917 — 1918 ч. 87); Політична, економічно-суспільна часопись (1918 ч. 88—263). — Виходить що-дня (1915 — 1916 ч. 64, 1918 ч. 254—263), що дня кромі понеділка (1916 ч. 65—320, 1917 — 1918 ч. 253). Р. 1. Ч. 1. 1915, 13 лип.

Одвічальний ред. Степан Чарнецький (1915 ч. 1—66). *Видає і відвічає за ред.* Сидір Голубович (1915 ч. 67 — 1918). — **Львів, 1915—1918**: *Вид.* Федь Федорців (1915 ч. 1—66). *Друк.* «Діла», Львів, Ринок, 10 (1915 ч. 1—72); *Друк.* Львівська, вул. Коперніка, 11 (1915 ч. 73—94); *Друк.* А. Гольдмана, Львів, ул.Сикстуська, 19 (1915 ч. 95 — 1917, 1918 ч. 86—253); *Друк.* Ставропигійського інститута під управою Ю. Сидорака (1918 ч. 1—85, 254—263). *Адр. ред. і адм.*: Львів, Ринок, 10 (1915 ч. 1—49), Ринок, 43 (1915 ч. 50—58), вул. Руська, 3 (1915 ч. 59 — 1918). *Адр. експ.*: Львів, вул. Бляхарська, 11 (1915 ч. 63 — 1916).

Вийшло: 1915 — Р. 1 ч. 1—171, 1916 — Р. 2 ч. 1(172)—328(499), 1917 — Р. 3 ч. 1(500)—297(796), 1918 — Р. 4 ч. 1(797)—263(1057); *Ф.* від 42×27 см до 49×31 см; *Обс.* 4 с., 6 с.; *Передпл.*: на рік у Львові 18 к. (1915—1916), 24 к. (1917 ч. 1—277), 36 к. (1917 ч. 278—297), 44 к. (1918 ч. 1—253), в краю і державі 24 к. (1915—1916), 32 к. (1917 ч. 1—277), 40 к. (1917 ч. 278—297), 56 к. (1918), за границею: в Америці 8 дол. (1915—1916), 11 дол. (1917 ч. 1—277), 20 дол. (1917 ч. 278—297), 26 дол. (1918 ч. 1—74), в инших державах 40 фр. (1915—1916), 50 фр. (1917 ч. 1—277), 60 фр. (1917 ч. 278—297), 84 фр. (1918 ч. 1—253), в Німеччині 37 мар. (1917 ч. 1—277), 40 мар. (1917 ч. 278—297), 56 мар. (1918 ч. 1—253), на Україні 56 крб. (1918 ч. 75—89). *Ц.* окремого примірника 6 сот. (1915—1916), 10 сот. (1917 ч. 1—279), 12 сот. (1917 ч. 280—297), 16 сот. (1918), на провінції 8 сот. (1915—1916), 12 сот. (1917 ч. 1—279), 14 сот. (1917 ч. 280—297), 20 сот. (1918 ч. 1—253), у Львові і на провінції 24 сот. (1918 ч. 254—263), на зайнятих територіях 4 к. (1915 — 1917 ч. 279), 5 к. (1917 ч. 280—297).

Ч. 2. Львів, середа, дня 14. липня 1915. Рік I.

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО

Ціна примірника 6 сот. Поза Львовом 10 сот.

політична, економічно-суспільна й літературна газета.

Виходить що-дня.

Умови передплати у Львові:
На рік . . . . . 18·— К.
„ півроку . . . 9·— „
„ чвертьроку . 4·— „
„ місяць . . . 2·— „
В краю і державі:
На рік . . . . . 24·— К.
„ півроку . . . 12·— „
„ чвертьроку . 6·— „
„ місяць . . . 2·50 „

Ціна оголошень:
За оголошення числово за адекватну стрічку або її місце 20 сот. Надіслані 30 сот. за стрічку, а оголошення 60 сот. в редакційній части 80 сот. Повідомлення про кінчення, залучення і т. д. 1·50 К. за стрічку, найдешевше 6 К. Дрібні оголошення по 5 сот. за найменше 50 сот. Самі тексти або розстрочення других текстів не приймаємо. Стали оголошення по окремій умові. За зміну адреси платить ся 30 сот.

Адреса Редакциї й Адміністрациї: Львів, Ринок 10.

На еміграції.

4. Загальна Українська Рада.

Від 5. мая с. р. одинокою загально політичною репрезентацією українського народа стає „Загальна Українська Рада" (З. У. Р.), яка своєю діяльністю обіймає цілу Соборну Україну, так що важно політичні енунциації може видавати лише ся організація. Тому, що та організація буде істнувати не лише до кінця війни, але й в часі мирових переговорів — та вступ політичний провід у нас аж до нового устрою нормального політичного житя, подаємо її програму.

Організаційні основи З. У. Р.:

Загальна Українська Рада повстає як розширена Головної Української Ради, яка обіймала галицькі українські партії, на цілу Україну — на отсих основах:

I. Загальна Українська Рада є репрезентацією всего українського народа на час війни аж до повороту нормальних відносин на українських землях.

Представляючи тим самим також найширшу і єдину політичну репрезентацію українського народа в справах австрійської України, має Загальна Українська Рада рівнобожно з сим вказувати головні лінії в економічних та культурних справах українського народа австрійської України.

Инші українські організації й інституції, зберігаючи свою автономію, координують свою діяльність з головними вказними лініями, вказаними Загальною Українською Радою, — в отсіх тим, де Загальна Українська Рада виказати ме, що якась справа має загально українське значінє, мають вони йти в своїй діяльности за постановами Загальної Української Ради.

II. В склад Загальної Української Ради входить:

1. З Галичини:

а) 14 делегатів, вибраних з національно-демократичної партії, а се 10 визначених Народним Комітетом і 4 визначених українським парляментарним клюбом;

б) 6 делегатів вибраних українською радикальною партією;

в) 5 делегатів соціяльної демократії, між ними 4 з Галичини і 1 з Буковини.

2. З Буковини:

а) 5 делегатів вибраних національно-демократичною буковинською партією;

б) делегат української народньої партії.

3. З російської України: три делегати „Союза визволення України".

III. Що до складу і діяльности З. У. Р. обовязують отсі постанови:

а) чисельний склад З. У. Р. остає незмінений; ся постанова не нарушує управнення З. У. Р. що-до евентуального принятя дальших українських політичних груп, які стоять на політично-національних основах, на яких З. У. Р. озвраєсь свою програму і діяльність;

б) на випадок, коли би з яких-небудь причин опорожнилось місце в делеґациї якоїсь групи чи політичної партії, на місце тоїж групи чи партії приймає наступника З. У. Р.

в) З. У. Р. вибирає президію, що має бути постійним виконуючим її органом та складає ся з:

1. Президента Н. Д. і чотирох віце-президентів, репрезентантів Н. Д., Р. П., С. Д. і Буков., вибраних на внесенє дотичних груп., зга. політичних партій;

2. С. В. Укр. внесене до Президії свого делегата з голосом рішаючим в справах загально національного значіня, які не дотикають виключно інтересів австрійської України.

Спосіб виконання права veta, час і справи що-до котрих воно має бути виконане, полишають ся кождій групі в окрема — а сим що кожда група рішає про се в нутрі себе автономно.

*

Відповідно до статутових постанов сконстатовано отсей

особистий склад Ради:

Галицкі українські національні демократи. Вибрані Народним Комітетом: д-р Кость Левицький, д-р Евген Олесницький, д-р Стефан Баран, д-р Льонгін Цегельський, д-р Володимир Бачинський, о. Стефан Онишкевич, о. Тит Войнаровський, Іван Кивелюк, Іван Боберський, Евгеній Пашейко. — Вибрані українським клюбом: д-р Олександер Колесса, д-р Евген Петрушевич, Лев Левицький, Ізидор Голубович.

Українські радикали: д-р Лев Бачинський, д-р Іван Макух, д-р Осип Навроцький, д-р Кирило Трильовський, д-р Мик. Лагодинський, Ярослав Весоловський.

Українські соціяльні демократи: З Галичини: Микола Ганкевич, Юліян Бачинський, д-р Володимир Старосольський, Теофіль Мелень. З Буковини: Олекса Безпалко.

Буковинські українські національні демократи: Микола Василько, Ожелян Попович, Ілія Семака, о. Теофіль Довчинський, Антін Лукашевич.

Буковинська українська народня партія: Володимир Корнич Ясеницький.

З рамени „Союза визволення України" взяли в засіданю участь: Володимир Дорошенко і Олександер Скоропис Олтуховський — а тим, що дефінітивний набір заступників Союза наступить в найблизшім часі.

Рада уконституувала ся,

вибираючи на внесення відповідних політичних груп — заступниками голови: Василька, Петрушевича, Льва Бачинського, Ганкевича; — секретарями: Цегельського, Семаку, Назрука, Темницького.

Головою Ради є дотеперішний голова Головної Української Ради д-р Кость Левицький.

*

З. У. Р. видала вже маніфест до українського народу Галичини й Буковини, поданий нами в ч. 17. „Нового Слова" в 10. с. м.

5. Союз визволення України.

Новістю — й то вельми радісною буде для українського громадянства в Галичині — повстане в сім переломовім моменті теперішної організації „Союза визволення України". Ся організація єсть організацією закордонної України. Метою діяльности „С. В. У." є створити незалежну Україну на руїнах Росії. Праця сеї організації незвичайно інтенсивна й продуктивна. Коли сьогодня наша справа стала европейською, коли над нею дискутують і її розвивають дипломатичні кола — то се передовсім заслуга „Союза визволення України". Метість, проворність, підприємчивість та посвята людей, що працюють в Союзі вивинула українську справу на одно з перших питань Европи. Не пожалимо ся коли назвемо „С. В. У." найсильнішою політичною організацією Соборної України перед повстанням і організацією З. У. Р., — бо йому саме удало ся нав'язати безпосередні взаємини з дипломатами ріжних держав, а в наслідок сього осягнути голосну заяву міністра внутр. справ Таалат-бея. Тому подамо рівнож програму — платформу сеї організації. (Д. б.)

Збирайте датки на Українських Січових Стрільців!

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — Р. 1 ч. 1—171, 1916 — Р. 2 ч. 1(172)—328(499), 1917 — Р. 3 ч. 1(500)—297(796), 1918 — Р. 4 ч. 1(797)—263(1057); **НБУВ**: 1915 — Р. 1 ч. 33, 36, 45, 59, 60, 63, 66, 72, 79, 83, 87, 95, 101, 104, 105, 1916 — Р. 2 ч. 1(172), 1917 — Р. 3 ч. 6(505)—52, 57, 60—98, 100—105, 107, 108, 110, 112—152, 154—179, 182—188, 190—196, 198—200, 202, 203, 205, 207, 209—223, 225—237, 240, 242, 243, 245—248, 251, 254, 256—261, 263—266, 268, 276—281, 286—292, 294—297(796), 1918 — Р. 4 ч. 5(801), 7, 9, 10, 12, 14, 16, 21, 25, 35, 36, 39, 41—46, 48, 49, 52, 54, 56, 58—60, 67, 68, 70—72, 86—255(1049); **НБ ЛНУ**: 1915 — Р. 1 ч. 1—171, 1916 — Р. 2 ч. 1(172)—328(499), 1917 — Р. 3 ч. 1(500)—297(796), 1918 — Р. 4 ч. 1(797)—263(1057); **ДНАБ**: 1915 — Р. 1 ч. 4—171, 1916 — Р. 2 ч. 1(172)—6, 8—30, 32—72, 74—187, 190—216, 218—220, 222, 224, 226—229, 232, 246, 250, 261, 276—279, 284—287, 304, 310—313, 321, 324, 328(499), 1917 — Р. 3 ч. 1(500), 61, 78, 95, 101, 103, 116, 169, 174, 176—178, 183, 193, 201, 204, 207, 211, 216, 217, 222, 224, 245, 248, 255, 256, 273, 281, 282(781), 1918 — Р. 4 ч. 28(824), 31, 32, 78, 84, 86, 89, 90, 102, 111, 122, 124, 127, 152, 154—157, 163, 164, 168, 169, 174, 192, 198, 199, 201, 202, 205, 210, 217, 220, 237—240, 243, 247, 250, 253, 255—258(1052).

Газета почала виходити замість часопису «Нове Слово». У замітці «Від Видавництва» редакція повідомляла: «Програма нашого денника містить ся покищо в його назві» (1915. — Ч. 1). У редакційній статті «Українське слово» відзначалося, що газета була створена відразу після звільнення Львова від російських військ і «через довгі тижні була одиноким українським друкованим словом, що появилося на освобожденній землі галицької України» (1916. — Ч. 1). Загалом, це був орган, як зазначав дослідник А. Животко, що стояв на позиціях Народного комітету та більшості Загальної Української Ради, який акцентував суспільно-політичні та економічні труднощі в краю і закликав українців до стійкості.

Видавання газети припало на період Першої світової війни, тому в змісті видання домінувала воєнна тематика. Випуски чисел переважно відкривала рубрика «Европейська війна», назва якої від ч. 65 за 1916 р. була змінена на «Світова війна». У рубриці містилися добірки матеріалів, що висвітлювали перебіг подій на усіх фронтах. 1915 р. постійними у рубриці були підрубрики «Східний фронт» та «Західний фронт», в інших — йшлося про актуальні воєнні події: «Німецькі міни в Білім морі», «Другий атентат на египетського султана» (1915. — Ч. 4), «Бої над Дністром», «Нова нота Америки до Німеччини», «Бої в кольоніях» (1915. — Ч. 11). Серед матеріалів цієї рубрики — замітки та кореспонденції про воєнні дії, періодично тут друкувалися накази керівників армій воюючих країн. Офіційні повідомлення про події на фронтах редакція містила під постійною рубрикою «Урядові воєнні звідомлення» — опубліковані у ній матеріали цінні як документи воєнної історії.

Від ч. 45 за 1917 р. рубрика змінила назву на «Війна», яка функціонувала на сторінках газети до кінця її існування. Крім поточної інформації про воєнні події у формі коротких повідомлень і заміток, тут друкувалися статті політичної тематики (Відповідь порозуміння на ноту Більзона. — 1917. — Ч. 1).

Зростання напруження на фронтах зумовило потребу акцентувати у випусках увагу читачів на найважливіших подіях. 1915 р. газета практикувала винесення у заголовок актуальної інформації із шрифтовим виділенням: «Відворот Москалів над Серет» (ч. 78), «Погром Москалів! 25 тисяч полонених Москалів» (ч. 80), «Балкан в передодні пожежі» — під такими назвами містилися замітки, кореспонденції, накази воєнних міністерств, постанови урядів воюючих держав, що докладно висвітлювали перебіг воєнних подій. 1916 р. у рубриці «Світова війна» редакція намагалася охопити широке коло подій, на що вказують заголовки матеріалів цього тематичного блоку (Туреччина про бесіду канцлєра; Австрія і Голяндія; Кріза в російськім штабі; Погрози Аскіта; Турецький комунікат; Росія проти Румунії; Недостача збіжа в Голяндії; Перед новою бурею на Балкані; Наслідки нападу на Солунь; Визвольний рух в Бесарабії; Австро-угорська війна в Константинополі. — 1916. — Ч. 5; ін.). Особливо уважно стежила редакція за просуванням військ російської армії, потерпаючи перед загрозою нової окупації Східної Галичини, і в рубриці впродовж досить тривалого часу друкувалися матеріали п. н. «Російська офензива» (1916. — Ч. 153, 155—168, 170—181). Вказані рубрики та окремі матеріали про події на фронтах виносилися на перші сторінки чисел і займали значну частину площі випусків видання.

В «Українському Слові» вміщувалися матеріали, які висвітлювали ставлення українців до того, що відбувається на фронтах. У ч. 43, наприклад, було опубліковано звернення Загальної Української Ради з приводу переможного просування союзницьких військ східноукраїнськими землями. Від імені українського народу Загальна Українська Рада подякувала

цьому військовому об'єднанню, оскільки вони «в той спосіб сповняють історичну місію оборони свободи і цивілізації перед варварством» (1915. — Ч. 43). Ця тема обговорювалась у статтях Л. Цегельського «Похід союзних військ на східноукраїнські землі» та Є. Левицького «Союзні війська на українській землі» (1915. — Ч. 78, 79), автори публікацій висловлювали свої міркування про подальший розвиток воєнних дій та їх наслідки для України.

У матеріалах 1916 р. тема війни набула ширшого звучання у персоніфікованих статтях та редакційних кореспонденціях. Автори публікацій намагалися осмислити значення окремих чинників довготривалої воєнної кампанії (Албанська проблєма. — Ч. 34), визначити цінність об'єктів військових домагань — стратегічну, політичну, транспортно-економічну (Левицький Є. Чорне море. — Ч. 1; ін.). Редакція, проаналізувавши наслідки воєнної боротьби для українців (По двох роках крівавих змагань. — Ч. 185, 189), дійшла невтішних висновків. Добірки документальних матеріалів роз'яснювали читачам окремі питання воєнної політики. Наприклад, п. н. «До історії румунської зради» було надруковано низку дипломатичних актів, що проливали світло на відносини Австро-Угорщини і Росії від липня 1914 р. до серпня 1916 р.

Переміщення лінії фронту на схід докладно висвітлювалося на сторінках газети. У ній друкувалися оголошення для військовозобов'язаних (1916. — Ч. 64), кореспонденції під промовистими заголовками, зокрема: «Битва в Галичині й на Волині», «Галичина по той бік боєвої лінії» (1916. — Ч. 190, 267), у яких йшлося про бої на лінії між Бучачем та Монастириськами, спустошені села, згарища під Тернополем, Станіславом, Коломиєю. Наприкінці 1916 р. у газеті з'явилася рубрика «Лягли головами», під якою друкувалися списки загиблих стрільців та офіцерів, публікації тривожного змісту п. н. «Як поводитись духовенству в нинішнім часі» (ч. 187), «Що буде зі Львовом» (ч. 190), в яких обговорювалися питання, пов'язані з можливою повторною окупацією російськими військами східногалицьких земель.

Актуально на сторінках газети звучало питання про активізацію політичного життя українців. У перших числах видання вміщувалися матеріали під загальним заголовком «На еміграції» (1915. — Ч. 1—4). У цій своєрідній добірці редакція розповідала про організацію побуту та задоволення духовних і культурних потреб українських емігрантів та виселенців у таборах Нижньої Австрії. У публікаціях висвітлювалася діяльність Українського допомогового комітету та Головної Української Ради, також подавалися списки особових складів цих організацій. Один із матеріалів добірки інформував про створення СВУ, ознайомлював читачів із завданнями та програмою цієї організації. Вагомо прозвучала думка про те, що СВУ та Головна Українська Рада мають намір на європейському рівні порушити питання про створення незалежної української держави.

Проблема пропагування української справи у світі на той час стояла дуже гостро, оскільки війна наближалася до завершення й очікувався переділ територій країн, які програли війну. Тож редакція уважно відстежувала публікації про Україну в іноземній пресі. Один із перших матеріалів на цю тему — замітка «Моріс Міре про українську справу», в якій редакція цитувала висловлювання французького діяча про окремішність українського народу і його непримиренне ставлення до російських загарбників (1915. — Ч. 3).

Періодично в газеті містилися добірки матеріалів п. н. «Німецька преса про нас», яку вів І. Калинович (1915. — Ч. 87, 105, 107, 108), та «Шведська преса про нас» (1915. — Ч. 95; ін.). Представлені публікації засвідчували, що в німецькій пресі обговорювалися питання історії України, стратегічної та економічної цінності її земель для царської Росії тощо. Авторами значної частини матеріалів про Україну в іноземній пресі були українські емігранти (Є. Левицький, В. Калинович), а також іноземні журналісти (К. Вінклєр, Ф. Вінцер, Й. Гома), які намагалися привернути увагу міжнародної громадськості до українського питання. У передовій статті «Переважна справа» відзначалося, що для поширення за кордоном інформації про Україну багато зробили представники Загальної Української Ради та Союзу визволення України (1915. — Ч. 125).

1916 р. тема України на сторінках газети обговорювалася як у редакційних, так і в персоніфікованих публікаціях. У редакційній статті «Україна в міжнародному розумінні» (1916. — Ч. 23) висвітлювалися історичні періоди зростання зацікавленості європейських держав Україною, пояснювалася важливість географічного розташування України для збереження політичної рівноваги в Європі. Активно обговорювалось українське питання німецькими політиками та оглядачами: І. Галєр у статтях «Українська проблема» та «Кінець московської перемоги» аналізував загарбницькі плани Росії щодо східногалицьких земель (1916. — Ч. 26, 39), тему продовжував Д. Тріч у кореспонденції «Політичне значінє України» (1916. — Ч. 43). Багато для висвітлення проблеми політико-

економічного становища України додала опублікована в газеті «Бесіда німецького канцлєра про міжнародне положенє», а також добірка матеріалів «Европейська преса про бесіду канцлєра» (1916. — Ч. 90, 92). У статті Л. Гебсаттеля «Значінє України для будучини Німеччини» йшлося про потребу відлучення українських земель від Росії, розмірковувалося про расову приналежність українців; у добірці п. н. «Виклади про Україну й Українців» німецькі дослідники характеризували культуру та побут українців, їх ментальність (1916. — Ч. 99, 100).

Стурбованість тим, як вирішиться доля України у післявоєнний час, звучала у публікації «До громадської думки Європи» (1915. — Ч. 97). У ній редакція нагадала про однойменне звернення українців до європейських народів у серпні 1914 р., подала передрук, за В. Липинським, маніфесту українського правління 1658 р. Замітка «Мораторія для Галичини», надрукована у рубриці «Европейська війна», інформувала про підготовку до укладення мирного договору у міністерстві справедливості Австрії (1915. — Ч. 69). У публікації п. н. «Протест», підписаній редакціями видань «Pro Lithuania» та «L'Ukraine», негативно оцінювалося пропагування у політичних колах Європи ідеї про прилучення земель України та Литви до Польщі під патронатом останньої (1915. — Ч. 142).

Обговорення українського питання загострилося 1916 р., коли очевидним став розпад Австро-Угорської імперії. Редакція опублікувала кореспонденцію «Будуча Нова Австрія», в якій висловлювалися міркування про те, чи буде надана автономія краям колишньої імперії і що очікуватиме при перегляді кордонів Україну (1916. — Ч. 80). Важливість питання майбутньої долі українського народу відзначалася у надрукованому на сторінках видання зверненні Загальної Української Ради «До всіх культурних народів світа» (1916. — Ч. 234). У цьому документі Рада виступала проти окупації земель російськими військами і наголошувала на бажанні українців східних і західних земель бути самостійними на своїх етнічних територіях. «Українці виносять свою справу перед суд цивілізованого світа», — підкреслювалось у зверненні. У замітці «Відокремлення Галичини» редакція відзначала, що цісар пам'ятає докази вірності та відваги, проявлені українцями у війні, і бажає дати Галичині «право самостійного порядкування своїх краєвих прав» (1916. — Ч. 271). Наступне число газети відкрила добірка п. н. «Документи», яка охоплювала інформацію про засідання Загальної Української Ради, замітку «Нове становище Галичини» та «Заяву українського парляментного заступництва» (1916. — Ч. 272). У цих матеріалах підтверджувалася думка про те, що в майбутній перебудові державних кордонів українці розраховують на автономію і самі прагнуть вирішувати свою долю. Подальші події стосовно приєднання земель Східної Галичини та Буковини до Польщі висвітлювалися в опублікованих на сторінках видання зверненнях Союзу визволення України та Української парламентарної репрезентації (1916. — Ч. 276, 290, 291).

Означену тему продовжили публікації 1918 р. Редакція газети уважно стежила за перебігом мирних переговорів (Українська делєгація в Брестю литовскім. — Ч. 4), поділяючи хвилювання і невпевненість галичан (Що буде з нами?— Ч. 9). У виданні обговорювалася можливість майбутнього порозуміння між українським і польським народами (Польща й український нарід. — Ч. 17), але водночас друкувалися матеріали про небезпеку, яка очікує на українців у випадку переходу Галичини під юрисдикцію Польської держави (Польська кабала. — Ч. 77). Інформація про перспективи визначення політичної долі краю містилася у кореспонденціях «Законопроєкт про поділ Галичини» (ч. 158), «Австрія віддала Польщі Холмщину» (ч. 175), а звістка про приєднання Галичини до Польщі, як видно із публікації «Бийте у великий дзвін — най промовить народ!» (ч. 208), викликала в українців різкий протест. Однак і в складній ситуації українці Галичини продовжували обговорювати потребу самовизначення (Змисл самоозначення народу. — Ч. 232), а невдовзі першу сторінку газети зайняв «Комунікат Укр. Команди міста Львова про стан облоги», підписаний Д. Вітовським (ч. 253). У наступних числах газети опублікували постанову Української Національної Ради про створення республіки на західноукраїнських землях (ч. 254, 255) та повідомлення про приєднання цих земель до України (ч. 257).

Початок революційних подій у Східній Україні 1918 р. газета відзначила публікацією із виділеним заголовком «Україна в огні». Низка матеріалів наступних чисел засвідчила зосередженість редакції на подіях у цьому регіоні: «На Україні ревуть гармати!..» (ч. 22), «Гарячі дні на Україні» (ч. 23), «Вісти з Української Республіки» (ч. 24), «Большевики, Україна і осередні держави» (ч. 25), «Повна самостійність України» (ч. 26). Серед публікацій — кілька статей М. Грушевського, зокрема «Українська самостійність і її історична необхідність» (ч. 58) та «Очищенє огнем» (ч. 64). Цінною щодо вияснення зацікавлень галичан подіями у Східній Україні є кореспонденція

Л. Цегельського «Враження з України» (ч. 150, 151, 153, 157, 163).

Починаючи від перших чисел газети у різних аспектах висвітлювалася тема Українських січових стрільців. Під постійною рубрикою «З воєнних малюнків» редакція вміщувала спогади про участь стрільців у війні. Тут було надруковано спогад-кореспонденцію Р. Купчинського «На Галич. В опущеному селі», у якій йшлося про сутички стрілецьких загонів з російськими військами (1915. — Ч. 1, 2), нарис Г. Микитея «Стрілецька присяга» (1915. — Ч. 3). У вміщеному під рубрикою передруці із часопису «Neue Freie Press» п. н. «Геройка з «Українського лєгіону» (1915. — Ч. 5), поряд із згадками про сімох жовнірів-українок, докладно розповідалося про Ірену Кузівну, що виявила особисту мужність при затриманні офіцера російської армії. 1915 р. були надруковані також кілька спогадів Р. Купчинського про січових стрільців п. н.: «Перегляд 1 Полку УСС» (ч. 139), «Під Соколовом (Епізод з великої битви)» (ч. 142), «Начальний Вождь і наші Стрільці» (ч. 167).

1915 р., у період, коли Галичина була звільнена від російської окупації, українська громадськість вшановувала стрільців, і ця тема висвітлювалася на сторінках газети в кореспонденціях «Оповідання про Українських Січових Стрільців» (ч. 7), «Прощанє Українських Січових Стрільців» (ч. 10) та в інших публікаціях. Редакція надрукувала святкове привітання Загальної Української Ради п. н. «Українським Січовим Стрільцям», у якому провідники нації високо оцінили бойову звитягу стрільців: «Ви дали доказ, що український нарід не зрік ся своїх прав до самостійного життя та має волю і силу вибороти собі ті права кровю і зелізом!» (ч. 44). Окрім воєнної героїки, газета ознайомлювала читачів із щоденним побутом стрільців у мирний час — у землянках, спустошених безлюдних селах, а також під час військових навчань (Назарук О. Заприсяженє третього куріня УСС. — Ч. 15; В першій лінії. — Ч. 44, 45).

1917 р. цю тему продовжила публікація «Причинки до історії Українського Січового Стрілецтва: Із записок Стрільця-очевидця», анонімний автор якої висвітлював історію утворення перших загонів стрільців із молодіжних товариств «Січ» та «Сокіл» (ч. 9—13). Про надії, які покладав український народ на славні перемоги стрільців у складі австрійського війська, розповідалося у кореспонденції «Монарх про українське Січове Військо» (ч. 39). Цінними публікаціями є передруки з «Вістника Союза визволення України», замітка «Укр. військовий рух» (ч. 157) та звіт «Від Центральної Управи Українських Січових Стрільців у Відні» (ч. 188), що висвітлювали становище в українському війську напередодні проголошення Української Республіки. 1918 р. у газеті було надруковано кореспонденцію про перші загони, організовані з українців — військовополонених австрійської армії, які за ініціативою та коштом СВУ пройшли навчання у військових таборах і були скеровані для поповнення армії у Східну Україну (Українське військо в переїзді через Львів. — Ч. 53).

Значна частина публікацій була спрямована на повернення української спільноти до умов мирного життя. У газеті обговорювалися проблеми задоволення культурних потреб жителів міст і сіл, зміцнення економічного становища краю, оскільки після відступу царських військ ці питання набули першочергового значення. Однак потрібно ще було побороти викликані війною пригніченість та розгубленість населення, тож газета публікувала матеріали, що мали сприяти цьому. На сторінках видання було надруковано звернення Народного комітету Української націонал-демократичної партії до всіх повітових і міських організацій, до мужів довір'я про потребу активізувати політичне життя в повітах, відновити культурно-просвітню діяльність (1915. — Ч. 111). До цього ж питання звернувся Ю. Гірняк у кореспонденції «Під розвагу нашої інтелігенції (Про потребу поглиблення суспільної, економічної і політичної думки)» (1916. — Ч. 74) та «Слові до інтелігенції» (1918. — Ч. 74). До активної праці редакція закликала українське жіноцтво у публікаціях «Поборім неграмотність! (Клич до українського жіноцтва)» (1916. — Ч. 3), «Українкам під розвагу» (1916. — Ч. 66) та в інших матеріалах. Очевидно, за ініціативою редакції у газеті було двічі надруковано звернення «Українці!», в якому закликалося завжди і всюди говорити тільки українською мовою і дбати «про гідність, велич і славу українського імені» (1915. — Ч. 9, 10).

У публікаціях газети ілюструвалося, як поступово після страхіть війни громадськість почала цікавитися культурно-просвітньою роботою. 1915 р. у статті «Не забуваймо справи» редакція нагадувала львів'янам про потребу відновлення діяльності Ставропігії та Народного дому і закликала членством підтримати товариства (ч. 118). 1916 р. події москвофільського періоду історії Ставропігії стали темою матеріалів ч. 30; у ч. 65 редакція повідомила про відновлення роботи головної комісії виділу товариства «Просвіта», в ч. 109 — Ставропігійського інституту. Із публікацій газети читачі довідувалися, що доля бібліотеки На-

родного дому завдяки своєчасному втручанню громадськості вирішилася позитивно: книжкова колекція продовжувала зберігатися у її постійному приміщенні (1916. — Ч. 50), а також дізнавалися про історичну й естетичну цінність української вишивки і потребу збирати та зберігати її найкращі взірці (1916. — Ч. 61).

Особливе місце на сторінках газети відводилося питанням шкільництва. У передовій статті «Рідна Школа» (1915. — Ч. 6) редакція звертала увагу читачів на великі втрати, до яких призвела на освітянській ниві друга хвиля війни. Значне зацікавлення викликали матеріали про відновлення українського шкільництва на звільнених територіях, наприклад у Луцьку (1916. — Ч. 62), публікації про особливу важливість вирішення проблем українського шкільництва у повоєнний час (1916. — Ч. 216; 1918. — Ч. 112), а також матеріали рубрики «З краєвої Ради шкільної» (1916. — Ч. 209).

У низці публікацій обговорювалося питання відкриття українського університету у Львові. Німецькі вчені на сторінках газети обстоювали потребу його існування, оцінюючи українців як націю, що самовизначилась (1916. — Ч. 116, 117). У добірці «З львівського університету» редакція подала перелік факультетів цього вишу, їх навчальні програми (1916. — Ч. 121).

У плані заходів щодо активізації національно-культурного життя на звільнених від окупантів територіях актуальними були матеріали про стан української справи в Росії, зокрема про обговорення в Думі питання переслідування української преси під час російської окупації Галичини (1915. — Ч. 67), можливість заснування українських шкіл у Росії (1915. — Ч. 105) тощо, які свідчили про зростання зацікавлення питаннями української мови та культури в Росії. Показовою у плані аргументації цього твердження є одна з добірок матеріалів рубрики «Вісти з Росії», назви яких вказують на обшири активізації національно-культурного життя: «Домагання Українців в Росії» — про вимогу запровадження української мови у школах Східної України; «Закінченє історії зі школою імени Сергія Грушевського»; «Товариство несеня помочи населеню України»; «Харківська міська рада Шевченкови, Квітці і Лисенкові» (1915. — Ч. 69); «Росія готова признати права українській мові» (1915. — Ч. 73). Ці матеріали давали читачам можливість порівняти умови національно-культурного розвитку українців на звільнених землях Галичини та в царській Росії.

У газеті обговорювалась організація економічного життя. Невдовзі після заснування газети на її сторінках було опубліковано повідомлення про відновлення діяльності товариства «Сільський Господар», яке одним із перших зголосилося до відбудовної праці (1915. — Ч. 11). Серед повідомлень про воєнні дії на фронтах та колізії політичної гри урядів різних країн питання економіки в газеті порушувалися у контексті подолання руїни та продовольчої кризи. Наприклад, «Сільський Господар» у зверненні «До наших селян-хліборобів» радив членам місцевих гуртків організації подбати про своєчасне подання місцевій владі списків пошкоджень сільськогосподарських земель та інвентарю, щоб домогтися компенсації втрат (1915. — Ч. 12). Публікації газети дають можливість простежити аспекти обговорення Загальною Українською Радою питань відшкодування селянам спричинених війною руйнувань (1915. — Ч. 52) та дії уряду Галичини з організації допомоги селянам посівним зерном (1915. — Ч. 64). У рубриці «З господарських справ» друкувалися замітки, що висвітлювали актуальні для селян проблеми, і на це вказують її підрубрики: «В справі обороту збіжем», «В справі зайнятя бараболь», «В справі запотребованя коней», «В справі цукру для пчіл» (1916. — Ч. 213). Рубрика «Рільничо-торговельні вісти» інформувала читачів про вирощування сортового насіння сільськогосподарських рослин та використання штучних добрив у господарствах Великобританії, Італії, США (1916. — Ч. 62). У 1916 р. до ч. 30 був виданий додаток п. н. «В справі заосмотрення хліборобів в насінє ярих збіж».

У період подолання наслідків завданих війною спустошень важливого значення набула потреба надання допомоги потерпілим і нужденним, тому газета широко інформувала читачів про такі акції та їх організаторів. Наприклад, редакція повідомила про створення у Львові Комітету надання допомоги евакуйованим (1916. — Ч. 203). Комітет українського захисту вдів і сиріт у кореспонденції «До українського народу!» інформував про заснування товариства «Український сирітський захист», що мало опікуватися сім'ями загиблих на війні вояків (1916. — Ч. 89). Перед Різдвяними святами у газеті друкувалися звернення про збір коштів на подарунки для дітей-сиріт (1916. — Ч. 268).

У публікаціях 1917 р. питання відбудови зруйнованої економіки на сторінках газети знову набуло актуальності. У кореспонденції Д. Коренця «Правительственна поміч промисловим підприємствам» повідомлялося про плани фінансової та матеріальної допомоги знищеним виробничим установам. Того ж року у публікаціях видання порушувалося питання про

участь товариств «Сільський Господар» та «Народна Торгівля» у відбудові господарства (ч. 14, 15).

Редакція газети містила матеріали, що мали привернути увагу широкої громадськості до особливо постраждалих від війни регіонів. 1915 р. на сторінках видання була започаткована рубрика «З географії визволеної України», в якій друкувалися тексти історико-краєзнавчого характеру, що роз'яснювали широкому загалу історичну, культурну та економічну цінність визволеної місцевості. Тут були опубліковані добірки матеріалів про Холмщину (ч. 37), Підляшшя і Берестейщину (ч. 45), Берестейщину і Волинь (ч. 51), а також окремі статті. У рубриці друкувалася історична розвідка «Давні українські школи на Волині» без зазначення автора (1915. — Ч. 87). Відомості, які подавалися у публікації (про розвиток шкільництва у містах регіону, програми і мову викладання у школах, а також деякі біографічні факти про визначних учителів), сягали середини XVI ст. Розвідка «Письменники і просвітителі Холмщини», підписана криптонімом Х., містила історичні відомості починаючи з першого десятиліття XVII ст. і була багата на біографічну інформацію про священиків та світських діячів культури (1915. — Ч. 96, 97). На сторінках газети було надруковано кілька художніх творів історичної тематики. Серед них — О. Левицького «Анна Альоїза Острозька (Історичне волинське оповідання)» (1915. — Ч. 106—118) та «Сват: Історичне оповідання з волинського життя XVII ст.» (1915. — Ч. 125—134).

Літературну сторінку газети заповнювали мемуари, публіцистика, художні твори воєнної тематики, зокрема поезія. Серед мемуарів — «Спомини з часів московського наїзду» О. Партики (1916. — Ч. 55—64) та «З днів московського наїзду (Записки з вересня 1914 р.)», автора яких не зазначено (1915. — Ч. 73—79); спогад С. Кабаровської «Олена Степанівна» (1916. — Ч. 27, 28). Публіцистика на сторінках видання представлена нарисами та кореспонденціями Г. Гануляка, Р. Купчинського, Г. Микитея, які писали про героїку та воєнні будні. Найбільша кількість публікацій належить перу О. Назарука, який у ті роки був кореспондентом Бойової управи УСС. Він надрукував у газеті цикл кореспонденцій п. н. «Житє в обозі Січових Стрільців» (1916. — Ч. 68, 69, 98—100), нарис «В першій лінії» (1915. — Ч. 44, 45) та інші матеріали.

Авторами опублікованих у газеті художніх творів були: В. Атаманюк, Н. Кобринська, Б. Лепкий, Ю. Шкрумеляк, М. Яцків та інші поети і прозаїки. У рубриці «Літературні новини» подано огляд поетичної творчості М. Голубця п. н. «Із чужини далекої» (1915. — Ч. 72). Важливою є публікація І. Калиновича «Огляд «воєнної» української бібліографії (За час першого року світової війни)», вміщена під рубрикою «Бібліографія».

Окрім згаданих рубрик, у газеті функціонували такі: «Новинки» — про події у краю і за кордоном, «Оповістки» — про події місцевого політичного та громадсько-культурного життя, «Нові книжки», а також інші, матеріали яких відгукувалися на потреби дня.

Газета зазнавала цензурних утисків, що часто завершувалися конфіскаціями. Зокрема, часткові конфіскації текстів були у ч. 85 і 86 за 1916 р., у ч. 12, 17, 21, 33, 37, 66, 68, 71, 88, 89, 91, 94, 97—99, 102, 109, 130, 142, 180, 216, 232, 251, 261, 263, 266, 273, 277, 280, 283, 292 за 1917 р., у ч. 6, 34, 40, 45, 48, 51, 57, 71, 78, 81, 85, 88, 91, 95, 99, 105, 117, 118, 120, 128, 139, 140, 142, 144, 148, 164, 166, 173, 176, 184, 189, 198, 200, 208, 211, 214, 217, 221, 228, 230, 231, 234, 244, 245 за 1918 р.

У ч. 31 за 1918 р. була надрукована постанова крайового карного суду про конфіскацію матеріалів ч. 26 і вилучення випуску, у ч. 47 — про вилучення ч. 37.

Останнє (263-тє) число вийшло 21 листопада 1918 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 217; Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклав Є. Місило. — Едмонтон, Альберта, 1991. — С. 199; Преса України: Газети 1917—1920 рр. : бібліогр. покажч. / уклад. Г. Я. Рудий. — К., 1997. — С. 69; ЛННБ. Від рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1193, 1709—1710, 1773.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3413; *Животко А*. Історія української преси (Курс лекцій) / Аркадій Животко. — Подєбради, 1937. — С. 90; *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 212—213; *Передирій В*. Українське Слово / В. Передирій // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Львів, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 572—585.

В. Передирій

679

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ЗБІРНИК: Видання Українського Наукового Товариства у Київі. — [Вип. I]. Кн. XVI. 1915.

Ред.: не подано. — **Москва, 1915—1916**: *Друк*. Т-ва Рябушинських, Страстний бульвар, Путинковський пер., власний дім.

Вийшло: 1915 — [Вип. I] кн. XVI, [?], 1916 — Вип. II кн. XVIII; *Ф*. 25×17 см; *Обс*. 140 с. (1915), 162 с. (1916); *Ц*. 1 кар. 50 коп.

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ЗБІРНИК.

Видання Українського Наукового Товариства у Київі.

МОСКВА.
Друкарня Т-ва Гебуніменьких, Страстний бульвар, Пушкинський пер., власний дім.
1915 рік.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — [Вип. I] кн. XVI; **НБ ЛНУ**: 1915 — [Вип. I] кн. XVI, 1916 — Вип. II кн. XVIII.

Примітки: Збірник є продовженням наукового журналу «Записки Українського Наукового Товариства у Київі» (*див*. т. 3, № 415). У вихідних даних номер випуску за 1915 р. не вказано.

З початком Першої світової війни та після ув'язнення М. Грушевського у Києві було заборонено видання «Записок Українського Наукового Товариства в Києві», тож у 1915 і 1916 рр. чергові книги під зміненою назвою вийшли у Москві. За деякими джерелами, досліджуване видання — це підготовлені до друку 1914 р. книжки журналу «Україна».

На сторінках «Українського Наукового Збірника» опубліковано низку науково-популярних розвідок з історії українського права (М. Грушевський «Нові гіпотези з історії староруського права»), про героїчні сторінки історії України (Л. Добровольський «З київської «козаччини» 1855 року»), а також які містили окремі маловідомі факти з біографій визначних українських науковців (В. Перетц «До біографії П. Житецького»; В. Науменко «Листи Я. Головацького до М. Максимовича та П. Лукашевича»).

На відміну від попередніх книг, у збірнику було запроваджено суто інформаційні рубрики — «Нові книжки» (рецензії М. Грушевського, В. Дорошенка та інших на нові книжкові видання, здебільшого українознавчої тематики) і «Новини науки і письменства» (повідомлення про діяльність українських наукових інституцій Галичини, Наддніпрянщини та Польщі).

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1614—1615.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 745; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 5. — P. 821; Попередні книги «Записок» // Науковий збірник за рік 1924. Записки Українського Наукового Товариства в Київі тепер Історичної секції Всеукраїнської Академії Наук. — К., 1925. — С. 231—235; Діяльність історичної секції Всеукраїнської Академії Наук та звязаних з нею історичних установ академії в році 1927. — К., 1928. — С. 3—5.

О. Дроздовська

680

УКРАЇНСЬКИЙ САМОХОТНИК: Сатирично-гумористична ґазета Українського Січового Стрілецтва (1915 ч. 2); Сатирично-гумористична ґазета У.С.С. (1915 ч. 3); Сатирично-гумористична ґазета Коша У.С.С. (1915 ч. 4); Гумористично-сатирична часопись «У.С.С.» (1915 ч. 5, 7); Гумористична часопись У.С.С. (1915 ч. 6); Гумор.-сатирична стрілецька часопись (1916 ч. 8); Гумористично-сат. часопис (1916 ч. 15/16, 17/18). — Виходить коли сам схоче. Р. I. Ч. 2. 1915, 26 лип.

Ред. ще боїть ся признати (1915 ч. 2, 3), Два (1915 ч. 4). *Ред. і компанія* боять ся ще признати (1915 ч. 6). *Редактують* чотири самохотники (1916 ч. 17/18). — **Камінка [біля м. Сколе]** (1915 ч. 2, 3); **Майдан** (1915 ч. 4); **Гнильче** (1915 ч. 5); **Feldpost, № 17** (1915 ч. 6); **Свистільники** (1915 ч. 7, 1916 ч. 8); **Кіш У.С.В.** (1916 ч. 15/16), **1915—1916**: *Вид.*

Харлампій Тиндириндик (1915 ч. 2—4). *Друк*. власна (1916 ч. 17/18). *Адр. ред.*: при вул. Головній під оборогом, ч. 180342 (1915 ч. 2, 3); в таборі «Старої Войни» (1915 ч. 4). *Адр. адм.*: в стодолї там же (1915 ч. 4), в кватирі там же (1916 ч. 8). *Адр. ред. і адм.*: між «старою войною» (1915 ч. 5); між «старою войною» УСС, Feldpost, 17 (1915 ч. 6).

Вийшло: 1915 — Р. I ч. 2—7, 1916 — Р. II ч. 8, 15/16, 17/18; *Ф*. 21×18 см; *Т.* 3 пр. (1915 ч. 2), 200—300 пр. (1916 ч. 15/16, 17/18); *Обс*. від 8 с. до 20 с.; *Ц*. окремого числа 20 сот. (1915), подвійного числа 30 сот. (1916 ч. 15/16, 17/18).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — Р. I ч. 2—7, 1916 — Р. II ч. 8, 15/16, 17/18; **ЦДІАУ**: 1915 — Р. I ч. 2—7, 1916 — Р. II ч. 8, 15/16, 17/18; **Б.А.УВУ**: 1915 — Р. I ч. 2—7, 1916 — Р. II ч. 8, 15/16, 17/18.

Примітки: 1915 р. ч. 1, 1916 р. ч. 9—13/14 вийшли п. н. «Самохотник» (*див*. № 672). Під логотипом — назва часопису німецькою мовою: «Ukrainischer «Ssamochotnyk» («Freiwilliger») (1915 ч. 2—6). Редакційна колегія: М. Угрин-Безгрішний, А. Лотоцький, Л. Лепкий. Нумерація чисел і сторінок «Самохотника» й «Українського Самохотника» спільна. У травні 1917 р. усі числа часопису за 1915—1916 рр. були перевидані й підшиті в одну збірку п. н. «Самохотник».

«Український Самохотник» — рукописний сатирично-гумористичний ілюстрований часопис Українських січових стрільців, який від ч. 3 за 1915 р. тиражувався на гектографі. Ч. 5 за 1915 р. вийшло з присвятою: «Тим, що пішли і що мають піти в поле!». У ч. 7 від 18 грудня 1915 р. редакція часопису випрошувала «раз на все щоби уважати її орґаном Пресової Кватири». Ч. 15/16 за 1916 р. вийшло також як машинописне видання п. н. «Самохотник».

Будучи відірваними від цивілізованого середовища, січові стрільці для піднесення духу і розради почали видавати рукописний сатирично-гумористичний часопис. У газеті домінували передовсім тексти, що містили веселі епізоди зі стрілецького життя та дотепні жарти про перипетії стрілецького буття. Це відтворено, зокрема, у коротких дописах Івана Підкови п. н. «Заповіди військові» за 1915 р. й усмішці «Виговоривсь» (ч. 2), жартівливих віршах С. Смика «Журба Стрільця Микити» (ч. 3) і «12 стрілецьких «рідко» (ч. 4), Тамбора «Писали паліґрафи чорні…» (ч. 3), К. «З Гомера» (ч. 5).

Гумористичні повідомлення про стрілецьке життя редакція вміщувала під рубриками «Новинки» та «Телеґрами».

Центральним персонажем багатьох доброзичливо-глузливих віршів та карикатур 1915 р. був популярний у стрілецькому середовищі «справний Мрочко — срібний чоловік», який ставав усім «у заради» (ч. 5). Про нього йшлося, зокрема, у великій віршованій хроніці К.Р.К. п. н. «Ще з Камінки… [З кошової хроніки 4—5 серпня 1915]» (ч. 5) та віршах «З кухнї «ізбранних» і «Народна Муза» (ч. 6).

1916 р. з гумористичними віршами на сторінках часопису виступали Тото Долото (Поема про дєдеву торбу. — Ч. 15/16; Пісня про женитьбу вуйка Романа. — Ч. 17/18) та Само собою не-Руданський (Нїмці. — Ч. 15/16; Пімстив ся. — Ч. 17/18).

У жартівливих розповідях С. Смика п. н. «Дещо з неба!» (ч. 3, 15/16) йшлося про те, як фіксувалися у «небесній канцелярії» воєнні події. Ці публікації ілюструвалися карикатурами. На одній із них зображено генерала, який перед тим, як віддати наказ, заглядав у «Книгу Божих приказів».

Низка матеріалів «Українського Самохотника» були зразками т. зв. чорного стрілецького гумору, зокрема публікація «Шість додаткових «рідко» (ч. 5), яка місти-

ла такі вислови: «І. Рідко хто йде 10-тий раз в поле... VI. Рідко хто вміє будувати могили».

Із гумором видавці описували і те, як зустріли вихід «Українського Самохотника» відомі часописи (ч. 2), та пояснювали причини затримки виходу чергового числа (ч. 4).

В усіх числах газети редакція вміщувала багато усмішок, автором окремих був Ґранат з ґазом (З визволеного Львова. — Ч. 4; ін.).

Більшість карикатур тематично присвячено різноплановим реаліям стрілецького життя, і лише деякі з них мали політичне спрямування. Сатиричний малюнок п. н. «Рапорт Трахоми перед Холєрою», уміщений під рубрикою «З біжучих днів» (ч. 3), позначено загостреним сприйняттям воєнних буднів стрілецтва. Майже всі карикатури підписано псевдонімом INFANO й криптонімами Ів. Ст. та О. К. (О. Курилас).

В «Українському Самохотнику» функціонували такі рубрики: «З поля», «Новинки», «Телеґрами», «Анонси», «Переписка Редакції!», «Полева почта».

Серед активних авторів газети — Ґранат з ґазом, Іван Підкова, Само собою не-Руданський, С. Смик, Тамбор, Тото Долото, Юрко Цьвібак, К., К.Р.К.

Останнє (17/18-те) число часопису вийшло 1 грудня 1916 р.

Архівні джерела: ЦДІАУ. — Ф. 353, оп. 1, спр. 228.

В. Ґабор

681*

ЮНА УКРАЇНА: Часопись літературна і політична. — Ч. 1. 1915, груд.

Відп. ред. Антін Бурлака. — **Миргород, 1915**: *Видають* учні Миргородської художньої керамічної школи ім. М. Гоголя.

Вийшло: 1915 — Ч. 1; *Ф.* 21×15 см; *Обс.* 170 с.

Примітки: Рукописний, тиражований на шапірографі, журнал.

В. Ігнатієнко наголошував, що журнал був нелегальним органом Миргородської філії Всеукраїнської юнацької спілки — організації учнівської середньошкільної молоді Наддніпрянщини, що симпатизувала політичним ідеям соціалістичного спрямування, а шляхом до здобуття національного визволення вважала революцію, спрямовану на повалення монархічної влади у Російській державі.

Зміст видання формували статті, есе історичної, суспільствознавчої та літературознавчої тематики (М. Билина «Державний лад», П. Бідний «Про минуле України», С. Смик «Характеристика оповідання В. Винниченка «Щось вище нас»; ін.) та поезії за підписами: П. Бідний, А. Бурлака, П. Зуб, П. Хрестик (справж.: Петро Горбенко).

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — Ч. 1. — С. 70; *Животко А.* Рукописні часописи української молоді / Аркадій Животко. — Львів, 1938. — С. 10; Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838—1917 рр.) : список / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — К., 1996. — С. 17; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 24, 26, 31; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1169.

Література: *Ігнатієнко В.* Українська преса (1816—1823 рр.) : іст.-бібліогр. етюд / В. Ігнатієнко. — К., 1926. — С. 60, 63; *Дей О. І.* Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.) / О. І. Дей. — К., 1969. — С. 384; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 210.

О. Дроздовська

1916 р.

682

БОМБА: Неперіодична полева часопись артистична (1916); Полевий сатиричний журнал (1919). — Ч. 2. 1916, 21 січ.

Ред.: не подано (1916), Л. Лепкий, І. Іванець (1919). — **Над Стрипою (с. Новосілка, повіт Підгайці)** (1916); **Красів** (1919), **1916, 1919**: *Вид.* 1 Бригада УСС (1919).

Вийшло: 1916 — Ч. 2 (21 січ.), ч. 2 (19 лют.), 1919 — Ч. 3; *Ф.* 30×23 см; *Т.* 1 пр. (1916), 300 пр. (1919); *Обс.* 24 с., 26 с. (1916), 16 с. (1919). *Ц.* окремого примірника 4 гривні (1919).

Наявність у фонді: **ЦДІАУ**: 1916 — Ч. 2 (21 січ.), ч. 2 (19 лют.).

Примітки: 1916 р. часопис виходив на правах рукопису, 1919 р. — друком, ілюстрації літографовані. Третє число описано за літературними джерелами. На титулі ч. 2 (21 січ.) подано епіграфом вислів Ціцерона латинською мовою. У виданні вміщено кольорові ілюстрації. С. Красів — тепер Миколаївський р-н Львівської обл.

Часопис видавала 1916 р. «Артистична горстка» Пресової кватири Українських січових стрільців, а після його відновлення у січні 1919 р. — 1 Бригада УСС. Титул двох перших чисел мистецьки оформлено. На першій сторінці січневого числа опубліковано гумористичний вірш «Радость ойсть сердцамъ на-

шимъ…», що виконував роль передовиці (написаний стилізованою староукраїнською мовою). У ньому йшлося про стрільців, які «ласкою Божою» щодня рятують своє життя від «воздухоплавных ковчегов». На титулі лютневого числа вміщено символічний рисунок стрільця на запряженому ракові з підписом «На Київ! На Київ!», що пародіює воєнну стратегію керівництва УСС.

На сторінках журналу опубліковано низку гумористичних віршів: «Що то храма голосила про кровожадного Кирила», «Було колись…», «Погана ворона» і «З поем ветеринарійного референта», Л. Лепкого «Не ведля моєй власной хвали…», Р. Купчинського «Висить в хатї на покутю…», «Автентичне» за підп. ς. та «Що то е?» за підп. Ка. Ка.

У замітці «Передсвяточний приказ» Р. Купчинський (підп. Ка. Ка.) прогнозував перспективи «полїтичного корму у формі вечері» з нагоди наближення Різдвяних свят із переліком традиційних страв, акцентуючи неможливість реалізації бажань. Публікація «Інтервю нашого воєнного кореспондента з Вп. П. Членом Народної Управи» авторства Л. Лепкого (підп. Ω) висміювала тих політичних діячів, які переховувалися у Відні під час війни, а на фронт приїжджали продемонструвати свій патріотизм. Це була гостра сатира на тогочасні дискусії щодо різноманітних питань, зокрема зміни стрілецьких одностроїв, вибору послів, віри, політичних підстав укладення миру, долі Волині та Холмщини після війни. В оповіданні «Клопоти відкомандованого» (без підпису) йшлося про пригоди четаря Римка під час поїздки до Луцька (частину тексту діалогів подано німецькою мовою).

У ч. 3 за 1919 р. вміщено гумористичні «Воскресні тропарі і кондаки Галицької области У.Н.Р.» авторства Л. Лепкого, що «є цінним документом тодішніх настроїв серед УСС та тодішньої воєнної дійсности», пов'язаних із реорганізацією начальною командою 1-ї Бригади УСС і невмілим використанням «економічних засобів нафтового басейну» цивільною владою. Загалом, у всіх матеріалах зазначеного числа в сатиричній та гумористичній формі порушувалися і розкривалися актуальні проблеми тогочасного життя «фронту і запілля».

Кольорові ілюстрації, що відображали воєнні будні, доповнені дотепними підписами: «Страшна вість або: Чому Москалї понехали офензиви», «Одскоч Базильку», «Як сотник Струницький розпарцелював Вараву», «— Служ! — а дістанеш медаль, і будеш аванзувати!», «Дефіляда босих у Вишколі Бригади У.С.С.», «Піхотний їздець», «Тріюмфальний заїзд по побіді під Вишенкою Малою». У кожному числі вміщено по одній ілюстрованій розповіді (на кшталт коміксів): низка ілюстрацій, кожна з яких прокоментована дво- або чотиривіршем.

У кінці ч. 2 (19 лют.) подано традиційні часописні рубрики: «Надіслане», «Вже вийшли», «Останні Новости книгарські», які теж висвітлювали буденне існування січових стрільців крізь призму гумору, як-от інформація про те, що замість стрілецького календаря на 1916 р. вийде проект календаря на 1917 р.; товариство «Затемнення» приймає замовлення на портрети «декорованих многозаслужених українців», а також рекламовано «книги»: «Шкідливі наслїдки перебування поза фронтом», «Вплив сліпої кишки на хід дефензиви в 1914 р.».

Останнє (3-тє) число з поміткою «Під Великдень» вийшло у січні 1919 р. І. Іванець у спогаді п. н. «Великодня «Бомба» пояснював, що воно було «зложено дуже скоро, можна сказати, що відрухово»: його скерували з дорученнями до Секретаріату військових справ, тож Л. Лепкий запропонував використати при тій нагоді друкарські й літографічні можливості, які були доступними в Станіславі — тодішній столиці ЗУНР.

Бібліографія: Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19) / уклав Є. Місило. — Едмонтон, Альберта, 1991. — С. 193.

Література: *Бабюк А.* Стрілецька преса / А. Бабюк // Вістник Союза визволення України. — 1917. — Ч. 40. — С. 634; *Бачинський В.* Преса ЗУНР в 1918—19 рр. / Василь Бачинський // Новий Час. — 1936. — Ч. 172. — С. 5; *Іванець І.* Великодня «Бомба» / І. Іванець // Літопис Червоної Калини. — 1936. — Ч. 4. — С. 7—9; Преса на Західній Україні в роках 1918—19 // Народна Воля. — 1939. — Ч. 14. — С. 3; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 215; *Сидоренко Н. М.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Н. М. Сидоренко. — К., 2000. — Ч. 1 : Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 6.

Архівні джерела: ЦДІАУ. — Ф. 309, оп. № 1. — Од. зб. № 2817.

Електронні джерела: *Футулуйчук В.* Українська Галицька армія: Військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918—1920 рр.) [Електронний ресурс] / Василь Футулуйчук. — Режим доступу: http://vesna.org.ua /txt /futuluichukv / uga /09.html; Часописи Українських Січових Стрільців та їх вплив на піднесення патріотизму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://una-unso.in.ua /lviv /?p=63.

О. Дроздовська, М. Комариця

683

ВЕЛИКОДНИЙ МЕТЕЛИК «РОЗСВІТУ»: Часописи полонених українців. — 1916, 23 квіт.

Ред.: не подано. — **Раштат, 1916**: *Видає* Громада «Самостійна Україна». *Друк*. «Союза Визволення України» в раштатському таборі.

ВЕЛИКОДНИЙ МЕТЕЛИК

„РОЗСВІТУ"

ЧАСОПИСИ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ

ВИДАЛА ГРОМАДА „САМОСТІЙНА УКРАЇНА"

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Воскресни, Народе!

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Вийшло: 1916 — 23 квіт.; *Ф*. 32×24 см; *Обс*. 2 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — 23 квіт.; **ДНАБ**: 1916 — 23 квіт.

Примітки: «Великодній метелик «Розсвіту» вийшов замість ч. 14 газети «Розсьвіт» (*див*. № 696). Раштат — місто землі Баден-Вюртемберг у Німеччині.

Випуск «Великодного метелика «Розсвіту» був присвячений Великоднім святам.

У «метелику» опубліковано привітальну статтю П. Катренка, вірш «Воскресни, Народе!» П. Марієнка, замітку з приводу приїзду гостей з фрайштадтського табору, що приєдналися до святкування у Раштаті, повідомлення про свято відновлення роботи «Запорожської Січі» — гімнастично-пожарного товариства у раштатському таборі, анонси вистави драми «Бурлака» І. Тобілевича, поставленої «Артистичною Секцією Суспільно-Просвітного Гуртка» полонених українців фрайштадтського табору. У виданні також подано текст прохання генеральної старшини «Самостійної України» прикрасити свої бараки, одягнути на головні убори «жовто-синю відзнаку» і «на зверх усім гостям доказати, що ми свідомі Українці — громадяни!», оскільки полонені лише з такими відзнаками отримають доступ до приміщення, де відбуватимуться святкові дійства.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 218; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 40.

Література: Метелик // Розсвіт. — 1916. — Ч. 19; *Сидоренко Н. М.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Н. М. Сидоренко. — К., 2000. — Ч. 1 : Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 72.

Р. Бліхарський

684

ВІЛЬНЕ СЛОВО: Двотижнева часопись полонених табору Зальцведель (1916 ч. 1—3); Часопись полонених табору Зальцведель (1916 ч. 4—7); Часопись полонених Українців в Зальцведелї (1916 ч. 8/9 — 1918). — Виходить 1 і 15 (н. ст.) кожного місяця (1916 ч. 1—3), 1, 10 і 20 (н. ст.) кожного місяця (1916 ч. 4—7, 1918 ч. 77, 78), кожного тижня в суботу (1916 ч. 8/9—21, 1918 ч. 47—67), два рази на тиждень що середи й що суботи (1916 ч. 22 — 1918 ч. 45/46, 68/69—75/76). Р. 1. Ч. 1. 1916, 1 марта.

Редаґує Комітет (1918 ч. 1—48). *Відп. ред.* Зенон Кузеля (1918 ч. 49—78). — **Зальцведель, 1916—1919**: *Виходить* заходом Просвітного Виділу С.В.У. і полонених (1916 ч. 1—7); *Видає* «Редакційна Секція» Української таборової Орґанїзації (1916 ч. 8/9 — 1917 ч. 1); «Видавниче Товариство ім. П. Кулїша» (1917 ч. 2/3 — 1918 ч. 55); «Видавничий Комітет К.П.У.» (1918 ч. 56—78). *Друк.* «Союза Визволення України» в Зальцведелї. *Адр. ред. і адм.*: Ukrainieches Sekretariat Kriegsgefangenen Lager Salzwedel (Preussen) (1918 ч. 1—67), Ukrainieches Sekretariat, Ukrainerlager Salzwedel (Preussen) (1918 ч. 68/69—78).

Вийшло: 1916 — Р. 1 ч. 1—8/9, 10—59, 1917 — Р. 2 ч. 1(60), 2/3(61/62)—19(78), 20/21(79/80)—104(163), 1918 — Р. 3 ч. 1(164), 2/3(165/166)—30(193), 31/32(194/195), 33/34(196/197), 35/36(197/198), 37/38(199/200), 39(201), 40/41(202/203), 42(204), 43/44(205/206), 45/46(207/208), 47(209)—

68/69(231/232), 70(233)—75/76(238/239), 77(240), 78(241), 1919 — Р. 4 ч. 1(242)—5(246); *Ф.* 32,5×24 см (1916), 46×30 см (1917—1918); *Т.* від 2000 пр. до 3500 пр. (1916—1917), 10 000 пр. (1918); *Обс.* 8 с., подвійні числа 16 с. (1916), 4—6 с., подвійні числа 6—8 с. (1917—1918); *Передпл.*: на три міс. 1 м. 50 ф. (1918 ч. 1—61), 2 м. 25 ф. (1918 ч. 62—75/76), на міс. 20 ф. (1918 ч. 77, 78). *Ц.* окремого примірника 5 фен. (1916 ч. 1—3, 1918 ч. 1—45/46), 2 фен. (1916 ч. 4—28), 10 ф. (1918 ч. 47—78).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — Р. 1 ч. 1—59, 1917 — Р. 2 ч. 1(60)—104(163), 1918 — Р. 3 ч. 1(164)—54, 56—67(230); **НБ ЛНУ**: 1916 — Р. 1 ч. 1—54; **ДНАБ**: 1917 — Р. 2 ч. 1(60)—104(163), 1918 — Р. 3 ч. 1(164)—78(241).

Примітки: Від ч. 47 за 1918 р. часопис виходив «як орґан українських громад полонених у Німеччині». У 1916—1917 рр. редактором видання був Петро Карманський.

Ідея видання часопису виникла у середовищі членів «Національно-Просвітного гуртка» зальцведельського табору для військовополонених у середині листопада 1915 р. В гуртку тоді працювало лише десять осіб, решта ж полонених була байдужа, а часом навіть негативно ставилася до таких починань.

Кількість прихильників «Національно-Просвітного гуртка» більшала, активізувалася і набувала організованих форм просвітня праця у таборі, тож дедалі гостріше відчувалася потреба у таборовому часописі. 11 лютого 1916 р. на зборах члени редакційного комітету, зокрема із членом «Просвітнього виділу» П. Карманським (галичанином, якого Союз визволення України запросив для допомоги у таборовій праці), вирішили видавати безпартійну газету в національно-просвітньому дусі, а також затвердили проект статуту новоутвореної організації — «Пресової секції». Тоді ж обрали трьох осіб для контрольної комісії й редактора видання, яким став П. Карманський.

У зверненні до читачів, опублікованому у першому числі, редакція окреслила мету та завдання «Вільного Слова». Видавці прагнули насамперед розрадити своїх товаришів, змусити їх забути про власну недолю. У виданні планувалося подавати найцікавіші новини зі світу й України, а також матеріали громадянської тематики, які б сприяли вихованню у полонених національної самосвідомості, дописи про життя у полоні, розповіді про пережите на війні, вірші й оповідання, новини з табору, а також відповіді на надіслані запитання. Редакція всіляко заохочувала товаришів до співробітництва, закликала висловлювати свої думки, приносити вірші, спільно працювати над тим, щоб газета стала душею табору.

П. Павленко в «Огляді діяльності «Видавничого товариства імени П. Куліша» (бувшої «Пресової Секції» й «Редакційної Секції» з початку істновання до кінця 1916 року)» (1917. — Ч. 12—14) зазначав, що два перших числа друкувалися у «чужій» друкарні у Зальцведелі, потім — вже у власній. Спочатку видавці перебували у досить скрутному становищі: бракувало постійних дописувачів, у друкарні не було потрібного шрифту, друкарі багато помилялися, оскільки ніхто з членів секції, крім редактора, не був ознайомлений із редакційною працею, тому він до травня сам робив коректуру.

19 травня 1916 р. на зборах «Пресову секцію» було перейменовано на «Редакційну секцію», прийнято новий статут. Після проведених виборів редактором було обрано одного з полонених (колишній редактор залишився «відпоручником до секції від «Просвітного Виділу»), хоча у самому виданні прізвищ редакторів не зазначалося.

Окрема комісія розглядала варіанти графічного оформлення логотипа часопису (використовувану спочатку віньєтку М. Голубця від ч. 1 за 1917 р. замінено на оформлення Тимоша Березняка).

Видання таборового часопису було доволі успішною справою: хоча спочатку в таборі розпродувалося не більше ніж 200 примірників «Вільного Слова», решта розходилася поміж робітничими командами й полоненими інших таборів на території Австрії та Німеччини. З часом газета стала популярною, читачі були задоволені її змістом, про що свідчила велика кількість схвальних листів до редакції. На початку третього року видавання у «Вільного Слова» було півтори тисячі постійних передплатників і дуже широке коло читачів, які купували окремі числа.

Матеріали для друку завжди добиралися критично: на засіданнях редакції (за участю дописувачів) аналізували надіслані матеріали, обговорювали теми наступного числа. У ч. 17 за 1916 р. редакція оголосила конкурс на написання статей на запропоновані теми (три найкращі автори мали отримати винагороду).

За весь час виходу «Вільне Слово» не змінювало свого ідеологічного спрямування: намагаючись задовольнити потреби усіх полонених українців, воно залишалося безпартійним. Зазначаючи, що видання завжди стояло на ґрунті досягнення цілковитої свободи і незалежності українського народу, з 1918 р. редакція вирішила дещо змінити змістове наповнення часопису. Пристосовуючись до вимог часу і реагуючи

на побажання читачів, висловлені у спеціально розісланій анкеті, газета більше уваги приділяла подіям на батьківщині.

На третьому році випуску часопис частіше став виходити здвоєними числами — через брак паперу. Тоді ж він поступово реорганізувався у тижневик.

Від 22 червня 1918 р. почався новий етап у розвитку «Вільного Слова»: із зальцведельського таборового часопису видання перетворилося на друкований орган усіх громад українських таборів у Німеччині. У той час перестали виходити таборові видання вецлярського і раштатського таборів. З огляду на певні обставини (у найближчому майбутньому ймовірне повернення полонених додому, припинення таборової діяльності Союзу визволення України, а також через технічні причини) стало можливим видання лише одного часопису. Як наголошувала редакція, «Вільне Слово» залишатиметься безпартійним органом, виразником української національної ідеї й особливу увагу звертатиме на прояви українського життя як у рідному краю, так і в полоні.

Від початку заснування газета вміщувала багато матеріалів просвітнього характеру, в яких порушувалися найрізноманітніші теми, зокрема: національна політика, державний устрій, важливість науки й освіти, права громадян, роль інтелігенції та духівництва у суспільному житті, жіноче питання. Таким чином редакція намагалася виховувати полонених національно свідомими й освіченими. Неодноразово автори зверталися до проблеми українсько-російських та українсько-польських відносин. Чимала кількість статей присвячена діяльності видатних українців — В. Антоновича, Ф. Вовка, Б. Грінченка, М. Грушевського, М. Костомарова, І. Котляревського, П. Куліша, М. Лисенка, І. Франка, М. Шашкевича, Т. Шевченка та ін.

Українське життя завжди було у полі зору редакції видання (багато уваги приділялося проблемам окремих історичних земель — Галичини, Волині, Холмщини, селянського життя, адміністративно-територіальній реформі тощо), проте лише після революційних подій 1917 р. українська проблематика зайняла основне місце на сторінках часопису. У публікаціях «Вільного Слова» порушувалися найрізноманітніші питання майже з усіх ділянок національного життя в Україні. На його сторінках друкувалися універсали й маніфести Української Центральної Ради, декларації Генерального Секретаріату, проект української конституції, закон про підданство; статті про завдання Української Республіки, формування уряду, його склад і програму, фінансову політику держави, сесії УЦР, опозиційні сили, майбутнє української армії, економічне й культурне життя, запровадження гривні, значення селянства і вирішення земельних питань, а також повідомлення про з'їзди й конгреси, які відбувались у Києві, тощо. Значна увага приділялася міжнародному становищу України, її участі в мирних переговорах та іншим важливим подіям. У виданні надруковано кілька інтерв'ю («розмов») з українськими послами у європейських країнах.

У публікаціях часопису широко висвітлювалися події у світі. Найбільше уваги редакція приділяла новинам суспільно-політичного життя Росії, Польщі й Румунії. Однак здебільшого друковано матеріали російської проблематики (державний борг країни, її торговельна політика, розвиток кооперації, нова конституція, революційні події, новопризначені міністри та інші державні діячі). У центрі уваги «Вільного Слова» також постійно був перебіг Першої світової війни: публікувалися не лише огляди воєнних подій, а й аналітичні статті, зокрема про вплив війни на ситуацію у світі та її наслідки для окремих країн.

Одна з провідних тем часопису — різнобічне життя табірної громади, зокрема діяльність різних таборових організацій (національна, соціальна, артистична, редакційна, агрономічна, просвітня, співацько-музична, драматична секції, оркестр, різні гуртки). У «Вільному Слові» надруковано перелік прав і обов'язків полонених, матеріали, присвячені таборовим виборам, статтю про перший український таборовий з'їзд, а також відгуки полонених на мистецькі акції, що проводились у таборі, святкування Різдва, відзначення днів народжень Т. Шевченка тощо; повідомлялися новини з інших таборів — вецлярського й раштатського.

Серед постійних тем «Вільного Слова» — народна освіта і шкільництво, театр і мистецтво, українська преса. У багатьох числах публікувався цикл матеріалів З. Кузелі, що складався із двох великих розділів п. н. «Українська преса» (1918. — Ч. 21—23) й «Українські видавництва» (1918. — Ч. 24—28, 31/32—35/36). Згодом було засновано рубрику «З видавничого руху на Україні». У багатьох замітках повідомлялося про зміст нових чисел періодичних видань («Розвага» (Фрайштадт), «Промінь» і «Шлях» (Москва) та ін.).

Багато уваги, особливо протягом першого року випуску газети, редакція приділяла питанням сільського господарства. Іноді у виданні вміщувалися статті на історичні теми.

ЧАСОПИСЬ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ

ВІЛЬНЕ СЛОВО

В ЗАЛЬЦВЕДЕЛЇ

Виходить два рази на тиждень що середи й що суботи.

Видає „Редакційна Секція“ Української таборової Орґанізації.

Рік 1. 18. жовтня 1916. Ч. 38.

ПІЗНАВАЙМО РІДНУ МОВУ.

У великий час боротьби за нашу національну самостійність, за вільну нашу будучність, повинні ми бути на бачності, повинні не зпускати з ока найменшої дрібниці, бо все має йти в скарбницю нашого будучого широкого національного життя.

На історичних підвалинах нашого минулого будуємо новий дім національної волї, тому не маємо права вільно тикати пальцем у небо, тільки мусимо дбати про міць і самостійність нашої будівлї, бо так, як покладе, як закраємо тепер—так може піде воно спадщиною будучим поколїнням, у безвік нашого буття.

Головною ж підвалиною національности, найвизначнїщою її прикметою завжди вважали національну мову.

І це зрозуміло.

Мова—орган людської душі, мова—зброя думки, ліра поетів, скальпель учених, знаряддя техніки, „божественний глагол“ пророків, жезло царів і меч революцій. Мова вміщає в собі непомітні для першого погляду слїди історичного життя нації, її побуту, її нахилів і псіхольоґічних прикмет і тому не дивуймо ся, коли національне відродження всїх націй в усї часи починало ся з відродження національної мови, коли першою ластівкою, що віщувала й відродження нашої української нації були збірники народиїх пісень, українська граматика й перші спроби збирання етноґрафічного матеріялу, коли цїле наше старе поколїння „культурників—українофілів“ XIX. віку запопадливо працювало найбільше над українською мовою, розуміючи, що це перша й основнїща підвалина нашого будучого життя.

І правий був наш поет О. Олесь, коли натхненно благав:

«О, слово рідне, орле скутий,
Чужинцям кинутий на сміх!
Співочий грім батьків моїх,
Дїтьми безпамятно забутий!...
О, слово, стань мечем моїм!...
Нї Сонцем будь, в горі сяйни ся,
Осяй мій край і розлети ся
Дощами судними над ним!..»

І наші вороги були остільки мудрі, що завжди розуміли чарівну силу рідної мови. Сюди, в це святая святих народу, кидали вони свої отруйні стріли й скорпіони.

Од них чули ми:

„Українська мова є тільки діялектом польської мови“—кричали Поляки.

„Малоросійскій язик есть не более, как и „речіє великорусского язика,“ згорда виголошували Москалї.

„Не било, нет і не будет“—пролунало „пророцтво“ міністра Валуєва про нашу мову.

„Мужичий язик“ рішило з призирством велике панство.

А російське правительство знаменитим указом 1876. року засудило на смерть українську мову, памятаючи заповіт царицї Катерини—„даби не било нїкакого особого малоросійскаго наречія!“

А тепер, у наш час всесвітньої війни, те ж російське правительство, виряднившись до походу на українське національне відродження, найперше заборонило наші газети й книжки на Вкраїнї—найперше запечатало уста нашій нації, а вже тодї взяло ся нищити українську мову по всїй „визволеній“ Галичинї, а нинї те ж саме робить і на Буковинї.

Бо мова—це національність.

Відповідно до означених тематичних напрямів у газеті функціонували постійні рубрики: «Українське життя», «З господарського життя на Україні», «З культурного життя України», «Що чувати у світі» («Вісти зі світа», «Що діється в світі»), «Огляд світових подій», «Вісти з російського життя», «Війна», «Вісти з табору» («З таборового життя», «Новини в таборі і оголошення»), «Література, наука й мистецтво», «Театр», «З газет», «Господарям-хліборобам» та ін. У кінці чисел час від часу з'являлися матеріали під рубриками: «Посмертні згадки», «Запити», «Смішне», «З поля статистики», «Оголошення», «Переписка Редакції», «Шукаю», «Спис книжок, які є для продажі в нашому кіоскові» та ін.

Одна з рубрик — «На злобу дня» — була ілюстрованою: у ній друкувалися карикатури і короткі, часто віршовані тексти. Крім того, іноді в часописі вміщувалися фотографії (князя Кочубея, гетьмана П. Скоропадського) й рисунки.

У «Вільному Слові» постійно публікувалися твори І. Франка й Т. Шевченка, а також військовополонених: вірші Х. Малого, Івана Невеселого, О. Невідомого, Максима Простого, Миколи Струмка (псевд. Миколи Гладкого), Є. Чумака, оповідання й нариси Л. Бездольського, Миколи Бідолахи, Гр. Нечеси, Увірвиголови та ін.

Автори часопису дуже часто використовували для підпису своїх матеріалів псевдоніми та криптоніми: Г. Аронзон, Микола Бідолаха, Богун, Василь Верниволя (псевд. Василя Сімовича), Ю. Вірвиструна, Громадянин, Марко Далекий, Делеґат, Дзьомбак, М. Дмитренко, Золотницький, Катеринославець, З. Липовець, Петро Лівобережний (псевд. Петра Бензі), Лубенець, Іван Невеселий, М. Певний, Д. Подоляк, М. Простий, Роменець, А. Савко, Сибірний, Ол. Скоропис (скорочений підпис Олександра Скорописа-Йолтуховського), Стебницький, Д. В. Сумний, Т. Споминок, Ф. Якимець та ін.

Останнє (5-те) число вийшло 22 лютого 1919 р.

Згодом видання перетворено на газету «Шлях» — орган урядової комісії для репатріації полонених.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 218; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 45; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 233, 1625, 1847—1850.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 281—282; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1985. — Vol. 5. — P. 605; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 216—217; *Сидоренко Н. М.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Н. М. Сидоренко. — К., 2000. — Ч. 1 : Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 41—55; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 248.

М. Процик

685

ВІСТНИК ПРЕСОВОЇ КВАТИРИ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ. — Виходить раз у місяць. Р. І. Ч. 1. 1916, май.

Редактують Микола Угрин-Безгрішний та Антін Лотоцький. — **Кіш Українського Січового Війська [с. Свистильники Рогатинського повіту** (1916 ч. 1); **с. Потік поблизу Рогатина** (1916 ч. 2/3)**], 1916**: *Видає* Пресова Кватира У.С.С.

Вийшло: 1916 — Р. І ч. 1, 2/3; *Ф.* 30×22 см; *Обс.* 16 с.; *Ц.* окремого числа 40 сот.

Наявність у фонді: **ДАЛО**: 1916 — Р. І ч. 1, 2/3; **ЦДІАУ**: 1916 — Р. І ч. 1.

Примітки: Журнал рукописний, тиражований на гектографі.

Висвітлення діяльності Пресової кватири Українських січових стрільців — культурно-освітньої організації січовиків — у вступній статті без назви було задекларовано головним завданням журналу. Окрім того, у виданні планувалося подавати «звідомлення з життя в Коші» та літературні твори, які були б «зеркалом духового життя Стрілецтва, його думок, ідей, прямувань шляхом Сонця й Краси» (ч. 1).

Серед матеріалів, вміщених у часописі, — статті «Пресова Кватира У.С.С.» М. Угрина-Безгрішного та «Дещо про чистоту нашої літературної мови» за підписом А.Л.М.У.Б. (спільний псевд. А. Лотоцького та М. Угрина-Безгрішного) — про проблему засміченості української мови полонізмами та русизмами, нарис А. Лотоцького «Великдень», вірші за підписами А. Бей (псевд. А. Лотоцького), Юра (псевд. Ю. Шкрумеляка), М. В. (крипт. М. Угрина-Безгрішного) та оповідання Теодора Бобківа (за підп. Вогник Т.) «На білім столі».

У ч. 2/3 домінували різножанрові публікації (статті, нариси, вірші), присвячені вшануванню пам'яті Івана Франка (М. Угрин «Іван Франко», А. Ч. «Про Івана Франка», Юра «Заповіт Пророка» та ін.).

Останнє (2/3-тє) число журналу датовано червнем—липнем 1916 р. А. Баб'юк зазначає, що часопис припинив виходити через те, що голова Пресової кватири УСС М. Угрин-Безгрішний «уступив зі свого уряду й тим самим перестав видавати орґан тої інституції. Ніхто не зайняв ся дальшим видаваннєм того такого корисного видавництва й воно перестало істнувати».

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 218; *Мартинюк М*. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 53.

Література: *Бабюк А*. Стрілецька преса / А. Бабюк // Вістник Союза визволення України. — Відень, 1917. — Ч. 40. — С. 634—636; Червона Калина: Літературний збірник «Українського Січового Війська» / за ред. М. Угрина-Безгрішного. — Кіш «Українських Січових Стрільців», 1918. — С. 98—99; *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 214—215, 218, 310; *Дроздовська О*. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Олеся Дроздовська. — Львів, 2001. — С. 108.

Електронні джерела: *Футулуйчук В*. Українська Галицька армія: Військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918—1920 рр.) [Електронний ресурс] / Василь Футулуйчук. — Режим доступу: http://ruthenia.info /txt /futuluichukv /uga /of.html.

О. Дроздовська

686*

ДЖЕРЕЛО: Альманах. — Виходить що місяця. № 1. 1916.

Київ, 1916—1917.

Вийшло: 1916 — № 1, [?], 1917 — № [?]; *Ф*. 25×19,5 см; *Обс*. 84 с.; *Ц*. 2 руб. 50 к. (для незаможніх) і більше (для заможніх).

Примітки: Рукописний журнал. За поданням В. Ігнатієнка, вийшло 4 номери.

Місячник був органом «учнів київських середніх шкіл». Його видавав літературний гурток учнів «Джерело» Київської 6-ї гімназії та інших середніх навчальних закладів міста.

У першому номері «Джерела» (за В. Ігнатієнком) домінували поетичні та прозові твори юних авторів (за підписами: Гайдар, Ірма Стрільчукова, Остап Хмарченко, Олекса Шпак) і їхні ж проби літературного перекладу окремих зразків іноземної літератури, зокрема творів Ф. Шиллера та Гі де Мопассана. Також тут подано статтю літературознавчого змісту А. Федорчука «Із сучасної народньої поезії».

Окрім того, у цьому номері вміщено вступне слово «Від редакції» та низку матеріалів публіцистичного характеру, як-от: Іван Гуцул «Хто ми?»; П. Пелипась «Про українську гімназію. Відкритий лист до ред. «Голоса Средней Школы».

У журналі велася рубрика «Усячина».

Бібліографія: Українська преса в 1918 році // Рік 1918 на Україні / зложив і видав Зенон Кузеля. — Зальцведель, 1918. — С. 6; *Ігнатієнко В*. Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — Ч. 1. — С. 69; *Черняков Б. І*. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 31.

Література: Нові часописи на Україні // Розсвіт. — 1917. — Ч. 28; *Кузеля З*. З культурного життя України / написав Зенон Кузеля. — Зальцведель, 1918. — С. 10, 56; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 4. — С. 60—61.

О. Дроздовська

687*

КАНАДІЙСКАЯ ПРАВОСЛАВНАЯ РУСЬ = CANADIAN ORTHODOX RUSS: Official organ of the Russian Orthodox Mission in Canada. — Vol. 1. № 1. 1916, 15/28 September.

Winnipeg, 1916—1917.

Вийшло: 1916 — Vol. 1 № 1—6[?], 1917 — Vol. 2 № 7, 8/9.

Примітки: Останнє (8/9-те) число датовано 13 лютого (31 січня) 1917 р.

Література: *Swyripa F. A*. Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 21, 116.

М. Комариця

688

ЛЕТУЧИЙ ЛИСТОК «РОЗСВІТУ». — Виходить кожної середи. 1916, 7 черв.

Ред.: не подано. — **Раштат, 1916**: *Видає* Громада «Самостійна Україна». *Друк*. «Союза Визволення України» в раштатському таборі.

Вийшло: 1916 — 7 черв., [?]; *Ф*. 32×24 см; *Обс*. 2 с.; *Ц*. 1 пфен.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — 7 черв.

Примітки: Раштат — місто землі Баден-Вюртемберг у Німеччині.

Редакція газети «Розсвіт» зазначила, що «українські часописи в багатьох примірниках перестають приходити до нашого табору і тому, щоб дати змогу полоненим чути відомости з воєнних подій», що-

середи буде видавати «особий метелик «Розсьвіта» (1916. — Ч. 19). У «метелику» «Летучий Листок

Летучий Листок
„РОЗСВІТУ"

ВИДАЄ ГРОМАДА „САМОСТІЙНА УКРАЇНА"

виходить кожної середи. ЦІНА 1 ШЕЛ.

ВІМЕЦЬКІ ЗВІДОМЛЕННЯ.

Західний фронт.

Східний і балканський фронт.

Західний фронт.

Східний і балканський фронт.

АВСТРІЙСЬКІ ЗВІДОМЛЕННЯ.

Російський фронт.

Італійський фронт.

Російський фронт.

«Розсвіту» вміщено замітки про червневі події на Західному, Східному, Італійському та Російському фронтах, подано інформацію про втрати авіації Франції та Німеччини на Західному фронті в травневих повітряних боях, битву 31 травня 1916 р. на Північному морі, затоплення британського військового корабля «Гемпшаєр» та ін.

Замітки об'єднано під рубриками «Німецькі звідомлення» та «Австрійські звідомлення».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 219; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 107.

Література: Метелик // Розсвіт. — 1916. — Ч. 19; *Сидоренко Н. М.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Н. М. Сидоренко. — К., 2000. — Ч. 1 : Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 72.

Р. Бліхарський

689

МЕТЕЛИК: Великодна однодніївка полонених Українців. — 1916, 10(23) квіт.

Ред.: не подано. — **Фрайштадт, 1916**: *Видає* гурток прихильників Союза Визволення України. *Друк*. «Союза Визволення України» у фрайштадському таборі полонених.

Вийшло: 1916 — 10(23) квіт.; *Ф.* 24×15,5 см; *Обс.* 8 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — 10(23) квіт.; **ДНАБ**: 1916 — 10(23) квіт.

Примітки: Однодніївка вийшла замість тимчасово припиненого часопису «Розвага» (*див.* № 670).

У публікації «Від редакції» повідомлялося, що з огляду на технічні проблеми видавання часопису «Розвага» припинено на деякий час, натомість виходитиме «Метелик».

У виданні надруковано публіцистичні та інформаційні матеріали, в яких у контексті свята Воскресіння Христового порушувалися питання національного визволення і культурного відродження українського народу у Російській імперії. Зокрема, на його сторінках опубліковано статті політичної тематики Г. Т. Червоного «Христос Воскрес!» та Івана Полтавця «Великодні думки», в якій автор, засуджуючи «московську навалу», що принесла жорстоке соціально-економічне гноблення українському народу і нищила його національну сутність, наголошував: «…всякі зусилля наших ворогів знищити нас, є марна праця! Україна жила, живе й буде жити! Час відродження народньої волі не за горами». В однодніївці вміщено також вірші Гната Гонка та Йосипа Казбека під однією ж назвою — «Христос Воскрес!», оповідання М. Ріжка «У святу суботу...» та «підслухану» ним «Розмову з італійцями». У цих творах мистецькими засобами висвітлено прагнення народу до кращої долі.

Хроніка життя українських військовополонених у таборі, зокрема новини про діяльність гуртків, наприклад театрального, хору, загальні читання, літературні вечорниці, мовні курси та інші інформаційні повідомлення подавалися під рубрикою «Із таборового життя».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 219; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 114.

Література: *Сидоренко Н. М.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Н. М. Сидоренко. — К., 2000. — Ч. 1 : Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 37.

М. Галушко

690

МОЛОДА АВСТРИЯ: Союзний орґан Австрийських Пластунів. — Появляєть ся місячно. Вип. 1/2. 1916, січ./лют.

Відповідає за ред. Володимир Кушнїр (1916 — 1917 ч. 1/2). — **Відень, 1916—1917**: *Вид*. Павло Кальтшмід. *Печатня* Кароля Ґорішека у Відни V. *Адр. ред. і вид-ва*: «Jung-Österreich», Відень VII, Neustiftgasse, 54.

Вийшло: 1916 — Вип. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8, 9/11, 12, 1917 — Ч. 1/2, 3/6, 7/10; *Ф.* 23×15 см; *Обс.* 8 с. (1916), 16 с. (1917); *Передпл.*: річно з пересилкою 1 К 20 с. *Ц.* окремого випуску 40 сот. (1916 вип. 1/2, 3/4).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — Вип. 1/2—12, 1917 — Ч. 1/2—7/10.

Примітки: У вип. 1/2 й 3/4 за 1916 р. подано склад редакції журналу: «проф. Др. Карль Бер, учит. вид. шк. Франц Брайнлїх, проф. Др. Еґід Філєк фон Віттінґгавзен, проф. Ґустав Мавлєр, др. нар. шк. і пласт коша Оскар Штавдіґль, проф. Ганс Ваґнер». Нумерація сторінок у межах річника наскрізна.

Журнал, призначений для українських пластунів, виходив як додаток до австрійського часопису «Jung-Österreich» (подібні додатки видавалися чеською, сербохорватською, польською, італійською та словенською мовами). Він видавався однойменним видавництвом, діяльність якого підтримували: «Ц. і к. Начальна Команда Армії, ц. к. Мінїстерство публичних робіт, ц. к. Мінїстерство зелїзниць, ц. к. Мінїстерство торговлї, ц. к. Мінїстерство краєвої оборони, ц. к. Долїшньо-австрийське Намісництво, ц. к. краєві шкільні Ради Долїшної Австриї, Горішньої Австриї, Каринтиї, Країни, Форарльберґу, Чехії, Галичини, Шлезку і Дальмациї, краєве Правительство Боснії і Герцеґовіни, ц. к. Державний Союз патріотичних орґанізаций молодїжи в Австриї».

Завдяки матеріалам, публікованим на сторінках часопису, вказане австрійське видавництво мало на меті сприяти консолідації усієї молоді Австрії (незважаючи на національну приналежність та членство у різноманітних молодіжних товариствах, спілках, організаціях, гуртках тощо), виховувати патріотичні почуття та відданість державі й цісарю (спільними силами прагнути зберегти територіальну цілісність та велич Австро-Угорської імперії), готувати молодь до «воєнного діла», підчинити її «одноцїльному військовому приготовленню» (1916. — Вип. 1/2), а також

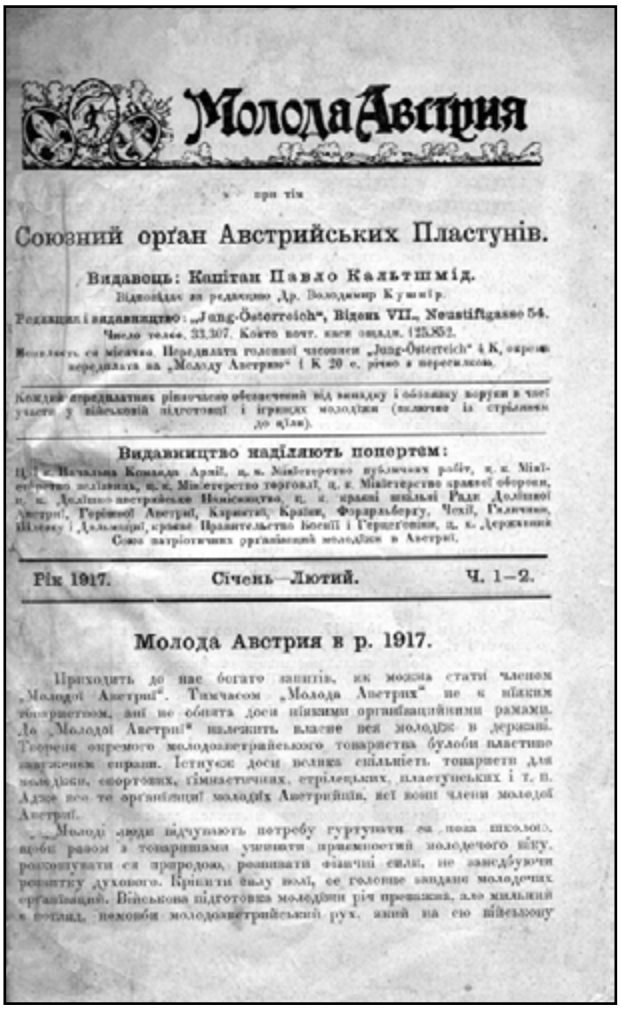

Молода Австрия

при тім

Союзний орґан Австрийських Пластунів.

Видавець: Капітан Павло Кальтшмід.

Відповідає за редакцию Др. Володимир Кушнїр.

Редакция і видавництво: „Jung-Österreich", Відень VII., Neustiftgasse 54.

Число телеф. 33.307. Конто почт. квит. ощадн. 125.852.

Появляєть ся місячно. Передплата головної часописи „Jung-Österreich" 4 К, окремо передплата на „Молоду Австрию" 1 К 20 с. річно з пересилкою.

Кождий передплатник рівночасно обезпечений від нападу і обложку поруки в часї участи у військовій підготовці і ігрищах молодїжи (включно із стрілецкими до вліи).

Видавництво надїляють попертєм:

Ц. і к. Начальна Команда Армії, ц. к. Мінїстерство публичних робіт, ц. к. Мінїстерство зелїзниць, ц. к. Мінїстерство торговлї, ц. к. Мінїстерство краєвої оборони, ц. к. Долїшньо-австрийське Намісництво, ц. к. краєві шкільні Ради Долїшної Австриї, Горішної Австриї, Каринтиї, Країни, Форарльберґу, Чехії, Галичини, Шлезку і Дальмациї, краєве Правительство Боснії і Герцеґовіни, ц. к. Державний Союз патріотичних орґанізаций молодїжи в Австриї.

Рік 1917. Січень—Лютий. Ч. 1—2.

Молода Австрия в р. 1917.

Приходить до нас богато запитів, як можна статі членом „Молодої Австриї". Тимчасом „Молода Австрия" не є ніяким товариством, ані не обнята доси ніякими організаційними рамами. До „Молодої Австриї" належить власне вся молодїж в державі. Творення окремого молодоавстрийського товариства булоби властиво закроєнєм справи. Істнує доси велика спільність товариств для молодїжи, спортових, ґімнастичних, стрілецьких, пластунських і т. п. Адже все те орґанізациї молодїж Австрийців, всї вони члени молодої Австриї.

Молоді люди відчувають потребу гуртувати ся поза школою, щоби разом з товаришами уміняти приємностий молодечого віку, розкошувати ся природою, розвивати фізичні сили, не занедбуючи розвитку духового. Кріпити волю, се головне завдання молодечих орґанізаций. Військова підготовка молодїжи річ прежажна, але ширший є погляд, нежелїй молодоавстрийський рух, який на сю військову

інформувати читачів про напрями і принципи діяльності т. зв. молодоавстрійського руху, який зародився 1915 р., висвітлювати організаційні питання тощо (Молода Австрия в р. 1917. — 1917. — Ч. 1/2). Основну ідею (пропаганда її — чи не основне завдання часопису) цього руху видавець журналу сформулював так: «Ідеалом австрийської молодїжи повинно бути: стати кріпким на тїлї і дусї чоловіком і Австрийцем!».

Як приклади мужності, лицарської звитяги для українських юнаків автори пропагандистських матеріалів часопису ставили запорізьких козаків, гетьмана І. Мазепу та Українських січових стрільців (наприклад, статті В. Кушніра «Українські Січові Стрільці» (1916. — Вип. 1/2); «Українські пластуни у війнї» без зазначення автора (1916. — Вип. 5/6); ін.). У таких

журнальних публікаціях пропагувалася думка, що війна з Російською імперією дає шанс українцям східноукраїнських земель сподіватися на визволення з-під її гніту, акцентувалася роль Австро-Угорщини у цій доленосній для українського народу справі.

Формуванню своєрідного звеличення цісаря сприяв репортаж про зустріч Карла І з молодоавстрійцями 30 квітня 1917 р. п. н. «Цїсар при Молодій Австрії» (1917. — Ч. 3/6). З буднями війни ознайомлювали нариси і просвітні статті на зразок: «Добутє Ловчена» Павла Кальтшміда (1916. — Вип. 3/4), «Робітня війни» Ото Патермана та «Кидачі мін» (без зазначення автора) (1917. — Ч. 7/10); ін.

В українському додатку до австрійського журналу містилися пояснення до публікованих в останньому ілюстрацій, анонси окремих матеріалів (здебільшого під рубрикою «Замітки до німецького видання»), а також витяги з листів читачів, які свідчили про актуальність видання та його популярність у середовищі молоді та більш зрілого читацького покоління.

На сторінках часопису інформувалося про організаційну діяльність молодоавстрійського руху: публікувалися відомості про особливості страхування у випадку травматизму чи смерті (повідомлення «Важне для молодїжи і її приятелїв» (1916. — Вип. 1/2), придбання побутових речей тощо.

У виданні друкувалися практичні поради щодо реалізації трьох основних напрямів військової підготовки молоді («марш», «стрілянє з військового кріса», «ориєнтация в теренї») на кшталт матеріалів П. Кальтшміда «Про стрілянє капслями» (1916. — Вип. 3/4), «Рік мілїтарної підготовки молодїжи» (1916. — Вип. 9/11) й О. Ріхтера «Збиранє кропиви» (1916. — Вип. 7/8).

У місячнику велася рубрика «Австрийський Пластун», матеріали якої містили настанови, своєрідні керівництва до дії для пластунів, як-от: «Добрий вчинок» (1917. — Ч. 1/2) — про допомогу сліпим і калікам, «Любов вітчини» (1917. — Ч. 3/6) — про необхідність вивчення історії рідного краю, дослідження фольклору тощо, «Вечір під голим небом» (1917. — Ч. 7/10) — про організацію літніх пластунських таборів, їх роль у вихованні молоді; автор — почесний старшина Австрійського союзу пластунів сотник Павло Кальтшмід та ін.

Автори журнальних публікацій: Павло Кальтшмід, Володимир Кушнір.

Останнє (7/10-те) число вийшло в жовтні 1917 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 219; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 117.

О. Дроздовська

691

НАШЕ ЖИТТЯ: Орган Української Соціаль-Демократичної Робітничої Партії (1916); Орган Петроградського Комітету Української Соціаль-Демократичної Робітничої Партії (1917). — Виходить нерегулярно (1916), два рази на тиждень (1917). № 1. 1916.

За ред. відповідає Сергій Вікул. — [**Київ**] (1916); **Петроград** (1917)**, 1916—1917**: *Друк.* нелегально на літографі (1916); *Друк.* Видавничої Спілки «т./д М. П. Якушев і К°», Птр., Невський, 106. *Адр. ред.*: Вас. Остр., 10 линія, д. 41 (1917 № 1). *Адр. контори*: Вас. Остр., 11 линія, д. 14 (1917 № 1). *Адр. контори і ред.*: Петр. сторона, Архирейська, № 6 (1917 № 2, 3).

Вийшло: 1916 — № 1, 2, 1917 — № 1—8; *Ф.* 36×22,5 см (1916), 48×35 см (1917); *Т.* [300 пр.] (1916); *Обс.* 14 с. (1916), 4 с. (1917); *Передпл.*: на 3 міс. 1 р. 50 коп (1917). *Ц.* окремого номера 8 коп. (1917).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1917 — № 1—3; **НБУВ**: 1917 — № 8.

Примітки: 1916 р. «Наше Життя» виходило нелегально літографічним способом, 1917 р. — друкованим. 1917 р. У логотипі — гасло: «Пролетарі усіх країн єднайтеся!» і назва партії: «Українська Соціаль-Демократична Робітнича Партія».

У зверненні до читачів редакція газети «Наше Життя» інформувала про труднощі, з якими довелося зіткнутися видавцям, аби випустити у світ часопис, оскільки спроби видавати його підпільно у Києві (1916 р. вийшло два числа, надрукованих на друкарській машинці в кількості 300 пр.) і Катеринославі були невдалими, бо «всевидящеє око жандармів пролізло крізь стіни і на товаришів впала важка жандармська лапа». Видання почало виходити у Петрограді: «Хоч слабенько, хоч із затінку, але так само сміливо, отверто лунає його голос» (1917. — № 1).

Значна увага у часописі була приділена проблемі національного самовизначення українського народу, яка набула особливої актуальності в період революційних подій та радикальної зміни влади на теренах Російської імперії. Автори матеріалів пропагували ідею створення української федеративної демократичної республіки у складі Російської держави на

Українська Соціяль-Демократична Робітнича Партія

НАШЕ ЖИТТЯ

Ціна 8 коп.

Пролетарі усіх країн єднайтеся!

Орган Петроградського Комітету Української Соціяль-Демократичної Робітничої Партії.

№ 1. Пятниця. Виходить два рази на тиждень. 24 березоля (марта) 1917 р.

Умови передплати: на 1 міс.—65 коп., на 2 міс.—1 р. 10 к. на 3 міс.—1 р. 50 к.

Адреса: Контора: Вас. Остр., 11 лінія д. 14, кв. 33. Редакція: Вас. Остр., 10 лінія, д. 41, кв. 52.

Контора одчинена що дня од 5 до 7 увечері.

„Наше життя".

Вывна Революція одчинила двері всіх тюрем. Всіх політичних увольнено, поганяли у тюрмі кучки покутсь за широкий, дух небачений простір.

Вийшла і наша газета „Наше Життя" на Волю. Досі вона говорила по підпуганих од жандармів, поліції, провокаторів.

Ще до війни почалась вона. З великими трудощами в симіпетрськім палаттіки наші товариші у Київі, робітники-друкарі, наймали по жменці друкарського шрифту; наші товариші добували касу, папір, треті знаймали хату, щоновку від політичного ока, кожнину четверті наготовляли статті, дехтарі з ніг мозольний друкували. Все було готово. Але в останній момент нежиданцем оно жандарміє прольоз крізь стіни і на товаришів упала вовна жандарська лапа. Їх було арештовано, замкнено в тюрми, засліпо. Але не всіх. Частина з друкарнею лишилась на волі. І ось вона починається трудна, ряжовала робота: друкарня переноситься в другий город, Катеринослав. Знов шукайтьки тихо кімнати, знову, рискуючи волею, здоровлям, усім життям, потуплем люди вести слово правди і свободи покривдженим. І знову, крутю жандармські лапи вкладає на всю роботу.

Товариші-катеринославці арештовують, деяких висилають в Сибір на вічно сидіння, деяких у каторгу на довгі роки.

Але все ж «Наше Життя» не хотіло пасувати. Перейшла вона до петроградських товаришів і почала знов виходить на світ.

Хоч слабенько, хоч із затиску, але таки свою сильно, отверто лунає його голос.

Тепер ми кидаємо на широкий світ. Перше, в стому випуску, в отих суспільних наша мова полиця до сотень тис. Тепер її сподіваємо тисячі в десятки тисяч людей. Але вже не одного, сюди не треба можна'з'ть тих, при ми мали раніше. Так само як нашому приході наближає вона соціяльна, воля робітника в національна, воля людини й громадянина. Так само як кличемо тому, як і тоді: Пролетарі усіх країн, єднайтеся!

єднайтесь, робітники, покривджені, знавільні, єднайтесь, руки натруджені, серця зажурені, очі кайдальні. Гасіом кільцем кинемо до труду, до боротьби за ту волю, яку вам любите і за ту, яку ще можно добувати. Натруженими, але рожутними, мозолями руками закладімо підвалини нового, кращого життя!

Що треба знати соціяль-демократові.

Найголовніша задача соціяль-демократичної робітничої партії—змінити наявні політичні (царську власть) і економічні (капіталістичну) розрібницу. Такий порядок дає народові повне порозпорядчество, себ то такий лад коли він може вільно вибирати депутатів, забирати назадно. Вибори в палату депутатів повинні бути: вільними, себ то такі, коли кожна людина, не дивлячись на то якого вона полу, віри та нації, має право подавати голос. Рівні себ, то такі, коли кожна дорослі людина чи багата чи бідна, має право подавати голос тільки раз. Всіно-прямі, себ то такі, коли усі люди подають свої голоси на кандидати в тому році, а не за виборщиків, що свого потім з серед себе вибирають депутатів. Тайні, себ то такі, коли їм депутата вибирають на листочку і сидять в скриньку, так що ніхто не знає до кого хто подав голос. Народні обранці повинні бути два роки і за той час повинні вимінюватися кілька і двоєнно не має права арештувати без згоди суднаго власти; ніхто не має права без її відвіту трусити його побуть в його домі.

Волю слова, волю віри, волю друку (писати в друкувати), волю збиратись й вільно хто сюди, волю покинути роботу на фабриці або в економії, за роботой волоні, що не має якогоя роботи в цілі хати.

Так само—мудро орудували наші наші мрії з найбільшими пановами-капіталістами. Перетворити у вже великими кількою кращающих заробленого хліба, тримаючи вже у темноті, сьоме розвиваючу волю наших сожитків, спільними, що проблеть з ним порівняно бідно. Але відрізнялося. Зобитий, затуманений, нетямлений, без поняття для себе, наш народ, разом з іншими народами Росії повстав і розпалився путь нашої. Вторгнуте робітників-робітників, селянин і солдат тужили свою потуги «мир» і свої свяні кількою свої дуді. Той, перед котрим що вгорі, кланялися, трепетів мої народи Росії, Нікчемні II і «останній»—арештовані. Його прислужники—міністри, генерали та інші чини народу—в Петропавловській кріпості, в тюрмі. Баніт, графи, дворяни, все ще наше панство, сидіння гроби, кинулися кобу, заховавшись лісом з революційного народу. Бо, що ні не так видавали знали «вальсами» нікого, або хрипіє, шукчи свої жовтобі. Не його вісці стає більш, народне. Нові тепер, замість та «міністрів», є тільки більш громадяни (громадяни) Російської держави. Вона дає 8 нових «вільних» та «мудрих»—всі вони, і наша українська. І руськи, і вольнки та інші мають однакове право на життя, вільна з них по своєму гарна, поміж з них однакова честь, бо цеж вільних говорить вільні, рівні в усіх вільних справ. Тепер мешкання самих собі Гер. дозволяє свою мову, вільчи вільно хуру на вітер вільна та інших правостовіт, будь-що люді що ми—українці. Бо в нашої сидяти проснеться свого кров-ка, в нині хати.

Тепер ми, робітники, і кожна свою мрію і свою вільно і вільно, і вільно, і вільно,

правах автономії. Вони вважали, що кожен народ має право на національно-територіальну автономію (Вікул С. Автономія України. — 1917. — № 1), тому пропонували федеративний устрій, «аби жаден нарід не був нижчим від другого, аби всі народи», зокрема український, «як і всі люде, були рівні в своїх правах» (Чиколенко Л. Федеративна демократична республіка. — 1917. — № 1).

Функцію керівного органу майбутньої республіки, на думку видавців, повинні виконувати Установчі збори, що складатимуться із депутатів — представників усіх соціальних станів. Обравши їх, український народ зможе вирішувати проблеми державного устрою, законодавчої, виконавчої і судової влади, розподілу землі та відносин національних меншин на українських землях (Лобода Н. Про Установчі Збори. — 1917. — № 3).

На сторінках газети опубліковано політичну програму УСДРП, висвітлено головні завдання, найважливішим серед яких було «скинути навіки монархію (царську власть) і завести демократичну республіку». Мета партії — «визволити робітника од власти капіталу» (Що треба знати соціал-демократові. — 1917. — № 1; Сіромаха. До наших партій. — № 2). Таке ідеологічне спрямування партії підтримували новоприйняті члени УСДРП, про що свідчить «Лист до Голови Петрогр. Комітету У.С.-Д.Р.П.» (1917. — № 2). Його автор, Є. Неронович, закликав партійне керівництво переходити від теорії до практики.

Помітне місце на сторінках газети займали публікації з партійного життя, які містили інформацію про діяльність УСДРП в Україні та її Петроградського комітету.

Окремі матеріали газети присвячувалися дискусійному питанню функціонування регулярної армії чи утворення народної міліції в Україні. Домінувала ідея про реформування тогочасної армії в міліцію, яка «буде народньою армією і служитиме тільки ділу оборони, а не пануючим клясам супроти пригноблених» (Стан-ський М. Постійна армія чи народня міліція. — 1917. — № 2).

У публікаціях неодноразово заторкувалася проблема освіти робітників і селян та пропонувалися шляхи її вирішення (Мироненко Ю. Робітництво і освіта. — 1917. — № 8). У тих місцевостях, де проживали українці, у школах запроваджувалося навчання українською мовою із забезпеченням прав національних меншин. В учительських семінаріях та інститутах вводилися нові предмети: українська мова, література, історія і географія, у вишах створювалися кафедри української мови, літератури, історії та права. Ці нововведення були запропоновані міністром освіти О. Мануїловим та затверджені постановою Тимчасового уряду (Уряд і укр. школа. — 1917. — № 3).

Редакція газети регулярно інформувала про громадсько-політичне життя українців у Петрограді. У матеріалах під рубрикою «З Українського життя в Петрограді» повідомлялося про діяльність Національної української ради, Української студентської спілки, організацію Петроградського політичного українського клубу, відправлення панахиди з нагоди вшанування пам'яті Т. Шевченка тощо. Під рубрикою «На Украіні» видавці вміщували замітки про стан справ на українських землях.

У газеті подано низку публікацій, автори яких закликали до єдності усіх трудівників для боротьби за свободу і демократичні права народів, зокрема українського (До народів світу; Відозва Московського Комітету Укр.С.-Д.Р. Партіі. — 1917. — № 1; Гайдаръ Т. Політика імперіалістів і політика пролетаріату. — 1917. — № 2), ознайомлювали читачів з історією національних рухів у світі (Станіславський М. Демократичність національних рухів. — 1917. — № 3).

Стаття Ю. Дубяги «Російська преса про Українців» (1917. — № 2) містила огляд російських видань, зокрема газет «Правда», «Рѣчь», «Русская Воля», в окресі їхнього зацікавлення та висвітлення українського питання.

Як свідчить праця «Українські нелегальні видання рр. 1914—1917» В. Ігнатієнка, зміст № 2 «Нашого Життя» за 1916 р. становлять публікації, зокрема: «Війна і українська соціал-демократія», Я. К. «Визвольна війна», Лісовики (москалі) «Товариші», За всіх Олексій «Привітання. Товариші робітники», Робітник Копійка «Лист Робітника».

Серед рубрик, які функціонували у виданні, були: «З Життя Петроградськоі Організаціі Укр.С.Д.Р.П.» та «З життя Укр.С-Д. Роб. Партіі».

Окрім згаданих авторів, з редакцією газети співпрацювали: М. Авдієнко, В. Винниченко, С. Вікул (крипт.: В-л, С., С. В., N. N.), В. Садовський, М. Станіславський (псевд.: Стан-ський М.), П. Феденко, Л. Чикаленко (Л. Чиколенко) (псевд. і крипт.: Годерожій І., Горожій, Чикал-Бей, Ч. Л., Ч-ко Л., Ч-о), Ю. Шевченко.

Останній (8-й) номер газети вийшов 21 квітня 1917 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 219; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1361—1362; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1319.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1745; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 3. — P. 539; *Кузеля З.* З культурного життя України / написав Зенон Кузеля. — Зальцведель, 1918. — С. 13; *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — Ч. 1(10). — С. 67; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 210, 234.

Р. Романюк

692*

НИВА: Місячник. — Р. 1. № 1. 1916, січ.
Yonkers, NY, 1916: Niva Publishing Co.

Вийшло: 1916 — Р. 1 № 1—11.

Примітки: № 11 вийшов 1 листопада 1916 р.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд. Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 103.

В. Ґабор

693

ПОДОЛЬСКИЙ КРАЙ (1916 № 1—3); ПОДІЛЬСЬКИЙ КРАЙ (1916 № 4 — 1917); ПОДОЛЬСКІЙ КРАЙ (1918—1920): Ежедневная политическая, экономическая и литературно-общественная газета (1916 № 1—3); Політична, суспільна, літературно-наукова газета (1916 № 4 — 1917); Газета политически-общественно-литературная (1918 № 30—174); Газета политически-общественная и литературная (1918 № 175 — 1920). — Виходить щодня (1916 № 4 — 1917, 1919 № 388—420, 427 — 1920), ежедневно, кромѣ послѣ праздничныхъ дней (1918 № 30—114), ежедневно, не исключая воскресныхъ и праздничныхъ дней (1918 № 134—174), ежедневно, не исключая понедѣльниковъ и дней послѣпраздничныхъ (1918 № 175 — 1919 № 327), ежедневно, кромѣ понедѣльниковъ и дней послѣпраздничныхъ (1919 № 328—387), по вторникамъ, четвергамъ и субботамъ (1919 № 421), по пятницамъ, вокресеньямъ и средамъ (1919 № 422—426). Г. 1. № 1. 1916.

Ред. М. М. Кипичиницеръ (1916, 1917 № 11, 16—28), Ф. Іойхманъ (1917 № 12—15), А. И. Коган (1919 № 464 — 1920 № 467). *Ред. -изд.* Ш. Л. Фуксъ (1918 № 30—223, 232 — 1920). *Врем. ред.* Н. И. Гольдельманъ (1918 № 226—230). — **Каменецъ-Подольскъ, 1916—1920**: *Вид.* Ш. Л. Фукс (1916—1917, 1918 № 226—230). *Тип.* Б. В. Вайнбаума (1918 № 30—264); Электрическая *тип.* Б. Вайнбаума (1918 № 265 — 1919 № 420); 1-ша *друк.* Міністерства Преси й Інформації (1919 № 421—426); *Тип.* «Подольский Край» (1919 № 427 — 1920 № 494); *Тип.* Фукса, Рехтера и Когана (1920 № 495—501); *Тип.* Фукса и Рехтера (1920 № 502—570); *Тип.* Фукса и бр. Рехтер (1920 № 573—599); Губерніяльна *друк.* (1920 № 601—609, 700); Под. Губ. *друк.* (1920 № 610—614). *Адр. ред. і контори*: Каменец-Подольск, на Гимназиі № пл. въ д. А. И. Когана прот. Казначейства (1918 № 93—108), на Журавлевкѣ в д. Бергера (1918 № 109 — 1920).

Вийшло: 1916 — Г. 1 № 1—102, 1917 — Р. 2 № 1—28[?], 1918 — Г. 3 № 30[?]—156, 156, 157, 159—204, 207—216, 218—223, 226—230, 232—237, 239—244, 246—251, 253—258, 260—268, 270—275, 277, 1919 — Г. 3 № 278, 280, Г. IV № 281—285, 288, 289, 291, 293—296, 298—303, 305—310, 312—317, 319—323, 326—377, 379—466, 1920 — Г. V № 467—609, 700, 610, 611, 613, 614, [?]; *Ф.* від 44×34 см до 71×49 см (1918), від 70×51 см до 77×48 см (1919), 34×25 см (1919 № 421), від 44×35 см до 53×36 см (1920); *Обс.* 2 с., 4 с.; *Передпл.*: на 1 м. съ доставкой на домъ від 7 р. 50 к. до 20 р. (1918 — 1919 № 412), від 12 р. до 100 р. (1919 № 413 — 1920 № 528), від 200 р. до 1000 р. (1920 № 529—614). *Ц.* окремого номера від 25 к. до 1 р. (1918 — 1919 № 406), від 1 р. 50 к. до 5 р. (1919 № 407—490), від 6 р. до 40 р. (1920 № 491—614).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1918 — Г. 3 № 144, 150, 199, 212—216, 265, 277, 1919 — Г. 3 № 278, Г. IV № 289, 291, 293, 295, 312, 361, 362, 388, 389, 392, 400—403, 405, 407—410, 413—417, 419, 420, 424, 426—428, 430—432, 434—444, 446, 451—455, 457, 459—462, 1920 — Г. V № 467, 525, 568, 569, 572—582, 585—605, 610, 611, 614; **НБУВ**: 1918 — Г. 3 № 57, 93, 107—114, 116, 117, 119—130, 132—156, 156, 157, 159—185, 187—204, 207—216, 218—223, 226—230, 232—237, 239—244, 246—251, 253, 256—258, 260—264, 266—268, 270—275, 1919 — Г. 3 № 278, 280, Г. IV № 281, 282, 284, 288, 289, 291, 293—295, 298—302, 305—309, 312, 314, 316, 317, 319—322, 327, 328, 330, 357, 373, 375—377, 380, 382, 387, 392—425, 427—429, 431—450, 452—466, 1920 — Г. V № 467—477, 479—496, 498—502, 504, 508—520, 523—570, 573—603, 606—609, 700, 610—614; **ДНАБ**: 1918 — Г. 3 № 30, 148, 165, 185, 202, 212, 1919 — Г. IV № 388—425, 428, 429, 431—434, 438—441, 443—450, 452—456, 459, 1920 — Г. V № 467—469, 471—473, 475, 482, 483, 490, 491, 493, 494, 496, 497, 500, 503, 507—510, 519, 529, 532, 535, 536, 573, 575—581, 583, 584, 588—590, 593, 595, 597—599, 601—607, 609, 700, 610.

Примітки: 1918 р. і 1920 р. порушено нумерацію номерів: 22 і 23 серпня 1918 р. світ побачило два № 156, натомість № 158 не вийшов; 1920 р. після № 609 від 9 листопада видано № 700, датований 10 листопада; № 610 — 11 листопада; № 612 не вийшов. Від 3 травня до 17 червня 1919 р. газета не видавалася. У січні 1918 р. вийшли «Телеграммы «Подольскій Край» (*див.* 1918 р.), а з № 205 за 1918 р. до № 378 (за винятком № 373) за 1919 р. — замість окремих чисел газети виходили «Телеграммы «Подольскаго Края» (*див.* 1918 р.). До № 3 за 1916 р. та у 1918—1920 рр. газета двомовна, від № 4 за 1916 р. та у 1917 р. — україномовна.

ПОДОЛЬСКІЙ КРАЙ

Газета политическая-общественная и литературная
ВЫХОДИТЪ ЕЖЕДНЕВНО.
Годъ изд. V-й. Цѣна отд. № 35 руб.

№ 577 Пятница 1 октября 1920 г. № 577

Въ „ГРАНДЪ-ОТЕЛѢ" №№ 19 и 20
помѣщается ТИПОГРАФІЯ
Фукса и бр. Рехтеръ
въ которой принимаются ВСЕВОЗМОЖНЫЕ ЗАКАЗЫ
ЦѢНЫ УМѢРЕННЫЯ.

Пріѣздъ Головного Отамана Войскъ Украинской Народной Республики.

Телеграммы.

Боевая миссія правительства Петлюры у генерала Бойтана.

Отъѣздъ предсѣдателей У. Н. Р. въ Ригу.

Перемѣщеніе арміи.

Широкий відгук на сторінках газети знайшло урочисте відкриття Кам'янець-Подільського державного українського університету. Число 212-те за 1918 р., яке було присвячено цій події в українській культурі, подавало історію створення навчального закладу, біографії І. Огієнка та П. Бучинського, містило список професорів університету, текст закону про заснування вишу та протоколу університетської комісії. Через два роки у рубриці «Мѣстная жизнь» журналісти щоденника представили читачам подробиці святкування другої річниці заснування навчального закладу (1920. — № 597, 598).

«Подольский Край» — щоденний суспільно-політичний часопис — виражав інтереси та потреби місцевого єврейського населення. Видання було засноване та функціонувало головним чином завдяки зусиллям Ш. Фукса, А. Когана та М. Кипичиніцера (відомий також як публіцист під псевдонімом Ол-Райт).

Основним змістом публікацій щоденника було висвітлення громадсько-політичного і частково соціально-економічного життя, а також становища на фронті. Перша сторінка традиційно містила передову статтю про найважливіші події та актуальні проблеми місцевого, всеукраїнського чи світового масштабу, а також оголошення, накази і розпорядження губернського старости, губернського комісара, повітового коменданта (рубрика «Оффиціальный отдѣлъ»).

Редакція видання займала проукраїнську позицію, виступаючи за об'єднання ЗУНР та УНР, підтримуючи ідею української державності (принаймні більшість єврейського населення та єврейських політичних партій (окрім Бунду), як заявляли публіцисти, схвалювала ідею української автономії (І-й Універсал и евреи. — 1919. — № 399). Принагідно читачів інформували про діяльність та візити (зокрема до Кам'янця-Подільського) очільників УНР (Встрѣча Головного Отамана Петлюры 30 сентября. — 1920. — № 578; Народе Український. — 1920. — № 610), про життя і творчість видатних українців (Тарасъ Григорьевичъ Шевченко. — 1920. — № 508), про перебіг українсько-польської та українсько-більшовицької війн (здебільшого у рубриках «Телеграммы», «Хроника» й ін.), розвиток професійного життя (Два конгреса. — 1919. — № 306; у статті йшлося про Всеукраїнський трудовий конгрес у Києві та Всесвітній мирний конгрес у Парижі).

Доволі скептично автори газети оцінювали форми існування радянської державності, зокрема, аналізуючи результати Жовтневої революції 1917 р., стверджували, що «большевистская Россія» сдѣлается невозможной для жизни в ней» (Российская революція… — 1918. — № 30). У міжнародному контексті актуалізувалися питання у сфері політики, дипломатії, економіки, зокрема промислового розвитку (Германія и Совдепія. — 1918. — № 229; матеріали рубрик «Телеграммы», «Хроника», «За границей»). Однією з головних умов поступової післявоєнної відбудови автори часопису вважали необхідність надання потужнішими (фінансово) країнами підтримки слабшим (Правильный путь. — 1919. — № 389).

Редакція видання звертала увагу на потреби місцевого єврейського населення, зокрема на становище благодійних закладів, вміщувала матеріали про культурне відродження українського та єврейського народів (Х. Р. Параллели. —1918. — № 212). Про місцеве життя інформували рубрики «Хроника» та «Происшествія», культурне життя краю висвітлювалося під рубрикою «Театр и искусство». Рубрика «Мѣстная жизнь» містила репортажі із залу засідань міської думи. Негаразди і побутові проблеми повсякденного життя викривали: Прохожій у матеріалах під рубрикою «Блок-нотъ» та Енге (також Н. Г.; можливо, це крипт. Н. Гольдельмана — одного зі співробітників газети) під рубрикою «Свѣтотѣни». У часописі також опубліковано віршовані фейлетони суспільної тематики Ерве Андрія.

Автори публікацій часопису: А. Токгауз, Е. Токман, Ф. З. Юркевич, С. Школьник, Л. Стрижевський, Б. Зільберман, Р. Кнопінг, Б. Тутельман та ін.

Останній (614-й) наявний номер видано 14 листопада 1920 р.

Бібліографія: Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої ґазети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: М. Білінський, Н. Співачевська та І. Кревецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 71, 86, 102; *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1959. — Т. 2. — С. 599; Періодичні видання Подільської губернії (1838—1917 рр.) : покажчик / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, В. В. Фінклер, О. Д. Школьна. — Львів ; Київ, 1999. — С. 10, 26, 38.

Література: *Жмурко О. І.* Часописи доби Директорії як джерело вивчення культурного життя Кам'янця-Подільського у 1919—20 рр. / О. І. Жмурко // Матеріали IX Подільської історико-краєзнавчої конференції. — Кам'янець-Подільський, 1995. — С. 282; *Тимошик М.* «Лишусь навіки з чужиною…»: Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження / М. Тимошик. — Вінніпег ; Київ, 2000. — С. 292; *Тимошик М.* Історія видавничої справи / М. Тимошик. — К., 2003. — С. 303.

В. Ковпак, У. Чубай

694

ПРОМІНЬ: Тижневик літератури, науки, мистецтва й громадського життя. — № 1. 1916, 20 листоп.

Ред.-вид. Л. Сологуб. — **Москва, 1916—1917**: *Тип*. «Крестнаго Календаря» (1916 — 1917 № 5/6); *Тип*. М. И. Смирнова под фирмой «Московский Листокъ», Воздвиженка, Ваганьковскій пер., № 5 (1917 № 7/8, 1/2, 3/4). *Адр. ред. і контори*: вул. Новослободська, 53 (1916 № 1), Поварська, 26 (1916 № 2/4 — 1917).

Вийшло: 1916 — № 1, 2/4, 1917 — № 5/6, 7/8, 1/2, 3/4; *Ф*. 28×20 см; *Обс*. 16 с. (1916 № 1), 32 с. (1916 № 2/4 — 1917); *Передпл*.: на рік 8 р., для народніх учителів, сільського духовенства, молодш. земського мед. персоналу, учнів, робітників і селян, коли зверт. безпосередньо в контору 7 р. *Ц*. окремого числа 30 коп., здвоєних чисел 50 коп.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — № 1, 2/4, 1917 — № 5/6, 7/8, 1/2, 3/4; **НБ ЛНУ**: 1916 — № 1, 1917 — № 3/4; **ДНАБ**: 1916 — № 1, 2/4, 1917 — № 5/6, 7/8, 1/2, 3/4.

Примітки: № 2/4 датовано 11 грудня 1916 р., № 5/6 — 1 січня, № 7/8 — 7 січня, № 1/2 — 14 січня 1917 р. Тижневик виходив нерегулярно. В Encyclopedia of Ukraine зазначено, що часопис редагував Л. Сологуб при тісній співпраці з В. Винниченком.

Журнал задекларований редакцією як «український безпартійний, поступово-демократичний тижневик», виходив у Москві, його цільовою аудиторією були передусім читачі в Україні, а також українська громада в Росії. Лейтмотив більшості публікацій часопису — необхідність об'єднати зусилля та активізувати працю для убезпечення від подальшого занепаду національної «культурної, економічної, громадської роботи» (На черзі. — 1916. — № 1) та втілення у життя ідеї про автономний статус України (З новим життям! — 1917. — № 3/4). Публіцистика на сторінках універсального у плані змістового наповнення журналу представлена статтями, які висвітлювали злободенні проблеми тогочасного життя українського народу.

Однією з найважливіших справ редакція журналу вважала запровадження навчання рідною мовою у

11 Грудня 1916. № 2—4. 11 Грудня 1916.

ТИЖНЕВИК **ПРОМІНЬ** ТИЖНЕВИК

літератури, науки, мистецтва й громадського життя.

Квітчастий луг і дощик золотий.
А в далені, мов акварелі,—
Примружились гаї, замислились оселі...
Ах, серце, пий!
Повітря—мов прив'ялий трунок.
Це рання осінь шле цілунок
Такий чудовий та сумний.
Стою я сам посеред нив чужих,
Немов покинута офіра.
І слухає мій сум природа люба, щира
Кріз плач, кріз сміх.
Вона сама—царівна мила—
Нераз свій смуток хоронила
В самій собі, в піснях своїх.
Стою. Молюсь. Так тихо-тихо скрізь,—
Мов перед образом Мадони.
Лиш від осель плинуть тужні, обнявшись, дзвони,—
Узори сліз.
Лише з-над хмар часом прилине
Прощання з літом журавлине—
Погасле, як парча із риз...
Гей, над дорогою стоїть верба,
Дзвінкі дощові струни ловить,
Все вітами хитає наче сумно мовить:
Журба, журба...
Отак роки, отак без краю
На струнах Вічности перебираю
Я, одинокая верба.

П. Тичина.

Пригвождені.

Пьеса на 4 дії.

Бібліотека ім. Шевченка

Дієві особи.

Тимофій Наумович Лобкович, професор.
Устина Марковна—його жінка.
Родіон—їхній син.
Настасія, *Ольга*, *Ліма* — дочки їхні.
Євген Михайлович Вовчанський — чоловік Настасії.
Борис Борисович Шелудько, чоловік Ольги, інженер.
Микола Іванович Голубець—пріват-доцент.
Олексій Захарович Гордий журналист.
Павло Петрович Вукул—студент.
Калерія Семенівна Прокопенко (Кіля)—курсістка-медичка.
Антипович.
Няня.
Катя, покоївка.

1-а ДІЯ.

Вітальня Лобковичів. Обставлена гарно, зі строгим смаком. Рояль. Багато квіток. Куточок під пальмами.

Двері: ліворуч у покої; просто в передпокій; праворуч - до кабінету Лобковича.

На сцені нема нікого.

З кабінету виходить *Лобкович*. Високий, широкий в плечах, горбиться. Обличчя з буйними рисами; сивувата, не широка борода; чоло високе з зализами. Вираз лиця переважно непорушно серйозний, не хмарний, але немов би задумливий. Посміхається рідко. Дивиться ніби спідлоба і вбік од того, з ким балака. Має довгий, гарний сюртук. Любить ходити по хаті, заклавши руки за спину й серйозно мугикаючи якусь мельодію.

Лобкович (ходить і мугикає з стисненими гу-

початкових та середньошкільних закладах України й відкриття приватних українських шкіл, формування цілісної, національно орієнтованої освітньої системи та плекання відповідальності громадянства за це, а також видавання підручників українською мовою, вироблення наукової термінології для предметів природничого циклу тощо. Цим питанням у «Промені» присвячено низку просвітніх (орієнтованих передусім на роз'яснення ролі «рідної школи» у вихованні національно свідомих громадян) і проблемних статей. Серед них: «Приватні українські школи» О. Білоусенка (1916. — № 1), «Негайна справа в розвитку української науки і школи» О. Янати (1917. — № 7/8), «До питання про українську народню школу» Т. Трохименка (1917. — № 1/2), «Чергова справа» М. Грушевського (1917. — № 3/4).

Чималу увагу на сторінках видання приділено оглядам й аналізові подій міжнародного та внутрішньополітичного життя у Російській державі, зокрема таких, як: проголошення незалежності Польщі, діяльність Державної думи Росії, німецького Рейхстагу, міністерств Великобританії та Франції, промова президента В. Вільсона на засіданні Сенату США 9 січня 1917 р., зречення престолу російським імператором Миколою II (Грушевський М. Проголошення польської самостійности. — 1916. — № 1; Його ж. Перспективи нового життя. — 1917. — № 1/2; С. В Росії й за кордоном. — 1916. — № 2/4; Саліковський Ол. Російська революція. — 1917. — № 3/4; ін.). Блок матеріалів політичної тематики доповнювали публікації, автори яких окреслювали бачення представниками різних політичних сил «основ нового ладу» в Галичині та на Буковині, ідеї про автономію Галицького краю, ознайомлювали зі становищем народної школи на західноукраїнських землях (Єфремов Сергій. З окупованого краю. — 1916. — № 1, 2/4; Грушевський М. Розширеннє автономії Галиччини. Смерть ціс. Франца-Йосифа. — 1916. — № 2/4; ін.).

Економічна тематика на сторінках видання представлена проблемними статтями О. Саліковського та П. Стебницького (С-кій Ал. Пекуче питання. — 1916. — № 1; Смуток П. Петроградський клопіт. — 1916. — № 2/4; ін.). Автори цих публікацій розмірковували про шляхи розв'язання таких проблем тогочасного життя на теренах Російської держави, зокрема Наддніпрянщини, як дефіцит і високі ціни на продукти харчування, товари першої необхідності тощо.

Поза увагою редакції «Променя» не залишалися питання духовного розвитку народу, насамперед у таких сферах суспільно-культурного життя, як література, мистецтво та наука. У проблемних нарисах Л. Бурчака (На літературні теми. — 1916. — № 2/4; …Carthaginem delendam. — 1917. — № 5/6), К. Широцького (Ш-й К. Українське мистецтво. — 1917. — № 5/6) і Д. Дорошенка (М. Ж. Українське Наукове Товариство в Київі. — 1916. — № 2/4) розкривалися актуальні на той час проблеми (серед них — заборона українського друкованого слова), що, на думку авторів, гальмували прогрес у цій сфері національного буття. Принагідно публікувалися статті літературознавчої (М-ський М. [Мочульський М.] Про «Лиса Микиту» І. Франка. — 1916. — № 2/4), мовознавчої (Єфремов С. Міцні підвалини. — 1917. — № 7/8) та історичної тематики (Грушевський М. Вихрест Олександр. — 1917. — № 5/6; Новицький Ол. Вплив української архитектури на Московські камяні церкви. — 1917. — № 7/8).

У виданні вміщено літературні твори Х. Алчевської, В. Винниченка, Н. Григоріїва (під псевд. Гр. Наш), Олени Журливої (справж.: О. Пашинківна), М. Івченка, Я. Мамонтова, М. Могилянського, К. Поліщука, Н. Романович-Ткаченко, О. Слісаренка, П. Тичини, М. Філянського, Г. Чупринки та ін.

Окрім того, на сторінках часопису друкувалися листи Дмитра Іваненка з Києва, Л. Жигмайло (псевд. Л. Біднової) з Катеринослава, Клима Поліщука з Волині та ін. Автори цих матеріалів розповідали про діяльність місцевих українських товариств, кооперативних спілок, ділилися враженнями про місцеве літературно-мистецьке життя.

Повідомлення про події національного політичного, економічного та літературно-мистецького життя на теренах Наддніпрянщини та Галичини публікувалися під рубрикою «Хроніка». Під рубрикою «З студентського життя» подавалися повідомлення про діяльність українських студентських товариств, заснованих при московських навчальних закладах.

У виданні функціонували також рубрики: «Бібліографія», «Літературні звістки», «Огляд преси».

Автори часописних публікацій: Л. Абрамович (Л. Бурчак), Ф. Вовк, М. Грушевський, Дмитро Дорошенко (М. Жученко, Д. Д-ко, М. Ж.), С. Єфремов, Г. Коваленко, О. Лотоцький (О. Білоусенко), Григорій Михайлець, О. Новицький, С. Петлюра, О. Саліковський (А. С., Ал. С-кій), П. Стебницький (псевд.: П. Смуток). Окрім вказаних осіб, серед співробітників журналу (це зафіксовано у самоанонсі) були: В. Винниченко, О. Олесь, М. Філянський, Г. Чупринка.

Видання зазнавало цензурних утисків, про що свідчать лакуни на його сторінках. Існували також технічні проблеми з його випуском (про це майже у кожному числі повідомляла редакція), що значно затримувало вихід чергових, уже здвоєних, номерів.

Останній (3/4-й) номер часопису вийшов у березні 1917 р.

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1003; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 220; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1369; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 45, 456.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2362; Енциклопедія Сучасної України. — К., 2005. — Т. 4. — С. 414; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1984. — Vol. 4. — P. 239; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 210—211.

О. Дроздовська

695*

РОБІТНИЧЕ СЛОВО = THE WORKERS WORD: Поступова часопись для працюючого люду. — Виходить кожного четверга. Р. 2. Ч. 8. 1916, 22 черв.

Ред. Іван Стефаніцький. — **Торонто, 1916—1918**: *Вид.* Робітнича Видавнича Спілка Кооперативна. *Адр. друк.*: Toronto, Queen Street, 405.

Вийшло: 1916 — Р. 2 ч. 8—30, 1917 — Р. 3 ч. [?], 1918 — Р. 4 ч. 1—38; *Ф.* 24×18 см; *Обс.* 4 с., 6 с.; *Передпл.*: на рік $ 1.50. *Ц.* окремого числа 3 центи.

Примітки: Видання продовжило нумерацію річника і чисел часопису «Сьвідома Сила» (*див.* № 675). Співредакторами видання були Григорій Мак, Павло Крат, Д. Бориско.

Змінити назву газети «Сьвідома Сила» на «Робітниче Слово» було вирішено на робітничих зборах 30 квітня 1916 р., а через два місяці з'явилося перше число оновленого часопису. «Робітниче Слово» видавали члени Української соціал-демократичної партії Канади, що перебували в опозиції до партійного проводу. Редакція пропагувала серед робітництва соціалістичні ідеї, перш за все класову свідомість, «щоби витворити з них одну велику свідому своїх власних сил інтересів семю, якої ціллю має бути боротьба за кращий суспільний лад». У газеті друкувалися повідомлення про суспільно-політичні події, зокрема робітничі страйки, та матеріали про те, яким чином робітники мають захистити свої права. На сторінках «Робітничого Слова» публікувалися праці політичної й економічної тематики, які формували у читачів чітку ідеологічну позицію та розвивали суспільну політичну думку. Більшість цих праць згодом були видані окремими відбитками для розповсюдження серед робітників.

Редакція, інформуючи читачів про важливі події в Україні та світі, підтримувала соціалістичні самостійницькі партії в Україні й водночас вела гостру полеміку з офіційним органом УСДП в Канаді та США — пробільшовицьким «Робучим Народом». В одному з чисел було вміщено відкритий лист С. Єфремова до Ю. Коцюбинського, автор якого звинувачував адресата у зраді українського народу. У період Першої світової війни редакція пропагувала пацифістські настрої серед читачів. З часом вона дедалі більшу увагу приділяла не політичним, а культурним новинам, тож видання стало освітнім часописом для робітників і фермерів, не втрачаючи при цьому своєї соціалістичної орієнтації.

Поміж текстом друкувалися гасла: «Хай живе клясова боротьба!», «Хай живе соціялізм — ціль боротьби робочої кляси!», «Проч з війною!», «Долів капіталістичний лад!».

Уряд Канади закрив газету у вересні 1918 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 216; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 136—138.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2542; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1984. — Vol. 4. — P. 388; *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді / М. Боровик. — Мюнхен, 1977. — С. 109, 238—239; *Swyripa F. A.* Guide to Ukrainian Canadian Newspapers, Periodicals and Calendar-Almanacs 1903—1970 / Frances A. Swyripa. — Edmonton, 1985. — P. 52; *Марунчак М. Г.* Історія українців Канади / Михайло Г. Марунчак. — Вінніпег, 1991. — Т. 1. — С. 255, 283—284.

Електронні джерела: wikipedia.org.ua.

М. Комариця

696

РОЗСЬВІТ (1916 ч. 1—23); РОЗСВІТ (1916 ч. 24 — 1918): Часопись полонених українців (1916 ч. 1—23); Часопись полонених українців в Раштаті (1916 ч. 24 — 1917 ч. 65); Часопись полонених громади «Самостійна Україна» (1917 ч. 1(66)—89/90); Часопись громади «Самостійна Україна» (1918). — Виходить кожного тижня в неділю (1916 ч. 6—43), кожної середи й суботи (1916 ч. 44 — 1917 ч. 65), два рази на тиждень (1917 ч. 1(66) — 1918). Р. І. Ч. 1. 1916, 23 січ.

РОЗСВІТ

Часопись полонених українців у Раштаті.

Видає громада „Самостійна Україна“.

Виходить кожної середи й суботи. — Ціна одного примірника 2 пфен.

Ч. 46. — Раштат, середа 15. падолиста 1916. р. — Р. I.

ПЕРЕДВИДЖЕНА НЕБЕЗПЕКА.

„Чому Росія протягом цілої війни концентрує всі головні свої сили на Галичину, а завойованою нами Польщею майже зовсім не цікавить ся?“

Таке питанне стане одна з німецьких газет, і в відповідь на се питанне передруковує статтю Саєнка, надруковану в „Московських Ведомостях“ 12. грудня 1911. року, яка кидає промінь освітленя на російську внутрішню і закордонну політику в передвидженню можливого інтернаціонального збройного непорозуміння.

„Думаємо, так пише Саєнко, що німецько-французька ворожнеча, до якої прилучає ся німецько-англійська ненависть, є основною причиною теперішнього европейського напруженя.

Але не малозначучу ролю відограє тут і инша причина, яка дуже загроджує европейському миру.—Се—галицьке питанне.

Се палаюче питанне чекає на неминуче його рішенне і близько торкає ся нашого національного і державного інтересу.

Не ходить о те, що московський ідеал сполученя всіх руських земель в одну державу ще не здійснений. Ні! Головна небезпека лежить в тім, що вороги Росії створили у східній Галичині мазепинство, яке називає себе українським народом. І се мазепинське питанне в порівнаню з польським, для нас о много важнійше.

Страта Привіслянського краю для нас не булаб жадним ослабленнєм, противно-мала би скріплююче значінне. Відокремленне ж цілої Малоросії, яким загроджує нам підперте російськими ворогами мазепинство, стало б для Росії як великої держави, мертвою точкою.

Вороги Росії зробили з мазепинства розрушаюче оружє до знищення цілої російської держави, тому то, прінціпом нашої як внутрішньої, так само й закордонної політики мусить бути уперта, сістематична і безпощадна боротьба проти мазепинства.

Коли ходить о цілість Росії, то ми не сміємо здержувати себе перед жадними перепонами. Ми мусимо потрафити небезпечну мазепинську пожежу в її корінню, в Галичині, щоби здусити її в самім початку.

Се повинно творити основне положенне нашої цілої закордонної політики.

Ми можемо допустити Австрію покласти її руку на дві турецькі провінції, але—за певну компензацію. І нею може бути тілько східня Галичина, ся праросійська область, спадщина Володимира Святого.

Габсбурська монархія повинна уступити нам сей край і тоді ми осягнули б наш ідеал сполученя всіх руських земель, осягнули б також наші природні і етнографичні границі і одночасово знищили б гнїздо мазепинства.“

Так писав ще за два з половиною роки перед війною сторонник єдиної і недїлимої Росії.

Виникла війна і як найяскравіще показала нам всі змагання російського правительства, підкреслюючи слова забувшого самого себе Саєнка. Пригнїчена російська Україна, обхоплена пявками московського уряду, ніколи не посміла б і думати про якусь там волю чи право, коли б не той промінь світла, що йшов до неї із закордонної України і освітлював все нові й нові верстви українського народу в Росії. І ось,—ті ж думки Саєнків малюють пляни на знищенне цього світла а ми, під кличем боротьби за визволенне поневолених братів наших, їшли і вбивали їх.

Та даремно ламав пан Саєнко свою коштовну голову. Який би мир не принесла нам ся війна, всеодно, пляни його підуть димом.

Ся війна отворила українському народові очі і, коли би змагання російського правительства часто здійснились що до осягненя природних границь, то сим не була би здушена мазепинська пожежа,—противно—се приспішило би її початок.

Війна дала нам змогу ліпше пізнати наших закордонних братів і ми певні, що по війні світло науки з новою силою засяє нам і слово живе, рідне слово, залунає на вільній Україні.

А перед словом правди, охрещеним московськими патріотами мазепинською пожежою, пани Саєнки будуть мусїли замкнути свої пажерливі роти.

Пахем.

Редагує комітет видавництва «Український Рух» (1917 ч. 1—58), комітет товариства «Український Рух» (1917 ч. 59 — 1918). — **Раштат** (1916, 1918); **Раштат (Баден)** (1917), **1916—1918**: *Видає* гурток прихильників «Союза Визволення України» (1916 ч. 4, 5), громада «Самостійна Україна» (1916 ч. 6 — 1917 ч. 65), Видавництво «Український Рух» (1917 ч. 1(66)—58), Товариство «Український Рух» (1917 ч. 59 — 1918). *Друк.* «Союза Визволення України» в раштатськім таборі. *Адр. ред.*: Ukrainisches Secretariat in Rastatt (Baden). Russenlager (1916 ч. 41—59, 1917 ч. 65), Комітет видавництва (1917 ч. 1(66)—58). *Адр. ред. і адм.*: Ukrainisches Secretariat, Rastatt (Baden) (1917 ч. 59 — 1918).

Вийшло: 1916 — Р. I ч. 1—13, 15/16—47, 48/49—59, 1917 — Р. I ч. 60/61—65, Р. II ч. 1(66)—49/50(114/115), 51(116)—80/81(145), 82(146)—89/90(153/154), 1918 — Р. III ч. 1(155)—8/9(162/163), 10(164)—25(179), б. н. (31 трав.); *Ф.* 32×24 см (1916), 46×30 см (1917—1918); *Т.* 800 пр. (1916 ч. 1—30), 1500 пр. (1916 ч. 31 — 1917 ч. 65, 1918), 3000 пр. (1917 ч. 1(66)—89/90); *Обс.* 8 с., подвійні числа 16 с. (1916), 4 с., 6 с. (1917—1918); *Передпл.*: на рік в таборі 2 м. (1917 ч. 1—58), Б. м. (1917 ч. 59—89/90), поза табором 3 м. (1917 ч. 1—58), на 3 місяці 1 м. 50 пфен. (1918). *Ц.* одного примірника 2 пфен. (1916 — 1917 ч. 58), 5 пфен. (1917 ч. 59 — 1918), подвійного 5 пфен. (1916 — 1917 ч. 58).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — Р. I ч. 1—24, 26—59, 1917 — Р. I ч. 60/61, 64, 65, Р. II ч. 1(66)—89/90(153/154), 1918 — Р. III ч. 1(155)—25(179), б. н. (31 трав.); **НБ ЛНУ**: 1916 — Р. I ч. 4—11, 15/16, 19—43; **ДНАБ**: 1916 — Р. I ч. 1—59, 1917 — Р. I ч. 60/61—65, Р. II ч. 1(66)—89/90(153/154), 1918 — Р. III ч. 1(155)—24(178); **Б.А.УВУ**: 1917 — Р. II ч. 1(66)—68, 70—77, 80/81—88(152), 1918 — Р. III ч. 1(155)—25(179).

Примітки: Художнє оформлення заголовка ч. 24—65 газети першого річника виконав М. Голубець. За Енциклопедією Українознавства, редакторами газети були: В. Сімович, Г. Петренко, П. Мороз. Ч. 59 першого річника вийшло 30 грудня 1916 р., ч. 60/61—65 побачили світ 6(1)—20 січня 1917 р., ч. 1(66) другого річника — 24 січня 1917 р. Обсяг числа без номера від 31 травня 1918 р. — 1 с. 23 квітня 1916 р. замість ч. 14 вийшов «Великодний метелик «Розсвіту» (*див.* № 683), у червні — «Летучий Листок Розсвіту» (*див.* № 688).

Просвіта і національне освідомлення військовополонених (вояків російської армії) родом із українських земель визначалися головним завданням раштатського таборового часопису, який видавався гуртком прихильників Союзу визволення України, а від 27 лютого 1916 р. — об'єднанням таборової громади під символічною назвою «Самостійна Україна». У зверненні видавців «До земляків» стверджувалося, що мета часопису полонених українців була б «осягнена», коли б вони у полоні «не марнуючи даремно часу, обмінювались думками, учились, пізнавали самі себе», а згодом з'явиться нагода скинути із себе «ярмо темноти, ярмо рабства». Зобов'язуючись подавати у часописі «відомости про воєнні події, про таборні справи, деякі вісти з цілого світа», редакція, звертаючись до малоосвічених полонених, закликала: «Шануйте рідне слово, сказане в ґазеті, бо цеж твори ваших товаришів полонених, воно не панське, а просте, і коли ви будете поважати його то тим будете поважати й себе самих, бо ми ж всї однакові; памятайте, що тільки така людина, що поважає себе й своїх, усьо що рідне й своє, є громадянином і чоловіком» (1916. — Ч. 1).

Відповідно до задекларованої мети у перших числах часопису друкувалося багато закликів до просвіти, пошанування рідної мови. У цьому контексті вмотивованими були цитата із поезії про рідну мову С. Воробкевича, винесена на чільне місце першого числа, та матеріали про потребу просвіти й організаційного гуртування українських полонених першого року (1916) видання часопису. Насамперед це статті: «Чого нам треба?» Мандрівника (1916. — Ч. 3), «До праці!» (1916. — Ч. 5), «В гору піднесім серця!» (1916. — Ч. 6), «У просьвітї й орґанізації наша сила» (1916. — Ч. 10), «Геть з рабством» (1916. — Ч. 12), «Не тратьте марно часу» (1916. — Ч. 32), «Пора нам проснутись» (1916. — Ч. 42) О. Правобережного, а також «Самостійна Украіна» (1916. — Ч. 4), в якій накреслено основні завдання таборової громади та ін. У багатьох публікаціях визначалися критерії культурно-освітньої та організаційної праці у таборі. Інформаційні повідомлення, замітки про різні аспекти таборового життя («Ґенеральна рада», «Концерт», «Народна школа», «Орґанїзації», «Плян просвітної праці в Раштатському таборі», «Розпорядження командатури», «Театр» тощо) компонувалися під рубриками: «Таборове життє», «Вісти з табору», «Хронїка таборового життя». На сторінках часопису подавалося чимало статей і нарисів, що висвітлювали воєнні й революційні події на батьківщині: О. Глевкий «До полонених Украінців» (1916. — Ч. 6), Максименко «Становище невтральних» (1916. — Ч. 7), М. Лис-ко «Українська

справа й московський нарід» (1916. — Ч. 11), «Наша справа» (1916. — Ч. 13), «Російська офензива і наше до неї відношеннє» (1916. — Ч. 33), «Союз деспота з демократом» (1916. — Ч. 38), Ярослав Янченко «Ліворуція» (1916. — Ч. 39); ін.

Після першого року видавання часопису редакція, орієнтуючись на «свідомих Українців полонених, які потребували певних відомостий із політичного життя, певного освітлювання важніщих світових подій», заявила, що не буде «повторювати читачам про любов до рідного слова», а подаватиме «як найширші відомости зі світових подій, як найбільше статий політичного змісту» (1917. — Ч. 1). Упродовж 1917—1918 рр. на сторінках часопису почали друкуватися різножанрові матеріали політичного і національно-освідомлювального характеру. Зокрема, це змістовні обсягові статті Василя Верниволі (псевд. В. Сімовича) «Націоналізація нашого життя» (1917. — Ч. 20—28), в якій автор пояснював основи державного життя, К. Немови «Виборче право» (1917. — Ч. 29—36) і «Самостійна Україна!» (1918. — Ч. 10), Петра Лівобережного «Дума й російська революція» (1917. — Ч. 26), Тифановича «Автономна Україна» (1917. — Ч. 56), Пахома «Гріхи західно-європейської реакції супроти російської революції» (1917. — Ч. 64), а також матеріали, передруковані з українських пресових видань, серед яких — публікація без зазначення автора «Російські воєнні цїли й Українська справа» (1917. — Ч. 8) — з «Вістника Союза визволення України», статті С. Шелухина «Фінансове становище України» (1918. — Ч. 10) — з «Нової Ради», М. Грушевського «Українська самостійність і її історична необхідність» (1918. — Ч. 17) — з «Народної Волі» та публікації «Революційний рух на Україні», «Військова сила України», «Війна України з большевиками», «Самостійнику на Україні» тощо — з українських, німецьких і швейцарського часописів.

Чільне місце на сторінках газети займали інформативні повідомлення, кореспонденції, замітки про суспільно-політичні події в Російській державі та світі під рубриками: «Справи на Україні» («Вісти з України»), «Революція в Росії» (від ч. 41 за 1917 р. — «Вісти з Росії»), «Послїдні вісти» (згодом — «Із широкого світа», «Вісти зі світа»), «Справа миру», «Ріжні вісти» («Мирові вісти»). Рубрику «Із сучасних подій» у розмовному стилі вів Вашко.

Починаючи з першого року видавання велика увага на сторінках часопису приділялася висвітленню воєнних подій та боям на окремих фронтах під рубриками «З воєнних подій», «Воєнні відомости» (від 1917 р. — «Війна»; з виділенням підрубрик: «Західний фронт», «Український фронт», «Румунський фронт», «Македонський фронт», «Італїйський фронт» і «На морі»). Публікації Лис-ка, Пахома, об'єднані під рубрикою «Листи з війни», та спогади полонених українців про перебування на війні й у полоні доповнювали різноманітні повідомлення під зазначеними рубриками.

Упродовж усього періоду видавання належна увага на сторінках часопису приділялася історико-культурним матеріалам та творам літератури. Публікацією віршів І. Франка та статей про нього (К. М. «Траґедія Франка», П. К. «Таким я його бачу») у ч. 21 за 1916 р. відгукнулася редакція на смерть видатного письменника. Зміст ч. 15/16 за 1916 р. і ч. 14 за 1917 р., присвячених пам'яті Т. Шевченка, становили вірші Вашка, Миколи Чалого, Т. Шевченка й статті Тимоша Дряпіки «Національно-історичні думки в творах Шевченка», І. Онищенка «За Кобзаря в тюрму» (1916. — Ч. 15/16), «Прометей України», Ф. Ващенка «Віра Шевченка», Пахома «Шевченкова Катерина», М. М. «Шевченкові надії», П. Тимоша «Січ в творах Т. Шевченка» (1917. — Ч. 14) тощо. Серед публікацій просвітньої тематики — статті В. Верниволі (псевд. В. Сімовича) «Дещо з історії друку» (1917. — Ч. 35), «Іван Франко» (1917. — Ч. 68), «Іван Тобілевич (1845—1907)» (1917. — Ч. 88), «Іван Нечуй-Левицький (1838—1918)» (1918. — Ч. 20), «Мирова справа в 1917 р.» (1918. — Ч. 3), К. Н. «Гадяч, Бучач і Берестя» (1918. — Ч. 15), Максименка «Професор Михайло Грушевський» (1917. — Ч. 59), Тарана «Про український орнамент» (1917. — Ч. 2) та ін.

Час від часу у газеті друкувалися практичні рекомендації, важливі для полонених після повернення їх на батьківщину, поради щодо раціонального обробітку землі та вирощування зернових культур, з питань садівництва, лісництва («До хліборобів», «Для тих, хто цікавить ся садками», «Для тих, хто цікавить ся лісом»).

Для тлумачення «нових тямок» (нових політичних термінів) і пояснення окремих «чужих слів», які траплялися на сторінках видання, редакція запровадила рубрику «Лексікон «Розсвіту», яка розпочиналася з відповіді на запитання: хто такі «Лїберали», «Кадети і Анархісти» (1917. — Ч. 40), «Соціялїст» (1917. — Ч. 69) тощо.

Літературні твори військовополонених представлено у часописі віршами Грицька Коваля, Мелимуки, Метеора, Миколи Струмка, Миколи Чалого (псевд. Миколи Кравчука), Миколи Чорного, Євгена Чумака

та оповіданнями, новелами, споминами про мирне і воєнне життя Ф. Ващенка, Грицька, Максименка, Мандрівника, І. Онищенка, Пахома, Химича, П. Хоменка та ін.

Гострокритичними були фейлетони й сатиричні оповідання таких авторів, як: Вашко (під загальною назвою «Малий фейлетон» у рубриці «Гумористичний куток», яку час від часу упродовж усього періоду видання вів С. Бичко), Пахом («Інтервю», «Посварилися», «На російському фронті», «Мирові поголоски», «Жаба й Соловій», «Кому треба миру»), Химич («Небезпечна збруя», «У таборовій крамниці»).

Автори статей та інших публікацій газети виступали здебільшого під псевдонімами і криптонімами: Грицько, Лис-ко, Мандрівник, Метеор, Слухач, Химич, А. В. та ін.

Останнє число (25(179)-те) вийшло 17 травня 1918 р. З приводу припинення часопису редакція у зверненні «До шановних читачів «Розсвіту» у випуску від 31 травня 1918 р. повідомляла, що ухвалою генеральної старшини громади «з дня 24 травня постановлено закрити дальше видавання часописі «Розсвіт». Однією з основних причин, яка спонукала до такого рішення, була «ліквідація (звинення) таборової просвітної роботи Союзом Визволення України… Задля миру Украіни з осереднїми державами й задля повстання української держави перестає Союз ВУ бути полїтичною репрезентацією Украінців… дальший провід просвітної роботи по таборах переходить у руки комісара Укр. Народноі Республики…». Замість «Розсвіту» читачі одержували «Вільне Слово» (1916—1919), що від червня 1918 р. виходило, за повідомленням редакції, «як спільний орґан всїх трох таборів: Зальцведель, Вецляр і Раштат».

Бібліографія: Українська преса в 1918 році // Рік 1918 на Україні / зложив і видав Зенон Кузеля. — Зальцведель, 1918. — С. 7; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 220; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 183; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 165—168, 1251.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — С. 2555; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 6. — P. 417; *Тернопільський Ю. Л.* Українська преса з перспективи 150-ліття / Юрій Л. Тернопільський. — Джерзі-Сіті, 1974. — С. 32; Союз Визволення України. 1914—1918. — Відень ; Нью-Йорк : Червона Калина, 1979. — С. 164, 168, 172; *Сидоренко Н. М.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Н. М. Сидоренко. — К., 2000. — Ч. 1 : Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 66—74, 169—171; *Сидоренко Н.* Публіцистична «сміхотерапія» на сторінках українських таборових видань / Наталя Сидоренко // Журналістика : наук. зб. — К., 2002. — Вип. 1. — С. 116; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 151.

М. Галушко

697

САМОПАЛ. — Р. І. Вистріл 1. 1916, 15 мая.

Ред. Козак Нитка. *Редактують*: Це нікому не цікаве… (1916 вистріл 1, 2), Це вже декому цікаве… (1916 вистріл 3). — **Кіш Українського Січового Війська [Свистильники], 1916**: *Видає* Хвабрика Запорожських Самопалів…

Вийшло: 1916 — Р. І вистріл 1—3; *Ф.* 29×23 см; *Обс.* 16 с.; *Ц.* для охвіцерів від підхорунжих в гору 1 к., для У.С.С. 50 сот., для цивільних 10 к. (1916 вистріл 1), 30 сот. (1916 вистріл 2).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — Р. І вистріл 1—3; **ДАЛО**: 1916 — Р. І вистріл 3; **ЦДІАУ**: 1916 — Р. І вистріл 1, 3.

Примітки: Рукописне видання тиражоване на гектографі, багато ілюстроване. Виходило неперіодично.

На основі стилізованої «Думи про Козацьку раду в Коші «Українського Січового Війська» Р. Б. 1916, місяця мая 7 дня, в другу неділю по Великоднї» Перебенді з Правобережжя можна зробити висновок, що часопис виходив у Свистильниках (Рогатинський пов.), де Кіш «зимував, веснував і літувати може буде». Під логотипом часопису подавалася редакційна примітка, зміст якої свідчив, що журнал виходив на кошти, зібрані його засновниками, прихильниками, а також на кошти від продажу примірників.

Основною метою сатиричного стрілецького видання «Самопал» визначалося викриття усіх негативних проявів повсякденного життя стрільців. Наприклад, черствість та (в окремих випадках) непрофесійність працівників військової канцелярії критикувалися у нарисі «Канцелярія», легковажність молодих стрільців, підлабузництво й кар'єризм окремих осіб — у вірші «Я стрілець собі моторний…» Гаврила Полукіпка, пияцтво — у гуморесці «Тов. Усусу оповідає правду про плащ-самольот» Т. Б-юка (вистріл 1).

Важливим завданням часопису декларувалося також піднесення патріотичного духу стрілецтва, пропагування боротьби зі зневірою та песимізмом, що значною мірою реалізовувалося через публіку-

вання віршованих творів. Про це йшлося, зокрема, у поетичних рядках, якими відкривалося перше число: «Ні братя, не згибла козацька ще мати, / Не згинув ще в нас для Народу запал, / Любов до Свободи, охота посвяти — / Будити їх буде: новий «Самопал». / Буде безпощадно стріляти, вбивати, / Між нами зневіру й знемогу усю, / І підлість, і рабство за гори геть гнати — / Із всім, що нечесне підем в боротьбу» (вистріл 1).

У низці матеріалів висвітлювалися побутові проблеми Коша, взаємини між стрільцями. Ці питання найчастіше обговорювалися у рубриках «Переписка редакції» (у формі діалогу між читачами й редакцією) та «Анонси».

У публікації п. н. «Переписка малого Тарасика, учня II гімназійної кляси вкраїнської гімназії в Галичі з дядьком — у столїт по «світовій війні» Характерника із Січі (вистріл 2) дотепно обговорювався вибір форми для стрільців, а саме — використання угорських й австрійських одностроїв, та ігнорування вироблення власного стилю військового обмундирування.

Для висміювання недостойної або нерозважливої поведінки окремих стрільців використовувалися такі жанри зображальної журналістики, як карикатура і шарж, у виконанні Недебіса й -утіса-. Часто коментарі до них (переважно у віршованій формі) подавали Козак Нитка і Лавочний Трут.

Для розваги й відпочинку стрільців у третьому вистрілі було започатковано рубрику побутових анекдотів п. н. «Дрібниці».

Автори журнальних матеріалів користувалися псевдонімами та криптонімами: Гаврило Полукіпок, Козак Нитка, Перебендя з Правобережжя, Сокира (справж. А. Лотоцький), Тарас Вірний (справж. М. Венгжин), Характерник з Січі, а також М. Угрин-Безгрішний.

Вистріл 2 вийшов у червні. Вистріл 3 побачив світ у серпні 1916 р. Редакційне повідомлення на останній сторінці цього числа інформувало про припинення видання: «Влада Коша У.С.С. приказом з дня 30.VII с. р. застановила стрілянину «Самопала». Дальша стрілянина зачнеться при новій офензиві та на иншому терені Славної України».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 220; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) :

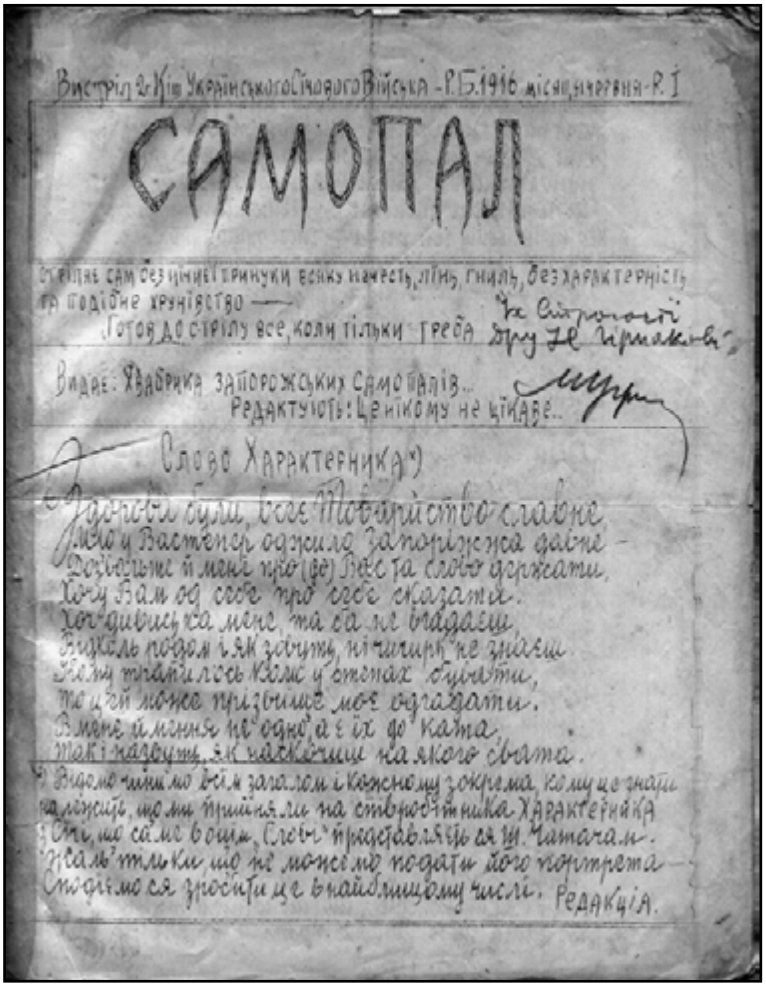
Вистріл 2. Київ Українського Січового Війська - Р.Б. 1916 місяць червень - Р. I

САМОПАЛ

Стріляє сам без цінієї принуки всяку ганьбу, лінь, гниль, безхарактерність та подібне хрунівство —
Готов до стрілу все, коли тільки треба
За Свободу
Друг Ге Гірняка

Видає: Фабрика Запорожських Самопалів..
Редактують: Ценікому не цікаве..

Слово Характерника*)

Дорогі були, своє Товариство славне,
Мало у Вастепсь одожила Запоріжжа давне -
Розвільне й мені про (де) Рвеста слово держати,
Хочу Вам од себе про своє сказати.
Хоч дивись на мене, та й не впадаєш,
Нікоть подом і як звуть, нічичирк не знаєш
Хоч тягнулось Кеме у степах обнати,
Та й ей може призьмиє моє одгадати.
В мене й мене не одно, а є їх до Кама,
Які надуть, як наскочиш на якого свата.

*) Видно чини по всім загалом і кожному зокрема, кому це знати належить, що ми прийняли на створеного Характерника у Січі, на самі вощі. Слоньо представляєть ся ім. Чатачам. Хиба тільки що не можемо подати його портрета — Сподіємося зробити це в найблизшому числі. Редакція.

матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 186.

Література: *Бабюк А.* Стрілецька преса / А. Бабюк // Вістник Союза визволення України. — 1917. — Ч. 170. — С. 636; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 215.

Архівні джерела: ДАЛО. — Ф. 306, оп. 1, спр. 117. — Арк. 17; ЦДІАУ. — Ф. 353, оп. 1, спр. 226.

О. Дроздовська

698

СЛОВО = SLOWO (THE WORD): Український просьвітно-науковий місячник = The Ukrainian monthly. Р. І. Ч. 1/2. 1916, січ./лют.

Видає і редагує Евген Гвоздик. — **Скрентон, Па, 1916**: Polyglot Press. *Адр. ред.*: 127—133 Forest Ct., Scranton, Pa.

Вийшло: 1916 — Р. І ч. 1/2—5 [?]; *Ф.* 27×20 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.*: річна в Зл. Державах 50 ц., в Канаді 75 ц. *Ц.* окремого числа 5 ц.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — Р. І ч. 1/2.

Примітки: На обкладинці — підзаголовок: «Український місячник = The Ukrainian monthly».

Редакція, видаючи перше число єдиного на той час у США українського місячника, стверджувала, що таке видання «справді потрібне та хосенне, бо воно має на цїли нїщо инше як просвіту та ширенє знаня-просвіти, чого нашому народови так дуже потреба». І хоча є чимало часописів, які ма-

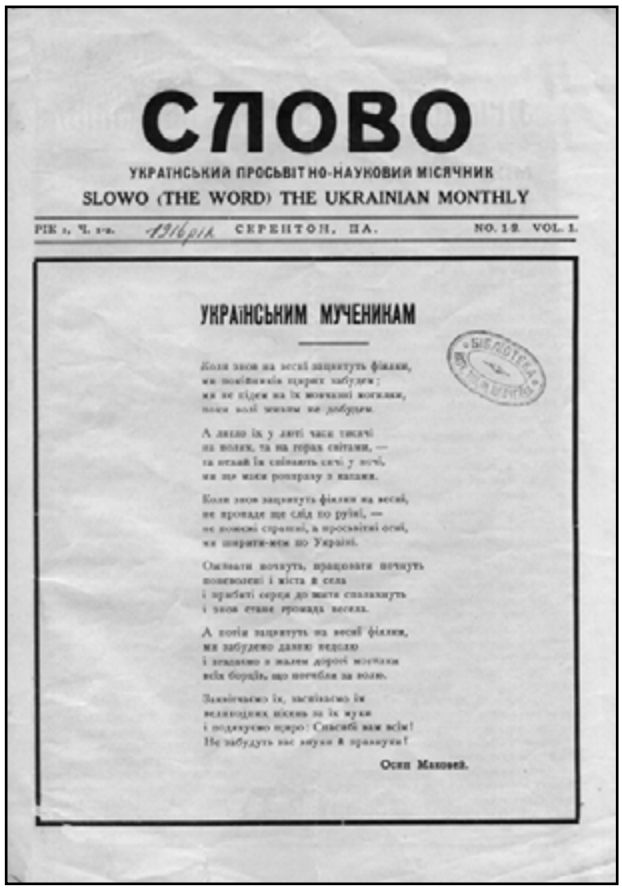

СЛОВО

УКРАЇНСЬКИЙ ПРОСЬВІТНО-НАУКОВИЙ МІСЯЧНИК

SLOWO (THE WORD) THE UKRAINIAN MONTHLY

РІК 1, Ч. 1-2. 1916 р. СКРЕНТОН, ПА. NO. 1-2. VOL. 1.

УКРАЇНСЬКИМ МУЧЕНИКАМ

Коли знов на весні зацвитуть фіяли,
ми поміжнимів цьорних забудем;
ми не підем на їх мовчані могили,
поки волї тяжкім не добудем.

А лише їх у дні часи тяжкі
на полях, та на горах світами, —
та вогнай їм світить свічі у ночі,
ми ще маєм розправу з ворогами.

Коли знов зацвитуть фіяли на весні,
не пропаде ще слід по руїні, —
не поможе страшні, а просьвітні огні,
ми ширити-ем по Україні.

Оживати почнуть, працювати почнуть
поневолені і міста в села
і пробиті серця до життя спохватуть
і знов стане громада веселя.

А поки зацвитуть на весні фіяли,
ми забудемо данню недолю
і вшануємо в жалем дорогі могили
всіх борців, що погибли за волю.

Замічаємо їх, засвітимо їм
великодних пісень за їх муки
і подякуємо щиро: Спасибі вам всім!
Не забудуть нас внуки й правнуки!

Осип Маковей.

ють свою спеціальну програму, «Слово» декларує єдину програму — поширення між українськими поселенцями просвіти й знання. Нагадуючи про національний обов'язок, редакція ставила у приклад інші народи, які завжди підтримували свою пресу, натомість чимало українців емігрантів передплачували, ігноруючи власні, «чужі ворожі» часописи: «Не ставаймо посміховищем, не наносїм сорому на наш український народ, на наше найдорожше, рідне слово!» («Шановні читачі!»).

У статтях «Сучасна Росія а світова війна», «Революційний рух в Росії», М. Троцький «Росія бажає мира» йшлося про економічний занепад Російської імперії, спричинений війною, нефаховим державним керівництвом, масовим поширенням інфекційних недуг. На тлі суспільного розчарування обіцянками швидкої перемоги російської армії зросла роль соціалістичних партій, що на той час об'єднували соціалістів-революціонерів, радикальних соціал-демократів (більшовиків) і поміркованих соціал-демократів (меншовиків), а також робітничих виступів, зокрема страйків, антивоєнних настроїв. Однак редакція не схильна була вважати, що революційні партії матимуть вплив на перебіг подій у Росії. Внаслідок індустріалізації зростало безробіття: редакція роз'яснювала «теорію визиску» й доводила, що для визволення з неволі робітники повинні стати власниками підприємств, на яких працюють, — це єдина дорога до культури й цивілізації («Машини а робітники»). Вплив душевного стану та настрою на здоров'я людини з'ясовано у статті «Сильна воля продовжує життя»: «Нема отже сумнїву, що бажанє продовженя житя, а що за сим слїдує, штука оминати шкідні впливи, розумне поступованє «чорних гадок» про недалекий конець і довірє у власні сили — можуть причинитись знаменито до продовженя житя чоловіка».

В інформаційних повідомленнях («Звідки походить назва «Альбанія», «Воєнний хлїб», «Гадки Міцкевича про Росію», «Значінє білого прапора на війні», «Потреба материю винаходів»), вміщених поза рубриками й під рубрикою «Всяка всячина», іноді замість заголовка виділено півжирним шрифтом перші слова.

У газеті вміщено також спогади про події Першої світової війни: «Між окопами» А. Крушельницького, «Два днї в російській неволї» А. Баб'юка (рубрика «З Різдвяних воєних образків»), а також вірш «Українським мученикам» О. Маковея.

Література: Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд. Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Мінеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 168.

М. Комариця

699*

СЛОВО. — Виходить щомісяця. Ч. 1. 1916, лют. *Ред*. Віталій Нагорний. — **Київ, 1916**.

Вийшло: 1916 — Ч. 1, 2; *Ф*. 29×22 см; *Т*. 50 пр.; *Обс*. 24, 26 с.

Примітки: Рукописне видання тиражувалося на шапірографі.

Журнал «Слово» видавали фельдшери (лікарські помічники) та учні військової фельдшерської школи. У часописі вміщувалися матеріали російською та українською мовами.

Автори видання виступали лише під псевдонімами та криптонімами. Вони порушували важливі питання суспільного звучання, про що свідчили, зокрема, статті Журливого «Треба учитись» (ч. 1) та «Національність, культура та космополітизм в їх взаємних відносинах» (ч. 2), Z. «Т. Шевченко» (ч. 1) та Лівобережного «Люблю Шевченка» (ч. 2), N. «Русское прогрессивное мненіе» і українське відродження» (ч. 2).

У ч. 1 «Слова» було вміщено вступне слово від редакції п. н. «До товаришів», статтю Свого «Знакомтесь» та вірші авторства П-н і Псевдоніма; у ч. 2 — статті Есперантиста «Міжнародня мова «Есперанто» та її значіння для Українства» (ч. 2) та Свого «Озвіться».

Друге число вийшло у березні 1916 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 221; *Черняков Б. І.* Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) / Б. І. Черняков. — Львів, 2005. — С. 24, 31.

Література: *Ігнатієнко В.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 / В. Ігнатієнко // Бібліологічні Вісті. — 1926. — № 1(10). — С. 69; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 210; Періодичні видання Києва (1835—1917 рр.) : покажчик / Анастасія Волобуєва, Наталія Сидоренко, Олександр Сидоренко, Олена Школьна. — К., 2011. — Т. 2. — С. 91.

В. Ґабор

700

СТЕП: Письменство, наука і громадське життя. — Ч. 1. 1916.

Ред.: не зазначено. — **Одеса, 1916**: *Друк.* «Акц. Ю.-Русск. Об-ва Печатнаго Дѣла» в Одесі.

Вийшло: 1916 — Ч. 1; *Ф.* 24×16,5 см; *Обс.* 112 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — Ч. 1.

Примітки: «Степ» виходив з дозволу військової цензури замість журналу «Основа», припиненого 1915 р. (*див.* № 665).

Перше число журналу відкривалося портретом В. Симиренка і статтею А. Ніковського «Пам'яти Василя Симиренка». У виданні містилися художні твори, зокрема бувальщина з консисторських листів XVIII ст. Л. Орленка (псевд. О. Левицького) «Несподіваний шлюб», оповідання П. Устяка (псевд. С. Єфремова) «Ха́бар», М. Пилиповича (псевд. Модеста Левицького) «Деда», ліричний етюд Івана Липи «Зорі», невелика повість Ю. Стрижевського «Під крилами церков» та поезії Г. Чупринки і Сергія Павленка (псевд. С. Шелухина).

СТЕП

Письменство, наука і громадське життя.

ЗМІСТ:

В. Симиренко (портрет). — А. Ніковський. Пам'яти В. Ф. Симиренка.—Л. Орленко. Несподіваний шлюб.—Г. Чупринка. Поезії—П. Устяк. Хабар.—Г. Чупринка. „Признання" (вірш).—М. Пилипович. Деда.—І. Липа. Зорі—С. Павленко. „Як би знаття"!..—Ю. Стрижавський. Під крилами церков.

Одесса—1916.

У змісті часопису також зазначено — «Оповістки». Однак ймовірно, що у наявному примірнику бракує двох сторінок, бо в ньому відсутні ці публікації.

За поданням А. Животка, літературні твори, що залишилися після конфіскації останньої, третьої, книги «Основи», ввійшли до «Степу».

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 208.

В. Ґабор

701

ТРУДЪ (1916 — 1917 № 45); ТРУД (1917 № 46): Сельско-хозяйственная, общественная и культурно-просвѣтительная газета (1916 — 1917 № 45); Сільсько-господарська, громадська і культурно-просвітна газета (1917 № 46). — Выходитъ отъ 1 до 3-хъ разъ въ недѣлю. Г. І. № 1. 1916, 22 іюля.

Ред. К. Я. Пилипенко (1916), М. М. Мельникъ (1917). — **Зѣньковъ, 1916—1917**: *Изданіе* Совѣта Зѣньковскаго Отдѣла Полтавскаго Общества Сельскаго Хозяйства. *Отвѣтственный изд*. М. А. Гуринъ. *Тип*. А. Василевскаго. *Адр. ред. и конторы*: ул. Полтавская, въ домѣ А. М. Саволаинъ.

Вийшло: 1916 — Г. I № 1—25, 1917 — Г. II № 1(26)—46(71), [?]; *Ф*. 35×22 см (1916 № 1—3), 45×31 см (1916 № 4 — 1917); *Обс*. від 2 с. до 6 с.; *Передпл*.: до конца года съ пересылкой въ предѣлахъ уѣзда и съ доставкой въ городѣ 1 р. 20 к. (1916), на годъ съ пересылкой и доставкой 2 р. (1917 № 18—30), до конца года 1 р. 25 к. (1917 № 32—45), на три місяці 75 к. (1917 № 46). *Ц*. окремого номера 4 к. (1916), 5 к. (1917 № 18—30), 7 к. (1917 № 32—45), 10 к. (1917 № 46).

Наявність у фонді: **НБУВ**: 1916 — Г. I № 1, 3—5, 7—25, 1917 — Г. II № 18(43)—23(48), 25(50)—29(54), 31(56)—46(71); **ДНАБ**: 1917 — Г. II № 26(51)—30(55), 32(57)—37(62), 44(69; **РДБ**: 1916 — Г. I № 3, 5—14, 16, 18, 20—24, 1917 — Г. II № 1(26), 7(32), 8(33); **РНБ**: 1916 — Г. I № 1—3, 5—24, 1917 — Г. II № 1(26)—8(33).

Примітки: № 28 від 2 липня 1917 р. вийшов як «Экстренный выпускъ». Додатки: 1916 р. — «Телеграммы отъ Петроградскаго телеграфнаго агентства», 1917 р. до ч. 29 — «Декларація Секретаріату Центральної Ради». Газета виходила з дозволу воєнної цензури 1916 р. російською, 1917 р. — українською та російською мовами.

Створюючи нове видання, універсальне за змістовим наповненням та просвітницько-інформаційне за призначенням, редакція мала на меті публікувати насамперед матеріали, присвячені «нуждамъ и запросамъ сельского хозяйства», а також які б усебічно висвітлювали усі злободенні проблеми тогочасного громадського життя Зіньківського повіту, Полтавської губернії, країни загалом. У програмній статті «Наши задачи» наголошувалося: «…газета будетъ стремиться стать связующимъ звеномъ между культурными силами, разбросанными по закоулкамъ уѣзда, создать то мѣсто, которое для всѣхъ доступно и съ котораго каждому можно громко сказать свое слово, если оно направлено ко благу большинства». Серед головних завдань газети — «утверждать въ общественномъ сознаніи мысль, что основою благосостоянія является объединеніе труда на началахъ взаимопомощи», а також по можливості докладно розкривати роботу земства, міських та сільських громадських організацій (1916. — № 1).

Автори низки проблемних статей (зокрема передовиць, які подавалися без назви) розмірковували над питаннями причин кривавих подій Першої світової війни (№ 3), пошуку шляхів забезпечення військової перемоги Російської держави (№ 13), необхідності реформи освітньої системи, створення батьківських комітетів та їхньої участі «во всѣхъ сторонахъ жизни школы» (№ 8), забезпечення державою належної оплати вчительської праці (Рэбъ Н. Народный учитель и кооперація. — 1916. — № 18; ін.). Окремі з них висвітлювали роботу губернських та повітових органів самоврядування у справі створення народних домів, бібліотек-читалень та інших культурно-освітніх установ у Зіньківському повіті й на Полтавщині загалом. Серед них — стаття М. Зерова «Культурно-просвѣтительныя начинанія Полтавскаго Губернскаго Земства» (1916. — № 9, 10). З-поміж інших злободенних проблем, що принагідно порушувалися у газеті, виділялися: продовольче питання (Омельченко А. Хлѣбная повинность. — 1916. — № 23), земельна та лісова реформи (Кушнір М. Земельна справа в Україні. — 1917. — № 32—37; Шаповал М. Лісова справа на Україні. — 1917. — № 44), створення українського дошкільного закладу у Зінькові (Український Дитячий садок. — 1917. — № 25).

1917 р. на сторінках видання збільшилася кількість публікацій просвітнього змісту, автори яких роз'яснювали завдання Установчих зборів, окреслювали права національних меншин в Україні, ознайомлювали читацьку аудиторію зі змістом Універсалів Української Центральної Ради (Установчі Збори. — № 18; Матушевський Р. Як ми ставимося до національних меншостей на Украіні. — № 23; Що сказано в Універсалі? — № 26). У численних різножанрових матеріалах (переважно передрукованих з інших пресових видань) порушувалися питання про федеративний устрій Російської держави, її подальший розвиток на демократичних засадах та популяризувалася ідея автономного статусу України, лунали заклики, спрямовані на пробудження національної свідомості читачів (Хирьяковъ А. Свобода, равенство и братство. — 1917. — № 18; Якого хочемо ладу на Украіні. — 1917. — № 19; М. З. [крипт. М. Зерова]. До Українського жіноцтва. — 1917. — № 21; Зеров М. Політичні міражі. — 1917. — № 45).

Статті сільськогосподарської тематики, присвячені питанням обробітку ґрунту, ведення садівництва, бджільництва, тваринництва, публікувалися у профільних рубриках: «Очередные работы по

земледѣлію» (згодом — «Статьи по сельскому хозяйству», «Сельское хозяйство»), «Очередные работы по садоводству» («Статьи по садоводству»), «Статьи по животноводству». Низка публікацій медико-санітарної та юридичної тематики подавалися не під рубриками, а окремо.

Кореспонденції, звіти, повідомлення про роботу кооперативних (зокрема кредитних та споживчих) і сільськогосподарських товариств у повіті друкувалися у рубриці «Кооперативная жизнь» («Кооперація»). Окрім того, у її межах публікувалися статті про налагодження роботи сільськогосподарських та кооперативних товариств і проблеми розвитку кооперативної справи загалом. Окремі з них роз'яснювали законотворчу діяльність російської Державної думи щодо створення сприятливих умов для розвитку кооперації у країні (О новомъ кооперативномъ законѣ. — 1916. — № 10). У публікації «З'їзд кооперативних союзів» висвітлювалася робота з'їзду представників кредитних і споживчих товариств, який відбувся у Києві (1917. — № 18).

Матеріали зазначених тематичних напрямів часто передруковувалися з інших пресових видань, зокрема: «Народня Воля», «Нова Рада», «Оборона», «Рідне Слово», «Хлиборобъ» і «Хуторянинъ».

Принагідно у виданні подавалися матеріали, що містили огляди роботи Державної думи, у 1917 р. — Тимчасового уряду, згодом — Генерального Секретаріату і його структурних підрозділів. Упродовж усього періоду існування газети на її сторінках публікувалися офіційні матеріали, як-от: звернення Всеросійської земської спілки до громадян Російської держави, царські маніфести і накази, звернення Зіньківської земської управи, 1917 р. — також звернення товариства «Зіньківська Українська Громада», Зіньківської повітової управи до населення повіту, Генерального Секретаріату до громадян України, резолюції УЦР, статути українських громадських організацій (наприклад Тимчасової організації шкільних рад на Полтавщині) тощо.

1917 р. на сторінках видання було запроваджено рубрику «Про земляні справи» («Земельне питання»). У ній редакція подавала звіти про роботу Українського селянського з'їзду в Полтаві, з'їзду представників сіл Зіньківського повіту (№ 18), зборів УПСР (№ 22), на яких серед інших актуальних проблем громадсько-політичного життя порушувалися питання земельної реформи. Від 23-го номера публікувалися аграрні програми УСДРП, РСДРП та інших партійно-політичних угруповань.

Відомості про поточні події суспільно-політичного, соціально-економічного та культурно-освітнього життя у Російській державі, а також у межах Полтавської губернії, зокрема у Зінькові та повіті, редакція подавала під рубриками: «Война», «Разные извѣстія», «Городская жизнь» (звіти про роботу Зіньківської міської думи, її профільних комісій, згодом — Зіньківської Української Громади), «Земская жизнь» («Земське життя»), «Мѣстная жизнь» («Хроника мѣстной жизни»).

Серед інших рубрик — «Наши корреспонденты» (дописи читачів про події громадського і культурного життя у містечках і селах повіту), «Что пишутъ другія газеты» («Із газет»), «Письма въ редакцію», «Справочный отдѣлъ», «Объявленія».

Зрідка на сторінках газети вміщувалися вірші за підписами: Віра Ш., Софія Хивренко; під рубрикою «Фельєтон» (переважно 1917 р.) — твори відповідного жанру Михайла Зерова й авторів під псевдонімами Оліва і Смуток (можливо, П. Стебницький).

Майже усі газетні матеріали підписано псевдонімами і криптонімами, за винятком кількох, підписаних так: Я. Базалій, М. Мельник, П. Я. Яресько.

Останній (46-й) наявний номер газети вийшов 3 листопада 1917 р.

Бібліографія: Список повременных изданий за 1917 год / составил Л. К. Ильинский. — Петроград, 1919. — Часть 1 : Алфавитный список повременных изданий. — С. 164; *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 : в 4 т. / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1960. — Т. 3. — С. 403; Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916) / склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієв, Ю. М. Довгаленко. — К., 1971. — С. 118; Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії (1838—1917 рр.) : список / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна. — К., 1996. — С. 23; Преса України: Газети 1917—1920 рр. : бібліогр. покажч. / уклад. Г. Я. Рудий. — К., 1997. — С. 66; Газеты дореволюционной России 1703—1917 : каталог / сост.: Т. В. Акопян, А. А. Кряжева, Н. П. Седова, И. А. Снигирева, С. А. Фурман. — СПб., 2007. — С. 397.

О. Дроздовська

702

УСС (1916, 1917 ч. 4/5, 6/7); У.С.С. (1917 ч. 3): Сатиричний орґан неінтеліґентних інтеліґентів. — Виходить коли треба. Р. І. Ч. 1/2. 1916, 10 груд.

Ред.: не зазначено. — **Кіш Українського Січового Війська** (1916 — 1917 ч. 4/5); **Відень** (1917 ч. 6/7), **1916—1917**: *Видає* Юрко Каламарь (1916 — 1917 ч. 4/5), Хведір Вовкулака (1917 ч. 6/7). *Адр. ред.*: Юрко Каламарь, У. С. С. Січовий Кіш, Etappenpost 182 (1917 ч. 3).

Вийшло: 1916 — Р. I ч. 1/2, 1917 — Р. II ч. 3, 4/5, 6/7; *Ф.* 22,5×14 см; *Обс.* 10 с., 12 с. (1916 — 1917 ч. 4/5), 16 с. (1917 ч. 6/7); *Ц.* окремого числа 30 сот. (1916 — 1917 ч. 4/5), 40 сот. (1917 ч. 6/7).

Наявність у фонді: **ЦДІАУ**: 1916 — Р. I ч. 1/2, 1917 — Р. II ч. 3—6/7.

Примітки: Рукописний часопис тиражувався на гектографі. До ч. 3 за 1917 р. додано звернення «До Наших Читачів!». Юрко Каламар — псевдонім Андрія Баб'юка.

Назву видання творили початкові букви наймення Легіону — «Українські Січові Стрільці». Дотепно «неінтелігентними інтелігентами» називали себе ті вояки, які ще не склали матури (випускних іспитів).

Редакція часопису чітко дотримувалася задекларованої у ч. 1/2 від 1916 р. програми — у виданні публікувалися різножанрові матеріали гумористично-сатиричного спрямування: «…допекти умієм ми. — / В нас сатири повна миска, / Ой, дрожать будуть паниська, / Як той Бриська під дверми…/ Звісно, що «стара вся война» / На сатиру здавна гойна / Вміє впхати кольку в бік, — / Бо сатира се наука, / А наука не без бука / Панським примхам добрий лїк…».

«Виданнє незвичайно симпатичне, як з естетичного, так і гумористичного боку» — так високо оцінювали часопис тогочасні рецензенти. Сама ж редакція у рубриці «Вісти з Усусущини» зазначала: «...велике попертє і признаннє знайшов собі новий — небувалий орґан у стрільців, але тільки у с т р і л ь ц ї в».

У часописі вміщувалися різножанрові матеріали, зокрема: гуморески, усмішки, оригінальні загадки, а також карикатури на стрільців і політичних діячів. На сторінках «УСС» опубліковано гумористичні матеріали «З гостини св. Миколая у Відні» і «З вишколу новобранців УСС в Розвадові» (1917. — Ч. 3), жартівливі спогади про різдвяні свята авторства четаря Шарабури і «життєпис» п. н. «Поет Тарас Вірний», «Зі стрілецької словесности» Антона Хруща (1917. — Ч. 4/5). В останньому числі з «Отвертим листом» виступив колишній видавець і редактор часопису Юрко Каламар.

Постійними персонажами публікацій та карикатур були стрільці Гриць Запека та Яцко Каліка. У ч. 3 за 1917 р. Гриць Запека розвивав свої жалісливі напучування: «Ой, чи знаєш, любий брате, що війна се річ страшна, — се є ризико народів — у великі карти гра!», поряд оприлюднювалися «сентенції» п. н. «З нудьгувань стр. Яцка Калїки».

Іноді редакція друкувала тексти пісень з нотами, зокрема «Ой в нашій менажі..» (1916. — Ч. 1/2), колядки та різдвяні пісні («Нова радість стала…») на стрілецькі мотиви (1917. — Ч. 3).

Число 3-тє часопису, яке побачило світ на саме Різдво 1917 р., містило віршовані новорічні побажання та було прикрашене віньєткою.

Під рубрикою «Бібліографія» друкувалися короткі рецензії на стрілецькі видання: «Тифусна Однодніввка» і ч. 20/21 «Самохотника» (1917. — Ч. 4/5). Про стрілецьку пресу, зокрема часопис «Самохотник», йшлося також у повідомленні рубрики «Вісті з Усусущини» (1917. — Ч. 3) та гумористичному вірші «В альбом «Самохотникові» (1917. — Ч. 4/5).

На сторінках видання функціонували рубрики: «Вісти з Усусущини», «Зі світа», «Особисті вісти», «Телєґрама», «Загадки», «Підслухано», «Бібліографія», «Оголошення» та ін. Коли ж часопис почав виходити у Відні, на його сторінках з'явилися рубрики: «Віденський гумор», «Вісти з Відня», «З теки «Усусу», «Оповіщення».

Авторами публікацій часопису були: Іван Карлючка, Антін Хрущ, четар Шарабура та ін.

Останнє (6/7-ме) число вийшло 25 червня 1917 р.

Бібліографія: *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / Микола Мартинюк. — Львів, 1998. — С. 233; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1499.

Література: *Угрин-Безгрішний М.* «У.С.С.» — сатиричний орґан неінтелїґентних інтелїґентів. ч. 1—5. — Кіш У.С.В. від 10. XII. 1916 р. до 10. III. 1917 р. / М. Угрин-Безгрішний // Червона Калина : Літературний збірник «Українського Січового Війська». — 1917. — Ч. 2. — С. 13—16; *Бабюк А.* Стрілецька преса / А. Бабюк // Вістник Союза визволення України. — 1917. — Ч. 170. — С. 635—637; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 215.

Архівні джерела: ЦДІАУ. — Ф. 353, оп. 1, спр. 227. — Арк. 1—50.

В. Ґабор

703

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ ПІДОФІЦИРІВ. — Виходить два рази на місяць. Р. 1. Ч. 1. 1916, 15 серп.

Відвічальний ред. Йосиф Форвальнер. *Ред.* Гуґо Наґелє (1917 ч. 3 — 1918). — **Відень, 1916—1918**: *Вид.* Гуґо Наґелє. *Накладом* Л. В. Зайдля & Сина, ц. к. надворної книгарні, Відень I., Ґрабен. *Друк* ц. к. надворної і державної друк. *Адр. ред.*: Відень, I, пл. Юрія Коха, 3.

Вийшло: 1916 — Р. 1 ч. 1—9, 1917 — Р. 2 ч. 1—22, 1918 — Р. 3 ч. 7—17; *Ф.* 29×18,5 см; *Обс.* 16 с.; *Пе-*

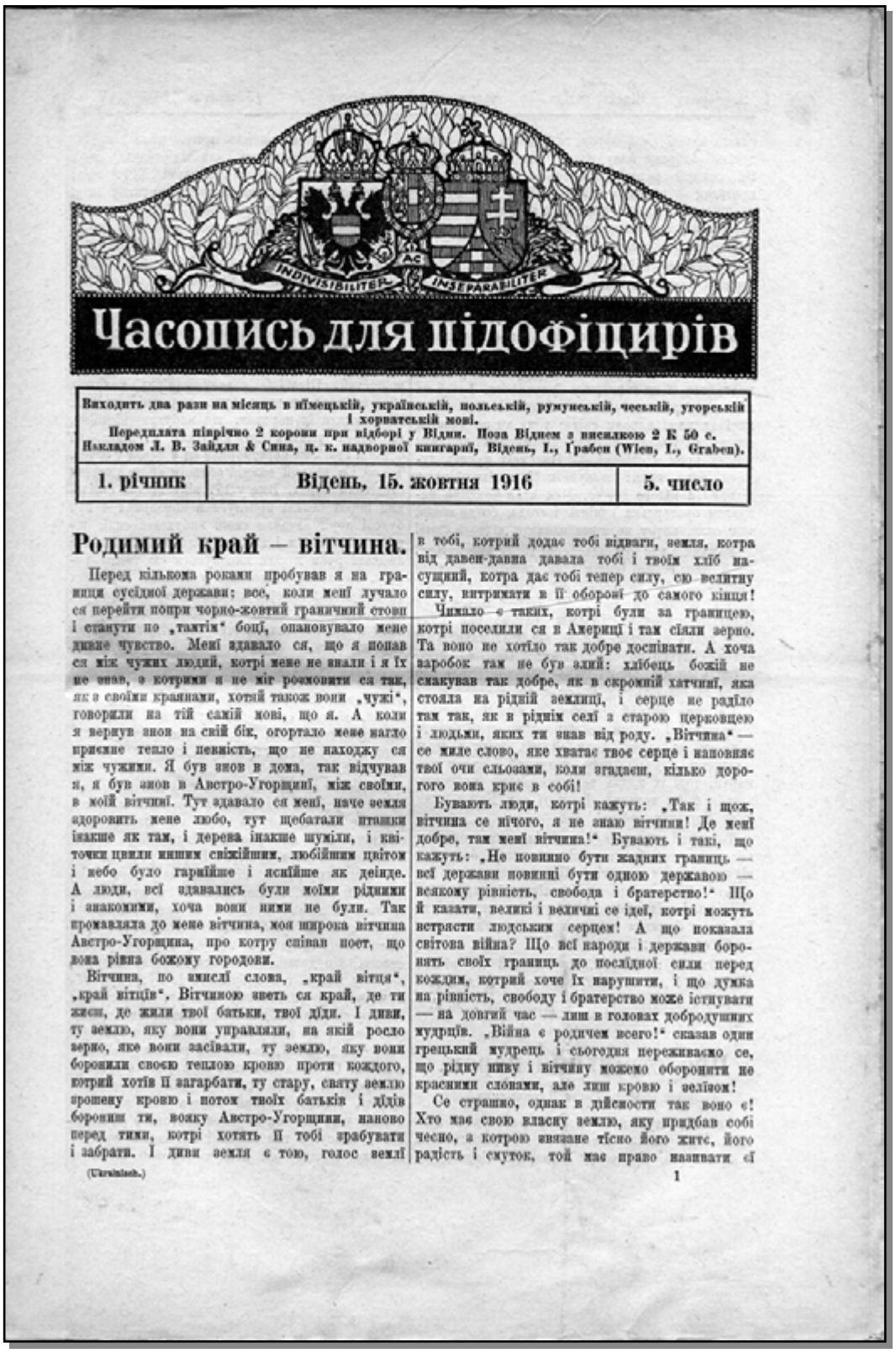

Часопись для підофіцирів

Виходить два рази на місяць в німецькій, українській, польській, румунській, чеській, угорській і хорватській мові.

Передплата піврічно 2 корони при відборі у Відни. Поза Віднем з висилкою 2 К 50 с.
Накладом Л. В. Зайдля & Сина, ц. к. надворної книгарні, Відень, I., Ґрабен (Wien, I., Graben).

1. річник	Відень, 15. жовтня 1916	5. число

Родимий край — вітчина.

Перед кількома роками пробував я на границі сусідної держави; все, коли мені лучало ся перейти попри чорно-жовтий граничний стовп і станути по „тамтім“ боці, опановувало мене дивне чувство. Мені здавало ся, що я попав ся між чужих людий, котрі мене не знали і я їх не знав, з котрими я не міг розмовити ся так, як з своїми краянами, хотяй також вони „чужі“, говорили на тій самій мові, що я. А коли я вернув знов на свій бік, огортало мене нагло приємне тепло і певність, що не находжу ся між чужими. Я був знов в дома, так відчував я, я був знов в Австро-Угорщині, між своїми, в моїй вітчині. Тут здавало ся мені, наче земля здоровить мене любо, тут щебатали пташки інакше як там, і дерева інакше шуміли, і квіточки цвили иншим сніжійшим, любійшим цвітом і небо було гарнійше і ясніше як деінде. А люди, всі здавались були моїми рідними і знакомими, хоча вони ними не були. Так промавляла до мене вітчина, моя широка вітчина Австро-Угорщина, про котру співав поет, що вона рівна божому городови.

Вітчина, по змислі слова, „край вітця“, „край вітців“. Вітчиною зветь ся край, де ти жиєш, де жили твої батьки, твої діди. І диви, ту землю, яку вони управляли, на якій росло зерно, яке вони засівали, ту землю, яку вони боронили своєю теплою кровю проти кождого, котрий хотів її загарбати, ту стару, святу землю зрошену кровю і потом твоїх батьків і дідів боронив ти, вожку Австро-Угорщини, наново перед тими, котрі хотять її тобі зрабувати і забрати. І диви земля є тою, голос землі в тобі, котрий додає тобі відваги, земля, котра від давен-давна давала тобі і твоїм хліб насущний, котра дає тобі тепер силу, сю велитну силу, витримати в її обороні до самого кінця!

Чимало є таких, котрі були за границею, котрі поселили ся в Америці і там сіяли зерно. Та воно не хотіло так добре доспівати. А хоча заробок там не був злий: хлібець божій не смакував так добре, як в скромній хатчині, яка стояла на рідній землиці, і серце не раділо там так, як в рідним селі з старою церковцею і людьми, яких ти знав від роду. „Вітчина“ — се миле слово, яке хватає твоє серце і наповняє твої очи сльозами, коли згадаєш, кілько дорогого вона криє в собі!

Бувають люди, котрі кажуть: „Так і щож, вітчина се нічого, я не знаю вітчини! Де мені добре, там мені вітчина!“ Бувають і такі, що кажуть: „Не повинно бути жадних границь — всі держави повинні бути одною державою — всякому рівність, свобода і братерство!“ Що й казати, великі і величні се ідеї, котрі можуть встрясти людським серцем! А що показала світова війна? Що всі народи і держави боронять своїх границь до послідної сили перед кождим, котрий хоче їх нарушити, і що думка на рівність, свободу і братерство може істнувати — на довгий час — лиш в головах добродушних мудрців. „Війна є родичем всего!“ сказав один грецький мудрець і сьогодня переживаємо се, що рідку ниву і вітчину можемо оборонити не красними словами, але лиш кровю і зелізом!

Се страшно, однак в дійсности так воно є! Хто має свою власну землю, яку придбав собі чесно, з котрою зв'язане тісно його житє, його радість і смуток, той має право називати єї

(Ukrainisch.)

редпл.: піврічно 2 корони при відборі у Відни, поза Віднем з висилкою 2 К. 50 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — Р. 1 ч. 1—9, 1917 — Р. 2 ч. 1—22, 1918 — Р. 3 ч. 7—17; **ДНАБ**: 1916 — Р. 1 ч. 1, 1918 — Р. 3 ч. 8, 9.

Примітки: Часопис виходив німецькою, українською, польською, румунською, чеською, словенською, угорською і сербохорватською мовами. З німецької мови перекладали Іван Кавуля і Роман Прокопович. Ч. 23 і 24 за 1917 р. і ч. 1—6 за 1918 р. не вийшли через брак паперу. Видання ілюстровано картами, фотографіями, рисунками.

Про заснування, мету і завдання часопису австрійського військового міністерства генерал піхоти барон Войнович у «Вступному слові» першого числа писав: «Міністерство війни сповнило давно висловлене бажанє, даючи припорученє до заснованя «Часописи для підофіцирів», яка буде виходити від серпня що чотирнайцять днів в німецькій і... мовах монархії». Він наголошував, що завдання видання — «служити до того, щоб піднести ступінь образованя підофіцирів і жовнірів», «розширити їх виднокруг… подати поученя… не лиш для теперішности, в інтересі військової служби, але також в будучности буде іти їм на руку сим, що причинить ся до розширеня їх загального знаня світа, товариства, господарства, штуки і промислу. Часопис буде старати ся вказівками приготовити своїх читачів до пізнійшого горожанського житя, щоб стали пожиточними і пошукованими членами суспільности» (1916. — Ч. 1).

Перші сторінки кожного числа містили статті воєнної тематики (Немечик О. Господарські причини світової війни. Бальони й літаки на війні. — 1916. — Ч. 1, 2; Цегельський Р. Стріляний порох. — 1916. — Ч. 5; Воєнні думки в пятім році війни. — 1918. — Ч. 17), повідомлення й огляди під рубриками «Воєнні події…» за певний відрізок часу або «Огляд воєнних подій від… до…» з поданням карт воєнних дій на різних фронтах — Західному, Македонському, Італійському, Російському. Упродовж трьох років видавання у часописі друкувалися різножанрові матеріали історичної, природничої, правової, економічної й іншої тематики і твори українських письменників. Зокрема, це статті інженера Ернеста Ебервайна «Основні явища електрики» (1916. — Ч. 1), доповнені рисунками, лікаря Емануїла Фрайнда «Про причини розширеня полових недуг підчас війни і їх поборюванє» (1916. — Ч. 9), Павла Денеша «Що може зробити електричний ток?» (1917. — Ч. 4), адвоката Генрика Горбачека «Дещо про права жовнірів, родин покликаних до війська і осирочених» (1917. — Ч. 8), О. Немечика «Що може дати наше господарство» (1917. — Ч. 10) та низка інших публікацій («Дещо з господарки», «Про господарство», «Господарські спілки», «Стоварищення робітників в Австро-Угорщині», ін.). У багатьох статтях йшлося про Австро-Угорську державу, її міста, монархічний устрій, як-от: І. А. Рожек «Австро-Угорщина наша вітчина» (1917. — Ч. 1), Р. Ф. Кайндль «Образці міст і країв Австро-Угорщини» (1917. — Ч. 2—10; 1918. — Ч. 8), та про Україну: «Україна» (1918. — Ч. 7), Осип Крункель «Україна, як поміст між Європою і Азією» (1918. — Ч. 9), А. М. «Господарське значеннє України» (1918. — Ч. 11), Р. Ф. Кайндль «Україна у своїх взаєминах до середньої Європи» (1918. — Ч. 12), Еміль Лєв «Українські шляхи й дороги та їх розвій» (1918. — Ч. 15).

Ґрунтовним фактажем відзначалися наукова розвідка М. Костомарова «Дві рускі народности» (1917. — Ч. 20, 21) та обсягова стаття з питань мистецтва Карла Вахе «Про штуку» (1918. — Ч. 7—17). Час від часу на сторінках часопису друкувалися добірки матеріалів п. н. «Правничі поради» («Відомости в справах правничих»), «Розпорядки про «Упрощенє писемного службового руху», «Вільні місця для підофіцирів нездатних до служби на фронті», «Супружества артилєристів», «Найважнійші постанови, які дотичать висших підофіцирів» тощо.

Твори українських письменників представлено в часописі повістями й оповіданнями Миколи Гоголя («Вій»), Бориса Грінченка («Кавуни», «Олеся»), Григорія Квітки-Основ'яненка («Сердешна Оксана»), Івана Нечуя («Запорожці»), Митра Олельковича («Пяниця»), Миколи Стороженка («Матусине благословіння»), Лесі Українки («Над морем»), Юрія Федьковича («Опришок»), Тараса Шевченка («Музика»), Михайла Яцківа («Вечерниці») та поезіями Дніпрової Чайки (псевд. Людмили Василевської (Березини) та інших авторів.

У часописі велися рубрики: «Всячина», «Жарти і сміховинки», «Смішне».

Останнє (17-те) число вийшло 1 вересня 1918 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 221; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1502.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3697.

М. Галушко

БІБЛІОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІНШОМОВНОЇ ПРЕСИ

1912 р.

704

УКРАИНСКАЯ ЖИЗНЬ: Ежемѣсячный научно-литературный и общественно-политическій журналъ. — Г. 1. № 1. 1912, янв.

Ред.-изд. Я. А. Шеремецинскій (1912—1917 №1/2). *Ред.* А. θ. Саликовскій (1917 № 3/6). — **Москва, 1912—1917**: *Тип.* П. П. Рябушинскаго, Страстной бульваръ, собств. домъ (1912 — 1914 № 4); *Тип.* Т-ва Рябушинскихъ, Страстной бульваръ, собств. д. (1914 № 5/6—7), Страстной бульваръ, Путинковскій пер., с. д. (1914 № 8/10 — 1917). *Адр. конторы*: Москва, Б. Дмитровка, 14.

Вийшло: 1912 — Г. 1 № 1—7/8, 9—12, 1913 — Г. 2 № 1—7/8, 9—12, 1914 — Г. 3 № 1—5/6, 7, 8/10, 11/12, 1915 — Г. 4 № 1—4/5, 6, 7/8—12, 1916 — Г. 5 № 1—4/5, 6, 7/8—12, 1917 — Г. 6 № 1/2, 3/6; *Ф.* 24,5×16 см; *Обс.* від 104 с. до 160 с.; *Передпл.*: Съ дост. и перес. на годъ въ Россіи 5 р. (1912), 6 р. (1913—1916), 8 р. (1917), за границу 7 р. (1912), 8 р. (1913—1916), 10 р. (1917). Для народныхъ учителей, сельскаго духовенства, младшаго земскаго медицинскаго персонала, а также для учащихся, рабочихъ и крестъянъ на годъ 4 руб. (1912), 5 руб. (1913—1917). *Ц.* отдѣльнаго номера въ розничной продажѣ 45 к., съ пересылкою 55 к. (1912), въ книжныхъ магазинахъ 60 к. — 1 руб. 20 коп. (1913—1917), на станціяхъ жел. дор. 75 к. (1913).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1912 — Г. 1 № 1—12, 1913 — Г. 2 № 1—12, 1914 — Г. 3 № 1—11/12, 1915 — Г. 4 № 1—10, 1916 — Г. 5 № 1—4/5, 7/8—12, 1917 — Г. 6 № 1/2, 3/6; **НБУВ**: 1912 — Г. 1 № 1—12, 1913 — Г. 2 № 1—12, 1914 — Г. 3 № 1—11/12, 1915 — Г. 4 № 1—12, 1916 — Г. 5 № 1—12, 1917 — Г. 6 № 1/2, 3/6; **НБ ЛНУ**: 1912 — Г. 1 № 1—12, 1913 — Г. 2 № 1—12, 1914 — Г. 3 № 1—8/10, 1915 — Г. 4 № 1, 4/5—7/8, 1916 — Г. 5 № 4/5—9, 12, 1917 — Г. 6 № 1/2, 3/6; **ДНАБ**: 1912 — Г. 1 № 1—12, 1913 — Г. 2 № 1—12, 1914 — Г. 3 № 1—11/12, 1915 — Г. 4 № 1—12, 1916— Г. 5 № 1—12, 1917 — Г. 6 № 1/2, 3/6; **НБ ОНУ**: 1912 — Г. 1 № 1—12, 1913 — Г. 2 № 1—12, 1914 — Г. 3 № 1—11/12, 1915 — Г. 4 № 1—12, 1916 — Г. 5 № 1—12, 1917 — Г. 6 № 1/2, 3/6.

Примітки: До журналу подано «Указатель статей и замѣтокъ, напечатанныхъ въ «Украинской Жизни» въ 1912—1916 г.». Журнал видавався російською мовою. Однак у багатьох літературознавчих статтях надруковано вірші українською мовою, а в останній рік виходу — Перший та Другий універсали Української Центральної Ради й декларацію Генерального Секретаріату, виголошену В. Винниченком на засіданні УЦР (1917. — № 3/6).

«Украинская Жизнь» — одне з періодичних видань національного спрямування, яке виходило у Москві. За твердженням О. Саліковського, ідея видавати в столиці Російської держави український журнал на «русскомъ языкѣ» виникла 1911 р. серед членів української секції московського Товариства слов'янської культури (Пять лѣтъ. — 1916. — № 12). Основне завдання часопису редакція вбачала у служінні інтересам українського народу та в ознайомленні російського суспільства з потребами українства, його культурою, літературою, мистецтвом, наукою і тогочасним станом національного руху (Наши задачи. — 1912. — № 1). Окрім цієї мети, редакція ставила перед собою завдання пробуджувати у якнайширших колах інтелігенції, української за походженням, «заглушенное или уснувшее національное самоощущеніе и самосознаніе, вовлечь въ національные интересы и національную работу всѣхъ тѣхъ, кто оторвался отъ родной стихіи...» (1916. — № 12).

Хоча редактором-видавцем часопису значився Я. Шеремецинський, фактично «Украинскую Жизнь» редагували Симон Петлюра й Олександр Саліковський, який офіційно виконував обов'язки редактора лише у № 3/6 за 1917 р.

У виданні друкувалося багато статей, присвячених різним аспектам «украиновѣдѣнія» — українсько-

му питанню й українському національному рухові, українсько-російським та українсько-польським взаєминам, соціально-економічному розвитку Галичини, Буковини та Угорської Русі, національній школі, а

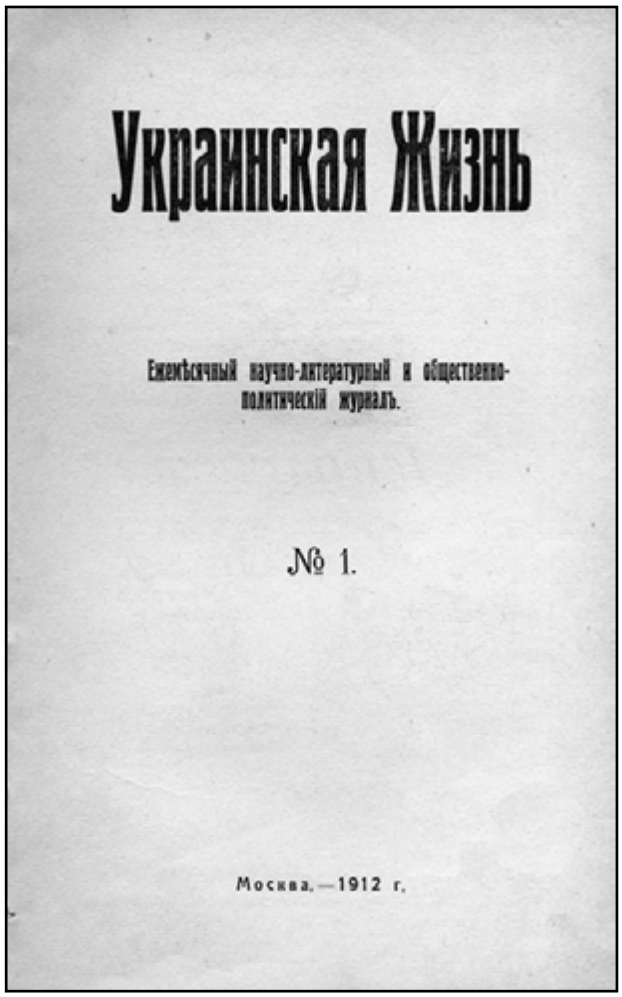
Украинская Жизнь

Ежемѣсячный научно-литературный и общественно-политическій журналъ.

№ 1.

Москва.—1912 г.

також критичних статей суспільно-політичної тематики, з питань історії, культури, літератури, економіки, зокрема мистецтва, етнографії, кооперації. Редакція докладно інформувала про видатних українських громадсько-політичних діячів та письменників, вміщувала огляди публікацій української тематики російських, польських, чеських, британських, інших видань, а також книжкових новинок.

Провідні автори часопису у своїх матеріалах широко висвітлювали розвиток українського руху, ґрунтовно досліджували явище націоналізму: М. Грушевський «Украина и украинство» (1912. — № 1), Д. Донцов «Русскій либерализмъ и украинское движеніе» (1912. — № 5) та «Русскій имперіализмъ и украинство» (1913. — № 2), М. Могилянський «Къ вопросу объ украинскомъ сепаратизмѣ» (1913. — № 3) та його ж (під псевд. І. Лебединський) «Національный вопросъ и федерація» (1917. — № 3/6), М. Чубинський «Украинская національная идея и ея правовые постулаты» (1913. — № 6), Ф. Корш «Націоналистическая наука» (1913. — № 7/8), С. Петлюра «Отрицательные черты полемики по украинскому вопросу» (1914. — № 11/12).

Редакція часопису постійно полемізувала з шовіністично налаштованими російськими авторами, зокрема П. Струве (1912. — № 2; 1914. — № 11/12), С. Щоголєвим (1912. — № 7/8; 1913. — № 11), В. Шульгіним (1916. — № 7/8). Натомість на сторінках «Украинской Жизни» вміщувалися статті російських авторів, які прихильно ставилися до українського національного руху, як-от: М. Сумцов (Украинскій этнографизмъ. — 1912. — № 4), О. Погодін (Необходимость украинской программы. — 1912. — № 10), А. Луначарський (О націонализмѣ вообще и украинскомъ движеніи въ частности. — 1912. — № 10). Про російський лібералізм із Д. Донцовим на сторінках «Украинской Жизни» дискутував знаний єврейський публіцист Володимир Жаботинський (1912. — № 7/8).

На опубліковану у виданні анкету з національного питання давали відповіді відомі російські та українські вчені, письменники, суспільно-політичні діячі, журналісти: Максим Горький (1912. — № 9), К. Арсеньєв, князь С. Урусов (1912. — № 12), Ф. Корш (1913. — № 1), князь Д. Шаховський (1913. — № 11), князь Є. Трубецькой (1913. — № 12), М. Туган-Барановський (1914. — № 1), М. Чехов (1914. — № 4) та ін. У статті Я. Бодуена де Куртене «Украинскій вопросъ» съ внѣнаціональной точки зрѣнія» аналізувалися дані анкети «Украинской Жизни» (1913. — № 7/8).

Редакція оприлюднювала на сторінках часопису погляди визначних світових державних діячів та вчених на українське питання, як-от чеха Т. Г. Масарика (1913. — № 4), англійця Бедвіна Сандса (1914. — № 5/6). Ці публікації доповнювали статті-огляди О.-І. Бочковського «Ucrainica» въ чешскомъ сборникѣ «Slovanstvo» (1912. — № 9), С. Русової «Англійскій журналъ о «Странѣ Мазепы» (1916. — № 7/8) та ін.

Про суспільно-політичну ситуацію в Галичині й українсько-польські взаємини систематично писав у своїх «Письмахъ изъ Галиціи» Д. Донцов, зокрема у перші роки видання часопису. Автор заторкував питання проведення виборчої реформи, заснування українського університету, нав'язування «русской

идеи» населенню Галичини тощо. Відносини між українським і польським народами також були темою публікацій Л. Василевського (під псевд. Л. Плохоцький) (1912. — № 10), В'ячеслава Липинського (під псевд. В. Правобережец) (1912. — № 12) та ін.

Редакція висвітлювала діяльність українських організацій, зокрема «Просвіти» в Україні (1912. — № 1), Українського наукового товариства в Києві (1913. — № 3), петербурзької (1913. — № 5), львівської (1913. — № 6) та катеринославської (1916. — № 2) «Просвіт», Національного музею у Львові (1914. — № 4), т. зв. українські дні в Державній думі (1914. — № 3).

На сторінках часопису опубліковано статті мистецької тематики — про українську архітектуру та її стилі (1912. — № 9; 1913. — № 1, 2), дерев'яну архітектуру в Галичині (1914. — № 11/12), дерев'яне церковне будівництво в Україні та стиль бароко (1913. — № 12), український театр (1912. — № 10, 11), український орнамент (1912. — № 11), народну музику (1912. — № 12), бандуру (1914. — № 5/6), а також про печери України (1913. — № 2); ін.

Іноді редакція вміщувала переклади статей І. Франка з історії землеволодіння у Галичині (Земельная собственность въ Галиціи. — 1915. — № 1—7/8) та мовознавства (Этимологія и фонетика. — 1916. — № 6).

Помітне місце у часописі відводилося висвітленню життя і діяльності видатних українських учених, громадсько-політичних діячів, письменників і музикантів, зокрема Бориса Грінченка (1912. — № 4), Миколи Лисенка (1912. — № 11), Михайла Коцюбинського (1913. — № 4), Івана Франка (1913. — № 5; 1916. — № 6), Павла Чубинського (1914. — № 1), Тараса Шевченка (1914. — № 2), Костянтина Михальчука (1914. — № 4), Юрія Федьковича (1914. — № 5/6), Михайла Павлика (1915. — № 1), Михайла Драгоманова (1915. — № 7/8), Олександра Русова (1915. — № 10; 1916. — № 1, 3), Михайла Грушевського (1916. — № 12). Нерідко цілі номери були приурочені до знаменних дат, наприклад до століття з дня народження Т. Шевченка (1914. — № 2), сорокаріччя літературної діяльності І. Франка (1913. — № 5).

Із початком Першої світової війни в «Украинской Жизни» друкувалося багато статей про Галичину — її історію, суспільно-політичну ситуацію, міжконфесійні взаємини, населення тощо.

Автори часопису широко висвітлювали український літературний процес та глибоко аналізували творчість визначних українських письменників, зокрема В. Винниченка (1913. — № 11), О. Кобилянської (1913. — № 12), В. Самійленка (1916. — № 7/8), В. Стефаника (1913. — № 1), А. Тесленка (1916. — № 9), Лесі Українки (1913. — № 9, 10), І. Франка (1913. — № 5, 6), Т. Шевченка (1914. — № 2), М. Яцківа (1913. — № 7/8), проводили паралельне дослідження прози М. Коцюбинського та В. Винниченка (1912. — № 6) тощо.

Найяскравішими сторінками діяльності редакції «Украинской Жизни» є шевченкіана і франкіана. Так, у ювілейному номері, присвяченому Т. Шевченкові (1914. — № 2), вміщено ґрунтовні статті М. Богдановича, О. Грушевського, М. Данька, С. Єфремова, Ф. Матушевського, М. Славинського, М. Сумцова, К. Широцького та ін., а в наступному (3-му) числі — статтю М. Возняка «Шевченко в галицкой Украинѣ» та повідомлення про шевченківські святкування в Україні. Авторами публікацій про Т. Шевченка виступили також С. Петлюра (1912. — № 2), С. Русова (1913. — № 2), Ф. Матушевський (1916. — № 2) та ін.

Франкіана в «Украинской Жизни» представлена статтями С. Єфремова «Писатель-гуманистъ» (1913. — № 5), С. Петлюри «И. Франко — поэтъ національной чести» (1913. — № 5, 6), Л. Жигмайло (псевд. Л. Біднової) «Національные мотивы въ произведеніяхъ Бялика и Франка» (1916. — № 4/5) та іншими матеріалами.

Систематично на сторінках часопису друкувалися рецензії на літературні новинки і літературознавчі праці. У журналі публікувалися також відзиви на українські часописи, зокрема київські — «Ілюстрована Україна» та «Наша Кооперація» (1913. — № 2), «Маяк» (1913. — № 3), «Дзвін» (1913. — № 12), «Украіна» (1914. — № 4); львівські — «Націоналистъ» (1912. — № 5), «Новая Жизнь» (1913. — № 2), «Часопись Правнича і Економічна» (1913. — № 4), «Життя и Знаннє» та «Добра Новина» (1913. — № 12); петербурзький — «Український Студент» (1913. — № 4; 1914. — № 4); німецькомовний— «Ukrainische Rundschau» (1913. — № 3).

Авторами публікацій часопису були визначні українські (іноді — російські та білоруські) науковці, публіцисти і журналісти, як-от: Любов Біднова (під псевд. Л. Жигмайло), Максим Богданович, О. І. Бочковський, Михайло Возняк, Михайло Грушевський, Дмитро Донцов, Дмитро Дорошенко (під псевд. М. Жученко та крипт.: Д. Д-ко, М. Ж-ко), Сергій Єфремов (також під крипт. С. Е-ов), Богдан Кистяківський (також під псевд. А. Хатченко), Федір Корш, Олександр Лотоцький (під псевд. О. Білоусенко), Михайло Могилянський (також під псевд. І. Лебединский та

крипт.: И. Л., И. Л-скій), Андрій Ніковський (під псевд. Ан. Василько та крипт. А. Ник-скій), Симон Петлюра (також під крипт.: С. П., С. П-ра), Олександр Русов (також під псевд. Старый Украинец), Софія Русова, Валентин Садовський (також під крипт. В. С.), Олександр Саліковський (також під крипт.: А. С., Ал. С., Ал. С-кій, С. О.), Петро Стебницький (під псевд. П. Смуток), Микола Сумцов, Микола Троцький (під псевд. М. Данько), Гнат Хоткевич, Кость Широцький (також під крипт. К. Ш.) та багато інших.

Особливо плідно співпрацював із виданням С. Єфремов. Він часто виступав із науковими та публіцистичними статтями, дописами на поточні теми, а також опублікував тематичний покажчик українських видань п. н. «Библіотека по украиновѣдѣнію» (1917. — № 3/6).

У часописі функціонувало кілька розділів та рубрик з підрубриками, зокрема: «На Украинѣ и внѣ ея» (підрубрики: «Изъ текущей украинской жизни», «Изъ текущей печати» та «Послѣднія извѣстія»), «На текущіе темы», «Обзоръ украинской жизни», «Изъ русской печати», «Изъ печати», «Библіографія» (з підрубриками «Литературная лѣтопись» та «Книжки, поступившія въ редакцію»).

Останній (3/6-й) наявний номер вийшов за «мартъ—іюнь» 1917 р.

Бібліографія: *Кондра С.* Спроба реєстру українськоі періодичноі преси. 1816—1916 / С. Кондра // Книгарь. — 1918. — Ч. 16. — С. 1002; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 276; *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1960. — Т. 3. — С. 500; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 1378—1384; Ф. 202, спр. 30. — Арк. 1151.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2029; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — P. 718; «Украинская Жизнь» // Рада. — 1912. — № 29. — С. 1; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 1, січень 1912 р. / М. Григорович // Там само. — № 39. — С. 2—3; *Товкачевський А.* Поцілунок Іуди українському народові / А. Товкачевський // Українська Хата. — 1912. — Берез.—квіт. — С. 202—210; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 2, февраль 1912 г. / М. Григорович // Рада. — 1912. — № 58. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 3, март 1912 г. / М. Григорович // Там само. — № 79. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 4, апріль 1912 г. / М. Григорович // Там само. — № 113. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 5, травень 1912 / М. Григорович // Там само. — № 131. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 6, іюнь 1912 / М. Григорович // Там само. — № 158. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 7—8, 1912 / М. Григорович // Там само. — № 205. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 11 і 12 за 1912 / М. Григорович // Там само. — 1913. — № 9. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 1/3, январь—март 1913 / М. Григорович // Там само. — № 84. — С. 2—3; № 85. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 4, апріль 1913 / М. Григорович // Там само. — № 113. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 5, май 1913 / М. Григорович // Там само. — № 135. — С. 2; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 6, іюнь 1913 / М. Григорович // Там само. — № 204. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 7—8 за іюль—август 1913 р. / М. Григорович // Там само. — № 214. — С. 2—3; *Григорович М.* «Украинская Жизнь», № 9—10, сентябрь—октрябрь, 1913 / М. Григорович // Там само. — № 285. — С. 2—3; *Юноша В.* «Украинская Жизнь», кн. 1 й 2 за 1914 рік / В. Юноша // Там само. — 1914. — № 94. — С. 2—3; *Юноша В.* «Украинская Жизнь», кн. III / В. Юноша // Там само. — № 101. — С. 2—3; *Юноша В.* «Украинская Жизнь», кн. IV / В. Юноша // Там само. — № 120. — С. 2—3; *Гейко Л.* Галицьке життя у дзеркалі «Украинской жизни» (1912—1916 рр.) / Люба Гейко // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 97—103; *Строкань О.* Актуальность пожелтевших страниц («Украинская жизнь» — журнал украинцев в Москве (1912—1917 гг.) / О. Строкань // Украинское обозрение. — 2001. — № 10. — С. 34—35; *Богданович М.* «Украинская жизнь». 1915. № 1—12 / М. Богданович // Богданович М. Стратим-Лебідь : зібр. тв. — Львів : Світ, 2002. — С. 296—297.

В. Ґабор

705

УКРАИНСКІЙ ВѢСТНИКЪ: [Щотижневий журнал]. — № 1. 1912, 1 февр.

Ред.-изд. М. А. Двигубскій. — **Харьковъ, 1912**: *Тип*. Губернскаго Правленія, Харьковъ, Соборная пл., здан. Присут. мѣстъ. *Адр. конторы*: г. Харьковъ, Сумская ул., № 17, домъ Сочавы.

Вийшло: 1912 — № 1—3; *Ф*. 34×24,5 см; *Обс*. 12 с.; *Передпл*.: годовая 5 руб. *Ц*. за первый номеръ 6 коп., отдельного номера 5 коп. (1912 № 2, 3).

Наявність у фонді: **ХДНБ**: 1912 — № 1—3.

Щотижневий суспільно-політичний, історичний та літературно-художній журнал «Украинскій Вѣстникъ», що виходив у Харкові російською мовою, планувався як видання із виразним національним спрямуванням — це, ймовірно, і стало причиною його короткотривалого існування. Редакція часопису, прагнучи насамперед широко висвітлювати українську історію, друкувала матеріали і художні твори української тематики.

У програмі видання редакція декларувала, що вміщуватиме огляди зарубіжного, всеукраїнського,

регіонального та місцевого життя, історичні праці та літературні твори; в історичних публікаціях йтиметься переважно про минуле Київського князівства, Литви, Польщі, Лівонського ордену, Гетьманщини, Запоріжжя, Слобідської України, Області Війська Донського та Кримського ханства, і вони загалом «составятъ связную лѣтопись Юго-Западной Россіи съ 9 по 19 столѣтіе, причемъ свѣденія, помѣщаемыя въ нихъ будутъ заимствоватся, главнымъ образомъ, изъ архивныхъ источниковъ, нынѣ доступныхъ для всеобщаго пользованія» (№ 1).

На сторінках «Украинскаго Вѣстника» вміщено ґрунтовний огляд давніх літописів та праць українських і російських істориків п. н. «Источники по исторіи Малороссіи» (№ 1), статті (без зазначення автора): «Приднѣпровскіе славяне» та «Письма польскаго короля Іоанна Собѣскаго королевѣ о знаменитомъ Вѣнскомъ походѣ и объ участіи въ немъ украинскихъ казаковъ» (№ 1), «Кіевское княжество» (№ 2), «Раздробленіе Кіевскаго княжества на удѣлы» і «Татарское иго» (№ 3), а також «Письма Гетмана Ивана Мазепы къ Мотрѣ Кочубей, и ея отвѣтъ на послѣднее письмо Мазепы» (дев'ять листів гетьмана українською мовою, відповідь Мотрі Кочубеївни російською мовою) (№ 2).

У виданні опубліковано статтю автора М. Д. «Прошлое Харьковской губерніи» (№ 1—3), у якій докладно і цікаво висвітлювалося минуле цього регіону.

Редакція планувала розвивати історичну тематику в журналі — анонсувалося, що в № 4 будуть опубліковані статті: «Литовское княжество», «Возникновеніе и развитіе казачества въ XVI вѣкѣ» та «Прошлое Семитовъ до исхода Авраама въ Ханаанъ». Однак цей номер так і не побачив світу.

Дотримуючись задекларованої програми, редакція видання інформувала читачів про суспільно-політичні події як на теренах України та в Російській державі загалом, так і у світі. На сторінках часопису вміщувалися повідомлення про чергові вибори до російської Державної думи, взаємини США з Росією, робітничі страйки у Великій Британії тощо.

Літературознавчу тематику на сторінках видання представлено статтею В. К. «Фрей и Л. Н. Толстой» (№ 1) та рецензією без зазначення авторства п. н. «Теффи. Критическій обзоръ ея произведеній» (№ 1, 2).

Із художніх творів у виданні надруковано вірш «Ты знаешь край, гдѣ все обылиемъ дышетъ…» Олексія Толстого (№ 1). Статтю про «Кіевское княжество» доповнено віршем «Пѣсня о походѣ Владиміра на Корсунь» О. Толстого (№ 2). У тому ж номері надруковано уривок вірша патріотичного звучання «Чаша Святослава» В. Шуфа.

Серед рубрик часопису були, зокрема, такі: «Отечественное обозрѣніе», «Иностранное обозрѣніе», «Мѣстное обозрѣніе», «Смѣсь», «Стихи». Зокрема, під рубрикою «Мѣстное обозрѣніе» подано огляд місцевих видань, як-от: «Жало», «Утро», «Харьковскіе Вѣдомости», «Южный Край».

Автори журналу здебільшого виступали під криптонімами.

Останній (3-й) номер вийшов 1 березня 1912 р.

Бібліографія: *Беляева Л. Н.* Библиография периодических изданий России. 1901—1916 / Л. Н. Беляева, М. К. Зиновьева, М. М. Никифоров. — Л., 1960. — Т. 3. — С. 500; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка : друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1 : Журнали (1816—1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. — С. 103—104.

В. Ґабор

1914 р.

706

UKRAINISCHE NACHRICHTEN: Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina. — Erscheinen 4- bis 6mal monatlich [Виходить від 4 до 6 разів на місяць] (1915 № 23 — 1917). 1. Jg. № 1. 1914, [16. September].

Herausgeber und verantwortlicher Redakteur [*Вид. і відп. ред.*] Omelan Batschynskyj (1914 — 1915 № 62), Wolod. Biberowytsch (1915 № 63 — 1916 № 90/91), Mykola Trotzkyj (1916 № 92/93 — 1917). *Redigiert* [*Редагує*] vom Komitee des Bundes zur Befreiung der Ukraina. — **Wien, 1914—1917**: *Druck- und Verlagsanstalt* [*Друк.* та *вид.*] «Vorwärts» Swoboda & Co., Wien V, Rechte Wienzeile 97. *Redaktion und Administration* [*Адр. ред. і адм.*]: Wien VIII, Josefstädterstrasse, 79.

Вийшло: 1914 — 1. Jg. № 1—5/6, 7—14, 1915 — 1. Jg. № 15—18, 1915 — 2. Jg. № 19—67/68, 1916 — 3. Jg. № 69—76/77, 78, 79/80, 81—83/84, 85, 86/87, 88/89, 90/91, 92/93, 94/95, 96/97, 98/99, 1917 — 3. Jg. № 100; *Ф.* 33×21,5 см (1914 № 3), 46×31 см (1914 № 5/6 — 1917); [*Т.* 1000—3500 пр. (1914 № 1—12)]; *Обс.* від 2 с. до 8 с. (1914 — 1915 № 27, 29—33, 35—67/68, 1916), 1 с. (1915 № 34), 12 с. (1915 № 28, 1917 № 100); *Передпл.*: річно 4 К. *Ц.* окремого номера 10 Heller.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — 1. Jg. № 3, 5/6, 10—14, 1915 — 1. Jg. № 15—18, 1915 — 2. Jg. № 19—67/68, 1916 — 3. Jg. № 69—81, 83/84—98/99, 1917 — 3. Jg. № 100.

Примітки: У логотипі видання зазначено: «Erscheint als Manuskript» [«Виходить як рукопис»] (1914 № 3—12); «Nachdruck mit voller Quellenangabe gestattet» [«Друкується з повним посиланням на джерела»]. № 3 за 1914 р. надруковано машинописом на цигарковому папері.

Створений у Львові 4 серпня 1914 р. політичними емігрантами-наддніпрянцями, Союз визволення України взяв на себе місію представництва інтересів України перед Європою та світом загалом. Вважаючи себе дипломатичним речником майбутньої Української держави, Союз розгорнув активну пропагандистську кампанію зі створення образу незалежної і самостійної України.

Прихильне ставлення урядових кіл Австро-Угорської держави забезпечило комфортне перебування штабквартири СВУ у Відні, куди вона перебралася після зайняття Львова російськими військами. Субсидії, які отримав Союз від австрійських адептів, були успішно використані для актуалізації українського питання у Центральній та Західній Європі видавничими проектами, зокрема часописом «Ukrainische Nachrichten», який виходив німецькою мовою у Відні.

Тижневик «Ukrainische Nachrichten» (далі — «UN») розсилався до редакцій впливових газет в Австро-Угорщині, Німеччині, Італії, на Балканах, у Швейцарії, Норвегії, Швеції, Данії, Голландії, США, а також науковим, політичним та іншим видатним діячам цих країн. Таке представлення сприяло досягненню поставленої мети, про що свідчили передруки кореспонденцій з «UN» у численних європейських журналах, а також низка матеріалів відомих учених і політиків, надісланих до редакції видання.

Перший номер газети ознайомлював із політичною програмою СВУ, основні засади якої зводилися до повалення царизму, створення незалежної Української держави у формі конституційної монархії з власним законодавчим управлінням, із громадянськими, національними й іншими правами та національною Церквою. Передбачалося також проведення радикальної земельної реформи на користь селянства, у випадку ж звільнення українського народу від російської деспотії — створення українського національного краю у межах Австро-Угорщини з об'єднаних українських територій (Der Bund zur Befreiung der Ukraina [Союз визволення України]. — 1914. — № 1).

Першосторінкові статті газети висвітлювали нагальні проблеми і найважливіші події. Так, від перших номерів розкривалася політика російської окупаційної влади у зайнятій царськими військами Галичині й наводилися міркування російських шовіністів щодо цієї проблематики на сторінках передової російської преси (Die Luegenpolitik [Політика брехні]. — 1914. — № 3), розвінчувалися «легенди», створювані російською пресою про російських «носіїв культури»: «В Галичині і на Буковині Росія вогнем і мечем знищує культурні завоювання горстки нашого народу, які були здобуті трудом і сльозами живого ще покоління. Дикі «солдатиська» своїми брудними чоботами розбивають в українських національних домах і освітянських об'єднаннях святі для кожного українця портрети кращих синів нації, які подарували народові справжні перлини поезії. Довговолосі місіонери кидаються, як стадо диких тварин, на бідний, до кінця знівечений «слов'янськими братами» народ Галичини. І при цьому говориться про те, що «місія Росії — визволяти народи»…» (Die deutsche «Barbaren» und die russische «Kulturträger» [Німецькі «варвари» і російські «культуртрегери»]. — 1914. — № 5/6). Натомість інша публікація цього номера — «Die russische Willkürherrschaft in Galizien» [«Свавілля російського панування у Галичині»] — була повністю цензурована «набіло», лише своєю назвою дозволяючи здогадуватися про зміст.

Тема російської шовіністичної політики розкривалася, зокрема, у публікаціях: «Aus Czernowitz» [«З Чернівців»] (1914. — № 11), «Das russische Völkergefängnis» [«Російська тюрма народів»] (1914. — № 12), «Die Greueltaten der Kosaken (Erzählungen eines Augenzeugen)» [«Звірства козаків (Розповіді очевидця)»] (1914. — № 13).

Оскільки головним завданням часопису було пропагування українського питання і викриття деспотизму російського царизму, більшість публікацій, насамперед редакційних статей, висвітлювали власне цей тематичний аспект. Із виданням співпрацювали українські громадсько-політичні діячі, зокрема, Володимир Старосольський подав оглядовий нарис «Das nationale und soziale Moment in der ukrainische Geschichte» [«Національний і соціальний моменти в українській історії»] (1915. — № 16; підп.: Wolodymyr Starosolskyj). Постійними авторами «UN» були: один із засновників Української соціал-демократичної партії Микола Ганкевич («Die Allianz der westeuropäischen Demokratie mit dem Zarismus» [«Альянс західноєвропейської демократії з царизмом»] (1915. — № 29), «Die Demokratie und Vaterlandsverteidigung» [«Демократія та захист Вітчизни»] (1915. — № 31), «Der russische Liberalismus» [«Російський лібералізм»] (1915. — № 40;

Ukrainische Nachrichten

Preis per Nummer 10 Heller, monatlich 40 Heller, vierteljährlich 1 20, ganzjährlich 4 K. Nachdruck ist nur bei Quellenangabe gestattet.

Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina.

Redaktion und Administration: Wien VIII, Josefstädterstrasse 79. — Telephon Nr. 13.430.

Erhältlich im Zeitungsbüro H. Goldschmiedt, Wien I, Wollzeile 11 und in allen grösseren Trafiken.

Herausgeber und verantwortlicher Redakteur: Omelan Batschynskyj. Redigiert vom Komitee des Bundes zur Befreiung der Ukraina. Erscheinen 4- bis 6mal monatlich.

Nummer 25. Wien, am 13. März 1915 2. Jahrgang.

Das Vermächtnis von Taras Schewtschenko.

Wenn ich sterbe, soll mein Grab mir
Hoch am Hügel grünen,
Still umrauscht von freien Steppen
Meiner Ukraine!
Mitten in den weiten Auen,
In des Dniepers Nähe,
Dass mich ewig seiner Wellen
Sturmgesang umwehe!

Bis das Feindesblut er fortreisst
In die Meeresschlünde,
Dann verlässt mein Geist die Berge
Und die Steppengründe —

All verlassend — schweb' ich betend
Hin zu Gottes Füssen, —
Doch bis dies herankommt — will ich
Nichts vom Gott hier wissen!

So begrabt mich und erhebt euch,
Sprengt die Sklavenketten
Tränkt mit bösem Feindesblute
Eurer Freiheit Stätten!
Und vergesset nicht im neuen
Freien Heimatskreise
Einst auch meiner zu gedenken
Stiller, treuer Weise.

Deutsch von Oskar Hegyesi.

Geboren am 9. März 1814

Taras Schewtschenko

Gestorben am 10. März 1861

Das Evangelium der nationalen Freiheit.

In der Geschichte der neuesten ukrainischen Bewegung, der ukrainischen Wiedergeburt, spielt ein kleines Büchlein — der „Kobsar" — von Taras Schewtschenko eine ungewöhnliche exceptionelle, bei anderen Völkern nicht dagewesene Rolle. In allen Landen der gesamten Ukraina gibt es keinen einzigen schriftkundigen Menschen, der die Gedichte von Schewtschenko nicht gelesen hätte und dieselben nicht kennen möchte. Sein „Kobsar" befindet sich in jedem ukrainischen Hause, in jeder ukrainischen Familie, er wurde zu einem wahren nationalen Evangelium. Nicht gross ist dieses Buch — nicht viel Zeit hat Schewtschenko zum Schreiben übrig gehabt, den grösseren Teil seines Lebens brachte er in Knechtschaft zu, — und doch was für ein reicher Inhalt! Seine Vergangenheit und Gegenwart findet unser Volk in diesem Buche und lange Zeit war es so, dass der russische Ukrainer nur aus dem „Kobsar" etwas von der Vergangenheit seines Volkes erfahren konnte, von einer Vergangenheit, die so anders wie die trostlose Gegenwart war. Die erhabenen Ideale des Guten, des Wahren und der Menschlichkeit, ein Protest gegen jede Unterjochung, eine grenzenlose, leidenschaftliche Liebe zu seiner Heimat, welche in wunderschöner Form von Schewtschenko verkündet wurden, begeisterten stets mit gleicher Macht das ukrainische Volk und werden es bewirken, dass der „Kobsar" für immer das geliebteste Buch des ukrainischen Volkes bleiben wird.

In den Zeiten der grössten nationalen Unterjochung war der „Kobsar" jene Sturmglocke, die seine Landsleute zur Rettung der nationalen Ehre und zum Kampfe für die Freiheit aufrüttelte. Er rief den erstarrten nationalen Gedanken zu neuem Leben wieder und zeigte, wo der Grund des Uebels liegt und wie man mit Erfolg dasselbe bekämpfen kann. Mit feurigen Worten brandmarkte der Dichter die verräterischen Bewegungen, die sich in den Dienst der Unterdrücker stellten und rief allen, die dem Vaterlande treu geblieben sind, zu: „Erhebt euch, sprenget die Ketten!" Gutmütig und mild, eine Seele voll Liebe und Aufrichtigkeit, die den eigenen Feinden ihre Sünden zu vergessen und zu verzeihen wusste, hatte Schewtschenko für die Feinde seiner Ukraina kein Versöhnungswort und wurde in seinen begeisterten Gedichten zum Ankläger der „grausamen, nimmersatten Menschen", die das Blut ihres Volkes saugten und seine nationalen und menschlichen Rechte mit Füssen traten. Er forderte seine Landsleute auf, „die Sklavenketten zu sprengen" und „mit Feindesblut die Freiheit zu tränken", er forderte sie auf, alles Teuere — das persönliche Glück, die Bequemlichkeit, Familie — dem Vaterland zu opfern und immer und überall nur an die Ukraina zu denken.

„Liebet sie in grosser Not,
In der letzten, schweren Stunde
Gebet eure Seele für sie her!"

Schewtschenko war ein Rächer des nationalen Unrechts, ein Sänger der Befreiung des Vaterlandes aus dem fremden Joche. Er selbst hoffte, dass aus seinen Gedichten „vielleicht zweischneidige Messer aufgehen werden", die die verfluchten Heren zerfleischen und dieselben mit altem Heldenmut der Kämpfer für Ehre und Rechte, für Brüderlichkeit und die Freiheit der Ukraina erfüllen werden.

Und seine Hoffnung blieb nicht unerfüllt. Sein „Kobsar" weckte die Ukraina auf und ist für sie ein nie versiegender Born des nationalen Bewusstseins geworden.

Denn er stellte immer die wichtige Frage vor uns: „Was sind wir, wessen Söhne? Welcher Ahnen? Von wem und wofür gefesselt?"

Die russische Zensur versuchte diesen Einfluss lahm zu legen, indem sie lange Zeit die Hälfte seiner Gedichte verbot und den Rest verstümmelte. Es half aber gar nichts. In der Ukraina waren von allem Anfang an die verbotenen Gedichte Schewtschenkos in zahlreichen Handschriften, sowie die ausserhalb Russlands erschienenen Ausgaben derselben verbreitet. Die Stimme des Propheten drang zum Volke und war daher keine Stimme des Rufenden in der Wüste.

Die vorjährige Jahrhundertfeier der Geburt Schewtschenkos mit Demonstrationen in Kyjiw und anderen Städten der Ukraina bewiesen dies aufs beste. Das Verbot der Schewtschenkofeier und die Konfiskation der vollständigen Ausgabe seiner Gedichte seitens der russischen Regierung bringt die ganze politische Aktualität des „Kobsar" am besten zum Ausdruck.

Allein vergebens sind alle Bemühungen der Unterdrücker. „Die Sonne geht auf und bringt den Tag mit", sprach Schewtschenko.

Die durch den „Kobsar" eingeleitete ukrainische Bewegung kann mit keinen Mitteln mehr zum Stocken gebracht werden! Sie schreitet vorwärts und sowie bis zu ihrem Hauptziel gelangen, zur Selbständigkeit der Ukraina, wo zum Schewtschenko selbst so fest geglaubt und wozu er seine Landsleute unermüdlich aufgefordert hatte.

Nicht fern ist die Zeit der Erfüllung seiner prophetischen Worte:

„Es kommt der Tag des Gerichtes, der Dnieprstrom und das Meer werden rauschen. Die Ukraina wird auferstehen!"

Mir ist es gleich . . .

Von Taras Schewtschenko.

Mir ist es gleich, ob mir nach Tage
in meiner Ukraine wirken,
ob in der Fremde Schmerzgeständen
ich in Vergessenheit versinke —
ganz einerlei ist's mir, fürwahr! —
Als Sklave wurde ich manches Jahr,
als Fremdling auf der Heimat fern;
der Heimat fern, den Lebenslauf
beschliess ich bald, und unbeweint
dem Grabe mich der Tod vereint!
Die kleinste Spur wird kaum sich finden
von meinem Sein in kurzer Frist,
in unser schönen Ukraina,
die dennoch unser Land nicht ist.
Nicht wird den Sohn der Vater mahnen:
O bet für ihn, o weint ihm nach,
der für die Ukraina Ungemach
und Todesqualen hat erlitten!
Mir ist es gleich, ob solche Bitten
erklüben für mein Seelenheil!
Nicht aber kann es kalt mich lassen,
wenn Leute, die ich bitter hasse,
arglist'gen Sinns mein Heimatland
in Schlaf versenken, es beschleichen,
das ahnungslose wecken in dem Brand
an seinem Gute sich bereichern . . .
O welch Entsetzen, wenn's geschähe,
es täte meinen Herren wehe! —
Petersburg 1847.

Aus dem Ukrainischen von A. Popowicz.

підп.: Mykola Hankewytsch); представник СВУ в Туреччині Мар'ян Меленевський («Der Zarismus, die Opposition und die Revolution» [«Царизм, опозиція і революція»] (1915. — № 43), «Das ukrainische Cholmland» [«Українська Холмщина»] (1915. — № 47; підп.: M. Melenewskyj); Петро Карманський («Der gegenwärtige Krieg — eine Götterdämmerung» [«Сучасна війна — сумерк богів»] (1915. — № 28; підп.: Peter Karmansjkyj), «Die gegenwärtige Stimmung unter den amerikanischen Ukrainern» [«Теперішні настрої серед американських українців»] (1915. — № 30; підп.: P. Karmansjkyj); голова УСДП Володимир Темницький («Die politische Bedeutung der nationalen Legionen» [«Політичне значення національних легіонів»] (1915. — № 30), «Die Befreiung der Ukraina und die Interessen Mitteleuropas» [«Визволення України та інтереси Центральної Європи»] (1916. — № 76/77; підп.: Wladimir Temnyzkyj); педагог і публіцист Володимир Калинович («Die russische Industrie in russische Beleuchtung» [«Російська індустрія в російському висвітленні»] (1915. — № 35; підп.: Phaon), «Zum Wiederaufbau der österreichischen Ukraina» [«До відбудови австрійської України»] (1915. — № 56; підп.: Prof. W. Kalynowytsch).

Плідною була співпраця з «UN» Лонгина Цегельського, який подавав до нього матеріали історичної («Cholmland und Wolhynien» [«Холмщина та Волинь»] (1915. — № 48), «Drei geschichtliche Nationen Osteuropas» [«Три історичні народності Європи»] (1916. — № 75), релігійної «Die Ukrainer römisch-katholischen Glaubens» [«Українці римо-католики»] (1916. — № 85), «Die evangelistische Bewegung in der Ukraina» [«Євангелістичний рух в Україні»] (1916. — № 96/97) тематики, а також політичну аналітику («Zum Vormarsch der verbündeten Armeen auf dem ukrainischen Boden» [«До наступу об'єднаних армій на українські землі»] (1915. — № 52; підп.: Dr. Longin Cehelskyj).

Микола Троцький, редактор видання, опублікував у газеті низку матеріалів, що з'являлися чи не в більшості номерів. Його статті, переважно на політичні теми, висвітлювали актуальну проблематику («Der Völkerkrieg und die ukrainische Frage» [«Війна народів та українське питання»] (1915. — № 44), «Die politische Lage in Russland» [«Політичне становище в Росії»] (1915. — № 53), «Kriegsmüdigkeit der Rechten und Marasmus der Liberalen in Russland» [«Втома війною правих і маразм лібералів у Росії»] (1916. — № 69), «Die ukrainische nationalpolitische Bewegung» [«Український національно-політичний рух»] (1916. — № 94/95, 98/99; підп.: M. Trotzkyj). М. Троцький подав також ґрунтовну статтю з історії театрального мистецтва («Das ukrainische Theater» [«Український театр»] (1916. — № 72; підп.: M. Trotzkyj).

Окрім українських авторів, у газеті своє бачення місця України у світі викладали відомі наукові, політичні та громадські діячі Центральної і Західної Європи. Говорячи про загрози для Австро-Угорської імперії з боку Російської держави, д-р Сильвестер наголошував на особливому зацікавленні Відня у незалежності України, яка має вихід до Чорного моря, оскільки створення нової прибережної держави обмежило би сферу впливу Росії на Балканські країни (Der Präsident österreichischen Abgeorgnetenhauses Dr. Sylvester über die ukrainische Frage [Президент австрійської палати представників д-р Сильвестер про українське питання]. — 1914. — № 10). «Один софійський університетський професор» у передрукованій з болгарського часопису «Єдинство» статті підкреслював, що створення незалежної української держави в інтересах культурної Європи і Болгарії зокрема, оскільки вона не лише реалізує устремління українського народу, який прагне волі і до якого належать п'ять мільйонів болгар, а й захистить Східну і Південну Європу від російської експансії та одночасно принесе спокій балканським народам (Russland und die Ukraina [Росія та Україна]. — 1915. — № 15). Професор університету м. Єна Рудольф Ойкен стверджував, що, оскільки український народ «тепер прагне до національної і політичної незалежності, ми як противники Росії можемо це лише вітати з бурхливою радістю», а німецька преса повинна приділяти українському питанню набагато більше уваги, ніж до цього часу (Deutschlands Interesse an der ukrainischen Bewegung [Німецькі інтереси в українському русі]. — 1915. — № 16). Аналогічні думки висловлювали Пауль Замасса (Die Ukraina und der künftige Frieden Europas [Україна і майбутній мир в Європі]. — 1916. — № 22; підп.: Paul Samassa), дослідник «української проблеми» Фрайгерр Макай (Russland, Deutschland und die Slawen Südeuropas [Росія, Німеччина та слов'яни Південної Європи]. — 1915. — № 32, 33; підп.: Dr. Freiherr v. Mackay) та багато інших. Для висвітлення зацікавленості українським питанням моніторилися виступи відомих європейських науковців, політиків, громадських діячів на сторінках іншомовної преси і майже в кожному номері «UN» друкувалися витяги з них чи реферовані матеріали: «Professor Dr. Spina über die ukrainische Frage» [«Професор д-р Шпіна про українське питання»] (1915. — № 24), «Paul Rohrbach über die ukrainische Frage» [«Пауль Рорбах про укра-

їнське питання»] (1915. — № 36), «Prof. Dr. Max Friedrichsen über die ukrainische Frage» [«Проф. д-р Макс Фрідріхсен про українське питання»] (1915. — № 45), реферат статті відомого історика Рудольфа Штюбе (Rudolf Stübe), опублікованої у «Leipziger Tageblatt», п. н. «Das ukrainische Problem in der preussischen Politik» [«Українська проблема у прусській політиці»] (1915. — № 51), витяги з доповіді Альбрехта Пенка п. н. «Russland und seine neutralen Nachbarn. Professor Dr. Albrecht Penck über die ukrainische Frage» [«Росія та її нейтральні сусіди. Професор д-р Альбрехт Пенк про українське питання»] (1916. — № 88/89).

16 жовтня 1915 р. у газеті було повідомлено про публікацію в Зальцбурзі статті депутата Гюбера (Hueber), яка містила коментарі щодо закону про пресу під час війни. Серед іншого наголошувалося на подвійній і потрійній цензурі, якій підлягала преса у воєнний період, оскільки «газети можуть писати лише те, про що влада не забороняє писати».

Зважаючи на те, що інтереси українського народу, на думку редакції, були тісно пов'язані з остаточною перемогою об'єднаних Центральних держав, то при обговоренні політичних проблем уникалося того, що могло б якось нашкодити становищу цих країн. «Наша газета поставила собі завданням висвітлювати брехливу панславістську політику російського царизму і всебічно інформувати широку громадськість про суть українського питання, в якому — за нашим глибоким переконанням — єдиний ключ до визволення Центральної Європи від панславістської загрози. Не витримує жодного опису те, яких труднощів ми зазнаємо від цензури при виконанні нашого завдання. Цілком безвинні речі, як, наприклад, історичні факти з 16 сторіччя, про які можна прочитати в кожному шкільному підручнику, з нашої газети конфіскуються. Новини та повідомлення, які в інших газетах без заперечень висвітлюються, статті, які єдино і винятково спрямовані проти заклятих ворогів австрійської монархії, підлягають конфіскації в «UN»; заходить навіть так далеко, що телеграма офіційного кореспондентського бюро закреслюється в нашій газеті паном прокурором! Уже мовчимо про те, що не маємо жодної можливості захищати наш народ від прикрих наклепів» (Ein Wort von der Zensur [Слово від цензури]. — 1915. — № 57). Редакція підкреслювала, що, перебуваючи в такому становищі, українська преса абсолютно не в змозі виконувати своїх високих відповідальних завдань.

Хоча закон про пресу був оголошений лише у жовтні 1915 р., «UN» від початку свого існування за рідким винятком виходила без цензурних білих плям, іноді вони займали більшу частину площі номера.

Від № 15 за 1915 р. у газеті з'явилася літературна частина, яка розташовувалася у підвалі серединних сторінок видання. Вона розпочала своє існування «Заповітом» Т. Шевченка німецькою мовою у перекладі Артура Броша. Літературний сегмент газети провадив Остап Грицай, забезпечуючи фахові переклади творів українських авторів німецькою мовою. Особливе місце в «UN» надавалося творчості Т. Шевченка — власне вона була покликана стати в авангарді ознайомлення німецького читача з українським красним письменством. На сторінках «UN» побачили світ понад 30 його поезій у талановитих перекладах О. Грицая («Минають дні, минають ночі», «Пророк», «Розрита могила», уривок з поеми «Кавказ» та ін.) під рубрикою «Aus den Gedichten von Taras Schewtschenko» [«З віршів Тараса Шевченка»]. У часописі також були вміщені поезії у перекладах Артура Броша, Ґеорґа Обріста, Олександера Поповича та Івана Франка. Вступні літературно-критичні статті, які часто передували поезіям, популяризували Т. Шевченка як національного генія українського народу, акцентували патріотичні мотиви його творчості, заклики до національно-визвольної боротьби, що мало на меті поширення ідеї незалежності України серед австрійської читацької аудиторії. У традиційні весняні дні газета виходила тематичними шевченківськими номерами, компонуючи натхненні статті українських та зарубіжних культурних і політичних діячів, зокрема Л. Цегельського (Taras Schewtschenko als nationales Banner [Тарас Шевченко як національний прапор]. — 1915. — № 25; підп.: Dr. Longin Cehelskyj), П. Карманського (Der Dichter der Wahrheit und der Liebe [Поет правди і любові]. — 1915. — № 25; підп.: Peter Karmansjkyj), О. Грицая (Schewtschenko und die Frauen [Шевченко та жінки]. — 1916. — № 79/80; підп.: Ostap Hrycaj), болгарського політичного діяча та літературознавця І. Шишманова (Die Rolle der Ukraina in der Wiedergeburt Bulgariens (Ein Einfluss Schewtschenkos auf die bulgarischen Dichter der vorfreiheitlichen Periode) [Роль України у відродженні Болгарії (Вплив Шевченка на болгарських письменників у передвільнодумний період)]. — 1916. — № 79/80; підп.: Dr. Iwan Schyschmanow).

Перу О. Грицая належали літературознавчі статті про творчість І. Франка (Aus den Gedichten von Iwan Franko (Zur Einführung). Die Steinbrächer [З віршів Івана Франка (Вступ). Каменяр]. — 1915. — № 24) — із перекладом прологу до епічної поеми «Мойсей»; Івана Котляревського (Ukrainische Literaturbilder.

Iwan Kotljarewskyj [Українські літературні портрети. Іван Котляревський]. — 1915. — № 36, 37) — із перекладом уривків з «Енеїди»; Лесі Українки (Lesja Ukrainka. Literarisches Charakterbild [Леся Українка. Літературний портрет]. — 1915. — № 67/68) — із добіркою перекладів її поезій (Aus den Gedichten Lesja Ukrainkas. Deutsche Uebertragung von Ostap Grycaj [З віршів Лесі Українки. Німецький переклад Остапа Грицая]. — 1915. — № 65); Михайла Коцюбинського (Ukrainische Dichterköpfe. Mychajlo Kozjubynskyj [Українські творчі уми. Михайло Коцюбинський]. — 1916. — № 76/77, 78, 81), а також переклад О. Грицая «Слова о полку Ігоревім» (Ein altukrainisches Heldengedicht (Der Gesang von der Heeresfahrt Ihors) [Давньоукраїнський епос (Пісня про військовий похід Ігоря)]. — 1915. — № 47—52, 54) — з літературно-критичною преамбулою та ескіз про мистецтво перекладу вершин світового письменства українською мовою І. Франком та П. Кулішем (Shakespeare und Cervantes in der ukrainischen Literatur [Шекспір та Сервантес в українській літературі]. — 1916. — № 85). До сторіччя від дня народження Отто фон Бісмарка О. Грицай опублікував нарис «Bismarck (1815 bis 1915)» (1915. — № 30; підп.: Ostap Hrycaj).

У виданні О. Грицай друкував некрологи відомих українських діячів Церкви, науки та мистецтва, зокрема Михайла Павлика (1915. — № 21), Костянтина Чеховича (1915. — № 35), Леся Мартовича (1916. — № 75).

У літературній частині газети були опубліковані оповідання Богдана Лепкого «An der Schwelle des neuen Jahres» [«На порозі нового року»] (1915. — № 16), Аглаї Драчинської «Die Rache der Huzulin» [«Помста гуцулки»] (1916. — № 29), спеціально для «UN» написане німецькою мовою оповідання Ольги Кобилянської «Die Waldmutter. Eine Skizze aus dem ukrainischen Leben» [«Мати лісу. Ескіз з українського життя»] (1916. — № 61, 62) та ін. В останньому номері «UN» вміщено статтю Євгена Турули «Bandura, ihre Entstehung und Bedeutung» («Бандура, її виникнення та значення») (1917. — № 100; підп.: Professor Turula).

Рясні втрати для української культури у роки Першої світової війни поповнилися смертю І. Франка, якому був присвячений окремий номер (1916. — № 90/91). У переліку публікацій про багатогранний талант «найбільшого з живучих синів України… поета з ласки Божої та пророка народу» (некролог «Iwan Franko») — статті С. Томашівського «Iwan Frankos wissenschaftliche Tätigkeit» [«Наукова діяльність Івана Франка»], О. Грицая «Franko als Übersetzer» [«Франко — перекладач»] та «Franko als Künstler» [«Франко — митець»], низка поезій І. Франка у перекладах О. Грицая.

У газеті постійно функціонувала рубрика «Neueste politische Nachrichten» [«Найсвіжіші політичні новини»], перейменована згодом на «Politische Nachrichten und Glossen» [«Політичні новини і коментарі»], яка часто виходила з підрубрикою «Telegramme der «Ukrainische Nachrichten». Вона компонувалася як із оригінальних матеріалів, так і з повідомлень, що переважно ґрунтувалися на публікаціях іноземної та української преси. У часописі постійно моніторилися найвпливовіші російські видання — «Голос Москвы», «Колокол», «Новое Время», «Речь», «Русские Ведомости», «Утро России», польські — «Gazeta Warszawska», «Słowo Polskie», австрійські — «Neuen Wiener Journal», «Neues Wiener Tagblatt», «Wiener Zeitung», німецькі — «Berliner Tageblatt», «Kölnische Volkszeitung», «Das neue Detschland» та багато ін., на основі матеріалів яких створювався цілісний образ тогочасного світу, а передусім — політичного життя світового суспільства, що озвучувалося провідними громадсько-політичними діячами різних держав.

Час від часу з'являлися тематичні огляди преси конкретної країни, як-от: «Italienische Stimmen über die ukrainische Frage» [«Італійські голоси про українське питання»] (1915. — № 31), «Die ukrainische Frage in schwedischer Beleuchtung» [«Українське питання в шведському висвітленні»] (1915. — № 52), «Die bulgarische Presse und die ukrainische Frage» [«Болгарська преса і українське питання»] (1915. — № 52; підп.: Lew Hankewytsch); Л. Цегельський проаналізував ставлення до українського питання різних політичних партій, визначних політичних діячів Росії, зокрема Леніна, Мілюкова, Плеханова, Струве, російських публіцистів Кашкарова, Меншикова, Савенка («Die ukrainische Frage in der russischen Oeffentlichkeit» [«Українське питання у російській суспільній думці»] (1915. — № 55; підп.: Dr. Longin Cehelskyj).

Остання сторінка газети відводилася для рубрик «Neue Broschüren» = «Neue Bücher im Verlag des Bundes zur Verfreiung der Ukraina» [«Нові брошури» = «Нові книги у видавництві Союзу визволення України»] з підрубриками: «In deutscher Sprache» [«Німецькою мовою»], «In ukrainischer Sprache» [«Українською мовою»]. Час від часу під рубрикою «Büchereinlauf» [«Книжкові надходження»] анонсувалися книжкові та журнальні новодруки, зокрема книга Д. Донцова «Die Ukrainische Staatsidee und der Krieg gegen Russland» [«Українська державна ідея та війна проти Росії»].

Огляду книг, які редакція рекомендувала читачам, слугувала рубрика «Bücherschau» [«Книжкова виставка»]; постійно рекламувалися українські часописи, зокрема «Вістник Союза визволення України», «Ukrainisches Korrespondenzblatt», який випускала у світ Головна Українська Рада (згодом — Загальна Українська Рада), «Діло» та ін.

12 січня 1917 р. вийшов останній (100-й) номер «UN». Припинення появи видання редакція пояснювала так: «У зв'язку зі складною ситуацією, що ми не маємо жодної можливості представляти і захищати у нашій газеті нашу справу, як цього вимагають сучасні обставини і наше національне сумління, СВУ змушений припинити регулярний вихід «Ukrainische Nachrichten», яка продовжить з'являтися «від випадку до випадку» у зміненому (у вигляді зошита) форматі» (Redaktion. An unsere Leser! [До наших читачів!]. — 1917. — № 100).

У цьому номері було опубліковано збірний матеріал під загальною назвою «Unsere Enquete über die ukrainische Frage» [«Наше розслідування українського питання»], який містив озвучені погляди відомих німецьких вчених та політиків на українське питання. Серед авторів надрукованих роздумів, які висловили підтримку справі визволення українського народу, — Рудольф Ойкен («Das gute Recht der Ukrainer» [«Добрий закон українців»]; підп.: Rudolf Euken), Пауль Рорбах («Die Bedeutung der Ukraina für Europa» [«Значення України для Європи»]; підп.: Dr. Paul Rohrbach), Пауль Зальвісберґ («Die künftige Ukraina» [«Майбутня Україна»]; підп.: Dr. Paul Salvisberg), Давіс Тріч («Die Bedeutung der Ukraina und Russland ohne seine Fremdvölker» [«Значення України та Росії без їхніх чужих народностей»]; підп.: Davis Trietsch), Вільгельм Онезорґ, Алоїс, Принц Ліхтенштайну та ін.

Припинення виходу часопису «Ukrainische Nachrichten» було передбачуваним: ставлення украй ослабленої упродовж війни австрійської монархії до українського питання кардинально змінилося, СВУ був позбавлений урядової підтримки й отримав пропозицію перенести свій осідок з Відня до нейтральної держави.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 279.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3265; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 5. — P. 464; Ucrainica // Ukrainisches Korrespondenzblatt. — 1914. — № 5; *Наріжний С*. Українська еміґрація: Культурна праця української еміґрації між двома світовими війнами / Симон Наріжний. — Прага, 1942. — Част. 1. — С. 14; *Hornykiewicz T*. Ereignisse in der Ukraine 1914—1922 deren Bedeutung und historische Hintergründe / Theophil Hornykiewicz. — Philadelphia, Pa, 1966. — S. 173, 186; *Каменецький І*. Німецька політика супроти України в 1918-му році та її історична ґенеза / Ігор Каменецький // Український Історик. — 1968. — № 1/4. — С. 14; *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — К., 1999. — С. 256—257; *Патер І*. Союз Визволення України: Заснування, політична платформа та орієнтація / Іван Патер // Вісник Львівського університету. Сер. Історична. — Львів, 1999. — Вип. 34. — С. 335; *Сидоренко Н*. Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Наталя Сидоренко. — К., 2000. — Ч. 1: Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 24; *Кураєв О*. Українське питання у пресі центральних держав від початку Першої світової війни до «літнього наступу» 1915 року / Олексій Кураєв // Український археографічний щорічник. — К., 2006. — Вип. 10/11. — С. 845.

Н. Кулеша

707

UKRAINISCHES KORRESPONDENZBLATT (1914—1916); **UKRAINISCHE KORRESPONDENZ** (1917—1918): Organ des Ukrainischen Nationalausschusses in Galizien (1918). — Erscheint jeden Donnerstag [Виходить кожного четверга] (1914—1915), 2 mal monatlich [двічі на місяць] (1916 Nr. 1—6), 4 mal monatlich [чотири рази на місяць] (1916 Nr. 12 — 1918). 1. Jg. Nr. 1. 1914, 17. September.

Verantwortlicher Redakteur [*Відп. ред.*] Basil Panejko (1914—1915), Jaroslaw Wytoschynskyj (1916 Nr. 3—6), Wlad. R. v. Schilling-Singalewytsch (1916 Nr. 12—36), Wladimir R. v. Schilling-Singalewytsch (1916 Nr. 39 — 1918). — **Wien, 1914—1918**: *Herausgeber* [*Вид.*] Konstantin Lewytzkyj. *Druck* [*Друк*] der Mechitharisten-*Buchdruckerei*, Wien VII (1914—1915); *Buchdruckerei* «Reichpost», Wien, VIII. Strozzigasse 8 (1916—1918). *Verwaltung und Expedition* [*Адр. адм. та експ.*]: Wien, VIII. Langegasse 16 (1914 Nr. 1—12), Zeitgasse 3 (1914 Nr. 13 — 1915 Nr. 17), Josefstädterstrasse Nr. 43—45 (1915 Nr. 18—52). *Schriftleitung und Verwaltung* [*Адр. ред. і адм.*]: Wien, 8. Bezirk, Josefstädterstrasse Nr. 43—45 (1916 — 1917 Nr. 37), Wien, XVIII. Karl Ludwigsgasse 3/15 (1918 Nr. 3—22/23). *Schriftleitung* [*Адр. ред.*]: Wien, XV. Costagasse 7/10 (1917 Nr. 38 — 1918 Nr. 1/2). *Verwaltung* [*Адр. адм.*]: Wien, XVIII. Karl Ludwigsgasse 3/15 (1917 Nr. 38 —1918 Nr. 1/2).

Вийшло: 1914 — 1. Jg. Nr. 1—16, 1915 — 2. Jg. Nr. 1—32/33, 34—52, 1916 — 3. Jg. Nr. 1—15/16, 17—32/33, 34/35—39, 1917 — 4. Jg. Nr. 1—7/8, 9, 10/11, 12, 13/14, 15/16, 17, 18/19, 20, 21/22, 23, 24/25, 26, 27/28, 29, 30/31, 32/33, 34/35—39, 40/41, 42/43, 44/45,

1918 — 5. Jg. Nr. 1/2—7, 8/9—11, 12/13, 14, 15/16, 17, 18/19, 20/21, 22/23; *Ф*. 48×31,5 см (1914—1915), 32×23,7 см (1916—1918); *Обс*. 4 с. (1914—1915), 8 с. (1916 Nr. 3—6, 12—29, 31, 36, 1917 Nr. 1—6, 9, 12, 17, 20, 23, 26, 36—39, 1918 Nr. 3, 10, 11, 14, 17), 10 с. (1916 Nr. 30), 12 с. (1916 Nr. 32/33, 1917 Nr. 7/8, 10/11, 21/22, 24/25, 29, 42/43, 44/45, 1918 Nr. 6, 12/13, 15/16, 18/19), 16 с. (1916 Nr. 34/35, 1917 Nr. 13/14, 15/16, 18/19, 27/28, 30/31, 34/35, 40/41, 1918 Nr. 1/2, 8/9, 20/21, 22/23); *Bezugspreise* samt Zustellung [*Передпл*. з доставкою]: jährlich [річно] K. 12 (1916 Nr. 39 — 1918 Nr. 1/2), K. 20 (1918 Nr. 3—22/23). *Preis* [*Ц*.] 10 Heller (1914—1915, 1916 Nr. 3—29, 31), 15 Heller (1916 Nr. 30, 36), 20 Heller (1916 Nr. 32/33, 34/35), 30 Heller (1916 Nr. 39 — 1917 Nr. 6, 9, 12, 17, 20, 23, 26, 29, 36—39), 40 Heller (1917 Nr. 7/8, 10/11, 13/14, 15/16, 18/19, 21/22, 24/25, 27/28, 44/45, 1918 Nr. 1/2), 50 Heller (1917 Nr. 30/31, 34/35, 40/41, 42/43, 1918 Nr. 6—7, 10—11, 14, 17), 60 Heller (1918 Nr. 8/9, 12/13, 15/16, 18/19, 20/21, 22/23).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1914 — 1. Jg. Nr. 1—16, 1915 — 2. Jg. Nr. 1—52, 1916 — 3. Jg. Nr. 3—6, 12—36, 39; **НБ ЛНУ**: 1917 — 4. Jg. Nr. 1—30/31, 34/35—44/45, 1918 — 5. Jg. Nr. 1/2, 3, 6—22/23.

Примітки: У надзаголовку здвоєних номерів зазначалося: «Doppel-Nummer» [«Подвійний номер»].

Відкриваючи перший номер нового українського видання у Відні, редакція повідомляла, що провідні українські організації у Львові вирішили перенести головний український щоденник «Діло» до Відня і тимчасово продовжувати видавати його там як щотижневу газету. Це мало забезпечити неперервність української національної діяльності та української національної ідеї на час тимчасової російської окупації Галичини.

Одночасно Головною Українською Радою (ГУР) (через захоплення російськими військами Львова місцем свого осідку вона вибрала Відень) засновано часопис «Ukrainisches Korrespondenzblatt» (далі — «UK»), метою якого було «ґрунтовно інформувати громадськість монархії і зарубіжних країн про події в Галичині під час війни та висвітлювати справжнє становище на східному театрі воєнних дій. Використовуючи цілком надійне і достовірне викладення перебігу подій у Галичині, зможемо заповнити прогалини в інформації, яку публіка отримує іншими шляхами, правдиво висвітлювати сфальшовані точки зору або спеціально запропоновані чутки, що вводять в оману, про ситуацію в країні» ([Від редакції]. — 1914. — Nr. 1).

Висвітлюючи діяльність ГУР на захист інтересів українського народу на європейській арені, у часописі публікувалися численні відозви, звернення тощо: «Von der ukrainischen parlamentarischen Vertretung» [«Від українського парламентського представництва»] (1914. — Nr. 2); «Protest der ukrainischen parlarmentarischen Vertretung Galizien gegen russische Verwaltigung der Glaubensfreiheit des ukrainischen Volkes in Galizien» [«Протест української парламентської репрезентації Галичини проти російського насилля над віросповіданням українського народу в Галичині»], підписаний К. Левицьким, Є. Олесницьким та Ю. Романчуком (1914. — Nr. 4); «Protest der Ukrainer» [«Протест українців»] (1914. — Nr. 8) — протест проти антиукраїнської політики російської влади в окупованій Галичині, прийнятий та підписаний очільниками Головної Української Ради, парламентського представництва та СВУ; «Gegen den russischen Vandalismus» [«Проти російського вандалізму»] (1915. — Nr. 32/33) — протест Загальної Української Ради проти масового вивезення українського населення із Галичини та Буковини. Про реорганізацію ГУР у Загальну Українську Раду 5 травня 1915 р., яка мала стати репрезентантом усього українського народу під час війни, а також і його найвищим і єдиним представництвом на теренах Австро-Угорщини, було повідомлено читачам спеціальним зверненням (Allgemeine ukrainischer Nationalrat [Загальна Українська Рада]. — 1915. — Nr. 19).

Традиційна передова стаття, розміщена на першій сторінці часопису, зазвичай висвітлювала глобальну проблематику українського питання. Так, на винятковому міжнародному значенні України наголошував Лонгин Цегельський: «Лише короткий огляд історії Східної Європи може довести, що той, хто посідає Київ та Дніпровський басейн, має до розпорядження майже всю Східну Європу — вплив на Балкани та Центральну Європу — і стане в результаті наддержавою, що відіграє вирішальну роль» (Die internationale Bedeutung der Ukraina [Міжнародне значення України]. — 1914. — Nr. 6); міркуваннями про загальноєвропейську необхідність утворення незалежної української держави ділилися відомі німецькі політичні, громадські та наукові діячі, серед яких — Ернст Бассерман, Пауль Рорбах (Die Ukrainerfrage [Українське питання]. — 1915. — Nr. 21); у наполовину «вибіленій» цензорами статті цілі української політики та шляхи їх досягнення обґрунтовував Кость Левицький (Wege und Ziele der ukrainischen Politik [Шляхи і цілі української політики]. — 1916. — Nr. 4).

У часописі практикувалося публікування передової статті у формі матеріалу від власного кореспондента (Von unserem Berichterstatter) з конкретної європейської столиці (наприклад: «Ein Brief aus Sofia» [«Лист із Софії»] (1914. — Nr. 9; підп.: z), «Ein Brief aus Konstantinopel» [«Лист із Константинополя»] (1914. — Nr. 10; підп.: z). Темами передовиць слугували резонансні політичні події чи концептуальні європейські проблеми. У них обмірковувалися політичні та громадські рухи у сусідніх з Україною державах, характеризувалися спільні точки дотику, визначалися пріоритети на перспективу, аналізувалися взаємини України з сусідніми країнами. Зокрема, було опубліковано: «Haltung der Polen» [«Позиція Польщі»] (1914. — Nr. 7); «Die Türkei und die Ukraina» [«Туреччина та Україна»] (1914. — Nr. 12); «Auf dem Balkan (Betrachtungen eines Ukrainers)» [«На Балканах (Спостереження українця)»] (1914. — Nr. 13); «Die Ukraina und Rumänien» [«Україна та Румунія»] (1915. — Nr. 17); «Die polnische-ukrainische Frage» [«Польсько-українське питання»] (1917. — Nr. 44/45; підп.: Wladimir Zahajkewytsch). Окрім редакційної оцінки поточних подій, подавалися витяги з публікацій про них в іноземній пресі, найчастіше — у віденських часописах «Reichpost» та «Das Neue Oesterreich».

Перспективне значення України у світовій політиці підтверджувалося як численними статтями зарубіжних політичних та наукових діячів, написаними спеціально для «UK», так і зреферованими матеріалами з європейської преси. Зокрема, велике майбутнє бачив для України посол австрійського парламенту Франц Єссер (Franz Jesser) (Die Ukraina. — 1915. — Nr. 14); «беручи до уваги цензурні умови», редакція «лише скорочено повторила» витяги зі статті автора Mantis, опублікованої у газеті «Das neue Deutschland»: «Українське питання (яке цілком можна вважати безсумнівним) — найважливіша проблема, яку ця війна заторкнула. Я запевняю, що це питання мусить бути вирішене» (Der ukrainische Staat eine Notwendigkeit [Українська держава — необхідність]. — 1915. — Nr. 23) (цей конспективний матеріал був наполовину «вибілений»). Низка статей у часописі, які подавалися під заголовком «Die ukrainische Frage» [«Українське питання»], містила цитування зарубіжної преси з цієї проблематики, думки видатних українських та іноземних політичних діячів. Відновлення української державності у 1917 р. викликало нову хвилю публікацій у європейській пресі про Україну, аналізуючи які, редакція «UK» висвітлювала перспективи незалежної України на світовій політичній арені (Das Interesse Frankreich und der Schweiz an einer unabhängigen Ukraine [Інтерес Франції та Швейцарії в незалежній Україні]. — 1917. — Nr. 30/31; Das Interesse des deutschen Volkes an einer zweckmäβigen Lösung der ukrainischen Frage [Інтерес німецького народу в доцільному вирішенні українського питання]. — 1917. — Nr. 40/41, 44/45).

Для повноти картини «сусідських» суджень про українське питання редакція постійно характеризувала ставлення російської політичної еліти до цієї проблеми, «озвучуючи» його красномовним цитуванням численних російських періодичних видань, неодноразово вміщувала обсягові матеріали з обговоренням антиукраїнських виступів російського політикуму. Зокрема: «Herr Milukoff gegen die Ukrainer» [«Пан Мілюков проти українців»] (1915. — Nr. 24), «Der russische Panslawismus» [«Російський панславізм»] (1915. — Nr. 31) — зреферована стаття професора Віденського університету Ганса Юберсберґера (Hans Übersberger) про панславізм як «підкопну» роботу російської зовнішньої політики тощо. Цю ж тему розвинув професор Володимир Калинович, аналізуючи зміну гасел російської пропагандистської машини з непопулярного панславізму, що виродився і вичерпав себе, на модерний уявний т. зв. неославізм, який мав би звести всі слов'янські «струмочки» в єдине російське «море» (Der Neoslawismus und die Ukrainer [Неославізм та українці]. — 1915. — Nr. 51).

Особлива увага у часописі приділялася українському вояцтву, яке в лавах австрійської армії виборювало українську державність, — про його виняткову мужність і відвагу у боях йшлося у численних матеріалах: «Der ukrainische Soldat im jetzigen Kriege» [«Український солдат у теперішній війні»] (1914. — Nr. 4), «Neue Anerkennungen für ukrainische Schütze» [«Нові відзначення українських стрільців»] (1914. — Nr. 15); друкувалися списки нагороджених військовими відзнаками українських стрільців («Auszeichnungen ukrainischer Soldaten» [«Нагородження українських солдатів»] (1914. — Nr. 10, 11); постійно поповнювалася новими іменами рубрика «Auszeichnungen von Offizieren und Mannschaften ukrainischer Nationalität» [«Відзначення офіцерів та рядових української національності»] (1914—1915 рр.), вміщувалися передруки про звитягу українських січовиків із зарубіжної преси (часто п. н. «Ukrainische Freischützen» [«Українські вільні стрільці»]). Захоплений відвагою українських вояків, відвідав фронтову «лінію вогню» спадкоємець австрійського трону ерцгерцог Карл Франц Йозеф і «власноручно прикріпив медалі за відвагу слухачеві аграрної академії Андрію Мельнику, селянину Фе-

Ukrainisches
Korrespondenzblatt

Herausgeber: Präsident des Allgem. Ukrainischen Nationalrates Dr. KONSTANTIN LEWYZKYJ. | Erscheint 2mal monatlich. Preis 10 Heller. | Verantwortlicher Redakteur: Professor JAROSLAW WYTOSCHYNSKYJ.

Schriftleitung und Verwaltung: Wien, 8. Bezirk, Josefstädterstraße Nr. 43—45, 1. Stock, Tür 8.

Erhältlich im Zeitungsbureau: H. Goldschmiedt, I., Wollzeile 11, sowie in der Verwaltung der „Reichspost", VIII., Strozzigasse 8 und in jeder größeren Tabak-Trafik :-: Nachdruck mit Quellenangabe gestattet.

Nr. 6. Wien, am 25. März 1916. 3. Jahrg.

Die Errichtung einer ukrainischen Universität in Lemberg.

Von Universitätsprofessor Reichsratsabgeordneten Dr. St. Dnistrjanskyj.

Die Frage der Errichtung nationaler Universitäten ist nicht alten Ursprungs und hängt mit der Entstehung der modernen nationalen Idee als Ergebnis der auf Nationen angewendeten „Menschenrechte" zusammen. Bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts haben alle Universitäten einen internationalen Charakter, indem die Vortragssprache an denselben von der Nationalität der an sie gewiesenen Bevölkerungskreise nicht abhängig war.

Nichtsdestoweniger waren die Ukrainer schon frühzeitig bestrebt, ihrer heimischen Doktrin in der europäischen Wissenschaft eine würdige Stellung zu verschaffen. Schon im 11., 12. und 13. Jahrhundert wurden in der Ukraine berühmte Kulturzentren in Kyjiw, Perejaslaw, Tschernyhiw, Halytsch, Wolodymyr geschaffen; die damaligen Kyjiwer Fürsten gründeten Schulen, errichteten Bibliotheken; Gelehrte, wie Klymentyj Smolytsch, oder die Verfasser der alten ukrainischen Chroniken waren der damaligen europäischen Wissenschaft gewiß gewachsen.

Im 15. bis zum 17. Jahrhundert waren viele ukrainische Studenten an verschiedenen europäischen Universitäten inskribiert und bereits im 16. Jahrhundert traten unter dem Einfluß der westeuropäischen Kultur die Bestrebungen hervor, höhere Schulen und Kollegien in der Ukraine zu gründen. Besondere Beachtung verdienen die damaligen Akademien in Ostroh und in Kyjiw, wie auch die Bemühungen, in Cholm eine Akademie zu gründen. Die größte Bedeutung kommt aber unbestritten der Kyjiwer-Mohylanischen Akademie zu, welche nach dem Muster westeuropäischer Universitäten errichtet war und der die Aufgabe zufiel, die Europäisierung Rußlands im 17. und 18. Jahrhundert durchzuführen. Der kulturelle Einfluß der Kyjiwer Mohylanischen Akademie erstreckte sich auch auf Bulgaren und Serben.

Darauf beschränkten sich aber nicht die damaligen Bestrebungen des ukrainischen Volkes. In dem mit Polen geschlossenen Vertrag zu Hadjatsch 1658 haben die Polen versprochen, außer der bereits bestehenden Mohylanischen Akademie noch eine ukrainische Universität zu errichten. Diese Verpflichtung ging aber nicht in Erfüllung, vielmehr beeilten sich die Jesuiten, für polnische Zwecke in Lemberg eine Akademie zu gründen.

Abgesehen davon, hörten auch im 18. Jahrhundert die Bestrebungen der Ukrainer nach Errichtung neuer Universitäten nicht auf. So trachtete der Hetman Rosumowskyj in Buturyn eine ukrainische Hochschule zu gründen, und der ukrainische Adel strebte nach Errichtung einer Universität in Tschernyhiw.

Die politische Abhängigkeit hat aber alle diese Bestrebungen zu Fall gebracht. Dem politischen Drucke Rußlands mußte auch die Mohylanische Akademie zum Opfer fallen; sie wurde im 19. Jahrhundert durch die Kyjiwer Geistliche Akademie und durch die Kyjiwer Universität ersetzt, an denen hervorragende ukrainische Gelehrte tätig waren und noch gegenwärtig wirken.

Das 19. Jahrhundert ist für die Geschichte europäischer Universitäten von großer Bedeutung; nach und nach kommt auch bei ihnen die nationale Idee zum Durchbruch. Die erste Anregung kam von Rousseau in der Theorie über die Souveränität des Volkes. Die französische Revolution brachte die „Menschenrechte" zur Geltung und so wurden die Angehörigen aller Stände und Klassen gleichgestellt. Dieses Gefühl der Gleichheit und Einigkeit brachte die Volkselemente einander näher und es entstand das Bewußtsein der nationalen Angehörigkeit. Im Jahre 1808 wendete sich der berühmte Philosoph Fichte an die deutsche Nation und wies auf die Muttersprache als den mächtigsten Faktor der nationalen Einigung, auf einen Faktor, der weit voneinander liegende nationale Elemente in eine Ideengemeinschaft, in ein intellektuelles Ganzes vereinigen solle. Die Folge dieser nationalen Strömung war die, daß die europäischen Völker und Nationen sowohl auf kulturellem, als auf politischem Gebiete eine Vereinigung im Innern und eine Scheidung nach außen anstrebten.

So erscheint die nationale Schule als Erzeugnis des 19. Jahrhunderts. Sie ist national sowohl in England als in Deutschland, sowohl in Frankreich als in Italien.

дору Михайліву та учневі восьмого класу Львівської гімназії Василю Пучинському» (Der Thronfolger bei den ukrainischen Freischützen [Спадкоємець трону в українських Вільних стрільців]. — 1915. — Nr. 2). Про «junge Amazone» [«юну амазонку»] Олену Степанів йшлося у статті «Ein weiblicher Kadettaspirant» [«Жіночний кадет-аспірант»] (1915. — Nr. 3). Час від часу друкувалися «підсумкові» матеріали п. н. «Ukrainische Helden» [«Українські герої»], які базувалися на публікаціях німецької та австрійської преси. Так, своєрідний «звіт» з поля бою офіцера одного з бойових підрозділів містився у статті «Ukrainische Helden. Aus den Kämpfen in Montenegro (Aus dem Tagebuch eines Offiziers des IV./80. Infanteriebataillons)» [«Українські герої. З боїв у Монтенеґро (Зі щоденника офіцера піхотного батальйону IV/80)»] (1915. — Nr. 15) (передрук із віденської газети «Reichpost»).

Редакція часопису не випускала з поля зору широкомасштабну діяльність українських харитативних організацій у Відні. Зокрема, Комітет допомоги українським біженцям із Галичини, що шукали порятунок від російської окупації цього краю, регулярно надавав необхідні інформацію та інструкції (Für die ukrainische Flüchtlinge aus Galizien und der Bukowina [Для українських біженців з Галичини та Буковини]. — 1914. — Nr. 3, 6), роз'яснення п. н. «Ukrainische Flüchtlinge in den einzelnen Kronländern» [«Українські біженці в окремих коронних землях»] (1914. — Nr. 4); подавалися звіти про фінансову допомогу біженцям («Bericht über die bisherige Unterstützungsaktion und den bevorstehenden Geldmittelbedarf des Hilfskomitees für ukrainische Flüchtlinge aus Galizien und der Bukowina» [«Звіт про попередню акцію підтримки та майбутнє фінансування потреб українського допомогового комітету біженцям з Галичини та Буковини»]. — 1914. — Nr. 9), де, зокрема, інформувалося, що на кінець жовтня 1914 р. було зібрано 32 500 крон. На час перебування у Відні українським біженцям були організовані курси з метою поглиблення знань з організації та провадження кооперативного сільського господарства (Landwirtschaftlicher Genossenschaftskurs für ukrainische Flüchtlinge in Wien [Сільськогосподарський кооперативний курс для українських біженців у Відні]. — 1915. — Nr. 10). Українське жіноцтво на еміграції опікувалося пораненими українськими вояками, «які жертвували свою кров для Вітчизни» (Das Ukrainische Damenhilfskomitee für verwundete Soldate [Український жіночий допомоговий комітет пораненим солдатам]. — 1915. — Nr. 18).

У часописі ґрунтовно обговорювалося значення України для світової економіки (цей аналіз було започатковано статтею «Die wirtschaftliche Bedeutung der russischen Ukraina» [«Господарське значення російської України»] (1914. — Nr. 5). Аналогічна проблематика розвивалася у публікації В. Пачовського «Die wirtschaftliche Bedeutung der Ukraina für die Weltpolitik» [«Економічне значення України у світовій політиці»] (1914. — Nr. 6), який, зокрема, наголошував: з ходом світової війни німецький світ усвідомив, що зупинити «монгольську орду» Російської імперії, яка є загрозою для європейської культури, здатна лише Україна з її тридцятимільйонним населенням: «Без Фінляндії, без Польщі, без балтійських країн Росія зможе, брязкаючи мечем, і надалі загрожувати економічній безпеці сусідніх держав. Однак без України впливи Росії у Європі опустяться на нижчий рівень». Постійні тематичні замітки інформували про стан справ у різних галузях української економіки (Die chemische Industrie in der Ukraine [Хімічна індустрія в Україні]. — 1917. — Nr. 20; Die Zuckerindustrie der Ukraine [Цукрова індустрія України. — 1917. — Nr. 29]; ін.).

Неодноразово на сторінках видання вміщувалися матеріали про особливу роль української греко-католицької Церкви у справі творення національного духу галицьких українців, плекання народної традиції та християнської віри (Eine Heldentat des ukrainischen Metropoliten Grafen Andreas Szeptyckyj [Геройський подвиг українського митрополита графа Андрея Шептицького]. — 1914. — Nr. 1; 1809 und 1914 [1809 і 1914]. — 1915. — Nr. 6; підп.: W. K. (крипт. Володимира Калиновича); ін.); часопис відстежував події, що стосувалися долі митрополита Андрея, відправленого царською владою на заслання в Росію, постійно надаючи читачам по можливості вичерпну інформацію (Metropolit Graf Szeptyckyj in Kursk [Митрополит граф Шептицький в Курську]. — 1914. — Nr. 8; Andreas Graf Szeptyckyj [Андрей граф Шептицький]. — 1914. — Nr. 15; Der Metropolit Scheptyzkyj in Peterburg [Митрополит Шептицький в Петербурзі]. — 1917. — Nr. 15/16; Die Heimkehr des Metropoliten Grafen Scheptyzkyj [Повернення Митрополита графа Шептицького додому]. — 1917. — Nr. 27/28).

У публікаціях часопису порушувалася болюча тема окупації Галичини російськими військами, в обозі яких прибули численні православні церковнослужителі. Незмінною складовою боротьби з українством була заборона української мови: «Українська мова вигнана з усього суспільного життя і комунікації. Українські надписи на залізничних двірцях видалені і замінені

російськими (та польськими). Розпорядженням влади також припинені українські часописи…» (Neues über die russische Gewaltherrschaft in Ostgalizien [Нове про російську тиранію у Східній Галичині]. — 1914. — Nr. 5). «Імпортовані» у Львів для русифікації населення ортодоксальні церковники проповідували російською мовою, яку ніхто не розумів, тому змушені були вдаватися до послуг перекладачів (Russische Popen in Lemberg [Російські попи у Львові]. — 1914. — Nr. 9); навернення українців Галичини до «русского мира» велося шляхом брутальної заборони греко-католицького обряду та запровадження московського (Russische Popen in Galizien [Російські попи в Галичині]. — 1914. — Nr. 15). Постійною темою публікацій було обговорення окупації Галичини російськими військами — редакція висвітлювала всі нюанси політики «братів-визволителів». Під заголовком «Russische Wirtschaft» [«Російське господарювання»] у часописі друкувалися актуальні матеріали про «досягнення» російської окупації Галичини, переважно з посиланнями на російську та європейську пресу.

Особливого значення редакція надавала протидії російській пропагандистській машині, яка після анексії царськими військами Галичини запрацювала із надзвичайною потужністю. Автори «UK» друкували «викривальні» матеріали та полемізували стосовно імперських тверджень ворожої пропаганди, успішно спростовували вигадки і наклепи на національно-визвольний рух, походження українського народу та його мови, викривали імперську суть політики царської Росії, роз'яснювали небезпеку для народів Європи російського імперіалізму. Зокрема, в роки Першої світової війни широко експлуатувалася теза про належність українців до «великоруської» нації. Перегляд матеріалів європейської, зокрема угорської та польської, преси цієї тематики сфокусував увагу читацької аудиторії на таких «ударних» пунктах програми для російської армії і політичної пропаганди, як: українська мова — діалект великоросійської (не беручи до уваги висновок Російської академії наук про окремість цих двох мов, який науково доводив причини нерозуміння один одного представників обох народів на мовному рівні); заборона преси українською мовою; планування виселення українських селян з їхніх земель у Галичині та колонізації її 300 тисячами сибірських селян і т. п. (Die Ruthenen sind doch keine Russen [Рутенці — все ж таки не росіяни]. — 1915. — Nr. 2).

У низці публікацій часопису висвітлювалися події Лютневої революції 1917 р. в Росії, відновлення української державності на території підросійської України, діяльність Центральної Ради та інших українських інституцій (Ausrufung einer selbstständigen ukrainischen Republik [Проголошення самостійної Української республіки]. — 1917. — Nr. 26; Die Selbstverwaltung der Ukraine anerkannt [Автономію України визнано]. — 1917. — Nr. 27/28; підп.: Wladimir Kalynowytsch; Das Arbeitsprogramm der ukrainischen Regierung [Робоча програма українського уряду]. — 1917. — Nr. 39; ін.).

Серед численних часописних тем належне місце відводилося життю та діяльності української діаспори (Die Ukrainer in Nordamerika und der Krieg [Українці в Північній Америці та війна]. — 1914. — Nr. 8; Die Ruthenen in Brasilien [Рутенці в Бразилії]. — 1915. — Nr. 9; Ukrainische Spenden aus Amerika [Українські пожертви з Америки]. — 1915. — Nr. 27; Die ungarischen Ukrainer [Угорські українці]. — 1915. — Nr. 23; ін.). В'ячеслав Будзиновський ознайомлював читачів із колоритним відгалуженням українства — кубанськими козаками (Die Kubanjkosaken [Кубанські козаки]. — 1915. — Nr. 10—12, 20, 24, 28—31).

Поряд з цим у 1914—1915 рр. у виданні функціонували тематичні рубрики. Серед них — рубрика «Feuilleton», під якою вміщувалися публіцистичні та художні тексти (Galicien [Галичина]. — 1914. — Nr. 4; підп.: Ostap Hrycaj; Die Kosaken [Козаки]. — 1914. — Nr. 7; «Dort vorne» Ukrainischer Sitschower-Schütze [«Там попереду» Українські січові стрільці]. — 1914. — Nr. 9; Entgegnung den politischen Philologen betreffend die ukrainische Sprache [Репліка політичним філологам стосовно української мови]. — 1914. — Nr. 11, 12, 14 (зреферований виступ Олександра Колесси на засіданні австрійського парламенту); Stille Helden [Тихі герої]. — 1915. — Nr. 18; підп.: Eugen Mandytschewsky). Час від часу друкувалися розповіді очевидців про воєнні дії, які змальовували будні українських стрільців. Із продовженням подавалася стаття Степана Рудницького «Die Ukraine vom politisch-geographischen Standpunkt» [«Україна з політико-географічної точки зору»] (1916. — Nr. 23—32/33). Давність українського народу та його державності підтверджували екскурси в українську історію (Innere Kolonization in Galizien [Внутрішня колонізація в Галичині]. — 1915. — Nr. 30; підп.: Dr. Eugen von Philippovitsch). Цю рубрику доповнювали іноді «вкраплення» літературних творів, серед яких — поезії Т. Шевченка у перекладі Меланії Адріани Семаки (1918. — Nr. 20/21), нарис «Am Nordbahnhof (Selbsterlebtes)» [«На Північному вокзалі (Власний досвід)»] (1918. — Nr. 22/23) її ж авторства.

Публікації рубрики «Nachrichten des ukrainischen Pressbüros in Berlin» [«Вісті українського прес-бюро в Берліні»] урізноманітнювали інформаційні матеріали часопису офіційними відомостями української пресової агенції в Берліні.

Під рубрикою «Ucrainica» друкувалися повідомлення про вихід українських часописів, зокрема «Ukrainische Nachrichten», «Вістника Союза визволення України» та «Діла», видавання якого було перенесено у той час до Відня, книг М. Грушевського «Ein Ueberblick der Geschichte der Ukrainer» (Відень, 1914), І. Пулюя «Ukraina und die Türkei» (Прага, 1914) та ін.

У «UK» функціонували рубрики: «Blätterstimmen und kleine Notizen» [«Голоси преси і короткі замітки»] (короткий огляд європейської, насамперед німецької, преси на предмет українського питання, зокрема, аналізувалися матеріали віденських часописів «Information», «Österreichischen Rundschau», «Montagsblatt», «Frankfurter Zeitung», «Berliner Tagblatt», угорського — «Pester Lloyd», російських — «Речь», «Русскія Вѣдомости», «Русское Слово»), яку від Nr. 16 за 1914 р. заступила рубрика «Neueste politische Nachrichten» [«Останні політичні вісті»] (насамперед інформація про діяльність українських політичних та громадських інституцій, зокрема Українського парламентарного клубу); «Politische Mitteilungen» [«Політичні повідомлення»] (від 1916 р.); «Kleine Mitteilungen» [«Короткі повідомлення»] = «Mitteilungen» [«Повідомлення»].

Рубрики бібліографічного плану («Büchereinlauf» [«Книжкові надходження»], «Bücherschau» [«Книжкова виставка»], «Neue Bücher» [«Нові книжки»]) ознайомлювали з новинками книговидавництва.

Від 1917 р. часопис поповнився новими рубриками: «Nachrichten aus der Ukraine» [«Новини з України»], «Aus der politischen Tageschronik» [«З політичної хроніки дня»], «Letzte Nachrichten» [«Останні новини»]; 1918 р. — «Mitteilungen» [«Повідомлення»].

У виданні друкувалися некрологи видатних українських діячів, зокрема Василя Даниловича (1914. — Nr. 10), єпископа Костянтина Чеховича (1915. — Nr. 20), Ярослава Весоловського (1917. — Nr. 24/25), Федора Вовка (1918. — Nr. 22/23).

Часопис піддавався жорсткій цензурі, багато чисел були наполовину «вибіленими». Цензурувалися навіть такі рубрики, як «Neue Bücher» [«Нові книжки»], інколи виходячи порожніми колонками із задекларованим заголовком. Часто зазначалося, що актуальний номер побачив світ другим накладом через «цензурні труднощі».

На останній сторінці «UK» рекламувалися: львівські газети «Діло» («один з найбільших щоденників монархії») та «Свобода», український віденський часопис «Ukrainische Rundschau», берлінський журнал «Osteuropäische Zukunft», львівський ілюстрований півмісячник «Шляхи», друкована продукція видавництва СВУ у Відні, українські новодруки німецькою мовою (серед них — «Українська державна ідея та війна проти Росії» Д. Донцова, «Українська і російська мови» Є. Огоновського, «Україна, українці та інтереси Німеччини» Є. Левицького).

На початку травня 1918 р. редакція повідомила читачів про затримку випуску видання через нестачу в друкарнях паперу. Його здвоєні номери почали з'являтися із щораз більшим інтервалом, значно відхиляючись від задекларованого чотириразового виходу на місяць: Nr. 18/19 було випущено 11 травня, Nr. 20/21 — 1 липня 1918 р. Своє п'ятирічне існування часопис припинив 23 липня 1918 р.

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 21/1541—21а/1542.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3306; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1984. — Vol. 4. — P. 464; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — К., 1999. — С. 256.

Н. Кулеша

1915 р.

708

LA REVUE UKRANIENNE: Publication non périodique illustrée [Неперіодичне ілюстроване видання] (1917). — Paraît tous les mois [Виходить щомісяця] (1915). № 1. 1915, juillet.

Mensuel édité [*Щомісячно редагує*] Arthur Seelieb (1915 № 1—3). *Directeur* [*Голов. ред.*] Eugène de Batchinsky (1915 № 4/5 — 1917 № 7): **Lausanne, 1915, 1917**: Lausanne *imprimerie* Coopèrative la concorde. *Rédaction et Administration* [*Адр. ред. і адм.*]: Chemin de Mornex, 17.

Вийшло: 1915 — № 1—4/5, 6, 1917 — № 7, [?]; *Ф.* 23,5×16 см; *Обс.* від 82 с. до 52 с. (1915), 36 с. (1917); *Передпл.*: річно 20 fr., за кордон 24 fr. *Ц.* окремого номера від 2 fr. 50 до 1 fr. 50.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — № 1—6; **БРАН**: 1915 — № 1, 3—6, 1917 — № 7.

Примітки: 1916 р. часопис не виходив. Пагінація сторінок валова. Видання ілюстроване, обкладинка кольорова.

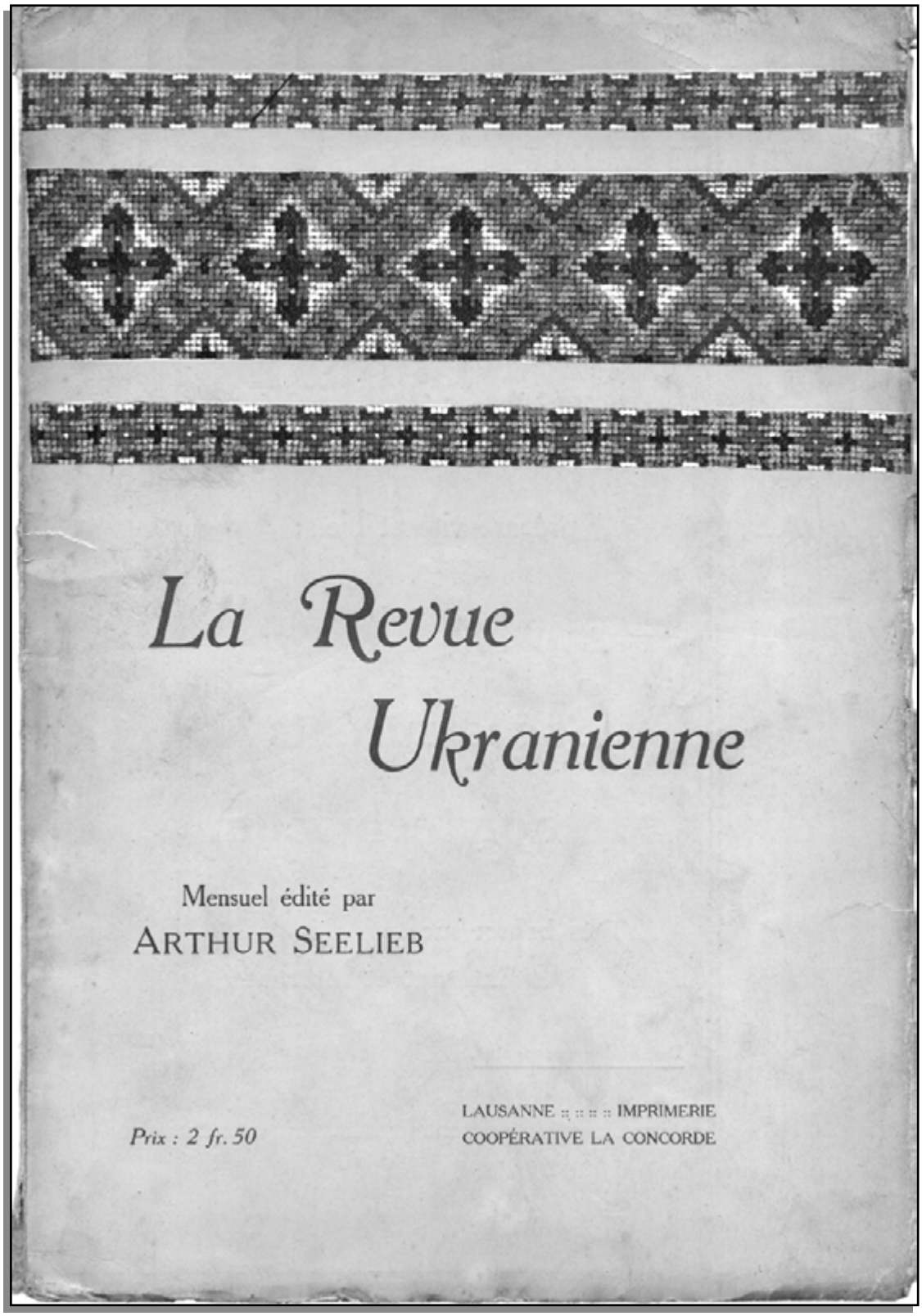

La Revue Ukranienne

Mensuel édité par
ARTHUR SEELIEB

Prix : 2 fr. 50

LAUSANNE :: :: :: :: IMPRIMERIE
COOPÉRATIVE LA CONCORDE

Для поширення пропагування українського питання у країнах Антанти Союз визволення України у липні 1915 р. розпочав видавати неперіодичний ілюстрований журнал «La Revue Ukranienne». Редактором місячника став Артур Зеліб — професор Лозаннського університету, літературознавець, публіцист і перекладач. До редакції часопису входили також Андрій Жук та Євген Бачинський, який очолив редакцію у жовтні 1915 р. Адміністрацію журналу 1915 р. вів В. Левинський. Вигляд видання дозволяє з'ясувати рівень зацікавленості українським питанням у Європі: шість номерів за 1915 р. були віддруковані на якісному папері, в кольоровій глянцевій обкладинці, після півторарічної перерви сьомий номер за 1917 р. вийшов на папері нижчої якості у звичайній обкладинці. Два перших зшитки були видані накладом 7000 примірників і розіслані «по всьому світі». Переклади французькою мовою здійснював французький публіцист Жільбер Броше, прихильник українського визвольного руху, окремі тексти перекладав А. Зеліб.

У програмній статті А. Зеліб підкреслював, що основна мета часопису — популяризація українського питання, цілісне інформування про українську історію та літературу, оскільки для більшості людей у Європі Україна є невідомою країною. Необхідно, щоб післявоєнна політика центральних європейських держав зважала на вимоги усіх пригноблених народів. Оскільки українське питання стояло на порядку денному, воно повинно бути розв'язане, і лише тоді Україна зможе повністю розвинути усі свої можливості. Редактор наголошував на тому, що, будучи неукраїнцем, забезпечує своє видання від підозр у шовінізмі, і пропонував підтримку усім пригнобленим народам Росії. На завершення А. Зеліб звертався до вільних народів із закликом допомогти Україні у її визвольній боротьбі (Seelieb A. Notre programme [Наша програма]. — № 1).

Виконуючи задекларовану програму часопису, А. Зеліб ознайомлював читачів з історією та культурою України, публікуючи статтю М. Костомарова «Дві руські народності» у французькому перекладі Ж. Броше (Deux nationalités russes. — № 1, 2, 4/5), власні краєзнавчу розвідку «L'Ukraine et les Ukraniens» [«Україна й українці»] (№ 1—3; підп.: Arthur Seelieb) (із зображеннями карпатських краєвидів, дніпровських порогів, поліських боліт) та статтю «Le maitre et son disciple: M. Dragomanoff» [«Майстер та його учень: М. Драгоманов»] (№ 3; підп.: A. Seelieb), змістовні матеріали Є. Бачинського «Société Scientifique Tarass Chevchenko à Lemberg» [«Наукове Товариство імені Тараса Шевченка у Львові»] (№ 1; підп.: Eugène Batchinsky) та В. Дорошенка «Les partis politiques dans l'Ukraine russe» [«Політичні партії в російській Україні»] (№ 1; підп.: V. Dorochenko).

Випустивши у світ три перших номери часопису, А. Зеліб змушений був піти з посади редактора, оскільки його звинувачували у пронімецькій налаштованості журналу з огляду на німецьке походження, а публікації проти російського шовінізму розглядали як тенденційну антиросійську орієнтацію, що створювало проблеми з доступом журналу до Франції — союзниці Росії.

Редакцію далі провадив «український комітет» на чолі з Є. Бачинським, дотримуючись задекларованого курсу журналу.

Для всебічного висвітлення українського питання на сторінках «La Revue Ukranienne» були опубліковані матеріали Андрія Жука «Paroles et actions» [«Слова й діла»] (№ 4/5; підп.: A. Jouk) і «Pays de Kholm et de Volhynie» [«Холмщина та Волинь»] (№ 4/5; підп.: A. J.), Михайла Лозинського «Comment les Polonais comprennent leur liberté» [«Як поляки розуміють свою волю»] (№ 4/5, 6; підп.: Docteur M. Lozynsky), Є. Бачинського «Les instutions nationales ukraniennes pendant l'occupation de la Galicie par les Russes» [«Українські національні інституції в часи окупації Галичини росіянами»] (№ 4/5; підп.: E. B.), А. Вовчанського «La question ukranienne à la Douma d'Empire» [«Українське питання у Державній думі»] (№ 6; підп.: A. Vovtchansky) та інших авторів.

У грудні 1915 р. часопис порушив питання про український університет у Львові, що було заявлено у меморандумі Загальної Української Ради у листопаді 1915 р. На підтримку українського університету у Львові виступив французький публіцист Ж. Броше, загостривши увагу на складних українсько-польських взаєминах у Східній Галичині (№ 6).

Якщо на початках журнал висилався і до Росії, то 1916 р. британською цензурою був заборонений його доступ навіть до приватних осіб та редакцій газет. Його отримували лише члени парламенту. Аналогічна ситуація склалася з Італією, звідкіля не тільки поверталися номери, вислані у цю країну, а й було відмовлено пропускати часопис до Греції.

Сьомий номер журналу після півторарічної перерви вийшов у червні 1917 р., що пояснювалося нестачею коштів. У цьому номері редакція коротко узагальнила визначальні події минулого року у світі й Україні зокрема. Своїми думками на цю тему ділилися автор під криптонімом В. у публікації «La mouvement ukr-

anien depois la Révolution» [«Український рух із часу революції»], Ж.-Б. де Монбран у статті «L'Ukraine et la Révolution russe» [«Україна і російська революція»] (підп.: G. B. de Montbrand), член президії СВУ Мар'ян Меленевський в публікації «La Ligue et la Révolution russe» [«Союз Визволення України» і російська революція»] (підп.: M. Melenevsky).

У тому ж номері О. Скоропис-Йолтуховський у статті «Les camps de prisonniers Ukraniens en Allemagne et en Autriche» [«Табори українських полонених у Німеччині та Австрії»] (підп.: A. Ckoropyse de Joltoukhovsky) та невідомий автор у дописі «Les prisonniers de guerre Ukrainiens et la Révolution» [«Українські військовополонені і революція»] привернули увагу до становища військовополонених-українців у таборах Австрії й Німеччини та їхніх політичних поглядів.

Літературно-наукова частина журналу представлена творами Василя Стефаника «Вечірня година» (у французькому варіанті — «Crepuscule» [«Сутінки»]) (№ 1; у пер. S. [А. Зеліб] та Н.), Л. Ґанґгофера «L'Ukranien tel qu'il est» [«Яким є Українець?»] (№ 2; підп.: Louis Ganghofer), В'ячеслава Потапенка «Vers les nouveaux nids» [«На нові гнізда»] (№ 3; підп.: Viatcheslav Potapenko), поезією О. Кобця (№ 7). Є. Бачинський подав до часопису статті: «Abrégé de statistique sur l'Ukraine» [«Короткі статистичні дані про Україну»] (№ 4/5; підп.: Eugène B.), «Musées ukraniens» [«Українські музеї»] (№ 6; підп.: Eugène Batchynsky); ін.

Окрім основних суспільно-політичної і літературно-наукової частин, в журналі функціонували постійні предметні рубрики: «Revue des Revues» [«Огляд журналів»], «Bibliographie» [«Бібліографія»], «Chroniques» [«Хроніка»], «Documents» [«Документи»], які з № 4/5 були доповнені новими: «Nouveaux livres et journaux» [«Нові книги і журнали»], «Livres á vendre» [«Книги в продажу»], «Revue ukraniennes» [«Український огляд»], «Annonces» [«Анонси»].

Під рубрикою «Revue des Revues» вміщувалися актуальні статті з європейської преси, насамперед ті, що характеризували українську історію, культуру, мову. Окрім оглядів редактора, скомпонованих п. н. «Presse romande» [«Преса французької Швейцарії»], «Presse espagnole» [«Іспанська преса»] та ін., тут містилися добірки матеріалів, підготовлених Олексою Семенівим (представником СВУ в Італії): «La presse en France et l'Ukraine» [«Преса Франції та України»] (№ 2; підп.: A. S.), «La presse en Italie et l'Ukraine» [«Преса Італії та України»] (№ 3; підп.: A. Semenov), Ґ. Рафаловичем «Liste des principaux articles anglais concernant l'Ukraine» [«Перелік основних статей англійською стосовно України»] (№ 3; підп.: G. Raffalovitch); ін.

Ґрунтовною у журналі була рубрика «Bibliographie». Під нею друкувалися рецензії на книги С. Рудницького «Der Oestliche Kriegsschauplatz» [«Східний театр воєнних дій»] (№ 1), С. Томашівського «Die Weltpolitische Bedeutung Galiciens» [«Значення Галичини у світовій політиці»] (№ 2), М. Лозинського «Die Schaffung einer ukrainischen Provinz in Oesterreich» [«Створення української провінції в Австрії»] (№ 3); ін.

Суспільні, політичні, культурні новини підверстувалися під рубрикою «Chroniques», серед них — некрологи єпископа Костянтина Чеховича (№ 1), Теофіля Меленя (№ 2), повідомлення «Conférence politique des Ukraniens russes» [«Політична конференція російських українців»] (№ 1), «Le Musée national ukranien à Lemberg» [«Український національний музей у Львові»] та «Un correspondant russe sur la culture ukranienne en Galicie» [«Російський кореспондент про українську культуру Галичини»] (№ 3).

Під рубрикою «Documents» уміщувалися програмні документи, відозви, звернення політичних і громадських інституцій, зокрема, були опубліковані: «Programme de «La Ligue pour la libération de l'Ukraine» [«Програма Союзу визволення України»] та «Eloge de la légion ukranienne» [«Хвала українського легіону»] (№ 1), «Appel du Conseil général ukranien. (Interdit en austriche-Hongrie)» [«Відозва Загальної Української Ради. (Заборонена в Австро-Угорщині»)] (№ 2), «Protestation du Conseil national ukranien contre la transportation en masse des populations ukraniennes de la Galicie orientale et de la Bukovine en Russie» [«Протест Національної Української Ради проти масового вивезення українців Східної Галичини та Буковини в Росію»] та «Appel du Comité de la «Géorgie libre» au monde civilisé» [«Звернення комітету «Вільна Грузія» до цивілізованого світу»] (№ 3).

На внутрішніх сторінках обкладинки друкувалася інформація про Союз визволення України та його видання різними мовами.

Симон Наріжний подає, що усього вийшло дев'ять номерів «La Revue Ukranienne».

Останній наявний (7-й) номер з'явився у червні 1917 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 278; ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 31/1552.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2480;

Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1984. — Vol. 4. — P. 362; *Наріжний С.* Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / Симон Наріжний. — Прага, 1942. — Част. 1. — С. 14—15; *Цвенгрош Г.* За вільну й незалежну: Українське питання у Швейцарії періоду Першої світової війни / Густав Цвенгрош // Дзвін. — 1992. — № 3/4. — С. 117—123; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — К., 1999. — С. 256—257; *Патер І.* Союз Визволення України: Заснування, політична платформа та орієнтація / Іван Патер // Вісник Львівського університету. Сер. Історична. — Львів, 1999. — Вип. 34. — С. 335; *Сидоренко Н.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Наталя Сидоренко. — К., 2000. — Ч. 1: Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — С. 24; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд. Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 142; *Кураєв О.* Українське питання у пресі центральних держав від початку Першої світової війни до «літнього наступу» 1915 року / Олексій Кураєв // Український археографічний щорічник. — К., 2006. — Вип. 10/11. — С. 846; *Соколов В.* Українсько-французькі зв'язки у сфері культури / Віктор Соколов // Вісник Книжкової палати. — 2010. — № 6. — С. 42.

Н. Кулеша

709

L'UKRAINE. — Edition non-périodique [Неперіодичне видання] (1915—1916 № 14, 1917 № 19(37) — 1918 № 40); Paraît tous les quinze jours [Виходить кожних чотирнадцять днів] (1916 № 15 — 1917 № 18(36); Organe independent paraissant tous les jeudis [Незалежний орган з'являється кожен четвер] (1918 № 41 — 1919 № 100). № 1. 1915, 1 juin.

Lausanne, 1915—1921: *Editeur* [*Вид.*] W. Stepankowski. *Imprimeries* [*Друк.*] Réunies S. A. Lausanne. *Adresse de la Rédaction* [*Адр. ред.*]: 23, Avenue de la Gare (1915 — 1917 № 1(19). *Redaction et Administration* [*Адр. ред. і адм.*]: 23, Avenue de la Gare (1917 № 2(20) — 1918 № 69), 11, Avenue de la Gare (1918 № 70 — 1921).

Вийшло: 1915 — № 1—7, 1916 — № 8—18, 1917 — № 1(19)—6/7(24/25), 8(26), 9/10(27/28)—20(38), 1918 — IVme Ann. № 39—64/65, 66—81/82, 1919 — Vme Ann. № 83—112, 1920 — VIme Ann. № 113—123, 1921 — VIIme Ann. № 124; *Ф.* 50×33 см; *Обс.* 4 с., 2 с.; здвоєні номери та номери з додатком 6 с., 8 с.; *Передпл.*: річно 10 fr. *Ц.* окремого номера 20 centimes.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — № 4; **НБ ЛНУ**: 1920 — VIme Ann. № 115; **БРАН**: 1917 — № 8(26); **НТШ**: 1915 — № 1—7, 1916 — № 8—18, 1917 — № 1(19)—20(38), 1918 — IVme Ann. № 39—81/82, 1919 — Vme Ann. № 83—112, 1920 — VIme Ann. № 113—123, 1921 — VIIme Ann. № 124.

Примітки: За літературними джерелами, редактор і видавець — Володимир Степанківський, співредакторами послідовно були Олександр Коваленко (1915—1916 рр.) та Євген Бачинський. Додатки: 1918 р. до № 40 — «Les événements en Ukraine chronoloqiuement» [«Хронологія подій в Україні»]; 1919 р. до № 101 — «Documents diplomatiques» [«Дипломатичні документи»], до № 105 — «Le rapatriment de nos prisonniers de guerre en Allemagne» [«Репатріація наших військовополонених у Німеччині»].

Громадсько-політичне видання, присвячене українським справам. На початках існування із газетою співпрацював граф Михайло Тишкевич, підтримуючи часопис фінансово.

У вступній статті, опублікованій в інавгураційному номері, зазначалося, що новий часопис покликаний інформувати усіх зацікавлених долею українського народу. Редакція заявляла, що не представляє жодної із партій, відомих в Україні, а своїм завданням бачить роз'яснення іноземцям, погано інформованим про Україну, глибоких і складних процесів, які відбуваються у житті єдиного народу, — його роз'єднаність між двома імперіями, двоїстість його національного життя. Наголошувалося, що, хоча з початком війни назва «Україна» постійно фігурувала у заголовках світових газет, мало хто знав про проблеми і прагнення її народу. «Було б серйозною помилкою ігнорувати великий народ, який уже прокинувся, його незліченні сили… Ми будемо висвітлювати різні прояви національного життя України, маючи на меті пояснити читачам душу нашого народу, роз'яснити його прагнення до свободи. Сподіваємося, що наші публікації будуть читати впливові люди, люди з влади, щоб запобігти небезпечних результатів для українського національного відродження» (Lausanne, le 1er juin 1915. — 1915. — № 1).

Редакція повідомляла, що контактує з національними організаціями консервативного, поміркованого і соціалістичного напрямів як у підросійській Україні, так і в Австро-Угорщині, а на себе взяла зобов'язання слугувати засобом зв'язку між Україною та світом.

Ставлячи своїм завданням розширити коло прихильників національного визволення України у франкомовній Європі, автори видання подавали матеріали, які різноаспектно представляли українське питання, насамперед акцентуючи політичну складову. У часопи-

сі розглядалися пов'язані з цим основні події у владних структурах Російської та Австро-Угорської імперій, у межах яких перебували тоді етнічні українські землі, а після завершення Першої світової війни — в нових державних утвореннях. Так, дискусію щодо національної належності і мови коментувалося у статтях: «A la Douma» [«В Думі»] (1915. — № 4), «Le côté politique de l'offensive russe» [«Політична сторона російського наступу»] (1916. — № 11) (реферат статті М. Едмонда Прівата (M. Edmond Privat) з «Querre Mondiale» про агресію російських військ у Галичині) та «Les Russes en Galicie» [«Росіяни в Галичині»] (1916. — № 12); обговорювалося питання анексії Галичини («Les Ukrainiens contre l'annexion de la Galicie á la Pologne» [«Українці проти анексії Галичини Польщею»]) (1917. — № 20(38) та перебіг переговорів у Брест-Литовську («Le traité de Brest» [«Брестський договір»]) (1918. — № 40); нові національні та соціальні реалії після встановлення більшовицької влади в Україні та Росії висвітлювалися у публікації «La lutte des paysans» [«Боротьба селянства»] (1920. — № 115).

Під рубрикою «Faits Divers» [«Різні факти»], підписаною B. U. P. (Українське пресове бюро) (1915. — № 1—4), вміщувалися замітки, в яких українське питання розглядалося у контексті актуальних політичних подій на теренах Росії та Австро-Угорщини.

У добірках публікацій («La révolution russe et les Ukrainiens d'Autriche» [«Російська революція та українці Австрії»] та «La Révolution russe et la representation parlamentaire des Ukrainiens d'Autriche» [«Російська революція і парламентська репрезентація українців Австрії»] (1917. — № 8(26) розглядалися ймовірні шляхи вирішення українського питання, зосереджуючись, зокрема, на його баченні українськими емігрантськими колами у Європі.

Для ширшого ознайомлення з Україною у часописі друкувалися різноманітні тематичні матеріали, які подавали різноаспектну інформацію — географічну, етнографічну, регіональну і т. п. (Les Ruthenes de Galicie et de Bukovine [Українці Галичини та Буковини]. — 1915. — № 1; En Volhynie [На Волині]. — 1916. — № 11; La Bukovine [Буковина]. — 1916. — № 13; підп.: M. Joutchenko).

Висвітлюючи політичні, соціальні та культурні події в Україні, редакція вміщувала аналітичні публікації відповідної тематики про ситуацію у державах, що межували з Україною, постійно повідомляла про відносини України з європейськими країнами (наприклад: Relations franco-ukrainiennes [Українсько-французькі відносини]. — 1915. — № 1; підп.: Wassyl Szczurat; Les Allemands et l'Ukraine [Німеччина та Україна]. — 1916. — № 9 (зреферована стаття Пауля Рорбаха); La Situation en Russie [Ситуація у Росії]. — 1916. — № 10; Roumanie, Ukraine et Pologne [Румунія, Україна та Польща]. — 1916. — № 16; L'Ukraine et la Finlande [Україна та Фінляндія]. — 1917. — № 8(26).

У виданні особливо акцентувався огляд політичних та соціально-економічних подій на сусідніх з Україною територіях, цьому слугувала рубрика «Les autres peuples de Russie» [«Інші народи Росії»], яка в № 8(26) за 1917 р., зокрема, містила інформацію про національний рух серед російських мусульман («Les peuples musulmans en Russie» [«Мусульманські народи в Росії»] (підп.: Un Musulman), на балтійських теренах («La République d'Estonie» [«Республіка Естонія»], «La situation politique future de la Finlande» [«Політичне майбутнє Фінляндії»]), у Білорусі («En Russie Blanche» [«У Білій Росії»]).

На революційні події в Росії та Україні 1917 р. часопис відгукнувся низкою заміток, об'єднаних під рубрикою «La révolution Russe et l'Ukraine» [«Революція в Росії та Україні»]. Вона функціонувала у № 7(25)—12(30), пропонуючи увазі читачів різноаспектні матеріали про трансформацію післяреволюційного суспільства, спираючись як на аналітику власних авторів, так і переказуючи точку зору іноземної й української преси («Le fédèralisme et les Ukrainiens» [«Федералізм та українці»], «L'independence de l'Ukraine» [«Незалежність України»], «L'organisation de l'union paysans ukrainiens» [«Організація спілки українських селян»], «Congres national ukrainien» [«Український національний конгрес»]) (1917. — № 8(26). «Vers l'autonomie complète» [«На шляху до повної автономії»] — під таким мотто вийшов № 13(31) від 21 липня 1917 р., в якому опубліковано Другий універсал Української Центральної Ради («La manifeste de la Rada Ukrainienne» [«Маніфест української Ради»]).

Тоді ж у газеті з'явилася рубрика «Nouvelles de l'Ukraine» [«Новини з України»], яка функціонувала упродовж року і переважно виходила з поміткою «Service d'information du Bureau Ukrainien» [«Інформаційна служба Українського бюро»].

У часописі постійними були «новинкарські» рубрики, матеріали яких ознайомлювали з актуальними подіями як українського життя, так і світу загалом: «Faits divers» [«Новини»], «Dernières nouvelles» [«Останні новини»] (від № 13(31) за 1917 р.).

Починаючи з кінця 1916 р. діяла рубрика «Revue de la presse» [«Огляд преси»], в якій подавалися аналі-

Prix : 20 centimes

L'UKRAINE

Edition non-périodique, publiée par W. Stepankowski

Adresse de la Rédaction de « L'Ukraine » : Imprimeries Réunies, S. A., Avenue de la Gare, 23

N° 4 — Lausanne, 21 août 1915 — N° 4

A LA DOUMA

La séance du 1er août de la Douma a été une séance historique.

Les représentants du gouvernement russe y ont prononcé des paroles mémorables, qui nous visent et nous intéressent spécialement.

M. Goremykine, le président du Conseil, après avoir parlé de la Pologne, a dit ce qui suit :

« Avec les Polonais, les autres nationalités de l'immense Russie firent preuve de leur fidélité à la mère-patrie ; notre politique intérieure devra donc être pénétrée d'un principe d'impartialité et de bienveillance à l'égard de tous les citoyens fidèles russes, *sans distinction de nationalité, croyance ou langue.* » (Applaudissements.)

Nous n'avons aucun droit de douter de la sincérité de ces déclarations solennelles, qui suivent de près les assurances que nous avait données, d'une manière privée, un haut personnage politique russe, placé par sa situation et son expérience très au courant des aspirations ruthènes.

Bien que le ministère de l'intérieur n'ait pas toujours suivi les indications qui lui étaient les plus éminents représentants de la Russie, il n'a jamais [illegible] que l'[illegible] étaient des alléglènes.

Au moment où plus d'un million d'Ukrainiens versent leur sang dans des luttes fratricides et que leur sol est convoité autant que la Pologne, il est tout naturel et de la plus simple équité de la part de ceux qui dirigent ces manœuvres de leur dire qu'ils ne se battent pas en gladiateurs pour le bon plaisir de leurs maîtres, mais en héros qui modèlent de leurs luttes et au delà de leurs souffrances voient poindre une aurore, la liberté.

Nous croyons fermement que, sans attendre les événements, l'administration russe ne tardera pas à réaliser ces promesses, en commençant par ouvrir les prisons de Sibérie, et en nous rendant la liberté d'imprimer nos périodiques suspendus, d'apprendre, de parler et de prier dans notre langue. Il est aussi des criantes injustices à réparer envers les malheureux Ruthènes de Galicie auxquels, en premier lieu, on doit rendre le chef de leur Eglise, Mgr Sheptycki, déporté depuis un an, et tant d'autres prêtres et notables, qui périssent de misère et de privation aujourd'hui en Sibérie.

+

FAITS DIVERS

M. de Giers et la question ukrainienne.

Peu de jours avant la déclaration de M. Goremykine à la Douma, M. Nicolas de Giers, l'ancien ambassadeur de Russie à Vienne, qui passe ses vacances près de Vevey, a dit, dans un interview avec un Ukrainien demeurant habituellement en Suisse, qu'il était clair qu'après la guerre, l'Ukraine obtiendrait, elle aussi, le rétablissement de ses libertés en Russie.

La déclaration de M. Goremykine et les Ukrainiens.

Comme il ressort de l'enquête faite par notre rédaction, l'impression produite dans les milieux politiques ukrainiens par le discours de M. Goremykine à la Douma, est fort pessimiste. On regarde les paroles du ministre comme trop vagues pour être rassurantes. Les Polonais seuls parmi les nationalités de la Russie sont satisfaits. Les Ukrainiens, bien que les plus nombreux des alléglènes de l'Empire ne le sont nullement.

Par bienveillant que ait dernière exigence que la nomenclature du ministère russe ne se montre très insuffisante dans son application pratique.

La politique russe d'hier et même celle d'aujourd'hui est trop bien connue. Le gouvernement, aveugle dans la poursuite de son plan fantastique d'unitarisme l'empire à un tel point qu'il ne reconnaît plus qu'une seule nationalité ne parlant qu'une seule langue (moscovite) et ne professant qu'une seule religion (moscovite-orthodoxe), est passé à regarder les Ukrainiens simplement comme des « Russes ». Aucune déviation du type officiel n'est permise.

D'un autre côté, depuis Stolypine, on a *classé officiellement* les Ukrainiens parmi les alléglènes. Cela signifie en pratique que trente millions de sujets ukrainiens du tsar, sont privés comme « Russes », de tous les droits accordés aux alléglènes en Russie et, comme alléglènes, de tous les droits accordés aux Russes.

C'est pourquoi l'on est d'avis que la déclaration de M. Goremykine ne donne aucune garantie, qu'après la guerre, la formule « sans distinction de langue et de nationalité » ne s'appliquera pas aux Ukrainiens qui seront toujours envisagés comme « Russes ».

On pense qu'en ce moment de grave péril, quand l'intégrité même de l'empire des Tsars est en jeu, le gouvernement, s'il est sincère dans ses projets, devrait, devrait opérer sans tarder, et avec toute franchise, un partage. Ceci, en dit vrai, à la Russie les conquêtes de Galicie et l'est, sinon de une impasse dangereuse et peut-être fatale.

Des mots !

Le journal fin. Novoïe commentait les déclarations à la Douma de M. Goremykine, président du Conseil de Russie, au sujet de la préparation d'un projet de loi pour l'autonomie de la Pologne, dans :

« Beaux mots, belles sentences des mots !

« M. Goremykine annonce en même temps que la question polonaise dans son ensemble ne sera résolue qu'après la guerre. Le fait que le gouvernement tsar commence à faire des promesses autres indéfiniment que celle en vue pour les Russes. La Russie ne fait des promesses que lorsque ses affaires vont mal. Elle se garde d'allées excessif de tenir ses promesses. Les Polonais savent par l'histoire ce que valent les promesses russes et ce que la victoire de la Russie signifierait pour le peuple polonais. La nation polonaise reste calme en attendant ce que cela ce devoir aider la Turquie même à se tirer de ses difficultés présentes. La nation polonaise doit bien se rappeler le le [illegible] et des libertés de l'Europe centrale devoir les [illegible] réalisé. »

Les méthodes moscovites.

D'après les nouvelles que nous recevons de Volhynie, de Podolie et des autres provinces ukrainiennes de Russie, les Russes devastent et dépeuplent ces régions florissantes, et en transforment en un véritable désert.

Un programme.

Le Conseil national ukrainien de l'Autriche, publie son programme, dans lequel il est dit entre autres :

« Notre but pour les territoires ukrainiens encore sous la domination russe, est la création d'une libre et indépendante Ukraine, d'un Etat libre et indépendant.

« Notre but pour toute la nation, est une pleine liberté de développement national.

« Au moment où notre pays est submergé par les flots de la barbarie moscovite, qui menace bientôt de noyer notre nation, le cataclysme, essaye de nous porter un coup fatal, et que notre pays forme un rempart pour toute l'Autriche, le peuple ukrainien réclame une autonomie territoriale et nationale, pour la défense de la liberté de son développement dans la monarchie austro-hongroise.

« Cette autonomie unirait tous les territoires ukrainiens de l'Autriche en un seul territoire autonome, bâti sur les bases des principes démocrates et libéraux.

« De même que nous réclamons pour la population ukrainienne qui, sur un territoire de langue étrangère, forme une minorité, l'établissement d'une autonomie nationale, de même nous nous déclarons prêts à garantir à toutes les minorités de langue étrangère leur pleine autonomie sur le territoire ukrainien. »

Au détriment des Ruthènes.

Nous apprenons [illegible] que les pourparlers de paix séparée entre les Empires du centre et la Russie dont on a parlé dans les principaux journaux, ont eu en réalité eu lieu. Le grand-duc de Hesse, qui était parti pour Saint-Pétersbourg, a été reçu séparément par l'empereur François-Joseph à Berlin.

Cette paix se ferait au détriment des Ruthènes de Galicie, qui seraient sacrifiés (Galicie orientale), les territoires situés à la Russie (district de Tarnopol et dont depuis la bataille nouvelle, la rive gauche du Dniester et la rive droite du Bug jusqu'au delà de Brest-Litowsk, passeraient à la Russie, comme compensations pour la Pologne et les provinces baltiques.

D'après le prince C., le comte S. et d'autres Polonais autrichiens, la Prusse obtiendrait une rectification de frontière du côté de Plock-Kalisz avec les mines de charbon de Dombrowa, la Samogitie et la Courlande ; l'Autriche, la reste de la Pologne avec une faible partie des Ruthènes qui seraient condamnés à la polonisation. La Russie, débarrassée de la Pologne, obtiendrait les Ruthènes de la Galicie orientale à russifier.

Ce projet est fortement appuyé par les ministres polonais Czlopchowski et Bilinski qui ont une grande influence auprès de l'empereur et lui représentent les Ruthènes comme traîtres et ennemis.

Ce projet est très important pour la Russie et peut lui apparaître symptomatique d'autant plus qu'il manquerait sa défaite [illegible] et [illegible] la [illegible] [illegible].

En Allemagne, ce projet trouve appui auprès des commerçants, qui craintent débouter la force militaire allemande du côté de l'ouest.

En ce cas, une attaque vigoureuse contre la France et une troisième action contre l'Angleterre, avec démonstration de repellons et de sous-marins, et une invasion plus sérieuse de l'Egypte auraient lieu.

Nous n'avons pas besoin d'ajouter qu'une alliance de l'Allemagne avec la Russie serait une catastrophe pour les Ruthènes, condamnés à être polonisés en petite partie, mais surtout à être russifiés à outrance, tout en l'ancien que dans toute la Russie du sud.

Une douche froide

Sous ce titre, la « Gazette de Lausanne » reproduit la dépêche suivante, parvenant du bureau Wolff, et datée de Vienne 7 août :

Le président de l'Association pour la libération de l'Ukraine a adressé un télégramme de bienvenue au feld-maréchal von Mackensen à Petrokow de la prise de Chotin. Ce télégramme exprime les vœux des Ukrainiens en général et aux glorieuses armées allemandes qui combattent sous ses ordres sur le territoire de l'Ukraine en les félicitant pour la prise de Chotin, l'ancienne Lakowicie, capitale du royaume d'Ukraine.

Le feld-maréchal répondit : « Les soldats allemands vous remercient pour vos vœux de bienvenue sur les territoires conquis ».

Le groupe socialiste, nommé « Association pour la libération de l'Ukraine », composé en un certain nombre d'indigènes de l'Ukraine russe qui se sont réfugiés en une société, à Vienne, produit le grave.

Les informations sûrs/chiennes.

Nous apprenons d'une source absolument certaine que la cour de Vienne lorsqu'elle a besoin de renseignements concernant les Ruthènes, s'adresse à M. Biliński, chef de la fraction polonaise au Parlement. On peut s'imaginer combien ces informations sont impartiales.

Les Ukrainiens d'Autriche.

A la suite des victoires austro-allemandes dans la région de Cholm et en Volhynie, le Conseil national ukrainien a créé un « Comité » dont le président, le député Levicky, l'opposition des armées austro-hongroises et allemandes sur le sol de l'Ukraine russe et a envoyé des délégations d'hommage à l'empereur François-Joseph, l'archiduc héritier et aux généraux chefs de corps d'armée.

B. U. P.

« Les nations se meurent pas. Humiliées et opprimées, elles portent le[illegible] le joug qui leur est imposé, et préparent leur délivrance et transmettent de génération en génération un [illegible] héritage de haine et de vengeance. Pourquoi dès maintenant ne pas [illegible] la conscience tranquille les droits et justes aspirations des peuples ? »

BENOIT XV.

E. de R.

L'Aristocratie ruthène.

La Ruthénie a été de tous temps un pays très aristocratique.

L'individualisme, qui est le signe distinctif de son caractère national, tout en poussant les couches populaires vers une activité qu'elles ne possédèrent dans aucune autre nation, fut peut-être aussi la source de ce fait historique.

Si le pâtre ou le simple paysan de l'Ukraine nous frappe par la fierté de son terroir et sa richesse — ce qui a fait dire à un poète polonais : « Tout le peuple est gâté seigneur » — il est naturel que les chefs historiques de ce peuple, descendants lointains de ses « Knaizes », sourd les types accomplis souvent même exagérés, d'une aristocratie orgueilleuse et anarchique, largement éclose sur le sol le plus riche que possède l'Europe et nous donnant l'exemple, au plus haut point, des vices contenus dans qualités de ses rois.

Ce furent les familles ruthènes qui introduisirent dans l'organisme de la Pologne fédérative de Jagellon [illegible] les « [illegible] » [illegible] dont se [illegible] les [illegible] [illegible] et dynastique de ces [illegible] pour le plaport de Wladimir et de Gedimin.

Aussi, dans l'aristocratie polonaise, ce sont ces maisons qui représentent l'illustration, le grandeur, le « sang bleu » par excellence. Il suffit de citer quelques familles polonaises ou puisent se recruter avec les familles ruthènes ou ruthéno-lituaniennes, comme les Sanguszko, Ostrogski, Zbiranski, Wyszinowecki, etc., les moinnes grandes familles polonaises, les descendants des Piast (les chefs de Masovie et Silésie) n'étant éteintes, ou germanisées.

L'aristocratie ruthène, se divise selon sa formation historique en trois grandes branches : celle de la Galicie (autrichienne) et de l'Ukraine proprement dite (qui passa à la Russie en 1793 avec le partage de la Pologne) polonisées toutes les deux, comme celle de la Petite-Russie (Hetmanat ; à la Russie depuis 1654) est russifiée aujourd'hui.

1) En Galicie.

A l'époque des princes et rois de la dynastie de Wladimir, l'aristocratie joua un rôle prépondérant en Galicie. Ainsi nous savons qu'elle se débarrassait souvent des princes qui ne lui plaisaient pas, entraînant dans leurs querelles de famille, leur imposait sa volonté de la manière la plus brutale. Ainsi les boïards galiciens enlevèrent à un de leurs princes sa conductrice et le mirent à mort pour le forcer à vivre avec un « nonne ». Un autre fut tué par eux, et on forcer eux qui s'adressèrent tantôt à la Lituanie, tantôt à la Hongrie quand il s'agissait de changer un souverain qui leur déplaisait.

Nous ne savons pas comment se rattache à ces puissants boïards la couche aristocratique purement ruthène et ruthène (nous ne comptons pas ici les familles polonisées qui vinrent s'établir en Galicie après sa réunion à la Pologne), que nous voyons briller déjà au quatorzième siècle, dont beaucoup de familles sont éteintes, comme la grande maison des Dmitrowicz, à laquelle Jean Sobieski devait sa mère, les Courtyle. D'autres existent encore comme les comtes Dzieduszycki, Drohojowski, Sheptycki. Ceux-ci ont eu l'honneur de donner trois métropolites, dont deux de Kiev, à l'Eglise unie ruthène et [illegible] peuvent être fiers de leur illustre représentant. Le métropolite actuel de Lemberg. A cette noblesse se rattachaient en général, toutes les familles portant les armes, Kiezyk et Sas.

En Bukovine, plusieurs familles se sont roumanisées, mais quelques-unes, comme

тичні огляди публікацій іноземних газет та журналів, акцентовані передовсім на українській проблематиці, інколи авторські (наприклад: Edmond Privat; D.).

Під рубрикою «Documents historiques» [«Історичні документи»] вміщувалися різні важливі документи, що стосувалися історії як України, так і сусідніх країн (дипломатичні ноти, церковні документи, декларації, укази вищої влади тощо). Її метою було підтвердження тяглості української державності.

Пропагуючи українське питання, редакція не лише послуговувалася власними матеріалами, а й зверталася до публікацій у європейській пресі (La question de l'Ukraine [Українське питання]. — 1915. — № 3; підп.: J. El. David (передрук із «Gazette de Lausanne»); La question polono-ruthène [Польсько-рутенське питання]. — 1915. — № 8 (передрук із «La Tribune Polonaise»); La question ukrainienne [Українське питання]. — 1916. — № 13; ін.).

Від березня 1918 р. огляд останніх подій, що подавався на першій сторінці п. н. «Bulletin», компонувався як із міркувань авторів «L'Ukraine», так і з цитувань резонансних публікацій європейської преси.

Від 1918 р. у підвалі розміщувалася рубрика «Feuilleton», під якою подавалися злободенні авторські публіцистичні матеріали (наприклад: Berestie (Brest-Litovsk). — 1918. — № 39; підп.: E. Batchinsky).

Євген Бачинський (підписувався як повним іменем, так і криптонімом E. B.) опублікував у часописі ґрунтовне економічне дослідження «La part de l'Ukraine dans budget Russe» [«Частка України в бюджеті Росії»] (1919. — № 85—91, 93, 95; підп.: E. B.).

Констатуючи активізацію повстанського руху в Україні, автор статті «La situation militaire» [«Військова ситуація»] (1920. — № 115) подавав докладні відомості про українські військові формування, їхніх керівників — отаманів Зеленого, Тютюнника, Волоха, Махна, командувача Омеляновича-Павленка. Помітну увагу у часописі приділялося отаманові Зеленому: його життю та діяльності присвячено нарис «Qui fut l'énigmatique ataman Zeleny?» [«Яким був таємничий отаман Зелений?»] (1920. — № 115).

Частина газетної площі відводилася під матеріали історичної та культурної тематики. Пісенній культурі України присвячено статтю французького історика Альфреда Рамбо «Les Chansons de l'Ukraine» [«Пісні України»] (1915. — № 3, 4; підп.: Alfred Rambaud). Про музейні скарби йшлося у статті «Les Musées ukrainiens» [«Українські музеї»] (1916. — № 11; підп.: G. R. L). Упродовж 1916—1917 рр. (починаючи від № 12) М. Тишкевич постійно подавав до часопису матеріали під загальною назвою «La littérature ukrainienne» [«Українська література»]. Зокрема, у № 8(26) за 1917 р. надруковано 12-ту частину цієї праці п. н. «Ivan Franko (1856—1916)» (підп.: M. K.). Як монографія вона побачила світ у Берні 1919 р., ставши першим виданням, присвяченим загальній характеристиці українського письменства. Спираючись на дослідження С. Єфремова, М. Грушевського та ін., автор ознайомлював франкомовного читача з історією української літератури від часів Київської Русі до початку XX ст. Розвиток початкової освіти в Україні в історичному ракурсі висвітлював A. K. (очевидно, Олександр Коваленко) у статті «Instruction primaire en Ukraine» [«Початкова освіта в Україні»] (1916. — № 12).

Традиційна для української преси шевченкіана у газеті представлена, зокрема, публікаціями: «Le plus grand poète de l'Ukraine» [«Видатний поет України»] (1916. — № 9); «La poète national de l'Ukraine» [«Національний поет України»] (1917. — № 5(23); «Taras Chevtchenko. En souvenir de son anniversaire» [«Тарас Шевченко. В пам'ять про його день народження»] (1918. — № 40; підп.: Edmondo Peluso).

Серед історичних статей «у глибину українських віків» — «Figures du passe» [«Діячі минулого»] (1915. — № 1, 2 (з ілюстраціями), «L'Aristocratie ruthène» [«Рутенська аристократія»] (1915. — № 4; підп.: C. de B.) (ілюстрована портретними зображеннями князів Дмитра Вишневецького, Віктора Кочубея, ін.; матеріал згруповано за всіма етнографічними українськими регіонами), «La dynastie lithuanienne» [«Литовська династія»] (1915. — № 4), «L'Ukraine Cosaque» [«Козацька Україна»] (1915. — № 6; підп.: S. Padolien), «Mazeppa: la légende et l'histoire» [«Мазепа: легенда та історія»] (1915. — № 7; 1916. — № 8; підп.: Vicomte E. M. De Vogüe), «Notes héraldiques» [«Геральдичні примітки»] (1916. — № 17). Під заголовком «Pages du passe» [«Сторінки з минулого»] була вміщена написана В. Липинським для часопису стаття «L'abolition de l'autonomie de l'Ukraine» [«Скасування автономії України»] (1915. — № 5; 1916. — № 17, 18).

У листі невідомому адресату від 26 березня 1918 р. редакційна колегія повідомила, що кардинальні зміни міжнародного становища України, утвердження незалежної республіки зобов'язують редакцію перетворити газету від № 41 на щотижневу і відкорегувати її програму — «з органу пропаганди стати органом для надання точної інформації про політичні питання нашої (української. — *Н. К.*) внутрішньої і зовнішньої політики, а також економічної ситуації, фінансового

і військового становища нашої країни». З огляду на дефіцит паперу різко збільшено витрати на видавання часопису, тож редакція змушена була зменшити його обсяг до двох сторінок. Відтоді, перетворившись на суто політичне видання, газета не вміщувала літературних, мистецьких та історичних матеріалів, а вся площа відводилася під публікації задекларованої тематики.

Натомість у часописі з'явилися нові рубрики: «Chronique économique et financière» [«Економічна та фінансова хроніка»], «Situation militaire» [«Воєнний стан»], «Revue industrielle et commerciale» [«Огляд промисловий та комерційний»], «Actualites» [«Новини»], «Correspondance» [«Листування»], «Nécrologie» [«Некролог»], «Lettre de Leopol» [«Листи зі Львова»] (її вів Михайло Лозинський, більшість матеріалів були підписані: Michel Lozynsky). Тоді ж почала друкуватися реклама українською мовою.

Святкуючи 16 травня 1918 р. вихід ювілейного, п'ятдесятого, номера часопису, редакція оголосила список своїх співробітників, які працювали у часописі від початку його існування: засновник Володимир Степанківський, редактори: Євген Бачинський, Олександр Коваленко, граф Михайло Тишкевич (Notre ciquantième numéro. — 1918. — № 50). Проте вже у № 52 на прохання М. Тишкевича було опубліковано спростування щодо його участі у виданні як редактора — він стверджував, що упродовж двох років був рядовим співробітником часопису (Une rectification. — 1918. — № 52).

Із середини 1918 р. газета поповнилася рубриками: «Petites nouvelles» [«Дрібні новини»], «Nouvelles de Kiev» [«Новини з Києва»], «Nouvelles de pays» [«Новини з батьківщини»], час від часу з'являлася «Chronique du pays» [«Хроніка батьківщини»]. Від вересня 1918 р. епізодично функціонувала рубрика «Lettre de Paris» [«Листи з Парижа»].

1919 р. було запроваджено рубрики: «Chronique des événements» [«Хроніка подій»], «Chronique internationale» [«Міжнародна хроніка»] та «Documents» [«Документи»], під якою публікувалися різноманітні офіційні матеріали, що стосувалися діяльності українських державних служб. 1920 р. у виданні функціонувала рубрика «Chronique» [«Хроніка»] (короткі новини з України, Польщі, Росії).

На останній сторінці газети вміщувалися рубрики: «Bibliographie» [«Бібліографія»] (від кінця 1918 р.), «Livres et journaux reçus par la rédaction» [«Книги й газети, отримані редакцією»], «Lettres à la Rédaction» [«Листи до редакції»]. Також тут подавалася рекламна інформація, зокрема під рубриками: «Vient de paraitre» [«Вийшли з друку»], «Pour les victimes de la guerre en Ukraine» [«Для жертв війни в Україні»] (перелік жертводавців і суми їхніх офір), «On peut s'abonner à «L'-Ukraine» dans les libraries et agences suivantes» [«Щоб підписатися на «L'Ukraine» в книжкових магазинах і наступних агентствах»] (списки адрес в Україні, Росії, Австрії, США, Канаді, Швейцарії), «Publications de la Rédaction de l'Ukraine» [«Публікації редакції «L'Ukraine»], анонси українських часописів тощо.

До газети дописували Модест Левицький (підп.: Modest Levitski), Михайло Лозинський (підп.: Dr. Michel Lozinsky), В. Пачовський; автори під псевдонімами: Charles, Memor, NAMOR, Rurik та ін., інколи подавав під публікаціями своє ім'я видавець (S. Podolianyn, W. Stepankowski).

Загалом, часопис виходив неритмічно. Останній (123-й) номер від 24 грудня 1920 р. вийшов з оптимістичною передовицею «L'Ukraine sera…» [«Україна буде…»], після чого настала п'ятимісячна перерва до 1 червня 1921 р., коли з'явився № 124, де редакція підбивала підсумки шестирічної роботи і ділилася своїми планами щодо майбутньої діяльності, акцентуючи на тому, що за шість років видавання української газети в Лозанні докорінно змінилося все, що стосувалося України: український народ і світ навколо нього, — на руїнах Російської та Австро-Угорської імперій з'явилася не відома до того часу незалежна держава, визнана світом, і, хоча через низку несприятливих зовнішніх та внутрішніх обставин не вдалося реалізувати повністю національну ідею, незважаючи на невтішну ситуацію з українською державністю на той час, «наша справа врешті-решт переможе» (Il y a six ans… [Нам шість років…]. — 1921. — № 124).

Однак це був останній номер видання. У листі від 2 серпня 1922 р. В. Степанківський писав невідомому адресатові: «…маємо честь повідомити Вам, що наше видання «L'Ukraine» перестало виходити від № 124. Ми сподіваємося, що ця перерва має тимчасовий характер, але ми нічого не можемо сказати надалі щодо цієї теми…».

Бібліографія: ЛННБ. Від. рукописів. — Ф. 55, спр. 477. — Арк. 32/1553; Ф. 202.

Література: Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3305; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1984. — Vol. 4. — P. 344; Гр. Михайло Тишкевич. З листів (1915—1930) // Вістник. — Львів, 1939. — Т. 3, кн. 7/8. — С. 643, 645, 649—650; *Наріжний С.* Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / Симон Наріжний. — Прага, 1942. —

Част. 1. — С. 16; *Цвенгрош Г.* За вільну й незалежну: Українське питання у Швейцарії періоду Першої світової війни / Густав Цвенгрош // Дзвін. — 1992. — № 3/4. — С. 119, 123; *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — К., 1999. — С. 273; *Сидоренко Н.* Степанківський Володимир Якович / Н. Сидоренко // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. — Львів, 2002. — Вип. 9. — С. 287; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 195; *Кравець Я.* Іван Франко у франкомовних перекладах і критиці / Ярема Кравець // Українське літературознавство : зб. наук. пр. — Львів, 2006. — Вип. 68. — С. 199; *Кулиняк Д.* Невідомий «Потемкин» / Данило Кулиняк // Військо України. — 2009. — № 6. — С. 40; *Іванущенко Г. М.* Олександр Коваленко: штрихи до історичного портрета / Г. М. Іванущенко // Сумський історико-архівний журнал. — 2010. — № 10/11. — С. 233; *Луняк Є.* Вивчення життя та наукової спадщини Михайла Грушевського українськими істориками Франції / Євген Луняк // Українознавчий альманах. — К., 2012. — Вип. 8. — С. 256.

Електронні джерела: Наукове товариство ім. Шевченка у Швейцарії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ukrainian-helvetica.ch/cms/front_content.php?idcat=76&lang=1.

Н. Кулеша

710

NACHRICHTEN DES UKRAINISCHEN PRESSBÜROS. — Erscheinen wöchentlich (1915 № 38 — 1916). № 1. 1915, [29. Jan.].

[*Ред.* Дмитро Донцов]. — **Berlin, 1915—1916**: *Herausgegeben* im Auftrage des Ukrainischen Zentralorganization von Dmytro Donzow (1915 № 2—43), von Dmytro Donzow (1915 № 44 — 1916). [*Адр. ред. і адм.*]: 8 Bayreutherstrasse, Berlin W. 62 (1915 № 9 — 1916 № 50), 53 Ansbacherstrasse, Berlin W. 50 (1916 № 53—54).

Вийшло: 1915 — № 1—48, 1916 — № 49—52, 2. Jg. № 53—62; *Ф.* 37,5×28 см; *Обс.* 1 с.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1915 — № 2, 6, 9—25, 27—48, 1916 — № 49—52, 2. Jg. № 53—60, 62; **CUL**: 1915 — № 9—45, 1916 — № 50—52, 2. Jg. № 53—54; **AD IISH**: 1915 — № 8—48, 1916 — № 49—52, 2. Jg. № 53—62.

Примітки: Періодичність виходу: раз на тиждень (1915), із порушенням зазначеної періодичності (1916). Нумерація чисел наскрізна. № 29 датовано 6 серпня та 13 серпня 1915 р. У логотипі зазначено: «Als Manuskript gedruckt. Nachdruck mit und ohne Quelleangabe gestattet» [«Друкується на правах рукопису. Передрук з і без зазначення вихідних даних дозволено»]. Розповсюджувався безкоштовно. Видання надруковано на мімеографі. Текст подавався німецькою мовою.

З ініціативи Д. Донцова за дорученням Загальної Української Ради в Берліні почав виходити бюлетень Українського пресового бюро з метою систематичного моніторингу реакцій української та зарубіжної преси на резонансні, актуальні події, явища, процеси в Галичині та на Наддніпрянщині й донесення їх у компактній формі до європейської громадськості. Фінансування видання здійснювала головно Українська парламентська репрезентація у Відні.

Як зазначав Д. Донцов: «Nachrichten des Ukrainischen Pressbüros» не представляють жодну партію чи організацію; вони репрезентують інтерес української справи, яку ми завжди розглядали у тісному взаємозв'язку війни Росії та Центральних держав, і тільки цей інтерес буде нашим дороговказом» (Vom Herausgeber. — № 53).

Домінантне місце на сторінках видання займали повідомлення з фронтів Першої світової війни, зокрема про російську окупацію Буковини (Die Huzulen und der Krieg. — № 9), Волині, Східної та Західної Галичини (Die Eroberung von Stryj durch die verbündeten Truppen. — № 20; Die russische Kriegsführung. — № 37; An der Front. — № 47). Особлива увага приділялася російським планам щодо Галичини (Die galizische Pläne Russlands. — № 8; Die Russische Kriegsführung. — № 37; Galizische Pläne Russlands vor 100 Jahren; Kriegsziele der Russischen Liberalen. — № 60), імперіалістичній політиці Російської, Австро-Угорської та Німецької імперій щодо України (Der russische Zusammenbruch in Galizien. — № 22; Aus der Russenzeit Galiziens. — № 30; Die russischen Kriegsziele. — № 40), Білорусії (Die deutsche Politik in Weissruthenien. — № 61) та Литви (Lithauer gegen Russlands. — № 62).

У цьому контексті на сторінках бюлетеня подавалися коментарі, судження, публічні виступи різних державних діячів, статті вчених щодо національного, зокрема українського, питання у Російській та Австро-Угорській імперіях (Dr. Rohrbach über die Ukraine. — № 34; Die Zukunft der Ukrainer in Russland. — № 38; Ein Artikel Prof. Hruschevskyis. — № 42).

Редакція всебічно висвітлювала воєнні реалії, зокрема ставлення автохтонного населення до російської армії в Галичині (Die Stimmung der Ukrainer in Galizien; Im Galizischen Generalgouvernement. — № 8),

Nachrichten des ukrainischen Pressbüros.

Herausgegeben von Dmytro Donzow

Berlin W. 62, Bayreutherstrasse 8. Telephon: Steinplatz No. 10669.

No. 48 Berlin, den 31. Dezember 1915.

Erscheinen wöchentlich als Manuskript gedruckt, kostenfreier Abdruck mit oder ohne Quellenangabe gestattet. Belegexemplar erbeten.

Die ersten ukrainischen Beamten in der Ukraine.

(u. p.) Die ukrainischen Blätter Lembergs melden, daß folgende Ukrainer den Kreiskommanden in den besetzten ukrainischen Gebieten Rußlands zugeteilt wurden: Gerichtsrat Justyn Dzerowytsch dem Kreiskommando in Tomaschiw, Bezirksrichter Iwan Zurkowskyj und Richter Wladimir Kurtschak dem Kreiskommando in Hrubeschiw und die Richter Adolf Hutnykewytsch, Stephan Kuschnir und Ossyp Terlezkyj dem Kreiskommando in Cholm.

„Der ukrainische Verrat."

(u. p.) Wie die Wiener Reichspost berichtet, erhielt das vierte Bataillon des 24. Infanterieregiments, welches sich aus Ukrainern aus der nördlichen Bukowina und aus den Bezirken Kossiw, Kuty und Kolomea in Ostgalizien rekrutiert, bisher 263 Tapferkeitsmedaillen.

Die Ukrainer im öffentlichen Dienste in den besetzten Gebieten.

(u. p.) Das Präsidium des Allgemeinen Ukrainischen Nationalrates wendete sich an das k. u. k. General-Gouvernement des besetzten Territoriums mit einer Denkschrift betreffs die Organisation der Verwaltung und des öffentlichen Dienstes in den ukrainischen Gebieten dieses Territoriums. Zugleich wurde vom Präsidium auch ein Verzeichnis der zur Bekleidung der öffentlichen Stellungen geeigneten Personen ukrainischer Nationalität beigelegt. Die Denkschrift berührte die Einführung der ukrainischen Sprache, die Organisation des ukrainischen Schulwesens, die Berufung der Ukrainer zur Verwaltung und dergleichen. Auf diese Denkschrift erhielt das Präsidium eine Antwort von dem k. u. k. Generalgouvernement in der unter anderem erwähnt wird, daß k. u. k. Generalgouvernement mit Genugtuung die Denkschrift des Allgemeinen Nationalrates angenommen habe, da die Ziele, welche der Allgemeine Nationalrat verfolgt, nämlich die ukrainische Bevölkerung durch entsprechende Behandlung für den österreichischen Staat zu gewinnen, auch die Ziele der Militärverwaltung in dem besetzten Gebiete seien. Des weiteren spricht die Antwort dem Präsidium des Allgemeinen Nationalrats den Dank aus für das beigelegte Personenverzeichnis, welches nach Bedürfnis dem k. u. k. Generalgouvernement als Grundlage bei der Beamtenberufung dienen werde.

Vom Allgemeinen ukrainischen Nationalrate.

(u. p.) Der Allgemeine ukrainische Nationalrat hat am 11. d. M. unter dem Vorsitze seines Präsidenten Reichsratsabgeordneten Dr. Kost' Lewyzkyj eine Plenarsitzung abgehalten.

Der Präsident widmete zuerst einen Nachruf dem vielverdienten ukrainischen Patrioten Direktor Kost' Pankiwskyj, der von den Russen aus Lemberg nach Kyjiw verschleppt wurde und dortselbst in russischer Gefangenschaft gestorben ist. Des weiteren erstattete der Präsident einen ausführlichen Bericht über die gegenwärtige politische und wirtschaftliche Lage des ukrainischen Volkes, über die vom Präsidium des Nationalrates diesbezüglich unternommenen Schritte sowie über die Stellungnahme der Regierung zu den vom Präsidium des Allgemeinen ukrainischen Nationalrates unterbreiteten Forderungen und Vorschlägen.

Der Allgemeine Ukrainische Nationalrat bei dem Minister des Innern.

(u. p.) Am 22. Dezember hat der Minister des Innern, Prinz Hohenlohe, das Präsidium des Allgemeinen Ukrainischen Nationalrates empfangen, das durch seinen Präsidenten Dr. K. Lewyzkyj, durch den Vizepräsidenten N. v. Wassilko und durch die Mitglieder: den Reichsratsabgeordneten Dr. Eugen Olesanyzkyj, Herrn J. Wesolowskyj und den Präsidenten der Ukrainischen Sozialdemokratie Galiziens W. Temkyzky vertreten wurde. Nachdem das Präsidium seine Wünsche dargebracht hatte, sagte Fürst Hohenlohe, er werde darnach trachten, daß das ukrainische Volk im österreichischen Staate jene Stellung einnehme, die ihm in Anbetracht seiner nationalen Rechte, seiner Bedeutung für das Reich und seines Verhältnisses zum jetzigen Kriege, gebühre.

Oesterreichisches.

(u. p.) Die „Neue Freie Presse" berichtet: In der kürzlich abgehaltenen Jahreskonferenz der christlich-sozialen Partei und in einem Artikel des Abgeordneten Dr. Groß wurde über Vereinbarung zwischen den Christlich-sozialen und dem Deutschen Nationalverband in bezug auf ein gemeinsames Vorgehen in wirtschaftlich politischen und sozialen Fragen berichtet. Wie wir hiervon erfahren, reichen die Verhandlungen über diese Vereinbarung auf fast ein Jahr zurück. Ihren Ausgang nahmen sie von einem Programmentwurf, der von der alpenländischen Seite ausgearbeitet und nach mehrfachen Aenderungen vom Vorstande des Deutschen Nationalverbandes angenommen wurde. Der neue Entwurf wurde dann der christlich-sozialen Parteileitung vorgelegt, dort jedoch einer neuen Abänderung unterzogen. In der neuen Fassung wurde der Entwurf von der Vollversammlung der beiden Parteien genehmigt und am 28. November d. J. von den Parteiführern Dr. Groß, Dr. Weiskirchner und Dr. Frh. v. Fuchs unterfertigt.

Das Programm berührt auch die mit der Ordnung der polnisch-galizischen Angelegenheiten zusammenhängenden Fragen. In den Fragen der inneren Politik beschlossen die beiden Parteien auf Aenderungen der Verfassung, „insoweit sie sich als notwendig erwiesen haben". Ferner soll eine Reform innerhalb der staatlichen Verwaltung und die Autonomie der Länder ausgestaltet werden.

Vor kurzem hat auch die Beratung der deutsch-österreichischen sozialdemokratischen Abgeordneten stattgefunden, von welcher die Wiener „Arbeiter-Zeitung" folgendes berichtet:

Am 15 und 16. Dezember hielt der Deutsche sozialdemokratische Reichsratsklub eine Vollversammlung ab, wo man wirtschaftliche, politische und Arbeiterfragen, sowie auch die Frage des Friedensschlusses besprochen hat. Das Referat über politische Tagesfragen erstattete Abgeordneter v. Adler, welcher unter anderem sagte: „Ueber Oesterreich nach dem Kriege wird man erst dann zu begründeten Auffassungen kommen können, wenn die Grundlinien dieses künftigen Oesterreichs mit einiger Sicherheit erkennbar sein werden. Erst dann wird auch für unsere Partei ein Aktionsprogramm möglich sein. Heute lassen sich nur die von der Sozialdemokratie längst verfochtenen Grundsätze mit allem Nachdruck feststellen, die ganz allgemein die Lebensbedingungen des Staates und der Völker sind, die in diesem Staate zu dauernder Schicksalsgemeinschaft verknüpft sind: Besiegung des nationalen Streites durch ernsthafte Demokratie im Staate, Lande und Gemeinde, sowie die ernsthafte Organisation der nationalen Autonomie und zum dritten gründliche Reform der Verwaltung an Haupt und Gliedern."

Zum besseren Verständnis der obigen Beschlüsse muss hinzugefügt werden, daß die Autonomie der — in der Regel nationalgemischten — Länder, welche auf der Suprematie des einen und auf der Bevormundung des anderen Volkes beruht, in der letzten Zeit zu den am eifrigsten befehdeten Einrichtungen in Oesterreich gehört. Die Erweiterung dieser Autonomie erstrebten immer die Polen in Galizien und die Tschechen in Böhmen, indem sie ihre Widersacher in der ukrainischen, bezw. der deutschen Minderheit betreffender Länder fanden.

Polnische Zustände.

(u. p.) Der Wiener Korrespondent des „Dziennik Poznanski" berichtet seinem Blatte:

„Die Verhandlungen zwischen dem Präsidium des Obersten polnischen Nationalkomitees und der Leitung des polnischen Reichsratsklubs werden weitergeführt und sind auf dem besten Wege zu einem günstigen Ergebnis. Dem polnischen Klub im Abgeordnetenhause gehören: die Krakauer Konservativen (die sog. Stanczyken), deren hervorragendster Vertreter der Präsident des Obersten Nationalkomitees Prof. v. Jaworski ist; die ostgalizischen Konservativen (die sog. Podolier), zu welchen man — wenn auch nicht ganz — auch den Präsidenten des polnischen Reichsratsklubs Dr. Bilinski zählen könnte; die konservative Gruppe mit christlich-sozialer Schattierung (Prof. Starzynski und Dr. Kozlowski); die Gruppe der Volkspartei (die sog. Dlugosz-Gruppe); die polnischen Demokraten mit German; eine kleine Gruppe der radikalen Demokraten und die National-Demokraten (Allpolen) mit Dr. Glombinski an der Spitze. Diese letzte Gruppe ist jetzt die kleinste an der Zahl und ihre Mitgliederzahl nimmt fortwährend ab. Diese Gruppe haben verlassen: Prof. Busek und Lewicki, die Abgeordneten Graf Skarfek und Zennorski sind ständig abwesend, so daß von tätigen Mitgliedern nur 3 oder 4 geblieben sind. Die außer dem Polenklub stehenden Gruppen sind: die Sozialisten, eine Gruppe der Volkspartei (Stapinski-Gruppe) und 2 Wilde. Hauptsächlich handelt es sich um den Eintritt der Sozialisten in den Klub, welche Frage bald entschieden werden soll. Das wichtigste ist, daß auch die Podolier und National-Demokraten der Ausgleichsaktion gegenüber günstig gestimmt sind. Die Podolier haben eine große aktuelle und historische Bedeutung im Lande, auf ihrer Seite steht auch die höhere Geistlichkeit. Die Bedeutung der National-Demokraten hat sich freilich vermindert, es wäre aber fehlerhaft, diese zu unterschätzen. Sie hat sich vermindert dadurch, daß die Hauptführer — nicht die Abgeordneten — das Land verlassen haben und daß inmitten der Abgeordneten selbst ein Zwiespalt eingetreten ist. Die einen haben die Reihen der Partei gänzlich verlassen, die anderen, wie Dr. Glombinski, haben die Tätigkeit jener, die jetzt abwesend sind, offen mißbilligt. Indessen hinter dieser übriggebliebenen kleinen Gruppe im Polenklub steht eine beträchtliche Zahl der Leute im Lande, die — obzwar sie früher mit der Tätigkeit Grabskis nicht einverstanden waren, (was jedoch nicht zutreffend zu sein scheint — Anm. d. Red.) doch den ursprünglichen Hauptpunkten des Parteiprogramms treugeblieben sind. Diese Gruppe darf nicht unterschätzt werden.

Das Ziel der Verhandlungen ist, die Vertreter jener Parteien in das Nationalkomitee aufzunehmen, die darin noch fehlen, zweitens die Kompetenzen des Komitees von denen des Reichsratsklubs abzugrenzen. Die Aktion wird höchstwahrscheinlich mit Erfolg enden."

Die folgende Notiz aus der Nr. 46 wird, infolge der vorgekommenen Druckfehler, wiederholt:

Die Steuerfähigkeit der besetzten Gebiete Rußlands.

(u. p.) Wie hoch Rußland den Verlust der von den deutsch-österreichisch-ungarischen Truppen besetzten Territorien zu schätzen hätte, zeigen folgende sich auf die Steuerfähigkeit dieser Gebiete beziehenden Ziffern: Die Gesamtsumme der Einnahme des russischen Staates im Jahre 1911 war:

in Polen		228,4	Mill. Rubel.
im Gouv.	Kurland	21,9	„ „
„ „	Wilna	15,1	„ „
„ „	Grodno	17,1	„ „
„ „	Kowno	9,9	„ „
	Insgesamt	292,4	Mill. Rubel

(den besetzten Teil Wolhyniens nicht mitgerechnet). Die betreffende Gesamtsumme für das Jahr 1907 war 279,4. Das heißt, daß die Steuerfähigkeit der genannten Gebiete sich im Laufe von 5 Jahren um 33 % erhöht hat. Im Vergleich zu den Gesamteinnahmen des europäischen Rußlands, die sich in demselben Jahre auf 1828,9 Mill. Rubel beliefen, bildet die oben angeführte Ziffer 16 %.

Das Areal dieser Gebiete, das 275,245 Quadratkilometer betrug, verhält sich zum Areal des europäischen Rußlands (5 427 598 Quadratkilometer) wie 5,2 zu 100.

виникнення та участь галицьких збройних формувань у Першій світовій війні (Die Vereidigung des dritten Bataillons des Ukranischen Legionen. — № 29; Die ukrainischen Bauern für ihre Legionen. — № 45; Die ukrainischen Bauern für ihre Legion. — № 53).

У редакційному фокусі перебували обмеження прав і свобод, переслідування, заслання українців (Verschlepungen der Ukrainier aus Stanislau. — № 8; Neue Verhaftungen in der Ukraine. — № 22; Die verhateten Ukrainern. — № 25; Die Ukrainischen Zivilgefangenen in Russland. — № 36; Die Raümung der westlichen Ukraine. — № 38) та цензурні обмеження пресовидавничої діяльності у Наддніпрянській Україні (Die Presseverfolgung in Russland. — № 22; Die Knebelung der Presse in Russland. — № 29; Die ukrainische Presse in Russland. — № 34).

Помітне місце у бюлетені займало висвітлення суспільно-політичної ситуації у Галичині та на Наддніпрянщині, зокрема політичний процес у Галичині (Vollsitzung des Allgemeinen Ukrainischen Nationalrates. — № 33; Ukrainischer Nationalrat. — № 36; Die Sitzung des Nationalkomitees; Tagung des Allgemeinen ukrainischen Nationalrates. — № 42; Sitzung des Ukrainischen Nationalkomitees. — № 61).

У полі зору редакції перебували національний рух на Буковині, Волині, Поділлі (Die National-Ukrainische Bewegung im Wolhynisch-podolischen Gebiete. — № 30), Закарпатті, розвиток українського шкільництва (Die wachsende Unzufriedenheit der Ukrainer in Russland. — № 35; Das ukrainische Schulwesen in den besetzten Gebieten. — № 41; Die Bewegung für die Nationalisierung des Schulwesens in der Ukraine. — № 50), української мови (Die Rechte der Ukrainischen Sprache in den ehemals russischen Gebieten der Ukraine. — № 36; Die ukrainische Sprache in den besetzten Gebieten. — № 43; Die ukrainische Sprache in der Volksschule. — № 44), освіти (Die Ukrainische Universität. — № 37).

На сторінках видання висвітлювалися економічне становище Австро-Угорської та Російської імперій (Finanzielle und okonomische Lage Russlands. — № 27), Наддніпрянської України (Die Teuerung in der Ukraine. — № 9; Aus der Ukraine. — № 29; Die Ukraine im russischen Staatsbuget. — № 39; Die cooperative Bewegung in Wolhynien. — № 49), функціонування різних економічних товариств (Die Russen über ihre Wirtschaft in Lemberg. — № 13).

Автори публікацій аналізували роль, вплив та позицію греко-католицького і православного духовенства щодо українців упродовж Першої світової війни (Der griechisch-katolische Bischof in der russischen Gefangenschaft. — № 9; Die orthodoxe Geistlichkeit in Galizien; Der Vatikan und die Ukrainer. — № 29; Ein russischer Bischof über die Ukrainer. — № 31; Stimme eines Ukrainers. — № 32; Die Ukrainische Geistlichkeit. — № 42).

У бюлетені вміщувалися витяги, передруки статей із зарубіжних видань, присвячених актуальній українській проблематиці: швейцарських («Gazette de Lausanne»), британських («The British Review»), російських («Биржевыя Вѣдомости», «Колокол», «Русское Слово»), польських («Dziennik Berlinski», «Głos Narodu», «Naprzód», «Polnische Nachrichten»), румунських («La Roumanie»).

Певний пласт публікацій становили пізнавальні статті про українські етнічні землі, зокрема їхню географію, топоніміку, історію (Zur Entstehung des Names «Ukraine». — № 32; Bessarabien. — № 49), у яких містився історичний екскурс про культуру, звичаї та державотворчі традиції українців, а також статті, що подавали відомості про демографію та етнографію (Der neue Kriegsschauplatz. — № 29), економічну статистику цих регіонів (Statistisches über Galizien. — № 25).

На сторінках видання друкувалися новини про вихід нових українських видань — як в Україні («Нове Слово» (Львів), «Луцькі Новини» (Луцьк), так і за кордоном («L'Ukraine», «The Ukraine» (Лозанна).

Подієва інформація рубрикувалась у добірки новин за географічним критерієм: «Aus Galicia», «Aus Wolhynien», «Aus der Ukraine», «Aus Lithauen».

Останній (62-й) наявний номер датовано 15 травня 1916 р.

Література: Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — P. 214; *Brouwers N.* Der lange Weg zur Imagebildung — die Darstellung der Ukraine in der Frankfurter Allgemeine Zeitung und in der Süddeutschen Zeitung: Magisterarbeit / Natalia Brouwers. — München, 2009. — S. 33; *Golczewski F.* Deutsche und Ukrainer 1914—1939 / Frank Golczewski. — Schöningh, 2010. — S. 111.

С. Блавацький

711

THE UKRAINE. — № 1.
1915, 20 Sept.

Edited [*Редагує*] by W. Stepankowski. — **Lausanne, 1915—1920**: *Published* [Видається] by an arrangement with The Ukrainian National Council of U.S.A. by W. Stepankowski. [*Адр. ред. і вид.*]: «The Ukraine», 23 Avenue de la Gare, Lausanne (Switzerland) or «The Ukraine», c/o The Ukrainian National Council, 83 Grand Street, Jersey City, N. J. U. S. A. Editorial office of «The Ukraine», 23 Avenue de la Gare, Lausanne (Switzerland).

Вийшло: 1915 — № 1, 1916 — № 2, 1917 — 1920 — № [?]; *Ф*. 50×32,5 см; *Обс*. 8 с.; *Subscription Rates* [*Передпл*.]: Postage free annually in England, 8 s.; in America $ 2.00. On the continent of Europe, 10 frs. Half-yearly in England, 4 s.; in America $ 1.00; on the continent of Europe, 5 frs. *Separate copies* [*Ц*. окремого номера] 2 d., or 4 cts. (or 20 cent.).

Наявність у фонді: **НБ ЛНУ**: 1916 — № 2.

Примітки: Англомовний місячник, який виходив у видавництві В. Степанківського в Лозанні (Швейцарія).

Газета «The Ukraine» широко обговорювала і пропагувала на своїх сторінках українське питання, зокрема, відстоювала прагнення українського народу до створення самостійної держави. Систематично редакція подавала огляди публікацій з різних європейських видань, у яких порушувалося українське питання. Нерідко інформаційні повідомлення на основі іноземних часописів вміщувалися під загальною назвою, як-от: «English Prees and the Problem of the Ukraine», «The Wealth of the Ukraine».

Видання виступало проти ігнорування українських справ російським урядом («The Future of the Ukraine») та аналізувало зміни російської політики щодо українства («Better Late Than Newer. Change in the Russian Polycy Towards the Ukrainians?»).

Характеризуючи працю Володимира Кушніра «The Great Power at Eastern Europe», редакція у статті «Germany and the Ukraine» подала своєрідний екскурс у східноєвропейські проблеми. У її полі зору перебувала також польська проблема.

На сторінках часопису систематично висвітлювалася діяльність «The Ukrainian National Council of U.S.A.», вміщувалися резолюції Українського конгресу в Америці та подавалася коротка інформація про події у Наддніпрянській та Західній Україні, відомості про які редакція черпала з різних іноземних періодичних видань. Використавши матеріали, опубліковані у російських часописах «День» та «Новое Время», вона повідомляла про захоплення царськими військами Галичини («The Russians in Galicia») та спроби визволення митрополита Андрея Шептицького з російського полону («Mrg. A. Szeptycki»). На основі зарубіжних матеріалів підготовлено і надруковано статтю «Ukrainian Girl Solders» про жінок — січових стрільців — Софію Галечко та Олену Степанівну. У тому ж номері опубліковано коротку замітку про смерть відомого українського мільйонера Василя Симиренка.

Статті А. Рейбоулда (A. Raybould) «Glimpses Into Ukraine Life» та Алана Летбриджа (Alan Lethbridge) «The Cossack» містили цікавий пізнавальний фактаж. Зокрема, у написаній на основі багатьох джерел статті А. Рейбоулда йшлося про те, як відомі британські мандрівники сприймали Україну, її природу (степ та Дніпро), населення (селян та козаків), міста (Київ), як захоплювалися українською жінкою, музикою та співом тощо.

Під рубрикою «Books & authors» вміщувалися відгуки про нові книжки та періодичні видання, зокрема, надруковано повідомлення п. н. «A Ukrainian Masterpiece in English» про переклад англійською мовою «Слова о полку Ігоревім» («The Tale of the Armament of Igor»), вихід книги професора А. Філіпса про Польщу, видання про наукову діяльність М. Грушевського тощо.

Газета була ілюстрованою, зокрема, на її сторінках вміщено велику фотографію біженців із підписом «The great exodus», світлини видобутку нафти в Галичині, види Дніпра, репродукцію сюжетної картини про українські вечорниці тощо.

Редакція черпала інформацію з таких зарубіжних видань, як: «Bristol Times», «The Daily Chronicle», «The Evening Standard», «Times», «Umpire», «La Dépèche», «Le Siècle».

Наявний у фонді № 2 вийшов 15 лютого 1916 р.

Література: *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 220; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976) / упоряд.: Г. Миронюк та О. Лужницький. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс, Міннесота, 2005. — С. 195.

В. Ґабор

1916 р.

712

OSTEUROPÄISCHE ZUKUNFT: Zeitschrift für Deutschlands Aufgaben im Osten und Südosten. Amtliches Organ des Verbandes deutscherer Förderer der ukrainischen Freiheits-Bestrebungen «Ukraine», des Donau- und Balkanländervereins in Deutschland «Dubvid» E. V. München, der «Deutsch-Georgischen Gesellschaft», Berlin, der «Deutsch-Finnlandischen Vereinigung», Berlin und des «Deutsch-Nordischen Verbandes» E. V., Berlin (1916—1917); Zeitschrift für Deutschlands Aufgaben im Osten und Südosten. Amtliches Organ des Donau-, Balkan- und Schwarzmeerländerverbandes «Dubvid» Berlin und München, des Wirtschaftsauschusses «Ukraine» Berlin, der «Deutsch-Finnlandischen Vereinigung»

Berlin, der «Deutsch-Georgischen Gesellschaft» Berlin und des «Deutsch-Nordischen Verbandes» E. V. Berlin (1918). — Erscheint monatlich zweimal [Виходить двічі на місяць]. 1. Jg. № 1. 1916, 1. Jan.

Verantwortlicher Schriftleiter [*Відп. ред.*] Falk Heinrich Schupp. — **München, 1916—1918**: *Herausgeber* [*Вид.*] Falk Schupp (1917), Falk Schupp (Berlin), Otto Spenger (Bremen), Friedrich Thoma (Augsburg) (1918); *Verlag* [*Вид-во*] J. F. Lehmann, München, Paul Heyse Strasse 26 (1916—1917), Georg D. W. Callwey, Munchen,

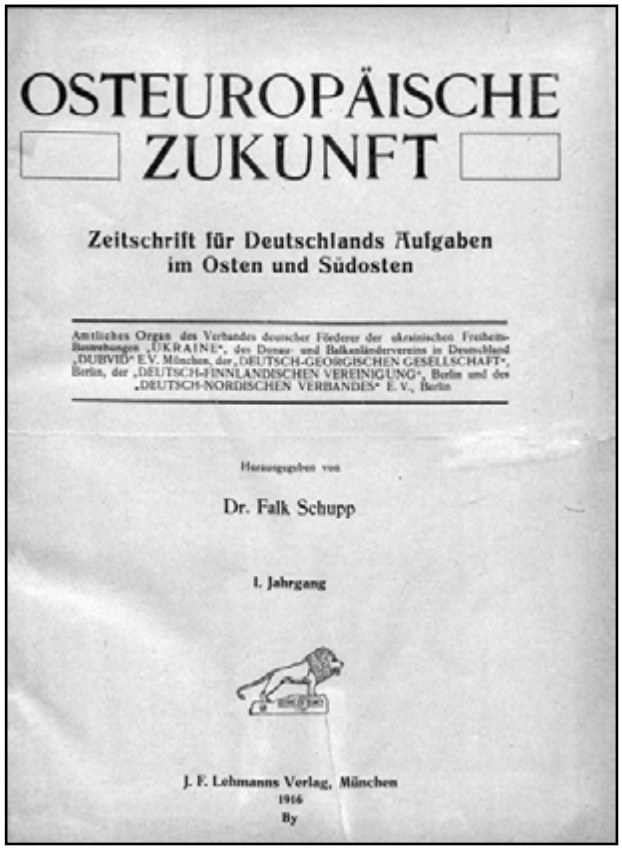

OSTEUROPÄISCHE ZUKUNFT

Zeitschrift für Deutschlands Aufgaben im Osten und Südosten

Amtliches Organ des Verbandes deutscher Föderer der ukrainischen Freiheitsbestrebungen „UKRAINE", des Donau- und Balkanländervereins in Deutschland „DUBVID" E.V. München, der „DEUTSCH-GEORGISCHEN GESELLSCHAFT", Berlin, der „DEUTSCH-FINNLANDISCHEN VEREINIGUNG", Berlin und des „DEUTSCH-NORDISCHEN VERBANDES" E.V., Berlin

Herausgegeben von

Dr. Falk Schupp

I. Jahrgang

J. F. Lehmanns Verlag, München
1916
By

Fintenstrasse 2 (1918). *Druck* von Kastner&Callwey, kgl. *Hofbuchdruckerei* in München. [*Адр. ред. і адм.*]: 11 Prinz Albertstr. 3, Berlin SW. (1917), Wurzburgerstrasse, Berlin W. 50 (1918).

Вийшло: 1916 — 1. Jg. № 1—24, 1917 — 2. Jg. № 1—24, 1918 — 3. Jg. № 1—20; *Ф*. 32×24,5 см; *Т*. 5000 пр. (1916); *Обс*. 16, 12 с.; *Передпл*.: на півроку для Німецького Райху і Австро-Угорщини 8 М., за кордоном 9 М. (1917—1918). [*Ц.* номера] 60 Pf. (1917—1918).

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1917 — 2. Jg. № 1—19, 1918 — 3. Jg. № 3, 6, 13, 16; **AD IISH**: 1916 — 1. Jg. № 1, 15, 1918 — 3. Jg. № 12; **BDIC**: 1916 — 1. Jg. № 1—24, 1917 — 2. Jg. № 1—24, 1918 — 3. Jg. № 1—20.

Примітки: У вихідних даних зазначено: «Nachdruck der einzelnen Artikel nur mit unverkürzter Quellenangabe «Osteuropäische Zukunft» gestattet» [«Передрук окремих статей дозволено лише за умови нескороченого зазначення джерела «Osteuropäische Zukunft»]. Мова видання німецька.

Журнал «Osteuropäische Zukunft» [«Східноєвропейське Майбутнє»] був заснований з ініціативи Німецької спілки підтримки волелюбних прагнень українців «Вільна Україна» за фінансової підтримки короля Баварії Людвіга III, який організував конкурс у Мюнхені на право видавання «українського тижневика». У грудні 1915 р. це видання планувалося випустити п. н. «Ukrainische Zeitschrift», а підготовка змістово-тематичного наповнення тільки українською проблематикою та визначення редакційної політики розпочалися від серпня 1915 р.

Ключову роль у створенні часопису відіграли Г. Шупп (псевд. Фальк Шупп), П. Лєманн, П. Рорбах та генерал Л. фон Гебзаттель. Окрім представників політичної та військової еліти Німеччини (П. Ден, Ганнс Дорманн, П. Кремер, А. Кльотцер, К. Леонхард, К. А. Фішер), Великобританії, Австро-Угорщини (Р. Ф. Кайндль, О. Мюллер), постійними авторами журналу були українці (Б. Бронченко, Б. Бурбела, Г. Загірний, В. Левицький, Є. Левицький, І. Райлян, С. Рудницький О. Скоропис-Йолтуховський, І. Сумченко, С. Томашівський, К. Трильовський), які своїми виступами визначали змістово-тематичну спрямованість видання.

У передовій статті першого номера зазначено: «Ми не можемо довго заплющувати очі на факт існування української проблеми, що для Німеччини має величезне і безпосереднє значення» (Das ukrainische Problem [Українська проблема]. — 1916. — № 1). Україноцентричний німецькомовний журнал розглядався як інформаційний супровід німецької експансії у Східній Європі, зокрема в Україні. Роль України як «життєвого нерву» Росії, її ключове значення у протистоянні держав — членів Четверного Союзу з Антантою упродовж Першої світової війни актуалізувалися у низці проблемних та передових статей (1916. — № 6, 21; 1917. — № 21, 23).

Політичний аспект українського питання, зокрема реалізація прагнень українського народу до самовизначення у власній державі, аналізувався у серії виступів різних політиків, військовиків, публіцистів, вчених

(1916. — № 2, 3; 20; 1917. — № 5; 8; 9; 15; 18). Позитивне вирішення цього питання розглядалося і шляхом гарантування політичної автономії для української Галичини (1916. — № 23; 1918. — № 3).

На сторінках видання висвітлювалася участь українських збройних формувань у воєнних діях на фронтах Першої світової війни (1916. — № 2, 9, 20).

Редакція у низці матеріалів намагалася спрогнозувати місце незалежної України у післявоєнній конфігурації Європейського континенту (1916. — № 7, 10).

У журналі порушувалися питання німецько-українських стосунків у минулому та тогочасному світі (1917. — № 17, 23; 1918. — № 3), угорсько-українських взаємин (1916. — № 17), болгарсько-українських відносин (1916. — № 16).

Вагоме місце у виданні відводилося висвітленню різних аспектів життя німецької національної меншини в Україні, зокрема на Буковині (1916. — № 1, 2, 13, 18, 19; 1917. — № 6; 1918. — № 2).

Економічна проблематика на сторінках журналу розкривалася у контексті значення сировинного потенціалу Східноєвропейського регіону, зокрема корисних копалин і чорноземів України, для німецької промисловості та продовольчих потреб Німеччини й переваг її географічного розташування для експорту німецької продукції на Схід. У низці оглядових матеріалів аналізувалися конкурентні переваги та перспективи розвитку української економіки (1916. — № 1, 2; 1918. — № 6, 10), промисловості (1918. — № 6), зокрема гірничорудної галузі (1916. — № 5—10, 14; 1917. — № 13), сільського господарства України (1916. — № 14, 23; 1917. — № 16; 1918. — № 3, 18).

У редакційному фокусі постійно перебувала інфраструктурна проблематика, зокрема розвиток транспорту. Прокладання залізниць (1917. — № 2) та використання повною мірою водних артерій — Дунаю, Вісли, Німану, Дніпра, Дону — та Чорного моря для судноплавства розглядалося авторами видання як один із вирішальних механізмів німецької експансії на Схід та утвердження гегемонії Німеччини у цьому регіоні (1916. — № 6, 10; 1917. — № 8, 12, 18).

На сторінках видання публікувалися пізнавальні матеріали про історію національно-визвольних змагань та державотворчих процесів української нації (1916. — № 8; 1917. — № 8, 9), розвідки з політичної географії (1916. — № 3, 4; 1918. — № 18), народознавства (1916. — № 21, 22; 1917. — № 1, 11, 13, 15; 1918. — № 19) та етнографії східноєвропейських народів, зокрема українського (1917. — № 6, 8; 1918. — № 12, 16), про фольклор українців (1916. — № 14), освітньо-науковий процес у Галичині, церковно-релігійну ситуацію в Україні (1918. — № 3, 15).

У журналі вміщувалися розвідки про сучасну східноєвропейську, зокрема українську, літературу (1916. — № 16; 1917. — № 14).

1917 р. політика редакції у зв'язку зі зміною політичного спрямування та розширенням складу видавців зазнала певних трансформацій та модифікацій. Часопис став більш регіональним, космополітичним та менш заангажованим українською проблематикою. Однак у редакційному полі зору продовжували перебувати питання національно-визвольних прагнень східноєвропейських народів. У цьому контексті у виданні друкувалися оглядові статті про історію, культуру, етнографію, національно-визвольні змагання, процеси політичної самоорганізації албанської (1917. — № 4), болгарської (1917. — № 10), естонської (1917. — № 18), словенської (1917. — № 2), фінської (1917. — № 4, 7) та кавказьких (1917. — № 7) націй. Редакція почала приділяти більше уваги експансії Австро-Угорської імперії та Німецького Райху в Чорноморському регіоні та східній політиці Великобританії (1917. — № 5, 7, 10).

Автори видання відстежували політичні процеси у післяреволюційній Росії й намагалися спрогнозувати їхні наслідки для усього Європейського континенту (1917. — № 12, 13, 16).

У низці статей, зокрема П. Лєманна, розроблялася расова теорія (1917. — № 2; ін.).

Наприкінці 1917 р., у зв'язку з припиненням діяльності спілки «Вільна Україна», її об'єднанням із організацією «Dubvid» та формуванням економічної колегії «Ukraine», журнал став ще менш україноцентричним. Однак редакція «Osteuropäische Zukunft» продовжувала працювати над пропозиціями для німецької політики щодо України до осені 1918 р.

Видання мало такі рубрики: «Mitteilungen» (огляди тогочасних політичних, економічних, наукових та освітніх процесів у Східній Європі; зведення з фронтів Першої світової війни; листи в редакцію, зокрема представників української інтелігенції; офіційна хроніка: звернення різних громадських організацій української діаспори, протести українських емігрантських організацій, пресовидавнича діяльність східноєвропейських народів; передруки із українських («Буковина») та німецьких часописів); «Vereinsnachrichten» (добірка новин про організаційні, ювілейні заходи українців, грузинів, фінів, представників інших поневолених народів Російської імперії у Німеччині, інфраструктурні проекти, створення німецьких осе-

OSTEUROPÄISCHE ZUKUNFT

ZEITSCHRIFT FÜR DEUTSCHLANDS AUFGABEN IM OSTEN UND SÜDOSTEN

Amtliches Organ des Verbandes deutscher Förderer der ukrainischen Freiheits-Bestrebungen „UKRAINE" und des Donau- und Balkanländervereins in Deutschlands „DUBVID" E. V. München

Herausgeber: Dr. Falk Schupp, München, Sonnenstr. 24. Verlag: J. F. Lehmann, München, Paul-Heyse-Str. 26

1. Januarheft 1916 | Diese Zeitschrift erscheint monatlich zweimal 12—16 Seiten stark. Bezugspreis: halbjährlich für das Deutsche Reich und Österreich-Ungarn M. 8.—, für das Ausland M. 10.—. Einzelne Hefte 80 Pf. Anzeigenpreis: 40 Pf. für die viergespaltene Petitzeile. Zusendungen für die Schriftleitung an Dr. Falk Schupp, München, Sonnenstr. 24; für den Bezug sowie für Anzeigen an J. F. Lehmanns Verlag, München SW. 2, Paul Heyse-Str. 26 | 1. Jahrgang Nr. 1

Geleitwort.

„Osteuropäische Zukunft", Zeitschrift für Deutschlands Aufgaben im Osten und Südosten nennen wir die Zeitschrift, mit der wir durch vorliegende Nummer vor die Öffentlichkeit treten.

Zu den wichtigsten Fragen, welche der Weltkrieg aufgerollt und deren Bedeutung jetzt mit riesenhafter Flammenschrift sich in unser Aller Bewusstsein einprägt, gehören die des Ostens und Südostens Europas. Wir haben die Wucht der Entscheidungen, die diesem grössten politischen Sphinxrätsel eignet, bisher nicht erkannt.

Versäumen wir es, heute den Völkern des europäischen Ostens und Südostens, die sehnsuchtsvoll sich unseren kulturellen Segnungen zuwenden und von der Abwendung vom halbasiatischen Moskowitertum allein ihr Heil erhoffen, brüderlich zur Seite zu treten, so würde diese Kurzsichtigkeit unser Verhängnis werden.

Wir können nicht wissen, welche staatsrechtlichen und politischen Lösungen dieser Krieg unmittelbar bringt, aber wir sehen den Weg deutlich vorgezeichnet, den wir auch fürder gehen müssen: Deutschlands Kulturrüstung, seinen Arbeitsmut, seine völkerbefreiende Einordnung in Gesetz, Recht und Gesittung nach Osten zu tragen, und über den Balkan hinweg unseren bulgarischen und türkischen Freunden die Hand zu reichen zum gemeinsamen Vorwärtsstreben.

Bausteine zu diesem gewaltigen Werke zuzurichten und herbeizutragen, das sei die Aufgabe der „Osteuropäischen Zukunft".

Die Schriftleitung.

Das ukrainische Problem.

Von Univ.-Professor Dr. J. Haller, Tübingen.

Gibt es ein ukrainisches Problem? Man hört seit Kriegsbeginn so viel von ihm sprechen, daß die Frage müßig scheint. Und doch wird sie von manchen, auch solchen, die es wissen müßten, verneint. Der großen Masse derer, die sich für Politik interessieren, tritt man nicht zu nahe, wenn man bei ihnen keine allzu klare Anschauung von den Dingen voraussetzt, um die es sich hierbei handelt.

Ukraine heißt im Munde der Bewohner ein Gebiet von rund 700 000 Quadratkilometern, das vom Schwarzen Meer bis an den Pripjet und von den Karpathen bis an den Don und Kuban reicht.

Die Bevölkerung dieses Gebietes ist überall gemischt, bald mit Polen, bald mit Großrussen, aber in einem Teile hat sie so sehr das Übergewicht — 70 bis 98 Prozent —, daß man die fremde Beimischung übersehen kann. Dies sind die russischen Gouvernements Tschernigow, Poltawa, Podolien, Kijew und Charkow, das Kernland der Ukraine. Von hier strahlt das Volk der Ukrainer aus bis in die Karpathen und an den San auf der einen, bis über den Don und an den Nordabhang des Kaukasus auf der anderen Seite.

Es ist ein Volk für sich; man kann von ihm, wie Tacitus von den alten Germanen, sagen: „propriam et sinceram et tantum sui similem gentem exstitisse" —, ein besonderes, ein reines, ein von allen anderen unterschiedenes Volk. Diese Tatsache ist in Rußland lange Zeit amtlich bestritten worden und wird auch heute noch

редків культури та науки у Східній Європі, спільних товариств німців із українцями, болгарами, фінами, грузинами); «Bücherbesprechungen» (рецензії на літературу воєнної доби — книги, присвячені різним аспектам східноєвропейської геополітики, зокрема геополітичним та геоекономічним наслідкам формування незалежних Польщі, Фінляндії та України («Die Bedeutung der Ukraine für den Weltkrieg» (München, 1917; ін.); «Anzeigen» (оголошення та реклама).

Реклама у виданні здебільшого займала останні сторінки. У рекламному контенті домінували повідомлення про новинки книго- та пресовидавничої галузей («Ukrainische Korrespondenz»).

Видання ілюстроване. На його сторінках вміщувалися політичні карти Східної Європи періоду Першої світової війни, етнографічна карта України (1916 р.), ілюстративний матеріал агітаційного (німецькі воєнні облігації) та інформаційно-пізнавального характеру до опублікованих текстів.

Бібліографія: Osteuropäische Zukunft // Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin. — Berlin, 1916. — S. 125; *Пеленський Є. Ю.* Бібліографія української бібліографії. Ucrainica в західно-європейських мовах: вибр. бібліогр. / Євген Юлій Пеленський. — Едмонтон, 1990. — С. 11; *Koennen G.* Gesamtbibliographie der deutschsprachigen Literatur über Russland und den Bolshevismus 1917—1924 / Gerd Koennen. — München, 1998. — S. 83.

Література: *Doroschenko D.* Die Ukraine und das Reich / Dmytro Doroschenko. — Leipzig, 1941. — S. 188—189; *Kuraev O.* Der Verband «Freie Ukraine» im Kontext der deutschen Ukraine-Politik des Ersten Weltkriegs / Oleksyj Kuraev // Osteuropa-Institut Munchen: Mitteilungen. — München, 2000. — S. 41—44; *Кураєв О. О.* Українська проблема у політиці Берліна та Відня у Першій світовій війні (1914—1918) / О. О. Кураєв. — К., 2006. — С. 142—143, 146—149, 291—298.

С. Блавацький

713

UKRÁNIA: Ukrán-magyar Kulturális és gazdasági kapcsolatok szemléje. — Évf.I. Szám 1. 1916, 20 Január.

Szerkeszti [*Редагує*] Sztripszky Hiador. — **Budapest, 1916—1917**: *Neomattot* [*Надруковано*] Fritz Armin *könyvneomdájában*. *Szerkesztőseg és kiadóhivatal* [*Адр. ред. та експ.*]: Budapest, I, Logodi-utca, 5.

Вийшло: 1916 — Évf. I szám 1, 2, 3/4, 5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 1917 — Évf. II szám [?]; *Ф.* 26×18 см; *Обс.* від 32 до 24 с.; *Передпл.*: egész évre 16 kor., negyedévre 5 kor.

Наявність у фонді: **ЛННБ**: 1916 — Évf. I szám 9/10; **НБ ЛНУ**: 1916 — Évf. I szám 1—19/20.

Примітки: Пагінація сторінок валова (300 с.). Мова видання угорська.

Журнал «Ukránia» виходив у Будапешті за редакцією Гіядора Стрипського при підтримці угорського уряду і був присвячений питанням українсько-угорських культурних та економічним взаємин. Основні завдання часопису акцентовано у передовій статті «Mit akarunk?» (szám 1), у якій, зокрема, подано короткий екскурс в історію Україні.

У виданні друкувалися матеріали, які широко висвітлювали давню історію і тогодення України, а також переклади творів української літератури та рецензії на праці українознавчої тематики.

Із науковими публікаціями активно виступали угорські автори: Імре Водічка, Шандор Маркі, Георгій Подградський, Ференц Фодор, українська автура представлена перекладами статей Михайла Драгоманова, Йосипа Назарука, Омеляна Огоновського, Івана Рудницького та Лонгина Цегельського.

Особливо плідно друкувався на сторінках журналу його редактор, відомий український та угорський дослідник Гіядор Стрипський. 1916 р. він публікував як під власним прізвищем, так і під криптонімами S. H. та Sz. статті про походження етноніма «українець», український етнос, українську літературу й тогочасну політику тощо, як-от: «Az «ukrán» név» (szám 1), «Az ukránok fajisága» (szám 2), «Az ukrán politika realitása és a magyarság» та «Petöfi és Sevcsenkó» (szám 7/8), разом із Балінтом Варґою написав передмову і здійснив переклад «Слова о полку Ігоревім» — «Ének Ihor hadairól és a palócokról» (szám 1—5/6).

На сторінках «Ukránia» 1916 р. друкувалися дослідження угорських науковців: праця Г. Подградського «Magyar-ukrán történelmi kapcslatok» — про угорсько-українські історичні зв'язки (szám 1—19/20), статті Ш. Маркі «Magyar adatok Mazepparól» — про І. Мазепу (szám 7/8—11/12), І. Водічки «Ukránia és Róma» й автора під криптонімом Dr. M. J. «Az orosz és ukrán nyelv» — про російську та українську мови (szám 2) тощо.

Доробок українських вчених у журналі представлено статтями Л. Цегельського «Mi köze a magyarnak az ukránhoz?» (szám 2), М. Драгоманова «Rabszolgasorban. Az ukránok börténete dióhéjban» (szám 3/4, 5/6, 9/10), О. Огоновського «Az orosz és ukrán nyelv viszonya» (szám 5/6), І. Рудницького «Ukránia politika geographiája» (szám 15/16— 19/20) та ін.

У часописі подано дописи про Українських січових стрільців, як-от І. Боберського «Az ukrán légiónál» (szám 9/10), Й. Назарука «Az ukrán légió a

világháborúban» (szám 15/16), вміщено світлини українських усусусів, зокрема Софії Галечко й Олени Степанівни (szám 2).

ÉVFOLYAM. 5—6. SZÁM

UKRÁNIA

UKRÁN-MAGYAR KULTURÁLIS ÉS GAZDASÁGI KAPCSOLATOK SZEMLÉJE

SZERKESZTI

Dr SZTRIPSZKY HIADOR

TORNAI VÁRADY GÉZA

1916. ÁPRILIS 15.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, I., LÓGODI-UTCA 5.

KÓKAI LAJOS bizománya IV. Kamermayer-u. 3.

1916 р. декілька випусків журнал відкривали світлини Олени Степанівни у військовому однострої (szám 2), репродукції портретів українських письменників — Т. Шевченка (szám 3/4) й І. Франка (szám 9/10) (повідомлялося про його смерть), а також карта України (szám 1); у ч. 3/4 вміщено фотографію могили Т. Шевченка.

Значний інтерес редакція приділяла українській літературі. 1916 р., окрім перекладу «Слова о полку Ігоревім», на сторінках часопису опубліковано у перекладі поезії та поему «Кавказ» Т. Шевченка (szám 3/4, 7/8, 11/12, 13/14), вірші С. Руданського (szám 5/6) й І. Франка (szám 17/18), оповідання І. Франка (szám 1, 2, 11/12), В. Стефаника (szám 3/4), Б. Лепкого (szám 19/20), етюд Дмитра Вітовського (szám 11/12) та ін. Перекладачами літературних творів виступали Б. Варґа, Арпад Земплені, Г. Стрипський та ін.

У журналі вміщено рецензії на нові праці українських вчених, зокрема «Ukraina. Land und Volk. Eine gemeinfassliche Landeskunde» С. Рудницького (1916) (szám 5/6—9/10), опубліковано бібліографічну статтю «Az ukrán sajtó 1916-ban.», що подала перелік 36 українських періодичних видань, які виходили 1916 р. українською й іноземними мовами (szám 5/6).

Серед активних авторів часопису були: Балінт Варґа, Імре Водічка, Шандор Маркі, Георгій Подградський, Гіядор Стрипський (також під псевд. Szerkesztö [Редактор] і крипт.: S. H., Sz.), Ференц Фодор та ін.

Останнє (19/20-те) наявне у фонді число вийшло у листопаді 1916 р.

Бібліографія: *Ігнатієнко В*. Бібліографія української преси 1816—1916 / В. Ігнатієнко. — Х. ; К., 1930. — С. 279.

Література: Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 5. — P. 483; *Животко А*. Історія української преси / Аркадій Животко. — Мюнхен, 1989—90. — С. 220.

В. Ґабор

ПОРІЧНИЙ РЕЄСТР ЧАСОПИСІВ

1911

Американска Русь (1910—1912, [?]) ..... Питсбургъ, Па., Аллегени, Па.
Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.) ..... Гомстедъ, Па
Борба (1908—1914) ..... Чернівці
Братская Беседа (1907—1911) ..... Холм
Вісти з Запорожа (1910—1914) ..... Львів
Вістник Законів і Розпоряджень для Воєводства Буковини (1896—1914) ..... Чернівці
Вістник Союза руских хлїборобских спілок на Буковинї «Селяньска Каса» (1903—1907, 1911) ..... Чернівцї
Вѣстникъ законôвъ и роспоряженїй краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимєрїи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918) Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918) ..... Відень
Вѣстникъ Золотоношскаго Сельско-Хозяйственнаго Общества (1908—1914) ..... Золотоноша
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924) ..... Львовъ
Вѣстникъ Перемыскои Епархіи (1889—1918) ..... Перемышль
Вѣстникъ Станиславôвской Епархіи (1886—1939) ..... Станиславів
*__Вѣстникъ Хорольскаго О-ва Сельскаго Хоз.__ (1911—1917) ..... Хороль
Вперед (1911) ..... Львів
Вперед (1911—1913, 1918—1922, 1924, 1929, 1931, 1933—1934) ..... Львів
Газета (1908—1912) ..... Киевъ
Газета Гадячскаго Земства (1906—1917, 1919) ..... Гадяч
Гайдамаки (1909—1918) ..... Ню Йорк
Галичанинъ (1893—1913) ..... Львовъ
Голос Підкарпатя (1911—1912) ..... Дрогобич
Голосъ Народа (1909—1915) ..... Львôвъ
Господарська Часопись (1910—1918) ..... Львів
Господарь (1898—1913) ..... Перемышль
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939) ..... Львів
Дзвôнокъ (1890—1914) ..... Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939) ..... Львів
Дніпрові хвилі (1910—1913) ..... Катеринослав
Душпастырь (1909—1914) ..... Філядельфія Па., Ню Брітен, Конн.

* Півжирним шрифтом подано назви часописів у перший рік виходу

Дьякôвскû Вѣдомости (1910—1911) ..... Лукавецъ
Економіст (1904—1914) ..... Львів
Еміґрант (1910—1914) ..... Львів
Жизнь (1911) ..... Филадельфія, Па
Життя (1911) ..... Коломия
З. Ф. О. (1911) ..... Львів
Заокеанська Русь (1911) ..... Філадельфія
Записки Товариства імени Шевченка
(1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937) ..... Львів
Записки Українського Наукового Товариства в Київі (1908—1914, 1918) ..... Київ
Засїв (1911—1912) ..... Київ
Зелений Прапор (1911—1912) ..... Явірок-Руський
Зелїзничник (1910—1913) ..... Львів
Земля і Воля (1906—1912, 1919—1920, 1922—1924) ..... Львів
Извѣстія Александрійскаго Уѣзднаго Земства (1909—1918) ..... Александрия
Извѣстія Ананьевскаго Уѣзднаго Земства (1910—1917) ..... Ананьевъ
Каменярі (1909—1914, 1921—1922) ..... Мамаївці
Канадийский Русин (1911—1918) ..... Вінніпег
Канадийскій Фармер (1903—1981) ..... Вінніпег
Катехитичний місячник (1911) ..... Львів
Книжочка миссійна (1890—1911) ..... Сухорѣче
Лемко (1911—1913) ..... Львовъ, Новый-Санчъ
Листокъ (1908—1914) ..... Львовъ
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932) ..... Київ—Львів
Львôвско-Архіепархіяльнû Вѣдомости (1889—1944) ..... Львів
Малий Місионарчик (1903—1914) ..... Жовква
Мисійный Листокъ (1911—1914) ..... Львôвъ
Місионар в Бразилиї (1911—1915) ..... Прудентополїс
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944) ..... Жовква
Молода Украіна (1908—1912, 1914) ..... Київ
Надія (1909—1911) ..... Коломия
Народна Воля (1911—1939, продовж.) ..... Олифант, Па
Народна Часопись (1890—1914, 1918) ..... Львів
Народне Слово (1907—1911) ..... Львів
Народний Голос (1909—1915) ..... Чернівці
Наука (1897—1914, 1919—1921) ..... Унгварь
Науковий додаток до «Учителя» (1911—1914) ..... Львів
Наш Голос (1910—1911) ..... Львів
Наша Школа (1909—1914, 1916—1918) ..... Львів—Чернівці
Наше Дѣло (1909—1913) ..... Кіевъ
Наші Листки (1911—1912) ..... Перемишль
Недѣля (1898—1918) ..... Будапештъ
Недїля (1911—1912) ..... Львів
Нива (1904—1914, 1916—1918, 1920—1939) ..... Львів

Нова Громада (1911—1912) ..... Едмонтон
Новий Край (1910—1913) ..... Ростерн—Саскачеван
Огни (1911—1914, 1917) ..... Кіевъ
Однoднівка (1911) ..... Олифант, Па
Основа (1906—1913) ..... Львів
Перемиский Вістник (1909—1914) ..... Перемишль
Писанка (1911) ..... Львів
Письмо з «Просьвіти» (1907—1914, 1916, 1921—1922) ..... Львів
Подільске Слово (1909—1912) ..... Тернопіль
Посланникъ (1889—1911) ..... Сухорѣче
Поступъ (1907—1912) ..... Нью-Іоркъ
Правда (1902—1939) ..... Олифантъ, Па
Правда (1908—1912) ..... [Відень]
Правничий Вістник (1910—1911, 1913) ..... Львів
Прапор (1908—1912) ..... Коломия
Прапор (1910—1911) ..... Прудентополіс
Прикарпатская Русь (1909—1915) ..... Львовъ
Природа Украины (1911) ..... Кіевъ
Провідник «Рільничих Кружків» (1900—1914) ..... Львів
Промінь (1911) ..... Київ
Просьвітні Листки (1907—1911, 1914, 1916—1918) ..... Львів
Рада (1906—1914) ..... Київ
Ранок (1905—1920) ..... Вінніпеґ
Ранок (1909—1911) ..... Мареничі
Реалистъ (1910—1911, 1917) ..... Винница
Рідний Край (1905—1918) ..... Київ
Рідня Школа (1911) ..... Станиславів
Рілля (1910—1915, 1917—1918) ..... Київ
Рільничі Відомости (1906—1914) ..... Львів
Робітник в фабриках тютюну (1907—1914) ..... Wiedeń
Робучий Народ (1909—1918) ..... Винніпеґ
Русинъ (1910—1916) ..... Allegheny, Pa, Pittsburg, Pa
Руский Селянин (1903—1914) ..... Львів
Руслан (1897—1914) ..... Львів
Русская Воля (1906—1911) ..... Тернополь
Русская Правда (1910—1913) ..... Черновцы
Русская Рада (1871—1912) ..... Коломыя
Русское Американское Слово (1911) ..... Нью-Йоркъ
Русское Слово (1890—1914) ..... Львовъ
Самопоміч (1909—1914) ..... Львів
Свитова Зирныця (1906—1913, 1917, 1920) ..... Пеньківка, Київ
Свідок Правди (1909—1931 [?]) ..... Торонто
Світло (1910—1914) ..... Київ
Свѣтъ (1897—1986) ..... Нью-Іоркъ

Свобода (1893—1940, продовж.) ..... Джерсі Сіті, Нью-Йорк
Свобода (1897—1919, 1922—1938) ..... Львів
Село (1909—1911) ..... Київ
Село (1911) ..... Унгваръ
Союз (1908—1922) ..... Нью-Йорк, Піттсбург, Па
Сьміх (1911) ..... Коломия
Тавричанинъ (1905—1914) ..... Симферополь
Титан (1908—1913) ..... Відень
Торговельный Вѣстникъ Ризницы (1908—1913) ..... Самбôръ
Українська Хата (1909—1914) ..... Київ
Український Голос (1910—1939, продовж.) ..... Вінніпег
Український Учитель (1911) ..... Станиславів
Учитель (1889—1914) ..... Львів
Хата (1911) ..... Winnipeg, Man.
Хлїбороб (1904—1912) ..... Чернівцї
Хлѣборобъ (1907—1917) ..... Харьковъ
Христіанское Народное Братство (1911—1913) ..... Будапешт
Хронїка Наукового Товариства імени Шевченка
(1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939) ..... Львів
Хуторянинъ (1896—1917) ..... Полтава
Церковный Востокъ (1911—1914) ..... Львовъ
Цѣнникъ ... Спôлки для господарства и торговлѣ въ Перемышли (1903—1911).. Перемышль
Читальня (1911—1914) ..... Чернівцї
Чорна Рада (1908—1911) ..... Відень
Шершень (1909—1911) ..... Скрентон, Па
Яворівський Голос (1911—1912) ..... Яворів
Czasopismo dla Spółek rolniczych = Часопись для Спілок рільничих (1904—1924) Львів
Gazeta Mleczarska (1904—1914) ..... Lwów
Görög Katholikus Szemle (1899—1918) ..... Ungvár
Ukrainische Rundschau (1906—1915) ..... Wien
Ungvári Közlöny (1867—1921) ..... Ungvár

1912

Америка (1912—1939, продовж.) ..... Ню-Брітен, Конн.
Американска Русь (1910—1912, [?]) ..... Питсбургъ, Па.
Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.) ..... Гомстедъ, Па
Борба (1908—1914) ..... Чернівцї
Вѣра и Церковь (1912—1913) ..... Черновцы
Вісти з Запорожа (1910—1914) ..... Львів
Вісти з Українських Товариств (1912—1914) ..... Львів
Вістник Законів і Розпоряджень для Воєводства Буковини (1896—1914) ..... Чернівцї
Вѣстникъ законôвъ и роспоряженїй краєвыхъ для королевства Галицїи
и Володимєрїи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918) ..... Львовъ

Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ
въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918) ..... Відень
Вѣстникъ Золотоношскаго Сельско-Хозяйственнаго Общества (1908—1914) ..... Золотоноша
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924) ..... Львовъ
Вѣстникъ Перемыскои Епархіи (1889—1918) ..... Перемышль
Вѣстникъ Станиславôвской Епархіи (1886—1939) ..... Станиславів
Вѣстникъ Хорольскаго О-ва Сельскаго Хоз. (1911—1917) ..... Хороль
Вперед (1911—1913, 1918—1922, 1924, 1929, 1931, 1933—1934) ..... Львів
Газета (1908—1912) ..... Киевъ
Газета Гадячскаго Земства (1906—1917, 1919) ..... Гадяч
Гайдамаки (1909—1918) ..... Ню Йорк
Галичанинъ (1893—1913) ..... Львовъ
Голос Підкарпатя (1911—1912) ..... Дрогобич
Голосъ Народа (1909—1915) ..... Львôвъ
Господарська Часопись (1910—1918) ..... Львів
Господарь (1898—1913) ..... Перемышль
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939) ..... Львів
Дзвôнокъ (1890—1914) ..... Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939) ..... Львів
Дніпрові хвилі (1910—1913) ..... Катеринослав
Душпастырь (1909—1914) ..... Ню Брітен, Конн.
Економіст (1904—1914) ..... Львів
Еміґрант (1910—1914) ..... Львів
Житє (1912—1914) ..... Львів
Жіноче Діло (1912) ..... Львів
Записки Товариства імени Шевченка
(1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937) ..... Львів
Записки Українського Наукового Товариства в Київі (1908—1914, 1918) ..... Київ
Засів (1911—1912) ..... Київ
Здоровлє (1912—1914) ..... Львів
Зелений Прапор (1911—1912) ..... Явірок-Руський
Зелїзничник (1910—1913) ..... Львів
Земледѣлецъ (1912) ..... Львовъ
Земля і Воля (1906—1912, 1919—1920, 1922—1924) ..... Львів
Извѣстія Александрійскаго Уѣзднаго Земства (1909—1918) ..... Александрия
Извѣстія Ананьевскаго Уѣзднаго Земства (1910—1917) ..... Ананьевъ
Ілюстрована Україна (1912—1914) ..... Львів
Каганець (1912) ..... Варшава
Калуський Листок (1912—1914) ..... Калуш
Каменярі (1909—1914, 1921—1922) ..... Мамаївці
Канадиєць (1912—1920) ..... Едмонтон
Канадийский Русин (1911—1918) ..... Вінніпег
Канадийскій Фармер (1903—1981) ..... Вінніпег
Кіевская Земская Газета (1912—1917) ..... Київ

Колоски (1912) ..... Волошські Макаринці
Лемко (1911—1913) ..... Новый-Санчъ
Листокъ (1908—1914) ..... Львовъ
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932) ..... Київ—Львів
Лохвицкое Слово (1912—1919) ..... Лохвица
Львôвско-Архіепархіяльнû Вѣдомости (1889—1944) ..... Львів
Малий Місионарчик (1903—1914) ..... Жовква
Маяк (1912—1914) ..... Київ
Мисійный Листокъ (1911—1914) ..... Львôвъ
Місионар в Бразилиї (1911—1915) ..... Прудентополіс
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944) ..... Жовква
Молода Украіна (1908—1912, 1914) ..... Київ
Муравейникъ (Комашня) (1912—1919) ..... Кіевъ
Народна Воля (1911—1939, продовж.) ..... Олифант, Па
Народна Часопись (1890—1914, 1918) ..... Львів
Народний Голос (1909—1915) ..... Чернівці
Наука (1897—1914, 1919—1921) ..... Унгваръ
Наука (1912—1913) ..... Нью Іоркъ
Науковий додаток до «Учителя» (1911—1914) ..... Львів
Націоналистъ (1912) ..... Львовъ
Наша Школа (1909—1914, 1916—1918) ..... Львів—Чернівці
Наше Дѣло (1909—1913) ..... Кіевъ
Наші Листки (1911—1912) ..... Перемишль
Недѣля (1898—1918) ..... Будапештъ
Неділя (1911—1912) ..... Львів
Нива (1904—1914, 1916—1918, 1920—1939) ..... Львів
Нива (1912) ..... Кливландъ, Огаю
Нова Буковина (1912—1915) ..... Чернівці
Нова Громада (1911—1912) ..... Едмонтон
Нове Слово (1912—1915) ..... Львів
Новий Край (1910—1913) ..... Ростерн—Саскачеван
Огни (1911—1914, 1917) ..... Кіевъ
Оса (1912) ..... Львів
Оса (1912—1913) ..... New Britain
Основа (1906—1913) ..... Львів
Основа (1912) ..... Волошські Макаринці
Острога (1912) ..... Восток, Альта
Перемиский Вістник (1909—1914) ..... Перемишль
Письмо з «Просьвіти» (1907—1914, 1916, 1921—1922) ..... Львів
Підгірський Дзвін (1912) ..... Сянік, Новий Санч
Подільске Слово (1909—1912) ..... Тернопіль
Покутське Слово (1912—1913) ..... Коломия
Поступъ (1907—1912) ..... Нью-Іоркъ
Правда (1902—1939) ..... Олифантъ, Па

Правда (1908—1912) ..... [Відень]
Православный Русинъ (1912) ..... Мондеръ, Альта
Прапор (1908—1912) ..... Коломия
Праця (1912—1917, 1919—1939, продовж.) ..... Прудентополїс
Прикарпатская Русь (1909—1915) ..... Львовъ
Провідник «Рільничих Кружків» (1900—1914) ..... Львів
Пролєтар (1912) ..... Ню Йорк
Просьвітні Вісти (1912—1913) ..... Скрентон, Па
Рада (1906—1914) ..... Київ
Ранок (1905—1920) ..... Вінніпеґ
Рідний Край (1905—1918) ..... Київ
Рілля (1910—1915, 1917—1918) ..... Київ
Рільничі Відомости (1906—1914) ..... Львів
Робітник в фабриках тютюну (1907—1914) ..... Wiedeń
Робучий Народ (1909—1918) ..... Винніпеґ
Русинъ (1910—1916) ..... Pittsburg, Pa
Руский Селянин (1903—1914) ..... Львів
Руслан (1897—1914) ..... Львів
Русская Правда (1910—1913) ..... Черновцы
Русская Рада (1871—1912) ..... Коломыя
Русское Слово (1890—1914) ..... Львовъ
Самопоміч (1909—1914) ..... Львів
Свитова Зирныця (1906—1913, 1917, 1920) ..... Київ
Свідок Правди (1909—1931 [?]) ..... Торонто
Світло (1910—1914) ..... Київ
Свѣтъ (1897—1986) ..... Нью-Іоркъ
Свобода (1893—1940, продовж.) ..... Джерсі Сіті
Свобода (1897—1919, 1922—1938) ..... Львів
Січові Вісти (1912—1914, 1922—1924) ..... Львів
Слово (1912) ..... Ансонія, Конн.
Сніп (1912) ..... Харків
Союз (1908—1922) ..... Піттсбург, Па
Станїславівські Вісти (1912—1913) ..... Станїславів
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930) Львовъ
Тавричанинъ (1905—1914) ..... Симферополь
Титан (1908—1913) ..... Відень
Торговельный Вѣстникъ Ризницы (1908—1913) ..... Самбôръ
Торговельно-Промисловий Вістник (1912—1913) ..... Стрий
Украинская Жизнь (1912—1917) ..... Москва
Украинскій Вѣстникъ (1912) ..... Харьковъ
Україна (1912—1914) ..... Чернівцї
Українська Хата (1909—1914) ..... Київ
Український Голос (1910—1939, продовж.) ..... Вінніпеґ
Учитель (1889—1914) ..... Львів

Учительське Слово (1912—1914, 1916, 1918, 1920—1939) ..... Львів
Хата (1912) ..... Вінніпег
Хлїбороб (1904—1912) ..... Чернівцї
Хлѣборобъ (1907—1917) ..... Харьковъ
Холмская Русь (1912—1917) ..... Холмъ
Христіанское Народное Братство (1911—1913) ..... Будапешт
Христіянскій Голосъ (1912—1914) ..... Львôвъ
Хронїка Наукового Товариства імени Шевченка
(1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939) ..... Львів
Хуторянинъ (1896—1917) ..... Полтава
Церковный Востокъ (1911—1914) ..... Львовъ
Часопись Правнича і Економічна (1900—1902, 1904—1906, 1912) ..... Львів
Читальня (1911—1914) ..... Чернівцї
Яворівський Голос (1911—1912) ..... Яворів
Czasopismo dla Spółek rolniczych = Часопись для Спілок рільничих (1904—1924) Львів
Gazeta Mleczarska (1904—1914) ..... Lwów
Görög Katholikus Szemle (1899—1918) ..... Ungvár
Ukrainische Rundschau (1906—1915) ..... Wien
Ungvári Közlöny (1867—1921) ..... Ungvár

1913

Америка (1912—1939, продовж.) ..... Ню-Брітен, Конн.
Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.) ..... Гомстедъ, Па
Білі Рожі в Твоїм Огородї… (1913) ..... Львів
Борба (1908—1914) ..... Чернівцї
Відгуки (1913) ..... Львів
Вѣра и Церковь (1912—1913) ..... Черновцы
Вісти з Запорожа (1910—1914) ..... Львів
Вісти з Українських Товариств (1912—1914) ..... Львів
Вісти Промислової Комісиї (1913) ..... Львів
Вістник Життя і Знання (1913—1914) ..... Полтава
Вістник Законів і Розпоряджень для Воєводства Буковини (1896—1914) ..... Чернівцї
Вістник Культури і Життя (1913) ..... Київ
Вістник Місийного Товариства (1913) ..... Жовква
Вѣстникъ законôвъ и роспоряженїй краєвыхъ для королевства Галицїи
и Володимєрїи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918) ..... Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ
(1870—1918) ..... Відень
Вѣстникъ Золотоношскаго Сельско-Хозяйственнаго Общества (1908—1914) ..... Золотоноша
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924) ..... Львовъ
Вѣстникъ Перемыскои Епархіи (1889—1918) ..... Перемышль
Вѣстникъ Станиславôвской Епархіи (1886—1939) ..... Станиславів
Вѣстникъ Хорольскаго О-ва Сельскаго Хоз. (1911—1917) ..... Хороль
Вічний Революціонер (1913—1914) ..... [Львів]

Вперед (1911—1913, 1918—1922, 1924, 1929, 1931, 1933—1934) ..... Львів
Газета Гадячскаго Земства (1906—1917, 1919)..... Гадяч
Гайдамаки (1909—1918) ..... Ню Йорк
Галичанинъ (1893—1913) ..... Львовъ
Гірник (1913—1914)..... Скрентон, Па
Голосъ Народа (1909—1915) ..... Львôвъ
Господарська Часопись (1910—1918) ..... Львів
Господарь (1898—1913) ..... Перемышль
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939)..... Львів
Громадянин (1913) ..... С.-Петербург
Дешева Читальня (1913) ..... Львів
Дзвін (1913—1914) ..... Київ
Дзвôнокъ (1890—1914) ..... Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939) ..... Львів
«Діло» і «Нове Слово» (1913—1914) ..... Львів
Дніпрові хвилі (1910—1913) ..... Катеринослав
Добра Новина (1913—1914, 1918) ..... Львів
Душпастырь (1909—1914)..... Ню Брітен, Конн.
Дякоучитель (1913)..... Ню Брітен, Конн.
Економіст (1904—1914) ..... Львів
Еміґрант (1910—1914) ..... Львів
Жало (1913—1914, 1923) ..... Львів
Житє (1912—1914) ..... Львів
Життє і Знаннє (1913) ..... Полтава
Записки Товариства імени Шевченка
(1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937) ..... Львів
Записки Українського Наукового Товариства в Київі (1908—1914, 1918) ..... Київ
Здоровлє (1912—1914) ..... Львів
Зелїзничник (1910—1913) ..... Львів
Зірка (1913)..... Ню-Брітен, Конн.
Извѣстія Александрійскаго Уѣзднаго Земства (1909—1918)..... Александрия
Извѣстія Ананьевскаго Уѣзднаго Земства (1910—1917)..... Ананьевъ
Ілюстрована Україна (1912—1914)..... Львів
Кадило (1913—1916, 1918)..... Winnipeg, Vancouver
Калуський Листок (1912—1914)..... Калуш
Каменярі (1909—1914, 1921—1922) ..... Мамаївці
Канада (1913—1915) ..... Вінніпеґ
Канадиєць (1912—1920) ..... Едмонтон
Канадийский Русин (1911—1918) ..... Вінніпеґ
Канадийскій Фармер (1903—1981) ..... Вінніпеґ
Канадійські Вісти (1913—1915) ..... Вінніпеґ
Каневская Недѣля (1913) ..... Каневъ
Кіевская Земская Газета (1912—1917)..... Київ
Кропило (1913) ..... Winnipeg

Лемко (1911—1913) ..... Новый-Санчъ
Лемко (1913) ..... Новий Санчъ
Листокъ (1908—1914) ..... Львовъ
Листокъ Миссійный (1913) ..... Унгваръ
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932) ..... Київ—Львів
Лохвицкое Слово (1912—1919) ..... Лохвица
Львôвско-Архіепархіяльнû Вѣдомости (1889—1944) ..... Львів
Любовь (1913—1938, продовж.) ..... Майнфилдъ
Малий Місионарчик (1903—1914) ..... Жовква
Маяк (1912—1914) ..... Київ
Мисійный Листокъ (1911—1914) ..... Львôвъ
Місионар в Бразилиї (1911—1915) ..... Прудентополїс
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944) ..... Жовква
Муравейникъ (Комашня) (1912—1919) ..... Кіевъ
Народна Воля (1911—1939, продовж.) ..... Олифант, Па, Скрентон, Па
Народна Часопись (1890—1914, 1918) ..... Львів
Народний Голос (1909—1915) ..... Чернівці
Наука (1897—1914, 1919—1921) ..... Унгваръ
Наука (1912—1913) ..... Ню Брітен
Науковий додаток до «Учителя» (1911—1914) ..... Львів
Наша Кооперація (1913—1914) ..... Київ
Наша Сила (1913) ..... Winnipeg Man.
Наша Школа (1909—1914, 1916—1918) ..... Львів—Чернівці
Наше Дѣло (1909—1913) ..... Кіевъ
Недѣля (1898—1918) ..... Будапештъ
Нива (1904—1914, 1916—1918, 1920—1939) ..... Львів
Нова Буковина (1912—1915) ..... Чернівцї
Новая Жизнь (1908—1909, 1913) ..... Львовъ
Нове Житє (1913—1938) ..... Олифант, Па
Нове Слово (1912—1915) ..... Львів
Новий Край (1910—1913) ..... Ростерн—Саскачеван
Новини (1913—1915, 1917—1922) ..... Едмонтон
Огни (1911—1914, 1917) ..... Кіевъ
Оса (1912—1913) ..... New Britain
Основа (1906—1913) ..... Львів
Перемиский Вістник (1909—1914) ..... Перемишль
Письмо з «Просьвіти» (1907—1914, 1916, 1921—1922) ..... Львів
Пластовий Табор (1913—1914) ..... Львів
Покутське Слово (1912—1913) ..... Коломия
Правда (1902—1939) ..... Олифантъ, Па
Правничий Вістник (1910—1911, 1913) ..... Львів
Православна Буковина (1913) ..... Чернівцї
Праця (1912—1917, 1919—1939, продовж.) ..... Прудентополїс
Прикарпатская Русь (1909—1915) ..... Львовъ

Провідник «Рільничих Кружків» (1900—1914) ..... Львів
Просьвітні Вісти (1912—1913) ..... Скрентон, Па
Рада (1906—1914) ..... Київ
Ранок (1905—1920) ..... Вінніпеґ
Рідна Мова (1913—1914) ..... Кременчук
Рідний Край (1905—1918) ..... Київ
Рілля (1910—1915, 1917—1918) ..... Київ
Рільничі Відомости (1906—1914) ..... Львів
Робітник в фабриках тютюну (1907—1914) ..... Wiedeń
Робучий Народ (1909—1918) ..... Винніпеґ
Русинъ (1910—1916) ..... Pittsburg, Pa
Руский Селянин (1903—1914) ..... Львів
Руслан (1897—1914) ..... Львів
Русская Правда (1910—1913) ..... Черновцы
Русскій Голосъ (1913—1916, 1918—1919) ..... Edmonton, Alta.
Русское Слово (1890—1914) ..... Львовъ
Самопоміч (1909—1914) ..... Львів
Свитова Зирныця (1906—1913, 1917, 1920) ..... Київ
Свідок Правди (1909—1931 [?]) ..... Торонто
Світло (1910—1914) ..... Київ
Свѣтло (1913—1916) ..... Унгваръ
Свѣтъ (1897—1986) ..... Нью-Іоркъ
Свобода (1893—1940, продовж.) ..... Джерсі Сіті
Свобода (1897—1919, 1922—1938) ..... Львів
Січові Вісти (1912—1914, 1922—1924) ..... Львів
Союз (1908—1922) ..... Нью-Йорк, Піттсбург, Па
Станіславівські Вісти (1912—1913) ..... Станїславів
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930) Львовъ
Сяйво (1913—1914) ..... Київ
Тавричанинъ (1905—1914) ..... Симферополь
Титан (1908—1913) ..... Відень
Торговельный Вѣстникъ Ризницы (1908—1913) ..... Самбôръ
Торговельно-Промисловий Вістник (1912—1913) ..... Стрий
Украинская Жизнь (1912—1917) ..... Москва
Україна (1912—1914) ..... Чернівцї
Українська Хата (1909—1914) ..... Київ
Український Голос (1910—1939, продовж.) ..... Вінніпеґ
Український Студент (1913—1914) ..... С.-Петербург
Улей (1913) ..... Львів
Учитель (1889—1914) ..... Львів
Учительське Слово (1912—1914, 1916, 1918, 1920—1939) ..... Львів
Хлѣборобъ (1907—1917) ..... Харьковъ
Холмская Русь (1912—1917) ..... Холмъ
Христіанское Народное Братство (1911—1913) ..... Будапешт

Христіянскій Голосъ (1912—1914) ..... Львôвъ
Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка
(1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939) ..... Львів
Хуторянинъ (1896—1917) ..... Полтава
Церковный Востокъ (1911—1914) ..... Львовъ
Читальня (1911—1914) ..... Чернівці
Шляхи (1913—1918) ..... Львів
Экономическая Жизнь Подоліи (1913—1919) ..... Каменецъ-Подольскъ
Czasopismo dla Spółek rolniczych = Часопись для Спілок рільничих (1904—1924) Львів
Gazeta Mleczarska (1904—1914) ..... Lwów
Görög Katholikus Szemle (1899—1918) ..... Ungvár
Ukraina-Stelo — Зоря України (1913—1914, 1922—1923) ..... Kolomea
Ukrainische Rundschau (1906—1915) ..... Wien
Ungvári Közlöny (1867—1921) ..... Ungvár

1914

Америка (1912—1939, продовж.) ..... Филадельфія, Па
Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.) ..... Гомстедъ, Па, Піттсбург, Па
Асекурацийний Вістник (1914—1918, 1920—1921) ..... Львів
Бібліографічний Вістник (1914) ..... Львів
Борба (1908—1914) ..... Чернівці
Вісти з Запорожа (1910—1914) ..... Львів
Вісти з Українських Товариств (1912—1914) ..... Львів
Вістник Життя і Знання (1913—1914) ..... Полтава
Вістник Законів і Розпоряджень для Воєводства Буковини (1896—1914) ..... Чернівці
Вістник Наукової Читальні (1914) ..... Рогатин
Вістник Союза визволення України (1914—1917) ..... Відень
Вѣстникъ законôвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи
и Володимєріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918) ..... Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ
въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918) ..... Відень
Вѣстникъ Золотоношскаго Сельско-Хозяйственнаго Общества (1908—1914) ..... Золотоноша
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924) ..... Львовъ
Вѣстникъ Перемыскои Епархіи (1889—1918) ..... Перемышль
Вѣстникъ Станиславôвской Епархіи (1886—1939) ..... Станиславів
Вѣстникъ Хорольскаго О-ва Сельскаго Хоз. (1911—1917) ..... Хороль
Вічний Революціонер (1913—1914) ..... [Львів]
Газета Гадячскаго Земства (1906—1917, 1919) ..... Гадяч
Гайдамаки (1909—1918) ..... Ню Йорк
Гірник (1913—1914) ..... Скрентон, Па
Голосъ Народа (1909—1915) ..... Львôвъ
Горожанин (1914) ..... Ню Йорк
Господарська Часопись (1910—1918) ..... Львів
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939) ..... Львів

Дзвін (1913—1914) ..... Київ
Дзвінок (1914) ..... Київ
Дзвôнокъ (1890—1914) ..... Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939) ..... Львів, Відень
«Діло» і «Нове Слово» (1913—1914) ..... Львів
Добра Новина (1913—1914, 1918) ..... Львів
Душпастырь (1909—1914) ..... Ню Брітен, Конн.
Економіст (1904—1914) ..... Львів
Еміґрант (1910—1914) ..... Львів
Епархіяльный Вѣстникъ (1914—1916) ..... Філядельфія
Жало (1913—1914, 1923) ..... Львів
Житє (1912—1914) ..... Львів
Записки Товариства імени Шевченка
(1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937) ..... Львів
Записки Українського Наукового Товариства в Київі (1908—1914, 1918) ..... Київ
Згода (1914) ..... Київ
Здоровлє (1912—1914) ..... Львів
Зоря (1914) ..... Монреаль
Извѣстія Александрійскаго Уѣзднаго Земства (1909—1918) ..... Александрия
Извѣстія Ананьевскаго Уѣзднаго Земства (1910—1917) ..... Ананьевъ
Ілюстрована Україна (1912—1914) ..... Львів
Кадило (1913—1916, 1918) ..... Winnipeg, Vancouver
Калуський Листок (1912—1914) ..... Калуш
Каменярі (1909—1914, 1921—1922) ..... Мамаївці, Чернівці
Канада (1913—1915) ..... Вінніпеґ
Канадиєць (1912—1920) ..... Едмонтон
Канадийский Русин (1911—1918) ..... Вінніпеґ
Канадийскій Фармер (1903—1981) ..... Вінніпеґ
Канадійські Вісти (1913—1915) ..... Вінніпеґ
Кіевская Земская Газета (1912—1917) ..... Київ
Коломийске Слово (1914) ..... Коломия
Критика (1914) ..... Львів
Листокъ (1908—1914) ..... Львовъ
Літературно-Науковий Вістник (1898—1914, 1917—1919, 1922—1932) ..... Київ—Львів
Лохвицкое Слово (1912—1919) ..... Лохвица
Львôвско-Архіепархіяльнû Вѣдомости (1889—1944) ..... Львів
Любовь (1913—1938, продовж.) ..... Майнфилдъ
Малий Місионарчик (1903—1914) ..... Жовква
Маяк (1912—1914) ..... Київ
Мисійный Листокъ (1911—1914) ..... Львôвъ
Місионар в Бразилиї (1911—1915) ..... Прудентополіс
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944) ..... Загреб
Молода Украіна (1908—1912, 1914) ..... Гадяч
Муравейникъ (Комашня) (1912—1919) ..... Кіевъ

Народна Воля (1911—1939, продовж.) ..... Скрентон, Па
Народна Часопись (1890—1914, 1918) ..... Львів
Народная Воля (1914) ..... Черновцы
Народне Слово (1914—1959) ..... Пітсбурґ, Па.
Народний Голос (1909—1915) ..... Чернівці
Наука (1897—1914, 1919—1921) ..... Унгваръ
Науковий додаток до «Учителя» (1911—1914) ..... Львів
Наша Кооперація (1913—1914) ..... Київ
Наша Школа (1909—1914, 1916—1918) ..... Львів—Чернівці
Недѣля (1898—1918) ..... Будапештъ
Нива (1904—1914, 1916—1918, 1920—1939) ..... Львів
Нова Буковина (1912—1915) ..... Чернівцї
Нове Житє (1913—1938) ..... Олифант, Па
Нове Слово (1912—1915) ..... Львів
Новини (1913—1915, 1917—1922) ..... Едмонтон
Огни (1911—1914, 1917) ..... Кіевъ
Педагогическій Журналъ (1914—1917) ..... Полтава
Перемиский Вістник (1909—1914) ..... Перемишль
Письмо з «Просьвіти» (1907—1914, 1916, 1921—1922) ..... Львів
Пласт (1914) ..... Сокаль
Пластовий Табор (1913—1914) ..... Львів
Правда (1902—1939) ..... Олифантъ, Па
Правда Житя (1914) ..... Pittsburgh, Pa
Праця (1912—1917, 1919—1939, продовж.) ..... Прудентополїс
Праця (1914) ..... Львів
Праця (1914) ..... Умань
Прикарпатская Русь (1909—1915) ..... Львовъ
Прикарпатская Русь (1914—1922, 1927) ..... Нью-Йорк
Провідник «Рільничих Кружків» (1900—1914) ..... Львів
Пролом (1914) ..... Нью-Йорк
Просьвіта (1914) ..... Jersey City
Просьвітні Листки (1907—1911, 1914, 1916—1918) ..... Львів
Рада (1906—1914) ..... Київ
Разсвѣтъ (1914) ..... Київ
Ранок (1905—1920) ..... Вінніпеґ
Ревнитель Православія (1914—1915) ..... Нью-Іоркъ
Рідна Мова (1913—1914) ..... Кременчук
Рідний Край (1905—1918) ..... Гадяч
Рілля (1910—1915, 1917—1918) ..... Київ
Рільничі Відомости (1906—1914) ..... Львів
Робітник (1914—1920, 1922—1923) ..... Детройт, Міч.
Робітник в фабриках тютюну (1907—1914) ..... Wiedeń
Робучий Народ (1909—1918) ..... Винніпеґ
Русинъ (1910—1916) ..... Pittsburg, Pa

Руский Селянин (1903—1914) ..... Львів
Руслан (1897—1914)..... Львів
Русская Земля (1914)..... Перемышль
Русскій Голосъ (1913—1916, 1918—1919) ..... Edmonton, Alta.
Русскій Народъ (1914—1920) ..... Вінніпег
Русское Слово (1890—1914) ..... Львовъ
Самопоміч (1909—1914)..... Львів
Свідок Правди (1909—1931 [?]) ..... Торонто
Світло (1910—1914) ..... Київ
Свѣтло (1913—1916) ..... Унгваръ
Свѣтъ (1897—1986)..... Нью-Іоркъ
Свѣтъ (1914)..... Новый-Санчъ
Свобода (1893—1940, продовж.) ..... Джерсі Сіті
Свобода (1897—1919, 1922—1938)..... Львів
Січові Вісти (1912—1914, 1922—1924)..... Львів
Слово (1914) ..... Waterburg, Conn
Союз (1908—1922) ..... Нью-Йорк, Піттсбург, Па
Сяйво (1913—1914)..... Київ
Тавричанинъ (1905—1914) ..... Симферополь
Товариш (1914)..... Львів
Торгові Вісти (1914)..... Львів
Украинская Жизнь (1912—1917) ..... Москва
Україна (1912—1914) ..... Чернівці
Україна (1914, 1917—1918, 1924—1930, 1932) ..... Київ
Українська Хата (1909—1914) ..... Київ
Український Голос (1910—1939, продовж.) ..... Вінніпег
Український Пасїчник (1914)..... Тернопіль
Український Студент (1913—1914) ..... С.-Петербург
Учитель (1889—1914) ..... Львів
Учительське Слово (1912—1914, 1916, 1918, 1920—1939) ..... Львів
Хлѣборобъ (1907—1917) ..... Харьковъ
Холмская Русь (1912—1917)..... Холмъ
Христіянскій Голосъ (1912—1914)..... Львôвъ
Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка
(1900—1914, 1918, 1920, 1922, 1926, 1930, 1932, 1935, 1937, 1939) ..... Львів
Хуторянинъ (1896—1917)..... Полтава
Церковный Востокъ (1911—1914)..... Львовъ
Цьвітка (1914—1917)..... Jersey City
Читальня (1911—1914) ..... Чернівці
Шляхи (1913—1918) ..... Львів
Экономическая Жизнь Подоліи (1913—1919) ..... Каменецъ-Подольскъ
Czasopismo dla Spółek rolniczych =
Часопись для Спілок рільничих (1904—1924) ..... Львів, Nowy Sącz, Wieden
Gazeta Mleczarska (1904—1914) ..... Lwów

Görög Katholikus Szemle (1899—1918) ..... Ungvár
Ukraina-Stelo — Зоря України (1913—1914, 1922—1923)..... Kolomea
Ukrainische Nachrichten (1914—1917) ..... Wien
Ukrainische Rundschau (1906—1915) ..... Wien
Ukrainisches Korrespondenzblatt (1914—1918)..... Wien
Ungvári Közlöny (1867—1921) ..... Ungvár

1915

Америка (1912—1939, продовж.)..... Филадельфія, Па
Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.) ..... Гомстедъ, Па, Піттсбург, Па
Асекурацийний Вістник (1914—1918, 1920—1921)..... Львів
Боротьба (1915)..... Київ
Боротьба (1915—1916)..... Geneve
Буковина (1885—1910, 1915—1918) ..... Чернівці, Відень
Весна (1915—1916)..... Харьків
Військовий Листок Штрифлєра (1915—1917)..... Відень
Вільна Думка (1915)..... Київ
Вістник Союза визволення України (1914—1917) ..... Відень
Вѣстникъ законôвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи
и Володимєріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)..... Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ
въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918) ..... Відень
Вѣстникъ Перемыскои Епархіи (1889—1918) ..... Перемышль
Вѣстникъ Станиславôвской Епархіи (1886—1939) ..... Станиславів
Вѣстникъ Хорольскаго О-ва Сельскаго Хоз. (1911—1917) ..... Хороль
Газета Гадячскаго Земства (1906—1917, 1919)..... Гадяч
Гайдамаки (1909—1918) ..... Ню Йорк, Трентон
Гасло (1915—1916) ..... Харків
Голосъ Народа (1909—1915)..... Львôвъ
Господарська Часопись (1910—1918) ..... Львів
Господарський Листок (1915)..... Відень
Дѣло (1880—1918, 1922—1939) ..... Львів, Відень
Епархіяльный Вѣстникъ (1914—1916) ..... Філядельфія
Записки Товариства імени Шевченка
(1892—1915, 1917—1922, 1924—1931, 1933, 1935, 1937) ..... Львів
Зоря (1915)..... Київ
Зоря Київська (1915)..... Київ
Извѣстія Александрійскаго Уѣзднаго Земства (1909—1918)..... Александрия
Извѣстія Ананьевскаго Уѣзднаго Земства (1910—1917)..... Ананьевъ
Кадило (1913—1916, 1918)..... Winnipeg
Канада (1913—1915) ..... Вінніпег
Канадиєць (1912—1920) ..... Едмонтон
Канадийский Русин (1911—1918) ..... Вінніпег
Канадийскій Фармер (1903—1981) ..... Вінніпег

Канадійські Вісти (1913—1915)..... Вінніпеґ
Кіевская Земская Газета (1912—1917)..... Київ
Кропило (1915) ..... Нью-Йорк
Лохвицкое Слово (1912—1919) ..... Лохвица
Львôвско-Архіепархіяльнû Вѣдомости (1889—1944) ..... Львів
Любовь (1913—1938, продовж.) ..... Майнфилдъ
Місионар в Бразилиї (1911—1915)..... Прудентополїс
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944)..... Загреб
Муравейникъ (Комашня) (1912—1919)..... Кіевъ
Народна Воля (1911—1939, продовж.)..... Скрентон, Па
Народне Слово (1914—1959) ..... Пітсбурґ, Па.
Народний Голос (1909—1915) ..... Чернівці
Недѣля (1898—1918)..... Будапештъ
Нова Буковина (1912—1915)..... Чернівцї
Нова зоря (1915) ..... Зальцведель
Новая Русь (1915—1918)..... Колдейлъ, Па
Нове Житє (1913—1938) ..... Олифант, Па
Нове Слово (1912—1915) ..... Львів
Новини (1913—1915, 1917—1922) ..... Едмонтон
Основа (1915) ..... Одеса
Педагогическій Журналъ (1914—1917) ..... Полтава
Поступ (1915—1917) ..... Мондер
Правда (1902—1939) ..... Олифантъ, Па
Праця (1912—1917, 1919—19390, продовж.)..... Прудентополїс
Прикарпатская Русь (1909—1915)..... Львовъ, Кіевъ
Прикарпатская Русь (1914—1922, 1927)..... Нью-Йорк
Пролетар (1915)..... Клівленд
Просьвітний Листок (1915—1916)..... Вецляр
Ранок (1905—1920) ..... Вінніпеґ
Ревнитель Православія (1914—1915)..... Нью-Іоркъ
Рідний Край (1905—1918)..... Гадяч
Рілля (1910—1915, 1917—1918) ..... Київ
Робітник (1914—1920, 1922—1923) ..... Детройт, Міч., Клівленд, Огайо
Робітничий Прапор (1915)..... Софія
Робучий Народ (1909—1918) ..... Виннипеґ
Розвага (1915—1918)..... Фрайштадт
Русинъ (1910—1916) ..... Pittsburg, Pa
Русскій Голосъ (1913—1916, 1918—1919) ..... Edmonton, Alta.
Русскій Народъ (1914—1920)..... Вінніпеґ
Русско-Амєриканскій Православный Вѣстникъ (1915—1917) ..... Пітсбург, Па
Самохотник (1915—1918) ..... Камінка
Свідок Правди (1909—1931 [?]) ..... Торонто
Свѣтло (1913—1916) ..... Унгваръ
Свѣтъ (1897—1986)..... Нью-Іоркъ

Свобода (1893—1940, продовж.) ..... Джерсі Сіті
Свобода (1897—1919, 1922—1938) ..... Відень
Слободско-Украинский старожил (1915) ..... Харьков
Слово (1915) ..... Харьків
Союз (1908—1922) ..... Нью-Йорк, Піттсбург, Па
Сьвідома Сила (1915—1916) ..... Торонто
Тепла Роса (1915) ..... Москва
Украинская Жизнь (1912—1917) ..... Москва
Україна (1915—1916) ..... Вільке-Берри
Українське Слово (1915—1918) ..... Львів
Український Голос (1910—1939, продовж.) ..... Вінніпег
Український Науковий Збірник (1915—1916) ..... Москва
Український Самохотник (1915—1916) ..... Камінка, Майдан, Гнильче, Свистільники
Хлѣборобъ (1907—1917) ..... Харьковъ
Холмская Русь (1912—1917) ..... Холмъ, Москва
Хуторянинъ (1896—1917) ..... Полтава
Цьвітка (1914—1917) ..... Jersey City
Шляхи (1913—1918) ..... Львів
Экономическая Жизнь Подоліи (1913—1919) ..... Каменецъ-Подольскъ, Винница
Юна Україна (1915) ..... Миргород
Czasopismo dla Spółek rolniczych = Часопись для Спілок рільничих (1904—1924) ..... Kraków
Görög Katholikus Szemle (1899—1918) ..... Ungvár
La Revue Ukranienne (1915, 1917) ..... Lausanne
Lucker Neuigkeiten = Луцкія Новости (1915—1916) ..... Луцьк
L'Ukraine (1915—1921) ..... Lausanne
Nachrichten des ukrainischen Pressbüros (1915—1916) ..... Berlin
The Ukraine (1915—1920) ..... Lausanne
Ukrainische Nachrichten (1914—1917) ..... Wien
Ukrainische Rundschau (1906—1915) ..... Wien
Ukrainisches Korrespondenzblatt (1914—1918) ..... Wien
Ungvári Közlöny (1867—1921) ..... Ungvár

1916

Америка (1912—1939, продовж.) ..... Филадельфія, Па
Американскій Русскій Вѣстникъ (1892—1914, продовж.) ..... Гомстедь, Па, Піттсбург, Па
Асекурацийний Вістник (1914—1918, 1920—1921) ..... Львів
Бомба (1916, 1919) ..... Новосілка
Боротьба (1915—1916) ..... Geneve
Буковина (1885—1910, 1915—1918) ..... Чернівці. Відень
Великодний метелик «Розсвіту» (1916) ..... Раштат
Весна (1915—1916) ..... Харьків
Військовий Листок Штрифлєра (1915—1917) ..... Відень

Вільне Слово (1916—1919) ..... Зальцведель
Вістник Пресової Кватири
Українських Січових Стрільців (1916) ..... [Свистильники], [Потік]
Вістник Союза визволення України (1914—1917) ..... Відень
Вѣстникъ законôвъ и роспоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи
и Володимєріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918) ..... Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ
въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918) ..... Відень
Вѣстникъ Перемыскои Епархіи (1889—1918) ..... Перемышль
Вѣстникъ Станиславôвской Епархіи (1886—1939) ..... Станиславів
Вѣстникъ Хорольскаго О-ва Сельскаго Хоз. (1911—1917) ..... Хороль
Газета Гадячскаго Земства (1906—1917, 1919) ..... Гадяч
Гайдамаки (1909—1918) ..... Трентон
Гасло (1915—1916) ..... Харків
Господарська Часопись (1910—1918) ..... Львів
Громадський Голос (1895—1902, 1906—1914, 1916, 1922—1939) ..... Львів
Джерело (1916—1917) ..... Київ
Дѣло (1880—1918, 1922—1939) ..... Львів
Епархіяльный Вѣстникъ (1914—1916) ..... Філядельфія
Извѣстія Александрійскаго Уѣзднаго Земства (1909—1918) ..... Александрия
Извѣстія Ананьевскаго Уѣзднаго Земства (1910—1917) ..... Ананьевъ
Кадило (1913—1916, 1918) ..... Winnipeg
Канадиєць (1912—1920) ..... Едмонтон
Канадийский Русин (1911—1918) ..... Вінніпег
Канадийскій Фармер (1903—1981) ..... Вінніпег
Канадійская Православная Русь (1916—1917) ..... Winnipeg
Кіевская Земская Газета (1912—1917) ..... Київ
Летучий Листок «Розсвіту» (1916) ..... Раштат
Лохвицкое Слово (1912—1919) ..... Лохвица
Львôвско-Архіепархіяльнû Вѣдомости (1889—1944) ..... Львів
Любовь (1913—1938) ..... Майнфилдъ
Метелик (1916) ..... Фрайштадт
Місіонарь (1897—1918, 1920—1944) ..... Жовква
Молода Австрия (1916—1917) ..... Відень
Муравейникъ (Комашня) (1912—1919, продовж.) ..... Кіевъ
Народна Воля (1911—1939, продовж.) ..... Скрентон, Па
Народне Слово (1914—1959) ..... Пітсбурґ, Па.
Наша Школа (1909—1914, 1916—1918) ..... Львів
Наше Життя (1916—1917) ..... [Київ]
Недѣля (1898—1918) ..... Будапештъ
Нива (1904—1914, 1916—1918, 1920—1939) ..... Львів
Нива (1916) ..... Yonkers
Новая Русь (1915—1918) ..... Колдейлъ, Па
Нове Житє (1913—1938) ..... Олифант, Па

Педагогическій Журналъ (1914—1917) ..... Полтава
Письмо з «Просьвіти» (1907—1914, 1916, 1921—1922) ..... Львів
Подольский Край (1916—1920) ..... Каменецъ-Подольскъ
Поступ (1915—1917) ..... Мондер
Правда (1902—1939) ..... Олифантъ, Па
Праця (1912—1917, 1919—1939, продовж.) ..... Прудентополїс
Прикарпатская Русь (1914—1922, 1927) ..... Нью-Йорк
Промінь (1916—1917) ..... Москва
Просьвітний Листок (1915—1916) ..... Вецляр
Просьвітні Листки (1907—1911, 1914, 1916—1918) ..... Львів
Ранок (1905—1920) ..... Вінніпеґ
Рідний Край (1905—1918) ..... Гадяч
Робітник (1914—1920, 1922—1923) ..... Клівленд, Огайо
Робітниче Слово (1916—1918) ..... Торонто
Робучий Народ (1909—1918) ..... Винніпеґ
Розвага (1915—1918) ..... Фрайштадт
Розсьвіт (1916—1918) ..... Раштат
Русинъ (1910—1916) ..... Pittsburg, Pa
Русскій Голосъ (1913—1916, 1918—1919) ..... Edmonton, Alta.
Русскій Народъ (1914—1920) ..... Вінніпег
Русско-Амєриканскій Православный Вѣстникъ (1915—1917) ..... Пітсбург, Па
Самопал (1916) ..... [Свистильники]
Самохотник (1915—1918) ..... Свистїльники
Свідок Правди (1909—1931 [?]) ..... Торонто
Свѣтло (1913—1916) ..... Унгваръ
Свѣтъ (1897—1986) ..... Нью-Іоркъ
Свобода (1893—1940, продовж.) ..... Джерсі Сіті
Свобода (1897—1919, 1922—1938) ..... Львів
Слово (1916) ..... Київ
Слово (1916) ..... Скрентон, Па
Союз (1908—1922) ..... Нью-Йорк, Піттсбург, Па
Степ (1916) ..... Одеса
Сьвідома Сила (1915—1916) ..... Торонто
Трудъ (1916—1917) ..... Зѣньковъ
Украинская Жизнь (1912—1917) ..... Москва
Україна (1915—1916) ..... Вільке-Берри
Українське Слово (1915—1918) ..... Львів
Український Голос (1910—1939, продовж.) ..... Вінніпег
Український Науковий Збірник (1915—1916) ..... Москва
Український Самохотник (1915—1916) ..... Свистїльники
УСС (1916—1917) ..... Кіш Українського Сїчового Війська
Учительське Слово (1912—1914, 1916, 1918, 1920—1939) ..... Львів
Хлѣборобъ (1907—1917) ..... Харьковъ
Холмская Русь (1912—1917) ..... Москва

Хуторянинъ (1896—1917) ..... Полтава
Цьвітка (1914—1917) ..... Jersey City
Часопись для підофіцирів (1916—1918) ..... Відень
Шляхи (1913—1918) ..... Львів
Экономическая Жизнь Подоліи (1913—1919) ..... Каменецъ-Подольскъ, Винница
Czasopismo dla Spółek rolniczych =
Часопись для Спілок рільничих (1904—1924) ..... Kraków
Görög Katholikus Szemle (1899—1918) ..... Ungvár
Lucker Neuigkeiten = Луцкія Новости (1915—1916) ..... Луцьк
L'Ukraine (1915—1921) ..... Lausanne
Nachrichten des ukrainischen Pressbüros (1915—1916) ..... Berlin
Osteuropäische Zukunft (1916—1918) ..... München
The Ukraine (1915—1920) ..... Lausanne
Ukrainische Nachrichten (1914—1917) ..... Wien
Ukrainisches Korrespondenzblatt (1914—1918) ..... Wien
Ukránia (1916—1917) ..... Budapest
Ungvári Közlöny (1867—1921) ..... Ungvár

АЛФАВІТНИЙЙ ПОКАЖЧИК ЧАСОПИСІВ*

А
Америка (1912—1939, продовж.) **538**
Асекурацийний Вістник (1914—1918, 1920—1921) **619**

Б
Бібліографічний Вістник (1914) **620**
Білі Рожі в Твоїм Огороді… (1913) **579**
Бомба (1916, 1919) **682**
Боротьба (1915) **653**
Боротьба (1915—1916) **652**

В
Великодний метелик «Розсвіту» (1916) **683**
Весна (1915—1916) **654**
Відгуки (1913) **580**
Військовий Листок Штрифлєра (1915—1917) **655**
Вільна Думка (1915) **656**
Вільне Слово (1916—1919) **684**
Вѣра и Церковь (1912—1913) **539**
Вісти з Українських Товариств (1912—1914) **540**
Вісти Промислової Комісиї (1913) **581**
Вістник Життя і Знання (1913—1914) **582**
Вістник Культури і Життя (1913) **583**
Вістник Місийного Товариства (1913) **584**
Вістник Наукової Читальнї (1914) **621**
Вістник Пресової Кватири Українських Січових Стрільців (1916) **685**
Вістник Союза визволення України (1914—1917) **622**
Вѣстникъ Хорольскаго О-ва Сельскаго Хоз. (1911—1917) **503**
Вічний Революціонер (1913—1914) **585**
Вперед (1911) **504**
Вперед (1911—1913, 1918—1922, 1924, 1929, 1931, 1933—1934) **505**

Г
Гасло (1915—1916) **657**

* Подано за позиціями

Гірник (1913—1914) **586**
Голос Підкарпатя (1911—1912) **506**
Горожанин (1914) **623**
Господарський Листок (1915) **658**
Громадянин (1913) **587**

Д
Дешева Читальня (1913) **588**
Джерело (1916—1917) **686**
Дзвін (1913—1914) **589**
Дзвінок (1914) **624**
«Діло» і «Нове Слово» (1913—1914) **590**
Добра Новина (1913—1914, 1918) **591**
Дякоучитель (1913) **592**

Е
Епархіяльный Вѣстникъ (1914—1916) **625**

Ж
Жало (1913—1914, 1923) **594**
Жизнь (1911) **507**
Житє (1912—1914) **541**
Життє і Знаннє (1913) **595**
Життя (1911) **508**
Жіноче Діло (1912) **542**

З
З. Ф. О. (1911) **509**
Заокеанська Русь (1911) **510**
Засів (1911—1912) **511**
Згода (1914) **626**
Здоровлє (1912—1914) **543**
Зелений Прапор (1911—1912) **512**
Земледѣлецъ (1912) **544**
Зірка (1913) **596**
Зоря (1914) **627**
Зоря (1915) **659**
Зоря Київська (1915) **660**

І
Ілюстрована Україна (1912—1914) **545**

К
Каганець (1912) **546**
Кадило (1913—1916, 1918) **597**

Калуський Листок (1912—1914) **547**
Канада (1913—1915) **598**
Канадиєць (1912—1920) **548**
Канадийский Русин (1911—1918) **513**
Канадійская Православная Русь (1916—1917) **687**
Канадійські Вісти (1913—1915) **599**
Каневская Недѣля (1913) **600**
Катехитичний місячник (1911) **514**
Кіевская Земская Газета (1912—1917) **549**
Коломийске Слово (1914) **628**
Колоски (1912) **550**
Критика (1914) **629**
Кропило (1913) **601**
Кропило (1915) **661**

Л
Лемко (1911—1913) **515**
Лемко (1913) **602**
Летучий Листок «Розсвіту» (1916) **688**
Листокъ Миссійный (1913) **603**
Лохвицкое Слово (1912—1919) **551**
Любовь (1913—1938, продовж.) **604**

М
Маяк (1912—1914) **552**
Метелик (1916) **689**
Мисійный Листокъ (1911—1914) **516**
Місионар в Бразилиї (1911—1915) **517**
Молода Австрия (1916—1917) **690**
Муравейникъ (Комашня) (1912—1919) **553**

Н
Народна Воля (1911—1939, продовж.) **518**
Народная Воля (1914) **630**
Народне Слово (1914—1959) **631**
Наука (1912—1913) **554**
Науковий додаток до «Учителя» (1911—1914) **519**
Націоналистъ (1912) **555**
Наша Кооперація (1913—1914) **605**
Наша Сила (1913) **606**
Наше Життя (1916—1917) **691**
Наші Листки (1911—1912) **520**
Неділя (1911—1912) **521**
Нива (1912) **556**
Нива (1916) **692**

Нова Буковина (1912—1915) **557**
Нова Громада (1911—1912) **522**
Нова зоря (1915) **663**
Новая Русь (1915—1918) **664**
Нове Житє (1913—1938) **607**
Нове Слово (1912—1915) **558**
Новини (1913—1915, 1917—1922) **608**

О
Огни (1911—1914, 1917) **523**
Однoднівка (1911) **524**
Оса (1912) **559**
Оса (1912—1913) **560**
Основа (1912) **561**
Основа (1915) **665**
Острога (1912) **562**

П
Педагогическій Журналъ (1914—1917) **632**
Писанка (1911) **525**
Підгірський Дзвін (1912) **563**
Пласт (1914) **633**
Пластовий Табор (1913—1914) **609**
Подольский Край (1916—1920) **693**
Покутське Слово (1912—1913) **564**
Поступ (1915—1917) **666**
Правда Житя (1914) **634**
Православна Буковина (1913) **610**
Православный Русинъ (1912) **565**
Праця (1912—1917, 1919—1939, продовж.) **566**
Праця (1914) **635**
Праця (1914) **636**
Прикарпатская Русь (1914—1922, 1927) **637**
Природа Украины (1911) **526**
Пролетар (1915) **667**
Пролєтар (1912) **567**
Пролом (1914) **638**
Промінь (1911) **527**
Промінь (1916—1917) **694**
Просьвіта (1914) **639**
Просьвітний Листок (1915—1916) **668**
Просьвітні Вісти (1912—1913) **568**

Р
Разсвѣтъ (1914) **640**

Ревнитель Православія (1914—1915) **641**
Рідна Мова (1913—1914) **611**
Рідня Школа (1911) **528**
Робітник (1914—1920, 1922—1923) **642**
Робітниче Слово (1916—1918) **695**
Робітничий Прапор (1915) **669**
Розвага (1915—1918) **670**
Розсьвіт (1916—1918) **696**
Русская Земля (1914) **643**
Русскій Голосъ (1913—1916, 1918—1919) **612**
Русскій Народъ (1914—1920) **644**
Русско-Амєриканскій Православный Вѣстникъ (1915—1917) **671**
Русское Американское Слово (1911) **529**

С
Самопал (1916) **697**
Самохотник (1915—1918) **672**
Свѣтло (1913—1916) **613**
Свѣтъ (1914) **645**
Село (1911) **530**
Січові Вісти (1912—1914, 1922—1924) **569**
Слободско-Украинский старожил (1915) **673**
Слово (1912) **570**
Слово (1914) **646**
Слово (1915) **674**
Слово (1916) **698**
Слово (1916) **699**
Сніп (1912) **571**
Станїславівські Вісти (1912—1913) **572**
Степ (1916) **700**
Сьвідома Сила (1915—1916) **675**
Сьміх (1911) **531**
Сяйво (1913—1914) **614**

Т
Тепла Роса (1915) **676**
Товариш (1914) **647**
Торговельно-Промисловий Вістник (1912—1913) **573**
Торгові Вісти (1914) **648**
Трудъ (1916—1917) **701**

У
Украинская Жизнь (1912—1917) **704**
Украинскій Вѣстникъ (1912) **705**
Україна (1912—1914) **574**

Україна (1914, 1917—1918, 1924—1930, 1932) **649**
Україна (1915—1916) **677**
Українське Слово (1915—1918) **678**
Український Науковий Збірник (1915—1916) **679**
Український Пасїчник (1914) **650**
Український Самохотник (1915—1916) **680**
Український Студент (1913—1914) **616**
Український Учитель (1911) **532**
Улей (1913) **617**
УСС (1916—1917) **702**
Учительське Слово (1912—1914, 1916, 1918, 1920—1939) **575**

Х
Хата (1911) **533**
Хата (1912) **576**
Холмская Русь (1912—1917) **577**
Христіанское Народное Братство (1911—1913) **534**
Христіянскій Голосъ (1912—1914) **578**

Ц
Церковный Востокъ (1911—1914) **535**
Цьвітка (1914—1917) **651**

Ч
Часопись для підофіцирів (1916—1918) **703**
Читальня (1911—1914) **536**

Ш
Шляхи (1913—1918) **618**

Ю
Юна Україна (1915) **681**

Я
Яворівський Голос (1911—1912) **537**

Э
Экономическая Жизнь Подоліи (1913—1919) **593**

L
La Revue Ukranienne (1915, 1917) **708**
Lucker Neuigkeiten = Луцкія Новости (1915—1916) **662**
L'Ukraine (1915—1921) **709**

N
Nachrichten des ukrainischen Pressbüros (1915—1916) **710**

O
Osteuropäische Zukunft (1916—1918) **712**

T
The Ukraine (1915—1920) **711**

U
Ukraina-Stelo — Зоря України (1913—1914, 1922—1923) **615**
Ukránia (1916—1917) **713**
Ukrainische Nachrichten (1914—1917) **706**
Ukrainisches Korrespondenzblatt (1914—1918) **707**

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК РЕДАКТОРІВ І ВИДАВЦІВ*

А
Авраменко А. 626
Александровъ П. Н. 593
Андрейко Дмитро 651
Андрейко Иванъ 515, 602
Ардан Іван 518
Артюх Є. 616

Б
Бандрівський Володимир 579
Барановскій Х. А. 553
Басараб Дмитро 580
Бачинскій Александръ 535
Бачинський Володимир 521, 542
Бачинський Н. В. 598
Бачинський Омелян 622, 706
Бачинський Юліян 505
Белеґай М. 548
Белкинд М. М. 632
Бендасюкъ С. *див.* Бендасюкъ С. Ю.
Бендасюкъ С. Ю. 604, 637
Билинскій І. Н. 507
Біберович Володимир 622, 706
Біленький М. 571
Богацький П. 583
Бодруґ Іван 627
Болозович А. 553
Бордун Олекса 541
Бориско Д. 518
Бриндзан Теофіль 536
Букшований Семен 628
Буняк Порфір 505, 591, 594, 636
Бурлака Антін 681
Буртняк М. 597
Бучак Олександер 631

В
В*** 640
Ващенко І. Г. 589
Величко М. 677
Весоловський Ярослав 521
Викторович М. 546
Винниченко В. 589
Висловцій Дмитрій *див.* Вислоцкій Дмитрій
Вислоцкій Дмитрій 515, 602, 643
Витошинський Ярослав 558, 707
Вышемірскій А. Л. 503
Вікул Сергій 691
Вільшина Марко 594
Вовкулака Хведір 702
Волошинъ Августинъ 530
Врублэвські Ю. 576

Г
Гаврилюк І. 665
Галушка Микола 505
Ганкевич Лев 505
Ганулякъ Григорій 515
Гассай Александеръ *див.* Гассай Александръ
Гассай Александръ 515, 602
Гвоздик Евген 518, 698
Геровскій А. 539
Гладыкъ Викторъ *див.* Гладыкъ Вікторъ П.
Гладыкъ Вікторъ П. 612, 644
Гойнякъ Илія 515, 602
Голубович Сидір 678
Гольдельманъ Н. И. 693
Грушевський М. 649

* Подано за позиціями

Гуринъ М. А. 701
Гуцайло Євген 505

Ґ
Ґжесїцький Віктор 655

Д
Данельскій И. М. 632
Данилович Василь 509
Дашкевич Роман 569
Двигубский Максимилиан Андреевич 673, 705
Двигубскій М. А. *див.* Двигубский Максимилиан Андреевич
Демянчук Д[митро] *див*. Дем'янчук Дмитро
Дем'янчук Дмитро 599, 606
Держирука Волод. 510
Дикій Александеръ 516, 578
Дік Осип 557
Добровольський Юрій 557
Дольницький Степан 629
Донцов Дмитро 710
Дорожинскій Діонисій 578
Дорошкевич Б. 549
Дриневичъ Иванъ Н. 646
Дублицкій А. Н. 551

Є
Євтушенко Панас 635

З
Завертаний П. 561
Зайцев М. 605
Заклинський Ростислав 618
Закржевскій А. К. 523
Заленскій В. Р. 526
Залїтач Мирон 538
Залїтач Роман 538, 592, 596
Захарко Іван 574
Захарчукъ Іосифъ 577
Заячківський Микола 558
Зелений Андрій 575

І
Іваненко М. 649
Іванець І. 682
Іваницький Василь 528, 532, 572
Іванків Д. 631
Ігнатієнко В. 659, 660
Іойхманъ Ф. 693

К
Каламарь Юрко 702
Кальтшмід Павло 690
Калятинський Ілля 505
Камалов Ф. Г. 674
Карманський П. *див.* Карманський Петро
Карманський Петро 566, 684
Катамай Дмитро 545, 569
Кипичиницеръ М. М. 693
Кирилюк Петро 607
Кирчів Ярослав 569
Кисїлевский А. 628
Кисїль Гнат 631
Климович Гринько 563
Ковалевський Микола 653
Ковалевський О. 616
Коваленко Гр. 582, 595
Коваленко Олександр 709
Ковальов Левко 653
Коган А. И. 693
Когут Осип 618
Козак Нитка 697
Козловський Е. 576
Козоріс Михайло 547
Кордуба Мирон 536
Король Петръ 577
Корольчук Олександр 614
Косенко Ілярій Ф. 587
Косовий Я. 631
Костюк Петро 505
Кравченко В. В. 657
Красівський Лесь 676
Крат П. *див*. Крат Павло
Крат Павло 597, 601, 695
Кремар Роман 522, 608
Крет Я. Н. 533
Кривецький Микола 581
Криницкий Рафаїл 517, 566
Крипякевич Іван 545
Крук Е. 642
Кудлак Іван 591

Кузеля Зенон 684
Кульчицький Євген 564
Кульчицький Роман Дашинич 519
Купченко В. 606
Куровець Іван 547
Кучика Денис 540
Кушнір М. 616
Кушнїр Володимир 690
Кушнїр Іван 636

Л
Левинський В. *див*. Левинський Володимир
Левинський Володимир 504, 505
Левицкий Ярослав *див*. Левицький Ярослав
Левицький Володимир 518
Левицький Ярослав 514, 647
Лепкий Л. 682
Ліщинський Іван 575
Лотоцький Антін 685
Лотоцький Володимир Б. 538
Лунїв Андрій 558
Луцыкова Елена О. 554
Луцыкъ І. Я. 554, 560
Лысый М. Ф. 555
Любомір Олекса 594

М
Мак Григорій 695
Маланчук А. 667
Мартинець Осип 566
Матушевський Ф. 553
Мельниковъ В. И. 553
Мельникъ М. М. 701
Михальчук Кост. 649
Міхновський М. 571
Мороз Микола 575
Мостовий С. 518
Мучій-Боднарович Анна 575

Н
Наґелє Гуґо 703
Нагорний Віталій 699
Назарук Осип 538
Немоловський І. П. 605
Неронович Євген 587, 616
Никотинъ В. М. 551
Нискоклон Микола 588

О
Одинак Павло 559
Озаркевич Евген 543
Ольгин Г. А. 546
Остап Іван 510
Островскій В. П. 577
Островскій Михаилъ 612
Охримович Юліян 618

П
Павлович С. 546
Павляк Олександер 538
Паліїв Омелян 547
Пасічняк Максим 599
Пашук Он. 629
Пилипенко К. Я. 701
Пилипчук Василь, о. 650
Пилипюк Василь 618
Пігуляк Єротей 557
Подгайний Н. И. 664
Пожарський П. 553
Попель Теодор 510
Попович Омелян 536
Преподобний Ф. В. 589
Прислопскій Романъ И. 645
Приходько В. К. 593
Прихоженко Ів. 553
Прохаско Ольга 523
Пурхля Іоаннъ 645
Пшепюрський Нестор 575

Р
Репен М. 518, 631
Рибалка Л. 652
Рудницький Ізидор 590
Руткевич Д. 659, 660

С
Савицький Іван 573
Саликовскій А. Т. 704
Самѣло Р. Н. 644
Сваричевскій Володиміръ 544
Семенюк Іван В. 522
Сербинюк Юрій 557

Сергѣевъ Л. С. 600
Сивошапка Кость 546
Сідельник В. 512
Січинський М. 642
Скиба Теофанъ 613
Скибінський Рудольф 506
Скиѣло Р. Н. 612
Скомський П. 649
Сліпанський А. 561
Слюзар Іван 598, 606
Сологуб Л. 694
Степаненко О. 511
Стефаніцький Іван 675, 695
Стефанович Юліян 558
Стецюк Василь 625
Стечишин М. *див*. Стечишин Мирослав
Стечишин Мирослав 518, 666
Стронський Іван 575
Струк Василь 648
Струтинська Г. 616
Струтинський Михайло 618
Суковкинъ М. А. 549
Сурмачъ Романъ *див*. Луцыкъ І. Я.

Т
Таліщак Іван 628
Телепъ Ст. Ф. 604
Терещенко М. *див*. Терещенко Марко
Терещенко Марко 527, 659, 660
Терлецький С. 594
Тиндириндик Харлампій 672, 680
Товстонос В. 511
Токаревскій М. Д. 632
Толопко Л. І. 607
Томашевскій Т. *див*. Томашевський Тома
Томашевський Тома 522, 666
Тромагадратос Адам 531
Троцький Микола 622, 706
Туркевич Іван 514

У
Угрин-Безгрішний Микола 685
Унгурян Н., мол. 574
Унгурян Николай 610

Ф
Федорців Федь 558, 579, 618, 678
Федорців Федь *див*. Федорців Федь
Феник *див*. Феник Михайло
Феник Михайло 541, 609
Форвальнер Йосиф 655, 703
Франко П. 609
Франчук Євгенія 563
Фуксъ Ш. Л. 693

Х
Хомік Василь 537
Хрущевъ Н. Н. 503

Ц
Цегельський Льонгин 558, 647
Цеглинський Микола 518
Цуркановичъ И. *див*. Цуркановичъ И. Ю.
Цуркановичъ И. Ю. 539, 630
Цурковський Антін 538, 638
Цурковський Я. А. Б. 569

Ч
Ч*** 640
Чарнецький Степан 678
Чепига Іван 615
Черкасенко С. Ф. 589
Чернякъ Василь 612
Чиж Ярослав 518
Чичило Іоаннъ А. 570
Чорненько Александер 547
Чорнодубровський 624

Ш
Шевченко З. 552
Шепарович Євген 563
Шеремецинскій Я. А. 704
Шлянта О. Г. 604
Шпитко Осип 563
Шрамченко Ол. 649
Шуран П. 649
Шустакевич Микола 607, 634

Щ
Щурат Василь 521

Ю
Ющишин Іван 519, 575

Я
Ярема Димитрій 562
Яремко Дмитро 666

B
Batchinsky Eugène, de 708
Batschynskyj Omelan *див*. Бачинський Омелян
Biberowytsch Wolod. *див*. Біберович Володимир

C
Chandoha Matthew 631
Chawriuk Maxim 631

G
Gyryanski Michael 607
Goleden Fred 634

H
Hryshko Basil 568
Huzil Theodore 556

K
Kocylovskyi Januario 566
Krynickyi Raphael *див*. Криницкий Рафаїл
Kuzma Orest 615

L
Lewytzkyj Konstantin 707
Loutzik Jerome J. *див*. Луцыкъ І. Я

N
Nemolovsky Aleksander 641
Nicolet E. 652

P
Panejko Basil 707
Platon, archibishop 641
Potchynok T. 642

R
Repen Nicholas *див*. Репен М.
Rusynyk Wasily 556

S
Schilling-Singalewytsch Wladimir R. v. 707
Seelieb Arthur 708
Shustakevych Mykola *див*. Шустакевич Микола
Shustakewich Nicholas *див*. Шустакевич Микола
Sluzar John див. Слюзар Іван
Stepankowski W. 709, 711
Sztripszky Hiador 713
Schupp Falk 712
Spengen Otto 712

T
Trotzkyj Mykola *див*. Троцький Микола
Thoma Friedrich 712

V
Volc'uk Ivan 615

W
Wytoschynskyj Jaroslaw *див*. Витошинський Ярослав

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А
А. 108, 113, 324
А. Б. 216, 236
А. Б. *див*. Баб'юк Андрій
А. В. 436
А. В. *див*. Волошин Августин
А. І. 98
А. К. 78, 346
А. К. *див*. Коваленко Олександр
А.Л.М.У.Б. *див*. Венгжин М.
А.Л.М.У.Б. *див*. Лотоцький Антін
А. М. 444
А. П. 93, 394
А. П. К. 390
А. С. *див*. Саліковський Олександр
А. С. *див*. Терниченко Аристарх
А. Т. *див*. Терниченко Аристарх
А. Х. *див*. Х. Андрей
А. Ц. *див*. Ц-кий А.
А. Ч. 342, 344, 420
А. Ч. *див*. Чарнецький А.
Абельдяєв Д. 104
Абрамович Л. 390, 431
Авдиковський Роман 97
Авдієнко М. 426
Аверченко А. 90, 333, 345
Авраменко А. *див*. Авраменко Андрій
Авраменко Андрій 8, 331
Авраменко В. 132, 204, 342
Адаменко Прокіп 266
Адлєр Макс 315
Аз 178
Азовський Ю. *див*. Тищенко Юрій
Азовський Юр. *див*. Тищенко Юрій
Айзеншток Я. 374
Айхельберґер І. *див*. Айхельберґер Іван
Айхельберґер Іван 95, 136, 141, 143, 150, 224
Ака 151
Александер Володимир 91
Александрович Ю. 262
Александровъ П. Н. 259
Алексинський А. 261
Алексинський Г. 253
Алешко В. *див*. Алешко Василь
Алешко Василь 332, 381
Алоїс, принц Ліхтенштайну 457
Алчевська Х. *див*. Алчевська Христя
Алчевська Христя 13, 70, 90, 169, 216, 252, 257, 290, 302, 389, 431
АМВ. Пол. 238
Аменде Едвард 341
Амфелохій, о. 198
Ан. В-ко *див*. Ніковський Андрій
Ананевич О., о. *див*. Ананевич Омелян
Ананевич Омелян 201, 202, 203, 205, 206
Андреєв Л. 257
Андрей, кир *див*. Шептицький Андрей, митрополит
Андрей, митрополит *див*. Шептицький Андрей, митрополит
Андрейко Дмитро 376
Андрейко Иванъ 76, 277
Андрейчук М. 357, 359
Андрієвський В. *див*. Андрієвський Віктор
Андрієвський Віктор 131, 169, 290, 332
Андрієнко А. *див*. Жук Андрій
Андріянова-Перетц В. 371, 372, 374
Андріянович В. *див*. Ігнатієнко Варфоломій
Андрусевич Ф. 138
Андрусів П. 134

Андрухович Юліан 299, 301
Аничкин И. М. 380
Антоній, єпископ 301
Антоній, митрополит 235
Антонович Б. 319
Антонович В. 372, 373, 418
Антонович Д. *див*. Антонович Дмитро
Антонович Дмитро 8, 149, 203, 252, 253, 302, 304, 305, 342
Антонович К. *див*. Левицький Кость
Анциферов Н. 262
Арборе Земфір 326
Ардан І. *див*. Ардан Іван
Ардан Іван 81, 84, 85
Аронзон Г. 420
Арсеньєв К. 448
Артюх Є. 308
Архимів Микола 333
Архипенко О. 205
Аскольд, князь 240
Атаманюк В. 306, 307, 308, 316, 411
Атанасій, єпископ 234
Аш Шолом 104
Ашкерц Антон 96
Ашкіназі З. 353
Аякже 91

Б
Б. 304
Б. З. *див*. Заклинський Б.
Б. М. 384
Б. Сень *див*. Лепкий Богдан
Б. Ч. 144
Б. Ш. 169
Б. Ю. *див*. Божейко Юліян
Бабенко Г. 216
Бабій І. 129
Бабій О. 344
Баб'юк А. *див*. Баб'юк Андрій
Баб'юк Андрій 29, 31, 33, 325, 326, 327, 328, 421, 438, 441, 442
Баб'як В. 98
Бавер Отто 254
Баворовський Н. 357, 359
Багалій Д. 373, 374
Багрій 202
Бадвак Іван 280
Базалій Я. 441
Базьо *див*. Весоловський Василь
Байда *див*. Шевченко Федір
Бак П. 202, 206
Бак-Бойчук Христина 134
Бакушенко П. 311
Баландюк М. *див*. Баландюк Михайло
Баландюк Михайло 339, 343, 344, 345, 356
Балей С. *див*. Балей Степан
Балей Степан 24, 315, 316
Балтарович Андрей 176
Бальмонт Костянтин 240
Балясний Михайло 235
Бандрівський Володимир 240
Баран М. 258
Баран С. *див*. Баран Степан
Баран Степан 134, 187
Баранова Б. 132
Барановскій Х. А. *див*. Барановський Христофор
Барановський Христофор 10, 170, 171, 173, 174
Барбюс А. 290
Барвінок Ганна *див*. Куліш Олександра
Барвінський Б. *див*. Барвінський Богдан
Барвінський Богдан 89, 201, 327
Барвінський В. 316
Барвінський О. *див*. Барвінський Олександр
Барвінський Олександр 8, 133
Бариш Тимко *див*. Бариш Тимотей
Бариш Тимотей 152, 154
Бароній Цезар, кардинал 158
Бартольд, проф. 246
Бартошек Теодор 343
Барчук Петро 314
Басараб Дмитро 23, 241
Басараб І. *див*. Басараб Іван
Басараб Іван 271, 291, 294
Басараб Ольга 129, 202
Бассерман Ернст 458
Батієвський Андрій Г. 167
Батюк Антін 82
Бахрах М. 104
Бачинскій Александръ 118
Бачинський В. *див*. Бачинський Володимир

Бачинський Василь 344
Бачинський Володимир 17, 95, 141, 185
Бачинський Є. *див*. Бачинський Євген
Бачинський Євген 30, 128, 130, 326, 343, 463, 465, 466, 467, 470, 471
Бачинський Л. 90, 133
Бачинський М. *див*. Бачинський Микола
Бачинський Микола 41, 133, 269, 271
Бачинський Н. В. *див*. Бачинський Микола
Бачинський О. *див*. Бачинський Омелян
Бачинський Омелян 29, 30, 75, 320, 451
Бачинський Ю. *див*. Бачинський Юліан
Бачинський Юліан 15, 55, 56, 86, 289, 339, 352, 390
Бачинський Юліян *див*. Бачинський Юліан
бг. 141
Беднарский Щасний 224
Бездольський Л. 420
Безкишкий Федь 133
Безкрилов А. 274
Безпалко О. 55
Безпалко С. 138
Безробітний І. *див*. Юркевич Лев
Безручко Лев 91
Безхіб'як Кирило 154
Бей А. *див*. Лотоцький Антін
Бейліс 184
Бекер С. 236
Белеґай М. 155, 158
Белкинд М. М. 345
Бельговський Конст. П. 353
Бемко В. 328
Бен 98
Бенгисъ Б. Г. 380, 384
Бендасюк *див*. Бендасюк Семен
Бендасюк С. *див*. Бендасюк Семен
Бендасюк С. Ю. *див*. Бендасюк Семен
Бендасюк Семен 39, 278, 279, 280, 350, 352, 353, 356, 365
Бендасюкъ С. *див*. Бендасюк Семен
Бендацюк *див*. Бендасюк Семен
Бендачак *див*. Бендасюк Семен
Бене Ф. 107
Бенедикт XVI, Папа Римський 239
Бенеш Едвард 344
Бенза Петро 420, 435
Бензьо П. 396
Б-енко С. 231
Бер Карль 423
Бергельсон 104
Берґман Дан 133
Бердж Филип 96
Бердяєв С. *див*. Бердяєв Сергій
Бердяєв Сергій 257, 332
Бережницький Іван 143
Березин Н. 247
Березняк Тиміш 417
Беркут Л. 374
Бехтерєв В. 178
Бжозовський Станіслав 319
Биков М. 262
Биланенко Т. 172
Билина М. 414
Билинскій І. Н. 62
Бирчак В. 24
Бичко С. 436
Бич-Лубенський К. *див*. Пахаревський Л.
Біберович В. *див*. Біберович Володимир
Біберович Володимир 29, 30, 320, 451
Біберович І. 71, 133
Бідний П. 414
Біднов В. 343
Біднова Л. *див*. Біднова Любов
Біднова Любов 170, 390, 431, 449
Бідолаха Микола 420
Біжик Костя 344
Білас В. 204
Білгородський А. В. 390
Біленький М. *див*. Біленький Михайло
Біленький Михайло 5, 213, 215
Білецький Л. 231
Білинський Євгеній 376
Білинський Ігнат 134
Білинський Ізидор 376
Білинський М. 294
Білозерський О. 205, 212
Білоус Ів. 353
Білоусенко О. *див*. Лотоцький Олександр
Білявий 328
Біляшівський М. 304, 374
Біндер А. 90, 91
Бірчак В. *див*. Бірчак Володимир

Бірчак Володимир 133, 206, 263, 315, 316, 344
Бісмарк Отто, фон 300, 456
Бічер-Стоу Г. 141
Біш Шеллі Персі 97
Бйорнсон Б. 96
Блудова А. 372
Блумштейн В. 386
Блюй Ант. 360
Боберський І. 479
Бобинський В. 289, 290
Бобків Теодор 420
Бобринський Г. 185
Бобяк Гринько 145
Бог. Дан 240
Богацький П. *див*. Богацький Павло
Богацький Павло 7, 245
Богачевський К. *див*. Богачевський Костянтин, єпископ
Богачевський Костянтин *див*. Богачевський Костянтин, єпископ
Богачевський Костянтин, єпископ 130, 131, 205, 212
Богданов А. 258
Богданович М. *див*. Богданович Максим
Богданович Максим 311, 325, 390, 449
Богословський Є. 178
Богумил О. 372
Богун 420
Богун О. 313
Бодлер Ш. 90
Бодруґ Іван 332
Бодрый Савва *див*. Дуда А. С.
Бодуен де Куртене Я. 448
Бодянський О. 372
Божейко Юліян 144, 145
Божик П. 198, 362, 363
Божко М. 340, 342, 343, 344, 345
Бойко Анна 134
Бойковъ Н. 171
Бойл Дж. Р. 299, 300
Бокшай Августин 340
Болозович А. 170, 174
Бордейний Іван 185
Бордуляк Т. 70
Бордун Олекса 138
Борецький В. *див*. Кривусьов В.
Боригорець І. 390
Борис С. 165
Бориско Д. *див*. Бориско Дем'ян
Бориско Дем'ян 81, 84, 359, 432
Боровик Д. 269
Боровиковський І. 381
Бородай Олександр 332
Бородайкевич Ярослав, о. 75
Бородій 235
Борозна П. 164
Бортнянський Д. 133
Борух Іван Григорович 353
Борщак І. 372
Босий В. 71, 203
Босий М. 328
Боський Л. 133
Боцян Й. 74, 133
Бочковський О. *див*. Бочковський Ольгерд Іполит
Бочковський О.-І. *див*. Бочковський Ольгерд Іполит
Бочковський Ольгерд *див*. Бочковський Ольгерд Іполит
Бочковський Ольгерд Іполит 4, 87, 89, 91, 448, 449
Боян Осип 116
Браницький Осип 235
Браславский З. Ш. 163
Брауде О. Л. 244, 265
Бращайко Юлій 111, 112
Бржосніовський І. 261
Брик І. 132
Бриль Н. 260, 262
Бриндзан Теофіль 120
Брицький Д. 342
Бродович Т. 205
Бронченко Б. 476
Брош Артур 455
Броше *див*. Броше Жільбер
Броше Жільбер 30, 465
Бубненко-Швидкий К. 212
Будзиновська Олена 206
Будзиновський В. *див*. Будзиновський В'ячеслав
Будзиновський В'ячеслав 133, 205, 327, 343, 344, 462

Будка Н. *див*. Будка Никита
Будка Никита 40, 71, 133, 198, 271, 276, 294
Букшований Семен 333
Булгаков М. 345
Бунчук К. 216
Буняк П. *див*. Буняк Порфир
Буняк Порфир 19, 55, 56, 256, 262, 263, 264, 348
Буняк Порфір *див*. Буняк Порфир
Бурачинський Є. 121
Бурбела Б. 476
Буренін В. 178
Бурлака Антін 414
Буроменський Т. 404
Буртняк М. 267
Бурчак Л. *див*. Абрамович Л.
Буряк Григорій 376
Бутинський Г. 212
Буцманюк Іван 20
Буць О. 204
Бучак Олександер 337
Бучинський П. 428
Бучма Г. Я. 352, 353
Б-юк Т. 436

В

В. 465
В*** 355
В. Б. 303
В. Д. 390
В. Д. *див*. Дорошенко Володимир
В. Ж. *див*. Жаботинський Володимир
В. И. М. *див*. Мельников Василь
В. К. 78, 104, 451
В. Кр. *див*. Крайківський В.
В. Л. 111
В. Л. *див*. Левинський Володимир
В. Л. *див*. Левицький Володимир
В. М. 332
В. М. *див*. Мурський Володимир
В. П. 220
В. С. 145, 274, 329
В. С. *див*. Садовський Валентин
В. Т. 329, 386
Ваврисевич М. 230, 231
Вавровий Ю. 332, 402
Вагнер Джон 284
Вагнер Ю. І. 107
Ваґнер Ганс 423
Вазов І. 188
Вайда Микола 134
Вайнбаум Б. В. 427
Вакуловський В. 134
Валуйко М. 303, 304
Валукинській К. 104
Ван-Гук 143
Вандоє Ж.-Л. 188
Ванцетті Б. 89, 129
Ванченко К. І. 390
Ванчицький С. 89
Варавва О. 169, 274, 328, 466
Варгерен-Щурат 158
Варґа Б. *див*. Варґа Балін
Варґа Балін 479, 480
Василевский А. 440
Василевська (Березина) Людмила 444
Василевський Л. 449
Василенко 139
Василенко М. 371, 373, 374
Василинюк Юрко 152
Васильєва Н. 178
Васильківський С. 216
Василько 65
Василько Ан. *див*. Ніковський Андрій
Василько М. *див*. Василько Микола
Василько Микола 24, 25, 185, 221, 223, 297, 336
Васильченко С. 90, 252
Васильчук Павло 339
Васнецов В. 311
Вахе Карл 444
Вахнюк М. 377
Вахтеров В. 108
Вашингтон Дж. 90
Вашко 435, 436
Ващенко В. 134
Ващенко І. Г. 252
Ващенко Ф. 435, 436
Ващишин С. 133
Введенська Є. 311
Вволлес Л. 206
Велигорський М. 315, 342, 343

Великанович Д. 231
Величко Василь 311
Величко М. 404
Величко Никифор 162
Величко П. 289
Венгжин М. 32, 399, 413, 420, 421, 437
Венедикт XV, Папа Римський 81
Вербяний І. 320
Верган Василь 91
Вергун Д. 352, 353
Верес Панько 376
Верещагін В. 311
Верн Моріс 319
Верниволя Василь *див*. Сімович Василь
Верхарн Еміль 252, 335
Верховський Г. 133
Веселовський С. 374
Весоловський В. *див*. Весоловський Василь
Весоловський Василь 152, 154
Весоловський Я. *див*. Весоловський Ярослав
Весоловський Яр. *див*. Весоловський Ярослав
Весоловський Ярослав 17, 95, 152, 327, 463
Викторович М. 149
Винниченко В. *див*. Винниченко Володимир
Винниченко Володимир 8, 10, 11, 13, 70, 89, 90, 104, 162, 252, 303, 327, 345, 355, 389, 391, 402, 426, 429, 431, 447, 449
Випрук Іван 332
Випрук Яків 332
Висловцій Дмитрій *див*. Вислоцкій Дмитрій
Вислоцкій Дмитрій 76, 277, 360
Високих Б. 311
Витошинський Ярослав *див*. Вітошинський Ярослав
Вихор І. 94, 241, 243
Вишиваний Василь 339
Вишневецький Дмитро 470
Вишньовський К. 91
Вишня Остап 90, 133, 188, 231
Вишнянський *див*. Желтвай Віктор
Віземан 206
Вік-Кунетіцка Божена 143
Віконський М. 96, 188
Вікул С. *див*. Вікул Сергій
Вікул Сергій 424, 426
Вільгельм II, цісар 367
Вільний К. 245, 266
Вільсон В. 431
Вільшина М. *див*. Вільшина Марко
Вільшина Марко 149, 210, 262, 263
Вінклєр К. 407
Вінцер Ф. 407
Вінчі Леонардо, да 366
Вірвиструна Ю. 420
Вірний Тарас *див*. Венгжин М.
Вірченко С. 216
Вітик С. *див*. Вітик Семен
Вітик Семен 18, 55, 60, 62, 290, 348
Вітовський Д. *див*. Вітовський Дмитро
Вітовський Дмитро 133, 314, 408, 480
Вітошинський В. 145
Вітошинський Ярослав 16, 185, 457
Віттінґгавзен Еґід Філєк, фон 423
В-л С. *див*. Вікул Сергій
Власенко І. 382
Власійчук О. 225, 228
В-н Д. *див*. Вергун Д.
В-н С. 68
В-нъ Д. *див*. Вергун Д.
Вовк Ф. *див*. Вовк Федір
Вовк Федір 343, 374, 418, 431, 463
Вовкулака Хведір 441
Вовкун 401
Вовчанський А. 465
Вовчок Марко 38, 133, 344, 367, 382
Вогник Т. *див*. Бобків Теодор
Вогонь М. *див*. Вогонь Микола
Вогонь Микола 319, 320
Водічка Імре 479, 480
Воерман Кароль 319
Воєвідка Кость 144
Вознесенський М. 104
Возняк М. *див*. Возняк Михайло
Возняк Михайло 7, 29, 96, 97, 132, 148, 201, 321, 328, 372, 373, 374, 449
Войнович, барон 444
Войтушенко Дмитро 348
Вол. Д. *див*. Дорошенко Володимир
Волецький С. 313
Волиняк Д. 394
Володимир Великий, князь 204

Володинъ Ф. 166
Волох, отаман 470
Волох С. *див*. Прокопович В.
Волошин А. *див*. Волошин Августин
Волошин Августин 28, 110, 111, 112, 129, 301
Волошин М. 98, 185
Волошин Настя 340
Волошка Людмила *див*. Морозова-Курек Л.
Волощак Андрій 95
Волощак Антін 122
Волощук Дмитро 332
Волощук І. 67
Воробкевич С. *див*. Воробкевич Сидір
Воробкевич Сидір 73, 120, 355, 381, 434
Вороний М. *див*. Вороний Микола
Вороний Микола 17, 70, 90, 96, 149, 247, 252, 253, 302, 303, 314, 332
Воронін П. *див*. Воронін Прохор
Воронін Прохор 121, 389
Воронович І. 174
Восток-Вірний І. 231
Впорядчик 295
Врангель П. 86
Врублевский И. И. 102
Врублэвські Ю. 232,
В-скій 234
Ву-ен-ко 276
Вуличний Остап 251, 257
Вышемірскій А. Л. 53
Вюн *див*. Заклинський Ростислав

Г

Г. 78, 182
Г. Б. 346
Г. Б. *див*. Бучма Г. Я.
Г. Валентин *див*. Галевич В.
Г. К. 140
Г. Н. *див*. Григоріїв Никифор
Г. С. 313
Г. Т. 78
Г. Х. 246
Гаас Вільгельм 282
Гаврилів Іван 342
Гаврилко М. 97, 306
Гаврилюк І. *див*. Гаврилюк Ілля
Гаврилюк Ілля 8, 389
Гавриляк Я. 158
Гавриш Стефан 122
Гадячанин С. *див*. Драгоманов С.
Гаєвський С. 371
Гайворонський М. 316
Гайдар 421
Гайдаръ Т. 426
Гайдучок С. 149, 210
Гайне Г. 220, 267
Гайовий Іван 91
Гал. Вал. *див*. Галевич В.
Галавин Іван 263
Галайда Я. 94, 95
Галан Володимир 134
Галевич В. 172, 174, 282, 283
Галечко Софія 28, 475, 480
Галєр І. 407
Галицький С. *див*. Галицький Степан
Галицький Степан 152, 154
Галичанка О. *див*. Кисілевська (Сіменович) Олена
Галичанка Оля *див*. Кисілевська (Сіменович) Олена
Галіп Т. 121
Галушка Микола 56
Галь Ян-Кароль 99
Гамалії, рід 12
Гамалій Я. В. 164
Гамерлінґ Луіс 357
Гаморак Нестор 326, 328
Гамсун Кнут 17, 96
Ганкевич Л. *див*. Ганкевич Лев
Ганкевич Лев 56, 263, 316, 328, 456
Ганкевич М. *див*. Ганкевич Микола
Ганкевич Микола 59, 91, 187, 327, 352, 452, 454
Гантковъ Варлаамъ П. 279
Гануляк Г. 76, 341, 344, 411
Ганулякъ Григорій *див*. Гануляк Г.
Ганяк Іван 337
Гард Лок. 269
Гарді Т. 133
Гаркуша Б. 328
Гаркуша Дмитро *див*. Піддубний Дмитро
Гарм М. 94

Гарматенко А. 274
Гаршин Всеволод 355
Гасій В. 345
Гассай Александеръ *див*. Гассай Александръ
Гассай Александръ 76, 277
Гасюк С. 144, 145
Гауптман Г. 316
Гауфф В. 90
Гашек Я. 133
Гвоздецький Теофіль 144
Гвоздєв Н. 311
Гвоздик Евген *див*. Гвоздик Євген
Гвоздик Євген 81, 269, 437
Гдешинський А. 104
Гебзаттель Л., фон 408, 476
Гебсаттель Л. *див*. Гебзаттель Л., фон
Гегедуш Стефан 340
Гельман Б. 188
Геник К. *див*. Геник Кирило
Геник Кирило 299, 301, 363
Герасимович Євген 375
Герасимович І. *див*. Герасимович Іван
Герасимович Іван 231, 319, 344
Гербачек Генрик 384
Геринович В. *див*. Геринович Володимир
Геринович Володимир 292, 328
Геркнер Г. 141
Гермайзе О. *див*. Гермайзе Осип
Гермайзе Осип 7, 371, 372, 373, 374
Герман Ґ. 328
Гермоген, патріарх 178
Гернер Г. 322
Геровскій А. 135
Гетьманець Гр. *див*. Коваленко Грицько
Гехтер М. 68, 70, 343, 345
Гецев Онуфрій 300
Гикавий О. 294
Гилька І. *див*. Меленевський Мар'ян
Гилька Іван *див*. Меленевський Мар'ян
Гірняк Ю. 149, 409
Гітлер *див*. Гітлер А.
Гітлер А. 38, 88, 89, 130, 342
Г-ко П. 70
Гладик В. *див*. Гладик В. П.
Гладик В. П. 279, 298, 300, 353, 362, 363
Гладкий Гриць 210
Гладкий М. *див*. Гладкий Микола
Гладкий Микола 310, 420, 435
Гладыкъ Вікторъ П. *див*. Гладик В. П.
Глашатай 105
Глевер М. В. 102
Глевкий О. 434
Глезер М. В. 107
Глєбов І. *див*. Марков О. О.
Глєбовицький М. 178
Глинка Григорій 292
Глинка Ф. 78
Глинський Микола 235
Глібов Л. 73, 202, 247, 290, 381
Глоуберман Х. Г. 102
Г-ль 78, 182
Гнатенко Т. 162
Гнатишак Г., о. 77
Гнатюк В. 90, 327, 340, 373, 374
Гнида Іван 256
Гобчанський Ілья 162
Гоголь М. *див*. Гоголь Микола
Гоголь Микола 67, 206, 216, 290, 444
Годерожій І. *див*. Чикаленко Л.
Гойнякъ Илія 76, 277
Голинский Ш. Х. 274
Голіят Р. 129, 134
Головацький Я. 39, 105
Головко Андрій 298
Головня В. 105
Головченко Я. 104
Голота Іван 252
Голота П. *див*. Воронін Прохор
Голубець М. *див*. Голубець Микола
Голубець Микола 21, 24, 33, 149, 188, 190, 257, 258, 267, 315, 316, 344, 411, 417, 434
Голубович Павло 376
Голубович Сидір 16, 404
Гольдельман Н. 427, 429
Гольдельманъ Н. И. *див*. Гольдельман Н.
Гольдман А. *див*. Ґольдман А.
Гольцгавзен Адольф 321
Гома Й. 407
Гонка Гнат 422
Гончар В. 394
Гончаренко Агапій 35
Гончаров І. 104

Горбачевський І. *див*. Горбачевський Іван
Горбачевський Іван 145, 240
Горбачек Генрик 444
Горбенко Петро 414
Гординський Я. *див*. Гординський Ярослав
Гординський Ярослав 7, 316, 371
Гордієвський М. 391
Гордієнко Є. 309
Гордієнко М. 64
Горицвіт О. 206
Горішній Микола 344
Горленко П. 169
Горобець Антон 398
Горобець Петро 394
Горовенко Ю. 340
Горовий 302
Городниченко М. 381, 382
Горожій *див*. Чикаленко Л.
Горошко Ю. 344
Горький Максим 90, 448
Гошовський Микола 376
Гр… 249
Гр. Гл. *див*. Гладкий Гриць
Гр. Мих. *див*. Михайлишин Г.
Граб. П. *див*. Грабовський Павло
Грабина М. 64, 132
Грабов А. 174
Грабовський, воєвода 88
Грабовський Павло 70, 248, 257, 381
Граничка Л. *див*. Луців Лука
Гранчак Левко 282
Граховський Д. 371
Гребеняк В. 73, 98, 148
Гребінка Є. 70, 90, 120
Григоренко А. 384
Григоренко Грицько *див*. Косач О.
Григоренко П. 322, 328
Григорієва Ольга 185
Григоріїв Н. *див*. Григоріїв Никифор
Григоріїв Никифор 89, 91, 169, 170, 431
Григорович А. *див*. Терниченко Аристарх
Григорович М. *див*. Гехтер М.
Григорчук Г. 64
Гр-ий Ол. 355
Гриневич І. 134
Гриневичева К. *див*. Гриневичева Катря
Гриневичева Катря 17, 95, 189
Гринюк Г. 271
Грицай О. *див*. Грицай Остап
Грицай Остап 148, 149, 290, 327, 328, 335, 343, 344, 455, 456, 462
Гриценко О. 320
Грицько 436
Гришко Василь 208
Грінченко Б. *див*. Грінченко Борис
Грінченко Борис 90, 104, 116, 133, 169, 377, 381, 418, 444, 449
Грінченко М. *див*. Грінченко Марія
Грінченко Марія 90, 391
Гріпарі Н. 262
Гріч Д. 326
Громадський А. 234
Громадський Я. *див*. Пожарський П.
Громадянин 420
Гросман А. І. 167, 331
Грунський М. 371
Грушевська М. 224
Грушевський Г. 377
Грушевський М. *див*. Грушевський Михайло
Грушевський М. С. *див*. Грушевський Михайло
Грушевський Михайло 4, 5, 6, 7, 13, 24, 68, 70, 86, 89, 90, 99, 116, 133, 134, 162, 201, 202, 204, 216, 231, 249, 290, 292, 309, 310, 315, 316, 327, 332, 343, 344, 369, 371, 372, 373, 374, 394, 408, 412, 418, 431, 448, 449, 463, 470, 475
Грушевський О. *див*. Грушевський Олександр
Грушевський Олександр 8, 310, 370, 371, 373, 374, 390, 391, 449
Грушовий В. 271
Грущенко О. 162
Грюнвальд Л. 262
Гуерта 292
Гузар Богдан 75
Гузар Євген 75
Гузіль Теодор 39, 178
Гулак-Артемовський С. 224
Гуляйбіда 394
Гундяк Іван, о. 91
Гунянка В. *див*. Гунянка Ваня

Гунянка Ваня 78, 278
Гургула Володимир 119
Гуринъ М. А. 440
Гуркевич О. 149
Гурко Микола 345
Гуртом Р. 169
Гурянський Михайло 287
Гуцайло Є. *див*. Гуцайло Євген
Гуцайло Євген 56, 257, 267
Гуцул Іван 421
Гуцуляк Р. 282
Гюбер 455

Ґ
Ґаґґард Г. Райдер 133
Ґадзінський В. *див*. Ґадзінський Володимир
Ґадзінський Володимир 98, 328
Ґамбаль М. 91
Ґанґгофер Л. 466
Ґе М. 305
Ґебей П. *див*. Ґебей Петро
Ґебей Петро 110, 112
Ґела А. 133
Ґембаль Марія С. 84
Ґеник І. 391
Ґете Й. В. *див*. Ґете Йоганн-Вольфганг
Ґете Йоганн-Вольфганг 17, 96
Ґжесїцький Віктор 382
Ґлова І. 133
Ґовда М. 155
Ґольдман А. 313, 404
Ґольшайд Рудольф 315
Ґорішек Кароль 423
Ґранат з ґазом 414
Ґузеляк С. 90
Ґуман Михайло 91

Д
Д. А. *див*. Антонович Дмитро
Д. Д. *див*. Дем'янчук Дмитро
Д. Дмитрусь *див*. Дудкин Д.
Д. М. 206
Д. Марійка 108
Д. Н. *див*. Дядько Наум
Д. П., о. 267, 269
д. С. Р-ка 215
Д. Щ. *див*. Щербаківський Д.
Давиденко П. *див*. Черкасенко Спиридон
Далекий Марко 205, 420
Далекий Остап 344
Дамберг І. 262
Данельскій И. М. 345
Данилишин Д. 204
Данилів В. 372, 373, 374
Данило, князь 235
Данилов В. *див*. Данилів В.
Данилович Василь 22, 64, 65, 140, 463
Данилович Северин 139, 140
Данкевич І. 108, 113, 217
Данкевич Лев 217
Д'Аннунціо Ґабрієле 96
Данчинський Богдар *див*. Федорців Федь
Данчицький Б. *див*. Федорців Федь
Данько М. *див*. Троцький Микола
Дашкевич Дмитро 23
Дашкевич Роман 23, 209
Двигубский Максимилиан Андреевич *див*. Двигубський Максиміліан
Двигубскій М. А. *див*. Двигубський Максиміліан
Двигубський Максиміліан 6, 401, 450
Дворський 401
Дезмон Джерольд 101
Делєґат 420
Дельбергъ Н. Б. 163
Демидчук Семен 134
Демків Г. 294
Демрт О. 311
Демчук С. 342
Демянчук Д[митро] *див*. Дем'янчук Дмитро
Дем'янчук Д. *див*. Дем'янчук Дмитро
Дем'янчук Дмитро 272, 283, 284, 285
Дем'янчук Іван 93
Ден П. 476
Денеш Павло 444
Денисюк Л. *див*. Денисюк Лев
Денисюк Лев 307, 308
Денікін А. 86, 128
Дентист 204
Деревицький 304
Державін Г. 78
Держирука В. 65, 85, 133

Держирука Волод. *див*. Держирука В.
Джан 191
Джерело К. 394
Дзвінка 140
Дзержинський Ф. 341
Дзета 76, 77
Дзіковський Василь 314
Дзьемба Макс. 176
Дзьомбак 420
Д-ий В. 341
Диканський В. *див*. Королів-Старий Василь
Диканський В. *див*. Корольов В.
Дикий Олександр 19, 78, 79, 236, 238
Дикій Александеръ *див*. Дикий Олександр
Дикуновъ П. 260
Дикъ О. 135
Дід *див*. Черкасенко Спиридон
Дідеріх Ф. 327
Дідух І. 133
Дік Осип 25, 182
Дікштайн С. 257
Дір, князь 240
Діхтяр О. *див*. Діхтяр Олекса
Діхтяр Олекса 160, 162, 169
ДЇ. Ва. *див*. Дзіковський Василь
Д-кий В. 326
Д-КО Д. *див*. Дорошенко Дмитро
Д-ко Д. *див*. Дорошенко Дмитро
Дмитерко Я. 315
Дмитренко М. 420
Дмитриюк Карпо 236
Дмитрів Н. 133
Дмитрович 355
Дніпрова Чайка *див*. Василевська (Березина) Людмила
Дніпровенко М. *див*. Дніпровенко Микола
Дніпровенко Микола 342, 344, 345
Дніпровий М. С. 205, 206
Дніпровий С. 263, 264
Дніпрянський В. 342
Дністрянський С. *див*. Дністрянський Станіслав
Дністрянський Станіслав 124, 202, 313
Д-о 377
Доброволець 332
Добровольський Л. 412
Добровольський Юрій 25, 182
Добролюбов М. 104, 178
Довбиш *див*. Довбищенко Я.
Довбищенко Я. 402
Довгий Михайло 282
Довгович В. 127
Доде А. 216, 224
Дойль А. К. 158
Должанський Василь 375
Долїньский Ф. 333
Долото Тото 401, 413, 414
Дольницький Мирон 205
Дольницький Мстислав 134
Дольницький Степан 335
Доманицький В. 169, 282
Домбровскій А. *див*. Домбровський Августин
Домбровський А. *див*. Домбровський Августин
Домбровський Августин 20, 225, 228, 231, 232, 261
Дон В. 104, 105
Донець 348
Донцов Д. *див*. Донцов Дмитро
Донцов Дм. *див*. Донцов Дмитро
Донцов Дмитро 13, 18, 24, 29, 31, 55, 60, 88, 91, 184, 189, 247, 253, 258, 310, 314, 315, 350, 448, 449, 456, 463, 472
Донъ В. *див*. Дон В.
Дорманн Ганнс 476
Дорожинскій Діонисій *див*. Дорожинський Діонисій
Дорожинський, о. *див*. Дорожинський Діонисій
Дорожинський Д. *див*. Дорожинський Діонисій
Дорожинський Діонизій, о. *див*. Дорожинський Діонисій
Дорожинський Діонисій 19, 75, 119, 120, 236
Дорош С. 160, 162
Дорошенко, гетьман *див*. Дорошенко Дмитро
Дорошенко В. *див*. Дорошенко Володимир
Дорошенко Володимир 29, 30, 68, 91, 97, 134, 184, 185, 188, 321, 322, 327, 328, 329, 343, 373, 374, 412, 465
Дорошенко Д. *див*. Дорошенко Дмитро

Дорошенко Дмитро 188, 310, 390, 391, 431, 449, 468
Дорошкевич Б. 159, 160, 161, 162
Дорошкевич Г. 371
Дорошкевич О. 162
Дорощук Антоній 181
Дорощук С. М. 344
Досилевич 94
Доячек Френк 272
Драган Ю. 90
Драгоманов М. *див*. Драгоманов Михайло
Драгоманов Михайло 8, 30, 90, 133, 203, 249, 300, 327, 344, 372, 373, 390, 449, 479
Драгоманов С. 174, 282
Драчинська Аглая 456
Дремцов С. 216
Дрималик Сильвестр 144, 145
Дриневич І. *див*. Дриневич Іван
Дриневич Іван 39, 364, 365
Дриневичъ Иванъ Н. *див*. Дриневич Іван
Дрімченко С. *див*. Дремцов С.
Дрожжин С. 78
Дротар 112
Дружиник 213
Дружковський В. 390
Дряпіка Тиміш 435
Дублицкій А. Н. *див*. Дубліцький А. Н.
Дубліцький А. Н. 163, 167
Дубяга Ю. 426
Дуда А. С. 279, 280
Дудар О. 101
Дудикевич В. 195
Дудкин Д. 216
Дудко Ф. *див*. Дудко Федір
Дудко Федір 133, 345
Думін О. 210
Думка Павло 154
Дунаевецький 260
Дупляк М. 91
Дурбак І. 134
Дуткевич В. 261, 262
Дуткевич Юліан 98, 375
Дучимінська О. *див*. Дучимінська Ольга
Дучимінська Ольга 133, 134
Дучимінський М. 257
Дядько Наум 128, 133
Дяк 213

Е

Е. Александер 356
Е. Н. 307
Е. О. 145
Е. Ф. К. 353
Ебервайн Ернест 444
Евен Емануїл 339
Евлогій, єпископ *див*. Євлогій, єпископ
Едмонд Пріват М. 468, 470
Елко М. 134
Емка 143
Енге *див*. Гольдельман Н.
Енгельс Фрідріх 101
Е-ов С. *див*. Єфремов Сергій
Ерве Андрій 429
Еркман-Шатріан 67
Ернст Ф. 289, 290
Есперантист 439
Еттель В. 104

Є

Євлогій, архієпископ Холмський *див*. Євлогій, єпископ
Євлогій, єпископ 26, 234, 235
Євтихович Ів. *див*. Прихоженко І.
Євтушенко Панас 348
Євшан М. *див*. Євшан Микола
Євшан Микола 13, 90, 93, 148, 240, 310, 316
Єгер І. 262
Єгипетський Макарій, св. 239
Ємець В. 169, 216
Єреміїв Б. 121
Єреміїв М. 206
Єреміїва Ю. 381, 382
Єрьомин Н. 261
Єссер Франц 459
Єфремов С. *див*. Єфремов Сергій
Єфремов Сергій 8, 11, 93, 129, 173, 282, 290, 309, 310, 345, 371, 372, 374, 389, 390, 391, 431, 432, 439, 449, 470

Ж

Жаботинський В. *див*. Жаботинський Володимир

Жаботинський Володимир 91, 448
Жалоба Осип *див*. Залеський О.
Желехівський Симеон 235
Желтвай В. *див*. Желтвай Віктор
Желтвай Віктор 111, 112, 118
Жемчужников Л. 372
Жеребко О. 116, 152, 254
Жеромський С. 185
Животко А. 9, 17, 29, 35, 170, 193, 231, 301, 321, 381, 384, 406, 439
Жигавка 190
Жигмайло Л. *див*. Біднова Любов
Жила А. *див*. Жила Антон
Жила Антон 94, 95, 241
Жила Гр. 167
Житейський А. 243
Житейський Л. 241
Житецький Г. *див*. Житецький Ігнат
Житецький Гн. *див*. Житецький Ігнат
Житецький Ігнат 328, 371, 372, 373, 374
Житецький П. 70, 372
Жихаренко О. *див*. Жихарьов О.
Жихаренко Олесь *див*. Жихарьов О.
Жихарьов О. 149, 169
Ж-ко М. *див*. Дорошенко Дмитро
Ж-о О. 114
Жужелиця 276
Жук А. *див*. Жук Андрій
Жук Андрій 29, 30, 321, 322, 328, 395, 465
Жук В. 190
Жук М. *див*. Жук Михайло
Жук Михайло 96, 252
Жуковецька В. 306
Жуковъ Ф. 164
Жупник А. Г. 60
Журба С. 394
Журба Т. 367
Журлива Олена *див*. Пашинківна О.
Журливий 439
Журливий М. *див*. Гордієвський М.
Жученко М. *див*. Дорошенко Дмитро

З

З. Г. 289
З. Д. 140
З. К. 322
За всіх Олексій 426
Заборовський Василь 348
Завадович Р. 344
Завертаний П. 162, 193
Загайкевич В. 90, 459
Загарійчук А. *див*. Загарійчук Андрій
Загарійчук Андрій 71, 291, 294
Загірний Г. 476
Загірня Марія *див*. Грінченко Марія
Загул Д. *див*. Загул Дмитро
Загул Дмитро 162, 185
Задесенець Павло 398
Задорожний Гриць 195
Зазулинець Михайло 154
Зазуляк Іван 91
Заїкин Ф. *див*. Зайко-Заїкин Ф.
Зайдль Л. В. 382, 442
Зайко-Заїкин Ф. 68, 70 , 160, 161, 162, 173
Зайцев М. 11, 280
Заклинський Б. 133, 149
Заклинський Корнилій 140
Заклинський М. 314
Заклинський Р. *див*. Заклинський Ростислав
Заклинський Ростислав 24, 139, 140, 209, 311, 313, 315, 316
Закржевскій А. К. *див*. Закржевський А.
Закржевський А. 102, 105
Залевський Б. 90, 91
Залевський К. 252
Заленський В. Р. 107
Залеський О. 141, 143, 149, 315
Залізняк М. 29, 70, 315
Залітач М. *див*. Залітач Мирон
Залітач Мирон 40, 71, 124
Залітач Р. *див*. Залітач Роман
Залітач Роман 36, 42, 124, 127, 259, 266
Залїтач Мирон *див*. Залітач Мирон
Залїтач Роман *див*. Залітач Роман
Залозецький В. 203
Зальвісберг Пауль 457
Замасса Пауль 454
Заменбоф Л. Л. 306
Заньковецька М. 70, 98, 99
Запека Зарічний Петро *див*. Луцик Ієронім
Заремба В. 149
Заремба Роман 91

Зарудний Олександр 174
Захарко Ів. *див*. Захарко Іван
Захарко Іван 25, 120, 182, 221
Захарчук Дмитро 344
Захарчук Йосиф 234, 235
Захарчукъ Іосифъ *див*. Захарчук Йосиф
Західний Михайло 339
Заячківський Григорій 134
Заячківський Микола 16, 185
Зварич П. *див*. Зварич Петро
Зварич Петро 155, 300
Зелений, отаман 470
Зелений А. *див*. Зелений Андрій
Зелений Андрій 224, 228, 231
Зеліб Артур 30, 463, 465
Земплені Арпад 480
Зенґер Ф. 90
Зенон 320
Зеров М. *див*. Зеров Михайло
Зеров Михайло 440
Зєлик В. 230
Зиблікевич Євген 134
Зільберман Б. 429
Зірка Тарас 341
Злотополець В. 205
Золотар Яцко 98
Золотницький 420
Золотоустий Іван, св. 239
Золя Е. 90
Зосімато Д. 262
Зощенко М. 133, 206, 345
Зуб П. 414
Зубик Р. 206
Зубовський В. 390

И

И. А. 78
И. К. 78, 352
И. Л. *див*. Могилянський Михайло
И. Ш. 279

І

І. Б. 324
І. В. *див*. Вербяний І.
І. Г. 359
І. Г. М. 158
І. Д. 78
І. З. 140
І. К. 114, 158, 344
І. К. *див*. Крип'якевич Іван
І. Л. 140
І. М. *див*. Мазепа І.
І. Н. 325, 326, 328
І. О. *див*. Остап Іван
І. Ор. 140
І. П. 97, 332
І. П. *див*. Прихоженко І.
І. С. 173
І. Ю. 108
І. Я. Л. *див*. Луцик Ієронім
Ібсен Г. 96, 316
Ів. Ст. 401, 414
Іваненко Дмитро 431
Іваненко Іван 328
Іваненко М. 369
Іванець І. *див*. Іванець Іван
Іванець Іван 32, 148, 149, 263, 414, 415
Іваницький Василь 18, 108, 113, 217
Іванишин А. 131, 158
Іванків Д. 37, 337
Іванов-Котковський А. А. 167
Іванченко Йосиф 397, 398
Івко 114
Ів-Ор 139, 140
Івос *див*. Остап Іван
Івченко І. *див*. Івченко Іван
Івченко Іван 33, 396, 398
Івченко М. *див*. Івченко Михайло
Івченко Михайло 12, 13, 164, 165, 167, 371, 431
Ігнатієнко В. *див*. Ігнатієнко Варфоломій
Ігнатієнко Варфоломій 3, 8, 11, 14, 173, 174, 266, 301, 354, 356, 384, 387, 389, 414, 421, 426
Іжиковський Кароль 319
І-ий 402
Ільїн Дм. 382
Іойхманъ Ф. 427
Іонов Н. 174
Іпатій Потій, митрополит 366
Ірачек А. 133
Ірчан Мирослав *див*. Баб'юк Андрій

Ісаїв П. 134
Іскра Гр. 319, 320

Й
Й. П. 322
Й. С. 67
Йосифович Д. 377

К
К. 143, 201, 328, 413, 414
К. *див*. Куровець Іван
К. З. *див*. Заклинський Корнилій
К. Л. 319
К. Леонід 215
К. М. 435
К. Н. 435
К. Р. К. *див*. Клим Р. К.
К. С. *див*. Студинський Кирило
К. Ш. *див*. Широцький Кость
Ка. Ка. *див*. Купчинський Роман
Кабай І. 231
Кабаровська С. 411
Кавуля Іван 384, 444
Кавцький К. 101
Каєєв В. 139
Казан П. 116
Казанівський Б. 134
Казанівський І. 93
Казармів Д. 97
Казбек Йосип 422
Кайндль Р. Ф. 444, 476
Каламарь Юрко *див*. Баб'юк Андрій
Калинець С. *див*. Калинець С. М.
Калинець С. М. 78, 206, 362
Калинович В. *див*. Калинович Володимир
Калинович Володимир 407, 454, 459, 461, 462
Калинович І. 96, 203, 316, 407, 411
Калинович Ф. 138, 318
Калита Михайло 195
Калитовський О. 121
Калій Мирослав 240
Калінін А. 265
Калум Джо Мак 41
Кальтшмід Павло 423, 424
Калятинський Ілля 56
Камалов Ф. Г. 401
Камінський Всеволод 348
Камянецький М. 397, 398
Канне Ж., де 188
Капельгородський П. 257, 328, 381
Капітула Дмитро 376
Карай І. 231
Каранович Йосиф 376
Карашкевич О. *див*. Карашкевич Омелян
Карашкевич Омелян 96, 140, 316
Карл І, цісар *див*. Карл Франц Йозеф, ерцгерцог
Карл Франц Йозеф, ерцгерцог 424, 459
Карлайл Т. 116
Карлючка Іван 442
Карманський П. *див*. Карманський Петро
Карманський Петро 34, 41, 43, 73, 90, 97, 128, 129, 189, 198, 202, 205, 206, 212, 264, 271, 315, 316, 324, 328, 329, 417, 454, 455
Каролюс Григорій 201
Карпенко І. 332
Карпов В. 311
Касинович Андрій 98
Каськів Теодозій 134
Катамай Богдан 134
Катамай Дмитро 23, 147, 209
Катанський Хведір 386
Катеринославець 420
Каутський Карл 319
Кауфман 215
Кауфман Герберт 355
Кацап Іван 362
Кашкаров 456
Кащенко А. 169, 205, 290, 389
Квапінський Ян 343
Квасниця Іван 94, 95, 263
Квач 112
Квітка-Основ'яненко Г. *див*. Квітка-Основ'яненко Григорій
Квітка-Основ'яненко Григорій 367, 444
Келлій 111
Кельвіч З. 161
Керенський О. 341, 359
Кесла Андрій 122
Кибальчич Н. *див*. Кибальчич Надія
Кибальчич Надія 121, 252, 332, 389, 391
Київський П. 91

Київський читач Т. О. 332
Кипичиницеръ М. М. *див*. Кипичиніцер М.
Кипичиніцер М. 427, 428
Кирдяга Л. 404
Кириленко О. 324
Кирилович З. 305, 307, 308
Кирильчук Максим 181
Кирилюк Петро 124, 134, 286
Киріяк Ілля 391
Кирчів П. *див*. Кирчів Павло
Кирчів Павло 124, 228
Кирчів Ярослав 209
Кисілевська О. *див*. Кисілевська (Сіменович) Олена
Кисілевська (Сіменович) Олена 96, 132, 140, 141, 143
Кисілевський А. 195, 305, 333
Кисіль Г. 37, 337
Кисїлевский А. *див*. Кисілевський А.
Кисїль Гнат *див*. Кисіль Г.
Кистяківський Богдан 449
Киянин А. 381
Киянин П. 70
Кияниць П. 374
Кібзей А. 132
Кігічак А. 134
Кінах С. 357, 359
Кінаш Катерина 301
Кінаш М. 73, 130, 131
Кіндратів М. 230
Кіпчук Віктор *див*. Черкасенко Спиридон
Кічак Антін 124
Клевер Ю. 311
Клепацький П. 371, 373, 374
Клересі Ж. 188
Кливець Юрій 340
Клим Р. К. 400, 401, 413, 414
Климович Григорій 26, 193
Климович Гринько *див*. Климович Григорій
Климюк Ф. 236
Кліпчук В. 332
Кльотцер А. 476
Кміт Ю. 344
Кнайп Себастьян 239
Кнолєр і Син 193
Кнопінг Р. 429
К-нъ Л. 166
Кобай І. 230
Коберський К. *див*. Коберський Карло
Коберський Карло 89, 91
Кобець О. *див*. Варавва О.
Кобилецький І. 343
Кобилянська О. *див*. Кобилянська Ольга
Кобилянська Ольга 90, 121, 223, 224, 290, 306, 332, 382, 389, 449, 456
Кобилянський Йосиф 119
Кобка Василь 398
Кобрин Володимир 263
Кобрин П. *див*. Кобрин Пилип
Кобрин Пилип 81, 205, 206
Кобринська Н. *див*. Кобринська Наталія
Кобринська Наталія 67, 90, 96, 411
Ковалевський М. *див*. Ковалевський Микола
Ковалевський Микола 162, 380, 390
Ковалевський О. 13, 308, 310
Коваленко Г. *див*. Коваленко Грицько
Коваленко Гр. *див*. Коваленко Грицько
Коваленко Грицько 70, 104, 105, 167, 170, 216, 244, 245, 265, 266, 431
Коваленко М. 246
Коваленко О. *див*. Коваленко Олекса
Коваленко Олекса 67, 116, 263
Коваленко Олександр 467, 470, 471
Ковалів С. 294, 344
Коваль Б. 134
Коваль В. 70, 90, 107
Коваль Г. *див*. Коваль Грицько
Коваль Грицько 228, 232, 435
Ковальов Левко 380
Ковальський Веремій 398
Ковган Сава 348
Ковжун П. *див*. Ковжун Павло
Ковжун Павло 6, 90, 104, 132, 343
Коган А. *див*. Коган А. И.
Коган А. И. 427, 428
Коген 260
Когут О. *див*. Когут Осип
Когут Осип 311, 313
Козак Е. 90
Козак Іван 271
Козак Нитка 436, 437
Козанівський І. 226, 232

Козловський А. 402
Козловський Е. 232
Козоріс М. *див*. Козоріс Михайло
Козоріс Михайло 150, 151, 154
Козуб С. 289
Коковський Ф. *див*. Коковський Франц
Коковський Франц 206, 344
Кокольський М. *див*. Кокольський Микола
Кокольський Микола 21, 190
Колесса О. *див*. Колесса Олександр
Колесса Олександр 316, 462
Колесса Ф. 316, 372, 374
Колісніченко Ю. 174
Кологривов А. 178
Коломийченко Ф. *див*. Коломийченко Федір
Коломийченко Федір 98, 170, 254, 315
Коломийченко Хведір *див*. Коломийченко Федір
Колос Яків 283
Колпецький Микола 332
Комаров М. *див*. Комаров Михайло
Комаров Михайло 90, 185
Комаха *див*. Лоначевський О.
Комендант Павло 302
Коненков С. Т. 246
Кониський О. 344
Коновалець Є. *див*. Коновалець Євген
Коновалець Євген 88, 89, 129
Кононенко М. *див*. Кононенко Марія
Кононенко Марія 134, 216, 355
Конопніцька М. 67
Конф З. 253
Кооператор *див*. Галевич В.
Копаківський Микола 320
Копержинський К. 372, 373, 374
Кор. Вл. 402
Корбутяк Дмитро 91
Кордуба М. *див*. Кордуба Мирон
Кордуба Мирон 26, 120, 121, 324, 327, 328, 373, 374
Коренець Д. 410
Корж К. 162
Кормош Т. 89
Корнилович М. 371
Корниляк В. 231
Короленко В. *див*. Короленко В. Г.
Короленко В. Г. 167, 201, 326
Королів В. *див*. Королів-Старий Василь
Королів-Старий Василь 70, 134
Король Петръ 234
Корольов В. 160, 162
Корольчук Олександр 6, 302
Корпан Степан 91
Корфанта Войтіх 340
Корчаківський Анатоль 343
Корчакъ-Новицкий Н. Т. 159
Корш Ф. *див*. Корш Федір
Корш Федір 370, 448, 449
Коряк В. *див*. Коряк Володимир
Коряк Володимир 10, 384
Корякін В. 104
Кос А. 154
Кос М. 144, 145
Косар 394
Косач О. 134
Косенко І. *див*. Косенко Іларіон
Косенко Іларіон 13, 251, 309, 310
Косенко Ілярій Ф. *див*. Косенко Іларіон
Косинський С. 262
Косовий О. 84, 85
Косовий Я. 37, 337
Коссак І. 374
Костащук В. 371
Костельник Г. 289
Костенко П. 381, 382
Костирський Северин 332
Костишин М. 344
Костомаров М. 30, 133, 327, 372, 418, 444, 465
Костюк Петро 56
Котецький В. 310
Котляревський І. 90, 133, 202, 208, 249, 303, 418, 455, 456
Кохан Т. 363
Коциловський Януарій 198, 205, 206
Коцко Адам 116
Коцовський М. 144, 145
Коцуба Микола 240
Коцюбинський М. *див*. Коцюбинський Михайло
Коцюбинський Михайло 70, 90, 104, 169, 185, 202, 223, 224, 253, 274, 290, 294, 301, 302, 305, 372, 432, 449, 456

Коцюбинський Ю. 204
Кочубеївна Мотря 451
Кочубей, князь *див*. Кочубей Віктор
Кочубей Віктор 420, 470
Кошиць О. 132, 204
Кравець Я. 157, 158
Кравців Б. *див*. Кравців Богдан
Кравців Богдан 134, 210, 212
Кравченко В. *див*. Кравченко В. В.
Кравченко В. В. 10, 384
Кравченко Уляна 122, 134, 206
Кравчук Микола 435
Краєвий Я. *див*. Пожарський П.
Краєвой Я. *див*. Пожарський П.
Крайківський В. 91
Крайківський Т. 155
Крайківський Юрій 91
Крамар Р. 71
Крамаренко Микола 330
Красівський Л. *див*. Красівський Лесь
Красівський Лесь 13, 403
Краснов 325
Красовченко Л. 116
Крат Павло 42, 116, 267, 269, 276, 432
Крат-Терненко П. *див*. Крат Павло
Крашевський П., о. 73
Кревецький І. 96, 205
Крезуб Антін 342
Кремар Р. *див*. Солодуха Михайло
Кремар Роман *див*. Солодуха Михайло
Кремер П. 476
Крет Я. Н. 114
Кривецький Микола 243
Кривусьов В. 303, 304
Крижанівський Б. 261, 262
Крижанівський І. 330
Крижановський Ф. 172, 174
Кримський А. 216, 306, 374
Криницкий Рафаїл *див*. Криницький Рафаїл
Криницький О., о. 202
Криницький Рафаїл 43, 80, 198, 205, 206
Криниченко М. 282, 283
Крип'якевич І. *див*. Крип'якевич Іван
Крип'якевич Іван 7, 17, 26, 97, 98, 147, 148, 149, 154, 188, 316, 321, 327, 328, 371, 374
Кричевський В. 304
Кропивницький М. *див*. Кропивницький Марко
Кропивницький Марко 116, 133, 377
Кропоткін П. 94
Крук Е. 357, 359
Крункель Осип 444
Крупа Ясько 278
Крушельницька С. *див*. Крушельницька Соломія
Крушельницька Соломія 141, 143
Крушельницький А. *див*. Крушельницький Антін
Крушельницький Антін 227, 328, 344, 438
Крушельницький Іван 341
Крушельницький К. 205
Крушельницький Тарас 341
Ксенин І. 188
К-ська 143
Кудлак Іван 19, 256
Кудрик В. 116
Кузеля З. *див*. Кузеля Зенон
Кузеля Зенон 25, 34, 35, 121, 322, 328, 389, 416, 418
Кузєлева Оля 121
Кузів Н. 391
Кузівна Ірена 409
Кузьма О. *див*. Кузьма Орест
Кузьма Орест 305, 306, 307, 308
Кузьмиха Петро 91
Кузьмович Клим 31
Кулакова М. 104
Кулаковський П. 391
Куліковський Микола 330
Куліш Олександра 93, 99, 108, 134
Куліш П. 90, 93, 133, 169, 212, 290, 372, 373, 418, 456
Кульчицький Еміль 134
Кульчицький Євген 195
Кульчицький Роман Дашинич 92
Кунда Матвій 340
Кунцевич Йосафат 238
Купрін О. 90, 311
Купченко В. 284
Купчинський Р. *див*. Купчинський Роман
Купчинський Роман 31, 32, 316, 328, 409, 411, 415

Курах М. 210, 211
Курдидик А. 345
Курилас О. *див*. Курилас Осип
Курилас Осип 31, 401, 414
Курилло К. *див*. Курилло Константин І.
Курилло Константин І. 130, 131, 132, 343
Курило О. 372
Курилович 195
Курієць В. 391
Курінний Федір 387
Куровець І. *див*. Куровець Іван
Куровець Іван 19, 150, 151, 152
Куроський О. 216
Курцеба М. *див*. Курцеба Микола
Курцеба Микола 106, 367
Кутовий М. 216
Кухар І. 55
Кухаренко М. 160, 162
Куц В. 201, 202, 206, 342
Кучабський В. 315
Кучерішка Омелян 241
Кучика Д. *див*. Кучика Денис
Кучика Денис 136, 138
Кучинська С. 178
Кучма Антоній 119, 238
Кушвара І. 353
Кушнір В. *див*. Кушнір Володимир
Кушнір Володимир 25, 423, 424, 475
Кушнір Іван 19, 348
Кушнір М. 134, 308, 440
Кушнір П. 215
Кушнїр Іван *див*. Кушнір Іван
К-я З. *див*. Кузеля Зенон

Л

Л. 62, 141
Л. *див*. Лотоцький Антін
Л. *див*. Луцик Ієронім
Л. Ал. *див*. Саліковський Олександр
Л. Богдан *див*. Лепкий Богдан
Л. В. 174
Л. К. 143, 166
Л. Марко *див*. Кропивницький Марко
Л. О. 234
Л. Ф. 166
Л. Ц. *див*. Цегельський Лонгин
Лавочний Трут 437
Лаврінович К. 341, 345
Лагерлеф Сельма 202
Ладан П. 357, 359
Лазаревська К. 373
Лазаревський О. 372, 373
Лакуста Святослав 341
Ламба Гарольд 345
Ламбертіні Імельда 79
Ланджевін Аделард 71
Ланжевен Луї Філіп 40
Лата Теодор 91
Латиш 402
Лафонтен Жан, де 271
Лащинський М. 172
Лебедєв А. Г. 107
Лебедєв Іван 55
Лебедєв К. 311
Лебединский І. *див*. Могилянський Михайло
Лебединський І. *див*. Могилянський Михайло
Лебединський Іван *див*. Могилянський Михайло
Лебединцев Ф. 373
Лебедова Віра *див*. Малицька К.
Лебідь А. 371
Лев В. 134
Левада-Коліска І. *див*. Мартиненко Іван
Левинський В. *див*. Левинський Володимир
Левинський Володимир 8, 18, 55, 56, 252, 253, 258, 264, 341, 344, 345, 465
Левитський М. *див*. Левитський Микола
Левитський Микола 67, 174, 282
Левицька О. 228
Левицька С. 133
Левицький В. *див*. Левицький Володимир
Левицький Вол. *див*. Левицький Володимир
Левицький Володимир 81, 84, 91, 129, 203, 290, 307, 313, 327, 372, 476
Левицький Є. 325, 407, 463, 476
Левицький Зиновій 145
Левицький І. 206
Левицький К. *див*. Левицький Кость
Левицький Кирило 119
Левицький Кость 132, 134, 185, 187, 201, 205, 240, 289, 290, 316, 336, 339, 386, 457, 458
Левицький М. *див*. Левицький Модест

Левицький Модест 8, 70, 133, 185, 245, 265, 289, 290, 439, 471
Левицький О. *див*. Левицький Орест
Левицький Орест 370, 371, 374, 389, 391, 411, 439
Левицький Ярослав 16, 74, 366
Левін Б. 311
Левітан І. 311
Левченко Г. 70, 104
Левчук Д. 134
Легун Г. 357, 359
Леґа С. 282
Леґеза Іриней 110, 111, 112
Лежогубський, о. *див*. Лежогубський Т., о.
Лежогубський Т., о. 73, 75
Лемко Василій 109
Лемміз Ч. 133
Ленін 456
Ленський З. 386
Леон Д., де 90
Леонід *див*. Квасниця Іван
Леонтович В. 389, 391
Леонтьєв Г. 104
Леонхард К. 476
Лепикаш Василь 132
Лепкий Б. *див*. Лепкий Богдан
Лепкий Богдан 28, 29, 38, 67, 73, 90, 128, 133, 149, 154, 185, 188, 189, 202, 212, 220, 227, 257, 264, 290, 324, 326, 328, 339, 344, 355, 411, 456, 480
Лепкий Л. *див*. Лепкий Лев
Лепкий Лев 32, 399, 401, 413, 414, 415
Лепкий Яків 98
Лермонтов М. 78, 345
Лесев О. А. 353
Лесевич В. 391
Летбридж Алан 475
Лещинський М. 174
Лєблянк М. *див*. Лєблянк (Ляблян) Маврикія
Лєблянк (Ляблян) Маврикія 251, 367
Лєв Еміль 444
Лєманн П. 476, 477
Лиз. Ів. 139
Лизанівський І. *див*. Лизанівський Іван
Лизанівський Іван 356, 387, 389
Линнанкоска Іоганнес 240
Линникъ В. 308
Линникъ И. 308
Липа І. *див*. Липа Іван
Липа Іван 8, 17, 95, 198, 245, 266, 439
Липа Іоанн *див*. Липа Іван
Липей Ілько 340
Липецький О. 311
Липинський В. *див*. Липинський В'ячеслав
Липинський В'ячеслав 5, 131, 185, 203, 408, 449, 470
Липковський А. 104
Липовець З. 420
Лисенко М. *див*. Лисенко Микола
Лисенко Микола 6, 17, 98, 104, 149, 150, 169, 185, 216, 217, 220, 227, 274, 302, 305, 418, 449
Лисецький П. 257
Лисий М. 177, 178
Лисицький П. 230
Лис-ко *див*. Лис-ко М.
Лис-ко М. 434, 435, 436
Лисюк Каленик *див*. Лепикаш Василь
Лисяк Олег 134
Литвинович М. 185
Литвиновскій А. 105
Литвицький Микола 33
Лихіцький Б. 344
Л-ич К. 133
Лишик Розалія 134
Л-ия О. 97
Лівитський А. 339
Лівобережець Н. 129
Лівобережний Петро *див*. Бенза Петро
Лікаренко В. *див*. Дорошенко Володимир
Лілієнкрон Д. 316
Лінкольн А. 90
Ліпінський Петро 291
Лісовики (москалі) 426
Літвицький М. 282
Літер *див*. Блумштейн В.
Літинський Мирон 124
Літинський Н. 343
Літописець 128, 129, 132
Ліцінський Л. 64
Ліщинський Іван 224
Л-ко В. 68

Лобай Данило 91
Лобасов Г. 164
Лобода А. 289, 290
Лобода Н. 426
Ловенгардт А. 104
Лозинський М. *див*. Лозинський Михайло
Лозинський Михайло 24, 30, 273, 292, 313, 314, 324, 328, 371, 465, 466, 471
Ломброзо Чезаре 185
Ломоносов М. 104, 178
Лоначевський О. 174
Лондон Дж. *див*. Лондон Джек
Лондон Джек 90, 116, 246
Лост Джордж 116
Лотоцька Олена 134
Лотоцький А. *див*. Лотоцький Антін
Лотоцький Антін 31, 32, 90, 96, 133, 204, 320, 399, 413, 420, 437
Лотоцький Володимир *див*. Лотоцький Володимир Б.
Лотоцький Володимир Б. 91, 124, 134
Лотоцький Л. *див*. Лотоцький Лев
Лотоцький Лев 251, 273, 367
Лотоцький О. *див*. Лотоцький Олександр
Лотоцький Олександр 251, 310, 431, 449
Лохвицький І. 164
Лоцуга Іван *див*. Леґеза Іриней
Л-скій И. *див*. Могилянський Михайло
Луб Іван 397, 398
Лубенець 420
Лужницький Григор *див*. Лужницький Григорій
Лужницький Григорій 36, 134
Лукинюк М. 210
Лукич В. *див*. Левицький Володимир
Лукіянович Д. 96, 98, 121, 149
Лукіянович Ф. 134
Лукіянчук Василь 91
Луначарський А. 252, 362, 448
Лунїв Андрій 185
Лункевич В. 224, 256
Луценко Іван 266
Луцик І. *див*. Луцик Ієронім
Луцик І. Я. *див*. Луцик Ієронім
Луцик Ієронім 39, 62, 176, 177, 191, 213, 356
Луцик Олена 176, 177
Луців Л. *див*. Луців Лука
Луців Лука 133, 343
Луців Павло 91
Луцкевич М. *див*. Луцкевич Марко
Луцкевич Марко 11, 134, 169, 172, 282
Луцыкова Елена О. *див*. Луцик Олена
Луцыкъ І. Я. *див*. Луцик Ієронім
Луцький О. *див*. Луцький Остап
Луцький Остап 230, 315, 316
Лушпинський П. 373
Л-ць *див*. Літописець
Лысый М. Ф. *див*. Лисий М.
Львівський *див*. Матла Зиновій
Любисток Л. 394
Любомір *див*. Буняк Порфір
Любомір Олекса 262
Людвіг III, король Баварії 476
Людкевич С. 98, 316
Лютий І. 371
Люхнер О. 188
Ляскоровський В. 373
Ляхович Е. 134

М

М. 324
М. Б. 97
М. В. *див*. Венгжин М.
М. Всеволод 386
М. Г. *див*. Грушевський Михайло
М. Д. 343, 344, 451
М. Ж. *див*. Дорошенко Дмитро
М. З. *див*. Зеров Михайло
М. И. 166
М. К. 121, 167, 216, 240
М. К. *див*. Козоріс Михайло
М. К. *див*. Мукачівський К.
М. К. *див*. Тишкевич Михайло, граф
М. Л. 341
М. Л. *див*. Луцкевич Марко
М. М. 435
М. П. 78
М. П. *див*. Подільський М.
М. Р. 134
М. С. 289
М. С. *див*. Стасюк М.

М. С. *див*. Струмко М.
М. Ст. *див*. Стасюк М.
М. Т. 279
М. Т. *див*. Троцький Микола
М. Х. *див*. Хотовицький М.
М. Ч. *див*. Чайковський М.
М. Ш. 289, 290
М-а *див*. Мандрика М.
Мавлєр Ґустав 423
Магеровський Л. Ф. 353
Магміт Б. *див*. Федорців Федь
Маґґернозм Малколм 341
Мадараш М. 73
Мазепа І. 33, 77, 89, 90, 91, 205, 398, 423, 479
Мазник Яків 287
Мазніца Гриць 353
Майдан Іван 264
Майков А. 78
Майн Карл 206
Майорський 70
Майстренко Х. *див*. Шелудько Федот
Майтки 276
Мак Григорій 432
Макай Фрайгерр 454
Макаренко М. 371
Макарушка О. 371
Мак-Калум Джоу 391
Маковей О. *див*. Маковей Осип
Маковей Осип 73, 120, 133, 148, 185, 188, 189, 202, 205, 344, 382, 438
Маковський В. 206, 311
Макогон Д. *див*. Макогон Дмитро
Макогон Дмитро 21, 90, 185, 190, 212, 257, 258, 263, 306, 377
Макогоненко *див*. Макогон Дмитро
Максименко 328, 434, 435, 436
Максимов В. 311
Максимович М. 372, 373
Макух М. 228
Маланчук А. 392
Малий Х. 420
Малиняк Микола 119
Малицька К. 139, 140, 212
Малофій В. 267
Мальований В. 285
Мамонтов Я. 90, 302, 431
Манастирський А. 263
Мандичевська Катерина 121
Мандрика І. 104, 105
Мандрика М. 172, 174, 282
Мандрівець Дмитро 398
Мандрівник 434, 436
Мандрыка *див*. Мандрика М.
Манн Г. 290
Мануїлов О. 426
Мануїльський Д. 253
Манцібович Р. 206
Марґолін А. 89
Марищак Кость 394
Марієнко П. 416
Маркі Шандор 479, 480
Марков *див*. Марков Д. А.
Марков Д. *див*. Марков Д. А.
Марков Д. А. 195, 353, 366
Марков О. О. 353
Маркович Д. 389
Марковський М. 371, 372, 374
Маркс *див*. Маркс Карл
Маркс К. *див*. Маркс Карл
Маркс Карл 89, 101, 253
Мартиненко Іван 169
Мартинець Осип 43, 198
Мартович Л. *див*. Мартович Лесь
Мартович Лесь 154, 232, 263, 294, 316, 394, 456
Мартос С. 202
Марунчак М. *див*. Марунчак Михайло
Марунчак Михайло 39, 42, 269, 272
Марусин Гр. *див*. Гануляк Григорій
Марущак М. 290
Марцінів Т. 271, 273
Марцінків Іван 375
Марченко О. 381
Марченко Ярослав 251
Масарик Т. *див*. Масарик Т. Г.
Масарик Т. Г. 90, 448
Масляк В. 149
Матвійчук М. 230, 231
Матвійчукова Г. 230
Матвѣецъ Василій 346
Матейків М. 195

Матковський Дмитро 152
Матла Зиновій 134
Матушевський Р. 440
Матушевський Ф. *див*. Матушевський Федір
Матушевський Федір 8, 10, 161, 170, 173, 174, 389, 390, 391, 449
Мах Петро 381
Махно *див*. Махно Н.
Махно Н. 203, 470
Мацєх Володимир 152, 154
Мацієвич К. 172, 339, 381, 382
Мацьків В. 134
Мегик П. 133
Мейський В. 77
Меленевський М. *див*. Меленевський Мар'ян
Меленевський Мар'ян 29, 70, 102, 105, 184, 322, 394, 454, 466
Мелень Й. 59
Мелень Т. *див*. Мелень Теофіл
Мелень Теофіл 18, 55, 327, 466
Мелимука 435
Мельгунов С. 391
Мельник Андрій 459
Мельник І. *див*. Мельник Іван
Мельник Іван 96, 257
Мельник М. 440, 441
Мельников В. *див*. Мельников Василь
Мельников Василь 10, 170, 171, 174
Мельниковъ В. И. *див*. Мельников Василь
Мельникъ М. М. *див*. Мельник М.
Мендес Катуль 251
Менцинський М. 392
Менчиц В. 372
Меншиков 456
Мережковський Д. 316
Мерклінґ Ол. 253
Метельський Григорій 375
Метеор 435, 436
Мечиславенко І. 216
Мечников І. 245, 319
Мидловський Лев 134
М-ий Ф. 390
Микитей Г. 409, 411
Микитенко К. 91
Микитка С. 134
Микола II, імператор *див*. Микола II, цар
Микола II, цар 173, 258, 431
Миколаєнко Прокіп 348
Миколай, архієпископ 181
Микуляк Я. 263
Мильштейн В. Я. 308
Миник Теодор 91
Миргородський К. 253
Миркало Гриць 91
Мирко *див*. Кобрин Володимир
Мирний Панас 90, 290
Мирний Степан 91
Мироненко Федоръ 346
Мироненко Ю. 426
Миропільський Г. 403, 404
Михайленко І. 210
Михайленко С. 381, 382
Михайлець Григорій 431
Михайличенко С. 281
Михайлишин Г. 339, 342, 345
Михайлишин Гр. *див*. Михайлишин Г.
Михайлів 195
Михайлів Федір 461
Михайло Всеволодович 240
Михайло Олександрович, князь 173
Михайлов А. 311
Михайлович В. 140
Михайлович Іван 220
Михайлюк К. 164, 171, 174, 281
Михайлюкъ К. *див*. Михайлюк К.
Михалевич Микола 375
Михалинич Г. 239
Михальчук Кост. *див*. Михальчук Костянтин
Михальчук Костянтин 369, 449
Мицюк О. 215
Мишецький Д. 178
Мишуга Л. *див*. Мишуга Лука
Мишуга Лука 132, 134
Мігайчук В. 271
Мізївич А. Й. 333
Мілюков 456
Мінімусенко А. 140
Мірабо О. 316
Мірко *див*. Кобрин Володимир
Мірний 235
Міта Петро 91
Міхновський М. *див*. Міхновський Микола

Міхновський Микола 5, 6, 213, 215, 216
Міщанин 124
Міяковський В. 104, 371, 372, 373, 374
М-ка М. *див*. Мандрика М.
М-нов Валеріан 235
Могила Ієремія 305
Могильницький Іван 19
Могилянський М. *див*. Могилянський Михайло
Могилянський Михайло 240, 253, 310, 390, 431, 448, 449, 450
Модестов А. 55
Модзалевський В. 371
Модрина М. 64
Мойса Д. 357, 359
Молокита А. 212
Мольнар Франц 29, 324
Монбран Ж.-Б., де 466
Монтеґю 269
Мопассан Гі, де 133, 185, 333, 421
Моргенштерн С. 262
Мордовець Д. 116, 133, 158, 188
Мороз В. 306
Мороз Іван 398
Мороз М. *див*. Мороз Микола
Мороз Микола 224, 228, 231
Мороз П. 34, 434
Морозова-Курек *див*. Морозова-Курек Л.
Морозова-Курек Л. 133, 377, 381
Морозович Василь 91
Мостовий Григорій 332
Мостовий С. 81, 91
Мочульський М. 89, 91, 370, 372, 373, 374, 431
Мощівський Петро 91
М-ський М. *див*. Міхновський Микола
М-ський М. *див*. Мочульський М.
Музиченко П. 133
Музіль М. *див*. Рогдаєв М.
Мукачівський К. 91
Мурашка Семен 195
Мурашко М. 91
Муринов І. 390
Мурський Володимир 134
Муссоліні 38
Мучій-Боднарович Анна 224
Мушинський Володимир 122
Мушинський Г. 188
Мюллер О. 476

Н

Н. 151, 249
Н. В. 325
Н. Г. *див*. Гольдельман Н.
Н. Г. *див*. Григоріїв Никифор
Н. Іван 341
Н. К. 121, 276
Н. Н. Х. *див*. Ходолій Микола Миколайович
Нагаєвський І. 134
Нагірний В. 282
Нагірній Є. 381
Нагірняк Іван 340
Нагнибіда Марко 398
Нагорний Віталій 438
Наґелє Гуґо 382, 442
Надбужанський 158
Наддніпрянець Іван *див*. Мороз Іван
Наддністрянка Олена 340, 342, 343, 345
Надсон С. 104, 178
Надужанець 340
Назарук Йосип *див*. Назарук Осип
Назарук О. *див*. Назарук Осип
Назарук Осип 16, 29, 36, 124, 128, 130, 132, 133, 148, 205, 290, 315, 316, 325, 328, 409, 411, 479
Найда Петро 344
Нанашко 279
Нанзен Петер 240
Наріжний Симон 466
Наталія з Озаркевичів К. *див*. Кобринська Наталія
Наум П. 185
Науменко В. 329, 412
Наумович І. *див*. Наумович Іван
Наумович Іван 77, 78, 176
Наш Г. *див*. Григоріїв Никифор
Наш Гр. *див*. Григоріїв Никифор
Неаґрарий 154
Невдоволений 91
Невеселий Ів. *див*. Невеселий Іван
Невеселий Іван 328, 398, 420
Невідомий О. 420

Невільник П. 328, 398
Не-ворог 91
Неґрі Ада 143
Недебіс 437
Немезіс 140
Немечик О. 444
Немирів Юлій 335
Немировець Л. 403, 404
Немко І. *див*. Немоловський П.
Немова К. 435
Немоловський 398
Немоловський І. П. *див*. Немоловський Іван
Немоловський Іван 11, 280, 387
Немоловський Олександр 39, 356
Немоловський П. 282
Неприцький-Грановський О. 377
Неронович Є. *див*. Неронович Євген
Неронович Євген 13, 251, 308, 309, 310, 426
Несвячений Гр. 266
Нестеров М. 178
Нестрогов В. 311
Несьвідомий 91
Нетяга С. *див*. Нетяга Степан
Нетяга Степан 94, 95
Неук и нечестей 191
Нечаєв А. В. 107
Нечеса Гр. 420
Нечуй Іван *див*. Нечуй-Левицький І.
Нечуй-Левицький І. 90, 96, 133, 169, 274, 444
Нечуй-Левицький Ів. *див*. Нечуй-Левицький І.
Ник. Григор. 269
Николаєнко Г. 285
Николишин Д. 96, 307
Никотинъ В. М. 163
Ник-скій А. *див*. Ніковський Андрій
Нискоклон Микола 251
Нитченко М. 134
Нихай 394
Нікітін І. 178
Ніковський А. *див*. Ніковський Андрій
Ніковський Андрій 8, 389, 390, 391, 439, 450
Нікольський 215
Нікольський Йосиф 234
Нікольський О. 206
Ніщинський П. 149
Новак А. 116
Новак Г. 391
Новаківський О. 133
Новиков Михайло 105
Новицький М. 372, 390, 391
Новицький О. 304, 372, 374, 431
Новицький Ол. *див*. Новицький О.
Новицький Я. 374
Новичанин 109
Новіна-Розлуцький Лесь 31, 314
Нордав Макс 93
Ночвин Ол. 172
Нужний М. 162

О

О. 343
О. А. *див*. Ананевич Омелян
О. А., о. *див*. Ананевич Омелян
О. Б. *див*. Бочковський Ольгерд Іполит
О. Г. 143
О. Г. *див*. Гр-ий Ол.
О. Ж. *див*. Жеребко О.
О. Ж. З. *див*. Залеський О.
О. З. 140
О. І. Б. *див*. Бочковський Ольгерд Іполит
О. К. 303
О. К. *див*. Кузьма Орест
О. К. *див*. Курилас Осип
О. Лр. 384
О. М. *див*. Маковей Осип
О. Мих. *див*. Олексів Михайло
О. Н. 243
О. Н. *див*. Назарук Осип
О. П. 332
О. П. *див*. Петренко О.
О. П. *див*. Пристай О.
О. Ст. 281, 282
Оберучев К. 282
Обраєн С. М. 101
Обріст Ґеорґ 455
Обсерватор 132
Обух Клим *див*. Трильовський Кирило
Овчаровський Василь І. 176
О'Генрі 90
Огієнко І. *див*. Огієнко Іван

Огієнко Іван 203, 344, 428
Огоновський Є. 463
Огоновський Омелян 479
Огризло М. 271
Одинак Павло 189, 190
Озаркевич Євген 21, 143, 144, 145
Ойкен Рудольф 454, 457
Ок 91
Окіншевич Л. 371, 374
О-ко 91
О'Коннор-Вілінська В. 302, 303, 304, 389
Оксаненко Петро 344, 345
Окуневська Ярослава 143
Ол-вич М. *див*. Хотовицький М.
Олександрович М. *див*. Хотовицький М.
Олексів М., о. *див*. Олексів Михайло
Олексів Михайло 133, 134
Олексів П. 71, 131
Олелькович Митро 444
Оленський О. 316
Олесницький Є. 185, 318, 458
Олесницький Ю. 220
Олесь О. *див*. Олесь Олександр
Олесь Олександр 70, 90, 93, 104, 121, 133, 149, 162, 174, 216, 252, 290, 332, 344, 381, 431
Оліва 441
Олійник І. 261, 262
Олійник Михайло 144
Ол-Райт *див*. Кипичиніцер М.
Ольбрахт Іван 340
Ольбріх А. 220
Ольга, княгиня 204, 240
Ольга, св. *див*. Ольга, княгиня
Ольгин Г. А. 149, 150
Ольшанський Теофіл 342
Омеґа 131
Омельченко А. 440
Омельченко Марія 134
Омельчук Л. 282
Омелянович-Павленко 470
Ом-ко П. 53
Онацький Є. 374
Онезорг Вільгельм 457
Онищенко І. 435, 436
Онук 216
Опока М. *див*. Опока Микола
Опока Микола 325, 328
Ор. Ж. *див*. Жеребко О.
Ординцев М. 188
Оренбургський 311
Оренштайн Я. 333
Орищук М. 134
Оркан Владислав 17, 96
Орленко К. 332
Орленко Л. *див*. Левицький Орест
Орленко П. *див*. Мах Петро
Ортвін Остап 319
Ортинський І., о. 130
Ортинський С. *див*. Ортинський Сотер Стефан
Ортинський С., єпископ *див*. Ортинський Сотер Стефан
Ортинський Сотер *див*. Ортинський Сотер Стефан
Ортинський Сотер, єпископ *див*. Ортинський Сотер Стефан
Ортинський Сотер Стефан 36, 84, 85, 109, 127, 131, 133, 330, 331, 365
Орфей 134
Ос. Ів. *див*. Остап Іван
Оса 78
Осадчій П. 162
Осинский І. 259
Оссовський 390
Остап Іван 65, 67, 134
Остапівна Ірма 273
Остафієвич Григорій 98
Островерха М. *див*. Островерха Михайло
Островерха Михайло 91, 134
Островскій В. П. *див*. Островський В.
Островскій Михаилъ *див*. Островський М.
Островський В. 234, 235
Островський М. 298, 299
Островський О. *див*. Островський Олелько
Островський Олелько 121, 169, 185, 212, 216
Осьмак К. 162
Отмарштайн Юрій 212
Офі *див*. Васильківський С.
Охримович В. 318
Охримович Юліан 24, 311, 313, 335
Охримович Юліян *див*. Охримович Юліан
Очевидець 91, 124, 134

П
П. *див*. Франко Петро
П. Г. 394
П. К. 303, 435
П. К. *див*. Карманський Петро
П. К. *див*. Київський П.
П. К. *див*. Коломийченко Федір
П. О. 371
П. П. 145
П. С. *див*. Підгірний С.
П. С. *див*. Стебницький Петро
П. Сава 139
П. Ф. 119
П. Х. 171
П. Ч. 241
П[2] *див*. Петлюра Симон
Павленко П. 417
Павленко Сергій *див*. Шелухин Сергій
Павлик М. *див*. Павлик Михайло
Павлик Михайло 24, 90, 93, 140, 187, 189, 223, 284, 285, 313, 327, 343, 449, 456
Павлик О. 371, 374
Павликовський М. 230
Павликовський Ю. 132
Павлович Михайло 253
Павлович С. 149
Павловський Іван 387
Павловський М. 390
Павлюк А. 236
Павлюк І. *див*. Павлюк Іван
Павлюк Іван 327, 328
Павляк О. *див*. Павляк Олександер
Павляк Олександер 124, 127
Павтш Ф. 98
Паєкен Ф. І. 367
Паліїв Омелян 150
Панейко В. *див*. Панейко Василь
Панейко Василь 30, 386, 457
Парафіянин 91
Паращук М. 149, 304, 305
Пардо-Бацан, графиня 143
Партика О. 411
Парфанович К. 144
Пархоменко В. 203
Пархоменко Кость 397, 398
Парченко І. *див*. Квасниця Іван
Пасіка Микола 134
Пасічняк Максим 272
Пасішник Максим 330
Паславський Володимир 75
Паславський Ярослав 195
Пастер Л. 266
Пастернак Я. 148
Патерман Отто 424
Пахаревський Л. 215, 216
Пахом 435, 436
Пачовський В. *див*. Пачовський Василь
Пачовський Василь 24, 90, 96, 149, 188, 240, 263, 315, 328, 344, 367, 461, 471
Пашинківна О. 252, 389, 431
Пашук А. *див*. Пашук Антін
Пашук Антін 91, 133, 134
Пашук Он. 335
Певний М. 420
Пеленська Ірина 134
Пеленський А. 368
Пелех Іван 311
Пелипась П. 421
Пенк Альбрехт 455
Первухинъ Михаилъ *див*. Первухін М.
Первухін М. 352, 353
Перебендя з Правобережжя 436, 437
Перекотиполе 394
Перетц В. 372, 374, 412
Перфецький Є. 371, 374
Перфецький Роман 134
Перцев В. 343
Петефі Шандор 111
Петлюра С. *див*. Петлюра Симон
Петлюра Симон 10, 12, 18, 86, 89, 128, 129, 133, 166, 167, 203, 342, 363, 402, 431, 447, 448, 449, 450
Петренко Г. 34, 434
Петренко О. 170, 381, 386
Петрик К. 162
Петрів А. 91
Петров В. 372, 374
Петруненко Ф. 104, 252
Петрушевич Є. 30, 185, 202, 203, 340, 363
Петрушевич І. *див*. Петрушевич Іван
Петрушевич Іван 40, 71

Петрушевич М. 96
Печерський В. 90
Пєрацький Б. 89, 129
Пик О. 133
Пилипенко К. Я. 440
Пилипович М. *див*. Левицький Модест
Пилипчук В. *див*. Пилипчук Василь, о.
Пилипчук Василь, о. 374, 375, 376
Пилипчук С. 101
Пилипюк Василь 313
Пимоненко Микола 240
Писарєва Ю. 178
Письменний Микола 169
Письменний Ф. 216
Пих О., о. 130
Пігуляк Є. *див*. Пігуляк Єротей
Пігуляк Єротей 182, 297
Підгаєцький В. 309
Підгайний М. 394
Підгірний С. 386
Підгіряненко Ст. 64
Підгірянка Марійка 230, 231, 316, 328
Підгорбочний І. 257
Підгорецький Г., о. 132
Піддбучишин Єва 134
Піддубний Дмитро 397, 398
Підкова Іван 401, 413, 414
Підкорчемний С. 91
Підкуймуха Е. 262
Підлисецький Василь 95
Підмогильний В. 205
Пізній Іван 401
Пій VII, Папа Римський 81
Пій X, Папа Римський 81, 131, 189, 239
Пій XI, Папа Римський 239
Пілсудський Ю. *див*. Пілсудський Юзеф
Пілсудський Юзеф 22, 88
Пісочинець Д. *див*. Ткаченко Д.
Пітсбурський Михайло 133
П-к В. 161
П-ко В. 174
Платон, архієпископ 198, 356
Плахов П. 162
Плевако М. 93, 216, 309, 310
Плеханов 456
Плохоцький Л. *див*. Василевський Л.
Плужник В. 173
П-н 78, 439
По Е. 188, 251, 264
Погодін О. 448
Погребенник Федір 17
Подбескидскій 136
Подгайный Н. И. 389
Подградський Ґеорґій 479, 480
Подільський М. 91
Подлесний Петро 362
Подоляк Д. 420
Подорожній 78, 91
Подорожній М. 169
Пожарський П. 160, 170, 174, 281, 282, 283
Поінформований 91
Поліщук В. 91
Поліщук К. *див*. Поліщук Клим
Поліщук Клим 13, 38, 90, 133, 158, 205, 274, 290, 344, 431
Полонська-Василенко Н. 134
Полтава Л. 134
Полтавець Іван *див*. Полтавець-Остряниця І.
Полтавець-Остряниця І. 132, 203, 422
Полуботок А. 394
Полукіпок Гаврило 436, 437
Полянський А. *див*. Полянський Амвросій
Полянський Амвросій 119, 120
Помаленький Ф. 403
Пономарев А. М. 102
Пономарьов Д. 311
Попель І. 134
Попель Теодор 65
Попич Д. М. 158
Попович О. *див*. Попович Олександер
Попович О. *див*. Попович Омелян
Попович Олександер 160, 455
Попович Омелян 120, 227, 297
Поппіні Дж. 133
Попудов І. 363
Посацкий Юрко 154
Поступаєва Ф. 169
Потапенко В'ячеслав 466
Поточний В. *див*. Страшкевич В.
Поточняк Павло 134
Почтар О. 101
П-ра С. *див*. Петлюра Симон

Правдолюб 91
Правобережец В. *див*. Липинський В'ячеслав
Правобережний О. 434
Православний Буковинець 76
Преподобний Ф. В. 252
Пригара С. 282
Принцип Гаврило 3
Прислопскій Романъ И. 363
Прислопський Нестор Ром. 364
Пристай О. 134
Присутній 91, 134
Приходько В. *див*. Приходько В. К.
Приходько В. К. 259, 262
Приходько Софія 104
Прихоженко І. 161,170, 172, 173, 174, 382
Прихоженко Ів. *див*. Прихоженко І.
Прідун Степан 325
Пріятель народа 198
Пр-ко Ів. *див*. Прихоженко І.
Провінціал 90
Пройдисвіт Микола 328
Проколупій, о. *див*. Крат Павло
Прокопович В. 390
Прокопович М. 245
Прокопович Роман 384, 444
Пронський А. 311
Пронько Ярослав 84
Простий Максим 420
Протоколючкинъ 213
Прохаско О. *див*. Прохаско Ольга
Прохаско Ольга 102, 104, 105
Прохожій 429
Прус Б. див. Прус Болеслав
Прус Болеслав 189, 220, 232
Прусевич А. 262
Псевдонім 439
Пстрак Ярослав 190
Пугатий Г. 116
Пугач Л. 380
Пукиш Кузя 152
Пулюй І. 463
Пупок Ваньо 353
Пуришкевич В. 78
Пурхля Іоаннъ 363
Пух-ий А. *див*. Животко А.
Пуховський А. *див*. Животко А.
Пучинський Василь 461
Пушик 398
Пушкар К. *див*. Коберський Карло
Пушкін О. 12, 104, 165, 178
Пчілка Олена 134, 372
Пшепюрський Нестор 224

Р

Р. 205
Р. Д. 210
Р. С. 132
Равіцца Олександріна 143
Радюк М. 320
Райлян І. 476
Райнлїх Франц 423
Раковський І. 98, 310
Рамбо Альфред 470
Рампник М. 313
Рараговський Д. 158
Рафалович Ґ. 466
Рахнюк *див*. Рахнюк М.
Рахнюк М. 283, 303
Ребенський Ігор 134
Рев'юк Омелян 91
Рейбоулд А. 475
Релідзинський О. 316
Ремеза О. 121
Реннингъ Р. *див*. Реннінг Р.
Реннінг Р. 260, 262
Репен М. *див*. Репен Микола
Репен Микола 81, 84, 87, 91, 337, 338, 343, 345
Рескін 264
Рефцьо М. 55, 74, 76, 78, 118, 138, 146, 177, 236, 313
Рефцьо Мих. *див*. Рефцьо М.
Рефцьо Михаил *див*. Рефцьо М.
Рехтер 427
Рибак Ю. 134
Рибалка Л. *див*. Юркевич Лев
Рибчук Антін 220
Рильський М. 302, 304
Римкевич Ванда 81
Ричок Р. 91
Рід Ч. 133
Ріжко М. 398, 422

Різниченко В. 148, 375
Рій Я. 253
Рікль Йоганн 319
Ріпецький С. 23
Ріхтер Ернст, фон 326
Ріхтер О. 424
Р-ко П. 53
Р-н М. *див*. Репен Микола
Робитний Петро 398
Робі М. 367
Робітник Копійка 426
Роблік Р. 269
Рогатинський І. 132
Рогдаєв М. 149
Рогожин А. 104, 105
Рогожинъ А. *див*. Рогожин А.
Рожек І. А. 444
Розанов В. 104
Розвадовський, генерал 58
Розвода Ярослав 340
Розегер П. 232
Розін О. Ц. 163
Розсада Йосип 184
Рой Теодор 375
Ролан Р. 30
Ролінато Р. 344
Романенко Я. 231
Романенчук Богдан 134
Романович Н. *див*. Романович-Ткаченко Наталія
Романович-Ткаченко Наталія 96, 140, 252, 389, 391, 431
Романові, династія 23
Романчук Ю. *див*. Романчук Юліан
Романчук Юліан 96, 132, 133, 154, 185, 240, 327, 458
Роменець 420
Ромер С. 133
Ромул *див*. Єфремов Сергій
Рорбах П. *див*. Рорбах Пауль
Рорбах Пауль 457, 458, 468, 476
Росенко 397
Росоха Стефан 340
Ротар П. 202
Рубакін А. 89
Рубакін Н. А. 201
Рубинович І. 67
Руданський С. 28, 89, 90, 212, 480
Рудачек І. 71
Рудий М. 134
Рудик Іван 391
Рудик П. 155
Рудницька М. 340
Рудницький Іван 479
Рудницький Ізидор 16, 254
Рудницький М. *див*. Рудницький Михайло
Рудницький Михайло 133, 316, 344, 347
Рудницький С. *див*. Рудницький Степан
Рудницький Степан 328, 344, 462, 466, 476, 480
Рудович І. 131, 327
Рудольф, архікнязь 367
Рузвельт Т. 181
Рус М. *див*. Рус Мстислав
Рус Мстислав 21, 190, 191, 263
Русинов В. 12, 164
Русиновъ А. 164
Русов О. *див*. Русов Олександр
Русов Олександр 327, 374, 402, 449, 450
Русова С. *див*. Русова Софія
Русова Софія 70, 90, 134, 231, 302, 344, 347, 390, 391, 448, 449, 450
Руткевич 356
Руткевич Д. *див*. Руткевич Дмитро
Руткевич Дмитро 11, 387
Рутський Йосиф Вельямін 238
Рэбъ Н. 440
Рябій Д. 167
Рябінін-Скляревський О. 371, 372
Рябушинский П. П. 447

С

С. 322
С. Б. *див*. Бендасюк Семен
С. В. 431
С. В. *див*. Вікул Сергій
С. Д. *див*. Демидчук Семен
С. Іван 344
С. М. *див*. Скупа Марія
С. Н. *див*. Нетяга Степан
С. О. 386
С. О. *див*. Саліковський Олександр

С. П. 234
С. П. *див*. Петлюра Симон
С. Пульхерія 104
С. Т. *див*. Теумін С. І.
С. Ф. 344
С. Ч. *див*. Чарнецький Степан
Сабов Євменій 340
Савенко 456
Савицький Іван 220
Савкевич Д. 203
Савко А. 420
Саврук В. А. 353
Савула С. *див*. Савула Степан
Савула Степан 291, 294
Савчак М. 230
Савченко Ф. *див*. Савченко Федір
Савченко Федір 372, 373, 374
Садовський В. *див*. Садовський Валентин
Садовський Валентин 10, 89, 160, 253, 282, 402, 426, 450
Садовський Геннадій 330, 387
Садовський М. *див*. Садовський Микола
Садовський Микола 6, 70, 104, 185, 216, 303
Садовський Н. 81, 313
Садовський Ник. *див*. Садовський Н.
Сакко Н. 89, 129
Саламандра Михайло 91
Саліковський О. *див*. Саліковський Олександр
Саліковський О. Х. *див*. Саліковський Олександр
Саліковський Ол. *див*. Саліковський Олександр
Саліковський Олександр 12, 13, 390, 431, 447, 450
Сальвісберг П. 322
Сам *див*. Ганкевич Лев
Самєло Р. 353, 362, 363
Самійленко В. *див*. Самійленко Віталій
Самійленко Віталій 70, 90, 120, 133, 150, 202, 216, 294, 386, 449
Самѣло Р. Н. *див*. Самєло Р.
Само собою не-Руданський 400, 401, 413, 414
Самотний Гнат 398
Самотній П. 328
Самотній Я. 274
Сандс Бедвін 448
Санжаровець 283
Сапрун Є. 347
Саранчук Д. 294
Сарахман Теодор 92
Сарич В. 353
Сатир О. *див*. Весоловський Ярослав
Сачківська О. 161, 162, 381
С-в К. Р. 180
Сваричевскій Володиміръ 146
Сварко А. 91
Свердловський Л. 282
Свєнціцький І. *див*. Свєнціцький Іларіон
Свєнціцький Іларіон 205, 254, 289, 290, 316, 344
Свєтозаров М. 167
Свиріпа Ф. 299
Свистун В. 355
Свій 91, 439
Свірідова С. 306
Світенький І. 359
Север В. 91
Секела Роман 122
Сельський І. 357, 359
Селюх 124
Селянський Л. 271
Семака І. 185
Семака Меланія Адріана 462
Сембратович Йосиф 205
Сембратович Л. 132, 134
Сембратович Роман 31
Семен 134
Семенів Олекса 466
Семенович В. 290
Семенюк І. *див*. Семенюк Іван В.
Семенюк Іван В. 99, 101
Семець В. 170
Семешко Г. 201, 359
Семешко Гр. *див*. Семешко Г.
Семотюк Василь 134
Сеник Никола (Микола) 154
Сеник Теодор 376
Сениця П. 304
Сень-Брень *див*. Лепкий Богдан
Сербинюк Юрій 25, 182

Сервантес М., де 133
Сергеєв М. Х. 380
Сергієвський В. 166, 167
Сергѣевъ Л. С. 274
Середницький Павло 91
Серматюк С. 204
Сибірний 420
Сивошапка Кость 149
Сидор А. 91
Сидорак Ю. 56, 209, 256, 313, 404
Сидоренко Н. 396
Силвай К. 340
Силенко А. *див*. Терниченко Аристарх
Силова 234
Сильвестер, д-р 454
Симиренко В. *див*. Симиренко Василь
Симиренко Василь 8, 439, 475
Синявський О. 247, 372, 373, 374
Сип Р. А. 149
Сироїдів М. *див*. Сироїдів Микола
Сироїдів Микола 40, 71
Сисак М. 253, 256, 289, 309, 310, 350
Сифтон А. Л. 299
Сідельник В. 70
Сікора Т. 262
Сікорський Ігор 235
Сіменович В. 133, 143, 289
Сімович В. *див*. Сімович Василь
Сімович Василь 34, 96, 121, 224, 307, 327, 328, 420, 434, 435
Сіраківський Т. *див*. Жила Антон
Сірий Іван 345
Сірий Юрій *див*. Тищенко Юрій
Сіромаха 426
Сірополко С. *див*. Сірополко Степан
Сірополко Степан 4, 91, 133, 231
Січинський В. 374
Січинський Д. *див*. Січинський Денис
Січинський Денис 70, 98
Січинський М. *див*. Січинський Мирослав
Січинський Мирослав 84, 89, 101, 112, 157, 181, 187, 342, 357, 359
Січовик В. 282
С-к Є. 216
Сказинський Р. 212
Сквирський І. 162
Скептик 90
Скиба Теофан *див*. Скиба Феофан, о.
Скиба Феофан, о. 118, 301
Скибінський Р. *див*. Скибінський Роман
Скибінський Роман 18, 55
Скибінський Рудольф 19, 60
Скидан Михайло 193
Скиѣло Р. Н. 298
С-кій Ал. *див*. Саліковський Олександр
С-ко М. 169
Сковорода Г. 73
Скомський П. 369
Скоропадський П. *див*. Скоропадський Павло
Скоропадський П., гетьман *див*. Скоропадський Павло
Скоропадський Павло 166, 167, 203, 300, 420
Скоропис Ол. *див*. Скоропис-Йолтуховський Олександр
Скоропис-Йолтуховський О. *див*. Скоропис-Йолтуховський Олександр
Скоропис-Йолтуховський Олександр 29, 184, 185, 304, 420, 466, 476
Скрипник М. 89
Скробач С. 134
Скупа Марія 91
Славинський М. 449
Сластіон О. 304
Сливинський І. 262
Сліпанський А. 193
Сліпець Й. 271
Сліпий Йосиф, о. 203
Слісаренко О. 216, 431
Слободенко В. 283
Слобожанець Грицько 169
Слоник 401
Слоницький Г. 262
Слота Дмитрій 78
Слухач 436
Слюзар Іван 41, 269, 284
Смаль-Стоцький Р. 327, 328
Смаль-Стоцький С. *див*. Смаль-Стоцький Степан
Смаль-Стоцький Степан 7, 24, 25, 149, 184, 221, 223, 224, 297, 328, 371, 372, 374
Смалько Т. 91
Смерека М. 64

Смик Олекса 91
Смик С. *див*. Смик Семен
Смик Семен 400, 401, 413, 414
Смик Х. 230
Смирнов Донат 246
Смирнов М. И. 429
Смолій І. 91
Смоляк М. 91
Смуток *див*. Стебницький Петро
Смуток П. *див*. Стебницький Петро
Снайдер Альберт 129
Снайдер К. Л. 101
Снегирева А. И. 234
Снігурський Іван 19
Собінський С. 89
Сович Василь 92
Совський Н. 402
Сокира 279
Сокира *див*. Лотоцький Антін
Соколенко М. 64
Соколовський 215
Соловцов М. 104
Сологуб Л. 13, 429
Сологуб Федір 78
Солодуха Михайло 40, 41, 42, 99, 101, 291, 292
Солуха А. 262
Солянич Д. 344
Соневицький Т. 144, 145
Сосенко Петро (молодший) 343
Сотник В. 386
Софронів-Левицький В. 205
Софронович М. *див*. Сисак М.
Соха Петро *див*. Пархоменко Кость
Сохачевська Л. 377
Сохоцький І. 134
Співак Гр. 332
Сподинюк Л. 235
Спозагорки Петро 279
Споминок Т. 420
Сріблянський *див*. Шаповал М.
Сріблянський М. *див*. Шаповал М.
СС 119
Ст. О. *див*. Степаненко О.
Ставенко Олег 91
Стажинський 151
Стакер Б. 133
Сталін *див*. Сталін Й.
Сталін Й. 88, 89, 204, 341, 374
Станіславський М. 426
Станкеєв А. 162
Стан-ський М. *див*. Станіславський М.
Старий студент 309
Старицька Л. 212
Старицька-Черняхівська Л. 134, 302, 303, 389, 391
Старицький М. *див*. Старицький М. П.
Старицький М. П. 212, 285, 302, 305, 372
Старосольська Д. 189
Старосольський В. *див*. Старосольський Володимир
Старосольський Володимир 327, 328, 352, 452
Старый Украинец *див*. Русов Олександр
Стасюк М. 174, 282
Стах Петро *див*. Черкасенко Спиридон
Стахів М. *див*. Стахів Матвій
Стахів Матвій 89, 91
Стеблик В. *див*. Варавва О.
Стебницький 420
Стебницький П. *див*. Стебницький Петро
Стебницький Петро 13, 68, 167, 169, 170, 431, 441, 450
Степаненко М. 212
Степаненко О. 68, 70, 243
Степанів Олена 28, 461, 475, 480
Степанівна Олена *див*. Степанів Олена
Степанківський Володимир 30, 467, 471, 474, 475
Степанов Є. 311
Степко А. 104
Степко Йосиф 374
Стефаник В. *див*. Стефаник Василь
Стефаник Василь 28, 38, 90, 133, 257, 290, 306, 333, 344, 449, 466, 480
Стефаніцький Іван 42, 403, 432
Стефанович І. 133
Стефанович Н. 90
Стефанович Р. 344
Стефанович Юліян 185
Стеффен Ґ. 189
Стех Ярослав 40

Стецюк Василь 330
Стечишин М. *див*. Стечишин Мирослав
Стечишин Мирослав 37, 41, 81, 116, 291, 391
Стешенко І. 302, 303, 304, 372
Стифіог Йосиф 193
Стівенсон Р. 188
Столипін П. *див*. Столипін Петро
Столипін Петро 112, 157
Стороженко Микола 444
Стороженко О. 251, 367
Сторожук М. 121
Стоянкевич Г. 344
Странґелянд Карін Міхаеліс 141
Стратійчук Микола 398
Страшкевич В. 390
Стрижевський Л. 429
Стрижевський Ю. 439
Стрипський Гіядор 479, 480
Стрільчукова Ірма 421
Стріндберґ Август 189
Стронський І. *див*. Стронський Іван
Стронський Іван 224, 225, 228, 231
Струве *див*. Струве П.
Струве П. 12, 448, 456
Струк Василь 367
Струмко М. 328
Струмок Микола *див*. Гладкий Микола
Струтинська Г. 308
Струтинський Микола 134
Струтинський Михайло 313
Студент 235
Студент Д-ч 235
Студинський К. *див*. Студинський Кирило
Студинський Кирило 7, 231, 259, 289, 291, 328, 371, 372, 373, 374
Суворін О. 372
Судомора О. 252, 305
Суковкинъ М. А. 159
Сумний Д. В. 420
Сумний Іван 134
Сумцов М. *див*. Сумцов Микола
Сумцов Микола 6, 70, 185, 216, 448, 449, 450
Сумченко І. 476
Сурмач Роман *див*. Луцик Ієронім
Сурмачъ Романъ *див*. Луцик Ієронім
Сухов 356
Суховенко К. 202
Сушко О. *див*. Сушко Олександр
Сушко Олександр 40, 71
С-ха М. 205
С-ч Л. І. *див*. Сембратович Л.
Сьогобочний Гр. *див*. Коваленко Грицько

Т

Т. 151, 152
Т. *див*. Т. Онисим
Т. Г. 181
Т. Кирило *див*. Трильовський Кирило
Т. Л. *див*. Лата Теодор
Т. М. 324
Т. Онисим 134
Т…в 181
Талїщак Іван 333
Тамбор 413, 414
Танев 182
Таран 435
Таранович 95
Таранько М. 91, 154, 228, 231
Тарасенко І. 104
Тарговський П. 235
Тарноградський В. 70, 169, 274
Татомир О. 134
Таща В. 216
Твен Марк 17, 90, 96, 188
Твердохліб С. 96
Твердохлібів О. 382
Творидло М. 369
Т-д Н. 143
Тейнерт А. 355
Телеп П. Ф. 279
Телепъ Ст. Ф. 278
Телюк Дмитро 348
Темницький В. *див*. Темницький Володимир
Темницький Володимир 201, 258, 324, 325, 326, 327, 328, 341, 396, 454
Темницький М. 55, 116
Терещенко М. *див*. Терещенко Марко
Терещенко Марко 11, 108, 387
Терлецький С. 262, 263
Терниченко А. *див*. Терниченко Аристарх
Терниченко Аристарх 8, 70, 169, 170, 173, 174, 175, 281, 331, 332, 381, 382, 386, 404

Тернопільський О. 91
Тернопільський Ю. 13, 14
Тершаковець Михайло 134
Тесленко А. 70, 169, 216, 449
Теуминъ С. *див*. Теумін С. І.
Теумін С. І. 165, 166, 167
Т-єв 182
Тиміш П. 435
Тимофій 278
Тимохвієнко П. 215
Тимочко В. 67
Тимченко Є. 372, 374
Тиндириндик Харлампій 399, 413
Тифанович 435
Тихий Петро *див*. Лепкий Богдан
Тихозір О. 206
Тихон, патріарх 362
Тичина П. 13, 302, 389, 391, 431
Тишкевич М. *див*. Тишкевич Михайло, граф
Тишкевич Михайло, граф 467, 470, 471
Тищенко Ю. *див*. Тищенко Юрій
Тищенко Юрій 4, 10, 68, 70, 132, 252, 253, 266, 377, 402
Ткаченко Д. 216
Ткачук І. 306
Т-ко 341
Тобілевич І. 416
Тобілевич С. 302
Товстонос В. 68
Тодосієнко С. *див*. Черкасенко Спиридон
Той Сам 134
Токавервський М. 148
Токаревскій М. Д. 345
Токгауз А. 429
Токман Е. 429
Токутані К. 133
Толопко Л. І. 286
Толстой І. 89
Толстой Л. *див*. Толстой Лев
Толстой Лев 90, 104, 157, 185, 206, 224, 245
Толстой Олексій 451
Томашевскій Т. *див*. Томашевський Тома
Томашевський Тома 41, 99, 291, 391
Томашівський С. 98, 202, 203, 321, 325, 328, 456, 466, 476
Томикін А. 174
Топольницький Стефан 248
Тотомьянц В. 247
Тригук М. 267, 269
Трильовський К. *див*. Трильовський Кирило
Трильовський Кирило 23, 133, 209, 278, 339, 340, 342, 343, 344, 345, 476
Тріч Д. *див*. Тріч Давіс
Тріч Давіс 407, 457
Троїцький Д. 178
Тромагадратос Адам 112
Трохименко Т. 431
Троцький Л. 341, 359
Троцький М. *див*. Троцький Микола
Троцький Микола 29, 30, 96, 148, 252, 320, 322, 325, 326, 328, 438, 449, 450, 451, 454
Троцький-Брадович М. 134
Троянда С. 394
Трубецькой Є., князь 448
Трупень Г. 325
Трутень Г. 394
Труш І. 97, 98
Туга А. *див*. Волощак Андрій
Туган-Барановський М. 164, 166, 448
Тур В. 91
Тургенєв І. 140
Туркевич Іван 74
Туркевичъ Л. 136
Турович Зигмунт 76, 277
Турула Євген 456
Турянський Г. Я. *див*. Турянський Григорій
Турянський Григорій 144, 145
Турянський О. *див*. Турянський Осип
Турянський Осип 95, 263, 344
Тутельман Б. 429
Тутковський П. 374
Тютюнник, отаман *див*. Тютюнник Ю.
Тютюнник Ю. 203, 470
Тягнигоре Д. *див*. Тягнигоре Дмитро
Тягнигоре Дмитро 340, 344, 345

У

У. К. 341
Уайльд О. *див*. Уайльд Оскар
Уайльд Оскар 17, 96, 140, 316, 319
Увірвиголова 420
Угорчак Михайло 376

Угрин М. *див*. Венгжин М.
Угрин-Безгрішний М. *див*. Венгжин М.
Угрин-Безгрішний Микола *див*. Венгжин М.
Узокій Б. 118
Українець 91
Українець Д. 398
Українка Леся 67, 90, 133, 134, 169, 174, 185, 202, 223, 252, 253, 285, 294, 303, 305, 314, 372, 381, 444, 449, 456
Уманьський Л. 167
Унгурян Н., мол. 221
Унгурян Николай 297
Унжин Ф. 93
Урбан Іоанн 120
Урванцев Л. 311
Урсуляк К. 161, 162
Урусов С., князь 448
Устиянович М. 178
Устяк П. *див*. Єфремов Сергій
-утіс- 437
Учасник 91, 124
Участникъ 353
Учитель 216
Учитель П. К. 169
Ушенічнік Алепа 203

Ф

Ф. З-З. *див*. Зайко-Заїкин Ф.
Ф. К. 210
Ф. М. *див*. Матушевський Федір
Ф-а 195
Фанько *див*. Кримський А.
Федак С. 318
Федан Іван 91
Феденко П. 426
Федерлем Оскар 144
Федерук Г. 169
Федоренко Ф. 220
Федоронко І. 353
Федорук Г. 174
Федорців Ф. *див*. Федорців Федь
Федорців Федь 15, 16, 185, 240, 311, 313, 315, 316, 404
Федорців Федь *див*. Федорців Федь
Федорчук А. 421
Федун Ф. 158
Федюк М. 316
Федькович О. *див*. Федькович Осип Юрій
Федькович О.-Ю. *див*. Федькович Осип Юрій
Федькович Осип Юрій 38, 90, 120, 185, 205, 223, 231, 257, 290, 301, 306, 344, 367, 382, 444, 449
Федькович Ю. *див*. Федькович Осип Юрій
Федькович Юрій *див*. Федькович Осип Юрій
Феник 295
Феник Михайло 138
Феррер Ф. 114
Филипович П. 372, 373, 374
Филиповський Павло 301
Филипчак Осип 205
Філевич І. 235
Філіповський Адам, архімандрит 353
Філіпс А. 475
Філь Ю. 372
Філянський М. 302, 431
Філяс П. 133
Фішер К. А. 476
Фіялка Ілько 91
Фліс 342
ФЛІС 91
Флобер Г. 185
Фляйшман, генерал 325
Фодор Ференц 479, 480
Фодчук С. *див*. Фодчук Степан
Фодчук Степан 41, 101, 291
Фокшай Іван 340
Фолис Йосиф, о. 106
Форвальнер Йосиф 382, 442
Фортунатов Ф. 374
Фрайнд Емануїл 444
Франко І. *див*. Франко Іван
Франко Іван 6, 9, 17, 22, 28, 33, 34, 38, 67, 73, 89, 90, 92, 95, 96, 97, 98, 101, 133, 139, 140, 158, 169, 185, 188, 202, 208, 212, 216, 223, 227, 231, 240, 241, 246, 248, 251, 257, 259, 264, 267, 285, 290, 294, 302, 309, 313, 316, 319, 327, 328, 343, 344, 367, 372, 373, 374, 376, 377, 378, 381, 384, 389, 394, 418, 420, 421, 435, 449, 455, 456, 480
Франко П. *див*. Франко Петро
Франко Петро 96, 144, 145, 149, 189, 205, 295, 296

Франко Т. *див*. Франко Тарас
Франко Тарас 21, 149, 190, 191
Франкфурт С. 262
Франс А. *див*. Франс Анатоль
Франс Анатоль 316, 345
Франц Йосиф, цісар 187
Франц-Фердинанд *див*. Франц-Фердинанд, ерцгерцог
Франц-Фердинанд, ерцгерцог 3, 367
Франчук Євгенія 193
Франчук І. 344
Фришберг И. Л. 345
Фрідріх, архікнязь 188
Фукс Ш. Л. 427, 428
Фуксъ Ш. Л. *див*. Фукс Ш. Л.

Х
Х. 411
Х. Андрей 78
Х. Б. *див*. Барановський Христофор
Х. К. 384
Х. Марія 134
Х. Р. 429
Хаврюк Максим 337, 345
Хаїм 109
Хайкин Ш. Д. 53
Хандога М. 337, 341, 343, 344
Ханенко 328, 398
Характерник з Січі 437
Харко О. 398
Харов'юк Д. 149
Хатченко А. *див*. Кистяківський Богдан
Хахол 354
Хведосенко Степан 398
Хвильовий М. *див*. Хвильовий Микола
Хвильовий Микола 89, 90, 203
Хвиля В. 394
Хивренко Софія 441
Хиляк О. 85
Химера В. 332
Химич 436
Хирьяковъ А. 440
Х-кий М. *див*. Хотовицький М.
Хлоп 191
Хмарченко Остап 421
Ходолій Микола *див*. Ходолій Микола Миколайович
Ходолій Микола Миколайович 164, 167
Хойняк А. 235
Холодний П. 133, 304
Хоменко П. *див*. Хоменко Павло
Хоменко Павло 387, 436
Хоменко Я. 289
Хомик А. 90, 91, 365
Хомин Демко 287
Хомишин Григорій, єпископ 203
Хомік Василь 122
Хомяков О. 178
Хотиненко О. 169
Хоткевич Г. *див*. Хоткевич Гнат
Хоткевич Гнат 7, 96, 97, 98, 116, 246, 386, 450
Хотовицький М. 172, 174, 282
Храплива Л. 134
Хрестик П. *див*. Горбенко Петро
Христюк П. 174, 403, 404
Хрунь Олесь Микитовичъ 213
Хруставка Т. 91
Хрущ Антін 442
Хрущевъ Н. Н. 53

Ц
(Ц.) *див*. Цеглинський Микола
Ц…хъ 181
Цвейг Стефан 335
Цвинтарний К. 216
Цвібак Юрко 401
Цегельська О. 230, 231
Цегельський Л. *див*. Цегельський Лонгин
Цегельський Лонгин 16, 26, 129, 132, 133, 134, 151, 154, 185, 188, 201, 290, 326, 327, 366, 407, 409, 454, 455, 456, 458, 479
Цегельський Льонгин *див*. Цегельський Лонгин
Цегельський Р. 121, 444
Цеглинський Григорій 99
Цеглинський М. *див*. Цеглинський Микола
Цеглинський Микола 81, 88, 91
Церох І. І. 353
Цешевський С. 261
Ціцерон 414
Ц-кий А. 354, 355
Цуркановичъ И. *див*. Цуркановичъ И. Ю.

Цуркановичъ И. Ю. 135, 336
Цурковський А. *див*. Цурковський Антін
Цурковський Антін 36, 124, 127, 130, 353
Цурковський Я. *див*. Цурковський Ярослав
Цурковський Я. А. Б. *див*. Цурковський Ярослав
Цурковський Ярослав 23, 209, 210, 212
Цьвібак Юрко 414

Ч

Ч*** 355
(ч.) *див*. Чиж Ярослав
Ч. Л. *див*. Чикаленко Л.
Чайківський Ф. 347
Чайковський А. *див*. Чайковський Андрій
Чайковський Андрій 22, 38, 73, 90, 133, 202, 205, 224, 263, 294, 316, 333, 343, 344
Чайковський Данило 134
Чайковський М. 256
Чайковський Ю. 271
Чалий Микола *див*. Кравчук Микола
Чапек Т. 89
Чаплинський Й. 134
Чарнецький А. 348, 350
Чарнецький С. *див*. Чарнецький Степан
Чарнецький Степан 16, 96, 98, 149, 188, 189, 315, 316, 404
Челюк Ів. 283
Чемара Онисим 394, 398
Чепелев І. 356
Чепига Іван *див*. Чепіга І.
Чепіга І. 305, 307
Червінський П. 107
Червоний Г. Т. 422
Червонорус 235
Червяковський Є. О. 234
Чередниченко Варвара 347
Черемшина Марко 90, 133, 185, 344
Черепаха Хризантій 344, 345
Черепенко І. 107
Черепочок Панько 67
Черкасенко С. *див*. Черкасенко Спиридон
Черкасенко С. Ф. *див*. Черкасенко Спиридон
Черкасенко Спиридон 70, 133, 165, 169, 170, 173, 252, 290, 302
Черкаський С. 70
Чернецький А. 55, 253, 258
Черниш О. 216
Чернов О. 89
Чернявський М. 70, 210, 290, 373
Чернявський С. 262
Чернявський Т. 359
Черняєв М. 391
Черняк В. *див*. Черняк Василь
Черняк Василь 298, 299, 300
Черняхівський О. 70
Черпак М. 365
Чехов А. *див*. Чехов Антон
Чехов Антон 67, 90, 96, 133, 140, 188, 190, 202, 220, 257, 333, 345
Чехов М. 448
Чехович Костянтин 456, 463, 466
Чеховцов (Чаговець) Арсеній 193
Чечуєв М. 311
Чиж Я. *див*. Чиж Ярослав
Чиж Ярослав 36, 37, 81, 84, 87, 88, 91, 290
Чижевський П. 133
Чикал-Бей *див*. Чикаленко Л.
Чикаленко Є. *див*. Чикаленко Євген
Чикаленко Євген 4, 70, 90, 132
Чикаленко Л. 426
Чикаленко Петро 30
Чиколенко Л. *див*. Чикаленко Л.
Чировський М. 134
Чирський Д. 262
Чичило Іоаннъ А. 212
Ч-ко Л. *див*. Чикаленко Л.
Чмола І. 23
Ч-о *див*. Чикаленко Л.
Чолій В. 230
Чомко Юлія 92
Чопп Герман 336
Чорненько А. *див*. Чорненько Александер
Чорненько Александер 150, 151, 154
Чорний Микола 435
Чорник 394
Чорній П. 187
Чорнобривий Я. 344
Чорнодоля Іван 398
Чорнодоля У. 398
Чорнодубровський 330
Чорноморець І. 203

Чубатий М. 134, 316
Чубинський М. 448
Чубинський Павло 449
Чубова С. 346
Чуковський С. 249
Чулай Г. *див*. Грушевський Г.
Чулий Г. 70
Чумак Є. *див*. Чумак Євген
Чумак Євген 420, 435
Чумак Іван *див*. Івченко Іван
Чупринка Г. *див*. Чупринка Григорій
Чупринка Григорій 8,70, 90, 104, 133, 149, 240, 252, 302, 314, 316, 332, 344, 381, 386, 389, 390, 391, 431, 439
Чупринка Гриць *див*. Чупринка Григорій

Ш

Ш. 267
Ш. Віра 441
Ш. Олена 340, 343, 345
Шабад Роза 248
Шабленко А. 216
Шаварський Д. 341
Шандро А. *див*. Шандро Андрій
Шандро Андрій 155, 299
Шандрук П. 134
Шандура О. *див*. Чарнецький Степан
Шанковський Лев 134
Шаповал М. 5, 87, 90, 91, 143, 169, 309, 310, 324, 328, 359, 440
Шарабура, четар 442
Шарак Іван 91
Шарий І. 160, 161, 174
Шаршон Олександр 376
Шахматов О. *див*. Шахматов Олексій
Шахматов О. О. *див*. Шахматов Олексій
Шахматов Олексій 370, 372, 374
Шаховський Д., князь 448
Шашенко Б. *див*. Шашенко Богдан
Шашенко Богдан 218, 220
Шашкевич М. *див*. Шашкевич Маркіян
Шашкевич Маркіян 17, 39, 73, 90, 97, 104, 105, 120, 133, 178, 205, 306, 418
Швайка Іван 276
Швець-Волянський М. 262
Шевелів Б. 373
Шевченко З. 5, 167
Шевченко Т. *див*. Шевченко Тарас
Шевченко Тарас 13, 17, 28, 33, 70, 73, 90, 95, 97, 98, 104, 120, 121, 133, 140, 149, 150, 169, 174, 178, 185, 202, 205, 208, 212, 216, 220, 223, 231, 238, 252, 253, 257, 273, 274, 282, 290, 294, 303, 304, 305, 306, 309, 310, 327, 343, 344, 355, 365, 367, 372, 376, 377, 378, 381, 394, 397, 398, 418, 420, 435, 444, 449, 455, 462, 480
Шевченко Федір 33, 396, 397, 398
Шевченко Ю. 426
Шевчук А. 306
Шедловський А. 161, 162
Шелудько Ф. *див*. Шелудько Федот
Шелудько Федот 104, 170, 332, 390
Шелухин С. *див*. Шелухин Сергій
Шелухин Сергій 8, 435, 439
Шендрик І. *див*. Шендрик Іван
Шендрик Іван 67, 248, 260, 335
Шепарович Євген 193
Шептицький А. *див*. Шептицький Андрей, митрополит
Шептицький Андрей *див*. Шептицький Андрей, митрополит
Шептицький Андрей, митрополит 71, 75, 81, 109, 128, 130, 131, 132, 181, 188, 201, 203, 204, 294, 300, 327, 365, 461, 475
Шеремета Іван 299
Шеремета Кіндрат 299
Шеремета П. 230, 231
Шеремецинський Я. 447
Шеремицинскій Я. А. *див*. Шеремецинський Я.
Шерстюк Любов 332
Шиллер Ф. 421
Шило 90
Широцький К. *див*. Широцький Кость
Широцький Кость 8, 302, 304, 390, 431, 449, 450
Ширяєв М. 311
Шишацький К. 174, 404
Шишманов І. *див*. Шишманов Іван
Шишманов Іван 327, 455
Шіген П. 133
Шіллер Ф. *див*. Шіллер Фрідріх

Шіллер Фрідріх 17, 96, 185
Ш-й К. *див*. Широцький Кость
Школяр Петро 397
Школьник С. 429
Шкрумеляк Ю. 133, 205, 290, 316, 327, 328, 344, 411, 420
Шлянта О. Г. *див*. Шлянта Олексій
Шлянта Олексій 278, 280
Шокольдо І. 389
Шоличенко М. 251
Шолом-Алейхем 104
Шопей Т. 82, 84
Шортіно 304
Шпак Олекса 421
Шпак Текля 134
Шпачок *див*. Баландюк Михайло
Шпилька Григорій 336
Шпитко Осип 26, 193
Шпільман Іосиф, о. 238
Ш-ра Н. *див*. Шушара Н.
Шрамченко Ол. 369
Шрапнель Іван 401
Штавдіґль Оскар 423
Штефан А. 134
Штогриця Олена 134
Штокалко П., о. 81
Штокман 380
Штюбе Рудольф 455
Шуб. О. 289
Шугай Микола 340
Шульгин В. 12, 89, 448
Шульгин М. 356
Шульгин Р. 206
Шумицька Н. 257
Шумицький М. 149, 283
Шумський О. 90
Шупп Г. 476
Шупп Фальк *див*. Шупп Г.
Шуран П. 369
Шустакевич М. *див*. Шустакевич Микола
Шустакевич Микола 90, 286, 289, 368
Шутовський К. 235
Шуф В. 451
Шухевич В. 318
Шушара Н. 282

Щ

Щавинський В. 372
Щепкін М. 303
Щербаківський Д. 304
Щербина В. 373, 374
Щирецький Лесь 106
Щирий 91
Щоголєв С. 12, 448
Щоголів 70
Щоголів Я. *див*. Щоголів Яків
Щоголів Яків 355, 381
Щурат В. *див*. Щурат Василь
Щурат Василь 17, 24, 73, 95, 96, 97, 98, 133, 157, 202, 205, 230, 251, 315, 468

Ю

Ю. А. 282
Ю. В. 139, 140
Ю. Г. 67
Юберсберґер Ганс 459
Юг 172
Юдич Я. 282
Юра *див*. Шкрумеляк Ю.
Юрась Ю. *див*. Андрієвський Віктор
Юринець В. 96
Юрист 235
Юркевич В. 374
Юркевич Л. *див*. Юркевич Лев
Юркевич Лев 8, 14, 252, 253, 378, 380
Юркевич Н. *див*. Юркевич Нестор
Юркевич Нестор 248, 251
Юркевич О. 282
Юркевич Ф. З. 429
Юрків Михайло 306
Юрська Віра 188
Юртик Г. 89
Юрченко О. 105
Ющишин І. *див*. Ющишин Іван
Ющишин Іван 20, 92, 224, 226, 228, 231, 232

Я

Я. К. 114, 426
Я. Мирослава 122
Я. С. 133
Я. Х. 289
Я. Ч. *див*. Чиж Ярослав

Яблоновський В. 381, 382
Яворницький Д. 185
Яворський В. 167, 170, 382, 386
Яворський Юліан 22
Ядій Н. 162
Ядловський Семен 376
Якименко Г. 169
Якимець Ф. 420
Якимів Д. *див*. Якимів Данило
Якимів Данило 291, 292
Якимовський М. 225, 228
Якімчук Г. *див*. Якімчук Гнат
Якімчук Гнат 306, 308
Яковлєва З. 311
Якубовска Тереса 363
Якубовский І. К. 76, 193, 277
Якубянський 111, 112
Якутський Б. 374
Яната О. 431
Янович В. 145
Яновська Л. 169, 344
Янсон О. 93
Януарій, о. *див*. Коциловський Януарій
Янченко Ярослав 435
Ярема Д. *див*. Ярема Димитрій
Ярема Димитрій 193, 198
Яременко І. 381
Яремич С. 246, 305
Яремко Дмитро 41, 391
Яремко І. *див*. Яремко Іван
Яремко Іван 89, 158
Яремова С. 230
Яремченко О. 289
Яресько П. Я. 441
Яринович А. *див*. Ніковський Андрій
Яричевський С. *див*. Яричевський Сильвестр
Яричевський Сильвестр 121, 185, 202, 263, 290, 377
Ярківський М. 162
Ярославенко Т. 188
Ярошевич А. 262
Ярошинська Є. 251
Ясенко М. 64
Ясинський М. 373
Ясінчук Л. *див*. Ясінчук Лев
Ясінчук Лев 91, 134
Ястров 326
Яськів А. 209
Яценко І. 262
Яцків М. *див*. Яцків Михайло
Яцків Микола 354, 355
Яцків Михайло 90, 95, 154, 189, 202, 240, 258, 263, 306, 314, 315, 316, 332, 411, 444, 449
Ящуржинський Х. 303

A

A. S. *див*. Семенів Олекса
Armin Fritz 479

B

B. Eugène *див*. Бачинський Євген
Batchinsky E. *див*. Бачинський Євген
Batchinsky Eugène *див*. Бачинський Євген
Batchinsky Eugène, de *див*. Бачинський Євген
Batschynskyj Omelan *див*. Бачинський Омелян
Biberowytsch Wolod. *див*. Біберович Володимир
Bilous M. 305

C

C. de B. 470
Callwey D. W. 476
Cehelskyj Longin, dr. *див*. Цегельський Лонгин
Chandoha Matthew *див*. Хандога М.
Charles 471
Chawriuk Maxim *див*. Хаврюк Максим
Ckoropyse de Joultoukhovsky A. *див*. Скоропис-Йолтуховський Олександр

D

D. 470
D. N. P. 205
David J. El. 470
Dorochenko V. *див*. Дорошенко Володимир

E

E. B. *див*. Бачинський Євген
E. N. 307
Edmond Privat *див*. Едмонд Пріват М.

Edmond Privat M. *див*. Едмонд Пріват М.
Esperantisto 307
Euken Rudolf *див*. Ойкен Рудольф

F
Flamorionn Camille 246

G
G. R. L. 470
Ganghofer Louis *див*. Ґанґгофер Л.
Geller T. 267, 276
Goleden Fred 348
Gross M. 387
Gyryanski Michael 286

H
H. 466
Hankewytsch Lew *див*. Ганкевич Лев
Hankewytsch Mykola *див*. Ганкевич Микола
Herman 305
Heyse Paul 476
Hrycaj Ostap *див*. Грицай Остап
Hryshko Basil *див*. Гришко Василь
Hueber *див*. Гюбер
Hungaricus 322
Huzil Theodore *див*. Гузіль Теодор

I
INFANO 414

J
Jesser Franz *див*. Єссер Франц
Jouk A. *див*. Жук Андрій
Joutchenko M. *див*. Дорошенко Дмитро

K
Kalynowytsch W., prof. *див*. Калинович Володимир
Kalynowytsch Wladimir *див*. Калинович Володимир
Karmansjkyj P. *див*. Карманський Петро
Karmansjkyj Peter *див*. Карманський Петро
Kirilović Z. *див*. Кирилович З.
Kisilevski A. *див*. Кисілевський А.
Kocylovskyi Januario *див*. Коциловський Януарій
Kotliarewskyj Iwan *див*. Котляревський І.
Krynickyi Raphael *див*. Криницький Рафаїл
Kuzma Orest *див*. Кузьма Орест

L
Lechmann J. F. 476
Lehun H. *див*. Легун Г.
Lethbridge Alan *див*. Летбридж Алан
Levitski Modest *див*. Левицький Модест
Lewytzkyj Konstantin *див*. Левицький Кость
Lopatiuk B. 198
Loutzik Jerome J. *див*. Луцик Ієронім
Lozynsky M., docteur *див*. Лозинський Михайло
Lozynsky Michel *див*. Лозинський Михайло
Lozynsky Michel, dr. *див*. Лозинський Михайло

M
Mackay Friherr v., dr. *див*. Макай Фрайгерр
Mandytchewsky Eugen 462
Mantis 459
Melenevsky M. *див*. Меленевський Мар'ян
Melenewskyj M. *див*. Меленевський Мар'ян
Memor 471
Moisa D. *див*. Мойса Д.
Montbrand G. B., de *див*. Монбран Ж.-Б., де

N
N. 439
N. N. *див*. Вікул Сергій
NAMOR 471
Nedilskij M. 305
Negera T. 149
Nemolovsky Aleksander *див*. Немоловський Олександр
Nicolet E. *див*. Юркевич Лев

P
Padolien S. 470
Panejko Basil *див*. Панейко Василь
Phaon *див*. Калинович Володимир
Philippovitsch Eugen, von, dr. 462
Podolianyn S. 471
Potapenko Viatheslav *див*. Потапенко В'ячеслав
Potchynok T. 357

Q
Q. 309

R
Raffalovitch G. *див*. Рафалович Ґ.
Rambaund Alfred *див*. Рамбо Альфред
Raybould A. *див*. Рейбоулд А.
Repen Nicholas *див*. Репен Микола
Réunies S. A. 467
Roga Josafat 198
Rohrbach Paul, dr. *див*. Рорбах Пауль
Rolfus 149
Rurik 471
Rusynyk Wasily 178

S
S. *див*. Зеліб Артур
S. H. *див*. Стрипський Гіядор
Salamacha M. 198
Salvisberg Paul, dr. *див*. Зальвісберг Пауль
Samassa Paul *див*. Замасса Пауль
Schupp Falk Heinrich *див*. Шупп Г.
Seelieb Arthur *див*. Зеліб Артур
Sellner A. 108
Selsky I. *див*. Сельський І.
Semenov A. *див*. Семенів Олекса
Shilling-Singalewytsch Wlad. R. v. 457
Shustakevych Mykola *див*. Шустакевич Микола
Shustakewich Nicholas *див*. Шустакевич Микола
Shyschmanov Iwan, dr. *див*. Шишманов Іван
Sluzar John *див*. Слюзар Іван
Spectator 114
Spenger Otto 476
Starosolskyj Wolodymyr *див*. Старосольський Володимир
Stary I. 108
Stepankowski W. *див*. Степанківський Володимир
Struck Lavrentius 198
Struck Lourenco 198
Stübe Rudolf *див*. Штюбе Рудольф
Sz. *див*. Стрипський Гіядор
Szczurat Wassyl *див*. Щурат Василь
Szerkesztö *див*. Стрипський Гіядор
Sztripsky Hiador *див*. Стрипський Гіядор

T
Temnykyj Wladimir *див*. Темницький Володимир
Thoma Fridrich 476
Trietsch Davis *див*. Тріч Давіс
Trotzkyj M. *див*. Троцький Микола
Trotzkyj Mykola *див*. Троцький Микола
Turula, professor *див*. Турула Євген

U
Übersberger Hans *див*. Юберсберґер Ганс
Un Musulman 468

V
Vicomte E. M. de Vogüe 470
Volc'uk Ivan 305
Vovtchansky A. *див*. Вовчанський А.

W
W. K. *див*. Калинович Володимир
Wytoschynskyj Jaroslaw *див*. Вітошинський Ярослав

Z
Z. 439
z. 459
Zahajkewytsch Wladimir *див*. Загайкевич В.
Zamotzki E. 198

Ω *див*. Лепкий Лев
ç. 415

ПОКАЖЧИК МІСЦЬ ВИДАННЯ ЧАСОПИСІВ

А
Ансонія, м. Ансоніа, штат Коннектикут, США 570

Б
Будапешт, м., Угорщина 534, 713

В
Варшава, м., Польща 546
Вецляр, м., Німеччина 668
Винница, тепер м. Вінниця 593
Відень, м., Австрія 622, 655, 658, 690, 702, 703, 706, 707
Вільке-Берри, м. Вілкс-Беррі, штат Пенсильванія, США 677
Вінніпег, м., провінція Манітоба, Канада 513, 533, 576, 597, 598, 599, 601, 606, 644, 687
Волошські Макаринці, тепер с. Махаринці, Козятинський р-н, Вінницька обл. 550, 561
Восток, Альта, с., провінція Альберта, Канада 562

Г
Гнильче, с., тепер Підгаєцький р-н, Тернопільська обл. 680

Д
Детройт, м., штат Мічиган, США 642
Дрогобич, м., тепер райцентр, Львівська обл. 506

Е
Едмонтон, м., провінція Альберта, Канада 522, 548, 608, 612

Ж
Жовква, м., тепер райцентр, Львівська обл. 584

З
Зальцведель, м., Німеччина 663, 684
Зѣньковъ, тепер м. Зіньків, Полтавська обл. 701

К

Калуш, м., тепер райцентр, Івано-Франківська обл. 547
Каменецъ-Подольскъ, м. Кам'янець-Подільський, тепер райцентр, Хмельницька обл. 593, 693
Камінка, тепер с. Кам'янка, Сколівський р-н, Львівська обл. 672, 680
Каневъ, тепер м. Канів, райцентр, Черкаська обл. 600
Киів *див*. Київ
Київ 511, 523, 526, 527, 549, 552, 553, 583, 589, 605, 614, 624, 626, 640, 649, 653, 656, 659, 660, 686, 691, 699
Кіев *див*. Київ
Кіевъ *див*. Київ
Кливландъ, Огаю *див*. Клівленд
Клівленд, м., штат Огайо, США 556, 642, 667
Колдейлъ, Па, м. Коулдейл, штат Пенсильванія, США 664
Коломия, м., тепер райцентр, Івано-Франківська обл. 508, 531, 564, 615, 628
Красів, с., тепер Миколаївський р-н, Львівська обл. 682
Кременчук, м., тепер райцентр, Полтавська обл. 611

Л

Лохвица, тепер м. Лохвиця, райцентр, Полтавська обл. 551
Луцьк 662
Львів 504, 505, 509, 514, 515, 516, 519, 521, 525, 535, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 555, 558, 559, 569, 575, 578, 579, 580, 581, 585, 588, 590, 591, 594, 609, 617, 618, 619, 620, 629, 636, 647, 648, 678
Львôвъ *див*. Львів
Львовъ *див*. Львів

М

Майдан, с., тепер Тисменицький р-н, Івано-Франківська обл. 680
Мейнфилдъ, м., Вштат Пенсильванія, США 604
Миргород, м., тепер райцентр, Полтавська обл. 681
Мондер, Альта, м., провінція Альберта, Канада 565, 666
Мондеръ *див*. Мондер
Монреаль, м., Канада 627
Москва, м., тепер Російська Федерація 577, 676, 679, 694, 704

Н

Новий Санч, тепер м. Новий Сонч, Польща 515, 563, 602, 645
Новый-Санчъ *див*. Новий Санч
Новосілка, с., тепер Підгаєцький р-н, Тернопільська обл. 682
Нью Іоркъ *див*. Нью-Йорк
Нью-Йорк, м., США 529, 554, 567, 623, 637, 638, 641, 642, 661
Нью-Йоркъ *див*. Нью-Йорк
Ню Брітен, м. Нью-Брітен, штат Коннектикут, США 538, 554, 560, 592, 596
Ню Йорк *див*. Нью-Йорк

О
Одеса 665, 700
Олифант, Па, м., штат Пенсильванія, США 518, 524, 607

П
Перемишль, м., Польща 520, 643
Перемышль *див*. Перемишль
Петроград *див*. С.-Петербург
Пітсбург, Па, м., штат Пенсильванія, США 631, 634, 671
Полтава 582, 595, 632
Потік, с., тепер Рогатинський р-н, Івано-Франківська обл. 685
Прудентополїс, м., штат Парана, Бразилія 517, 566

Р
Раштат, м., Німеччина 683, 688, 696
Рогатин, м., тепер райцентр, Івано-Франківська обл. 621

С
С.-Петербург, м., тепер Російська Федерація 587, 616, 691
Свистильники *див*. Свистїльники
Свистїльники, тепер с. Світанок, Рогатинський р-н, Івано-Франківська обл. 672, 680, 685, 697
Скрентон, Па, м., штат Пенсильванія, США 518, 568, 586, 698
Сокаль, м., тепер райцентр, Львівська обл. 633
Софія, м., Болгарія 669
Станиславів *див*. Станїславів
Станїславів, тепер м. Івано-Франківськ 528, 532, 572
Стрий, м., тепер райцентр, Львівська обл. 573
Сянік, м., тепер Підкарпатське в-во, Польща 563

Т
Тернопіль 650
Торонто, м., провінція Онтаріо, Канада 597, 675, 695

У
Умань, м., тепер райцентр, Черкаська обл. 635
Унгваръ, тепер м. Ужгород, Закарпатська обл. 530, 603, 613

Ф
Филадельфія, Па *див*. Філадельфія
Філадельфія, м., штат Пенсильванія, США 507, 510, 538, 625
Філядельфія *див*. Філадельфія
Фрайштадт, м., Австрія 670, 689

Х
Харків 571, 654, 657, 673, 674, 705
Харьків *див*. Харків
Харьков *див*. Харків
Харьковъ *див*. Харків
Холмъ, тепер м. Хелм, Люблінське в-во, Польща 577
Хороль, тепер м. Хорол, райцентр, Полтавська обл. 503

Ч
Чернівці 536, 539, 557, 574, 610, 630
Черновцы *див.* Чернівці

Я
Явірок-Руський, тепер с. Явірник-Руський, Перемишльський пов., Підкарпатське в-во, Польща 512
Яворів, м., тепер райцентр, Львівська обл. 537

B
Berlin, м. Берлін, Німеччина 710
Budapest *див*. Будапешт

E
Edmonton, Alta. *див*. Едмонтон

G
Geneve, м. Женева, Швейцарія 652

J
Jersey City, N. J., м. Джерсі-Сіті, штат Нью-Джерсі, США 639, 651

K
Kolomea *див*. Коломия

L
Lausanne, м. Лозанна, Швейцарія 708, 709, 711

M
München, м. Мюнхен, Німеччина 712

N
New Britain (США) *див*. Ню Брітен

P
Pittsburgh, Pa *див.* Пітсбург, Па

V

Vancouver, м. Ванкувер, провінція Британська Колумбія, Канада 597

W

Waterbury, м. Вотербері, штат Коннектикут, США 646
Wien *див*. Відень
Winnipeg *див*. Вінніпег
Winnipeg Man. *див*. Вінніпег

Y

Yonkers, NY, м. Йонкерс, штат Нью-Йорк, США 692

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

адм.	адміністрація
адр.	адреса
Б.А.УВУ	Бібліотека і архів Українського Вільного Університету, м. Мюнхен
Б.КУЛ	Бібліотека Католицького університету в Любліні
БН	Бібліотека народова у Варшаві
БРАН	Бібліотека Російської академії наук, м. Санкт-Петербург
Б. У. Вроц.	Бібліотека Вроцлавського університету (Польща)
г.	годник
ДАЛО	Державний архів Львівської області
ДАПО	Державний архів Полтавської області
ДНАБ	Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ
експ.	експедиція
ЛННБ	Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
НБ ЛНУ	Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка
НБ ОНУ	Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова
НБУВ	Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, м. Київ
обс.	обсяг
НТШ	Наукове товариство ім. Шевченка у Швейцарії
ОННБ	Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького
передпл.	передплата
р.	річник
РДБ	Російська державна бібліотека, м. Москва
РНБ	Російська національна бібліотека, м. Санкт-Петербург
т.	тираж
ф.	формат
ХДНБ	Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка
ЦДАМ	Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, м. Київ
ЦДАУ	Центральний державний історичний архів України, м. Київ
ЦДІАУ	Центральний державний історичний архів України, м. Львів
ч.	число
част.	частина
ADIISH	Archives Department of the International Institute for Social History (Відділ архівів Міжнародного Інституту Соціальної Історії (Амстердам, Нідерланди)
BDIC	Bibliothèque de documentation internationale contémporaine (Бібліотека сучасної міжнародної документації, м. Нантерр)
CUL	Carleton University Library (Бібліотека Карлтонського університету (Оттава, Канада)
Jg. (Jahrgang)	річник (Р.)

ЗМІСТ

«На стрічу великим подіям»: українська преса 1911—1916 рр. у соціокультурному контексті (*М. Комариця*) 3
Від укладачів 48
Бібліографія української преси 51
Вѣстникъ Хорольскаго О-ва Сельскаго Хоз. (*Л. Сирота*) 53
Вперед (*В. Передирій*) 55
Вперед (*В. Передирій*) 56
Голос Підкарпатя (*О. Дроздовська*) 60
Жизнь (*Л. Сирота*) 62
Життя (*М. Романюк*) 64
З. Ф. О. (*М. Романюк*) 64
Заокеанська Русь (*В. Ковпак*) 65
Засів (*У. Чубай*) 68
Зелений Прапор (*О. Дроздовська*) 70
Канадийский Русин (*М. Комариця*) 70
Катехитичний місячник (*М. Комариця*) 74
Лемко (*В. Ґабор*) 75
Мисійный Листокъ (*М. Комариця*) 78
Місионар в Бразилиї (*М. Галушко*) 80
Народна Воля (*О. Середа*) 81
Науковий додаток до «Учителя» (*М. Романюк*) 92
Наші Листки (*О. Дроздовська*) 94
Неділя (*М. Комариця*) 95
Нова Громада (*М. Комариця*) 99
Огни (*В. Ґабор*) 102
Однoднівка (*О. Середа*) 105
Писанка (*М. Савка*) 106
Природа Украины (*М. Галушко*) 107
Промінь (*М. Комариця*) 108
Рідня Школа (*М. Галушко*) 108
Русское Американское Слово (*О. Середа*) 109
Село (*В. Ґабор*) 110
Сьміх (*О. Дроздовська*) 112
Український Учитель (*М. Галушко*) 113
Хата (*Р. Бліхарський*) 114
Христіанское Народное Братство (*М. Комариця*) 116
Церковный Востокъ (*М. Галушко*) 118
Читальня (*М. Романюк*) 120

Яворівський Голос (*О. Дроздовська*) 122
Америка (*О. Середа*) 124
Вѣра и Церковь (*М. Галушко*) 135
Вісти з Українських Товариств (*Л. Кульчицька*) 136
Житє (*О. Дроздовська*) 138
Жіноче Діло (*М. Комариця*) 141
Здоровлє (*О. Дроздовська*) 143
Земледѣлецъ (*Н. Антонюк*) 146
Ілюстрована Україна (*О. Терещук*) 147
Каганець (*Л. Сніцарчук*) 149
Калуський Листок (*О. Дроздовська*) 150
Канадиєць (*М. Комариця*) 155
Кіевская Земская Газета (*О. Середа*) 159
Колоски (*О. Дроздовська*) 163
Лохвицкое Слово (*О. Дроздовська*) 163
Маяк (*У. Чубай*) 167
Муравейникъ (Комашня) (*О. Дроздовська*) 170
Наука (*В. Ґабор*) 176
Націоналистъ (*В. Передирій*) 177
Нива (*М. Комариця*) 178
Нова Буковина (*М. Романюк*) 182
Нове Слово (*В. Ґабор*) 185
Оса (*Л. Сніцарчук*) 189
Оса (*М. Комариця*) 191
Основа (*О. Дроздовська*) 193
Острога (*М. Комариця*) 193
Підгірський Дзвін (*О. Дроздовська*) 193
Покутське Слово (*М. Галушко*) 195
Православный Русинъ (*М. Комариця*) 197
Праця = Pracia (*В. Ґабор, У. Чубай*) 198
Пролєтар (*Р. Бліхарський*) 206
Просьвітні Вісти (*О. Дроздовська*) 208
Січові Вісти (*М. Галушко*) 209
Слово (*Р. Бліхарський*) 212
Сніп (*М. Комариця*) 213
Станїславівські Вісти (*М. Галушко*) 217
Торговельно-Промисловий Вістник (*О. Дроздовська*) 220
Україна (*М. Романюк*) 221
Учительське Слово (*О. Терещук*) 224
Хата (*Р. Бліхарський*) 232
Холмская Русь (*М. Комариця*) 234
Христіянскій Голосъ (*М. Комариця*) 236
Білі Рожі в Твоїм Огороді… (*Л. Кульчицька*) 240
Відгуки (*Н. Антонюк*) 241
Вісти Промислової Комісиї (*Н. Антонюк*) 243
Вістник Життя і Знання (*М. Галушко*) 244
Вістник Культури і Життя (*В. Ґабор*) 245
Вістник Місийного Товариства (*О. Дроздовська*) 247

Вічний Революціонер (*М. Галушко*) 247
Гірник (*О. Середа*) 248
Громадянин (*О. Дроздовська*) 251
Дешева Читальня (*О. Дроздовська*) 251
Дзвін (*М. Галушко*) 252
«Діло» і «Нове Слово» (*В. Ґабор*) 254
Добра Новина (*О. Дроздовська*) 256
Дякоучитель (*В. Ґабор*) 259
Экономическая Жизнь Подоліи (*У. Чубай*) 259
Жало (*Н. Антонюк*, *Л. Сніцарчук*) 262
Життє і Знаннє (*М. Галушко*) 265
Зірка (*У. Чубай*) 266
Кадило (*О. Дроздовська*) 267
Канада (*Л. Сирота*) 269
Канадійські Вісти (*Л. Сирота*) 272
Каневская Недѣля (*Л. Сирота*) 274
Кропило (*О. Дроздовська*) 276
Лемко (*В. Ґабор*) 277
Листокъ Миссійный (*В. Ґабор*) 278
Любовъ (*О. Дроздовська*) 278
Наша Кооперація (*М. Комариця*) 280
Наша Сила (*С. Блавацький*) 283
Нове Житє (*М. Процик*) 286
Новини (*С. Блавацький*) 291
Пластовий Табор (*М. Комариця, М. Савка*) 295
Православна Буковина (*М. Романюк*) 297
Рідна Мова (*О. Дроздовська*) 298
Русскій Голосъ (*С. Блавацький*) 298
Свѣтло (*В. Ґабор*) 301
Сяйво (*М. Комариця*) 302
Ukraina Stelo — Зоря України (*О. Дроздовська*) 305
Український Студент (*М. Комариця*) 308
Улей (*М. Романюк*) 310
Шляхи (*М. Савка*) 311
Асекурацийний Вістник (*Н. Антонюк*) 317
Бібліографічний Вістник (*М. Галушко*, *М. Комариця*) 318
Вістник Наукової Читальні (*О. Дроздовська*) 319
Вістник Союза визволення України (*О. Дроздовська*) 320
Горожанин (*М. Комариця*) 330
Дзвінок (*М. Галушко*) 330
Епархіяльный Вѣстникъ (*М. Комариця*) 330
Згода (*В. Ґабор*) 331
Зоря (*О. Дроздовська*) 332
Коломийске Слово (*М. Романюк*) 333
Критика (*Н. Антонюк*) 335
Народная Воля (*М. Галушко*) 336
Народне Слово (*В. Ґабор*) 337
Педагогическій Журналъ (*О. Дроздовська*) 345

Пласт (*О. Дроздовська*) 347
Правда Житя (*В. Ґабор*) 348
Праця (*В. Ґабор*) 348
Праця (*І. Павлюк*) 348
Прикарпатская Русь (*О.Дроздовська*) 350
Пролом (*В. Ковпак*) 353
Просьвіта (*В. Ґабор*) 354
Разсвѣтъ (*В. Ґабор*) 355
Ревнитель Православія (*Р. Романюк*) 356
Робітник = The Worker (*В. Ґабор*) 357
Русская Земля (*О. Дроздовська*) 360
Русскій Народъ (*Л. Сирота*) 362
Свѣтъ (*В. Ґабор*) 363
Слово (*М. Комариця*) 364
Товариш (*В. Ґабор*) 366
Торгові Вісти (*М. Савка*) 367
Україна (*В. Ґабор*) 369
Український Пасїчник (*М. Галушко*) 374
Цьвітка = Floweret (*М. Комариця*) 376
Боротьба (*О. Дроздовська*) 378
Боротьба (*М. Галушко*) 380
Весна (*О. Дроздовська*) 380
Військовий Листок Штрифлєра (*О. Дроздовська*) 382
Вільна Думка (*М. Галушко*) 384
Гасло (*В. Ковпак*) 384
Господарський Листок (*М. Галушко*) 386
Зоря (*В. Ґабор*) 387
Зоря Київська (*В. Ґабор*) 387
Кропило (*О. Дроздовська*) 387
Luckier Neuigkeiten = Луцкія Новости (*М. Комариця*) 387
Нова Зоря (*В. Ґабор*) 389
Новая Русь (*О. Дроздовська*) 389
Основа (*В. Ґабор*) 389
Поступ (*М. Комариця*) 391
Пролетар = Proletaire (*Р. Романюк*) 392
Просьвітний Листок (*У. Чубай*) 392
Робітничий Прапор (*О. Дроздовська*) 394
Розвага (*М. Галушко*) 396
Русско-Амєриканскій Православный Вѣстникъ (*О. Дроздовська*) 399
Самохотник (*О. Дроздовська*) 399
Слободско-Украинский старожил (*О. Дроздовська*) 401
Слово (*М. Кулеша*, *М. Комариця*) 401
Сьвідома Сила (*М. Комариця*) 403
Тепла Роса (*О. Дроздовська*) 403
Україна (*Р. Романюк*) 404
Українське Слово (*В. Передирій*) 404
Український Науковий Збірник (*О. Дроздовська*) 411
Український Самохотник (*В. Ґабор*) 412

Юна Україна (*О. Дроздовська*) 414
Бомба (*О. Дроздовська, М. Комариця*) 414
Великодний метелик «Розсвіту» (*Р. Бліхарський*) 416
Вільне Слово (*М. Процик*) 416
Вістник Пресової Кватири Українських Січових Стрільців (*О. Дроздовська*) 420
Джерело (*О. Дроздовська*) 421
Канадійска Православная Русь (*М. Комариця*) 421
Летучий Листок «Розсвіту» (*Р. Бліхарський*) 421
Метелик (*М. Галушко*) 422
Молода Австрия (*О. Дроздовська*) 423
Наше Життя (*Р. Романюк*) 424
Нива (*В. Ґабор*) 427
Подольский Край (*В. Ковпак, У. Чубай*) 427
Промінь (*О. Дроздовська*) 429
Робітниче Слово (*М. Комариця*) 432
Розсьвіт (*М. Галушко*) 432
Самопал (*О. Дроздовська*) 436
Слово (*М. Комариця*) 437
Слово (*В. Ґабор*) 438
Степ (*В. Ґабор*) 439
Трудъ (*О. Дроздовська*) 439
УСС (*В. Ґабор*) 441
Часопись для підофіцирів (*М. Галушко*) 442

Бібліографія української іншомовної преси 445
Украинская Жизнь (*В. Ґабор*) 447
Украинскій Вѣстникъ (*В. Ґабор*) 450
Ukrainische Nachrichten (*Н. Кулеша*) 451
Ukrainisches Korrespondenzblatt (*Н. Кулеша*) 457
La Revue Ukranienne (*Н. Кулеша*) 463
L'Ukraine (*Н. Кулеша*) 467
Nachrichten des ukrainischen Pressbüros (*С. Блавацький*) 472
The Ukraine (*В. Ґабор*) 474
Osteuropäische Zukunft (*С. Блавацький*) 475
Ukránia (*В. Ґабор*) 479

Додаток. Порічний реєстр часописів 481
Алфавітний покажчик часописів 502
Іменний покажчик редакторів і видавців 509
Іменний покажчик 514
Покажчик місць видання часописів 557
Список умовних скорочень 562

Наукове видання

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.
Історико-бібліографічне дослідження
Том 4
1911—1916 рр.

Укладачі:
Мирослав Романюк (керівник проекту),
Марія Галушко,
Лідія Сніцарчук

Відповідальний редактор:
Лідія Сніцарчук

Редактори:
Олена Бошко,
Ольга Катола,
Зоряна Наконечна
Комп'ютерна підготовка авторських оригіналів:
Данута Алєнішко,
Надія Брайлян,
Галина Ткачук,
Христина Храмович
Підбір ілюстрацій: *Василь Ґабор*, *Надія Кулеша*
Обробка ілюстрацій, дизайн, комп'ютерне верстання: *Надія Кулеша*
Обкладинка: *Сергій Іванов*

Матеріали для ілюстрацій надали:
Відділення «Палац мистецтв ім. Тетяни та Омеляна Антоновичів»,
науковий відділ періодичних видань ім. Мар'яна та Іванни Коців,
відділ україніки, *відділ рукописів і відділ рідкісної книги*
Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника

Підписано до друку 19.11.2014
Формат 84×108/16. Друк офсетний. Папір офсетний
Ум. друк. арк. 59,2. Обл.-вид. арк. 51. Ум. фарбовідб. 59,2
Наклад 1000 пр. Зам. № 238

Надруковано з оригінал-макета
Видавництво «Видавничий дім «Панорама»
вул. Вітовського, 25 к. 10, м. Львів, 79011
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 591 від 07.09.2001